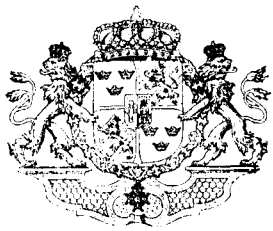
STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band X.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1916

HÄFTEN 7—12

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.
Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

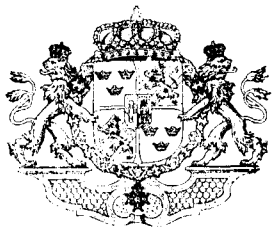
Efterföljare:

Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1916: 7-12.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19162

STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band X.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1916

HÄFTEN 7—12

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

STOCKHOLM 1917
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
160266

INNEHÅLL.

Häft. 7.

Sid.

Arbetsmarknaden under juni 1916 717
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
1. Statens arbetslöshetskommission 719
2. Statens livsmedelskommission 720
Dyrtidshjälp under kristiden. (Forts.) 733
Tjänstledighet för värnpliktiga skörde- och skogsarbetare 734
Utlandet och krisen. (Forts.)
3. Tyskland. (Forts.) 737
Den nya olycksfallsförsäkringslagen 749
Lag om försäkring för olycksfall i arbete 754
Industrien i Sverige år 1914 764
Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1914 771
Kooperativa förbundets verksamhet under år 1915 776
Lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 780
Lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder 781
Lag om ändrad lydelse av 12 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring 782
Kungl. Maj:ts nådiga reglemente angående förvaltningen av *pensionsförsäkringsfonden* 782
Arbetsinställelser i Sverige år 1915 786
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 793
Rapporter angående svårare olycksfall inom sjömansyrket 796
Kortare meddelanden:
Ny holländsk arbetarskyddslag 799
Fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden . . . 800
Stockholms registrerade sjukkassors centralförsamling 800
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari-juni 1916 800

Sid.

Arbetsmarknaden i England under maj 1916 . . 801
Arbetsmarknaden i England under juni 1916 . . 801
Arbetsmarknaden i Tyskland under maj 1916 . 802
Arbetsmarknaden i Tyskland under juni 1916 . 802
Hyresnämnder i Danmark 803
Åtgärder för befordrande av byggnadsverksamheten i Danmark under kristiden 804
Hyresnämnder i Norge 804
Hyresstegringen i Kristiania under kristiden . . 805
Alkoholistvården 805
Det ryska spritförbudet m. m. 806
Undersökning av vissa levnadskostnader i rikets samtliga kommuner 806
Krigskonjunkturbeskattning av fartyg 807

Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Juni månad 1916 808
Översikt av *livsmedelspriser* under andra kvartalet 1916 817
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—juni 1916 826
Livsmedelspriser i olika orter i riket.
Andra kvartalet 1916 828
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—juni 1916 838
Kreaturspriser i Sverige.
Andra kvartalet 1916 840
Tillförseln till offentliga slakthus.
April—juni 1916 845
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
April—juni 1916 845
Fiskpriser i Stockholm.
Juni 1915—juni 1916 846
Fiskpriser i Göteborg.
Juni 1915—juni 1916 847

Häft. 8.

Sid.

Arbetsmarknaden under juli 1916 849
Arbetstillgången under andra kvartalet 1916 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. 851
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna. Den 1 april, 1 maj och 1 juni 1916 858
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
2. Statens livsmedelskommission 866
5. Statens bränslekommission 871
Socialstyrelsens utlåtande angående lagstiftning till främjande av arbetsfreden 874
Förslag till lag om vissa åtgärder till främjande av arbetsfred 877
Statens förlikningsmäns verksamhet under åren 1907—1914 888
Sociala frågor vid 1916 års riksdag 893
Livsmedelsprisernas fluktuationer i vissa länder efter krigsutbrottet 902
Kommunal bostadspolitik under kristiden 912
Utländsk lagstiftning angående arbetstiden särskilt ifråga om bagerier, konditorier och s. k. hembagerier 916
Kooperationen och kompensationsväsendet 928

Sid.

Beslut angående arbetarskyddslagstiftningens tillämpning 930
Normalreglemente för erkända alkoholistanstalter . 931
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse ang. bidrag av statsmedel till täckande av viss del av resekostnader för medellösa arbetssökande 940
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse ang. understöd av statsmedel till befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket . . 941
Kungl. Maj:ts nådiga förordning med närmare bestämmelser för verkställighet av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden 943
Yrkesinspektionens verksamhet under april—juni år 1916 947
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 949
Kortare meddelanden:
Arbetslöner och arbetstider inom lantbruket i Danmark 953
Sjukkassekongressen i Eskilstuna 954

160266

Sid.

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—augusti 1916 955
Arbetsmarknaden i England under juli 1916 . 956
Arbetsmarknaden i Tyskland under juli 1916 . 956
Utvandringen från Sverige under andra kvartalet 1916 957
Sveriges köpmäns och affärsanställdas platsförmedling 959
Kommunala bostadslån ur pensionsfonden . . . 959
Mejerihanteringen i Sverige 1913 960
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Juli månad 1916 961
Översikt av livsmedelspriser i Sverige under juli månad 1916 970
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—juli 1916 972
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Juli 1916 974
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—juli 1916 980
Kreaturspriser i Sverige.
Maj—juli 1916 982
Tillförseln till offentliga slakthus.
Juli 1916 986
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
Juli 1916 986
Fiskpriser i Stockholm.
Juli 1915—juli 1916 987
Fiskpriser i Göteborg.
Juli 1915—juli 1916 988

Häft. 9.

Sid.

Arbetsmarknaden under augusti 1916 989
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
2. Statens livsmedelskommission 991
Förslag till anordnandet av regelbundet återkommande levnadskostnadsundersökningar och dyrortsgrupperingar 996
Statens förlikningsmäns verksamhet år 1915 . . 1007
Kollektivavtal i Sverige träffade under år 1915 . 1013
1912—1913 års allmänna bostadsräkning.
XII. Stora Tuna 1040
Olycksfall inom sjömansyrket år 1915 1045
Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1916.
Andra kvartalet 1053
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 1063
Rapporter angående svårare olycksfall inom sjömansyrket. (Forts.) 1068
Kortare meddelanden:
Kollektivavtalen i Österrike år 1913 1070
Kollektivavtalen i Tyskland år 1914 1072
Arbetsinställelser i Danmark år 1915 1073
Fabrikslagstiftning i Japan 1074
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—september 1916 1074
De danska sparkassorna under kristiden . . . 1074
Arbetsmarknaden i England under augusti 1916 1075
Arbetsmarknaden i Tyskland under augusti 1916 1076

Sid.

Den offentliga arbetsförmedlingen i Danmark under verksamhetsåren 1914—15 och 1915—16 1076
Bostadshyror i Danmarks provinsstäder år 1916 1077
Koloniträdgårdar i Stockholm 1078
Statens alkoholistanstalt å Venngarn 1079
Utländsk arbetskraft för sockerbetsodlingen i Skåne 1080
Småbruks- och egnahemsrörelsen i Norge . . 1080
Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Augusti månad 1916 1081
Översikt av livsmedelspriser i Sverige under augusti månad 1916 1090
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—augusti 1916 1094
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Augusti 1916 1096
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—augusti 1916 1100
Kreaturspriser i Sverige.
Juni—augusti 1916 1102
Tillförseln till offentliga slakthus.
Augusti 1916 1106
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
Augusti 1916 1106
Fiskpriser i Stockholm.
Augusti 1915—augusti 1916 1107
Fiskpriser i Göteborg.
Augusti 1915—augusti 1916 1108

Häft. 10.

Sid.

Arbetsmarknaden under september 1916 1109
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
2. Statens livsmedelskommission 1111
6. Folkhushållningskommissionen 1121
Frågan om förnyade inskränkningar i försäljningen av alkoholhaltiga drycker 1136
1. *Gemensamt utlåtande av kontrollstyrelsen* och socialstyrelsen angående förnyade inskränkningar i försäljningen av alkoholhaltiga drycker 1137
2. Kontrollstyrelsen angående ytterligare inskränkningar i utminuteringen av brännvin samt utskänkningen av punsch 1168
3. Kontrollstyrelsen angående ytterligare inskränkningar i utskänkningen av brännvin 1170
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl . . . 1173

Sid.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående ändrad lydelse av 2 § i kungörelsen den 25 september 1914 angående den rätt att för vissa ändamål försälja sprit, som tillkommer den, vilken äger tillverka brännvin eller till avsalu bedriver rening därav 1176
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter inom riket 1176
Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn 1180
Förslag till lindring i kostnaderna för sinnessjukvård 1183
Frågan om införande av 8-skiftsystemet i trämasse- och pappersindustrierna 1185
Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående förbud mot användande av vete, råg, sockerbetor och melass för tillverkning av brännvin 1187
Yrkesinspektionens verksamhet under juli—september 1916 1188

Sid.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 1190
Kortare meddelanden:
Krigsförsäkringskommissionen 1196
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—oktober 1916 1196
Arbetsmarknaden i England under september 1916 1196
Arbetsmarknaden i Tyskland under september 1916 1197
Utvandringen från Sverige under tredje kvartalet 1916 1197
Stockholms stads arbetare och den offentliga arbetsförmedlingen 1199
Bostadskommissionen 1200
Kvinnoarbete i England under kriget 1200
Mjölktillgången å vissa orter i slutet av oktober 1916 1201

Sid.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.
September månad 1916 1203
Översikt av livsmedelspriser i Sverige under tredje kvartalet 1916 1212
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—september 1916 1220
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Tredje kvartalet 1916 1222
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—september 1916 1232
Kreaturspriser i Sverige.
Tredje kvartalet 1916 1234
Tillförseln till offentliga slakthus.
Juli—september 1916 1239
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
Juli—september 1916 1239
Fiskpriser i Stockholm.
September 1915—september 1916 1240

Häft. 11.

Sid.

Arbetsmarknaden under oktober månad 1916 . . 1241
Arbetstillgången under tredje kvartalet 1916 enligt uppgifter från industriidkare m. fl. 1243
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna. Den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1916 1251
Socialstyrelsens utlåtande över sakkunnigas betänkande i egnahemsfrågan 1259
Socialstyrelsens utlåtande över folkundervisningskommitténs förslag till inrättande av fortsättningsskolor 1271
Arbetsförmedlingen av sjömän 1273
Kvinno- och barnarbete i Förenta Staterna . . . 1274
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 1281
Rapporter angående svårare olycksfall inom sjömansyrket. (Forts.) 1289

Kortare meddelanden:
Ny lag om arbetsavtal i Österrike 1292
Arbetsinställelser i Frankrike under åren 1914 och 1915 1293
Övervakandet av förbudet mot användande av kvinna under 21 år till lastning, stuvning eller lossning av varor å vissa fartyg 1294
Nya arbetarskyddsbestämmelser rörande cellulosaindustrien i Norge 1295
Åtta timmars arbetsdag i Uruguay 1295
Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring i kantonen Glarus 1296
Sjukkasseverksamheten i Danmark år 1915 . . 1296
Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under januari—november 1916 1298
Arbetsmarknaden i England under oktober 1916 1298

Sid.

Arbetsmarknaden i Tyskland under oktober 1916 1299
Den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet i Danmark finansåret 1915—1916 1300
Arbetsförmedlingskonferensen i Köpenhamn den 29 oktober 1916 1301
Dansk kommission för utredning av bostadsfrågan 1301
Provisorisk förordning angående avstående av nyttjanderätt till lediga bostadslägenheter i Bergen 1301
Alkoholistanstalten vid Vintersbo 1302
Tillägg till den danska lagen om kommunala åtgärder i anledning av dyrtiden 1302

Sveriges offentliga arbetsförmedling.
Oktober månad 1916 1303
Översikt av livsmedelspriser i Sverige under oktober månad 1916 1312
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—oktober 1916 1316
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
Oktober 1916 1318
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—oktober 1916 1322
Kreaturspriser i Sverige.
Augusti—oktober 1916 1324
Tillförseln till offentliga slakthus.
Oktober 1916 1329
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slaktbus.
Oktober 1916 1329
Fiskpriser i Stockholm.
Oktober 1905—oktober 1916 1330

Häft. 12.

Sid.

Arbetsmarknaden under november månad 1916 . 1331
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)
2. Statens livsmedelskommission 1333
6. Folkhushållningskommissionen 1345
Sockerregleringen och arbetsmarknaden 1353
Levnadskostnader i Sverige 1913—14.
I. Västerås 1355
Dyrtidens inverkan på livsmedelsförbrukningen.
Västerås och Göteborg 1367
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter inom riket 1374

Sid.

Priser å vissa beklädnadsartiklar före och under kristiden 1377
Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn 1379
Löneförhållanden under kristiden 1382
Statens bidrag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor 1393
Socialstyrelsens yttrande angående utsändande av studiekommission till Förenta Staterna 1398
Arbetarskyddslagstiftningens tillämpning 1404
Kungl. Majits nådiga skrivelse till pensionsstyrelsen angående användningen av de för vidtagande

Sid.

av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet anvisade medel 1405
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.) 1406
Kortare meddelanden:
Fartygsinspektionens verksamhet 1915 1410
Sveriges privatanställdas pensionskassa 1410
Föreslagen omläggning av den frivilliga pensionsförsäkringen 1411
Arbetsmarknaden i England under november 1916 1412
Arbetsmarknaden i Tyskland under november 1916 1413
Landsorganisationen i Sverige år 1915 1413
Personal och löner vid statens järnvägsbyggnader år 1915 1415
Husdjursräkningen den 1 juni 1916 1415
Kommunalt dyrtidsunderstöd åt Köpenhamns tjänstemän och arbetare 1417

Sid.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.
November månad 1916 1419
Översikt av livsmedelspriser i Sverige under november månad 1916 1428
Livsmedelspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—november 1916 1432
Livsmedelspriser å olika orter i riket.
November 1916 1434
Kreaturspriser i Sverige.
Sammandrag för 1905—november 1916 1438
Kreaturspriser i Sverige.
September—november 1916 1440
Tillförseln till offentliga slakthus.
November 1916 1445
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus.
November 1916 1445
Fiskpriser i Stockholm.
November 1915—november 1916 1446

Arbetsmarknaden under juni 1916.

Bristen å arbetskraft synes under juni ej hava gjort sig gällande i fullt samma utsträckning som under närmast föregående månad, då sommarsäsongens inträde gav anledning till ökning av arbetsstyrkan både inom jordbruket och industrien. Arbetstillgången måste emellertid alltjämt inom så gott som alla näringsgrenar betecknas som synnerligen god.

Vid jordbruket har efterfrågan under juni i huvudsak gällt tillfällig arbetskraft. Som belysande för ställningen i vissa trakter, där konkurrensen med industrien gjort sig starkt kännbar, kan anföras, att i Örebro län endast 1/10 av de lediga platserna kunnat tillsättas. I Skåne hava från arbetsgivarhåll framförts allvarliga farhågor, att skörden och framför allt upptagningen av vitbetor skulle försvåras av brist på arbetskraft, till förebyggande varav man sökt tillstånd att införskriva galiziska arbetare. För så vitt man av arbetsförmedlingsanstalternas rapporter kunnat döma, synes emellertid tillgången å jordbruksarbetare i Skåne, i jämförelse med övriga delar av landet, snarare hava varit bättre än sämre. I Hälsingborg gjorde sig brist å betfolk gällande endast under förra hälften av månaden, medan i Lund, Landskrona och Eslöv anskaffningen av dylik arbetskraft uppgives hava försiggått utan svårighet. I Ystad och Trälleborg rådde över huvud taget mindre god arbetstillgång för grovarbetare. I Skåne liksom i Östergötland hava även skolbarn i stor utsträckning anvisats arbete å betfälten.

Livsmedelsindustrien synes vara den bransch, som under månaden haft den svåraste känningen av råvarubrist. Särskilt hava olägenheter uppstått dels för choklad- och konfektfabrikerna, vilka tvingats till inskränkningar på grund av den redan förra månaden omförmälda sockerbristen, dels ock för margarinfabrikerna, vilka hotats med driftsinställelse till följd av uteblivandet av beräknad råvarutillförsel från utlandet. Svårigheterna i sistnämnda avseende synas dock numera hava åtminstone för tillfället avhjälpts.

Inom industrien i övrigt har brist på arbetskraft framträtt å nästan alla områden, såväl vid malmfälten och i sågverksdistrikten i Norrland som inom järn- och träförädlingsindustrierna i mellersta och södra Sverige. Tegel- och torvindustrierna hava i likhet med föregående månad berett många arbetare sysselsättning, och även storstensindustrien har på sina ställen lidit brist på kvalificerad arbetskraft. Gatstensindustriens arbetare, som alltjämt måste beredas arbetstillfällen inom andra yrken, torde också numera, särskilt genom de med statsanslag igångsatta arbetena, vara fullt sysselsatta.

Byggnadsverksamheten uppgives i Göteborg och västra Sverige fortfarande hava varit synnerligen livlig. I Stockholm förefanns god arbetstillgång åtminstone för trä- och grovarbetare, medan murare synas varit mindre efterfrågade. I Uppsala och Gävleborgs län förmärktes brist på byggnadsarbetare,

och även i Östergötland hade arbetstillgången ökats under månaden. I Norrköping var byggnadsverksamheten dock obetydlig, vilket även var förhållandet i Blekinge. I Malmö voro konjunkturerna däremot bättre än under föregående månad, och i såväl Lund som Landskrona var verksamheten livligare än under motsvarande tid år 1915.

Antalet *arbetssökande på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 92. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	151	144	209	145	150	133	127	181	124
Mars	83	71	90	74	119	119	165	121	119	110	107	147	109
April	66	59	80	58	108	101	150	101	104	97	91	125	90
Maj	72	71	85	55	106	98	126	93	106	99	93	118	85
Juni	71	68	81	*57*	122	112	147	*100*	119	112	104	135	*92*
Juli	77	82	95	—	116	103	144	—	118	107	99	134	—
Augusti	87	95	105	—	101	156	130	—	101	96	133	122	—
September	75	96	87	—	94	130	119	—	93	89	121	110	—
Oktober	77	94	75	—	108	145	127	—	104	98	128	110	—
November	96	116	84	—	141	217	165	—	141	129	192	141	—
December	92	130	84	—	122	189	119	—	134	117	182	113	—

Siffrorna äro, som synes, genomgående lägre än under motsvarande månad föregående år. I jämförelse med sistlidna maj månad har däremot inom såväl jordbruk som övriga näringsgrenar en relativt ökad tillgång å arbetskraft förefunnits.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	1911	1912	1913	1914	1915	1916		1911	1912	1913	1914	1915	1916
Januari	—	8·5	8·4	7·5	15·0	7·7	Juli	3·2	3·3	2·7	3·1	6·3	—
Februari	—	11·1	8·9	10·4	14·8	8·0	Augusti	2·9	2·8	2·5	3·0	4·0	—
Mars	12·0	8·4	7·1	7·5	12·0	6·7	September	3·1	2·7	2·3	8·1	3·6	—
April	10·4	6·5	5·7	6·5	11·2	[1]5·5	Oktober	2·3	2·9	2·2	7·7	3·5	—
Maj	6·7	5·2	4·0	5·1	8·5	[1]4·6	November	4·3	3·6	2·6	8·1	3·8	—
Juni	3·5	3·7	2·6	3·2	6·7	—	December	4·4	5·7	4·4	10·8	4·5	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 maj 1916. Arbetslösheten var då, som synes, något större än vid motsvarande tidpunkt år 1913, men eljest mindre än under de föregående år, för vilka uppgifter förefinnas.

[1] Preliminära uppgifter.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.

(Forts.)

1. Statens arbetslöshetskommission.

Understödsverksamheten för arbetslösa. Under *juni månad 1916* har understöd till arbetslösa enligt kungl. kungörelsen den 19 maj 1916 utbetalats å följande orter med nedan angivna belopp:

Kommun	Summa, kr.	Därav in natura, kr.
Karlskrona	8	8
Ystad	7	2
Skee I	581	—
Bro	82	—
Borås	109	—
Gällivare	161	161
Jukkasjärvi	562	10
Summa juni 1916	1 510	181
» maj 1916	4 281	2 146
» juni 1915	2 584	1 048

Statsanslag till vattenavledningsarbeten. Såsom i föregående häfte av Sociala Meddelanden omnämnts, hade hemställts, att av anslaget till arbetslöshetens bekämpande medel måtte anvisas för utförande av en reglering av Krokån jämte dess tillflöden i och för torrläggning av vattenskadad mark inom vissa socknar i Kronobergs och Hallands län. Arbetskostnaderna för ifrågavarande företag hade beräknats till 211 000 kronor, vartill komme utgifter för olycksfallsförsäkring o. d. med 14 000 kronor. Inalles erfordrades sålunda 225 000 kr., vilket belopp arbetsdirektionen för regleringsföretaget anhöll, att Kungl. Maj:t måtte bevilja såsom anslag utan återbetalningsskyldighet. I överensstämmelse med arbetslöshetskommissionens förut återgivna utlåtande har Kungl. Maj:t den 21 juni 1915 bifallit denna hemställan, dock med villkor, att alla kostnader, som erfordras utöver egentliga arbetslöner, skola bestridas av vederbörande markägare eller andra intresserade. Statsanslaget har i överensstämmelse härmed begränsats till högst 211 000 kronor. Såsom villkor för anslagets åtnjutande har föreskrivits, att arbetet skall anordnas efter samråd med statens arbetslöshetskommission, som bland annat kan lämna anvisningar angående storleken av de arbetslöner, som böra utgå. Skogssällskapet skall vidare utfästa sig att tillse, att de genom regleringen upptagna kanalerna och å de torrlagda markerna uppväxande skogsbestånd för framtiden väl vårdas. Till arbetets utförande må i regel endast användas försörjningspliktiga, arbetslösa stenhuggare, och böra i de fall, då dessa arbetare sysselsättas utom hemorten, anordningar vidtagas, för att viss del av inkomsten må komma arbetarens familj till godo.

På i huvudsak enahanda villkor har Kungl. Maj:t även beviljat skogssällskapet ett anslag av högst 13 000 kronor för utdikning å Jönköpings länsallmänning Herrestad.

2. Statens livsmedelskommission.

Exportförbud utfärdade på livsförnödenheter under tiden 1 maj—30 juni 1916. Under perioden 1 maj—30 juni 1916 hava exportförbud utfärdats på följande, i tulltaxan under nedannämnda positioner upptagna livsförnödenheter, nämligen:

		Förbud i kraft fr. o. m.
54 A—C	Levande djur: fåglar	6/5 1916
58	Kött, av fågel	10/5 1916
64 B, C, F	Fisk: saltad eller inlagd; sej, långa, torsk (C); hälleflundra, kolja, vitling (ur F)	24/5 1916
	makrill (B)	14/6 1916
114 C	Frukter (av träd) och bär: aprikos-, persiko- och sviskonkärnor samt nötkärnor, hela eller sönderdelade, s. k. arachidmandel härunder inbegripen	24/5 1916
127 B	Risrötter	19/5 1916
150 A, B, C	Barnmjöl och annat kraftmjöl (A); mjölksocker och maltsocker (B); s. k. maltextrakt (tjockflytande) (C)	31/5 1916
164 A—F	Konfityrer, ej särskilt nämnda	27/5 1916
Ur 168	Sardiner i olja (ur B)	28/5 1916
	s. k. maltextrakt (tjockflytande)	31/5 1916
Ur 183 och 184	Brännvin och sprit med undantag av whisky, finkelolja och rom	11/6 1916 (Delvis redan 10/8 1914, 6/5 och 25/11 1915)
Ur 192 och 193	Maltdrycker (porter, öl och andra) samt mjöd	3/5 1916
Ur 274 E	Rishalm	19/5 1916

Export av torvströ. Under juni månad träffades avtal med torvströfabrikernas centralförening, Örebro, i syfte att reglera exporten samt att möjliggöra, att de svenska jordbrukarna tillhandahållas torvströ till skäliga priser. Överenskommelsen var av följande lydelse:

Torvströfabrikernas centralförening erhåller exportlicens, gällande intill utgången av år 1916, å en kvantitet, som motsvarar 10 % av till föreningen, vid exportlicensens beviljande anslutna fabrikers tillverkning under år 1915, mot villkor, att föreningen tillhandahåller livsmedelskommissionens

fodermedelsbyrå minst samma kvantitet till ett pris av högst kr. 1·40 per bal fritt fabrikens station.

Kompensationsvaran skall vara prima kvalitet och levereras från samma fabrik, från vilken export äger rum, dock med rätt för föreningen att i de fall, då överenskommelse mellan fodermedelsbyrån och rekvirenten kan träffas, medgiva leverans från annan till föreningen ansluten fabrik.

Därest någon del av kompensationskvantiteten icke blivit av fodermedelsbyrån rekvirerad före den 1 instundande november, upphör föreningens leveransskyldighet beträffande sagda del av kompensationsvaran.

Sockerfrågan. I slutet av maj månad anmäldes till kommissionen från svenska sockerfabriksaktiebolaget, att inom landet tillgängliga sockerförråd icke utan särskilda åtgärder till konsumtionens inskränkande kunde förväntas komma att räcka till den tidpunkt, då socker av årets betskörd bleve tillgängligt i marknaden. Rekvisitionerna till bolaget hade nämligen så starkt ökats, att de beräkningar angående sockerbehovet, som under hösten 1915 verkställts, blivit missvisande. Från kommissionen avläts till såväl svenska sockerfabriksaktiebolaget som till mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag en skrivelse med uppmaning att snarast vidtaga de restriktioner, vartill situationen föranledde.

Denna anmaning följdes av svenska sockerfabriks a.-b. på sådant sätt, att var och en av dess kunder tilldelades en sockerkvantitet, som i värde motsvarade 61 % av vad han under motsvarande tid år 1915 uttagit. Restriktionerna avsågo perioden 1 juni—15 oktober, vid vilket senare datum socker av ny skörd ansågs kunna vara i marknaden. För dem av bolagets kunder, som under maj 1916 uttagit mera socker än under motsvarande månad 1915, gjordes ett lika stort avdrag i den tilldelade kvantiteten för juni, eller om meruttaget översteg hela junikontingenten, även i de för följande månader bestämda kvantiteterna. Nya kunder skulle ej mottagas. — Ungefär likartade bestämmelser utfärdades av mellersta Sveriges sockerfabriks a.-b.

Det befanns emellertid, att detta system, om ock i allmänhet lämpligt och genomförbart, krävde åtskilliga modifikationer vid tillämpningen i de enskilda fallen. Det överenskoms därför mellan livsmedelskommissionen och svenska sockerfabriks a.-b. om fortlöpande förhandlingar. Till kommissionens delegerade utsågos riksdagsman C. E. Svensson och kommissionens konsulent. De delegerades befogenhet har sedermera på förekommen anledning utsträckts jämväl till förhandlingar med mellersta Sveriges sockerfabriks a.-b.

Förhandlingarna hava berört åtskilliga olikartade spörsmål. Firmor, som påbegynt verksamhet efter 1 juni 1915, blevo, såsom av det ovanstående framgår, under längre eller kortare tid ställda utan socker. Härutinnan har i ett stort antal fall rättelse åvägabragts. Den kooperativa rörelsen har tillerkänts en ökad sockerkvantitet, svarande mot dess under året starkt stegrade medlemsantal. Offentliga inrättningar såsom sjukhus o. d. hava på ansökan tilldelats ökad ration. Likaledes skeppsfurnerare, som av den för sjöfolket gällande spisordningen nödgades att allt fortfarande till fartygen

leverera socker i lika stora mängder som tidigare. I de fall, då partihandlare vägrat att tillgodose sina kunder i samma proportion som de själva erhöllo socker, har rättelse åvägabragts o. s. v.

Det blev emellertid snart uppenbart, att den otillräckliga tillgången på socker föranlett en hänsynslös spekulation med i hög grad uppskruvade priser. Kommissionen föranleddes härav att hos Kungl. Maj:t anhålla om fastställlande av maximipriser å socker i såväl parti- som detaljhandel, vilken ansökan bifölls, och trädde förordningen i kraft den 1 juli. I ett cirkulär till samtliga livsmedelsnämnder och såsom sådana fungerande kommunalnämnder meddelade kommissionen innehållet i förordningen och därjämte vissa andra anvisningar. Detta cirkulär lyder som följer:

Till Livsmedels-(Kommunal-)nämnden.

Kungl. Maj:t har numera utfärdat förordning angående maximipris på socker och sirap att gälla från sistlidna 1 juli tillsvidare.

Innehållet i nämnda förordning är följande:

»§ 1.

Vid frivillig försäljning av socker eller sirap annorledes än av tillverkaren eller för hans räkning må priset icke överstiga

	vid försäljning	
	i annan ordning än direkt till allmänheten i öppen bod	direkt till allmänheten i öppen bod
	öre per kg.	öre per kg.
å råsocker, vitt (Skivarps)	54·5	62
» råsocker, annat	52	59
» sirap, golden	55	62
» sirap, mörk	45	52
» kandisocker	69	76
» canary raffinad, löstopp, i toppar om 3½ eller 7½ kilogram	60	67
» fin raffinad, löstopp, i toppar om 3½ eller 7½ kilogram	59	66
» kristallbitsocker, stora bitar	59·5	67
» kristallbitsocker, små bitar	59·5	67
» bitsocker, stora bitar	59·5	67
» bitsocker, små bitar	59·5	67
» bitsocker i paket eller fri låda	61·5	69
» kaksocker	59·5	67
» siktad raffinad	59	66
» malen raffinad	57	64
» pärlsocker	60	67
» krossad melis, III, IV, V eller VI	56	63
» vitt krossocker, K. S. eller K. S. O.	57	64
» vitt krossocker, B. B. eller $\frac{\text{B. B.}}{\text{O.}}$ stort eller smått	58	65
» crushed (syltsocker)	57	64
» vitt pudersocker	55	62
» gult bastard	53	60
» brunt bastard	50	57

Vid försäljning av tillverkaren eller för hans räkning skall å priset göras avdrag med minst 2 procent.

Ovan angivna maximipris gälla för leverans fritt banvagn eller fritt ombord.

Till dessa maximipris må tillägg icke göras i vidare mån än enligt §§ 2—4 medgives.

§ 2.

Å ort på längre avstånd från tillverkningsorten än närmaste järnvägsstation eller hamn må till maximipriset göras ett tillägg, motsvarande kostnaden för varans transport från stationen eller hamnen till förstnämnda ort. Dock må dylikt tillägg icke ske för den kostnad, som belöper på varans sjötransport — däri inbegripen sjöförsäkring men ej krigsriskförsäkring — till följande orter, nämligen: Stockholm, Gävle, Stugsund, Hudiksvall, Sundsvall, Härnösand, Örnsköldsvik, Holmsund, Skelleftehamn och Luleå.

Vid försäljning i annan ordning än direkt till allmänheten i öppen bod må till maximipris för raffinerat socker eller sirap, som tillverkats vid fabrik i Stockholm, tillägg göras med 1 krona och för dylik vara, tillverkad vid fabrik i Göteborg, med 50 öre för 100 kilogram.

§ 3.

Medgiver säljaren anstånd med betalningen, må till maximipriset göras tillägg, motsvarande ränteavdrag till diskontering av växel å köpeskillingen enligt allmänt gällande räntesats.

§ 4.

För emballage, som av säljaren tillhandahålles, må, där detta säljes jämte varan, ej göras högre tillägg till maximipriset än för

Helsäckar

1 kr. 20 öre för linnesäckar, bomullssäckar eller dubbelsäckar,
1 » » jutesäckar;

Halvsäckar

70 öre för linnesäckar, bomullssäckar och dubbelsäckar,
60 » » jutesäckar;

Toppsockersäckar

60 öre för begagnade säckar för toppsocker;

Toppsockerfat

1 kr. för furufat per 100 kilogram toppsocker;

Sirapsfat

9 kr. för fat om cirka 250 kilogram; samt

Sirapsdunkar

1 kr. 25 öre för bleckkärl om 25 kilogram.

§ 5.

Bestämmelserna i denna förordning skola tillämpas även vid försäljning, som äger rum av ekonomisk förening till dess medlemmar.»

Förordningen torde i regeln böra tillämpas så, att för minuthandeln högst de sockerpriser fastslås, som varit gällande under tiden efter den av svenska sockerfabriksaktiebolaget vid senaste årsskifte vidtagna prishöjningen.

Nämnden uppmanas med anledning av ovanstående att träda i underhandling med representanter för minuthandlarna å sin ort för fastställande av de tillägg till i § 1 av förordningen anförda priser,

som äro medgivna i §§ 2—4. Sedan detta skett, bör nämnden ombesörja, att den fastställda prislistan blir vederbörligen kungjord, såväl genom anslag i de affärer, där försäljning av socker och sirap äger rum, som på annat lämpligt sätt, genom tidningspressen eller dylikt.

Kommissionen vill även rikta Eder uppmärksamhet på bestämmelserna i 6 § av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, varigenom Konungens befallningshavande meddelats rätt,

»därest till följd av livsmedelsnämnds, kommunalnämnds eller magistrats anmälan eller eljest sådant finnes av behovet påkallat, att beträffande detaljhandel med vara, som i nämnda paragraf avses, för kommun eller del av kommun meddela särskilda föreskrifter:

angående skyldighet för handlande att i eller vid försäljningslokalen hava uppsatt anslag med prisuppgifter av viss beskaffenhet,

angående skyldighet att sälja visst slags vara efter vikt eller efter mått eller

angående förbud mot att, på en gång eller under viss tid, sälja till samma förbrukare eller samma hushåll mer än viss angiven myckenhet av vara, eller att sälja av viss vara annorledes än mot avlämnande av skriftliga, av livsmedelsnämnd utfärdade anvisningar,

så ock annan dylik föreskrift, som må vara ägnad att motverka oskälig prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av vara».

Konungens befallningshavande hava även, genom skrivelse från Kungl. jordbruksdepartementet, anmodats att taga under övervägande, huruvida, till förhindrande av ökad knapphet på socker eller sirap i minuthandeln, nämnda paragraf borde i tillämpliga delar bringas till användning. Nämnden kan sålunda, till vinnande av ovan angivna syftemål, påkalla bistånd av Konungens befallningshavande.

Det bör slutligen tillkomma nämnden att övervaka, att lagstadgade priser och andra utfärdade bestämmelser tillämpas, samt att tillse, att överträdelser lagligen beivras.

I sammanhang med fastställandet av maximipris beslöts även en inventering av de hos industriella företag befintliga sockerlagren. Sedan det visat sig, att trots maximipriset försäljningar från spekulationslager ägde rum till högre priser, beslöts att utsträcka densamma och göra den allmän. Verkställigheten har överlämnats till kommerskollegium och tidpunkten är bestämd till den 31 juli.

För att skapa den bästa möjliga ordning inom minuthandeln med socker har Sveriges minuthandlares riksförbund efter samråd med kommissionens delegerade utfärdat en cirkulärskrivelse till sina medlemmar, vilka däri uppmanas att sälja socker endast till stadigvarande kunder och att iakttaga den begränsning vid försäljningen, som nödvändiggöres av den minskade tillgången. Liknande uppmaningar hava även utgått från kooperativa förbundet. Ett ej obetydligt antal konsumtionsföreningar och samköpslag hava för konsumtionens reglerande infört sockerkort, och liknande åtgärder planeras i vissa samhällen i deras helhet, bland annat i Malmö.

Kommissionen har emellertid varit betänkt på ej blott att **reglera** handeln med och konsumtionen av socker, utan tillika att lämna den **upplysning**, som kunde anses önskvärd, huru man i ett hushåll skulle kunna reda sig med mindre socker. Av särskilt brännande natur är denna fråga just vid nuvarande tidpunkt, vid början av bär- och frukttiden. På kommissionens uppdrag har med anledning härav föreståndarinnan för statens skolköksseminarium, fröken Ingeborg Walin, utarbetat ett flygblad, innehållande dels några allmänna råd rörande minskning av sockerförbrukningen i hemmen, dels ett tjugutal recept angående konservering av bär och frukter med iakt-

tagande av största möjliga sockerbesparing. Detta flygblad har i en stor upplaga spritts till alla livsmedelsnämnder för kostnadsfri utdelning till allmänheten.

Konsumtionsregleringskommitténs tillsättande. I anledning av en skrivelse från statsrådet och chefen för k. jordbruksdepartementet har kommissionen den 11 juli tillsatt en kommitté för att biträda kommissionen med utredning av vissa frågor angående de åtgärder, som från det allmännas sida kunna bliva av nöden, därest en generell begränsning av konsumtionen av vissa livsmedel måste genomföras i vårt land.

Till ledamöter av kommittén hava utsetts rådmannen K. Dahlberg, Malmö, ryttmästaren H. Hegardt, Latorps bruk, t. f. 1:e aktuarien H. Heyman, direktören för Stockholms stads livsmedelsnämnd Sven Nystedt (tillika sammankallande) samt direktören Gustaf Åkerlindh, Stockholm.

Varuförmedlingsbyråns verksamhet april—juni 1916. Enligt den överenskommelse om *utförsel av fläsk* under tiden 28 maj—26 augusti 1916, som den 26 maj blev av Kungl. Maj:t fastställd, är exporten begränsad till 400 000 kg. per vecka, varav 340 000 kg. komma på de under offentlig kontroll stående exportslakterierna och 60 000 på de kommunala slakthusen. Nu liksom förut skola de avtalsbundna slakterierna till varuförmedlingsbyråns förfogande ställa en så stor myckenhet fläsk, som motsvarar de exporterade kvantiteterna. Priset på kompensationsfläsk har nedsatts från 1·40 kr. till 1·30 kr. per kg. färskt fläsk i hela kroppar och från 1·50 kr. till 1·40 kr. för lätt saltat fläsk.

Medan under föregående kvartal s. k. regulatorsfläsk endast i ringa omfattning rekvirerades, hava under det nu tilländalupna kvartalet avsevärt större kvantiteter beordrats, vilket framgår av nedanstående tablå. Priset på detta fläsk har bestämts till 1·70 kr. mot 1·80 kr. enligt föregående avtal. Därjämte hava slakterierna förbundit sig att även leverera regulatorsfläsk, lätt saltat, för vilket priset satts till 1·80 kr. per kg.

I överenskommelsen med slakterierna har inryckts en bestämmelse, enligt vilken dessa iklätt sig skyldighet att av den avtalsbestämda kompensationskvantiteten för den norrländska marknaden leverera intill 200 000 kg. fläsk, saltat enligt baconmetod och av så vitt möjligt fetare och tyngre svin, till ett pris av 1·75 kr. per kg. Redan med juni månads utgång hade härav 150 000 kg. rekvirerats.

Sedan det visat sig, att efterfrågan på avfall av svin varit avsevärt mindre än tillgången, hava slakterierna medgivits rätt att exportera dylikt avfall mot skyldighet att för konsumtion inom landet försälja rekvirerade kvantiteter avfall till priser, som i avtalet fastställts.

Genom exportslakteriernas arbetsutskott hava under tiden $^{1}/_{4}$—$^{30}/_{6}$ förmedlats rekvisitioner av

Regulatorsfläsk (i kg.)

April	671 770
Maj	560 875
Juni	818 800

Köttexporten. Under förra kvartalets sista månad var exporten av kött begränsad till 75 % av normalexporten motsvarande månad åren närmast före krigsutbrottet. Sedermera har exporten månad efter månad ytterligare begränsats. Sålunda bestämdes den för april till 70 %, för maj till 65 % och för juni till 50 % av normalexporten. Denna begränsning av exporten har i första rummet träffat köttkonserverna, för vilka för varje månad licenser beviljats i allt mindre omfattning, för att med juni månads utgång fullständigt upphöra.

Kompensationsskyldigheten, som under föregående kvartal ävensom under april månad fastställts till 50 %, utgick under maj med 60 % och under juni med 75 % av den beräknade slaktade vikten, varierande mellan 200—300 kg. per djur, beroende på djurens uppfödningsort. Konserverna kompenserades under april med 50 %, under maj med 60 % och under juni med 100 % av bruttovikten. Beträffande exporten av kött på Norge hava tillämpats samma principer som under föregående kvartal. Priset på kompensationskött har liksom förut utgjort 0·85 kr. per kg. prima nötkött.

Medan *exporten av ägg* under april och maj månader ävensom förra hälften av juni belöpte sig till kvantiteter, motsvarande normalexporten tiden närmast före krigsutbrottet, reducerades den för senare delen av juni till 50 % av denna normalexport.

Vid export av svenska ägg har kompensationen utgjort 50 % av samma kvalitet med undantag av senare delen av juni, då den bestämts till 75 %. Vid transitering av ryska ägg har beräknats en kompensation av 20 % färska svenska ägg.

Priset på svenska kompensationsägg utgjorde under april och förra hälften av maj 1·40 kr. per kg. samt under senare hälften av maj och juni månad 1·30 kr.

Tvenne nya förbud för *utförsel av fisk* hava under tiden 1/4—30/6 på livsmedelskommissionens hemställan av Kungl. Maj:t utfärdats, nämligen den 24/5 å saltad eller inlagd sej, långa och torsk samt den 14/6 å saltad eller inlagd makrill.

Kommissionen har gått i författning om inköp av dels salt makrill, dels salt islandssill. I vad köpen avse makrill, äro de avslutade till ett pris av 75 öre per kg. salt makrill. Vad åter islandssillen beträffar, förbinda sig säljarna att till kommissionen avyttra all den sill, som de under instundande säsong komma att fiska och salta vid Island. Fångsten skall sändas till västkusthamn med kommissionen som mottagare. Sillen säljes fritt västkusthamn till kr. 62 per fiskepackad tunna om 75 à 80 kg. med tillägg av fraktkostnader till den plats, dit kommissionen påkallar leverans. Avtal

hava träffats med ett femtontal fiskerifirmor och gälla inköp av fångster, som beräknas till 151 000 tunnor.

För livsmedelskommissionens räkning har vidare inköpts 800 ton prima islands klippfisk, torsk, som kommer att tillhandahållas i främsta rummet de lokala livsmedelsnämnderna.

Med kommissionären i Karlshamn har träffats avtal angående saltning för livsmedelskommissionens räkning av under innevarande fiskesäsong fångad strömming, och har priset bestämts till 25 kr. per tunna om 125—130 kg. netto. Vid kvartalets utgång hade rekvisitioner på 1 601 tunnor inkommit.

Genom varuförmedlingsbyråns fiskhandelsavdelning har under andra kvartalet för de lokala livsmedelsnämnderna förmedlats inköp av

6 011 tunnor bohussill,
1 869 » norsk vårsill, samt c:a
10 500 lådor färsk fisk och sill.

Omfattningen av byråns förmedlingsverksamhet framgår av nedanstående uppgifter:

Inkomna licensansökningar ang. export av kreatur, kött, köttkonserver, ägg, fisk m. m.		Inkomna rekvisitioner av kompensationsvaror		Utgående försändelser i form av brev, brevkort, postförskott och telegram	
April	294	April	4 644	April	8 537
Maj	293	Maj	5 334	Maj	9 123
Juni	184	Juni	6 843	Juni	9 483
	771		16 821		27 143

Fodermedelsbyrån. Här nedan lämnas en översikt över de av byrån från dess verksamhets början i september 1915 intill den 1 juli 1916 förmedlade affärer.

	Inköpta partier, ton	D ä r a v anlända, ton	icke anlända, ton
Majs	46 546	35 046	11 500
Franska jordnötskakor	20 000	18 640	1 360
La Plata jordnötskakor	913	513	400
Spanska jordnötskakor	200	200	—
La Plata kli	2 526	2 526	—
La Plata rapskakor	3 571	2 971	600
Bomullsfrökakor	19 224	9 424	9 800
Glutenfoder »Globe» & »Buffalo»	6 000	5 725	275
Majskakmjöl	3 227·5	3 100	127·5
Chilesalpeter	23 700	7 700	16 000
Linfrö	39 700	20 700	19 000
Rapsfrö	800	500	300
Råfosfat	43 450	35 200	8 250
Summa	209 857·5	142 245	67 612·5

Sammanlagda värdet c:a kr. 43 080 000

Vedbyrån. Spörsmålet rörande ordnandet av bränslefrågan för kommande vinter kan sägas hava inträtt i ett nytt läge genom bildandet av vedbyråer för de olika länen, vilka äro att anse såsom ett viktigt mellanled mellan statens livsmedelskommissions vedbyrå å ena sidan och å andra sidan konsumenter och producenter.

Den första av dessa byråer bildades i Jönköpings län på initiativ av därvarande skogsvårdsstyrelse. På grund av framställning från statens livsmedelskommission till samtliga landshövdingar i riket hade i slutet av juli dylika länsbyråer upprättats i samtliga län utom Örebro län, varjämte även för Stockholm och Göteborg vedbyråer bildats med samma befogenhet som länsbyråerna.

För att lämna en bild av dessa byråers verksamhet och organisation torde det vara lämpligt att i korthet redogöra för de åtgöranden, som vidtagits vid ordnandet av den första länsbyrån i Jönköpings län. Denna byrå har enligt från livsmedelskommissionen utsänd P. M. närmast till uppgift:

1:o att anskaffa och förmedla utbytet mellan konsumenter och producenter.

2:o att reglera vedförsäljningarna så att industriens behov kan täckas samtidigt med att allmänhetens behov tillgodoses.

3:o att genom införande i marknaden av en mängd billig avfallsved för industriens behov avlägsna den konkurrens mellan industri- och husbehovsförbrukning om hushållsved, som i annat fall torde förestå.

4:o att genom anvisningar till den skogägande allmänheten förmå densamma uttaga gallrings-, rensnings- och avfallsvirket på sådant sätt, att det sker till båtnad för skogsskötseln.

5:o att stå industrien till tjänst med upplysningar om avfallsvirkets lämpligaste tillgodogörande vid skilda ångpannetyper.

6:o att för övrigt sprida kunskap om vedbesparande eldningsmetoder.

Ledamöterna i styrelsen för denna byrå (till antalet 6) hava utsetts så, att skogsvårdens, industriens, skogsägarnas, virkeshandelns och konsumenternas intressen blevo representerade. Inom sig har styrelsen utsett en verkställande ledamot, länsjägmästaren, på vilken den väsentligaste delen av arbetet har lagts.

Jönköpings läns skogsvårdsstyrelse har dessutom ställt hela sin disponibla personal till vedbyråns förfogande under ett par månaders tid. Härigenom har vedavverkningen kunnat igångsättas omedelbart, och dessutom hava garantier erhållts för, att avverkningen sker under för skogsvården gynnsamma former.

Som central för länet fungerar sålunda Jönköpings läns vedbyrå, sorterande under statens livsmedelskommission. Denna har såsom organ

A) för produktionen:

länet delat i 8 distrikt och dessa i underdistrikt bestående av 3—4 socknar. Som ledare för de 8 distrikten stå länsskogvaktare, för underdistrikten skogsplantörer.

B) för konsumtionen:

livsmedelsnämnderna.

Övriga länsbyråer i riket hava i den mån, som omständigheterna det medgivit, organiserat och igångsatt sitt arbete efter ungefär samma principer som här ovan närmare angivits.

Med avseende på det ekonomiska stöd, som vedbyråerna hava att påräkna, må meddelas att till statens livsmedelskommissions disposition för närvarande står: *dels* av riksdagen anvisade 200 000 kronor att användas för underlättande av möjligheten att under instundande konsumtionsår genom statens livsmedelskommission eller annorledes tillhandahålla den mindre bemedlade befolkningen ved från allmänna skogarna till billigast möjliga priser eller till prislägen, som ungefär motsvara de under normala förhållanden gällande, *dels* ock av Kungl. Maj:t anvisade 300 000 kronor, avsedda till rörelsekapital för vedbyråernas verksamhet.

Såsom en ledning för dessa byråer ooh de lokala livsmedelsnämndernas arbete i här berört syfte har från livsmedelskommissionens vedbyrå utsänts en så lydande P. M.:

Huvudkontorets väsentliga *uppgifter* äro:

att efter förvärvad överblick över behov och tillgång på ved inom landet fördela den från statsskogarna tillgängliga veden;

att i den mån så kan befinnas lämpligt förmedla köp och försäljning av ved;

att förmedla samverkan mellan de olika länens vedbyråer och livsmedelsnämnderna i resp. län;

att förmedla samverkan mellan de olika länens vedbyråer så att inom ett län eventuellt förefintlig brist på ved kan täckas genom ett förefintligt överskott inom ett annat;

att tillhandagå vedbyråer och livsmedelsnämnder med råd och upplysningar i vedfrågor;

att där så erfordras och i mån av tillgång på medel tillhandahålla länsbyråerna i form av förskott och mot redovisningsskyldighet erforderligt rörelsekapital;

att genom publicerande av prisnoteringar söka inverka reglerande på marknadspriset;

att på allt sätt stödja länsbyråerna och livsmedelsnämnderna i deras anskaffande och förmedlande verksamhet och i övrigt vidtaga alla åtgärder, som kunna finnas vara av behovet påkallade för tryggande och utökande av landets bränsletillgång.

Länens vedbyråer. För att en lokal vedbyrå — länsbyrå — skall kunna erhålla karaktären av en under statens livsmedelskommissions vedbyrås huvudkontor sorterande institution erfordras:

att byrån upprättas och dess verksamhet bedrives i enlighet med de av statens livsmedelskommission fastställda grundlinjerna för lokala vedbyråer med de eventuella jämkningar i dessa grundlinjer, som av kommissionen godkännes;

att byrån ställer sig till efterrättelse de bestämmelser rörande verksamheten, som av kommissionen ytterligare kunna komma att meddelas;

att byråns styrelse mot redovisningsskyldighet handhar av statsmedel förskotterade belopp och övriga penningmedel samt tillser att byråns verksamhet bedrives på ett för det avsedda ändamålet lämpligt sätt och i förekommande fall efter huvudkontorets anvisningar.

Länsbyråernas *uppgifter* äro:

att inom resp. län vara ett statens livsmedelskommissions organ för handhavande av vedfrågan;

att härvid i första hand bevaka länets intressen och därutöver i den mån förhållandena så medgiva efter anvisningar från statens livsmedelskommissions vedbyrås huvudkontor medverka till vedfrågans ordnande jämväl inom övriga delar av landet;

att med stöd av de utsikter till en lönande ökad avverkning, vilken kommissionen framhållit i förut överlämnad P. M. av den 12 innevarande juni, söka uppmuntra till att sommarhuggen ved tillföres marknaden;

att anskaffa bränsle och förmedla utbytet mellan producenter och konsumenter, varvid bör iakttagas att i första hand de lokala livsmedelsnämnderna tillförsäkras de kvantiteter hushållsved, som äro erforderliga för täckande av behovet på resp. orter, och först därefter så vitt möjligt tillgodoses de kommunala inrättningarnas samt industri- och transportföretagens bränslebehov, därvid likväl för hushållsbruk användbart bränsle icke bör tagas i anspråk annat än efter inhämtande av huvudkontorets medgivande;

att genom anvisningar, råd och upplysningar söka bidraga till en ändamålsenlig lösning av bränslefrågan.

För tillgodoseende av ovan berörda uppgifter böra länsbyråerna

1) snarast möjligt träda i förbindelse med inom länet förefintliga livsmedelsnämnder för städer och stadsliknande samhällen för erhållande av erforderlig kännedom om vedbehovet inom resp. län ävensom för träffande av preliminära överenskommelser om köp och försäljningar. (Uppgift å de inom resp. län förefintliga livsmedelsnämnderna komma att tillställas länsbyråerna, men kunna dessa även genast erhållas hos Konungens befallningshavande i länet.)

Härvid bör likväl beaktas här förevarande frågas brådskande natur, varför större utredningar ej torde böra omedelbart ifrågasättas. Av vikt är att alla förberedelser ske snabbt, så att arbetet med vedanskaffningen kan ske snarast möjligt;

2) till skäliga och efter ortens förhållanden avpassade priser söka förvärva dels redan förefintliga partier vinterhuggen löv- och barrved för hushållsbränsle, dels ock förefintliga sekunda vedsorter, ribb- och avfallsved att tillhandahållas industri- och transportföretag ävensom kommunala inrättningar, eventuellt i utbyte mot av nämnda företag eller inrättningar redan inköpta kvantiteter prima ved;

3) med iakttagande av skogsvårdens intressen uppmuntra till sommarhuggning för vedbehovets fyllande ävensom påvisa nödvändigheten av att planera jämväl för nästkommande år, då förhållandena på vedmarknaden knappast kunna väntas undergå någon väsentlig förändring till det bättre;

4) sedan arbetet med vedanskaffningen organiserats och igångsatts, vidtaga åtgärder för erhållande av tillförlitligast möjliga och mera ingående uppgifter rörande tillgång och behov inom länet, och torde i detta avseende samarbete med de lokala livsmedelsnämnderna lända till ömsesidig nytta (se nedan de lokala livsmedelsnämnderna lämnade anvisningar). Skulle härvid framgå att inom länet brist eller överskott förefinnes, torde meddelande härom snarast lämnas huvudkontoret, med vilket resp. länsbyråer i övrigt ständigt bör stå uti intim förbindelse;

5) genom spridande av upplysning om tillvaratagande av avfallsved, stubbved och andra bränsleämnen så långt möjligt söka avleda den konkurrens om hushållsveden, som kan väntas uppstå genom industriens alltjämt fortgående övergång till vedbränsle.

Anvisningar rörande länsbyråernas verksamhet i övrigt. 1) Länsbyråerna böra anpassa sin verksamhet efter de inom resp. län rådande lokala förhållandena och vill därför huvudkontoret lämna länsbyråerna största möjliga rörelsefrihet.

2) Då det emellertid är av vikt, att huvudkontoret så fort ske kan erhåller överblick över bränsleförhållandena inom de olika länen och sedermera alltjämt beredes tillfälle att följa byråernas verksamhet, bör varje länsbyrå med snaraste till huvudkontoret inkomma med en orienterande översikt över läget på här förevarande område inom länet och därefter genom veckorapporter hålla huvudkontoret underkunnigt om förloppet av byråns arbete. Veckorapporten bör till huvudkontoret ingivas varje fredag och avse närmast föregående vecka.

Formulär till dylika rapporter komma med det snaraste att tillställas varje byrå.

3) Då huvudkontorets tillgång på rörelsekapital är begränsat, är det av vikt att länsbyråernas anskaffande och förmedlande verksamhet så anordnas, att behovet av förskott av statsmedel så långt möjligt inskränkes. Länsbyråerna torde därför jämväl ur denna synpunkt snarast möjligt överlåta inköpta vedpartier på rekvirenterna, vare sig livsmedelsnämnder eller andra. Även torde vara rimligt att såväl livsmedelsnämnderna som andra köpare ställa erforderliga förskott till länsbyråernas förfogande. För täckande av byråernas omkostnader bör viss provision påläggas de genom byråns förmedling anskaffade och försålda partier.

4) Kontrollen över av länsbyrån omhänderhavda statsmedel anordnas på sätt länsbyråns styrelse bestämmer; dock skola utgiftsposter för att av huvudkontoret godkännas vara attesterade av styrelseledamot, som därtill äger styrelsens bemyndigande.

5) Ved från statsskogarna, vilken uteslutande är avsedd för tillgodoseende av de mindre bemedlades behov av hushållsved, fördelas genom huvudkontorets försorg och bör länsbyrå, som önskar erhålla del av densamma, snarast möjligt till huvudkontoret härom göra framställning med angivande av konsumtionsorterna och den begärda vedens fördelning på dessa platser.

Livsmedelsnämnderna. Bränslefrågan kan ej tillfredställande lösas ensamt genom statens och de lokala vedbyråernas försorg, utan måste härför även livsmedelsnämnderna träda hjälpande och stödjande emellan och var och en på sin ort så långt möjligt söka underlätta och främja byråernas verksamhet. Härför böra livsmedelsnämnderna:

1) ofördröjligen och var och en inom sitt verksamhetsområde införskaffa fullt tillförlitliga uppgifter om behovet utöver redan förefintliga kvantiteter av hushållsved för a) mindre bemedlade b) övriga konsumenter, vilka uppgifter så fort ske kan meddelas vederbörande länsbyrå;

2) för inköp av ved genom länsbyrån ävensom för den sålunda inköpta vedens distribution bland konsumenterna inom resp. nämnders verksamhetsområde genom på lämpligt sätt ordnat samarbete med platsens vedhandlare och eljes genom hänvändelse till kommunen söka tillförsäkra sig härför erforderligt rörelsekapital;

3) söka utröna huruvida inom nämndens verksamhetsområde befintliga industri- eller kommunikationsföretag använder sig av för hushållsändamål lämplig ved för kraftalstring och i så fall införskaffa uppgifter

a) rörande storleken av de vedkvantiteter, som sålunda tagits i anspråk för industriella och transportändamål,

b) huruvida dylika förbrukare av hushållsved äro villiga att utbyta denna ved mot annat sekunda vedbränsle.

Uppgifterna meddelas snarast länsbyrån, genom vars försorg sekunda vedsorter för utbyte så vitt möjligt anskaffas.

4) söka utröna huruvida inom nämndens verksamhetsområde, för den händelse så skulle befinnas erforderligt, ved kan utbytas mot kol, koks eller torv såsom hushållsbränsle.

5) därest så skulle erfordras, anskaffa upplagsplats för av nämnden inköpt ved invid lämplig kommunikationsanstalt;

6) där så av länsbyrån påkallas, lämna medverkan för framforsling av ved till närmaste järnvägsstation eller lastageplats.

Sedan det befunnits, att bristen på arbetskraft utgjorde det svåraste hindret för åstadkommande av sommaravverkning, har Kungl. Maj:t den 10 juli medgivit, att värnpliktiga i och för vedavverkning må beviljas intill 3 veckors tjänstledighet.

Genom livsmedelskommissionens försorg bearbetas det material, som inkommer rörande såväl den genom länsstyrelserna anordnade vedinventeringen som ock de från livsmedelsnämnderna avlämnade uppgifterna angående

vedbehovet. Då det emellertid visat sig vara av nöden att erhålla fullständigare och tillförlitligare upplysningar angående det tillgängliga vedförrådet, har på kommissionens initiativ anordnats en allmän riksinventering av ved, vilken äger rum den 31 juli och liksom den i annat sammanhang omnämnda sockerinventeringen utföres av kommerskollegium.

Dyrtidshjälp under kristiden.

Preliminär redogörelse. (Forts.)

Uppgifter angående under kristiden anordnad dyrtidshjälp hade intill juli månad 1916 till socialstyrelsen inkommit från inalles 587 arbetsgivare. Dessas fördelning på olika näringsgrupper framgår av efterföljande sammanställning:

	Antal arbetsgivare, som utanordnat dyrtidshjälp				
	utan hänsyn till försörjningsplikt	med högre belopp till fam.-försörj.	endast till familjeförsörjare	enligt ej angivna grunder	Summa
Enskilda arbetsgivare					
Metallindustri	28	55	26	—	**109**
Jord- och stenindustri	2	7	—	—	**9**
Trävaruindustri	7	18	9	4	**38**
Pappers- och grafisk industri	10	11	13	2	**36**
Livsmedelsindustri	53	75	10	4	**142**
Textil- och beklädnadsindustri	14	12	5	3	**34**
Läder-, hår- och gummivaruindustri	5	9	2	—	**16**
Kemisk-teknisk industri	1	13	9	—	**23**
Byggnadsverksamhet	4	2	—	2	**8**
Belysning, renhållning m. m.	—	2	—	—	**2**
Handel och varulager	56	8	1	6	**71**
Land- och sjötransport	4	37	3	—	**44**
Bank- och försäkringsrörelse	15	5	2	2	**24**
Annan yrkesrörelse	2	2	1	—	**5**
Allmänna arbeten	9	6	11	—	**26**
Summa	**210**	**262**	**92**	**23**	**587**

Inom industrien liksom vid allmänna arbeten har, efter vad av tablån framgår, hänsyn i flertalet fall tagits till arbetarnas försörjningsplikt, medan inom grupperna handel och varulager, bankrörelse m. m. hänsyn mindre ofta tagits till familjeförhållanden.

Dyrtidshjälpen har i 401 fall utgått som gratifikation, i 206 fall som lönetillägg samt i 122 fall i form av varuförmedling. Ett flertal arbetsgivare hava, som av dessa siffror framgår, vid dyrtidshjälpens anordnande jämsides använt sig av olika understödsformer.

Framhållas må slutligen, att i denna redogörelse icke medtagits de särskilt under senaste månaderna ganska talrika fall, då fackförening, efter att

i vederbörlig ordning hava uppsagt gällande kollektivavtal, med respektive arbetsgivare träffat överenskommelse om avtalets prolongation på ytterligare ett år, mot viss löneförhöjning, vilken jämväl stundom betecknats som dyrtidstillägg.

Tjänstledighet för värnpliktiga skörde- och skogsarbetare.

Åtgärder under hösten 1915. I såväl 1901 som 1914 års värnpliktslagar har intagits bestämmelse om, att repetitionsövning för infanteriet icke, där ej Konungen finner nödigt att för särskilda fall annorlunda förordna, må äga rum i Norrland under tiden 11 juli—31 augusti och i övriga landsdelar under tiden 11 juli—9 september. Syftet härmed har tydligen varit att under den brådaste skördetiden, då kännbar brist på lantarbetare överallt gör sig gällande, vid jordbruket bibehålla mesta möjliga arbetskraft. I detta hänsyntagande till jordbrukets ömtåliga arbetsmarknad har den nya härordningen i övrigt gått ett viktigt steg längre än den gamla, i det att utryckningen vid infanteriets rekrytskola förlagts till den tidpunkt, omkring den 10 juli, då höskörden i allmänhet tager sin början.

Under övergångsåret 1915 kunde emellertid denna ordning icke tillämpas, utan voro då i stället två årsklasser — 1914 ä och y — eller inalles c:a 50 000 man stadda i militär tjänstgöring under hela våren och sommaren, även under skördemånaderna juli och augusti. För jordbruket medförde detta givetvis en kännbar avknappning av tillgången å arbetskraft under hela den bråda säsongen nämnda år, då skördens säkerställande på grund av de osäkra utrikespolitiska konjunkturerna var av större nationalekonomisk vikt än någonsin.

För att i någon mån mildra denna olägenhet, medgav Kungl. Maj:t genom generalorder den 4 september 1915, att tjänstledighet för skördearbete finge under då pågående beväringsrekrytskola beviljas värnpliktig under högst 5 dagar utöver i tjänstgöringsreglementet angiven tid. Värnpliktig, som önskade begagna sig härav, borde bifoga behörigt intyg, gällande därvid intyg jämväl från *arbetsförmedlingsanstalt*. Denna bestämmelse tillämpades åtminstone vid vissa truppförband sålunda, att anstalterna direkt till vederbörande regementschefer insände uppgifter å det antal arbetare, varav behov förefunnes varefter de värnpliktiga, som önskade deltaga i dylikt skördearbete, finge därtill genom kompanicheferna anmäla sig. Sedan ett behövligt antal uttagits och av arbetsförmedlingen fått sina arbetsplatser anvisade, blevo uppgifter å dessa tillställda regementsexpeditionen, som härigenom sattes i till-

fälle kontrollera, att de värnpliktiga verkligen använde tiden för det uppgivna ändamålet.

Under de kort efter nämnda generalorders utfärdande påbörjade repetitionsövningarna visade sig i vissa delar av landet fortfarande en kännbar brist å jordbruksarbetare, varför socialstyrelsen fann sig föranlåten göra framställning om förnyat vidtagande av sådan anordning, att värnpliktiga måtte kunna anlitas för särskilt brådskande skördearbete. Genom en ny generalorder den 7 oktober medgavs också, att värnpliktig under enahanda villkor, som förut anförts, måtte efter avslutade fälttjänstövningar erhålla högst tre dagars tjänstledighet.

Socialstyrelsen har sedermera från de särskilda arbetsförmedlingsanstalterna infordrat upplysningar angående den omfattning, vari arbete förmedlats åt enligt nämnda generalorder permitterade värnpliktiga, samt angående de erfarenheter, som vunnits rörande anordningens lämplighet och effektivitet. Enligt vad härav framgått, förekom den livligaste frekvensen vid arbetsförmedlingsanstalterna i Mälarlandskapen och Östergötland. I Stockholm förmedlades arbete åt flera hundra man, i Uppsala län åt 110, i Västmanland åt 27, i Södermanland åt 38 och i Östergötland åt 83. Dessutom förmedlade arbetsförmedlingsanstalterna i Halmstad, Uddevalla och Skara arbete åt vardera ett tiotal värnpliktiga. I Jönköping, Eslöv och Falun anlitades anstalterna i ett fåtal fall. I övriga delar av södra och mellersta Sverige synes ej någon dylik förmedling hava förekommit, och i Norrland behövde några åtgärder av här berörd art icke vidtagas, enär de militära övningarna därstädes redan voro avslutade, då de förutnämnda generalorderna utfärdades.

Det sätt, varpå samverkan med den offentliga arbetsförmedlingen anordnats, har i allmänhet vitsordats såsom effektivt och ändamålsenligt även av sådana arbetsförmedlingsanstalter, som under år 1915 icke i någon större utsträckning tagits i anspråk, antingen emedan skördearbetet i respektive orter redan dessförinnan avslutats, eller därför att arbetsgivarna på andra vägar tillförsäkrat sig behövlig arbetskraft. I Skåne har dock denna arbetsförmedling, liksom andra liknande anordningar, stött på svårigheter av den orsak, att lantbrukarna ej velat förbinda sig att, utan reservation för naturhinder, anställa skördefolk vissa dagar i förväg. Vid de större godsen har också såsom en olägenhet framträtt, att de sålunda anställda permittenterna ej kunnat, såsom med daglönare eljest är fallet, själva sörja för sin kost.

Åtgärder under sommaren 1916. Under innevarande år hava inkallelser av värnpliktiga ej förekommit i samma utsträckning som år 1915. Dock har bl. a. den avvikelsen från den 1914 fastställda utbildningsplanen måst vidtagas, att de värnpliktiga av årsklassen 1915 vid infanteriet, som i början av juli 1916 skulle hemförlovats, kvarhållits i tjänstgöring intill början av december. Under denna utsträckta tjänstgöring skola emellertid de värnpliktiga gruppvis hemförlovas under så lång tid, om möjligt 30 dagar, som den militära tjänstens krav medgiver. Då den tid, varom här är fråga, utgör 5 månader, komma sålunda i regel $^1/_5$ av de kvarhållna värnpliktiga vid

infanteriet att samtidigt vara hemförlovade. Vid denna hemförlovning skall behörig hänsyn tagas till å ena sidan jordbrukets, å andra sidan olika studiekategoriers intressen. För jordbrukare och jordbruksarbetare torde sålunda utsikt finnas att bliva hemförlovade under endera av månaderna juli, augusti eller september.

För värnpliktiga, som inkallats eller kvarhållits till tjänstgöring vid specialvapnen eller till befälsutbildning vid infanteriet, medgives icke någon dylik hemförlovning, utan kunna dessa endast efter särskilt därom ingiven ansökan beredas tjänstledighet under så lång tid, som motsvarar 1/8 av tjänstgöringstiden, d. v. s. en vecka för dem, som inkallats till en krigstjänstgöringsperiod (två månader) och två veckor för dem, som fullgöra två perioder i en följd.

Med hänsyn till det behov av arbetskraft för vedhuggning, som i olika delar av landet gjort sig gällande, har Kungl. Maj:t dessutom genom särskild generalorder medgivit, att värnpliktiga, som genom Sveriges offentliga arbetsförmedling erhållit arbete med *vedhuggning*, utan hinder av vad ovan är sagt, må beviljas tjänstledighet under högst tre veckor, ävensom att vid hemförlovning av värnpliktiga vid infanteriet, samma hänsyn skall tagas till skogsbrukets intressen, som förut är föreskrivet i fråga om jordbruket.

Utlandet och krisen. (Forts.)

3. Tyskland. (Forts.)

Livsmedelsfrågan. I Sociala Meddelanden, årg. 1915, sid. 1081 ff. har en redogörelse lämnats för den tyska livsmedelspolitiken under höstmånaderna 1915; de då utfärdade författningarna avsågo att utgöra grundvalen för livsmedelsregleringen under det då ingångna konsumtionsåret. Ifrågavarande redogörelse avslutades med ett omnämnande av de genom förordning den 25 september 1915 inrättade *prisprövningsanstalterna*, lokala nämnder, som under överinseende av en central prisprövningsanstalt i rikshuvudstaden ute i orterna skulle skaffa sig noggrann kännedom om tillförseln av livsförnödenheter av alla slag, tillverkningskostnader och prisutvecklingen samt de faktorer överhuvud, som påverka densamma, för att bliva istånd att på ett verksamt sätt övervaka handeln och hämma oskälig stegring av priserna å livsförnödenheter. Efter inrättandet av dessa anstalter fingo kommunerna genom en förordning den 4 november 1915 befogenhet att för handels- och näringsidkare utfärda föreskrifter rörande handelns eller näringens bedrivande, att reglera priserna och konsumtionens omfattning, att förbjuda idkande av handel och rörelse och i stället själva övertaga uppgiften att förse befolkningen med livsförnödenheter eller uppdraga detta åt vissa företag samt även att förfoga över i privat ägo befintliga livsmedelsförråd.

Den 31 mars 1916 funnos inom riket 910 prisprövningsanstalter; av dessa voro 12 landsprisprövningsanstalter, bland vilka 4 fungerade även som ortsnämnder, 1 provinsanstalt och de övriga enbart lokala anstalter. Av de senare funnos 458 i större kommuner, som äro skyldiga att upprätta prisprövningsanstalter (kommuner med över 10 000 invånare), de andra i mindre kommuner. Då flera kommuner kunna förena sig om gemensam prisprövningsanstalt, sträcka sig åtskilliga över betydande områden. Störst är anstalten i Berlin, som omfattar 27 kommuner med mer än 10 000 invånare vardera förutom åtskilliga mindre.

Riksprisprövningsanstalten begynte sin verksamhet den 11 oktober 1915. Det råd, som står vid dess sida,[1] uppdelades på fyra sektioner, den ena för kreatur, kött, korvvaror och fisk, den andra för mjölk och produkter därav samt ägg, den tredje för potatis, grönsaker och frukt samt den fjärde för kolonialvaror m. m. Samarbetet mellan centralanstalten och de lokala nämnderna har blivit särdeles livligt. Stor betydelse har särskilt den upplysnings- ocb instruktionsverksamhet fått, som den förra bedriver till förmån för de senare. Dessas protokoll insändas till centralanstalten, där de genomgås och prövas från synpunkten, om de innehålla erfagenheter och uppslag av större intresse, vilka kunna få allmän betydelse. Rörande sådana frågor hava även särskilda överläggningar ägt rum mellan representanter för den centrala och de lokala anstalterna. Under senare tid har detta meningsutbyte ordnats på så sätt, att medlemmar av prisprövningsanstalterna inom någon viss landsdel sammanträtt, varpå ombud för de större anstalterna kallats till överläggning med riksprisprövningsanstalten. För de lokala nämndernas instruerande utgiver centralanstalten även en publikation, »Mitteilungen».

Bland andra organisatoriska åtgärder av mera allmän karaktär sedan hösten 1915 må nämnas inrättandet av ett *parlamentariskt livsmedelsråd* (Beirat für Volksernährung), bestående av 15 riksdagsledamöter ur olika partier. Vid rådets sammanträden, som

[1] »Soc. Medd.» årg. 1915, sid 1088.

begynte i början av januari 1916, deltaga jämväl ombud för de riksmyndigheter, som beröras av rådets verksamhet, samt för förbundsstaternas särskilda regeringsmyndigheter.

Importen säges under konsumtionsåret 1915—1916 hava tagit väsentligt större omfång än under närmast föregående år; särskilt skola varor av flera slag nu i betydande kvantiteter hava kunnat införas från Balkan-halvön. Då livsmedel från utlandet i allmänhet undantagits från den tyska konsumtionsregleringen, särskilt prislagstiftningen, exploaterades den utländska marknaden av spekulanter, i följd varav priserna på de införda varorna drevos i höjden, varjämte handeln med dessa varor ofta i hög grad störde konsumtions- och prisregleringen beträffande inhemska förnödenheter. Så hava exempelvis dylika sålts såsom importerade, varigenom maximipriserna kunnat kringgås. Det blev därför nödvändigt att kontrollera såväl själva importen som handeln med och konsumtionen av de importerade varorna. I detta syfte har *importen centraliserats* genom att införda förnödenheter måste överlämnas till eller redovisas för någon offentlig institution, som beklätts med myndighet att reglera avsättningen. Huvudorgan för importverksamheten är det s. k. *centrala inköpsbolaget* (Zentraleinkaufs-Gesellschaft). I en förordning den 11 september 1915 föreskrevs, att spannmål, mjöl, skidfrukter och fodermedel, som införts från utlandet, finge avsättas blott genom detta bolag. Sedermera har dess befogenhet att reglera importen utsträckts till allt flera varuslag.

Centrala inköpsbolaget, som är ett allmännyttigt bolag, bildades med ett aktiekapital om 40 à 50 millioner mark och hade ursprungligen till uppgift att inköpa livsförnödenheter i utlandet för de tyska städernas räkning. Sedermera erhöll bolaget monopol på handeln med inländska skidfrukter.[1] Sedan det tagits i anspråk som centralorgan även för den privata importen, har det fått en betydande omfattning. Vid huvudkontoret i Berlin voro i december 1915 omkring 1 300 personer anställda, och under bolaget sorterade 200 à 300 inköps- och upplagsställen, fördelade mellan Konstantinopel och Belgien. Den månatliga omsättningens värde uppgick vid samma tid till omkring 70 millioner mark.

Innan redogörelse lämnas för de särskilda åtgärder, som i Tyskland vidtagits inom de viktigaste av livsmedelsfrågans olika områden sedan hösten 1915, må här erinras om att 1914 års skörd räckte till befolkningens livnärande under det därpå kommande skördeåret, samt att man kunde ingå i det nya med ett icke obetydligt överskott av brödsäd.[2] Till följd härav ansåg man sig även kunna öka den dagliga mjölransonen per person från 200 till 225 gram.[3] Emellertid visade det sig snart, att 1915 års spannmålsskörd hade blivit ovanligt ringa. Sedan resultatet av densamma blivit känt, sänktes mjölransonen per individ och dag i januari 1916 åter till 200 gram. Genom att ytterligare inskränka på denna minimikvantitet för personer, som anses kunna utan svårighet tåla vid en dylik inknappning, kunna kommunerna åvägabringa besparingar, som tilldelas personer med tungt arbete i form av extra brödkort, s. k. »Zusatzbrotkarten». Även utmalningsprocenten, som den 1 september 1915 fått sänkas, höjdes snart ånyo till de gamla satserna.[4]

Den 23 juli 1915 fastställdes nya *maximipriser* för grosshandeln med brödsäd, nämligen 215, 220, 225 och 230 mark per ton råg inom de fyra prisdistrikt, vari riket indelas, samt per ton vete 40 mark högre inom respektive prisdistrikt.[5] Dessa priser ansågos vara ganska låga. Men till följd härav sålde lantmännen icke sin spannmål, och det konstaterades snart, att utfodringsförbuden i allt större utsträckning överträddes samt att de s. k. självförsörjarna förbrukade mer brödsäd än vartill de voro berättigade.[4] Det otillräckliga utbudet av brödsäd torde dock även till en del

[1] »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1087.
[2] »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1081.
[3] »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1082.
[4] »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1084.
[5] »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1085.

hava förorsakats därav, att jordbrukarna önskade uppskjuta försäljningarna så länge som möjligt för att komma i åtnjutande av de tillägg å 1·50 mark, varmed maximipriserna skulle ökas den 1 januari 1916 och därefter var fjortonde dag. Dylika tillägg, som skola utgöra ersättning för lagrings- och förvaltningsomkostnader, för ränta m. m. och som utgingo även under senare delen av skördeåret 1914—1915, hava för övrigt alltid medfört den olägenheten, att de för producenter och handlande utgjort en lockelse att kvarhålla förråden så länge som möjligt. En annan olägenhet, som också från början varit förknippad med maximiprissystemet och som alltid visat sig svår att avhjälpa, har haft sin rot däri, att utsäde måst undantagas från tillämpningen av författningarna angående beslagtagande av spannmål och maximipriser därå. Denna olägenhet framträdde i skärpt form under de sista månaderna av år 1915. Man konstaterade nämligen snart, att alltför stora mängder spannmål gingo i handeln under namn av utsäde; det befanns exempelvis, att betydliga kvantiteter utsädesvete infördes till områden, där veteodling ej alls förekommer. Men på detta sätt kringgingos maximipriserna, under det att samtidigt tillräckliga mängder för befolkningens födande ej kunde framskaffas på det sätt, som brödsädsförordningen den 28 juni 1915 avsåg, nämligen genom riksspannmålsanstalten och kommunerna.[1] En förordning den 13 januari 1916 sökte sätta en gräns för missbruket av utsädesspannmålens undantagsställning: beslaget utsträcktes till att omfatta även utsäde, och avyttring av dylikt fick ej vidare ske utan kommunens tillstånd. I fråga om anskaffande av brödsäd, för den händelse sådan ej i tillräcklig mängd kunde erhållas genom frivillig försäljning, hade visserligen ovannämnda förordning av den 28 juni 1915 meddelat rätt att verkställa expropriation, men denna utväg kunde eller ville man icke tillgripa. Riksspannmålsanstalten, som bestämt, huru mycket brödsäd varje kommun skulle avlämna, hade förordnat, att härav minst 85 % skulle levereras till den 10 februari 1916 och resten under mars månad. Den 17 januari 1916 utkom en förbundsrådskungörelse, som föreskrev, att maximipriserna av den 23 juli 1915 från och med följande dag skulle höjas med 14 mark per ton, alltså till 229, 234, 239 och 244 mark per ton råg inom resp. prisdistrikt, och att dessa priser den 1 och 15 dagen under februari och mars månader skulle höjas med ytterligare 1 mark per ton varje gång. Under senare hälften av mars skulle alltså tillägget utgå med 18 mark per ton, och maximipriserna per ton råg växlade under denna tid således mellan 233 och 248 mark inom de olika prisdistrikten, under det att vetet var 40 mark dyrare. Tillägget för januari gavs retroaktiv verkan till månadens första dag. Leverantörer av brödsäd under tiden 1—17 januari erhöllo skillnaden mellan det redan bekomna beloppet och det nya priset i efterskott. Den 1 april upphörde emellertid alla tillägg, och de ursprungliga maximipriserna inträdde ånyo. Avsikten med dessa bestämmelser var att förmå jordbrukarna att under den tid de höga tilläggen utgingo sälja den spannmål, som de annars ämnat kvarhålla till längre fram, och på samma gång jämväl skydda brödsäden mot utfodring, som alltid kunde befaras, så länge spannmålen befann sig hos jordbrukarna. Men producenterna skulle även på detta stadium erhålla hela det tillägg, som annars skulle utgå under skördeårets sista veckor. I verkligheten minskades detta belopp med ett par mark; under tiden 1—15 augusti skulle nämligen tillägget enligt de ursprungliga bestämmelserna hava utgjort 22·5 mark.

Ehuru brödsädsskörden 1915 var otillräcklig, skall dock enligt officiella uppgifter, genom klok hushållning tillgången vara tryggad intill konsumtionsårets slut. En reserv å 400 000 ton för de sista månaderna av detta har även kunnat uppläggas. Känt är emellertid, att under året icke obetydliga kvantiteter brödsäd kunnat importerats från Rumänien.

Liksom under det med första krigsåret sammanfallande konsumtionsåret synes även under det andra befolkningens förseende med *potatis* hava berett större svårighet

[1] »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1082.

än brödsädsförsörjningen. — Såsom i denna tidskrift förut meddelats,[1] ålades kommunerna genom en förordning den 9 oktober 1915 att tillgodose befolkningens behov av matpotatis under ledning av en myndighet, rikspotatisanstalten, som ock skulle anskaffa potatis för sådana kommuner, som själva ej voro i stånd därtill. Anskaffandet skulle i första hand ske genom inköp i den fria handeln, men i den mån detta ej lyckades, skulle med kommunernas tillhjälp expropriation verkställas beträffande 10 % av potatisen å jordbruk, där potatis odlats å minst 10 hektar. Inköp och expropriation skulle ske på grundval av s. k. grundpriser. Den del av potatisskörden, som kunde bliva underkastad tvångsuttagning enligt dessa grundpriser, utgjorde emellertid endast 4 % i genomsnitt av rikets hela potatisskörd, under det att resten var fri. Under sådana förhållanden stego snart marknadspriserna högt över grundpriserna, som blevo fullständigt ineffektiva. De upphävdes därför den 28 oktober, och i stället infördes ånyo maximipriserna för producenter från november 1914, nämligen 55, 57, 59 och 61 mark per ton inom de olika prisdistrikten.[2] Förordningen föreskrev tillika, att detaljhandelspriserna ej finge överstiga maximipriset inom det prisdistrikt, inom vilket potatisen konsumerades, med mer än 1·30 mark per 50 kg. Samtidigt utvidgades befogenheten att expropriera potatis till att omfatta 20 % å företag med minst 1 hektar potatisareal. Sedermera hava landsregeringarna meddelats rätt att verkställa expropriation även å de minsta potatisförråd. Det var särskilt med hänsyn till svårigheten att framskaffa potatis i det industriidkande Västtyskland, som detta successiva frångående av den ursprungliga planen skedde.

Till följd av fodermedelsbristen sålde emellertid ej jordbrukarna till maximipriserna, och expropriation i den omfattning, som varit erforderlig för de oundgängliga behovens fyllande, ansågs ej kunna genomföras. Snabba åtgärder måste nu vidtagas för anskaffande av förråd, och härför tillgreps samma medel som använts i fråga om spannmålen, nämligen ett så avsevärt höjande av priserna, att producenterna kunde finna det förenligt med sin fördel att sälja. Den 27 januari 1916 upphävdes expropriationsbestämmelserna, och samtidigt förordnades, att armé- och marinförvaltningarna, rikspotatisanstalten och av denna befullmäktigade uppköpare (t. ex. kommuner) vid förvärv av potatis finge överskrida maximipriserna intill en av rikskansleren bestämd gräns. För att prisförhöjningen likväl ej skulle gå ut över konsumenterna, som i allmänhet tillhörde de mindre bemedlade klasserna, skulle dessa tillägg täckas genom allmänna medel, till ena hälften av riket och vederbörande förbundsstat, till den andra av kommunen. Den 7 februari 1916 utkom en kungörelse angående *matpotatisförsörjningen under våren och sommaren 1916*, som i väsentliga delar avlöser förordningen den 9 oktober 1915. Kommunerna ålades genom ifrågavarande kungörelse att den 24 februari verkställa uppskattning av alla inom deras område befintliga potatisförråd; 10 kg. finge dock undantagas från redovisningen. Resultatet skulle meddelas rikspotatisanstalten, och de kommuner, vilkas befolkning ej kunde födas med de därinom tillgängliga förråden intill skördeårets slut, skulle före den 10 mars anmäla bristens storlek för rikspotatisanstalten, som då skulle giva sådana kommuner anvisning på överskottskommuner för bristens täckande.

Förbundsstatsregeringarna erhöllo befogenhet att utfärda de närmare bestämmelser för potatisförsörjningen, som kunde anses nödiga. I Preussen, som omsluter rikets såväl förnämsta potatisodlande områden i öster som några av dess viktigaste industridistrikt i väster ävensom rikshuvudstaden och inom vilken förbundsstat potatisförsörjningen sålunda erbjuder de största svårigheter, utfärdades den 10 februari följande bestämmelser, vilka torde klargöra innebörden i ovannämnda grundföreskrift. Med ledning av resultatet av inventeringen den 24 februari utarbetade rikspotatisanstalten en distributionsplan för varje särskild preussisk provins, och de provinser, som framvisade överskott, erhöllo av anstalten meddelande, huru mycket potatis varje kommun skulle avstå. För att handhava de uppgifter, som med anledning härav kommo att påvila

[1] »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1087.
[2] »Soc. Medd.» årg. 1914, sid. 1163.

provinserna, upprättades jämlikt förordningen den 10 februari för varje sådan en s. k. provinspotatisanstalt. Dessa anstalter hava att först söka täcka potatisbristen i underskottskommunerna genom rekvisitioner från överflödskommuner inom samma provins. Lyckas ej detta, giver rikspotatisanstalten provinsanstalten anvisning på en överskottsprovins, varpå varje underskottskommun i den ena provinsen tilldelas en kommun i den andra, från vilken det felande får hämtas. Provinsanstalterna, som sins emellan träffat överenskommelse härom, övervaka i detalj förbindelsen mellan de båda kommunerna. Dessa få själva verkställa transporter, betalning m. m., men ingen kommun får på eget bevåg köpa eller sälja potatis till en annan.

Potatisförsörjningen enligt dessa förordningar tog sin början den 15 mars. Dessförinnan hade ytterligare några potatisförordningar av större vikt blivit utfärdade. Såsom ovan nämnts upphävdes den 27 januari rätten att expropriera potatis. Den 26 februari infördes den ånyo och i skarpare form än förut: det stadgades, att varje potatisproducent är skyldig att på anfordran avstå från all potatis, som ej är nödig för bedrivandet av hans rörelse intill nästa skörd. Kommer expropriation till stånd, undantages för honom och hans husfolk 1·5 pund[1] per person och dag till den 15 augusti 1916, varjämte viss mängd skulle kvarlämnas för husdjuren till och med den 31 maj 1916. Vidare höjdes genom en förordning den 2 mars maximipriserna från och med den 15 mars, vilka i praktiken — såsom ovan nämnts — redan förut frångåtts, med 35 mark per ton inom de olika prisdistrikten eller till resp. 90, 92, 94 och 96 mark per ton. Den 15 april, 15 maj och 15 juni skulle dessa priser höjas med ytterligare 5 mark varje gång. Kommunerna, som äro skyldiga att reglera detaljhandelspriserna, äro härvid ej längre skyldiga att hålla sig nedanför viss gräns. Potatis av 1916 års skörd, som levereras före den 15 augusti, åsattes ett särskilt maximipris om 20 mark per 100 kg. vid försäljning genom producenten. Den 2 mars kompletterades expropriationsbestämmelserna med en ny föreskrift: vid expropriation betalas potatisen med ett pris, som med 30 mark per ton understiger maximipriset.

Under övergångstiden före den 15 mars synes anskaffandet av potatis i de större konsumtionscentra stundom hava varit förenat med oöverkomliga svårigheter. I Berlin funnos exempelvis under februari tidvis förråd för blott 5 à 6 dagar, och när skarpare köld inträdde, minskades den dagliga tillförseln till 30 à 40 järnvägsvagnar, under det att 80 à 90 voro erforderliga. Efter ikraftträdandet av ovan refererade förordningar hava flera större kommuner lagt potatiskort till grund för den individuella fördelningen. De kommuner, som tillsammans utgöra det s. k. Gross-Berlin, hava enat sig om ett gemensamt system, som trädde i kraft den 20 mars. Det potatiskort, som utsläpptes denna dag, gällde för sammanlagt 60 dagar och var indelat i 5 kuponger, vardera gällande en kvantitet om 10 pund för en tid av 12 dagar. Hela den kupongen åsatta potatismängden kunde uttagas på en gång under kupongens giltighetstid. I andra städer tillämpas andra fördelningssystem och även något avvikande kvantiteter. Magdeburg beviljar 1·5 pund per dag, Dresden 7 och Hamburg endast 4 pund i veckan. För jämförelse må nämnas att den genomsnittliga potatiskonsumtionen per individ och år under tvåårsperioden 1912—1913 beräknats till 205 kg. per år eller 0·56 kg. (= 1¹/₈ pund) per dag. Härvid är dock att märka, att knapphet på andra livsförnödenheter då ej var rådande.

Potatisskörden 1915 blev mycket god, och tillgång har ej saknats, men framskaffandet av förråden till människoföda har, såsom av det ovan sagda framgår, erbjudit stora svårigheter. Dessa torde till stor del vara att finna i jordbrukarnas obenägenhet att lämna ifrån sig potatisen på grund av dess alltmer stegrade värde som fodermedel. Den tyska skörden av fodersäd blev såsom ovan antytts mycket liten, och samma blev förhållandet beträffande grässkörden; klöverskörden var den näst sämsta och skörden av ängshö den sämsta på 10 år. Av vida större betydelse blev dock i detta hänseende den av Tysklands motståndare i kriget anordnade handelsblockaden, enär landets krea-

[1] 1 pund = c:a 0·5 kg.; 1·5 pund potatis motsvarar ungefär 1 liter.

tursavel i väsentlig grad är baserad på import av fodermedel. Under dessa förhållanden stego priserna å fodermedel relativt ännu kraftigare än å de för mänsklig förbrukning avsedda livsförnödenheterna, till följd varav maximipriset å havre och korn den 23 juli 1915 sattes högre än brödsädspriserna, eller till 300 mark per ton.[1] Samtidigt med ändringen av maximipriserna för brödsäd den 17 januari förordnades, att centralanstalten för härens förplägnad[2] skulle under tiden 18 januari—29 februari betala 60 mark och under tiden 1—15 mars 30 mark per ton utöver nämnda maximipris. Beträffande övriga fodermedel må här endast nämnas, att bland andra varor även hö och halm åsatts maximipriser.

Trots fodermedelsimportens upphörande vid krigsutbrottet lyckades man dock ett halvår framåt upprätthålla kreatursbesättningarna vid ungefär samma numerär som före kriget. På våren 1915 skedde dock på grund av farhågor för att potatisen ej skulle räcka till för människorna en omfattande nedslaktning av svin, varigenom svinbeståndet reducerades med cirka 7·5 millioner stycken.[3] Under konsumtionsåret 1915—1916 har fodermedelsbristen gjort sig allt starkare gällande, till följd varav husdjuren av alla slag nedgått i antal. Men de djur som behållits hava likväl ej kunnat gödas, vilket förorsakat ytterligare minskning av kött och mjölk och jämväl en försämring av förnödenheternas kvalitet. Konsumtionen av de animaliska födoämnena, kött, fett, mjölk och smör, har därför genom lagstiftningsåtgärder måst inskränkas samt fördelning och prisreglering ske även beträffande dessa varuslag. På grund av deras ömtåliga beskaffenhet och det sätt varpå de frambringas erbjuder organisationen av en dylik reglering för massbehovens tillgodoseende andra och större vanskligheter än en reglering för de vegetabiliska födoämnenas vidkommande. I ännu högre grad än i fråga om dessa måste på ifrågavarande område lokala organ anlitas. Det är också på detta fält, som prisprövningsanstalterna hava sin egentliga uppgift.

Det första mera betydelsefulla ingripandet för *begränsning av köttkonsumtionen* skedde genom en förbundsrådskungörelse den 28 oktober 1915, vilken införde de s. k. köttlösa dagarna. Enligt densamma blev det från och med den 1 november förbjudet att tisdagar och fredagar till konsumenterna yrkesmässigt försälja kött och fläsk samt varor, som helt eller delvis äro tillverkade därav. Vidare få sådana födoämnen ävensom fisk samt i smör, fett eller andra fettvaror stekta rätter ej serveras å restauranger måndagar och torsdagar; beträffande fläsk gäller detta förbud även lördagar. Den 4 november fastställdes *maximipriser för slaktsvin och fläsk*, som drabbats av starkare prisstegring än andra köttsorter. Sålunda hade svinpriserna i Berlin redan i maj 1915 med 147 mark per 50 kg. slaktad vikt mer än fördubblats sedan oktober 1914, och i september 1915 hade priset gått upp till 187 mark, motsvarande ett detaljhandelspris av 2·20 mark per pund. Maximipriserna den 4 november gällde för 37 namngivna städer och växlade å dessa orter per 50 kg. levande vikt emellan 90 och 110 mark för svin, vägande mellan 80 och 100 kg; för svin av ringare vikt fastställdes lägre priser och för tyngre svin högre. Översteg den levande vikten 120 kg., ökades ovannämnda priser med 20 % eller till 108 mark på de billigaste och 132 mark på de dyraste orterna. På platser med offentliga slakthus skulle maximipriserna i den närmaste av ifrågavarande 37 städer vara rådande. Genom bestämmelserna om maximiprisernas ökning med djurets stigande vikt ville man befordra gödning. Vid försäljning till konsumenterna fick priset ej överstiga 140 % av maximipriset för svin i viktklassen 80—100 kg. Med ledning av dessa priser skulle kommunerna fastställa maximipriser för olika fläsksorter. Emellertid är att märka, att maximipriserna å slaktsvin ej behövde tillämpas i kommuner, där offentliga slakthus ej funnos, sålunda i allmänhet på landsbygden, och att detaljhandelspriserna endast hade avseende på fläsk men ej å beredda fläskvaror. De närmaste dagarna efter

[1] »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1086.
[2] »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1084.
[3] Jfr »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 611 och 1121.

förordningens ikraftträdande inträffade visserligen ett starkt prisfall å fläsk, men inom kort började fläsket försvinna från marknaden, under det att i stället tillgången på korv och fläskkonserver ökades. Fabrikanter av sådana varor köpte nämligen svinen direkt av djuruppfödarna, och konsumenterna fingo mottaga fläsket i form av korv till ytterst uppdrivna priser. Inskridande mot det system, som sålunda utvecklat sig, ägde rum först genom en förordning den 31 januari 1916, vilken dels förbjöd yrkesmässig konservberedning av kött och fläsk utom för arméns räkning, dels föreskrev, att endast högst en tredjedel av vikten av slaktade nötkreatur, svin och får må användas för tillverkning av korv. Bestämmelsens tillämpning på korvfabriker har skett genom att deras månadsproduktion minskats till en tredjedel av den månatliga *genomsnittstillverkningen under sista kvartalet 1915*. Den 14 februari 1916 upphävdes marknadspriserna av den 4 november 1915, och befogenhet att fastställa sådana för framtiden meddelades landsregeringarna. I stället bestämde förbundsrådet maximipriser för svin vid försäljning i ladugården. Även dessa priser stå i viss relation till djurets vikt. För svin i viktklassen 90—100 kg. växla de inom olika landsdelar mellan 93 mark (i Ostpreussen) och 110 mark (i Elsass-Lothringen) levande vikt. Beträffande svin av högre vikt än 140 kg. höjas dessa priser med 25 %. Kommunerna äro skyldiga att reglera priserna för detaljhandeln och därvid åsätta de olika delarna av djurkroppen ävensom rökt, saltat eller på annat sätt berett fläsk samt korvvaror av fläsk och svinister särskilda maximipriser. Förordningens föreskrifter tillämpas ej på svin, fläsk och fläskvaror, som införts från utlandet. Sådana varor få ej avyttras till högre priser än maximipriserna för inländska varor inom sådana försäljningslokaler, där dylika saluhållas. Men kommunerna äga utfärda särskilda bestämmelser rörande handeln med och priserna på importerade fläskvaror. Den 18 mars erhöll centrala inköpsbolaget monopol på handeln med från utlandet införda svin ävensom nötkreatur och får samt kött av dessa djur.

Förordningarna angående inrättandet av prisprövningsanstalter den 25 september 1915 [1] och den 4 november 1915 [2] innehålla en paragraf, enligt vilken landsregeringarna i syfte att reglera livsmedelsförsörjningen inom vissa områden kunna inrätta med rättskapacitet utrustade sammanslutningar av producenter eller tillverkare av förnödenheter för de dagliga behoven ävensom av köpmän, som bedriva affärsverksamhet beträffande dylika förnödenheter. Producentorganisationerna skola reglera avsättning och priser, handelsorganisationerna därjämte även förnödenheternas anskaffning. I Preussen utfärdades den 19 januari 1916 en förordning, som föreskrev, att kreaturshandlarna skulle sammanslutas till sådana föreningar; av de övriga förbundsstaterna har sedermera åtminstone Sachsen infört samma anordning. Inom varje preussisk provins upprättades ett s. k. »*Viehhandelsverband*», som varje uppköpare av slaktdjur (nötkreatur, svin och får) med den egentliga rörelsen förlagd inom provinsen, måste tillhöra. På begäran kan vidare uppköpare från andra orter vinna inträde i förbundet för att få rätt att bedriva handel med slaktdjur inom provinsen. Utan dylikt medlemskap må nämligen inga uppköp inom förbundsdistriktet verkställas. Uppköparen skall för att få bedriva handel uppvisa legitimationskort, och slaktdjur mottagas ej heller för transport på järn- och vattenvägar utan företeende av dylikt kort. Detta utfärdas av förbundsstyrelsen, som är sammansatt av förbundsmedlemmar och representanter för lantbrukskamrarna. Styrelserna äro berättigade att ändra gällande maximipriser för förbundsmedlemmarna. Förbunden skola anskaffa det nödiga antalet slaktdjur av olika slag för befolkningens tillgodoseende inom sina resp. områden. Sålunda har för provinsen Brandenburg och den därinom belägna rikshuvudstaden upprättats »Viehhandelsverband Berlin-Brandenburg». De till Berlin införda djuren fördelas först på de olika kommunerna efter invånarantalet, varpå kommunerna verkställa underfördelningen på de särskilda slakteriföretagen. Provinsförbundens verksamhet regleras närmare ur enhetliga synpunkter

[1] »Soc. Medd.» årg. 1915, sid. 1088.
[2] Jfr ovan sid. 737.

av det s. k. »*Central-Viehhandelsverband*», som har sitt säte i Berlin. Detta utgöres dels av en styrelse med beslutanderätt, bestående av 7 medlemmar, dels av ett råd, sammansatt av representanter för provinsförbunden, jordbruket, kreatursh andeln, slaktarna och stadsintresset och dels av en representantförsamling, bestående av 3 ombud för varje anslutet provinsförbund. Den senare skall sammankallas minst en gång om året. Inom andra förbundsstater bildade organisationer för kreatursh andelns reglering äga ansluta sig till det preussiska centralförbundet.

De ovan refererade åtgärderna inneburo likväl ej någon tillfredsställande lösning av köttförsörjningsproblemet. Den 27 mars utkom en förordning, enligt vilken krigsmaktens och civilbefolkningens tillgodoseende med kött skall handhavas av en offentlig myndighet av samma karaktär som de förut upprättade centralanstalterna för spannmål, potatis och andra varugrupper, och som erhöll benämningen *riksköttanstalten*. Denna bestämmer, i vilket omfång slakt får ske inom varje särskild kommun, och landsregeringarna skola vidtaga åtgärder för att förhindra, att större antal djur nedslaktas än vad som är tillåtet. Slakt för kreatursägarens egen räkning skall redovisas och får ej ske utöver behovet. Landsregeringarna äro skyldiga att framskaffa slaktdjur i tillräcklig mängd för armén, marinen och den civila befolkningen samt reglera handeln med sådana djur. Där s. k. »Viehhandelsverbände» äro inrättade, verkställes anskaffandet genom dem. Kan behovet ej täckas genom frivilliga försäljningar, får expropriation äga rum. Kommunerna äro skyldiga att reglera konsumtionen av kött och köttvaror inom sina resp. områden med användande av de i förordningen angående inrättandet av prisprövningsanstalter meddelade befogenheter.

Som av det sagda torde framgå, blev riksköttanstaltens myndighet ganska begränsad, under det att mera vittgående befogenheter tillerkändes landsregeringarna, som dock ägde göra det bruk därav, som de funno för gott. Genom den nya ordningen kunde ej heller svårigheterna avlägsnas. Sålunda skulle enligt fördelningsplanen 14 000 svin tillföras Berlin varje vecka; för jämförelse kan nämnas, att den normala veckoförbrukningen under fredstid kräver i genomsnitt 25 000 svin. Enligt en uppgift belöpte sig svintillförseln till huvudstaden under hela april månad till endast 3 570 stycken, varav 512 under påskveckan. Tillförseln av nötkreatur tedde sig visserligen mindre ogynnsam, men likväl kommo under månaden i medeltal blott 1 426 per vecka i stället för utlovade 2 125. Svårigheterna sägas hava berott på bristfälliga betalningsförhållanden.

För att bekämpa den köttnöd, som under dessa omständigheter hotade, började städerna införa köttkortsystem för att åvägabringa en rättvis fördelning av de tillgängliga förråden. Berlin har köttkort från och med den 1 juni. De kommunala myndigheterna därstädes bestämma varje vecka, huru stor köttkvantitet tillkommer varje person. Konsumtionen anpassas alltså efter tillförseln. Under veckan 26 juni—2 juli var köttransonen bestämd till 250 gram per person eller i genomsnitt 50 gram per dag under veckans 5 icke köttlösa dagar. Köttkort har även införts av vissa förbundsstater, däribland Bayern, varest s. k. »Fleichbeschränkungskarten» utfärdades den 1 maj med giltighet för en tid av 8 veckor. På dessa kort utdelas till varje person över 6 år 3 200 gram kött per månad eller 800 gram i veckan, sålunda i genomsnitt 160 gram per dag, då kött får förtäras. Barn under 6 år bekomma hälften. Tillhöra flera barn samma hushåll, utdelas helt kort för tvenne sådana. Köttkorten äro uppdelade på kuponger, lydande på 20, 50 och 100 gram. Olika sorters kött och köttvaror omräknas i annan vikt efter bestämda normer. Jordbrukare, jägare och andra personer, som ej köpa kött, skola inom viss tid redovisa för sin förbrukning, som ej får överstiga vad som tillkommer innehavare av köttkort. För det bayerska statsområdet har en särskild köttfördelningsanstalt upprättats, som reglerar konsumtionen. De kommunala myndigheterna, som utställa köttkorten, äro berättigade att inom sina resp. områden för viss tid nedsätta ovannämnda maximiransoner, om efterfrågan ej kan täckas genom de till förfogande stående förråden.

Den 15 april 1916 företogs en kreatursräkning i Tyskland. Svinens antal uppgick till 13·3 millioner mot 16·6 millioner ett år tidigare. Härvid är att märka, att nämnda

antal till en relativt mycket stor del bestod av spädgrisar, som först om några månader kunde bliva slaktmogna. Nötkreaturen hade sedan december 1914 minskats med omkring 2 millioner, därav mjölkkorna med cirka 800 000. Uppgifterna äro icke officiella, men det fastslogs kort därefter i ett cirkulär från myndigheterna, att det rådde stor brist på slaktdjur och att särskilt tillgången på slaktmogna svin var utomordentligt ringa. Man uttalade dock den förhoppningen, att sommarbetet skulle medföra en förbättring.

Det har anmärkts mot regeringens köttpolitik, att den skulle hava varit missriktad, då fodermedel ej kunnat anskaffas i tillräcklig mängd, utan att potatis- och sädesförråden tillgripits för besättningarnas underhåll. Tillföljd härav hava, säges det, människorna måst inknappa på sina behov av dessa förnödenheter, utan att dock ersättning vunnits genom tillräcklig tillgång på kött, i det att djuren i alla händelser varit för få och likväl undernärda. Enligt dem som framfört denna kritik, hade det varit riktigare att minska husdjursbestånden till ett antal, som med tillgängliga fodermedel utan svårighet kunnat födas, och att låta människorna i stället komma i åtnjutande av mer bröd och potatis.

Till följd av nötkreaturens fåtalighet och undernärdhet har, som naturligt är, även tillgången på *mjölk och smör* blivit knapp och priserna på dessa varor starkt stigit. Användandet av mjölk och grädde för tillverkning av choklad, sötsaker och andra likartade överflödsartiklar har förbjudits eller inskränkts. Genom en kungörelse den 4 november 1915 angående *reglering av mjölkpriserna och mjölkkonsumtionen* meddelades kommunerna rätt att med landsregeringarnas godkännande fastställa maximipriser för mjölk vid försäljning genom producenten såväl i gross- som detaljhandeln. Kommuner med mer än 10 000 invånare — alltså alla, för vilka prisprövningsanstalter äro obligatoriska — blevo skyldiga att fastställa minuthandelspriser. Då det syntes önskvärt att i första hand tillgodose barn, ammande mödrar och sjuka med mjölk utfärdades den 11 november en kungörelse, som ålade kommunerna att sörja för, att barn under 2 år, som ej dia, samt ammande mödrar bekomma 1 liter mjölk, barn över 2 år 1/2 liter och sjuka ett kvantum intill 1 liter efter läkarens närmare föreskrifter, allt per dag räknat. — I fråga om kommunala maximipriser å mjölk må nämnas, att i Berlin 1 liter oskummad mjölk från och med den 26 juni betingar ett pris om högst 32 pfennig i minuthandeln; grosshandlaren får ej begära mer än 27 pfennig per liter.

Beträffande smör meddelades rikskansleren genom en kungörelse den 22 oktober 1915 befogenhet att reglera prisförhållandena genom fastställandet av *grundpriser*. Som grundpris skulle anses det pris, som tillverkaren kunde fordra vid partiförsäljning i Berlin. En av rikskansleren tillsatt kommission av sakkunniga skulle med hänsyn till produktionskostnaderna och prisläget å marknaden föreslå dessa grundpriser. Landsregeringarna fingo rätt att ändra riksgrundpriserna inom förbundsstaterna eller delar därav med hänsyn till därstädes rådande särskilda produktions- och marknadsförhållanden. Med ledning av grundpriserna fastställa sedermera kommunerna maximipriser för detaljhandeln, varvid dock vissa av rikskansleren fastslagna belopp ej få överskridas. Den 24 oktober utfärdade rikskansleren en förordning om grundpriser för olika smörkvaliteter.

Importen av smör har under den gångna vintern tagit betydande omfång. Då centrala inköpsbolaget den 15 november 1915 erhöll monopol på omsättningen av utlandssmör, blev det föreskrivet, att endast kommuner, som äro skyldiga att reglera fördelningen bland konsumenterna, sålunda städer och andra större samhällen, skulle tilldelas sådant smör. Den 8 december 1915 erhöll inköpsbolaget rätt att övertaga intill 15 % av det tillverkade smöret i de mejerier, som år 1914 bearbetade minst 500 000 liter mjölk eller motsvarande mängd grädde, vilket smör skulle fördelas på samma sätt som det utländska. Slutligen utfärdades den bestämmelsen, att centrala inköpsbolaget från och med den 5 mars 1916 finge utlämna smör till kommuner blott under förutsättning att dessa genom införande av smörkort eller på annat lämpligt sätt inskränkte smörkonsum-

tionen till i genomsnitt högst 125 gram per person och vecka. Barn under 2 år skulle i regel ej tilldelas kort, och barn i åldern mellan 2 och 14 år skulle bekomma hälften mot vuxna. Emellertid skulle smörkorten ej anses garantera den åsatta maximikvantiteten. I och för smörregleringen sammanslöto sig Berlins samtliga kommuner till »Butterversorgungsbezirk Gross-Berlin». Den 20 mars infördes här smörkort med nyssnämnda veckoransoner. Den 20 juni sänktes ransonen för vuxna i Berlin till 90 gram. I Bayern och Sachsen hava smörkort fastställts för hela statsområdet. Några förbundsstater, däribland de tvenne nyssnämnda, hava upprättat särskilda statliga smörcentraler, som fördela smöret och som sålunda inom sina resp. områden övertagit centrala inköpsbolagets uppgift.

I fråga om priserna å utländskt smör hava landsregeringarna beklätts med myndighet att reglera desamma, och man har till följd härav erhållit två maximipriser å smör, det lägre för den inländska och det högre för den importerade varan. I stora kommuner, såsom i Berlin, har detta system förorsakat svårigheter, enär handeln i sådana kommuner på grund av det stora antalet försäljningsställen är svår att övervaka och möjligheten att kringgå priserna på det inhemska smöret ej varit utesluten. Föreskrift att in- och utländskt smör ej må saluhållas på samma ställe har ej kunnat avhjälpa denna olägenhet. I Berlin har man — på grundvalen av en förordning den 13 december 1915 — sökt lösa frågan genom att åsätta båda slagen ett gemensamt maximipris, som kan anses vara för högt för den inländska varan, under det att det för den införda understiger självkostnaderna. De som sälja tyskt smör, få emellertid avsätta ett visst belopp av den erhållna betalningen till en fond — »Ausgleichskasse» — ur vilken försäljarna av utlandssmör tillerkännas ersättning med belopp, som motsvara deras genom försäljningspriset icke betäckta självkostnader samt såsom skälig funnen vinst.

Även å andra fetvaror har tillgången under den gångna vintern varit ringa, varför yttersta sparsamhet måst iakttagas. Genom en kungörelse den 8 november 1915 uppdrogs åt det s. k. *krigsutskottet för oljor och fettämnen ur växt- och djurriket* (»Kriegsausschuss für pflanzliche und tierische Öle und Fette») att fungera såsom centralanstalt för anskaffande och fördelning av dylika förnödenheter för såväl tekniskt bruk som för användning som födoämnen. Hela oljeskörden 1915 beslagtogs till förmån för detsamma. Det har även befogenhet att åsätta oljor och fetvaror maximipriser. Utskottet är ett allmännyttigt bolag; organisationer av företagare, vilkas verksamhet är baserad på bearbetning av oljor och fetvaror, såsom oljeslagarnas, såp- och stearinfabrikanternas samt margarintillverkarnas sammanslutningar, samarbeta intimt med detsamma. För att öka dess tillgång på fett utfärdades den 16 mars 1916 en kungörelse, enligt vilken vid yrkessmässig slakt av nötkreatur och får, efter därom framställd begäran av krigsutskottet, allt fett skall lösgöras från djurkropparna och levereras till vissa av utskottet anvisade smälterier. Sådant fett åsattes maximipriser den 11 april, nämligen 1·53 mark per 0·5 kg. färskt fett från nötkreatur med en vikt av över 25 kg. samt 1·22 mark för 0·5 kg. färskt fårfett. För margarin och matfett med 100 % fetthalt fastställdes maximipriser den 12 mars, för margarin 1·83 mark och för matfett 2·15 mark i grosshandeln samt i minuthandeln för omedelbar konsumtion hos förbrukaren 2 mark för den förra varan och 2·32 mark för den senare, samtliga priser beräknade för 0·5 kg.

Såsom ovan nämndes skulle veckokonsumtionen av smör från och med 5 mars 1916 inskränkas till högst 125 gram. Därjämte föreskrevs, att i sammanhang härmed även fettförbrukningen över huvud borde regleras, helst genom kortsystem. Därvid borde konsumtionsmängden per individ och vecka för smör och margarin tillsammans sättas till högst 180 gram och för allt slags fett till högst 250 gram.

För fettproduktionens höjande utnyttjas systematiskt alla möjligheter. En särskild vetenskaplig kommission prövar de projekt, som i detta syfte framkomma, och flera praktiskt genomförbara uppslag lära härvid hava tillvaratagits och genomförts. Så har man exempelvis konstruerat en fettseparator, varmed disk- och sköljvatten i restauranger, slakterier och andra dylika företag separeras. På detta sätt skola avsevärda mängder fett kunna tillvaratagas, som efter omsmältning bliver användbart för olika ända-

mål. En organisation av benhandlare insamlar för krigsutskottets räkning ben, som sedermera behandlas för utvinnande av benfettet.

Beträffande livsmedelsregleringen i övrigt må följande ytterligare anföras. En kungörelse den 15 december 1915 fastställde maximipriser på sötvattensfisk i grosshandeln samt de övre gränserna för detaljhandelspriserna. För saltsjöfisk äro ej tvångspriser fastslagna för grosshandeln, men noteringarna på fiskmarknaderna i sjöstäderna intelegraferas omedelbart till rikspriskontrollanstalten i Berlin, som per post sänder meddelandet vidare till de lokala prisprövningsanstalterna, varpå kommunerna kunna fastställa lämpliga maximipriser för detaljhandeln. — Stark efterfrågan har rått å salt sill, som huvudsakligen införes från utlandet. Genom förordningar den 17 och 22 januari 1916 stadgades, att all import av salt sill skall redovisas för centrala inköpsbolaget, som genom överenskommelse med importföretagen reglerar priserna. Maximipriser för grosshandeln hava ej åsatts denna vara. — För fördelning av konsumtionssocker inrättades genom en förordning den 10 april 1916 en *»rikssockeranstalt»*. Den 14 april föreskrevs, att sockerkonsumtionen per person och månad ej må överstiga 1 kg. I Berlin såldes socker under tiden 17—30 april till förbrukarna blott mot företeende av brödkortet. Den 1 maj infördes särskilt sockerkort, på vilket konsumenten får köpa 0·5 pund socker i veckan. Magistraten fastställde vid samma tid maximipriser för detaljhandeln. Ett pund vanligt bitsocker noteras till 32 pfennig och samma kvantitet kristallbitsocker till 34 pfennig. Maximipriser hava även åsatts grönsaker och ost. — Slutligen må nämnas, att även brännvinsförråden från mitten av april 1916 distribueras planmässigt genom en central myndighet — en *»riksbrännvinsanstalt»*.

I en berättelse över de med anledning av kriget vidtagna ekonomiska åtgärderna, som den tyska regeringen i mars 1916 framlade för riksdagen, uttalas, »att den tyska krigshushållningens erfarenheter med tilltagande klarhet visat, att folknäringens problem i övervägande grad är ett fördelningsproblem». Av det ovanstående torde framgå, att man i viktiga avseenden hittills likväl ej förmått tillfredsställande lösa detta problem. Ej heller synes dyrtiden hava kunnat bekämpas i den utsträckning, som varit avsett, delvis till följd därav att spekulation i den ringa tillgången ej kunnat förebyggas trots maximiprissystemet och stränga straffbestämmelser mot livsmedelsocker.[1] Den ekonomiska utvecklingen under krisen har i Tyskland tagit samma riktning som i andra länder. För vissa grupper av näringsidkare, såsom jordbrukare, hava de genom kriget skapade säregna förhållandena medfört möjligheter till ökad vinst. Men dyrtiden har tungt drabbat de talrika mindre löntagarna, särskilt i städerna och i all synnerhet i de större städerna. Det är också i dessa senare, som tillförseln av livsförnödenheter varit för knapp och de värsta distributionsvårigheterna gjort sig gällande. På landsbygden och i de mindre stadssamhällena torde livsmedelsförsörjningen hava kunnat genomföras på ett i stort sett fullt tillfredsställande sätt. Det förtjänar anmärkas, att orsaken till de svårigheter, varemot livsmedelspolitiken haft att kämpa, delvis torde vara att finna däri att förbundsstaternas särskilda intressen hava gjort sig gällande i motsättning mot riket i dess helhet. De kött- och mjölkproducerande sydtyska staterna hava visat benägenhet att utfärda utförselförbud beträffande ladugårdsprodukter gent emot rikets övriga delar, och först sedan de egna behoven tillgodosetts i den omfattning, som man inom dessa stater ansett önskvärt, har överskottet fått tillföras de andra. Men härigenom har enhetligheten i riksregeringens livsmedelsreglering äventyrats och en rubbning av de principer, som legat till grund för densamma, ej kunnat förebyggas.

Under dessa omständigheter har det blivit nödvändigt att genom tillgripande av utomordentliga åtgärder åvägabringa enhetligheten i regleringssystemet. Den 22 maj 1916 utfärdades en förbundsrådskungörelse angående *krigsåtgärder för folknäringens tryggande* av i huvudsak följande lydelse:

[1] Den som överträder maximipriser eller gör sig skyldig till livsmedelsocker kan från och med den 1 april 1916 även dömas medborgerligt förtroende förlustig.

»§ 1. Rikskansleren befullmäktigas att för folkets närande taga i anspråk de i Tyska riket befintliga livsmedel ävensom råvaror och andra förnödenheter, som äro erforderliga för livsmedelsförsörjningen. Han äger reglera import, transitering och export. Han äger att på samma sätt för husdjurens närande förfoga över fodermedel ävensom råvaror och andra förnödenheter, som äro erforderliga för husdjurens födande.

§ 2. Rikskansleren äger utfärda de för genomförande av § 1 erforderliga bestämmelser; han äger reglera handeln med och konsumtionen av de i nämnda paragraf omförmälda förnödenheter ävensom utfärda bestämmelser rörande priserna. Han äger förordna, att den som bryter häremot skall bestraffas med fängelse på högst ett år och med böter på högst 10 000 mark eller med ettdera av dessa straff och att dessutom de förnödenheter, beträffande vilka den straffbara gärningen skedde, utan hänsyn till om de tillhöra gärningsmannen eller ej, skola vara förverkade. Rikskansleren äger i särskilda fall omedelbart utfärda anvisningsföreskrifter för landsmyndigheterna.

§ 3. De av förbundsrådet utfärdade förordningarna för folknäringens tryggande förbliva oberörda. Rikskansleren äger i trängande fall träffa avvikande bestämmelser; dessa skola ofördröjligen föreläggas förbundsrådet.

§ 4. Rikskansleren äger helt eller delvis utöva de befogenheter, som tillkomma honom jämlikt denna eller andra för folknäringens tryggande utfärdade förordningar genom en under hans överinseende stående myndighet. Han utfärdar närmare bestämmelser rörande denna myndighets organisation, verksamhetsområde och verkningssätt.

I enlighet med paragraf 4 i denna förordning uppdrogs utförandet av de rikskansleren tillkommande befogenheterna jämlikt paragraferna 1—3 samma dag som förordningen utkom åt ett särskilt ämbetsverk, *krigsnäringsverket* (Kriegsernährungsamt). Härigenom hava ärendena angående folknäringen skilts från inrikesdepartementet, där de förut handlagts. Krigsnäringsverkets styrelse skall bestå av 7 till 9 ledamöter, vilka utnämnas av rikskansleren. Ordföranden eller presidenten leder verksamheten och är ansvarig för befogenheternas utövning. I viktiga frågor skall han samråda med styrelsen, men har även då ensam beslutanderätt. I hans hand är sålunda all den vidsträckta makt samlad, som förordningen av den 22 maj meddelar.

Vid krigsnäringsverkets sida står ett råd, sammansatt av representanter för de centrala riksmyndigheterna, landsregeringarna och krigsmakten ävensom av ett antal sakkunniga, vilket skall höras rörande principiella spörsmål. Även dess medlemmar förordnas av rikskansleren. Alla andra tjänstemän i krigsnäringsverket utses av presidenten.

Den nya olycksfallsförsäkringslagen.

Den nya lagen om försäkring för olycksfall i arbete, som genom riksdagens beslut den 7 juni 1916 antagits, stöder sig som bekant i huvudsak på Kungl. Maj:ts proposition, för vilken förut (»Soc. Medd.» årg. 1916, sid. 385) redogjorts.[1] Propositionen i sin tur grundas i allt väsentligt på ålderdomsförsäkringskommitténs förslag till lag i ämnet. Ehuru sålunda i det väsentliga enighet varit rådande beträffande lagens principer, hava emellertid såväl inom det särskilda utskottet som vid lagens behandling i riksdagen i åtskilliga stycken i fråga om lagens detaljer olika meningar gjort sig gällande.

Beträffande lagens omfattning hade i Kungl. Maj:ts förslag inryckts en bestämmelse, att Konungen ägde från lagens tillämpning undantaga arbetare, som användas till arbete av synnerligen ofarlig beskaffenhet. Denna bestämmelse hade ej upptagits i kommitténs förslag, vilket däremot stadgade, att såsom arbetare ej skulle anses den, vars avlöning överstege femtusen kronor om året. Särskilda utskottet, som icke fann det lämpligt, att en arbetares rätt gentemot annan arbetsgivare än stat och kommun gjordes beroende av Konungens i administrativ väg fattade beslut, fann för gott att i denna punkt med frångående av Kungl. Maj:ts förslag ansluta sig till den av ålderdomsförsäkringskommittén uttryckta mening. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Ehuru beträffande omfattningen någon ändring i det ursprungliga förslaget icke skett, hava i fråga om de tillfälliga arbetarnas rätt till ersättning olika meningar gjort sig gällande. Så hade herr von Sydow uti motion i första kammaren föreslagit, att en person, vars arbete är av tillfällig art och som är sysselsatt på annat sätt än för arbetsgivarens näringsfång eller affär, icke borde omfattas av lagen, medan å andra sidan herr Eriksson i Grängesberg m. fl. i motion i andra kammaren hemställt, huruvida icke lagen skulle kunna utsträckas till att omfatta allt tillfälligt arbete utan någon inskränkning. Det särskilda utskottet fann emellertid lämpligt att fasthålla vid den av ålderdomsförsäkringskommittén föreslagna bestämmelsen, att endast sådana tillfälliga arbetare, som användas till arbete åt en redan förut försäkringspliktig arbetsgivare, skola omfattas av lagen vilket även blev riksdagens beslut.

I motion i första kammaren hade herr Lindley hemställt, att i lagen måtte intagas ett stadgande, att såsom olycksfall i arbete skulle jämväl anses sjukdom, som förorsakats av särskilt giftiga, vid arbetet begagnade ämnen, samt vid anställning å fartyg ådragna skador, såsom smittosamma och klimatiska

[1] Redogörelse för det av ålderdomsförsäkringskommittén framlagda förslaget är lämnad i »Soc. Medd.», årg. 1915, h. 10, sid. 1089.

sjukdomar samt skador förorsakade av lastens avdunstning eller kolosförgiftning. Vidare hade herr Eriksson i Grängesberg m. fl. hemställt, att i lagen måtte intagas en ny paragraf av följande lydelse: »Såsom skada i följd av olycksfall i arbete anses i denna lag jämväl sjukdom, som förorsakats av särskilt giftiga, vid arbetet begagnade ämnen, eller som uppkommit genom överförande av smitta från i arbetet hanterat föremål.»

Utskottet ansåg sig i så måtto kunna tillstyrka de ifrågavarande motionerna, att det hemställde om intagande i lagen av följande bestämmelse: »Såsom skada till följd av olycksfall i arbete anses jämväl sjukdom, som förorsakats av särskilt giftigt, vid arbetet begagnat ämne.» Mot detta beslut reserverade sig herrar Lindman, Svensson, Antonsson, von Sydow, Widell, Beckman och Pettersson, som ansågo att ersättning för yrkessjukdomar enligt sakens natur hör till sjukförsäkringen och att ovan nämnda bestämmelse således borde utgå. Riksdagens beslut utföll i överensstämmelse med den av reservanterna förfäktade meningen.

Vad beträffar frågan om karenstiden, har striden egentligen gällt, huruvida ersättningen till den genom olycksfall skadade arbetaren under sjukdomstiden skall utgå av olycksfallsförsäkringen eller av sjukförsäkringen. För den senare uppfattningen har bl. a. herr von Sydow uti motion i första kammaren gjort sig till målsman. Utskottet anslöt sig emellertid till Kungl. Maj:ts förslag, enligt vilket de skadade redan från början skulle omhändertagas av olycksfallförsäkringens organ och av dem erhålla ersättning.

Mot detta utskottets beslut reserverade sig herrar Lindman, Svensson, Antonsson, von Sydow, Widell, Beckman och Pettersson, vilka ansågo, att de kortvariga olycksfallen borde hänföras till sjukförsäkringen och således för olycksfallsförsäkringen föreslogo en karenstid av 60 dagar, under vilken tid, då den obligatoriska sjukförsäkringen ännu icke hos oss är genomförd, det skulle åligga arbetsgivaren att själv direkt till arbetaren utgiva ersättning med fixa belopp av 1·50 kr. om dagen för manlig och 1 kr. om dagen för kvinnlig arbetare. För att den skadade arbetaren icke skulle bli utsatt för risken att genom insolvens hos arbetsgivaren mista sin olycksfallsersättning eller nödgas föra talan vid domstol för att utfå sin rätt, föreslogo reservanterna, att, då arbetare av sådan anledning icke kan utfå sin ersättning, denna skall utgivas av försäkringsinrättningen i arbetsgivarens ställe.

I Kungl. Maj:ts förslag var vidare stadgat, att ersättning ej skulle utgå under de fyra första dagarna efter olycksfallet, dagen för olycksfallet inräknad. Denna bestämmelse föreslogo herr Eriksson i Grängesberg m. fl. uti motion i andra kammaren böra förändras till överensstämmelse med ålderdomsförsäkringskommitténs förslag, enligt vilket den kontanta sjukersättningen skulle utgå från och med dagen efter olycksfallet, dock endast om sjukdomen varat minst tre dagar efter nämnda dag. Även här anslöt sig emellertid utskottet till Kungl. Maj:ts förslag. Mot detta beslut reserverade sig herrar Branting, Daniel Persson, Lindqvist och Holmström, med yrkande att ersättningen borde utgå i enlighet med de av herr Eriksson i Grängesberg m. fl. angivna grunder.

I anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i denna fråga, då nämligen andra kammaren godkände utskottets förslag, men den första anslöt sig till den mening, som kommit till uttryck i den omnämnda reservationen av herr Lindman m. fl., påyrkade särskilda utskottet i sitt sammanjämkningsförslag, att andra kammaren borde i princip biträda första kammarens beslut. Den tid under vilken arbetsgivaren skall vara befriad från försäkringsplikt och endast åläggas direkt ersättningsskyldighet ansåg utskottet emellertid böra bestämmas till endast 35 dagar, varemot ersättning skall utgå från och med dagen efter olycksfallet, under förutsättning att detta medför sjukdom under mer än tre dagar efter olycksfallet. Därjämte ansåg utskottet den dagliga sjukpenningen böra utgå med fixa, efter olika inkomstklasser fastställda belopp, därvid beloppet av den avgift, som enligt lagen om allmän pensionsförsäkring påförts den skadade, borde vara bestämmande för den inkomst, han skall anses hava haft under året före olycksfallet.

Riksdagen beslöt i överensstämmelse med detta utskottets förslag. Enligt vad riksdagen sålunda beslutat, utgår daglig sjukpenning under de 35 första dagarna efter dagen för olycksfallet, så länge sjukdomen varar, med en krona, om den skadade påförts pensionsavgift med tre kronor eller om pensionsavgift ej påförts, med en krona tjugufem öre, om pensionsavgiften utgör fem kronor, en krona sjuttiofem öre, om pensionsavgiften utgör åtta kronor samt två kronor femtio öre, om pensionsavgiften utgör tretton kronor.

Herr Eriksson i Grängesberg m. fl. hade i sin motion föreslagit, att försäkring enligt lagen måtte få äga rum endast i riksförsäkringsanstalten, med den motivering att försäkring i arbetsgivarbolag, som enligt Kungl. Maj:ts förslag medgavs, ur de försäkrades synpunkt icke skulle vara lika betryggande som försäkring i statsanstalt. Då dessutom arbetsgivaren i regel är ombud för försäkringsbolaget och hans och bolagets intressen sammanfalla, blir lätt följden den, ansågo motionärerna, att arbetaren, hellre än att löpa risken att bli avskedad, om han klagar, godtager av bolaget erbjuden ersättning, även om den skulle vara mindre fördelaktig än vad den rätteligen borde vara.

Ehuru utskottet icke kunde förneka, att något berättigat funnes i de av motionärerna uttryckta farhågorna, ansåg det likväl, att man i den av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelsen, att försäkringsrådet[1] erhåller rätt att även i sådana fall, där klagan ej förts, upptaga vilket försäkringsärende som helst till behandling, erhållit ett medel till förekommande av ojämnhet i lagtillämpningen uti ifrågavarande hänseende. Då å andra sidan starka positiva skäl kunde anföras för att medgiva försäkring genom ömsesidiga sammanslutningar, bildade av arbetsgivarna själva, vilka ju hava att bära försäkringens hela börda och vilka i allmänhet hava intresse av att tillgodose sina arbetares bästa, ansåg sig utskottet böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

---

[1] Angående försäkringsrådet se »Soc. Medd.», årg. 1915, h. 10, sid. 1092.

Mot detta beslut reserverade sig herrar Branting, Daniel Persson, Lindqvist och Holmström, som önskade, att all försäkring skulle äga rum i riksförsäkringsanstalten.

Med avseende å denna fråga antog första kammaren utskottets förslag, medan den andra biföll den av herr Branting m. fl. avgivna reservationen. Vid förnyad behandling av ärendet biträdde emellertid andra kammaren, med frångående av sitt förut fattade beslut, första kammarens mening.

Ersättningen efter karenstiden skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag bestämmas dels av invaliditetsgraden, dels av arbetsförtjänstens storlek och dels av den jämkning, som skall föranledas därav, att den skadade jämväl från annat håll åtnjuter gottgörelse för skadan.

I fråga om arbetsförtjänsten yrkade herr von Sydow uti motion i första kammaren bl. a. sänkning av maximigränsen för den beräknade årsförtjänsten från 1 800 till 1 500 kr. och herr Eriksson i Grängesberg m. fl. höjning av minimigränsen till 450 kr. Utskottet anslöt sig till det av herr Eriksson m. fl. framförda förslaget men kunde däremot icke bifalla den von Sydowska motionen. Riksdagen avslog, sedan båda kamrarna ursprungligen stannat i skilda meningar, båda de ovan nämnda motionerna vad beträffar ifrågavarande punkter, och beslöt vid sammanjämkningen vidtaga den förändringen i utskottets ursprungliga förslag, att den minsta årsinkomst, efter vilken ersättning beräknas, skulle bestämmas till 300 kr.

Herr von Sydow hade vidare föreslagit att den dagliga arbetsförtjänsten skulle beräknas till $^1/_{365}$ av den årliga, icke till $^1/_{300}$, som av Kungl. Maj:t föreslagits. Utskottet biträdde icke detta herr von Sydows förslag, vilket däremot vann riksdagens bifall.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle avdrag alltid äga rum för understöd, som utgick på grund av arbetsgivarens utfästelse eller hans skyldighet enligt annan lag att utgiva sådant understöd, eller utgick från kassa eller försäkringsinrättning vare sig på arbetarens eller arbetsgivarens bekostnad.

Herr von Sydow hade häremot motionsvis anfört, att det vore lämpligare att i enlighet med socialstyrelsens m. fl:s förslag förbjuda de registrerade sjukkassorna att giva sjukhjälp vid sådana olycksfall, som medförde ersättningsrätt enligt olycksfallsförsäkringslagen.

I ämnet hade vidare herr Eriksson i Grängesberg i den förut nämnda motionen yrkat, att från sjukpenningen icke borde avdragas vad den försäkrade erhåller i understöd från annan försäkringsförening eller kassa, där han själv erlagt premierna. Detta herr Erikssons förslag ansåg sig utskottet för sin del böra biträda. Riksdagen fattade ock beslut i överensstämmelse med utskottets förslag. Enligt lagen göres i fråga om understöd, som bekostats av arbetsgivaren, avdrag endast om arbetsgivaren med hänvisning till detta understöd begärt och erhållit nedsättning i försäkringsavgiften.

Beträffande slutligen de fall, där olycksfallet förorsakats av att den skadade ej ställt sig till efterrättelse gällande ordningsföreskrifter, hade herr Lindley i första kammaren samt herr Eriksson i Grängesberg m. fl. i andra kammaren yrkat, att dylik underlåtenhet ej skulle kunna medföra nedsätt-

ning eller indragning av sjukpenningen. Motionärerna motiverade sin uppfattning därmed, att vårdslösheten i själva verket föranleddes just av de omständigheter, under vilka det industriella arbetet i vår tid i allmänhet bedrives. Utskottet anslöt sig i så måtto till detta förslag, att det åt lagförslaget i denna punkt föreslog följande lydelse: »Ställer sig den skadade icke till efterrättelse anordning eller föreskrift om vård å sjukvårdsanstalt eller om läkarvård, som gjorts på grund av denna lag, må, där skadan väsentligen förvärrats därigenom, att den skadade i följd därav kommit att sakna lämplig vård, den i denna lag stadgade ersättning skäligen nedsättas. Lag samma vare, där genom försummelse av den skadade, underrättelse om olycksfallet enligt 20 § icke lämnats».

Mot detta beslut reserverade sig herrar Lindman, Svensson, Antonsson, von Sydow, Widell, Beckman och Pettersson, som höllo före, att det måste anses stötande för rättskänslan, att en arbetare, oaktat han själv vållat olycksfallet, finge uppbära ersättning för den förorsakade skadan, och därför yrkade, att åt bestämmelsen ifråga skulle ges följande lydelse:

»Har den skadade genom grov vårdslöshet förorsakat olycksfallet, skall ersättningen enligt § 6 skäligen nedsättas.»

Även med avseende å denna bestämmelse stannade kamrarna i olika beslut, i det första kammaren antog den lydelse, som föreslagits av herr Lindman m. fl. i reservation, under det att andra kammaren godkände utskottets förslag. I sitt med anledning härav avgivna sammanjämkningsförslag hemställde därför utskottet att i stället för de av kamrarna beslutade bestämmelserna intoges ett stadgande därom, att om olycksfallet föranletts därav, att den skadade ej ställt sig till efterrättelse gällande anordning eller föreskrift om åtgärder för undvikande av olycksfall, och omständigheterna äro sådana, att han därigenom måste anses hava gjort sig skyldig till grov vårdslöshet, eller olycksfallet föranletts därav, att den skadade varit av starka drycker berusad, ersättningen må skäligen nedsättas. Detta blev också riksdagens beslut.

Den sålunda antagna lagen återgives här nedan in exstenso.

Lag
om försäkring för olycksfall i arbete;

given Stockholms slott den 17 juni 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna som följer:

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Envar arbetare är, där ej nedan annorlunda stadgas, enligt denna lag försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet.

Kostnaden för försäkringen bestrides, med bidrag av statsmedel till omkostnaderna, genom försäkringsavgifter, som erläggas av arbetsgivaren.

2 §.

I denna lag förstås med arbetare envar, som mot avlöning användes till arbete för annans räkning utan att i förhållande till honom vara att anse såsom självständig företagare, så ock envar, som för vinnande av yrkesutbildning utan avlöning utför dylikt arbete. Med arbetsgivare förstås envar, för vilkens räkning sådan arbetare användes till arbete, utan att mellan dem står någon tredje person, vilken såsom självständig företagare åtagit sig att ombesörja arbetets utförande.

Såsom arbetare enligt denna lag anses ej den, som utför arbetet i sitt hem eller å arbetsställe, som av honom bestämmes, ej heller arbetsgivares barn och föräldrar i förhållande till honom, ej heller den, vilkens avlöning hos arbetsgivaren, för år räknat, överstiger femtusen kronor, ej heller minderårig, som icke fyllt tolv år, ej heller den, som av tillfällig anledning användes till arbete av någon, som eljest ej använder arbetare.

3 §.

Konungen äger från tillämpningen av denna lag undantaga arbetare, som användas till arbete för statens eller kommuns räkning och vilka på grund därav tillförsäkrats ersättningar vid olycksfall i arbete, som finnas väsentligen motsvara ersättningarna enligt lagen.

4 §.

Försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten; dock att, där för ändamålet bildats sådant ömsesidigt olycksfallsförsäkringsbolag, vars delägare äro arbetsgivare och för vars förbindelser delägarna svara med obegränsad personlig ansvarighet, försäkringen av delägarnas arbetare i stället må äga rum i det bolag.

Försäkring i bolag, som ovan sägs, skall omfatta samtliga delägarens arbetare i rörelse, arbetsföretag eller annan verksamhet, som med försäkringen avses.

5 §.

Besvär och framställningar, som i 33 § omförmälas, prövas av ett för hela riket gemensamt försäkringsråd, som jämväl i övrigt har att med uppmärksamhet följa försäkringens tillämpning och utveckling.

Grunderna för försäkringsrådets organisation och verksamhet bestämmas av Konung och riksdag.

Ersättningar.

6 §.

Har arbetare skadats till följd av olycksfall i arbetet, skall, på grund av försäkringen, till honom i ersättning utgivas:

1) om olycksfallet medfört sjukdom, som förorsakat förlust eller nedsättning av arbetsförmågan under mera än trettiofem dagar efter dagen för olycksfallet, från och med den trettiosjätte dagen och så länge sjukdomen varar:

a) erforderlig läkarvård jämte läkemedel och andra till arbetsförmågans höjande nödiga hjälpmedel, såsom kryckor, enklare konstgjorda lemmar, glasögon och dylikt;

b) sjukpenning för varje dag, utgörande vid förlust av arbetsförmågan ett belopp, motsvarande två tredjedelar av den skadades dagliga arbetsförtjänst, och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen; dock att sjukpenning ej utgår, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en fjärdedel;

2) om olycksfallet, efter upphörande av därav förorsakad sjukdom, vare sig denna varat trettiofem dagar efter olycksfallet eller icke, medfört under längre eller kortare tid bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan:

livränta under tiden å ett årligt belopp, motsvarande vid förlust av arbetsförmågan två tredjedelar av den skadades årliga arbetsförtjänst, och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen; dock att livränta ej utgår, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en tiondel. På därom av den skadade gjord ansökan må försäkringsrådet, där synnerliga skäl äro för handen, besluta, att i stället för livränta eller del därav skall till den skadade utgivas ett kapital för en gång, till belopp motsvarande högst livräntans eller livräntedelens kapitalvärde enligt gällande beräkningsgrunder.

Kan vid sjukdom läkarvård ej utan oskälig omgång eller kostnad anskaffas, må i stället annan lämplig vård beredas den skadade.

7 §.

Har olycksfallet medfört arbetarens död, skall i ersättning utgivas:

a) begravningshjälp med en tiondel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, dock ej med mindre än sextio kronor;

b) livräntor till efterlevande, nämligen:

till änka eller änkling, när äktenskapet slutits före olycksfallet, en livränta från dödsfallet, så länge livräntetagaren lever ogift, å ett årligt belopp, motsvarande en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst;

till varje den avlidnes minderåriga barn, evad det fötts inom eller utom äktenskapet, en livränta från dödsfallet, till dess barnet uppnått femton års ålder, å ett årligt belopp, motsvarande en sjättedel av arbetsförtjänsten, samt

till den avlidnes fader eller moder eller, om båda leva, till dem gemensamt, därest de för sitt uppehälle varit av den avlidnes arbete huvudsakligen beroende och annan till livränta berättigad ej finnes, en livränta å ett årligt belopp, motsvarande en fjärdedel av arbetsförtjänsten;

dock att, där livräntor till efterlevande skulle, för år räknat, sammanlagt överstiga två tredjedelar av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, de skola i förhållande till vad på envar livräntetagare belöper, nedsättas till detta belopp, så länge anledningen till dylik nedsättning fortfar, samt att livränta till änkling ej utgår, där han väsentligen åsidosatt den honom gentemot hustrun åliggande försörjningsplikt eller väsentligen åsidosätter sin försörjningsplikt mot makarnas barn. Skall av skäl, som nu sagts, livränta till änkling ej utgå, må försäkringsrådet besluta, att livräntan i stället skall utgå till den avlidnas minderåriga barn.

Till änka eller änkling, som uppbär livränta och före fyllda sextio år ingår nytt äktenskap, utgives ett kapital för en gång, motsvarande tre fjärdedelar av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

8 §.

Vid bedömandet, i vad mån viss kroppsskada åstadkommit nedsättning av arbetsförmågan, skall hänsyn tagas ej blott till skadans beskaffenhet och inverkan på den skadades förmåga i allmänhet att försörja sig genom arbete, utan även till skadans inflytande på de särskilda färdigheter, som för drivande av den skadades yrke må vara erforderliga, samt till den skadades ålder och kön. Var den skadade vid olycksfallet behäftad med kroppsskada eller lyte, skall hänsyn jämväl därtill tagas.

9 §.

Den årliga arbetsförtjänst, som i 6 och 7 §§ omförmäles, utgör hela den avlöning — vinstandelar, där sådana förekommit, inräknade — som den skadade under ett år, räknat tillbaka från olycksfallet, åtnjutit av arbetsgivaren i den verksamhet, i vilken olycksfallet inträffat. Har under längre eller kortare tid av året den skadade icke av arbetsgivaren använts till arbete, eller kan avlöningen för någon tid av året på grund av bristfällig utredning eller av annan anledning ej bestämmas, beräknas avlöningen för den tid till belopp, som med hänsyn till avlöningen i arbetsorten under motsvarande tid för en arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete som den skadade eller eljest med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Lag samma vare, där den skadade under någon tid av året, på grund av tillfälligt övertidsarbete eller annat särskilt förhållande, åtnjutit väsentligt högre avlöning, eller, på grund av sjukdom eller annan oförvållad anledning, åtnjutit väsentligt lägre avlöning än sådan arbetare, eller där vid tiden för olycksfallet hans arbetsförmåga redan var nedsatt på grund av tidigare olycksfall i arbete, så ock där den skadade för yrkesutbildning eller endast tillfälligtvis använts till det arbete, i vilket olycksfallet inträffat, eller den skadade är minderårig.

Utgöres avlöning helt eller delvis av naturaförmåner, uppskattas dessa förmåners värde efter de i arbetsorten gällande priser eller efter andra grunder, som finnas tillämpliga.

Överstiger den årliga arbetsförtjänsten ettusen åttahundra kronor, tages det överskjutande beloppet icke i beräkning. Understiger den årliga arbetsförtjänsten trehundra kronor, skall den beräknas till detta belopp.

Med den i 6 § 1) omförmälda dagliga arbetsförtjänst förstås en trehundrasextiofemtedel av den enligt ovan angivna grunder bestämda årliga arbetsförtjänsten.

10 §.

Försäkringsinrättning, i vilken den skadade enligt 4 § är försäkrad, äger rätt att när helst, även före utgången av den i 6 § 1) omförmälda tid, och under så lång tid, sådant finnes lämpligt, bereda honom vård å sjukvårdsanstalt. Den skadade må dock ej

utan sitt medgivande intagas å sjukvårdsanstalt, såvida ej skadan, enligt äkares intyg, kräver vård å sådan anstalt.

Har den skadade intagits å sjukvårdsanstalt, äger försäkringsinrättningen att, till betäckande av kostnaden för vården, å sjukpenning, som under tiden för vården till honom av inrättningen utgives, avdraga högst hälften.

Försäkringsinrättning äger ock att under viss tid, i stället för livränta eller del därav, bereda livräntetagare, som är hemfallen åt dryckenskap, ersättning i naturaförmåner samt åt livräntetagare, som därtill samtycker, bereda uppehälle å ålderdomshem, barnhem eller annan dylik anstalt.

11 §.

Är arbetsgivaren enligt annan lag eller särskild författning eller på grund av egen utfästelse skyldig att vid skada till följd av olycksfall i arbete utgiva understöd, såsom avlöning, pension eller annat underhåll, eller skall sådant understöd utgå från kassa eller pensionsinrättning eller på grund av försäkring i annan försäkringsanstalt än i 4 § sägs, avdrages från sjukpenning, livränta, begravningshjälp eller annan ersättning, som utgives enligt denna lag, vad i anledning av olycksfallet för motsvarande ändamål av arbetsgivaren, kassan eller pensionsinrättningen eller på grund av försäkringen utgives för tid, under vilken ersättningen utgår. Dock må sådant avdrag endast äga rum, om arbetsgivaren, på grund av understödet, enligt 15 § andra stycket erhållit lindring i försäkringsavgiften, samt, i fråga om understöd från kassa eller pensionsinrättning eller på grund av försäkring, endast ske, om arbetsgivaren helt och hållet eller till minst en tredjedel bidragit till bestridande av kostnaden för understödet, och ej ske med större belopp än som svarar mot arbetsgivarens bidrag. För understöd vid sjukdom, vilket skall av arbetsgivaren utgivas, sker avdrag, ändå att motsvarande lindring i försäkringsavgiften ej ägt rum, i den mån sådant understöd av arbetsgivaren i vederbörlig ordning utgives, ägande arbetsgivaren av försäkringsinrättningen återfå vad som på grund av sålunda utgivet understöd avdragits från ersättningen enligt denna lag.

För pensionstillägg eller understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring eller för understöd från sjömanshus eller för annat dylikt, allenast för behövande avsett understöd må avdrag icke göras.

Beredes den skadade genom understödet naturaförmåner, såsom bostad, fritt uppehälle eller dylikt, beräknas avdraget för dessa förmåner efter de i arbetsorten gällande priser eller efter andra grunder, som finnas tillämpliga.

12 §.

Äger någon rätt till ersättning enligt denna lag, är han ej därav hindrad att göra gällande det anspråk på skadestånd utöver ersättningen, som i följd av olycksfallet må tillkomma honom enligt allmän lag eller särskild författning.

Vad försäkringsinrättningen enligt denna lag utgivit, äger inrättningen söka åter av arbetsgivare, som uppsåtligen vållat skadan, eller av annan, som skadan vållat, där denne ej själv lidit skadan och på grund därav är berättigad till ersättning enligt lagen.

13 §.

Sedan försäkringsinrättningen erhållit underrättelse om olycksfallet, skall inrättningen, ändå att ansökan om ersättning ej blivit gjord, besluta om de åtgärder, som för den skadades vård må vara av nöden, samt bestämma den ersättning, som enligt denna lag skall utgivas. Kan ersättningen ej med ledning av inkomna handlingar genast bestämmas, utgives provisoriskt skäligt belopp, utan återbetalningsskyldighet för den, som uppburit beloppet, därest sedermera ersättningen bestämmes till lägre belopp eller ersättning finnes icke böra utgå.

Inträder, sedan ersättning till den skadade blivit av försäkringsinrättningen bestämd, väsentlig förändring i de förhållanden, vilka voro avgörande för ersättningens bestämmande, må jämkning i ersättningen äga rum. Sådan jämkning må dock ej avse ersättning, som belöper å tiden före den dag, då ansökan därom gjorts, eller, där jämkningen utan ansökan beslutats av inrättningen, före dagen för beslutet.

Beslut om ersättning skall, så fort ske kan, meddelas den ersättningsberättigade och utan hinder av förd klagan tillsvidare lända till efterrättelse.

14 §.

Begravningshjälp ävensom kapital enligt 6, 7 och 27 §§ utbetalas så fort ske kan samt sjukpenning för varje kalendervecka å veckans sista dag. Livränta utbetalas för varje månad, räknad från den dag rätten till livränta inträtt, å månadens första dag, utan återbetalningsskyldighet för månad, under vilken rätten till livräntan upphört eller livräntan minskats. Sjukpenning och livränta må ock, med ersättningstagarens samtycke och utan återbetalningsskyldighet, utbetalas för längre betalningsterminer än nu är sagt. Uppkommer vid bestämmande av belopp, som sålunda skall utbetalas, bråktal av ören, utföres beloppet med närmast högre antal ören.

Har ersättningsbelopp ej lyftats före utgången av året näst efter det, under vilket detsamma förfallit till betalning, är rätten till beloppets utfående förverkad.

Angående sättet för utbetalning av ersättning förordnas av Konungen.

Försäkringsavgifter.

15 §.

Avgift för försäkring enligt denna lag skall, evad försäkringen omfattar en eller flera arbetare, av försäkringsinrättningen bestämmas till belopp, som med hänsyn till arbetets farlighet i allmänhet och till de särskilda förhållanden, under vilka det bedrives, efter försäkringstekniska grunder prövas vara erforderligt för betäckande av den risk, som försäkringen avser, med tillägg, i fråga om försäkring i bolag, som i 4 § avses, av ett belopp, motsvarande omkostnaderna för försäkringen; och kan förty avgiften ökas eller minskas i den mån förändring i försäkringsrisken eller omkostnaderna äger rum.

Är arbetsgivare, kassa, pensionsinrättning eller försäkringsanstalt skyldig att utgiva understöd, för vilket enligt 11 § avdrag må göras, bestämmes försäkringsavgiften till det lägre belopp, som motsvarar den minskade försäkringsrisken; dock att, i fråga om annan arbetsgivare än staten, sådan lindring i försäkringsavgiften ej må äga rum, med mindre arbetsgivaren det begär och tillika, där så finnes erforderligt, för utgörande av understödet ställer säkerhet, som av försäkringsinrättningen godkännes.

16 §.

Såsom bidrag till bestridande av omkostnaderna för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet skall för varje försäkring i riksförsäkringsanstalten till statsverket erläggas tilläggsavgift med belopp, motsvarande fem procent av försäkringsavgiften, beräknad utan hänsyn till avdrag, som i 11 § omförmäles.

Försäkringsbolag, som i 4 § avses, är ock skyldigt att till statsverket erlägga bidrag till bestridande av nämnda omkostnader. Bidraget erlägges för varje räkenskapsår efter årets utgång på tid och sätt, som av Konungen bestämmes, med belopp, motsvarande tre procent av summan av försäkringsavgifterna, beräknade utan hänsyn till avdrag, som i 11 § omförmäles, för de i bolaget under räkenskapsåret tagna försäkringar.

Övriga omkostnader för försäkringsrådets och riksförsäkringsanstaltens verksamhet bestridas av statsmedel.

17 §.

Arbetsgivaren är pliktig att när som helst, på därom framställd begäran, till försäkringsrådet samt, där försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten, jämväl till anstalten lämna sådan uppgift om arbetet och de förhållanden, under vilka det bedrives, samt om arbetarnas antal, arbetstid och avlöningsförhållanden, som må erfordras för bestämmande av försäkringsavgift eller ersättningsbelopp.

Riksförsäkringsanstalten äger att, i den mån sådant må vara nödigt för bestämmande av försäkringsavgifter och ersättningsbelopp, taga del av arbetsgivares avlöningslistor och förteckningar samt hos myndighet, som enligt gällande föreskrifter utövar tillsyn å arbetsgivarens verksamhet, påfordra eller, där särskild skyndsamhet är av nöden, även-som i fråga om verksamhet, för vilken tillsynsmyndighet ej finnes, själv företaga undersökning av de förhållanden, under vilka arbetet bedrives. Enahanda befogenheter tillkomma jämväl försäkringsrådet.

18 §.

Den, som på grund av tjänsteåligganden för riksförsäkringsanstaltens eller försäkringsrådets räkning har eller haft att taga befattning med uppgift, handling eller undersökning, som i 17 § sägs, vare förbjudet att röja yrkeshemlighet och må ej heller, där det ej kan anses påkallat i tjänstens intresse, yppa driftanordning eller affärsförhållande vid arbetsställe, i avseende å vilket han har eller haft att taga sådan befattning.

19 §.

Riksförsäkringsanstaltens beslut om försäkrings- eller tilläggsavgifts belopp skall, även där beloppet blivit allenast provisoriskt bestämt, utan hinder av förd klagan, tillsvidare lända till efterrättelse. Vinnes nedsättning i eller befrielse från avgift, återbetalas vad för mycket blivit erlagt.

Angående tid och sätt för erläggande av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten bestämmes av Konung och riksdag. Avgifter, som icke på föreskrivet sätt blivit erlagda, förskjutas av statsverket och indrivas i den ordning, som för indrivning av resterande kronoutskylder är stadgat.

Försäkringsavgifterna ingå till en fond, som förvaltas enligt grunder, som bestämmas av Konung och riksdag.

Anmälan och undersökning om olycksfall.

20 §.

Varder arbetare, som i denna lag avses, skadad till följd av olycksfall i arbetet, skall arbetsgivaren eller den, som å hans vägnar föreståt arbetet, ofördröjligen härom underrättas. Där ej läkarvård av försäkringsinrättningen beredes den skadade, är han skyldig att underkasta sig vård eller föreskrift av läkare, som må tillkallas av arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren.

21 §.

Där olycksfallet medfört eller skäligen kan antagas medföra påföljd, som enligt 6 eller 7 § föranleder ersättning, åligger det arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren att, sedan han från den skadade eller eljest erhållit underrättelse om olycksfallet, ofördröjligen därom hos den försäkringsinrättning, i vilken den skadade enligt denna lag är försäkrad, göra skriftlig anmälan enligt formulär, som av riksförsäkringsanstalten fastställes.

Då anmälan göres, skall samtidigt eller, där så ej kan ske, så snart som möjligt därefter till försäkringsinrättningen insändas genom arbetsgivarens försorg, men på för-

säkringsinrättningens bekostnad, anskaffat läkarbetyg enligt formulär, som av medicinalstyrelsen fastställes, angående skadans beskaffenhet och den skadades tillstånd eller, där olycksfallet medfört döden, angående dödsorsaken; kan läkarbetyg ej utan oskälig omgång eller kostnad anskaffas, må i stället insändas intyg av präst eller annan tjänsteman i orten, av ordföranden i kommunalstämman eller ordföranden eller ledamot i kommunalnämnden eller av ledamot i häradsnämnden.

Polismyndigheten i orten skall så fort ske kan föranstalta om undersökning rörande olycksfallet, därest sådan undersökning begäres av försäkringsinrättningen eller försäkringsrådet, samt till inrättningen eller rådet insända protokoll över undersökningen; begäres ej polisundersökning, hålles undersökning allenast om polismyndigheten finner sådan nödig.

Med polismyndighet avses i denna lag å landet länsman samt i stad magistrat, stadsstyrelse, poliskammare eller polismästare.

22 §.

Har olycksfallet inträffat under resa utom riket, sker anmälan om olycksfallet hos försäkringsinrättningen eller det svenska konsulat, där anmälan tidigast kan äga rum. Har anmälan skett hos svenskt konsulat, verkställes genom dess försorg så fort ske kan nödig undersökning, varefter handlingar och protokoll i ärendet insändas till försäkringsinrättningen.

23 §.

Försäkringsinrättning ävensom försäkringsrådet äga att, till vidare utredning i ärende rörande tillämpning av någon i denna lag given bestämmelse, låta vid allmän domstol avhöra vittnen eller sakkunniga.

Särskilda bestämmelser.

24 §.

Har olycksfallet uppsåtligen förorsakats av den skadade, utgår ej ersättning enligt denna lag. Ej heller må, där olycksfall, som medfört den skadades död, uppsåtligen eller av grovt vållande förorsakats av efterlevande, ersättning utgå till denne.

25 §.

Har olycksfallet föranletts därav, att den skadade ej ställt sig till efterrättelse gällande anordning eller föreskrift om åtgärder för undvikande av olycksfall, och äro omständigheterna sådana, att han därigenom måste anses hava gjort sig skyldig till grov vårdslöshet, eller har olycksfallet föranletts därav, att den skadade varit av starka drycker berusad, må ersättning enligt 6 § skäligen nedsättas.

Lag samma vare, där den skadade ej ställt sig till efterrättelse anordning eller föreskrift om sjukhus- eller läkarvård, som givits på grund av denna lag, så ock där genom försummelse av den skadade underrättelse om olycksfallet enligt 20 § icke lämnats; dock att nedsättning av ersättningen ej må ske, såvida ej skadan väsentligen förvärrats därigenom, att den skadade i följd av förseelsen kommit att sakna lämplig vård.

26 §.

Har någon, som är försäkrad enligt denna lag, under resa eller eljest blivit borta, samt har all underrättelse om honom upphört, och kan skäligen antagas, att han omkommit till följd av olycksfall i arbetet, äger anhörig, som i 7 § b) omförmäles, att

av den försäkringsinrättning, i vilken försäkringen ägt rum, uppbära livränta efter de i samma lagrum angående livräntor till efterlevande stadgade grunder.

Försäkringsinrättningen är berättigad att av sådan anhörig, såsom villkor för utbetalning av livränta, fordra förklaring på heder och samvete, att han saknar varje underrättelse om den försäkrade. I fråga om omyndig må sådan förklaring infordras från förmyndaren.

Rätten till livränta upphör, därest den försäkrade finnes vara vid liv eller hava avlidit av annan orsak än olycksfall i arbete.

27 §.

Är någon, som har rätt till sjukpenning eller livränta enligt denna lag, icke svensk medborgare, och är han ej i riket bosatt, äger försäkringsinrättningen att med hans samtycke, när som helst, i stället för sådan ersättning till honom utgiva ett kapital för en gång till belopp motsvarande högst femtio och minst tjugu procent av ersättningens kapitalvärde enligt de för inrättningen gällande beräkningsgrunder. Ersättningen må ock, utan den ersättningsberättigades samtycke, utbytas mot kapital till belopp av femtio procent av kapitalvärdet. Har utbyte av ersättning mot kapital ägt rum, är rätten till vidare ersättning på grund av olycksfallet förfallen.

Har olycksfallet medfört döden, och var den avlidne ej svensk medborgare och ej i riket bosatt, utgår begravningshjälp enligt 7 § allenast om olycksfallet inom tre månader medfört döden, samt livränta eller kapital enligt samma § till efterlevande, som ej är svensk medborgare, allenast om denne vid tiden för olycksfallet var bosatt här i riket.

Från vad ovan i denna § är föreskrivet äger Konungen, under förutsättning av ömsesidighet, medgiva undantag för medborgare i visst land.

28 §.

Försäkringsbolag, som i 4 § avses, åligger att för varje år, inom åtta månader efter årets utgång, till riksförsäkringsanstalten, enligt formulär, som av anstalten fastställes, lämna uppgifter angående de arbetsgivare, som under året varit delägare i bolaget, och de av dem använda arbetare, som under året varit i bolaget försäkrade, samt angående inträffade olycksfall i arbete ävensom i övrigt att när som helst på begäran av anstalten eller av försäkringsrådet lämna uppgifter om delägare eller arbetare eller om olycksfall. Bolaget är ock skyldigt att, där ny delägare inträtt i bolaget eller delägare ur bolaget utträtt, därom genast lämna uppgift till riksförsäkringsanstalten.

29 §.

Grunderna för beräkning av försäkringsavgifter och premiereserv för försäkringar i riksförsäkringsanstalten bestämmas av Konungen.

Angående beräkningsgrunderna för försäkringsbolag, som i 4 § avses, ävensom angående sådant bolags verksamhet, i den mån härom ej särskilt föreskrives i denna lag, gäller vad i lagen om försäkringsrörelse stadgas angående ömsesidigt försäkringsbolag.

30 §.

Slutes avtal om ersättning enligt denna lag, annorledes än i 10, 14 eller 27 § sägs, är avtalet utan verkan mot den ersättningsberättigade.

31 §.

Rätt till ersättning enligt denna lag kan icke överlåtas och må förty ej för gäld tagas i mät.

32 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten.

Besvär.

33 §.

Över beslut av riksförsäkringsanstalten eller försäkringsbolag, som i 4 § avses, rörande ersättning eller eljest rörande tillämpning av någon i denna lag given bestämmelse, må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär, som skola ingivas till rådet eller i betalt brev med allmänna posten vara till rådet inkomna sist å trettionde dagen efter det klaganden av beslutet erhållit del, den dagen oräknad, då sådant skedde.

Den, som önskar ändring i formulär, som fastställts av riksförsäkringsanstalten, eller i annan allmän föreskrift, som på grund av denna lag meddelats av anstalten, äger därom göra framställning hos försäkringsrådet.

Försäkringsrådet äger, ändå att klagan icke förts eller framställning gjorts, till prövning upptaga ärende, som i denna § avses.

Försäkringsrådets beslut meddelas kostnadsfritt.

Över försäkringsrådets beslut må klagan ej föras.

Straffbestämmelser.

34 §.

Underlåter arbetsgivare eller arbetsföreståndare att fullgöra något av vad honom enligt 17, 21 eller 22 § åligger, eller försummar någon att lämna uppgift, som i 28 § stadgas, straffes med böter.

Lämnar någon i uppgift, som enligt denna lag skall avgivas, veterligen oriktigt meddelande, straffes med böter från och med tjugufem till och med ettusen kronor, där ej å förseelsen straff är i allmänna strafflagen utsatt.

Gör någon sig skyldig till förseelse, som i 18 § avses, straffes med böter från och med tjugufem till och med ettusen kronor. Sker det för att göra skada eller begagnar han sig av sin kännedom om yrkeshemligheten, driftanordningen eller affärsförhållandet till egen eller annans fördel, då må till fängelse dömas. Framgår av omständigheterna, att han om yrkeshemligheten, driftanordningen eller affärsförhållandet erhållit kännedom å tid, då han ej hade att taga befattning med uppgift, handling eller undersökning, som i 17 § sägs, eller att yppandet av driftanordningen eller affärsförhållandet ej kunnat medföra skada för det företag, som bedrevs å arbetsstället, må ansvars- eller ersättningsskyldighet icke åläggas honom. Å förseelse, varom nu är sagt, må allmän åklagare tala allenast efter angivelse av målsäganden.

Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla den i 19 § tredje stycket omförmälda fond. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Frivillig olycksfallsförsäkring.

35 §.

Arbetsgivare vare berättigad att i riksförsäkringsanstalten försäkra dels annan arbetare än i denna lag avses för olycksfall i arbete, dels i anstalten försäkrad arbetare för olycksfall i arbete i fråga om den i 6 § omförmälda tid, under vilken sjukpenning från försäkringsinrättningen ej utgår, dels ock dylik arbetare för olycksfall utom ar-

bete. Sådan försäkring må ock av bolag, som i 4 § avses, meddelas för delägares arbetare.

Har försäkring, som ovan sägs, ägt rum, skall vad i denna lag finnes stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Avtal om annan försäkring eller försäkring till högre ersättningsbelopp än i denna lag stadgas må ej avslutas av riksförsäkringsanstalten eller bolag, som i 4 § avses, dock att utan hinder härav riksförsäkringsanstalten må meddela olycksfallsförsäkring för fiskare enligt vad därom särskilt är stadgat.

Övergångsbestämmelser.

36 §.

Genom denna lag upphäves lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901 ävensom de i lagen angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift den 12 mars 1886 meddelade bestämmelser om skyldighet för järnvägs ägare eller innehavare att utgiva ersättning, då i följd av järnvägs drift arbetare, som är anställd i järnvägens tjänst eller arbete, under förrättandet därav varder dödad eller skadad.

37 §.

Intill dess särskild lag om sjukförsäkring må vara genomförd, äger arbetare, som i denna lag avses, vid sjukdom, som förorsakats av olycksfall i arbete, under de trettiofem första dagarna efter dagen för olycksfallet, så länge sjukdomen varar, av arbetsgivaren erhålla ersättning enligt de i 6 § angående ersättning vid sjukdom stadgade grunder;

dock att den dagliga sjukpenningen skall utgå med följande belopp, nämligen:

a) en krona, om den skadade jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring påförts pensionsavgift med tre kronor eller om pensionsavgift ej påförts;

b) en krona tjugufem öre, om pensionsavgiften utgör fem kronor;

c) en krona sjuttiofem öre, om pensionsavgiften utgör åtta kronor;

d) två kronor femtio öre, om pensionsavgiften utgör tretton kronor;

samt att sjukpenning ej utgår, med mindre sjukdomen varat under mer än tre dagar efter dagen för olycksfallet.

I fråga om ersättning, som ovan sägs, skall vad i 10, 11, 12, 13, 14, 20, 24, 25, 30 och 31 §§ är stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Kan den skadade, på grund av arbetsgivarens obestånd eller av annan anledning, ej utfå ersättningen, utgives densamma i arbetsgivarens ställe av den försäkringsinrättning, i vilken hans arbetare äro försäkrade enligt 4 §, ägande inrättningen av arbetsgivaren söka åter vad sålunda utgivits. Förlust, som på grund av denna bestämmelse må uppkomma för riksförsäkringsanstalten, ersättes av statsmedel.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1918; dock att ersättningsanspråk, som grundas på olycksfall, vilket därförinnan inträffat, bedömes enligt äldre lag. Stadgandet i 17 § första stycket må likväl icke tillämpas, förrän sådan ändring i tryckfrihetsförordningen vidtagits, att i nämnda stadgande omförmälda uppgifter beredes nödigt skydd mot obehörigt offentliggörande.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 17 juni 1916.

GUSTAF.

L. S.

(Civildepartementet.) *Oscar von Sydow.*

Industrien i Sverige år 1914.[1]

(Enligt kommerskollegii berättelse.)

År 1914 uppgingo de redovisade, i verksamhet varande industriella anläggningarna till 9 695. Antalet av den vid dessa anläggningar anställda personalen utgjorde 397 707, därav 32 862 tillhörande förvaltnings- och 364 845 arbetarpersonalen. Värdet å de redovisade anläggningarnas till avsalu framställda produkter uppgick till 2 160 millioner kronor (2 160 041 570).

Att ingen väsentlig minskning i de totala värdesiffrorna framträder, ehuru sådant kunnat väntas till följd av det under redogörelseåret utbrutna världskriget, är i ej ringa grad att tillskriva de höjda priserna å ett flertal produkter. Kvantitativt visa åtskilliga industrier minskade siffror för år 1914, och även efter värde räknat framträder i rätt många fall en nedgång, mest anmärkningsvärd i fråga om de större exportartiklarna sådana som järnmalm, järn och trävaror. Härvid är emellertid att märka, att produktionen år 1913 på de flesta områden var högt uppdriven och att ett bakslag eller åtminstone en hejdad utveckling i alla händelser sannolikt varit att emotse.

I avseende på förhållandet mellan här anförda värdesummor och de i kommerskollegii industriberättelser för åren 1896—1912 meddelade hänvisas till vad som yttras i Sociala Meddelanden årg. 1915, sid. 752, beträffande 1913 års siffror.

För att möjliggöra en jämförelse med avseende på arbetarantalet och produktvärdet inom olika industrigrupper år 1914 och föregående år meddelas tabellerna å sid. 766—767.

Beträffande det totala arbetarantalet uppgick ökningen i förhållande till år 1913 till 4 101 (1·1 %). Denna ökning faller till största delen inom grupperna malmbrytning och metallindustri samt livsmedelsindustri, medan grupperna jord- och stenindustri samt träindustri förete minskning.

Med avseende å industriens fördelning å olika landsdelar stod Malmöhus län främst med ett produktvärde av 302·2 millioner kronor, medan Stockholms stad, Göteborgs och Bohus län och Östergötlands län kommo därnäst med respektive 233·0, 217·2 och 115·6 millioner kronor. Sist i ordningen kommo Jämtlands län med 12·1 millioner kronor och Gottlands län med 7·8 millioner kronor.

Beträffande industriens produktvärde i förhållande till invånarantalet uppvisade Malmöhus län högsta medelbeloppet med 640 kronor. Därnäst kommo Stockholms stad med 606 kronor, Göteborgs och Bohus län med 546 kronor

[1] Jfr »Soc. Medd.» årg. 1904, s. 191; 1905, s. 131; 1906, s. 462; 1907, s. 344; 1908, s. 632; 1909, s. 549; 1910, s. 469; 1911, s. 463; 1912, s. 473; 1913, s. 466; 1914, s. 310; 1915, s. 752.

Industriella anläggningar i Sverige år 1914

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Industrigrupper	Industriella anläggningar			Förvaltningspersonal	Arbetarpersonal[1]						Tillverkningsvärde			Eff. hkr. använda i omedelbar maskindrift
					Inom industrien anställda arbetare					Hemarbetare				
	Hela antalet	Därav ägda av			Antal	%	Antal per arbetsställe	Därav			i miljoner kr.	i % av totalbeloppet	i kr. per industriell anläggning	
		aktiebolag	andra bolag					kvinnor	minderåriga					
1 Malmbrytning och metallindustri .	1 505	714	195	10 416	112 315	30·78	75	3 746	12 012	311	554·1	25·65	368 154	290 247
2 Jord- och stenindustri	1 005	561	92	2 108	43 294	11·86	43	2 020	4 709	—	83·0	3·84	82 589	53 472
3 Träindustri	1 796	639	288	3 534	55 932	15·33	32	807	8 389	18	238·1	11·02	137 151	135 230
4. Pappers- och grafisk industri . .	724	415	56	4 093	37 349	10·24	52	5 934	5 178	38	230·7	10·68	318 581	277 435
5. Livsmedelsindustri	3 237	785	218	5 319	37 408	10·25	12	12 324	2 771	63	592·5	27·43	183 052	97 841
6. Textil- och beklädnadsindustri . .	514	255	49	3 389	44 769	12·27	87	30 365	8 029	6 600	205·9	9·53	400 547	64 264
7. Läder-, hår- och gummivaruindustri	311	95	34	1 262	13 927	3·82	45	4 741	2 944	663	107·4	4·98	345 586	10 746
8. Kemisk-teknisk industri	293	169	29	1 381	14 806	4·06	51	4 823	2 462	28	97·5	4·51	332 598	21 953
9. Kraft-, belysnings- och vattenverk	370	137	9	1 360	5 043	1·38	14	26	53	—	50·9	2·35	137 495	12 959
Summa år 1914	9 695	3 770	970	32 862	364 845	100·00	39	64 786	46 547	7 721	2 160·0	100·00	222 913	964 147
» » 1913	9 266	3 638	951	30 874	360 744	100·00	39	62 419	47 882	7 875	2 163·5	100·00	233 488	895 303

[1] Siffrorna äro beräknade med ledning av uppgifterna i tab. 6 i kommerskollegii berättelse.

Arbetarantalet inom olika industrigrenar åren 1896—1914.

	1914	1913	1906—1910	1901—1905	1896—1900
Malmgruvor och anrikningsverk	13 263	13 581	11 816	12 105	11 138
Metallframställningsverk	18 923	22 978	16 773	16 383	16 203
Järn- och stålvarufabriker, skeppsvarv, mekaniska och elektriska verkstäder samt instrument- och urfabriker	72 226	67 686	58 400	50 004	45 635
Annan metallindustri	6 903	6 945	6 051	4 629	3 512
Kolgruvor	2 135	2 137	2 026	2 131	1 694
Torvindustri	3 668	3 379	2 750	2 175	1 130
Stenhuggerier samt kalk- och kritbruk	17 189	16 940	14 756	13 406	11 414
Tegelbruk och lervarufabriker (inkl. kakel- och porslinsfabriker)	[1] 11 894	13 030	14 071	14 677	13 417
Glasindustri	5 549	5 639	5 265	5 416	5 041
Annan jord- och stenindustri	2 861	3 064	2 989	2 624	2 032
Sågverk och hyvlerier samt lådfabriker	40 440	44 543	39 908	41 971	40 697
Snickeri- och annan träindustri	13 645	12 598	13 286	12 615	10 372
Pappersmassefabriker samt pappfabriker och pappersbruk	23 350	23 522	19 466	14 921	11 435
Annan pappersindustri	5 011	4 463	3 560	2 389	1 737
Boktryckerier och grafiska anstalter	8 988	9 300	8 780	7 574	6 514
Kvarnindustri	[1] 2 886	2 856	4 161	4 481	4 151
Sockerindustri	8 620	7 715	8 796	8 060	6 888
Brännvinsbrännerier, destilleringsverk och jästfabriker	1 251	1 249	1 254	1 281	1 179
Bryggerier och mälterier samt fabriker för andra dryckesvaror	[1] 6 723	6 570	8 133	8 598	7 321
Tobaksfabriker	4 680	4 706	4 991	4 616	4 408
Mejerier	3 850	4 007	—	—	—
Annan livsmedelsindustri	9 398	8 765	6 741	5 228	4 054
Textilindustri	34 860	35 394	34 211	32 719	30 634
Beklädnads- och annan textilindustrien närstående industri	9 909	8 361	7 502	5 699	4 222
Garverier	[1] 1 879	1 812	2 046	2 351	2 436
Skofabriker	8 301	7 357	5 845	3 824	2 592
Gummivarufabriker	1 573	1 590	1 386	1 241	821
Diverse läder-, skinn- och härindustri	2 174	2 076	1 925	1 793	1 793
Tändsticksfabriker	7 343	7 044	6 599	5 997	5 697
Annan kemisk-teknisk industri	7 465	7 354	5 713	4 609	3 792
Elektricitetsverk	2 195	1 754	1 078	587	247
Gasverk	1 700	1 499	1 653	1 229	900
Vattenledningsverk	1 148	830	—	—	—
Träkolsverk	[2] 1 847	—	6 081	6 632	[3] 4 430
Summa	**364 845**	**360 744**	**328 012**	**301 965**	**267 586**

[1] Minskningen beror delvis därpå, att ett antal smärre, förut medtagna anläggningar vid redovisningen utgallrats.
[2] Endast träkolsarbetare vid sågverk.
[3] Medeltal för åren 1898—1900.

Produktionen inom viktigare industrigrenar åren 1896—1914.

Grupp			1914	1913	1912	1906—1910	1901—1905	1896—1900
1	Järnmalm	ton	6 586 630	7 475 571	6 699 226	6254 620	3 563 214	2 293 858
	Tackjärn	»	639 718	730 257	699 816	567 418	528 255	517 796
	Smältstycken och råskenor	»	116 074	158 472	148 828	155 468	183 031	192 147
	Göt	»	507 332	590 887	515 313	408 128	314 919	273 458
	Stångjärn o. -stål samt andra grövre tillverkn. av smidesjärn och -stål	»	513 182	591 693	533 342	437 933	365 729	364 069
	Tackjärnsgjutgods	»	139 535	145 787	128 459	102 037	70 265	69 803
	Annan järnmanufaktur och mekaniska verkstadsarbeten (ej elektr.)	1 000 kr.	257 530	240 549	198 313	151 594	104 242	83 425
	därav: fartyg (nybyggnader o. reparationer)	»	24 659	19 736	15 970	12 262	11 236	8 903
	ångmaskiner (inkl. lokomotiv)	»	8 414	5 717	4 478	6 882	6 582	5 198
	andra motorer	»	16 580	18 107	16 972	7 604	1 636	803
	lantbruksmaskiner	»	14 036	15 268	12 021	9 147	4 323	3 251
	mjölkskumningsmaskiner	»	14 331	15 331	13 914	10 656	9 347	6 436
	Elektriska maskiner, apparater och ledningar	»	33 878	32 571	26 022	18 512	10 194	7 211
	Metallmanufaktur (inkl. guld- och silverarb.)	»	45 791	50 126	40 206	29 974	16 889	9 442
2	Stenkol	ton	366 639	363 965	360 291	291 424	308 000	235 626
	Stenhuggeriarbeten	1 000 kr.	20 771	23 493	20 959	16 374	12 707	8 787
	Cement	ton	278 251	390 110	339 616	213 662	124 161	101 683
	Porslin och fajans	1 000 kr.	5 562	5 871	5 306	4 532	3 568	3 242
	Tegel- och andra lervaror	»	15 563	16 948	15 620	14 728	13 358	11 198
	Glasvaror	»	13 350	13 231	12 627	10 721	9 320	7 239
3	Ohyvlade plankor, battens, scantlings och bräder	kbm.	4 040 544	4 693 990	4 529 644	4 289 303	4 643 019	5 205 307
	Hyvlade bräder	»	1 248 300	1 210 159	1 151 078	1 015 058	954 786	744 950
	Snickeriarbeten	1 000 kr.	29 805	30 879	31 872	27 226	22 810	17 832
4	Pappersmassa: mekanisk (torr vikt)	ton	269 217	326 097	316 169	220 076	157 272	120 367
	kemisk (» »)	»	865 913	860 480	809 684	498 993	273 130	139 300
	Papp och papper	»	313 140	332 956	317 270	228 641	150 732	90 788
	Arbeten av grafisk industri	1 000 kr.	42 728	38 544	28 190	23 991	17 224	12 286
5	Kvarnprodukter (mjöl, gryn, kli, gröpe)	ton	605 430	621 097	596 988	550 982	540 963	420 065
	Bröd och käx	1 000 kr.	31 789	26 474	22 599	16 648	9 493	4 962
	Råsocker	ton	137 106	131 961	127 378	132 028	101 124	79 146
	Råbrännvin à 50 %	hl.	466 548	453 301	402 152	400 270	419 300	395 360
	Maltdrycker	»	2 775 227	2 706 047	2 633 802	2 997 693	3 017 145	2 547 538
	Tobaksfabrikat	1 000 kr.	28 668	24 536	23 028	21 136	17 202	15 045
	Margarin	ton	24 130	24 453	23 847	14 510	12 520	6 139
6	Garn	1 000 kr.	72 476	73 421	68 875	59 364	48 152	37 831
	Vävnader	»	96 645	97 264	89 280	79 161	60 981	52 212
	Trikåvaror	»	15 564	15 741	13 157	10 455	7 499	5 846
	Sömnadsartiklar	»	28 996	25 595	22 067	17 029	10 307	6 123
7	Beredda hudar och skinn	»	35 960	34 143	30 220	23 015	14 956	9 124
	Skofabrikat	»	49 128	42 026	36 714	26 408	14 755	8 205
	Gummivaror	»	10 704	10 714	10 998	8 977	6 020	3 509
8	Färger och fernissor	»	3 242	3 445	4 069	2 895	1 900	1 478
	Lin-, rov- och rapsoljor	ton	7 752	9 068	7 030	6 888	5 519	4 192
	Ljus	»	2 243	2 428	2 282	2 389	2 338	2 255
	Såpa och tvål	»	25 533	25 270	24 472	22 316	17 714	15 146
	Konstgödsel	1 000 kr.	14 346	14 584	11 817	9 728	6 743	4 604
	Sprängämnen	ton	2 923	3 096	2 775	2 057	1 642	1 070
	Tändstickor	»	40 663	40 661	38 797	32 079	24 227	20 686
	Industriens sammanlagda produktvärde	1 000 kr.	[1] 2 160 042	[2] 2 163 474	1 778 878	1 463 078	1 116 088	871 709

[1] För att bliva jämförbar med föregående års siffror måste denna siffra reduceras med omkring 185 mill. kr.
[2] » » » » » » » » » » » » 232 »

Industrien inom olika län.

	Antal arbetsställen	Antal arbetare	Tillverkningens värde		Medelfolkmängd	Antal industriarbetare per 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
			Kronor	%			
Stockholms stad	740	34 486	232 968 376	10·79	384 177	90	606
Stockholms län	307	13 080	85 154 500	3·94	223 917	58	380
Uppsala län	222	7 074	38 481 137	1·78	131 078	54	294
Södermanlands län	385	11 207	50 018 841	2·32	182 815	61	274
Östergötlands län	609	20 489	115 641 759	5·16	299 024	69	387
Jönköpings län	447	14 960	57 597 053	2·67	217 380	69	265
Kronobergs län	214	6 634	21 345 376	0·99	157 062	42	136
Kalmar län	389	10 037	51 657 511	2·39	227 663	44	227
Gottlands län	64	1 338	7 750 967	3·59	55 473	24	140
Blekinge län	301	8 796	32 914 089	1·52	150 274	59	219
Kristianstads län	499	9 430	87 521 266	4·05	233 644	40	275
Malmöhus län	918	36 034	301 591 782	13·96	471 173	76	640
Hallands län	225	5 245	47 458 863	2·20	146 893	36	323
Göteborgs och Bohus län	627	37 668	217 222 316	10·06	398 069	95	546
Älvsborgs län	445	21 345	109 917 955	5·09	292 109	73	276
Skaraborgs län	587	10 080	50 581 658	2·34	240 898	41	210
Värmlands län	374	14 955	81 455 630	3·77	260 181	58	313
Örebro län	468	18 494	90 348 362	4·18	211 237	88	428
Västmanlands län	370	14 022	79 087 656	3·66	160 307	87	493
Kopparbergs län	398	18 386	93 543 137	4·33	240 104	77	390
Gävleborgs län	407	19 463	106 206 242	4·92	258 235	75	411
Västernorrlands län	277	16 164	106 223 007	4·92	257 674	63	412
Jämtlands län	148	2 718	12 089 031	0·56	122 151	22	99
Västerbottens län	143	4 790	27 689 826	1·28	167 243	29	166
Norrbottens län	131	7 950	55 575 230	2·57	170 314	47	326
Hela riket	**9 695**	**364 845**	**2 160 041 570**	**100·00**	**5 659 095**	**64**	**382**

samt Västmanlands län med 493 kronor. Sist kommo Kronobergs län med 136 kronor och Jämtlands län med 99 kronor.

Industriarbetarnas antal i förhållande till invånarantalet var högst i Göteborgs och Bohus län samt i Stockholms stad, lägst åter i Jämtlands, Gottlands och Västerbottens län. I medeltal för hela riket kommo 64 industriarbetare på 1 000 invånare.

Av samtliga arbetsställen funnos på landsbygden 62·37 % med 52·10 % av industriens sammanlagda produktvärde. I förhållande till folkmängden hade landsbygden år 1914 att uppvisa 50 industriarbetare per 1 000 invånare och 271 kronors produktvärde per invånare, medan motsvarande relationstal för rikets städer utgjorde 103 arbetare och 684 kronor.

Industrien i rikets städer.

Städer	Antal arbetsställen	Antal arbetare	Tillverkningens värde		Medelfolkmängd	Antal industriarbetare per 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
			Kronor	%			
Stockholm	740	34 486	232 968 376	22·51	384 177	90	606
Göteborg	297	17 408	126 311 773	12·21	179 765	97	703
Malmö	252	12 114	93 153 819	9·00	96 844	125	962
Norrköping	119	8 161	41 230 073	3·98	46 057	178	895
Borås	78	5 185	31 386 425	3·03	22 927	226	1 369
Västerås	48	3 687	29 377 658	2·84	22 584	163	1 301
Hälsingborg	91	3 725	29 206 718	2·82	34 989	105	835
Gävle	89	4 395	28 029 702	2·71	35 837	123	782
Örebro	99	4 047	24 658 416	2·38	33 446	121	737
Landskrona	52	1 779	23 842 430	2·30	16 560	107	1 440
Eskilstuna	122	5 721	23 015 292	2·22	29 148	196	790
Kristianstad	41	1 182	19 487 801	1·88	11 801	100	1 651
Ystad	41	815	17 830 183	1·72	11 910	68	1 497
Kalmar	35	1 157	17 406 481	1·68	15 936	73	1 092
Jönköping	66	4 303	17 086 188	1·65	27 907	154	612
Uppsala	79	2 685	17 005 492	1·64	27 544	97	617
Halmstad	41	1 418	16 523 973	1·60	18 480	77	894
Trälleborg	28	1 031	14 215 788	1·37	10 773	96	1 320
Karlstad	45	1 843	11 974 418	1·16	18 573	99	645
Södertälje	30	2 010	11 133 806	1·08	12 619	159	882
Lund	50	1 560	10 529 994	1·02	22 532	69	467
Lidköping	25	1 254	10 444 172	1·01	7 595	165	1 375
Linköping	57	1 563	9 567 779	0·92	24 683	63	388
Karlskrona	40	2 193	7 862 704	0·76	27 817	79	283
Nyköping	31	1 487	7 821 796	0·76	10 802	138	724
Huskvarna	7	1 881	7 800 849	0·75	6 871	274	1 135
Falkenberg	17	400	7 403 960	0·72	4 636	86	1 597
Söderhamn	30	1 372	7 282 521	0·70	11 546	119	613
Uddevalla	23	1 397	6 317 817	0·61	18 042	107	384
Vänersborg	20	1 289	6 083 296	0·59	7 836	164	676
Härnösand	20	959	5 975 929	0·58	9 933	97	602
Eslöv	37	666	5 914 550	0·57	5 953	112	994
Luleå	21	627	5 513 527	0·53	9 664	65	571
Övriga städer	877	22 759	110 486 671	10·68	291 951	78	378
Summa	**3 648**	**156 559**	**1 034 650 377**	**100·00**	**1 512 738**	**103**	**684**

Av det sammanlagda produktvärdet för rikets städer representerade Stockholm ensamt 22·51 %, Göteborg 12·21 %, Malmö 9·00 %, Norrköping 3·98 % och Borås 3·03 %.

Med avseende å produktvärdets förhållande till invånarantalet nådde Kristianstad, Falkenberg, Ystad och Landskrona de högsta relationstalen, för dem alla överstigande 1 400 kronor. Beträffande slutligen industriarbetarnas relativa antal i förhållande till folkmängden framträdde Tidaholm, Huskvarna och Borås, som de i detta hänseende starkast utpräglade industristäderna.

Som redan nämnts, utgjordes den inom industrien anställda personalen utav förvaltningspersonal 32 862 (8·3 %) och arbetarpersonal 364 845 (91·7 %). Förvaltningspersonalen omfattade: arbetsledare 8 498 (25·9 %), teknisk förvaltningspersonal 6 483 (19·7 %), därav med högre utbildning 1 650, samt kontors- och övrig förvaltningspersonal 17 881 (54·4 %).

Arbetarpersonalen utgjordes av 300 059 män (82·2 %) och 64 786 kvinnor (17·8 %). Antalet minderåriga utgjorde 46 547 (12·8 %); därav voro 34 186 män och 12 361 kvinnor. Kvinnorna utgjorde bland kontorspersonalen samt arbetarna resp. 21·4 % och 17·8 %. Av de vuxna arbetarna voro 16·5 % kvinnor samt bland de minderåriga 26·6 %. Förutom nu nämnda arbetare sysselsatte de redovisade företagen 7 721 hemarbetare.

Vad industrianläggningarnas fördelning efter ägare beträffar, så ägdes 40·2 % av anläggningarna sysselsättande 13·7 % av arbetarna utav enskilda personer. För aktiebolag voro motsvarande siffror resp. 38·9 % och 75·9 %, för andra bolag eller stiftelser 10·0 % och 6·2 %, för ekonomiska föreningar 8·3 % och 1·1 % samt för staten eller kommuner 2·6 % och 3·1 %.

Summariska uppgifter angående den av industrien använda drivkraften lämnas i nedanstående sammanställning:

	Samtliga primärmotorer		Därav för omedelbar maskindrift		Därav för drivande av elektricitetsgeneratorer	
Motorer drivna med:	eff. hästkrafter	%	eff. hästkrafter	%	eff. hästkrafter	%
vatten	744 235	61·51	225 532	30·30	518 703	69·70
ånga	416 014	34·39	226 855	54·53	189 159	45·47
olja eller gas	49 615	4·10	19 320	38·94	30 295	61·06
Summa	**1 209 864**	**100·00**	**471 707**	**38·99**	**738 157**	**61·01**

Inom industrien användes vidare för omedelbar maskindrift, förutom de av primärmotorer utvecklade 471 707 effektiva hästkrafter, även 492 440 effektiva hästkrafter utvecklade av sammanlagt 31 309 elektriska motorer; härigenom uppgår den inom industrien till maskindrift använda drivkraften till sammanlagt 964 147 effektiva hästkrafter, vilket i förhållande till år 1913 innebär en ökning av 68 844 (7·7 %).

Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1914.[1]

Med ledning av kommerskollegii industriberättelser meddelas i det följande en översikt över kvinnors och barns användande inom industrien inklusive bergshanteringen år 1914. Arbetarna inom hantverket, vartill även byggnadsverksamheten räknas, redovisas ej i nämnda berättelse och ingå följaktligen ej i nedanstående siffror.

Inom den svenska storindustrien, såsom den ovan begränsats, sysselsattes under år 1914 tillhopa 364 845 arbetare. Kvinnornas och de minderårigas förekomst under åren 1913 och 1914 framgår av följande sammanställning:

	Antal		% av hela antalet arbetare	
	1913	1914	1913	1914
Vuxna kvinnor	49 731	52 425	*13·78*	*14·37*
Minderåriga kvinnor	12 688	12 361	*3·52*	*3.39*
Summa kvinnor	**62 419**	**64 786**	*17·30*	*17·76*
Minderåriga män	35 194	34 186	*9·75*	*9·37*
» kvinnor	12 688	12 361	*3·52*	*3·39*
Summa minderåriga	**47 882**	**46 547**	*13·27*	*12·76*
Hela antalet vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	**97 613**	**98 972**	*27·05*	*27·13*

Antalet vuxna kvinnliga arbetare sysselsatta inom industrien har ökats sedan föregående år, medan däremot antalet minderåriga av båda könen minskats.

Användningen av kvinnor och minderåriga inom industrien under åren 1896—1914 framgår av efterföljande tablå:

År	Kvinnor % av hela antalet arbetare	Minderåriga
1914	17·8	12·8
1913	17·3	13·3
1912	17·4	13·4
1911	17·3	13·1
1906—1910 medeltal)	17·4	13·6
1901—1905 »	17·0	14·0
1896—1900 »	17·0	13·8

[1] Jfr »Soc. Medd.» årg. 1903, s. 28 ff.; 1904, s. 200 ff.; 1905, s. 140 ff.; 1906, s. 471 ff.; 1907, s. 354 ff.; 1908, s. 641 ff.; 1909, s. 559 ff.; 1910, s. 479 ff.; 1911, s. 477 ff.; 1912, s. 482 ff.; 1913, s. 455 ff.; 1914, s. 299 ff.; 1915, s. 762 ff.

Inom industrien sysselsatta vuxna kvinnor och minderåriga i olika landsdelar år 1914.

1	2	3	4	5	6	7
	Kvinnor		Minderåriga		Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	
	Antal	% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare
Stockholms stad	11 430	*33·1*	3 149	*9·1*	13 279	*38·5*
» län	1 847	*14·1*	1 370	*10·5*	2 931	*22·4*
Uppsala »	831	*11·7*	902	*12·7*	1 569	*22·2*
Södermanlands »	1 282	*11·4*	1 548	*13·8*	2 568	*22·9*
Östergötlands »	5 699	*27·8*	2 653	*12·9*	7 431	*36·3*
Jönköpings »	2 265	*15·1*	2 390	*16·0*	4 048	*27·1*
Kronobergs »	657	*9·9*	1 165	*17·6*	1 577	*23·8*
Kalmar »	1 201	*12·0*	1 440	*14·3*	2 301	*22·9*
Gottlands »	139	*10·4*	34	*2·5*	169	*12·6*
Blekinge »	1 116	*12·7*	730	*8·3*	1 652	*18·8*
Kristianstads »	1 174	*12·4*	805	*8·5*	1 777	*18·8*
Malmöhus »	8 422	*23·4*	4 040	*11·2*	10 783	*29·9*
Hallands »	1 243	*23·7*	739	*14·1*	1 775	*33·8*
Göteborgs och Bohus »	10 701	*28·4*	5 649	*15·0*	13 889	*36·9*
Älvsborgs »	7 190	*33·7*	3 358	*15·7*	9 172	*43·0*
Skaraborgs »	2 084	*21·3*	1 109	*11·3*	2 845	*29·1*
Värmlands »	1 246	*8·3*	2 064	*13·7*	2 981	*19·8*
Örebro »	2 172	*11·6*	2 660	*14·2*	4 151	*22·2*
Västmanlands »	610	*4·4*	1 702	*12·1*	2 200	*15·7*
Kopparbergs »	602	*3·3*	2 027	*11·0*	2 517	*13·7*
Gävleborgs »	1 726	*8·9*	2 924	*15·0*	4 213	*21·7*
Västernorrlands »	755	*4·7*	2 180	*13·8*	2 865	*17·7*
Jämtlands »	177	*6·8*	313	*11·8*	477	*17·6*
Västerbottens »	104	*2·2*	711	*14·8*	813	*17·0*
Norrbottens »	113	*1·4*	885	*11·1*	989	*12·4*
Hela riket 1914	**64 786**	*17·8*	**46 547**	*12·8*	**98 972**	*27·1*
» » 1913	62 419	*17·8*	47 882	*13·3*	97 613	*27·1*
» » 1912	59 528	*17·4*	45 860	*13·4*	92 356	*27·0*
» » 1911	58 027	*17·3*	43 749	*13·1*	89 737	*26·8*
» » 1910	58 943	*17·7*	44 078	*13·3*	90 603	*27·3*
» » 1909	56 464	*17·7*	42 540	*13·4*	87 201	*27·4*
» » 1908	55 897	*17·1*	43 644	*13·3*	87 810	*26·8*
» » 1907	57 334	*17·1*	46 555	*13·9*	91 296	*27·3*
» » 1906	57 053	*17·4*	45 486	*13·9*	90 134	*27·6*
Medeltal för åren 1901—1905	51 304	*17·0*	42 360	*14·0*	82 543	*27·3*
» » » 1896—1900	45 465	*17·0*	36 977	*13·8*	73 376	*27·4*

Beträffande kvinnors och minderårigas användande i arbete inom olika industrigrenar meddelas detaljerade uppgifter i tabellen å sid. 774.

Kvinnor och minderåriga utgöra tillsammans mer än hälften av arbetsstyrkan inom textil- och beklädnadsindustrien (74·1 %), samt dessutom inom följande industrigrenar:

Choklad- och karamellfabriker	81·0 %	Gummivarufabriker	62·0 %
Tobaksfabriker	74·3 »	Päls- och skinnvarufabriker	61·8 »
Kartongvarufabriker o. annan pappersind.	72·1 »	Tändsticksfabriker	54·2 »
Mejerier	69·2 »	Skofabriker	51·0 »
Fiskberedningsanstalter o. konservfabr.	68·3 »	Kvarnrörelser	50·9 »

Det är i allmänhet kvinnorna — vuxna eller minderåriga — som i främsta rummet bidraga till de höga procenttalen inom ovan nämnda yrkesgrupper. Å andra sidan kan anmärkas, hurusom vid sågverken och hyvlerierna de manliga minderåriga utgöra 15·7 % av samtliga arbetare, kvinnorna däremot blott 0·5 %; vid låd- och fanérfabrikerna äro motsvarande siffror 31·1 och 2·0 %, vid verken för framställning av järn och stål 8·3 och 0·0 %, vid tegelbruken 11·3 och 2·2 %, vid glasbruken 21·7 och 6·5 % o. s. v. Absolut taget förekommer största antalet minderåriga vid sågverken och hyvlerierna (6 568, därav blott 62 kvinnliga) samt mekaniska verkstäderna (3 867, därav 29 kvinnliga).

Tabellen å sid. 772 utvisar, i vad mån olika landsdelar förete skiljaktigheter med avseende å kvinnors och minderårigas användande inom industrien. Deras sammanlagda antal var störst i Göteborgs och Bohus län med 13 889, varefter följa Stockholms stad med 13 279 samt Malmöhus län med 10 783 vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen. Med hänsyn till den relativa frekvensen blir länens ordning emellertid en annan. Främst kommer då Älvsborgs län med 43 % och därefter följa Stockholms stad med 38·5 %, Göteborgs och Bohus län med 36·9 %, Östergötlands län med 36·3 %, Hallands län med 33·8 % och Malmöhus län med 29·9 %. Sist kommer Norrbottens län med 12·4 %. I hela riket utgjorde antalet vuxna kvinnor samt minderåriga av båda könen inom industrien 98 972, vilket i jämförelse med 1913 innebär en ökning av 1 359 personer.

Kvinnors och minderårigas användande inom industrien år 1914.

(Enligt kommerskollegii berättelse ang. bergshanteringen och industrien år 1914.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Yrkesgrupper	Arbetare								
	Hela antalet	Därav voro							
		kvinnor		minderåriga				vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	
		Antal	% av hela antalet arbetare	Antal			% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare
				Manl.	Kvinnl.	Summa			
1. *Malmbrytning och metallindustri.*									
Järnmalmsgruvor och anrikningsverk	11 810	145	1·2	887	35	922	7·8	1 032	8·7
Andra malmgruvor och anrikningsverk	1 453	17	1·2	132	4	136	9·4	149	10·3
Verk för framställning av järn o. stål	18 342	—	0·0	1 525	—	1 525	8·3	1 525	8·3
Verk för framställning av andra metaller	581	—	0·0	26	—	26	4·5	26	4·5
Järn- och stålmanufaktur	16 935	1 059	6·3	2 675	241	2 916	17·2	3 734	22·0
Mekaniska verkstäder	43 439	260	0·6	3 838	29	3 867	8·9	4 098	9·4
Skeppsvarv	5 557	20	0·4	406	—	406	7·3	426	7·7
Fabriker för elektriska maskiner	2 841	162	5·7	391	26	417	14·7	553	19·5
Fabriker för elektriska apparater och ledningar	3 186	898	28·2	378	156	534	16·8	1 276	40·1
Instrument- och urfabriker	1 268	69	5·4	145	5	150	11·8	214	16·9
Metallmanufaktur	5 506	649	11·8	781	134	915	16·6	1 430	26·2
Guld- och silvervarufabriker	1 031	424	41·1	89	32	121	11·7	513	49·8
Annan järn- och metallindustri	366	43	11·7	75	2	77	21·0	118	32·2
Summa	112 315	3 746	33·4	11 348	664	12 012	10·7	15 094	13·4
2. *Jord- och stenindustri.*									
Kolgruvor	2 133	—	0·0	155	—	155	7·3	155	7·3
Torvindustri	[1] 3 668	395	10·8	456	143	599	16·4	851	23·2
Brytning jämte grovhuggning o. krossning av sten	13 512	27	0·2	927	3	930	6·9	954	7·1
Finare stenförädlingsindustri	1 725	—	0·0	100	—	100	5·8	100	5·8
Kalk- och kritbruk	1 952	1	0·1	28	—	28	1·4	29	1·5
Cementfabriker	1 475	6	0·4	91	—	91	6·2	97	6·6
Stengods- och lergodsfabriker	164	3	1·8	48	1	49	29·9	51	31·1
Tegelbruk	8 711	188	2·2	939	48	987	11·3	1 127	12·9
Porslins- och kakelfabriker	3 019	1 032	34·2	303	200	503	16·7	1 335	44·2
Glasindustri	5 549	363	6·5	1 008	195	1 203	21·7	1 371	24·7
Annan jord- och stenindustri	1 386	5	0·4	64	—	64	4·6	69	5·0
Summa	43 294	2 020	4·7	4 119	590	4 709	10·9	6 189	14·2
3. *Träindustri.*									
Sågverk och hyvlerier	[2] 41 847	215	0·5	6 506	62	6 568	15·7	6 721	16·1
Låd- och fanérfabriker	440	9	2·0	129	8	137	31·1	138	31·4
Prämvarv och båtbyggerier	672	—	0·0	26	—	26	3·9	26	3·9
Snickeri- och möbelfabriker	10 744	156	1·5	1 185	44	1 229	11·4	1 341	12·5
Annan trävarufabrikation	2 229	427	19·2	335	94	429	19·2	762	34·2
Summa	55 932	807	1·4	8 181	208	8 389	15·0	8 988	16·1
4. *Pappers- och grafisk industri.*									
Pappersmassefabriker	14 144	90	0·6	941	8	949	6·7	1 031	7·3
Pappersbruk och pappfabriker	9 206	1 803	19·6	489	463	952	10·3	2 292	24·9
Kartongvarufabriker och annan pappersindustri	4 747	2 990	63·0	434	1 045	1 479	31·2	3 424	72·1
Tapetfabriker	264	39	14·8	63	5	68	25·8	102	38·6
Grafiska anstalter	1 614	236	14·6	369	68	437	27·1	605	37·5
Boktryckerier	7 374	776	10·5	1 179	114	1 293	17·4	1 955	26·5
Summa	37 349	5 964	15·9	3 475	1 703	5 178	13·9	9 409	25·2
5. *Livsmedelsindustri.*									
Kvarnrörelser	2 886	48	1·7	99	17	116	4·0	147	50·9
Stärkelsefabriker	478	35	7·3	5	—	5	1·0	40	8·4
Pressjästfabriker	177	7	4·0	10	2	12	6·8	17	9·6
Bagerier	3 383	1 179	35·4	164	138	302	9·1	1 343	40·3
Råsockerbruk (inkl. saftstationer)	6 134	85	1·4	4	—	4	0·1	89	1·5

[1] Härav hava 2 761 arbetare uppgivits såsom sysselsatta å mossarna. — [2] Härav hava 1 847 arbetare varit sysselsatta med träkolstillverkning.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Yrkesgrupper	Arbetare								
	Hela antalet	Därav voro							
		kvinnor		minderåriga				vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	
		Antal	% av hela antalet arbetare	Antal			% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare
				Manl.	Kvinnl.	Summa			
Sockerraffinaderier	**1 394**	242	*17·4*	14	—	**14**	*1·0*	256	*18·4*
Kombinerade sockerfabriker	**1 092**	140	*12·8*	15	—	**15**	*1·4*	155	*14·2*
Choklad- och karamellfabriker	**2 731**	2 094	*73·0*	117	825	**942**	*34·5*	2 211	*81·0*
Brännvinsbrännerier	**911**	—	*0·0*	2	—	**2**	*0·2*	2	*0·2*
Destilleringsverk	**163**	5	*3·1*	—	3	**3**	*1·8*	5	*3·1*
Bryggerier och mälterier	**5 916**	1 293	*21·9*	234	22	**256**	*4·3*	1 527	*25·8*
Fabriker för andra dryckesvaror	**807**	334	*41·4*	33	8	**41**	*5·1*	367	*45·5*
Tobaksfabriker	**4 680**	3 238	*69·2*	241	428	**669**	*14·3*	3 479	*74·3*
Mejerier	**3 850**	2 602	*67·6*	61	57	**118**	*3·1*	2 663	*69·2*
Margarin- och flottfabriker samt talgraffinaderier	**656**	143	*21·8*	40	9	**49**	*7·5*	183	*27·9*
Slakterier och charkuterier	**883**	147	*16·6*	40	14	**54**	*6·1*	187	*21·2*
Fiskberedningsanstalter och konservfabriker	**941**	592	*62·9*	51	68	**119**	*12·6*	643	*68·3*
Annan livsmedelsindustri	**376**	140	*37·2*	22	28	**50**	*13·3*	162	*43·1*
Summa	**37 408**	**12 324**	*32·9*	**1 152**	**1 619**	**2 771**	*7·4*	**13 476**	*36·0*
6. *Textil- och beklädnadsindustri.*									
Bomullsindustri: spinnerier	**5 281**	3 220	*61·0*	570	800	**1 370**	*26·9*	3 790	*71·7*
väverier	**6 654**	4 938	*74·2*	394	656	**1 050**	*15·8*	5 332	*80·1*
vaddfabriker	**309**	176	*57·0*	9	3	**12**	*3·9*	185	*59·9*
Linne-, hamp- o. juteindustri: spinnerier	**1 548**	986	*63·7*	214	197	**411**	*26·6*	1 200	*77·5*
väverier	**1 803**	1 216	*67·4*	110	256	**366**	*20·3*	1 326	*73·5*
Ylleindustri: spinnerier	**3 516**	1 602	*45·6*	642	350	**992**	*28·2*	2 244	*63·8*
väverier	**5 645**	3 832	*67·9*	223	494	**717**	*12·7*	4 055	*71·8*
shoddyfabriker	**18**	12	*66·7*	—	—	—	*0·0*	12	*66·7*
Trikåfabriker	**3 908**	3 535	*90·5*	61	781	**842**	*21·5*	3 596	*92·0*
Band- och gardinfabriker samt snörmakerier	**1 337**	909	*68·0*	113	200	**313**	*23·4*	1 022	*76·4*
Repslagerier och bindgarnsfabriker	**485**	229	*47·2*	49	14	**63**	*13·0*	278	*57·3*
Sömnadsfabriker	**7 259**	6 381	*87·9*	106	973	**1 079**	*14·9*	6 487	*89·4*
Hatt- och mössfabriker	**2 368**	1 860	*78·5*	91	317	**408**	*17·2*	1 951	*82·4*
Färgerier, blekerier och impregneringsfabriker	**4 356**	1 314	*30·2*	199	173	**372**	*8·5*	1 513	*34·7*
Annan hithörande industri	**282**	155	*55·0*	22	12	**34**	*12·1*	177	*63·8*
Summa	**44 769**	**30 365**	*67·8*	**2 803**	**5 226**	**8 029**	*17·9*	**33 168**	*74·1*
7. *Läder-, hår- o. gummivaruindustri.*									
Garverier	**1 879**	33	*1·8*	104	1	**105**	*5·6*	137	*7·3*
Päls- och skinnvarufabriker	**869**	490	*56·4*	47	46	**93**	*10·7*	537	*61·8*
Skofabriker	**8 301**	3 039	*36·6*	1 195	902	**2 097**	*25·3*	4 234	*51·0*
Gummivarufabriker	**1 573**	790	*50·2*	185	168	**353**	*22·4*	975	*62·0*
Annan hithörande industri	**1 305**	389	*29·8*	215	81	**296**	*22·7*	604	*46·3*
Summa	**13 927**	**4 741**	*34·0*	**1 746**	**1 198**	**2 944**	*21·1*	**6 487**	*46·6*
8. *Kemisk-teknisk industri.*									
Färg- och fernissfabriker	**419**	131	*31·3*	19	32	**51**	*12·2*	150	*35·8*
Olje-, tvål-, ljus- och parfymfabriker	**1 786**	733	*42·2*	85	116	**201**	*11·6*	818	*47·1*
Konstgödningsfabriker	**1 083**	4	*0·4*	28	—	**28**	*2·6*	32	*3·0*
Kolnings- och trädestillationsverk	**487**	—	*0·0*	30	—	**30**	*6·2*	30	*6·2*
Krutbruk o. andra sprängämnesfabriker	**1 182**	501	*42·4*	42	70	**112**	*9·5*	543	*45·9*
Tändsticksfabriker	**7 343**	3 020	*41·1*	961	835	**1 796**	*24·5*	3 981	*54·2*
Annan kemisk-teknisk industri	**2 558**	434	*17·0*	144	100	**244**	*9·5*	578	*22·6*
Summa	**14 808**	**4 823**	*32·6*	**1 309**	**1 153**	**2 462**	*16·6*	**6 132**	*41·4*
9. *Kraft-, belysnings- o. vattenverk.*									
Elektricitetsverk	**2 195**	8	*0·4*	36	—	**36**	*1·6*	44	*2·0*
Gasverk	**1 700**	12	*0·7*	12	—	**12**	*0·7*	24	*1·4*
Vattenledningsverk	**1 148**	6	*0·5*	5	—	**5**	*0·4*	11	*1·0*
Summa	**5 043**	**26**	*0·5*	**53**	—	**53**	*1·1*	**79**	*1·6*
Summa för samtliga grupper	**364 845**	**64 786**	*17·8*	**34 186**	**12 361**	**46 547**	*12·8*	**98 972**	*27·1*

Kooperativa förbundets verksamhet under år 1915.[1]

Till Kooperativa förbundets under slutet av juni månad 1916 avhållna kongress hade styrelsen av trycket utgivit den stadgeenliga berättelsen över föregående års verksamhet. Av denna framgår, att den alltsedan kristidens början kraftiga utvecklingen under år 1915 i olika avseenden fortgått.

I fråga om antalet anslutna föreningar och dessas medlemsantal har ökningen varit betydligt större än under föregående år. Vid början av år 1915 voro anslutna 608 konsumtions- och produktionsföreningar. Av dessa avfördes under året 30 (av vilka minst 21 upplöstes och ytterligare 3 upphörde på grund av sammanslagning med andra anslutna föreningar), varemot 109 föreningar vunno inträde. Hela antalet uppgick alltså vid årsslutet till 687. Medlemsantalet i de anslutna föreningarna växte från 106 583 till 122 084. Av denna ökning kommo 11 527 på äldre föreningar. I under året anslutna föreningar uppgick medlemsantalet till 9 401. Vidare voro under året anslutna 2 försäkringsföreningar.

Från de nybildade föreningarna hava under året i insatser betalts 254 000 kr., eller 2 400 kr. per förening, vilket torde vara en borgen för att de nybildade föreningarna stå på ganska god ekonomisk grundval. Per medlem i dessa föreningar uppgår kapitalet till 20 à 25 kr., en siffra, som när det som här i huvudsak gäller mindre bemedlade personer, torde få anses vara en ej obetydlig ekonomisk uppoffring, särskilt under nuvarande dyrtid, och tydande på ett starkt förtroende för konsumtionsföreningsrörelsen. I jämförelse med år 1914 innebär medeltalssiffran per medlem i det närmaste stillastående, varemot under tidigare år insatserna voro högst väsentligt mycket lägre, ofta endast uppgående till en eller annan krona.

Förbundets *partiaffär* har under krisåret 1915 haft sin mest glänsande uppsvingsperiod hittills, såsom framgår av nedanstående tabell:

År	Omsättning	Ökning kr.	Ökning %
1912	6 744 347	1 656 572	32·56
1913	7 621 304	876 956	13·00
1914	9 889 252	2 267 948	29·75
1915	16 497 640	6 608 387	66·82

Man finner av denna jämförelse, att en synnerligen kraftig ökning av omsättningen ägt rum, vilken delvis väl kan förklaras av de under kristiden

[1] Jfr »Soc. Medd.» 1915, sid. 879 ff.

höjda varupriserna, men även bortsett härifrån visar sig det gångna året hava medfört ett kraftigt uppsving.

Av ökningen under året kom mer än hälften på affärsavdelningen i Gävle, vars omsättning stigit med ej mindre än 129·5 %. Stockholms-, Göteborgs- och Norrköpingsavdelningarna hava ökat sin omsättning med resp. 42, 40 och 68 %. Affärsavdelningen i Malmö, som föregående år ej kunnat uppvisa någon nämnvärd stegring av omsättningen, har detta år ökat med 25 %.

Förbundets *tillgångar och skulder* balanserade vid årets slut på 4 705 283 kronor. Bland skulderna voro upptagna andelskapitalet med 391 124 kronor och reservfonden med 557 953 kronor. Av övriga skulder märkas särskilt å sparkasseräkning innestående 2 656 396 kronor. Bland tillgångarna utgöras de största posterna av: varulager 1 388 642 kronor, fastigheter 199 756 kronor, varufordringar (inbegripet inneliggande accepter) 1 599 171 kronor (mot 1 004 100 år 1914), fordringar mot hypotek och annan säkerhet 392 941 kronor, samt i ömsesidiga brandförsäkringsföreningen Samarbete och Sveriges praktiska livförsäkringsanstalt Folket tecknat garantikapital 180 000 kronor. I banker innestodo 221 513 kronor och kontant i kassan funnos 71 333 kronor. I obligationer voro placerade 624 199 kronor.

Nettoöverskottet uppgick till 309 750 kronor eller 1·88 % av omsättningen mot 1·65 % under år 1914.

I likhet med föregående år hade före bokslutet företagits betydliga avskrivningar (å varulager 185 835 kronor och å inventarier 6 450 kronor). Sedan insatskapitalet och fonderna förräntats efter 5 % med 34 949 kronor, fördelades det disponibla beloppet så, att kunderna erhöllo 1 % utdelning å varor, som köpts från förbundets egna lager (utom å mjöl och socker) med 76 168 kronor, till reservfonden överfördes 137 400 kronor och till den nybildade byggnadsfonden 40 000 kronor.

Förbundets *sparkassa* har att under året uppvisa en synnerligen kraftig utveckling. Med undantag av år 1911 intager krisåret 1915 främsta rummet i fråga om ökning av inlåningsrörelsen.

Sparkasserörelsens utveckling sedan dess början visas av följande sammanställning:

Datum	Antal sparkasse-avdelningar	Antal motböcker	Innestående belopp summa kr.	Innestående belopp per motbok, kr.	Insättarna under året gottskriven ränta, kr.
31/12 1908	1	6	2 730	455	35
» 1909	2	144	49 366	345	979
» 1910	133	3 714	457 584	123	13 247
» 1911	159	6 683	982 280	147	36 749
» 1912	164	8 228	1 387 755	169	53 078
» 1913	170	9 772	1 816 921	186	71 890
» 1914	168	10 978	2 161 345	197	92 385
» 1915	162	12 347	2 656 396	215	109 040

Givetvis spela sparkassemedlen en viktig roll för förbundet genom dess frigivande från utomstående fordringsägare och genom ökning av det disponibla kapitalet. Med avseende härå är följande sammanfattning gjord för skuldposterna i de senaste åtta boksluten.

Skulderna (den ^{31} ^{12} resp. år) fördelade sig på följande sätt (i kr.):

	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915
Inteckningskonto . .	—	65 000	—	—	—	—	—	—
Kreditivräkning . .	—	15 000	—	—	—	—	—	—
Reverskonto	5 600	166 714	139 147	106 402	95 700	80 100	110 600	502 123
Växelskulder	245 987	334 657	9 175	957	—	1 692	—	—
Diverse kreditorer . .	169 676	172 450	131 004	89 113	117 845	65 821	233 435	422 776
Folklånsreverser . .	—	56 172	60 203	62 939	65 676	68 388	71 123	73 858
Sparkassemedel . . .	2 730	49 366	457 584	982 280	1 387 755	1 816 921	2 161 345	2 656 396
Å giroräkning innestående	—	—	—	—	—	—	627	23 619
Summa	**423 993**	**859 359**	**797 118**	**1 241 691**	**1 666 976**	**2 032 922**	**2 577 130**	**3 678 772**

Förbundets skulder till varuleverantörer, i huvudsak sammanfallande med de bägge posterna »växelskulder» och skuld till »diverse kreditorer», hava under år 1915 ytterligare stigit, vilket är naturligt med hänsyn till den synnerligen starkt ökade omsättningen med åtföljande stegring av kapitalbehovet. Dessa skulders storlek i förhållande till omsättningen från egna lager är dock så gott som oförändrad och motsvarade vid årets slut allenast den genomsnittliga försäljningssumman under 10 dagar.

Under året hava de föreningar, som äro belägna å orter, varest bankkontor icke finnes, satts i tillfälle att insätta sina överskottsmedel å *giroräkning* i förbundet, varvid förbundet åtagit sig att på order utbetala föreningarnas likvider mot ersättning för portokostnaderna. Föreningarna vinna härigenom förräntning av sitt kapital, bekvämare och billigare betalningsmetoder m. m. De å giroräkning vid årsskiftet 1915—1916 innestående medlen utgjorde 23 619 kr.

Belysande för utvecklingen av förbundets affärsverksamhet är en jämförelse mellan omsättning, varulager och fordringar under de senaste åren.

Siffrorna äro sammanställda i tabellen å nästföljande sida.

Såsom av tabellen framgår har värdet av varulagret i förhållande till försäljningssumman från egna lager, som under 1914 stigit med 1 %, har under året sjunkit med ej mindre än 2·2 %.

Avskrivningar av varufordringar uppgick under året till 26 078 kronor, vilket utgör 0·2 % av omsättningen från egna lager eller detsamma som under år 1914. Den väsentligaste delen av denna förlust eller 24 833 kr. har förorsakats förbundet genom en förening å Malmöavdelningen, som inställt sina betalningar. Anmärkas bör att ovannämnda siffra för avskrivningarna icke

År	Omsättning			Varulager		Varufordringar		Avskrivna varufordringar	
	från egna lager, kr.	i provision, kr.	summa, kr.	Kronor	I % av omsättningen från egna lager	Kronor	I % av omsättningen från egna lager	Kronor	I % av omsättningen från egna lager
1908 .	1 906 843	2 489 807	4 396 650	221 812	11·6	314 705	16·5	42 437	2·2
1909 .	3 432 969	1 362 066	4 795 035	369 492	10·8	430 745	12·5	42 022	1·2
1910 .	3 449 534	1 063 494	4 513 028	430 956	12·5	381 443	11·1	15 584	0·5
1911 .	4 415 969	671 807	5 087 776	715 867	16·2	565 225	12·8	18 010	0·4
1912 .	5 941 140	803 208	6 744 348	998 223	16·8	571 254	9·6	10 477	0·2
1913 .	6 590 908	1 030 390	7 621 305	679 772	10·3	706 374	10·7	5 415	0·1
1914 .	8 851 366	1 037 887	9 889 253	996 893	11·3	1 004 100	11·3	20 436	0·2
1915 .	15 262 922	1 214 719	16 497 641	1 388 642	9·1	1 599 171	10·5	26 078	0·2

betecknar förbundets slutliga förlust, utan utgör hela summan av förbundets fordringar hos de under året stupade föreningar, beträffande vilka utredningen vid bokslutet icke var färdig.

Förbundets kongress beviljade styrelsen ansvarsfrihet och handlade i övrigt de stadgeenliga frågorna. Några spörsmål av större räckvidd voro icke föremål för dess beslut.

Lag

om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912;

given Stockholms slott den 17 juni 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna, att 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 skola erhålla följande ändrade lydelse:

13 §.

Beträffande minderårigs användande vid bergverks-, bruks-, fabriks-, hantverks- eller annat industriellt arbete eller till byggnadsarbete, ändå att det ej är att hänföra till industriellt arbete, skola gälla följande bestämmelser:

a) Den minderåriges arbetstid må ej överskrida, för minderårig under tretton år sex timmar av dygnet eller trettiosex timmar i veckan, för minderårig, som fyllt tretton men ej fjorton år, åtta timmar av dygnet eller fyrtioåtta timmar i veckan och för annan minderårig tio timmar av dygnet eller sextio timmar i veckan.

Då natur- eller olyckshändelse avbrutit arbetets regelbundna gång, må eftergift från här givna bestämmelser kunna beträffande minderårig, som fyllt fjorton år, meddelas av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare för högst en månad och av yrkesinspektionens chefsmyndighet för högst fyra månader.

b) Deltager den minderårige med arbetsgivarens vetskap i kurs för sådan undervisning, som i 10 § omförmäles, vare arbetsgivaren, där den minderårige ej fyllt femton år, skyldig så begränsa den minderåriges arbetstid, att sammanlagda undervisnings- och arbetstiden för dygn ej överstiger den i a) av denna § medgivna arbetstid.

c) Den minderåriges arbete skall avbrytas genom lämpliga och, där arbetets natur det medgiver, regelbundet återkommande raster. Under rasterna må den minderårige ej tillåtas att uppehålla sig i arbetslokal, där till följd av arbetets beskaffenhet luften är förorenad av ämnen, vilka äro skadliga för hälsan; åliggande det, där så är förhållandet, arbetsgivaren att anvisa lämpligt annat rum, varest den minderårige kan under rasterna vistas och intaga sina måltider.

d) Den minderårige må icke användas till arbete å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m.; dock må minderårig av mankön, vilken fyllt sexton år, användas till arbete å tid, som nu är nämnd, där hans arbetstid är begränsad till högst åtta timmar av dygnet samt tillika arbetet antingen icke oftare än under var tredje vecka infaller å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m. eller ock är i fråga om tider av dygnet, då det skall utföras, fördelat på sätt, som av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare godkänts såsom likvärdigt med nyssnämnda anordning.

16 §.

Beträffande sådant arbete, som i 15 § angives och som av tekniska skäl måste oavbrutet fortgå såväl natt som dag eller tidvis måste forceras, må Konungen, i den mån så finnes av behovet påkallat, för minderårig av mankön, vilken fyllt sexton år, meddela eftergift från det i 13 § d) givna förbud utöver vad där medgives.

I fråga om arbete med vändning och stackning av torv eller annat därmed jämförligt lätt arbete, som bedrives i fria luften och icke regleras av samband med mekaniskt driven arbetsprocess, må Konungen meddela eftergift såväl från de i 9 § andra stycket givna förbud som från stadgandena i 15 §.

41 §.

Vid meddelande av sådan eftergift, som avses i 16 § andra stycket, må Konungen tillika medgiva befrielse från iakttagande av föreskrifterna i 33 och 35 §§.

Konungen må i sådant fall, som avses i 17 §, föreskriva, att vad i 33—36 §§ stadgas i större eller mindre utsträckning skall äga tillämpning jämväl beträffande minderårig, som användes i annat arbete, än 15 § angiver.

Likaledes må Konungen föreskriva, att de i 30 och 37 §§ meddelade bestämmelser skola utsträckas till att gälla jämväl andra arbetsställen, än nämnda §§ avse.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 17 juni 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Civildepartementet.) *Oscar von Sydow.*

Lag

om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder;

given Stockholms slott den 17 juni 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna som följer:

Har med tillämpning av sista stycket i övergångsbestämmelserna till lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 arbetstiden för minderårig å något arbetsställe intill utgången av år 1915 varit utsträckt på sätt i 8 § 1 mom. av lagen den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke var medgivet, må å det arbetsställe minderårig av mankön, som fyllt sexton år, intill utgången av år 1917 användas i enlighet med de i samma lagrum givna bestämmelser.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 17 juni 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Civildepartementet.) *Oscar von Sydow.*

Lag

om ändrad lydelse av 12 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

given Stockholms slott den 17 juni 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna, att 12 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring skall erhålla följande ändrade lydelse:

Inom fem år efter det lagen trätt i kraft och sedermera minst en gång vart tionde år skall genom pensionsstyrelsens försorg anställas en på vetenskaplig sannolikhetsberäkning grundad undersökning, huruvida genom de föreskrivna pensionsavgifterna kunna för dem, som först därefter bliva avgiftspliktiga, beredas de pensioner, som enligt bestämmelserna i 6 § första stycket motsvara dessa avgifter.

I sammanhang med sådan undersökning skall tillika verkställas utredning, huruvida fonden är så stor, att den minst motsvarar kapitalvärdet av alla de utbetalningar, som med dess medel skola bestridas.

Framgår av denna utredning, att överskott förefinnes, må så stor del av överskottet, som Konungen bestämmer, användas till bestridande av kostnader för åtgärder, ägnade att i pensionsförsäkringens intresse förebygga eller häva arbetsoförmåga eller befordra folkhälsan.

Det alla som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivet och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 17 juni 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

Civildepartementet. *Oscar von Sydow.*

Kungl. Maj:ts nådiga reglemente

angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden;

givet Stockholms slott den 17 juni 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan riksdagen, med anledning av Vårt förslag i ämnet, godkänt vissa grunder för förvaltningen av den i 11 § av lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 omförmälda fond, hava Vi, som godkänt riksdagens beslut, i vad det skiljer sig från vårt förslag i ämnet, funnit gott i nåder fastställa följande

Reglemente

angående

förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden.

§ 1.

Pensionsförsäkringsfonden utgöres av den i 11 § av lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 omförmälda fond, till vilken vid 1915 års ingång överförts den förutvarande arbetarförsäkringsfonden.

§ 2.

Fondens inkomster utgöras av
pensionsavgifter enligt 4 § i ovannämnda lag;
frivilliga avgifter enligt 34 § i samma lag;
statsbidrag; samt
räntor och annan avkastning.

§ 3.

Fondens utgifter utgöras av
pensioner;
restitution av pensionsavgifter;
förvaltningskostnader enligt fastställd stat; samt
belopp, som jämlikt § 10 här nedan användas för där angivet ändamål.

§ 4.

Mom. 1. Den del av fondens medel, som ej erfordras för bestridande av dess utgifter, skall redovisas i

1) obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade av svenska staten;

2) Sveriges allmänna hypoteksbanks eller Konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer;

3) obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade av svensk kommun, som till lånets upptagande eller garanterande erhållit Konungens tillstånd;

4) skuldförbindelser, för vilka fonden äger säkerhet genom inteckning i fast egendom inom femtio procent av senast fastställt taxeringsvärde eller inom sextio procent av sådant värde, som efter särskild värdering fastställes av de i § 5 här nedan omförmälda fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden;

5) skuldförbindelser, utfärdade av centralkassa för jordbrukskredit, vilken i enlighet med bestämmelser, som Konungen meddelar, vunnit godkännande från det allmännas sida;

6) sådana andra värdehandlingar, vilka Konungen i särskilda fall efter framställning av fullmäktige prövar erbjuda fullgod säkerhet;

7) fordringar hos bank i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas;

8) lån till företag, som äro ägnade att i pensionsförsäkringens intresse befordra folkhälsan — såsom anordnande av sjukhus, sanatorier, ålderdomshem, bostäder för mindre bemedlade m. m. — och som enligt fullmäktiges prövning anses erbjuda nöjaktig säkerhet; samt

9) fastigheter, vilka med Konungens medgivande förvärvas för användning till förebyggande eller hävande av arbetsoförmåga hos befolkningen.

Mom. 2. Av de i mom. 1 nämnda medel skall minst en sjättedel redovisas på sätt

där under 1) omförmäles, och må högst en fjärdedel redovisas på sätt under 8) angives samt högst en trettiondel såsom under 9) sägs.

Fullmäktige böra även vid andra placeringar än de under 8) och 9) omförmälda särskilt söka tillgodose sådana allmännyttiga företag, som avse att i pensionsförsäkringens intresse befordra folkhälsan.

Skulle något år avvikelse från ovan angivna gränser för medlens placering hava ägt rum, skall rättelse vidtagas, så snart lämpligen kan ske.

Mom. 3. Utan hinder av vad i denna § stadgats må, till skyddande av fordran, å offentlig auktion eller fondbörs inköpas egendom, som är för fordringen utmätt eller pantsatt.

Egendom, vilken sålunda till skyddande av fordran inköpes, skall åter avyttras, så snart lämpligen kan ske.

§ 5.

Frågor om placering av fondens medel enligt § 4 samt om förändring av sådan placering handläggas av särskilda fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden.

Dessa fullmäktige skola vara till antalet sju och utgöras av

generaldirektören och chefen för pensionsstyrelsen såsom ordförande,

dennes ställföreträdare,

fyra av Konungen för tre år i sänder förordnade personer, av vilka tre skola äga erfarenhet på det finansiella området samt den fjärde insikt och erfarenhet i sociala frågor i förening med praktisk kännedom om de mindre bemedlade klassernas behov och levnadsförhållanden, samt

ordinarie chefen för den byrå inom pensionsstyrelsen, som har att handlägga ärenden angående fonden, eller, därest denne byråchef är generaldirektörens ställföreträdare den byråchef i pensionsstyrelsen, som av Konungen förordnas.

Härjämte förordnas av Konungen tre suppleanter för de fullmäktige, som ej tillhöra pensionsstyrelsen, och utses för de fullmäktige, som tillhöra nämnda styrelse, en suppleant av styrelsen.

Fullmäktige utse årligen inom sig vice ordförande.

§ 6.

Mom. 1. Fullmäktige äro beslutföra, när minst fem äro närvarande; och gäller som fullmäktiges beslut den mening, om vilken de flesta förena sig, och vid lika röstetal den, som biträdes av ordföranden.

För besluts fattande om placering av fondens medel, erfordras, att minst fyra fullmäktige äro om beslutet ense, dock att, då fråga är om placering på sätt i § 4 mom. 1 under 8) eller 9) omförmäles, minst 5 fullmäktige skola vara om beslutet ense.

Mom. 2. De till fullmäktiges handläggning hörande ärenden föredragas av tjänstförrättande chefen för den byrå inom pensionsstyrelsen, som har att handlägga ärenden angående fonden, eller av den tjänsteman inom pensionsstyrelsen, som av styrelsen förordnas.

§ 7.

Fullmäktige äga att, där i särskilda fall sådant anses erforderligt, anlita biträde av sakkunnig person eller inhämta yttrande från annan vederbörande statsmyndighet.

§ 8.

Fullmäktige sammanträda å tid, som av dem bestämmes, eller efter kallelse av ordföranden, där sådant erfordras för ärendenas handläggning.

§ 9.

Mom. 1. Vid fullmäktiges sammanträden föres särskilt protokoll.

Det åligger fullmäktige att i protokollet låta anteckna storleken av de belopp som placeras mot endast nöjaktig säkerhet eller ock mot lägre räntesats, än vad placeringen normalt kunnat betinga.

Mom. 2. Verkställandet av fullmäktiges beslut, bokföring av fonden samt övriga för fondens förvaltning erforderliga åtgärder ombesörjas av pensionsstyrelsen i enlighet med den för pensionsstyrelsen gällande instruktion och i detta reglemente meddelade bestämmelser.

Mom. 3. Det åligger pensionsstyrelsen att lämna fullmäktige uppgift om verkställda placeringar och de åtgärder, som på grund av fullmäktiges beslut blivit vidtagna, samt att i övrigt gå fullmäktige tillhanda med de redogörelser och upplysningar, som av fullmäktige begäras.

§ 10.

Därest vid sådan utredning, som av pensionsstyrelsen verkställts jämlikt 12 § i lagen om allmän pensionsförsäkring, framgått, att överskott förefinnes, bestämmer Konungen efter framställning av pensionsstyrelsen och efter fullmäktiges hörande, huru stor del av berörda överskott må användas för bestridande av kostnader för åtgärder, ägnade att i pensionsförsäkringens intresse förebygga eller häva arbetsoförmåga eller befordra folkhälsan, och skola dessa medel ställas till pensionsstyrelsens förfogande att av styrelsen för angivna ändamål disponeras i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas.

§ 11.

Det åligger fullmäktige att före den 1 maj varje år till chefen för civildepartementet avgiva berättelse över fullmäktiges verksamhet under det nästföregående året.

§ 12.

Kostnaden för ersättning åt fullmäktige och deras suppleanter, särskilt anlitade sakkunnige och annat biträde, värdering i anledning av fastighetsbelåning samt förvaring av fondens värdehandlingar ävensom tryckningskostnader och andra expenser bestridas av fondens medel enligt fastställd stat.

Detta reglemente träder i kraft den 1 juli 1916.

Det alla, som vederbör hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivet och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 17 juni 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

Civildepartementet. *Oscar von Sydow.*

Arbetsinställelser i Sverige år 1915.[1]

Antal och omfattning. Under år 1915 hava, enligt ingångna uppgifter, i Sverige påbörjats 80 arbetsinställelser (strejker och lockouter). Antalet arbetsinställelser ävensom antalet därav direkt berörda arbetsgivare och arbetare samt förlorade arbetsdagar i jämförelse med de föregående åren framgår av nedanstående sammanställning:

År	Strejker			Lockouter			Arbetsinställelser av bland. karaktär			Hela antalet			Antal förlorade arbetsdagar
	Antal	Antal arbetsgivare	Antal arbetare	Antal	Antal arbetsgivare	Antal arbetare	Antal	Antal arbetsgivare	Antal arbetare	arb.-inst.	arbetsgivare	arbetare	
1903	109	256	5 970	16	96	982	17	126	17 619	**142**	**478**	**24 571**	642 000
1904	169	383	8 299	12	62	1 218	34	153	2 731	**215**	**598**	**12 248**	386 000
1905	152	325	13 186	12	12	456	25	510	19 264	**189**	**847**	**32 906**	2 390 000
1906	239	638	15 050	8	12	560	43	49	3 045	**290**	**729**	**18 655**	479 000
1907	243	498	11 278	23	37	5 669	46	283	6 593	**312**	**818**	**23 540**	514 000
1908	229	473	17 187	38	125	2 672	35	826	20 498	**302**	**1 424**	**40 357**	1 842 200
1909	102	7 707	229 248	22	451	71 364	14	30	1 137	**138**	**8 188**	**301 749**	11 799 700
1910	66	127	3 420	5	5	101	5	14	150	**76**	**146**	**3 671**	39 000
1911	85	150	4 940	9	1 759	15 145	4	11	491	**98**	**1 920**	**20 576**	569 800
1912	108	168	5 797	4	337	2 166	4	284	2 017	**116**	**789**	**9 980**	292 145
1913	118	203	9 574	1	1	17	—	—	—	**119**	**204**	**9 591**	303 344
1914	105	181	8 832	8	64	5 368	2	2	185	**115**	**247**	**14 385**	620 469
1915	*70*	*100*	*4 277*	*7*	*7*	*813*	*3*	*3*	*29*	**80**	**110**	**5 119**	*83 270*

Antalet arbetsinställelser och därav berörda arbetare har, som synes, under redogörelseåret varit mindre än något föregående år med undantag av 1910. Någon hela riket eller större del därav omfattande arbetsinställelse har under året ej förekommit.

Av samtliga 80 arbetsinställelser hava endast 9 berört mer än en arbetsgivare. Högsta antalet arbetsgivare vid någon konflikt var 9; i övriga 8 fall utgjorde antalet arbetsgivare 2—6.

Av arbetsinställelserna voro 40, eller 50 %, av helt ringa storlek, omfattande högst 25 arbetare. Under näst föregående redogörelseår uppgingo dylika mindre arbetsinställelser till 39 % av samtliga. Av någon större omfattning —

[1] Utgör en sammanfattning av den av socialstyrelsen i serien »*Sveriges officiella statistik: Socialstatistik*» utgivna publikationen »Arbetsinställelser i Sverige år 1915».

berörande mer än 100 arbetare — voro 15 konflikter, eller 19 % av samtliga, mot 27 % närmast föregående år.

Vid jämn fördelning av de berörda arbetarnas antal på konfliktantalet erhålles såsom medelsiffra per konflikt under redogörelseåret 64, vilken siffra är lägre än för flertalet av de föregående åren.

Arbetsinställelsernas fördelning efter näringsgrupper. Vid en jämförelse mellan antalet arbetsinställelser år 1915 samt det genomsnittliga antalet sådana under åren 1903—1914 inom olika näringsgrupper framgår, att ett förhållandevis stort antal konflikter under redogörelseåret inträffat inom byggnads- och trävaruindustrierna. Procenttalen för dessa grupper voro 30 och 21 mot resp. 21 och 17 % i genomsnitt för åren 1903—1914. Av arbetarna kommo på byggnadsindustrien 23 %, mot 19 % i medeltal under de föregående åren. För trävaruindustrien voro motsvarande siffror 20 resp. 13 %, för läder-, hår- och gummivaruindustrien 12 resp. 4 %, för pappersindustrien 10 resp. 7 % och för transportarbetarna 8 resp. 4 %. Däremot kan nedgång antecknas bland annat för metallindustrien från 21 till 16 %, för jord- och stenindustrien från 9 till 3 % samt för textil- och beklädnadsindustrien från 9 till 2 %.

Arbetsinställelsernas fördelning på de särskilda näringsgrupperna framgår närmare av tabellen å sid. 790—91.

Av de i senaste statistik angående industri och bergshantering upptagna näringsgrupper intog läder-, hår- och gummivaruindustrien, med hänsyn till arbetsinställelsernas *relativa utbredning*, främsta rummet under år 1915 med 30 av konflikter berörda arbetare per 1 000 sysselsatta. Därnäst kom trävaruindustrien med 17 och pappersindustrien med 14 arbetare per 1 000. Mycket låga siffror (2 à 4 per 1 000) uppvisade å andra sidan textil- och beklädnadsindustrien, livsmedelsindustrien samt jord- och stenindustrien.

Arbetsinställelsernas orsaker. Lönefrågorna hava, i likhet med de föregående åren, i övervägande grad förekommit som anledning till konflikter. Inalles hava sålunda, i likhet med åren 1913 och 1914, 69 % av samtliga arbetsinställelser haft sin upprinnelse i lönetvister; motsvarande tal var för åren 1903—1914 i genomsnitt 64 %. Anmärkningsvärt är emellertid, att rena löneförhöjningskrav ej anförts som konfliktorsak i så stor utsträckning som under de två närmast föregående åren (59 % av konflikterna år 1913 och 62 % år 1914). Ett jämförelsevis stort antal konflikter hava jämväl, liksom närmast föregående år, framkallats av frågor om personliga förhållanden samt om arbetstiden. Däremot har icke förekommit någon öppen föreningsrättsstrid. Endast en konflikt har angivits gälla fråga om arbetets anordning, och även tvister om arbetares antagande och avskedande hava i jämförelse med föregående år varit tämligen fåtaliga. (Se tabellen å sid. 789).

Arbetsinställelsernas varaktighet. Av samtliga arbetsinställelser hava 35 % pågått högst en vecka och 76 % avslutats inom en månad; endast 3 arbetsinställelser (4 %) hava sträckt sig över längre tid än 3 månader. Vad beträffar antalet berörda arbetare, kommo likaledes 76 % på konflikter av kort varaktighet (högst 1 månad), medan endast 3 % drabbades av långvariga konflikter (över 3 månader).

Arbetsinställelsernas resultat. Arbetsinställelsernas och därav berörda arbetares fördelning under åren 1903—1915 efter konflikternas resultat framställes i nedanstående tablå:

Resultat	Arbetsinställelser				Av arbetsinställelser berörda arbetare			
	1903—1914		*1915*		1903—1914		*1915*	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Arbetsgivarnas villkor	634	*30*	17	*21*	338 441	*66*	638	*12*
Arbetarnas fordringar	635	*30*	27	*34*	30 990	*6*	2 201	*43*
Kompromiss	728	*35*	29	*36*	138 290	*27*	2 083	*41*
Okänt eller oavgjort	115	*5*	7	*9*	4 508	*1*	197	4
Summa	**2 112**	*100*	**80**	*100*	**512 229**	*100*	**5 119**	*100*

Av tabellen framgår, att av de under år 1915 inträffade arbetsinställelserna 21 % avslutades på arbetsgivarnas villkor, 34 % i enlighet med arbetarnas fordringar och 36 % genom kompromiss. Under hela perioden 1903—1914 avslutades 30 % av samtliga arbetsinställelser på arbetsgivarnas villkor och likaledes 30 % enligt arbetarnas fordringar, medan 35 % bilades genom kompromiss. I denna tolvårsperiod ingå emellertid sex år (1903—1907 samt 1913), då övervägande antalet konflikter avslutades på för arbetarna gynnsamma villkor, och ävenså sex år (1908—1912 samt 1914), då en överlägsenhet från arbetsgivarnas sida gjorde sig gällande.

Ser man till antalet arbetare, som berördes av under redogörelseåret inträffade arbetsinställelser, visar det sig, att endast 12 % av dessa kommo på konflikter, som avslutades på arbetsgivarnas villkor, medan 43 % av arbetarna fingo sina fordringar genomförda och 41 % kommo på de genom ömsesidiga eftergifter bilagda konflikterna. Frånsett storstrejksåret 1909, då arbetsgivarna kunde tillskriva sig en ojämförlig överlägsenhet, hava under de föregående år, varom uppgifter förefinnas (1903—1908, 1910—1913), motsvarande siffror varit resp. 61, 23 och 14 %.

Arbetsinställelsernas storlek och resultat. Vid jämförelse mellan arbetsinställelsernas resultat och antalet därav berörda arbetare framgår, att arbetarnas överlägsenhet varit synnerligen framträdande vid arbetsinställelser med över 100 arbetare, liksom ock vid konflikter omfattande 26—50 arbetare, medan inom övriga grupper parterna varit ungefär jämställda. I genomsnitt hava de på arbetsgivarnas villkor bilagda konflikterna omfattat 38 arbetare, varemot medeltalet för de arbetsinställelser, där arbetarna fått sina fordringar genomförda, utgjort 82. Redogörelseåret bekräftar sålunda ytterligare den förut år efter år gjorda iakttagelsen, att den part, som haft att uppvisa största antalet framgångsrikt genomförda konflikter, i ännu högre grad kunnat tillskriva sig övervikt, om hänsyn tages till arbetsinställelsernas omfattning.

Organisationsväsendets inflytande på resultaten. Organisationsväsendets inflytande har, i likhet med föregående år, särskilt gjort sig märkbart i så måtto, att de organiserade arbetsgivarna resp. arbetarna i ett relativt stort antal fall lyckats få till stånd uppgörelse på grundval av kompromiss, medan för

de oorganiserade ett övervägande antal konflikter lett till avgjort nederlag. I fråga om antalet med hel framgång genomförda strider är skillnaden ej fullt så framträdande. Sålunda hava av de arbetsinställelser, där arbetarna varit organiserade, 37 % bilagts i enlighet med arbetarnas fordringar och endast 13 % på arbetsgivarnas villkor, medan för oorganiserade arbetare motsvarande siffror varit 25 och 45 %. Av de arbetsinställelser, som inträffat hos organiserade arbetsgivare, hava 20 % slutat på arbetsgivarnas villkor och 25 % med godkännande av arbetarnas fordringar. De ej organiserade arbetsgivarna kunna visserligen inregistrera 22 % framgångsrika konflikter, men hava vid 45 % av arbetsinställelserna måst tillmötesgå arbetarnas krav.

Orsaker och resultat. I vad mån de särskilda tvistefrågorna lett till olika resultat, framgår av följande sammanställning:

Orsaker	Resultat												Hela antalet	
	Arbetsgivarnas villkor		Arbetarnas fordringar		Kompromiss: I huvudsak arb-g:s villkor		Kompromiss: I huvudsak arb:s fordringar		Kompromiss: Med lika eftergifter		Okänt eller oavgjort			
	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	arb. inst.	arb.
Löneförhöjning . .	8	319	7	258	2	26	8	411	12	1 285	2	28	**39**	**2 327**
Löncsänkning . .	1	18	2	462	—	—	—	—	1	18	—	—	**4**	**498**
Andra lönefrågor .	1	16	7	504	—	—	1	18	1	187	2	26	**12**	**751**
Föreningsrätten . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kollektivt avtal .	1	24	4	285	—	—	—	—	—	—	—	—	**5**	**309**
Andra organisationsspörsmål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	143	**3**	**143**
Personliga förhållanden	1	10	3	258	—	—	—	—	2	36	—	—	**6**	**304**
Arbetstiden . . .	3	137	1	52	1	67	—	—	—	—	—	—	**5**	**256**
Arbetares antagande och avskedande .	2	114	2	117	—	—	—	—	1	35	—	—	**5**	**266**
Arbetets anordning	—	—	1	265	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**265**
Tolkning av avtal .	—	—	—	—	—	—	(1)	(18)	(1)	(187)	(1)	(4)	[1](3)	(209)
Andra orsaker . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**17**	**638**	**27**	**2 201**	**3**	**93**	**9**	**429**	**17**	**1 561**	**7**	**197**	**80**	**5 119**

Av de konflikter, som gällde löneförhöjning, bilades, såsom härav synes, flertalet genom ömsesidiga eftergifter, vilket givetvis innebär en förändring av arbetsvillkoren till arbetarnas fördel. I övrigt är att märka, att arbetarna haft övervägande framgång vid konflikter, där fråga varit om lönesänkning eller andra lönefrågor, införande av kollektivt avtal eller personliga förhållanden, medan tvister om arbetstiden merendels bilagts på arbetsgivarens villkor.

[1] Dessa arbetsinställelser äro även redovisade under rubriken »Andra lönefrågor».

Arbetsinställelser, påbörjade under år

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	Näringsgrenar	Antal arbetsinställelser påbörjade under				Hela antalet arbetsinställelser	Karaktär			Orsaker		
		1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet		Strejker	Lockouter	Bland. eller obestämb. konfl.	Lönefrågor	Organisationsspörsmål	Andra och okända orsaker
1	Gruvdrift	—	1	—	1	**2**	1	1	—	1	—	1
2	Järn- och stålverk	—	—	—	2	**2**	2	—	—	2	—	—
3	Järn- och stålvarufabriker	—	2	1	—	**3**	2	1	—	3	—	—
4	Mekaniska verkstäder	—	1	1	—	**2**	—	1	1	1	—	1
5	Torvfabrik	—	—	1	—	**1**	1	—	—	—	—	1
6	Stenhuggerier	1	—	—	1	**2**	2	—	—	1	—	1
7	Glasbruk	—	1	—	—	**1**	1	—	—	—	—	1
8	Sandtäkt	—	1	—	—	**1**	1	—	—	1	—	—
9	Flottning	—	—	1	—	**1**	1	—	—	1	—	—
10	Sågverk och brädgårdar	1	—	8	3	**12**	11	1	—	10	2	—
11	Snickeri- och möbelfabriker	—	1	3	—	**4**	4	—	—	3	—	1
12	Trämassefabrik	—	—	1	—	**1**	1	—	—	1	—	—
13	Tapetfabrik	—	—	—	1	**1**	—	1	—	—	—	1
14	Bokbinderier	—	—	—	1	**1**	—	1	—	1	—	—
15	Boktryckerier	—	—	2	—	**2**	—	—	2	2	—	—
16	Margarinfabrik	—	—	—	1	**1**	1	—	—	—	—	1
17	Marmeladfabrik	—	—	1	—	**1**	1	—	—	—	1	—
18	Spinnerier och väverier	1	1	—	1	**3**	3	—	—	3	—	—
19	Mössfabrik	—	—	1	—	**1**	1	—	—	1	—	—
20	Skofabrik	—	1	—	—	**1**	1	—	—	1	—	—
21	Gummivarufabrik	—	—	1	—	**1**	1	—	—	1	—	—
22	Sadelmakeri- o. tapetserarverkst.	—	—	1	2	**3**	3	—	—	2	—	1
23	Träkolsverk	—	1	1	—	**2**	2	—	—	1	—	1
24	Linoleummattfabrik	1	—	—	—	**1**	1	—	—	1	—	—
25	Husbyggnadsarbete	3	6	4	1	**14**	14	—	—	9	—	5
26	Målning	—	1	1	—	**2**	2	—	—	1	1	—
27	Monteringsarbete	—	—	2	—	**2**	2	—	—	—	2	—
28	Väg- och vattenbyggnadsarbete	—	4	1	1	**6**	6	—	—	5	1	—
29	Åkerirörelse	—	—	—	1	**1**	—	1	—	1	—	—
30	Lastning och lossning	—	3	—	1	**4**	4	—	—	2	1	1
31	Jordruk	—	1	—	—	**1**	1	—	—	—	—	1
32	*Summa år 1915*	**7**	**25**	**31**	**17**	**80**	**70**	**7**	**3**	**55**	**8**	**17**
33	» » 1914	41	50	20	4	**115**	105	8	2	80	4	31
34	» » 1913	17	46	39	17	**119**	118	1	—	82	9	28
35	» » 1912	37	40	24	15	**116**	108	4	4	71	8	37
36	» » 1911	19	48	23	8	**98**	85	9	4	68	10	20
37	» » 1910	17	17	34	8	**76**	66	5	5	48	9	19
38	» » 1909	46	65	21	6	**138**	102	22	14	97	16	25
39	» » 1908	82	119	68	33	**302**	229	38	35	199	38	65
40	» » 1907	76	115	82	39	**312**	243	23	46	169	74	69
41	» » 1906	52	97	83	58	**290**	239	8	43	181	42	67
42	» » 1905	42	71	45	31	**189**	152	12	25	111	30	48
43	» » 1904	34	90	51	40	**215**	169	12	34	149	24	42
44	» » 1903	23	61	38	20	**142**	109	16	17	102	12	28

1915, inom olika näringsgrenar.

13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	
Resultat				Känt högsta antal					Arb.-givarnas organisation		Arbetarnas organisation			
Arbetsgivarens villkor	Arbetarnas fordringar	Kompromiss	Okänt eller oavgjort	direkt berörda arbetsgivare	arbetare				Helt eller delvis org.	Icke organiserade	Helt eller delvis org.	Icke organiserade	Förlorade arbetsdagar	
					vid strejker	vid lockouter	vid bl. eller obest. konfl.	Tillsammans						
—	—	2	—	**2**	125	67	—	**192**	1	1	2	—	2 732	1
—	1	1	—	**2**	31	—	—	**31**	2	—	2	—	142	2
—	2	1	—	**8**	67	450	—	**517**	2	1	3	—	22 256	3
—	1	1	—	**2**	—	52	19	**71**	1	1	2	—	3 809	4
—	1	—	—	**1**	40	—	—	**40**	—	1	—	1	140	5
1	—	1	—	**2**	70	—	—	**70**	2	—	2	—	1 208	6
—	—	1	—	**1**	35	—	—	**35**	1	—	1	—	2 485	7
—	—	—	1	**1**	16	—	—	**16**	—	1	1	—	100	8
—	—	1	—	**1**	187	—	—	**187**	1	—	1	—	374	9
5	3	4	—	**12**	580	162	—	**742**	6	6	5	7	12 589	10
—	3	1	—	**9**	87	—	—	**87**	2	2	4	—	1 614	11
—	—	1	—	**1**	475	—	—	**475**	1	—	1	—	5 195	12
1	—	—	—	**1**	—	21	—	**21**	—	1	1	—	42	13
—	—	1	—	**1**	—	33	—	**33**	1	—	1	—	290	14
—	2	—	—	**2**	—	—	10	**10**	—	2	2	—	150	15
—	1	—	—	**1**	110	—	—	**110**	1	—	1	—	55	16
1	—	—	—	**1**	24	—	—	**24**	—	1	1	—	199	17
1	—	2	—	**3**	46	—	—	**46**	2	1	1	2	69	18
—	1	—	—	**1**	50	—	—	**50**	—	1	—	1	600	19
—	1	—	—	**1**	300	—	—	**300**	1	—	1	—	150	20
—	—	1	—	**1**	298	—	—	**298**	1	—	1	—	3 700	21
—	—	2	1	**11**	38	—	—	**38**	2	1	3	—	256	22
1	—	1	—	**2**	116	—	—	**116**	2	—	2	—	1 219	23
1	—	—	—	**1**	18	—	—	**18**	—	1	—	1	100	24
3	5	4	2	**17**	898	—	—	**898**	10	4	12	2	13 162	25
—	1	—	1	**9**	33	—	—	**33**	1	1	2	—	982	26
—	2	—	—	**2**	71	—	—	**71**	—	2	2	—	294	27
2	1	2	1	**6**	167	—	—	**167**	2	4	3	3	3 260	28
—	1	—	—	**1**	—	28	—	**28**	—	1	—	1	840	29
—	1	2	1	**6**	384	—	—	**384**	2	2	3	1	5 236	30
1	—	—	—	**1**	11	—	—	**11**	—	1	—	1	22	31
17	**27**	**29**	**7**	**110**	**4 277**	**813**	**29**	**5 119**	**44**	**36**	**60**	**20**	**83 270**	32
33	26	47	9	**247**	8 832	5 368	185	**14 385**	62	53	75	40	620 469	33
28	36	45	10	**204**	9 574	17	—	**9 591**	72	47	80	39	303 344	34
47	25	44	—	**789**	5 797	2 166	2 017	**9 980**	[1] 51	[1] 52	[1] 70	[1] 41	292 145	35
44	22	32	—	**1 920**	4 940	15 145	491	**20 576**	48	47	63	34	569 800	36
35	20	20	1	**146**	3 420	101	150	**3 671**	33	30	48	15	39 000	37
61	33	38	6	**8 188**	229 248	71 364	1 137	**301 749**	67	49	113	11	11 799 700	38
94	80	115	13	**1 424**	17 187	2 672	20 498	**40 357**	125	110	266	22	1 842 200	39
70	93	126	23	**818**	11 278	5 669	6 593	**23 540**	97	124	237	50	514 000	40
73	116	90	11	**729**	15 050	560	3 045	**18 655**	84	128	218	56	479 000	41
47	71	53	18	**847**	13 186	456	19 264	**32 906**	51	90	134	41	2 390 000	42
63	68	73	11	**598**	8 299	1 218	2 731	**12 248**	49	119	155	44	386 000	43
37	45	47	13	**478**	5 970	982	17 619	**24 571**	36	73	105	34	642 000	44

[1] För en del arbetsinställelser under åren 1903—1912 saknas uppgifter om organisationsförhållandena.

Arbetsinställelsernas varaktighet och resultat. Vid sammanställning av arbetsinställelsernas varaktighet och resultat framgår, att, med hänsyn tagen till arbetsinställelsernas antal, parterna varit ungefär jämställda vid konflikter av kort varaktighet, varemot en viss överlägsenhet är att anteckna för arbetarna vid mera långvariga arbetsinställelser. Anmärkningsvärt är, att kompromiss i relativt största utsträckning förekommit vid konflikter av endast 1—2 veckors varaktighet. Under föregående år har eljest varit regel, att uppgörelse på grundval av ömsesidiga eftergifter mest förekommit efter långvariga arbetsinställelser eller, såsom åren 1909 och 1910 var fallet, efter konflikter av medellång varaktighet (½—1 månad).

Arbetsdagar, förlorade genom arbetsinställelser. Antalet genom arbetsinställelser förlorade arbetsdagar för hela perioden 1903—1915 framgår av tabellen å sid. 786. Vid sammanställning av antalet förlorade arbetsdagar med hela antalet vid industri och bergshantering sysselsatta arbetare visar det sig, att genom arbetsinställelserna under år 1915 inom dit hänförliga näringsgrupper förlorades i genomsnitt omkring 0·2 arbetsdag per arbetare och år. Till jämförelse må meddelas, att motsvarande siffror för åren 1908—1914 voro resp. 4·3, 29·3, 0·1, 1·5, 0·7, 0·5 och 1·1 samt för perioden 1903—1907 i medeltal c:a 2·3.

Rörande förhållandena inom skogsbruk, byggnads- och transportverksamhet m. m. kunna motsvarande uppgifter ej lämnas på grund av bristen på tillräckligt exakta uppgifter rörande antalet inom dessa näringsgrupper sysselsatta arbetare.

Avtalsbrott vid arbetsinställelser. Beskyllningar för avtalsbrott hava av parterna framställts vid 23 arbetsinställelser. Närmare uppgifter angående dessa verkliga eller förmenta avtalsbrott hava förut lämnats i de preliminära kvartalsredogörelserna för inträffade arbetsinställelser.

Förhandling, medling och skiljedom. Frågan, om förhandlingar föregingo arbetsinställelsen, har besvarats jakande i 34 fall och nekande i 46 fall.

Under år 1915 har skiljedom förekommit för biläggande av 3 arbetsinställelser. Statens förlikningsmän hava i 21 fall medverkat vid konflikters lösning.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

86. Vid ett tågs avgång från en station blev en bromsare P. överkörd. Han sprang utefter tåget, när detta nyss satt sig igång, för att fatta tag i handtaget till bromskupén, men lyckades icke utföra sin avsikt, utan föll och kom under taget samt fick såväl ryggen som båda benen avbrutna. Döden torde hava varit ögonblicklig.

87. I en kvarn blev mjölnardrängen K. skadad till döds i en kuggväxel. Ingen såg när olyckan skedde, men av företagen undersökning framgick, att förloppet varit följande. K., som vid tillfället var ensam i kvarnen, hade antagligen gått ut till turbinhuset, som är beläget bakom kvarnhuset och försett med särskild ingång, för att taga upp en spak, som han före kvarnens igångsättning tappat mellan turbinsumpen och kvarnhusväggen. Härvid har han snavat och fallit mot kuggväxelns ingångssida samt blivit indragen och fullständigt massakrerad. Till förekommande av dylika olyckor har yrkesinspektören föreskrivit turbinväxlarnas inskyddande med räcken.

88. Under borrning av malmblock i en gruva blev en arbetare A. dödad och en annan arbetare P. svårt skadad. Från taket rätt över deras arbetsplats nedrasade block på en sträcka av c:a 5 *m.*, varvid A. fick huvudet krossat, under det att P. kom mellan tvenne block och borrmaskinen samt undslapp med brott å ena överarmen och ena underbenet. Enligt vittnesmål hade A. dagen förut rensat taket från allt löst berg, varjämte förmannen straxt efteråt besökt arbetsplatsen och funnit taket vara helt. Bergmästaren fann vid undersökning, att fyndigheten där liksom på ett par andra ställen var genomsatt av feta släppor, varför föreskrift meddelades om att gruvrummet skulle drivas upp smalare med kvarsättande och sönderspräng ning av den andra delen av fyndigheten.

89. Vid transport av ångpannor nedför en strandsluttning blev en arbetare E. ihjälklämd. En panna hade tidigare transporterats ned till stranden och arbetslaget, som var åtta man starkt, skulle nu forsla ned en annan, då olyckan inträffade. Fem man gingo efter pannan och drevo på med spett, under det att tre man, däribland E., gingo före och höllo igen. E. gick mellerst och satte under en träkil, när så erfordrades. Vid ett tillfälle halkade E., varvid pannan rullade något längre än beräknat var, och kom han då med ryggen mot pannan samt blev klämd mot marken. Reservstoppkilar kastades ögonblickligen under pannan, som därvid rullade tillbaka något. E. var dock redan död till följd av brott å halskotorna.

90. En snickare J., som var sysselsatt med sågning av bräder vid en vanlig blocksåg, blev därvid så svårt skadad, att döden inträdde så gott som omedelbart. Han hade sågat upp en stock och därav fått fem st. bräder, som lagts åt sidan, under det att en annan arbetare K. genom en öppning i väggen utkastade bakarna. J. hade samtidigt dragit matarbordet tillbaka, varvid en av de ovan nämnda bräderna kommit mot klingan på den från J. vända sidan med den påföljd, att ett kilformigt stycke avsågades och med stor kraft slungades mot J., som föll till golvet. K. skyndade till och utdrog träbiten, som inträngt i vänstra ögat, gått genom hjärnan och genomborrat huvudskålen c:a 5 cm. ovan högra örat. Enligt K:s utsago hade ett över klingan anbrakt skydd av järn, jämte en bakom klingan sittande klyvkniv två dagar tidigare borttagits av J., när han skulle skärpa sågklingan. Arbetsledningen hade givit sträng order, att samtliga skydd skulle vara anbrakta vid sågning, och synes J:s uraktlåtenhet att ställa sig föreskriften till efterrättelse vara orsak till olyckan.

91. Tvenne gruvarbetare B. och T., som voro sysselsatta med renskrotning och länspumpning av en gammal gruva, omkommo därvid genom drunkning. Gruvan, som var fylld med vatten upp till 60 m. avvägning, länspumpades medelst en på en flotte anbrakt, elektriskt driven, centrifugalpump, under det att skrotningen skedde från en annan flotte. Från en tredje, mindre flotte vid motsatta sidan av gruvan ledde en kort stege upp till en tvärort. Under en paus i arbetet skulle ovannämnda arbetare jämte en kamrat E. begiva sig upp ur gruvan och använde för ändamålet en eka, i vilken de rodde från skrotningsflotten till stegflotten. När de kommit c:a 15 m. från den förra flotten, lossnade plötsligt en större bergmassa, c:a 30 kbm., från väggen och nedföll i vattnet straxt bakom ekan, som av det häftiga svallet sänktes, varvid samtliga kommo i vattnet. E., som fick tag i stegflotten, hörde kamraternas rop på hjälp, men kunde intet uträtta, då dels det elektriska ljuset slocknade, dels han själv måste uppbjuda alla sina krafter för att hålla sig kvar på den häftigt gungande flotten. Försöken att medelst draggning återfinna de förolyckade misslyckades och först med hjälp av dykare upphämtades de från gruvans botten fem dagar efter olycksfallet.

Gruvingenjören, som senare besiktigade olycksplatsen, upplystes om, att berget i nämnda gruva, till synes på goda grunder, alltid ansetts besitta en ovanlig fasthet, varför man ej fäst så stor uppmärksamhet vid bergfästenas ändamålsenliga anordnande. Till förekommande av vidare olycksfall förständigades arbetsledningen att undersöka och medelst hänglavar eller ställningar ränsa de väggar, tak och band i närheten av uppfordringsvägen, som icke under tömningen blivit ränsade.

92. Å en bangård blev en måleriarbetare A. överkörd och dödad. Han hade med tåg anlänt till platsen och skulle gå till sitt arbete, varför han tog vägen bakom det stillastående tåget. Å bakomvarande spår kom samtidigt ett annat tåg inrusande och trots tillsättande av alla bromsar lyckades föraren ej stoppa detsamma, utan kom A. under med ovan angivna påföljd. Det senare tåget hade givit signal och både föraren och eldaren hade sin uppmärksamhet riktad på spåret, men då ånga utströmmade från den sista vagnen i det stillastående tåget, upptäcktes A. alltför sent för att olyckan skulle kunnat undvikas. Huvuddödsorsaken var krossning av hjärnskålen.

93. Under arbete å ett varv skadades en skeppare K. så svårt, att han avled efter en kort stund. K., som för tillfället var anställd som arbetare hos bolaget, stod jämte en annan arbetare A. på en ställning, som var uppbyggd runt omkring en under reparation varande galeas, då ställningen utan synbar orsak föll tillsammans. A. lyckades få tag i en plankända och blev hängande i luften, under det att K. föll till marken tillsammans med ställningsplankorna och fick huvudskålen spräckt. Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade anmält arbetsgivaren till åtal för förseelse mot föreskrifterna i § 4 mom. 6 lagen om arbetarskydd.

94. Vid en sulfitfabrik inträffade ett olycksfall med dödlig utgång under växling av järnvägsvagnar. En arbetare J. skulle omkasta växeln, sedan en lastvagn av boggityp av lokomotivet backats förbi densamma, men verkställde omkastningen innan andra boggin hunnit igenom, varför vagnen urspårade och ställde sig snett över spåret. Vid försök att draga upp vagnen hoppade kopplet ur, varför J. gav lokomotivföraren order att backa för kopplets påläggande. Utan att tänka på faran lutade J. sig fram mellan vagnarna för att verkställa kopplingen och fick huvudet krossat mellan gaveländarna, varvid döden omedelbart följde. Olyckan får helt och hållet tillskrivas den skadades egen oförsiktighet.

95. En tillfällig banarbetare W., som var sysselsatt med snöskottning å en bangård, blev överkörd och dödad av ett växeltåg. Detta bestod av ett lokomotiv och en postvagn, som drogs från stationen söderut med en hastighet av 7 à 8 km. i timmen, och kommet ett stycke på väg mötte lokomotivet det inkommande ordinarie persontåget,

som gick på spåret bredvid. Den från persontågets lokomotiv utrusande ångan drev in över växellokets spår så att den på grund av snöyra dåliga utsikten från växelloket var fullständigt hindrad strax innan tågen passerade varandra. När detta skedde hördes varningsrop från persontåget, varför växellokets förare stoppade sitt tåg fortast möjligt, hoppade av och gick framåt banan, varvid han fann W. under lokomotivet. Tillkallad läkare kunde endast konstatera att döden inträtt.

96. Under sprängningsarbete förolyckades en arbetare G. Han hade av vägstyrelsen i en kommun blivit antagen för utförande av sprängningsarbeten, som voro nödvändiga för en brobyggnad, och hade för arbetsledningen uppgivit, att han hade vana vid dylikt arbete. Förmannen hade dock märkt att G. handskades vårdslöst med dynamiten, varför han tillhållit honom att vara varsammare. Olycksdagen på morgonen gick G. in i en smedja med en bleckburk fylld med dynamitpatroner och vatten, i avsikt att tina upp dynamiten, samt placerade burken i ässjan och drog på bälgen. Sedan vattnet börjat koka, tog han av burken och satte den utanför i snön. Tvenne kamrater, Å. och S., som samtidigt befunno sig i smedjan, varnade G. för hans oförsiktighet. G. gick då efter burken, placerade den återigen på den nu glödande kolhögen i ässjan och hällde efter en stund kallt vatten i burken. I samma ögonblick exploderade dynamiten. G. dödades omedelbart under det Å. och S. undsluppo med svåra skador. Smedjan jämnades med marken. Olyckan synes hava orsakats av grov vårdslöshet av den förolyckade.

97. Vid en mekanisk verkstad anställde maskinuppsättaren M. råkade under arbetet slå sig på tummen med en hammare med påföljd, att ett mindre krossår uppstod. Han avbröt arbetet följande dag och intogs fem dagar efter olycksfallet på sjukhuset, enär infektion uppstått i såret jämte lymfkärlsinflammation. Sedermera uppstod allmän blodförgiftning och döden inträdde c:a fem veckor efter olycksfallet.

98. Å järnvägslinjen mellan tvenne stationer K. och D. blev banvakten S. överkörd och dödad, när han var sysselsatt med inspektion av sin bansträcka. S. for norrut mot K. station och väntade att möta ett södergående tåg, vilket i D. skulle möta ett norrgående. Enär det södergående tåget var väsentligt försenat hade order givits att tågmötet i stället skulle ske i K. Okunnig om denna orderförändring väntade S. icke något tåg efter sig, utan överraskades av detsamma i en kurva med ovannämnda påföljd.

Enligt upplysning av en trafikinspektör synes S. hava gjort sig skyldig till bristande försiktighet, ty när tiden för det norrgående tågets passerande gått ut, hade han bort räkna med en förändring i tågmötet, även om någon order icke kommit honom tillhanda.

99. Under växling och koppling av järnvägsvagnar blev en stationskarl S. klämd mellan buffertarna och avled nästan omedelbart på grund av inre skador i bröstet och buken. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men det synes troligt, att S. halkat strax innan vagnarna stötte tillsammans. S. hade under flera år sysslat med dylikt arbete, varför det hela måste betraktas som ren olyckshändelse.

100. En skogsarbetare S. var sysselsatt med kolkörning för sin arbetsgivares räkning. Vid ett tillfälle hade han stått upprätt i kolstigen, då hästen ryckte till, så att S. föll med magen mot stigens kant, varvid han förlorade medvetandet och blev liggande på stigens botten. När S. kvicknat till och vid lastningsplatsen i skogen upphunnit före honom varande körare, berättade han hur olyckan tillgått och forslades på egen begäran till sitt hem, varefter läkare eftertelefonerades. Denne, som ej anträffades förrän följande dag, hann ej avresa, emedan bud ingick att S. redan avlidit.

Vid företagen obduktion befanns dödsorsaken vara bukhinneinflammation, ådragen genom fallet mot kolstigens kant.

Rapporter angående svårare olycksfall inom sjömansyrket.

Sedan det numera beretts socialstyrelsen tillfälle att taga del av olycksfall, som träffa ombord å svenska handelsfartyg anställda sjömän, komma, med ledning av till styrelsen insända rapporter, att i Sociala Meddelanden, i likhet med vad förhållandet är för andra yrkesgrenar, införas kortare redogörelser för olycksfall med dödlig eller synnerligen svårartad utgång. Som sjömansyrket på grund av de ombordvarandes ställning och arbetsförhållanden samt det begränsade område, å vilket arbetet utföres, i väsentlig mån skiljer sig från andra yrken, hava här även medtagits olycksfall, som strängt taget icke inträffat i själva arbetet, men dock äro typiska för den berörda verksamhetsgrenen.

Det torde i detta sammanhang böra påpekas, att rapporteringen av olycksfall inom sjömansyrket ännu är ganska ofullständig, vilket till stor del torde bero på obekantskapen med de relativt nya bestämmelserna i sjölagens 40 §. I samma mån dessa bliva kända bland svenska fartygsbefälhavare, har man anledning att efter hand motse fullständigare uppgifter, som möjliggöra att i större utsträckning än vad nu är förhållandet draga slutsatser rörande de åtgärder, som böra vidtagas till undvikande för framtiden av svårare olycksfall.

En ytterligare förbättring i rapporteringshänseende torde också vara att motse efter ikraftträdandet av den nya olycksfallsförsäkringslagen, vilken, som bekant, även kommer att omfatta sjömännen.

---

1. Under arbete med att klargöra ett fartygsrum för lastning råkade en matros F. stiga fel och föll från mellandäck ned i underrummet, en höjd av c:a 6 meter. F. var tillsammans med fyra andra av besättningen sysselsatt med avtagande av lastrumsluckorna i mellandäcket, då olyckan inträffade. Vakthavande styrmannen hade uppmanat de arbetande att iakttaga försiktighet, då i stället för en del luckor endast lösa plankor voro ditlagda. Fartyget inkom till hamn samma dag, då tillkallad läkare endast kunde konstatera, att döden inträtt

2. Ett ångfartyg låg under lossning av kol i en svensk hamn. En lättmatros G., anställd ombord, men för tillfället ej deltagande i arbetet, föll därvid ned i lastrummet genom en lucka.

G., som var berusad, hade uppehållit sig på däck och var tillsagd av befälet ombord att gå till kojs, vilken tillsägelse han emellertid ej hörsammat. Vid fallet spräcktes huvudskålen, och han avled under natten på sjukhuset, dit han omedelbart forslats med ambulansvagn.

3. En ångare låg under lossning i en svensk hamn. Vid midnattstid underrättades förste maskinisten av tvenne eldare, att de vid ombordkomsten funnit donkeymannen liggande på golvet i sin hytt, tillsynes livlös, samt att hytten var mycket nedsotad av lamprök. Befälhavaren tillkallade omedelbart läkare och polis, varjämte energiska

upplivningsförsök vidtogos, dock utan resultat. Vid verkställd undersökning av olyckan framgick, att en fotogenkamin, som användes till uppvärmning av hytten, varit för högt uppskruvad, samt att dödsfallet förorsakats av lamposförgiftning. Hytten saknade ventilationsanordningar.

4. Efter avgång från en engelsk östkusthamn skulle å en ångare livbåtarna klargöras och utsvängas. Då styrbords livbåt blivit utsvängd, gingo andre styrmannen och en matros F. upp i båten för att taga törnar ur den aktra båttaljan. Härvid brast stroppen å undre blocket, med påföljd att båten blev hängande upp och ned i förliga taljan. F., som stod akterst, förlorade sitt tag och föll i vattnet. Andre styrmannen lyckades gripa tag i båttaljan och blev hängande. En livboj utkastades genast, och fartyget svingades runt samt återvände till olycksplatsen, där emellertid endast livbojen jämte en del åror och inventarier från livbåten återfunnos. F. hade däremot försvunnit. Troligen hade F. ej varit simkunnig eller ock hade han erhållit ett slag av något livbåten tillhörande föremål, enär han eljest borde kunnat hålla sig uppe på en av de flytande årorna.

5. Ett ångfartyg råkade i Nordatlanten ut för en svår storm med åtföljande hög sjö. En natt brast roderkättingen om babord, och rodret började slå från sida till sida. Under försök att infånga detsamma, råkade timmermannen S. få sitt högra ben i kläm emellan roderkvadranten och en stoppstötta, därvid benet krossades i närheten av knäleden. Rodret infångades därefter och resan fortsattes. S. ägnades all vård, och då fartyget några dagar senare angjorde Kirkwall, blev den skadade på läkares inrådan forslad till ett sjukhus, där benet amputerades. S. avled emellertid efter operationen.

6. Under resa i Atlanten blev ombord å en ångare en lättmatros W. spolad överbord av ett svårt brott samt drunknade. W., som uppehöll sig på bryggan såsom utkik, följde med sjön, vilken bröt ned bryggan, slog sönder alla livbåtar och luftrör till maskinen samt förorsakade en del andra skador. Inga räddningsförsök kunde göras, då rodret var obrukbart samt båtarna sönderslagna. Mörker och hög sjö rådde vid tillfället.

7. Under vistelse i en utländsk hamn omkom en ombord å en ångare anställd eldare S. En donkeyman, tillhörande samma fartyg, hade i sällskap med S. varit i land och förplägat sig. På väg ombord försvann plötsligen S. mellan fartyget och kajen. Dragging företogs omedelbart, och efter 10 minuter anträffades S. döda kropp. Eftersänd läkare konstaterade dödsfallet. I huvudet fanns ett större krossår, som den omkomne under fallet antagligen erhållit vid slag mot fartygssidan. Kajen var betydligt högre än fartygets reling.

8. Ett svårare förgiftningsfall inträffade ombord å en ångare under uppehåll i en svensk hamn, varvid tre man av fartygets besättning insjuknade, av vilka tvenne senare avledo.

En låda, tillhörande lasten och innehållande metylalkohol, hade uppbrutits och en del av innehållet förtärts. Följande dag voro de tre besättningsmännen ej i tjänstgöring. Befälhavaren, som underrättades härom, fann dem sovande i skansen. Nästa morgon rapporterades, att en man avlidit, varför läkare och polis genast eftersändes. Sedan de insjuknade erhållit en första behandling ombord, fördes de i ambulansvagn till sjukhuset, där ytterligare en av dem senare avled.

9. Vid lastning av kol medelst järnmått inträffade å en ångare, liggande i en utländsk hamn, en olyckshändelse med dödlig utgång. En jungman A. hade under flera

dagar vid en av lastluckorna utfört ett och samma arbete, som bestod däri att han, då kolskopan, vilken hyvades ombord medelst en på kajen stående kran, landats på luckan, högg ur kättingslängorna, varefter kranen hyvade upp skopan och kolen stjälptes i rummet. Vid tillfället befann sig styrmannen där för att hjälpa A., varvid den förre stod på luckan och A. på förkant mellan luckan och skottet till skansen. Sedan skopan nedfirats i jämnhöjd med luckan, landades den på förkanten därav, men slirade ned, varvid A. blev så svårt klämd mellan skottet och skopan, att han avled efter 25 minuter, innan eftersänd läkare och ambulans hunnit anlända.

10. En sjöman E. råkade under reparations- och utrustningsarbeten å en mindre ångare falla ned i rummet och skada sig så svårt, att han senare avled. E. skulle avlyfta en lastrumslucka, som därvid gled av karmen å ena sidan, med påföljd att E. förlorade balansen och föll med luckan ned i rummet. Höjden var endast 2 1/4 m. E. klagade över smärtor i ryggen, varjämte nedre delen av kroppen var känslolös. Läkare tillkallades genast, och E. forslades till lasarettet, där han avled.

11. En ångare låg färdiglastad i en svensk hamn, då förste styrmannen från en motorbåt skulle efterse fartygets djupgående före avgången. Frisk vind med något sjö rådde vid tillfället, och under båtens rörelser tog styrmannen överbalansen och föll i vattnet. Olyckan observerades av två arbetare, vilka i var sin båt skyndade till stället, men styrmannen hade då redan försvunnit. Draggning företogs genast men utan resultat.

12. Ombord å ett ångfartyg, som låg under lossning i en utrikes hamn, inträffade en drunkningsolycka. En del av besättningen hade gått iland på kvällen, och som fartyget låg förtöjt i bojar, måste de transporteras i båt. Då vaktmannen vid halv 10-tiden på aftonen avhämtade de landpermitterade för att åter sätta dem ombord, placerade sig en del av dessa, som voro berusade, i förliga delen av båten med påföljd, att denna började taga in vatten. Trots tillsägelse att flytta sig längre akterut sutto de kvar, och då de kommo i närheten av fartyget, kantrade båten, varvid alla kommo i vattnet. Samtliga räddade sig emellertid till fallrepet utom en eldare B., som saknades. Befälet underrättades först en timme senare om olyckan, då försök genast anställdes att återfinna den omkomne, men utan resultat. Fyra dagar senare fanns B:s lik uppflutet strax invid fartygssidan.

13. Under lossning i inrikes hamn inträffade en olyckshändelse ombord å en ångare i det att en eldare Å. störtade ned i lastrummet och ådrog sig så svåra skador, att han senare avled. Å., vilken var på väg från maskinrummet fram till skansen, måste vid passerande av luckan n:r 1 gå över en del mellan luckkarmen och brädgången uppstaplade bärluckor. Därvid tog Å. av okänd anledning överbalansen och föll ned i rummet. Eftertelefonerad ambulansvagn forslade Å. till lasarettet, där han några dagar senare avled.

14. Då en ångare låg under lossning i en utländsk hamn, inträffade en olyckshändelse ombord, i det att fartygets andre styrman M. drunknade. M. hade efter arbetets slut gått iland och där sammanträffat med en annan ombord å samma fartyg anställd person Ö. Då båda vid 11-tiden på kvällen skulle gå ombord, föll M. i vattnet. Ö., som hörde honom falla, gjorde varken några försök att själv rädda den nödställde eller tillkalla hjälp, utan gick ombord och lade sig. Först nästa morgon underrättades förste styrmannen om det skedda. Efter verkställda draggningar anträffades M:s döda kropp på e. m. Enligt avgiven sjöförklaring har framgått, att båda till omåttlighet före olyckan förtärt starka drycker, samt att all belysning i dockan varit släckt.

15. Under resa i utrikes farvatten inträffade ombord å en ångare ett kolras i en av boxarna, varvid två man dödades. Dessa, en eldare D. och en lämpare K. (japan), hade av andre maskinisten blivit beordrade att medelst en stor hammare slå på kolskottet i eldrummet för att på så sätt få kolen att rasa. I stället hade D. och K. mot givna order gått ned i kolboxen, där kolhögen bildade en vinkel av 45° mot horisontalplanet. Så snart olyckan observerats, sändes så många man, som kunde komma åt att arbeta, ned för att lämpa undan kolen. Efter att hava lämpat undan c:a 25 ton kol, anträffades först K:s kropp och sedan D:s. Försök med artificiell andning anställdes å båda de förolyckade, men uppgåvos efter två timmars ihärdigt arbete, då intet resultat visade sig. Dagen efter olyckshändelsen angjorde fartyget en utländsk hamn, där sjöförklaring avgavs och liken jordades.

Kortare meddelanden.

— Arbetarskyddslagstiftning. —

Ny holländsk arbetarskyddslag. Den 19 juni 1915 har utgivits en ny holländsk lag om säkerhetsåtgärder för vistelse i fabriker och verkstäder.

Såsom fabriker och verkstäder i lagens mening anses bl. a. alla öppna och slutna rum, i vilka föremål eller ämnen framställas, förändras eller bearbetas, om för arbetets utförande användas maskiner eller sysselsättas minst fem arbetare, elektriska transformatorstationer samt kvarnanläggningar av alla slag.

Undantagna från lagen äro jord- och skogsbruksföretag, trädgårdsanläggningar, boskapsskötsel, skeppsfarts- och fiskeriföretag, statens uppfostringsanstalter, arbetsanstalter och fängelser samt arbetsförrättningar inom militärtjänsten. Däremot falla under lagen inrättningar för förarbetande av jordbrukets o. s. v. produkter, såsom mejerier, sockerbetsfabriker, konservfabriker etc.

För uppförande eller ombyggande av fabriker och verkstäder fordras medgivande av vederbörande yrkesinspektör. För detta ändamål skall jämte ansökan till denne ingivas byggnadsplan samt uppgift rörande företagets beskaffenhet, ävensom noggrann beskrivning över huru sökanden tänkt sig anordnandet av föreskrivna säkerhetsåtgärder.

Inom en månad efter det en fabrik eller verkstad blivit uppförd eller lagen erhållit tillämpning å sådan inrättning, skall till vederbörande örtsmyndighet göras anmälan rörande företaget med uppgift å där begagnade maskiner, arbetspersonalen m. m. Dessa uppgifter skola delgivas yrkesinspektören.

Om varje olycksfall i arbete, varigenom den skadade blir arbetsoförmögen under mer än 48 timmar, skall vederbörande ortsmyndighet underrättas inom 24 timmar. Denna har att verkställa undersökning angående olycksfallets orsaker och förlopp samt inom 24 timmar insända olycksfallsanmälan jämte undersökningsprotokollet till vederbörande yrkesinspektör.

En nyhet för lagen är bestämmelsen om att fabriksägare är pliktig att, om yrkesinspektören anser det nödvändigt, bereda tillfälle till läkarundersökning av utav yrkesinspektören angivna arbetare.

Tillsyn över lagens efterlevnad utövas av yrkesinspektionen. Inspektionsmyndighetens befattningshavare äga tillträde till alla fabriker och verkstäder med undantag för statens fabriker och verkstäder, till vilka i allmänhet endast vederbörande yrkesinspektör äger tillträde. De inspekterande tjänstemännen äro förpliktade att icke röja yrkeshemligheter, om vilka de under sin verksamhet få kännedom.

Överträdelser av lagens bestämmelser eller av de i enlighet med densamma av yrkesinspektionen träffade anordningar äro belagda med fängelsestraff intill en månad eller böter intill 100 gulden. Vid återfall inom två år förhöjes straffet till det dubbla mot vad nyss nämnts. Lämnandet av falska upplysningar rörande ett företag, varå lagen har tillämpning, bestraffas med böter intill 300 gulden eller arreststraff intill tre månader. Åsidosättande av den de inspekterande tjänstemännen åliggande tystnadsplikten bestraffas med fängelse intill sex månader eller böter intill 600 gulden.

(Arbetarskyddet.)

— Socialförsäkring. —

Fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden. Kungl. Maj:t har den 30 juni 1916 förordnat ledamoten av riksdagens andra kammare J. B. Eriksson i Grängesberg, fullmäktigen i riksgäldskontoret vice häradshövdingen C. E. Kinander, bankdirektören J. H. R. C:son Kjellberg och ledamoten av riksdagens första kammare fabriksidkaren C. J. G. Swartz att för en tid av tre år, räknat från och med den 1 juli 1916, vara fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden, ävensom fullmäktigen i riksbanken vice häradshövdingen S. I. W. Philipson, bankinspektören J. G. F. von Krusenstjerna och ledamoten av riksdagens andra kammare G. V. Källman att likaledes för en tid av tre år, räknat från och med den 1 juli 1916, vara suppleanter för bemälde fullmäktige. Fondfullmäktiges ordförande är pensionsstyrelsens chef, generaldirektören A. af Jochnick och ingår vidare såsom självskriven fullmäktig generaldirektörens ställföreträdare, byråchefen O. F. Enbom. Till tredje fullmäktig från pensionsstyrelsen har Kungl. Maj:t förordnat byråchefen C. Broberg.

Stockholms registrerade sjukkassors centralförsamling har i anledning av att 10 år förflutit, sedan församlingen bildades, utgivit en redogörelse för de 10 första verksamhetsåren. Centralförsamlingen bildades år 1906 med ändamål att utgöra en sammanslutning mellan Stockholms sjukkassor för främjande av kassornas gemensamma intressen. Den första mera betydande fråga, som behandlades, rörde kommunalbidrag åt sjukkassor. På grund av centralförsamlingens framställning av år 1906 beviljade Stockholms stadsfullmäktige år 1909 ett bidrag åt sjukkassorna med 50 öre för varje i Stockholm mantalsskriven medlem. Grunderna för kommunalbidragets utgående ändrades senare efter centralförsamlingens förslag på sådant sätt, att bidrag till enligt nya lagen registrerad sjukkassa utgår med 15 öre per sjukdag, dock högst med kr. 1·20 per medlem och år. Av Stockholms stad på grund av dessa bestämmelser utbetalta bidrag till sjukkassor uppgingo år 1915 till över 86 000 kr. och för åren 1909—1915 sammanlagt till 395 000 kr.

Omedelbart efter den nya sjukkasselagens utfärdande tog centralförsamlingen initiativ till en koncentrering och konsolidering av sjukkasserörelsen inom Stockholm. Som närmaste följd av denna verksamhet bildades sjuk- och begravningskassan Stockholm, i vilken genast ingingo icke mindre än 31 sjukkassor, varjämte sedermera ytterligare 20 kassor uppgått i densamma. Dessutom har ett betydande antal andra sjukkassesammanslutningar kommit till stånd inom huvudstaden. För dessa lämnas en utförlig redogörelse i en bilaga till 10-årsberättelsen. — Bland övriga föremål för centralförsamlingens verksamhet under de gångna 10 åren må framhållas: yttrande beträffande förslaget till 1910 års sjukkasselag; överenskommelse med banker angående förmånlig placering av sjukkassors tillgångar; förberedande överenskommelser angående läkares förhållande till sjukkassor; föreläsningsverksamhet; bildande av en fortsättningskassa o. s. v.

Beträffande centralförsamlingens omfattning meddelas följande. Vid konstituerande sammanträde 1906 anslöto sig 76 sjukkassor med c:a 45 000 medlemmar till centralförsamlingen. Antalet anslutna kassor har intill slutet av år 1915 sjunkit till 62 (minskningen beroende på sammanslagningar av sjukkassor), medan medlemsantalet i de anslutna kassorna ökats till 84 000. — Hela antalet vid 1915 års utgång registrerade sjukkassor i Stockholm utgjorde 101 med 104 000 medlemmar.

Riksförsäkringsanstalten har under det gångna halvåret utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 137 473 (120 616 under motsvarande tid år 1915). Under samma tid hava 6 491 olycksfall anmälts till

anstalten (5 624 år 1915). Till begravningshjälp för 35 dödsfall har utanordnats 2 100 kronor (år 1915 1 860 kronor för 31 dödsfall), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 202 889 kronor (184 491 år 1915) samt för sjukhjälpsersättningar 190 955 kronor (170 638 år 1915) tillsammans 395 944 kronor (356 989 år 1915). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 39 (56 år 1915). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 191 fall (204 år 1915) och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 846 fall.

— Arbetsmarknad. —

Arbetsmarknaden i England under maj 1916. Arbetstillgången under maj 1916 var mycket god inom alla industrier, som direkt arbetade för krigsändamål; inom andra yrken var den i allmänhet god. Inkallandet under fanorna av män i militäråldern gjorde bristen på arbetskraft än mera kännbar, och kvinnlig arbetskraft måste anlitas i större utsträckning än förut. I jämförelse med maj månad 1915 var antalet sysselsatta personer mindre trots den ökade tillströmningen av kvinnlig arbetskraft, men för dem, som fortfarande hade anställning inom industrien, var arbetstillgången rikligare.

Inom de viktigaste grenarna av gruvindustrien var arbetstillgången mycket god. Tackjärnstillverkningen hämmades något av svårighet för masugnarna att erhålla råmaterial, men sysselsättningen var alltjämt livlig; vid järn- och stålverken var den särdeles livlig. Maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna arbetade som förut under högtryck och i stor utsträckning på övertid. Bleckvarufabrikernas tillverkning avtog, men de övriga metallbranscherna voro strängt upptagna, och övertidsarbete förekom ofta inom desamma. Inom bomullsindustrien rådde brist på manlig arbetskraft, som dock delvis ersattes genom utsträckt användning av kvinnor, och verksamheten var i det hela oförändrad. Ylleindustrien var väl och silkesindustrien ganska väl sysselsatt. Linneindustrien företedde ytterst ringa livaktighet på Irland, men i Skottland var läget inom densamma ganska gynnsamt. Juteindustrien hindrades av en arbetstvist i Dundee, under det att spetstillverkningen delvis bedrevs på förkortad arbetstid. Skoindustrien var utomordentligt livligt sysselsatt; inom läderindustrien var arbetstillgången god med undantag för vissa branscher. För beställningsskrädderierna och damkonfektionen medförde säsongen ytterligare förbättring. Inom hattfabrikationen rådde dåliga konjunkturer. Tegelindustrien visade fortfarande förbättring, och de, som ännu arbetade inom byggnadsverksamheten, hade goda arbetstillfällen. Inom cementindustrien var situationen god och bättre än i april. Inom möbelindustrien var läget ganska gynnsamt; de övriga trävaruindustrierna voro väl sysselsatta. Boktryckeribranschen försämrades under maj ytterligare, men bokbindarna hade alltjämt god arbetstillgång, delvis även övertidsarbete. Läget var likaledes gott inom pappersindustrien. Glas- och lervaruindustrierna voro väl sysselsatta. Livsmedelsindustrierna visade någon nedgång, men arbetstillgången var fortfarande god med övertidsarbete i stor utsträckning. Kvinnor användes alltjämt såsom ersättning för manlig arbetskraft inom jordbruket. Hamnarbetarna hade i allmänhet ganska god sysselsättning, bortsett från några hamnar på östkusten. Tillgången på sjömän för handelsfartyg motsvarade i det närmaste efterfrågan.

Fackorganisationer med sammanlagt 930 919 medlemmar rapporterade 4 648 eller 0·5 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av maj 1916 mot 0·5 % vid slutet av närmast föregående månad och 1·2 % vid utgången av maj 1915.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i England under juni 1916. Den livliga verksamhet, som karakteriserat arbetsmarknaden under de närmast föregående månaderna, fortfor i stort sett även under juni. Krigsindustrierna voro ytterst strängt upptagna. Inom övriga yrken var arbetsmarknaden mindre fast, utvisande än stegrad sysselsättning, än avmattning av verksamheten. Antalet inom industrien sysselsatta arbetare var visserligen mindre än under juni månad 1915, men de kvarvarande hade nu rikligare arbetstillfällen än då.

Under juni rådde alltjämt mycket livlig sysselsättning inom kolgruveindustrien, och vid järngruvorna var arbetstillgången god. Tackjärnsindustrien kämpade alltjämt med brist på arbetskraft och råmaterial men var dock väl sysselsatt. Maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna voro strängt upptagna, och övertidsarbete förekom i stor utsträckning. Bleckfabrikerna inskränkte driften ytterligare, men inom de övriga metallindustrierna rådde livlig verksamhet med mycket övertidsarbete. Inom bomullsindustrien rådde god arbetstillgång inom spinneribranschen och kännbar brist på arbetskraft rapporterades. Inom vävnadsbranschen förmärktes delvis avmattning. Ylleindustrien gav sysselsättning åt all tillgänglig arbetskraft. Linneindustrien erbjöd tämligen goda konjunkturer i Skottland men dåliga på Irland, varest arbetstiden var inskränkt. Situationen var god inom juteindustrien och i det hela fortfarande god även inom spetstillverkningen samt tämligen god inom silkesindustrien. Skoindustrien var strängt upptagen, delvis till följd av leveranser till Ryssland. Inom läderindustrien var läget i allmänhet gynnsamt med undantag för vissa specialiteter. För beställningsskrädderierna försämrades konjunkturerna. De inom byggnadsverksamheten och tegelindustrien ännu anställda arbetarna hade i allmänhet goda arbetstillfällen. Inom den grafiska industrien var arbetstillgången fortfarande tämligen god. Inom pappers- och bokbinderibranscherna var läget gynnsamt, och utbredd brist på arbetskraft var inom desamma rådande. Glas- och lervaruindustrierna voro i allmänhet väl sysselsatta. Näringsämnesindustrierna uppvisade delvis försämring, men arbetstillgången var i stort sett god, och övertidsarbete förekom. Jordbruket hindrades av dålig väderlek; brist på arbetskraft gjorde sig dock över allt gällande, fastän militär hjälp anlitades och kvinnliga arbetare kommo till ökad användning. Arbetstillgången för hamnarbetare var i det hela god utom i vissa hamnar på östkusten. Tillgången på sjömän för handelsfartyg motsvarade i stort sett efterfrågan.

Fackföreningar med 939 077 medlemmar rapporterade 4 382 eller 0·5 % av medlemsantalet såsom arbetslösa vid slutet av juni 1916 mot 0·5 % vid närmast föregående månads slut och 1·0 % vid utgången av juni 1915. (Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under maj 1916. De gynnsamma konjunkturer, som å arbetsmarknaden, varit rådande sedan flera månader, fortforo även under maj. Med undantag för textil- och beklädnadsindustrierna erbjödo de flesta yrkesgrenar bättre sysselsättning under maj 1916 än under samma månad 1915.

För bergshanteringen liksom för järn-, metall- och maskinindustrien gjorde sig ingen väsentlig förändring gällande gent emot april månad, men i jämförelse med maj 1915 företedde verksamheten i många avseenden uppsving. I fråga om den elektriska och den kemiska industrien däremot kunde en stegring antecknas ej blott i jämförelse med maj månad 1915 utan delvis även i förhållande till april 1916. Inom byggnadsverksamheten hava arbetsförhållandena ej undergått någon avsevärd förändring.

Sjukkassornas redovisning för sina sysselsatta medlemmar den 1 juni 1916 utvisar en stegring av 111 308 eller 1·42 % sedan den 1 maj. Männen ökades med 52 273 eller 1·26 %, kvinnorna med 59 035 eller 1·61 %.

Arbetslösheten inom fackförbunden var i tilltagande. Av 813 776 redovisade medlemmar voro nämligen vid maj månads utgång 20 513 eller 2·5 % arbetslösa mot 2·3 % en månad tidigare. I maj 1915 uppgick arbetslöshetsprocenten till 2·9 och i maj 1914 till 2·8. Orsaken till den ökade arbetslösheten under den månad redogörelsen avser är att finna i avtagande arbetstillfällen inom textilindustrien och beklädnadsbranschen.

Enligt arbetsförmedlingsstatistiken kommo under maj på 100 lediga platser för män 88 och på 100 lediga platser för kvinnor 162 arbetssökande. Under närmast föregående månad uppgick motsvarande siffra för män till 87, under det att den för kvinnornas vidkommande var densamma.
(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under juni 1916. Inom näringslivet inträffade ingen väsentlig förändring under juni 1916. De för krigsändamål arbetande industrierna voro liksom förut synnerligen strängt upptagna. En avmattning av verksamheten, som i regel plägar inträda under sommarsäsongen inom vissa yrken, kunde i viss mån konstateras under juni även i år.

Inom gruv-, järn- och maskinindustrierna undergick läget ingen avsevärd förändring sedan maj. Beträffande den kemiska industrien kunde en viss förbättring antecknas i jämförelse med närmast föregående månad, varemot i stort sett ingen anmärkningsvärd förändring gjorde sig gällande inom den elektriska industrien. Textilindustrien försämrades delvis ytterligare. Beklädnadsindustrien däremot rapporterade oförändrat tillfredsställande eller god sysselsättning. Inom byggnadsverksamheten förmärktes på sina ställen förbättring.

Av sjukkassornas rapporter framgår, att deras i arbete varande medlemmar den 1 juli 1916 minskats med 19 626 eller 0·22 % sedan början av juni. Männen minskades med 5 190 eller 0·11 % och kvinnorna med 14 436 eller 0·34 %.

Av 826 924 medlemmar av fackförbunden voro under juni 20 583 eller 2·5 % arbetslösa. Motsvarande procentsiffra för såväl närmast föregående månad som för juni månad 1915 och 1914 var jämväl 2·5.

Enligt arbetsförmedlingens statistik kommo under juni 1916 på 100 lediga platser för män 80 arbetssökande mot 88 under maj och på 100 lediga platser för kvinnor 158 arbetssökande mot 162 närmast föregående månad. (Reichsarbeitsblatt.)

— Bostadsförhållanden. —

Hyresnämnder i Danmark. Den 9 juni 1916 utfärdades i Danmark en *lag angående fastställande av hyra* med i huvudsak följande innehåll.

Där förhållandena enligt kommunalstyrelsens mening sådant påkräva, må kommunalstyrelsen tillsätta en eller flera nämnder för att tillse, att hyran för de inom kommunen befintliga bostadslägenheter och sådana butiker, verkstäder, kontors- och lagerlokaler, i anslutning till vilka bostad finnes, icke må höjas utövar vad som kan anses som skälig hyra under normala förhållanden med tillägg för stegring av ränte- och driftutgifter och för omkostnader för lägenhetens förbättring. De i lagen meddelade bestämmelserna hava giltighet även beträffande förhöjning av tilläggsavgifter till hyran, såsom gottgörelse för trappbelysning, centraluppvärmning m. m. samt i fråga om införande av sådan tilläggsavgift ävensom överflyttande till hyresgästen av skyldighet att underhålla lägenheten.

Lagen tillämpas icke å avtal rörande hyra mellan hyresvärd och hyresgäst, som träffats före den 11 april 1916 — den dag förslag till lagen framlades i riksdagen — och gäller ej heller lägenheter, som ej bebotts före nämnda dag.

Hyresvärd, som uthyr lägenhet, vilken den 11 april 1916 betingade en årlig hyra av högst 400 kr. i Köpenhamns, Frederiksbergs och Gentofte kommuner, 300 kr. i städer med mer än 20 000 invånare samt 200 kr. i andra städer och på landsbygden, och som önskar höja hyran, skall insända meddelande härom till nämnden. Denna avfordrar därpå hyresgästen yttrande över förhöjningen eller kallar honom till sig för överläggning. Om hyresgästen antingen förklarar, att han intet har att invända mot förhöjningen, eller underlåter att avgiva yttrande eller ock ej infinner sig till sammanträde, vartill han kallats, giver nämnden utan vidare sitt samtycke till förhöjningen, såvida den ej med hänsyn till i saken förekommande omständigheter skulle finna, att hyresgästen handlat under otillbörlig påtryckning från hyresvärdens sida och att dennes krav ej motsvaras av bostadens värde. I sådant fall avgör nämnden, på samma sätt som när hyresgästen protesterat mot förhöjningen, efter att hava givit båda parterna tillfälle att yttra sig, om förhöjningen må äga rum och i så fall i vilken utsträckning.

Avser hyresförhöjningen lägenheter, för vilka den 11 april högre hyra än ovannämnda belopp erlades, skall hyresgästen, om han ej samtycker till förhöjningen, framlägga saken för nämnden, som då behandlar och avgör ärendet på samma sätt som förut är sagt.

Sedan en hyresgäst förelagt hyresnämnd fråga om hyresförhöjning och nämnden vägrat samtycke till förhöjningen, må hyresgästen ej utan nämndens tillstånd uppsägas till avflyttning förrän tidigast första laga fardag, som infaller minst 6 månader efter det frågan drogs inför nämnden. Då nämnden träffat avgörande i fråga om fastställandet av hyra, kan spörsmålet ej ånyo föreläggas nämnden, förrän 6 månader förflutit, sedan avgörandet skedde, och även i detta fall blott

för den händelse nya omständigheter för frågans bedömande under tiden tillkommit. Nämndens beslut rörande förhöjning eller nedsättande av hyra kunna icke överklagas.

Den hyresvärd, som överträder lagens bestämmelser, straffas med böter från och med 10 till och med 1 000 kr.

Nämnd skall bestå av ordförande och 4 andra medlemmar, av vilka 2 skola vara hyresvärdar och 2 hyresgäster. De väljas av kommunalstyrelsen enligt propotionell valmetod. Ordföranden utses av ortens domare.

Lagen upphör att gälla med utgången av år 1916.

Åtgärder för befordrande av byggnadsverksamheten i Danmark under kristiden. Med anledning av att Köpenhamns magistrat för befordrande av byggnadsverksamheten under kristiden hos regeringen begärt skattelindringar för nyuppförda hus inom staden framlades för riksdagen ett förslag till *lag angående befogenhet för kommunerna att medgiva tillfällig skattelindring för nya bostadsfastigheter*, vilket förslag sedermera blivit av riksdagen antaget. Lagen avser såsom av rubrikens formulering framgår, hela landet men torde få sin egentliga betydelse för huvudstaden. Den har följande lydelse:

»§ 1. Inrikesministern kan under tiden intill den 31 mars 1917 meddela kommuner tillstånd att, efter därom ingiven anhållan, medgiva att bostadshus med därtill hörande tomt tillsvidare och på av kommunalstyrelsen fastställda villkor helt eller delvis må fritagas från erläggandet av kommunala fastighetsskatter, för Köpenhamns vidkommande av »Arealskat, Grundskat og kommunal Ejendomsskyld». Sådan skattelindring må meddelas endast beträffande byggnader, vilkas uppförande påbörjats efter den 1 juni 1916, och må ej medgivas för längre tid än intill 10 år efter det byggnaden tagits i bruk.

§ 2. Inrikesministern må använda högst 200 000 kr. för nedsättning av eller befrielse från fraktkostnaderna vid transport på statens järnvägar av byggnadsmaterialier till de i § 1 omförmälda nybyggnader eller för beredande av lättnader på annat sätt vid transport av dylika materialier.»

Bestämmelsen i den andra paragrafen har tillkommit såsom ersättning för föreslagen befrielse jämväl från vissa kronoutskylder för nyuppförda hus, en befrielse, som av principiella skäl dock ej ansetts böra ifrågakomma.

Hyresnämnder i Norge. I Norge utfärdades den 17 december 1915 en provisorisk förordning, som bemyndigade kommunalstyrelserna i städer och andra större samhällen att utse hyresnämnder, utan vilkas tillstånd hyran för mindre bostadslägenheter ej finge höjas.[1] Denna förordning ersattes av en *provisorisk lag angående kommunal reglering av hyra* den 10 maj 1916, vilken i vissa avseenden utvidgar hyresnämndernas befogenhet, angiver närmare de principer, efter vilka hyresregleringen bör ske, och stadgar straff för hyresvärdar, som taga större hyra än lagen tillåter. Hyresreglering kan enligt lagen ifrågakomma beträffande bostadslägenheter på högst 3 rum med eller utan kök, jungfrukammare inräknad. Dock kan kommunalstyrelsen bestämma, att regleringen må omfatta även lägenheter om flera rum och jämväl andra rum än sådana som äro avsedda till bostad, vare sig med eller utan samband med dylik. Kommunalstyrelsen kan vidare besluta, huruvida och i vilken utsträckning regleringen må omfatta uthyrning av möblerade lägenheter eller enstaka rum, vare sig enbart eller i förbindelse med kost, värme, lyse eller uppassning.

Medlemmarna i hyresnämnd skola till antalet vara 3, av vilka minst en skall vara husägare och en hyresgäst. Där förhållandena sådant påkalla, kunna flera hyresnämnder inrättas; de kunna samarbeta under ledning av gemensam ordförande.

Hyresnämnd utses, sedan kommunalstyrelsen beslutat, att hyresreglering skall komma till stånd. Hyran må sedermera ej höjas utan nämndens samtycke. Efter ansökan av hyresgäster kan nämnden även nedsätta hyran från den tidpunkt, till vilken laglig uppsägning må äga rum. Kommunalstyrelsen äger bestämma, att nämnden må nedsätta hyran även om sådan ansökan ej inkommit. Då nämnden går att fatta beslut om sänkning eller höjning av hyran, skall den utgå från vad den anser vara skälig hyra under normala förhållanden med tillägg för räntefotens och drift-

[1] »Soc. Medd.», årg. 1916, h. 1, sid. 83.

utgifternas stegring. Beträffande byggnader, vilkas uppförande påbörjats efter den 1 augusti 1914, bör hänsyn tagas även till byggnadskostnaderna.

Om hyresnämnden nekar sitt samtycke till hyresförhöjning, så kan hyresgästen ej utan nämndens tillstånd lagligen uppsägas till avflyttning från den tidpunkt, då förhöjning av hyran begärdes, och intill 12 månader därefter. Nedsätter nämnden hyra, är uppsägning utan nämndens tillstånd likaledes ogiltig, såvida den avser avflyttning under de 12 närmaste månaderna efter ansökans inlämnande eller — för den händelse ansökan ej föreligger — efter det nämnden tagit saken under omprövning.

Begäres en hyresgäst vräkt och förutsättningarna för vräkning äro för handen, så skall exekutionsmyndigheten uppmana hyresgästen att avflytta inom en vecka med tillkännagivande, att han i annat fall kommer att bliva vräkt.

Har kommunalstyrelse beslutat, att hyresreglering skall verkställas, så bliva sådana hyresförhöjningar beträffande i lagen avsedda bostäder, som företagits efter den 17 december 1915, ogiltiga, därest hyresnämnden ej giver sitt tillstånd till förhöjningen. Har för hög hyra erlagts, återbetalas det överskjutande beloppet.

Hyresvärd, som begär eller mottager högre hyra, än lagen medgiver, straffas med böter eller fängelse på högst tre månader.

Hyresstegringen i Kristiania under kristiden. Från december 1900 till den 1 februari 1915 har i Kristiania enligt undersökningar av stadens statistiske kontor, hyran för lägenheter om 1 rum och kök stigit med 32 %, för 2 rum med 33 %, för 3 rum 34 % och för 4 rum med 35 %. Hyresstegringen under kristiden belyses av följande sammanställning:

Antal rum med kök	Hyra			Hyresstegring		
	1 februari 1914	1 februari 1915	1 februari 1916	1 februari 1914 —1 februari 1915	1 februari 1915 —1 februari 1916	1 februari 1914 —1 februari 1916
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	%
1	198	203	207	5·00	4·00	4·5
2	313	323	333	10·00	10·00	6·4
3	457	478	495	21·00	17·00	8·3
4	657	691	721	34·00	30·00	9·7
5	908	955	989	47·00	34·00	8·9

(Sociale Meddelelser.)

— Nykterhetsrörelsen. —

Alkoholistvården. Genom remiss den 18 maj 1916 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva utlåtande över vissa inom civildepartementet utarbetade förslag till bestämmelser rörande alkoholistvården, betingade av lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 1913, främst ett förslag till *normalreglemente för erkända alkoholistanstalter.*

Efter att ha lämnat tillfälle åt vissa personer tillhörande den s. k. Venngarnskommissionen eller Föreningen svenska alkoholisthem att taga del av förslagen och att vid sammanträde inför socialstyrelsen framföra sina eventuella önskemål angående desamma, har styrelsen framlagt ett i vissa avseenden modifierat förslag.

Därjämte uttalar sig styrelsen för att något större frihet, än civildepartementets förslag avser, lämnas vid avfattningen av den *ansvarsförbindelse för vårdkostnad,* som omförmäles i lagen om behandling av alkoholister, detta i syfte att möjliggöra exempelvis delat eller solidariskt ansvar.

Kungl. Maj:t hade jämväl infordrat socialstyrelsens utlåtande över tvenne förslag till *reglemente för statens vårdanstalt för alkoholister å Venngarn*, det ena utarbetat av Venngarnskommissionen, det andra av civildepartementet.

I detta den 31 maj avgivna utlåtande gör socialstyrelsen till en början en principiell anmärkning i fråga om statsanstaltens ställning till styrelsen i egenskap av uppsiktsmyndighet över alkoholistvården. Enligt Venngarnskommissionens förslag skulle statsanstalten få en i det närmaste fristående ställning gentemot uppsiktsmyndigheten icke blott beträffande den yttre organisationen av anstalten utan även i fråga om vården av de internerade. Den nya lagstiftningen om behandling av alkoholister gör emellertid, erinrar styrelsen, ingen åtskillnad mellan anstalt upprättad av staten och annan allmän alkoholistanstalt. Då omdaningen av alkoholistvården, särskilt med hänsyn till överflyttningen av internerade anstalterna emellan, uppenbarligen bör ske efter enhetliga linjer, och då det enligt § 2 i instruktion för uppsiktsmyndigheten över alkoholistvården åligger socialstyrelsen »att i enlighet med vad anstalternas reglementen stadga meddela erforderliga närmare bestämmelser samt handlägga ärenden rörande anstalterna och deras styrelser», uppställer socialstyrelsen som en oeftergivlig fordran, att även statsanstalten måste kunna ställas under en effektiv inspektion från dess sida med rätt för styrelsen att i fråga om de internerades vård meddela de föreskrifter, den finner lämpliga.

Civildepartementets förslag går emellertid enligt styrelsens mening längre än som för närvarande kan anses erforderligt. Statsanstalten bör i allmänhet intaga samma ställning till uppsiktsmyndigheten som övriga anstalter. Enligt den uppfattning om erkända alkoholistanstalters ställning, som kommit till uttryck i styrelsens ovan omnämnda förslag till normalreglemente för erkända alkoholistanstalter, bör det visserligen åligga socialstyrelsen att meddela föreskrifter rörande de internerades vård och behandling, men den yttre organisationen av anstalterna och deras verksamhet och sålunda även förekommande personalfrågor komma i det stora hela att falla utanför uppsiktsmyndighetens befogenhet. Styrelsen har med fasthållande av denna uppfattning även framlagt ett förslag till reglemente för statsanstalten, som i berörda hänseende går en medelväg mellan de ursprungliga. I övrigt ansluter det sig i huvudsak till civildepartementets förslag.

Kungl. Maj:t har sedermera den 17 juni 1916 fastställt reglemente för statsanstalten vid Venngarn i huvudsaklig överensstämmelse med socialstyrelsens förslag samt utfärdat ett antal kungörelser, som beröra vissa i samband med alkoholistvården stående frågor.

Det ryska spritförbudet m. m. I åttonde häftet, årg. 1916 av »Kommersiella meddelanden» finnes införd det svenska konsulatets i Moskva berättelse för år 1915, vilken bland annat innehåller uppgifter rörande spritförbudets verkningar samt vissa andra företeelser av social natur inom det ryska samhället. Konsuln framhåller, att det från officiellt håll tillkännagivits, att förbudet kommer att upprätthållas även efter kriget. Han anser, att detsamma måste betecknas som en välgärning mot landets befolkning, särskilt för allmogen, med avseende på såväl dess fysiska som ekonomiska välbefinnande. Våldsamheter och brott hava betydligt avtagit i antal. Sålunda uppgives, att inom ett guvernement (Kostroma) grövre förbrytelser minskats med 30 % och brott mot allmän ordning överhuvud med 70 %. Det bland ryska fabriksarbetare så vanliga »firandet», d. v. s. seden att efter avlöning gå sysslolös, så länge pengarna räcka, lär även enligt uppgifter från flera håll hava minskats med 20—30 %. Bland bönderna däremot skall den av brännvinsförbudet och av de även för den ryska jordbruksbefolkningen under kriget rådande goda konjunkturerna härrörande relativt rikliga penningtillgången ofta medföra minskad arbetsintensitet. De ökade besparingarna visa sig i växande insättningssummor i sparbankerna. Brännvinet som njutningsmedel synes man ersätta med te jämte socker samt tobak, å vilka varor efterfrågan stegrats.

— Levnadskostnader. —

Undersökning av vissa levnadskostnader i rikets samtliga kommuner. Med anledning av de ofta förekommande undersökningarna angående levnadskostnader å olika orter, som socialstyrelsen verkställer, och nu närmast på grund av den utredning, styrelsen anbefallts utföra åt den s. k. 1915 års avlöningskommission (för utfärdande av gemensamma avlöningsbestämmelser för

tjänstemän vid statens järnvägar med flera verk), hade styrelsen hemställt hos Kungl. Maj:t att få utsträcka omförmälda utredning till att omfatta samtliga kommuner i riket. Denna hemställan har Kungl. Maj:t bifallit den 9 sistlidne juni och för ändamålet anslagit ett belopp av 2 500 kronor.

Krigskonjunkturbeskattning av fartyg. För att för den konsumerande allmänheten mildra följderna av den av kriget förorsakade allmänna fördyringen av nödvändiga livsförnödenheter hava som bekant vissa åtgärder i prisreglerande syfte, såsom åsättande av maximipriser, utfärdande av exportförbud m. m., vidtagits beträffande produkter och tillverkningar från sådana näringar, som prisstegringen i avsevärd grad kommit till godo. Enär prisförhöjningen i viss mån är beroende även av de höga fartygsfrakterna, som ock tillfört sjöfarstnäringen betydande vinster, har även denna näring ansetts böra till det allmänna avstå någon del av krigsvinsten för minskande av de olägenheter, som dyrtiden för de mindre bemedlade medfört. Detta har skett genom att den del av den svenska handelsflottan, för vilken konjunkturerna å fraktmarknaden varit till fördel, nämligen det i utrikes fraktfart sysselsatta tonnaget, påförts en särskild krigskonjunkturskatt, benämnd tonnageavgift, att utgå en gång för alla. Kungl. Maj:t förelade 1916 års riksdag proposition i ärendet, och sedan riksdagen med vissa ändringar godkänt Kungl. Maj:ts förslag, utfärdades i enlighet med riksdagens beslut *förordning om tonnageavgift* den 17 juni 1916. Tonnageavgiften, som beräknats inbringa omkring 6 400 000 kronor, skall såsom ovan antytts användas till avhjälpande av de för landet i det hela under rådande förhållanden uppkomna olägenheterna.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Juni månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under juni månad.

Översikt av verksamheten under *juni* månad år 1916.

Juni	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 370	2 352	1 983	1 664	2 258	1 365	**4 034**	**4 610**	**3 348**
Stockholms län	872	913	668	77	212	48	**949**	**1 125**	**716**
Uppsala län	267	275	152	121	132	105	**388**	**407**	**257**
Södermanlands län	278	293	165	141	134	71	**419**	**427**	**236**
Östergötlands län	650	639	427	378	386	227	**1 028**	**1 025**	**654**
Norrköping	342	237	194	217	227	127	**559**	**464**	**321**
Jönköpings län	136	156	80	95	130	60	**231**	**286**	**140**
Kronobergs län	31	46	28	28	54	24	**59**	**100**	**52**
Norra Kalmar län	51	45	33	32	62	28	**83**	**107**	**61**
Södra Kalmar län	137	83	70	48	48	31	**185**	**131**	**101**
Gottlands län	39	51	18	27	76	17	**66**	**127**	**35**
Blekinge län	301	310	206	206	200	138	**507**	**510**	**344**
Kristianstads län	238	299	196	161	244	122	**399**	**543**	**318**
Malmöhus län. Malmö	965	631	513	1 060	795	497	**2 025**	**1 426**	**1 010**
Malmöhus län. Lund	141	68	62	90	40	35	**231**	**108**	**97**
Malmöhus län. Landskrona	107	97	80	33	25	21	**140**	**122**	**101**
Malmöhus län. Hälsingborg	348	186	160	253	195	128	**601**	**381**	**288**
Malmöhus län. Ystad	88	62	51	80	52	31	**168**	**114**	**82**
Malmöhus län. Trälleborg	68	78	52	36	29	19	**104**	**107**	**71**
Malmöhus län. Eslöv	144	116	103	56	64	41	**200**	**180**	**144**
Malmöhus län. Skurup	44	39	35	10	26	8	**54**	**65**	**43**
Hallands län	133	172	102	82	125	52	**215**	**297**	**154**
Göteb. o. Bohus län	122	165	89	83	133	44	**205**	**298**	**133**
Göteborg	1 710	1 741	1 509	717	1 157	656	**2 427**	**2 898**	**2 165**
Älvsborgs län	143	225	89	30	54	19	**173**	**279**	**108**
Skaraborgs län	55	98	40	59	84	34	**114**	**182**	**74**
Värmlands län	93	125	78	56	101	48	**149**	**226**	**126**
Örebro län	232	443	166	167	198	106	**399**	**641**	**272**
Västmanlands län	301	295	146	135	206	97	**436**	**501**	**243**
Kopparbergs län	185	332	150	136	174	95	**321**	**506**	**245**
Gävle stad och län	370	440	311	101	95	68	**471**	**535**	**379**
Västernorrlands län	185	252	133	62	71	46	**247**	**323**	**179**
Jämtlands län	149	200	114	120	164	92	**269**	**364**	**206**
Västerbottens län	131	165	79	79	95	32	**210**	**260**	**111**
Norrbottens län	78	112	59	115	127	82	**193**	**239**	**141**
Tillsammans juni 1916	**11 504**	**11 741**	**8 341**	**6 755**	**8 173**	**4 614**	**18 259**	**19 914**	**12 955**
» maj 1916	*14 259*	*15 638*	*10 822*	*8 294*	*11 007*	*6 132*	*22 553*	*26 645*	*16 954*
» juni 1915	12 341	8 872	7 040	10 101	7 707	4 958	22 442	16 579	11 998
» » 1914	9 416	7 531	5 729	6 013	7 318	4 195	15 429	14 849	9 924
» » 1913	8 542	6 164	4 734	5 391	6 224	3 424	13 933	12 388	8 158

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 18 259 ansökningar om arbete, varav 11 504 av män och 6 755 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 19 914 lediga platser, nämligen 11 741 för män och 8 173 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 12 955, av vilka 8 341 besattes med män och 4 614 med kvinnor.

I jämförelse med juni 1915 innebär detta en ökning av antalet tillsatta platser med 957 (8·0 %). Enbart å manliga avdelningen utgjorde ökningen 1 301; å kvinnliga avdelningen hade antalet tillsatta platser däremot minskats med 344. Det förbättrade totalresultatet beror givetvis på den rikligare arbetstillgång, som detta år förefunnits. Antalet arbetssökande har minskats å båda avdelningarna, mest dock i fråga om kvinnorna.

Vid jämförelse med maj månad innevarande år framträder en minskning av antalet såväl ansökningar om arbete som tillsatta platser och framför allt lediga platser. Relationen mellan lediga och tillsatta platser har något, om ock obetydligt förbättrats.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens *utveckling och arbetstillgången* därinom. Ett överskott av lediga platser utöver tillgången å arbetssökande har liksom under föregående månad förefunnits ej blott inom jordbruk och närstående yrkesgrupper, utan även inom industri, hantverk o. d.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	1 924	2 939	1 839	227	826	291	**2 151**	**3 765**	**2 130**	57	57
II. Gruvdrift och malmförädling	51	89	36	—	—	—	**51**	**89**	**36**	57	40
III. Industri och hantverk m. m.	3 582	3 856	2 483	528	644	384	**4 110**	**4 500**	**2 867**	91	64
IV. Handel och samfärdsel	2 122	1 948	1 489	1 337	1 580	812	**3 459**	**3 528**	**2 301**	98	65
V. Husligt arbete	24	1	—	4 450	5 055	3 094	**4 474**	**5 056**	**3 094**	88	61
VI. Allmän och litterär verksamhet	35	105	97	38	50	18	**73**	**155**	**115**	47	74
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 766	2 803	2 397	175	18	15	**3 941**	**2 821**	**2 412**	140	86
Summa för juni 1916	**11 504**	**11 741**	**8 341**	**6 755**	**8 173**	**4 614**	**18 259**	**19 914**	**12 955**	92	65
» » » 1915	12 341	8 872	7 040	10 101	7 707	4 958	22 442	16 579	11 998	135	72
» » » 1914	9 416	7 531	5 729	6 013	7 318	4 195	15 429	14 849	9 924	104	67
» » » 1913	8 542	6 164	4 734	5 391	6 224	3 424	13 933	12 388	8 158	112	66

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**34**	**18**	**12**	**427**	**611**	**461**	**94**	**120**	**83**
Därav kvinnor	3	8	4	24	70	17	8	13	10
II. Gruvdrift och malmförädling	**4**	**1**	**1**	**2**	**14**	**9**	—	**10**	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**11**	**10**	**10**	**11**	**71**	**71**	**6**	**25**	**13**
Därav kvinnor	2	7	7	1	1	1			
B Metall- och maskinindustri	**208**	**130**	**73**	**14**	**40**	**5**	**9**	**3**	—
Därav kvinnor	16	28	14						
C Trävaruindustri	**31**	**36**	**15**	**10**	**18**	**16**	**8**	**11**	**9**
Därav kvinnor	—	3	1						
D Byggnadsverksamhet	**542**	**404**	**275**	**116**	**101**	**72**	**17**	**33**	**15**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**6**	**5**	**3**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	1	—						
F Textilindustri	**7**	**1**	**1**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	—	—	1	—	—			
G Beklädnadsindustri	**186**	**192**	**164**	**3**	—	—	**3**	—	—
Därav kvinnor	153	181	153						
H Närings- o. njutningsämnesindustri	**55**	**70**	**38**	**10**	**6**	**1**	**6**	**8**	**6**
Därav kvinnor	28	48	24	1	4	—	1	3	3
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**22**	**27**	**20**	**2**	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor	8	17	11	1	—	—			
J Trämasse- o. pappersindustri	**13**	**29**	**9**	**5**	**6**	**2**	—	—	—
Därav kvinnor	10	28	8						
K Grafisk industri	**8**	**6**	**5**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	3	3						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**57**	**38**	**28**	**10**	**13**	**12**	**5**	**2**	**1**
Därav kvinnor	—	1	1	—	1	1			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**106**	**50**	**23**	**4**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	43	29	12	1	—	—			
B Butiks- och magasinspersonal	**178**	**181**	**121**	**17**	**8**	**6**	**15**	**7**	**6**
Därav kvinnor	40	45	18	1	2	1	4	3	3
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**131**	**316**	**120**	**8**	**16**	**4**	**19**	**16**	**13**
Därav kvinnor	109	295	104	2	14	2	17	15	12
D Landtransport	**341**	**321**	**217**	**17**	**4**	**4**	**16**	**10**	**3**
Därav kvinnor	27	22	9						
E Vattentransport	**39**	**203**	**196**	**12**	**15**	**11**	**1**	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**9**	**69**	**50**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	66	48						
V. Husligt arbete	**1 197**	**1 456**	**945**	**44**	**117**	**26**	**91**	**98**	**77**
Därav kvinnor	1 196	1 456	945	44	117	26	91	98	77
VI. Allmän och litterär verksamhet	**24**	**88**	**74**	**1**	**3**	—	—	**4**	**1**
Därav kvinnor	10	20	6	1	3	—			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**825**	**959**	**948**	**235**	**82**	**16**	**97**	**60**	**30**
Därav kvinnor	11	5	2						
Summa för juni månad år 1916	**4 034**	**4 610**	**3 348**	**949**	**1 125**	**716**	**388**	**407**	**257**
Därav kvinnor	1 664	2 258	1 365	77	212	48	121	132	105
» » » månad år 1915	5 585	3 723	2 834	710	636	462	402	364	262
Därav kvinnor	2 948	2 029	1 382	85	155	41	136	114	89

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
53	88	39	44	97	82	145	386	280	25	37	8	8	32	15	63	71	40	I.
7	11	3	3	17	7	13	73	38	1	15	2	1	5	2	5	17	7	
—	—	—	—	—	—	1	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
1	3	2	2	5	3	10	27	12	5	27	13	5	8	8	5	1	1	*A*
22	34	22	25	9	5	18	17	11	22	13	6	—	2	—	6	4	4	*B*
3	7	4	9	7	1	12	18	10	3	7	1	—	—	—	7	2	1	*C*
11	26	10	21	19	18	33	98	17	24	45	22	1	2	—	32	32	32	*D*
—	—	—	1	2	2	2	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
1	2	1	44	18	7	3	3	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	*F*
1	—	—	13	5	1	2	—	—	—	1	1							
—	—	—	8	2	2	12	7	2	1	1	1	—	—	—	2	2	2	*G*
			4	2	2	11	5	2							—	2	2	
5	9	5	15	13	9	9	7	1	6	4	3	1	1	1	1	2	—	*H*
2	7	3	6	10	7	3	5	1	3	4	3				1	2	—	
—	—	—	3	4	4	2	1	1	10	—	—	—	—	—	29	27	27	*I*
									2	—	—				8	7	7	
—	—	—	6	2	1	1	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—	—	*J*
									—	4	—							
—	1	—	7	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			3	1	1	1	—	—										
45	26	15	2	4	3	12	9	9	1	1	1	5	—	—	7	5	5	*L*
9	4	3																
																		IV.
—	—	—	1	1	1	8	7	6	2	—	—	—	—	—	2	—	—	*A*
			—	1	1	5	4	3							1	—	—	
2	2	1	14	13	11	14	8	4	3	2	1	—	—	—	2	2	1	*B*
			4	5	4	7	2	—	3	1	1				1	1	1	
1	9	2	14	36	18	24	54	32	19	30	21	5	12	4	8	8	6	*C*
1	8	2	13	35	18	22	52	32	18	26	18	5	12	4	8	8	6	
27	13	8	28	54	40	134	47	31	8	2	2	2	—	—	27	3	1	*D*
6	3	2	5	19	16	32	11	8	3	1	1				2	1	—	
5	—	—	25	3	3	11	21	18	—	—	—	—	—	—	6	1	—	*E*
—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	1	1																
115	100	57	45	126	64	232	229	139	63	77	33	21	36	17	54	69	35	V.
115	100	57	45	126	64	232	228	139	63	77	33	21	36	17	54	69	35	
—	—	—	—	2	2	7	3	1	2	1	1	1	1	1	—	4	2	VI.
			—	1	1	7	3	1	2	1	1	1	1	1	—	3	1	
128	106	69	245	46	44	337	78	72	35	30	26	10	6	6	17	5	5	VII.
			121	5	5	48	3	3										
419	427	286	559	464	321	1 028	1 025	654	231	286	140	59	100	52	268	238	162	
141	134	71	217	227	127	378	386	227	95	130	60	28	54	24	80	110	59	
429	319	218	740	510	404	1 116	859	623	307	268	178	77	92	41	266	281	175	
154	121	75	297	283	147	435	358	229	135	116	82	47	62	28	134	134	80	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning	**18**	**75**	**10**	**65**	**57**	**36**	**175**	**229**	**130**	**76**	**171**	**109**
Därav kvinnor	4	40	4	18	20	13	20	54	17	13	89	57
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**8**	**11**	**8**	**71**	**101**	**47**	**13**	**45**	**33**	**6**	**26**	**11**
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	**1**	—	—	**10**	**23**	**21**	**5**	**4**	**3**	**53**	**31**	**17**
Därav kvinnor										5	—	—
C Trävaruindustri	—	—	—	**6**	**29**	**26**	—	**12**	—	**14**	**4**	**3**
Därav kvinnor										4	1	—
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	**9**	**29**	**21**	**20**	**27**	**17**	**120**	**101**	**72**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**1**	—	—	—	**1**	—	**15**	**3**	**3**
Därav kvinnor										5	1	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	**10**	**2**	—
Därav kvinnor										10	2	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	**1**	**4**	—	—	**1**	—	**37**	**63**	**31**
Därav kvinnor				1	4	—	—	1	—	31	60	28
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	**1**	**4**	**3**	**2**	**5**	**2**	**56**	**26**	**18**
Därav kvinnor							1	4	1	37	24	17
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**15**	—	—
Därav kvinnor										4	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	**5**	—	—	—	—	**2**	**1**	—
Därav kvinnor										2	1	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	**2**	**2**
Därav kvinnor										—	2	2
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**23**	**5**	**3**	**1**	**1**	**1**	**86**	**30**	**26**
Därav kvinnor				1	2	—				17	17	16
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	**1**	**1**	—	—	—	**58**	**4**	**4**
Därav kvinnor				—	1	1				32	4	4
B Butiks- och magasinspersonal	**2**	**1**	—	**15**	**5**	**3**	—	—	—	**124**	**19**	**11**
Därav kvinnor				12	5	3				73	12	8
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**5**	**4**	**4**	**23**	**42**	**30**	**41**	**68**	**41**	**71**	**115**	**54**
Därav kvinnor	3	3	3	23	41	29	36	62	36	53	105	48
D Landtransport	**9**	**2**	**2**	**36**	**18**	**12**	**13**	**7**	**5**	**507**	**175**	**126**
Därav kvinnor				6	3	1				282	93	64
E Vattentransport	—	—	—	**22**	**8**	**7**	**1**	—	—	**35**	**16**	**16**
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
V. Husligt arbete	**18**	**31**	**9**	**145**	**124**	**91**	**104**	**123**	**68**	**489**	**383**	**253**
Därav kvinnor	18	31	9	145	124	91	104	123	68	489	383	253
VI. Allmän och litterär verksamhet	**4**	**3**	**2**	—	—	—	—	—	—	**3**	**1**	**1**
Därav kvinnor	2	2	1							3	1	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**1**	—	—	**79**	**55**	**43**	**23**	**20**	**18**	**247**	**253**	**253**
Därav kvinnor												
Summa för juni månad år 1916	**66**	**127**	**85**	**507**	**510**	**344**	**399**	**543**	**318**	**2 025**	**1 426**	**1 010**
Därav kvinnor	27	76	17	206	200	138	161	244	122	1 060	795	497
» » » månad år 1915	66	111	33	510	358	251	583	484	308	2 623	1 201	975
Därav kvinnor	21	72	14	197	182	125	288	222	112	1 465	692	585

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
66	84	65	226	325	238	41	145	60	83	118	73	40	90	30	48	70	42	I.
10	25	18	20	89	41	5	55	6	3	26	—	10	27	6				
11	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
8	14	14	5	38	33	33	6	4	52	18	10	23	3	2	6	—	1	*A*
									—	1	—							
21	18	15	18	16	12	14	10	6	149	90	65	4	4	3	18	11	7	*B*
									—	2	—							
2	9	8	2	2	2	5	5	3	43	77	74	—	—	—	—	3	—	*C*
31	13	12	51	81	57	9	43	29	114	244	224	2	15	14	39	81	19	*D*
27	—	—	4	9	4	1	4	—	3	8	5	—	—	—	—	—	—	*E*
16	—	—	3	2	4													
9	—	—	2	2	2	2	1	—	29	14	5	2	—	—	—	—	—	*F*
8	—	—	—	1	1				14	9	1	1	—	—				
11	1	—	8	6	5	5	1	—	11	28	9	—	—	—	—	—	—	*G*
2	1	—	6	6	5	4	—	—	5	21	4							
19	8	1	32	4	4	4	1	—	28	52	35	1	6	1	2	1	1	*H*
7	6	1	5	2	2				6	18	5	—	3	—				
1	8	8	—	—	—	—	—	—	8	10	8	5	—	—	—	—	—	*I*
									—	1	1							
1	—	—	—	—	—	—	—	—	6	32	21	—	—	—	—	—	—	*J*
1	—	—							3	8	—							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	16	12	1	—	—	—	—	—	*K*
									—	1	—							
10	13	13	6	5	5	—	—	—	14	16	15	1	1	—	11	16	8	*L*
—	11	11	1	1	1													
																		VI.
1	—	—	—	1	—	1	—	—	14	27	18	—	—	—	—	—	—	*A*
									3	1	1							
11	—	—	10	4	2	5	2	2	85	127	97	—	1	1	1	—	—	*B*
3	—	—	5	4	2	4	2	2	17	27	9							
35	53	22	11	14	14	2	3	—	26	96	14	4	41	21	—	3	—	*C*
33	50	22	9	12	12	2	3	—	22	93	13	3	35	17	—	2	—	
161	33	29	124	25	25	24	15	11	91	34	186	21	9	3	5	4	3	*D*
49	4	3	42	2	2	9	8	8	7	37	14	10	—	—				
18	14	14	10	1	1	3	—	—	73	229	225	2	—	—	—	5	—	*E*
			1	1	1													
—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	15	14	2	—	—	—	1	—	*F*
									—	3	3							
123	93	68	236	115	87	58	55	34	634	906	603	58	67	21	30	52	19	V.
123	93	68	213	115	87	58	55	34	634	906	603	58	67	21	30	52	19	
1	—	—	2	3	3	—	3	3	20	4	3	1	1	—	—	—	—	VI.
1	—	—	—	1	1	—	2	2	3	3	2	1	1	—				
34	20	19	150	45	44	8	1	1	939	450	449	38	60	37	13	32	8	VII.
—	5	5																
601	381	288	897	696	538	215	297	154	2 427	2 898	2 165	205	298	133	173	279	108	
258	195	128	305	286	155	82	125	52	717	1 157	656	83	133	44	80	54	19	
803	405	320	1 167	649	530	259	253	150	2 876	2 536	2 027	387	319	193	203	157	58	
340	240	178	390	210	153	102	109	65	1 195	1 111	781	130	147	53	11	29	7	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**39**	**68**	**28**	**19**	**37**	**14**	**45**	**219**	**21**	**118**	**195**	**68**
Därav kvinnor	6	15	5	6	12	5	6	49	4	16	48	11
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	**3**	**2**	—	—	**5**	**5**
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**10**	**12**	**10**	**11**	**15**	**9**	**5**	**2**	**1**	**1**	**6**	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	**4**	**14**	**4**	**3**	**4**	**3**	**17**	**72**	**3**	**32**	**17**	**13**
C Trävaruindustri	—	—	—	**5**	**9**	**8**	**2**	**7**	**4**	**6**	**11**	**6**
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	**32**	**42**	**31**	**26**	**21**	**13**	**31**	**28**	**14**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	**8**	**2**	—	—	—
Därav kvinnor												
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	**32**	—	—	**1**	**2**	**2**
Därav kvinnor							5	—	—	1	2	2
H Närings- och njutningsämnesindustri	**4**	**12**	**2**	**1**	**6**	**1**	**4**	**6**	**5**	**4**	**18**	**11**
Därav kvinnor	2	7	1	1	3	1	1	4	3	3	13	9
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	**2**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**1**	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**1**	**1**	—	**1**	**8**	**1**	**13**	**3**	**2**	**16**	**2**	**2**
Därav kvinnor				—	5	—	4	1	1			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**1**	**1**	**1**	—	—	—	—	—	—	—	**1**	—
Därav kvinnor	1	1	1									
B Butiks- o. magasinspersonal	**4**	**1**	**1**	—	—	—	**9**	**1**	—	**1**	**1**	—
Därav kvinnor	2	1	1				4	1	—	—	1	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**5**	**7**	**5**	**6**	**12**	**6**	**17**	**24**	**18**	**19**	**26**	**16**
Därav kvinnor	5	6	5	6	12	6	14	19	13	17	23	15
D Landtransport	—	**1**	—	—	**1**	**1**	**26**	**18**	**18**	**32**	**17**	**11**
Därav kvinnor							4	5	5	2	2	1
E Vattentransport	—	—	—	**1**	**1**	—	**2**	—	—	—	**1**	**1**
Därav kvinnor				—	1	—						
F Handel- och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**43**	**54**	**21**	**43**	**67**	**36**	**129**	**115**	**80**	**96**	**117**	**59**
Därav kvinnor	43	54	21	43	67	36	129	115	80	96	117	59
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	**1**	—	—	**5**	**1**	—	—	—
Därav kvinnor				—	1	—	—	4	—			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**3**	**9**	**2**	**27**	**23**	**16**	**66**	**137**	**103**	**79**	**54**	**35**
Summa för juni månad år 1916	**114**	**182**	**74**	**149**	**226**	**126**	**339**	**641**	**272**	**486**	**501**	**248**
Därav kvinnor	59	84	34	56	101	48	167	198	106	185	206	97
» » » månad år 1915	123	117	82	148	209	107	455	615	293	525	510	304
Därav kvinnor	45	41	21	72	110	51	178	212	109	181	194	116

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
37	102	34	50	76	46	8	17	7	79	158	83	15	44	8	10	25	8	I.
6	10	4	4	4	3	2	4	1	6	14	3	4	11	1	3	5	2	
17	32	12	8	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	16	4	II.
																		III.
11	16	10	4	5	3	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
			1	—	—													
5	20	4	24	10	7	14	11	8	—	—	—	2	—	—	2	2	1	*B*
19	27	11	15	50	12	8	51	11	2	1	—	10	27	9	5	7	4	*C*
17	44	27	112	135	121	60	71	67	14	26	17	21	47	19	11	13	8	*D*
—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	2	2	—	—	—	—	*E*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	*F*
			1	—	—				—	2	2							
—	—	—	4	7	5	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	*G*
			1	4	3				—	1	1	1	—	—				
3	4	3	7	1	1	4	3	3	1	5	3	3	2	—	—	—	—	*H*
1	2	1	3	1	1	3	2	2	1	3	1	1	1	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	2	1	—	1	13	3	—	—	—	17	19	17	—	—	—	*J*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
1	—	—	14	14	12	3	3	3	—	—	—	9	3	3	2	1	1	*L*
																		IV.
—	—	—	2	—	—	3	—	—	5	—	—	1	—	—	—	—	—	*A*
						1	—	—				1	—	—				
—	1	—	3	4	3	3	—	—	6	2	1	6	1	1	7	2	2	*B*
			1	3	3	1	—	—	6	2	1				5	2	2	
38	60	37	16	28	19	7	18	12	50	74	46	13	14	6	29	29	19	*C*
38	56	34	15	25	17	6	17	12	43	62	40	12	14	6	26	27	18	
15	24	15	32	37	30	9	4	3	16	5	2	21	12	7	11	17	9	*D*
1	1	1	2	—	—				1	—	—							
—	—	—	19	1	1	11	5	4	1	—	—	5	1	1	—	—	—	*E*
						3	4	3										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
89	104	54	73	58	41	46	44	28	60	78	44	60	69	25	78	93	60	V.
89	104	54	73	58	41	46	44	28	60	78	44	60	69	25	78	93	60	
1	1	1	—	24	19	—	1	—	3	2	—	—	—	—	3	—	—	VI.
1	1	1							3	2	—				3	—	—	
68	71	37	83	78	57	67	79	27	32	10	7	24	18	15	31	34	25	VII.
321	506	245	471	535	379	247	323	179	269	364	206	210	260	111	193	239	141	
186	174	95	101	95	68	62	71	46	120	164	92	79	95	32	115	127	82	
309	336	221	562	401	354	516	192	138	270	259	180	225	200	138	200	215	139	
180	157	102	279	179	161	349	89	75	156	171	110	105	100	58	101	123	79	

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Juni	Maj	Juni	Juni	Maj	Juni
Jordbruket m. m.	1915	1916	1916	1915	1916	1916
Män	90	59	*65*	74	58	*63*
Kvinnor	50	39	*27*	53	42	*35*
Tillsammans	**81**	**55**	***57***	**69**	**54**	***57***
Övriga näringsgrenar						
Män	155	104	*109*	81	74	*74*
Kvinnor	139	80	*89*	65	57	*59*
Tillsammans	**147**	**93**	***100***	**73**	**66**	***67***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	139	91	*98*	79	69	*71*
Kvinnor	131	75	*83*	64	56	*56*
Tillsammans	**135**	**85**	***92***	**72**	**64**	***65***

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 92 ansökningar om arbete, gentemot 85 ansökningar under näst föregående månad och 135 under juni 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 65, gentemot 64 under näst föregående månad och 72 under juni 1915. Såsom av den å sid. 809 anförda sammanställningen framgår, har antalet ansökningar om arbete i förhållande till antalet lediga platser inom jordbruket varit mindre än under någon månad under de föregående åren med undantag av sistlidna maj månad. Vad övriga näringsgrenar beträffar, äro något lägre siffror att anteckna jämväl för september 1913 och maj 1914. Tillgången på arbetskraft måste i alla händelser alltjämt betecknas som mycket knapp.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 413 platser, varav 1 117 manliga och 296 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 1 653, 1 300 och 353 samt under nästlidna månad resp. 2 138, 1 690 och 448. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Livsmedelspriser under andra kvartalet 1916.

I efterföljande tabeller (sid. 826—845) meddelas en översikt för andra kvartalet 1916 av livsmedelspriser för de orter (till antalet 44), varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till socialstyrelsen, av kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg samt av tillförseln till de offentliga slakthusen och konsumtionen av kött- och fläskvaror å vissa orter med offentligt slakthus. För livsmedelspriserna under april och maj hava förut i »Soc. Medd.» (årg. 1916, sid. 608 ff. och sid. 698 ff.) preliminära redogörelser lämnats.

Betraktar man först sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 826—827), visar det sig, att medelpriserna för alla orterna tillsammantagna liksom under föregående kvartal till följd av krisen undergått betydande förändringar. *Oförändrade* under de tre månaderna hava förblivit medelpriserna å mjölk, mejerismör, potatis per 5 lit., gula ärter, vetemjöl, rågsikt, rågbröd, mjukt vetebröd, färskt fläsk samt socker, svagdricka och fotogen.

Prisnedgång har noterats för skummjölksost, potatis per 1 hl., sammalet rågmjöl, renkött och abborre samt antracit.

Övriga noterade varuslag förete *högre priser* vid kvartalets slut än vid dess början. Särskilt torde böra nämnas prisstegringen å landssmör, margarin, färska ägg, gryn, såväl färskt som salt kött (med undantag av renkött), de flesta slagen av fisk, kaffe, salt samt de flesta slagen av bränsle. En närmare redogörelse för prisnivåns utveckling för de olika varuslagen under kvartalets olika månader lämnas i ett sammanhang längre fram. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å nästföljande sida, där junipriserna 1916 återgivas jämförda med majpriserna 1916 och junipriserna 1915 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under juni 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

För att underlätta jämförelsen mellan de olika kvartalen lämnas å sid. 819 den sedvanliga översikten rörande de procentiska förändringarna hos de olika varugrupperna. Det torde dock observeras, att numera juli månad 1914 i stället för såsom hittills första kvartalet 1913 lagts såsom utgångspunkt för jämförelsen i och för vinnande av överensstämmelse med övriga länders prisindex. De på detta sätt erhållna talen skilja sig dock föga från de äldre, enär priserna under juli 1914 och första kvartalet 1913 endast obetydligt avveko från varandra. De beräknade medelpriserna för juli 1914 hava alltså vart för sig satts = 100, och medelpriserna för de följande kvartalen reducerats i förhållande därtill. De olika varorna hava därefter sammanförts

Medelpris å 44 orter.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Varuslag	Kvantitet	Juni 1916	Maj 1916	Juni 1915	Juni 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från juni 1914 till juni 1916	Höjning (+) eller sänkning (—) från juni 1915 till juni 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	18	18	16	14	+ 28·6	+ 12·5
handskummad	»	10	10	9	8	+ 25·0	+ 11·1
separerad	»	8	8	7	6	+ 33·3	+ 14·3
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	304	304	277	226	+ 34·5	+ 9·7
mat- (lands-)	»	287	287	255	205	+ 40·0	+ 12·5
Margarin, växt-	»	198	190	167	138	+ 43·5	+ 18·6
Ägg, färska	tjog	197	178	160	131	+ 50·4	+ 23·1
Potatis: gammal	5 l.	31	31	42	29	+ 6·9	— 26·2
	hl.	474	486	—	—	—	—
Ärter, gula	kg.	54	54	59	30	+ 80·0	— 8·5
Bruna bönor	»	107	107	71	46	+ 132·6	+ 50·7
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	43	31	+ 22·6	— 11·6
råg-, svenskt, bästa sort	»	28	29	34	21	+ 33·3	— 17·6
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	35	35	41	26	+ 34·6	— 14·6
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	49	53	36	+ 36·1	— 7·5
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	51	50	46	39	+ 30·8	+ 10·9
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	52	52	56	41	+ 26·8	— 7·1
mjukt: limpa, söt	»	48	48	50	38	+ 26·3	— 4·0
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	37	37	39	31	+ 19·4	— 5·1
Vetebröd:							
skorpor, runda, ordinära	»	90	89	90	75	+ 20·0	0
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	53	53	55	43	+ 23·3	— 3·6
» » » mjölk	»	65	65	69	60	+ 8·3	— 5·8
Nötkött, färskt: stek	»	189	174	148	120	+ 57·5	+ 27·7
soppkött	»	166	153	127	97	+ 71·1	+ 30·7
Kalvkött, stek: gödkalv	»	197	187	159	132	+ 49·2	+ 23·9
spädkalv	»	118	111	88	71	+ 66·2	+ 34·1
Fårkött: färskt, stek	»	221	207	168	138	+ 60·1	+ 31·5
salt, svenskt	»	186	182	138	120	+ 55·0	+ 34·8
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	221	222	188	128	+ 72·7	+ 17·6
salt, svenskt	»	233	232	194	135	+ 72·6	+ 20·1
Sill, salt: fetsill	»	93	88	47	42	+ 121·4	+ 97·9
Kaffe (obränt), prima Santos	»	180	174	162	157	+ 14·6	+ 11·1
Socker, bit-	»	68	68	66	64	+ 6·3	+ 3·0
Fotogen, Water White	l.	26	26	22	20	+ 30·0	+ 18·2
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	3750	3580	2780	2590	+ 44·8	+ 34·9
barr-, » »	»	3090	2900	2220	2090	+ 45·0	+ 36·8
Bränntorv	100 kg.	370	369	261	206	+ 79·6	+ 41·8
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	702	692	467	392	+ 79·1	+ 50·3
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	549	511	339	226	+ 142·9	+ 61·9
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	285	280	205	148	+ 92·6	+ 39·0
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	331	319	230	178	+ 86·0	+ 43·9

Varugrupper	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	101	110	112	114	124	141	143	146
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	100	109	118	124	135	133	124	124	125
Kött (8 varuslag)	100	98	95	106	122	137	140	144	157
Fisk (9 varuslag)	100	102	102	103	102	118	142	150	152
Övriga födoämnen (6 varuslag)	100	103	112	128	135	129	130	137	138
Bränsle och lyse (7 varuslag)	100	107	108	112	119	135	151	159	167
Medeltal	**100**	**103**	**108**	**114**	**121**	**129**	**138**	**143**	**148**

till sex grupper, varpå de på nyss angivet sätt erhållna indextalen inom varje grupp hopsummerats och summorna dividerats med antalet i gruppen ingående varuslag. För varje grupp blir sålunda indextalet för juli 1914 = 100. Resultatet av uträkningen framgår av ovanstående tabell. Av de redovisade varuslagen hava uteslutits konserverade ägg, färsk potatis, renkött, rundskuren kabeljo och bränntorv, vilka förekomma i marknaden antingen endast under en del av året eller å ett mindre antal orter, samt salt och potatis i hl., som icke funnits intagna i varulistan under hela den tid, som jämförelsen omfattar.

Som synes av denna tabell, företer sist tilländalupna kvartal i förhållande till det närmast föregående ökade priser för samtliga grupper. Speciellt påfallande hög är ökningen för den tredje gruppen, omfattande kött, där den belöper sig till ej mindre än 14 %. För gruppen »bränsle och lyse» är ökningen likaledes ganska stor. Det på grundval av den procentiska stegringen av de olika varugrupperna beräknade medeltalet giver vid handen, att priset för föda, lyse och bränsle i genomsnitt stigit med 48 % från juli 1914 till andra kvartalet 1916. Under motsvarande kvartal 1915 hade ökningen hunnit till 21 %. Dessa medeltal, som naturligtvis endast avse att lämna en ungefärlig bild av den allmänna prisstegringen och alltså ej få anses såsom fullt exakta, torde dock icke i nämnvärd grad skilja sig från de indextal, som skulle erhållas vid fullt vetenskapliga och mera ingående beräkningar. (För flertalet av de redovisade varuslagen har redan i tabellen sid. 818 meddelats den procentiska ökningen från juni 1914 till juni 1916. Ökas dessa procenttal med 100, erhålles för varje särskilt varuslag ett indextal, baserat på det för juni 1914 beräknade medelpriset.)

De ovan gjorda sammanställningarna giva nogsamt vid handen, att livsmedelsfördyringen varit både stark och omfattande. Att konstatera dess betydelse för folkhushållningen är emellertid vanskligt, när det gäller hela landet, då man icke känner i huru stora kvantiteter de olika varuslagen ingå i en normal årsbudget. Endast för Stockholm finnas dylika kvantitetstal offentliggjorda, och med anlitande av dem finner man, att för en familj

om 4 personer med en årsinkomst av omkring 2 000 kronor representerar prisstegringen, om såsom utgångspunkt för jämförelsen tagas månaderna jan.—juli 1914 samt juni månad 1916 (varvid omräkning gjorts för den utpräglade säsongvaran färska ägg), en ökad utgift för helt år av 313 kr. eller 39·4 % för livsmedel, lyse och bränsle under förutsättning av budgetens oförändrade sammansättning. Jämföres åter jan.—juli 1914 med juni månad 1915, befinnes livsmedelsfördyringen för Stockholm uppgå till 213 kronor eller 26·9 %. I avsikt att belysa den roll, de olika varugrupperna spelat i avseende på de förhöjda levnadskostnaderna i ett stockholmshushåll av förutnämnd typ, har här nedan med ledning av de för Stockholm vunna kvantitetstalen sammanställts å ena sidan den årliga utgiften för varje särskild varugrupp, beräknad på grundval av genomsnittspriserna under jan.—juli 1914, d. v. s. före krisen, och å andra sidan motsvarande utgift, om årsbehovet skulle fyllas genom inköp efter de priser, som voro rådande dels under juni 1915, dels under juni 1916.

Varugrupper	Jan.—juli 1914	Juni 1915	Juni 1916	Ökning (+) eller minskning (—) från jan.—juli 1914 till			
				juni 1915		juni 1916	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	%	Kr.	%
Mejeriprodukter, ägg och margarin	284·02	351·37	399·47	+ 67·35	+ 23·7	+115·45	+ 40·6
Bröd, mjöl och gryn	160·26	220·98	204·91	+ 60·72	+ 37·9	+ 44·65	+ 27·9
Kött	156·05	221·01	252·46	+ 64·96	+ 41·6	+ 96·41	+ 61·8
Fisk	24·31	22·16	40·67	— 2·15	— 8·8	+ 16·36	+ 67·3
Övriga födoämnen	105·93	117·37	115·28	+ 11·44	+ 10·8	+ 9·35	+ 8·8
Bränsle och lyse	62·86	74·05	93·62	+ 11·19	+ 17·8	+ 30·76	+ 48·9
Summa	**793·43**	**1 006·94**	**1 106·41**	**+213·51**	**+ 26·9**	**+312·98**	**+ 39·4**

Av ovanstående tabell framgår, att utgifterna inom första, tredje och fjärde gruppen förete den största ökningen. Gruppen omfattande bröd, mjöl och gryn har däremot att uppvisa en ej obetydlig utgiftsminskning i jämförelse med juni 1915.

Det bör dock erinras om, att den här använda stockholmsbudgeten, beräknad på grundval av 1907—1908 års levnadsvanor, helt visst icke motsvarar 1915 och 1916 års faktiska budget. Den senare tidens prisökning har nämligen ganska olikformigt drabbat de olika varuslagen, varför ett ej obetydligt utbyte av dyrare varor har kunnat göras mot billigare. Som i denna sammanställning priser å s. k. kompensationsvaror ej äro medtagna, och då på grund av livsmedelsnämndernas verksamhet dylika varor börjat användas i allt större och större utsträckning, torde den faktiska stegringen av utgifter för matvaror kunna sättas åtskilligt lägre, än vad tabellen ger vid handen.

Övergår man härefter till en mera detaljerad granskning av prisväxlingarna å de särskilda varuslagen under 1916 års andra kvartal, finner man, att den

förut påpekade tendensen till utjämning de olika landsdelarna emellan ännu gör sig gällande.

Vad först *mjölken* beträffar, så har medelpriset för samtliga rapportorter hållit sig oförändrat under kvartalet, dock har å flera norrländska orter noterats prisförhöjning under maj månad.

Som mjölk är ett av de viktigare födoämnena och som nu i det närmaste två år förflutit sedan krisens inträdande, torde det vara av intresse att lämna en översikt över mjölkpriserna under de senaste två åren. I efterföljande tabell redovisas medelpriserna i de sedvanliga huvudområdena[1] för juni månad 1914, 1915 och 1916:

Varuslag	Månad och år	Stockholm	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Oskummad mjölk	juni 1914	16	14	14	13	14	15	14
	» 1915	19	16	14	15	16	17	16
	» 1916	21	18	17	18	18	19	18
Handskummad »	» 1914	7	7	7	7	7	9	8
	» 1915	9	8	8	8	9	10	9
	» 1916	10	9	9	10	10	11	10
Separerad »	» 1914	7	6	5	5	6	7	6
	» 1915	9	7	5	5	7	7	7
	» 1916	10	8	7	7	9	9	8

Av ovanstående tabell framgår med tydlighet att prisförhöjningen av oskummad mjölk ungefär med samma styrka drabbat de olika delarna av riket. Minst är ökningen i området »Småland och öarna», där den belöper sig till endast 3 öre per liter. Utsträckes jämförelsen till enskilda orter, så finnas några, som före krisen haft låga priser och varest ringa ökning ägt rum. Bland dessa märkas Västervik och Visby, varest mjölken i juni 1914 kostade 14 öre och där under motsvarande månad 1916 priset endast stigit till 16 öre. I Linköping var junipriset 1914 13 öre och under 1916 15 öre. Å andra orter såsom Kiruna och Malmberget—Gällivare var mjölkpriset redan före krisen 17 öre och har sedan stigit med 5 resp. 4 öre per liter. Den största prisuppgången har noterats för följande orter: Landskrona, där priserna äro resp. 12 och 18 öre, och Göteborg, där de belöpa sig till resp. 15 och 21 öre för juni månad 1914 och 1916. Hur kraftig uppgången i dess helhet varit får man ett intryck av, om man besinnar, att genomsnittspriset å oskummad mjölk hållit sig oförändrat vid 14 öre per liter från år 1906 till och med juni 1914, å handskummad mjölk vid 8 öre per liter från år 1912 till och med april 1915 samt å separerad mjölk med 6 öre från år 1912 till och med mars 1915.

[1] Se »Soc. Medd.», årg. 1915, sid. 64—65.

*Smör*priserna hava, vad beträffar mejerismör, även detta kvartal hållit sig jämförelsevis konstanta. Landssmöret har däremot speciellt under senare delen av mars och början av april stigit högst väsentligt, särskilt å de orter, där tillförseln varit mindre god. Enär samtidigt på grund av den tidigare omnämnda överenskommelsen mellan statens livsmedelskommission och exportmejerierna mejerismöret hållit sig vid ett ungefär konstant pris, har å en del orter prisskillnaden mellan de båda smörkvaliteterna blifvit högst ringa. I Göteborg kostade till och med landssmöret under april 2 öre mera per kg. än mejerismöret.

Ost har, vad beträffar helfet och halvfet vara, under kvartalet visat endast en svag tendens till prisökning, medan skummjölksost gått något tillbaka i pris.

Färska ägg hava under kvartalet betingat osedvanligt höga priser; sålunda utgjorde medelpriset för samtliga rapportorter under juni 197 öre per tjog mot 160 under juni 1915 och 131 under samma månad 1914. Orsaken till prisuppgången torde visserligen delvis bero på att hönsstammen enligt uppgift betydligt reducerats, men har även sin förklaring däri, att brist flerstädes uppstått till följd av att uppköpare i spekulationssyfte lagrat stora partier.

Priset å *växtmargarin* har under kvartalet varit underkastat avsevärda stegringar på grund af försvårad tillförsel av och ökade priser å råmaterial.

*Potatis*priset har från mars till april stigit med 1 öre per 5 lit. och har under hela kvartalet hållit sig vid 31 öre. På grund av fjolårets synnerligen goda skörd är priset å denna viktiga vara i år betydligt lägre än föregående år. Priset per 5 lit. belöpte sig sålunda i juni 1915 till ej mindre än 42 öre. Det från och med detta års början inhämtade hektoliterpriset å potatis har befunnits utgöra 4·90 kr. för april, 4·91 kr. för maj och 4·74 kr. för juni. Över huvud taget förete potatispriserna ganska stora växlingar från ort till ort, ofta nog sannolikt beroende på åtgärder från de lokala livsmedelsnämndernas sida.

Medelprisen å de olika slagen av *mjöl* hava endast undergått mindre förskjutningar. Genom ny överenskommelse mellan statens livsmedelskommission och kvarnföreningen har för tiden 1 maj—31 aug. kvarnarnas utförsäljningspris sänkts å sammalet rågmjöl från 25·50 till 24·50 kr. och å finsikt från 31 till 30 kr. per 100 kg. Såsom en följd av denna överenskommelse har priset å dessa båda mjölsorter flerstädes gått tillbaka med 1 à 2 öre per kg. Å ett antal orter, speciellt i norra Sverige, hava dock priserna bibehållits oförändrade, varför genomsnittspriset å finsikt hela kvartalet blivit orubbat; å sammalet rågmjöl har däremot medelpriset gått ned från 29 till 28 öre per kg. Vetemjölspriserna ändrades icke genom nämnda överenskommelse, varför priserna å detta varuslag ej heller i minuthandeln undergått någon förändring.

Med avseende å *gryn* har en prisförhöjning iakttagits av 1 öre per kg. från mars till april och av ytterligare 1 öre från maj till juni för risgryn. Havregrynen hava betingat ett pris av 49 öre per kg. under alla månader av detta år med undantag av april, då priset var 48 öre.

De olika slagen av färskt *kött* hava under kvartalet varit underkastade en utomordentligt kraftig och oavbruten prisförhöjning. Från mars till juni

har sålunda stekkött av nötkreatur ökats med 34 öre och soppkött med 32 öre per kg. Gödkalvsteken har stigit med 24 öre och färskt fårkött med 33 öre per kg.

Färskt *fläsk* har, vad medelpriset beträffar, fluktuerat endast obetydligt, men detta skenbara stillastående orsakas av att den å vissa orter (exempelvis Stockholm) starka nedgången, som åstadkommits genom tillförsel av regulatorsfläsk, utjämnats genom prisstegring å andra platser, och denna uppgång har varit nog kraftig att motväga även den under kvartalet genomförda nedsättningen i priset på regulatorsfläsk med 10 öre per kg. Salt fläsk företer t. o. m. en obetydlig uppgång. Prisuppgifter för juni rörande det för ortsförbrukning till producenterna betalade priset å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) återfinnas i tabellen sid. 844. Medelpriset utgör 1·82 kr. per kg. *mot* 1·80 kr. under maj.

Av de noterade *fisk*sorterna hava abborre och gädda såsom alltid vid denna årstid gått ned i pris; under senaste månaden har dock en ringa prisförhöjning åter inträtt. Färsk sill och strömming hava däremot stigit i pris; sammalunda är ock förhållandet med salt sill, å vilket varuslag medelpriset under juni utgjorde 93 öre mot 81 öre under mars månad och c:a 45 öre före kriget.

Gula ärter hava i stort sett bibehållit sig oförändrade, varemot priset å *bruna bönor* visar en fortgående stegring beroende på den ringa tillförseln.

*Kaffe*priset har visserligen under kvartalet gått uppåt, dock i genomsnitt endast med 8 öre per kg. från mars till juni. — *Socker*priset är oförändrat; vid kvartalets slut infördes å denna vara maximipris.

Vad slutligen *lyse* och *bränsle* beträffar, så har fotogenpriset under kvartalet förblivit oförändrat. Likaledes hava bränntorv och antracit icke visat någon bestämd tendens till uppgång. För övriga bränslesorter hava däremot noterats oavbrutet stegrade priser. De i varulistan upptagna kol- och kokskvaliteterna hava å ett flertal orter försvunnit ur marknaden, varför prisuppgifter från dessa inhämtats å andra i handeln förekommande liknande sorter.

Rörande vedpriserna i de olika delarna av riket har följande sammanställning gjorts för juni månad 1914, 1915 och 1916, (varvid den sedvanliga landsdelsindelningen följts):

Varuslag	Månad och år	Stockholm	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Björkved	juni 1914	31·10	27·90	24·10	27·20	28·50	22·70	25·90
	» 1915	36·80	29·30	26·90	29·30	29·80	24·40	27·80
	» 1916	48·00	41·20	35·10	39·20	40·00	32·60	37·50
Barrved	» 1914	25·30	21·20	18·70	21·50	22·40	18·30	20·90
	» 1915	28·80	22·10	20·90	26·40	23·20	19·70	22·20
	» 1916	39·70	33·10	27·40	34·30	30·50	26·80	30·30

Härav framgår, att prisförhöjningen av ved varit synnerligen stark och drabbat samtliga delar av riket. Det skogrika Norrland har visserligen de lägsta priserna nu såsom före kristidens inträdande, men även här har prisförhöjningen gjort sig starkt gällande. Sålunda betingar en famn björkved i Sundsvall ett pris av 45·10 kr. och en famn barrved 41·00 kr. under juni 1916, vilket senare pris t. o. m. är högre än i Stockholm. De högsta vedpriserna i riket äro rådande i Göteborg, där under hela det gångna kvartalet björkveden kostat 50·80 kr. och barrveden 42·00 kr. per storfamn.

Vad beträffar *kreaturspriserna* under andra kvartalet, innehåller sammandragstabellen å sid. 838—839 uppgifter å medelpriset för olika slag av kreatur för Stockholm, Malmö och Göteborg, under det att i tabellen å sid. 840—843 sammanställts månadspriser under andra kvartalet samt för juni jämväl veckomedelpriserna för dessa tre städer samt för Eskilstuna, Norrköping och Hälsingborg, från vilka orter noteringar numera avlämnas.

Från och med detta kvartals början hava på grund av förändrade noteringar i tabellerna börjat införas prisuppgifter å såväl exportvaror som kreatur för inhemsk förbrukning. En granskning av prisrörelsen under kvartalets olika månader giver vid handen, att den redan under föregående kvartal observerade tendensen till förhöjning av kreaturspriserna under detta kvartal ytterligare stegrats månad för månad, vilket haft till följd den redan omnämnda prisstegringen å kött. Sålunda belöper sig priset å den högsta kvalitet, som användes till inhemsk förbrukning, för kor till 103 öre per kg. under juni mot 86 öre under mars. För kvigor äro motsvarande tal 117 och 92, för tjurar 109 och 92 och för sötmjölkskalvar 114 och 90. För svin har däremot en sänkning av priset kunnat konstateras.

Granskar man därefter med ledning av tabellen å sid. 840—843 prisrörelsen (å slaktkreatur för inhemsk förbrukning) å de sex orter, varifrån noteringar erhållas, framgår det, att densamma varit synnerligen olikformig i fråga om *nötkreatur*. För Stockholm hava priserna räknat från april till juni stigit med 13 à 15 öre för så gott som samtliga kvaliteter, medan ökningen för Eskilstuna och Norrköping belöper sig till ungefär 6 à 8 öre. I Malmö har prisuppgången varit synnerligen kraftig. Sålunda hava kvigor, klass 1 stigit med 21 öre och oxar, klass 2 med 25 öre per kg. I Hälsingborg och Göteborg har prisuppgången likaledes varit betydande, särskilt beträffande kvigor och oxar. Under kvartalet har en viss utjämning av prisförhållandena kunnat förmärkas. Allt fortfarande äro dock Eskilstuna och Norrköping kännetecknade av de lägsta priserna, medan stockholmspriserna numera synas vara de högsta. *Får*priset har stigit mest i Eskilstuna, varest också det högsta prisläget noterats. *Svin*priset har varit underkastat högst betydande förändringar; sålunda hade priset å slakterisvin sjunkit med 6 öre per kg. i Stockholm och 7 öre i Malmö, men stigit med 19 öre i Eskilstuna, 6 öre i Norrköping och 8 öre i Göteborg från april till juni.

Å tabellen sid. 845 meddelas i likhet med föregående kvartal uppgifter rörande *tillförsel* och *konsumtion* av kött- och fläskvaror i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Karlskrona, Malmö, Hälsingborg och Göteborg (endast tillförsel). Upp-

gifterna rörande tillförseln till de offentliga slakthusen hava närmast till ändamål att belysa styrkan av omsättningen å en ort under olika tidpunkter. Konsumtionssiffrorna angående kött- och fläskvaror måste naturligtvis betraktas såsom endast ungefärliga. Vissa mängder av dessa varor såväl tillföras som bortföras från resp. städer utan att komma till vederbörandes kännedom. Detta torde speciellt gälla de förmedelst ångbåtar transporterade varorna; dock har från sakkunnigt håll upplysts, att de icke registrerade varumängderna kunna anses såsom jämförelsevis små, samt att till- och utförsel i här berörda avseende ungefär uppväga varandra. Att de här offentliggjorda siffrorna giva en ganska god föreställning om den verkliga platsförbrukningen torde framgå därav, att konsumtionssiffrorna för såväl nötkreatur som svin under både detta och föregående kvartal ställa sig ungefär likartade i förhållande till folkmängden för de olika orterna. Jämfört med föregående kvartal synes konsumtionen i stort sett hava ökats utom i Malmö, där densamma är ungefär konstant, och i Karlskrona, där föregående kvartals anmärkningsvärt höga siffror högst betydligt reducerats.

Rörande *fisk*priserna lämnas i tabellen, sid. 846—847 en sammanställning av noteringarna från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission och från Göteborgs fiskhamnsauktioner. Beträffande jämförbarheten mellan dessa noteringar hänvisas till anmärkningen å sid. 847. För det gångna kvartalet har maj de lägsta noteringarna, medan såväl april som juni i allmänhet förete högre priser. Att prisstegringen under det gångna året varit synnerligen stor framgår vid en jämförelse mellan junipriserna 1915 och 1916. För i stort sett samtliga fiskslag har en synnerligen stark prisökning inträtt. Särskilt synes detta vara förhållandet i Göteborg, där under juni 1916 ej sällan noteras dubbelt så höga priser som föregående år.

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1905—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	8
3	separerad	»	—	—	—	—	—	5	5	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	212	221	219	226	220	222	228	237
5	mat- (lands-)	»	191	201	199	204	198	200	205	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	150	151	156
7	halvfet, »	»	107	109	116	119	116	114	111	115
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	49	48	51
9	Margarin: högsta kvalitet	»	157	159	157	164	159	169	152	157
10	lägsta »	»	104	108	108	119	116	125	116	122
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	126	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog	133	142	150	148	151	149	149	161
13	» konserverade	»						134	128	139
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 lit.	29	25	29	32	28	27	29	32
16	färsk	»						76	48	49
17	Ärter, gula	kg.	27	26	27	30	28	29	29	30
18	Bruna bönor	»	39	39	40	42	41	46	47	53
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	28	31	33	32	30	31
20	råg-, » » »	»	19	19	20	23	22	20	20	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	24	26	29	28	26	25	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	37	41	40	40	39	41
25	mjukt, limpa, söt	»	34	35	35	39	39	39	37	38
26	» » sur	»	25	26	26	28	28	28	27	29
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	64	65	67	73	74	76	74	76
28	mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	42	44	46	51	58	45	44	45
29	» » mjölk	»						61	60	61
30	Nötkött, färskt: stek	»	89	98	106	109	104	98	96	111
31	soppkött	»	74	81	89	91	85	78	78	91
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	104	116	118	122	120	117	116	123
33	spädkalv	»	53	58	64	66	63	60	58	65
34	Fårkött: färskt, stek	»	105	118	125	125	121	118	115	124
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	103	102	105
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	127	123	114	121	129	120	123
38	salt, svenskt »	»	117	132	131	121	127	138	129	129
39	» amerikanskt	»	118	124	125	121	128	149	139	136
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
42	sill	»	33	34	34	28	28	31	31	32
43	strömming	»	40	40	43	37	37	36	36	36
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
45	rödspotta (»spätta»)	»	71	75	80	81	79	80	79	77
46	salt: sill, prima	»	38	40	41	38	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41
47	strömming	»	25	26	25	25	23	23	25	25
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	54	56	59	60	61	54	51	52
49	» » » rundskuren	»						—	—	—
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176
51	Socker, bit-	»	69	62	62	66	67	71	69	72
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 70	[6] 78	[6] 80	[6] 74	187	185	187
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	322	318	355	388	376	373	373	397
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	112	106	126	139	134	130	132	155
61	eng. kamin- hemkörd	»	—	—	—	—	—	159	156	177

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — pris gällde. — [4]) Uppgifterna avse för juni och juli 1915 en ort, för sept. tre och för okt. fem samt för maj

(juni 1915—juni 1916) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1913	1914	1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	15	16	16	16	16	16	17	17	17	17	18	18	18	18	18	1
8	8	9	9	9	9	9	9	10	10	10	10	10	10	10	10	2
6	6	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	3
236	239	292	277	281	296	308	342	334	318	304	301	301	304	304	304	4
213	218	260	255	252	265	269	291	283	278	270	268	276	284	287	287	5
164	162	197	184	194	206	217	228	235	241	245	249	251	254	258	258	6
121	119	149	138	145	154	166	176	182	187	185	187	191	191	190	192	7
58	60	82	70	78	85	91	103	110	109	110	106	113	121	132	117	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
135	144	170	167	167	167	167	168	176	183	184	188	188	187	190	198	11
159	171	198	160	172	181	180	207	244	254	253	222	203	196	178	197	12
137	151	169	139	—	[7]) 148	[7]) 157	174	198	206	196	181	174	160	148	[7]) 180	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	458	462	477	494	486	474	14
28	30	36	42	41	35	29	27	28	28	29	29	30	31	31	31	15
46	80	87	—	131	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
31	35	57	59	59	58	56	51	56	56	56	56	55	54	54	54	17
48	49	75	71	70	71	70	80	93	98	102	103	103	105	107	107	18
31	33	40	43	43	43	39	38	38	38	38	38	38	38	38	38	19
22	23	32	34	34	34	31	30	30	30	30	30	29	29	29	28	20
27	29	39	41	41	41	40	[9]) 33	[9]) 33	[9]) 33	[9]) 32	[9]) 32	35	35	35	35	21
36	42	52	53	52	51	49	47	47	48	49	49	49	48	49	49	22
41	41	46	46	47	46	46	46	46	47	47	47	49	50	50	51	23
41	43	54	56	56	56	53	53	53	52	52	52	52	52	52	52	24
38	40	48	50	50	50	49	49	48	48	48	48	48	48	48	48	25
30	31	38	39	39	40	39	38	38	37	37	38	37	37	37	37	26
76	78	88	90	90	91	89	88	88	87	88	88	88	88	89	90	27
43	46	53	55	55	55	54	54	53	53	52	52	53	53	53	53	28
60	61	67	69	68	69	69	67	66	65	65	65	65	65	65	65	29
122	116	140	148	155	157	155	151	149	148	150	151	155	162	174	189	30
100	95	119	127	132	135	134	130	128	128	129	130	134	140	153	166	31
131	130	154	159	164	165	165	162	163	165	168	169	173	178	187	197	32
72	70	87	88	90	92	95	96	97	99	100	100	104	107	113	118	33
133	130	158	168	171	169	168	163	164	168	175	179	188	197	207	221	34
114	118	139	138	142	145	146	153	152	153	161	158	167	167	182	186	35
119	121	140	[8]) 133	[8]) 130	—	[8]) 133	[8]) 139	149	170	171	172	174	174	[8]) 148	[8]) 150	36
133	129	191	188	197	208	226	233	230	219	220	221	220	221	222	221	37
140	137	198	194	204	215	232	238	235	230	228	227	231	230	232	233	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
75	76	80	73	77	79	82	83	86	90	91	97	101	92	83	90	40
108	110	117	110	116	120	124	125	127	134	142	144	152	126	124	139	41
34	35	45	34	49	50	55	58	64	65	62	53	54	57	57	66	42
38	39	43	39	42	41	44	49	54	56	55	51	51	50	54	58	43
55	57	62	58	61	61	64	66	69	71	78	75	75	76	74	80	44
79	81	89	83	90	89	91	95	102	105	116	109	107	104	103	115	45
[8]) 45	45	57	47	48	62	68	74	77	79	78	80	81	84	88	93	46
30	31	36	32	32	34	38	43	47	48	52	52	52	53	55	57	47
56	58	72	68	69	74	77	82	86	90	91	91	93	94	98	105	48
76	77	91	82	85	90	96	106	112	114	119	121	121	121	127	134	49
170	159	161	162	162	161	161	161	162	163	165	171	172	173	174	180	50
67	65	66	66	66	66	66	66	66	66	68	68	68	68	68	68	51
—	10	10	10	10	10	10	10	11	11	11	11	11	12	13	13	52
6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	53
20	21	23	22	22	22	23	24	24	24	25	25	26	26	26	26	54
2560	2630	2890	2780	2820	2950	3020	3100	3160	3240	3310	3360	3420	3500	3580	3750	55
2040	2110	2310	2220	2260	2360	2390	2450	2520	2580	2630	2650	2760	2780	2900	3030	56
196	220	290	261	272	301	307	322	355	365	364	360	361	370	369	370	57
401	411	531	468	489	567	614	657	671	683	711	708	700	707	692	702	58
234	242	367	341	358	392	442	438	445	453	472	466	475	486	511	549	59
165	157	211	205	216	229	239	250	255	260	263	265	272	275	280	285	60
189	190	248	231	244	259	279	296	299	304	305	306	312	322	319	331	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för sept. fyra orter samt för juni 1916 tre orter å vilka höga ägg-1916 tre orter och för juni en ort. — [9]) 90 % utmalning.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala		
			April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	21	21	21	21	21	21	20	20	20
2	handskummad	»	10	10	10	—	—	—	10	10	10
3	separerad	»	10	10	10	10	10	10	10	10	10
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	300	300	300	300	300	308	307	304
5	mat- (lands-)	»	282	289	290	280	283	285	281	281	280
6	Ost: helfet, okryddad	»	263	272	270	250	247	263	259	264	265
7	halvfet, »	»	200	195	206	209	198	193	210	212	192
8	skummjölks-, »	»	135	—	147	—	—	—	160	160	—
9	Margarin, växt-	»	185	192	200	191	187	195	183	186	207
10	Ägg: svenska, färska	tjog	232	192	230	200	187	214	185	174	184
11	» konserverade	»	165	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	36	34	32	25	25	25	30	31	26
13	»	hl.	533	533	484	400	392	375	470	470	425
14	färsk	5 lit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	57	54	57	53	48	49	46	44	41
16	Bruna bönor	»	120	—	—	—	—	90	103	103	105
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	37	37	38	37	38	36	36	36
18	råg-, » » »	»	29	28	27	29	28	28	28	28	28
19	rågsikt-, » » »	»	35	34	34	36	35	35	34	33	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	48	49	50	48	48	49	46	48	48
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	55	52	54	55	50	55	48	49	50
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	51	51	46	47	47	48	47	48
23	mjukt, limpa, söt	»	62	61	61	58	59	58	54	56	58
24	» » sur	»	51	51	51	—	—	—	40	42	43
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	99	102	101	98	98	100	105	103	105
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	71	73	72	55	58	63	63	63	63
27	ligaste sort » » mjölk	»	85	85	84	72	76	80	68	69	70
28	Nötkött, färskt: stek	»	192	201	223	169	179	199	153	159	171
29	soppkött	»	151	170	173	144	152	165	138	145	153
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	197	213	237	194	197	212	173	181	185
31	spädkalv	»	130	136	141	107	107	134	95	93	98
32	Fårkött: färskt, stek	»	239	259	281	228	239	249	190	200	215
33	salt, svenskt	»	203	223	218	187	200	—	175	213	226
34	Renkött, färskt, stek	»	193	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	267	266	235	233	231	230	222	224	233
36	salt, svenskt »	»	265	252	255	237	225	233	228	229	248
37	*Fisk, färsk: abborre	»	98	105	117	92	85	96	65	79	78
38	gädda	»	137	134	170	110	118	136	119	104	135
39	sill	»	70	—	—	50	—	—	50	—	—
40	strömming	»	40	47	70	45	48	57	49	47	48
41	torsk	»	81	72	84	88	94	105	99	86	87
42	rödspotta (»spätta»)	»	107	116	122	99	90	119	96	85	85
43	salt: sill, prima	»	88	94	102	85	85	100	83	93	94
44	strömming	»	62	53	56	58	—	60	—	55	50
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	99	120	126	98	90	100	99	99	—
46	» » » rundskuren	»	120	130	150	—	—	—	124	123	118
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	186	187	199	178	177	186	182	182	190
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	66	68	68	68	68
49	Salt (matsalt)	»	13	14	15	14	12	15	14	15	12
50	Svagdricka	lit.	10	10	10	9	9	9	7	7	7
51	Fotogen, Water White	»	28	28	25	26	26	26	25	25	27
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	4500	4500	4800	3870	3830	4400	3600	3800	4300
53	barr-	»	3530	3800	3970	3070	3330	3870	2800	3000	3000
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	650	667	671	650	700	725	738	738	738
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	525	525	525	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	235	265	265	250	280	300	320	320	—
58	eng. kamin- » hemkörd	»	325	325	325	—	—	—	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala under april öre, under juni braxen 100 à 120, id 90, makrill 100 och sik 100 öre; för Linköping sjötunga under tunga 150 à 200 och vitling 60 à 70 öre, under maj hälleflundra 200, kolja 80 à 90, sjötunga 100 à 135,

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
Nyköping			Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			
April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	
Medelpris (öre)																		
17	17	17	16	16	16	15	15	15	17	18	18	16	16	16	17	17	17	1
8	8	8	8	8	8	10	10	10	9	9	10	9	9	9	9	9	9	2
7	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	9	8	8	8	7	7	7	3
300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	302	303	302	300	300	300	4
296	300	287	289	296	273	290	290	285	296	291	291	279	285	291	281	285	287	5
300	300	260	267	265	267	247	249	249	264	264	264	231	240	247	211	205	212	6
180	181	173	189	190	190	181	189	193	233	233	233	170	190	190	153	153	155	7
—	—	—	130	130	135	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
190	189	204	200	200	205	190	200	210	192	189	194	181	188	192	188	189	191	9
164	171	181	175	179	194	176	164	185	196	177	200	169	168	192	190	173	190	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
25	24	25	25	25	25	29	27	27	26	26	29	29	28	28	30	30	30	12
400	400	400	400	400	400	413	397	387	475	425	433	429	400	367	413	406	413	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
47	46	44	47	45	45	52	50	50	48	49	49	44	46	46	54	52	51	15
110	110	113	—	—	—	105	103	103	—	—	—	100	110	—	88	93	96	16
37	37	37	37	37	37	36	36	36	37	37	37	37	37	37	36	37	37	17
29	28	28	28	27	27	29	28	28	28	27	27	28	28	28	29	27	28	18
35	35	34	34	34	34	35	35	34	35	34	34	33	33	33	36	36	35	19
48	48	48	48	48	50	50	50	50	50	50	50	48	49	49	48	50	50	20
51	50	52	50	50	50	51	50	50	50	50	49	49	46	47	52	51	60	21
47	47	48	46	45	45	48	48	49	45	45	45	49	48	48	56	57	56	22
42	42	41	50	50	51	57	57	58	53	54	54	48	48	49	46	47	45	23
43	43	42	—	—	—	41	41	42	—	—	—	41	40	40	39	39	38	24
84	85	90	77	78	79	90	91	90	102	102	104	—	—	—	96	99	101	25
47	45	47	65	64	65	50	50	51	48	48	48	45	46	45	58	56	57	26
57	57	58	75	75	75	56	56	57	66	66	66	68	68	68	65	67	66	27
165	178	186	178	190	186	175	181	195	175	187	199	185	201	211	179	186	205	28
126	143	149	156	166	169	162	171	179	163	175	185	160	170	177	165	174	191	29
193	209	210	196	207	227	184	185	204	189	198	214	178	202	208	175	179	186	30
—	—	—	127	130	133	—	—	—	—	—	—	97	106	118	98	98	118	31
167	—	—	231	240	245	224	237	257	226	260	300	213	234	246	176	215	259	32
—	—	—	—	—	—	178	212	—	—	—	—	160	200	250	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
246	240	249	231	226	225	221	222	226	253	254	247	222	225	231	230	230	230	35
—	—	—	240	234	234	235	234	236	258	257	257	226	221	230	230	230	230	36
80	56	60	96	80	90	88	88	94	76	74	89	95	85	91	80	88	95	37
115	113	131	106	130	141	112	126	152	113	117	148	131	128	140	128	124	148	38
—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	39
36	50	49	50	61	70	41	51	58	32	53	50	45	56	60	37	46	55	40
83	95	103	100	80	90	89	88	109	85	93	108	100	98	88	74	85	84	41
109	103	108	—	110	—	97	93	108	106	109	146	106	103	109	98	92	96	42
84	85	89	90	90	100	88	88	92	79	90	89	83	88	92	76	76	76	43
—	—	65	—	—	—	50	50	60	50	50	50	50	—	75	—	—	—	44
103	103	100	100	120	150	95	—	—	95	97	103	86	85	90	90	94	110	45
—	—	—	110	130	165	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
174	176	177	165	175	190	170	170	171	174	174	177	159	161	163	157	171	171	47
68	68	68	68	68	68	67	67	67	69	68	68	67	67	67	68	68	68	48
12	12	12	12	15	15	15	14	14	11	10	10	12	15	15	12	12	12	49
8	8	8	8	8	8	7	9	9	6	6	7	8	8	8	6	6	6	50
25	25	25	25	25	27	29	25	25	24	24	24	25	25	25	25	25	25	51
4000	4000	4000	3780	3720	3780	3500	3500	3900	4000	4000	4100	3550	3970	3990	3700	3600	3670	52
3150	3180	3200	3150	3090	3280	2800	2900	3300	3400	3400	3500	—	3190	3190	—	2900	2600	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	340	340	340	—	—	—	—	—	—	54
750	750	750	750	750	750	710	710	710	650	650	650	667	667	675	700	700	667	55
450	425	500	488	525	525	525	525	525	465	465	465	488	525	550	550	550	613	56
260	275	294	240	240	240	300	300	368	258	258	258	300	315	310	235	235	235	57
325	325	—	335	335	335	—	—	—	280	280	280	325	322	325	325	320	325	58

asp 100 à 120 öre, under maj braxen 50 à 75, id 75 à 80, kolja 75 à 90, sjötunga 100 och vitling 60 à 65 maj 70 à 125 och juni 100 à 150 öre; för Norrköping under april hälleflundra 200, kolja 80 à 100, sjö- och vitling 60 à 70 öre, under juni hälleflundra 200, kolja 80 à 100, sjötunga 135 à 175 och vitling 70 à 90 öre.

	1	2	30	31	32	33	34	35	36	37	38
	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik		
			April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	16	16	16	18	18	18	16	16	16
2	handskummad	»	11	11	11	9	9	9	—	—	—
3	separerad	»	7	7	7	7	7	7	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	305	315	312	300	300	300	300	300	300
5	mat- (lands-)	»	287	293	284	293	288	278	296	295	286
6	Ost: helfet, okryddad	»	272	277	274	270	277	283	262	261	273
7	halvfet, »	»	195	195	197	—	—	—	188	175	—
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	185	194	194	186	186	193	194	194	199
10	Ägg: svenska, färska	tjog	166	158	175	175	156	178	169	158	180
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	20	24	24	30	29	28	35	35	35
13	»	hl.	368	438	433	480	400	400	469	407	375
14	färsk	5 lit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	56	54	55	52	53	52	55	55	55
16	Bruna bönor	»	98	98	100	115	115	115	70	70	100
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	38	37	37	37	37	37	37
18	råg-, » » »	»	29	28	28	27	27	27	—	—	29
19	rågsikt-, » » »	»	36	35	35	35	34	34	34	33	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	47	50	50	48	50	50	50	50	50
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	47	48	48	46	48	49	46	47	47
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	54	54	54	56	56	58	55	58	58
23	mjukt, limpa, söt	»	39	38	38	37	35	35	45	45	45
24	» » sur	»	30	30	30	31	30	30	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	78	78	78	74	73	73	86	86	86
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	42	42	42	43	41	42	47	47	47
27	ligaste sort } » » mjölk	»	53	53	53	55	53	53	70	70	70
28	Nötkött, färskt: stek	»	159	177	193	156	183	198	177	193	212
29	soppkött	»	140	155	173	136	161	175	144	163	176
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	175	189	193	164	177	196	169	176	176
31	spädkalv	»	125	118	125	94	100	106	106	114	115
32	Fårkött: färskt, stek	»	185	192	200	169	183	198	178	187	200
33	salt, svenskt	»	165	191	194	180	190	190	165	165	165
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	220	227	236	225	226	228	223	219	220
36	salt, svenskt »	»	218	230	236	229	233	233	225	238	228
37	*Fisk, färsk: abborre	»	83	93	99	75	76	84	66	54	59
38	gädda	»	83	112	130	126	139	184	113	99	105
39	sill	»	—	—	—	—	—	—	50	38	—
40	strömming	»	59	68	91	58	61	70	25	32	45
41	torsk	»	71	74	76	68	69	69	71	55	53
42	rödspotta (»spätta»)	»	92	94	102	93	100	118	—	—	—
43	salt: sill, prima	»	86	101	108	88	87	95	80	83	90
44	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	—	90	110	110	83	83	90
46	» » » rundskuren	»	120	120	120	—	—	—	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	173	173	173	175	174	175	160	160	166
48	Socker, bit-	»	70	70	70	69	69	69	69	69	69
49	Salt (matsalt)	»	14	15	15	12	14	15	15	15	12
50	Svagdricka	lit.	7	8	8	6	6	6	7	7	7
51	Fotogen, Water White	»	25	25	25	24	24	24	25	25	25
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per	famn	2900	3280	3280	2700	2790	2850	3200	3150	3290
53	barr- { »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	2060	2310	2310	2250	2480	2550	2450	2400	2540
54	Bränntorv	100 kg.	317	350	353	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	700	700	700	700	700	700	700	—	—
56	eng. hushålls- (fyrkol) } körd	»	—	—	—	—	—	—	400	400	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) }	»	—	—	—	250	250	250	—	—	—
58	eng. kamin- » }		300	325	330	265	275	275	—	—	—

[1]) För alved har betalats i Visby under april 40·30, maj 41·00 och juni 38·00 kr. per famn.

39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	
Visby			**Karlskrona**			**Kristianstad**			**Malmö**			**Lund**			**Landskrona**			
April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	
						Medelpris (öre)												
16	16	16	18	18	18	17	18	18	19	19	19	17	17	17	18	18	18	1
8	8	8	13	13	13	9	10	10	12	12	12	—	—	—	8	8	8	2
6	6	6	9	9	9	6	6	7	9	9	9	8	8	8	7	7	7	3
300	300	300	300	300	300	300	300	300	295	295	295	300	300	300	300	300	300	4
265	266	266	277	274	269	280	281	284	278	278	281	290	290	290	271	273	287	5
287	286	279	245	245	248	266	274	274	281	282	289	257	284	288	267	271	268	6
—	—	—	204	204	204	185	185	185	218	219	219	180	190	206	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
190	191	197	185	190	196	195	195	195	190	190	195	180	190	190	186	189	195	9
185	156	190	164	151	176	181	171	185	198	173	203	167	164	187	182	171	193	10
—	—	—	—	—	—	155	145	155	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
30	25	25	31	31	29	38	33	27	30	32	30	30	30	30	30	30	37	12
320	300	300	517	517	500	460	460	460	450	450	450	490	445	400	450	500	575	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
55	55	53	60	61	61	57	55	55	60	60	60	54	54	54	63	59	59	15
105	100	108	138	145	100	113	115	115	120	123	132	100	100	105	100	100	100	16
38	38	38	40	40	40	36	36	36	38	38	38	38	38	38	38	38	38	17
28	28	28	30	28	28	28	27	27	32	32	32	30	30	30	30	29	29	18
36	35	35	37	36	36	34	33	33	36	36	35	34	34	34	35	33	33	19
50	50	50	50	50	51	50	50	50	50	50	52	50	50	50	50	50	50	20
53	53	—	50	57	60	45	45	45	51	51	52	48	48	49	50	50	50	21
45	45	45	51	51	51	62	60	60	68	68	64	60	60	60	67	66	68	22
40	40	40	43	43	44	35	33	33	32	32	32	38	38	39	39	40	40	23
33	33	33	34	34	34	28	27	27	25	26	25	28	28	27	28	28	28	24
92	92	92	84	84	84	78	75	75	81	81	81	—	—	—	88	88	88	25
45	45	45	—	—	—	67	67	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
56	56	56	65	65	68	73	73	73	57	57	57	59	59	61	60	60	58	27
161	165	172	177	200	204	145	169	184	161	179	195	172	175	196	151	169	192	28
146	153	160	160	180	184	127	153	164	151	164	175	148	157	175	137	144	167	29
154	152	160	200	200	203	160	169	171	175	190	208	220	233	238	186	188	211	30
—	—	—	136	137	141	120	127	132	131	138	145	132	150	150	125	127	130	31
176	177	193	205	214	224	184	190	200	250	250	250	230	250	250	241	264	276	32
150	170	177	188	191	213	178	186	198	160	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—	34
232	224	219	233	228	220	241	254	231	238	235	235	220	216	200	223	218	210	35
240	238	230	234	229	236	256	266	256	293	290	273	-	240	230	—	250	243	36
125	123	133	71	66	68	83	89	89	99	94	108	92	88	100	—	—	—	37
149	147	170	120	112	126	126	124	147	146	148	181	138	136	174	150	150	150	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	52	51	—	—	—	37	37	43	39
35	51	61	20	30	57	25	23	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
79	73	80	41	42	34	53	53	56	68	74	73	68	67	77	68	62	64	41
107	110	127	100	100	100	90	95	111	99	98	117	106	105	128	91	82	90	42
84	90	100	75	80	85	97	98	98	109	114	119	98	100	78	90	95	95	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
93	97	100	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	45
—	—	—	125	125	125	—	—	—	—	140	130	—	—	—	110	—	—	46
180	182	185	176	176	178	167	168	184	178	183	187	165	169	170	178	180	179	47
70	70	70	70	70	70	68	68	68	68	68	68	69	69	69	68	68	68	48
15	15	15	13	13	13	12	12	12	10	10	11	12	12	12	10	10	10	49
6	6	6	8	8	8	7	7	7	6	6	6	6	6	6	6	6	6	50
28	28	28	25	25	25	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	51
4200	4360	4440	2880	2880	2880	3020	2900	3150	4790	4790	4590	3940	3960	3890	4460	4460	4460	52
[1])3020	[1])3580	[1])3700	—	—	—	2140	2140	2270	4390	4390	4190	3640	3640	3690	4190	4190	4390	53
—	—	—	—	—	—	305	300	300	450	450	450	400	—	—	—	—	375	54
750	788	788	608	608	608	700	700	700	—	594	633	658	658	685	575	575	607	55
—	475	500	450	500	517	500	500	—	490	479	525	513	483	528	450	500	533	56
300	308	308	230	230	250	310	305	295	240	250	250	210	210	210	230	250	250	57
—	—	—	300	288	275	—	—	—	292	294	323	311	315	318	310	325	333	58

	1	2	57	58	59	60	61	62	63	64	65
	Varuslag	Kvantitet	Hälsingborg			Ystad			Halmstad		
			April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	16	16	16	18	18	18	18	18	18
2	handskummad	»	8	8	8	9	9	9	10	10	10
3	separerad	»	6	6	6	6	6	6	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	299	299	299	300	300	300	300	300	300
5	mat- (lands-)	»	277	282	287	280	280	280	285	287	286
6	Ost: helfet, okryddad	»	267	273	277	264	266	267	252	253	246
7	halvfet, »	»	195	189	191	203	207	207	195	193	198
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	185	195	203	192	196	200	190	195	200
10	Ägg: svenska, färska	tjog	183	173	195	271	157	200	181	167	193
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	30	30	32	25	25	25	28	27	26
13	»	hl.	488	488	488	425	385	375	465	465	447
14	färsk	5 lit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	60	60	60	63	60	60	55	55	55
16	Bruna bönor	»	117	121	120	125	129	126	113	117	117
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	37	37	38	38	38	36	36	36
18	råg-, » »	»	29	28	28	31	31	31	28	27	27
19	rågsikt-, » »	»	35	34	34	35	35	35	34	33	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	48	49	49	50	52	53	48	50	50
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	50	49	51	53	52	55	47	49	49
22	Rågbröd: hårt (*spis-*), grovt	»	65	65	65	70	67	68	50	50	50
23	mjukt, limpa, söt	»	40	40	40	37	37	37	38	38	38
24	» » sur	»	28	28	28	28	27	27	29	29	29
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	89	90	90	80	80	80	79	84	84
26	mjukt, bil- \ bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	ligaste sort / » » mjölk	»	57	57	57	64	64	64	59	61	61
28	Nötkött, färskt: stek	»	162	180	196	164	171	191	169	176	204
29	soppkött	»	153	168	185	150	158	174	154	164	185
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	186	203	214	173	177	195	178	184	196
31	spädkalv	»	119	122	128	111	110	123	136	134	142
32	Fårkött: färskt, stek	»	250	239	229	204	210	226	192	204	212
33	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	—	150	180
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	250	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	224	221	215	225	220	213	218	221	210
36	salt, svenskt »	»	248	243	233	255	263	263	234	240	223
37	*Fisk, färsk: abborre	»	85	77	85	125	125	125	110	105	—
38	gädda	»	135	126	150	150	150	150	129	117	151
39	sill	»	69	77	83	55	53	46	66	78	70
40	strömming	»	57	62	64	55	53	47	60	57	72
41	torsk	»	59	59	68	60	60	55	65	56	62
42	rödspotta (»spätta»)	»	127	130	158	140	130	133	93	93	109
43	salt: sill, prima	»	95	102	115	113	113	113	88	98	98
44	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	100	100	113	—	—	—	100	—	110
46	» » » rundskuren	»	125	125	150	145	145	145	133	134	128
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	182	181	186	188	188	204	171	171	178
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	68	69	69	69
49	Salt (matsalt)	»	10	10	11	12	13	14	12	14	14
50	Svagdricka	lit.	7	7	7	5	5	6	7	7	7
51	Fotogen, Water White	»	24	24	24	24	24	26	24	24	24
52	Ved: björk- \ osågad, hemkörd (per »storfamn»: $2{\cdot}5 \times 1{\cdot}6 \times 0{\cdot}89$ m. = 3·56 kbm.)	famn	3470	3470	4090	4590	4170	4170	3560	3410	3500
53	barr- \	»	2980	2980	3720	2310	2310	2310	[1])2950	[1])2990	[1])3130
54	Bränntorv	100 kg.	325	325	325	320	320	320	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») \ hemkörd	hl.	775	713	775	—	488	488	700	700	700
56	eng. hushålls- (fyrkol) \ hemkörd	»	464	500	567	398	398	435	500	550	675
57	Koks: gasverks- (okrossad) \ hemkörd	»	230	262	262	225	—	—	—	—	—
58	eng. kamin- » \ hemkörd	»	300	300	315	265	—	—	295	305	330

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Halmstad under sjötunga 300, slätvar 100 à 150, vitling 50 à 70 och ål 150 à 200 öre, under maj braxen 60 à 80, flundra sik 100 à 125 och vitling 50 à 70 öre, under juni flundra 40 à 80, hälleflundra 250, kolja 70 à 100, långa 80 öre. — [1]) I Halmstad har betalats för bokved under april 38·70, maj 37·40, juni 38·20 kr. per famn

66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	88	
Göteborg			**Lysekil**			**Vänersborg**			**Borås**			**Tidaholm**			**Karlstad**			
April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	
Medelpris (öre)																		
21	21	21	18	18	18	18	18	18	18	18	18	17	17	17	19	19	19	1
12	12	12	11	11	11	12	10	11	11	11	11	9	9	9	9	9	9	2
11	11	11	—	—	10	10	8	9	9	9	9	7	7	7	9	9	9	3
294	295	295	315	315	315	300	300	300	300	300	300	300	300	300	304	308	308	4
296	293	288	294	296	282	295	295	261	287	297	275	288	292	289	293	295	286	5
250	250	253	240	248	248	238	250	247	228	234	231	245	277	265	247	252	250	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	174	174	177	142	146	148	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	113	113	112	102	104	110	—	—	—	8
185	185	185	195	195	210	188	188	195	191	193	208	198	192	210	190	200	218	9
198	174	198	165	147	169	173	162	190	189	170	199	178	163	165	182	171	197	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
35	34	32	35	35	35	35	35	35	33	31	31	30	30	30	30	36	36	12
630	620	578	619	625	625	625	625	625	500	475	495	416	416	416	560	560	583	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
55	54	55	59	59	58	53	50	50	54	54	54	60	60	60	62	62	63	15
118	120	113	—	—	120	100	120	100	100	—	—	—	—	—	105	105	100	16
37	37	37	37	37	37	37	38	38	38	38	38	39	37	37	38	39	39	17
29	28	28	29	28	28	29	29	29	29	29	29	30	28	28	30	29	29	18
35	34	34	35	34	34	35	35	34	35	34	34	37	35	35	36	35	35	19
46	48	48	50	50	50	50	50	50	47	50	50	50	49	50	49	51	51	20
49	49	49	45	50	50	47	48	48	58	60	60	50	48	50	48	48	60	21
51	51	51	49	49	49	61	65	66	54	54	54	65	65	62	50	50	50	22
48	48	50	41	48	48	53	52	53	50	50	50	50	50	50	48	48	47	23
32	32	32	34	34	35	—	—	—	—	—	—	48	48	45	41	41	41	24
77	78	78	78	78	78	89	91	90	83	83	83	75	75	75	95	95	96	25
48	48	48	50	50	50	50	50	47	55	54	54	—	—	—	50	50	47	26
55	55	57	61	59	59	61	63	60	67	67	67	60	60	60	62	62	62	27
181	213	228	178	188	195	169	175	183	171	206	221	177	175	178	155	183	201	28
158	186	198	158	176	180	146	153	162	133	175	183	150	150	150	145	163	178	29
178	205	218	185	189	198	168	174	180	182	206	222	190	187	187	170	182	194	30
115	121	128	98	101	107	95	98	101	100	116	135	82	85	87	104	106	105	31
225	237	245	200	200	205	200	208	221	185	218	240	177	181	184	200	213	—	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	172	168	170	—	—	—	33
190	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
225	225	228	—	223	220	209	215	215	208	220	225	218	218	223	240	240	240	35
240	240	240	240	243	243	235	235	235	226	228	233	224	224	220	240	240	240	36
135	120	144	—	—	—	75	85	81	93	93	99	100	87	100	92	82	103	37
138	240	200	—	—	—	119	98	120	125	128	147	125	115	125	136	118	163	38
65	—	—	—	—	—	62	—	60	62	78	—	60	—	—	—	—	—	39
51	79	81	—	—	—	67	—	—	60	62	68	60	60	—	59	65	67	40
72	68	74	57	49	50	71	55	73	62	62	71	93	91	83	84	97	117	41
127	128	144	80	82	80	119	93	—	118	112	137	98	96	98	106	108	125	42
93	97	99	100	100	98	80	80	90	78	86	100	80	80	80	94	96	98	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
95	107	119	110	90	90	95	110	110	108	119	124	95	94	90	105	104	107	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	46
173	173	177	180	179	180	166	165	178	168	169	186	180	180	180	174	174	177	47
68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	70	70	70	48
12	12	12	12	15	15	10	10	10	12	12	12	12	13	15	14	15	15	49
10	10	10	9	9	9	8	8	8	8	8	9	6	6	6	8	8	8	50
24	24	25	24	24	24	24	24	24	24	24	26	28	26	26	26	26	26	51
5080	5080	5080	4000	4400	4500	3650	4000	4200	3860	3860	3860	2840	2520	2940	3700	4030	4280	52
4200	4200	4200	3000	3500	3270	2600	3300	3200	2860	2860	2860	2020	1890	2040	2770	3220	3280	53
500	500	500	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54
650	650	700	—	—	650	700	700	700	667	675	675	750	750	750	700	700	700	55
500	575	650	450	565	565	—	—	—	475	—	—	500	500	500	—	—	—	56
255	255	275	—	—	—	250	250	280	317	313	325	325	325	325	300	275	275	57
325	325	360	335	335	335	350	—	—	—	—	—	—	—	—	317	313	325	58

april hälleflundra 200 à 250, id 50 à 100, kolja 50 à 100, mört 25 à 50, piggvar 175 à 250, sik 150 à 175, 40 à 60, hälleflundra 160 à 225, id 50, kolja 60 à 80, lake 75, mört 50, långa 100, rödtunga 70 à 100, 100 à 125, piggvar 100 à 175, rödtunga 80 à 125, sjötunga 175 à 300, slätvar 80 à 150 och vitling 60 à och för ribbved under april 18·80, maj 19·00 och juni 23·60 kr. per famn.

	1	2	84	85	86	87	88	89	90	91	92
	Varuslag	Kvantitet	Örebro			Kopparberg			Västerås		
			April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	17	18	18	17	18	18	20	20	20
2	handskummad	»	—	—	—	9	9	9	11	11	11
3	separerad	»	7	8	8	—	8	—	9	9	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	300	300	—	300	300	300	300	300
5	mat- (lands-)	»	285	293	292	283	285	289	297	296	290
6	Ost: helfet, okryddad	»	250	255	260	236	238	240	250	256	256
7	halvfet, »	»	190	200	210	175	168	178	198	200	204
8	skummjölks-, »	»	125	125	130	100	100	100	105	105	113
9	Margarin, växt-	»	194	194	200	191	191	191	181	183	199
10	Ägg: svenska, färska	tjog	181	169	186	191	177	193	177	174	195
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 lit.	25	28	28	40	30	30	25	25	25
13	»	hl.	413	413	413	700	450	450	375	350	350
14	färsk	5 lit	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	45	40	40	50	49	49	49	46	48
16	Bruna bönor	»	—	—	—	—	—	90	90	92	87
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	37	37	38	38	38	36	36	36
18	råg-, » » »	»	28	27	27	29	28	28	28	27	27
19	rågsikt-,[1]) » » »	»	35	34	34	35	35	35	35	35	35
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	46	47	47	49	49	50	45	49	49
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	50	50	50	48	47	47	50	49	50
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	45	45	45	43	43	43	44	44	44
23	mjukt, limpa, söt	»	47	47	48	47	47	51	48	48	48
24	» » sur	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	90	90	90	90	90	91	95	95	95
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	49	51	49	44	44	44	44	44	44
27	ligaste sort } » » mjölk	»	73	71	73	78	78	78	62	63	63
28	Nötkött, färskt: stek	»	163	168	186	153	171	180	170	177	191
29	soppkött	»	137	139	154	134	140	153	141	149	169
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	173	175	214	166	173	189	181	189	198
31	spädkalv	»	114	124	136	93	94	107	108	108	112
32	Fårkött: färskt, stek	»	225	225	231	200	200	200	228	243	245
33	salt, svenskt	»	—	—	—	175	175	—	—	—	—
34	Renkött, färskt, stek	»	170	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	229	235	243	205	206	219	225	233	235
36	salt, svenskt »	»	230	235	245	230	230	230	227	233	236
37	*Fisk, färsk: abborre	»	79	61	86	88	72	78	90	72	95
38	gädda	»	113	119	158	129	120	151	114	114	159
39	sill	»	60	50	—	—	—	—	—	—	—
40	strömming	»	53	58	67	50	—	60	45	50	59
41	torsk	»	80	—	80	89	—	100	98	—	65
42	rödspotta (»spätta»)	»	100	90	—	110	—	—	95	—	—
43	salt: sill, prima	»	78	88	95	76	78	81	75	85	84
44	strömming	»	—	—	50	57	55	50	50	60	50
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	95	90	90	90	90	97	85	93	105
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	170	200	164	164	173	170	172	174
48	Socker, bit-	»	68	68	68	67	68	68	66	66	66
49	Salt (matsalt)	»	12	14	14	12	12	12	12	12	12
50	Svagdricka	lit.	7	7	7	6	6	6	8	8	8
51	Fotogen, Water White	»	26	26	26	26	26	26	25	25	25
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	4450	4450	4590	2840	3020	3020	4160	4160	4500
53	barr-	»	3310	3310	3270	2270	2210	2210	3160	3160	3500
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	725	725	725	700	700	700	700	700	800
56	eng. bushålls- (fyrkol) } hem-	»	450	625	625	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) } körd	»	265	265	265	300	300	300	275	288	273
58	eng. kamin- »	»	325	350	350	—	—	345	313	—	325

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro under april 80 à 100 öre; för Falun under april kolja och vitling 80 öre, under maj kolja 70 à 80 och vitling 60 à 80 vitling 75 à 80 öre, under maj kolja 70 à 80 vitling 65 à 75 öre, under juni kolja 80 à 90 och vitling

93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	
Falun			Domnarvet o. Borlänge			Ludvika			Gävle			Söderhamn			Sundsvall: staden			
Aprli	Maj	Juni	April	Maj	J uni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	
Medelpris (öre)																		
18	20	20	16	16	16	17	17	17	21	21	21	19	19	19	21	21	22	1
10	10	10	8	8	8	8	8	8	11	11	11	10	10	10	14	14	15	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	—	8	8	8	11	11	—	3
300	302	311	300	307	311	348	320	300	302	302	302	323	300	300	338	347	344	4
280	280	296	270	283	297	290	292	295	287	285	289	280	285	296	288	297	306	5
256	260	252	247	247	257	234	234	232	248	248	248	230	231	230	252	252	251	6
180	*175*	*178*	—	*180*	—	—	*175*	*175*	*198*	*200*	*210*	—	—	—	*193*	*210*	*200*	7
—	—	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	—	—	—	—	8
190	191	207	187	197	213	188	190	190	188	190	200	184	191	195	188	199	204	9
229	187	222	219	185	202	215	181	205	227	189	214	222	196	207	241	210	230	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
28	27	27	28	28	28	31	32	32	27	28	29	27	30	30	36	36	36	12
525	475	420	543	560	560	544	555	555	394	423	423	473	560	550	600	600	600	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
53	54	55	55	55	45	53	53	53	55	55	53	52	52	51	59	57	59	15
89	85	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	125	123	125	16
37	37	37	37	37	37	37	37	37	38	38	38	38	38	38	39	39	39	17
28	28	28	28	27	28	28	28	28	28	28	28	28	28	27	31	31	30	18
35	34	34	35	33	34	35	35	35	36	36	36	36	36	34	38	38	37	19
48	48	48	48	50	49	47	50	50	45	45	45	47	47	47	49	49	49	20
45	47	49	47	48	50	45	50	50	46	46	46	46	46	48	52	52	54	21
46	46	46	45	45	45	45	45	45	46	46	46	45	45	45	49	48	48	22
52	54	52	49	54	54	55	55	56	47	46	47	50	49	50	50	49	50	23
53	53	50	—	—	—	—	55	56	37	35	35	38	40	39	45	43	45	24
108	104	103	103	103	100	90	90	92	90	90	86	66	70	70	91	97	94	25
49	48	47	53	45	47	61	61	62	50	50	50	43	40	45	61	60	60	26
70	68	69	70	64	64	—	82	—	59	60	57	62	62	63	76	77	77	27
167	170	185	166	173	188	168	179	197	159	166	181	166	169	179	164	177	204	28
137	145	158	140	151	158	140	148	171	138	146	161	146	149	159	139	154	178	29
176	180	190	170	179	188	183	188	188	193	193	218	190	190	198	169	189	216	30
108	111	114	99	107	108	130	123	—	118	110	127	101	100	117	111	120	131	31
186	181	191	171	180	186	200	—	200	185	186	238	200	200	200	187	193	233	32
193	190	200	185	—	200	—	—	—	150	165	153	200	—	—	150	200	180	33
166	—	—	—	—	—	—	—	—	177	—	—	—	—	—	160	—	—	34
220	225	226	220	220	222	205	208	219	213	213	210	211	209	210	222	222	237	35
223	228	232	—	225	230	220	220	220	200	200	203	220	—	—	220	224	233	36
112	88	112	96	85	99	118	86	125	87	64	82	92	78	79	92	82	79	37
148	118	156	136	112	144	137	122	150	153	109	148	125	106	118	137	126	130	38
72	70	—	—	—	—	--	—	—	50	53	65	—	—	—	—	—	—	39
56	50	153	50	49	51	50	50	50	44	53	44	51	53	45	61	68	65	40
80	78	91	80	74	78	83	97	133	75	80	72	79	75	75	75	75	—	41
121	115	126	120	110	116	139	130	140	106	115	125	103	107	105	93	100	—	42
74	72	81	70	80	88	71	71	76	76	78	82	83	82	89	84	82	105	43
51	52	55	45	50	50	—	—	—	50	44	55	—	—	50	58	73	75	44
97	97	95	90	100	110	86	83	83	95	—	120	85	—	—	95	100	100	45
123	123	129	110	120	122	—	—	—	133	137	144	125	125	—	118	128	125	46
176	175	191	170	177	177	158	158	158	168	171	171	165	165	172	181	185	188	47
67	67	67	67	67	67	68	68	68	67	68	68	70	70	67	70	69	68	48
11	11	11	11	12	12	12	12	12	11	12	13	10	10	12	15	15	15	49
7	7	7	7	7	7	7	8	8	7	7	7	8	8	8	7	7	8	50
26	25	25	27	28	28	27	27	27	25	25	25	26	27	26	—	29	29	51
3080	3750	3860	3010	—	—	3000	3020	3020	4000	4200	4330	3060	3150	3280	3590	3910	4540	52
2750	2840	2760	2260	—	2610	1960	2080	2080	3250	3250	3630	2330	2460	2460	3060	3280	4100	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54
713	700	783	700	700	717	650	650	650	675	675	675	750	688	—	750	750	750	55
—	—	—	500	600	600	—	—	—	550	550	550	—	459	—	475	475	—	56
—	—	—	—	—	—	300	300	300	275	275	275	—	—	—	325	325	325	57
356	350	367	325	325	325	350	350	350	275	325	325	338	313	—	350	350	350	58

kolja 70 à 90 öre, under maj braxen 40 à 80 och kolja 80 à 90 öre, under juni braxen 40 à 100 och kolja öre, under juni kolja 80 à 90 och vitling 75 à 90 öre; för Domnarvet under april kolja 70 à 80 och 75 à 90 öre.

	1	2	111	112	113	114	115	116	117	118	119
	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: sågverksdistriktet			Nyland			Östersund		
			April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	lit.	18	18	18	18	18	18	20	20	20
2	*handskummad*	»	12	13	13	—	—	—	14	14	14
3	separerad	»	9	9	9	9	9	9	—	—	—
4	Smör: hords- (mejeri-)	kg.	314	330	325	—	311	310	300	300	300
5	mat- (lands-)	»	279	291	295	281	295	301	280	287	292
6	Ost: helfet, okryddad	»	246	239	253	257	273	273	245	249	248
7	halvfet, »	»	198	175	195	—	—	—	—	—	—
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	187	187	194	190	190	195	185	185	195
10	Ägg: svenska, färska	tjog	241	217	225	242	214	222	227	196	224
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	220
12	Potatis: gammal	5 lit.	32	32	31	38	42	45	30	35	29
13	»	hl.	595	575	550	500	550	550	500	550	450
14	färsk	5 lit.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	56	53	55	60	60	60	51	50	50
16	Bruna bönor	»	—	110	115	110	—	—	—	—	—
17	Mjöl: vete, svenskt, bästa sort	»	38	38	38	38	38	38	37	37	37
18	råg-, » » »	»	31	30	30	30	30	30	29	29	29
19	rågsikt, » » »	»	36	36	36	36	36	36	36	35	35
20	Gryn: havre (ångpreparerade)	»	46	45	47	50	50	50	47	48	49
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	47	48	48	60	60	60	50	53	53
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	48	48	49	50	49	51	51	48	50
23	mjukt, limpa, söt	»	47	46	50	60	60	60	48	48	52
24	» » sur	»	50	40	45	—	—	—	48	48	52
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	73	83	86	88	110	102	88	88	88
26	mjukt, bil- \ bakat med vatten	»	—	60	60	72	72	72	48	48	48
27	ligaste sort / » » mjölk	»	62	60	60	—	—	—	72	72	78
28	Nötkött, färskt: stek	»	155	173	196	124	135	168	150	175	180
29	soppkött	»	126	145	162	102	111	135	120	149	153
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	171	178	193	—	—	—	170	180	188
31	spädkalv	»	91	95	105	76	85	110	90	100	100
32	Fårkött: färskt, stek	»	165	183	201	—	—	—	150	175	181
33	salt, svenskt	»	140	180	185	—	—	—	150	170	170
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	150	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	215	214	219	206	217	241	205	220	220
36	salt, svenskt »	»	190	220	230	207	210	225	230	230	230
37	*Fisk, färsk: abborre	»	83	77	75	—	90	113	100	94	98
38	gädda	»	127	125	126	125	126	125	128	121	123
39	sill	»	—	—	—	—	—	—	60	—	—
40	strömming	»	60	65	58	60	75	73	60	59	66
41	torsk	»	—	—	—	—	—	—	73	75	80
42	rödspotta (»spätta»)	»	—	—	—	—	—	—	98	100	110
43	salt: sill, prima	»	72	73	95	90	90	90	90	93	97
44	strömming	»	50	60	50	—	—	—	60	60	60
45	Kabeljo av långa med *fenor o. stjärt*	»	90	90	90	—	—	—	75	80	100
46	» » » rundskuren	»	115	120	115	—	—	—	100	100	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	172	178	175	153	153	160	172	171	169
48	Socker, bit-	»	68	68	68	70	70	70	68	68	68
49	Salt (matsalt)	»	11	11	12	7	7	7	12	12	13
50	Svagdricka	lit.	6	5	6	6	6	6	8	8	8
51	Fotogen, Water White	»	32	27	27	30	30	30	28	28	28
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per	famn	2960	2770	4410	—	—	3000	2900	3020	3150
53	barr- { »storfamn»: 2·5 × 1·6 × × 0·89 m. = 3·56 kbm.	»	2460	[2])2270	[2])3780	—	—	—	2140	2270	2520
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») }	hl.	825	—	—	—	—	—	840	840	840
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hem-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) } körd	»	—	—	—	—	—	—	400	400	400
58	eng. kamin- »	»	375	—	—	—	—	—	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Umeå under april under april sik 100, maj 75 à 125, juni 40 à 75 öre; för Boden under april 100, maj 75 à 125 och juni Sundsvall, sågverksdistriktet (för s. k. brädved) under maj 27·70, under juni 25·20 kr. och för plankved aktiebolag har tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: i Malmberget under april och maj 23·90 och barrved till 21·00 kr. per famn, antracitkol under april till 5·10, maj och juni 5·20, gasverkskoks

120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	
Umeå			Luleå			Boden			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	April	Maj	Juni	
Medelpris (öre)																		
16	18	18	18	18	20	18	18	20	20	21	21	19	21	22	18	18	18	1
10	11	10	11	11	11	11	11	11	—	—	—	—	—	—	10	10	10	2
8	8	8	—	—	—	9	9	9	—	—	—	—	—	—	8	8	8	3
300	300	300	294	298	301	300	305	306	308	315	319	298	296	298	304	304	304	4
269	279	286	273	285	293	285	289	296	268	282	290	273	289	298	284	287	287	5
287	288	264	272	275	279	255	248	248	244	246	254	252	253	260	254	258	258	6
—	163	160	—	—	—	—	—	—	215	230	—	—	180	—	191	190	192	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	—	—	—	121	132	117	8
180	185	190	180	183	200	169	171	193	180	180	182	178	178	183	187	190	198	9
229	199	178	222	201	203	227	198	216	217	197	183	237	201	214	196	178	197	10
—	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	165	160	148	180	11
35	35	35	36	39	38	40	39	39	35	35	35	43	43	43	31	31	31	12
667	700	667	583	589	580	595	588	588	—	—	—	550	550	—	494	486	474	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
50	62	61	60	60	60	50	50	55	58	58	60	59	59	59	54	54	54	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	70	75	—	—	—	105	107	107	16
38	38	38	38	38	38	38	38	38	39	39	39	39	39	39	38	38	38	17
31	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	28	30	30	30	29	29	28	18
36	37	36	37	36	36	36	36	35	37	37	34	36	36	36	35	35	35	19
50	50	50	49	50	50	50	50	50	48	48	45	48	50	53	48	49	49	20
50	50	53	50	50	53	50	50	50	55	54	50	46	48	48	50	50	51	21
47	47	50	52	51	51	51	53	54	53	53	55	52	53	54	52	52	52	22
54	61	57	61	58	55	58	59	55	53	52	50	54	54	54	48	48	48	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	37	37	24
87	87	91	85	90	108	90	90	113	105	105	105	[1]) 85	[1]) 85	[1]) 85	88	89	90	25
53	56	55	55	62	63	62	61	62	—	—	—	[1]) 90	[1]) 90	[1]) 90	53	53	53	26
70	72	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	65	65	27
135	133	150	138	144	167	143	148	157	123	133	147	131	142	161	162	174	189	28
117	120	128	119	121	143	120	130	144	108	118	136	109	118	139	140	153	166	29
159	—	150	—	—	—	—	—	—	147	153	152	155	175	165	178	187	197	30
107	99	98	90	97	103	91	93	106	84	95	93	90	94	101	107	111	118	31
—	—	175	150	159	—	—	169	—	132	146	170	149	158	172	197	207	221	32
—	—	150	—	—	—	—	—	—	120	120	160	120	150	150	167	182	186	33
150	—	—	—	160	—	—	—	—	139	135	—	141	148	150	174	148	150	34
205	205	193	199	—	195	200	202	200	188	187	191	181	181	181	221	222	221	35
218	218	200	—	200	—	200	—	243	203	200	200	195	184	193	230	232	233	36
—	49	38	100	65	48	—	75	50	—	61	58	70	72	70	92	83	90	37
160	110	92	100	106	75	100	110	83	113	111	87	96	105	92	126	124	139	38
—	—	90	75	—	—	—	—	—	39	40	—	50	—	83	57	57	66	39
59	—	41	73	—	48	73	—	48	57	50	49	—	—	43	50	54	58	40
75	75	—	—	—	—	—	—	—	61	70	—	71	78	80	76	74	80	41
—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	100	100	85	80	80	104	103	115	42
68	70	90	78	85	89	81	80	83	74	74	71	93	93	88	84	88	93	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	50	—	58	55	57	44
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	94	98	105	45
—	—	—	115	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	127	134	46
182	188	188	179	180	183	179	175	189	181	181	180	183	183	184	173	174	180	47
70	70	70	68	68	68	70	70	70	70	70	70	70	69	70	68	68	68	48
12	15	15	10	13	15	10	11	14	11	11	11	11	11	11	12	13	13	49
9	10	9	10	10	10	7	7	7	7	7	7	9	9	9	7	7	7	50
30	30	30	30	30	30	—	30	30	30	30	25	30	30	32	26	26	26	51
2800	3070	3070	2460	2670	2770	2250	2140	2210	[3])2330	[3])2330	2330	[3])2390	[3])2390	[3])2390	3500	3580	3750	52
2470	2670	2670	2130	2140	2140	2020	1950	1950	[3])1890	[3])1890	2050	[3])2140	[3])2140	[3])2140	2780	2900	3080	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	370	369	370	54
—	—	—	750	750	750	—	—	—	—	—	—	800	—	—	707	692	702	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	600	600	486	511	549	56
313	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	275	280	285	57
—	—	—	310	310	310	—	—	—	—	—	—	450	—	450	322	319	331	58

sik 125 under maj id 50 à 60 och sik 60 à 125, under juni lax 250 och sik 90 à 125 öre; för Luleå 50 à 75 öre. — [1]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) För avfallsved har betalats i under juni 31·50 kr. per famn; i Umeå för bakved 14·00 kr. per famn .— [3]) Luossavaara—Kiirunavaara björkved till 22·10 och barrved 15·80 kr. per famn samt i Kiruna under april, maj och juni björkved till april, maj och juni 2·40 och engelsk kaminkoks under april och maj 3·98 och juni 4·00 kr. per hl.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Kreatursslag	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima[2])	—	53	54	54	46	47	50	57	61	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	46	48	46	40	41	42	49	55	53
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	37	43	45	43	36	37	36	43	50	48
» 3. Mindre feta[3])	29	36	38	35	27	28	25	34	41	36
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[4])	—	58	60	59	52	55	58	63	66	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	51	54	52	45	44	46	54	60	58
» 2. Mindre feta	37	44	48	44	36	36	36	44	50	47
Tjurar:										
Extra prima[5])	—	55	57	56	46	49	55	62	65	63
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	45	51	54	48	42	43	46	56	62	58
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	41	46	49	44	38	40	43	52	58	54
» 3. Mindre köttiga[3])	36	40	38	39	32	33	33	43	50	44
Oxar:										
Extra prima[6])	—	—	—	58	—	47	50	58	63	61
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	48	53	49	43	43	44	52	57	54
» 2. Mindre feta	—	42	46	43	34	36	38	44	48	45
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7]) .	59	64	68	63	60	61	60	68	73	67
» (70—90 kg.)[7]) .	53	54	61	56	55	55	52	60	67	62
Skummjölkskalvar	40	44	46	41	39	40	41	48	57	49
Får:										
Yngre, feta[8])	—	53	54	52	50	51	51	53	58	55
Äldre, » [9])	—	44	49	46	45	45	42	48	53	47
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	62	73	66	56	69	77	64	73	82	74
Rena, större svin (100—170 kg.) .	59	76	65	55	68	78	62	71	81	71
Suggor	45	66	57	46	58	67	53	60	68	58

[1]) Uppgifterna för år 1905 avse endast Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för juni—aug., Stockholm och Malmö, för sept. endast Stockholm, för okt.—dec. Stockholm och Malmö, allt år 1915. 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för borg, för maj—juni 1915 samt för mars, april och juni 1916 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1905—juni 1916.

(juni 1915—juni 1916) för alla tre orterna.

1915	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
94	100	102	111	—	121	119	95	—	—	—	—	—	—
77	80	82	89	86	88	88	82	81	83	86	89	98	103
71	75	76	83	77	79	79	74	74	75	78	82	91	98
53	63	58	66	58	54	54	50	59	62	65	69	75	82
93	102	105	112	110	94	90	90	87	89	92	96	109	117
80	86	87	93	90	84	81	83	83	87	89	92	101	108
65	73	69	76	71	66	64	66	66	69	72	76	87	94
90	96	98	102	88	101	99	90	—	—	—	—	—	—
82	87	88	93	88	90	90	84	85	88	92	95	103	109
76	82	82	87	81	83	84	79	80	84	87	89	97	104
60	69	67	69	62	59	58	64	66	70	76	82	88	95
92	96	—	99	—	121	119	96	—	—	—	—	—	—
78	82	85	91	89	85	81	85	85	86	88	92	100	109
66	73	72	78	73	68	66	68	70	72	74	78	91	96
87	90	88	90	92	91	93	90	91	89	90	97	108	114
79	82	78	80	83	83	86	84	85	83	84	91	102	109
69	74	69	72	73	71	73	75	76	72	72	79	87	91
70	75	74	74	71	72	73	78	81	87	90	92	93	94
62	71	64	64	64	60	61	66	69	77	87	88	89	91
129	131	130	141	151	162	146	144	151	154	168	164	164	162
131	135	133	143	154	166	148	144	150	153	171	167	167	164
122	126	121	132	144	157	136	129	138	142	157	156	153	149

Stockholm och Malmö, för juni—aug. samt för okt.—dec. 1915 endast Malmö. — [3]) Fr. o. m. år 1912 avse okt.—dec. 1915 och för jan.—april samt juni 1916 endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för maj—aug. — [6]) Uppgifterna för år 1911, för juni, aug. samt okt.—dec. 1915 avse endast Malmö. — [7]) Fr. o. m. år juli och aug. 1915 Stockholm och Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göte-

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa

Medelpris under

Kreatursslag.	Stockholm						
	April 1916	Maj 1916	1/6—7/6	8/6—14/6	15/6—21/6	22/6—28/6	Juni 1916
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**140**	**158**	157	155	155	—	**156**
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	**92**	**99**	103	103	106	111	**106**
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**88**	**95**	99	99	102	107	**102**
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	**63**	**69**	73	73	76	81	**76**
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**102**	**107**	109	109	112	117	**112**
» 2. Mindre feta	**86**	**92**	94	94	97	102	**97**
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**140**	**158**	157	155	155	—	**156**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	**97**	**104**	108	108	111	116	**111**
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**95**	**101**	105	105	108	113	**108**
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	**83**	**91**	95	95	98	103	**98**
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**140**	**158**	157	155	155	—	**156**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**102**	**108**	113	113	116	121	**115**
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	**86**	**92**	94	94	97	102	**97**
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**104**	**105**	105	105	105	115	**108**
» (70—90 »)							
Skummjölkskalvar	**89**	**90**	90	90	90	100	**93**
Får:							
Yngre, feta	**97**	**98**	98	98	98	103	**99**
Äldre, »	**92**	**93**	93	93	93	93	**93**
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	**173**	**173**	167	167	167	167	**167**
Rena, större svin (100—170 kg.)	**173**	**173**	167	167	167	167	**167**
Suggor	**161**	**162**	158	158	158	158	**158**
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck						
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	**175**	**180**	200	200	225	235	**215**
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	**170**	**173**	185	185	210	215	**199**
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	**225**	**230**	250	250	275	290	**266**
Oxar: kl. 3. » »	**275**	**285**	325	325	350	365	**341**

priser

vande vikt)

orter i riket.

april—juni 1916.

Eskilstuna							Norrköping						
April 1916	Maj 1916	5/6—10/6	12/6—17/6	19/6—24/6	26/6—1/7	Juni 1916	April 1916	Maj 1916	1/6—7/6	8/6—14/6	15/6—21/6	22/6—28/6	Juni 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	100	100	100	100	105	110	104
113	160	155	157	—	—	156	123	—	—	—	—	—	—
82	84	88	88	88	88	88	78	80	80	80	85	95	85
113	160	155	157	—	—	156	118	152	158	158	155	—	157
74	77	82	82	82	82	82	70	70	70	70	70	85	74
103	145	147	150	—	—	149	—	144	150	150	150	—	150
60	60	78	78	78	78	78	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	95	95	95	95	95	90	90	90	90	105	110	99
82	88	90	90	90	90	90	82	82	82	83	85	95	86
74	78	78	78	78	78	78	75	75	75	76	76	85	78
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	100	100	100	100	105	115	105
113	160	155	157	—	—	156	123	—	—	—	—	—	—
—	90	—	—	—	—	—	90	95	95	95	95	105	98
113	160	155	157	—	—	156	118	152	158	158	155	—	157
82	87	90	90	90	90	90	78	80	80	80	80	95	84
103	155	147	150	—	—	149	—	144	150	150	150	—	150
—	—	—	—	—	—	—	65	65	65	65	65	75	68
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	103	105	105	105	105	110	106
113	165	155	157	—	—	156	123	—	—	—	—	—	—
—	90	—	—	—	—	—	95	95	95	95	95	100	96
113	160	155	157	—	—	156	118	152	158	158	155	—	157
78	88	85	85	85	85	85	72	72	72	73	73	85	76
103	—	147	150	—	—	149	—	144	150	150	150	—	150
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
98	100	100	100	105	105	103	105	106	105	105	110	110	108
88	94	94	94	100	100	97	95	95	95	95	100	105	99
78	82	82	82	82	82	82	75	75	75	75	85	90	81
—	—	—	—	105	105	105	80	85	85	85	95	95	90
83	87	85	85	100	100	93	70	75	75	75	87	87	81
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
145	158	168	163	162	162	164	149	150	153	153	155	160	155
140	149	155	155	155	155	155	149	151	158	158	160	160	159
135	142	148	148	148	148	148	135	140	140	140	145	145	143
Kr. per styck							Kr. per styck						
—	—	—	—	—	—	—	200	200	200	200	200	250	213
155	166	180	180	180	180	180	120	153	175	175	175	175	175
135	164	160	160	160	160	160	120	132	140	140	140	175	149
170	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa orter
Medelpris under

Kreatursslag.	Malmö							
	April 1916	Maj 1916	31/5—6/6	7/6—13/6	14/6—20/6	21/6—27/6	28/6—4/7	Juni 1916
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**148**	**160**	160	160	155	155	155	**157**
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	—	**98**	93	98	103	103	107	**101**
» » » » för export	**144**	**156**	156	156	155	150	155	**154**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**84**	**89**	88	93	98	98	103	**96**
» » » » för export	**142**	**152**	153	153	150	150	150	**151**
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	**74**	**80**	80	85	90	90	95	**88**
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	**64**	**69**	63	73	78	78	78	**74**
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	**96**	**109**	110	115	115	120	125	**117**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**86**	**98**	100	105	105	110	115	**107**
» 2. Mindre feta	**75**	**84**	85	90	90	95	100	**92**
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**149**	**160**	160	160	160	155	155	**158**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	—	**103**	—	—	—	—	—	—
» » » » » för export	**144**	**156**	156	156	155	155	155	**155**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**88**	**94**	95	100	104	105	107	**102**
» » » » » för export	**139**	**153**	153	153	150	150	150	**151**
» 3. Mindre köttiga	**80**	**84**	85	90	90	95	98	**92**
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**148**	—	160	—	155	155	—	**157**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**84**	**93**	—	—	109	108	—	**109**
» » » för export	**145**	**156**	156	156	155	155	155	**155**
» 2. Mindre feta	**75**	—	85	98	98	98	—	**95**
» » för export	**145**	—	—	—	—	150	—	**150**
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**96**	**105**	108	108	108	103	103	**106**
» (70—90 »)	**91**	**100**	103	103	103	98	98	**101**
Skummjölkskalvar	**76**	**89**	90	90	90	85	85	**88**
Får:								
Yngre, feta	**89**	**90**	90	90	90	90	85	**89**
Äldre, »	—	—	—	—	—	—	—	—
Lamm	**175**	**159**	155	138	130	130	110	**133**
Svin:								
Slakterisvin (75—100 kg.)	**169**	**169**	162	162	161	165	161	**162**
Rena, större svin (100—170 kg.)	**169**	**169**	162	162	161	165	161	**162**
Suggor	**159**	**150**	145	145	145	145	145	**145**
För konservering (öre per kg.):								
Kor: kl. 3. Mindre feta	**81**	**85**	80	90	89	95	—	**89**
» 4. Magra, simpla	**73**	**77**	68	80	83	88	—	**80**
Medelpris per styck (kr.):		Kr. per styck						
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	**135**	**145**	—	—	—	—	—	—

priser

vande vikt)

i riket. (Forts.)

april—juni 1916.

Hälsingborg								Göteborg						
April 1916	Maj 1916	3/5—6/6	7/6—13/6	14/6—20/6	21/6—27/6	28/6—4/7	Juni 1916	April 1916	Maj 1916	5/6—10/6	12/6—17/6	19/6—24/6	26/6—1/7	Juni 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
151	**159**	160	160	155	155	155	**157**	—	**157**	157	—	—	—	**157**
89	**91**	93	95	98	98	103	**97**	**85**	**96**	99	99	104	108	**103**
144	**155**	155	153	153	153	150	**153**	**134**	**153**	155	155	155	—	**155**
82	**86**	88	93	93	93	93	**92**	**73**	**88**	93	93	98	98	**96**
140	**151**	153	150	150	150	150	**151**	**127**	**145**	148	150	150	—	**149**
74	**77**	83	88	88	88	83	**86**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
96	**104**	110	112	115	118	120	**115**	—	—	—	—	—	—	—
88	**96**	—	105	105	105	113	**107**	**87**	**97**	101	101	104	110	**104**
77	**83**	—	93	93	93	103	**96**	**68**	**85**	90	90	93	95	**92**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
151	**159**	160	160	155	155	155	**157**	**142**	**157**	155	155	155	—	**155**
—	—	—	—	—	—	—	—	**93**	**101**	103	103	108	113	**107**
144	**155**	153	155	150	150	150	**152**	**135**	**153**	155	155	155	—	**155**
—	—	—	—	—	—	—	—	**85**	**95**	98	98	103	108	**102**
141	**150**	150	150	—	—	150	**150**	**128**	**145**	150	150	150	—	**150**
84	**88**	88	93	98	98	105	**96**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
150	**158**	155	—	155	155	155	**155**	**142**	**158**	—	—	—	—	—
89	**93**	—	98	100	100	100	**100**	**89**	**100**	103	103	103	108	**104**
143	**154**	—	155	150	150	150	**151**	**135**	**153**	155	155	155	—	**155**
79	**83**	—	88	88	88	93	**89**	**72**	**90**	93	93	93	103	**96**
—	—	—	—	—	—	—	—	**128**	**145**	150	150	150	—	**150**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
94	**99**	110	108	109	109	110	**109**	**98**	**110**	120	120	120	125	**121**
86	**93**	98	103	103	103	103	**102**	**91**	**104**	115	115	115	120	**116**
73	**86**	88	95	93	93	98	**93**	**73**	**83**	90	90	90	95	**91**
—	—	—	88	—	—	85	**87**	**90**	**92**	95	95	95	95	**95**
—	—	—	—	—	—	70	**70**	**83**	**85**	88	88	88	88	**88**
—	**140**	—	138	—	—	130	**134**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**150**	**150**	153	159	159	159	**158**
—	—	—	—	—	—	—	—	**158**	**158**	158	163	163	163	**162**
—	—	—	—	—	—	—	—	**148**	**148**	143	145	145	145	**144**
80	**83**	83	88	—	—	—	**86**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck								Kr. per styck						
143	**143**	148	163	163	163	150	**156**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under juni 1916.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Ort	4/6—10/6	11/6—17/6	18/6—24/6	25/6—1/7	Medelpris
	öre per kg.				
Stockholm	187	187	172	172	**180**
Södertälje	175	175	170	175	**174**
Uppsala	173	170	175	178	**174**
Nyköping	198	183	185	185	**188**
Eskilstuna	170	170	170	175	**171**
Linköping	184	186	186	183	**185**
Norrköping	194	194	194	196	**195**
Motala	191	193	193	194	**193**
Jönköping	190	190	190	190	**190**
Växjö	200	199	200	195	**199**
Kalmar	180	183	180	180	**181**
Västervik	180	180	183	185	**182**
Visby	170	163	165	178	**169**
Karlskrona	175	174	174	174	**174**
Kristianstad	195	205	205	193	**200**
Malmö	—	—	—	—	—
Lund	185	—	195	—	**190**
Landskrona	—	—	—	—	—
Hälsingborg	—	—	—	—	—
Ystad	215	216	215	217	**216**
Halmstad	177	173	170	180	**175**
Göteborg	188	188	200	199	**194**
Lysekil	180	178	180	175	**178**

Ort	4/6—10/6	11/6—17/6	18/6—24/6	25/6—1/7	Medelpris
	öre pr kg.				
Vänersborg	180	180	180	180	**180**
Borås	187	186	198	196	**192**
Tidaholm	181	181	181	181	**181**
Karlstad	175	180	179	183	**179**
Örebro	178	186	188	188	**185**
Kopparberg	198	193	188	190	**192**
Västerås	170	170	170	170	**170**
Falun	177	177	177	182	**178**
Domnarvet och Borlänge	178	176	176	183	**178**
Ludvika	170	170	170	170	**170**
Gävle	162	165	169	168	**166**
Söderhamn	175	175	173	173	**174**
Sundsvall (staden)	180	185	185	195	**186**
Nyland	200	200	200	210	**203**
Östersund	185	185	185	185	**185**
Umeå	165	160	165	165	**164**
Luleå	165	165	165	165	**165**
Boden	163	163	163	163	**163**
Malmberget och Gällivare	168	165	165	165	**166**
Kiruna	—	—	—	—	—
Samtliga orter	**181**	**181**	**182**	**183**	**182**

Tillförseln till offentliga slakthus.

April—juni 1916.

Kreatursslag		Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Göteborg
Tjurar	Juni	527	34		10	133	108	263
	April—juni	*1 722*	*115*		*68*	*471*	*473*	1 152
Kor	Juni	45	233	448	57	1 346		537
	April—juni	*181*	*716*	*1 557*	*354*	*4 874*	929	*3 183*
Övriga nötkreatur	Juni	2 312	23		18	876	*3 651*	393
	April—juni	*8 225*	*108*		*105*	*2 925*		*1 133*
Gödkalvar	Juni	1 272	[1]) 333	[1]) 868	22	902	89	586
	April—juni	*3 417*	*982*	*2 238*	*76*	*2 190*	*349*	*1 669*
Spädkalvar	Juni	315	[2]) 198	[2]) 193	273	165	12	121
	April—juni	*1 089*	*640*	*635*	*1 173*	*444*	*98*	*555*
Får och lamm	Juni	297	25	63	19	464	103	134
	April—juni	*821*	*66*	*112*	*54*	*993*	*254*	*369*
Svin	Juni	2 683	397	415	580	1 194	387	211
	April—juni	*7 674*	*808*	*1 090*	*1 972*	*3 482*	*1 042*	*799*
Spädgrisar	Juni	29	2	6	—	—	1	11
	April—juni	*119*	*5*	*11*	—	*4*	*11*	*30*
Hästar och föl	Juni	81	16	8	4	82	24	134
	April—juni	*262*	*43*	*47*	*9*	*191*	*69*	*329*

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

April—juni 1916.

Kroppar av		Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	Juni	4 918	219	252	190	833	465
	April—juni	*13 701*	*739*	*935*	*808*	*2 522*	*1 793*
Gödkalvar	Juni	6 529	281	[1]) 1 036	236	1 070	397
	April—juni	*16 637*	*799*	*2 670*	*553*	*2 603*	*1 154*
Spädkalvar	Juni	5 428	310	[2]) 422	699	560	381
	April—juni	*17 176*	*951*	*1 562*	*2 999*	*1 633*	*1 334*
Får och lamm	Juni	2 272	27	140	205	672	448
	April—juni	*5 987*	*69*	*275*	*542*	*1 437*	*938*
Svin	Juni	6 519	233	514	376	2 092	362
	April—juni	*19 793*	*1 094*	*1 574*	*1 215*	*4 291*	*1 144*
Spädgrisar	Juni	121	4	13	2	4	*7*
	April—juni	*410*	*16*	*35*	*8*	*9*	*31*
Hästar och föl	Juni	243	21	21	5	75	28
	April—juni	*558*	*68*	*73*	*14*	*194*	*87*

[1]) Större kalvar. — [2]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *juni* 1915—*juni* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror*:[1])														
Abborre, stor. .	kg.	73	78	79	93	90	90	90	118	124	153	114	74	90
små. .	»	58	60	57	80	80	80	80	80	85	105	83	51	70
Braxen	»	60	63	64	75	78	—	—	65	—	—	76	75	74
Gråsej	»	45	55	57	65	75	—	75	75	—	—	—	64	70
Gädda, levande.	»	115	120	100	131	132	—	—	—	—	—	—	70	—
slaktad.	»	65	68	70	—	—	—	144	110	119	140	98	89	97
Gös.	»	110	110	119	—	—	169	180	—	178	188	163	153	175
Hälleflundra, stor	»	109	113	105	114	124	127	141	148	148	149	137	140	144
små	»	70	70	65	90	90	—	—	102	110	108	110	86	85
Id	»	60	60	60	—	80	—	—	60	—	68	74	57	68
Kolja, svensk .	»	58	65	61	68	72	74	70	90	70	87	75	57	70
norsk. .	»	30	30	—	—	—	55	53	51	55	42	—	—	—
Kummel . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	50	—	41	70	74	74	—	—	—	74	80	67	72
Lake, stor . .	»	—	—	67	78	80	81	100	86	90	90	70	—	—
insjö- små . .	»	40	48	63	—	—	—	—	110	103	110	78	55	65
Lax, färsk . .	»	201	196	328	275	395	250	280	310	387	440	448	353	280
Långa	»	50	57	65	70	73	81	90	63	—	85	85	—	—
Piggvar	»	125	—	—	—	265	130	—	—	175	175	175	140	125
Röding	»	165	—	155	170	165	168	175	—	—	—	175	175	183
Rödspotta, stor.	»	60	71	71	73	82	90	87	99	90	90	86	79	85
små.	»	—	—	65	—	—	—	—	—	70	70	70	60	—
Sik, stor . . .	»	110	113	120	119	119	106	110	—	—	—	114	115	130
små . . .	»	—	—	—	112	—	—	—	110	—	—	—	—	112
Siklöja	»	—	—	67	70	40	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	låda[2])	—	—	3500	3650	4460	4475	5500	3520	2500	3000	—	—	—
» » . . .	kg.	—	—	—	—	—	—	—	37	—	—	—	50	—
Sjötunga, stor .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	155	153	155	89	95
liten .	»	88	93	85	79	105	99	95	120	—	—	108	69	80
Slätvar	»	90	—	—	—	150	—	120	—	150	150	150	—	—
Strömming . .	låda[3])	—	—	—	—	—	—	2350	2500	1550	1900	1725	950	—
» . .	kg.	32	33	28	44	34	39	39	35	20	27	20	26	37
Torsk, m. huvud	»	35	35	38	44	51	49	55	40	57	59	53	44	47
svensk huvudlös	»	64	75	73	88	95	98	99	107	91	90	83	74	86
Torsk, norsk. .	»	—	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—
Vitling, stor. .	»	35	35	34	41	40	48	50	66	50	58	62	41	54
små. .	»	25	25	32	30	30	30	—	50	40	40	40	—	—
Ål, levande, stor	»	175	180	177	—	—	—	—	250	—	—	—	185	268
små	»	—	—	127	—	—	—	—	170	—	—	—	—	175
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	—	—	—	2000	1940	2000	—	—	—	—	—	—	—
Krabbor . . .	»	—	—	—	650	690	750	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora .	»	—	—	—	118	91	—	—	—	—	—	—	—	—
små. .	»	—	—	123	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora. .	kg.	88	91	73	85	95	90	—	120	95	83	85	96	—
kokta små . .	»	63	59	—	—	68	43	—	—	—	—	—	—	65

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror

29/4—3/5:	tillgång	riklig,	efterfrågan	medelmåttig,	tendens	svävande.	
4/5—10/5:	»	»	»	»	»	»	
11/5—17/5:	»	god,	»	»	»	»	
18/5—24/5:	»	»	»	»	»	stigande.	
25/5—31/5:	»	»	»	»	»	fast.	

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *juni* 1915—*juni* 1916.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	Juni 1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)												
Sill, stor	—	30·10	42·90	41·78	44·25	—	37·05	39·72	32·90	36·64	39·13	—	—
» blandad	—	—	—	—	—	—	23·38	27·83	25·59	27·89	30·15	—	—
» små	—	—	20 13	—	—	—	10·75	23·17	15·20	24·50	23·71	—	—
	Öre per kg.												
Kolja, stor	43	52	47	60	52	68	66	75	59	—	71	53	77
» halvstor	32	37	45	55	43	53	58	68	49	75	66	43	64
» liten	19	26	35	47	23	38	40	57	39	55	52	35	55
Vitling	17	20	17	22	22	39	43	66	40	53	49	37	55
Torsk, stor	43	42	48	63	67	70	56	80	60	58	52	50	62
» liten	19	22	22	32	37	45	40	43	46	51	45	32	51
Långa	41	49	36	50	63	61	54	57	58	76	56	53	67
Gråsik	30	32	38	48	59	63	52	50	54	51	49	44	62
Tunga, röd	66	59	73	105	115	141	144	160	203	228	133	80	115
» äkta	—	—	—	—	438	314	202	394	343	315	350	—	—
Rocka	—	9	6	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—
Piggvar	108	142	181	188	193	177	188	298	280	238	202	166	—
Slätvar	—	—	98	75	125	103	121	233	187	223	154	—	—
Rödspotta	—	62	60	64	80	86	95	130	103	108	79	40	—
Hällefundra	114	109	110	116	124	129	134	154	186	166	144	123	165
Havskatt	40	49	40	—	60	72	—	—	56	77	65	56	—
Marulk	42	52	37	—	62	67	63	—	30	—	48	57	74
Kummel	56	60	54	91	64	66	55	—	—	—	—	85	109
Tonfisk	—	—	[1]	[1]	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Haj	—	18	19	—	19	—	—	—	10	—	—	—	—
Stör	—	—	—	160	—	—	—	200	135	170	—	—	—
Tillförsel:													
Antal båtar	·	·	·	·	·	·	362	351	434	421	312	210	73
» lådor	·	·	·	·	·	·	22 411	11 414	22 795	31 763	27 407	17 588	7 349

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

[1]) Medelpris *per styck:* under aug. 34 à 38 och under sept. 70 kr

Arbetsmarknaden under juli 1916.

Bristen å arbetskraft, som under föregående månad var mindre starkt framträdande, har under juli åter blivit mera kännbar. I främsta rummet torde detta hava drabbat jordbruket. Brist å lantarbetare synes enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter hava gjort sig gällande överallt i riket, med undantag allenast för Malmöhus län. I Malmö och Eslöv har arbetstillgången för jordbruksarbetare betecknats som ovanligt knapp; i Lund har efter betrensningens och höbärgningens avslutande ävenledes arbetslöshet förekommit; från Landskrona och Trälleborg inrapporterades överflöd å arbetssökande statfolk. I Ystad har tillgången å arbete ungefär motsvarat efterfrågan och i Hälsingborg synes någon brist å daglönare vid höbärgningen hava gjort sig gällande. Vid sistnämnda arbetsförmedlingsanstalt har, liksom i åtskilliga andra orter, iakttagits en ej oväsentlig ökning av lönenivån, till följd varav också förmedlingsresultatet förbättrats.

Av såväl de olika länens vedbyråer som enskilda arbetsgivare har under månaden ett energiskt arbete nedlagts på att anskaffa ökade arbetskrafter till vedhuggningen i skogarna. Detta synes dock i många fall hava mött oöverstigliga svårigheter. Den av. Kungl. Maj:t medgivna utvägen att till ifrågavarande arbete använda värnpliktiga, som för detta ändamål erhållit tjänstledighet, synes icke i större omfattning hava kunnat anlitas, vare sig därför, att de värnpliktiga ej velat begagna detta tillfälle till avbrott i krigstjänsten, eller därför, att militära hänsyn icke medgivit beviljande av tjänstledighet åt något större antal värnpliktiga utöver dem, som redan vid månadens början hemförlovats.

Såsom en följd av de rådande konjunkturerna å bränslemarknaden har man kunnat iakttaga ett alltjämt stegrat behov av arbetskraft inom torvindustrien. Även inom byggnadsämnesindustrien har, såsom redan förut framhållits, arbetstillgången varit avgjort bättre än under föregående säsong. Detta står otvivelaktigt i samband därmed, att byggnadsverksamheten ytterligare ökats. Även å sådana orter — t. ex. Norrköping — där arbetstillgången förra månaden betecknades som mindre god, har nu brist på arbetskraft gjort sig gällande. På en del orter, särskilt vissa industrisamhällen i västra Sverige, står byggnadsverksamhetens ökning sannolikt i samband därmed, att den rådande bostadsbristen visat sig lägga allvarliga hinder i vägen för industriens arbetarrekrytering.

Undantag från den i allmänhet goda arbetstillgången har rått för grovarbetarna i en del sydsvenska städer. Särskilt synas svårigheter hava vållats därav, att åtskilliga fabriksarbetare på grund av inträffade driftsinställelser eller i hopp om högre löner sökt anställning inom andra yrken, för vilka de saknat nödiga förutsättningar; så har bland annat varit fallet med ett flertal yngre tändsticksarbetare från Jönköping.

Antalet *arbetssökande på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 82. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	151	144	209	145	150	133	127	181	124
Mars	83	71	90	74	119	119	165	121	119	110	107	147	109
April	66	59	80	58	108	101	150	101	104	97	91	125	90
Maj	72	71	85	55	106	98	126	93	106	99	93	118	85
Juni	71	68	81	57	122	112	147	100	119	112	104	135	92
Juli	77	82	95	*50*	116	103	144	*96*	118	107	99	134	*82*
Augusti	87	95	105	—	101	156	130	—	101	96	133	122	—
September	75	96	87	—	94	130	119	—	93	89	121	110	—
Oktober	77	94	75	—	108	145	127	—	104	98	128	110	—
November	96	116	84	—	141	217	165	—	141	129	192	141	—
December	92	130	84	—	122	189	119	—	134	117	182	113	—

Antalet arbetssökande har, som synes, i förhållande till antalet lediga platser varit mindre än vid någon föregående tidpunkt, för vilken statistik föreligger. Särskilt framträdande har detta förhållande varit inom jordbruket, där efterfrågan å arbetskraft varit dubbelt så stor som tillgången. Inom övriga näringsgrenar har relativa antalet arbetssökande varit något större än under sistlidna maj månad och ävenledes större än under september 1913, vilka månader uppvisa de lägsta hittills funna siffrorna.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	1911	1912	1913	1914	1915	1916		1911	1912	1913	1914	1915	1916
Januari	—	8·5	8·4	7·5	15·0	7·7	Juli	3·2	3·3	2·7	3·1	6·3	4·6[1]
Februari	—	11·1	8·9	10·4	14·8	8·0	Augusti	2·9	2·8	2·5	3·0	4·0	—
Mars	12·0	8·4	7·1	7·5	12·0	6·7	September	3·1	2·7	2·3	8·1	3·6	—
April	10·4	6·5	5·7	6·5	11·2	5·2	Oktober	2·3	2·9	2·2	7·7	3·5	—
Maj	6·7	5·2	4·0	5·1	8·5	4·7	November	4·3	3·6	2·6	8·1	3·8	—
Juni	3·5	3·7	2·6	3·2	6·7	3·3	December	4·4	5·7	4·4	10·3	4·5	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 juli 1916. Arbetslösheten var då, som synes, större än den 1 juni, men mindre än vid de föregående månadsskiftena under året och likaledes mindre än vid motsvarande tidpunkt år 1915. Åren dessförinnan uppvisa däremot ännu lägre siffror.

[1] Preliminär uppgift.

Arbetstillgången under andra kvartalet 1916

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Den efterföljande redogörelsen för arbetstillgången grundar sig, liksom de förut lämnade översikterna, till huvudsaklig del på de uppgifter, som å särskilda frågeformulär inhämtats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats av socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 40, varav 19 äro föreståndare för arbetsförmedlingsanstalter, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm samt i den närmaste trakten där omkring ävensom från sådana större arbetsgivare i landsorten, vilka i regel sysselsätta minst 200 arbetare. Antalet av socialstyrelsen direkt tillfrågade arbetsgivare uppgår numera till omkring 600. Såsom material för bedömande av arbetstillgången i riket föreligga även rapporter från socialstyrelsens ombud, vilka rapporter innehålla dels en kort allmän karakteristik av ställningen på arbetsmarknaden inom ombudens orter, med särskild hänsyn tagen till de större näringar, som där äro representerade, dels uppgifter om arbets- och arbetartillgången inom jordbruket, skogsbruket, byggnadsverksamheten samt transportarbetet i orten, i den mån ombuden genom förfrågningar hos vederbörande arbetsgivare, deras samt arbetarnas organisationer eller på annat sätt kunnat bilda sig en säker uppfattning därom.

För nu ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 323 arbetsgivare med 298 708 arbetare, varav *2 294* arbetsgivare med *282 373* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Samtliga arbetsgivare — med ett par undantag — vilka sysselsätta minst 200 arbetare, hava insänt besvarade formulär, varför ifrågavarande uppgifter torde få anses som i hög grad representativa för åtminstone hela den svenska storindustrien.

Efter bearbetningen av de inkomna svaren har det visat sig, att arbetstillgången under ifrågavarande kvartal ansågs, i jämförelse med samma kvartal föregående år, såsom *bättre* av 784 arbetsgivare med 107 970 arbetare (38 %), såsom *oförändrad* av 1 313 arbetsgivare med 156 849 arbetare (56 %) samt som *sämre* av 197 arbetsgivare med 17 554 arbetare (6 %).

För bedömande av arbetstillgången under andra kvartalet 1916 inom industri och hantverk kan i övrigt följande sammanställning anföras:

	Antal redovisade arbetare	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god	god eller medelgod	mindre än medelgod
1916.				
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
2:dra kv.	*282 373*	*38*	*57*	*5*
1:sta kv.	277 505	33	61	6
1915.				
4:de kv.	267 912	29	64	7
3:dje »	269 636	29	63	8
2:dra »	271 210	20	68	12
1:sta »	249 403	20	65	15
1914.				
4:de kv.	245 003	13	64	23
3:dje »	251 145	7	61	32
2:dra »	262 988	18	76	6
1:sta »	253 324	16	76	8
1913.				
4:de kv.	257 916	17	78	5
3:dje »	273 375	20	75	5
2:dra »	266 560	21	76	3
1:sta »	250 336	20	74	6
1912.				
4:de kv.	200 918	19	75	6
3:dje »	203 578	21	74	5
2:dra »	202 407	18	77	5
1:sta »	184 711	13	75	12
1911.				
4:de kv.	186 685	10	79	11
3:dje »	186 259	11	74	15
2:dra »	178 446	10	77	13
1:sta »	163 200	9	78	13

Med ledning av tabellen å sid. 854—855, som utgör en sammanfattning av arbetsgivarnas inom industrien och hantverket uppgifter, har utarbetats efterföljande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper* under andra kvartalet 1916.

Gruppen *malmbrytning och metallindustri*, inom vilken ställningen under föregående kvartal kunde karakteriseras som synnerligen fördelaktig, uppvisade nu ett än gynnsammare läge. Arbetstillgången betecknades nämligen av 257 arbetsgivare med 56 361 arbetare (54 %) som mycket god, av 292 arbetsgivare med 43 153 arbetare (42 %) som god eller medelgod och av endast 14 arbetsgivare med 3 739 arbetare (4 %) som mindre än medelgod. Inom gruvdriften var arbetstillgången i Malmberget och Kiruna dålig, i Bergslagen däremot i allmänhet god. Vid järn- och stålverken betecknades arbetstillgången i likhet med föregående kvartal undantagslöst som minst medelgod, i de flesta fall som mycket god. Inom järn- och stålmanufakturen var det blott en del plåtslagerier, som arbetade under mindre goda konjunkturer. Vad mekaniska verkstäderna och metallindustrien i övrigt angår, hade, liksom under hela förra året, svårigheter i åtskilliga fall uppstått på grund av bristen på råvaror och arbetskraft, särskilt yrkesutbildad sådan, medan arbetstillgången inom de flesta branscher varit mer än tillräcklig.

Inom *jord- och stenindustrien* gjorde sig en icke obetydlig förbättring av läget sedan närmast föregående kvartal märkbar. Arbetstillgången betecknades som mycket god av 64 arbetsgivare med 6 947 arbetare (29 %), som god eller medelgod av 163 arbetsgivare med 13 756 arbetare (57 %) och som mindre än medelgod av 50 arbetsgivare med 3 499 arbetare (14 %). Av de senare tillhörde ej mindre än 2 953 stenhuggeribranschen, inom vilken under kvartalet inträtt ytterligare försämring. Inom kolgruveindustrien

betecknades arbetstillgången som minst medelgod å samtliga arbetsställen. Torvindustrien uppvisade avsevärt gynnsammare ställning än under närmast föregående kvartal. För glasbruken rådde goda konjunkturer, men verksamheten hindrades och var delvis avstannad på grund av brist på råvaror, särskilt soda.

Inom *trävaruindustrien* betecknades arbetstillgången som mycket god av 120 arbetsgivare med 14 406 arbetare (40 %), såsom god eller medelgod av 250 arbetsgivare med 20 584 arbetare (58 %) och såsom mindre än medelgod av 15 arbetsgivare med 837 arbetare (2 %). Dessa siffror beteckna konjunkturförbättring såväl i jämförelse med närmast föregående kvartal som i förhållande till samma kvartal föregående år. Vid sågverken rådde flerstädes brist på arbetskraft, delvis beroende därpå, att många arbetare, som eljest pläga sysselsättas inom sågverksindustrien, nu begivit sig till skogarna för att biträda vid kolningsarbetet, vilket på grund av de höga träkolspriserna betalades ovanligt högt. Å vissa orter hämmades avsättningen genom den rådande bristen på järnvägsvagnar.

Arbetstillgången inom *pappers- och grafiska industrien* betecknades såsom mycket god av 55 arbetsgivare med 7 279 arbetare (25 %), såsom god eller medelgod av 189 arbetsgivare med 21 709 arbetare (74 %) och såsom mindre än medelgod av 7 arbetsgivare med endast 235 arbetare (1 %). Vid trämassefabrikerna hämmades driften under vårfloden på sina ställen av översvämning, i övrigt rådde flerstädes kännbar brist på arbetskraft. Från pappersbruken klagades likaledes ganska allmänt över otillräcklig arbetskraft. Vid flertalet bokbinderier var arbetstillgången bättre än under motsvarande kvartal år 1915. Inom boktryckeribranschen framträdde förbättring såväl i jämförelse med närmast föregående kvartal som i förhållande till samma kvartal föregående år.

Inom *livsmedelsindustrien* betecknades arbetsmarknaden som mycket god av 19 arbetsgivare med 1 218 arbetare (9 %), såsom god eller medelgod av 176 arbetsgivare med 9 767 arbetare (74 %) och såsom mindre än medelgod av 25 arbetsgivare med 2 216 arbetare (17 %). Till sistnämnda kategori hänfördes under närmast föregående kvartal 8 % och under sista kvartalet 1915 4 %, vadan alltså en fortgående konjunkturförsämring under det sistförflutna halvåret gjort sig gällande inom denna yrkesgrupp. Försämringen faller huvudsakligen inom sockerindustrien samt choklad- och konfektfabrikationen. Den minskade verksamheten är inom den förra näringsgrenen en vanlig säsongföreteelse, men beror inom den senare branschen på den under kvartalet uppkomna sockerbristen. Inom kvarnindustrien var läget oförändrat, under det att bryggeri- och brännerinäringen avsevärt förbättrats sedan föregående kvartal. Genomgående god arbetstillgång rådde inom tobaksindustrien.

Inom *textil- och beklädnadsindustrien* betecknades arbetstillgången som mycket god av 71 arbetsgivare med 10 816 arbetare (33 %), som god eller medelgod av 135 arbetsgivare med 20 251 arbetare (63 %) och såsom mindre än medelgod av 14 arbetsgivare med 1 408 arbetare (4 %). Linneindustrien

Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete: Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Malmbrytning och metallindustri:										
Malmgruvor	49	11 502	10	2 217	29	5 442	7	1 026	1	80
Malmförädlingsverk	72	23 088	39	16 388	28	6 284	5	416	—	—
Järn- och stålmanufaktur	104	9 815	40	4 122	53	5 428	7	170	3	79
Mekaniska verkstäder	230	35 992	115	20 164	97	14 201	14	1 173	3	251
Skeppsvarv	25	7 913	14	5 032	10	2 796	1	85	—	—
Elektromekanisk industri	23	8 016	11	5 118	8	2 667	4	231	—	—
Annan metallindustri	60	6 927	28	3 320	23	2 779	6	455	2	353
Jord- och stenindustri:										
Kolgruvor	10	2 964	4	958	4	1 182	2	824	—	—
Torvindustri	27	1 360	9	468	11	708	5	166	1	16
Stenhuggerier	55	3 868	3	76	11	445	7	394	11	887
Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	19	2 689	3	1 151	9	1 342	6	191	—	—
Tegelbruk	99	5 283	26	1 912	46	2 230	18	711	8	398
Glasbruk	30	3 874	9	1 003	18	2 430	2	384	—	—
Annan jord- och stenindustri	37	4 164	10	1 379	20	2 638	4	111	2	26
Trävaruindustri:										
Sågverk	219	26 530	56	10 336	132	13 036	28	3 016	3	142
Snickerifabriker och annan träförädling	162	8 951	64	4 070	65	3 091	21	1 095	7	568
Korkfabriker	4	346	—	—	3	294	1	52	—	—
Pappers- och grafisk industri:										
Trämassefabriker	76	11 223	28	4 413	40	5 804	7	956	1	50
Pappersbruk	41	8 915	15	2 091	23	6 549	2	204	1	71
Bokbinderier	30	2 570	4	198	22	1 858	3	493	1	21
Boktryckerier och litografiska anstalter	104	6 515	8	577	61	4 450	31	1 395	4	93
Livsmedelsindustri:										
Kvarnindustri	19	896	—	—	11	452	5	226	3	218
Bagerier	43	1 630	3	153	21	1 012	18	406	1	59
Sockerindustri	24	2 600	—	—	9	854	6	424	8	1 062
Choklad- och konfektfabriker	16	1 724	4	372	8	1 076	1	61	1	123
Bryggerier och brännerier	74	3 925	6	216	45	2 840	20	663	2	150
Tobaksfabriker	4	805	1	135	3	670	—	—	—	—
Annan livsmedelsindustri	40	1 621	5	342	17	570	12	513	3	112
Textil- och beklädnadsindustri:										
Bomullsindustri	36	9 198	13	2 958	21	5 889	1	336	1	15
Jute- och linneindustri	10	2 555	4	1 073	5	1 328	1	154	—	—
Ylleindustri	56	8 066	13	2 100	29	4 243	6	656	2	314
Trikåfabriker	11	2 685	4	380	5	2 238	1	52	—	—
Annan textilindustri	33	2 086	13	619	15	1 019	4	271	1	177
Skrädderi- och sömnadsyrket	45	5 503	20	3 367	17	1 491	7	637	—	—
Annan beklädnadsindustri	29	2 382	4	319	17	1 749	6	188	2	126
Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
Garverier och läderfabriker	20	1 278	2	57	6	409	5	278	6	518
Skofabriker	45	6 288	8	1 099	21	2 895	13	1 874	2	406
Gummivarufabriker	6	1 932	2	481	4	1 451	—	—	—	—
Annan läder-, hår- och gummivaruind.	31	1 548	9	591	13	749	6	142	3	66
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	29	1 172	2	108	15	425	8	486	4	153
Tändsticksfabriker	17	8 734	3	1 570	14	7 164	—	—	—	—
Annan kemisk-teknisk industri	37	4 098	12	1 338	19	2 449	4	239	2	72
Byggnadsverksamhet	88	7 737	12	1 699	33	3 169	25	2 429	12	287
Handel och varulager	51	2 082	6	343	25	1 097	16	525	3	105
Land- och sjötransport	28	5 541	6	597	14	4 540	5	190	1	149
Kraft-, belysnings- och vattenverk	26	3 782	3	1 591	12	1 220	10	914	1	57
Summa 2:dra kv. 1916	**2 294**	**282 373**	**651**	**106 501**	**1 112**	**136 653**	**361**	**25 207**	**106**	**7 204**
» 1:sta » »	2 246	277 505	477	92 244	1 033	126 556	473	40 920	152	7 912
» 4:de » 1915	2 204	267 912	436	76 777	1 035	129 079	463	42 813	162	12 014
» 3:dje » »	2 209	269 636	407	77 373	1 051	130 149	504	40 375	176	14 726
» 2:dra » »	2 210	271 210	321	54 611	994	128 030	587	57 782	210	17 859

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft					
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
2	2 737	11	2 445	35	7 224	3	1 833	19	3 060	29	7 441	1	1 001
—	—	22	7 477	50	15 611	—	—	33	17 669	39	5 419	—	—
1	16	39	3 391	57	5 736	8	688	31	4 198	70	5 547	3	70
1	203	125	22 181	101	13 333	4	528	117	21 232	112	14 736	1	24
—	—	7	1 683	18	6 230	—	—	17	6 207	8	1 706	—	—
—	—	10	6 579	11	1 272	2	165	6	1 986	16	5 988	1	42
1	20	29	4 075	27	2 220	4	632	21	2 743	39	4 184	—	—
—	—	3	1 128	7	1 836	—	—	6	1 965	4	999	—	—
1	2	4	223	20	1 067	3	70	10	499	17	861	—	—
23	2 066	9	487	21	1 408	25	1 973	5	203	28	1 160	22	2 505
1	5	5	1 001	13	1 683	1	5	5	2 053	13	580	1	56
1	32	35	2 453	61	2 696	3	134	42	2 402	57	2 881	—	—
1	57	6	834	22	2 924	2	116	3	745	26	3 072	1	57
1	10	13	2 172	21	1 951	3	41	13	1 298	24	2 866	—	—
—	—	80	10 566	132	15 042	7	922	84	14 830	134	11 687	1	13
5	127	83	4 503	69	3 528	10	920	41	2 357	120	6 566	1	28
—	—	—	—	4	346	—	—	1	91	3	255	—	—
—	—	35	5 716	39	5 437	2	70	33	6 202	43	5 021	—	—
—	—	19	2 515	22	6 400	—	—	17	2 961	23	5 507	1	447
—	—	13	819	15	1 717	2	34	1	308	29	2 262	—	—
—	—	27	1 648	73	4 774	4	93	7	371	92	5 881	5	263
—	—	3	139	14	593	2	164	—	—	16	680	3	216
—	—	12	648	29	883	2	99	7	472	36	1 158	—	—
1	260	4	316	14	1 427	6	857	3	212	20	2 128	1	260
2	92	3	358	10	1 151	3	215	—	—	14	1 521	2	203
1	56	17	822	52	2 869	5	234	17	1 019	55	2 822	2	84
—	—	3	656	1	149	—	—	—	—	3	324	1	481
3	84	5	288	29	1 061	6	272	2	37	36	1 549	2	35
—	—	10	2 032	25	7 151	1	15	14	3 104	22	6 094	—	—
—	—	3	1 232	7	1 323	—	—	5	1 633	5	922	—	—
6	753	11	1 171	31	4 619	14	2 276	13	1 454	42	6 398	1	214
1	15	2	220	8	2 450	1	15	2	1 998	9	687	—	—
—	—	12	555	19	1 303	2	228	6	355	26	1 629	1	102
1	8	22	3 383	19	1 705	4	415	8	1 224	36	4 254	1	25
—	—	4	210	24	2 133	1	39	3	136	25	2 210	1	36
1	21	2	71	9	519	9	688	1	90	17	1 016	2	172
1	14	7	578	26	4 252	12	1 458	4	499	36	4 896	5	893
—	—	1	390	5	1 542	—	—	2	481	4	1 451	—	—
—	—	14	883	13	584	4	81	11	656	19	884	1	8
—	—	4	136	19	609	6	427	—	—	27	1 097	2	75
—	—	2	985	14	7 553	1	196	4	2 458	13	6 276	—	—
—	—	8	1 118	25	2 728	4	252	12	1 567	24	2 449	1	82
6	153	33	4 593	34	2 629	31	515	23	2 117	60	5 360	5	260
1	12	10	658	36	1 311	5	113	6	528	43	1 496	2	58
2	65	9	2 394	15	2 433	4	714	2	695	24	4 672	2	174
—	—	8	2 288	17	1 437	1	57	5	1 863	19	1 666	2	253
64	**6 808**	**784**	**107 970**	**1 313**	**156 849**	**197**	**17 554**	**662**	**115 978**	**1 557**	**158 258**	**75**	**8 137**
111	9 873	732	106 274	1 291	152 633	223	18 598	297	58 242	1 752	200 860	197	18 403
108	7 229	788	116 934	1 191	135 927	225	15 051	261	48 612	1 750	198 700	193	20 600
71	7 013	837	134 092	1 127	115 347	245	20 197	364	68 866	1 688	184 049	157	16 721
98	12 928	427	73 985	1 257	186 364	526	60 861	188	37 705	1 769	204 345	253	29 160

hämmades något genom svårigheten att bekomma råvaror, men läget var dock fortfarande gynnsamt och ännu mera fördelaktigt än föregående kvartal. Inom ylleindustrien däremot medförde den tilltagande bristen å importerad ull en avgjord försämring; vid en del fabriker var driften inskränkt, vid andra hade den tills vidare nedlagts. Konfektionsbranschen, inom vilken andra kvartalet plägar beteckna högsäsong, uppvisade avsevärt gynnsammare konjunkturer ej endast i jämförelse med första kvartalet innevarande år, utan även i förhållande till andra kvartalet 1915.

För *läder-, hår- och gummivaruindustrien* betecknade kvartalet en relativ konjunkturförsämring. Mycket god arbetstillgång rapporterades av 21 arbetsgivare med 2 228 arbetare (20 %), god eller medelgod av 68 arbetsgivare med 7 793 arbetare (71 %) och mindre än medelgod av 13 arbetsgivare med 1 025 arbetare (9 %). Garverierna klagade över den av importsvårigheterna framkallade bristen på hudar och garvämnen, på grund varav på sina ställen arbetsstyrkorna reducerats. Den minskade lädertillgången återverkade även på skofabrikernas produktion, varå dock efterfrågan var mindre stark, sedan beställningar å militärskodon i in- och utlandet effektuerats. Vid gummivarufabrikerna rådde liksom under föregående kvartal högkonjunktur. Borst- och reseffektfabrikationen trycktes genom brist på råmaterial. Handskindustrien uppvisade ojämna konjunkturer, varemot pälsvarufabrikationen befann sig i ett gynnsamt läge.

Inom *kemisk-tekniska* industrien betecknades arbetstillgången som mycket god av 17 arbetsgivare med 3 016 arbetare (21 %), som god eller medelgod av 60 arbetsgivare med 10 763 arbetare (77 %) och som mindre än medelgod av 6 arbetsgivare med 225 arbetare (2 %). Inom tändsticksindustrien rådde å samtliga arbetsställen mycket god eller god arbetstillgång, men högkonjunkturen framträdde dock ej fullt så markerad som under närmast föregående kvartal. Inom övriga branscher av denna yrkesgrupp klagades här och var över materialbrist.

Arbetstillgången inom *byggnadsverksamheten* var helt naturligt bättre än under årets första kvartal, men var även rikligare än under andra kvartalet 1915. De höga materialpriserna hava verkat återhållande på den privata företagsamheten, så att nybyggnader och reparationer ofta inskränkts till det absolut nödvändiga. Från Göteborg samt några andra orter på västkusten och i Skåne rapporterades brist på arbetskraft.

Transportarbetarna hade god arbetstillgång i de flesta större hamnar, särskilt på västkusten. I Malmö synes dock delvis arbetsbrist hava varit rådande. I östersjöhamnarna voro konjunkturerna mera ojämna. I Norrköping var situationen snarare sämre än under första kvartalet. Norrlandshamnarna, som under andra kvartalet öppnats för trafik, erbjödo i allmänhet goda arbetstillfällen med hög betalning, om också de osäkra sjöfartsförhållandena i Östersjön stundom förorsakade stoppning i stuveriarbetet.

Inom *jordbruket* rådde flerstädes brist eller knapp tillgång på arbetskraft. Ogifta drängar och framför allt mjölkerskor rönte stark efterfrågan. Vid betfälten i södra Sverige var tillgången å gallrare mindre än förra året,

men behovet kunde dock om än stundom med någon svårighet tillgodoses. På Gottland uppgivas en del betodlare hava minskat arealen på grund av svårigheten att erhålla folk för gallringen.

Enär arbetsmarknadens läge givetvis måste i hög grad inverka på den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet och läget i viss mån återspeglas i denna verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för Sveriges offentliga arbetsförmedling till ytterligare jämförelse följande resultat angående tillgång och efterfrågan på arbetskraft:

På 100 *lediga platser* kommo följande *ansökningar om arbete:*

	2:dra kvartalet 1916			1:sta kvartalet 1916			2:dra kvartalet 1915		
	juni	maj	april	mars	febr.	jan.	juni	maj	april
Jordbruket m. m.	57	55	58	74	68	73	81	85	80
Övriga näringsgrenar	100	93	101	121	145	160	147	126	150
Samtliga »	92	85	90	109	124	138	135	118	125

Såsom av dessa siffror framgår, har tillgången å arbetskraft under det andra kvartalet 1916 i stort sett icke motsvarat behovet inom vare sig jordbruket eller övriga näringsgrenar.

Ställningen framträder med särskild tydlighet i den statistiska sammanställningen å sid. 852, enligt vilken bland de av rapporteringen berörda 282 373 arbetarna 38 % voro anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god under det att 5 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. Motsvarande siffror voro för samma kvartal 1915 resp. 20 och 12 %, 1914 18 och 6 %, 1913 21 och 3 %, 1912 18 och 5 % samt 1911 10 och 13 %. Procenttalen för 1916 måste betecknas som avgjort gynnsammare än något år förut. Särskilt anmärkningsvärt var det höga procenttalet arbetare, för vilka arbetstillgången angivits som mycket god, en siffra, som saknar motstycke något kvartal under de föregående åren.

Å andra sidan märkas alltjämt vissa näringsgrupper, som på grund av kriget och därav framkallade rubbningar arbeta under ogynnsamma konjunkturer. Särskilt gäller detta gatstensindustrien, gruvdriften i Lappland samt under nu ifrågavarande kvartal i viss mån även ylleindustrien. Relativa antalet arbetare, anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mindre än medelgod, har på grund härav blivit något större än under motsvarande kvartal år 1913, som uppvisar den lägsta hittills funna siffran. Antalet arbetare, vilkas ställning sålunda är att beteckna såsom mindre gynnsam, har däremot ej varit större än vid samma årstid 1912 och 1914 och avsevärt mindre än under 1915.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 april, 1 maj och 1 juni 1916.

I arbetslöshetsrapporteringen för andra kvartalet av år 1916 hava liksom föregående kvartal deltagit 30 fackförbund. För april saknas dock uppgifter från en av de mindre organisationerna, stuckatörförbundet. Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 april, 1 maj och 1 juni 1916 utgjorde resp. 70 502, 69 542 och 59 775. Av dessa voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 5·2, 4·7 och 3·3 %. Motsvarande siffror för samtliga månader under de år, denna undersökning pågått, framgå av nedanstående tablå:

	1911		1912		1913		1914		1915		1916	
	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %
Januari .	—	—	43 067	8·5	54 340	8·4	60 535	7·5	59 195	15·0	65 614	7·7
Februari .	—	—	50 972	11·1	52 774	8·9	61 468	10·4	56 788	14·8	64 855	8·0
Mars . . .	61 550	12·0	53 122	8·4	50 392	7·1	58 354	7·5	57 476	12·0	64 218	6·7
April . .	65 230	10·4	53 727	6·5	51 031	5·7	64 410	6·5	63 895	11·2	70 502	5·2
Maj . . .	57 833	6·7	55 163	5·2	52 735	4·0	63 146	5·1	60 074	8·5	69 542	4·7
Juni . . .	56 369	3·5	55 034	3·7	53 186	2·6	60 494	3·2	58 980	6·7	59 775	3·3
Juli . . .	52 881	3·2	52 917	3·3	52 380	2·7	62 823	3·1	66 184	6·3	—	—
Augusti .	48 562	2·9	54 267	2·8	53 906	2·5	58 912	3·0	59 870	4·0	—	—
September	48 007	3·1	50 927	2·7	53 954	2·3	58 257	8·1	61 072	3·6	—	—
Oktober .	46 893	2·3	56 451	2·9	57 872	2·2	61 883	7·7	68 050	3·5	—	—
November	45 627	4·3	53 856	3·6	62 073	2·6	61 023	8·1	64 996	3·8	—	—
December.	44 539	4·4	51 521	5·7	59 922	4·4	59 084	10·3	66 947	4·5	—	—

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom de särskilda organisationerna föreligga i efterföljande tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Tabellen å sid. 859 är ett sammandrag av huvudtabellerna. Såsom av tabellerna framgår, förekom den högsta arbetslöshetsfrekvensen den 1 april inom murareförbundet, 1 maj och juni däremot inom transportarbetarförbundet. Sistnämnda organisations höga procenttal avse dock ett alltför litet antal arbetare för att kunna anses fullt representativa för förhållandena inom yrket. Den relativt stora arbetslösheten beror dels därpå, att arbetstillgången i Malmö hamn under våren varit mindre god, dels ock därpå, att trafiken å norrlandskusten på grund av den stränga vintern öppnats senare än under normala år.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 april, 1 maj och 1 juni 1916.

Fackförbund	April			Maj			Juni		
	Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförb.	1 030	45	4·4	762	52	6·8	775	34	4·4
» bleck- och plåtslagareförbundet	1 377	221	16·0	1 479	137	9·3	760	34	4·5
» bokbindare »	673	8	1·2	669	6	0·9	692	6	0·9
» bryggeriarbetare »	1 289	15	1·2	1 293	15	1·2	1 290	6	0·5
De förenade förbunden	1 924	22	1·1	2 178	169	7·8	2 130	52	2·4
Sv. gjutare förbundet	2 803	16	0·6	2 584	77	3·0	2 486	58	2·3
» grov- och fabriksarbetare »	7 766	566	7·3	7 246	715	9·9	6 997	464	6·6
» gruvarbetare »	480	—	—	627	1	0·2	568	—	—
» handskarbetare »	167	—	—	167	—	—	164	—	—
» hattarbetare »	97	1	1·0	97	1	1·0	94	—	—
» kakelugnsmakare »	131	11	8·4	102	—	—	100	—	—
» kommunalarbetare »	4 435	76	1·7	4 364	87	2·0	693	6	0·9
Intern. litografiska »	269	4	1·5	266	7	2·6	274	5	1·8
Sv. metallindustriarbetare »	25 739	633	2·5	26 016	473	1·8	22 357	332	1·5
Därav:									
Järnbruksarbetare	5 094	10	0·2	5 119	21	0·4	4 796	11	0·2
Mek. verkstadsarbetare	20 645	623	3·0	20 897	452	2·2	17 561	321	1·8
Sv. murare förbundet	1 507	442	29·3	1 336	136	10·2	1 364	34	2·5
» måleriarbetare »	1 314	277	21·1	1 252	127	10·1	1 168	33	2·8
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	911	40	4·4	926	28	3·0	934	11	1·2
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	2 353	18	0·8	2 110	8	0·4	1 381	1	0·1
» skrädderiarbetare »	1 049	46	4·4	967	7	0·7	848	2	0·2
» stenindustriarbetare »	2 173	454	20·9	1 992	360	18·1	1 784	296	16·6
» sågverksindustriarbetare »	4 535	112	2·5	4 970	338	6·8	4 561	195	4·3
» transportarbetare »	377	26	6·9	330	77	23·3	332	66	19·9
» träarbetare »	4 460	515	11·5	4 527	330	7·3	4 511	210	4·7
» varuutkörare- och handelsarbetare »	489	3	0·6	450	2	0·4	596	4	0·7
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	496	73	14·7	381	62	16·3	526	42	8·0
» elektriska arbetare »	549	29	5·3	592	25	4·2	600	27	4·5
» slakteri- och charkuteriarbetare »	419	4	1·0	271	3	1·1	397	2	0·5
» stuckatör »	—	—	—	22	12	54·5	20	14	70·0
» textilarbetare »	907	11	1·2	899	22	2·4	883	24	2·7
» typograf »	783	15	1·9	667	11	1·6	490	6	1·2
Summa	**70 502**	**3 683**	**5·2**	**69 542**	**3 288**	**4·7**	**59 775**	**1 964**	**3·3**

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bagcri- och konditoriindustriarbetareförbundet	12	910	48	72	1 030
» bleck- och plåtslagare »	40	1 128	249	—	1 377
» bokbindare »	7	345	52	276	673
» bryggeriarbetare »	19	822	32	435	1 289
De förenade förbunden	27	1 498	193	233	1 924
Sv. gjutare förbundet	76	2 481	312	10	2 803
» grov- och fabriksarbetare »	89	6 938	360	468	7 766
» gruvarbetare »	6	473	7	—	480
» handskarbetare »	6	125	—	42	167
» hattarbetare »	4	82	3	12	97
» kakelugnsmakare »	6	123	8	—	131
» kommunalarbetare »	53	4 309	109	17	4 435
Intern. litografiska »	11	245	24	—	269
Sv. metallindustriarbetare »	48	—	—	—	25 739
Därav: Järnbruksarbetare	20	—	—	—	5 094
Mek. verkstadsarbetare	28	—	—	—	20 645
Sv. murare förbundet	26	1 433	74	—	1 507
» måleriarbetare »	18	1 237	77	—	1 314
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	24	763	134	14	911
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	18	1 618	308	427	2 353
» skrädderiarbetare »	21	783	43	223	1 049
» stenindustriarbetare »	66	1 910	263	—	2 173
» sågverksindustriarbetare »	52	4 106	428	1	4 535
» transportarbetare »	6	263	4	110	377
» träarbetare »	80	4 147	303	10	4 460
» varuutkörare- och handelsarbetare »	7	404	20	65	489
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	10	496	—	—	496
» elektriska arbetare	15	487	62	—	549
» slakteri- och charkuteriarbetare »	9	335	40	44	419
» stuckatör »	—	—	—	—	←
» textilarbetare »	13	694	22	191	907
» typograf »	18	557	196	30	783
Summa	787	[2] —	[2] —	[2] —	70 502

[1] Jfr noten å sid. 859. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt

organisationerna den 1 april 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under mars 1916			
Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
39	2	4	45	4·4	41	4	17	—	44	—	61	8	630	45	1 080
214	7	—	221	16·0	217	4	27	1	90	—	118	28	1 263	221	4 769
5	3	—	8	1·2	6	2	16	—	23	4	43	1	40	1	12
7	1	7	15	1·2	15	—	65	—	25	1	91	4	205	12	349
16	3	3	22	1·1	17	5	47	6	45	—	98	3	418	15	312
15	1	—	16	0·6	16	—	126	1	151	5	283	7	754	14	93
543	22	1	566	7·3	407	159	356	12	311	64	743	41	3 589	471	8 656
—	—	—	—	—	—	—	20	—	24	—	44	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	4	—	1	—	5	—	—	—	—
1	—	—	1	1·0	1	—	—	3	6	2	11	—	—	—	—
11	—	—	11	8·4	11	—	—	—	—	—	—	3	41	11	173
76	—	—	76	1·7	35	41	219	2	206	2	429	7	670	33	862
4	—	—	4	1·5	4	—	1	—	14	—	15	2	132	4	104
—	—	—	633	2·5	—	—	—	—	—	—	—	16	4 834	69	1 182
—	—	—	10	0·2	—	—	—	—	—	—	—	3	821	3	64
—	—	—	623	3·0	—	—	—	—	—	—	—	13	4 013	66	1 118
393	49	—	442	29·3	442	—	29	1	42	—	72	18	1 174	348	6 376
264	13	—	277	21·1	226	51	5	17	37	1	60	14	1 174	270	7 071
39	1	—	40	4·4	20	20	12	—	25	—	37	11	674	40	585
16	2	—	18	0·8	18	—	43	6	70	—	119	8	1 482	17	429
32	2	12	46	4·4	38	8	26	—	19	—	45	13	852	44	977
388	66	—	454	20·9	438	16	137	—	112	194	443	19	764	234	5 752
84	28	—	112	2·5	89	23	100	—	196	5	301	6	579	55	1 094
26	—	—	26	6·9	26	—	6	—	3	55	64	1	80	26	836
499	7	9	515	11·5	480	35	192	1	155	2	350	39	3 048	484	8 981
1	—	2	3	0·6	3	—	8	—	8	1	17	2	291	3	77
73	—	—	73	14·7	71	2	26	—	17	2	45	6	351	73	1 472
22	7	—	29	5·3	29	—	18	—	22	2	42	10	313	32	589
3	—	1	4	1·0	4	—	—	—	11	2	13	1	264	4	67
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	—	5	11	1·2	5	6	34	—	31	3	68	3	415	5	102
8	5	2	15	1·9	15	—	20	—	44	7	71	9	603	15	306
[1]—	[1]—	[1]—	3 683	5·2	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	[1]—	280	24 640	2 546	52 306

[1] liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	11	687	22	53	**762**
» bleck- och plåtslagare »	41	1 257	222	—	**1 479**
» bokbindare »	5	341	49	279	**669**
» bryggeriarbetare »	19	823	35	435	**1 293**
De förenade förbunden	30	1 735	191	252	**2 178**
Sv. gjutare förbundet	71	2 291	282	11	**2 584**
» grov- och fabriksarbetare »	86	6 491	338	417	**7 246**
» gruvarbetare »	7	611	16	—	**627**
» handskarbetare »	1	125	—	42	**167**
» hattarbetare »	4	83	3	11	**97**
» kakelugnsmakare »	3	95	7	—	**102**
» kommunalarbetare »	52	4 225	104	35	**4 364**
Intern. litografiska »	11	237	29	—	**266**
Sv. metallindustriarbetare »	47	—	—	—	**26 016**
Därav: Järnbruksarbetare	20	—	—	—	**5 119**
Mek. verkstadsarbetare	27	—	—	—	**20 897**
Sv. murare förbundet	21	1 322	14	—	**1 336**
» måleriarbetare »	15	1 190	62	—	**1 252**
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	24	774	134	18	**926**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	16	1 366	407	337	**2 110**
» skrädderiarbetare »	20	713	44	210	**967**
» stenindustriarbetare »	63	1 769	223	—	**1 992**
» sågverksindustriarbetare »	59	4 519	444	7	**4 970**
» transportarbetare »	6	324	6	—	**330**
» träarbetare »	77	4 161	356	10	**4 527**
» varuutkörare- och handelsarbetare »	5	385	17	48	**450**
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	9	381	—	—	**381**
» elektriska arbetare »	17	538	54	—	**592**
» slakteri- och charkuteriarbetare »	4	216	14	41	**271**
» stuckatör »	1	22	—	—	**22**
» textilarbetare »	12	714	30	155	**899**
» typograf »	14	477	164	26	**667**
Summa	**751**	[2] —	[2] —	[2] —	**69 542**

[1] Jfr noten å sid. 859. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 maj 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under april 1916			
Män			Tillsammans									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Antal	%	arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
47	—	5	52	6·8	50	2	14	—	35	—	49	10	742	52	1 322
136	1	—	137	9·3	137	—	46	23	93	—	162	20	1 105	127	3 729
5	—	1	6	0·9	4	2	36	—	8	4	48	1	404	6	114
4	1	10	15	1·2	15	—	62	—	16	3	81	4	206	14	320
155	4	10	169	7·8	161	8	89	1	72	—	162	7	561	145	1 418
63	14	—	77	3·0	15	62	130	2	107	3	242	4	377	72	488
630	28	57	715	9·9	324	391	325	177	206	74	782	28	2 872	377	6 782
1	—	—	1	0·2	—	1	22	—	12	—	34	1	284	1	18
—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	—
1	—	—	1	1·0	1	—	1	3	4	6	14	1	13	1	23
—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	4	—	—	—	—
87	—	—	87	2·0	58	29	232	6	145	—	383	3	262	20	317
6	1	—	7	2·6	7	—	6	—	11	—	17	4	202	7	168
—	—	—	473	1·8	—	—	—	—	—	—	—	12	3 032	22	305
—	—	—	21	0·4	—	—	—	—	—	—	—	3	880	5	58
—	—	—	452	2·2	—	—	—	—	—	—	—	9	2 202	17	247
136	—	—	136	10·2	136	—	28	98	33	1	160	9	828	74	1 581
121	6	—	127	10·1	94	33	4	—	30	—	34	11	1 054	113	2 740
28	—	—	28	3·0	28	—	26	—	39	—	65	6	193	28	288
7	1	—	8	0·4	8	—	27	6	29	—	62	3	265	5	86
2	—	5	7	0·7	6	1	23	—	15	1	39	5	142	6	107
319	41	—	360	18·1	356	4	125	—	82	231	438	14	590	152	5 576
251	87	—	338	6·8	260	78	192	—	207	148	547	21	2 191	338	6 781
77	—	—	77	23·3	27	50	8	—	—	—	8	—	167	77	855
318	7	5	330	7·3	302	28	190	—	98	2	290	3	2 728	301	5 232
2	—	—	2	0·4	2	—	2	—	11	—	13	2	363	2	42
62	—	—	62	16·3	60	2	16	—	12	—	28	7	332	52	1 128
23	2	—	25	4·2	24	1	19	—	34	2	55	8	458	20	547
2	1	—	3	1·1	3	—	—	—	—	—	—	1	213	3	56
12	—	—	12	54·5	12	—	—	—	—	—	—	1	22	12	276
4	—	18	22	2·4	22	—	24	1	21	11	57	—	203	20	86
7	3	1	11	1·6	11	—	23	—	28	5	56	4	366	8	182
[1] —	[1] —	[1] —	8 288	4·7	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	190	20 175	2 055	40 512

[1] liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män			
		Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	11	693	22	60	**775**
» bleck- och plåtslagare »	35	659	101	—	**760**
» bokbindare »	5	348	52	292	**692**
» bryggeriarbetare »	19	826	30	434	**1 290**
De förenade förbunden	28	1 742	158	230	**2 130**
Sv. gjutare förbundet	68	2 192	283	11	**2 486**
» grov- och fabriksarbetare »	83	6 162	332	503	**6 997**
» gruvarbetare »	6	562	6	—	**568**
» handskarbetare	1	122	—	42	**164**
» hattarbetare »	4	81	3	10	**94**
» kakelugnsmakare »	3	93	7	—	**100**
» kommunalarbetare »	18	658	33	2	**693**
Intern. litografiska »	11	249	25	—	**274**
Sv. metallindustriarbetare »	41	—	—	—	**22 357**
Därav: Järnbruksarbetare	18	—	—	—	**4 796**
Mek. verkstadsarbetare	23	—	—	—	**17 561**
Sv. murare förbundet	21	1 358	6	—	**1 364**
» måleriarbetare »	14	1 112	56	—	**1 168**
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	25	783	133	18	**934**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	15	751	401	229	**1 381**
» skrädderiarbetare	14	621	39	188	**848**
» stenindustriarbetare »	56	1 576	208	—	**1 784**
» sågverksindustriarbetare »	54	4 098	313	150	**4 561**
» transportarbetare »	6	324	8	—	**332**
» träarbetare »	74	4 177	324	10	**4 511**
» varuutkörare- och handelsarbetare »	7	452	22	122	**596**
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	10	526	—	—	**526**
» elektriska arbetare »	16	560	40	—	**600**
» slakteri- och charkuteriarbetare »	8	305	52	40	**397**
» stuckatör »	1	20	—	—	**20**
» textilarbetare »	12	702	48	133	**883**
» typograf »	8	354	122	14	**490**
Summa	**674**	[2] —	[2] —	[2] —	**59 775**

[1] Jfr noten å sid. 859. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt

organisationerna den 1 juni 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under maj 1916			
Män			Tillsammans									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Antal	%	arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
29	—	5	**34**	4·4	34	—	13	—	49	5	**67**	9	748	34	**874**
32	2	—	**34**	4·5	33	1	25	20	44	1	**90**	13	448	33	**623**
2	—	4	**6**	0·9	6	—	16	—	18	2	**36**	1	411	6	**156**
1	1	4	**6**	0·5	6	—	54	—	17	2	**73**	3	179	6	**159**
45	2	5	**52**	2·4	52	—	41	—	57	—	**98**	9	1 018	51	**891**
56	2	—	**58**	2·3	12	46	119	—	96	1	**216**	4	143	51	**470**
338	17	109	**464**	6·6	242	222	225	236	216	36	**713**	24	1 397	268	**5 789**
—	—	—	—	—	—	—	23	99	19	—	**141**	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	**4**	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	1	3	4	2	**10**	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	**2**	—	—	—	—
4	—	2	**6**	0·9	6	—	24	—	18	—	**42**	2	254	4	**294**
5	—	—	**5**	1·8	5	—	2	—	9	—	**11**	3	190	5	**135**
—	—	—	**332**	1·5	—	—	—	—	—	—	—	12	3 169	43	**914**
—	—	—	**11**	0·2	—	—	—	—	—	—	—	3	548	4	**56**
—	—	—	**321**	1·8	—	—	—	—	—	—	—	9	2 621	39	**858**
34	—	—	**34**	2·5	34	—	26	41	29	—	**96**	4	494	17	**554**
33	—	—	**33**	2·8	31	2	7	—	23	—	**30**	6	333	33	**731**
11	—	—	**11**	1·2	11	—	19	—	46	—	**65**	7	437	11	**199**
—	1	—	**1**	0·1	1	—	17	—	35	1	**53**	1	242	1	**31**
2	—	—	**2**	0·2	2	—	28	—	11	2	**41**	1	14	2	**36**
256	40	—	**296**	16·6	293	3	113	—	86	187	**386**	13	559	136	**2 653**
154	41	—	**195**	4·3	107	88	169	102	185	59	**515**	12	1 094	180	**2 826**
66	—	—	**66**	19·9	26	40	8	—	1	—	**9**	2	169	66	**975**
208	2	—	**210**	4·7	204	6	160	1	105	2	**268**	26	2 534	194	**2 827**
4	—	—	**4**	0·7	4	—	4	—	13	—	**17**	2	290	3	**74**
42	—	—	**42**	8·0	42	—	22	—	15	—	**37**	7	409	52	**1 256**
22	5	—	**27**	4·5	27	—	15	—	24	1	**40**	7	229	27	**599**
2	—	—	**2**	0·5	2	—	—	—	11	—	**11**	1	229	2	**49**
14	—	—	**14**	70·0	14	—	—	—	—	—	—	1	20	14	**364**
6	18	—	**24**	2·7	24	—	25	—	23	9	**57**	3	433	23	**303**
5	—	1	**6**	1·2	6	—	14	—	24	3	**41**	5	376	6	**110**
[1] —	[1] —	[1] —	**1 964**	3·3	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	**178**	**15 819**	**1 268**	**23 842**

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.

(Forts.)

2. Statens livsmedelskommission.

Smörexportens och smörprisens reglering. I december förra året träffades en överenskommelse[1] mellan statens livsmedelskommission och smörexportörerna i Stockholm, Göteborg och Malmö angående dels begränsning av exporten av smör, dels bestämmande av pris å det smör, som av exportörerna skulle tillhandahållas den inhemska konsumtionen. Prisen fixerades till kr. 2: 75 per kg. i parti och kr. 3: — per kg. i minut och hava varit gällande ända till den 8 augusti i år, då de på hemställan av statens livsmedelskommission nedsattes med 25 öre per kg. Nedsättningen föranleddes av den väntade rika foderskörden i förening med den utmärkta grönfodertillgången, som, enligt kommissionens åsikt, i icke oväsentlig grad bidroge till nedbringande av produktionskostnaderna å smör. Sedan prisnedsättningen ägt rum, visade det sig, att konsumtionen i följd av flera samverkande orsaker ökades i så raskt tempo, att exporten hotade att alldeles avstanna. Följden härav blev, att yrkanden på förhöjning av smörprisen började göra sig gällande från smörproducenternas sida, och då konsumtionen i slutet av månaden t. o. m. syntes överflygla produktionen, uppsade vederbörande smörexportörer sina med kommissionen i december förra året träffade avtal.

Vid de förhandlingar, som fördes den 31 augusti och 1 september mellan kommissionen och delegerade för smörexportörerna, enades man om ett förslag till nytt avtal, i huvudsak baserat på det uppsagda men med en prisförhöjning av 50 öre per kg. Detta förslag till avtal, som underställdes Kungl. Maj:ts prövning, motiverades på följande sätt:

Vid bestämmande av denna prisökning har kommissionen utgått från den förutsättningen, att det nuvarande läget på den inhemska smörmarknaden i grund förändrats, icke endast i följd av den ökade konsumtion, som uppstått genom rådande brist å margarin och det i jämförelse med priset därå alltför låga inhemska smörpriset, utan jämväl på grund av att i samband med den ökade konsumtionen exporten så gott som fullständigt upphört. Så länge denna kunnat fortgå utan alltför stora inskränkningar, hava mejerierna kunnat erhålla ett icke oväsentligt högre genomsnittspris för smörproduktionen i dess helhet än det vid prissänkningen fastställda inhemska priset. Därtill har ytterligare kommit, att ett alltför lågt pris å smör enligt majoritetens mening innebure en allvarlig fara för produktionen icke endast av smör utan jämväl av mjölk. Med nuvarande höga pris på kraftfoder låge det nämligen nära till hands att antaga, att den för mjölkproduktionen nödvändiga användningen av kraftfoder komme att minskas i samma mån som priset

[1] Soc. Medd. årg. 1916, häft 2.

på smör och därmed också på mjölk bringades ned under det, som med hänsyn till de ökade produktionskostnaderna kunde anses skäligt. Kommissionen har dessutom ansett det synnerligen önskvärt, att smörregleringen finge fortlöpa efter de hittillsvarande linjerna, detta så mycket mer som den nu uppsagda regleringen ända till senaste prissänkningen fungerat oklanderligt. För att så allt framgent måtte ske, vore det nödvändigt att fixera ett pris, varigenom vederbörlig hänsyn toges till de krav, som för en produktion av nuvarande omfattning kunde anses oundgängligen nödvändiga, och har det av kommissionen föreslagna priset kunnat anses tillgodose dessa.

I behandlingen av frågan ha deltagit kommissionens samtliga ledamöter samt ledamoten av livsmedelsrådet Svensson.

Från kommissionens beslut har hr Elmquist, med vilken ledamoten av livsmedelsrådet Svensson förenat sig, anmält avvikande mening och anfört följande:

»Mot majoritetens beslut att trots den rikliga fodertillgången i riket nu medgiva en så väsentlig höjning av smörpriset nödgas jag inlägga min bestämda gensaga. Enligt min mening borde tillsvidare ingen som helst prisförhöjning vidtagas. Det i november 1915, med hänsyn till då rådande höga foderpris och övriga väsentligt höjda produktionskostnader, fastställda smörpriset (kr. 2: 75 i parti och kr. 3: — i detalj) bibehölls som bekant oförändrat ända till början av nästlidne augusti månad. En i maj månad från smörproducenternas sida gjord framställning om en prisförhöjning blev från kommissionens sida enhälligt avvisad på grund av den ökade fodertillgång, sommarens inträde komme att medföra. Då sedermera tillgången på grönbete blev synnerligen riklig och utsikterna till en ymnig foderskörd allt större, beslöt kommissionen i juli likaledes enhälligt, att smörpriset skulle nedsättas till nu gällande priser (kr. 2: 50 i parti och kr. 2: 75 i minut). Det huvudsakliga skälet för den sålunda vidtagna prisnedsättningen kvarstår alltjämt oförändrat, och synes mig därför, som sagt, att tillsvidare och åtminstone så länge tillgång finnes å grönfoder någon prisförhöjning icke borde äga rum. Som emellertid en fortsatt överenskommelse med smörexportörerna på basis av nuvarande smörpriser visat sig omöjlig att ernå, lärer någon annan utväg för reglering av smörpriset till skäligt belopp nu icke stå öppen än åsättandet av maximipris; och då fastställandet av sådana så vitt möjligt synes mig böra avse en längre tidsperiod, helst ett helt konsumtionsår eller större delen av ett sådant, har jag ansett mig böra föreslå att maximipriset fastställes till kr. 2: 75 i parti och kr. 3: — i minut, d. v. s. samma priser som voro gällande under större delen av förlidet konsumtionsår (dec. 1915—juli 1916).

I samband med fastställandet av maximipriser å smör synes mig också böra bestämmas dels att i den mån exportlicenser kunna medgivas, vederbörande exportör förpliktigas att ställa lika stor kvantitet smör av fullgod kvalitet till livsmedelskommissionens förfogande till pris som av Kungl. Maj:t bestämmes och dels att livsmedelskommissonen skall äga försälja de genom kommissionens försorg importerade foderkakor till ett pris av högst 21 kr. per 100 kg. och i övrigt på sådant sätt, att mjölkproduktionen därigenom i möjligaste mån befrämjas. Jag vill tillägga, att det ökade priset å margarin och utsikterna till otillräcklig tillgång å denna vara enligt mitt förmenande är ett ytterligare skäl för att hålla smörprisen — och därmed indirekt även mjölkprisen — så lågt, som under givna förhållanden över huvud taget är möjligt. Slutligen må framhållas, att även vid ett bifall till majoritetens förslag åsättandet av ett maximipris å smör kan komma att visa sig erforderligt för att reglera smörpriset såväl i parti som minut.

Kommissionens förslag till avtal godkändes av Kungl. Maj:t den 4 september.

Samtidigt anbefallde Kungl. Maj:t, som funnit maximipris på smör icke i ärendets dåvarande skick kunna föreskrivas, kommissionen att skyndsamt efter verkställd utredning inkomma med förslag till författning om maximipris på smör.

Vid utredningen borde dels tagas i övervägande, huruvida olika maximipris borde bestämmas för olika slag av smör, dels huruvida fastställande av maximipris på smör borde föranleda maximipris jämväl på andra varor, dels

undersökas, huruvida med hänsyn till förväntad smörexport maximipris måtte kunna sättas till lägre belopp än som eljest skulle anses vara för smörproduktionens vidmakthållande nödvändig.

Ytterligare spannmålstillskott till kvarnföreningen. Förnyade kontrakt rörande magasinering m. m. av spannmål. I det avtal om spannmålspris m. m., som träffades i april 1916 mellan statens livsmedelskommission och kvarnföreningen, förband sig kommissionen att under tiden från och med den 1 maj till och med den 31 augusti 1916 försälja till kvarnföreningens medlemmar sammanlagt 60 000 ton utländskt vete, fördelade med lika kvantiteter för varje månad. Då denna kvantitet visat sig otillräcklig, har Kungl. Maj:t den 25 juli på hemställan av statens livsmedelskommission bemyndigat kommissionen att ställa till kvarnarnas förfogande en tilläggskvantitet av vete, ej överstigande 10 000 ton, att fördelas på juli och augusti månader.

Sedan det mellan statens livsmedelskommission och de kvarnar, som åtagit sig lagring av de genom kommissionen för statens räkning inköpta kvantiteter spannmål, upprättade kontrakt angående magasinering m. m. upphört att gälla den 1 augusti, har nytt kontrakt uppgjorts, vilket blivit av Kungl. Maj:t godkänt den 31 juli.

Kontraktet är av följande lydelse:

Kontrakt

rörande magasinering och inköp av spannmål m. m.

I.

.....

(här nedan kallad kvarnen) förbinder sig att efter en månads förutgången anmälan för statens räkning emottaga och under högst ett år från den 1 augusti 1916 *magasinera* ..... tons importerad spannmål, frisk och sund vara, mot ersättning enligt följande grunder:

A) de av kvarnen utgivna beloppen för lossnings-, transport- och upptagningskostnader gottgöras kvarnen;

B) kvarnen erhåller ersättning för vad visas vara erlagt i nederlagsavgift och brandförsäkringspremie;

C) för magasinering av den spannmål, som kvarnen icke själv genom köp från staten övertager, erlägger staten 50 öre per ton och månad, därest spannmålen lagras å kvarnens egna magasin samt den betingade hyressumman för den å främmande magasin lagrade spannmålen. Förhyrning av främmande magasin skall äga rum i samråd med livsmedelskommissionen.

II.

Kvarnen är skyldig att väl och omsorgsfullt *vårda* den magasinerade spannmålen och att hålla den brandförsäkrad till det belopp, som av staten angives. Kvarnen erhåller härför för den spannmål, som den icke själv genom köp från staten övertager, icke någon annan ersättning än vad ovan sagts där varan magasineras å kvarnens egna magasin, men där den magasineras å främmande magasin, ersättning för spannmålens vård efter kvarnens självkostnad. För den spannmål åter, som kvarnen genom köp från staten övertager, utgives av staten ersättning för här ifrågavarande arbete med 25 öre per ton och månad från och med fjärde månaden efter inlagringen för den å kvarnens egna magasin lagrade spannmålen samt med kvarnens självkostnad för vara som lagras å främmande magasin.

För olycksfall eller för viktförlust genom intorkning eller bortdamning ansvarar ej kvarnen.

III.

Skulle spannmålen framkomma i mer eller mindre *skadat tillstånd*, är kvarnen skyldig taga hand om varan, tills försäljning eller särskild uppgörelse om kostnaden för eventuell magasinering i varje särskilt fall blivit uppgjord.

IV.

Vad kvarnen enligt I A) och B) tillkommer, erlägges inom fjorton dagar efter spannmålens mottagande. *Ersättning* för magasinering och vård, som i I C) och II avses, gäldas i den mån uttagning sker. *Kvarnens* självkostnad *för vård av spannmål* å främmande magasin ersättes vid utgången av varje kalenderkvartal.

V.

Därest staten så påfordrar, är kvarnen skyldig att för statens räkning *förmala* den spannmål, som kvarnen, för såvitt överlåtelse av spannmål från statens sida ifrågasättes, icke själv genom köp från staten övertager, mot en *lega* av

kr. 2·— per 100 kg. till siktat mjöl,
» 1·75 » » » 90 % rågmjöl,
» 1·— » » » sammalet rågmjöl.

VI.

Staten förbinder sig att, innan spannmålen eller någon del därav avlåtes till annan kvarn eller till återförsäljare erbjuda det då för försäljning avsedda partiet åt kvarnen på enahanda villkor.

Under återförsäljare inbegripas ej kommun, förening eller anstalt, som inköper spannmålen i syfte att utan egen vinst tillhandahålla densamma åt konsumenten; dock att staten förbinder sig att icke på nämnt sätt försälja mer än 25 % av den kvantitet kvarnen förbundit sig att magasinera.

VII.

I den mån magasinerad spannmål uttages eller på kvarnen överlåtes, är kvarnen pliktig att i stället mottaga och magasinera motsvarande kvantitet spannmål.

Härför gälla ovan givna bestämmelser, dock att, där spannmål uttages, anmälan till magasinering kan giltigen ske antingen vid tillsägelse om uttagande eller såsom ovan sägs, minst en månad före inlämnandet av spannmål.

VIII.

Tvist om tolkning och tillämpning av detta avtal skall prövas av skiljemän i överensstämmelse med lagen om skiljemän den 28 oktober 1887.

Mot skiljemännens utslag må ej talan föras i andra fall, än i § 14 av denna lag medgives.

Inventering av vissa livsförnödenheter. På hemställan av statens livsmedelskommission har Kungl. Maj:t beslutat, att i den allmänna inventering av vissa förnödenheter inom landet, som äger rum den 30 instundande september, och sedermera regelbundet i de kvartalsvis skeende inventeringarna nedanstående varuslag jämväl skola medtagas. Minimiförrådet av dessa varor, vilkas innehav för en var skall medföra uppgiftsskyldighet, är 100 kg:

kaffe (obränt),
» , bränt eller rostat, även malet,
kakaobönor,
kakaopulver,
kakaomassa,
choklad och potatismjöl.

Fiskhandelns ordnande. På framställning av statens livsmedelskommission har Kungl. Maj:t bemyndigat kommissionen att inrätta en av högst fem personer

sammansatt nämnd med uppgift dels att avgiva yttrande över export och avsättning inom landet av fisk, dels ock vidtaga nödiga åtgärder för en planmässig organisation av det skånska fiskets avsättning i anslutning till varuförmedlingsbyråns och de lokala livsmedelsnämndernas distributionsverksamhet.

Till ledamöter i nämnden hava utsetts kamrer Axel Hultman, direktören Gunnar Lange i Malmö, fabrikör S. W. Richter, Lund, lantbrukaren J. Pålsson-Castner, Limhamn och kamrer Nils Månsson, Broby. De tre förstnämnda utgöra nämndens arbetsutskott.

Lingon. Sedan Kungl. Maj:t den 15 augusti 1916 utfärdat förbud att ur riket utföra lingon, har inom varuförmedlingsbyrån upprättats en förmedling av lingon till de lokala livsmedelsnämnderna och andra statliga och kommunala institutioner i partier, som icke få understiga 20 lådor à 50 kg. invägd vikt. Priset är bestämt till högst 35 öre per kg. invägd vikt fritt säljarens station. Lingonen kunna också levereras i korgar om $3^1/_2$ kg. till högst 40 öre per kg.

Varuförmedlingsbyråns verksamhet under juli och augusti månader 1916. Den 26 augusti har ny överenskommelse träffats om *utförsel av fläsk* att gälla under tiden 27 augusti—25 november 1916. Enligt denna är exporten begränsad till 400 000 kg. i veckan, varav 300 000 kg. skola disponeras av exportslakterierna och 90 000 kg. av de kommunala slakthusen. För dessa senare, som under förra avtalsperioden hade rätt att exportmärka 60 000 kg. per vecka, innebär således överenskommelsen en betydande utökning av exporträtten, medan för de förra exporträtten minskats med 40 000 kg. per vecka. Återstoden av den medgivna exporträtten eller 10 000 kg. per vecka skall disponeras av exportörer, som av statens livsmedelskommission komma att jämställas med de avtalsbundna slakterierna. För såväl kompensations- som regulatorsfläsk har fastställts samma pris som under föregående avtal eller kr. 1·30 respektive 1·70 för färskt fläsk i hela kroppar med 10 öres förhöjning för lätt saltat i hela sidor utan huvud och fötter.

Nu som förut skola slakterierna för den norrländska marknaden tillhandahålla bacon-saltat fläsk, varvid dock kvantiteten bestämts till 300 000 kg. mot 200 000 kg. under föregående avtal.

I avtalet har vidare inryckts en bestämmelse, att slakterierna skola till varuförmedlingsbyrån eller av byrån anvisad mottagare leverera allt det ister, som faller vid slakterierna. Priset för detta ister skall bestämmas av Kungl. Maj:t.

Under förra avtalet insändes rekvisitioner av regulatorsfläsk och slaktavfall till exportslakteriernas arbetsutskott, som utsände leveransorder till slakterierna och verkställde clearing mellan dem. Enligt den nya överenskommelsen skola numera alla rekvisitioner ingå till varuförmedlingsbyrån.

Exporten av kött, som under juni månad var bestämd till 50 % av normalexporten, har ytterligare begränsats. Under juli månad bestämdes den till 30 % och under augusti till 25 % av normalexporten. Kompensationsskyldig-

heten har liksom under juni månad utgått med 75 % av den beräknade slaktade vikten. Priset på kompensationskött har som förut varit 85 öre per kg.

Exporten av ägg, som för den senare delen av juni bestämdes till 50 % av normalexporten, har under juli och augusti månader belöpt sig till 25 % av denna. Liksom under senare delen av juni har kompensationen utgått med 75 % av de exporterade kvantiteterna. Kompensationspriset har hela tiden utgjort kr. 1·30 per kg.

5. Statens bränslekommission.

Förbud mot användande av ved såsom bränsle vid industriella anläggningar m. m. I anledning av framställning av statens livsmedelskommission och efter inhämtande av statens industrikommissions arbetsutskotts yttrande utfärdades den 14 augusti 1916 följande

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående förbud mot användande av ved såsom bränsle vid industriella anläggningar, kommunikationsinrättningar samt vissa allmänna verk och anstalter.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, i anledning av framställning av statens livsmedelskommission och efter vederbörandes hörande, funnit gott förordna som följer:

§ 1.

För drift av industriell anläggning, vid vilken för arbetet i regel användes drivkraft om minst tio effektiva hästkrafter, för drift av järnväg, fartyg eller annan kommunikationsinrättning eller för uppvärmning av allmänt verks eller allmän anstalts lokaler medelst centralvärmeledning må ved tillsvidare icke användas såsom bränsle utan att tillstånd därtill meddelats i enlighet med bestämmelserna i denna förordning.

Med ved förstås i denna förordning sådant till hushållsbränsle användbart trä av al, björk, bok, gran eller tall, som består eller är berett av stamvirke, hållande sjuttiofem millimeter eller däröver i diameter innanför barken, dock med undantag för avfall från sågverk och andra för bearbetande av virke avsedda anläggningar.

§ 2.

Vill innehavare av anläggning, inrättning, verk eller anstalt, som i § 1 avses, använda ved på sätt där omförmäles, göre skriftlig ansökan därom i den ordning, som i § 3 stadgas. I ansökningen skall den ved, sökanden vill använda, angivas till myckenhet, slag och sortering, varjämte skall uppgivas den anläggning eller inrättning, det verk eller den anstalt, för vars drift eller uppvärmning veden skall användas, den myckenhet ved, som, utom den ifrågavarande, för ändamålet finnes att tillgå eller anses vara att påräkna, den beräknade ungefärliga åtgången för vecka såväl av den ved, ansökningen avser, som av annat bränsle, som innan nu rådande förhållanden inträtt

må hava använts, samt huruvida och i vilken omfattning sökanden förfogar över egna skogstillgångar. Är fråga om visst vedparti, skall även uppgivas platsen, där partiet är upplagt, och, därest sökanden ännu ej förvärvat rätt att förfoga över partiet, vem förfoganderätten tillhör.

§ 3.

För prövning av ansökningar, varom i § 2 sägs, skall bildas en statens bränslekommission, bestående av fem ledamöter, av vilka en ledamot, tillika ordförande, utses av Kungl. Maj:t, två ledamöter utses av statens livsmedelskommission och två ledamöter utses av statens industrikommissions arbetsutskott.

Ansökning skall ställas till bränslekommissionen samt ingivas,

i fråga om ved för fartyg, vars rederi har sitt säte i Stockholm, till den på föranstaltande av statens livsmedelskommission för Stockholms stad inrättade vedbyrå,

i fråga om ved för annat fartyg till den på föranstaltande av livsmedelskommissionen inrättade vedbyrå för det län, där rederiet har sitt säte,

i fråga om ved för järnväg till vedbyrån för det län, där järnvägens förvaltning har sitt säte,

samt i övriga fall till vedbyrån för det län, där anläggningen, inrättningen, verket eller anstalten finnes eller, om anläggningen, inrättningen, verket eller anstalten sträcker sig inom mer än ett län, till vedbyrån för det län, där större delen därav är belägen;

dock att i län, för vilket vedbyrå icke finnes, ansökningen skall ingivas till Konungens befallningshavande.

Den myndighet, till vilken ansökning sålunda ingivits, har att ofördröjligen insända densamma jämte eget yttrande till bränslekommissionen.

§ 4.

Vid prövning av ansökning om tillstånd skall bränslekommissionen taga hänsyn till angelägenheten å ena sidan därav, att ved i så stor utsträckning som möjligt må vara att tillgå för uppvärmning av bostäder och andra lokaler, som icke avses i § 1, samt för hushållsbehov, men å andra sidan även därav, att icke av brist å bränsle till antagliga pris industriens och kommunikationsinrättningarnas drift måste inskränkas eller nedläggas eller uppvärmning av de i § 1 avsedda lokalerna försvåras eller förhindras.

Tillstånd må icke vägras, i den mån för anläggningens eller inrättningens drift eller för de ifrågavarande lokalernas uppvärmning före den 1 augusti 1914 bevisligen använts ved, ej heller i den mån beskaffenheten av nyttjad eldstad visas göra användning av ved nödvändig.

Anlitas egna skogstillgångar för anskaffande av den ved, ansökningen avser, bör tillstånd icke utan synnerliga skäl vägras.

Finnes, vid övervägande av förhållandena, ansökningen helt eller delvis böra bifallas, meddelas tillstånd av bränslekommissionen, varvid föreskrifter lämnas om den mängd ved av särskilda slag och sorteringar, som för vecka må för det avsedda ändamålet användas, samt om de villkor och förbehåll i övrigt, vilka må finnas påkallade.

§ 5.

Användes vid anläggning, inrättning, verk eller anstalt, varom i § 1 förmäles, ved i strid mot där givna bestämmelser eller i strid mot tillstånd, som givits jämlikt § 4, dömes innehavaren eller, där fråga är om anläggning, inrättning, verk eller anstalt, som drives av eller tillhör stat eller kommun, föreståndare till böter från och med ett hundra till och med tiotusen kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna § sägs, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 6.

Förseelse, som ovan omförmäles, åtalas vid allmän domstol.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän lag.

Denna förordning träder i kraft den 20 augusti 1916; dock må ved, som före den 15 i samma månad blivit för användning till bränsle vid viss anläggning eller inrättning, visst verk eller viss anstalt av innehavaren avverkad eller inköpt, under de närmaste tre veckorna efter sistnämnda dag användas vid anläggningen, inrättningen, verket eller anstalten. Sökes tillstånd till användande efter berörda tids utgång av ved, som nyss nämnts, och varder ansökningen avslagen, skall, där sökanden det fordrar, veden av staten inlösas, därvid ersättning skall bestämmas av den i gällande lag angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov omförmälda riksvärderingsnämnd; skolande i fråga om ersättningens fastställande och erläggande i övrigt tillämpas vad i nämnda lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 14 augusti 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

Johan Beck-Friis.

Jämlikt § 3 i ovanstående förordning beslöt Kungl. Maj:t samma dag bildandet av en statens bränslekommission, och förordnades härvid samtidigt till kommissionens ordförande skogsinspektören Nils Gustav Ringstrand, Stockholm. Till ledamöter i samma kommission har av statens livsmedelskommission utsetts verkställande ledamoten i statens livsmedelskommissions vedbyrå riksdagsman A. J. Christiernson, Hälsingborg och majoren frih. F. Lilliecreutz, Jönköping, samt av statens industrikommissions arbetsutskott direktören Gunnar Jacobsson och majoren O. Bärnheim, båda i Stockholm. Till sekreterare i kommissionen har utsetts biträdande sekreteraren i statens livsmedelskommission A. Ljunggren.

Socialstyrelsens utlåtande angående lagstiftning till främjande av arbetsfreden.

Socialstyrelsen har nu fullgjort det styrelsen givna uppdraget att inkomma med utlåtande angående de åtgärder, som kunde vidtagas till främjande av arbetsfreden.[1]

I utlåtandet framhålles starkt behovet av lagstiftningsåtgärders vidtagande i berörda syfte. De av styrelsen föreslagna bestämmelserna i ämnet hava sammanförts till en »*lag om vissa åtgärder till främjande av arbetsfred*». Lagförslaget ansluter sig, ehuru med åtskilliga modifikationer, till de av Kungl. Maj:t år 1911 framlagda förslagen till lagar om vissa arbetstvister och om särskild domstol i dylika tvister. Däremot har styrelsen icke funnit skäl att upptaga de svårlösta frågorna om allmän legislativ reglering av arbetsavtal och kollektivavtal.

Lagförslaget inledes med angivande av *arbets-* och *kollektivavtalens begrepp* samt några bestämmelser om kollektivavtalets rättsverkan i vissa avseenden. Häribland märkes förbud för dem, som äro bundna av sådant avtal, att vidtaga arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd för att åstadkomma ändring i avtalet eller på grund av tvist om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller för att i arbetsförhållandet genomföra bestämmelse, som är avsedd att gälla efter avtalstidens utgång. Ett annat stadgande i denna avdelning begränsar kollektivavtalets giltighet till högst fem år.

Nästa avdelning i lagförslaget handlar om *medlingsmyndigheter* och deras verksamhet. Denna avdelning överensstämmer till sitt innehåll väsentligen med den nu gällande lagen om medling i arbetstvister av år 1906. Såsom nyheter må omnämnas, att förlikningsman skulle kunna förordnas ej blott såsom nu för visst distrikt, utan även för viss näringsgren. Socialstyrelsen skulle äga att i fall, då förlikningsmannens medverkan till åvägabringande av överenskommelser ej kan lämnas eller anses böra påkallas, och socialstyrelsen finner förhållandena därtill föranleda, på begäran av parterna utse lämplig person att leda förhandlingarna. Sådan opartisk ordförande skulle uppbära ersättning, lämpligen dels av statsmedel och dels från parterna, enligt av konungen fastställda grunder. Det nuvarande bemyndigandet för konungen att, där sådant i särskilda fall finnes lämpligt, uppdraga åt annan än förlikningsman att medla i arbetstvister, har ändrats till att avse fall, då arbetstvist innebär synnerlig fara för arbetsfreden eller sådant eljest prövas påkallat. Konungen skulle då äga uppdraga åt en eller flera personer att jämte vederbörande förlikningsman eller i hans ställe utöva medling.

Vid utlåtandet är bifogad en utredning rörande medlingsinstitutionens verksamhet under de år, 1906 års lag varit i kraft. Det framgår av denna

[1] Se Soc. Medd., årg. 1915, sid. 775.

utredning[1], att endast i ett mindretal fall medling i arbetstvister kommit till stånd, innan arbetsinställelse inträffat, vilket förhållande till väsentlig del torde bero på att förlikningsmannen ej i tid erhållit kännedom om tillärnade arbetsinställelser. Det har ansetts så mycket mera angeläget att söka åvägabringa en ändring härutinnan, som det ofta visat sig vanskligare att företaga medling, när arbetsinställelse redan utbrutit. Socialstyrelsen har med hänsyn därtill i lagens tredje avdelning föreslagit vissa *villkor för arbetsinställelser* och liknande åtgärder. Bland bestämmelserna i denna avdelning må nämnas stadgande om skyldighet för vederbörande part att i arbetstvist minst 7 dagar i förväg underrätta, förutom motparten, antingen förlikningsmannen eller socialstyrelsen om tillärnad arbetsinställelse, åläggande för parterna att efterkomma kallelse till medling samt förbud, för den händelse sådan kallelse utfärdats, mot arbetsinställelses etablerande, resp. utvidgande, förrän två dagar förflutit utöver den i kallelsen angivna dagen för förhandlings upptagande. Vidare stadgas beträffande arbetare, anställd för bestämd tid, förbud mot arbetsinställelse såväl av som mot arbetaren under nämnda tid. Arbetsinställelse får ej heller vidtagas för att bispringa annan, för vilken gäller förbud att vidtaga sådan åtgärd. Slutligen föreskrives här, att för obestämd tid ingångna arbetsavtal, som beröras av arbetsinställelse, allenast skola anses satta ur tillämpning, så länge arbetsinställelsen pågår, i det fall att tillkännagivandet om arbetsinställelsen ej innefattar bestämt meddelande, att därmed åsyftas uppsägning av avtalet. Arbetare, som ej är i arbetsgivarens kost, skall under sådant förhållande äga att tills vidare behålla bostad, som tillhandahålles av arbetsgivaren utan särskilt hyresavtal.

I lagens fjärde avdelning har man upptagit det tidigare framkomna förslaget om särskilda *arbetsdomare*, som skulle fungera antingen var för sig såsom skiljemän eller också som opartiska ordförande i skiljenämnder för arbetstvister. Arbetsdomare skulle utses av konungen i mån av behov. De skulle uppbära ersättning, dels av staten, dels av parterna efter av konungen meddelade bestämmelser.

Femte avdelningen innehåller bestämmelser om *arbetsdomstolen*. Behovet av en specialdomstol för ett snabbt och sakkunnigt avgörande av rättstvister mellan arbetsgivare och arbetare har enligt utlåtandet gjort sig alltmer gällande med den utbredning kollektivavtalen fått i vårt land. Den allmänna rättegångsordningen med dess fullföljdsrätt genom flera instanser lämpar sig mindre väl för tvister av ifrågavarande art, och det frivilliga förlikningsoch skiljenämndsförfarandet har icke kommit till tillräcklig användning. Socialstyrelsen förordar därför inrättandet av en särskild arbetsdomstol, bestående av tre ständiga ledamöter, av vilka två jurister och en ledamot med insikt och erfarenhet i sociala frågor, samt fyra ledamöter jämte åtta suppleanter, som äro erfarna och kunniga i arbetsförhållanden. Dessa senare ledamöter jämte suppleanter utses av konungen för två år i sänder efter förslag av större arbetsgivar- och arbetarorganisationer.

Domstolen, vars beslut endast i fråga om domstolens behörighet få över-

[1] En närmare redogörelse för utredningens huvudresultat lämnas å sid. 888—892 i det följande.

klagas, skall handlägga mål om skadestånd i anledning av stridsåtgärd, som förmenas stå i strid mot kollektivavtal eller mot förevarande lag, eller i anledning av avskedande, som förmenas stå i strid mot kollektivavtal, ävensom andra mål rörande kollektivavtal, när fråga är om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd. På bägge parternas hemställan kunna även vissa andra mål upptagas till behandling av domstolen. Beträffande målens handläggning föreskrives bl. a., att det alltid först skall undersökas, om ej förlikning kan åstadkommas — dessa tvister torde nämligen oftast icke varit föremål för förlikningsförsök från förlikningsmans sida. Förhandlingar med parterna i sådant syfte kunna äga rum inför en av de tre s. k. opartiska ledamöterna, med eller utan andra ledamöters tillkallande.

I den sista avdelningen av lagen stadgas *påföljd av vissa överträdelser* m. m. Här märkes i främsta rummet bestämmelsen om skadestånd för brott mot kollektivavtal eller stridsåtgärder, som äro förbjudna i lagen. Skadeståndet skall bestämmas efter förseelsens art och skadans omfattning men kan, där omständigheterna därtill föranleda, nedsättas under vad eljest bort utgå eller också helt bortfalla. I mål om sådant skadestånd äger i allmänhet förening av arbetsgivare eller arbetare att föra talan för sina medlemmar.

Reservationer mot vissa bestämmelser i lagförslaget hava anförts av socialfullmäktige, herrar von Sydow och Lindqvist.

I avseende på den ifrågasatta lagstiftningens omfattning föreslår sålunda herr von Sydow, att härifrån skola undantagas sjömän, lagstadda tjänare och lärlingar.

Beträffande 6 § föreslås av samme reservant en kompletterande bestämmelse, enligt vilken — i överensstämmelse med 1910 års kungl. förslag — stridsåtgärd skulle vara tillåten i syfte att i kommande avtal få genomförda bestämmelser av mera principiell innebörd, om vilka i den ursprungliga tvisten varit fråga. Rörande samma paragraf påyrkar herr Lindqvist, att stadgandet om förbud mot stridsåtgärd för genomförande av bestämmelse, avsedd att tillämpas efter gällande kollektivavtals upphörande, må utgå.

I fråga om 25 § föreslå båda reservanterna, att densamma skall uteslutas.

Vad angår 36 §, påyrkas av herr von Sydow uteslutande av föreskriften om att av de personer, som föreslås till ledamöter och suppleanter i arbetsdomstolen, minst halva antalet skall vara sådana, vilka själva äro eller varit arbetsgivare eller arbetsledare, resp. arbetare, medan herr Lindqvist hemställer, att den i samma paragraf omförmälda förslagsrätt må, i vad rör arbetarsidan, allenast tillkomma förening, som omfattar minst femtiotusen arbetare.

Sistnämnde reservant föreslår vidare, att det i 37 § stadgade förbud för den, som innehar avlönad anställning hos förening av arbetsgivare eller av arbetare, att vara ledamot eller suppleant av arbetsdomstolen, må inskränkas att gälla endast ordinarie ledamot.

Vad beträffar 57 §, anser herr von Sydow, att häri bort införas stadgande därom, att förening, som medverkat till avtalsbrott eller olovlig stridsåtgärd eller lämnat understöd åt någon, som olovligen vidtagit arbetsinställelse eller deltagit däri, vore ansvarig för skadan, varjämte han yrkar på uteslutande av

föreskriften, att, om omständigheterna föranleda därtill, ersättningsskyldigheten kan bestämmas till lägre belopp än hela skadan eller helt och hållet bortfalla. Med hänsyn till innehållet i förevarande paragraf ger slutligen herr Lindqvist uttryck åt de betänkligheter, som förefinnas på arbetarsidan beträffande den blivande verksamheten inom fackföreningsrörelsen efter ett eventuellt genomförande av föreliggande lagförslag.

Såsom särskild föredragande i ärendet har varit förordnad förlikningsmannen rådman Allan Cederborg.

Lagförslaget återgives här nedan in extenso.

Förslag till lag

om vissa åtgärder till främjande av arbetsfred.

I. Om arbetsavtal och kollektivavtal, varå denna lag äger tillämpning.

1 §.

Arbetsavtal enligt denna lag föreligger, då arbetare åtagit sig att för arbetsgivares räkning utföra arbete inom industriell eller annan rörelse eller vid hus-, väg eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag.

Enligt denna lag anses såsom arbetare envar, som utför arbete för annans räkning utan att i förhållande till denne vara att anse såsom självständig företagare, och såsom arbetsgivare envar, för vilkens räkning arbete utföres av sådan arbetare, utan att mellan dem står någon tredje person, vilken såsom självständig företagare åtagit sig att ombesörja arbetets utförande. Såsom arbetare skola dock ej anses tjänstemän, anställda i statens tjänst.

2 §.

Med kollektivavtal förstås i denna lag avtal, som av arbetsgivare eller förening av arbetsgivare träffas med fackförening, fackförbund eller dylik förening av arbetare om villkor, som skola lända till efterrättelse vid arbetsavtal. Kollektivavtal skall avfattas skriftligen; och må däri jämväl intagas bestämmelser om förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetare.

Uppkommer mellan arbetsgivare och arbetare, för vilka kollektivavtal är gällande, tvist om förhållandet dem emellan i sådant avseende, varom avtalet icke innehåller bestämmelse, och avgöres tvisten genom skiljedom, skall i fråga om yrkesgrupper och inom område, som i skiljedomen avses, vad sålunda genom skiljedomen stadgats gälla såsom vore det i kollektivavtalet intaget.

Vid tolkning av kollektivavtal skall tagas hänsyn ej blott till avtalets innehåll utan även till vad som förekommit vid förhandlingar rörande dess tillkomst.

3 §.

Kollektivavtal skall i fråga om yrkesgrupper och inom område, som i avtalet avses, lända till efterrättelse ej mindre för arbetsgivare eller arbetare, som vid dess ingående var medlem av förening, som slöt avtalet, än även för den, som sedermera inträtt i föreningen. Vad nu är sagt gäller dock endast i den mån arbetsgivaren eller arbetaren ej är bunden av tidigare ingånget kollektivavtal med andra villkor.

Skyldighet att iakttaga kollektivavtal åligger medlem av förening jämväl mot föreningen samt, där flera deltagit i avtalet å samma sida, dessa mot varandra.

Hava flera föreningar sammanslutit sig till en förening, skola enligt denna lag såsom medlemmar av den förening anses jämväl medlemmarna av de föreningar, som sammanslutit sig.

4 §.

För arbetsgivare och arbetare, mellan vilka kollektivavtal är gällande, skola, ändå att i arbetsavtal annorlunda överenskommits, kollektivavtalets bestämmelser lända till efterrättelse.

5 §.

Kollektivavtal vare ej gällande utöver fem år. Skulle sådant avtal vara ingånget för längre tid, upphör det att gälla den dag under femte året från ikraftträdandet, som svarar mot den kalenderdag, då avtalet är avsett att utlöpa.

Är ej tiden för kollektivavtals giltighet bestämd, skall avtalet anses ingånget för ett år.

Uppsäges ej kollektivavtal inom därför bestämd tid eller, där avtalet ej innehåller bestämmelse om uppsägning eller om viss uppsägningstid, tre månader före giltighetstidens slut, skall avtalet anses förlängt för ett år.

6 §.

Under den tid kollektivavtal är gällande må ej, ändå att annorlunda i avtalet bestämts, sådan arbetsgivare eller arbetare eller förening av arbetsgivare eller arbetare, som är bunden av avtalet, vidtaga arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd (lockout, strejk, bojkott, blockad e. dyl.) vare sig för att åstadkomma ändring i avtalet eller på grund av tvist om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller för genomförande i arbetsförhållandet av bestämmelse, avsedd att efter den tid gälla.

7 §.

Det åligger dem, som slutit kollektivavtal, att inom en månad därefter till socialstyrelsen insända ett exemplar av den upprättade handlingen. Varda i enlighet med kollektivavtalet i särskild handling bestämmelser upptagna angående arbetslön, som beräknas efter arbetets myckenhet eller beskaffenhet, vare insändande av dylik ackordsprislista ej erforderligt.

Vad nu är stadgat äge motsvarande tillämpning i avseende å skiljedom, varom i 2 § sägs.

II. Om medlingsmyndigheter och deras verksamhet.

8 §.

För vart och ett av de distrikt, i vilka riket för sådant ändamål av Konungen indelas, eller, i den mån sådant finnes påkallat, för särskild näringsgren förordnar Konungen en förlikningsman med uppgift att, på sätt nedan sägs, medla i tvister mellan arbetsgivare och arbetare (arbetstvister).

9 §.

Förlikningsman åligger:

att med synnerlig uppmärksamhet följa arbetsförhållandena inom det honom anvisade verksamhetsområdet;

att, i de fall och på det sätt i denna lag sägs, lämna sin medverkan till biläggande av arbetstvister, som inom samma område uppstå; samt

att eljest, på anmodan, gå arbetsgivare och arbetare tillhanda för åvägabringande av överenskommelser, som äro ägnade att främja ett gott förhållande dem emellan samt förekomma störande avbrott i arbetet.

Åstunda arbetsgivare och arbetare, att förhandling om sådan överenskommelse skall äga rum under ledning av opartisk ordförande, och kan förlikningsmannens medverkan för förhandlingen icke lämnas eller anses den icke böra påkallas, må på framställning av parterna socialstyrelsen, där den finner omständigheterna därtill föranleda, utse lämplig person att leda förhandlingen.

10 §.

Har inom förlikningsmans verksamhetsområde uppkommit arbetstvist, som medfört eller synes hota att medföra arbetsinställelse av större betydenhet, bör förlikningsmannen genom personligt besök å den plats, där tvisten utbrutit, eller på annat sätt träda i förbindelse med de tvistande, göra sig noga underrättad om, vari tvisten består, kalla de tvistande att, själva eller genom utsedda ombud, å bestämd tid och plats sammankomma till förhandling med varandra inför förlikningsmannen samt söka att under dessa förhandlingar, vilka anordnas på sätt lämpligast synes, åvägabringa tvistens lösning.

Sådan sammankomst bör utsättas att äga rum så snart ske kan och, där ej i visst fall särskilda omständigheter annat påkalla, senast inom en vecka från kallelsens utfärdande.

11 §.

För inkallande av de tvistande skall förlikningsmannen, där de ej lämpligen kunna personligen kallas, anlita annan utväg, som efter omständigheterna kan anses ändamålsenlig, såsom meddelande till förening, vilken tvistande tillhör, eller till någon, som för talan i tvisten, eller anslag å eller vid arbetsplatsen eller kungörelse i tidning. Arbetsgivaren är pliktig att på begäran av förlikningsmannen låta å eller vid arbetsplatsen anslå kallelse å arbetarna.

Det åligger de tvistande att efterkomma förlikningsmannens kallelse.

12 §.

Är ej arbetsinställelse för handen och hava de tvistande, sedan förhandling ägt rum, å båda sidor för förlikningsmannen tillkännagivit, att de anse fortsatt förhandling ej vara till gagn för tvistens lösning, må kallelse å de tvistande ej vidare av förlikningsmannen utfärdas; dock äger han, om ändrade förhållanden därtill föranleda, inbjuda de tvistande till nya förhandlingar.

13 §.

De förhandlingar, som av förlikningsmannen anordnas med och mellan de tvistande, skola i främsta rummet hava till syfte att åvägabringa överenskommelse i enlighet med anbud eller förslag, som under förhandlingarna kunna bliva framställda från de tvistande själva; ankommande därvid på förlikningsmannen, att om och i den mån sådant kan anses ägnat att befordra en god lösning av tvisten, hemställa om de jämkningar eller medgivanden, som för ändamålet kunna synas lämpliga.

Förhandlingarna inför förlikningsmannen skola bedrivas så skyndsamt omständigheterna medgiva, och bör förlikningsmannen särskilt tillse, att ej till förfång för endera sidan förhandlingarna genom åtgörande å motsidan varda obehörigen förlängda.

14 §.

Det bör vara en var av de tvistande angeläget att, i den mån sådant erfordras för att bereda förlikningsmannen tillförlitlig grund för tvistens bedömande, på anhållan av förlikningsmannen giva honom del av räkenskaper och andra handlingar samt meddela statistiska och andra uppgifter, varöver den tvistande förfogar, ävensom hålla vederbörande arbetsplatser för förlikningsmannen tillgängliga. Den, som, enligt vad nu är sagt, går förlikningsmannen till handa, äger att, i den omfattning han finner behövligt, göra förbehåll, att vad förlikningsmannen på sådant sätt erfar ej må av denne yppas.

15 §.

Kan icke vid förhandlingarna inför förlikningsmannen enighet vinnas, må han uppmana de tvistande att lämna en eller flera personer, vilkas utlåtande de tvistande utfästa sig att efterkomma, uppdrag att, efter prövning om och i vilken mån de från ena eller andra sidan framkomna påståendena må vara befogade och på vilket sätt följaktligen den föreliggande tvisten rättast bör lösas, skilja de tvistande emellan.

16 §.

Vilja de tvistande hänskjuta saken till sådant avgörande, som i 15 § sägs, har förlikningsmannen att, i den mån så finnes behövligt lämna sin medverkan för utseendet av den eller de personer, åt vilka det i nämnda § omförmälda uppdrag skall lämnas; och åligger det förlikningsmannen att på de tvistandes vägnar lämna den eller dem, som bliva utsedda, underrättelse om uppdraget samt i övrigt medverka till, att det åsyftade avgörandet må komma till stånd.

Ej må förlikningsman själv åtaga sig uppdrag, varom nu är sagt.

17 §.

Av utlåtande, varom förmäles i 15 §, skall ett exemplar ofördröjligen och utan avgift tillställas vardera parten ävensom förlikningsmannen.

18 §.

Vad i 10 § är stadgat avser icke arbetstvist, som uppstått inom verksamhetsområde, där särskild förhandlings-, förlikning- eller skiljenämnd under opartisk ledning är upprättad, med mindre de tvistande å båda sidor påkalla förlikningsmannens mellankomst eller förhållandena göra sannolikt, att den särskilda nämnden icke varder för tvistens biläggande anlitad, eller ock förhandling inför sådan nämnd i stadgad ordning ägt rum, utan att uppgörelse vunnits.

19 §.

I fråga om rättsverkan av de tvistandes överenskommelser, utfästelser eller andra beslut under förhandlingar, om vilka här är sagt, gäller, alltefter beslutens innehåll och det sätt, varpå de tillkommit, vad allmän lag förmår.

20 §.

Berör utbruten tvist, som påkallar förlikningsmans ingripande, även annan förlikningsmans verksamhetsområde, åligger det förlikningsmännen att, så fort ske kan, om tvistens utbrytande ävensom, såvitt möjligt, angående densammas omfattning insända underrättelse till socialstyrelsen, som förordnar förlikningsman att i tvisten medla.

21 §.

Konungen äger, där arbetstvist innebär synnerlig fara för arbetsfreden eller sådant eljest prövas påkallat, uppdraga åt en eller flera personer att jämte vederbörande förlikningsman eller, där han finnes icke lämpligen kunna taga befattning med viss arbetstvist, i hans ställe medla i densamma.

22 §.

Förlikningsman skall föra dagbok angående vad som förefaller i de tvister, med vilka han tager befattning. Överenskommelser, utfästelser eller andra beslut av de tvistande så ock utlåtanden, som enligt 15 § avgivas, skola i nämnda dagbok fullständigt intagas eller densamma biläggas.

Förlikningsman skall inom tre månader efter varje kalenderårs utgång till socialstyrelsen insända berättelse om sin verksamhet under året samt om förloppet av de tvister, som under detsamma handlagts.

Berättelsen skall genom socialstyrelsens försorg till trycket befordras.

23 §.

Närmare föreskrifter rörande förlikningsmännens verksamhet meddelas av Konungen.

24 §.

Angående ersättning till förlikningsman och sådan opartisk ordförande, om vilken i 9 § sägs, gälle vad Konungen därom stadgar.

III. Om vissa villkor för arbetsinställelse eller liknande åtgärd.

25 §.

Har i anledning av arbetstvist förlikningsman jämlikt 10 § utfärdat kallelse till förhandling, må ej någon, efter erhållen kännedom härom, vidtaga eller utvidga arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd förr än två dagar förflutit utöver den i kallelsen angivna dag.

26 §.

Arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd må ej vidtagas, utan att avsikten därtill, med angivande av dagen för den tillämnade åtgärden, givits motsidan tillkänna sist å sjunde dagen före nämnda dag. Möter för den, som, efter vad nu är sagt, givit tillkänna avsikt att vidtaga dylik åtgärd, jämlikt 25 § hinder därför å den angivna dagen, skall om avsikten därefter fullföljes, göras nytt sådant tillkännagivande sist å andra dagen före den för åtgärden då utsatta dag.

Om sådant tillkännagivande skall skriftligt meddelande samma dag avlåtas tilll socialstyrelsen eller vederbörande förlikningsman.

27 §.

Är arbetare anställd för bestämd tid, må ej under denna tid emot eller av honom vidtagas arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd.

28 §.

Angående förbud, utöver vad i 25—27 §§ sägs, mot vidtagande av avbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd gälle vad därom är särskilt stadgat eller i avtal bestämt.

29 §.

Arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd må ej vidtagas för att bispringa annan i fall, då för honom gäller förbud mot att själv vidtaga sådan åtgärd.

30 §.

Innefattar tillkännagivande om arbetsinställelse ej bestämt meddelande, att därmed åsyftas uppsägning av arbetsavtal, skola för obestämd tid ingångna arbetsavtal, som av arbetsinställelsen beröras, allenast anses satta ur tillämpning, så länge arbetsinställelsen pågår. I sådant fall äger arbetare, åt vilken arbetsgivaren tillhandahåller bostad, utan att särskilt hyresavtal är ingånget eller arbetaren är i arbetsgivarens kost, behålla bostaden till dess efter arbetsavtalets upphörande arbetarens rätt till bostaden i laga ordning upphör.

31 §.

Tillkännagivande, som i 26 § första stycket omförmäles, må meddelas arbetarna genom allmänt synliga anslag å arbetsplatsen. För arbetare, som tillhöra fackförening, fackförbund eller annan dylik förening, må sådant tillkännagivande göras av föreningen.

Är arbetsinställelse för handen, kan uppsägning av arbetsavtal från arbetsgivarens sida ske genom allmänt synliga anslag vid arbetsplatsen.

IV. Om arbetsdomare.

32 §.

Konungen äger, i mån av behov, utse arbetsdomare med uppdrag att på anmodan av parter eller andra vederbörande var för sig avgöra arbetstvister eller såsom opartisk ordförande i skiljenämnd deltaga i dylika tvisters slitande.

Arbetsdomare skall hava fullgjort vad författningarna föreskriva om dem, som må nyttjas uti domarämbeten.

Närmare föreskrifter om arbetsdomares verksamhet och dem tillkommande ersättning meddelas av Konungen.

V. Om särskild domstol i vissa arbetstvister.

33 §.

För handläggning av mål, varom nedan sägs, skall finnas en särskild domstol med säte i Stockholm. Denna domstol benämnes arbetsdomstolen och skall bestå av sju ledamöter.

34 §.

Mom. 1. Arbetsdomstolen skall handlägga mål om skadestånd i anledning av arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd, som förmenas stå i strid mot kollektivavtal eller denna lag, så ock mål om skadestånd i anledning av avskedande, som förmenas stå i strid mot kollektivavtal.

Mom. 2. Mål, som rörer kollektivavtal, men ej är sådant, som i mom. 1 angives, skall ock handläggas av arbetsdomstolen, där fråga är om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd.

Mom. 3. Mål, som rörer arbetsavtal och ej är sådant, som i mom. 1 sägs, må, om tvisten avser bestämmelse i arbetsavtalet, som grundar sig på kollektivavtal, hand-

läggas av arbetsdomstolen, därest parterna å ömse sidor därom hemställa och arbetsdomstolen finner skäl och tillfälle för dylik handläggning.

Mom. 4. Yppas under handläggning vid allmän domstol av mål, som rörer arbetsavtal, tvist om kollektivavtals giltighet, bestånd eller rätta innebörd, och är målets utgång därav beroende, hänvise rätten parterna att vid arbetsdomstolen utföra tvisten om kollektivavtalet, och varde målet i övrigt förklarat vilande i avbidan på tvistens avgörande.

Mom. 5. Utan hinder av vad ovan stadgats, må arbetstvister hänskjutas tilll avgörande av skiljemän.

35 §.

Tre ledamöter av arbetsdomstolen utnämnas av Konungen. Bland dessa ledamöter skola två, av vilka en förordnas att vara ordförande och den andra vice ordförande i domstolen, vara lagkunniga män, vilka fullgjort vad författningarna föreskriva om dem, som må nyttjas uti domarämbeten, samt den tredje äga insikt och erfarenhet i sociala frågor.

36 §.

Fyra i arbetsförhållanden erfarna och kunniga män förordnas av Konungen till ledamöter av domstolen för två år i sänder; skolande för dessa ledamöter utses åtta suppleanter.

Förslag för tillsättande av dessa ledamöter och suppleanter må avgivas från arbetsgivarsidan av arbetsgivarförening, som omfattar minst etthundra arbetsgivare, samt från arbetarsidan av fackförening, fackförbund eller annan dylik förening av arbetare, som omfattar minst tiotusen arbetare. Sådant förslag skall för att vinna avseende upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola för den sidan förordnas, och bland dessa föreslagna minst halva antalet sådana, vilka själva äro eller varit arbetsgivare eller arbetsledare, resp. arbetare, samt vara åtföljt av skriftlig förklaring från en var av de föreslagna, att han är villig att åtaga sig uppdraget.

Bland de från vardera sidan föreslagna förordnas två ledamöter och fyra suppleanter för dessa ledamöter. Är å någondera sidan vederbörligt förslag ej avgivet, förordne Konungen ändå för den sidan ledamöter och suppleanter.

37 §.

Ledamot eller suppleant, som i 36 § avses, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen innehavas av den,

som står under förmynderskap,

som avträtt all sin egendom till borgenärer och icke på sätt lag förmår, gitter visa, att han är fri från deras krav, eller vars egendom, utan att vara avträdd till konkurs, förvaltas för borgenärers räkning,

som förklarats förlustig medborgerligt förtroende eller ock är ställd under framtiden eller tilltalad av allmän åklagare för brott, som kan medföra dylik påföljd,

som blivit dömd ovärdig att nyttjas i rikets tjänst eller att föra annans talan inför rätta, eller

som innehar avlönad anställning hos förening av arbetsgivare eller arbetare.

38 §.

Ledamot eller suppleant, som i 36 § avses, må ej under den tid, för vilken han är förordnad, avgå, utan att Konungen finner skäl därtill lämna medgivande.

Avgår ledamot eller suppleant, förordne Konungen för återstående delen av den tid, för vilken den avgångne varit förordnad, bland de förut föreslagna eller, sedan nytt förslag infordrats, annan ledamot eller suppleant.

39 §.

Skulle vid något rättegångstillfälle ledamot, varom i 36 § sägs, utebliva eller finnas vara av jäv hindrad att tjänstgöra och kan ej suppleant tillkallas, äge arbetsdomstolen utse lämplig person att vid det tillfälle träda i nämnde ledamots ställe.

40 §.

Arbetsdomstolen sammanträder på kallelse av ordföranden så ofta sådant för måls handläggning erfordras. Domstolen må, där den så prövar nödigt, sammanträda jämväl å ort utom Stockholm.

41 §.

Den, som vill anhängiggöra talan vid arbetsdomstolen, ingive till domstolens ordförande skriftlig ansökning om stämning å motparten.

Då sådan ansökning inkommit, give ordföranden stämning, däri skall utsättas, inom vilken tid stämningen skall vara svaranden delgiven.

Ej må stämningstiden sättas längre, än för inställelsen vid domstolen skäligen erfordras.

Hänskjuta parterna gemensamt tvist till domstolen, varde saken utan stämning upptagen, och meddele ordföranden parterna, när saken skall vid domstolen företagas.

42 §.

Vid arbetsdomstolen må av den, som slutit kollektivavtal, föras talan om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd, ändå att påstående ej väckts om avtalets fullgörande eller om påföljd av underlåtenhet därutinnan.

Sådan talan må ock föras av den, som, efter ty i 34 § sägs, därtill erhållit hänvisning av allmän domstol.

43 §.

Vid skrift eller handling, som ingives till arbetsdomstolen, skall fogas styrkt avskrift vilken, försedd med påskrift om målet och dagen för ingivandet, till motparten utgives. Äro flera motparter, och kunna de ej enas, vilken av dem skall avskriften mottaga, må den ej utlämnas. Åberopas endast viss del av handling, må avskriften omfatta allenast denna del.

Vad sålunda är stadgat om skyldighet att ingiva avskrift äge dock ej tillämpning i avseende å handling, som av part enligt domstolens föreläggande eller på motpartens begäran ingives; och må eljest, där handlingens beskaffenhet därtill föranleder, domstolen medgiva befrielse från sagda skyldighet.

44 §.

Ingivna skrifter och handlingar skola för varje mål sammanföras i en akt; och skall ej sådan skrift eller handling i domboken intagas utan allenast där omförmälas med hänvisning till akten.

45 §.

I tvist vid arbetsdomstolen må den, som efter lag är jävig att vittna, utan ed höras, dock ej den, som är yngre än femton år eller saknar förståndets fulla bruk eller är förlustig medborgerligt förtroende.

46 §.

Mom. 1. I varje vid domstolen anhängiggjort mål skall först undersökas, huruvida ej förlikning kan åstadkommas. Förhandling med parterna i sådant syfte må äga rum inför en av de ledamöter, som avses i 35 §, med eller utan andra ledamöters tillkallande.

Mom. 2. I den mån handläggning av vid domstolen anhängigt mål avser allenast att söka åvägabringa nödig utredning, må sådan handläggning kunna, efter domstolens förordnande, ske inför ordföranden eller vice ordföranden jämte två av de domstolens ledamöter, som i 36 § avses. Sålunda sammansatt rätt äge därvid samma befogenhet som fulltalig arbetsdomstol.

47 §.

Arbetsdomstolen äge i de fall, där den finner sådant påkallat, lägga viten före ävensom besluta kvarstad eller skingringsförbud eller därmed jämförlig åtgärd.

48 §.

Så snart en del av ett mål kommit i sådant skick, att avgörande därav kan ske, äge arbetsdomstolen att i denna del av målet meddela utslag.

49 §.

Skiljaktig mening, som vid omröstning i arbetsdomstolen uttalas, må ej i domboken intagas eller omförmälas, utan skall rörande sådan skiljaktighet föras särskilt omröstningsprotokoll.

50 §.

I fråga om rättegången vid arbetsdomstolen skall vad enligt lag gäller om rättegången vid rådstuvurätt äga tillämpning, där ej här ovan annorlunda stadgats.

51 §.

Har arbetsdomstolen förklarat sig ej vara behörig att upptaga mål, som där anhängiggjorts, eller varder av svaranden gjord invändning mot domstolens behörighet ogillad, må klagan över beslutet föras i den ordning nedan stadgas. Ej må i andra fall än nu sagts talan fullföljas mot domstolens beslut.

52 §.

Är svaranden missnöjd med beslut, varigenom invändning mot domstolens behörighet blivit ogillad, anmäle sitt missnöje till domstolens protokoll, innan rättegångsförhandlingarna för dagen avslutats. Försummas det, vare rätten till talan mot beslutet förlorad.

53 §.

Den, som vill söka ändring i arbetsdomstolens beslut, som efter ty i 51 och 52 §§ sägs må överklagas, skall innan klockan 12 å tjugonde dagen från beslutets dag, den dagen oräknad, till Konungens nedre justitierevision tvefalt ingiva sina till Konungen ställda besvär; bifoge ock ej mindre det överklagade beslutet samt domstolens övriga protokoll i målet, med undantag av omröstningsprotokoll, där sådant förelegat, än även styrkt avskrift av skrifter och handlingar, som till arbetsdomstolen ingivits, jämte de till saken hörande handlingar, klaganden eljest kan anse nödigt förete.

Varda ej inom nu nämnd tid besvär tvefalt ingivna, stånde beslutet fast.

54 §.

Klagandens motpart har att hos nedre justitierevisionen själv efterhöra, huruvida inom besvärstidens utgång besvär inkommit, och, där besvär anförts, uttaga ena exemplaret av besvärsskriften. Äro flera motparter, och kunna de ej enas, vilken av dem skall berörda handling uttaga, må den ej utlämnas. Motparten äge tid av tjugu dagar från besvärstidens utgång att till nedre justitierevisionen ingiva förklaring jämte de handlingar, han vill åberopa; försittes den tid, äge han ej vidare varda i målet hörd.

55 §.

I beslut, som må överklagas, give arbetsdomstolen till känna vad parterna enligt 52, 53 eller 54 § hava att iakttaga.

56 §.

Närmare föreskrifter om avgivande av förslag, varom i 36 § förmäles, och om arbetsdomstolens verksamhet meddelas av Konungen.

VI. Om påföljd av vissa överträdelser m. m.

57 §.

Där arbetsgivare eller arbetare eller förening av arbetsgivare eller arbetare bryter mot bestämmelse i kollektivavtal eller vidtager åtgärd, som strider mot vad som stadgas i 6 eller 25 §, 26 § första stycket, 27 eller 29 §, gälde till den eller dem, som förorättats, skadestånd i förhållande till förseelsens art och skadans omfattning.

Äro flera, som sålunda sig förbrutit, varde skadeståndet till utgivande dem emellan fördelat efter ty som skäligt prövas.

I fall, varom här sägs, må ock, där omständigheterna därtill föranleda, skadestånd kunna nedsättas under vad eljest bort utgå eller helt bortfalla.

58 §.

Varder kollektivavtal åsidosatt, må talan på grund därav föras ej mindre av den, som själv deltagit i avtalet, än även av envar arbetsgivare eller arbetare, vars rätt blivit genom avtalets åsidosättande omedelbart kränkt.

Beträffande förseelse, som avses i 57 §, äge förening av arbetsgivare eller arbetare även för sina medlemmar föra talan; dock att, där innan sådan talan prövats medlem själv väckt enahanda talan eller vid domstolen anmält sig ej medgiva, att talan för honom föres av föreningen, föreningen ej för honom äger talerätt.

Har sådan förening med andra föreningar sammanslutit sig till en förening, och vill denna senare föra talan enligt vad nu är sagt, äge därtill företräde. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, om förening, som sist är nämnd, i sin ordning är medlem av annan dylik förening.

59 §.

Har arbetsgivare eller förening, som ingått kollektivavtal, vidtagit arbetsinställelse eller därmed jämförlig åtgärd i strid mot avtalet eller mot 6 § eller varder avtalet eljest väsentligen åsidosatt, må det på yrkande av den, som därigenom förorättats, av domstol eller skiljenämnd förklaras icke vidare vara gällande.

Hava å ena sidan flera deltagit i avtalet, och varder på talan mot någon av dem avtalet hävt, må avtalet inom tre veckor uppsägas jämväl hos de övriga.

Är avtalet förklarat icke vidare vara gällande, och har på samma sida som den, vilken därom fört talan, jämväl annan deltagit i avtalet, äge denne att inom tre veckor uppsäga avtalet.

Uppsäges avtal efter ty nu sagts, skall det genast upphöra att gälla.

60 §.

Uppsägning av kollektivavtal skall ske skriftligen.

Vad i 11 kap. 11—19 §§ rättegångsbalken stadgas angående stämning skall äga motsvarande tillämpning i fråga om uppsägning.

Träffas ej den, vilken för uppsägning sökes, varde uppsägningen i rekommenderat brev under hans senast kända adress avlämnad å posten samt skriftlig underrättelse om uppsägningen insänd till socialstyrelsen; skolande uppsägningen anses hava skett, när vad sålunda föreskrivits blivit fullgjort.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1918, då lagen den 31 december 1906 angående medling i arbetstvister upphör att gälla.

Bestämmelserna i 2—4 §§, 5 § andra och tredje styckena, 6 § samt 57—60 §§ skola äga tillämpning jämväl i fråga om kollektivavtal, som slutits före nämnda dag.

Intill dess annorlunda varder stadgat, skall anstå med utnämning av de ledamöter av domstolen, som i 35 § avses, och befattningarna i stället uppehållas på förordnande.

Förordnande såsom lagfaren ledamot må endast lämnas den, som innehar eller innehaft ordinarie domarebeställning.

Statens förlikningsmäns verksamhet under åren 1907—1914.[1]

Den översikt av förlikningsmännens verksamhet under åren 1907—1914, vars viktigaste resultat här nedan framläggas, är utarbetad på grundvalen av de från kommerskollegium, resp. socialstyrelsen under nämnda tid utgivna årsberättelserna.

Omfattningen av förlikningsmännens verksamhet. Hela antalet arbetstvister, i fråga om vilka medling försökts, har, som av nedanstående tabell framgår, under åren 1907—1914 utgjort 572, eller ungefär 72 i medeltal per år.

Tab. A. Omfattningen av förlikningsmännens verksamhet.

Konflikternas karaktär	Förhandlingsärenden	Arbetstvister, beträffande vilka medlingsanbudet avslagits	Arbetstvister, beträffande vilka medling ej kommit till stånd, emedan konflikten utan sådan lösts	Samtliga redovisade arbetstvister
Konflikter med arbetsinställelse	[2] 242	90	63	[2] 395
» utan »	118	31	28	177
Summa	**360**	**121**	**91**	**572**

I 121 av dessa fall har emellertid någon förhandling inför förlikningsmannen icke kommit till stånd, emedan endera eller bägge parterna avvisat hans erbjudande av medling, och i 91 fall har konflikten, utan att medlingsanbudet avvisats, likväl lösts utan medling. Endast i fråga om 360 av de redovisade arbetstvisterna, eller 62·9 %, har sålunda medling ägt rum; dessa kallas i det följande *förhandlingsärenden*. I medeltal på varje år komma 45 förhandlingsärenden.

Man finner ävenledes av tab. A, att 395 av de konflikter, beträffande vilka medlingsförsök gjorts, lett till arbetsinställelse, medan 177 förlöpt utan sådan; i fråga om speciellt förhandlingsärendena bliva motsvarande tal 242, resp. 118. De 395 arbetsinställelser, beträffande vilka förlikningsmannen medlat eller sökt medla, utgöra 29·7 % av samtliga under redogörelseperioden i riket inträffade arbetsinställelser, och de 242, beträffande vilka medling verkligen ägt rum, representera 17·7 %. Tages emellertid hänsyn till antalet av arbetsinställelserna berörda arbetare, nå de motsvarande proportionerna upp till 85·8, resp. 81·7 %. Såsom dessa siffror antyda, hava förlikningsmännen i enlighet med lagens stadgande ingripit huvudsakligen i tvister »av större betydenhet».

[1] Utgör en sammanfattning av en av socialstyrelsen utgiven, i dagarna utkommande publikation »Översikt av statens förlikningsmäns verksamhet under åren 1907—1914».

[2] Beträffande 25 av dessa har arbetsinställelsen utbrutit under medlingens fortgång.

Vid ett mindretal eller 25 tvister, upptagna som förhandlingsärenden med arbetsinställelse, har arbetsinställelsen utbrutit, sedan medlingen börjat. I fråga om övriga konflikter med arbetsinställelse har initiativet till medling tagits efter arbetsinställelsens utbrott. Av samtliga 572 medlingsinitiativ hava sålunda 202 (177 + 25), eller 35·3 % tagits, innan arbetsinställelse hunnit inträffa, och 370 (395 — 25), eller 64·7 %, efter det att så skett. Nära två tredjedelar av samtliga medlingsförsök hava alltså gjorts först efter utbruten arbetsinställelse.

Av sistnämnda medlingsförsök hava, såsom framgår av tabellen, 90, eller 24·3 %, från parternas sida avvisats, och 63, eller 17·0 %, hava icke föranlett medling, enär konflikten utan sådan lösts. Motsvarande tal beträffande de medlingsförsök, som gjorts, innan arbetsinställelse hunnit inträffa, utgöra 31, resp. 15·3 %, och 28, resp. 13·9 %. Man finner, att de avslagna medlingsanbuden varit relativt flera i fråga om sådana tvister, där arbetsinställelse

Tab. B. Medlingsförsökens fördelning efter initiativtagaren.

Tvisternas karaktär	Antal medlingsinitiativ från					
	arbetsgivarna	arbetarna	bägge parterna	endera eller bägge parterna. Summa	förlikningsmannen	Summa
Tvister, där arbetsinställelse rått vid tidpunkten för medlingsförsöket	30	28	7	65	305	370
Tvister, där arbetsinställelse icke rått vid tidpunkten för medlingsförsöket .	19	44	24	87	115	202
Summa	**49**	**72**	**31**	**152**	**420**	**572**

redan utbrutit. I det stora flertalet fall, där medlingsanbud icke accepterats, har avslaget kommit från arbetsgivarna.

Initiativtagarna till medling. Medlingsförsökens fördelning efter initiativtagaren visas av tab. B. Av de 370 medlingsanbud, vilka gjorts efter utbruten arbetsinställelse, hava 305, eller 82·4 %, alltså det stora flertalet, utgått från förlikningsmannen, 30, eller 8·1 %, från arbetsgivarna, 28, eller 7·6 %, från arbetarna, och 7, eller 1·9 %, från bägge parterna; alltså endast 65, eller 17·6 %, från endera eller bägge parterna. Av de 202 anbud, vilka framställts, innan arbetsinställelse hunnit utbryta, hänföra sig icke mera än 115, eller 56·9 %, till förlikningsmannen; från arbetsgivarna hava utgått 19, eller 9·5 %, från arbetarna 44, eller 21·8 %, från bägge parterna 24, eller 11·8 %, alltså från endera eller bägge parterna 87, eller icke mindre än 43·1 %. Parternas — huvudsakligen arbetarnas eller bägge parternas — medlingsinitiativ utgöra sålunda en högst väsentlig del bland de icke särdeles många, som överhuvud tagits, innan arbetsinställelse hunnit inträffa. Av de medlingsanbud, till vilka förlikningsmannen tagit initiativet, hava endast omkring en fjärdedel framställts, innan arbetsinställelse utbrutit. Orsaken till detta för-

hållande torde till väsentlig del ligga i att arbetstvisterna icke på ett tillräckligt tidigt stadium kommit till hans kännedom.

Förhandlingarnas och arbetsinställelsernas varaktighet. Av de 242 medlingsförhandlingar rörande arbetsinställelser, som förts under redogörelseperioden, hava icke mindre än 149, eller 61·6 %, kunnat slutföras inom högst 7 dagar, och 188, eller 77·7 %, inom högst 30 dagar. I fråga om de 118 medlingsförhandlingar, som haft avseende på tvister utan arbetsinställelse, bliva motsvarande siffror ännu gynnsammare, i det att 88, eller 74·6 %, varat högst 7 dagar, och 104, eller 88·2 %, högst 30 dagar.

Beträffande förhandlingsärendena med arbetsinställelse knyter sig emellertid det största intresset till själva arbetsinställelsernas varaktighet. Endast 25 arbetsinställelser, eller 10·3 %, av de 242, som blivit föremål för medling, hava avslutats inom 7 dagar och icke mera än 104, eller 43·0 %, inom högst 30 dagar; 171, eller 70·7 %, hava varat högst 90 dagar. Att så relativt få av dessa arbetsinställelser kunnat bringas till en snar avslutning visar sig bero huvudsakligen på att i relativt många fall medlingsförhandlingarna sent påbörjats. I endast 31·0 % av samtliga förekommande fall har sålunda medlingen kommit till stånd senast 7 dagar efter arbetsinställelsens utbrott, i 49·6 % senast 15 dagar efter detsamma och i 69·8 % senast 30 dagar. En närmare undersökning visar, att förlikningsmannen i sådana fal, där medlingen kommit till stånd först på ett sent stadium, i allmänhet försökt att medla tidigare, ehuru hans anbud i början avvisats eller svaret tövat eller eljest svårigheter mött att få medlingssammanträde till stånd. Olägenheterna vid att företaga medling först efter utbruten arbetsinställelse framstå här klart.

De arbetsinställelser, i fråga om vilka medling verkligen blivit påbörjad kort tid efter deras utbrott, hava emellertid, såsom undersökningen visat, i mycket stor utsträckning blivit av relativt kort varaktighet. Det torde med hänsyn härtill kunna ifrågasättas, om icke ett lagstadgande, innebärande skyldighet för parterna att efterkomma kallelse till medling, skulle kunna verksamt bidraga till att minska antalet långvariga arbetsinställelser.

Medlingsförslag. Beträffande 100 förhandlingsärenden med arbetsinställelse, eller 41·3 % av samtliga, hava medlingsförslag framlagts av förlikningsmannen. Av dessa hava 67 accepterats, 11 hava avslagits av arbetarna, 4 av arbetsgivarna och 18 av bägge parterna. Medlingsförslagen hava sålunda, i motsats till medlingsanbuden, i mycket obetydlig utsträckning avslagits av arbetsgivarna. Den mera reserverade hållning, som från arbetsgivarsidan ofta visats, när medlingsanbud framställts, synes giva vika, när förhandlingar väl kommit till stånd.

Medlingsförslag hava även framlagts beträffande 44 förhandlingsärenden utan arbetsinställelse, utgörande 37·2 % av samtliga. Av dessa förslag hava 32 godkänts, 8 hava avslagits av arbetarna, 3 av arbetsgivarna och 1 av bägge parterna.

Medlingsförhandlingarnas resultat. Tab. C visar, huru förhandlingsärendena fördelat sig efter medlingens positiva eller negativa resultat. Under redo-

Tab. C. Förhandlingsärendenas fördelning efter medlingens resultat.

Ärendenas karaktär	Medlingens resultat				
	Slutlig uppgörelse inför förlikningsmannen	Uppgörelse inför förlikningskommission eller skiljedom	Uppgörelse efter medlingens slut träffad mellan parterna själva	Konflikten principiellt olöst	Summa
Förhandlingsärenden med arbetsinställelse .	180	14	24	24	242
» utan » .	92	5	10	11	118
Summa	272	19	34	35	360

görelseperioden har medlingen beträffande 180 förhandlingsärenden med arbetsinställelse, eller 74·4 % av samtliga, lett till slutlig uppgörelse inför förlikningsmannen; i 14 fall, eller 5·8 % av hela antalet, har konflikten lösts genom skiljenämnd eller förlikningskommission, i 24, eller 9·9 %, har den funnit sin lösning efter medlingsförhandlingarnas avbrytande genom uppgörelse mellan parterna själva, och i 24 (9·9 %) har den förblivit olöst. Motsvarande siffror i fråga om förhandlingsärendena utan arbetsinställelse äro: uppgörelse träffad inför förlikningsmannen i 92 fall, eller 78·0 % av samtliga, inför förlikningskommission eller skiljedom i 5 fall, resp. 4·2 %, och mellan parterna själva efter medlingens slut i 10 fall, resp. 8·5 %, samt konflikten olöst i återstående 11 fall, resp. 9·3 %.

Man finner, att under redogörelseperioden i genomsnitt det relativa antalet inför förlikningsmannen träffade uppgörelser varit tämligen stort såväl beträffande förhandlingsärenden med som beträffande sådana utan arbetsinställelse, något större dock för de senares vidkommande. En närmare undersökning visar emellertid, att under sådana år, då arbetsinställelser — särskilt när det gällt strejker — haft lättast att utbryta, har det varit särskilt svårt att vid redan inträffade arbetsinställelser få en uppgörelse mellan parterna till stånd, medan däremot utsikterna att genom ett medlingsingripande företaget, innan någon arbetsinställelse inträffat, ernå uppgörelse, under dylika förhållanden snarare synas hava ökats. Sålunda blevo år 1913, då arbetsmarknaden i ovanlig grad oroades av strejker, endast 64·3 % av de förhandlingsärenden, som voro förenade med arbetsinställelse, uppgjorda inför förlikningsmannen, medan detta däremot blev fallet beträffande samtliga förhandlingsärenden utan arbetsinställelse. Medlingen synes i fråga om de sistnämnda hava främjats just genom risken, att arbetsinställelse, i händelse dess resultat bleve negativt, skulle utbryta.

I tab. D visas, huru de uppgörelser, som inför förlikningsmannen kommit till stånd, varit beskaffade. Av de 180 förhandlingsärenden med arbetsin-

Tab. D. De inför förlikningsmannen träffade uppgörelsernas beskaffenhet.

Ärendenas karaktär	Uppgörelser, vilka inför förlikningsmannen träffats				
	på arbetsgivarnas villkor	på arbetarnas villkor	genom kompromiss	med obestämt resultat	Summa
Förhandlingsärenden med arbetsinställelse . . .	33	27	113	7	180
» utan » . . .	5	11	73	3	92
Summa	**38**	**38**	**186**	**10**	**272**

ställelse, beträffande vilka slutlig uppgörelse inför förlikningsmannen ernåtts, hava 33, eller 18·3 %, lösts till arbetsgivarnas och 27, eller 15·0 %, till arbetarnas fördel, samt 113, eller 62·8 %, förmedelst kompromiss; beträffande 7, eller 3·9 %, är resultatet obestämt. Av motsvarande 92 förhandlingsärenden utan arbetsinställelse hava 5, eller 5·4 %, uppgjorts på arbetsgivarnas och 11, eller 12·0 %, på arbetarnas villkor, 73, eller 79·3 %, förmedelst kompromiss och 3, eller 3·3 %, med obestämt resultat. Kompromisslösningarna hava sålunda spelat en dominerande roll i fråga om både förhandlingsärenden med och sådana utan arbetsinställelse, ehuru i väsentligt högre grad beträffande de senare. Särskilt påfallande har skillnaden i detta avseende varit under åren 1908 och 1909, då arbetsgivarnas positioner voro starkast. Av de uppgörelser, som dessa år träffades i fråga om förhandlingsärenden med arbetsinställelse, hade endast 64·3, resp. 37·5 %, kompromissens karaktär, medan motsvarande procenttal beträffande förhandlingsärenden utan arbetsinställelse belöpte sig till 84·0, resp. 81·8. Det synes hava varit lättare att avväga uppgörelserna i förhållande till bägge parternas krav, när medling skett, *innan* någon ar- arbetsinställelse hunnit utbryta.

Sammanfattning. Utredningen har visat, att det i det hela varit vanskligare att företaga medling, när arbetsinställelse inträffat, än innan så hunnit ske. Endast i ett mindretal fall har emellertid medling kommit till stånd, innan arbetsinställelse utbrutit. Det har påpekats, att detta väsentligen måste bero på att förlikningsmannen icke i tid erhållit underrättelse om hotande konflikter. Ur arbetsfredens synpunkt synes därför böra krävas, att vederbörande part i en arbetstvist ålägges att underrätta förlikningsmannen om tillärnad arbetsinställelse.

Sociala frågor vid 1916 års riksdag.[1]

1. Arbetarskydd.

Statens arbetare. Herr Lindhagen upprepade sin motion från föregående år om utredning, i vad mån skrivbiträdena i domsagornas kanslier må kunna beredas fast anställning eller åtminstone vissa därmed följande förmåner, såsom sjukhjälp, semester eller pension; och likaledes sin motion om vidtagande av enahanda åtgärder beträffande personal, som vid statens verk har mera stadigvarande sysselsättning med städning, rengöring o. d. Statsutskottet yrkade avslag å den förstnämnda motionen under hänvisning förnämligast till den pågående utredningen om en allmän rättegångsreform, men hemställde i fråga om den senare om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i avsikt att utröna, huruvida ändring bör vidtagas i sättet för anställande av de personer, som utföra det i motionen nämnda arbete, eller vissa förmåner utöver de nu utgående böra beredas dem. Emot detta utskottets beslut reserverade sig herr C. J. G. Swartz m. fl., som yrkade rent avslag under åberopande av den numera allmänt införda pensionsförsäkringen. Andra kammaren biföll beträffande båda motionerna utskottets yrkanden, medan första kammaren i fråga om den senare anslöt sig till den av herr Swartz m. fl. i reservation uttalade mening och således avslog båda motionerna.

Minderårigas arbete. Kungl. Maj:t framlade förslag till ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 samt till lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder.

De i propositionen föreslagna lagändringarna åsyftade att med hänsyn dels till det inom olika arbetsgrenar mer eller mindre starka skyddsbehovet, dels önskvärdheten att åt minderåriga arbetare bereda arbetstillfällen eller yrkesutbildning, dels ock näringarnas behov av arbetskraft bereda vissa begränsade möjligheter till undantag från arbetarskyddslagstiftningens bestämmelser rörande minderårigas användande i industriellt arbete. De ifrågasatta lagändringarna berörde förbudet mot minderårigas användande till nattarbete ävensom stadgandena om åldersgränser, intygsböcker och läkarbesiktning i vissa arbeten, som bedrivas under särskilt gynnsamma förhållanden.

I ämnet avgåvos vidare motioner inom första kammaren av herr Strömberg med ett flertal instämmanden samt inom andra kammaren av herrar Törnqvist, Söderberg m. fl.

Enligt lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 medgives bl. a. enligt 13 § d) nattarbete direkt och utan begränsning till verksamhetens art för yngling över 16 år under förutsättning, att arbetstiden är begränsad till högst 8 timmar av dygnet och arbetet icke oftare än var tredje vecka infaller å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m. Från denna bestämmelse kan enligt 16 § konungen vid behov medgiva eftergift beträffande ynglingar över 16 år och arbete å större arbetsställen, vilket av tekniska skäl måste fortgå oavbrutet dag och natt eller tidvis måste forceras. Enligt den i lagen sist upptagna övergångsbestämmelsen må slutligen 8 § 1 mom. i den eljest upphävda lagen av den 17 okt. 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke i fråga om ynglingar över 15 år intill utgången av år 1915 tillämpas å arbetsställe, där nämnda lagrum dittills vunnit tillämpning. Å dessa

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1914, s. 125 och 566 samt årg. 1915, s. 620.

arbetsställen, gruvor, masugnar, hyttor, stångjärnsbruk, manufakturverk och andra industriella anläggningar, där arbetet förutsätter ständig eld, kan arbetstiden med vissa villkor utsträckas till i medeltal 12 timmar av dygnet och förläggas jämväl till annan tid än mellan kl. 6 f. m. och kl. 7 e. m.

Kungl. Maj:t föreslog nu sådan ändring i 13 § d) arbetarskyddslagen, att möjlighet skulle beredas att använda minderårig — förutsatt alltjämt, att arbetstiden är begränsad till högst 8 timmar av dygnet — till arbete å tid mellan kl. 7 e. m. och kl. 6 f. m., ändå att arbetet därigenom oftare än var tredje vecka kommer att infalla å tid mellan kl. 11 e. m. och kl. 5 f. m.; villkor härför skulle vara, att arbetet ordnas på så sätt, som av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare godkänts. Till stöd härför åberopades en av socialstyrelsen i ärendet avgiven framställning, däri bland annat uttalas, att de nu gällande föreskifterna bl. a. vid glasbruk och anrikningsverk på grund av den där anordnade skiftindelningen vore ägnad att onödigtvis försvåra de minderårigas användande i ett för övrigt för dem lämpligt arbete. — Herr Törnqvist m. fl. gjorde i sin motion gällande, att enligt det kungl. förslaget yrkesinspektörer och bergmästare skulle erhålla en alltför vidsträckt befogenhet, och höll före, att de egentliga olägenheterna vid skiftindelningen skulle bortfalla, om man endast ändrade tiden »kl. 11 e. m. och 5 f. m.» till »kl. 10 e. m. och kl. 4 f. m.» — Lagutskottet kunde icke finna, att den av motionärerna föreslagna anordningen skulle undanröja de av socialstyrelsen påpekade olägenheterna, men ansåg, att den befogenhet, som i propositionen givits yrkesinspektörer och bergmästare, blivit alltför obestämt angiven och fann det ligga närmast till hands att föreskriva, att den ifrågasatta arbetsindelningen befinnes ur skyddssynpunkt likvärdig med den anordning, som i lagtexten utmärkts såsom betryggande.

Mot detta utskottets beslut reserverade sig bl. a. herrar Karlsson i Fjäl och Igel, vilka ansågo, att utskottet bort i oförändrat skick antaga Kungl. Maj:ts förslag, samt herrar Persson i Norrköping och Borg, som anslöto sig till den av herr Törnqvist m. fl. i motion förfäktade mening. Vid ärendets behandling i riksdagen anslöt sig första kammaren till utskottets förslag men andra kammaren till herrar Perssons i Norrköping och Borgs reservation. Efter sammanjämkning biträdde emellertid andra kammaren medkammarens mening, vilken således blev riksdagens beslut.

I fråga om minderårigas nattarbete föreslog Kungl. Maj:t vidare, att den ovannämnda övergångsbestämmelsen i vad angår ynglingar över 16 år skulle vinna utsträckt tillämpning intill utgången av år 1917. Även detta förslag var föranlett av framställning från socialstyrelsen, däri framhöllos de svårigheter, som för arbetsgivare inom här ifrågavarande industrier, speciellt järnhanteringen, skulle uppstå, därest arbetarskyddslagens bestämmelser om minderårigas arbetstid nu omedelbart genomfördes. Herr Strömberg påyrkade däremot, att lagen skulle vinna tillämpning till utgången av år 1920, medan herr Törnqvist ansåg en förlängning till slutet av år 1916 tillräcklig. Utskottet gick en medelväg och ansåg övergångstiden skäligen kunna bestämmas till 1918 års utgång. Riksdagen bestämde efter sammanjämkning övergångstiden till 1917 års utgång.

Kungl. Maj:t föreslog vidare sådana ändringar i 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd, att möjlighet inrymmes Kungl. Maj:t att i fråga om lätt arbete, som bedrives i fria luften och icke direkt regleras av mekaniskt driven maskin, meddela dispens från iakttagande av vissa föreskrifter rörande minimiålder, anmälningsskyldighet och läkarbesiktning. Såsom motivering härför betonades önskvärdheten av att med hänsyn till rådande bränslebrist få med större frihet använda minderåriga till vissa arbeten vid torvberedning, särskilt torvens vändning och stackning.

Herr Törnqvist m. fl. yrkade i sin motion, att vad Kungl. Maj:t här föreslagit måtte av riksdagen avslås. I »lätt arbete, som bedrives i fria luften och icke direkt regleras av mekaniskt driven maskin», syntes nämligen enligt motionärerna kunna innefattas också sådant arbete, t. ex. i brädgårdar, vid hamnar, skeppsvarv, stenhuggerier etc., som för de minderårigas skydd kräver de försiktighetsåtgärder 9 och 15 §§ i nu

gällande lag avse att bereda. Lagutskottet ansåg, att dessa motionärernas farhågor kunde hävas, därest lagtexten finge en sådan redigering, att därav tydligt framginge, vilka slags arbeten med stadgandet avsåges. Denna utskottets mening vann också riksdagens bifall, vadan alltså lagtexten i denna punkt erhöll följande lydelse: »I fråga om arbete med vändning och stackning av torv eller annat därmed jämförligt lätt arbete, som bedrives i fria luften och icke regleras av samband med mekaniskt driven arbetsprocess må konungen meddela eftergift såväl från de i 9 § andra stycket givna förbud som från stadgandena i 15 §.» De genom riksdagens ovan omförmälda beslut tillkomna lagar återfinnas i Soc. Medd. årg. 1916, sid. 780 och 781.

Vidare antog riksdagen Kungl. Maj:ts förslag om förlängd giltighet intill den 28 febr. 1917 utav lagen av den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser angående arbetstid för minderåriga och kvinnor, närmast med hänsyn till behovet av att vid statens ammunitionsfabrik under rådande förhållanden använda kvinnor och minderåriga i arbete.

Kungl. Maj:t framlade vidare förslag till ny lag om försäkring för olycksfall i arbete, i vilket ämne jämväl väcktes ett flertal motioner. För denna fråga finnes en redogörelse i Soc. Medd. årg. 1916, sid. 749.

2. Åtgärder mot arbetslöshet.

Kungl. Maj:t avlät en proposition med begäran om bemyndigande att för arbetslöshetens bekämpande använda vad som återstår av det belopp av 5 000 000 kronor, som 1914 års senare riksdag ställde till Kungl. Maj:ts förfogande, samt med anhållan att få använda och av tillgängliga medel mot framtida anmälan till ersättande förskjuta ytterligare ett belopp av högst 5 000 000 kronor. I motiveringen framhålles, att ansträngningarna i första hand böra inriktas på förebyggande av arbetslösheten genom beredande av tillgång på arbete, och att först i andra hand kommer utbetalande av direkta understöd. I fråga om arbetslöshetsunderstödens utgående föreslogos emellertid vissa nya bestämmelser, såsom höjning av understödens maximibelopp samt understödsverksamhetens utsträckande till vissa kategorier understödsbehövande, vilka enligt hittills gällande bestämmelser ej kunnat komma i åtnjutande av understöd. Så föreslogs, att understöd må kunna tilldelas hustru och barn till person, som på annan plats erhållit arbete, enär genom en sådan anordning familjeförsörjarna beredas ökade möjligheter att begagna sig av förefintliga arbetstillfällen utanför hemorten. — Med hänsyn till de ekonomiska svårigheter, med vilka vissa kommuner på grund av arbetslösheten redan hava att kämpa och som kunna tänkas komma att drabba även andra kommuner, föreslogs vidare, att i vissa fall och efter Kungl. Maj:ts särskilda prövning kostnaderna för understödsväsendet må kunna till mer än hälften bestridas av statsmedel under förutsättning dock, att av landstingsmedel ställes till förfogande belopp, motsvarande statens extra bidrag. I propositionen föreslogs vidare, att Kungl. Maj:t, när tvingande omständigheter kunna anses föreligga, må intill den 1 oktober innevarande år av statsmedel bestrida hela kostnaden för understödsverksamheten.

Samtliga dessa Kungl. Maj:ts förslag blevo av statsutskottet tillstyrkta. Däremot kunde utskottet icke tillstyrka det av herr J. A. Ingvarsson m. fl. i motion i andra kammaren gjorda yrkandet, att, då Kungl. Maj:t så prövar nödigt, hela understödet må utgå av statsmedel även efter den 1 instundande oktober, samt att någon begränsning i rätten till eller storleken av understöd icke på denna grund må stadgas. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan. Lagtexten återfinnes i Soc. Medd. årg. 1916, s. 656.

Kungl. Maj:t föreslog vidare, att för bekämpande av arbetslösheten bland stenarbetare skulle bildas en lånefond av 3 500 000 kronor, från vilken fond lån må på högst 6 år och mot 3 % ränta utan amorteringsskyldighet tilldelas städer, köpingar,

landskommuner, municipalsamhällen och väghållningsdistrikt för inköp av gatsten. Statsutskottet tillstyrkte förslaget, som även vann riksdagens bifall.

I likhet med föregående år anslog riksdagen på extra stat 10 000 kronor för underlättande av medellösa arbetssökandes resor för tillträdande av plats, som av arbetsförmedlingsanstalt anvisats å annan ort.

3. Jord- och egnahemsfrågan.

I motion i andra kammaren hemställde herr Johansson i Huskvarna m. fl., att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i bestämmelserna för den av staten utövade egnahemslånerörelsen, att egnahemslån ej må utgå, där det beräknade värdet överstiger: för obebyggd jordbrukslägenhet 10 000 kr., för bebyggd jordbrukslägenhet 9 000 kr. och för bostadslägenhet 5 000 kr. — I motionen framhölls, hurusom i de år 1904 fastställda grunderna för egnahemslånerörelsen bestämdes, att för erhållande av egnahemslån för jordbrukslägenhet lägenhetens värde ej finge överstiga 5 000 kr. För bostadslägenhet var motsvarande värde bestämt till 3 000 kr. Dessa värden hava tid efter annan höjts och utgöra efter 1912 års nu gällande bestämmelser 8 000 kr. för obebyggd och 7 000 kr. för bebyggd jordbrukslägenhet samt 4 000 kr. för bostadslägenhet. Såsom skäl för den av motionärerna påyrkade ytterligare förhöjning anförde dessa bl. a., att hänsyn måste tagas till de speciellt under de senare åren stegrade jord- och kreatursprisen samt byggnadskostnaderna, vilka nödvändiggöra en dylik höjning, särskilt därest egnahemslånerörelsen skall kunna fylla det därmed avsedda beaktansvärda ändamålet att skapa självständiga småbruk. Jordbruksutskottet, som jämväl ansåg, att de av motionärerna åberopade omständigheterna voro ägnade att påkalla en förhöjning av de omförmälda maximivärdena, erinrade därom, att särskilt tillkallade sakkunniga inom jordbruksdepartementet voro sysselsatta med en utredning rörande ändrade bestämmelser för egnahemslånerörelsen i dess helhet, och ansåg förevarande spörsmål böra i detta samband lösas. Utskottet hemställde således om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t vid prövning av frågan om ändrade bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen ville taga under övervägande, huruvida och i vad mån de för egnahemslån fastställda maximivärden för lägenheter må höjas utöver nu gällande. Riksdagen beslöt i överensstämmelse med denna hemställan.

I motion i första kammaren hemställde herr Dahl, att riksdagen ville besluta sådan ändring i gällande bestämmelser angående statens egnahemslånerörelse, att låneförmedlare må äga att utlämna lån för förvärv av egnahem jämväl å sådant till stad hörande område, för vilket stadsplan blivit fastställd. Jordbruksutskottet, som visserligen fann motionens syfte beaktansvärt, yrkade emellertid avslag å densamma med den motivering, att därest en förändring i grunderna för statens egnahemslånerörelse i av motionären angiven riktning skulle vidtagas, skulle därför krävas en utredning av alla på frågan inverkande omständigheter. I detta avseende erinrade utskottet, att frågan om ordnandet av de mindre bemedlades bostadsfråga i hela dess vidd alltsedan början av år 1912 är föremål för utredning av den s. k. bostadskommittén, vilken utredning icke syntes utskottet böra genom nya lagstiftningsåtgärder i ämnet föregripas. Riksdagen beslöt i överensstämmelse med utskottets förslag.

I motion i andra kammaren hemställde herr Åkerlund m. fl., att Kungl. Maj:t fortast möjligt ville låta utreda, vilka åtgärder kunna finnas lämpliga till hämmande av den alltmer gängse förstöringen och vanhävden av åker och äng, skog och byggnader å jordegendom i riket samt till förhindrande av prejeri och ocker vid försäljning till de mindre bemedlade av småbruk och egna hem. Andra kammaren biföll motionärernas förslag, medan första kammaren för sin del beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, vilka åtgärder kunna finnas lämpliga för att å jordegendom, inköpt på spekulation för skogsavverkning och styckning, hämma, förutom förekommande skogsskövling, vanhävd av jordbruk och bygg-

nader, ävensom förhindra dylik egendoms planlösa styckning och delarnas försäljning till oskäligt uppdrivna pris.

Kungl. Maj:t framlade förslag till lag om expropriation, med anledning varav jämväl en mängd motioner väcktes. Lagutskottet ansåg sig emellertid icke medhinna någon realbehandling av den kungl. propositionen under innevarande riksdag och yrkade, då någon annan utväg för ett ärendes uppskjutande till fortsatt behandling och slutligt avgörande vid en kommande riksdag ej finnes i riksdagsordningen anvisad, på avslag såväl å propositionen som å de i ämnet väckta motionerna.

I motion i andra kammaren hemställde herr Lindman m. fl., att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsam utredning angående de åtgärder, som från det allmännas sida må kunna vidtagas för jordbrukets främjande med beaktande i synnerhet av de synpunkter, som i motionen anfördes. Jordbruksutskottet påpekade, att några av de i motionen berörda frågorna redan voro av statsmakterna beaktade, men tillstyrkte i övrigt motionärernas förslag. Denna utskottets mening vann riksdagens gillande.

4. Nykterhetsfrågan.

Lagstiftningen om försäljning av alkoholhaltiga drycker. Herr Edén i andra och herr Kvarnzelius i första kammaren framlade med instämmande av ett flertal riksdagsmän förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, som i allt väsentligt överensstämde med de vid 1914 och 1915 års riksdagar av herrar Staaff och Kvarnzelius avlämnade, på nykterhetskommitténs betänkande stödda motioner.

I motiveringen påpekades särskilt det lämpliga i att stadga, att den för lokalt försäljningsförbuds införande, respektive upphävande, erforderliga majoriteten skall utgöra två tredjedelar av de röstande och icke minst hälften av de röstberättigade. Vidare framhölls vikten av att upptaga bestämmelser om kontrollnämnder. Man kunde nämligen, enligt motionärernas mening, icke utan vidare utgå från, att bolagsstyrelserna verkligen handhava försäljningen i enlighet med lagstiftningens syften. Därför synes det påkallat att utanför dessa styrelser ställa en institution, som får till ensam uppgift att vaka över att bolagen fullgöra sina åligganden och bliva bolagen till en sporre i detta hänseende.

Herr Ollas A. Ericsson m. fl. i första kammaren och herr Källman m. fl. i andra kammaren väckte ävenledes samma motioner som vid föregående riksdag. I fråga om det lokala vetot och kontrollnämnderna hävdades samma uppfattning som i den Edénska motionen.

Även herr K. J. Ekman m. fl. i första kammaren och herr J. A. Jonsson i Hökhult m. fl. i andra kammaren framburo sina förslag från 1915 års riksdag. I dessa motioner framhölls, att deras förslag om kommunalt veto, enligt vilket det skulle erfordras $^2/_3$ majoritet bland de avgivna rösterna inom stadsfullmäktige och vid kommunalstämmor, för att rusdrycksförsäljning skulle tillåtas, i nykterhetseffekt skulle visa sig fullt likvärdigt med det lokala vetot, ja, till och med kunna ge ett gynnsammare resultat för nykterhetssträvandena. Alkoholgränsen mellan drycker, som skola vara underkastade förordningens försäljningsbestämmelser, och drycker, som skola få fritt försäljas, föreslogs till 3 volymprocent alkohol.

Gentemot de ovan nämnda mera långt gående förslagen till ny nykterhetslagstiftning frambars i andra kammaren av herr von Hofsten m. fl. även i år en motion, som i huvudsak förordade Kungl. Maj:ts förslag vid 1914 års senare riksdag. Den viktigaste avvikelsen från nykterhetskommitténs förslag var den, att det lokala vetot ej var upptaget. Motionärerna hänvisade härvidlag till de i denna sak hörda myndigheternas, bland dem socialstyrelsens, så gott som enhälligt avstyrkande utlåtanden. Alkoholstyrkan med avseende å volymprocent alkohol i de drycker, som utlämnas till fri handel, föreslogs till 3·6 %.

I anledning av de nu nämnda motionerna framlades av bevillningsutskottet ett förslag till nykterhetslagstiftning, i vilket utskottet i huvudsak ställde sig på den ståndpunkt, som intogs av herr Edén m. fl. De främsta avvikelserna därifrån voro följande: utskottet upptog icke förslaget om kontrollnämnder, men ansåg, att bestämmelser borde meddelas rörande rättighet till tillfällig utskänkning av vin och öl. Vidare införde utskottet den bestämmelsen, att en liter sprit med en alkoholstyrka av 60 volymprocent eller därutöver skall räknas som två liter brännvin och en liter punsch som en halv liter brännvin. Beträffande de ersättningsanspråk, som komme att resas vid genomförande av utskottets förslag, hölls före, att det ankomme på Kungl. Maj:t att låta verkställa de för lösandet av denna fråga erforderliga utredningar. En mängd reservationer voro vidfogade utskottets betänkande.

Vid ärendets behandling förkastade första kammaren med 85 röster mot 52 det lokala vetot och biföll därefter utan votering herr von Hofstens förslag, medan andra kammaren utan votering godkände utskottets hemställan.

Utskottet framlade därefter ett sammanjämkningsförslag, som gick ut därpå, att lokalt veto skulle införas, men endast beträffande detaljhandeln med spritdrycker och icke i fråga om öl och vin, att alkoholgränsen för öl skulle sättas till 3·6 % och för vin till 2¼ %, att en skrivelse skulle avlåtas till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till särskild förordning angående försäljning av lagrat dricka, i huvudsak grundat på bestämmelserna om försäljning av öl i nu gällande förordning, att särskild begränsning för utskänkning av öl skulle införas, och att den individuella kontrollen skulle utsträckas även till vin och öl m. m.

Sammanjämkningsförslaget förkastades emellertid i första kammaren med 82 röster mot 54 samt i andra kammaren utan votering.

Utom dessa mera omfattande förslag väcktes en del motioner angående vissa detaljändringar i nu gällande lagstiftning.

Så föreslog herr Elof Ljunggren i första kammaren, att riksdagen måtte besluta att i förordningen angående försäljning av öl och vin införa en bestämmelse med förbud mot att låta brännvin förtäras å ställe, där utskänkning av vin eller öl är tillåten, samt för brott häremot stadga straff. Med anledning av denna motion beslöt riksdagen, att i förordningen angående försäljning av vin och öl skulle införas en bestämmelse av följande lydelse: »å utskänkningsställe, där utskänkning av vin eller öl idkas utan samband med brännvinsutskänkning, vare förbjudet att låta brännvin förtäras.»

Av herr Gullberg m. fl. i första kammaren samt av herrar Ingvarsson och Lundberg i andra kammaren väcktes motioner om inskränkning av möjligheten för värnpliktiga m. fl. att å utminuterings- eller utskänkningsställe inköpa brännvin, vin eller öl. Beträffande dessa motioner stannade kamrarna i olika beslut. Första kammaren föreslog en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, om och i vad mån verksamma inskränkningar må kunna vidtagas i möjligheten för värnpliktiga ävensom för vid armén och marinen fast anställda av manskaps grad att å utminuteringsställe inköpa brännvin, samt med hemställan om föranstaltande av de åtgärder, som av utredningen kunde påkallas, medan andra kammaren uttalade sig för förbud mot spritinköp.

Herrar Östling och Gullberg i första kammaren samt herrar Ericsson i Vallsta, Olsson i See och Sävström i andra kammaren hemställde om en skrivelse med begäran, att Kungl. Maj:t vid uppgörande av spisordningen för flottans värnpliktiga manskap måtte upptaga en skattefri maltdryck, om vilket förslag båda kamrarna enade sig.

Herr E. Lindblad föreslog i motion i första kammaren riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid fastställande av kontrollföreskrifter för utminutering av brännvin även villkoret om fullgjord skatteplikt, det s. k. Hedemorasystemet, må komma till användning. Bevillningsutskottets flertal hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Fem reservanter önskade, att utskottets motivering

skulle så avfattas, att därav framginge, att vederbörande bolag icke av riksdagens beslut hade anledning att draga den slutsatsen, att de borde anse sig förhindrade att bibehålla fullgjord skatteplikt såsom villkor för rätt att inköpa brännvin. Denna reservation biföllls av båda kamrarna.

Kungl. Maj:t föreslog vidare en förordning om spirituosaaccis, en avgift, som upptages vid försäljning av brännvin och annat, som är att anse såsom brännvin, med undantag för bl. a. renat egentligt brännvin. Denna accis skulle utgå med 30 öre för liter vid försäljning av punsch, 60 öre för liter vid försäljning av andra accispliktiga drycker än punsch o. s. v. Bevillningsutskottet yrkade bifall till propositionen, vilken även blev av riksdagen antagen.

5. Pensionsförsäkringen.

Uti sin ämbetsberättelse gjorde justitieombudsmannen en framställning till riksdagen om ändring i 5 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring. J. O. framhöll, att tvekan uppstått, huruvida änka efter de i 5 § pensionsförsäkringslagen angivna tjänstinnehavarna vore undantagen från avgiftsplikt, och att hos de myndigheter, som haft att tillämpa ifrågavarande lag, rått motsatta uppfattningar angående dess rätta tolkning. J. O. föreslog nu en sådan lagändring, som uttryckligen läte avgiftsfriheten omfatta även änka efter de i 5 § omförmälda tjänstinnehavare. Beträffande denna framställning ansåg lagutskottet övervägande skäl tala för, att samma ställning i fråga om avgiftsplikt skulle tillkomma såväl änka efter som hustru till tjänstinnehavare, som i 5 § pensionsförsäkringslagen omförmäldes. Men då numera ett regeringsrättens utslag förelåge, som gåve åt lagen i dess nuvarande lydelse just denna tolkning, och detta utslag torde bliva vägledande för framtida praxis, syntes anledning icke vidare förefinnas till vidtagande av åtgärd i det avseende justitieombudsmannens framställning berörde. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I motion av herr Welin i andra kammaren föreslogs beträffande stadgandet om befrielse från avgiftsplikt för hustru till de i 5 § pensionsförsäkringslagen omförmälda tjänstinnehavare, att detta måtte utgå. Lagutskottet ansåg emellertid, att det saknade möjlighet att bedöma, i vilken omfattning den ifrågasatta lagändringen skulle medföra avgiftsplikt för personer, för vilkas försörjning redan vore genom annan pensioneringsskyldighet sörjt, samt att innebörden av den föreslagna lagändringen icke kunde överskådas, innan den inom pensionsstyrelsen pågående utredningen om ändrad fördelning av äkta makars pensionsavgift å mannen och hustrun blivit slutförd och resultatet därav förelåge, och att riksdagen därför icke borde besluta en lagändring, sådan som den av herr Welin föreslagna. Detta blef också riksdagens beslut.

Herr Welin föreslog vidare i sin motion, att viss del av makars inkomst skulle anses belöpa å hustrun och läggas till grund vid bestämmandet av hennes pensionsavgift. — Även herr Sjöberg föreslog i motion i andra kammaren förhöjd pensionsavgift för hustrun och ansåg, att gift kvinna skulle påföras hälften av mannens pensionsavgift, i vad den ginge utöver grundavgiften. — Herr Rooth i första kammaren väckte motion angående vissa ändringar i debitering, uppbörd och redovisning av grundavgifterna. — Lagutskottet avstyrkte emellertid dessa motioner under hänvisning därtill, att Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 uppdragit åt pensionsstyrelsen att verkställa utredning rörande möjligheten och lämpligheten av en omläggning av grunderna för pensionsavgifternas beräkning och det nuvarande förfarandet vid påförande av avgift. Denna utskottets hemställan blev av riksdagen bifallen.

Herrar Olausson och Carlsson i Herrljunga väckte i andra kammaren motion om utredning, på vad sätt och i vad mån kommunerna skulle kunna beredas lättnader i dem genom den allmänna pensionsförsäkringen förorsakade utgifter. Motionärerna hemställde bl. a., att pensionsnämndsordförandena skulle avlönas av staten, att arbetsgivarna

borde åläggas att betala grundavgifterna för sina arbetare och tjänare med rätt att härför göra avdrag å dessas löneförmåner, samt att för förpliktelsen att bestrida åttondedelen av pensionstillägget för inom kommunen mantalsskriven pensionstagare kommunen borde beredas möjlighet att erhålla gottgörelse efter pensionstagarens död ur hans efterlämnade tillgångar.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, vilket även blev riksdagens beslut.

Pensionsförsäkringsfondens förvaltning. Den viktigaste frågan rörande pensionsförsäkringen har varit den rörande pensionsförsäkringsfondens förvaltning. Kungl. Maj:t avgav i ämnet proposition, grundad på pensionsfondskommitténs förslag, varjämte ett antal motioner framburos i båda kamrarna. Dessa enade sig om ett förslag i huvudsaklig anslutning till propositionen. Riksdagen ville dock ej godkänna de av Kungl. Maj:t föreslagna övergångsbestämmelserna i fråga om placering av fondens medel i statspapper. Inga andra bestämmelser i detta avseende komma således att gälla, än att minst 1/6 skall placeras i statspapper. Med hänsyn till den av alla omfattade principen, att fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden icke må anses representera något visst ämbetsverk eller något visst intresse annat än pensionsförsäkringens, har riksdagen ansett, att samtliga de fyra fullmäktige, som ej tillhöra pensionsstyrelsen, böra utses av Kungl. Maj:t. Av dessa fyra skola tre äga erfarenhet på det finansiella området samt den fjärde insikt och erfarenhet i sociala frågor i förening med praktisk kännedom om de mindre bemedlade klassernas behov och levnadsförhållanden.

Det i anledning av riksdagens beslut utfärdade reglemente angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden återfinnes i Soc. Medd., årg. 1916, sid. 782.

6. Dyrtiden.

Den på grund av världskriget uppkomna dyrtiden har givit anledning till ett flertal förslag. Främst är att nämna Kungl. Maj:ts nådiga proposition och ett antal med anledning av densamma avlämnade motioner om beredande av krigstidshjälp åt statens befattningshavare. För denna fråga finnes utförligt redogjort i Soc. Medd., årg. 1916, sid. 631.

I en motion i andra kammaren hemställde vidare herr Persson i Norrköping, att riksdagen måtte anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kronor, att i mån av behov utbetalas av tillgängliga medel redan under år 1916 för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor genom reglering av priset å för dem avsedda livsmedel, enligt beslut i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t, på förslag av statens livsmedelskommission och på villkor av kommunal kontroll i fråga om syftets ernående. Statsutskottet hemställde, att motionen i fråga icke måtte vinna riksdagens bifall, medan herr Kvarnzelius i reservation ville anslå 5 000 000 kr. till det ifrågavarande syftet. Första kammaren biföll utskottets hemställan, medan andra kammaren röstade för reservantens mening. I den gemensamma omröstningen segrade andra kammaren.

I två lika lydande motioner, i första kammaren av herr Kvarnzelius m. fl., i andra kammaren av herr Edén m. fl., hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om en omfattande vedavverkning å statens skogsmarker, att för denna ved beräknades sådana priser, som å avverkningsplatsen motsvara normala förhållanden, samt att åtgärder vidtagas för nedbringande av transportkostnaden till avsättningsorterna. Ävenledes föreslogo motionärerna ett förslagsanslag av 200 000 kronor till underlättande av möjligheten att under instundande konsumtionsår genom statens livsmedelskommission tillhandahålla de mindre bemedlade ved från kronoskogarna till normala prislägen. Motionärernas framställning blev efter tillstyrkande av jordbruksutskottet av riksdagen bifallen.

I motion i första kammaren hemställde herr Österberg om en skrivelse till konungen om inrättande av särskilda statliga och kommunala organ för ordnande av frågor om tillhandahållande av livsmedel, bränsle m. m. I första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande över denna motion påpekades, att beträffande vissa av de behovsartiklar, som omnämndes i motionen, åtgärder i dennas syfte redan voro vidtagna. Vad angår bostadsfrågan, kunde statens bostadskommission väntas framkomma med förslag, som avsåge ett lämpligare ordnande av de mindre bemedlades bostadsförhållanden. Riksdagen hade därjämte i år uttalat sig för en planmässig kraft- och bränslepolitik och så till vida redan tagit hänsyn till motionärens hemställan i vad den rörde bränslefrågans ordnande. Vad åter beträffar livsmedelsfrågan, var det tydligt, att motionären närmast utgick från de kommunala livsmedelsnämnderna. Då emellertid erfarenheten av dessa nämnders verksamhet ännu var mycket ringa, borde man, enligt utskottets mening, se tiden an, innan spörsmålet om ett allmänt ordnande av vår livsmedelsfråga genom dylika kommunala nämnders inrättande och permanenta funktionerande upptages till prövning. Utskottet yrkade således avslag å motionen, vilket även blev riksdagens beslut.

I två lika lydande motioner, av herr Rosén m. fl. i första kammaren och av herr Wiklund m. fl. i andra kammaren, hemställdes om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att åtgärder måtte vidtagas för att städer och tätt bebyggda samhällen i Väster- och Norrbottens län lättare må erhålla ved från statens skogar. I motiveringen framhölls dels generellt den allmänna bränslebristen och dels de ökade svårigheter i fråga om tillförseln av bränsle, som av den av 1915 års riksdag antagna förordningen om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom vissa delar av Väster- och Norrbottens län för dessa län blivit en följd. Jordbruksutskottet yrkade emellertid under hänvisning till de åtgärder, som förut av riksdagen beslutits till förekommande av bränslebrist, avslag å motionen, vilket även blev riksdagens beslut.

Kungl. Maj:t framlade förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., som var avsedd att ersätta vissa bestämmelser i lagen den 3 juni 1915, vilken med utgången av april månad upphörde att gälla. I ämnet väcktes dessutom motioner, inom första kammaren av friherre Hermelin samt inom andra kammaren av herrar Persson i Norrköping och Svensson i Eskilstuna. Den betydelsefullaste bestämmelsen i förslaget var utan tvivel den, att beslut om lokala maximipris kunna fattas icke blott av Kungl. Maj:t utan även av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Herrar Persson och Svensson föreslog i sin motion, att nämnda befogenhet skulle överlåtas åt livsmedelsnämnderna. Lagutskottet anslöt sig emellertid till den i propositionen uttalade uppfattning, att de lokala nämndernas organisation åtminstone för närvarande icke hade nödig fasthet; icke heller kunde man hos samtliga ledamöter i dessa nämnder förutsätta de allmänna kunskaper på området, den fullkomliga opartiskhet och den överblick över hithörande omständigheter, som äro betingelserna för en lycklig lösning av de vanskliga frågor, som här möta. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan. Lagen finnes in extenso återgiven i Soc. Medd., årg. 1916, sid. 663.

Kungl. Maj:t avgav proposition med förslag till lag om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Även denna lag avsåg att motsvara vissa bestämmelser i lagen av den 3 juni 1915. De nu föreslagna stadgandena hade emellertid en avsevärt större räckvidd och detta såväl i fråga om expropriationssyfte som beträffande föremålen för expropriationen. Medan 1915 års lags hithörande bestämmelser huvudsakligen tjänade som en komplettering till lagbuden om maximipris, avsedda att öka dessas effektivitet, och sålunda syftade att reglera tillgången på vissa viktiga livsförnödenheter, syftade den i år föreslagna lagen vida längre, nämligen till att möjliggöra en reglering av väsentliga delar av vårt ekonomiska liv, i den mån så kan finnas nödigt. Icke blott konsumtionsvaror utan varor av alla slag och produktionsmedel kunde bliva föremål för expropriation. Sedan lagutskottet avgivit utlåtande och i Kungl. Maj:ts förslag företagit vissa mindre, närmast

redaktionella ändringar, beslöt riksdagen i enlighet med utskottets hemställan. Lagtexten återfinnes i Soc. Medd., årg. 1916, sid. 663.

För beredande av medel till de av kristiden föranledda utgifterna för sociala ändamål antog riksdagen en förordning om tonnageavgift, för hvilken finnes redogjort i Soc. Medd., årg. 1916, sid. 807.

I samma syfte antogs vidare en förordning om spirituosaaccis, såsom ovan berörts i samband med lagstiftningen angående alkoholhaltiga drycker.

Livsmedelsprisernas fluktuationer i vissa länder efter krigsutbrottet.

I denna tidskrift, årg. 1915, sid. 613 ff. meddelades några tabeller, avsedda att belysa de växlingar, som priserna å de viktigaste livsförnödenheterna undergått i vissa europeiska länder efter världskrigets utbrott. Tabellerna gingo i allmänhet fram till början av det andra kvartalet 1915. Nedan meddelas liknande sammanställningar, belysande prisutvecklingen inom *minuthandeln* till början av första, andra eller tredje kvartalet 1916. Liksom de första tabellerna äro även dessa i huvudsak hämtade från sammanställningar, som publicerats i den nederländska »Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek» (h. 6, 1916.)

Prisnivåns förskjutningar åskådliggöras genom indextal, varvid de beräknade medelpriserna för juli (för Schweiz juni och för Danmark december) 1914 satts = 100 och medelpriserna under den följande tiden reducerats i förhållande därtill. För Förenta Staterna — liksom för Danmark — saknas dock uppgifter, som möjliggöra uppställandet av talserier, utgående från prisläget omedelbart före krigsutbrottet. De under tabellerna intagna medeltalen utgöra i allmänhet enkla aritmetiska medier av de i kolumnerna meddelade indextalen och kunna därför ej giva någon tillförlitlig bild av den samlade prisstegringen i olika länder utan på sin höjd en föreställning i mycket grova drag om dess allmänna karaktär. För Sveriges del förekommer en något bättre sammanställning i sjunde häftet av Sociala Meddelanden 1916 (sid. 819).

Då prisutvecklingen i England behandlats i sjätte häftet av Sociala Meddelanden 1916 (sid. 687), har detta land här ej medtagits. I framställningen saknas även Frankrike, på grund av att noteringar av det slag, varpå beräkningar av denna art äro fotade, ej föreligga för detta lands vidkommande.

Sverige.

Uppgifterna för Sverige äro hämtade ur Socialstyrelsens fortlöpande, i Sociala Meddelanden publicerade statistik, i vilken för varje vara genomsnittet beräknats av priserna å 44 orter.

Varuslag	Kvantitet	Medelpris under juli 1914 Öre	Priserna under juli 1914 = 100							
			Okt. 1914	Jan. 1915	April 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916	April 1916	Juli 1916
Mjölk, oskummad . . .	lit.	15	100	100	107	107	113	113	120	127
Smör, bords- (mejeri-) .	kg.	233	109	118	115	121	147	130	130	130
Ost, helfet, okryddad . .	»	161	99	103	107	121	142	152	158	160
Margarin, växt-	»	138	113	114	126	121	122	133	136	149
Ägg, svenska, färska . .	tjog	137	152	191	109	126	151	185	143	146
Potatis	5 lit.	32	97	103	137	128	84	91	97	97
Ärter, gula	kg.	30	143	170	207	197	170	187	180	180
Bruna bönor	»	46	115	137	157	152	174	222	228	235
Vetemjöl	»	31	119	123	139	139	123	123	123	123
Rågmjöl	»	21	129	133	167	162	143	143	138	133
Havregryn	»	36	142	147	156	144	131	136	133	139
Risgryn	»	39	108	113	121	121	118	121	128	131
Rågbröd, hårt spis- . .	»	41	115	117	134	137	129	127	127	127
mjukt, limpa, söt	»	38	116	116	126	132	129	126	126	129
» » sur	»	31	103	110	123	129	123	119	119	119
Vetebröd, bakat m. vatten	»	44	111	107	120	125	123	118	120	123
» » mjölk	»	59	108	108	115	115	114	110	110	112
Nötkött, stek	»	118	92	98	108	131	128	127	137	176
soppkött . . .	»	97	90	99	109	136	134	133	144	187
Gödkalvstek	»	131	95	104	111	125	124	128	136	163
Fårkött, färskt	»	136	86	98	113	126	120	129	145	169
Fläsk, sidfläsk, färskt .	»	128	98	110	134	154	182	172	173	176
» salt . .	»	135	135	149	177	204	238	228	230	236
Sill, salt	»	43	45	45	48	48	74	78	84	101
Kaffe, obränt, 1:ma Santos	»	157	102	103	103	103	103	105	110	122
Socker, bit-	»	64	103	103	103	103	103	106	106	106
Fotogen, Water White .	lit.	20	110	110	110	110	120	125	130	135
Ved, björk-	famn	2600	103	104	105	108	119	127	135	153
barr-	»	2090	104	104	104	108	117	126	133	155
Kol, engelska hushålls- .	hl.	229	111	117	143	156	191	206	212	248
Koks, gasverks-, okrossad	»	145	112	115	127	149	172	181	190	204
Medeltal (31 artiklar)	—	—	**109**	**115**	**125**	**130**	**134**	**139**	**141**	**151**

Norge.

Omstående tabell är hämtad ur »Sociale Meddelelser», h. 1, årg. 1916. Indextalen äro baserade på medelpriserna i ett tjugutal städer. Vid en jämförelse mellan prisutvecklingen i Sverige och Norge kan även det å nästa sida meddelade sammandraget sammanställas med den ovan omnämnda

i sjunde häftet av Sociala Meddelanden 1916 intagna tablån. Den svenska tabellen omfattar 51 varuslag, den norska som synes 33. Den samlade prisstegringen från juli 1914 belöpte sig i Sverige under första kvartalet 1916 till 43 %, i Norge under februari 1916 till 46 %.

Varuslag	Priserna under juli 1914 = 100								
	3:dje kvartalet 1914	4:de kvartalet 1914	1:sta kvartalet 1915	2:dra kvartalet 1915	3:dje kvartalet 1915	4:de kvartalet 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916
Kött (8 artiklar)	97	88	97	106	110	113	122	133	140
Fläsk (3 artiklar)	101	102	107	115	123	136	143	148	149
Smör (2 artiklar)	102	108	111	112	122	136	135	131	121
Margarin (2 artiklar)	105	109	114	116	115	113	112	115	120
Ägg, färska	101	139	149	107	118	167	190	190	188
Vetemjöl	113	129	142	148	145	135	139	142	145
Rågmjöl	125	175	195	200	200	185	185	190	195
Potatismjöl	106	106	117	126	140	153	155	155	164
Ärter, gula	114	143	197	226	240	249	254	257	260
Korngryn	115	137	148	156	156	156	156	163	159
Risgryn	108	113	119	121	123	127	129	127	125
Havregryn (norska)	124	135	147	153	156	141	138	141	150
Kaffe (3 artiklar)	102	103	104	105	104	105	105	105	106
Socker (3 artiklar)	117	113	112	114	124	137	139	139	140
Fotogen (2 artiklar)	106	106	104	106	108	120	128	128	129
Kol	110	110	136	175	176	172	175	180	188
Koks	113	108	116	147	163	175	178	186	195
Sammandrag.									
Kött (8 artiklar)	97	88	97	106	110	113	122	133	140
Fläsk (3 artiklar)	101	102	107	115	123	136	143	148	149
Smör och ägg (5 artiklar)	103	119	125	112	118	133	137	136	134
Mjöl, gryn och ärter (7 artiklar)	115	134	152	161	166	164	165	168	171
Kaffe och socker (6 artiklar)	110	108	108	110	114	121	122	122	123
Bränsle och lyse (4 artiklar)	109	108	119	143	138	147	152	156	160
Medeltal (33 artiklar)	**109**	**110**	**118**	**125**	**129**	**134**	**139**	**143**	**146**

Danmark.

Efterföljande tabell belyser prisutvecklingen endast i *Köpenhamn*. Indextalen äro baserade på i »Statistiske Efterretninger» meddelade uppgifter rörande prisläget under första veckan i

varje i tabellen upptagen månad. Att prisutvecklingen i Danmark framställes genom jämförelse med priserna under december 1914 beror därpå, att jämförbara siffror föreligga första gången för denna månad.

Varuslag	Kvantitet	Medelpris under dec. 1914 *Öre*	Priserna under december 1914 = 100						
			Jan. 1915	April 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916	April 1916	Juli 1916
Mjölk, oskummad	l.	20	100	105	110	[3] 120	[3] 120	[3] 120	[3] 120
» skummad	»	9	89	100	100	122	122	122	122
Smör	kg.	273	104	94	97	127	108	114	110
Margarin, växt-	»	136	106	106	110	106	106	115	121
Ägg, färska, danska	tjog	295	108	74	66	102	124	93	90
Potatis, mindre partier	kg.	12	114	122	114	81	81	73	138
Flormjöl, bästa danska	»	34	97	106	112	109	109	109	109
Gryn, korn-	»	39	106	132	127	111	111	114	117
havre-	»	59	102	119	125	116	125	125	125
bovete-	»	63	98	116	127	132	[4] 146	—	160
ris-	»	62	102	105	100	95	98	103	103
Rågbröd, obl. råg	4 kg.	89	104	104	104	104	100	100	100
»Sigtebrød» [1]	kg.	34	106	124	124	115	115	115	115
»Franskbrød» [2]	»	42	114	117	119	110	110	110	114
Nötkött, bringa	»	120	98	103	137	158	162	230	245
Kalvkött	»	130	98	101	132	147	143	200	214
Fläsk, färskt, bog	»	118	110	118	127	102	102	102	102
rökt, benlös skinka	»	203	100	103	114	114	115	116	121
Svinfett, kryddat, danskt	»	175	111	108	114	114	114	114	114
Sill, färsk	tjog	113	67	63	62	118	127	146	118
Socker, bit-	kg.	47	99	99	99	99	99	110	110
kross-	»	43	96	96	96	96	96	108	108
Kaffe, Santosblandning	»	230	96	97	98	99	98	104	107
Te	»	420	99	101	100	100	104	104	105
Fotogen, Water White	l.	21	95	95	95	95	95	95	100
Kol, engelska hushålls-	hl.	220	111	155	155	147	160	225	309
Koks, gasverks-, krossad	»	160	103	138	144	172	172	209	172
Medeltal (27 artiklar)	—	—	**101**	**107**	**111**	**115**	**117**	**126**	**132**

[1] Motsvarar i den svenska prisstatistiken »söt limpa». — [2] Motsvarar i den svenska prisstatistiken »vetebröd, bakat med mjölk». — [3] Kvantiteten »1 Flaske». — [4] Dec. 1915.

Finland.

Tabellens uppgifter, som endast avse *Helsingfors*, grunda sig på de medelpriser för detaljhandeln, som regelbundet publiceras i »Arbetsstatistisk tidskrift», utgiven av Industristyrelsen.

Varuslag	Kvantitet	Medelpris under juli 1914 *Penni*	Priserna under juli 1914 = 100							
			Okt. 1914	Jan. 1915	April 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916
Mjölk, oskummad . . .	lit.	21	115	100	112	120	127	134	132	137
Bordssmör	kg.	305	107	117	110	112	119	121	121	121
Ägg, finska	tjog	222	123	152	138	96	138	178	192	203
Potatis	5 lit.	63	71	78	95	110	73	76	75	79
Ärter	lit.	38	111	113	132	126	126	147	147	142
Vetemjöl	kg.	47	111	109	126	145	151	189	174	168
Rågmjöl	»	30	100	103	133	147	160	167	163	160
Havregryn	»	48	125	125	146	173	183	192	185	177
Risgryn	»	63	105	103	130	149	206	206	211	225
Rågbröd, hårt	»	42	131	114	164	176	248	279	271	255
mjukt	»	30	117	113	167	170	197	177	167	167
Nötkött, stek	»	123	86	89	106	125	125	139	140	157
soppkött . . .	»	102	81	87	107	129	130	147	152	166
Gödkalvstek	»	165	93	103	103	117	124	138	134	141
Fårkött, färskt	»	170	81	92	105	113	109	123	119	118
Fläsk, färskt	»	158	97	99	113	125	128	159	170	190
Sill, salt	»	85	101	101	119	129	211	235	239	235
Kaffe, obränt	»	309	102	110	111	112	117	120	142	170
Socker	»	117	103	103	114	111	120	145	145	148
Fotogen	lit.	20	135	125	125	145	150	150	153	155
Björkved (1 m. längd) .	nyfamn	2975	100	101	103	119	157	179	163	163
Barrved	»	2140	104	111	114	122	166	182	173	179
Medeltal (22 artiklar)	—	—	**105**	**107**	**122**	**131**	**148**	**163**	**162**	**166**

Nederländerna.

De i tabellen meddelade siffrorna, som äro hämtade från »Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek», äro baserade på uppgifter, som lämnats av de kooperativa föreningarna i 6 av de största städerna. Tabellen upptager 15 varuslag. Den samlade prisstegringen från juli 1914 till april 1916 beträffande 27 i den holländska livsmedelsprisstatistiken upptagna artiklar utgjorde 30 %.

Varuslag	Priserna under juli 1914 = 100						
	Okt. 1914	Jan. 1915	April 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916	April 1916
Bönor, bruna	115	115	110	107	125	130	145
vita	80	81	97	112	94	98	123
Ärter, gröna	94	100	113	100	111	132	147

Varuslag	Priserna under juli 1914 = 100						
	Okt. 1914	Jan. 1915	April 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916	April 1916
Havregryn	97	103	129	135	139	135	135
Ost, sötmjölks-	98	104	109	117	109	103	101
Margarin	102	106	104	104	104	104	113
Mjöl, råg-	105	132	141	141	145	145	150
vete-	114	119	133	148	124	124	129
Olja, smör-	108	113	129	154	140	156	154
rov-	104	110	136	164	148	134	162
Ris	108	111	114	114	106	114	122
Soda	120	120	120	120	140	233	340
Kaffe	101	104	104	104	106	109	114
Socker	110	106	110	129	129	129	129
Salt	112	112	112	112	112	112	112
Medeltal (15 artiklar)	**105**	**109**	**117**	**124**	**122**	**131**	**145**

Brödprisernas utveckling belyses av följande tablå.

Varuslag	Medelpris per kg. under 1:sta halvåret 1914 *Cents*	Priserna under 1:sta halvåret 1914 = 100		
		2:dra halvåret 1914	1:sta halvåret 1915	2:dra halvåret 1915
Bröd av siktat vetemjöl (bakat med mjölk)	17	109	140	142
» » » » (» » vatten)	15	108	147	148
Vetebröd, grovt	14	110	134	131
Rågbröd	10	114	126	131
Medeltal (4 artiklar)	—	**110**	**137**	**138**

Schweiz.

Tabellen är hämtad från »Korrespondenz-Blatt der Schweizerischen Liga für die Verbilligung der Lebenshaltung».

Varuslag	Kvantitet	Medelpris under juni 1914 *Centimes*	Priserna under juni 1914 = 100					
			Sept. 1914	Dec. 1914	Juni 1915	Sept. 1915	Dec. 1915	Mars 1916
Mjölk	lit.	22	95	100	104	104	109	109
Smör	kg.	377	99	103	108	111	126	121
Ost	»	218	100	97	110	113	119	120

Varuslag	Kvantitet	Medelpris under juni 1914 *Centimes*	Priserna under juni 1914 = 100					
			Sept. 1914	Dec. 1914	Juni 1915	Sept. 1915	Dec. 1915	Mars 1916
Ägg	st.	10	110	150	140	150	190	140
Potatis	kg.	20	85	90	90	76	76	81
Ärter	»	57	95	123	186	187	189	191
Bönor	»	48	115	125	198	198	193	207
Linser	»	58	103	114	148	170	179	146
Vetemjöl, grovmalet	»	48	102	129	172	166	162	168
Majsmjöl	»	32	181	128	155	152	145	161
Korn	»	46	85	135	213	211	224	228
Havreflingor	»	50	100	148	175	177	181	200
Havregryn	»	50	118	142	175	177	178	192
Ris, indiskt	»	51	120	120	131	131	147	157
Bröd	kg.	35	103	114	134	134	131	143
Oxkött	»	198	99	101	116	125	123	125
Kalvkött	»	243	98	98	110	122	116	119
Fårkött	»	220	99	105	124	123	134	132
Fläsk	»	236	99	100	116	118	127	133
Svinister, amerikanskt	»	191	106	109	122	123	127	147
» inländskt	»	204	102	107	122	126	127	145
Kaffe		235	107	106	105	106	106	106
Socker	»	48	129	104	125	134	145	192
Fotogen	lit.	22	118	136	145	164	177	168
Medeltal (24 artiklar)	—	—	**107**	**116**	**139**	**141**	**147**	**151**

Tyskland.

Talen i efterföljande tabell äro baserade på i »Amtliche Preisberichte zur statistischen Korrespondenz» meddelade genomsnittspriser för livsförnödenheter i 50 preussiska städer.

Varuslag	Kvantitet	Medelpris under juli 1914 *Pfennig*	Priserna under juli 1914 = 100							
			Okt. 1914	Jan. 1915	April 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916	April 1916	Juli 1916
Mjölk, oskummad	lit.	21	101	104	114	118	129	134	138	143
Smör	kg.	260	113	127	131	141	203	195	204	200
Ägg	st.	8	155	175	152	190	252	318	286	338
Potatis	kg.	13	69	72	113	169	77	62	96	104

Varuslag	Kvantitet	Medelpris under juli 1914 *Pfennig*	Priserna under juli 1914 = 100							
			Okt. 1914	Jan. 1915	April 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916	April 1916	Juli 1916
Ärter, gula	kg.	40	195	257	301	307	311	284	272	236
Bönor, vita	»	45	164	227	272	291	293	257	263	222
Linser	»	55	169	239	266	306	288	271	—	—
Mjöl, vete-	»	38	120	134	145	140	135	135	132	132
» råg-	»	30	133	147	165	158	154	151	149	149
Rågbröd med tillsats av vetemjöl	»	29	117	131	152	142	137	134	135	136
Ris	»	49	132	168	239	265	304	329	417	360
Svinister (importerat)	»	138	126	164	206	240	378	405	—	—
Hästkött	»	89	108	108	123	151	172	179	300	394
Kaffe (bränt)	»	308	103	108	109	110	117	132	225	234
Socker	»	50	105	106	112	124	122	147	129	132
Salt	»	21	106	110	111	112	111	110	113	115
Stenkol	»	3	107	111	115	122	122	126	126	126
Brunkol, briketter	50 kg.	105	110	111	119	121	130	131	130	130
Fotogen	lit.	21	107	115	192	183	156	155	155	154
Medeltal (19 artiklar)	—	—	**123**	**143**	**165**	**178**	**189**	**192**	**192**	**194**

Österrike.

Tabellen grundar sig på uppgifter i »Warenpreisberichte».

Varuslag	Kvantitet	Medelpris under juli 1914 *Heller*	Priserna under juli 1914 = 100						
			Okt. 1914	Jan. 1915	April 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916	April 1916
Mjölk, oskummad	lit.	30	93	100	133	133	147	153	153
Smör, bords-	kg.	360	111	122	133	156	211	233	244
mat-	»	240	108	133	167	192	—	283	300
Margarin	»	200	104	110	200	200	250	320	340
Ägg, färska	styck	7	171	200	229	229	286	343	257
Potatis	kg.	24	58	67	100	100	62	67	71
Linser	»	64	175	250	281	312	—	—	—
Ris	»	60	120	133	233	333	433	567	667
Turska bönor	»	48	150	183	217	250	250	292	292
Ärter	»	48	142	200	250	308	292	333	—
Vetemjöl, prima	»	44	141	182	—	—	177	273	—
sekunda	»	42	133	167	—	—	152	236	236

Varuslag	Kvantitet	Medelpris under juli 1914 *Heller*	Priserna under juli 1914 = 100						
			Okt. 1914	Jan. 1915	April 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916	April 1916
Rågbröd, blandat med vete	kg.	32	122	156	178	200	194	175	175
Nötkött, stek	»	220	100	106	164	237	255	250	—
soppkött	»	180	100	113	178	270	281	280	—
Fläsk, rökt	»	200	100	120	210	250	410	390	335
Svinister	»	190	100	126	253	263	442	400	337
Socker, bit-	»	91	97	97	105	105	105	110	114
Fotogen	lit.	26	146	215	308	231	262	185	185
Ved	m³	1 200	117	117	117	117	150	167	217
Stenkol	100 kg.	416	104	115	115	120	130	130	135
Brunkol	»	256	100	156	156	156	164	164	164
Medeltal (22 artiklar)	—	—	**118**	**144**	**186**	**208**	**233**	**255**	**248**

Italien.

Nedanstående tabell hänför sig till uppgifter rörande livsmedelspriser, som meddelats i »Bollettino dell' Ufficio del Lavoro».

Varuslag	Medelpris under juli 1914 *Lires*	Priserna under juli 1914 = 100						
		Okt. 1914	Jan. 1915	April 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916	April 1916
Vetemjöl	0·404	103	121	132	132	133	142	134
Vetebröd	0·394	106	119	124	122	122	130	126
Makaroni	0·529	108	115	126	128	135	141	141
Nötkött	1·48	104	105	108	137	155	157	162
Fläsk	2·16	99	100	101	116	125	128	132
Matolja	1·84	102	98	104	107	117	122	127
Mjölk	0·339	105	100	97	104	107	112	107
Medeltal (7 artiklar)	—	**104**	**108**	**113**	**121**	**128**	**133**	**133**

Förenta Staterna.

Tabellen är hämtad från den av Förenta Staternas arbetsstatistiska byrå utgivna »Monthly Review». Jämväl medeltalen äro där publicerade.

Varuslag	Priserna under år 1914 = 100		Priserna under år 1915 = 100						
	Juli 1914	Juli 1915	Jan. 1913	Jan. 1914	Jan. 1915	April 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916
Mjölk, oskummad	99	98	101	103	101	100	99	100	101
Smör, mejeri-	94	95	114	111	108	101	96	98	107
Ost	—	—	—	100	100	100	100	99	105
Ägg, färska	86	79	110	128	131	77	82	118	124
Potatis	144	78	103	122	95	97	95	106	153
Bönor	—	—	—	—	93	99	98	101	117
Ris	—	—	—	—	100	100	100	100	105
Vetemjöl (flormjöl)	95	120	80	78	99	109	99	90	95
Lök	—	—	—	—	98	104	101	94	117
Plommon	—	—	—	—	101	101	100	99	98
Russin	—	—	—	—	100	100	100	100	101
Majsmjöl	98	103	91	96	100	101	100	99	99
Nötkött, stek	104	103	93	98	99	98	104	102	100
» bog	103	101	89	99	99	97	104	101	99
» revbenspjäll	102	101	93	99	99	98	102	101	100
» halskött	102	97	—	103	101	98	102	101	99
» biff	100	97	—	101	102	100	101	100	99
Svinkött, kotlett	102	96	92	102	92	97	104	114	93
Fläsk, rökt	100	99	94	98	101	98	101	102	101
Skinka, rökt	102	96	96	101	101	97	101	101	104
Svinister, rent	99	94	104	107	104	102	99	99	99
Höns	—	—	97	102	98	103	99	99	104
Kaffe	—	—	—	—	100	100	100	100	100
Te	—	—	—	—	100	100	100	100	100
Socker	—	—	—	—	91	101	106	93	102
Medeltal (25 artiklar)	**102**	**97**	**97**	**103**	**101**	**99**	**100**	**101**	**105**

Kanada.

Omstående sammanställning rörande livsmedelspriserna i städerna Montreal och Winnepeg är med undantag av medeltalen för samtliga varuslag hämtad från den holländska »Maandschrift». Indextalen äro baserade på uppgifter i den kanadensiska »Labour Gazette».

Varuslag	Kvantitet	Montreal							Winnepeg						
		Lägsta pris i juli 1914 *Cents*	Priserna under juli 1914 = 100						Lägsta pris i juli 1914 *Cents*	Priserna under juli 1914 = 100					
			Okt. 1914	Jan. 1915	Apr. 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916		Okt. 1914	Jan. 1915	Apr. 1915	Juli 1915	Okt. 1915	Jan. 1916
Mjölk . . .	quart [1]	8	125	125	125	100	125	125	9	111	111	111	111	111	111
Smör . . .	lb. [2]	25	116	112	120	112	120	120	20	125	140	150	125	125	150
Ägg, färska .	dussin	30	110	167	83	93	133	127	27	111	167	93	93	111	185
Ost	lb.	20	100	100	100	120	110	125	23	100	100	100	100	100	100
Potatis . . .	1·5 bushel [3]	—	—	—	—	—	—	—	285	49	49	46	46	46	46
Bönor . . .	lb.	5	100	100	100	100	100	100	5	100	100	100	100	160	160
Ris	»	6	108	108	108	108	108	117	6.5	100	100	100	123	123	123
Mjöl	»	$3\frac{2}{5}$	118	118	118	118	118	129	$3\frac{1}{5}$	112	112	137	125	106	106
Nötkött . .	»	24	100	83	83	104	75	75	27	100	100	100	100	100	100
Kalvkött . .	»	10	150	125	150	140	150	150	18	100	100	100	100	100	100
Fårkött . .	»	16	78	94	94	94	100	125	23	100	100	100	109	109	109
Fläsk, färskt	»	16	100	100	100	112	125	125	22	100	100	100	100	100	100
» rökt .	»	23	104	104	104	104	100	109	35	100	100	100	100	100	100
Svinister . .	»	20	100	100	100	100	90	90	18	100	100	100	100	100	100
Kaffe . . .	»	30	100	100	100	100	100	100	35	100	100	100	100	100	100
Te	»	30	100	100	100	100	100	100	35	100	100	100	100	100	100
Socker . . .	»	5	140	140	150	150	140	140	$5\frac{5}{10}$	146	136	146	146	146	148
Kol, antracit	2 000 lbs	800	106	106	106	100	100	103	1100	95	100	100	100	105	95
Ved	famn	900	100	100	100	100	89	89	700	100	100	100	100	100	100
Petroleum .	gallon [4]	25	100	100	100	100	100	100	25	100	100	100	100	100	100
Medeltal (20 artiklar)	—	—	**108**	**110**	**107**	**108**	**110**	**111**	—	**102**	**106**	**104**	**104**	**107**	**112**

[1] 1 quart = 1·14 lit. — [2] 1 lb. = 0·45 kg. — [3] 1 bushel = 36 lit. — [4] 1 gallon = 3·78 lit.

Kommunal bostadspolitik under kristiden.

Redan flera år före den nuvarande kristidens inbrott framträdde som bekant tendenser inom bostadsmarknaden, vilka omisskänligt häntydde på en begynnande utveckling i riktning mot en akut bostadskris. Denna utveckling har under den senast förflutna tiden ytterligare påskyndats genom ett flertal faktorer, som äga direkt samband med det av kriget framkallade ekonomiska läget. I själva verket torde man kunna räkna med en fullt utvecklad bostadskris från och med den under innevarande års första kvartal påbörjade aktionen för en allmän stegring av bostadshyrorna. I de närmast föregående häftena av Sociala Meddelanden har redogjorts för de åtgärder, som på grund härav vidtagits från statens sida. Helt naturligt är

emellertid bostadsmarknadens reglering närmast en fråga, vars lösning ankommer på kommunerna. Särskilt inom vårt lands stadskommuner har också bostadspolitiken under de senast gångna månaderna upptagit ett betydande rum på vederbörande representationers arbetsprogram. I det följande skall lämnas en så vitt möjligt fullständig översikt över de mera viktiga beslut och åtgärder i bostadsfrågan, som under innevarande år förekommit i våra större städer.

Stockholm. Den 26 april innevarande år avgav Stockholms stadsfullmäktiges beredningsutskott gemensamt utlåtande över ett flertal motioner i bostadsfrågan, som under de senaste fem åren blivit väckta inom stadsfullmäktige. Med anledning härav beslöto stadsfullmäktige den 15 maj dels att anvisa ett belopp å 71 000 kronor för planering av tre tomter i kvarteret Smedjan och två tomter i kvarteret Båten, dels att uppdraga åt drätselkammaren att inkomma med ritningar samt kostnadsberäkningar till de föreslagna byggnaderna å dessa tomter, dels att giva liknande uppdrag åt lantegendomsnämnden beträffande ett föreslaget bostadshus i Ulvsunda villastad samt ett dylikt i Bromma församling.

Vid samma tillfälle fattade stadsfullmäktige beslut att i huvudsak bifalla en framställning om stadens understöd åt en planerad bostadsförening i Stockholm. Sålunda bemyndigades drätselkammaren att till ifrågavarande förening försälja två tomter i kvarteret Motorn ävensom lantegendomsnämnden att till samma förening försälja tre tomter i Bromma församling. Köpeskillingsreversen skulle löpa under de första fem åren utan ränta och amortering. Vidare beslöto stadsfullmäktige att hos kungl. maj:t göra framställning om rätt för staden att för bostadsföreningar, bildade i syfte att å av staden förvärvade tomter uppföra bostadshus, avsedda för mindre bemedlade personer, teckna garanti för lån mot inteckningar i fastigheten, liggande närmast efter kassalån å lägst 60 % av vidkommande fastighets brandförsäkringsvärde men inom 90 % av fastighetens uppskattade värde. Sedan dylikt tillstånd meddelats, skulle drätselkammaren å stadens vägnar utfärda lånegaranti för ett belopp av högst 200 000 kronor.

Göteborg. Sedan drätselkammarens fastighetsavdelning under föregående år haft till behandling frågan om underlättande av kreditanskaffningen inom byggnadsverksamheten samt i ämnet avgivit förslag till stadsfullmäktige, bemyndigades drätselkammaren genom stadsfullmäktiges beslut i början av innevarande år att tillsvidare vid försäljning av tomter, avsedda att bebyggas med hus för smålägenheter, låta köpeskillingen med undantag av viss handpenning innestå mot inteckning inom 85 % av fastighetens värde.

För att i enlighet med dessa bestämmelser påskynda exploateringen av stadens byggnadsmark bildades i början av mars ett aktiebolag med uppgift att låta uppföra s. k. landshövdingehus för smålägenheter, dock utan att bereda någon vinst för aktieägarna.

I samband med beslut om sökande av ett större lån ur pensionsförsäkringsfonden hava stadsfullmäktige sedermera bemyndigat drätselkammaren att av de medel, som sålunda kunde erhållas, utlämna lån åt bostadsföreningar, bostadsaktiebolag och enskilda för uppförande av bostadshus, huvudsakligen inredda med smålägenheter. Som säkerhet för de utlämnade lånen skulle betingas inteckning i de belånade fastigheterna, liggande inom 70 % av vederbörande fastighets värde. Lån skulle företrädesvis utlämnas för byggnad, som uppfördes å tomt, vilken av vederbörande byggnadsföretag förvärvats från staden, varjämte åtgärder skulle träffas i syfte att få belånad tomt snarast möjligt bebyggd.

Vid samma tillfälle beviljade stadsfullmäktige ett anslag å 100 000 kronor att användas till lån åt bostadsföreningar, vilka stå under stadens kontroll och vilkas ändamål är att uppföra bostadshus å tomter, som av staden blivit med tomträtt upplåtna. Varje lån finge uppgå till ett belopp motsvarande högst 20 % av tomträttens värde samt skulle säkerställas genom inteckning i tomträtten inom 95 % av värdet. Lånen skulle avbetalas genom amortering med rätt för bostadsförening att påbörja amorterin-

gen först med ingången av 36:te året. Under förutsättning att stadens ansökan om lån ur pensionsfonden beviljades, skulle lån mot inteckning i tomträtt kunna utlämnas intill 75 % av tomträttens värde.

Efter framställning av sundhetsinspektören hade drätselkammaren i skrivelse till stadsfullmäktige framhållit faran av en större brist på smålägenheter vid stundande höstflyttning och i anledning därav föreslagit att på stadens bekostnad låta uppföra ett antal tillfälliga bostadspaviljonger. Förslaget avsåg att inrätta ett 50-tal lägenheter om dels ett rum med kokvrå, dels ett rum och kök, fördelade på sex paviljonger. Kostnaden beräknades till i genomsnitt 1 250 kronor per eldstad. Å sista sammanträdet under årets första arbetstermin beviljade stadsfullmäktige ett anslag å 60 000 kronor att användas i enlighet med drätselkammarens förslag.

Malmö. I början av juni inkom drätselkammaren i Malmö med en framställning till stadsfullmäktige rörande åtgärder för bostadsbristens avhjälpande. På grund härav beslöto stadsfullmäktige dels att ställa till drätselkammarens förfogande ett anslag å 100 000 kronor för åstadkommande av smålägenheter genom ändringsarbeten i förefintliga byggnader, dels att bemyndiga drätselkammaren att inom vissa kvarter, för vilkas tomter minimipris fastställts av stadsfullmäktige, försälja tomter på fördelaktiga villkor åt köpare, som åtoge sig att inom viss av drätselkammaren bestämd tid uppföra bostadshus med huvudsakligen en- och tvårumslägenheter. För sådana köpare skulle de fastställda minimipriserna å tomterna kunna underskridas med en tredjedel. Köparen skulle vidare äga rätt att betala köpeskillingen med inteckningsrevers, som finge nedflyttas närmast efter två tredjedelar av fastighetens värde men dock inom 80 % av värdet, ävensom att under fem års tid vara befriad från skyldighet att å köpeskillingen gälda ränta.

Gävle. Beträffande sättet för en inom stadsfullmäktige motionsvis föreslagen kommunal medverkan till avhjälpande av bristen å smålägenheter hade drätselkammarens kommitterade i avgivet utlåtande verkställt utredning samt därvid funnit lämpligt, att stadsfullmäktige till aktiebolag, bostadsföreningar eller enskilda, som under godkänd garanti förbunde sig att tillhandahålla tillfredsställande mindre bostadslägenheter, avyttrade billiga tomter och lämnade billiga bostadslån. I anslutning härtill hade drätselkammaren även framlagt förslag om uppförande å viss staden tillhörig tomt av två bostadshus om minst 50 lägenheter, och skulle uppförandet överlämnas åt ett planerat aktiebolag, som av staden skulle erhålla ett lån mot billig ränta, liggande inom 75 % av fastigheternas värde.

Stadsfullmäktige hava numera bifallit detta drätselkammarens förslag och sålunda beslutat att till ovannämnda bolag, under förutsättning att det kommit till stånd före årets utgång samt inom sex månader efter bildandet inregistrerats och påbörjat byggnadsverksamheten, i mån av behov utlämna lån intill 175 000 kronor, motsvarande högst 75 % av fastigheternas beräknade värde, mot en ränta av 4 ½ % och mot säkerhet av inteckning inom förutnämnda 75 % av fastighetsvärdet.

Vidare lämnades drätselkammaren i uppdrag att verkställa utredning, dels om staden bör till aktiebolag, föreningar eller enskilda, som under godkänd garanti förbinda sig att tillhandahålla mindre bostadslägenheter, avyttra billiga tomter och utlämna billiga lån, dels om staden bör ingå som delägare i dylika aktiebolag eller föreningar, dels ock om staden bör själv uppföra bostadshus med mindre lägenheter, avsedda till uthyrning till i stadens tjänst anställd personal.

Eskilstuna. I anledning av inom stadsfullmäktige väckt motion hade drätselkammaren inkommit med förslag, att staden måtte upptaga ett lån å 7 à 800 000 kronor för att med dessa medel understödja produktionen av smålägenheter.

I anslutning till drätselkammarens förslag hava stadsfullmäktige numera beslutat upptaga ett lån å 800 000 kronor för befordrande av produktion av smålägenheter inom staden, dels genom beviljande av bostadslån åt enskilda eller för ändamålet bildade organisationer och bolag, dels genom tecknande av andelar och aktier i dylika organisationer och bolag, dels genom eget byggande av bostäder. Ett förslag att stadens

eget bostadsbyggande endast skulle omfatta bostäder åt i stadens tjänst anställda arbetare och tjänstemän vann icke stadsfullmäktiges bifall.

Västerås. I skrivelse till stadsfullmäktige hade drätselkammaren framhållit den alltjämt stegrade bristen på arbetarbostäder inom staden samt påyrkat, att staden måtte vidtaga verksamma och permanenta åtgärder för fyllande av denna brist. Drätselkammaren hade i sådant syfte verkställt utredning och på grundval härav föreslagit, att staden skulle för en beräknad kostnad av 90 000 kronor låta uppföra ett reveterat trähus i två våningar, innehållande 43 eller 44 bostadsrum, indelade i allmänhet i lägenheter om ett rum och kök.

Detta förslag har numera av stadsfullmäktige bifallits, dock med förbehåll att de nya bostadslägenheterna i första hand uthyras åt stadens egna arbetare och befattningshavare.

Landskrona. Redan i början av innevarande år hade stadsfullmäktige beslutat dels uppföra fyra hyreshus för en kostnad av 143 000 kronor, dels diverse egnahemsbyggnader för en kostnad av 277 000 kronor, varav två stycken radhus för 120 000 kronor. Sedermera hade beslut fattats om försäljning av de fyra hyreshusen till aktiebolaget Enoch Thulins aeroplanfabrik, och beträffande de båda planerade radhusen hade man med hänsyn till de ökade byggnadskostnaderna funnit, att denna byggnadstyp icke kunde anses ekonomisk bärig.

Med anledning härav hava stadsfullmäktige sedermera på hemställan av stadens bostadskommitté beslutat dels att i stället för de försålda fyra hyreshusen låta uppföra fyra nya hyreshus för en beräknad kostnad av 164 000 kronor, dels att i stället för de planerade tvenne radhusen låta uppföra åtta dubbelhus och fyra enkelhus såsom egna hem för en sammanlagd kostnad av 95 000 à 100 000 kronor.

Nyköping. Vid företagen granskning av byggnadsverksamhetens omfattning i staden hade drätselkammaren kommit till resultat, att innevarande år medfört ett betänkligt avbrott i densamma och att verklig brist på smålägenheter inom kort måste inträda. Enär emellertid en fortsättning av det under de senaste åren från stadens sida bedrivna understödjandet av bostadsföreningar ej under nuvarande förhållanden lämpligen läte sig göra, föreslog drätselkammaren i skrivelse till stadsfullmäktige, att staden själv borde ombesörja tillökningen av bostadslägenheter genom att för egen del företaga nybyggnader till uthyrning.

Drätselkammaren föreslog sålunda att på stadens bekostnad låta uppföra dels ett trähus, innehållande fyra lägenheter å ett rum och kök samt två enkelrum, för en kostnad av 18 000 kronor, dels ett stenhus rymmande tre lägenheter å ett rum och kök samt två lägenheter om två rum och kök. Stadsfullmäktige godkände förslaget och beslöto, att ett lån skulle sökas å 87 000 kronor för täckande av kostnaderna av såväl dessa tvenne hus som även av ytterligare två av drätselkammaren ifrågasatta stenhus för smålägenheter.

Vänersborg. På förslag av stadens bostadskommitté hava stadsfullmäktige i Vänersborg beslutat att av de medel, som från pensionsfonden eller annat håll kunna erhållas, utlämna billiga lån intill 85 % av taxeringsvärdet för uppförande av hus med smålägenheter. Drätselkammaren har dessutom fått i uppdrag att, i händelse enskild byggnadsverksamhet ej skulle komma till stånd, utreda frågan om stadens ingripande genom byggande av bostäder för sina egna arbetare.

Utländsk lagstiftning angående arbetstiden särskilt i fråga om bagerier, konditorier och s. k. hembagerier.

Genom nådigt brev den 9 november 1915 har socialstyrelsen fått sig anbefallt bland annat att utarbeta en fullständig plan för en av riksdagen begärd utredning angående nattarbete inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier.

För fullgörande av ifrågavarande uppdrag har till en början inom styrelsen verkställts nedanstående utredning rörande den utländska lagstiftningen på hithörande område. De uppgifter, som ligga till grund för densamma, äro till största delen hämtade ur Bulletin des internationalen Arbeitsamtes samt den av socialministeriet i Belgien utgivna Annuaire de la législation du travail. Den förra av dessa publikationer började utkomma år 1902, den senare sträcker sig tillbaka till år 1897. För tiden dessförinnan föreligger ingen allmän samling av författningar på ifrågavarande område, varför framställningen i detta hänseende för en eller annan stat måhända ej kan göra anspråk på att vara fullt uttömmande. Dessutom är att märka, att i de särskilda länderna gällande allmänna arbetarskyddslagar anförts endast i de fall, då av själva lagtexten eller eljest tillgängliga uppgifter otvetydigt framgått, att lagen äger tillämpning å här ifrågavarande arbetsområden. För den föreliggande frågans mera fullständiga belysande hava å andra sidan i några fall även omnämnts sådana mera betydelsefulla lagförslag rörande regleringen av arbetstiden inom bagerier och liknande företag, vilka framlagts inför olika länders parlament utan att ännu hava resulterat i positiv lagstiftning, varjämte ock berörts vissa utredningar, som ligga till grund för lagstiftningen i förevarande ämne.

Argentina.

Enligt lagen om söndagsvila av år 1905 är kroppsarbete förbjudet från lördag kl. 12 på natten till söndag samma tid. Undantagna från denna bestämmelses tillämpning äro bl. a. bagerier och konditorier.

Australiska staterna.

Nya Zeeland. Enligt fabrikslagen av år 1908 får arbetstiden i fabriker — vartill räknas bagerier, oavsett antalet däri sysselsatta personer — för manliga arbetare icke överstiga 48 timmar i veckan, med frånräknande av måltidsraster, eller $8\,^3/_4$ timmar per dag. Efter 5 timmars arbete skall hållas en måltidsrast om minst $^3/_4$ timme. Dessa bestämmelser äga ej tillämpning på de manliga arbetare, vilka äro sysselsatta med påsläppande av ånga å maskinerna eller med förberedelser för arbetet i fabriken.

Kvinnor och minderåriga få icke sysselsättas i en fabrik under mera än 45 timmar i veckan eller $8\,^1/_4$ timmar per dag, i båda fallen med frånräknande av måltidsraster.

Efter en arbetsperiod av 4 1/4 timmar skola de åtnjuta en rast om minst 3/4 timme för intagande av måltid. En dag i veckan skola de erhålla ledighet från arbetet efter kl. 1 e. m.

Vidare är förbud stadgat mot arbete från kl. 6 e. m. till kl. 8 — undantagsvis kl. 7 — f. m., då det gäller kvinnor, resp. till kl. 7.45 f. m. i fråga om minderåriga.

Det föreskrivna antalet arbetstimmar får understundom överskridas. I avseende på kvinnor och minderåriga är dock bestämt, att dessa ej få arbeta på övertid mera än 3 timmar per dag eller två på varandra följande dagar i veckan och icke heller mera än 30 dagar per år. Övertidsarbete får ej, vad angår nämnda arbetarkategorier, äga rum på en vilodag eller en halv vilodag.

Över huvud taget får ingen arbetare sysselsättas med övertidsarbete mera än 4 timmar utan en rast å minst en halv timme.

Nya Sydwales. Fabriks- och butikslagen av år 1912 innehåller i fråga om arbetstiden i fabriker — vartill räknas bagerier — följande bestämmelser:

Män under 18 år och kvinnor få icke sysselsättas längre än 5 timmar utan en måltidsrast å minst 1/2 timme. För manliga arbetare under 16 år samt kvinnor får arbetstiden uppgå till högst 48 timmar per vecka. Dock få de arbeta på övertid 3 timmar per dag under 30 dagar eller, efter skriftligt medgivande av vederbörande minister, högst 60 dagar årligen, därav ej mera än tre dagar i omedelbar följd.

Män under 16 år och kvinnor få icke sysselsättas i fabriker mellan kl. 6 e. m. och 6 f. m., annat än då det gäller övertidsarbete. Från denna bestämmelse kan vederbörande minister medgiva dispens för en viss industrigren eller vissa fabriker.

Queensland. Enligt fabriks- och butikslagen av år 1908, vilken även gäller för bagerier, få minderåriga och kvinnor icke sysselsättas i en fabrik mer än högst 5 timmar utan minst 1/2 timmes rast. Den normala arbetstiden får för dessa arbetarkategorier uppgå till högst 10 timmar per dag och 48 timmar i veckan, och får deras dagliga arbete ej fortgå längre än till kl. 6 e. m. (lördagar kl. 1 e. m.). Med övertidsarbete få ifrågavarande arbetare sysselsättas intill 3 timmar per dag under högst 40 dagar av året, därav ej mera än två dagar i omedelbar följd. Övertidsarbetet får ej sträcka sig längre än till kl. 9.30 e. m.

Sydaustralien. I fabrikslagarna av åren 1907—1910 stadgas, att kvinnor, barn och minderåriga icke få sysselsättas i fabriker längre än 48 timmar i veckan eller 10 timmar per dag och ej senare än till kl. 9 e. m. Vid oförutsedd forcering av arbetet får dock veckoarbetstiden i fråga om gossar över 14 år samt vuxna kvinnor utsträckas från 48 till 55 timmar, varvid sammanlagda antalet överskjutande arbetstimmar ej får uppgå till mera än 100 per år.

I fabriker, varest kineser sysselsättas, får intet arbete äga rum någon dag före kl. 7.30 f. m. eller efter kl. 5 e. m., på lördagar skall arbetet vara slut kl. 2 e. m., varjämte allt söndagsarbete i nämnda fabriker är förbjudet.

Tasmanien. Enligt fabrikslagen av år 1910, delvis ändrad år 1912, gälla för bagerier de allmänna bestämmelserna rörande arbetstiden.

Sålunda utgör högsta nettoarbetstiden för minderåriga under 16 år och för kvinnor 48 timmar i veckan och 10 timmar per dag. Efter kl. 9 e. m. få nämnda arbetarkategorier icke sysselsättas med framställning av varor, avsedda för försäljning. Minderåriga över 14 år och kvinnor få arbeta på övertid sammanlagt 200 timmar per år, dock att arbetstiden per vecka icke får uppgå till mera än 55 timmar.

För vuxna män är normalarbetsdagen fastställd till 10 timmar och normalarbetsveckan till 48 timmar. Övertidsarbete är tillåtet.

Arbetet skall efter högst 5 timmar avbrytas av en rast på en timme i fråga om minderåriga och kvinnor samt 3/4 timme beträffande män. Dessutom äro samtliga arbetare tillförsäkrade en halv fridag i veckan (från kl. 1 e. m.)

Victoria. Enligt fabriks- och butikslagen av år 1912, ändrad 1914, få män under 16 år och kvinnor icke sysselsättas i fabriker — vartill räknas bagerier, även sådana som

sysselsätta blott en person — längre än 48 timmar i veckan eller 10 timmar per dag samt ej efter kl. 9 e. m. Vid oförutsedd forcering av arbetet kan dock arbetstiden för nämnda arbetarkategorier få utsträckas till 57 timmar i veckan under högst 8 veckor per år.

I konditorier få kvinnor sysselsättas högst 56 timmar och män högst 58 timmar i veckan utom måltidsraster.

Med skriftligt medgivande av överinspektören kunna emellertid de i sådana företag anställda personer sysselsättas med övertidsarbete intill 10 timmar i veckan under högst sex veckor per år. Hållas företagen öppna varje dag, skola de häri anställda ändock vara tillförsäkrade 24 timmars oavbruten ledighet i veckan.

Danmark.

Lagen om arbete i bagerier och konditorier av den 8 juni 1912, vilken trädde i stället för den äldre lagen av den 6 april 1906, är gällande för brödfabriker, bagerier och konditorier, vari sysselsättas andra personer än arbetsgivarens hustru och barn under 18 år. Om verksamheten bedrives av flera personer i förening, är blott en av de innehavare, som deltaga i arbetet i bageriet, att betrakta som arbetsgivare.

För arbetare under 18 år får arbetstiden utgöra högst 10 timmar, och skall en rast om minst 1/2 timme följa på högst 4 1/2 timmars arbete.

Nattarbete (mellan kl. 8 e. m. och kl. 4 f. m.) är beträffande minderåriga endast tillåtet för sådana manliga arbetare, som antingen äro över 15 år och tillhört yrket minst 1 år eller ock fyllt 16 år. För med ifrågavarande slags arbete sysselsatta minderåriga får nettoarbetstiden icke överstiga i Köpenhamns och Fredriksbergs kommuner 57 timmar per vecka och 9 1/2 timmar per dag samt i övriga kommuner resp. 60 och 10 timmar.

I förstnämnda kommuner äger en var i bageri- och konditorirörelse anställd arbetare åtnjuta en sammanhängande ledighet av 24 timmar i veckan. Vad angår övriga kommuner, hava vederbörande arbetsgivare och arbetare eller deras resp. organisationer att sinsemellan träffa överenskommelse om fastställande av antingen 24 timmars oavbruten ledighet under någon av vardagarna eller ock 16 timmars fritid på söndagarna. Även i fråga om sistberörda kommuner kan emellertid inrikesministern efter framställning av vederbörande parter föreskriva, att den oavbrutna veckoledigheten skall utgöra 24 timmar. Så har ock skett i åtskilliga fall.

Under denna ledighet av 24, resp. 16, timmar få dock arbetarna i högst 3 timmar, resp. 1 timme, sysselsättas med surdegs-, raskdegs- och degberedning, rengöring i bageriet samt uppeldning av ugnar och ångpannor, varvid för dylikt arbete inom varje bageri får användas högst 1 arbetare per ugn.

Inom arbetsrådet skola vid behandling av ärenden, som röra bageri- och konditoriyrket, närvara tvenne representanter för detta yrke, varav en arbetsgivare och en arbetare, vilka — jämte suppleanter — för en tid av sex år utses av inrikesministern efter förslag av parternas organisationer.

Överträdelse av lagens bestämmelser straffas med böter.

I ett i anslutning till den äldre lagen av år 1906 utfärdat regulativ av den 26 februari 1910 givas, i avseende på redan bestående företag, utförliga bestämmelser angående arbetslokalernas beskaffenhet, underhåll och inredning samt den därstädes sysselsatta personalens skyldigheter och rättigheter; i fråga om nyinrättade företag tillkomma dessutom särskilda föreskrifter rörande lokalernas antal och storlek samt deras ventilering, uppvärmning och belysning. Enligt den nya lagen skall berörda regulativ fortfarande gälla med de förändringar, som föranledas av densamma.

England.

I England överlämnade The Bakehouse Regulation Act av år 1863 den sanitära inspektionen av bagerierna åt de lokala myndigheterna. The Factory and Workshops Act av år 1878 reglerade arbetstiden för unga arbetare under 18 år genom att stipulera förbud för nattarbete, söndagsvila och 60 timmars arbete i veckan med $1^1/_2$ timmes vila varje dag. Emedan unga arbetare i stor utsträckning användes i bagerierna, fingo dessa bestämmelser också inflytande på de fullvuxnas arbetstid. År 1878 anförtroddes uppsikten över bagerierna åt fabriksinspektörerna, men överlämnades ånyo år 1883 åt de lokala hälsovårdsnämnderna. The Public Health Act av år 1891 innehöll särskilda bestämmelser för London. Inspektörerna ägde att vaka över att väggarna bleve bestrukna samt att vissa fordringar i avseende på renlighet och ventilering iakttoges. Beträffande vattenledning, sovrum etc. funnos särskilda föreskrifter. Dessa bestämmelser kringgingos dock och visade sig otillräckliga, varöver klagomål ingåvos av inspektörerna och undersökningskommissioner. I anledning därav blevo samtliga bagerier underställda fabriks- och verkstadslagen av år 1895, och i den reviderade lagen av år 1901 infördes särskilda föreskrifter angående bagerier i källarvåningar. Sålunda skulle ej några nya dylika bagerier få upprättas, och för användande av de redan befintliga skulle fordras intyg av vederbörande myndigheter, att lokalen vore för ändamålet lämplig med hänsyn till belysning, ventilation o. s. v.

År 1906 framlades i parlamentet ett lagförslag rörande inskränkning av arbetstiden i bagerier till 8 timmar per dag och 48 timmar per vecka, vilket förslag behandlades de följande åren utan att dock föranleda till något positivt resultat.

Finland.

Vid 1904—1905 års lantdag förelades ständerna en regeringsproposition om utfärdande av en förordning angående arbetstiden i bagerier. Frågan förföll emellertid. Sedan en officiell statistisk undersökning av bageriyrket blivit verkställd, överlämnades till lantdagen år 1907 ny proposition i ämnet, som med vissa ändringar blev antagen.

Den sålunda tillkomna lagen angående arbete i bagerier, vilken stadfästes den 4 juni 1908, äger tillämpning å all bageri- och sockerbageriverksamhet, även sådan som bedrives i samband med hotell- och restaurangrörelse.

Arbete får i regel endast utföras på söckendagar mellan kl. 6 f. m. och kl. 9 e. m. Dagen före sön- och helgdag skall arbetet upphöra kl. 6 e. m. Oinskränkt söndagsvila är alltså stipulerad, och nattarbete är i princip förbjudet.

Då särskilda omständigheter göra sådant nödvändigt, har emellertid magistrat eller kommunalnämnd rätt att tillåta arbete under högst tio mot vardagar infallande nätter om året, och skall häröver varje gång utfärdas tillståndsbevis, upptagande den natt, under vilken sådant arbete får äga rum. En arbetare är icke skyldig att utan särskild överenskommelse utföra nattarbete.

Den ordinarie arbetstiden får uppgå till högst 48 timmar i veckan och 10 timmar per dag. Till övertidsarbete, för vars utförande fordras arbetarens samtycke, får en arbetare användas under högst 100 timmar årligen samt ej mera än 10 timmar i veckan. För sådant arbete skall avlöningen utgå med minst 50 % förhöjning.

För överträdelse av lagens bestämmelser stadgas böter.

I enlighet med ovanberörda lag utfärdades vidare den 16 juli 1908 ordningsföreskrifter för bageriyrket, innehållande bestämmelser i avseende på hygien samt arbetslokalernas beskaffenhet.

Frankrike.

År 1909 framlades i parlamentet ett förslag till lag angående förbud mot nattarbete i bagerierna, vilket förslag jämväl behandlades åren 1910 och 1911.

Grekland.

Genom en förordning av den 27 september 1912 har arbetstiden reglerats inom bageriyrket i Grekland. Förordningen är närmast avsedd att tillämpas för Athén och Pireus, men kan även utsträckas till andra städer.

För egentliga bageriarbetare, butikspersonal och utbärare får den dagliga arbetstiden i allmänhet icke överskrida i ångbagerier 10 timmar samt i övriga bagerier den 1 maj—31 oktober 11 timmar och under den återstående delen av året 12 timmar. Genom en särskild författning av den 6 februari 1912 är däremot arbetstiden för kvinnor och minderåriga under 18 år begränsad till högst 10 timmar (dag före sön- och vissa helgdagar 8 timmar). Raster inräknas i arbetstiden.

Nattarbete, vartill räknas arbete, som utföres mellan kl. 9 e. m. och kl. 4 f. m., är förbjudet, undantagandes natten mellan fredag och lördag, då arbete får försiggå till kl. 1 f. m. Den till nattarbete uttagne arbetaren får i detta fall ej börja sitt arbete före kl. 7 på lördagsmorgonen och får ej fortsätta detsamma längre än till kl. 6 e. m. nämnda dag. På söndagar får arbetet börja kl. 6 e. m. sommartiden och kl. 5 e. m. vintertiden samt fortgå till kl. 11 e. m. De med surdegsberedning sysselsatta arbetarna få undantagsvis arbeta högst $^1/_2$ timme utöver den vanliga arbetstiden.

Bestämmelserna om arbetstidens begränsning gälla ej för de 5 sista dagarna före jul och påsk samt de 4 sista dagarna före nyår. De under dessa dagar utöver normal tid sysselsatta arbetarna skola som ersättning erhålla en vilotid på minst 30 timmar.

Med polismyndigheternas medgivande kan vid trängande behov övertidsarbete få försiggå under högst 10 dagar av året, varjämte arbetstiden 12 gånger under årets lopp kan utsträckas med 2 timmar utöver den vanliga.

I utomordentliga fall tillåtes vid stark efterfrågan av bröd extra personal att förrätta nattarbete. Såsom sådana utomordentliga fall räknas framför allt strejker samt brödleveranser för armén och flottan.

Å varje arbetsplats skall finnas ett anslag med uppgift om tiden för arbetets samt rasternas början och slut, vilka uppgifter jämväl skola insändas till polismyndigheterna.

För fin- och skorpbagerier gälla särskilda bestämmelser enligt en förordning av den 6 januari 1915. Med tillstånd av vederbörande minister kan i nämnda företag arbetet uppdelas på tre skift à 8 timmar, varvid iakttages, att de arbetare, som under en vecka tillhört nattskiftet, den därpå följande skola arbeta på dagskift.

Holland.

Sedan frågan om inskränkning av arbetstiden i bagerier och konditorier varit föremål för parlamentets behandling i anledning av en enskild motionärs framställning vid sessionen 1896—97, framlade regeringen år 1911 ett på basis av en statistisk undersökning av bageriyrket utarbetat lagförslag rörande arbetstidens begränsning till 10 timmar per dag. Detta förslag blev emellertid avslaget, varefter frågan vid sessionen 1912—13 ånyo bragtes inför parlamentet av en enskild motionär.

I arbetarskyddslagen av år 1911 föreskrives, att det i arbetslokalen skall finnas uppsatt en arbetslista, innehållande uppgift om tiden för det dagliga arbetets början och slut samt däremellan liggande raster och om den föreskrivna sammanhängande vilotiden av 24 timmar i veckan.

Genom en förordning av samma år meddelas befrielse från förpliktelsen att i avseende på manliga vuxna arbetare i bagerier och konditorier å arbetslistan angiva tidpunkten för det dagliga arbetets slut samt för de under arbetet infallande raster, med villkor att antalet arbetstimmar per vecka å listan antecknas.

Italien.

I Italien blev avskaffandet av nattarbetet, som sedan 1880-talet utgjort ett ständigt krav från bageriarbetarkongressernas sida, för första gången genomfört i Turin genom ett kommunalrådsbeslut av år 1904.

Efter av vederbörande ämbetsverk gjorda utredningar — varav bl. a. framgick, att dagarbete i bagerierna blivit i c:a 200 kommuner infört genom kommunalt beslut eller genom kollektivavtal — framlades av regeringen i parlamentet ett lagförslag, vilket resulterade i lagen om upphävande av nattarbetet i bagerier och sockerbagerier den 22 mars 1908.

Enligt denna lag är det i företag, där såsom yrke bedrives arbete för framställande av bröd och sockerbagerivaror, förbjudet att arbeta eller låta andra arbeta emellan kl. 9 på aftonen och kl. 4 på morgonen. På lördagar kan dock arbetet fortgå till kl. 11 e. m. Där särskilda förhållanden inom yrket eller på orten eller ock särskilda egenskaper hos brödet sådant fordra, kunna de kommunala myndigheterna tillåta, att degberedningen börjar högst 2 timmar tidigare under juni—september månader. Till detta arbete skola arbetarna användas skiftesvis, och får en arbetare icke sysselsättas härmed mer än 6 dagar under loppet av 2 veckor. Innan sådant tillstånd gives, skall hälsovårdsmyndighetens utlåtande inhämtas och försök under dess ledning anställas, varjämte utlåtande skall avgivas av arbetsgivare och arbetare. Mot kommunal myndighets beslut kan besvär anföras hos vederbörande minister. Tillstånd att börja arbetet högst 2 timmar tidigare än eljest är stadgat kan medgivas också för ugnarnas uppeldning, varvid får användas endast en arbetare för varje ugn.

På ansökan av arbetsgivare och arbetare samt efter bägge parternas hörande kunna vidare de kommunala myndigheterna i anledning av marknader, särskilda festligheter, tillfällig större folktillströmning eller andra tvingande omständigheter tillåta nattarbete under högst en veckas tid. Beviljandet av rätt till nattarbete under längre tid än en vecka tillkommer vederbörande minister efter hörande av arbetsrådet.

Uppsikten över efterlevnaden av denna lag överlämnas åt yrkesinspektörerna och de kommunala hälsovårdsmyndigheterna under medverkan av polismyndigheterna. För överträdelse av lagen straffas yrkesidkare med böter å ända till 50 lire för varje olagligen sysselsatt person, dock icke till högre belopp än 1 000 lire. Varje arbetare, som anträffas sysselsatt vid ett i lagen förbjudet arbete, straffas med böter å ända till 30 lire. Dock är arbetaren befriad från straff, om det kan bevisas, att överträdelsen skett endast till följd av arbetsgivarens tvångsmakt.

Det väsentligaste i denna lag är regleringen av nattarbetet, vilket så tillvida inskränkts, som arbetarna i normala fall garanteras sju timmars nattvila.

År 1914 tillsattes av ministeriet för jordbruk, industri och handel ett utskott, som har att pröva lagens verkningar med hänsyn tagen till de ändringsförslag, som av vederbörande inom facket framställts och vilka gå ut på dels skärpning, dels jämkning av gällande föreskrifter. Till utskottet höra utom en representant för arbetsrådet, vilken fungerar såsom ordförande, huvudsakligen yrkesinspektörer, läkare och representanter för bageriyrket.

Luxemburg.

Enligt en förordning angående tillämpningen av lagen den 21 aug. 1913 rörande söndagsvila får personalen i bagerier och konditorier sysselsättas på söndagar från kl. 4 f. m. till kl. 12 middagen. De sålunda sysselsatta skola dock varannan vecka erhålla antingen 24 timmars oavbruten ledighet eller två halva fridagar.

Nordamerikas Förenta Stater.

I vissa stater är arbetstiden i bagerier och konditorier fastställd till 10 timmar per dag, varjämte nattarbete är förbjudet för minderåriga. Bestämmelser angående sanitära förhållanden, påklädningsrum, tvättrum etc. i bagerierna finnas i ett flertal stater.

Norge.

I Norge utfärdades den första speciallagen i fråga om arbetet i bagerierna den 14 juli 1894. Det visade sig snart, att denna lag på flera sätt kunde kringgås, varför

klagomål över densamma inkommo till stortinget från åtskilliga intresserade föreningar. Lagen tillät utan något förbehåll bageriets ägare att själv utföra nattarbete, då han därtill icke använde andra personer. Det utvecklade sig den praxis, att flera personer slöto sig tillsammans, sålunda att var och en av dem fick näringsrätt, varefter de alla tillsammans drevo fullständig bagerirörelse med arbete om natten. De i detta avseende betingade förändringarna jämte några andra ändringar infördes i en ny lag av den 6 aug. 1897, med en tilläggslag av den 20 maj 1899.

Efter revision av sistnämnda lagar utfärdades lagen angående inskränkning av arbetstiden i bagerierna av den 24 april 1906, vilken omfattar förutom de egentliga bagerierna även sådan bageriverksamhet, som bedrives i samband med hotell- och restaurangrörelse samt i konditorier.

Enligt densamma är all brödbakning förbjuden den 17 maj samt sön- och helgdagar från föregående dag kl. 6 e. m. till resp. sön- eller helgdag kl. 12 på natten. Tillredning av surdeg och raskdeg jämte uppeldning av ugnarna får dock äga rum före kl. 12. Arbetsgivaren har rätt att personligen arbeta lördagar och helgdagsaftnar till kl. 8 e. m.

På vardagar är det för var och en, som bedriver bagerirörelse, förbjudet att under tiden från kl. 8 e. m. till kl. 6 f. m. använda sina i bageriet anställda arbetare till annat arbete än torkning av vanliga skorpor och skeppsskorpor, tillredning av surdeg och raskdeg samt uppeldning av ugnarna. I samband med dessa arbeten får emellertid av de härmed sysselsatta arbetarna efter kl. 5 f. m. utföras degberedning, dock att härtill endast får användas en arbetare för varje bakugn och högst tre arbetare i varje bageri. Ingen arbetare får användas till sådant nattarbete mera än sex nätter under loppet av två veckor. Utföres detsamma av arbetare, som även äro sysselsatta med dagarbete, minskas deras arbetstid på dagen med dubbelt så lång tid, som motsvarar nattarbetet. Om sistnämnda arbete utföres av arbetare, som ej tillika äro sysselsatta på dagen, får arbetstiden icke överskrida 10 timmar, inberäknat raster.

Vad beträffar arbetstidens längd överhuvud taget, får densamma för varje särskild arbetare icke överstiga 12 timmar per dygn, inberäknat raster, därav en sammanhängande middagsrast på minst en timme. Det står ock arbetsgivaren fritt att tillämpa en arbetstid av 10 timmar, häri inberäknat förut brukliga raster.

Från förbuden mot sön- och helgdagsarbete samt nattarbete äro undantagna natten till dagen före alla sön- och helgdagar, försåvitt icke två sådana följa omedelbart efter varandra, samt natten till den 16 maj, om denna dag icke infaller på en sön- eller helgdag. Under dessa nätter får arbetet påbörjas kl. 2, varefter det får pågå till kl. 6 e. m. Likaledes äro undantagna natten till de två sista vardagarna före julhelgen, natten till dagen före övriga på varandra följande sön- och helgdagar samt natten till fastlagslördag och natten till fastlagsmåndag. Dessa nätter får arbete äga rum från kl. 10, varefter det får fortgå följande dag till kl. 6. e. m. Dock får i sådana fall arbetstiden för varje särskild arbetare icke överstiga 15 timmar, inberäknat raster.

Från förbudet mot nattarbete kan dessutom genom beslut av vederbörande kommunalstyrelse, vilket skall av konungen stadfästas, medgivas undantag för viss del av året, då det å resp. orter plägar förekomma mera arbete än vanligt. Slutligen kan vederbörande polismästare för enstaka tillfällen meddela dispens, om så av särskilda omständigheter påfordras och vederbörande arbetare därtill givit sitt samtycke. Dock får sådan dispens icke givas för längre tid än 6 arbetsdagar. Dispens utöver denna tid kan på ansökan meddelas av amtmannen.

Barn under 14 år få icke sysselsättas i bagerier, och minderåriga mellan 14 och 18 år få ej användas till regelbundet nattarbete samt tillåtas över huvud icke att arbeta mera än 12 timmar per dygn, inberäknat raster.

Arbetsgivare, som överträder lagen, straffas med böter. Detta straff drabbar ock arbetare, som utför arbete utöver den fastställda tiden.

Bedrives bagerirörelse av flera personer gemensamt, anses blott en av dem såsom arbetsgivare i lagens mening, medan de övriga betraktas som arbetare.

Panama.

Genom en lag av den 29 oktober 1914 infördes i republiken 8 timmars arbetsdag för arbetare och handelsbiträden.

Innehavare av företag, som enligt sin natur kräva längre arbetstid, kunna härom genom särskilda avtal träffa överenskommelse med sina arbetare.

Portugal.

Enligt en förordning av den 8 mars 1911 angående söndagsvila skola bagerierna hållas stängda från söndag kl. 11 f. m. till måndag samma tid. De kommunala myndigheterna kunna dock, där så med hänsyn till å orten rådande bruk synes lämpligt, för bageriyrket eller blott för hirsbrödbagerierna bestämma annan tid för början av den till 24 timmar fastställda oavbrutna söndagsvilan.

Genom en lag av den 22 januari 1915 angående den dagliga arbetstiden inom industrien är arbetstidens längd i företag med mera än 5 arbetare fastställd till högst 10 timmar per dag och 60 timmar per vecka samt tiden för nattarbetet — mellan kl. 9 e. m. och kl. 5 f. m. — till högst 8 timmar. Minimilönen för detta 8 timmars nattarbete får icke sättas lägre än för motsvarande dagarbete om 10 timmar. I bl. a. statens företag är maximalarbetstiden bestämd till 8 timmar per dag och 48 timmar per vecka. Arbetet skall avbrytas av en eller flera raster om 1 timme. Vidare skola arbetarna en gång i veckan åtnjuta en sammanhängande vilotid av 24 timmar. Övertidsarbete får bl. a. vid forcering av arbetet äga rum med 3 timmar per dag och 104 timmar per år efter skriftligt medgivande av yrkesinspektören.

I hemindustrien samt i företag, inrättade i bostadshus och sysselsättande högst 5 arbetare och vari endast förekomma sådana maskiner, som drivas för hand, får arbetstiden icke överstiga 10 timmar per dag och 60 timmar per vecka. Under 3 dagar i veckan — och högst 156 dagar per år — få arbetarna sysselsättas på övertid, med högst 3 timmar för varje gång.

Schweiz.

Basel-Stadt. Enligt en förordning angående ordinarie nattarbete för lärlingar av den 15 december 1906, med ändringar av den 9 februari 1910, tillhöra bl. a. bagerier och konditorier de företag, vid vilka manliga lärlingar regelbundet få sysselsättas med nattarbete, vartill räknas arbete mellan kl. 8 e. m. och kl. 6 f. m.

Inom bagerier är sålunda nattarbete för nämnda arbetare tillåtet vardagar från kl. 11 e. m. till kl. 6 f. m. utom dagen före sön- och helgdagar, då arbete får äga rum från kl. 8 e. m. till kl. 12 på natten (under tiden 20 december—2 januari till kl. 6 f. m.). Dagen före långfredagen, pingstdagen, böndagen och juldagen får intet nattarbete försiggå. På sön- och helgdagar få lärlingar efter kl. 7 e. m. sysselsättas under en halv timme med raskdegsberedning

Nattarbetet skall avbrytas av raster om sammanlagt minst en halv, resp. tre kvarts timme, om arbetet varar över fyra, resp. sex timmar.

Omedelbart före eller efter nattarbetet äger lärlingen åtnjuta en sammanhängande ledighet av minst 11 timmar, vari dock arbetet med raskdegsberedning får inräknas med högst en halv timme. Dessutom skall lärling vara tillförsäkrad oavbruten ledighet under åtminstone en timme per dygn.

Arbetstiden får icke i något fall överstiga, beträffande lärlingar, som ännu icke fyllt 16 år, 10 timmar per dag och 60 timmar per vecka och för lärlingar, som fyllt 16 år, 11 timmar per dag och 66 timmar per vecka.

Minst fem gånger om året skall lärlingen erhålla fullständig ledighet från kl. 8 e. m. till samma tid följande dag, således under 24 timmar.

Enligt ovanberörda förordning är nattarbete i konditorier tillåtet för lärlingar under två veckor före påskdagen och under tiden från den 20 december till den 2 januari varje vardag kl. 8—10 e. m. samt under den övriga delen av året för var särskild lärling högst två vardagar i veckan kl. 8—9.30 e. m., dock endast för utbärande av varor.

Arbetstiden får under de angivna, med påsk-, resp. julhelgen sammanhängande perioder icke i något fall överstiga 11 1/2 timmar per dag och 66 timmar per vecka. Under den övriga delen av året får arbetstiden icke uppgå till mera än 11 timmar per dag och 62 timmar per vecka, men kan dock undantagsvis i fall av behov förlängas.

Lärlingarna skola dagligen hava en rast på åtminstone en timme, förlagd ungefär till mitten av arbetstiden.

Enligt en lag angående de offentliga vilodagarna av den 25 mars 1909 få de i bagerier anställda personer sysselsättas under tiden 20 december—2 januari alla vilodagar, med undantag av juldagen, utan inskränkning samt övriga vilodagar, inkl. juldagen, efter kl. 7 e. m. under en halv timme för raskdegsberedning. Dagen före långfredagen, pingstdagen, böndagen och juldagen skall arbetet sluta senast kl. 8 e. m., medan det dagen före övriga vilodagar är tillåtet till kl. 12 på natten. Under tiden 20 december —2 januari får arbete utföras under natten före vilodagarna — utom juldagen — försåvitt de vanliga rasterna iakttagas. I bagerier med regelbundet nattarbete skola de anställda under dagen före en vilodag åtnjuta förutom de vanliga rasterna en sammanhängande ledighet av minst 3 timmar, om arbetet varar till senast kl. 8 e. m., och minst 4 timmar, om det först senare upphör.

De i konditorier anställda få sysselsättas på långfredagen och böndagen till kl. 9 f. m. och övriga vilodagar till kl. 1 e. m. Var fjärde vecka skola de vara tillförsäkrade fullständig ledighet under en vilodag. Dagen före en vilodag får arbetet ej pågå längre än till kl. 9 e. m.

Bern. Enligt förordningen angående söndagsvila av den 17 april 1907 äro från förbudet mot arbete på sön- och helgdagar undantagna bl. a. bagerier och konditorier.

Luzern. I lagen angående de offentliga vilodagarna av den 26 november 1913 stadgas, att bagerier och konditorier skola hållas stängda påskdagen, pingstdagen, böndagen, allhelgonadagen och juldagen kl. 9—11 f. m. och kl. 2—5 e. m. Under övriga offentliga vilodagar få de hållas öppna hela dagen. Varor få dock ej utbäras kl. 1—6 e. m.

Neuenburg. Lagen angående vilodagen av den 24 november 1910, delvis ändrad den 21 november 1912, upptager bland de företag, som få hållas öppna hela söndagen, bagerier, sockerbagerier och konditorier, dock endast för försäljning av varor.

Arbete får äga rum på söndagar i bagerier till kl. 8 på morgonen och i konditorier till kl. 12 middagen. De arbetare, som sålunda sysselsättas, skola i stället erhålla ledighet en halv dag i veckan.

Inskränkning i eller förbud mot bageriernas och konditoriernas öppethållande, resp. bedrivandet av arbete i desamma kan för viss ort av Staatsrat föreskrivas, ifall tre fjärdedelar av vederbörande yrkesidkare därom göra ansökan och denna tillstyrkes av kommunalrådet.

Tessin. Enligt lagen angående arbetet i bröd- och finbagerier av den 19 juni 1908, vilken trädde i stället för lagen av den 3 juli 1906, får den dagliga arbetstiden icke uppgå till mera än 11 timmar, vilka fördelas med hänsyn till vederbörande företags behov. Varje arbetare har rätt att erhålla en fridag i veckan, vilken dag skall åtminstone en gång i månaden förläggas till en sön- eller helgdag. Dock kan arbetaren på fridagen, om så erfordras för friskning av surdegen, hållas i arbete under en timme.

Nattarbete är i bröd- och finbagerier förbjudet för såväl arbetare som arbetsgivare. Som sådant räknas arbete från kl. 9 e. m. till kl. 4 f. m. under tiden den 1 oktober—31 mars, resp. till kl. 3 f. m. under sommarhalvåret.

Innehavaren av ett brödbageri äger rätt att, om han arbetar personligen och ensam, börja sitt arbete två timmar före det ordinarie arbetets början.

Undantag från nattarbetsförbudet kan, på därom i varje särskilt fall gjord ansökan

och efter inhämtande av vederbörande kommunalmyndighets utlåtande, meddelas av Staatsrat för högst en à två timmar per dygn vid marknader, särskilda festligheter eller större, tillfällig tillströmning av folk samt under turistsäsongen. Likaledes kan nattarbete tillåtas lördagar och dag före helgdag, för att arbetarna därigenom skola få ledighet på sön- eller helgdagen. För ett helt år kan vidare dispens från nattarbetsförbudet medgivas för högst en à två timmar en dag i veckan före de sedvanliga marknaderna eller vid regelbundet återkommande brådskande arbete. Slutligen kan i trängande fall sådan dispens beviljas av vederbörande kommunalmyndighet, som har att härom underrätta Staatsrat.

Överträdelse av lagens bestämmelser medför böter till ett belopp av högst 50 francs, vilket vid upprepad förseelse fördubblas.

Även en arbetare kan ådömas böter — vilkas belopp icke får överskrida hälften av de arbetsgivaren ådömda — såvida det icke bevisas, att arbetaren blivit av arbetsgivaren under hot om avsked tvingad till arbete.

Waadt. Enligt en lag angående lärlingsväsendet av den 22 november 1911 får arbetstiden i allmänhet icke uppgå till mera än 10 timmar per dag, inkl. den för besök av religions-, folkskol-, fortsättningsskol- och yrkesskolundervisningen erforderliga tiden.

Arbetet skall mitt på dagen avbrytas av en rast om minst 1 ½ timme. Det är förbjudet att sysselsätta lärlingar nattetid och söndagar. Såsom nattarbete räknas allt arbete mellan kl. 8 e. m. och kl. 5 f. m.

Genom en förordning av den 29 december 1911 undantagas emellertid från ovanstående bestämmelser om arbetstidens längd bl. a. lärlingar i bagerier och konditorier. Dock skola även sådana arbetare erhålla ledighet för att kunna deltaga i ovanberörda undervisning, varjämte skall tillförsäkras dem en oavbruten nattvila av 8 timmar samt ledighet var tredje söndag och tillika minst en halv dag i veckan, om de äro i arbete på söndagseftermiddagen.

Zürich. Från det i lagen angående de offentliga vilodagarna av den 27 maj 1907 stadgade förbudet mot arbete undantagas bl. a. bagerier och konditorier.

Spanien.

Den spanska regeringen framlade den 6 november 1914 inför cortes ett lagförslag rörande förbud mot nattarbete i bagerier. Ifrågavarande lagförslag innehåller, sedan vederbörande utskott i detsamma vidtagit vissa ändringar, i huvudsak följande bestämmelser.

I bagerier och brödfabriker, vid brödtillverkning å hotell och restauranger samt vid tillverkning av konditorivaror förbjudes allt nattarbete under 6 på varandra följande timmar mellan kl. 8 e. m. och kl. 5 f. m.

Beträffande arbetstiden för övrigt kunna arbetarna och arbetsgivarna fritt överenskomma. Avtal, som fastställa en uppenbarligen oskäligt lång arbetstid, äro dock ogiltiga. Tvister rörande ingångna arbetsavtal avgöras av industriella skiljedomstolar.

Dispens från förbud mot nattarbete kan med anledning av högtider m. m. erhållas genom kommunalrådets ordförande under sammanlagt högst 30 dagar per år, varje gång dock ej för längre tid än sex dagar i följd. Dylik dispens erhålles även, om det allmännas intresse så erfordrar, för utförande av militära leveranser samt i och för avhjälpande av fel, som lägga hinder i vägen för påföljande dags arbete.

Ett exemplar av lagen skall å synlig plats anslås i varje arbetslokal.

Överträdelser av lagen straffas med böter, uppgående till 25—125 pesetas.

Lagen träder i kraft 4 månader efter kungörandet. Ytterligare uppskov med ikraftträdandet kan beviljas av regeringen och institutet för sociala reformer.

När lagen tillämpats under 1 ½ år, skall enligt förslaget verkställas en utredning över de vunna erfarenheterna, och skall, om dessa äro gynnsamma, förbudet mot

nattarbete, sedan två år från lagens ikraftträdande förflutit, utsträckas från 6 till 7 sedermera till 8 timmar.

Tyskland.

I Tyskland upptogos till behandling i den första arbetsstatistiska undersökningen förhållandena inom bagerierna och uppgjordes inom undersökningskommissionen ett förslag till förordning rörande arbetstiden i nämnda företag. I flera punkter modifierat framträdde detta förslag såsom en förordning av den 4 mars 1896, utfärdad av förbundsrådet, och varigenom fastställdes för bageriyrket en maximalarbetsdag av 12 timmar.

I samband med de åtgärder, som i början av det nu rådande världskriget av tyska riket vidtogos för att åstadkomma sparsamhet i fråga om brödförbrukningen, utfärdades av förbundsrådet den 5 januari 1915 en förordning rörande tillverkningen av bakvaror, i vissa hänseenden ändrad genom förordningar av den 18 februari och 31 mars 1915 samt den 29 maj 1916.

Genom nämnda förordningar förbjudes under tiden mellan kl. 7 e. m. och 7 f. m. allt arbete, sammanhängande med tillverkningen av bakvaror i bagerier och konditorier. I förbudet inbegripas, enligt den sist anförda förordningen, även s. k. förarbeten.

De högre förvaltningsmyndigheterna kunna, om så oundgängligen erfordras, för resp. områden eller för enstaka orter förlägga den period av 12 timmar, under vilken nattarbete är förbjudet, mellan andra tider än kl. 7 e. m. och kl. 7 f. m.; emellertid får i sådant fall, med undantag av å landsbygden, arbetet ej börja före kl. 6 f. m.

I nödfall eller om så erfordras i det allmännas intresse — särskilt för tillgodoseende av hastigt uppkommande behov för arméns eller flottans räkning — kunna förvaltningsmyndigheterna medgiva befrielse från ifrågavarande bestämmelser.

Den, som bryter mot dessa bestämmelser, straffas med böter intill 1 500 mark eller fängelse intill tre månader.

Förordningarna äro avsedda att tillämpas så länge de av kriget förorsakade förhållandena vara; tidpunkten, när de skola upphöra att gälla, bestämmes av rikskanslern.

En reglering av söndagsvilan i bagerier och konditorier har nödvändiggjorts genom nattarbetsförbudet och det därav betingade söndagsarbetet. Yrkesinspektionen har därför bemyndigats att tills vidare med upphävande av eljest gällande föreskrifter tillåta att arbetare sysselsättas i bagerier och konditorier söndagar från kl. 7 f. m. till kl. 12 middagen under förutsättning att varje arbetare minst var tredje söndag erhåller ledighet under den för gudstjänstbesök erforderliga tiden. Vidare får, såvida behov därav föreligger, en arbetare inom varje bageri under högst en timme söndags e. m. (ungefär kl. 6—7) sysselsättas med beredning av surdeg i och för bakning av rågbröd.

För övrigt må nämnas, att de tyska förbundsregeringarna den 28 juni 1906 träffat överenskommelse om utfärdande av lika lydande föreskrifter angående inrättandet och skötseln av bagerier och sådana konditorier, i vilka jämte konditorivaror även bakvaror framställas. Sådana föreskrifter — i avseende på arbetslokalernas storlek och beskaffenhet med hänsyn till belysning, ventilering, fuktighet etc. — hava ock av de olika förbundsregeringarna blivit utfärdade.

Uruguay.

Genom en lag av den 17 november 1915 fastställdes den dagliga nettoarbetstiden till 8 timmar för arbetare i fabriker och verkstäder samt för handelsbiträden och personalen vid järn- och spårvägar etc. I särskilda fall kan arbetstiden förlängas för vuxna arbetare; dock får den i intet fall överskrida 48 timmar under 6 arbetsdagar.

Enligt en förordning av den 22 februari 1916 får bruttoarbetstiden inom bageriyrket ej överstiga 10 timmar per dag med raster om sammanlagt högst 2 timmar.

Österrike-Ungern.

I Österrike är begagnandet av en bagerilokal beroende av hälsovårdspolisens godkännande och äro ifrågavarande lokaler underställda yrkesinspektionen. För fabriksmässigt drivna bagerier gäller en maximalarbetsdag av 11 timmar och för alla en 12 timmars söndagsvila.

Enligt lagen av den 21 februari 1911 stadgas förbud mot sysselsättandet av kvinnor nattetid (kl. 8 e. m. till kl. 5 f. m.) i alla industriella företag med mera än 10 arbetare och föreskrives för desamma en oavbruten nattvila om minst 11 timmar.

Likaledes är det, jämlikt lagen av den 8 mars 1885, förbjudet att sysselsätta minderåriga under 16 år mellan kl. 8 e. m. och kl. 5 f. m. med regelbundet yrkesarbete.

Från båda dessa förbud kunna dock medgivas undantag. I anledning av det nu pågående kriget hava vederbörande myndigheter erhållit utsträckt befogenhet att medgiva dylika undantag.

Böhmen. Genom förordningar av den 27 och 28 mars 1915 har ståthållarskapet i Böhmen för den tid, de genom kriget förorsakade utomordentliga förhållandena vara, förbjudit den förvärvsmässiga tillverkningen av småbröd, inkl. det förberedande arbetet härför, från kl. 10 e. m. till kl. 5 f. m.

Ungern. I Ungern infördes genom en förordning av den 24 juni 1916 förbud mot alla arbeten, som avse tillverkning av bröd och andra bakvaror för försäljning, under tiden från kl. 6 e. m. till kl. 6 f. m. Förbudet gäller jämväl restauranger och kaféer.

Vederbörande myndigheter äga att för början och slutet av de tolv timmar, då intet arbete får förekomma, bestämma en annan tid än ovan sagts. Dock får arbetet ej börja tidigare än kl. 5 eller senare än kl. 7 f. m.

För tillgodoseende av militära behov kunna undantag från dessa bestämmelser medgivas.

Överträdelse av förordningen är belagd med fängelsestraff intill två månader eller böter om högst 600 österr. kr.

Förordningen är gällande även för Kroatien och Slavonien.

Kooperationen och kompensationsväsendet.

I kooperativa förbundets styrelseberättelse för år 1915 lämnas en redogörelse för en av förbundet verkställd undersökning rörande de kooperativa föreningarnas ställning till kompensationsväsendet.

I nedanstående tabell meddelas en siffermässig uppställning beträffande 359 föreningar, varifrån uppgifter erhållits. I fråga om föreningarnas försäljning har sammanställning gjorts med de siffror över totalförsäljningen av kompensationsvaror, som finnas publicerade i statens livsmedelskommissions redogörelse »Folknäringens tryggande under rådande kris II».

Län	Antal föreningar, som insänt uppgifter	Antal föreningar, som ej förmedlat komp.-varor		Antal föreningar, som förmedlat komp.-varor	Av varuförmedlingsbyrån förmedlade varor Kronor	I kooperativa föreningar omsatta kompensationsvaror	
		å platser utan livsmedelsnämnd	å platser med livsmedelsnämnd			Kronor	i % av av varuförmedlingen förmedlade varor
Stockholms stad . .	5	—	—	5	1 285 000	271 765	21·1
Stockholms län	22	5	—	17	233 000	66 396	28·4
Uppsala »	5	3	—	2	101 000	2 622	2·5
Södermanlands »	19	6	—	13	162 500	61 520	37·8
Östergötlands »	18	5	2	11	331 000	56 108	16·9
Jönköpings »	8	—	1	7	149 000	70 129	47·0
Kronobergs »	12	1	2	9	55 600	19 257	34·6
Kalmar »	11	3	4	4	168 000	18 914	11·2
Gottlands »	7	5	1	1	5 600	490	8·7
Blekinge »	6	1	2	3	126 000	4 787	3·7
Kristianstads »	7	—	4	3	232 000	5 628	2·4
Malmöhus »	19	3	5	11	1 378 000	100 618	7·3
Hallands »	6	1	1	4	124 500	3 878	3·1
Göteborgs o. Bohus »	13	2	—	11	848 000	48 065	5·6
Älvsborgs »	7	2	3	2	172 000	170	0·1
Skaraborgs »	18	4	—	14	115 000	3 977	3·4
Värmlands »	22	10	2	10	92 000	13 037	14·1
Örebro »	11	3	1	7	113 000	11 209	9·9
Västmanlands »	15	3	5	7	165 000	48 286	29·2
Kopparbergs »	31	8	3	20	128 000	57 899	45·2
Gävleborgs »	28	11	2	15	225 000	74 391	33·0
Västernorrlands »	23	9	2	12	92 000	12 283	13·3
Jämtlands »	28	9	5	14	10 100	6 179	61·1
Västerbottens »	5	3	—	2	29 800	293	0·1
Norrbottens »	13	4	2	7	87 000	37 526	43·1
Hela riket	**359**	**101**	**47**	**211**	**6 428 100**	**995 427**	**15·4**

Av denna tabell framgår, att 211 föreningar eller 59 % av samtliga redovisade försålt kompensationsvaror, samt att 15·4 % av alla genom varuförmedlingsbyrån förmedlade kompensationsvaror kommit allmänheten tillhanda genom kooperativa affärer. Den största rollen synas i detta fall de kooperativa föreningarna hava spelat i Jämtlands län, där 61 % av alla kompensationsvaror förmedlats genom andelsföreningar. I Jönköpings län är motsvarande procentsiffra 47 och i Kopparbergs län 45.

I 148 föreningar hava kompensationsvaror icke förts. Orsaken härtill torde vara, dels att hela kompensationssystemet flerstädes varit okänt under år 1915, enär det först började tillämpas i september, men dels ock att i rena lantbruksdistrikt behovet av kompensationsvaror varit ytterst ringa. På några håll, särskilt i Norrland, synas de höga frakterna hava gjort kompensationsvarorna dyrare än den lokala marknadens. Slutligen har meddelats från ej mindre än 21 föreningar, att handlandena på orten ensamma äga rätt att försälja kompensationsvaror.

Av de föreningar, som förmedlat kompensationsvaror, hava 116 tillika med handlande varit förmedlare av kompensationsvaror åt lokal livsmedelsnämnd, ej mindre än 51 hava betrotts att ensamma förmedla den lokala livsmedelsnämndens varor och 57 föreningar hava rekvirerat varor direkt från länsnämnd eller statens livsmedelskommission. Denna sista grupp omfattar många föreningar, som direkt uppgivit, att den lokala livsmedelsnämnden ingenting uträttat och vilka sålunda fyllt dess funktion för samhället.

Beslut angående arbetarskyddslagstiftningens tillämpning.

Undantag från bestämmelserna om minderårigas nattarbete.

(Forts. fr. 1916, sid. 579.)

15. Hos Kungl. Maj:t hade representanter för arbetarna vid Surte glasbruk gjort framställning, i syfte att de bestämmelser, som under år 1915 varit gällande i avseende å minderårigas användande, måtte, även där nattarbete förekomme, fortfarande få gälla, så att minderårig, som fyllt femton år, finge såsom dittills vid bruket deltaga i sådant arbete.

Socialstyrelsen framhöll i infordrat utlåtande den 26 februari 1916, att lagen om arbetarskydd ej beredde Kungl. Maj:t någon befogenhet att lämna sådant medgivande, som ifrågavarande ansökning avsåge, utan att för möjliggörande av det åsyftade användandet av minderåriga erfordrades en lagändring. Styrelsen erinrade, att styrelsen i en den 15 december 1915 gjord underdånig framställning om vissa ändringar i berörda lag omnämnt bland sådana ändringar, som synts styrelsen kunna ifrågakomma till mildrande närmast för järnhanteringen av den eljest med innevarande år inträdda strängare regleringen av de minderårigas arbete, jämväl ett förslag till tillägg till lagens 16 §, varigenom Kungl. Maj:t skulle bemyndigas att medgiva användandet av 15-åringar till nattarbete, under förutsättning att deras arbetstid uppginge till högst 8 timmar av dygnet. Förslaget härom, som bland annat varit förelagt sociala rådets sektion för arbetarskydd och arbetarfrågor i allmänhet, hade emellertid varken från arbetsgivar- eller arbetarhåll vunnit det stöd, som styrelsen ansett nödvändigt för dess förverkligande. Styrelsen, som med hänsyn härtill funnit sig ej böra vidhålla omförmälda förslag, förklarade sig ej kunna förorda någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida med anledning av den föreliggande ansökningen.

Genom resolution den 31 mars 1916 avslog Kungl. Maj:t framställningen.

16. I en till socialstyrelsen inkommen underdånig ansökning hade D. Öberg i Nyland, Västerbottens län, anhållit om sådan eftergift från förbudet mot minderårigas användande till nattarbete, att minderårig av mankön, som fyllt sexton år, under tiden från och med den 15 maj till och med den 15 september innevarande år finge med en arbetstid av högst tio timmar av dygnet användas till arbete vid Fröks sågverk å tid mellan klockan sju eftermiddagen och sex förmiddagen under varannan vecka.

Med underdånig skrivelse den 3 mars 1916 överlämnade socialstyrelsen ansökningen till Kungl. Maj:t, därvid styrelsen tillstyrkte bifall till densamma.

Genom resolution den 31 mars 1916 beviljade Kungl. Maj:t den sökta eftergiften. Öberg skulle emellertid, såsom socialstyrelsen föreslagit, hava att ställa sig till efterrättelse de begränsningar, villkor och övriga bestämmelser, socialstyrelsen kunde finna påkallade i avseende å de minderårigas användande.

Normalreglemente för erkända alkoholistanstalter.

Enligt kungl. kungörelsen den 17 december 1915 angående alkoholistanstalts erkännande såsom allmän skall ansökan om dylikt erkännande vara åtföljd av förslag till reglemente för anstalten. För att underlätta utarbetandet av sådana förslag, vilka skola granskas av socialstyrelsen, har, i nära överensstämmelse med det av Kungl. Maj:t fastställda reglementet för statens vårdanstalt för alkoholister vid Venngarn, inom styrelsen utarbetats efterföljande normalreglemente.

För det fall att i förslag till reglemente för erkänd anstalt intages bestämmelse, som i mer betydande mån avviker från normalreglementet, torde skälen för avvikelsen angivas.

I. Anstaltens uppgift.

§ 1.

Anstalten har till uppgift att, i den omfattning och enligt de närmare bestämmelser, som här nedan finnas meddelade, bereda vård åt..... (t. ex. manliga, till dryckenskap hemfallna personer från N. N. län).....

Med vården åsyftas, att de å anstalten intagne skola genom arbete och moralisk påverkan sättas i stånd att återgå till ett nyktert och ordentligt liv.

II. Anstaltens styrelse.

§ 2.

Anstaltens verksamhet ledes av en styrelse, bestående av ordförande och fyra ledamöter.

Ordföranden förordnas av Kungl Maj:t för en tid av fyra år. De övriga ledamöterna utses av ..... (t. ex. landstinget i N. N. län) ....., och avgår bland dem årligen en i den ordning, som första gången blivit bestämd medelst lottning mellan dessa ledamöter.

Styrelsen utser årligen inom sig en vice ordförande.

§ 3.

Styrelsen har att, med iakttagande av lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 1913, detta reglemente, vad socialstyrelsen i egenskap av

uppsiktsmyndighet över alkoholistvården föreskriver rörande de intagnes behandling samt övriga för anstalten gällande bestämmelser, leda anstaltens verksamhet på sätt, som är bäst ägnat att tillgodose anstaltens uppgift.

Styrelsens ledamöter böra förskaffa sig noggrann kännedom om samt med uppmärksamhet följa allt, som rör anstalten och dess verksamhet. Beträffande de å anstalten intagne och deras förhållanden böra styrelsens ledamöter gent emot obehöriga iakttaga tystlåtenhet.

§ 4.

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden, så ofta ordföranden prövar nödigt eller minst två av styrelsens ledamöter begära det.

Minst ett sammanträde skall under varje kvartal hållas vid anstalten.

§ 5.

För att styrelsen skall vara beslutför, skola utom ordföranden minst två ledamöter vara tillstädes. Vid omröstning, som utfaller med lika röstetal för olika meningar, gäller den mening, som ordföranden biträder.

§ 6.

Vid styrelsens sammanträden skall anstaltens föreståndare, där ej styrelsen för särskilt fall annorlunda bestämmer, närvara för att tjänstgöra såsom föredragande och tillhandagå med erforderliga upplysningar.

Vid styrelsens sammanträden föres protokoll av föreståndaren eller annan, som styrelsen utser därtill. Protokollet justeras av ordföranden.

Styrelsens beslut expedieras av föreståndaren, där ej annorlunda för visst fall bestämmes.

§ 7.

Påkallar ärende, som ankommer på styrelsens prövning och ej är av större betydelse, skyndsamt avgörande, må ordföranden meddela beslut å styrelsens vägnar. Vad sålunda beslutits skall vid nästa styrelsesammanträde anmälas av ordföranden och antecknas i protokollet.

§ 8.

Styrelsen åligger att årligen före april månads utgång till socialstyrelsen avgiva berättelse över anstaltens verksamhet under nästföregående kalenderår, och skall vid denna berättelse vara fogad läkarens i § 12 föreskrivna berättelse.

§ 9.

Den, som icke åtnöjes med beslut av styrelsen i ärende rörande intagande å anstalten eller överflyttning, utskrivning eller behandling av intagen person, äger att hos socialstyrelsen göra framställning om åvägabringande av rättelse i det överklagade förhållandet.

III. Anstaltens personal.

§ 10.

Vid anstalten skola vara anställda en föreståndare och en läkare jämte i övrigt erforderlig personal.

Till föreståndare eller läkare må icke, där ej fråga blott är om tillfälligt uppehållande av sådan befattningshavares tjänst, antagas annan än den, vars lämplighet godkänts av socialstyrelsen.

§ 11.

Föreståndaren har att svara för de intagnes behandling och anstaltens förvaltning i allmänhet, och åligger det honom därvid att ställa sig till efterrättelse ej blott de bestämmelser, som omförmälas i § 3 första stycket, utan jämväl vad anstaltens styrelse föreskriver.

Föreståndaren äger besluta i de angelägenheter rörande anstaltens förvaltning, som styrelsen bestämmer.

Föreståndaren är förman för anstaltens övriga personal och äger att av denna fordra hörsamhet.

Föreståndaren åligger att hålla styrelsen underrättad om allt av betydelse, som förekommer vid anstalten, samt att till styrelsen göra de framställningar, som finnas erforderliga för anstaltens behöriga förvaltning.

§ 12.

Läkaren har att svara för hälso- och sjukvården vid anstalten.

Läkaren skall besöka anstalten ..... (t. ex. en gång i veckan) ..... samt dessutom, så ofta föreståndaren därom anmodar honom.

För varje kalenderår skall läkaren före utgången av februari månad nästföljande år till styrelsen avgiva berättelse över hälso- och sjukvården vid anstalten.

§ 13.

Samtliga befattningshavare böra söka att i uppträdande och arbete giva de å anstalten intagne ett gott föredöme samt medverka till uppnående av det med anstaltens verksamhet avsedda syfte.

Rörande de intagne och deras förhållanden böra anstaltens befattningshavare gent emot obehöriga iakttaga tystlåtenhet.

Anstaltens befattningshavare, med undantag av läkaren, skola bo vid anstalten, och åligger det dem att iakttaga fullständig avhållsamhet från alkoholhaltiga drycker.

För fel och försummelser i tjänsten äro anstaltens befattningshavare underkastade ansvar enligt 25 kapitlet i strafflagen.

§ 14.

Närmare bestämmelser rörande befattningshavarnas åligganden meddelas i särskild instruktion, som fastställes av socialstyrelsen, efter det anstaltens styrelse inkommit med förslag därtill.

IV. De å anstalten intagne.

§ 15.

Å anstalten skola i mån av utrymme mottagas ..... t. ex. inom N. N. län mantalskrivna manliga personer),

1) om vilkas intagande å allmän alkoholistanstalt meddelats förordnande enligt lagen om behandling av alkoholister,

2) om vilkas intagande tillsvidare å anstalten Kungl. Maj:ts befallningshavande i fall, som avses i 10 § av nämnda lag, gjort framställning eller

3) vilka söka inträde å anstalten i enlighet med 26 § i samma lag.

Av personer, som avses i 1) och 2), är dock anstalten ej förpliktad mottaga flera, än att antalet intagne sådana personer tillhopa kommer att uppgå till 00 (t. ex. motsvarande halva antalet vårdplatser). Nedgår antalet därunder, skola personer av nämnda slag äga företräde till intagning, till dess berörda antal blivit uppnått. Skulle beträffande dylik person, för vilken intagande sökts, finnas anledning antaga, att han ej lämpligen kan vårdas å anstalten, må anstaltens styrelse, med överlämnade av i ärendet inkomna handlingar, hos socialstyrelsen göra framställning om socialstyrelsens medverkan för att få personen i fråga intagen å annan allmän alkoholistanstalt. (Detta stycke är icke avsett för reglementen för anstalter, upprättade av landsting eller kommuner.)

Finnas platser lediga, må efter styrelsens prövning å anstalten mottagas personer, som avses i 1), 2), eller 3) men vilka icke äro ..... (t. ex. mantalskrivna i N. N. län).

Å anstalten mottages icke person, som är behäftad med sjukdom, som medför smittofara eller påkallar vård å sjukhus. Träffas person, vilken redan är intagen å anstalten, av sådan sjukdom, må föreståndaren efter läkares hörande bestämma, att han skall överflyttas till sjukhus, och skola därav föranledda utgifter inräknas i vårdkostnaden.

§ 16.

Framställning om intagande å anstalten skall göras skriftligen och ställas till anstaltens föreståndare. Sådan framställning skall i fall, där enligt lagen om behandling av alkoholister meddelats förordnade om intagande, åtföljas av förordnandet jämte de handlingar, som legat till grund därför, eller ock bestyrkta avskrifter av nämnda förordnande och handlingar.

Framställning om intagande, som ej göres av Kungl. Maj:ts befallningshavande eller polismyndighet, skall vara åtföljd av behörig ansvarsförbindelse för vårdkostnaden.

I framställning om intagande i fall, som avses i 10 § av lagen om behandling av alkoholister, skola meddelas de upplysningar i ärendet, som äro för Kungl. Maj:ts befallningshavande tillgängliga.

Äro intagningshandlingarna ofullständiga, skall föreståndaren meddela den, som gjort framställning om intagande, underrättelse om vad som brister.

§ 17.

Beträffande person, som sökt inträde å anstalten i enlighet med 26 § i lagen om behandling av alkoholister, bör föreståndaren söka att från anhörig eller annan, som är väl förtrogen med nämnda persons förhållanden, erhålla sådan redogörelse, som skall avgivas av nykterhetsnämnd i fråga om person, för vilken sökes förordnande om intagande å allmän alkoholistanstalt.

§ 18.

Vid överflyttning av intagen person från annan allmän alkoholistanstalt till här ifrågavarande anstalt skall till denna senare översändas, förutom de handlingar, varav framställning om intagande enligt § 16 skall åtföljas, socialstyrelsens förordnande om överflyttningen, där detta ej eljest är tillgängligt för anstalten, samt avskrift av vad som om den intagne finnes antecknat i den uti § 36 femte stycket föreskrivna journal.

Överflyttningen ombesörjes av den anstalt, varifrån flyttningen sker.

§ 19.

Personer, vilkas mottagande kan påfordras enligt § 15 1) eller 2), skola intagas å anstalten så fort ske kan och i den ordning, erforderliga intagningshandlingar inkommit, där ej särskilt förhållande påkallar avvikelse. Om sådant förhållande skall anteckning göras i den uti § 36 föreskrivna exspektantlista.

Är ledig plats icke att påräkna inom den närmaste tiden, skola intagningshandlingarna ofördröjligen översändas till socialstyrelsen.

Framställningar om intagande prövas av föreståndaren, där ej anstaltens styrelse förbehållit sig rätt därtill.

Besked i ärende rörande intagande skall skyndsamt meddelas; och skall, där hinder ej möter för sökt intagande, tillika utsättas viss, skälig tid, inom vilken den, som ansökningen gäller, skall inställas å anstalten vid äventyr, att den lediga platsen eljest upplåtes åt annan.

§ 20.

Vid intagande å anstalten skall den, som intages, vara försedd med den personliga utrustning, styrelsen bestämt. Är så icke förhållandet, förses han å anstalten med vad som brister, och inräknas kostnaden härför i vårdkostnaden. Vid meddelande av besked, att för intagande ej möter hinder, skall lämnas uppgift å de persedlar, som ingå i nämnda utrustning.

§ 21.

Avgift för vård å anstalten erlägges förskottsvis för minst tre månader eller, där den tid, som högst kan återstå för kvarhållandet, är kortare, för denna tid. Erlägges ej vårdavgiften eller annan ersättning, som ingår i vårdkostnaden, å därför bestämd tid, beräknas sex procents ränta därå.

Icke upplupen vårdavgift, som ej tages i anspråk för annan i vårdkostnaden ingående ersättning, återbetalas vid utskrivning.

Vid överflyttning av intagen person från en anstalt till en annan skall sådan icke upplupen vårdavgift översändas till den anstalt, vartill överflyttningen sker.

Har intagen person olovligen avvikit från anstalten, må styrelsen, där kostnaden för vården ej bestrides av allmänna medel, förklara icke upplupen vårdavgift förverkad till anstalten.

§ 22.

Å anstalten intagen person skall så snart lämpligen ske kan efter intagandet undersökas av anstaltens läkare.

§ 23.

De å anstalten intagne skola av föreståndaren fördelas på sätt, som med hänsyn till deras behandling och ordningen inom anstalten synes lämpligt.

§ 24.

Det åligger de intagne att ställa sig till noggrann efterrättelse ej blott anstaltens ordningsregler och andra för dem gällande bestämmelser utan även de föreskrifter och tillsägelser, som meddelas av anstaltens personal.

§ 25.

De å anstalten intagne böra sysselsättas på sätt, som är ägnat att giva dem förmåga att efter utskrivningen genom arbete förvärva sitt uppehälle.

Vid deras sysselsättande skall behörig hänsyn tagas till deras hälsotillstånd och arbetsförmåga.

De intagne äro pliktiga att söka utföra de arbeten, som föreläggas dem.

§ 26.

Efter grunder, som bestämmas av styrelsen, må å anstalten intagen person tillerkännas ersättning för sitt arbete.

Intjänt arbetsförtjänst skall bokföras samt må efter grunder, som styrelsen bestämmer, gå i avräkning mot kostnader, föranledda av den intagnes vård. Vad som återstår och ej med den intagnes samtycke tillställts annan person eller eljest kommit till användning skall vid utskrivning tillhandahållas honom på sätt, som av styrelsen föreskrives. Har den intagne olovligen avvikit från anstalten, må styrelsen förklara för hans räkning innestående arbetsförtjänst förverkad till anstalten.

§ 27.

Å anstalten intagen person får ej utan särskilt tillstånd innehava penningar eller värdeföremål, utan skola sådana, vare sig de medföras vid intagandet eller sedermera ankomma till anstalten, mot kvitto avlämnas till föreståndaren.

§ 28.

Det åligger föreståndaren att övervaka de å anstalten intagnes brevväxling, och äger han för detta ändamål att i adressatens närvaro öppna ankommen försändelse samt att granska för avsändning avlämnad försändelse.

Innehåller till intagen person ankommen försändelse alkoholhaltig dryck eller annat, som ej får förekomma å anstalten, eller meddelande, som kan vara menligt för ordningen eller vården därstädes, skall sådan försändelse omhändertagas av föreståndaren.

Föreståndaren äger att utkvittera till de å anstalten intagne ankommande försändelser.

Till socialstyrelsen eller anstaltens styrelse ställd skrivelse, som innehåller klagomål rörande behandlingen å anstalten, må ej kvarhållas utan skall skyndsamt befordras vidare.

§ 29.

De å anstalten intagne må ej mottaga besök, utan att föreståndaren givit tillstånd därtill.

§ 30.

Rörande frihet för de å anstalten intagne att vistas utom anstaltens område meddelas närmare föreskrifter av styrelsen.

§ 31.

Har å anstalten intagen person ej iakttagit vad som enligt § 24 ålegat honom eller brutit mot god ordning eller anständighet eller eljest visat klandervärt uppförande, äger föreståndaren göra honom lämpliga föreställningar ävensom vidtaga inskränkning i de friheter eller förmåner, varav han kan vara i åtnjutande.

Är sådan förseelse av svårare beskaffenhet eller gör intagen person vid upprepade tillfällen sig skyldig till förseelser, må han efter föreståndarens bestämmande under en tid av högst sju dagar hållas isolerad. Erfordras isolering under längre tid, äger styrelsen besluta därom. Innan isolering vidtages eller snarast möjligt därefter, bör läkaren beredas tillfälle att yttra sig däröver.

§ 32.

Förhåller sig å anstalten intagen person, om vars intagande å allmän alkoholistanstalt meddelats förordnande enligt lagen om behandling av alkoholister, så, att han måste anses äventyra sin eller andra å anstalten intagnes ändamålsenliga vård eller anstaltens behöriga skötsel, må anstaltens styrelse hos socialstyrelsen göra framställning om den intagnes överflyttning till statsanstalt för vård av alkoholister.

Beträffande erforderliga handlingars översändande och överflyttningens ombesörjande gäller vad som finnes föreskrivet i § 18.

§ 33.

Det åligger föreståndaren tillse, att ej någon å anstalten intagen kvarhålles längre, än som är påkallat för ernående av det med anstaltsvården avsedda syfte och i intet fall längre än den i lagen om behandling av alkoholister medgivna längsta tid. Föreståndaren har att i god tid i förväg för styrelsen framlägga förslag om utskrivning.

§ 34.

Genom samarbete med lämpliga institutioner eller enskilda bör föreståndaren såvitt möjligt sörja för, att den utskrivne erhåller arbete och bostad, när han lämnar anstalten. Den utskrivne bör, när han lämnar anstalten, vara försedd med nödiga gångkläder, varjämte, i den mån hans intjänta arbetsförtjänst det medgiver eller eljest lämpligen så låter sig göra, erforderliga arbetsredskap böra för hans räkning anskaffas.

Föreståndaren bör om möjligt vaka över, att föreskrivna villkor, som avses i 20 § av lagen om behandling av alkoholister, behörigen iakttagas, och bör han jämväl i övrigt, särskilt under den närmaste tiden efter utskrivningen söka följa den utskrivnes levnadsförhållanden.

§ 35.

Beslut om utskrivning bör jämväl i annat fall, än som avses i 21 § av lagen om behandling av alkoholister, i god tid förut meddelas nykterhetsnämnden i den kommun, där den utskrivne skall vistas. Beslutes sedermera ändring i avseende å sådan kommun, skall beslutet därom meddelas såväl nykterhetsnämnden i den kommun, där den utskrivne dittills vistats, som även nykterhetsnämnden i den kommun, dit han skall begiva sig.

Om intagen persons överflyttning, utskrivning, olovliga avvikande från anstalten eller frånfälle bör föreståndaren ofördröjligen underrätta ej blott den, på vars framställning intagandet å anstalten skett, utan såvitt möjligt även målsman, där sådan finnes, jämte närmast anhöriga till den intagne.

§ 36.

Vid anstalten skall föras ett allmänt diarium för anteckningar om in- och utgående handlingar samt i samband därmed eller eljest vidtagna åtgärder vid anstalten. I diariet skall dock ej angivas sådant, varom anteckning skall göras i nedan omförmälda exspektantlista.

I en exspektantlista skola göras anteckningar rörande inkommande framställningar om intagande och förordnanden om överflyttning ävensom rörande tiderna för sådana åtgärders verkställande.

Beträffande alla, som intagas å anstalten, skola i en intagningsliggare antecknas intagningsdag och intagningsnummer, fullständiga för- och tillnamn, födelseår, födelsedag och födelseort samt dag för utskrivning eller överflyttning från anstalten.

För varje dag skall i ett omsättningsdiarium göras anteckning om dem, som å dagen ifråga intagits å anstalten, överflyttats till sjukhus utan att utskrivas, avlidit eller utskrivits.

För varje å anstalten intagen person skola i särskild journal antecknas intagningsnummer, fullständiga för- och tillnamn, födelseår, födelsedag och födelseort, yrke eller samhällsställning, senaste vistelseort, vem som svarar för vårdkostnaden, tider för intagande och utskrivning eller överflyttning samt resultat av läkarundersökning, sysselsättning och bestraffningar jämte de övriga uppgifter, som kunna vara ägnade att bereda upplysning om den intagnes fysiska och psykiska tillstånd, ävensom vid utskrivning föreskrivna villkor jämte andra i samband därmed vidtagna åtgärder.

Till anstalten inkomna handlingar rörande de intagne skola fördelas på skilda aktsamlingar, en för varje intagen.

Om sådana förseelser, som givit anledning till inskränkning i friheter eller förmåner eller till isolering, samt om vidtagna dylika bestraffningsåtgärder skall göras anteckning i en straffjournal.

Exspektantlistan, omsättningsdiariet och straffjournalen skola uppvisas vid varje styrelsesammanträde samt av styrelsens ordförande förses med påteckning därom.

Socialstyrelsen har att fastställa formulär för här föreskrivna anteckningar ävensom att bestämma, vilka anteckningar i övrigt skola föras rörande de å anstalten intagne och deras behandling.

Föreståndaren är ansvarig för det behöriga förandet av de föreskrivna anteckningarna.

§ 37.

Rörande anstaltens verksamhet har föreståndaren att till socialstyrelsen avgiva rapporter på sätt, denna myndighet föreskriver.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående bidrag av statsmedel till täckande av viss del av resekostnader för medellösa arbetssökande;

given Stockholms slott den 30 juni 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung göra veterligt: att sedan riksdagen, med bifall till Vår därom gjorda framställning, på extra stat för år 1917 anvisat ett förslagsanslag av 10 000 kronor att utgå såsom bidrag till resekostnader för medellösa arbetssökande, som av arbetsförmedlingsanstalt anvisats arbete å annan ort än där de vistas, hava vi funnit gott förordna följande att från och med år 1917 lända till efterrättelse tillsvidare så länge anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande utgår:

§ 1.

Offentlig arbetsförmedlingsanstalt, som helt eller delvis förskotterat eller bekostat medellös arbetssökandes resa å järnväg för tillträdande av honom genom anstalten å annan ort inom riket anvisad anställning, må åtnjuta bidrag av statsmedel till täckande av hälften av berörda resekostnad under förutsättning:

1) att vid resans anträdande överenskommelse om anställningen var träffad eller med skäl kunde förväntas komma till stånd;

2) att kontanta medel icke för ändamålet utbetalats till den arbetssökande, utan järnvägsbiljett (3:dje klassen) för resan tillhandahållits honom genom anstaltens försorg;

3) att priset för biljetten icke understigit en krona; samt

4) att, därest biljettkostnaden överstigit femton kronor, överskjutande del icke må tagas i betraktande vid beräknande av statsbidragets storlek.

§ 2.

Arbetsförmedlingsanstalt, som önskar komma i åtnjutande av sådant statsbidrag, som i § 1 sägs, har att efter utgången av varje kvartal, varunder kostnader i berörda hänseende utgått, till socialstyrelsen ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökan om bidrags utbekommande.

Vid ansökningen skall vara fogad en av anstaltens föreståndare eller kassaförvaltare upprättad samt av ordföranden i styrelsen för anstalten eller annan behörig person styrkt redogörelse, upptagande för varje särskilt fall, för vilket bidrag sökes:

1) den arbetssökandes namn och yrke;
2) biljettpriset och det begärda bidragets belopp; samt
3) upplysning i övrigt rörande de i § 1 angivna förutsättningar.

Efter granskning av sålunda gjorda ansökningar har socialstyrelsen att snarast möjligt jämte eget utlåtande överlämna desamma till Kungl. Maj:ts prövning.

§ 3.

Beviljat bidrag utbetalas genom socialstyrelsen till vederbörande arbetsförmedlingsanstalt.

§ 4.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad här är stadgat, kunna finnas påkallade, meddelas av socialstyrelsen.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 juni 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Civildepartementet.) *Oscar von Sydow.*

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående understöd av statsmedel till befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket;

given Stockholms slott den 30 juni 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan riksdagen, med bifall till Vår därom gjorda framställning, för år 1917 på extra stat anvisat ett förslagsanslag av 70 000 kronor till befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket, Vi funnit gott att — med upphävande av i ämnet gällande kungörelse av den 5 februari 1915 — förordna följande att lända till efterrättelse tillsvidare, så länge anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande utgår:

§ 1.

Understöd må tilldelas arbetsförmedlingsanstalt, som anordnats av landsting, hushållningssällskap och kommuner samt andra institutioner, var för sig eller i förening, under förutsättning

att arbetsförmedlingen avser allt slags arbete för såväl män som kvinnor samt i regel icke medför några särskilda kostnader för arbetsgivare och arbetare, som anlita densamma;

att vid arbetsförmedlingen hänsyn i främsta rummet tages till, att arbetsgivare erhåller den bästa möjliga arbetskraft och arbetare det arbete, vartill han bäst ägnar sig;

att ledningen av arbetsförmedlingen utövas av en styrelse, bestående dels en opartisk ordförande jämte för honom utsedd suppleant och dels ledamöter jämte suppleanter för dem, vilka till lika antal utses bland arbetsgivare och arbetare;

att vid arbetsförmedlingen användes ett av socialstyrelsen godkänt arbetssätt och expeditionssystem; samt

att statistiska uppgifter rörande verksamheten, i den mån så lämpligen kan ske, ställas till socialstyrelsens förfogande.

§ 2.

Mom. 1. Understöd må erhållas till bestridande av samtliga för arbetsförmedlingen nödvändiga utgifter för:

a) postporto;

b) abonnemang å rikstelefon;

c) telegram och interurbana telefonsamtal; samt

d) tryckning av formulär och blanketter.

Mom. 2. Efter prövning i varje fall kan därjämte erhållas understöd till bestridande av kostnaderna dels för avlöning av sådan personal, som särskilt anställts för förmedling av arbete inom vissa yrkesspecialiteter, dels ock för de särskilda anordningar, som vidtagits för arbetsförmedling för landsbygdens behov, för samarbetet mellan anstalterna samt för anställande i arbete av värnpliktiga och fast anställt manskap i armén och marinen efter avslutad militärtjänstgöring.

§ 3.

Ansökning om understöd skall vara ställd till Kungl. Maj:t och — åtföljd av nödiga handlingar till styrkande av att de uti § 1 för understödets åtnjutande stadgade villkor blivit fullgjorda samt, vad angår det i § 2 mom. 1 omförmälda understöd, styrkt uppgift å det belopp, vartill de i momentet angivna särskilda utgiftsposterna uppgått, ävensom övriga handlingar, som till stöd för ansökningen åberopas, — före den 1 mars ingivas till socialstyrelsen, som har att före den 1 därpå följande maj med eget utlåtande till Kungl. Maj:t insända de sålunda inkomna ansökningshandlingarna.

§ 4.

Beviljat understöd skall till vederbörande utbetalas genom socialstyrelsen, som det tillkommer att härom meddela närmare föreskrifter ävensom att tillse, att de för understöds åtnjutande av Kungl. Maj:t föreskrivna villkor varda fullgjorda.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamlingen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 30 juni 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Civildepartementet.) *Oscar von Sydow.*

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

med närmare bestämmelser för verkställighet av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

given Stockholms slott den 11 juli 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med tillämpning av 9 § i lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — nedan benämnd förfoganderättslagen —, funnit gott i nåder förordna som följer:

§ 1.

Har Konungen jämlikt förfoganderättslagen förordnat om avstående av vara eller om beslag å vara och varder ej åt särskild myndighet lämnat sådant uppdrag, som här nedan i § 2 sägs, översändes förordnandet till Konungens vederbörande befallningshavande, som, därest förordnandet avser all inom landet eller inom viss del därav eller å viss ort befintlig vara av angivet slag, låter kungörelse om förordnandet ofördröjligen anslås å lämpliga platser inom den eller de kommuner, som förordnandet berör, men eljest ombesörjer, att förordnandet så snart ske kan delgives den, som innehar varan.

§ 2.

Där Konungen vid meddelande av förordnande om avstående av vara prövar lämpligt uppdraga åt särskild myndighet att meddela föreskrifter om den ort, till vilken varan skall forslas eller å vilken den skall uppläggas, om den tid, då sådant skall verkställas, samt om övriga med förfogandet sammanhängande ämnen, skall förordnandet överlämnas till nämnda myndighet, som har att översända detsamma jämte eget beslut i ärendet till Konungens befallningshavande, genom vars försorg såväl förordnandet som sistnämnda beslut kungöras på sätt i § 1 är stadgat eller delgivas varans innehavare.

Uppdrag, som nu nämnts, må icke avse ersättningsfrågor.

§ 3.

Har Konungen förordnat om avstående av vara och har i förordnandet eller genom beslut av myndighet, varom i § 2 sägs, blivit bestämt, att varan skall forslas till ort, utom det län, där den vid tiden för förordnandets eller beslutets kungörande eller delgivning befann sig, tillkommer det Konungens befallningshavande att genom beslut, som kungöres på sätt i § 1 är stadgat eller delgives varans innehavare, bestämma den plats inom länet och den tid, å vilken varan skall av innehavaren avlämnas; och åligger det denne att ombesörja varans avlämnande å sålunda bestämd plats och tid med rätt till ersättning för kostnaden för varans forsling till nämnda plats.

Skall varan från avlämningsplatsen forslas vidare eller där uppläggas, ombesörjer Konungens befallningshavande de åtgärder, som för sådant ändamål erfordras. Kostnaden härför gäldas av statsmedel.

§ 4.

Har Konungen förordnat om beslag å all inom landet eller inom viss del därav eller å viss ort befintlig eller viss innehavare tillhörig vara av angivet slag, åligger det innehavaren utav sådan vara, i den mån han av förordnandet beröres, att lämna uppgift angående det förråd därav, som hos honom förefanns vid den tidpunkt, från vilken förordnandet, enligt vad i § 8 sägs, skall lända till efterrättelse, samt hur mycket av

det förefintliga förrådet, som per vecka är för innehavaren eller den, som av honom njuter kost eller stat, eller för av innehavaren idkad näring oundgängligen behövlig. Uppgiften skall senast å sjunde dagen efter den tidpunkt, som nyss är sagd, inlämnas eller med posten insändas till finansdepartementet eller den särskilda myndighet, som må hava i förordnandet bestämts. Erfordras förnyad uppgift, vill Konungen därom särskilt förordna.

§ 5.

Har jämlikt 3 § i förfoganderättslagen framställning gjorts hos Konungens befallningshavande om hävande av beslag, skall Konungens befallningshavande ofördröjligen med eget yttrande insända framställningen till Konungen.

§ 6.

Har Konungen meddelat förordnande jämlikt 4 § i förfoganderättslagen och varder ej åt särskild myndighet lämnat sådant uppdrag, som i § 7 här nedan sägs, översändes förordnandet till Konungens vederbörande befallningshavande för delgivning med innehavaren av den egendom, som i förordnandet avses.

§ 7.

Där Konungen vid meddelande av förordnande, som i § 6 avses, prövar lämpligt uppdraga åt särskild myndighet att meddela föreskrifter om den tidrymd och den omfattning, vari industriell anläggning, järnväg, fartyg, byggnad eller annan egendom skall tagas i anspråk, om arten av det arbete, som skall med egendomen bedrivas, om den förändring eller förflyttning med avseende å egendomens inredning eller utrustning, som erfordras, därest förändring eller förflyttning i sådant avseende i förordnandet påbjudits, om tid för fullgörandet av leveranser och transporter samt om övriga med förfogandet sammanhängande ämnen, överlämnas förordnandet till nämnda myndighet, som har att översända detsamma jämte eget beslut i ärendet till Konungens befallningshavande för delgivning med egendomens innehavare.

Uppdrag, som nu nämnts, må icke avse ersättningsfrågor.

§ 8.

Förordnande, som jämlikt förfoganderättslagen meddelas av Konungen, så ock beslut, som enligt denna förordning meddelas av Konungens befallningshavande eller särskild myndighet, skola, där ej annorlunda bestämmes, lända till efterrättelse från och med det kungörelse om förordnandet eller beslutet blivit jämlikt § 1 anslagen eller förordnandet eller beslutet delgivits vederbörande.

Om delgivning enligt denna förordning skall gälla vad om delgivning av stämning är stadgat. Kostnaden för delgivningen gäldas av statsmedel.

Då kungörelse anslås eller förordnande delgives, skall Konungens befallningshavande tillse, att exemplar av förfoganderättslagen och denna förordning finnas å samma plats anslagna eller varda vederbörande tillställda.

§ 9.

Då jämlikt 4 § i förfoganderättslagen anläggning eller annan egendom ställes till kronans förfogande för längre tid än fyrtioåtta timmar, skall före begagnandet beskrivning å egendomen upprättas, där utredning om egendomens då varande skick antages eljest icke sedermera kunna förebringas och något avsevärt dröjsmål icke finnes genom förfarandet för kronan uppstå. Sådan beskrivning skall alltid upprättas, då förändring av egendomens inredning eller utrustning föreskrivits. Beskrivningen skall genom Konungens befallningshavandes försorg upprättas i två exemplar, vilka underskrivas och utväxlas av avlämnaren och Konungens befallningshavande.

§ 10.

Då på grund av förordnande vara till kronan avstått eller anläggning eller annan egendom jämlikt 4 § i förfoganderättslagen tagits i anspråk, skall bevis härom medde-

las i förra fallet av Konungens befallningshavande och i senare fallet av Konungens befallningshavande eller, därest åt särskild myndighet lämnats sådant uppdrag, som i § 7 här ovan sägs, av denna.

§ 11.

I fråga om de grunder, efter vilka ersättning skall utgå, samt tid och sätt för ersättningens bestämmande och erläggande skola, jämte det stadgandena i gällande rekvisitionslag och rekvisitionsförordning i tillämpliga delar lända till efterrättelse, tillika gälla här nedan i §§ 12 och 13 meddelade bestämmelser.

§ 12.

Har vara jämlikt förfoganderättslagen tagits i beslag, tillkommer det den av de i rekvisitionslagen omförmälda värderingsnämnder, efter vars taxa eller prövning ersättning skall utgå, om varan avstås, att avgöra av beslaget föranledda ersättningsanspråk.

§ 13.

1. Där jämlikt förfoganderättslagen vara, tjänstbarhet eller annat tagits i anspråk eller beslag meddelats, skall, om ersättning påfordras, skriftlig ansökning härom göras hos Konungens befallningshavande.

2. Är pris å det, för vilket ersättning yrkas, upptaget i taxa, som uppgjorts jämlikt rekvisitionslagen eller eljest behörigen fastställts, varde, sedan Konungens befallningshavande prövat och bestämt ersättningens belopp, denna genast mot kvitto, som må tecknas å ansökningen, utbetald till den ersättningsberättigade eller ock, om den ersättningsberättigade ej är tillstädes, med allmänna posten mot mottagningsbevis till vederbörande översänd.

3. Menar någon att tillämpning av taxa i fråga om honom tillerkänd ersättning för vara har på grund av särskilda omständigheter innefattat synnerlig obillighet, och vill han, med begagnande av den honom i sådant fall tillkommande rätt draga sitt anspråk å ytterligare ersättning under riksvärderingsnämndens prövning, göre hos riksvärderingsnämnden ansökan om sådan ytterligare ersättning genom skriftlig inlaga, vilken bör ingivas till nämndens ordförande inom tjugu dagar från det ersättningen enligt taxan blivit honom tillerkänd; och bör den klagande vid denna inlaga foga de handlingar, han vill åberopa till stöd för sin talan.

4. Avser yrkande, som i mom. 1 sägs, ersättning för sådan egendom, som icke finnes i gällande taxa upptagen, skall Konungens befallningshavande, sedan i de fall, då sådant kan vara erforderligt, besiktning eller undersökning ägt rum, överlämna ansökningen eller utdrag av densamma i erforderliga delar jämte eget utlåtande och andra till ärendet hörande handlingar till vederbörande lokala värderingsnämnd. Den lokala värderingsnämnden åligger att pröva och avgöra ärendet, dock att nämnden, om den jämlikt stadgandet i § 12 i rekvisitionslagen finner ärendet vara av beskaffenhet att böra avgöras av riksvärderingsnämnden, har att ofördröjligen inhämta besked från denna, huruvida sådan förundersökning eller förhandling, som i § 20 mom. 3 i rekvisitionsförordningen sägs, i ärendet erfordras eller ej, och, där dylik handläggning av ärendet icke tarvas eller sedan densamma avslutats, utan uppehåll överlämna handlingarna i ärendet till riksvärderingsnämnden.

Är framställningen om ersättning föranledd av beslag, åligger det Konungens befallningshavande att, sedan erforderlig besiktning eller undersökning ägt rum, överlämna handlingarna jämte eget yttrande till den värderingsnämnd, som efter ty i § 12 här ovan sägs skall pröva anspråket.

§ 14.

Ersättning, som i förfoganderättslagen avses, skall, där så ske kan, erläggas kontant, vartill nödiga medel rekvireras från statskontoret, men eljest genom anvisning, varom i § 14 mom. 1 av rekvisitionslagen sägs. Anvisning må utställas, förutom av statskon-

toret jämväl av Konungens befallningshavande och av sådan särskild myndighet, varom i §§ 2 och 6 här ovan sägs. Anvisningar skola numreras i fortlöpande nummerföljd.

Till gäldande av sådan kostnad, varom i §§ 3 och 8 förmäles, äge Konungens befallningshavande, när behöriga verifikationer föreligga, rekvirera nödiga medel från statskontoret.

§ 15.

Konungens befallningshavande och den särskilda myndighet, åt vilken uppdrag jämlikt § 2 eller § 6 här ovan lämnats, skola föra förteckning över de jämlikt förfoganderättslagen och denna förordning meddelade, till myndigheten överlämnade förordnanden och beslut. Har annan myndighet än statskontoret utställt anvisning, som i § 14 sägs, åligger det myndigheten att inom tio dagar därefter till statskontoret insända uppgift om anvisningens nummer, det belopp, varå den lyder, dagen för dess utställande samt den, till vilken anvisningen blivit utställd.

§ 16.

1. Då järnväg, kanal eller slussverk tagas i anspråk utan att hava helt och hållet ställts till kronans förfogande, bör uti sådan anläggnings förmåga att betjäna allmänheten icke göras större intrång, än behovet oundgängligen kräver.

2. Då i mom. 1 omnämnd anläggning ställes till kronans förfogande eller dess förmåga att betjäna allmänheten inskränkes för utförande av transporter med mera dylikt för kronans räkning, skall anläggningens innehavare meddela Konungens befallningshavande underrättelse om den enskilda trafikens upphörande eller inskränkande.

§ 17.

Därest de Konungens befallningshavande enligt denna förordning åliggande tjänsteförrättningar icke skulle med de hos Konungens befallningshavande anställda tjänstemän medhinnas, skall Konungens befallningshavande förordna extra tjänstemän till erforderligt antal.

§ 18.

Den, vilken uraktlåter att fullgöra honom enligt § 3 första stycket eller § 4 åliggande skyldighet eller mot bättre vetande avgiver oriktig uppgift, som i § 4 sägs, eller som med vetskap om föreskrift, som blivit jämlikt bestämmelserna i denna förordning meddelad, åsidosätter nämnda föreskrift eller underlåter att vidtaga åtgärd, som på honom ankommer för dess behöriga fullgörande, dömes, där ej gärningen eljest är med straff belagd, till böter från och med tio till och med tiotusen kronor.

§ 19.

Allmän åklagare har att tala å förseelse, varom i § 18 sägs, ändå att angivelse därom ej skett.

§ 20.

Av böter, som enligt denna förordning ådömts, tillfalla en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 april 1917. Har samma dag kostnad, varom i §§ 3 ooh 8 sägs, ännu icke blivit i föreskriven ordning gulden, skola stadgandena i § 14 fortfarande äga tillämpning i fråga om ersättningens bestämmande och erläggande. Beträffande sådan under förordningens giltighetstid begången förseelse, varom i § 18 förmäles, skall vad där är stadgat fortfarande gälla.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 11 juli 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Justitiedepartementet.) BERNDT HASSELROT.

Yrkesinspektionens verksamhet
under *april—juni* år 1916.

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för april—juni 1916.

Antal	Yrkesinspektören i distriktet									Sprängämnesinspektören	Yrkesinspektrisen	Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX			
inspekterade arbetsställen	73	152	68	140	240	244	80	129	124	10	22	**1 282**
med sammanlagt arbetarantal	7 234	15 479	2 346	6 365	4 555	7 434	4 895	5 619	3 453	690	3 712	**61 782**
med sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.) . .	8 173	28 628	4 897	18 776	7 285	17 942	17 550	31 752	46 946	1 120	—	**183 069**
förrättnings- och resedagar: för yrkesinspektören .	44	44	38	26	54	54	26	48	46	27	34	**441**
» assistenten	7	54	6	52	99	33	15	11	19	—	—	**296**
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	23	117	25	57	122	114	32	87	36	14	9	**636**
inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning . . .	29	21	36	20	31	39	29	55	74	—	—	**334**
mindre » . . .	57	92	73	47	56	136	67	122	110	—	—	**760**
inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning . . .	—	—	—	2	—	4	—	1	—	—	—	**7**
mindre » . . .	3	—	—	5	—	6	33	—	—	—	—	**47**
inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar .	47	7	—	6	49	106	21	3	7	—	—	**246**
inkomna anmälningar om olycksfall i arbete . .	457	574	261	385	886	774	645	841	740	11	—	**5 574**
därav med dödlig utgång	1	7	3	5	10	7	5	14	9	—	—	**61**
framställning till Konungens befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	—	—	1	1	1	5	4	9	1	—	—	**22**
anmälningar till åtal . .	—	—	1	2	5	25	16	4	9	—	—	**62**
lämnade eftergifter . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för april—juni 1916.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	70	150	32	4	60	141	178	109	2	**746**
Använda eff. hästkrafter . .	1 235	3 365	537	122	832	1 427	2 280	766	43	**10 607**
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . .	52	45	23	4	24	51	30	74	20	**323**
Sysselsatta arbetare	187	175	70	20	46	170	54	201	54	**977**
Använda eff. hästkrafter . .	101	277	69	4	43	120	100	224	86	**1 024**
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	110	118	159	111	23	214	151	202	29	**1 117**
Sysselsatta arbetare	2 336	1 049	1 241	1 170	334	2 401	359	1 272	124	**10 286**
Använda eff. hästkrafter . .	264	592	1 410	2 518	335	775	3 165	2 670	178	**11 907**
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	**232**	**313**	**214**	**119**	**107**	**406**	**359**	**385**	**51**	**2 186**
Sysselsatta arbetare [1]	**2 523**	**1 224**	**1 311**	**1 190**	**380**	**2 571**	**413**	**1 473**	**178**	**11 263**
Använda eff. hästkrafter . .	**1 600**	**4 234**	**2 016**	**2 644**	**1 210**	**2 322**	**5 545**	**3 660**	**307**	**23 538**
Förrättnings- och resedagar . .	73	122	81	79	192	147	118	101	51	**964**
Lämnade skriftliga meddelanden	2	36	21	1	24	27	33	26	—	**170**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	3	50	51	33	18	20	23	31	5	**234**
mindre »	—	30	104	42	33	28	47	45	8	**337**

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för april—juni 1916.

Antal	Bergmästaren i distriktet						Summa
	norra	Gävle—Dala	östra	mellersta	västra	södra	
inspekterade arbetsställen	2	—	3	12	2	6	**25**
med sammanlagt antal arbetare	2 458	—	52	1 006	240	2 029	**5 785**
» » kraftbelopp (eff. hkr.) . . .	6 300	—	60	4 428	953	3 410	**15 151**
förrättnings- och resedagar: för bergmästaren	6	—	—	12	2	9	**29**
» gruvingenjören	—	—	3	4	—	—	**7**
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion) . . .	—	—	2	3	—	4	**9**
inkomna intyg över besiktning och provning av hissar eller kranar	—	—	—	—	—	—	—
inkomna anmälningar om olycksfall	89	169	21	96	23	137	**535**
därav med dödlig utgång	1	3	2	1	1	—	**8**
lämnade eftergifter	1	—	—	—	—	—	**1**

[1] Arbetarna inom jordbruket ej medräknade.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

101. En 71-årig arbetare P., som var anställd vid ett pappersbruk, skadades vid fall genom en hissöppning så svårt, att döden inträdde följande dag på grund av inre skador. Han hade vid olyckstillfället infört en tom vagn i fabrikens varuhiss, som befann sig i andra våningen, och synes hava stått med ena foten på hissgolvet, antingen under sökande efter en spak att lägga som stopp framför vagnshjulen eller ock i avsikt att medfölja hissen, vilket senare dock dels genom anslag, dels genom muntliga tillsägelser uttryckligen förbjudits. I samma ögonblick signalerades från första våningen, att hissen behövdes, och då P. ej med svarsignal angav, att hissen var upptagen, sattes densamma igång från den nedre våningen. Strax därefter hördes ett skrik och P. syntes falla ur hissen, dragande vagnen efter sig. Av kamraterna fördes han, som var vid full sans, till sjukhuset där han, som ovan nämnts, avled.

102. Under arbete med ångprovning av en nyinstallerad ångpanna blevo tvenne värmeledningsmontörer A. och S. skållade av utströmmande vatten och ånga. Pannan hade monterats av personal från den levererande verkstaden, varvid dock packningen kring rensluckan blivit uteglömd. Ovannämnda arbetare hade fått i uppdrag att inlägga den 9 mm. tjocka packningen, som utgjordes av gummi med väv och metallinlägg. Sedan detta blivit verkställt, varvid packningen sammanpressades till 6 mm. tjocklek, uppeldades pannan för provning; samtidigt skulle säkerhetsventilerna justeras, varför de inställdes för 7·5 kg. Pannan var garanterad för 9 kg. ångtryck och 13·5 kg. vattentryck. När ångtrycket stigit till 8 kg., blåstes en bit av den nyss inlagda packningen ut av ångan, som hastigt fyllde maskinrummet. S. lyckades rädda sig ut genom dörren och fick endast några brännsår i ansiktet och å händerna, men A. försökte först komma ut genom ett fönster, vilket misslyckades, emedan detsamma bestod av järnramar med alltför små luckor, varför även han måste söka sig fram till dörren. I hastigheten snavade han över något föremål på golvet, föll omkull och brände sig ytterligare av det på golvet befintliga varma vattnet. A. omhändertogs av kamrater och erhöll skyndsamt läkarvård, men kunde ej räddas, utan avled fem dagar efter olyckshändelsen.

Av polisundersökningen framgick, att orsaken till olyckan måste anses ligga i det stora avståndet mellan bultarna till rensluckan, varigenom packningen, som lades innanför bultarna, icke fick tillräckligt stöd. Yrkesinspektören framhöll, att om pannan kalltryckts efter uppläggningen, hade ovannämnda bristfällighet säkert konstaterats, varigenom olyckan kunnat undvikas. Ävenså fästes uppmärksamheten på vådan av järnramsfönster med för små öppningar; möjligt är ju att A. undsluppit med livet, om han lyckats komma ut genom fönstret.

103. Vid arbete med sprängning av tunnel förolyckades en arbetare N. Olycksfallet inträffade i en c:a 10 m. hög tunnel, insprängd i berg av silurisk skiffer, som i sin lagring företer kastningar. Ett hisschakt hade sprängts ned till tunnelöppningen, och i dess skärning med tunneln hade nattskiftlagets förman föregående kväll varit uppe och rensat taket från alla skönjbara lösa stenar. Trots detta försiktighetsmått lossnade vid olyckstillfället en del stenar från just denna del av taket och nedföllo på N., som fick hjärn-

skålen intryckt med påföljd att han omedelbart avled. Yrkesinspektören föreskrev med anledning av det inträffade, att ett skyddstak av försträvad plank skulle uppsättas under hisschaktets skärning med tunneln.

104. Ett dödsfall, förorsakat av högspänd elektrisk ström, inträffade vid ett större kraftverk. 3-faslinjens genomföringar i ställverket skulle dammtorkas och beordrades för detta arbetes utförande en 2:dre maskinist J. med biträde av en montör W. Driftingenjören F. beordrade W. att hos 1:ste maskinisten på kontrollrummet avhämta tillståndsbevis att arbeta i högspänningsavdelningen och gav honom därjämte sträng tillsägelse att ej under arbetet avlägsna sig från J. Återkommen från kontrollrummet fick W. på förfrågan hos F., varest J. arbetade, det svar, att han var i transformatorbåset n:r 4, varefter W. avlägsnade sig. Strax därpå inträffade en kortslutning, och vid undersökning visade det sig, att den uppstått i transformatorbåset n:r 3, där W. hittades livlös med svåra brännskador, erhållna genom kontakt med eller överslag från en 4 000 volts spänningsförande linje. Upplivningsförsök med pulmotor vidtogos omedelbart, men utan resultat.

Olycksfallet synes hava förorsakats av W:s missuppfattning av order eller förväxling av transformatordörrarna. Vid det aggregat, som förorsakade olycksfallet, fanns emellertid en anslagstavla, angivande detsamma som livsfarligt.

Med anledning av det inträffade har yrkesinspektören föreslagit arbetsledningen att vid arbeten å linjer och maskiner, tillhörande kraftverket, å desamma uppsätta röda skyltar, med text i vitt, angivande huruvida linjen resp. maskinen är spänningsförande eller ej. Såsom exempel på text må anföras: »kortsluten och jordförbunden», »varning», »personal ute på denna linje» o. s. v. Dessutom bör ansvarsmaskinisten noggrant tillse, att alla försiktighetsmått äro vidtagna, innan arbeten å linjer eller maskiner påbörjas.

105. Under arbete med skogsavverkning skadades en arbetare N. så svårt, att döden troligen omedelbart följde. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men av vid företagen undersökning antecknade omständigheter har man kunnat sluta sig till att olyckan tillgått på följande sätt. N. hade på morgonen börjat fälla björkar och hade därunder vid ett tillfälle avkapat ett träd, som i fallet fastnade i ett annat träd. För att bespara sig arbetet med trädets lösgörande kapade han även det träd i vilket det första fastnat. I fallet fastnade båda träden i ett tredje, varför han upprepade förfarandet med kapningen. På detta sätt hade han fått flera träd att vackla. När han, stående på en vedtrave, försökte draga omkull dem, föllo de, men sannolikt ej i av honom beräknad riktning, ty när han anträffades, låg han fastklämd mot vedtraven med 8 st. 5 à 6 tums träd över sig. Halsen och ryggen voro avbrutna, likaså armar och ben på flera ställen.

106. En arbetare V., som var anställd vid ett kraftverk, ådrog sig under vedkapning ett sår i ena tummen, vilket sedermera förorsakade hans död. V. skulle avkapa en stock, som var så grov, att kaptrissan ej kunde avskära densamma. När trissan skurit igenom så långt dess diameter tillät, kastade den undan stocken, varvid V. halkade och fick högra tummen mot klingan, som klöv densamma upp till första leden. Han begav sig omedelbart till sjukstugan på platsen, där han förbands, och besökte läkare följande dag. I trots därav inställde sig ros i såret med påföljd att V. avled c:a en månad efter olycksfallet.

107. I närheten av en kraftstation inträffade under nedan angivna omständigheter ett jordras, varvid en arbetare N. ljöt döden. Nämnda kraftstation, som blott är en provisorisk anläggning, ligger vid stranden av en älv nedanför en i c:a 45° lutning gående 15 m. hög slänt, på vars krön står en 3 m. hög träbock, uppbärande linskiva för draglinorna från kraftstationen till en yllefabrik, belägen omkring 12 m. innanför sluntkrönet. Mellan stationens åt slänten vettande vägg och sluntens nedersta del går en väg till en tull-

kvarn. Utan några som helst föregående varningstecken inträffade ett jordskred, av c:a 12 m. bredd och 0.75 m. tjocklek, nästan mitt för linskivebocken, ända uppifrån krönet och ned till vägen. Jordmassan rasade över denna, rev ned en stenmur, som stod mitt för kraftstationen, tryckte in väggen och framsidan av taket samt fyllde till största delen den åt land vända hälften av kraftstationen, begravande N. helt och hållet. Tillskyndande kamrater lyckades först efter 6 timmars arbete gräva ut honom och funno honom då totalt krossad.

De genom skredet blottade jordlagren visade sig till sin övre hälft väsentligen bestå av sand; den nedre hälften däremot var starkt genomsprängd av blålera. Sluttningen var ganska tätt bevuxen med träd och buskar, men har detta troligtvis bidragit till raset, därigenom att deras rötter sammanbundit ytan till ett sammanhängande skikt, som hindrat det genom föregående snösmältning och stark nederbörd uppkommande vattnet att taga sig fram och i stället tvingat det gå under skiktet, varvid detta underminerats. Arbetsledningen har beslutat att till förhindrande av olyckans återupprepande stärka slänten medelst pålning och uppförande av en stark mur på vägens översida, varjämte dräneringsarbeten skulle utföras.

108. Vid försök att på väg till sitt arbete ro över en älv drunknade en vid ett järnverk anställd hyttarbetare A. Enligt av åsyna vittnen gjorda iakttagelser hade A., som var ensam i sin eka, hunnit mitt ut på älven, då ekan syntes fastna, antagligen på en timmerlåns. Den roende försökte genom några kraftiga årtag komma över hindret med påföljd, att ekans för dök ned i den strida forsen, som välte farkosten. A. föll därvid i vattnet och hann blott uppge några kraftiga nödrop, innan han drogs ned i djupet.

På grund av det långa avståndet till stranden kunde intet göras för hans räddning. Vid polisförhöret framgick att det av vårfloden förorsakade höga vattenståndet gjorde det synnerligen riskabelt att befara älven.

109. En vid ett järnverk anställd martinförman L. blev under arbetet så svårt skadad, att han avled senare på dagen. Han var jämte en kamrat sysselsatt i martinverket med transport av kokiller på tralla, då en av kokillerna rubbades ur sitt läge, varför L. sökte att med ett järnspett hindra dess vidare förskjutning. Kokillen var emellertid för tung, varför spettet hastigt slogs upp och träffade L. i bröstet med påföljd, att han kastades baklänges mot en gjutflaska. I fallet slog han huvudet så hårt, att han genast förlorade medvetandet och sedermera avled under transporten till lasarettet.

110. Under arbete med lastning av latrinkärl på järnvägsvagn skadades en arbetare F. så svårt att han avled följande dag. F. stod på en lastbrygga och skulle stänga en dörr, varvid bomjärnet, som han fattat tag uti för att draga igen dörren, lossnade med påföljd, att han föll ned och spräckte huvudskålen.

111. Vid en järnvägsstation skulle en lokomotivstallbyggnad uppföras och inträffade därunder ett olycksfall, varvid en snickare S. miste livet. Man hade endast hunnit uppföra stolpresningen till väggarna samt takstolarna, på vilka senare några arbetare voro sysselsatta med att uppspika s. k. esar till underlag för takbräderna. Därvid inträffade, att en gaveltakstol, som var tillverkad av rått, fruset trä, brast vid hammarbandet med den påföljd, att takstolens fog vid nocken gick sönder och väggbandets hörnförbindning släppte. Härigenom lossnade en del väggstolpar, så att brädan å den ställning, på vilken S. arbetade, förlorade sitt stöd. S. sökte hålla sig fast i hörnstolpen och blev hängande c:a 1/2 minut, då stolpen gled ned från stensockeln och genom den häftiga stöten mot marken skakade ned honom, varvid han efter ett fall på c:a 3.5 m. slog hårt mot den frusna marken. Efter 10 minuters förlopp blev han i eftertelefonerad automobil forslad till sjukhuset, där läkaren konstaterade brott å hjärnskålen och ena lårbenet samt hjärnblödning. Döden inträdde efter två dagar.

112. En grovarbetare S., som var sysselsatt med kollossning ombord å ett angfartyg och som för tillfället stod på den s. k. tunneln i lastrummet, skulle av någon anledning hastigt upp på däck och hängde sig därför med händerna fast i vinschgölingen samt ropade att han ville följa med upp. Luckbasen gav vinschmannen order att sakta hyva upp. När S. lyfts c:a två fot släppte han plötsligt taget i gölingen och föll ner på tunneln samt därifrån med huvudet före i durken. S. blev omedelbart forslad till lasarettet, där han avled efter två dagar på grund av brott å skallens bas.

Till förekommande av dylika olyckshändelser har yrkesinspektören föreskrivit, att luckbasarna skola tillse, att ingen får hyvas upp med vinscharna, utan att för kommunikation med däck skall användas härför avsedda lejdare eller dylikt.

113. Under arbete i hyttan vid ett järnverk omkom en 19-årig arbetare A. Han skulle hjälpa den ordinarie malmfataren med lösspettning av malmmull i en malmficka och kröp oförsiktigt nog in i ficken genom en uttagsglugg för att bättre komma åt mullhögen, som »hängt upp» sig. Kort därefter inträffade ett ras, som genast observerades av A:s kamrater, vilka skyndade att gräva fram honom. Han påträffades efter 20 minuters arbete, men var då redan död på grund av kvävning. A. måste anses själv hava varit vållande till olyckan.

114. Å en bangård inträffade ett olycksfall, varvid banarbetaren L. skadade sig så svårt, att han avled c:a fem timmar senare. L., som vid olyckstillfället tjänstgjorde såsom stationskarl, hade varit behjälplig vid lossandet av några vagnflakar och kvarstod därefter å en tomvagn, som drogs ut från ett spår för att tillkopplas ett vagnssätt. Under vagnens gång hoppade L. utav, men föll så illa, att båda benen kommo under vagnshjulen och blevo avklippta, det ena ovanför, det andra nedanför knäet. Ehuru åtgärder genast vidtogos för att hämma blodflödet och all möjlig vård omedelbart ägnades den skadade, kunde hans liv icke räddas.

115. En 16-årig hantlangare L. blev vid rempåläggning under gång indragen i en axelledning. Axeln, som var 50 mm. i diameter och roterade 150 varv pr minut, hade fri ände c:a 300 mm. utanför remskivan och var försedd med krysskilspår. L. stod vid den fria änden och skulle pålägga remmen, under det att en medhjälpare S., som stod på ett par meters avstånd, skulle tillse att remmen ej gled av den drivna remskivan. Härunder fastnade L:s kläder i krysskilspåret och L. började slänga runt med axeln. S., som observerade olyckan, stoppade ögonblickligen motorn, men L. hade då redan fått ena armen avbruten på två ställen samt dessutom erhållit så svåra inre skador, att han avled efter fem dagar.

Med anledning av det inträffade besökte yrkesinspektören platsen och föreskrev att axeländan skulle avtagas tätt intill skivan eller omklädas med stillastående hylsa. Därjämte anbefalldes anordnandet av nollskiva för undvikande av rempåläggning under gång.

116. Å en bangård hittades en järnvägsarbetare L. liggande död i ett järnvägsspår. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men det framgick vid efteråt företagen polisundersökning, att L., som var sysselsatt med borrning av hål i en rälsskena, under arbetet suttit å en tvärs över spåret lagd planka med ryggen vänd mot en på samma spår några meter därifrån stående tom godsvagn, som av en å spåret inknuffad vagn sattes i rörelse, varvid L. blev överkörd och ögonblickligen dödad. Han fick därvid brott å halskotpelaren, sönderkrossning av bröstkorgen samt krosskador å huvudet och högra knäet.

Olyckan hade kunnat undvikas, om spåret hade varit blockerat eller särskild vakt anordnats.

117. Under vagnsväxling å en station fick en bromsare R. bröstkorgen krossad mellan buffertarna och avled efter några minuter. Växlingsarbetet synes hava utförts med noggrannhet och under iakttagande av reglementsenliga försiktighetsåtgärder samt med

vid dylikt arbete vant folk. Vid tillfället rådde stark storm och snöslask, varför det var mycket halt å bangården. Den förolyckade synes hava halkat, då han skulle stiga över rälsen, varigenom han förhindrats att i rätta ögonblicket passera förbi de båda vagnarnas buffertar.

Kortare meddelanden.

— Kollektivavtal, arbetsavtal m. m. —

Arbetslöner och arbetstider inom lantbruket i Danmark. I syfte att utröna lantarbetarnas löne- och arbetstidsförhållanden har det statistiske departement i Danmark i september 1915 föranstaltat en enquête, liknande den, som verkställdes 1905 och 1910. Frågeformulär hava sålunda utsänts till de inom det danska jordbruket verksamma arbetsgivar- och arbetarorganisationerna samt till ett antal enskilda större jordägare. Svar inkommo från 110 »landboforeninger» (arbetsgivarorganisationer), 720 »husmandsforeninger» (torpareföreningar), 40 lantarbetarföreningar och 950 enskilda lantbrukare. Från dessa sistnämnda erhöllos specificerade uppgifter för tillhopa 6 700 jordbruksarbetare. Organisationerna åter meddelade beräknade summariska uppgifter rörande förhållandena på resp. orter.

Vad *tjänstefolket* beträffar, hava på grundval av dylika summariska löneuppgifter nedan anförda riksmedeltal uträknats; dessa kunna, då stor överensstämmelse rått mellan de från arbetarna och de från arbetsgivarna härrörande uppgifterna, anses som goda uttryck för de verkligen rådande lönesatserna. Den kontanta årsavlöningen för manliga tjänare belöpte sig i genomsnitt till 441 kr., varav 285 kr. voro sommarlön och 156 kr. vinterlön; för kvinnliga utgjorde den 264 kr., resp. 153 kr. i sommarlön och 111 kr. i vinterlön. Kostens genomsnittliga värde har uppskattats till 354 kr. för manliga och 302 kr. för kvinnliga tjänare. Totalavlöningen uppgick alltså till 794 kr. för de förra och 566 kr. för de senare.

År 1910 utgjorde den kontanta genomsnittslönen för manliga tjänare 364 kr. och för kvinnliga 220 kr. pr år. En ökning har alltså ägt rum, uppgående till c:a 20 %, vilket emellertid är mindre än den under femårsperioden 1905—1910 försiggångna ökningen. Den under åren 1910—1915 inträdda stegringen av kostens värde, över 30 % för såväl manliga som kvinnliga tjänare, överstiger däremot betydligt motsvarande värdeökning under perioden 1905—1910.

Förutom nu anförda summariska löneuppgifter inhämtades, som nämnt, från ett större antal jordbrukare upplysningar om den lön, som *faktiskt* utbetalats till varje enskild arbetare under räkenskapsåret 1909—1910. De resultat, som genom dessa upplysningar vunnits, visa en rätt god överensstämmelse med de ovan refererade genomsnittssiffrorna.

Det tämligen detaljerade frågeformulär, på vilket individualuppgifterna upptagits, möjliggör en uppdelning av löntagarna i olika arbetarspecialiteter, på olika åldersklasser samt efter om de äro anställda på större eller mindre gårdar. Av de manliga tjänare, för vilka uppgifter lämnats, voro 56·5 %, av de kvinnliga 44·9 %, angivna som »tjenestekarle», resp. »tjenestepiger», d. v. s. drängar och pigor utan närmare specifikation, och för dessa kategorier uppgåvos i genomsnitt lönesatserna 341, resp. 229 kr. pr år. Vad fördelningen i åldersklasser angår, befinnes, att tjänarna genomgående äro äldre på de stora gårdarna än på de små. Lönen blir nästan undantagslöst högre för högre åldersklasser; för manliga tjänare blir dock genomsnittslönen inom den visserligen fåtaliga åldersklassen 35 år och däröver något lägre än inom klassen 25—34 år.

Den andra huvudgruppen av lantarbetare, *daglönarna*, uppdelas i fasta och tillfälliga, samt vidare efter om de arbeta i egen eller i arbetsgivarens kost. På de större gårdarna utföres daglönsarbetet till största delen av fasta daglönare; sådana förekomma däremot i mindre utsträckning på de mindre gårdarna. De fasta daglönarna arbeta oftast i egen kost, de tillfälliga i arbets-

givarens. Vad kvinnorna beträffar, är emellertid skillnaden mellan fasta och tillfälliga daglönare tämligen flytande; som fasta betecknas i regel sådana, som äro gifta med manliga fasta daglönare.

För de fasta manliga daglönarna i egen kost har på grundval av »landboföreningernes» och »husmands- og landarbejderforeningernes» uppgifter, vilka endast obetydligt divergerat, daglönen i genomsnitt för riket befunnits utgöra c:a 3 kr. om våren och sommaren, 3 1/3 kr. om hösten och 2 kr. om vintern; för de fasta manliga daglönarna i arbetsgivarens kost bliva motsvarande genomsnittstal 2, resp. 2 1/2 och 1 1/2 kr.

Utöver den kontanta lönen åtnjuta daglönare på vissa orter särskilda naturaförmåner, såsom fri bostad, ko- eller fårbete, fri vedskjuts m. m. Värdet av dessa förmåner har icke kunnat noggrant evalveras i penningar, men anses detsamma blott uppgå till obetydligt belopp.

Ehuru på grundval av föreliggande material ingen säker slutsats kan dragas angående daglönarens totala årsförtjänst, har denna dock kunnat approximativt uppskattas till c:a 850 kr. för fast manlig daglönare i egen kost och c:a 600 kr. för fast manlig daglönare i arbetsgivarens kost, detta under förutsättning, att arbete erhållits året om. I de anförda värdena äro även inräknade daglönarens genom ackordsarbete erhållna merförtjänst.

Sedan år 1910 har årslönen för den fasta daglönaren i egen kost stigit med c:a 23 % och sedan år 1872 med över 100 %.

Daglönen för tillfälliga manliga arbetare i egen kost utgör i genomsnitt för riket c:a 3 1/2 kr. om våren och sommaren, 3 3/4 kr. om hösten och 2 1/2 kr. om vintern; för dylika arbetare i arbetsgivarens kost bliva motsvarande värden resp. 2 1/2, 2 3/4 och 1 2/3 kr. Avlöningen för tillfälliga daglönare är sålunda något högre än för fasta, och utgör skillnaden i allmänhet 35—45 öre om dagen. Under åren 1910—1915 har lönen för tillfälliga daglönare stigit med en femtedel à en fjärdedel.

Beträffande såväl fasta som tillfälliga daglönare gälla de anförda siffrorna endast fullgoda arbetare. De individuella löneuppgifterna giva nämligen vid handen, att gamla daglönare avlönas sämre än unga och medelålders.

Daglönen för kvinnliga fasta daglönare i egen kost utgör i genomsnitt 2 kr. om våren och sommaren, 2 1/3 kr. om hösten och 1 1/2 kr. om vintern; när arbetsgivaren består kosten, blir daglönen i regel 50 öre mindre. Sedan år 1910 har daglönen för fasta kvinnliga daglönare i egen kost stigit med c:a 43 %.

De tillfälliga arbeterskornas daglön är något högre än de fastas. Skillnaden är dock icke stor, 20 à 30 öre.

Nettoarbetstiden per dag har av arbetarna uppgivits c:a 1/2 timma längre än av arbetsgivarna; i medeltal torde den kunna sättas till c:a 10 timmar om våren och sommaren, drygt 10 timmar om hösten och drygt 8 timmar om vintern.

I regel utgöra rasterna om sommaren c:a 2 1/3 timmar per dag, fördelade på 1/2 timmes måltidsraster för- och eftermiddag samt 1—2 timmars middagsrast. Om vintern tages en något kortare middagsrast samt en stunds paus för mellanmål, vilket ger en sammanlagd rastlängd av c:a 1 1/3 timme per dag.

Sedan år 1910 har den genomsnittliga arbetstiden i lantbruket något förkortats.

Under åren 1905—1910 skedde ingen nämnvärd förkortning; däremot minskades under åren 1897—1905 arbetsdagens längd med omkring en halvtimme.

— Socialförsäkring. —

Sjukkassekongressen i Eskilstuna. Den 23—25 juli innevarande år avhölls i Eskilstuna Sveriges allmänna sjukkasseförbunds femte kongress. Till deltagande i kongressen voro anmälda 190 ombud, representerande 81 sjukkasseorganisationer, därav 22 centralförsamlingar och 59 enskilda sjukkassor. På särskild inbjudan voro dessutom närvarande vid kongressen representanter för socialstyrelsen, pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten, vidare representanter för vederbörande danska och norska myndigheter, för de danska och norska sjukkassornas riksorganisationer m. fl.

Bland å dagordningen förekommande frågor märktes: om vissa ändringar i förbundets stadgar om tillsättande av en helt avlönad förbundskassör, om upprättande av distriktsorganisationer inom sjukkasseförbundet och antagande av stadgar för dem, om pensionering av sjukkasserörelsens funktionärer, om fortsättande av förbundets föreläsningsverksamhet, om anordnande av ett penninglotteri för upprättande av sanatorier och deras underhåll m. m., om önskvärda ändringar i pensionsförsäkringslagen i syfte att sjukhjälp från sjukkassa ej må räknas som inkomst vid beviljande av pension.

Frågan om upprättande av distriktsorganisationer och antagande av stadgar för dem bordlades till en kommande kongress. Spörsmålet angående pensionering av sjukkasserörelsens funktionärer föranledde endast ett allmänt uttalande från kongressens sida, vari kongressen förklarade sig för sin del icke för närvarande kunna åtgöra något i saken, men riktade en uppmaning till sjukkassorna att var för sig söka lösa frågan.

Rörande önskvärdheten av sådan ändring i pensionsförsäkringslagen, att sjukhjälp från sjukkassa ej må räknas som inkomst vid pensions beviljande, gjorde kongressen på förslag av förbundsstyrelsen det uttalande, som nedan återgivits.

I enlighet med förbundsstyrelsens förslag beslöt kongressen vidare, att en ny föreläsningskurs skulle anordnas i Göteborg vid årsskiftet 1917—1918.

Den väckta frågan om anordnande av ett penninglotteri för upprättande av sanatorier m. m. föranledde ingen kongressens åtgärd.

Vid kongressen förekommo föredrag av stadsläkaren i Gävle d:r R. von Post angående dödligheten i Sverige under de senaste 50 åren, särskilt i städerna, samt av sjukkasseinspektören, byråchefen Andersson om den nya svenska olycksfallsförsäkringslagen.

Till ledamöter i förbundsstyrelsens verkställande utskott återvaldes J. E. Berglund, Gust. Lindberg och C. Alfr. Svensson, Stockholm, samt nyvaldes E. V. Källman, Sundbyberg och J. O. Lindén, Karlskrona.

Nästa sjukkassekongress skall avhållas i Gävle 1919.

Kongressens uttalande angående ändring i pensionsförsäkringslagen återgives här nedan:

»Sveriges allmänna sjukkasseförbunds femte kongress finner det visserligen icke rimligt eller möjligt för den frivilliga sjukförsäkringen att tillfredsställande sörja för de sjukförsäkrade vid inträffad invaliditet, vid vilket tillfälle folkpensioneringen borde lämna ett värdigt underhåll till alla.

Men enär den frivilliga sjukförsäkringen tidigare, då samhället endast hade fattigvårdens allmosa att bjuda det arbetande folket på ålderdomens dagar, genom långvarig eller obegränsad sjukhjälp gjort sitt bästa för att skänka de gamla ett stöd utan fattigvårdskaraktär och då den genomförda folkpensioneringen, i all synnerhet under övergångsåren, bereder den fattige besvikelsen att icke kunna fylla den uppgift, som borde vara folkpensioneringens, anser sig Sveriges allmänna sjukkasseförbunds femte kongress å de pensionsbehövandes vägnar böra framföra en vördsam men uttrycklig vädjan till K. pensionsstyrelsen att betaga pensionsförsäkringslagen något av dess stränghet gent emot de pensionsberättigade genom att giva det stadgade avdraget å statspensionen som följd av pensionstagarens inkomst den hänsynsfullast möjliga tolkning. Speciellt vill kongressen hemställa, att understöd från sjukkassa icke måtte räknas som inkomst i lagens mening. Skulle detta icke låta sig göra i full utsträckning, varigenom dock ett ofta värdefullare bidrag än själva pensionen jämte denna tillförsäkras pensionstagaren, vilken ju genom tidigare inbetalningar före denna frivilliga pensionsförsäkringens inrättande, gjort sig berättigad till sjukbidraget, anhålles att åtminstone sjukbidrag från kassor, som väl lämna en rätt utsträckt men dock till viss tid begränsad sjukhjälp, må kunna utgå, utan att detta inverkar på statspensionens storlek.

Kongressen tillåter sig uttrycka den varma förhoppningen, att K. pensionsstyrelsen skall finna det möjligt att genomföra en lagtolkning i denna anda.

Skulle det trots allt visa sig ogörligt att på denna väg vinna någon lättnad för de pensionerade, vill kongressen mana de sjukkassor, vilka bereda en dylik utsträckt eller obegränsad sjukhjälp, att överväga, om icke skäl föreligga att omlägga kassornas verksamhet därhän, att deras sjukhjälp icke rycker undan pensionen för pensionsberättigade medlemmar och i stället sörja för en kortvarigare men så mycket effektivare sjukförsäkring.»

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna åtta månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 151 740 (131 265 under motsvarande tid år 1915). Under samma tid hava 8 757 olycksfall anmälts till anstalten (7 717 år 1915). Till begravningshjälp för 55 dödsfall har utanordnats 3 300 kronor (år

1915 2 700 kronor för 44 dödsfall), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 302 768 kronor (274 073 år 1915) samt för sjukhjälpsersättningar 249 921 kronor (226 447 år 1915), tillsammans 555 989 kronor (502 920 år 1915). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 51 (61 år 1915). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 247 fall (258 år 1915), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 902 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under juli 1916. Under juli voro alla viktigare industrier väl sysselsatta, och de som voro direkt berörda av beställningar för krigsändamål, arbetade under högtryck. Den manliga arbetskraftens bortströmning på grund av rekryteringen fortfor, och för dess ersättande rådde ständig efterfrågan på kvinnlig.

I kol- och järngruvorna var arbetstillgången fortfarande god. Tackjärnsindustrien erbjöd likaledes god sysselsättning, men brist på råmaterial gjorde sig ofta gällande. Vid järn- och stålverken var sysselsättningen mycket god. Inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna rådde liksom förut livlig verksamhet med övertidsarbete i stor utsträckning. Inom bleck- och stålplåtsindustrierna var situationen liksom förut mindre gynnsam, men de övriga metallbranscherna voro alltjämt mycket strängt upptagna. Bomullsindustrien var väl sysselsatt; inom väveribranschen förmärktes dock avmattning. Inom ylleindustrien rådde livlig verksamhet. Inom linneindustrien var arbetstillgången alltjämt tämligen god i Skottland men mindre god på Irland. Sysselsättningen var god inom juteindustrien och ganska god inom silkesindustrien. Skoindustrien var strängt upptagen, och stark efterfrågan på arbetskraft rådde. Inom läderindustrien var läget i stort sett gynnsamt, men förkortad arbetstid rapporterades inom vissa specialiteter. Inom beklädnadsindustrien var situationen i allmänhet fördelaktig; hos beställningsskrädderierna i London konstaterades dock en med säsongen sammanhängande konjunkturförsämring. De inom byggnadsindustrien anställda arbetarna hade rikliga arbetstillfällen. Inom tegelindustrien var arbetstillgången tämligen god och inom cementindustrien god med övertidsarbete i stor utsträckning. Inom den grafiska industrien och pappersindustrien rådde ganska god och inom bokbinderibranschen god arbetstillgång. Inom glas- och lervaruindustrierna var arbetstillgången i stort sett fortfarande god. I fråga om livsmedelsindustrien gäller samma omdöme. Jordbruket hindrades i början av månaden genom regn och kyla, men så snart väderleken blivit bättre, kunde det efterblivna arbetet tagas igen med tillhjälp av kvinnor och militär. Arbetstillgången för hamnarbetare var i det hela god utom på östkusten, där den var dålig. Tillgången på sjömän för handelsfartyg var något mindre än efterfrågan.

Fackföreningar med 939 165 medlemmar rapporterade 3 761 eller 0·4 % såsom arbetslösa vid slutet av juli månad mot 0·5 % vid slutet av närmast föregående månad och 0·9 % vid utgången av juli 1915.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under juli 1916. Läget å arbetsmarknaden hade under juli 1916 i stort sett samma prägel som under de föregående månaderna. Den livliga sysselsättning, som särskilt de för krigsändamål arbetande industrierna uppvisa, hade inom vissa yrkesgrenar sedan närmast föregående månad ytterligare stegrats. Även i jämförelse med juli 1915 kunde i många avseenden förbättring antecknas.

Inom bergsbruket, järn-, metall- och maskinindustrierna var verksamheten lika livlig som under föregående månader och delvis bättre än under samma månad föregående år. Förbättring i jämförelse med juni gjorde sig gällande inom de elektriska och kemiska industrierna. Likaledes uppvisade träindustrien och i synnerhet beklädnadsindustrien delvis gynnsammare läge än i juni. Inom livsmedelsindustrien uppvägdes försämring inom vissa grenar av förbättring inom andra. Byggnadsverksamheten undergick visserligen i stort sett ingen avsevärd förbättring, men å vissa orter förmärktes dock stegrad företagsamhet.

Sjukkassornas redovisning för sina i arbete varande medlemmar den 1 augusti visar minskning från den 1 juli med 6 382 eller 0·08 %. Nedgången träffade endast de sysselsatta männen, vilka minskades med 21 571 eller 0·48 % (mot 0·11 % föregående månad), under det att de arbetande kvinnorna ökades med 15 189 eller 0·39 % (mot 0·34 % föregående månad).

Inom fackförbunden voro vid juli månads slut av 822 053 redovisade arbetare 20 090 eller 2·4 % arbetslösa mot 2·5 % föregående månad, 2·7 % i juli 1915 och 2·9 % i juli 1914.

Enligt arbetsförmedlingsstatistiken kommo under juli på 100 lediga platser för män 77 arbetssökande mot 80 i juni samt på 100 lediga platser för kvinnor 154 arbetssökande mot 158 under föregående månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Ut- och invandring. —

Utvandringen från Sverige under andra kvartalet 1916. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar har under innevarande års andra kvartal varit betydligt större än under motsvarande tid förlidet år, i det den uppgick till 2 001 personer mot 1 254 samma tid i fjol.

Av utvandrarna under andra kvartalet 1916 hade 1 666 emigrerat till främmande världsdelar över Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg samt 335 över Kristiania, Trondhjem och Bergen. Dessutom hava under samma tid 354 personer från annat land utvandrat över svenska hamnar.

De i Sverige hemmahörande emigranterna hava under detta års sex första månader befordrats från ovannämnda svenska och norska hamnar i följande antal:

	1916				1916	1915
	Januari—mars	April	Maj	Juni	Summa januari—juni	
Stockholm	156	68	143	21	388	310
Malmö	199	83	109	57	448	400
Hälsingborg	39	21	33	8	101	112
Göteborg	384	498	558	67	1 507	614
Kristiania	136	127	77	64	404	415
Trondhjem	46	12	34	15	107	184
Bergen	1	5	1	—	7	7
Summa	**961**	**814**	**955**	**232**	**2 962**	**2 042**

Utvandringen under andra kvartalet år 1916 över svenska hamnar företer i jämförelse med samma tid år 1915 en ökning av 759 personer (från 907 till 1 666) eller 83·7 %, men över norska hamnar en minskning av 12 personer (från 347 till 335) eller 3·5 %. Av utvandrarna under andra kvartalet i år befordrades hälften eller 1 001 personer med svenska amerikalinjens ångfartyg »Stockholm» till Amerika.

Av de 2 001 svenska emigranter, som under andra kvartalet utvandrat över ovannämnda svenska och norska hamnar, voro 1 091 män och 910 kvinnor.

Emigrationen från Sverige under andra kvartalet av åren 1915 och 1916 fördelade sig, i den mån den gått över någon av de förut nämnda svenska och norska hamnarna, på rikets olika delar på följande sätt:

Län	Över svenska hamnar År 1916	Över norska hamnar År 1916	Över svenska och norska hamnar År 1916	År 1915
Stockholms stad	148	6	154	136
Stockholms län	41	—	41	37
Uppsala »	23	1	24	10
Södermanlands »	23	3	26	28
Östergötlands »	76	3	79	83
Jönköpings »	72	1	73	63
Kronobergs »	92	—	92	87
Kalmar »	154	1	155	156
Gottlands »	23	—	23	8
Blekinge »	87	4	91	89
Kristianstads »	90	3	93	91
Malmöhus »	91	4	95	106
Hallands »	122	2	124	95
Göteborgs och Bohus »	138	17	155	127
Älvsborgs »	111	40	151	136
Skaraborgs »	50	3	53	76
Värmlands »	84	117	201	301
Örebro »	22	6	28	44
Västmanlands »	10	3	13	15
Kopparbergs »	49	24	73	72
Gävleborgs »	74	16	90	68
Västernorrlands »	40	22	62	104
Jämtlands »	10	24	34	39
Västerbottens »	23	11	34	44
Norrbottens »	13	24	37	27
Hela riket	**1 666**	**335**	**2 001**	**2 042**
Från annat land	354			
Summa	**2 020**			

Från och med innevarande års början hava de månatliga uppgifterna angående emigrationen över svenska och norska hamnar kompletterats med uppgifter om utvandrarnas ålder i femårsgrupper. Utvandrarnas fördelning på vissa större åldersgrupper under *första halvåret 1916* framgår av nedanstående översikt:

Åldersgrupper	Män	Kvinnor	Summa
Absoluta tal			
Under 15 år	230	170	400
15—20 »	881	315	1 196
20—30 »	227	483	710
30—40 »	169	188	357
40—50 »	98	69	167
50 år och däröver	66	66	132
Summa	**1 671**	**1 291**	**2 962**
Relativa tal			
Under 15 år	13·8	13·2	13·5
15—20 »	52·7	24·4	40·4
20—30 »	13·6	37·4	24·0
30—40 »	10·1	14·6	12·0
40—50 »	5·9	5·3	5·6
50 år och däröver	3·9	5·1	4·5
Summa	**100·0**	**100·0**	**100·0**

Av samtliga 2 962 utvandrade under förra halvåret 1916 över svenska och norska hamnar tillhörde sålunda icke mindre än 1 196 eller 40·4 % åldersgruppen 15—20 år, 710 eller 24·0 % gruppen 20—30 år och 357 eller 12·0 % gruppen 30—40 år. Barn under 15 år utgjorde 13·5 % av hela antalet, och en tiondedel (10·1 %) hade uppnått 40 års ålder.

I fråga om utvandrarnas fördelning efter kön inom olika åldersgrupper förefunnos betydande skiljaktigheter. Mer än hälften (52·7 %) av männen tillhörde åldersgruppen 15—20 år, men endast en fjärdedel (24·4 %) av kvinnorna. Åldersgruppen 20—30 år var talrikt representerad bland kvinnorna eller med 37·4 % mot 13·6 % av männen. Inom övriga åldersgrupper var skillnaden i detta hänseende mindre betydande.

Av de 1 343 män, som utvandrat över svenska hamnar, voro 12·7 % barn under 15 år, mer än hälften eller 56·7 % tillhörde åldersgruppen 15—20 år, 10·8 % åldersgruppen 20—30 år och en femtedel (19·8 %) hade uppnått 30 års ålder. För de 328 män, som emigrerat över Norge utgjorde motsvarande siffror resp. 18·0, 36·6, 25·0 och 20·4 %. Den talrikaste åldersgruppen var sålunda i båda fallen 15—20-åringarna med resp. 56·7 och 36·6 %. Åldersgruppen 20—30 år var däremot, relativt taget, mer än dubbelt så talrikt företrädd bland utvandrarna över norska som svenska hamnar.

— Arbetsförmedling.

Sveriges köpmäns och affärsanställdas platsförmedling. Sveriges köpmäns och affärsanställdas platsförmedlingsförening har, sedan det förberedande organisationsarbetet slutförts,[1] den 1 juli påbörjat sin verksamhet. Föreningen bildades år 1915 på initiativ av Sveriges allmänna handelsförening och har till uppgift att bedriva en ändamålsenlig förmedling av platser för kontors- och butikspersonal av alla grader och inom alla branscher. I ett vid Stockholms minuthandlareförbunds årssammanträde hållet föredrag har föreningens föreståndare direktör Fredlund närmare redogjort för dess organisation och verksamhetssätt.

— Bostadsförhållanden. —

Kommunala bostadslån ur pensionsfonden. I syfte att understödja den kommunala verksamheten för bostadsproduktionens ökning hava under året lån ur pensionsfonden utlämnats åt 21 kommuner till ett sammanlagt belopp av 4 917 000 kronor. Av följande tablå framgår, vilka lånebelopp som begärts av samt beviljats åt de olika kommunerna.

Kommuner	Lånebelopp Ansökt Kr.	Lånebelopp Beviljat Kr.	Kommuner	Lånebelopp Ansökt Kr.	Lånebelopp Beviljat Kr.
Stockholm	1 700 000	1 300 000	Lund	200 000	200 000
Södertälje	300 000	300 000	Landskrona	802 400	126 000
Hagalund	100 000	—	Göteborg	1 000 000	750 000
Nyköping	87 000	41 000	Uddevalla	100 000	—
Eskilstuna	500 000	200 000	Trollhättan	200 000	200 000
Linköping	100 000	65 000	Karlstad	100 000	50 000
Norrköping	300 000	300 000	Kristinehamn	75 000	75 000
Jönköping	100 000	100 000	Örebro	300 000	200 000
Huskvarna	100 000	50 000	Västerås	500 000	250 000
Växjö	75 000	75 000	Gävle	175 000	100 000
Oskarshamn	280 000	175 000	Luleå	110 000	110 000
Malmö	500 000	250 000	Summa	**7 204 400**	**4 917 000**

Lånen utlämnas mot vederbörande kommuns skuldförbindelse antingen mot 5 % ränta, 15 till 40 års lånetid samt konverteringsrätt efter 15 år eller mot 4 ¾ % ränta under en fast lånetid av 40 år. Amortering och förräntning sker medelst lika annuiteter under hela lånetiden; dock kan, där låntagaren så begär, amorteringsfrihet medgivas under de första fem åren.

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1914, sid. 680 och årg. 1916, sid. 332.

Lånemedlen skola uteslutande användas för att tillgodose behovet av smålägenheter, vare sig genom anordnande av kommunala byggnadsföretag eller ock genom att kommunerna deltaga i eller utlämna lån till andra dylika företag. I senare fallet äga kommunerna icke betinga sig högre ränta, än den de själva betala till fonden. Ifrågavarande byggnader få dock icke avse att huvudsakligen bereda vederbörande kommuns egna arbetare bostäder vare sig som löneförmån eller till billigare hyra, än vad eljest skulle ifrågakomma.

Låntagarna skola före den 1 mars 1917 inkomma till fullmäktige för pensionsfonden med redogörelse för, på vad sätt lånemedlen tagits i bruk eller äro avsedda att användas. Desamma skola vara för ifrågavarande ändamål disponerade före den 1 oktober 1917, vid äventyr att i annat fall kommunerna skola, efter fullmäktiges bestämmande, vara underkastade skyldigheten att antingen till fonden återbetala då odisponerat belopp eller ock att vidkännas sådan högre räntesats, som fullmäktige finna skäligt föreskriva.

Såsom önskemål har framhållits, att lånemedlen skola i de fall, då desamma disponeras som lån i andra hand, i så stor utsträckning som möjligt användas till belåning av sådana hypotek, som ligga över 40 % av tomt- och byggnadsvärdet, under det att lån å lägre liggande hypotek borde sökas hos sparbanker eller andra kreditinstitut.

— Levnadskostnader. —

Mejerihanteringen i Sverige 1913. I sin första berättelse över mejerihanteringen lämnar statistiska centralbyrån vissa uppgifter rörande den vid mejerierna under år 1913 anställda personalen, varav nedanstående tablå utgör en sammanfattning.

	Vid andelsmejerier	Vid övriga mejerier	Vid samtliga mejerier
Föreståndare, män	416	258	674
» kvinnor	34	77	111
Mejerister	108	178	286
Mejerskor	693	1 025	1 718
Maskinister	299	321	620
Övrig personal, män	185	393	578
» » , kvinnor	499	820	1 319
Summa, män	**1 008**	**1 150**	**2 158**
» , kvinnor	**1 226**	**1 922**	**3 148**
Därav under 18 år, män	37	26	63
» » » » , kvinnor	22	20	42

Vid samtliga mejerier voro under redogörelseåret anställda 5 306 personer, därav vid andelsmejerierna 2 234 och vid övriga mejerier 3 072. I medeltal motsvarar detta vid såväl andelsmejerierna som övriga mejerier en personal av 3 personer vid varje mejeri.

Av centralbyråns redogörelse framgår ävenledes, att år 1913 i riket funnos 1 650 mejerier, varav 590, eller 35·8 % voro andelsmejerier. Andelsmejerierna hava under de senaste 20 åren tillväxt betydligt raskare än övriga mejerier, sålunda utgjorde andelsmejerierna år 1895 18 % av samtliga mejerier, år 1905 var siffran 29·8 %.

Andelsmejerierna hava till antalet nått sin största utveckling inom Kristianstads, Malmöhus, Kalmar, Hallands, Västmanlands och Kopparbergs län. Däremot var antalet andelsmejerier anmärkningsvärt ringa i Stockholms, Uppsala samt Göteborgs och Bohus län.

En ganska god mätare på andelsmejerirörelsens betydelse i olika delar av riket har erhållits genom att jämföra antalet kor i medeltal under året hos andelsmejeriernas leverantörer med samtliga kor. Av denna jämförelse framgår att 22 % av samtliga kor i riket tillhörde andelsmejeriernas leverantörer. Sin största utveckling hade mejeriföreningarna nått i Malmöhus län, där motsvarande procenttal var 64·5 och i Kristianstads län där relationstalet var 61·5. I Kronobergs län var talet endast 2·7 % och i Göteborgs och Bohus län 3·1 %.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Juli månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under juli månad.

Översikt av verksamheten under *juli* månad år 1916.

Juli	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 757	3 325	2 547	1 647	1 976	1 139	**4 404**	**5 301**	**3 686**
Stockholms län	1 062	1 571	800	110	198	69	**1 172**	**1 769**	**869**
Uppsala län	366	569	228	102	127	74	**468**	**696**	**302**
Södermanlands län	366	548	242	170	193	77	**536**	**741**	**319**
Östergötlands län	629	721	426	359	360	182	**988**	**1 081**	**608**
Norrköping	365	295	237	297	277	173	**662**	**572**	**410**
Jönköpings län	242	352	155	126	133	58	**368**	**485**	**213**
Kronobergs län	43	109	33	45	55	25	**88**	**164**	**58**
Norra Kalmar län	64	74	42	46	59	33	**110**	**133**	**75**
Södra Kalmar län	111	84	64	83	80	40	**194**	**164**	**104**
Gottlands län	69	56	24	33	66	11	**102**	**122**	**35**
Blekinge län	280	278	191	227	217	116	**507**	**495**	**307**
Kristianstads län	360	438	300	171	260	107	**531**	**698**	**407**
Malmöhus län. Malmö	886	618	509	830	574	368	**1 716**	**1 192**	**877**
Malmöhus län. Lund	215	112	100	85	43	31	**300**	**155**	**131**
Malmöhus län. Landskrona	128	124	84	30	24	15	**158**	**148**	**99**
Malmöhus län. Hälsingborg	485	280	211	238	196	128	**723**	**476**	**339**
Malmöhus län. Ystad	86	59	51	101	47	27	**187**	**106**	**78**
Malmöhus län. Trälleborg	91	68	53	34	41	23	**125**	**109**	**76**
Malmöhus län. Eslöv	185	136	127	85	79	72	**270**	**215**	**199**
Malmöhus län. Skurup	80	73	49	30	51	21	**110**	**124**	**70**
Hallands län	125	186	90	63	104	41	**188**	**290**	**131**
Göteb. o. Bohus län	112	182	112	72	132	31	**184**	**314**	**143**
Göteborg	1 913	2 018	1 759	782	961	635	**2 695**	**2 979**	**2 394**
Älvsborgs län	96	327	54	27	73	18	**123**	**400**	**72**
Skaraborgs län	145	209	94	61	122	21	**206**	**331**	**115**
Värmlands län	87	189	82	70	132	56	**157**	**321**	**138**
Örebro län	259	655	182	169	216	80	**428**	**871**	**262**
Västmanlands län	664	961	415	268	355	219	**932**	**1 316**	**634**
Kopparbergs län	206	460	165	107	168	76	**313**	**628**	**241**
Gävle stad och län	459	557	400	87	112	52	**546**	**669**	**452**
Västernorrlands län	213	333	184	57	65	40	**270**	**398**	**224**
Jämtlands län	134	366	111	103	155	93	**237**	**521**	**204**
Västerbottens län	82	84	62	80	96	52	**162**	**180**	**114**
Norrbottens län	64	461	55	104	124	78	**168**	**585**	**133**
Tillsammans juli 1916	**13 429**	**16 878**	**10 238**	**6 899**	**7 871**	**4 281**	**20 328**	**24 749**	**14 519**
» juni 1916	*11 504*	*11 741*	*8 341*	*6 755*	*8 173*	*4 614*	*18 259*	*19 914*	*12 955*
» juli 1915	13 231	9 990	7 706	9 108	6 713	4 030	22 339	16 703	11 736
» » 1914	10 270	8 956	6 693	6 175	7 668	4 117	16 445	16 624	10 810
» » 1913	9 446	7 735	5 384	5 591	6 318	3 161	15 037	14 053	8 545

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 20 328 ansökningar om arbete, varav 13 429 av män och 6 899 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 24 749 lediga platser, nämligen 16 878 för män och 7 871 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 14 519, av vilka 10 238 besattes med män och 4 281 med kvinnor.

I jämförelse med juli 1915 innebär detta en ökning av antalet tillsatta platser med 2 783 (23·7 %). Enbart å manliga avdelningen utgjorde ökningen 2 532 samt å kvinnliga avdelningen 251. Det förbättrade totalresultatet torde dels bero på den ovanligt goda arbetstillgången under juli månad detta år, dels ock på ökat förtroende för den offentliga arbetsförmedlingen. Antalet arbetssökande har något ökats å den manliga avdelningen i jämförelse med juli 1915, men däremot betydligt minskats å den kvinnliga.

Vid jämförelse med juni månad innevarande år framträder en ökning av antalet ansökningar om arbete samt beträffande den manliga avdelningen även av lediga och tillsatta platser, under det att på den kvinnliga avdelningen de lediga och tillsatta platsernas antal något minskats. Relationen mellan lediga och tillsatta platser är i det närmaste oförändrad.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Ett överskott av lediga platser utöver tillgången å arbetssökande har i högre grad än under föregående månad förefunnits ej blott inom jordbruk och närstående yrkesgrupper, utan framförallt inom industri, hantverk o. d.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	3 252	6 434	2 911	409	956	423	**3 661**	**7 390**	**3 334**	50	45
II. Gruvdrift och malmförädling	87	221	57	—	—	—	**87**	**221**	**57**	39	26
III. Industri och hantverk m. m.	3 994	4 733	3 030	468	465	245	**4 462**	**5 198**	**3 275**	86	63
IV. Handel och samfärdsel	2 034	1 939	1 364	1 203	1 508	773	**3 237**	**3 447**	**2 137**	94	62
V. Husligt arbete	15	1	—	4 558	4 885	2 809	**4 573**	**4 886**	**2 809**	94	57
VI. Allmän och litterär verksamhet	36	42	38	49	47	25	**85**	**89**	**63**	96	71
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	4 011	3 508	2 838	212	10	6	**4 223**	**3 518**	**2 844**	120	81
Summa för juli 1916	**13 429**	**16 878**	**10 238**	**6 899**	**7 871**	**4 281**	**20 328**	**24 749**	**14 519**	82	59
» » » 1915	13 231	9 990	7 706	9 108	6 713	4 030	22 339	16 703	11 736	134	70
» » » 1914	10 270	8 956	6 693	6 175	7 668	4 117	16 445	16 624	10 810	99	65
» » » 1913	9 446	7 735	5 384	5 591	6 318	3 161	15 037	14 053	8 545	107	61

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
	Juli	Juni	Juli	Juli	Juni	Juli
Jordbruket m. m.	1915	1916	1916	1915	1916	1916
Män	103	65	*51*	68	63	*45*
Kvinnor	61	27	*43*	45	35	*44*
Tillsammans	**95**	**57**	***50***	**64**	**57**	***45***
Övriga näringsgrenar						
Män	145	109	*97*	81	74	*70*
Kvinnor	144	89	*94*	62	59	*56*
Tillsammans	**144**	**100**	***96***	**72**	**67**	***64***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	132	98	*80*	77	71	*61*
Kvinnor	136	83	*88*	60	56	*54*
Tillsammans	**134**	**92**	***82***	**70**	**65**	***59***

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 82 ansökningar om arbete, gentemot 92 ansökningar under näst föregående månad och 134 under juli 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 59, gentemot 65 under näst föregående månad och 70 under juli 1915.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 1 801 platser, varav 1 455 manliga och 346 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 1 398, 1 116 och 282 samt under nästlidna månad resp. 1 413, 1 117 och 296. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**64**	**18**	**11**	**484**	**1 313**	**639**	**134**	**315**	**93**
Därav kvinnor	1	13	6	31	50	25	5	12	6
II. Gruvdrift och malmförädling	**2**	**1**	—	—	—	—	**3**	**10**	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**28**	**30**	**11**	**18**	**62**	**14**	**3**	**35**	**26**
Därav kvinnor	8	10	5						
B Metall- och maskinindustri	**297**	**223**	**105**	**56**	**13**	**10**	**16**	**9**	**3**
Därav kvinnor	26	18	14						
C Trävaruindustri	**36**	**83**	**40**	**37**	**45**	**24**	**1**	**2**	**2**
Därav kvinnor	5	2	—						
D Byggnadsverksamhet	**527**	**642**	**449**	**140**	**81**	**56**	**22**	**56**	**28**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**17**	**12**	**3**	—	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor	2	4	1						
F Textilindustri	**9**	**9**	**2**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	7	2						
G Beklädnadsindustri	**85**	**72**	**36**	**16**	—	—	**7**	**1**	—
Därav kvinnor	65	63	31						
H Närings- o. njutningsämnesindustri	**73**	**67**	**39**	**15**	**8**	**3**	**9**	**10**	**5**
Därav kvinnor	33	49	28	1	—	—	—	2	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**17**	**25**	**23**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	7	9	9						
J Trämasse- o. pappersindustri	**18**	**24**	**16**	**4**	**4**	**4**	—	—	—
Därav kvinnor	11	24	16						
K Grafisk industri	**10**	**2**	**1**	**6**	**4**	**4**	—	—	—
Därav kvinnor	3	2	1						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**65**	**110**	**92**	**16**	**1**	—	**6**	**1**	—
Därav kvinnor	—	7	1	2	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**83**	**49**	**28**	**6**	**1**	—	—	—	—
Därav kvinnor	51	33	18						
B Butiks- och magasinspersonal	**251**	**162**	**117**	**11**	**1**	—	**10**	**7**	**4**
Därav kvinnor	71	46	29	9	—	—	2	3	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**168**	**325**	**148**	**21**	**28**	**11**	**9**	**21**	**12**
Därav kvinnor	138	299	134	10	19	5	6	18	12
D Landtransport	**406**	**447**	**242**	**18**	**10**	**3**	**11**	**14**	**5**
Därav kvinnor	34	47	26						
E Vattentransport	**62**	**257**	**229**	**15**	**17**	**13**	**1**	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**11**	**60**	**58**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	57	55						
V. Husligt arbete	**1 143**	**1 252**	**745**	**56**	**128**	**38**	**89**	**92**	**53**
Därav kvinnor	1 143	1 252	745	56	128	38	89	92	53
VI. Allmän och litterär verksamhet	**45**	**54**	**40**	**5**	**1**	**1**	—	—	—
Därav kvinnor	31	27	14	1	1	1			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**987**	**1 377**	**1 251**	**247**	**52**	**49**	**146**	**123**	**71**
Därav kvinnor	13	7	4						
Summa för juli månad år 1916	**4 404**	**5 301**	**3 686**	**1 172**	**1 769**	**869**	**468**	**696**	**302**
Därav kvinnor	1 647	1 976	1 139	110	198	69	102	127	74
» » » månad år 1915	5 057	3 401	2 603	738	666	487	399	422	251
Därav kvinnor	2 357	1 444	895	105	149	80	84	88	55

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
150	360	118	78	116	106	228	530	288	91	182	31	23	61	10	97	123	58	I.
13	30	6	—	28	18	15	67	30	9	22	3	4	10	3	8	33	8	
—	—	—	2	—	—	2	2	2	—	—	—	—	35	16	—	—	—	II.
																		III.
7	12	11	4	16	14	11	15	13	29	59	43	4	5	5	7	1	1	*A*
21	22	19	31	20	9	16	14	6	14	8	6	3	3	1	2	3	1	*B*
8	4	4	8	8	7	7	6	3	12	13	5	—	—	—	1	—	—	*C*
9	17	9	29	43	33	26	89	32	14	25	17	4	2	2	13	22	18	*D*
1	—	—	1	2	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
4	—	—	61	30	21	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
2	—	—	23	16	12	1	—	—										
1	—	—	8	8	5	11	3	1	—	1	1	1	1	1	3	1	1	*G*
1	—	—	5	6	4	10	3	1	—	1	1	1	1	1	2	1	1	
4	2	—	16	6	5	11	3	1	7	3	3	1	1	—	12	3	2	*H*
1	2	—	7	4	4	3	2	—	4	2	2	1	1	1	6	2	1	
—	—	—	4	1	1	—	—	—	10	1	1	—	—	—	25	22	22	*I*
									1	—	—				9	9	9	
—	—	—	2	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	5	5	*J*
			—	1	1				1	—	—							
—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			5	—	—													
39	14	14	9	1	—	8	1	1	3	1	1	1	—	—	4	9	9	*L*
7	—	—							1	1	1							
																		IV.
1	—	—	2	—	—	6	3	3	3	2	2	—	—	—	2	1	—	*A*
						3	2	2	1	—	—							
4	6	1	19	25	22	12	6	6	8	3	1	1	—	—	7	—	—	*B*
4	3	—	6	14	14	6	1	1	4	—	—	1	—	—	4	—	—	
7	18	9	24	40	30	31	56	35	10	24	13	7	14	6	4	15	7	*C*
6	13	7	21	38	29	27	51	32	6	21	10	7	13	6	4	15	7	
13	10	7	34	50	29	107	30	25	8	8	7	—	—	—	13	3	2	*D*
5	1	—	9	16	12	30	5	5							4	—	—	
6	4	1	11	6	6	11	15	15	—	—	—	—	—	—	2	1	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	*F*
130	144	64	47	152	79	237	225	108	95	83	39	31	30	15	92	79	47	V.
130	144	64	47	152	79	237	225	108	95	83	39	31	30	15	92	79	47	
1	—	—	—	2	—	2	4	3	4	3	2	—	—	—	—	—	—	VI.
1	—	—	—	2	—	2	3	3	4	3	2							
130	128	62	263	45	42	257	78	65	59	68	40	12	12	2	16	9	6	VII.
			174	—	—	25	1	—										
536	741	319	662	572	410	988	1 081	608	368	485	213	88	104	58	304	297	179	
170	193	77	297	277	173	359	360	182	126	133	58	45	55	25	129	139	73	
558	506	285	737	508	355	1 144	799	572	462	373	224	126	113	63	296	268	147	
195	170	97	301	249	122	392	303	164	156	104	57	68	68	31	115	150	67	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning	43	44	14	87	130	58	267	325	208	112	134	91
Därav kvinnor	2	8	1	19	37	11	25	61	17	10	36	16
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	1	1	13	30	12	1	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	7	6	6	39	21	22	17	55	39	5	21	4
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	1	2	1	8	9	8	4	7	—	54	32	18
Därav kvinnor										2	7	7
C Trävaruindustri	—	—	—	4	7	7	2	—	—	8	7	1
Därav kvinnor										1	—	—
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	9	36	24	4	11	1	90	101	68
Därav kvinnor												
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	3	—	—	—	—	—	10	6	4
Därav kvinnor										3	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	2	—	—	9	—	—
Därav kvinnor										9	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	3	1	1	4	1	1	40	42	24
Därav kvinnor				3	1	1	3	—	—	35	40	24
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	17	—	4	4	3	5	5	2	42	15	5
Därav kvinnor	—	17	—	2	2	1	3	4	2	27	14	5
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	6	5
Därav kvinnor										4	6	5
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	3	3	—	—	—	2	7	7
Därav kvinnor										2	7	7
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
Därav kvinnor										1	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	2	—	—	24	6	5	1	—	—	109	33	30
Därav kvinnor				7	3	3				17	4	3
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	2	—	—	—	—	—	1	—	—	49	8	8
Därav kvinnor										26	4	4
B Butiks- och magasinspersonal	4	2	1	6	2	—	5	1	1	120	25	15
Därav kvinnor	1	—	—	4	1	—	4	—	—	81	11	4
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	9	11	4	15	23	14	24	78	22	50	84	40
Därav kvinnor	7	9	3	12	22	13	21	71	17	36	78	36
D Landtransport	1	—	—	19	8	6	11	9	7	323	101	83
Därav kvinnor				4	2	2	1	1	1	163	58	44
E Vattentransport	—	—	—	21	14	14	5	—	—	28	7	7
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	5
V. Husligt arbete	22	32	7	176	148	85	113	123	70	412	308	212
Därav kvinnor	22	32	7	176	148	85	113	123	70	412	308	212
VI. Allmän och litterär verksamhet	1	—	—	—	1	—	1	—	—	1	2	2
Därav kvinnor	1	—	—	—	1	—	1	—	—	1	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	10	8	2	89	81	56	52	53	44	240	248	248
Därav kvinnor												
Summa för juli månad år 1916	102	122	35	507	495	307	531	698	407	1 716	1 192	877
Därav kvinnor	33	66	11	227	217	116	171	260	107	830	574	368
» » » månad år 1915	65	111	33	651	426	296	610	564	384	2 391	972	792
Därav kvinnor	25	59	10	233	206	129	201	199	104	1 308	547	408

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
147	160	112	330	316	267	60	134	58	86	224	178	56	104	51	16	169	9	I.
8	17	11	38	86	65	7	29	8	5	19	3	15	27	5				
15	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	II.
																		III.
14	17	15	14	37	34	18	3	1	63	39	34	23	6	6	—	9	—	*A*
									—	1	—							
21	17	10	34	32	26	2	11	4	210	160	125	1	1	—	15	10	5	*B*
									1	2	1							
5	8	7	3	11	5	3	9	3	59	128	120	—	—	—	1	3	—	*C*
65	28	19	43	76	47	6	20	12	140	312	257	9	43	31	25	91	23	*D*
									—	1	1							
10	2	—	10	11	7	—	—	—	11	8	6	—	—	—	—	1	—	*E*
4	2	—	2	3	1													
5	—	—	5	2	2	3	6	3	17	17	3	—	—	—	2	1	1	*F*
5	—	—	2	2	2				5	8	2							
17	3	2	8	6	5	1	1	1	32	15	5	1	2	1	—	—	—	*G*
13	3	2	2	3	2				12	8	2							
18	13	7	14	6	5	2	2	—	30	56	35	2	10	4	3	3	3	*H*
6	10	4	3	3	3	—	2	—	6	21	6	—	1	—				
3	10	10	—	—	—	—	2	1	8	52	51	6	—	—	—	—	—	*I*
									3	—	—							
2	—	—	—	—	—	1	—	—	16	46	36	—	—	—	1	4	—	*J*
2	—	—							2	8	1							
2	—	—	—	—	—	—	—	—	10	6	4	—	—	—	—	—	—	*K*
14	4	3	14	9	5	—	—	—	18	6	3	—	2	1	10	10	6	*L*
																		VI.
3	—	—	—	1	1	1	—	—	15	27	20	1	—	—	2	—	—	*A*
			—	1	1													
13	1	1	9	1	1	1	4	3	102	129	100	3	2	—	1	1	—	*B*
5	1	1	3	1	1	1	1	1	28	23	13	3	—	—				
31	60	31	17	19	17	2	11	2	32	109	11	5	38	6	—	4	—	*C*
27	57	30	15	15	14	1	11	2	26	100	11	5	38	6	—	2	—	
84	19	13	100	19	19	30	12	8	108	194	143	12	4	3	3	7	3	*D*
28	2	1	34	3	3	6	1	1	4	19	17	5	1	1				
38	9	8	5	—	—	4	—	—	89	183	174	—	—	—	2	—	—	*E*
4	1	—																
—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	5	4	—	—	—	—	—		*F*
185	101	77	250	117	76	48	60	29	690	751	578	43	65	19	27	71	18	V.
185	101	77	235	117	76	48	60	29	690	750	578	48	65	19	27	71	18	
2	—	—	1	2	2	—	1	1	17	4	3	1	—	—	—	—	—	VI.
1	—	—	1	—	—				—	1	—	1	—	—				
79	24	24	181	68	64	6	11	5	942	508	504	21	37	21	14	16	4	VII.
—	2	2																
723	476	339	1 040	733	583	188	290	181	2 695	2 979	2 394	184	314	143	123	400	72	
238	196	128	335	284	168	63	104	41	782	961	635	72	132	31	27	73	18	
835	342	260	1 246	607	464	283	263	166	2 692	2 415	2 002	319	306	194	192	178	82	
302	164	115	461	227	149	101	105	66	992	871	581	106	139	59	22	81	18	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	117	166	69	31	105	30	86	295	72	563	909	453
Därav kvinnor	6	29	2	5	24	2	5	51	1	121	154	121
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	2	10	2	3	10	—	8	20	4
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	10	28	10	6	12	6	2	15	2	11	9	2
B Metall- och maskinindustri	3	18	2	7	11	5	8	78	9	37	21	13
C Trävaruindustri	—	—	—	4	15	3	7	9	2	5	27	5
D Byggnadsverksamhet	2	2	2	6	2	2	21	74	15	34	43	16
E Läder-, hår-, gummi- o.d. industri	—	—	—	4	5	4	5	3	2	—	—	—
Därav kvinnor				2	2	2						
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—
Därav kvinnor												
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	1	1	26	1	—	—	2	2
Därav kvinnor							2	1	—	—	2	2
H Närings- och njutningsämnesindustri	5	16	2	3	3	—	3	5	3	3	8	6
Därav kvinnor	3	12	1	1	3	—	2	4	3	2	2	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	1	—	—	1	1	1	7	2	2	2	2	1
Därav kvinnor							1	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	4	2	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	3	—	—	1	4	1	12	1	1	1	2	1
Därav kvinnor	2	—	—	—	1	—	6	1	1	—	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	2	4	2	6	17	9	15	20	12	20	34	19
Därav kvinnor	2	4	2	6	17	9	12	17	9	17	33	18
D Landtransport	1	5	1	3	4	3	24	11	11	32	23	12
Därav kvinnor							5	2	2	5	3	1
E Vattentransport	—	—	—	2	5	1	4	—	—	2	—	—
Därav kvinnor												
F Handel- och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	48	77	16	56	84	43	135	139	63	122	159	73
Därav kvinnor	48	77	16	56	84	43	135	139	63	122	159	73
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	1	—	1	1	1	1	1	1
Därav kvinnor				—	1	—	1	1	1	1	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	10	13	9	24	41	27	68	203	67	90	56	26
Summa för juli månad år 1916	206	331	115	157	321	138	428	871	262	932	1 316	634
Därav kvinnor	61	122	21	70	182	56	169	216	80	268	355	219
» » » månad år 1915	168	208	91	154	255	123	506	606	332	775	707	476
Därav kvinnor	57	76	18	73	133	62	197	221	103	259	258	173

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
47	176	50	35	130	55	11	33	15	97	350	108	18	29	17	12	337	10	I.
5	19	6	1	2	1	3	6	4	21	36	24	6	8	6	3	4	2	
20	90	12	9	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	6	4	II.
																		III.
11	14	11	4	12	3	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	*A*
19	19	10	25	13	11	3	3	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	*B*
19	67	21	15	13	5	6	56	2	2	5	2	5	6	3	6	8	5	*C*
9	27	17	200	232	205	133	170	137	5	17	12	21	20	20	8	19	7	*D*
—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	*E*
			1	—	—													
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			1	—	—													
—	—	—	6	7	4	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	*G*
			2	3	1							1	—	—				
—	—	—	5	9	5	—	—	—	—	1	1	2	3	—	—	—	—	*H*
			3	3	1				—	1	1	1	—	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
2	—	—	7	1	1	1	4	—	—	—	—	3	4	3	—	—	—	*J*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
1	—	—	8	30	25	1	—	—	1	1	—	2	1	1	—	—	—	*L*
1	—	—																
																		IV.
—	—	—	2	1	1	—	—	—	1	—	—	1	2	1	—	—	—	*A*
									1	—	—	1	1	1				
3	2	—	7	2	1	2	1	1	1	2	—	6	1	—	6	4	3	*B*
1	1	—	2	—	—				1	1	—	1	—	—	4	3	2	
10	35	15	17	31	16	9	15	10	32	57	27	18	15	9	23	26	17	*C*
6	30	11	17	31	16	9	15	10	30	51	25	16	15	9	23	26	17	
11	15	9	50	34	26	5	3	2	7	6	3	12	10	9	8	9	6	*D*
			7	2	2													
—	—	—	12	1	1	6	6	6	—	—	—	2	—	—	6	56	5	*E*
						2	3	3										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
94	118	59	52	70	30	43	39	23	49	64	42	54	72	36	74	91	57	V.
94	118	59	52	70	30	43	39	23	49	64	42	54	72	36	74	91	57	
—	—	—	1	6	6	—	2	—	1	4	1	—	—	—	—	—	—	VI.
			1	1	1	—	2	—	1	2	1							
67	65	37	86	70	52	50	66	25	41	14	8	13	13	12	21	29	19	VII.
813	628	241	546	669	452	270	398	224	237	521	204	162	180	114	168	585	133	
107	168	76	87	112	52	57	65	40	103	155	98	80	96	52	104	124	78	
358	355	243	428	304	206	479	244	158	257	320	169	220	252	141	193	238	136	
145	165	97	180	80	56	302	86	72	130	176	85	143	132	85	103	118	77	

Livsmedelspriser under juli månad 1916.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 972—977), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla 44 orterna tillsammantagna (sid. 972—973), så befinnes *prisstegring* hava inträffat, i jämförelse med junipriserna, å 35 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas oskummad mjölk, halvfet ost och skummjölksost, margarin, havregryn, vetebröd bakat med mjölk, kött, fläsk, salt sill, kaffe samt lyse och bränsle. *Prisnedgång* är att anteckna för 6 varuslag, bland andra landssmör, skorpor samt färsk strömming och torsk. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 15 varuslag, såsom handskummad och separerad mjölk, mejerismör, helfet ost, gula ärter, mjöl, risgryn, grovt rågbröd samt socker och salt.

En detaljerad redogörelse för priserna å de olika orterna lämnas i tabellen å sid. 974—977, av vilken framgår, att orterna i Götaland och västra Svealand i allmänhet hava de lägsta priserna, medan Stockholm och de norrländska orterna däremot hava högre priser. I fråga om kött- och fläskpriser står dock övre Norrland lägst i riket.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 971, där julipriserna angivas, jämförda med junipriserna 1916 och julipriserna 1915 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under juli månad 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

Vad först *mjölken* beträffar, så har priset å oskummad vara ytterligare stigit å några orter, vilket höjt medelpriset från 18 till 19 öre per liter.

Priset å *mejerismör* har bibehållits oförändrat, medan landssmöret gått ned med 1 öre per kg. Genomsnittspriset å *margarin* har stigit med 8 öre per kg. Till följd av svårigheter för margarinfabrikerna att erhålla nödiga råvaror har fullständig brist på margarin uppstått å en del orter, och i de fall, då endast gräddmargarin förts i marknaden, har denna kvalitet redovisats i stället för växtmargarin, vilket numera i prishänseende icke torde vara av någon betydelse.

Priset å *färska ägg* har stigit med 3 öre och utgör i medeltal för månaden 2 kr. per tjog mot 1·72 kr. under juli månad år 1915 och 1·37 kr. under samma månad år 1914. (Forts. sid. 978.)

[1] Se Soc. Medd., årg. 1915, sid. 178

Medelpris å 44 orter.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Varuslag	Kvantitet	Juli 1916	Juni 1916	Juli 1915	Juli 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från juli 1914 till juli 1916	Höjning (+) eller sänkning (—) från juli 1915 till juli 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	**19**	18	16	15	+ *26·7*	+ *18·8*
handskummad	»	**10**	10	9	8	+ *25·0*	+ *11·1*
separerad	»	**8**	8	7	6	+ *33·3*	+ *14·3*
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	**304**	304	281	233	+ *30·5*	+ *8·2*
mat- (lands-)	»	**286**	287	252	210	+ *36·2*	+ *13·5*
Margarin, växt-	»	**206**	198	167	138	+ *49·3*	+ *23·4*
Ägg, färska	tjog	**200**	197	172	137	+ *46·0*	+ *16·3*
Potatis: gammal	5 l.	**31**	31	41	32	— *3·1*	— *24·4*
	hl.	**458**	474	—	—	—	—
Ärter, gula	kg.	**54**	54	59	30	+ *80·0*	— *8·5*
Bruna bönor	»	**108**	107	70	46	+ *134·8*	+ *54·3*
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	**38**	38	43	31	+ *22·6*	— *11·6*
råg-, svenskt, bästa sort	»	**28**	28	34	21	+ *33·3*	— *17·6*
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	**35**	35	41	27	+ *29·6*	— *14·6*
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	**50**	49	52	36	+ *38·9*	— *3·8*
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	**51**	51	47	39	+ *30·8*	+ *8·5*
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	**52**	52	56	41	+ *26·8*	— *7·1*
mjukt: limpa, söt	»	**49**	48	50	38	+ *28·9*	— *2·0*
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	**37**	37	39	31	+ *19·4*	— *5·1*
Vetebröd:							
skorpor, runda, ordinära	»	**89**	90	90	75	+ *18·7*	— *1·1*
mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	**53**	53	55	44	+ *20·5*	— *3·6*
mjukt, billigaste sort, bakat med mjölk	»	**66**	65	68	59	+ *11·9*	— *2·9*
Nötkött, färskt: stek	»	**208**	189	155	118	+ *76·3*	+ *34·2*
soppkött	»	**181**	166	132	97	+ *86·6*	+ *37·1*
Kalvkött, stek: gödkalv	»	**213**	197	164	131	+ *62·6*	+ *29·9*
spädkalv	»	**126**	118	90	69	+ *82·6*	+ *40·0*
Fårkött: färskt, stek	»	**230**	221	171	136	+ *69·1*	+ *34·5*
salt, svenskt	»	**196**	186	142	121	+ *62·0*	+ *38·0*
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	**225**	221	197	128	+ *75·8*	+ *14·2*
salt, svenskt	»	**236**	233	204	135	+ *74·8*	+ *15·7*
Sill, salt: prima	»	**101**	93	48	43	+ *134·9*	+ *110·4*
Kaffe (obränt), prima Santos	»	**191**	180	162	157	+ *21·7*	+ *17·9*
Socker, bit-	»	**68**	68	66	64	+ *6·3*	+ *3·0*
Fotogen, Water White	l.	**27**	26	22	20	+ *35·0*	+ *22·7*
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	**3980**	3750	2820	2600	+ *53·1*	+ *41·1*
barr-, » »	»	**3230**	3030	2260	2090	+ *54·5*	+ *42·9*
Bränntorv	100 kg.	**375**	370	272	205	+ *82·9*	+ *37·9*
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	**719**	702	489	392	+ *83·4*	+ *47·0*
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	**569**	549	358	229	+ *148·5*	+ *58·9*
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	**295**	285	216	145	+ *103·4*	+ *36·6*
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	**347**	331	244	177	+ *96·0*	+ *42·2*

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Obs! Siffrorna för åren 1905—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	8
3	separerad	»	—	—	—	—	—	5	5	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	212	221	219	226	220	222	228	237
5	mat- (lands-)	»	191	201	199	204	198	200	205	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	150	151	156
7	halvfet, »	»	107	109	116	119	116	114	111	115
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	49	48	51
9	Margarin: högsta kvalitet	»	157	159	157	164	159	169	152	157
10	lägsta »	»	104	108	108	119	116	125	116	122
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	126	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog	133	142	150	148	151	149	149	161
13	» konserverade	»						134	128	139
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 lit.	29	25	29	32	28	27	29	32
16	färsk	»						76	48	49
17	Ärter, gula	kg.	27	26	27	30	28	29	29	30
18	Bruna bönor	»	39	39	40	42	41	46	47	53
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	28	31	33	32	30	31
20	råg-, » » »	»	19	19	20	23	22	20	20	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	24	26	29	28	26	25	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	37	41	40	40	39	41
25	mjukt, limpa, söt	»	34	35	35	39	39	39	37	38
26	» » sur	»	25	26	26	28	28	28	27	29
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	64	65	67	73	74	76	74	76
28	mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	42	44	46	51	53	45	44	45
29	» » » mjölk	»						61	60	61
30	Nötkött, färskt: stek	»	89	98	106	109	104	98	96	111
31	soppkött	»	74	81	89	91	85	78	78	91
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	104	116	118	122	120	117	116	123
33	spädkalv	»	53	58	64	66	63	60	58	65
34	Fårkött: färskt, stek	»	105	118	125	125	121	118	115	124
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	103	102	105
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	127	123	114	121	129	120	123
38	salt, svenskt »	»	117	132	131	121	127	138	129	129
39	» amerikanskt	»	118	124	125	121	128	149	139	136
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
42	sill	»	33	34	34	28	28	31	31	32
43	strömming	»	40	40	43	37	37	36	36	36
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
45	rödspotta (»spätta»)	»	71	75	80	81	79	80	79	77
46	salt: sill, prima	»	38	40	41	38	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41
47	strömming	»	25	26	25	25	23	23	25	25
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	54	56	59	60	61	54	51	52
49	» » » rundskuren	»						—	—	—
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176
51	Socker, bit-	»	69	62	62	66	67	71	69	72
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360
56	barr-	»	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185	187
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	322	318	355	388	376	373	373	397
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	112	106	126	139	134	130	132	155
61	eng. kamin- hemkörd	»	—	—	—	—	—	159	156	177

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. —
vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för juli 1915 en ort, för sept. tre och för okt. fem samt för

(juli 1915—juli 1916) för samtliga orter.

Åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1913	1914	1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	[10])Juli 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	15	16	16	16	16	17	17	17	17	18	18	18	18	18	19	1
8	8	9	9	9	9	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	2
6	6	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	3
236	239	292	281	296	308	342	334	318	304	301	301	304	304	304	304	4
213	218	260	252	265	269	291	283	278	270	268	276	284	287	287	286	5
164	162	197	194	206	217	228	235	241	245	249	251	254	258	258	258	6
121	119	149	145	154	166	176	182	187	185	187	191	191	190	192	194	7
58	60	82	78	85	91	103	110	109	110	106	113	121	132	117	125	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
135	144	170	167	167	167	168	176	183	184	188	188	187	190	198	206	11
159	171	198	172	181	180	207	244	254	253	222	203	196	178	197	200	12
137	151	169	—	[7]) 148	[7]) 157	174	198	206	196	181	174	160	148	[7]) 180	[7]) 175	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	458	462	477	494	486	474	458	14
28	30	36	41	35	29	27	28	28	29	29	30	31	31	31	31	15
46	80	87	131	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	109	16
31	35	57	59	58	56	51	56	56	56	56	55	54	54	54	54	17
48	49	75	70	71	70	80	93	98	102	103	103	105	107	107	108	18
31	33	40	43	43	39	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	19
22	23	32	34	34	31	30	30	30	30	30	29	29	29	28	28	20
27	29	39	41	41	40	[9]) 33	[9]) 33	[9]) 33	[9]) 32	[9]) 32	35	35	35	35	35	21
36	42	52	52	51	49	47	47	48	49	49	49	48	49	49	50	22
41	41	46	47	46	46	46	46	47	47	47	49	50	50	51	51	23
41	43	54	56	56	53	53	53	52	52	52	52	52	52	52	52	24
38	40	48	50	50	49	49	48	48	48	48	48	48	48	48	49	25
30	31	38	39	40	39	38	38	37	37	38	37	37	37	37	37	26
76	78	88	90	91	89	88	88	87	88	88	88	88	89	90	89	27
43	46	53	55	55	54	54	53	53	52	52	53	53	53	53	53	28
60	61	67	68	69	69	67	66	65	65	65	65	65	65	65	66	29
122	116	140	155	157	155	151	149	148	150	151	155	162	174	189	208	30
100	95	119	132	135	134	130	128	128	129	130	134	140	153	166	181	31
131	130	154	164	165	165	162	163	165	168	169	173	178	187	197	213	32
72	70	87	90	92	95	96	97	99	100	100	104	107	111	118	126	33
133	130	158	171	169	168	163	164	168	175	179	188	197	207	221	230	34
114	118	139	142	145	146	153	152	153	161	158	167	167	182	186	196	35
119	121	140	[8]) 130	—	[8]) 133	[8]) 139	149	170	171	172	174	174	[8]) 148	[8]) 150	—	36
133	129	191	197	208	226	233	230	219	220	221	220	221	222	221	225	37
140	137	198	204	215	232	238	235	230	228	227	231	230	232	233	236	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
75	76	80	77	79	82	83	86	90	91	97	101	92	83	90	93	40
108	110	117	116	120	124	125	127	134	142	144	152	126	124	139	145	41
34	35	45	49	50	55	58	64	65	62	53	54	57	57	66	69	42
38	39	43	42	41	44	49	54	56	55	51	51	50	54	58	54	43
55	57	62	61	61	64	66	69	71	78	75	75	76	74	80	79	44
79	81	89	90	89	91	95	102	105	116	109	107	104	103	115	121	45
[5]) 45	45	57	48	62	68	74	77	79	78	80	81	84	88	93	101	46
30	31	36	32	34	38	43	47	48	52	52	52	53	55	57	64	47
56	58	72	69	74	77	82	86	90	91	91	93	94	98	105	117	48
76	77	91	85	90	96	106	112	114	119	121	121	121	127	134	140	49
170	159	161	162	161	161	161	162	163	165	171	172	173	174	180	191	50
67	65	66	66	66	66	66	66	66	68	68	68	68	68	68	68	51
—	10	10	10	10	10	10	11	11	11	11	11	12	13	13	13	52
6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	8	53
20	21	23	22	22	23	24	24	24	25	25	26	26	26	26	27	54
2560	2630	2890	2820	2950	3020	3100	3160	3240	3310	3360	3420	3500	3580	3750	3980	55
2040	2110	2310	2260	2360	2390	2450	2520	2580	2630	2650	2760	2780	2900	3030	3230	56
196	220	290	272	301	307	322	355	365	364	360	361	370	369	370	375	57
401	411	531	489	567	614	657	671	683	711	708	700	707	692	702	719	58
234	242	367	358	392	442	438	445	453	472	466	475	486	511	549	569	59
165	157	211	216	229	239	250	255	260	263	265	272	275	280	285	295	60
189	190	248	244	259	279	296	299	304	305	306	312	322	319	331	347	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för sept. fyra orter samt för juni 1916 tre och för juli två orter, å maj 1916 tre orter och för juni en ort. — [9]) 90 % utmalning. — [10]) Preliminära siffror.

	1 Varuslag	2 Kvantitet	3 Stockholm	4 Södertälje	5 Uppsala	6 Nyköping	7 Eskilstuna	8 Linköping	9 Norrköping	10 Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	20	17	16	15	18	16
2	handskummad	»	10	—	10	8	8	10	10	9
3	separerad	»	10	10	9	7	7	7	9	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	300	300	300	300	300	300	303
5	mat- (lands-)	»	290	287	277	287	280	277	290	288
6	Ost: helfet, okryddad	»	265	263	256	210	263	251	265	255
7	halvfet, »	»	188	220	200	170	189	181	237	190
8	skummjölks-, »	»	143	—	160	—	135	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	200	219	200	240	—	210	210	210
10	Ägg: svenska, färska	tjog	221	208	189	188	199	179	198	183
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	32	25	29	22	25	27	30	28
13	»	hl.	450	383	470	369	400	370	450	374
14	färsk	5 l.	111	—	—	136	82	96	104	115
15	Ärter, gula	kg.	52	49	41	45	48	50	50	48
16	Bruna bönor	»	160	—	100	110	—	101	—	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	37	36	37	37	36	37	37
18	råg-, » » »	»	27	28	28	27	27	28	27	28
19	rågsikt-, » » »	»	34	35	33	34	34	33	34	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	50	48	49	50	50	50	50
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	53	55	50	52	50	51	50	47
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	45	47	47	45	47	45	48
23	mjukt, limpa, söt	»	61	58	56	48	51	57	54	48
24	» » sur	»	51	—	41	48	—	42	—	39
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	101	98	105	90	79	94	103	—
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	73	55	63	49	64	53	48	45
27	ligaste sort } » » mjölk	»	85	83	68	60	74	60	66	69
28	Nötkött, färskt: stek	»	261	238	183	219	218	223	213	218
29	soppkött	»	197	197	164	186	194	206	196	181
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	242	236	185	228	242	224	232	214
31	spädkalv	»	162	137	105	—	146	—	—	121
32	Fårkött: färskt, stek	»	277	278	222	240	276	248	—	240
33	salt, svenskt	»	246	—	—	—	—	—	—	240
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	235	231	239	270	225	222	238	233
36	salt, svenskt »	»	256	218	235	—	230	233	243	230
37	*Fisk, färsk: abborre	»	120	90	89	67	93	96	86	89
38	gädda	»	173	141	132	126	153	148	150	143
39	sill	»	70	—	—	48	—	—	60	—
40	strömming	»	52	59	48	59	64	53	53	60
41	torsk	»	80	101	90	99	105	101	95	90
42	rödspotta (»spätta»)	»	124	135	85	110	—	116	130	—
43	salt: sill, prima	»	102	101	95	96	100	105	97	95
44	strömming	»	54	60	65	60	—	66	50	71
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	137	110	132	98	150	133	133	104
46	» » » rundskuren	»	—	—	172	—	165	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	203	193	194	200	200	189	186	179
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	69	68	69
49	Salt (matsalt)	»	16	15	15	13	15	14	12	15
50	Svagdricka	l.	10	9	7	8	8	9	7	8
51	Fotogen, Water White	»	27	28	27	26	27	27	24	27
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	5400	4500	4300	4000	4290	3900	4200	3990
53	barr- }	»	4100	4000	3300	[1])3170	3400	3500	3550	3190
54	Brännorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	340	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hem-	hl.	700	725	738	750	750	710	650	675
56	eng. hushålls- (fyrkol) } körd	»	525	—	—	600	525	575	500	533
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hem-	»	285	270	—	295	240	368	318	320
58	engelsk kamin- » } körd	»	327	—	—	—	335	—	365	325

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala braxen vitling 60 öre; för Norrköping kolja 80 à 85, sjötunga 115 à 135 och vitling 70 öre; för Halmstad betalats för grenved och ribbved 18·00 kr. per famn. — [1]) För alved här under juli betalats i Visby per famn.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
17	16	18	16	16	18	18	19	17	18	16	18	18	21	18	18	1
9	10	9	—	8	13	10	12	—	8	8	9	10	12	11	12	2
7	7	7	6	6	9	8	9	8	7	6	6	8	11	10	8	3
300	299	300	300	300	300	300	295	300	300	300	300	300	295	311	300	4
278	275	278	275	266	269	286	285	290	290	286	300	286	282	257	239	5
210	233	277	277	280	248	274	291	296	274	279	266	251	249	250	243	6
154	168	—	185	—	204	185	218	225	220	198	207	190	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	200	200	210	208	220	200	205	203	212	205	223	200	200	210	200	9
196	182	178	187	184	169	174	190	172	187	187	188	189	194	176	189	10
—	—	—	—	—	—	155	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
25	28	30	40	25	33	—	—	—	—	37	25	—	31	44	—	12
413	488	420	407	300	600	—	—	—	—	525	—	—	536	650	—	13
85	87	81	147	166	125	132	60	54	65	58	63	57	76	121	89	14
50	58	55	56	55	60	55	60	55	59	60	60	55	56	60	50	15
105	100	107	100	105	100	100	134	122	—	118	133	120	120	120	100	16
37	38	37	37	38	40	36	38	38	38	37	38	36	37	37	38	17
28	28	27	29	28	28	27	32	30	29	28	31	27	28	28	28	18
35	35	34	33	35	36	33	35	34	33	34	35	33	34	34	34	19
50	50	50	50	50	51	50	52	50	50	50	53	50	48	50	50	20
57	45	50	50	—	60	45	58	50	51	52	55	49	49	50	48	21
57	55	58	58	45	51	60	68	59	66	66	67	50	52	49	60	22
46	38	35	45	40	44	33	32	39	40	40	37	38	50	46	50	23
39	30	30	—	33	34	27	25	27	28	28	27	29	34	35	—	24
101	76	73	86	92	84	75	81	—	88	90	80	82	81	78	82	25
58	42	42	47	45	—	67	—	—	—	—	—	—	51	50	45	26
66	53	53	70	53	68	73	57	61	59	57	64	62	57	59	59	27
215	216	204	224	178	217	187	201	213	204	209	207	219	228	218	200	28
202	196	183	182	168	190	170	179	194	185	199	191	199	206	190	177	29
201	199	194	180	171	204	188	214	236	214	227	198	205	221	220	199	30
119	129	104	115	—	141	142	148	150	141	131	135	145	138	119	116	31
—	230	200	200	198	227	216	263	250	265	220	219	217	245	245	240	32
—	240	190	175	183	205	—	—	—	—	—	—	213	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
230	240	234	220	238	217	215	225	200	210	215	210	210	239	220	215	35
230	240	234	225	241	236	230	280	240	250	234	275	220	240	243	230	36
96	112	95	75	127	70	96	107	100	88	100	128	107	144	—	79	37
150	152	194	136	160	128	150	184	179	163	150	154	150	200	—	124	38
—	—	—	—	50	—	—	68	—	40	66	42	77	—	—	77	39
60	86	60	46	57	31	25	—	—	—	62	38	—	76	—	—	40
95	86	69	65	94	34	45	77	77	64	63	50	62	60	41	73	41
109	125	—	—	135	108	107	122	146	107	161	141	114	140	88	120	42
80	105	100	93	120	100	97	137	125	118	118	113	112	110	113	140	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	—	—	—	44
—	—	120	90	123	—	—	—	—	—	113	—	130	119	100	117	45
—	135	—	—	—	138	—	120	—	—	150	145	150	—	—	—	46
179	178	197	175	195	185	196	204	184	188	196	199	191	207	200	194	47
69	69	70	69	70	69	68	68	68	67	68	68	69	67	68	68	48
12	15	15	20	15	13	12	12	12	10	11	13	14	12	15	12	49
6	8	6	7	6	8	7	7	6	6	7	6	7	10	9	8	50
27	25	26	27	28	27	26	26	26	26	26	26	25	27	27	26	51
3970	3280	3260	3410	4560	2960	3780	4590	4190	4660	4030	4170	3530	5380	4800	4400	52
2770	—	2560	2570	[2]3880	—	2390	4190	3860	4890	3720	2310	[3]2940	4580	4000	3400	53
—	353	—	—	—	—	310	533	320	400	325	320	350	500	—	—	54
667	750	—	—	775	703	700	658	691	620	775	—	750	700	725	750	55
613	—	575	—	525	600	500	525	563	550	567	435	675	650	640	—	56
235	—	290	—	333	280	305	250	210	250	262	295	—	280	—	280	57
350	375	310	—	—	330	—	340	333	350	315	—	330	360	370	—	58

60 à 120 och kolja 100 öre; för Linköping kolja 80 à 90, makrill 75 à 100, sjötunga 100 à 125 och flundra 50 à 60, kolja 50 à 90, tonfisk 130 och vitling 50 à 70 öre. — [1]) I Nyköping har under juli 38·00 kr. per famn. — [3]) I Halmstad har under juli betalats för bokved 38·20 och för ribbved 20·00 kr.

	1 Varuslag	2 Kvantitet	27 Borås	28 Tidaholm	29 Karlstad	30 Örebro	31 Kopparberg	32 Västerås	33 Falun	34 Domnarvet och Borlänge
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	18	17	19	18	18	20	20	17
2	» handskummad	»	11	9	9	—	9	11	10	9
3	» separerad	»	9	7	9	8	—	9	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	300	298	300	300	300	303	302
5	» mat- (lands-)	»	278	285	278	280	285	290	291	286
6	Ost: helfet, okryddad	»	232	280	251	269	238	257	265	270
7	» halvfet, »	»	179	156	210	225	170	203	193	195
8	» skummjölks-, »	»	110	115	—	135	—	120	100	—
9	Margarin, växt-	»	208	204	220	200	207	210	210	208
10	Ägg: svenska, färska	tjog	193	177	201	187	204	210	219	209
11	» » konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	25	—	36	25	30	25	25	28
13	» »	hl.	405	—	306	400	450	330	437	560
14	» färsk	5 l.	101	128	136	102	132	70	70	—
15	Ärter, gula	kg.	54	60	62	40	48	44	55	57
16	Bruna bönor	»	100	85	105	—	90	80	—	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	37	39	37	38	36	37	37
18	» råg-, » » »	»	29	28	29	27	28	27	28	27
19	» rågsikt-, » » »	»	34	35	35	34	35	35	35	34
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	50	51	48	50	48	49	50
21	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	60	50	52	55	49	49	48	50
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	54	60	50	45	44	44	46	45
23	» mjukt, limpa, söt	»	50	50	47	48	52	48	52	51
24	» » » sur	»	—	50	41	—	—	—	50	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	83	75	98	90	90	94	102	97
26	» mjukt, bil- bakat med vatten	»	54	—	47	52	44	44	46	44
27	» ligaste sort » » mjölk	»	67	60	63	73	78	63	71	68
28	Nötkött, färskt: stek	»	250	211	210	204	203	205	197	202
29	» soppkött	»	197	163	195	173	177	181	174	167
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	243	218	215	226	202	212	213	198
31	» spädkalv	»	152	92	108	139	115	117	117	110
32	Fårkött: färskt, stek	»	263	217	—	238	223	245	214	203
33	» salt, svenskt	»	—	194	—	—	—	—	210	—
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	232	231	240	245	225	235	236	224
36	» salt, svenskt »	»	240	242	240	245	240	236	237	—
37	*Fisk, färsk: abborre	»	104	98	105	99	99	96	110	100
38	» gädda	»	150	125	176	155	161	159	165	160
39	» sill	»	78	—	—	70	75	90	70	—
40	» strömming	»	72	60	65	59	60	51	53	50
41	» torsk	»	71	80	105	—	80	105	81	—
42	» rödspotta (»spätta»)	»	130	99	125	100	110	120	132	125
43	» salt: sill, prima	»	100	90	114	100	88	102	97	93
44	» strömming	»	—	—	—	45	55	—	55	50
45	» kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	127	118	143	—	108	134	112	115
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	133	127
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	208	200	188	193	176	183	202	187
48	Socker, bit-	»	69	67	70	68	68	66	67	67
49	Salt (matsalt)	»	12	15	15	14	12	12	12	12
50	Svagdricka	l.	9	6	8	7	6	8	7	7
51	Fotogen, Water White	»	26	28	27	28	28	27	27	29
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	3950	2900	4280	5110	3280	5670	4080	—
53	» barr-	»	2860	2140	3400	4120	2270	4410	2910	2330
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	675	750	700	725	700	725	800	700
56	» eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	500	—	650	—	—	600	600
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	375	325	275	295	300	275	—	—
58	» eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	325	350	—	300	350	350

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro braxen kolja och vitling 80 öre; för Umeå sik 100 à 125 öre; för Luleå sik 40 à 125 öre; för Boden sik i Söderhamn (s. k. »knubb») 14·60 kr. per famn; i Nyland (s. k. »klant») 30·00 à 35·00 kr. per kbfm. personal bränsle till följande priser: i Malmberget björkved till 22·10 och barrved till 15·80 kr. per famn till 2·40 och engelsk kaminkoks till 4·00 kr. per hl.

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter				
												Juli	Juni	Maj	April	
Medelpris (öre)																
20	21	19	22	18	18	21	20	20	20	21	22	**19**	18	18	18	1
9	11	10	15	13	—	14	10	11	11	—	—	**10**	10	10	10	2
—	—	8	11	9	9	—	8	—	9	—	—	**8**	8	8	8	3
303	304	311	347	336	321	315	300	304	305	318	298	**304**	304	304	304	4
293	285	300	313	309	308	310	294	300	300	301	294	**286**	287	287	284	5
240	244	230	251	241	300	249	268	272	250	248	260	**258**	258	258	254	6
173	200	—	194	193	—	—	160	—	—	240	188	**194**	192	190	191	7
—	—	—	—	—	—	110	—	—	—	—	—	**125**	117	132	121	8
200	205	210	220	208	207	208	200	200	196	196	188	**206**	198	190	187	9
213	222	220	232	232	233	224	222	238	233	207	229	**200**	197	178	196	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	195	**175**	180	148	160	11
28	29	30	32	31	45	30	35	40	38	35	43	**31**	31	31	31	12
482	350	550	500	540	550	450	667	600	—	—	400	**458**	474	486	494	13
100	176	206	72	—	125	—	300	—	—	95	—	**109**	—	—	—	14
46	54	51	56	55	60	51	61	60	50	58	58	**54**	54	54	54	15
—	—	—	123	—	—	—	—	—	—	60	—	**108**	107	107	105	16
37	38	38	39	38	38	37	38	38	38	39	39	**38**	38	38	38	17
28	28	28	30	30	30	29	30	30	30	30	29	**28**	28	29	29	18
35	36	34	36	36	36	35	36	36	35	37	35	**35**	35	35	35	19
50	49	47	49	46	50	48	50	50	50	50	50	**50**	49	49	48	20
50	53	49	53	47	60	54	54	50	50	52	47	**51**	51	50	50	21
45	46	45	49	49	51	50	50	51	54	54	53	**52**	52	52	52	22
60	45	53	50	50	65	52	57	58	55	58	54	**49**	48	48	48	23
—	35	39	45	45	—	52	—	—	—	30	—	**37**	37	37	37	24
100	86	71	92	80	89	88	91	108	113	105	85	**89**	90	89	88	25
—	49	45	56	60	78	48	55	64	64	—	[1] 90	**53**	53	53	53	26
—	55	63	77	77	—	78	70	—	—	—	—	**66**	65	65	65	27
214	207	192	236	215	206	220	167	186	175	178	173	**208**	189	174	162	28
180	182	172	201	186	169	170	134	161	150	158	149	**181**	166	153	140	29
215	225	200	239	199	—	225	—	—	—	—	208	**213**	197	187	178	30
128	128	115	135	117	113	110	113	119	115	130	126	**126**	118	111	107	31
—	228	208	256	212	—	200	—	—	—	150	193	**230**	221	207	197	32
200	153	—	—	190	—	200	150	—	—	—	150	**196**	186	182	167	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	148	174	34
226	212	214	243	225	249	223	204	204	197	198	198	**225**	221	222	221	35
250	213	—	244	232	—	230	200	—	230	213	211	**236**	233	232	230	36
120	78	78	86	78	—	100	66	53	53	56	60	**96**	90	83	92	37
175	150	123	136	128	125	129	127	83	85	87	104	**145**	139	124	126	38
—	60	—	—	—	—	—	121	60	—	—	85	**69**	66	57	57	39
50	27	38	49	48	68	63	48	49	48	—	50	**54**	58	54	50	40
—	80	—	100	—	—	88	—	—	—	—	—	**79**	80	74	76	41
140	133	—	125	—	—	110	—	—	—	—	—	**121**	115	103	104	42
85	92	—	100	92	110	98	90	88	88	75	83	**101**	93	88	84	43
—	60	—	88	77	—	60	—	—	—	60	—	**64**	57	55	53	44
97	110	—	100	90	—	100	—	—	—	—	—	**117**	105	98	94	45
—	145	—	130	115	—	—	—	—	—	—	—	**140**	134	127	121	46
177	190	198	189	182	183	186	186	197	200	190	187	**191**	180	174	173	47
68	68	67	67	67	69	69	69	68	70	70	70	**68**	68	68	68	48
12	13	11	14	11	7	15	15	15	14	11	12	**13**	13	13	12	49
7	8	8	9	6	6	8	9	10	7	7	9	8	7	7	7	50
27	27	29	29	28	31	29	30	30	30	30	—	**27**	26	26	26	51
—	4450	2960	5460	5040	—	3400	3170	2900	2270	[3])2330	[3])2390	**3980**	3750	3580	3500	52
—	3700	[2]) —	4280	4030	[2]) —	2770	2670	2270	2020	[3])1960	[3])2140	**3230**	3030	2900	2780	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**375**	370	369	370	54
700	675	—	750	—	—	840	—	750	—	—	[2]) —	**719**	702	692	707	55
—	550	—	625	—	—	—	—	—	—	—	600	**569**	549	511	486	56
350	275	—	325	—	—	400	300	—	—	—	[2]) —	**295**	285	280	275	57
375	325	—	350	—	—	—	—	375	—	—	[3])450	**347**	331	319	322	58

40 à 100 och kolja 80 à 90 öre; för Falun kolja 80 à 90, tonfisk 125 och vitling 80 öre; för Domnarvet 50 à 100 öre. — [1]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) För avfallsved har betalats: (17·70 à 20·70 kr. per famn). — [3]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har under juli tillhandahållit sin samt i Kiruna björkved till 23·90 och barrved till 21·00 kr. per famn, antracitkol till 5·20, gasverkskoks

*Mjöl*priserna hava bibehållits oförändrade. Sötlimpa och vetebröd bakat med mjölk hava stigit med 1 öre per kg., medan skorpor sjunkit med samma belopp. Å övriga *bröd*sorter har medelpriset varit oförändrat.

De olika slagen av färskt *kött* hava jämväl denna månad varit underkastade stark prisstegring; sålunda har exempelvis nötstek stigit från 189 till 208, soppkött från 166 till 181 och gödkalvstek från 197 till 213 öre per kg. Medelpriset å såväl salt som färskt *fläsk* har under månaden ökat med resp. 3 och 4 öre per kg. Uppgifter rörande det till producenterna betalade priset å prima *fläsk i hela kroppar*, slaktad vikt (med huvud och fötter), återfinnas i tabellen å sid. 979. Medelpriset utgör under juli 1·84 kr. per kg. mot 1·82 under juni.

Priset å *potatis* har bibehållits oförändrat för 5 liter, men sjunkit med 16 öre för 1 hektoliter.

För *socker* har till följd av det å detta varuslag utfärdade maximipriset medelpriset bibehållits oförändrat; *kaffe* har däremot ökat med 11 öre per kg.

Medelpriset å *salt* har bibehållits oförändrat.

För de olika slagen av *färsk fisk* har (med undantag för strömming och torsk) en om också obetydlig prisökning inträtt. *Salt sill* har stigit från 93 till 101 öre per kg.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle*, så hava samtliga varuslag att uppvisa en ej ringa prisuppgång under månaden. Å ett flertal orter föras ej längre de i varulistan upptagna kol- och kokskvaliteterna, varför prisuppgifter från dessa inhämtats å andra i handeln förekommande liknande sorter.

Kreatursprisерna i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg under månaderna maj—juli redovisas i tabellen å sid. 982—985, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre största städerna tillsammantagna återfinnas å sid. 980—981. Bägge dessa tabeller giva vid handen, att å såväl nötkreatur som får skett en högst betydande prisförhöjning. Svinpriset har ävenledes varit underkastat en, om ock ringa stegring.

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under juli 1916.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Ort	2/7—8/7	9/7—15/7	16/7—22/7	23/7—29/7	Medelpris
	öre per kg.				
Stockholm	172	174	174	173	**173**
Södertälje	175	175	180	173	**176**
Uppsala	183	180	180	190	**183**
Nyköping	183	183	190	200	**189**
Eskilstuna	175	175	175	175	**175**
Linköping	183	184	188	194	**187**
Norrköping	195	187	194	187	**191**
Motala	192	194	196	195	**194**
Jönköping	195	195	195	200	**196**
Växjö	195	199	199	200	**198**
Kalmar	180	175	178	178	**178**
Västervik	183	185	188	188	**186**
Visby	180	180	188	183	**183**
Karlskrona	173	171	170	171	**171**
Kristianstad	193	193	193	193	**193**
Malmö	—	—	—	—	—
Lund	—	—	—	—	—
Landskrona	—	—	—	—	—
Hälsingborg	—	—	—	—	—
Ystad	218	220	221	222	**220**
Halmstad	180	—	173	170	**174**
Göteborg	186	194	185	185	**188**
Lysekil	180	178	178	178	**179**

Ort	2/7—8/7	9/7—15/7	16/7—22/7	23/7—29/7	Medelpris
	öre pr kg.				
Vänersborg	180	180	175	175	**178**
Borås	193	190	189	188	**190**
Tidaholm	181	181	181	182	**181**
Karlstad	182	183	183	183	**183**
Örebro	185	190	190	190	**189**
Kopparberg	190	190	200	203	**196**
Västerås	170	170	170	170	**170**
Falun	182	182	182	179	**181**
Domnarvet och Borlänge	183	183	183	183	**183**
Ludvika	170	185	185	185	**181**
Gävle	172	172	176	183	**176**
Söderhamn	175	175	175	175	**175**
Sundsvall (staden)	195	200	200	200	**199**
Nyland	210	220	210	210	**218**
Östersund	185	185	185	188	**186**
Umeå	165	165	165	168	**166**
Luleå	165	165	170	170	**168**
Boden	163	—	163	163	**163**
Malmberget och Gällivare	172	172	177	174	**174**
Kiruna	—	—	160	180	**170**
Samtliga orter	**183**	**184**	**184**	**185**	**184**

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Kreatursslag	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima[2])	—	53	54	54	46	47	50	57	61	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	46	48	46	40	41	42	49	55	53
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	37	43	45	43	36	37	36	43	50	48
» 3. Mindre feta[3])	29	36	38	35	27	28	25	34	41	36
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[4])	—	58	60	59	52	55	58	63	66	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	51	54	52	45	44	46	54	60	58
» 2. Mindre feta	37	44	48	44	36	36	36	44	50	47
Tjurar:										
Extra prima[5])	—	55	57	56	46	49	55	62	65	63
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	45	51	54	48	42	43	46	56	62	58
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	41	46	49	44	38	40	43	52	58	54
» 3. Mindre köttiga[3])	36	40	38	39	32	33	33	43	50	44
Oxar:										
Extra prima[6])	—	—	—	58	—	47	50	58	63	61
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	48	53	49	43	43	44	52	57	54
» 2. Mindre feta	—	42	46	43	34	36	38	44	48	45
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7]) .	59	64	68	63	60	61	60	68	73	67
» (70—90 kg.)[7]) .	53	54	61	56	55	55	52	60	67	62
Skummjölkskalvar	40	44	46	41	39	40	41	48	57	49
Får:										
Yngre, feta[8])	—	53	54	52	50	51	51	53	58	55
Äldre, » [9])	—	44	49	46	45	45	42	48	53	47
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	62	73	66	56	69	77	64	73	82	74
Rena, större svin (100—170 kg.) .	59	76	65	55	68	73	62	71	81	71
Suggor	45	66	57	46	58	67	53	60	68	58

[1]) Uppgifterna för år 1905 avse endast Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för juli och aug., och aug. Stockholm och Malmö, för sept. endast Stockholm, för okt.—dec. Stockholm och Malmö, allt år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för borg samt för mars, april och juni 1916 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1905—juli 1916.

(juli 1915—juli 1916) för alla tre orterna.

1915	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
94	102	111	—	121	119	95	—	—	—	—	—	—	—
77	82	89	86	88	88	82	81	83	86	89	98	103	110
71	76	83	77	79	79	74	74	75	78	82	91	98	102
53	58	66	58	54	54	50	59	62	65	69	75	82	88
93	105	112	110	94	90	90	87	89	92	96	109	117	129
80	87	93	90	84	81	83	83	87	89	92	101	108	116
65	69	76	71	66	64	66	66	69	72	76	87	94	100
90	98	102	88	101	99	90	—	—	—	—	—	—	—
82	88	93	88	90	90	84	85	88	92	95	103	109	115
76	82	87	81	83	84	79	80	84	87	89	97	104	110
60	67	69	62	59	58	64	66	70	76	82	88	95	102
92	—	99	—	121	119	96	—	—	—	—	—	—	—
78	85	91	89	85	81	85	85	86	88	92	100	109	114
66	72	78	73	68	66	68	70	72	74	78	91	96	101
87	88	90	92	91	93	90	91	89	90	97	108	114	110
79	78	80	83	83	86	84	85	83	84	91	102	109	105
69	69	72	73	71	73	75	76	72	72	79	87	91	87
70	74	74	71	72	73	78	81	87	90	92	93	94	93
62	64	64	64	60	61	66	69	77	87	88	89	91	84
129	130	141	151	162	146	144	151	154	168	164	164	162	164
131	133	143	154	166	148	144	150	153	171	167	167	164	166
122	121	132	144	157	136	129	138	142	157	156	153	149	149

Stockholm och Malmö, för juli och aug. samt för okt.—dec. 1915 endast Malmö. — [3]) Fr. o. m. år 1912 avse okt.—dec. 1915 och för jan.—april samt juni och juli 1916 endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för juli 1915. — [6]) Uppgifterna för år 1911, för aug. samt okt.—dec. 1915 avse endast Malmö. — [7]) Fr. o. m. år juli och aug. 1915 Stockholm och Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göte-

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa
Medelpris under

Kreatursslag	Stockholm							
	Maj 1916	Juni 1916	29/6–5/7	6/7–12/7	13/7–19/7	20/7–26/7	27/7–2/8	Juli 1916
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	158	156	165	160	165	—	—	163
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	99	106	116	116	106	106	116	112
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	95	102	112	108	98	98	108	105
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	69	76	86	81	76	76	86	81
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	107	112	122	122	112	112	122	118
» 2. Mindre feta	92	97	107	103	93	93	103	100
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	158	156	165	160	165	—	—	163
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	104	111	121	121	111	111	121	117
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	101	108	118	114	104	104	114	111
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	91	98	108	104	99	99	109	104
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	158	156	165	160	165	—	—	163
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	108	115	123	123	113	113	123	119
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	92	97	104	103	93	93	103	99
» för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	105	108	115	105	100	100	110	106
» (70—90 »)								
Skummjölkskalvar	90	93	100	90	85	85	95	91
Får:								
Yngre, feta	98	99	103	98	98	98	103	100
Äldre, »	93	93	93	88	88	88	93	90
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:								
Slakterisvin (75—100 kg.)	173	167	167	167	167	167	167	167
Rena, större svin (100—170 kg.)	173	167	167	167	167	167	167	167
Suggor	162	158	158	158	158	158	158	158
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck							
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	180	215	265	235	210	210	275	239
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	173	199	245	220	195	195	250	221
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	230	266	320	290	265	265	325	293
Oxar: kl. 3. » »	285	341	395	365	340	340	400	369

priser
vande vikt)
orter i riket.
maj–juli 1916.

Eskilstuna							Norrköping							
Maj 1916	Juni 1916	3/7–8/7	10/7–15/7	17/7–22/7	24/7–29/7	Juli 1916	Maj 1916	Juni 1916	29/6–5/7	6/7–12/7	13/7–19/7	20/7–26/7	27/7–2/8	Juli 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	100	104	110	110	110	110	110	110
160	156	—	160	—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	—
84	88	88	93	93	98	93	80	85	95	95	95	95	95	95
160	156	—	160	—	—	160	152	157	160	—	161	160	—	160
77	82	82	85	85	90	86	70	74	85	85	85	85	85	85
145	149	—	155	—	—	155	144	150	151	—	—	155	—	153
60	78	78	78	78	78	78	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	95	95	100	100	—	98	90	99	110	110	110	110	110	110
88	90	90	95	95	93	93	82	86	95	95	95	95	95	95
78	78	78	78	78	78	78	75	78	85	85	85	85	85	85
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	100	105	115	115	120	120	120	118
160	156	—	160	—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	—
90	—	—	—	—	—	—	95	98	105	105	105	105	105	105
160	156	—	160	—	—	160	152	157	160	—	161	160	—	160
87	90	90	90	90	100	93	80	84	95	95	95	95	95	95
155	149	—	—	—	—	—	144	150	151	—	—	155	—	153
—	—	—	—	—	88	88	65	68	75	75	75	75	75	75
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	105	106	110	110	110	110	110	110
165	156	—	160	—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	—
90	—	—	90	90	—	90	95	96	100	100	100	100	100	100
160	156	—	160	—	—	160	152	157	160	—	161	160	—	160
88	85	85	—	—	—	85	72	76	85	85	85	85	85	85
—	149	—	—	—	—	—	144	150	151	—	—	155	—	153
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
100	103	105	105	105	110	106	106	108	115	110	115	115	115	114
94	97	100	100	100	100	100	95	99	110	105	110	110	110	109
82	82	82	83	83	88	84	75	81	90	90	95	95	95	93
—	105	105	105	105	105	105	85	90	95	95	95	95	95	95
87	93	100	100	100	100	100	75	81	87	88	88	88	88	88
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
158	164	162	163	163	163	163	150	155	160	160	160	160	160	160
149	155	155	155	155	158	156	151	159	160	160	160	160	160	160
142	148	148	148	148	160	151	140	143	145	145	150	150	150	148
Kr. per styck							Kr. per styck							
—	—	—	—	—	—	—	200	213	250	250	250	250	250	250
166	180	180	180	180	225	191	153	175	175	175	175	175	175	175
164	160	160	160	160	180	165	182	149	175	175	175	175	175	175
225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	275	275	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa orter
Medelpris under

Kreatursslag	Malmö						
	Maj 1916	Juni 1916	5/7–11/7	12/7–18/7	19/7–25/7	26/7–1/8	Juli 1916
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	160	157	160	160	160	162	161
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	98	101	112	108	108	108	109
» » » » för export	156	154	160	160	160	160	160
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	89	96	104	103	103	103	103
» » » » för export	152	151	155	155	155	155	155
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	80	88	95	95	95	95	95
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	69	74	65	65	65	75	68
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	109	117	130	128	128	130	129
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	98	107	120	120	120	124	121
» 2. Mindre feta	84	92	105	105	105	105	105
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	160	158	160	160	160	162	161
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	103	—	—	—	—	—	—
» » » » » för export	156	155	160	160	160	160	160
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	94	102	110	108	108	114	110
» » » » » för export	153	151	155	155	155	155	155
» 3. Mindre köttiga	84	92	98	98	98	103	99
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	—	157	160	160	160	—	160
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	93	109	—	—	—	—	—
» » » för export	156	155	160	160	—	—	160
» 2. Mindre feta	—	95	—	—	—	—	—
» » för export	—	150	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	105	106	103	101	103	103	103
» (70—90 »)	100	101	98	96	98	98	98
Skummjölkskalvar	89	88	85	83	85	85	85
Får:							
Yngre, feta	90	89	85	80	80	90	84
Äldre, »	—	—	—	—	—	75	75
Lamm	159	133	110	105	—	115	110
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	169	162	165	165	168	168	167
Rena, större svin (100—170 kg.)	169	162	165	168	169	169	168
Suggor	150	145	145	145	145	145	145
För konservering (öre per kg.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	85	89	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	77	80	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck						
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	145	—	—	—	—	—	—

priser
vande vikt)
i riket. (Forts.)
maj–juli 1916.

Hälsingborg							Göteborg						
Maj 1916	Juni 1916	5/7–11/7	12/7–18/7	19/7–25/7	26/7–1/8	Juli 1916	Maj 1916	Juni 1916	3/7–8/7	10/7–15/7	17/7–22/7	24/7–29/7	Juli 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
159	**157**	160	160	160	162	**161**	**157**	**157**	—	—	—	—	—
91	**97**	103	105	105	108	**105**	**96**	**103**	108	108	108	108	**108**
155	**153**	155	155	155	162	**157**	**153**	**155**	—	160	160	160	**160**
86	**92**	98	98	98	98	**98**	**88**	**96**	98	98	98	98	**98**
151	**151**	150	153	150	157	**153**	**145**	**149**	—	155	155	155	**155**
77	**86**	88	88	93	93	**91**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104	**115**	125	125	130	130	**128**	—	—	—	—	—	—	—
96	**107**	117	118	120	123	**120**	**97**	**104**	110	110	110	110	**110**
83	**96**	108	108	108	113	**109**	**85**	**92**	95	95	95	95	**95**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
159	**157**	160	160	160	162	**161**	**157**	**155**	—	160	160	160	**160**
—	—	—	—	—	—	—	**101**	**107**	113	113	113	113	**113**
155	**152**	155	155	155	157	**156**	**153**	**155**	—	160	160	160	**160**
—	—	—	—	—	—	—	**95**	**102**	108	108	108	108	**108**
150	**150**	150	150	—	—	**150**	**145**	**150**	—	155	155	155	**155**
88	**96**	103	105	105	103	**104**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
158	**155**	160	160	—	—	**160**	**158**	—	—	160	—	—	**160**
98	**100**	103	105	118	113	**110**	**100**	**104**	108	108	108	108	**108**
154	**151**	155	155	—	—	**155**	**153**	**155**	—	155	160	160	**158**
83	**89**	93	95	—	105	**98**	**90**	**96**	103	103	103	103	**103**
—	—	—	—	—	—	—	**145**	**150**	—	—	155	155	**155**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
99	**109**	100	110	120	115	**111**	**110**	**121**	125	118	113	113	**117**
93	**102**	103	103	113	95	**104**	**104**	**116**	120	113	108	108	**112**
86	**93**	98	98	110	83	**97**	**83**	**91**	95	85	83	83	**85**
—	**87**	85	85	85	85	**85**	**92**	**95**	95	95	95	95	**95**
—	**70**	70	90	75	75	**78**	**85**	**88**	88	88	88	88	**88**
140	**134**	130	120	140	130	**130**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	**150**	**158**	159	159	159	159	**159**
—	—	—	—	—	—	—	**158**	**162**	163	163	163	163	**163**
—	—	—	—	—	—	—	**148**	**144**	145	145	145	145	**145**
88	**86**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	163	158	**161**	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck							Kr. per styck						
143	**156**	163	163	—	—	**163**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tillförseln till offentliga slakthus.

Juli 1916.

Kreatursslag	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Göteborg
Tjurar	70	34	364	45	51	75	283
Kor	90	137		88	777	559	698
Övriga nötkreatur	2 495	24		31	662		275
Gödkalvar	1 673	[1] 368	[1] 990	33	590	78	666
Spädkalvar	375	[2] 196	[2] 172	155	134	20	168
Får och lamm	473	23	61	20	340	41	329
Svin	2 186	314	335	507	885	302	255
Spädgrisar	20	4	3	—	—	—	—
Hästar och föl	63	13	8	6	35	14	84

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

Juli 1916.

Kroppar av	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	3 983	190	280	229	568	368
Gödkalvar	7 112	284	[1] 1 142	259	708	405
Spädkalvar	4 155	196	[2] 354	434	334	334
Får och lamm	2 740	23	128	309	530	371
Svin	4 388	360	266	514	1 401	316
Spädgrisar	78	4	7	—	—	3
Hästar och föl	187	12	10	6	23	16

[1]) Större kalvar.
[2]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *juli* 1915—*juli* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror:*[1])														
Abborre, stor . .	kg.	78	79	93	90	90	90	118	124	153	114	74	90	90
små . .	»	60	57	80	80	80	80	80	85	105	83	51	70	62
Braxen	»	63	64	75	78	—	—	65	—	—	76	75	74	69
Gråsej	»	55	57	65	75	—	75	75	—	—	—	64	70	70
Gädda, levande .	»	120	100	131	132	—	—	—	—	—	—	70	—	—
slaktad .	»	68	70	—	—	—	144	110	119	140	98	89	97	100
Gös	»	110	119	—	—	169	180	—	178	188	163	153	175	182
Hälleflundra, stor	»	113	105	114	124	127	141	148	148	149	137	140	144	—
små	»	70	65	90	90	—	—	102	110	108	110	86	85	—
Id	»	60	60	—	80	—	—	60	—	68	74	57	68	63
Kolja, svensk .	»	65	61	68	72	74	70	90	70	87	75	57	70	73
norsk . .	»	30	—	—	—	55	53	51	55	42	—	—	—	—
Kummel . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kungsflundra .	»	—	41	70	74	74	—	—	—	74	80	67	72	—
Lake, stor . .	»	—	67	78	80	81	100	86	90	90	70	—	—	—
insjö- små . .	»	48	63	—	—	—	—	110	103	110	78	55	65	—
Lax, färsk . .	»	196	328	275	395	250	280	310	387	440	448	353	280	285
Långa	»	57	65	70	73	81	90	63	—	85	85	—	—	—
Piggvar	»	—	—	—	265	130	—	—	175	175	175	140	125	—
Röding	»	—	155	170	165	168	175	—	—	—	175	175	183	190
Rödspotta, stor .	»	71	71	73	82	90	87	99	90	90	86	79	85	—
små .	»	—	65	—	—	—	—	—	70	70	70	60	—	—
Sik, stor . . .	»	113	120	119	119	106	110	—	—	—	114	115	130	110
små . . .	»	—	—	112	—	—	—	110	—	—	—	—	112	75
Siklöja	»	—	67	70	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	låda[2])	—	3500	3650	4460	4475	5500	3520	2500	3000	—	—	—	—
» » . . .	kg.	—	—	—	—	—	—	37	—	—	—	50	—	—
Sjötunga, stor .	»	—	—	—	—	—	—	—	155	153	155	89	95	100
liten .	»	93	85	79	105	99	95	120	—	—	108	69	80	73
Slätvar	»	—	—	—	150	—	120	—	150	150	150	—	—	—
Strömming . .	låda[3])	—	—	—	—	—	2350	2500	1550	1900	1725	950	—	—
» . .	kg.	33	28	44	34	39	39	35	20	27	20	26	37	32
Torsk, m. huvud	»	35	38	44	51	49	55	40	57	59	53	44	47	44
svensk huvudlös	»	75	73	88	95	98	99	107	91	90	83	74	86	89
Torsk, norsk . .	»	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—
Vitling, stor . .	»	35	34	41	40	48	50	66	50	58	62	41	54	52
små . .	»	25	32	30	30	30	—	50	40	40	40	—	—	—
Ål, levande, stor	»	180	177	—	—	—	—	250	—	—	—	185	268	216
små	»	—	127	—	—	—	—	170	—	—	—	—	175	155
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	—	—	2000	1940	2000	—	—	—	—	—	—	—	—
Krabbor . . .	»	—	—	650	690	750	—	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora .	»	—	—	118	91	—	—	—	—	—	—	—	—	230
små . .	»	—	123	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	91	73	85	95	90	—	120	95	83	85	96	—	—
kokta små . .	»	59	—	—	68	43	—	—	—	—	—	—	65	60

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

2/6—7/6:	tillgång knapp,	efterfrågan medelmåttig,	tendens fast.	
8/6—14/6:	»	»	»	stigande.
15/6—21/6:	»	»	»	fast.
22/6—28/6:	»	»	»	»
29/6—5/7:	»	»	»	»
6/7—12/7:	»	god,	»	»
13/7—19/7:	»	»	livlig,	svävande.
20/7—26/7:	»	»	medelmåttig,	fallande.
27/7—2/8:	»	»	livlig,	svävande.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *juli* 1915—*juni* 1916.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni [2] 1916
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)											
Sill, stor	30·10	42·90	41·78	44·25	—	37·05	39·72	32·90	36·64	39·13	—	—
» blandad	—	—	—	—	—	23·38	27·83	25·59	27·89	30·15	—	—
» små	—	20·13	—	—	—	10·75	23·17	15·20	24·50	23·71	—	—
	Öre per kg.											
Kolja, stor	52	47	60	52	68	66	75	59	—	71	53	76
» halvstor	37	45	55	43	53	58	68	49	75	66	43	65
» liten	26	35	47	23	38	40	57	39	55	52	35	54
Vitling	20	17	22	22	39	43	66	40	53	49	37	54
Torsk, stor	42	48	63	67	70	56	80	60	58	52	50	64
» liten	22	22	32	37	45	40	43	46	51	45	32	50
Långa	49	36	50	63	61	54	57	58	76	56	53	66
Gråsik	32	38	48	59	63	52	50	54	51	49	44	62
Tunga, röd	59	73	105	115	141	144	160	203	228	133	80	112
» äkta	—	—	—	438	314	202	394	343	315	350	—	—
Rocka	9	6	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—
Piggvar	142	181	188	193	177	188	298	280	238	202	166	—
Slätvar	—	98	75	125	103	121	233	187	223	154	—	—
Rödspotta	62	60	64	80	86	95	130	103	108	79	40	—
Hälleflundra	109	110	116	124	129	134	154	186	166	144	123	166
Havskatt	49	40	—	60	72	—	—	56	77	65	56	—
Marulk	52	37	—	62	67	63	—	30	—	48	57	69
Kummel	60	54	91	64	66	55	—	—	—	—	85	105
Tonfisk	—	[1]	[1]	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Haj	18	19	—	19	—	—	—	10	—	—	—	—
Stör	—	—	160	—	—	—	200	135	170	—	—	—
Tillförsel:												
Antal båtar	·	·	·	·	·	362	351	434	421	312	210	73
» lådor	·	·	·	·	·	22 411	11 414	22 795	31 763	27 407	17 588	7 349

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

[1]) Medelpris *per styck:* under aug. 34 à 38 och under sept. 70 kr.
[2]) För juli hava fullständiga noteringar ej inkommit.

Arbetsmarknaden under augusti 1916.

Tillgången å arbetskraft synes under augusti hava varit något bättre än föregående månad. Särskilt gäller detta jordbruket. Medan under sommarens förra del huvudsakligen arbetsgivarna framträtt med anmälningar om lediga platser till höstflyttningen, hava nu även de tjänstsökande i större antal börjat infinna sig. Förmedlingsarbetet har därför också vid de flesta arbetsförmedlingsanstalter varit synnerligen livligt. I Västmanland, Östergötland och Blekinge torde tillgången å arbetskraft i stort sett hava motsvarat efterfrågan; i Uppland syntes det ännu ovisst, huruvida behovet av arbetskraft skulle kunna tillfredsställas, medan i stockholmstrakten, Halland, Västergötland och Närke tydlig brist å arbetssökande gjorde sig gällande. I Småland var förhållandet detsamma, åtminstone beträffande ogifta drängar. I Skåne uppgives, i motsats mot vad förra året var fallet, tillgången på årsplatser hava varit mycket god; efterfrågan av tillfällig arbetskraft till skörden blev däremot under augusti ej så stor som hade väntats, enär bärgningsarbetet på grund av den ogynnsamma väderleken avsevärt försenades. Under senare delen av månaden framträdde åter ett stort behov av skördearbetare.

Bristen på skogsarbetare har fortfarande flerstädes varit kännbar, trots de försök som gjorts att tillgodose behovet av arbetskraft på detta område, bland annat genom hemförlovning av värnpliktiga. Ett gynnsamt resultat av dessa åtgärder kan dock antecknas åtminstone från Älvsborgs län, där ett åttiotal värnpliktiga anmält sig till vedhuggning. Även i Jämtland uppgivas de värnpliktiga hava ställt sig till förfogande i ganska stor utsträckning, vilket dock endast till en del kunnat avhjälpa den svåra arbetarbrist, som i detta och angränsande län uppstått, bland annat till följd av utvandring till Norge.

Inom industrien torde tillgången å arbetskraft hava varit ungefär lika med föregående månad. Tillfällig arbetslöshet av längre eller kortare varaktighet har förekommit inom vissa av import- eller exportlicenser beroende branscher, särskilt i Skåne. Möbelindustrien, som under de två senaste åren arbetat under delvis mindre goda konjunkturer, har i Malmöhus län anmält ökat behov av arbetskraft. I Stockholm hava vissa arbetargrupper, särskilt handels-, transport- och grovarbetare, fått vidkännas väsentligt minskad arbetstillgång på grund av en omfattande arbetsinställelse bland stuveriarbetarna. Vid hamnarna å norrlandskusten har arbetet även delvis legat nere på grund av sjökriget i Östersjön.

Inom byggnadsverksamheten synes arbetstillgången genomgående hava varit god; kännbar brist på arbetskraft har inrapporterats från olika landsdelar.

På den kvinnliga arbetsmarknaden kan såsom anmärkningsvärt framhållas, att tillgången å tjänstsökande yngre flickor i Västerbottens län

varit avsevärt större än antalet lediga platser, medan i alla andra landsdelar utpräglad brist förefunnits å sökande till husligt arbete.

Antalet *arbetssökande på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 88. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	151	144	209	145	150	133	127	181	124
Mars	83	71	90	74	119	119	165	121	119	110	107	147	109
April	66	59	80	58	108	101	150	101	104	97	91	125	90
Maj	72	71	85	55	106	98	126	93	106	99	93	118	85
Juni	71	68	81	57	122	112	147	100	119	112	104	135	92
Juli	77	82	95	50	116	103	144	96	118	107	99	134	82
Augusti	87	95	105	*70*	101	156	130	*99*	101	96	133	122	*88*
September	75	96	87	—	94	130	119	—	93	89	121	110	—
Oktober	77	94	75	—	108	145	127	—	104	98	128	110	—
November	96	116	84	—	141	217	165	—	141	129	192	141	—
December	92	130	84	—	122	189	119	—	134	117	182	113	—

Tillgången å arbetssökande har sålunda varit större än under maj och juli men något mindre än under april och juni; vad jordbruket beträffar, har relativa antalet arbetssökande dock varit avsevärt större än under någon av de fyra närmast föregående månaderna. Under de föregående år, för vilka jämförelsetal finnas, har däremot tillgången å arbetskraft under augusti månad aldrig varit så knapp som nu.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	1911	1912	1913	1914	1915	1916		1911	1912	1913	1914	1915	1916
Januari	—	8·5	8·4	7·5	15·0	7·7	Juli	3·2	3·3	2·7	3·1	6·3	4·6[1]
Februari	—	11·1	8·9	10·4	14·8	8·0	Augusti	2·9	2·8	2·5	3·0	4·0	2·6[1]
Mars	12·0	8·4	7·1	7·5	12·0	6·7	September	3·1	2·7	2·3	8·1	3·6	—
April	10·4	6·5	5·7	6·5	11·2	5·2	Oktober	2·3	2·9	2·2	7·7	3·5	—
Maj	6·7	5·2	4·0	5·1	8·5	4·7	November	4·3	3·6	2·6	8·1	3·8	—
Juni	3·5	3·7	2·6	3·2	6·7	3·3	December	4·4	5·7	4·4	10·3	4·5	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 augusti 1916. Arbetslösheten var då, som synes, mindre än vid någon föregående tidpunkt allt sedan hösten 1913.

[1] Preliminära uppgifter.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.

(Forts.)

2. Statens livsmedelskommission.

Förnyat prisavtal med kvarnarna. Det under april 1916 med kvarnföreningen avslutade avtalet om spannmålspris m. m. utgick den 31 augusti 1916. Emellertid har Kungl. Maj:t på hemställan av livsmedelskommissionen den 30 augusti 1916 bemyndigat kommissionen att med kvarnarna sluta avtal om förlängning för tiden 1—6 september 1916 av den av Kungl. Maj:t den 28 april för tiden $^{1}/_{5}$—$^{31}/_{8}$ godkända överenskommelsen, att till förut avtalat pris i mån av tillgång sälja så mycket vetemjöl, som svarar mot kvarnarnas kunders normala förbrukning till och med den 21 september 1916. Tillika har Kungl. Maj:t bemyndigat kommissionen att under tiden till och med den 6 september till kvarnföreningens medlemmar försälja ytterligare intill 4 000 ton vete till det i förenämnda överenskommelse angivna pris och under iakttagande av övriga där angivna bestämmelser.

Sedermera lämnade Kungl. Maj:t den 5 september 1916 kommissionen ytterligare bemyndigande att för tiden *från och med den 8 september 1916 till och med den 15 januari 1917* träffa överenskommelse med kvarnföreningen angående pris å vete- och rågmjöl samt kli ävensom angående försäljning till föreningen av utländskt vete. Enligt omnämnda överenskommelse hava kvarnföreningens medlemmar förbundit sig för tiden från och med den 8 september 1916 till och med den 15 januari 1917:

att vid försäljning av sin produktion av *vetemjöl* ej hålla högre pris ab kvarn än 31 kronor för bagerivetemjöl, 33 kronor för kärnmjöl och 29 kronor för flormjöl, allt per 100 kg., brutto inklusive säck, med skyldighet därjämte att till dessa pris i mån av tillgång sälja så mycket, som svarar mot kvarnarnas kunders normala förbrukning till och med den 31 januari 1917;

att i mån av efterfrågan tillhandahålla av bagerimjöl och flormjöl tillsammans minst lika mycket som av kärnmjöl;

att vid försäljning av sin produktion av *rågmjöl* ej hålla högre pris ab kvarn än 30 kronor för finsikt, 28 kronor för samsikt, 26 kronor för 90 % rågsikt, allt per 100 kg., brutto inklusive säck, samt för sammalet rågmjöl kronor 23·50, netto exklusive säck, med debitering av högst en krona för säck mot skyldighet för kvarnarna att återtaga säckarna i oskadat skick till debiterat pris inom 30 dagar, med skyldighet därjämte att till dessa pris i mån av tillgång sälja så mycket, som svarar mot kvarnarnas kunders normala förbrukning till och med den 31 januari 1917;

att vid försäljning av sin produktion av *kli* ej hålla högre pris ab kvarn än 17 kronor per 100 kg. exklusive säck med skyldighet att på effektivt

sätt, bland annat genom annonser, bringa gällande klipris till allmänhetens kännedom samt vidare att vid försäljning av kli till återförsäljare icke medgiva längre uttagningstid än 30 dagar från försäljningsavtalets datum, ävensom att vid samtidig rekvisition av kli från dels lantbrukare eller kooperativa lantbrukarsammanslutningar och dels återförsäljare lämna de förra företräde och att över huvud tillhandahålla viss del av sin kliproduktion direkt till lantbrukarna;

att vid bestämmandet av klipriset inom nyss angiven övergräns taga hänsyn till angelägenheten av att upprätthålla en sådan relation mellan prisen å kli och å brödspannmål, att lantbrukarna icke föranledas använda brödsäd i stället för kli till utfodring av kreatur.

Enligt överenskommelsen förbinder sig å andra sidan statens livsmedelskommission att under tiden från och med den 8 september till och med den 15 januari 1917 i mån av tillgång försälja till kvarnföreningens medlemmar viss mängd utländskt vete.

Upptagande av ett lån å 20 millioner kronor. Kungl. Maj:t har den 23 sept. 1916 bemyndigat livsmedelskommissionen att för täckande av nödiga utgifter i samband med verkställd import för statens räkning av spannmål och sill i svenska banker upptaga lån å sammanlagt högst 20 millioner kronor.

Angående tullfrihet å viss spannmål. Sedan tidigare förordnats om tullfrihet å viss spannmål för tiden till och med 30 september 1916, har Kungl. Maj:t förordnat att, utan hinder av vad i gällande tulltaxa finnes stadgat, råg och vete samt till människoföda tjänliga ärter ävensom råg- och vetemjöl från och med 1 oktober 1916 tillsvidare till och med 31 december 1916 fortfarande skola vara tullfria.

Maximipris å vete, råg, korn och havre. I anslutning till framställning av statens livsmedelskommission har uti en kungl. kungörelse den 5 september 1916 — sedermera ändrad den 18 i samma månad — maximipris fastställts å vete, råg, korn och havre. Förordningens nu gällande lydelse är följande:

§ 1.

Vid frivillig försäljning av vete eller råg må, då försäljningen sker av odlaren eller för hans räkning, priset för 100 kilogram ej överstiga, vid leverans under tiden till och med den 7 oktober 1916, å vete 23 kronor och å råg 21 kronor 50 öre samt, vid senare leverans, å vete 22 kronor 50 öre och å råg 21 kronor.

§ 2.

Vid frivillig försäljning av korn eller havre må, då försäljningen sker av odlaren eller för hans räkning, priset för 100 kilogram ej överstiga å korn 20 kronor 50 öre och å havre 17 kronor.

§ 3.

Vid frivillig försäljning av vete, råg, korn eller havre annorledes än av odlaren eller för hans räkning må de i §§ 1 och 2 angivna maximipris höjas för vete och råg med högst 25 öre samt för korn och havre med högst 50 öre, allt för 100 kilogram.

§ 4.

Till de i §§ 1—3 bestämda maximipriserna, vilka gälla för leverans fritt banvagn eller fritt ombord vid odlingsortens närmaste järnvägsstation eller hamn, må tillägg icke göras i vidare mån än enligt §§ 4 a—7 här nedan medgives.

§ 4 a.

Äger enligt bevis, utfärdat av med statsmedel understödd frökontrollanstalt, korn eller havre en grobarhet av 95 procent eller däröver, och är varan med hänsyn till sin beskaffenhet och sortering hänförlig till utsädesvara eller lämplig till mältning, må till maximipriset göras ett tillägg av högst 2 kronor 50 öre för 100 kilogram.

§ 5.

Å ort på längre avstånd från odlingsorten än närmaste järnvägsstation eller hamn må till maximipriset göras ett tillägg, motsvarande kostnaden för varans transport från stationen eller hamnen till förstnämnda ort.

§ 6.

Medgiver säljaren anstånd med betalningen, må till maximipriset göras tillägg, motsvarande ränteavdrag vid diskontering av växel å köpeskillingen enligt allmänt gällande räntesats.

§ 7.

För säck, som av säljaren tillhandahålles, må, där säcken säljes jämte varan, ej göras högre tillägg till maximipriset än 75 öre; utlämnas säcken endast såsom lån, må tillägget ej vara högre än att det motsvarar säckhyra av 5 öre jämte kostnad för säckens återsändande.

§ 8.

Vid beräkning av maximipris och tillägg därtill enligt de i §§ 1—7 meddelade stadganden må del av öre räknas såsom helt öre.

§ 9.

Utan hinder av vad i denna förordning stadgas äger, vid försäljning genom mäklare eller agent, köparen ersätta denne med vanligt mäklararvode, dock högst med 1/4 procent av köpeskillingen.

§ 10.

Vad i denna förordning stadgas beträffande havre gäller även i fråga om sådan blandsäd, vari korn eller havre ingår.

§ 11.

Bestämmelserna i denna förordning skola tillämpas även vid försäljning, som äger rum av ekonomisk förening till dess medlemmar.

§ 12.

Vad i denna förordning stadgas skall ej äga tillämpning med avseende å vara, som visas vara av utländskt ursprung, ej heller, där Konungen medgiver undantag, å förädlad utsädesvara.

Maximipris å potatismjöl fastställdes, i anslutning till framställning av statens livsmedelskommission, uti en kungl. förordning den 14 augusti 1916 av följande lydelse:

§ 1.

Vid frivillig försäljning av potatismjöl från tillverkare eller för hans räkning må priset icke överstiga trettio öre för kilogram.

Vid frivillig försäljning av potatismjöl i andra fall må priset icke överstiga trettiotvå öre för kilogram, dock att, därest den försålda mängden uppgår till högst fem kilogram, sistnämnda pris må höjas med intill fem öre.

Till ovan angivna maximipris, vilka gälla för leverans fritt banvagn eller fritt ombord och vari skall ingå all kostnad för emballage, vari den sålda varan förvaras, må tillägg icke göras i vidare mån än enligt §§ 2—4 här nedan medgives.

§ 2.

Å ort på längre avstånd från tillverkningsorten än närmaste järnvägsstation eller hamn må till maximipriset göras ett tillägg, motsvarande kostnaden för varans transport från stationen eller hamnen till förstnämnda ort.

§ 3.

Medgiver säljaren anstånd med betalningen, må till maximipriset göras tillägg, motsvarande ränteavdrag vid diskontering av växel å köpeskillingen enligt allmänt gällande räntesats.

§ 4.

Vid beräkning av maximipris och tillägg därtill enligt de i §§ 1—3 meddelade stadganden må del av öre räknas såsom helt öre.

§ 5.

Bestämmelserna i denna förordning skola tillämpas även vid försäljning, som äger rum av ekonomisk förening till dess medlemmar.

Under 3:e kvartalet 1916 i kraft trädande nya utförselförbud.

Nummer i statistiska varuförteckningen	Varuslag	Förbud i kraft
157	*Te*	15/7 1916
168 B	*Fisk-* och *skaldjurskonserver*, andra än anjovis	
117 B och C	*Frukter* och *bär:* syltade: skogsbär (B); andra (C)	5/8 1916
163	*Kulör*, även i fast form, icke innehållande sprit	
185 A och C	*Likör:* punsch (A); annan likör, utom munklikör (B)	
191 A och B	*Bär* och *fruktsaft*	
1109 A	*Fisklevertran*	
1253 B	*Kasein*	15/8 1916
107 B, G, H och I	*Frukter* och *bär*, färska eller enbart torkade, även krossade eller på annat sätt sönderdelade: bananer (B); blåbär (G) och lingon (H och I)	15/8 1916
169—172, 173 A—D, 174, 175 A, B, 176, 177, 178 A—C, 179—181, 182 A—C	*Kryddor:* senap: omalen (senapsfrö) (169), malen (170), preparerad (i degform) (171); kummin (172); peppar, ingefära samt nejlikor och nejlikstjälkar: omalna: peppar, krydd- (173 A), annan (173 B), ingefära (173 C), nejlikor och nejlikstjälkar (173 D); malna (174); kardemumma (175 A); muskot och muskotblomma (175 B); kanel, härunder inbegripna även kanelknopp och cassia lignea: omalen (176), malen (177); anis och stjärnanis (178 A); fänkol (178 B); koriander (178 C);	

Nummer i statistiska varuförteckningen	Varuslag	Förbud i kraft
	lagerblad och lagerbär, torkade (179); cassia fistula och tamarinder (180); kapris (181); saffran (182 A), vanilj (182 B) och vanillin (182 C)	18/8 1916 [1]
Ur 239	*Tunnor* av furu eller gran, synbarligen avsedda för inpackning av sill eller annan fisk, ävensom lagg- och bottenstävor, så färdigarbetade, att de kunna omedelbart till dylika tunnor sammansättas	1/9 1916
Ur 257 P	*Lådor* av furu eller gran, synbarligen avsedda för inpackning av sill eller annan fisk, ävensom delar, ej särskilt nämnda, till dylika lådor	1/9 1916
62—64	*Fisk*	9/9 1916 [1]
Ur 54 E	*Levande renar* [2]	10/9 1916
1254	*Ostlöpe*, flytande eller i form av pulver eller tabletter	24/9 1916

Folkhushållningskommissionen. Den av statens livsmedelskommission tillsatta konsumtionsregleringskommittén inkom under förra hälften av sistlidna september månad med vissa förslag angående reglering av konsumtionen inom landet av viktigare livsförnödenheter. Med anledning av de sålunda utarbetade förslagen hemställde livsmedelskommissionen i underdånig skrivelse den 25 september 1916, att en central organisation för en eventuell konsumtionsreglerings genomförande måtte snarast möjligt komma till stånd. Redan den 28 i samma månad uppdrog Kungl. Maj:t åt en särskild, i anslutning till statens livsmedelskommission inrättad kommission, benämnd folkhushållningskommissionen, att utarbeta och Kungl. Maj:ts prövning underställa slutligt förslag till bestämmelser angående regleringen av konsumtionen inom landet av socker ävensom av andra livsmedel, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, och angående den härför erforderliga lokala organisationen samt att i övrigt utföra förberedande arbeten för genomförande av en livsmedelsreglering. Vidare anbefallde Kungl. Maj:t statens livsmedelskommission att efter samråd med folkhushållningskommissionen till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de bestämmelser, som må finnas erforderliga för reglerande av de bägge kommissionernas arbetsområden och verksamhet i förhållande till varandra.

Till ordförande i den nya kommissionen har förordnats generaldirektören och chefen för socialstyrelsen G. H. Elmquist samt till ledamöter i densamma rådmannen i Malmö K. Dahlberg, sekreteraren i kooperativa förbundet K. Eriksson, grosshandlaren J. B. Florén, ryttmästaren J. H. Hegardt, ledamoten av riksdagens första kammare J. Nilsson i Skottlandshus, major E. M. Wikland och direktör J. G. Åkerlindh. Sedan riksdagsman J. Nilsson i Skottlandshus samt major E. M. Wikland avsagt sig uppdraget att vara ledamöter av kommissionen, har Kungl. Maj:t i dessas ställe som ledamöter förordnat sekreteraren i Östergötlands läns hushållningssällskap P. E. G. Insulander samt överstelöjtnanten C. E. von Gegerfelt.

[1] Delvis redan förut.

[2] Förbudet mot utförsel av levande renar gäller icke för renar, som utföras ur riket i överensstämmelse med förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan Sverige och Norge.

Förslag till anordnandet av regelbundet återkommande levnadskostnadsundersökningar och dyrortsgrupperingar.

I en till statsrådet och chefen för civildepartementet på sin tid (december år 1913) avgiven promemoria, som närmast avsåg sättet för dyrortsgruppering av järnvägs-, post- och telegrafstationsorterna i riket, har från socialstyrelsens sida (genom vederbörande byråchef) framlagts förslag till anordnandet av regelbundet återkommande levnadskostnadsundersökningar och därpå grundade dyrortsgrupperingar, i vilket förslag en moderniserad markegångssättning spelar en viss roll. Då berörda fråga särskilt under de senaste åren blivit allt mera aktuell, torde det vara av intresse att här återgiva det väsentliga av ovannämnda P. M., varjämte skola meddelas några uppgifter angående av socialstyrelsen redan verkställda eller under arbete varande utredningar av hithörande slag.

Efter en ingress anföres i P. M. följande:

Först torde jag med några ord få beröra frågan angående *omfattningen* av de föreslagna dyrortsbestämmelsernas tillämpning. I den framlagda utredningen har man utgått ifrån att dessa bestämmelser skulle gälla statens järnvägar, postverket och telegrafverket. Enligt min mening böra de utsträckas till att omfatta även tullverket. Jag vill härvid erinra om att byråchefen i generaltullstyrelsen E. Beyer samt undertecknad i egenskap av särskilt tillkallade sakkunniga inom finansdepartementet utarbetat och den 15 januari 1913 avgivit förslag till dyrortsbestämmelser och dyrortsgruppering för tullverket ävensom att denna dyrortsgruppering utförts i full överensstämmelse med den för post- och telegrafverkens räkning förut verkställda. Därest eljest inga hinder möta, torde det alltså befinnas ändamålsenligast att samtidigt och efter enhetliga principer reglera dyrortsbestämmelserna för statens järnvägar, postverket, telegrafverket och tullverket.

Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke, då i alla fall dyrortsutredningar sålunda skulle komma att regelbundet anordnas i så gott som alla städer och köpingar ävensom i flertalet municipalsamhällen samt å en del orter å landsbygden, det vore bäst att taga steget fullt ut och låta dessa utredningar omfatta rikets samtliga kommuner. Härigenom kunde enligt mitt förmenande åtskilliga fördelar vinnas.

Först och främst erhölles en bredare och fastare basis för bedömande av den allmänna prisdyrheten i riket samt en säkrare utgångspunkt vid urvalet av de verkliga dyrorterna. Vidare gåves möjlighet att i varje särskilt fall utöva en god kontroll på de för en viss ort lämnade prisuppgifterna genom att kritiskt jämföra dem med motsvarande uppgifter från närgränsande orter eller kommuner. Man finge, kort sagt, en tryggare borgen för, att den på grundvalen av dyrortsutredningen uppgjorda ortsgrupperingen bleve fullt rättvis. — Men härtill komme en annan, ännu mera vägande synpunkt, som talade för en utsträckning av ifrågavarande dyrortsutredningar till att omfatta ej blott sådana orter, där järnvägs-, post-, telegraf- eller tullpersonal vore stationerad, utan rikets samtliga städer, köpingar, municipalsamhällen och landskommuner. Även för andra kategorier av statstjänare än de ovannämnda, t. ex. präster, lärare, landsstatstjänstemän o. s. v., har nämligen bostadsortens egenskap att vara dyrort eller

icke betydelse i avlöningshänseende. Vad särskilt prästerna beträffar, har socialstyrelsen redan flera gånger fått på remiss prästlöneregleringskommitterades förslag till lönereglering för visst pastorat, i vad anginge väckt fråga om dyrortstillägg, och har styrelsen härvid fått föranstalta om dyrortsutredning i vederbörande kommun, vilken utredning då verkställts efter samma principer och metod som motsvarande utredningar å post-, telegraf- och tullstationsorterna. I fråga om lärarna har styrelsen likaledes fått mottaga förfrågningar angående dyrhetsförhållandena å vissa läroverksorter, och styrelsen har jämväl så långt möjligt meddelat upplysningar härutinnan till överstyrelsen för rikets allmänna läroverk. Vidare förekomma dyrortstillägg icke blott för statens, utan även för kommunernas tjänstemän, vadan många av de enskilda kommunerna torde hava intresse av att få till stånd regelbundna dyrortsutredningar, och slutligen — vilket är en sak av ännu större räckvidd — har det särskilt under de senaste åren blivit allt vanligare, att vid reglering av arbetarnas löner genom avtal mellan arbetsgivare och arbetare hänsyn tages till dyrortsförhållandena. I en del kollektivavtal finnas redan nu intagna dyrortsbestämmelser jämte fullständig gruppering av vederbörande arbetsorter allt efter storleken av dyrortstillägget. Det säger sig självt, av vilken betydelse det skulle vara, om staten i förevarande fall kunde tillhandahålla arbetsgivare och arbetare opartiska dyrortsutredningar.

Av vad ovan anförts torde framgå, att det, med hänsyn till genomförandet av enhetliga och fullt rättvisa regleringar av lönerna ur *dyrortssynpunkt*, skulle såväl för staten som för kommunerna och enskilda vara till den största nytta, därest uppgifter rörande dyrhetsförhållandena regelbundet komme att inhämtas och bearbetas för rikets olika kommuner. Härtill kan läggas ännu en faktor. För att kunna vidtaga erforderliga åtgärder till hindrande av dyrtidens verkningar och för att överhuvud kunna genomföra en rationell livsmedels-, bostads- och skattepolitik synes det vara i hög grad önskvärt, att staten (och kommunerna) erhölle nöjaktig kunskap om, huru förhållandena i anförda hänseenden gestalta sig inom rikets olika delar, samt möjlighet att sedermera kunna följa utvecklingen. Genom den nu å ett 30-tal orter igångsatta levnadskostnadsundersökningen, vilken grundar sig på ett för helt år förda hushållsböcker, erhålles visserligen den bästa möjliga kunskap på hithörande områden, men en sådan mera ingående undersökning kan, med hänsyn till de stora besvär och kostnader, som därmed äro förenade, endast omfatta ett mindre antal orter och icke komma till utförande annat än med vissa större mellanrum (t. ex. vart 10:e, 15:e, 20:e år o. s. v.). På basis av ifrågavarande undersökning och med ledning av de härvid framkomna resultaten, särskilt beträffande konsumtionen inom skilda landsdelar, låter det sig emellertid sedan så mycket lättare och säkrare göra att regelbundet verkställa de mera summariska undersökningar, som erfordras för att kunna följa förändringarna i den allmänna prisnivån och för att, när helst behovet så påkallar, kunna konstatera den relativa prisdyrheten å olika orter i riket.

Slutligen torde ännu ett skäl kunna anföras, som talar för att giva dyrortsundersökningarna en hela riket omfattande räckvidd, nämligen den större möjlighet, som härigenom erbjuder sig, att rättvist kunna bedöma en orts relativa dyrhet. Det är nog obestridligt, att en missuppfattning på många håll gjort sig gällande i fråga om, vad i förevarande fall rätteligen bör förstås med begreppet »dyrort», i det man till grund för detta begrepp velat lägga ortens *absoluta*, av den allmänna prisstegringen beroende dyrhet och icke, såsom sig bör, dess *relativa* dyrhet eller ortens dyrhet i förhållande till dyrheten å andra orter. Härigenom har uppstått en förväxling av dyrortstillägg med dyrtidstillägg. Men å andra sidan framställer sig då den frågan, vilka orter skola anses för relativt dyra. Uppenbart är, att svaret på denna fråga utfaller olika allt efter jämförelsematerialets beskaffenhet och storlek. En ort kan självfallet vid jämförelse med en viss grupp av orter ställa sig helt annorlunda i fråga om dyrhet resp. billighet än vid jämförelse med en annan grupp. Ett fullt rättvist och allmängiltigt uttryck för en orts relativa dyrhet i ett land kan endast erhållas genom jämförelse med den verkliga »riksmedeldyrheten», som åter med säkerhet låter sig konstatera

först genom en omfattande riksundersökning. Sedan man genom en sådan undersökning fått till stånd en gruppering av rikets samtliga städer, köpingar, municipalsamhällen och egentliga landskommuner (de sistnämnda sammanförda häradsvis) allt efter dyrheten, kunna enhetliga och med varandra samstämmiga dyrortsgrupperingar genomföras på de olika områden, där de befinnas erforderliga.

Den frågan låter sig emellertid, om man så vill, uppställa, huruvida dyrortstillägg över huvud taget äro nödvändiga, särskilt med hänsyn till den utjämning i fråga om levnadskostnaderna, som uppenbarligen gör sig gällande. Redan en blick på de här bifogade tabellerna är tillräcklig för att ådagalägga, huru nödvändig en reglering av lönerna ur dyrortssynpunkt i själva verket är. Av tab. 1 kan man utläsa, hurusom levnadskostnaderna ställa sig 35 % dyrare i Stockholm än i de småländska städerna, och i de norrländska orterna är det 18 % dyrare än i de småländska. Vill man gå ännu mer i detalj, kan man studera resultaten av undersökningen av levnadskostnaderna å post- och telegrafstationsorterna. Därvid har t. ex. beräknats, att under det vissa levnadskostnader i Stockholm uppgingo till c:a 1 500 kr., belöpte sig motsvarande kostnader i Forshem till 776 kr. För Kiruna skulle ifrågavarande kostnader uppgå till 1 463 kr. mot 809 i en småländsk ort (Vireda) o. s. v.

Ifrågavarande undersökning har även med all tydlighet visat, att det icke duger att göra en dyrortsgruppering så lättvindigt som förut skett, då man förklarat alla städer med över 10 000 invånare och alla orter norr om Dalälven för dyrorter. Något liknande förekommer ju nu vid statens järnvägar, där städer med minst 15 000 invånare och de norrländska orterna äro dyrorter. Det har nämligen framgått av 1909 års undersökning, att särskilt en del av de större städerna i Skåne, Småland och Östergötland (Kalmar, Kristianstad, Landskrona, Jönköping, Linköping, Hälsingborg), men även på andra håll kunna vara billigare än sådana mindre städer som t. ex. Vaxholm, Sala, Halmstad, Uddevalla, Marstrand, Nyköping, Köping o. s. v. och att åtskilliga orter i Norrbottens och Västerbottens bördiga kusttrakter, t. ex. Morjärv, Nederkalix, Hedensbyn o. s. v. höra till de billigare orterna. — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Vad beträffar den *myndighet, som bör utföra dyrortsundersökningarna*, är givetvis ingenting att erinra däremot, att denna uppgift tillägges socialstyrelsen, som torde besitta den största sakkunskapen på hithörande område. Förutom det att styrelsen sedan tio år tillbaka regelbundet för varje månad insamlar och bearbetar livsmedels- och bostadspriser från, numera, ett 40-tal orter, har styrelsen för närvarande under arbete den förut omnämnda stora levnadskostnadsundersökningen, som i visst avseende skall tjäna som grundval för de mera summariska dyrortsutredningarna. För övrigt hava, som bekant, de utredningar av anförda slag, som redan förekommit beträffande post-, telegraf- och tullstationsorterna, utförts genom socialstyrelsens försorg.

Med avseende på själva *sättet för dyrortsundersökningarnas utförande* möter först frågan, vilka faktorer böra och kunna härvid göras till föremål för undersökning. Det synes då till en början vara klart, att det i sådant avseende endast kan bliva tal om så kallade oundgängliga levnadskostnader och att, vad som exempelvis kan åtgå till nöjen eller andra därmed jämförliga ändamål, icke torde böra tagas med i räkningen. Å andra sidan vore det, i fråga om dessa oundgängliga levnadskostnader, givetvis önskligast, att såvitt möjligt *alla* på frågan inverkande faktorer kunde komma till sin rätt. Detta låter sig emellertid av flera skäl icke göra, särskilt med hänsyn till svårigheten och i många fall omöjligheten att beträffande vissa livsförnödenheter erhålla för de olika orterna med varandra jämförbara prisuppgifter och att över huvud taget kunna i siffror evalvera vissa faktorer. Efter noggrant omprövande har jag kommit till det resultatet, att man vid här ifrågavarande statistiska dyrortsutredningar icke lämpligen bör eller kan medtaga andra faktorer än dem, som förekommit vid de föregående utredningarna angående levnadskostnaderna å post-, telegraf- och tullstationsorter, nämligen 1) livsmedelspriser, 2) bränsle- och belysningskostnader, 3) bostadshyror

och 4) skatter. Dessa slag av levnadskostnader torde emellertid, enligt vad den stockholmska budgetsundersökningen 1907—1908 givit vid handen, representera ej mindre än c:a 72 % eller, om utgifter för nöjen och därmed jämförliga ändamål frånräknas, nära 75 % av utgiftsbudgeten för ett genomsnittshushåll med en inkomst av c:a 2 000 kr. Därest nöjaktiga uppgifter kunna erhållas med avseende på ovannämnda fyra faktorer, lärer man alltså hava möjlighet att på ett fullt tillfredsställande sätt bedöma dyrheten å resp. orter, helst som det väl får antagas, att övriga levnadskostnader i allmänhet följa livsmedels- och bostadspriserna, så att å orter, där dessa priser äro höga, även priserna i övrigt äro höga och tvärtom. Den faktor, som jämte de fyra anförda har den största betydelsen i förevarande hänseende, är kostnaden för beklädnad, vilken post i den stockholmska hushållsbudgeten ingick med nära 11 %. Då det emellertid icke torde vara möjligt att beträffande denna post erhålla med varandra jämförbara prisuppgifter från olika orter, måste man avstå från att taga densamma med i beräkningen. Av övriga hushållskostnader, som i stockholmsbudgeten funnos upptagna till belopp, motsvarande minst 1 % av totalutgiftssumman, må nämnas förenings- och försäkringsavgifter (4 %), inventarier och deras underhåll (3·68 %), utgifter för intellektuella ändamål, såsom barnens skolgång, tidningar och dylikt (1·77 %), hygien (1·67 %) samt tvätt och renhållning (1·54 %). Även dessa poster, om vilka för ändamålet användbara uppgifter endast stå att vinna i samband med verkliga budgetsundersökningar, måste alltså vid nu ifrågavarande mera summariska levnadskostnadsundersökningar lämnas utanför räkningen. — Slutligen torde jämväl böra beröras vissa faktorer, som mera indirekt påverka levnadskostnaderna och i de flesta fall sammanhänga med bostadsförhållandena. Jag syftar härvid i främsta rummet på bostädernas kvalitet samt utrustning med bekvämligheter, såsom vatten- och avloppsledning, belysningsanordning, tvättstuga, källare m. m., vilka faktorer torde inverka ej så oväsentligt på utgifterna för bränsle och lyse, tjänstefolk o. s. v. samt även, genom beredande av möjlighet att baka och tvätta i hemmet, förvara matvaror under en längre tid o. s. v., på livsmedelspriserna. Till dessa faktorer, vilka icke kunna evalveras i penningar, är det emellertid icke möjligt att taga vederbörlig hänsyn vid de statistiska dyrortsutredningarna, och det torde nog, även om en än så sakkunnig kommission sedermera finge med ledning av anförda utredningar verkställa själva den egentliga dyrortsgrupperingen, visa sig möta oöverstigliga hinder att rättvist bedöma och mot varandra väga de fördelar resp. olägenheter av ovan angivna slag, som säkerligen från många håll komme att åberopas.

På grund av vad sålunda anförts, får jag för min del bestämt förorda, att vid verkställandet av dyrortsutredningarna och bestämmandet av dyrortsgrupperingen avseende måtte fästas endast vid de förut omnämnda fyra faktorerna: livsmedelspris, bränsle- och belysningskostnader, bostadshyror och skatter, beträffande vilka faktorer man bör kunna erhålla säkra och objektiva uppgifter och vilka för övrigt, såsom representerande inemot 75 % av utgiftsbudgeten för ett genomsnittshushåll, måste anses tillsammans utgöra en tillräckligt god mätare på levnadskostnadernas storlek. Man befinner sig då, särskilt med hänsyn till den vanskliga och i förevarande fall viktigaste uppgiften, nämligen att erhålla för de olika orterna jämförbara data, hela tiden på relativt fast mark, och dyrortsgrupperingen kan genomföras med så mycket större säkerhet, precision och snabbhet.

Utgående alltså från, att dyrortsutredningarna endast böra avse meraberörda fyra faktorer, skall jag nu beträffande var och en av dessa faktorer något närmare yttra mig om, i vilken omfattning och på vad sätt de erforderliga primäruppgifterna böra inhämtas. Härvid komma de två faktorerna: livsmedelspriser samt bränsle- och belysningskostnader att sammanföras till *en* under den gemensamma rubriken »livsmedelspriser».

I fråga om *livsmedelspriserna* torde då till en början få erinras om, att prisuppgifter regelbundet inhämtas av socialstyrelsen från 44 orter (städer och stadsliknande samhällen) i olika delar av riket angående ett 50-tal varuslag (inkl. bränsle och lyse). Att för de här ifrågavarande dyrortsgrupperingarna ytterligare tillägga något eller några

varuslag anser jag fullkomligt obehövligt, då de redan befintliga, att döma av stockholmsundersökningen 1907—08, med säkerhet torde representera minst 90 % av födoämnesbudgeten i ett genomsnittshushåll och då de äro utvalda jämväl med tagen hänsyn till olikheterna i konsumtionsförhållanden inom skilda landsdelar. För inhämtandet av prisuppgifterna äro utfärdade synnerligen detaljerade instruktioner med avseende på såväl den kvantitet som i synnerhet den kvalitet, som inköpet bör avse, varjämte själva varuslagen äro i anförda hänseenden noggrannast möjligt specificerade i frågeformulären. På grund härav torde numera faran för, att de från resp. orter erhållna prisuppgifterna avse olika kvaliteter och följaktligen icke äro med varandra jämförbara, vara i det närmaste avlägsnad.

Prisuppgifterna från de 44 orter, å vilka socialstyrelsen har särskilda ombud, inhämtas av dessa ombud, regelbundet för varje vecka beträffande vissa varuslag, som lättare äro utsatta för prisväxlingar, och för varje månad beträffande övriga varuslag, samtliga uppgifter till så stort antal, som möjligen ske kan. På grundvalen av dessa uppgifter uträknas sedan vecko-, månads- och slutligen årsmedelpriser för varje varuslag å resp. orter. Givet är, att detta sätt för uppgifternas inhämtande och bearbetande lämnar den största säkerheten för erhållandet av korrekta medelpris. Men givet är också, att ifrågavarande metod, på grund av därmed förenade besvär och stora kostnader, näppeligen kan tänkas komma till användning vid mera omfattande utredningar, där det, såsom till exempel vid dyrortsundersökningar å post-, telegraf-, järnvägs- och tullstationsorter, gäller att inhämta prisuppgifter för mellan 300 och 400 orter. Ännu mindre vore detta tänkbart, därest dyrortsutredningarna skulle utsträckas till rikets samtliga kommuner. Det gäller då att söka utfinna en annan, enklare och mindre kostsam metod, som dock, även den, kan garantera för ändamålet fullt användbara uppgifter. Detta synes mig, såsom jag i det följande närmare skall utveckla, kunna ske därigenom, att de kommunala myndigheterna (magistrater, köpingsnämnder, municipalnämnder, kommunalnämnder) åläggas att, var för sin ort (kommun), årligen till socialstyrelsen, för vederbörlig granskning och bearbetning, insända av sakkunniga och oväldiga personer uppskattade medelpriser å samtliga de varuslag, för vilka socialstyrelsen erhåller prisuppgifter från sina ombudsorter.

Det finnes redan i vårt land en urgammal institution, som i detta fall torde kunna tjäna som mönster och till vilken man lämpligen kan anknyta. Jag syftar härvid på den så kallade *markegångssättningen*. Enligt nådiga förordningen den 2 juni 1911 angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande (§ 7) skola till ledning vid markegångsprisens bestämmande priskuranter å alla i markegångstaxan ingående persedlar och tjänstbarheter upprättas såväl för städerna som för landet. För städerna uppgöras dessa priskuranter i enlighet med torgprisen eller eljest inom staden gångbara pris av magistraten för varje år i medlet av oktober och insändas genast efter upprättandet till konungens befallningshavande. Å landet skola, för uppgörande av priskurant till ledning vid bestämmandet av den årliga markegången, samtliga kommunalnämnder senast den 15 oktober varje år var för sin kommuns område meddela uppgift å därinom gällande pris på varje i markegångstaxan ingående persedel eller tjänstbarhet. Dessa prisuppgifter skola av kommunalnämndernas ordförande omedelbart insändas till vederbörande kronofogde, vilken, i överensstämmelse med medeltalet av de pris kommunalnämnderna uppgivit, upprättar priskuranter för fögderiet och före den 25 oktober insänder denna tillika med de inkomna prisuppgifterna och däröver upprättat sammandrag till konungens befallningshavande.

Det åligger alltså sedan långliga tider tillbaka de kommunala myndigheterna i stad och på land att årligen meddela uppskattade medelpriser för vissa varuslag. Åtskilliga av dessa varuslag äro desamma som de, å vilka socialstyrelsens ombud lämna prisuppgifter, till exempel smör, ost, ägg, ärter, rågmjöl, havregryn, bröd, kött, fläsk, olika sorters fisk, dricka, ved, kol o. s. v. De personer, som medverka vid markegångssättningen, torde jämväl i allmänhet äga god erfarenhet och kunskap om de å respektive orter rådande prisförhållanden. Det vill under sådana förhållanden synas

lämpligast att, för erhållande av de vid dyrortsutredningarna erforderliga prisuppgifterna, det ålades de kommunala myndigheterna i alla de orter, som skola undersökas, och helst i rikets samtliga städer, köpingar, municipalsamhällen och egentliga landskommuner att årligen, i samband med avgivandet av uppgifterna till markegångstaxan, även meddela minuthandelspriser å vissa varuslag enligt av socialstyrelsen fastställda formulär samt genast efter upprättandet av denna priskurant insända densamma till socialstyrelsen. En sådan anordning hade den fördelen, att den anknöte till redan bestående förhållanden och sålunda ej innebure någon egentlig nyhet för vederbörande. Det ökade besvär, som härigenom tillfördes de kommunala myndigheterna, bestående i att sätta priser å ett något större antal »persedlar» än förut, torde väl även icke behöva kännas så särskilt betungande, helst som, enligt vad ovan påpekats, de personer, som deltaga i markegångssättningen, i allmänhet kunna antagas vara väl förtrogna med prisförhållandena å resp. orter.

Vad de egentliga landskommunerna beträffar, torde, förutom livsmedelspriser, jämväl böra meddelas uppgifter angående normal årshyra för lägenheter om ett rum och kök samt två rum och kök. Dessa uppgifter äro givetvis vida svårare att avgiva och komma nog, särskilt i de fall, där uthyrning antingen icke alls förekommer eller endast i ringa utsträckning och där följaktligen inga säkra grunder finnas för en beräkning av normal årshyra, att tarva en särskild efterprövning. På den rena landsbygden spela emellertid bostadshyrorna en jämförelsevis underordnad roll. Huru de i detta avseende vida viktigare uppgifterna för städer, köpingar, municipalsamhällen och även för vissa mera tättbebyggda orter å landsbygden skola upptagas, för erhållande av fullt tillförlitliga och inbördes jämförbara hyrespriser, får jag i det följande tillfälle att närmare angiva.

I fråga om uppgifterna från de egentliga landskommunerna må i detta sammanhang också en annan sak påpekas. Därest inom en landskommun skulle förekomma något mera tättbebyggt samhälle (icke municipalsamhälle) med från kommunen i övrigt avvikande priser, torde, då det i många fall kan vara av betydelse att få just den ortens dyrhetsförhållanden utrönta, föreskrift böra givas därom, att särskilda uppgifter lämnas av kommunalnämnden för sådant samhälle.

Därjämte må redan här, huru det närmast hör till kapitlet om uppgifternas bearbetning, framhållas, hurusom det, med hänsyn till de mera ensartade prisförhållanden, som i allmänhet torde vara rådande inom närgränsande kommuner å den rena landsbygden, synes vara ändamålsenligast att vid bearbetningen sammanföra landskommunerna (utom municipalsamhällen och mera tättbebyggda orter) till större enheter, exempelvis härad (eller tingslag). I dyrortsgrupperingen skulle alltså städer, köpingar, municipalsamhällen och mera tättbebyggda orter å landsbygden komma att ingå var för sig, men däremot de rena landskommunerna sammanslagna häradsvis.

Den skepsis mot markegångsprisernas pålitlighet och statistiska användbarhet, som nog förut gjort sig rätt allmänt gällande, har på senare tiden genom särskilda forskningar i ämnet blivit väsentligt hävd. Det har ådagalagts, att markegångspriserna å sådana varor, som mera allmänt förekomma i handeln samt beträffande vilka de kvalitativa åtskillnaderna icke spela en alltför stor roll, äro mycket användbara och, sammanförda till fögderi- eller länsmedelpris, kunna på det hela taget anses giva en tämligen riktig bild av prisdistributionen med avseende på anförda varor inom riket. Den förnämsta anmärkningen, som kan riktas mot markegångspriserna, är, att de beträffande vissa varuslag uppenbarligen avse olika kvaliteter för olika kommuner och följaktligen icke äro inbördes jämförbara. Denna olägenhet kan emellertid icke undvikas, så länge markegångstaxan bibehålles vid sin nuvarande ålderdomliga uppställning och så länge de däri ingående »persedlarna» äro så obestämt och svävande angivna (till exempel torrt bröd, torrt kött, fläsk, kol o. s. v., utan den minsta antydan om slag eller kvalitet).

Annorlunda böra förhållandena komma att ställa sig med avseende på de varuslag, å vilka priser eventuellt skulle meddelas för insändande till socialstyrelsen. Dessa varuslag äro nämligen först och främst i själva frågeformulären i detalj specificerade och

så noggrant, som det över huvud taget är möjligt, bestämda till sin kvalitet. Till yttermera visso åtföljas formulären av en särskild P. M., avsedd bland annat att genom exempel o. s. v. ännu närmare precisera den kvalitet, som för varje varuslag avses, så att inga missförstånd må härutinnan kunna uppstå. På grund härav kan man hava anledning att förvänta, att dessa livsmedelspriser, på samma gång de bliva lika samvetsgrant och sakförståndigt avgivna som markegångsprisen, därjämte skola komma att avse *samma* kvaliteter för de olika orterna och sålunda bliva med varandra fullt jämförbara.

Därjämte må påpekas, att de insända livsmedelspriserna inom socialstyrelsen komma att underkastas en sakkunnig och kritisk granskning, varvid den under ett tioårigt arbete med dylik prisstatistik vunna erfarenhet får göra sig behörigen gällande. Den omständigheten, att prisuppgifterna skulle insändas årligen och till ett så stort, hela riket omfattande antal, lämnar även, genom möjligheten att kunna kritiskt jämföra siffrorna för olika år och närgränsande orter, tillfälle att så mycket säkrare bedöma siffrornas valör.

Jag är alltså för min del övertygad om, att man på den här föreslagna vägen skulle erhålla ett för dyrortsutredningarna fullt nöjaktigt statistiskt material angående livsmedelspriserna Det förefaller mig även både naturligt och ändamålsenligt att för detta ändamål använda sig av den ärevördiga markegångsinstitutionen samt gjuta nytt liv i denna genom att giva den nya uppgifter, visserligen av samma natur som de gamla, men lämpade efter en modernare tids krav.

Den svåraste uppgiften vid de förut verkställda dyrortsutredningarna har visat sig vara att erhålla tillförlitliga och för de olika orterna jämförbara *hyrespriser*. De flesta anmärkningarna från personalens sida mot ifrågavarande utredningar hava också gällt hyrespriserna. Med avseende härpå får jag till en början ytterligare betona, vad jag redan i det föregående antytt, nämligen att det vid inhämtandet av hyrespriserna för dessa omfattande undersökningar givetvis icke är möjligt att taga någon som helst hänsyn till bostädernas kvalitet. Härför erfordras ingående bostadsundersökningar å varje ort, vilka ju icke tänkas komma i fråga. För övrigt återstår sedan svårigheten, för att icke säga omöjligheten att rättvist bedöma, vilken vikt och betydelse bör tillmätas bostädernas bättre resp. sämre beskaffenhet i ena eller andra fallet. Däremot synes det vara desto nödvändigare, att de hyresmedelpris, som skola användas vid dyrortsberäkningarna, grunda sig på största möjliga antal primäruppgifter och helst på hyresprisuppgifter för *samtliga* uthyrda lägenheter å resp. orter. Detta har hittills som bekant icke låtit sig göra. I stället har man fått nöja sig dels med av de kommunala myndigheterna gjorda uppskattningar rörande normal årshyra för vissa lägenhetskategorier, dels med av socialstyrelsen (förut kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik) årligen insamlade prisuppgifter från olika orter i riket. Vad det förstnämnda slaget av uppgifter beträffar, äga de nog sitt värde för de egentliga landskommunerna och i allmänhet för orter med starkt begränsad hyresmarknad. För mera tättbebyggda samhällen åter (städer, köpingar, municipalsamhällen, större industriorter) torde de få anses mindre användbara och böra såvitt möjligt undvikas. I fråga om socialstyrelsens hyrespriser kan det omdömet med fullt fog fällas, att de beträffande flera orter och särskilt styrelsens ombudsorter visat sig fullt nöjaktiga och varit till stor nytta för bedömandet av såväl hyresprisernas storlek å sistnämnda orter som även av den allmänna hyresprisnivån i riket. Men för ett stort antal orter hava uppgifter inkommit till så ringa antal och så ojämnt, att de ej kunnat tillmätas någon egentlig betydelse. Härtill kommer, att dessa på frivillighetens väg (från sjuk- och understödskassor, fackföreningar o. s. v.) insamlade uppgifter över huvud taget endast kunna erhållas från ett begränsat antal orter ävensom att de frivilliga uppgiftslämnarnas intresse under de senaste åren visat betänkliga tecken att slappna. En ändring i dessa förhållanden har därför ansetts vara av behovet påkallad. För socialstyrelsen, som skall omhänderhava statens uppgifter med avseende på den utomordentligt viktiga bostadsfrågan, måste det nämligen vara av den största betydelse att genom en tillförlitlig statistik kunna följa före-

teelserna på hithörande område. Oberoende av huruvida några dyrortsutredningar komma till stånd eller ej har alltså socialstyrelsen varit sinnad att framlägga ett förslag till omläggning av den officiella hyresprisstatistiken, vilket förslag emellertid, om det genomföres, torde på samma gång innebära en lösning av frågan angående erhållandet av nödiga hyresprisuppgifter för ifrågavarande dyrortsutredningar.

Även med avseende på detta förslag har man, liksom vid förslaget angående livsmedelsprisernas inhämtande, haft fördelen att kunna anknyta till en förhandenvarande institution, nämligen *mantalsskrivningsförrättningen*, varigenom redan nu vissa uppgifter rörande hyrespriserna meddelas. Enligt gällande mantalskrivningsförordning skall nämligen envar, som ej hos annan mantalsskrives, årligen vid mantalsskrivningen avlämna uppgift, upptagande bland annat beloppet av den hyra, som erlägges för varje av honom uthyrd lägenhet. Genom en enkel komplettering av anförda bestämmelse därhän, att för varje sådant fall även lägenhetens storlek (antalet rum och kök) angives, skulle det bästa tänkbara hyresprisstatistiska primärmaterial vara förhanden. Ålägges sedan kammarrätten, dit mantalsuppgifterna slutligen inkomma, att vid behov ställa dem till socialstyrelsens förfogande för vederbörlig bearbetning, vore frågan om införskaffandet av erforderliga primäruppgifter för en rationell, hela riket omfattande hyresprisstatistik och på samma gång även för eventuella dyrortsutredningar, på ett förträffligt sätt löst, och detta utan åsamkande av något nämnvärt besvär för vare sig uppgiftslämnare eller mantalsskrivningsförrättare och utan några kostnader för vare sig stat eller kommun. Huru ofta och på vad sätt dessa uppgifter sedermera skulle bearbetas samt vilka ungefärliga kostnader detta skulle draga, härtill får jag tillfälle att återkomma i det följande.

Innan jag lämnar frågan om hyrespriserna införskaffande, torde jag emellertid få påpeka ännu en sak. Allt sedan år 1868 hava bostadsräkningar med vissa mellanrum utförts i Stockholm, och sedan år 1900 utgöra dessa räkningar därstädes en fast institution, i det att med mantalsskrivningen vart femte år kombinerats en grundlig undersökning av bostadsförhållandena i huvudstaden (senast år 1910). Exemplet har följts av Göteborg, där åren 1905 och 1910 bostadsräkningar kommit till stånd efter enahanda plan som i Stockholm. År 1915 lära nya bostadsräkningar i samband med mantalsskrivningarna komma att äga rum i våra båda största städer. Från dessa kunna alltså hyresprisuppgifter, till på köpet i bearbetat skick, redan under nuvarande förhållanden utan omgång tillhandahållas socialstyrelsen, vilket givetvis innebär en högst väsentlig lättnad i hithörande arbete. Erinras må även därom, att i sammanhang med mantalsskrivningarna 1913 och 1914 genom statens försorg anordnats bostadsräkningar å c:a 230 orter i olika delar av riket, vilket arbete ledes av socialstyrelsen. Resultaten torde föreligga färdiga under förra hälften av år 1915 och följaktligen kunna komma till användning vid de närmast föreliggande dyrortsutredningarna.

Vad slutligen beträffar *skatterna*, torde uppgifter härom vid behov kunna enklast och säkrast inhämtas från vederbörande uppbördsmyndigheter, vilka utan något egentligt besvär lära kunna lämna sådana.

Det har föreslagits, att vid införskaffande av primäruppgifterna till dyrortsutredningarna vederbörande intresserade personal skulle beredas tillfälle att medverka. Härtill finnes emellertid helt naturligt ingen anledning i fråga om skatteuppgifterna och ej heller, därest mitt i det föregående framställda förslag förverkligas, beträffande hyrespriserna, vilka eljest vid de föregående dyrortsutredningarna å post-, telegraf- och tullstationsorterna visat sig vara de uppgifter, som föranlett de flesta anmärkningarna från personalens sida. Återstå alltså livsmedelspriserna. Men även med avseende på dem anser jag den ifrågasatta medverkan från personalens sida onödig och olämplig. Det må härvid till en början påpekas, att, genom det av mig ovan föreslagna sättet för livsmedelsprisernas inhämtande, en god borgen synes hava vunnits för, att tillförlitliga och korrekta uppgifter erhållas. Det ligger givetvis även en stor styrka i att vid bearbetningen kunna bygga på ett enhetligt och fullt opartiskt insamlat primärmaterial. Vidare skulle, därest jämväl personalen lämnades tillfalle att avgiva livsmedelspriser,

en sådan anordning föranleda dubbelt besvär och arbete vid primäruppgifternas granskning och bearbetning. Man kan tryggt utgå ifrån, att personalens uppgifter i de flesta fall komme att så väsentligt avvika från de av kommunalmyndigheterna meddelade, att en undersökning på ort och ställe genom ett särskilt ombud skulle visa sig behövlig. Förutom det att väsentlig tidsutdräkt med undersökningarnas utförande samt avsevärda kostnader härigenom skulle uppstå, ådagalägga erfarenheterna från 1909 års dyrortsutredningar, att ett sådant ombud icke kan på den korta tid, som står honom till buds, bliva så förtrogen med de å vederbörande ort rådande prisförhållandena, att han, ställd mellan kommunalmyndigheternas och personalens uppgifter, kan med säkerhet avgöra, var sanningen ligger. Vad man velat vinna med personalens deltagande i primäruppgifternas avgivande, nämligen att förebygga klagomål från dess sida, skulle ej heller kunna ernås, åtminstone i de fall, med all säkerhet de flesta, där personalens uppgifter ej kunde godtagas.

På grund av ovan anförda skäl anser jag mig böra bestämt avstyrka förslaget om personalens medverkan vid primärmaterialets anskaffande. Huruvida åter och i sådant fall i vilken grad personalen lämpligen borde lämnas tillfälle att, efter dyrortsundersökningarnas utförande, deltaga vid utarbetandet av förslaget till den slutliga dyrortsklassificeringen, därom skall jag yttra mig i annat sammanhang längre fram. Redan här vill jag emellertid betona vikten av, att personalen bibringas en riktig uppfattning av dyrortstilläggens innebörd och ändamål, varigenom säkerligen många klagomål skulle inhiberas. Detta upplysningsarbete torde bäst kunna ske genom intagande i »Sociala Meddelanden» av en instruktiv artikel i ämnet, vilken artikel sedan i särtryck utdelades till samtliga av dyrortsgrupperingarna berörda funktionärer.

Slutligen får jag, med avseende på förslaget om personalens medverkan vid förarbetena till dyrortsgrupperingen, påpeka, att en sådan medverkan ännu mindre kunde tänkas ifrågakomma, därest enligt mitt förut framställda förslag dyrortsundersökningarna skulle utsträckas till att omfatta rikets samtliga kommuner.

Vad beträffar *bearbetningen* av det till socialstyrelsen inkomna primärmaterialet, torde först få vidröras frågan, huru ofta en sådan bearbetning lämpligen bör äga rum. Det vill härvid, med hänsyn till behovet av dyrortsutredningar såväl i allmänhet som särskilt för statens verk och även med avseende fästat vid den hastighet, varmed levnadskostnaderna kunna förändra sig, synas tillräckligt, om dylika utredningar ägde rum vart femte år. Detta hindrar icke, att, såsom jag ovan föreslagit, livsmedelspriserna böra årligen insändas till socialstyrelsen och där undergå vederbörlig granskning. Härigenom erhållas nämligen så mycket säkrare uppgifter för den slutliga bearbetningen. Vid denna bearbetning böra även, i fråga om livsmedelspriserna, just medelprissiffror i genomsnitt för femårsperioden uträknas och komma till användning. På så sätt förhindras, att priser, som vid uppgifternas avgivande varit onormalt höga eller låga, få göra sig mer än tillbörligt gällande. Av liknande anledning, nämligen i detta fall till undvikande av att tillfälliga förskjutningar i skattebördan skulle få spela någon mera betydande roll, torde det jämväl vara riktigast, att skatteuppgifterna bearbetas för hela femårsperioden och att de härvid framkomna genomsnittssiffrorna för perioden användas vid dyrortsgrupperingen. Däremot synes det mindre nödigt att bearbeta hyrespriserna för en hel femårsperiod, utan torde det, med hänsyn dels till det utomordentliga primärmaterial, som erhålles ur mantalsuppgifterna, dels därtill att hyrespriserna nog äro mindre utsatta för tillfälliga rubbningar än t. ex. vissa varuslag, få anses fullt tillräckligt, att bearbetningen av hyresuppgifterna endast omfattar det sista året i perioden. Det skulle för övrigt medföra allt för stora besvär och kostnader att för varje år bearbeta ett så kolossalt stort primärmaterial.

Vid de första dyrortsutredningar, som skola äga rum, kunna emellertid över huvud taget inga femårssiffror föreligga (utom för skatterna), utan får man härvid även beträffande livsmedelspriserna nöja sig med uppgifter för ett år. Vid post- och telegrafverken utlöper tiden för nu gällande dyrortsgruppering den 31 december 1914. På

framställning från dessa verks styrelser till socialstyrelsen om föranstaltandet av ny gruppering till nämnda tidpunkt har socialstyrelsen hemställt, att, i avvaktan på resultaten av den nyss igångsatta budgetsundersökningen, vilka resultat i visst hänseende vore av stor betydelse för genomförandet av en rättvis dyrortsgruppering, de äskade utredningarna för post- och telegrafverkens räkning måtte uppskjutas ett år. Denna hemställan har telegrafstyrelsen för sin del biträtt och även generalpoststyrelsen lärer komma att hos Kungl. Maj:t anhålla om bifall härtill. Under sådana förhållanden torde de första dyrortsutredningarna böra förväntas äga rum under loppet av år 1915.[1]

Bland de brister, som vidlådde 1909 års dyrortsutredningar, gjorde sig särskilt *en* gällande, nämligen saknaden av speciella normalbudgeter för olika delar av riket vid bearbetningen av livsmedelspriserna. På grund härav nödgades socialstyrelsen (eller rättare kommerskollegii dåvarande avdelning för arbetsstatistik), som då endast hade tillgång till den från 1908 års budgetsundersökning i Stockholm erhållna normalbudgeten för ett stockholmshushåll, att vid beräkningen av livsmedelskostnaderna å övriga orter använda sig av stockholmsbudgetens kvantitetstal, vilka givetvis, med hänsyn till de i vårt vidsträckta land växlande konsumtionsförhållandena, icke kunde anses äga sin fulla tillämplighet på orter i andra delar av riket. Denna brist behöver emellertid icke förekomma vid blivande dyrortsutredningar. Såsom redan omnämnts, hava nämligen budgetsundersökningar nyligen blivit igångsatta å nära ett 40-tal orter, representerande olika delar av riket, och på denna väg komma särskilda normalbudgeter att erhållas för de olika landsdelarna, vilka budgeters kvantitetstal sedan kunna tillämpas vid dyrortsutredningarna och härigenom tillförsäkra desamma ett så mycket korrektare resultat.

Sedan primäruppgifterna blivit vederbörligen bearbetade och levnadskostnaderna beräknade för varje särskild ort, i vad de avse livsmedel, hyror och skatter, har socialstyrelsen att företaga en gruppering av orterna allt efter dessa kostnaders storlek. Det synes härvid lämpligt, att socialstyrelsen framlämnar två olika grupperingar, nämligen *dels* en gruppering, varigenom orterna placeras i ordningsföljd allt efter levnadskostnadernas absoluta storlek och *dels* en gruppering, där orterna, med angivande av särskilda indextal, ordnas efter sin relativa dyrhet, det vill här säga grupperas omkring det tal, som angiver medelkostnaden per ort för orterna tillsammantagna, eller den så kallade riksmedeldyrheten. Vid beräkningen av »riksmedeldyrheten» torde man emellertid böra, genom användande av så kallade vägda medeltal, låta orternas folkmängd vederbörligen inverka på resultatet. Dessa två grupperingar kunna i viss mån sägas komplettera varandra och lämna därigenom så mycket säkrare vägledning vid urvalet av de verkliga dyrorterna.

Ifrågavarande, av socialstyrelsen såsom högsta sakkunniga myndighet på hithörande statistiska område uppgjorda dyrortsgrupperingar böra enligt min mening anses för definitiva och icke kunna i klagoväg ändras. Med ledning av dessa dyrortsgrupperingar skulle sedan av resp. verk — och helst av en för verken gemensam kommission, sammansatt av representanter för verkens styrelser jämte representanter för personalen ävensom av en representant för socialstyrelsen — utarbetas förslag till orternas *indelning i klasser allt efter dyrortstilläggets storlek*. Nämnda förslag borde därefter ingivas till Kungl. Maj:t och av Kungl. Maj:t fastställas. Huru jag för min del, såsom förut framhållits, drager starkt i tvivelsmål, huruvida det låter sig göra att, med skipande av tillbörlig rättvisa åt alla orter, medtaga andra faktorer än livsmedelspriser, bränsle- och belysningskostnader, bostadshyror samt skatter vid bedömandet av orternas dyrhet, synes det mig likväl böra tillkomma den ifrågasatta kommissionen att vid uppgörandet av förslaget till orternas klassificering undersöka graden även av dessa andra faktorers inverkan och göra den framställning till Kungl. Maj:t, som därav kan föran-

[1]) Med hänsyn till de i samband med kriget inträdda onormala förhållandena hava dessa utredningar kommit att ytterligare uppskjutas, men äro nu under arbete och skola vara slutförda i dec. 1916.

ledas. Härigenom skulle givetvis ingen ändring ske i den av socialstyrelsen en gång uppgjorda dyrortsgrupperingen, men möjlighet skulle beredas för en ort, som enligt nämnda gruppering icke vore berättigad till viss *dyrortsklass*, att likväl, på grund av särskilda, vid dyrortsgrupperingens uppgörande icke medtagna faktorer, få komma med i denna klass.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —

* * *

Sedan ovanstående P. M. avgavs, vilket som sagt skedde år 1913, hava nom socialstyrelsen verkställts eller äro under arbete en del utredningar, avseende levnadskostnads- och dyrortsförhållandena i riket. Sålunda hava huvudresultaten av 1913—1914 års allmänna bostadsräkning offentliggjorts, varigenom de bästa möjliga hyresprisuppgifter erhållits för ett stort antal orter. Vidare hava arbetena med 1914 års allmänna levnadskostnadsundersökning numera fortskridit så långt, att den första lokalmonografien, avseende Västerås, föreligger tryckfärdig. Representativa normalbudgeter för olika delar av riket (vilka kunna vid beräkningar av levnadskostnadernas storlek ersätta den hittills använda stockholmsbudgeten av åren 1907—08) torde inom den närmaste tiden vara färdiga. Slutligen får påpekas, att socialstyrelsen, närmast i anledning av den förestående grupperingen av post- och telegrafstationsorterna ur dyrhetssynpunkt, igångsatt en undersökning av vissa levnadskostnader, nämligen livsmedel, bostäder och skatter, å *samtliga kommuner i riket*. I sin skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnandet av ifrågavarande undersökning yttrar styrelsen bland annat:

»Det har naturligtvis icke undgått styrelsens uppmärksamhet, att de nu föreslagna levnadskostnadsundersökningarna, vilka skulle verkställas på ungefär enahanda sätt, som förut (år 1909) ägt rum med avseende på post- och telegrafstationsorterna och varom en utförlig redogörelse lämnats i »Sociala Meddelanden», häfte 1 för 1910, endast hava en mera provisorisk karaktär och blott kunna i mera grova drag åskådliggöra dyrhetsförhållandena i olika delar av riket. Styrelsen har emellertid, efter samråd med vederbörande ämbetsverk, kommit till den bestämda uppfattningen, att ifrågavarande undersökningar, särskilt om de utsträckas att omfatta riket i dess helhet, äro för de syftemål, vilka de nu närmast avse att fylla, tillräckliga. I avvaktan på de grundligare och mera rationellt ordnade riksundersökningar, vilka styrelsen i en på sin tid till statsrådet och chefen för civildepartementet ingiven P. M. förordat och varom styrelsen längre fram torde inkomma med ytterligare förslag, synas desamma därför lämpligen böra omedelbart komma till utförande, helst som de i viss mån kunna sedermera tjäna till ledning vid anordnandet av ovannämnda mera djupgående riksundersökningar samt, på grund av den relativt enkla metod de kräva för sitt utförande, varken vålla uppgiftslämnarna något nämnvärt besvär och ej heller föranleda större tidsutdräkt eller kostnader.»

Resultaten av ifrågavarande undersökningar skola föreligga senast i slutet av december innevarande år.

Statens förlikningsmäns verksamhet år 1915.

Under år 1915 hava följande personer varit av Kungl. Maj:t förordnade såsom *förlikningsmän för medling i arbetstvister:*

ledamoten av Riksdagens Andra kammare, rådmannen Allan Cederborg . . . . . i 1:a distriktet,
häradshövdingen Alfred Waldenström . . . . . » 2:a »
stadsnotarien Nils Andersson . . . . . » 3:e »
ledamoten av Riksdagens Första kammare K. G. Karlsson » 4:e »
advokaten, frih. Gustaf Djurklou . . . . . » 5:e »
ledamoten av Riksdagens Första kammare S. H. Kvarnzelius . . . . . » 6:e »
ledamoten av Riksdagens Första kammare, filosofie doktorn Paul Hellström . . . . . » 7:e »

Efterföljande sammanfattande redogörelse för *förlikningsmännens verksamhet under år 1915* är uppgjord på grundval av deras jämlikt 13 § lagen angående medling i arbetstvister avgivna berättelser.

Hela antalet i förlikningsmännens berättelser omnämnda arbetstvister, vilka varit föremål för någon deras åtgärd, utgjorde under året 55 gentemot 72 i medeltal för åren 1907—1914.

I samtliga dessa fall har förlikningsmannens medling antingen erbjudits eller begärts. I en del fall har emellertid någon förhandling inför förlikningsmannen icke kommit till stånd, antingen av det skäl, att parterna avslagit förlikningsmannens erbjudande, eller ock av annan anledning, såsom att konflikten redan varit löst, då medlingsanbud framställts, eller strax därefter blivit bilagd. Medan sålunda under år 1915 medling av förlikningsmännen försöktes i 55 tvister, ägde medlingssammanträde rum i 38 tvister eller 69·1 % av hela antalet, gent emot 62·9 % för de åtta föregående åren. Beträffande de 17 fall, då medling under redogörelseåret icke kom till stånd, var detta i 7 fall eller 12·7 % av samtliga i förlikningsmännens berättelser omförmälda arbetstvister beroende på vägran från parterna att underhandla — i 5 fall arbetsgivarna, i 1 fall arbetarna och i 1 fall båda parterna. Utav de under åren 1907—1914 gjorda medlingsförsöken strandade av samma anledning 21·2 %.

Omfattningen av förlikningsmännens verksamhet under redogörelseåret belyses i viss mån av omstående tab. A, utvisande hela antalet redovisade arbetstvister och särskilt sådana, vid vilka förhandling mellan parterna in-

Tab. A. Omfattningen av förlikningsmännens verksamhet med hänsyn till antalet redovisade arbetstvister, förhandlingsärenden, sammanträden o. s. v.

Förlikningsmannen i:	Antal redovisade arbetstvister	Antal förhandlingsärenden	Antal sammanträden	Antal resedagar	Antal avlåtna skrivelser	Antal inkomna skrivelser
första distriktet	5	4	20	—	19	47
andra »	[1] 14	7	15	17	57	37
tredje »	6	5	8	12	20	15
fjärde »	7	3	11	5	30	42
femte »	5	5	6	14	39	37
sjätte »	15	13	37	10	63	68
sjunde »	3	1	6	6	—	—
Summa	**55**	**38**	**103**	**64**	**228**	**246**

för förlikningsmannen kommit till stånd — för korthetens skull här benämnda förhandlingsärenden — samt vidare antalet sammanträden och resedagar m. m. inom olika distrikt.

Antalet redovisade konflikter var, som synes, störst inom sjätte och andra distrikten med 15, resp. 14 dylika arbetstvister. Nämnda distrikt hava även att uppvisa det största antalet förhandlingsärenden eller 13, resp. 7.

Under åren 1907—1914 redovisades för fjärde distriktet det sammanlagt största antalet arbetstvister, nämligen 128, av vilka 72 föranledde förhandlingar mellan parterna inför förlikningsmannen. I andra rummet kom första distriktet med 103 redovisade arbetstvister, varav 88 utgjorde förhandlingsärenden. Därefter följde sjätte, andra, tredje, femte och sjunde distrikten med resp. 102, 82, 75, 59 och 23 redovisade arbetstvister. Med hänsyn till antalet tvister, för vilkas biläggande medlingssammanträde blev hållet, kommo de sistnämnda fem distrikten i följande ordning: sjätte distriktet med 77, femte med 39, andra med 34, tredje med 34 och sjunde med 16 förhandlingsärenden.

I den efterföljande framställningen hava endast de tvister kunnat tagas i betraktande, vilka här benämnts förhandlingsärenden. Dessa ärendens fördelning på olika distrikt med hänsyn till antal och omfattning framgår av efterföljande **tab. B.** Därav synes, att av de 38 förhandlingsärendena under året berördes sammanlagt 95 arbetsgivare och 6 167 arbetare, utav vilka 2 297 arbetare kommo på förlikningsmannen i första distriktet och 2 154 arbetare på förlikningsmannen i sjätte distriktet.

Antalet förhandlingsärenden med arbetsinställelse har under året utgjort 29, eller 76·3 % av samtliga förhandlingsärenden, medan motsvarande procentsiffra för åren 1907—1914 utgjorde 67·2.

[1] I förlikningsmannens redogörelse är dessutom upptagen en tvist, vilken omhändertogs av första distriktets förlikningsman.

Tab. B. Förhandlingsärendenas fördelning på förlikningsmännen inom de olika distrikten med hänsyn till antal och omfattning.

Förlikningsmannen i:	Förhandlingsärenden utan arbetsinställelse			Förhandlingsärenden med arbetsinställelse									Summa		
				Strejker			Lockouter			Blandade konflikter					
	ären-den	arb.-giv.	arbe-tare	ären-den	arb.-giv.	arbe-tare	ären-den	arb.-giv.	arbe-tare	ären-den	arb.-giv.	arbe-tare	ären-den	arb.-giv.	arbe-tare
första distr.	2	38	1 832	1	1	15	1	1	450	—	—	—	4	40	2 297
andra »	1	1	200	6	13	252	—	—	—	—	—	—	7	14	452
tredje »	2	2	183	3	16	349	—	—	—	—	—	—	5	18	532
fjärde »	—	—	—	1	1	22	2	2	61	—	—	—	3	3	83
femte »	2	2	440	2	2	40	1	1	67	—	—	—	5	5	547
sjätte »	2	2	454	9	10	1 486	2	2	214	—	—	—	13	14	2 154
sjunde »	—	—	—	1	1	102	—	—	—	—	—	—	1	1	102
Summa	9	45	3 109	23	44	2 266	6	6	792	—	—	—	38	95	6 167

I det övervägande flertalet av dessa konflikter har arbetsinställelsen utbrutit, innan ännu någon förhandling kommit till stånd. Detta var under år 1915 fallet med ej mindre än 27 ärenden, medan blott 2 arbetsinställelser föregingos av förhandlingar inför förlikningsmannen. Beträffande de under åren 1907—1914 inträffade öppna konflikter, vilka föranledde ingripande av förlikningsman, utbröto c:a 90 % före första medlingssammanträdet och endast c:a 10 % efter nämnda tidpunkt.

Av de här ifrågavarande arbetsinställelserna voro under redogörelseåret 23 strejker och 6 lockouter; under åren 1907—1914 i medeltal per år 23 strejker, 4 lockouter och 4 blandade konflikter.

Hela antalet öppna arbetskonflikter — strejker eller lockouter — utgjorde under år 1915 enligt officiell statistik 80 med 110 berörda arbetsgivare och 5 119 berörda arbetare. De 29 ärenden med arbetsinställelse, vilka varit föremål för förlikningsmännens handläggning, omfattade, såsom tab. B utvisar, tillsammans 50 arbetsgivare och 3 058 arbetare. I och för jämförelse med arbetskonfliktsstatistiken böra härifrån 2 fall undantagas, i vilka arbetsinställelserna, omfattande 2 arbetsgivare och 234 arbetare, inträffade redan år 1914. Följaktligen hava förlikningsmännen fungerat som medlare i 33·8 % av under året inträffade arbetsinställelser gentemot 17·7 % under åren 1907—1914. Motsvarande procentsiffror med hänsyn till de berörda arbetarnas antal utgjorde resp. 55·2 och 81·7.

Vid de 38 förhandlingsärendena under året utgick initiativet till medlingen i 29 fall från förlikningsmannen, i 1 fall från arbetsgivarna, i 2 fall från arbetarna och i 6 fall från båda parterna. Under åren 1907—1914 tog förlikningsmannen initiativet i 67·8 % av samtliga förhandlingsärenden, arbetsgivarna i 12·2 %, arbetarna i 11·4 % samt bägge parterna i 8·6 %.

Tab. C. Förhandlingsärendenas fördelning efter näringsgrupper.

Näringsgrupper	Antal		
	ärenden	berörda	
		arbetsgivare	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	6	6	1 134
Trävaruindustri	10	15	1 401
Pappers- och grafisk industri	3	39	2 108
Livsmedelsindustri	2	2	409
Textil- och beklädnadsindustri	1	1	6
Läder-, hår- och gummivaruindustri	4	12	327
Kemisk-teknisk industri	2	2	116
Byggnadsverksamhet	7	13	363
Landtransport	3	5	303
Summa	**38**	**95**	**6 167**

Efter olika näringsgrupper fördela sig förhandlingsärendena, såsom tab. C utvisar. Av tablån framgår, att trävaruindustrien står främst i avseende på antalet förhandlingsärenden, vilket även var fallet de sex föregående åren, medan däremot pappersindustrien liksom år 1914 företer det högsta antalet av dessa ärenden berörda arbetsgivare och arbetare.

Av särskilt intresse är att undersöka förhandlingsärendenas fördelning efter konflikternas orsaker, emedan därigenom erhålles en närmare inblick i arten av förlikningsmännens verksamhet. I tab. D äro ärendena inom olika distrikt fördelade med hänsyn till tvisternas huvudorsaker och i överensstämmelse med den gruppering, som användes i de statistiska redogörelserna för i riket inträffade arbetsinställelser.

Av tabellen framgår, att bland de 38 ärenden, vilka varit föremål för förhandlingar inför förlikningsman, 18, eller 47·4 %, hänföra sig till löneförhöjningstvister och 10, eller 26·3 %, till konflikter, föranledda av lönesänkning eller andra lönefrågor. Övriga förekommande tvister — angående införande av kollektivavtal, personliga förhållanden, arbetstidens längd och frågor om arbetares antagande eller avskedande — hava i ett mindretal fall föranlett ingripande av förlikningsmännen.

Av under åren 1907—1914 behandlade konflikter utgjorde löneförhöjnings- och kollektivavtalstvisterna tillsammantagna mer än halva antalet med 55·3 (resp. 33·6 och 21·7 %). Motsvarande procentsiffra var för tvister rörande arbetares antagande och avskedande 12·5 samt angående »andra lönefrågor» — avseende form för avlöningen, dennas utbetalande m. m. — 10·2. Därefter kommo konflikter om tolkning av avtal med 5·3 % och om lönesänkning med 4·4 %. Övriga tvistefrågor voro i mindre grad föremål för förlikningsmännens verksamhet.

Tab. D. Förhandlingsärendenas fördelning efter konflikternas huvudorsaker.

Huvudorsaker	Antal ärenden, handlagda av förlikningsmannen i							Summa	
	första distr.	andra distr.	tredje distr.	fjärde distr.	femte distr.	sjätte distr.	sjunde distr.	Antal	%
Begäran om löneförhöjning . .	1	4	4	3	3	3	—	18	47·4
Lönesänkning	—	1	—	—	—	3	—	4	10·5
Andra lönefrågor	2	—	—	—	—	4	—	6	15·8
Fråga om föreningsrätten . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Begäran om kollektivavtal . .	1	—	1	—	—	1	1	4	10·5
Andra organisationsspörsmål .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Personliga förhållanden . . .	—	1	—	—	—	—	—	1	2·6
Tvist om arbetstiden	—	—	—	—	1	1	—	2	5·3
Fråga om arbetares antagande och avskedande	—	1	—	—	1	1	—	3	7·9
Fråga om arbetets anordning .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tolkning av avtal	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andra orsaker	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	4	7	5	3	5	13	1	38	100·0

För att utvisa såväl utgången av medlingen som den reella innebörden av de resultat, som därvid ernåtts, är tab. E å nästföljande sida uppgjord, i vilken ärendena inom olika distrikt grupperats med hänsyn därtill, om medlingen medfört resultat eller icke.

Beträffande anförda tablå är att märka, att densamma i enlighet med det förut sagda icke upptager de ärenden — till antalet 17 under här ifrågavarande år — vid vilka någon förhandling inför förlikningsmannen icke kommit till stånd. Av de övriga 38 ärendena, här benämnda förhandlingsärenden, hava under året 28, eller 73·7 %, lett till resultat, i det de antingen bragts till avgörande omedelbart inför förlikningsmannen eller på hans initiativ lösts genom skiljedom — det förra i 25, det senare i 3 fall. I återstående 10 fall eller 26·3 % av samtliga förhandlingsärenden är medlingen att betrakta såsom väsentligen resultatlös, i det att ärendets slutbehandling övertagits av parterna själva eller tvisten förblivit principiellt olöst.

Vid fördelning med hänsyn till resultatets innebörd av de konflikter, som bilagts omedelbart inför förlikningsmännen, framgår, att 17 konflikter eller 44·8 % av hela antalet förhandlingsärenden avgjorts genom kompromiss, medan 7, eller 18·4 %, utfallit till arbetarnas och 1, eller 2·6 %, till arbetsgivarnas förmån.

Även under de åtta föregående åren framträder kompromissens stora betydelse, då det gäller resultatet av arbetstvister, i vilka förlikningsmännen medlat. I ungefär hälften, eller 51·7 % av dessa fall, har förlikning kommit till stånd genom ömsesidiga eftergifter, medan till fördel för endera parten bilagts ej fullt en fjärdedel, eller 21·1 %, därav på arbetsgivarnas villkor

Tab. E. Förhandlingsärendenas fördelning efter medlingens resultat.

	Antal ärenden, handlagda av förlikningsmannen i							Summa	
	första distr.	andra distr.	tredje distr.	fjärde distr.	femte distr.	sjätte distr.	sjunde distr.	Antal	%
Medlingen åtföljd av resultat.									
Slutlig uppgörelse omedelbart inför förlikningsmannen:									
på arbetsgivarens villkor .	—	—	—	—	—	1	—	**1**	*2·6*
enligt arbetarnas fordringar	1	1	1	—	—	3	1	**7**	*18·4*
genom kompromiss	1	3	4	2	1	6	—	**17**	*44·8*
Tillsammans	**2**	**4**	**5**	**2**	**1**	**10**	**1**	**25**	*65·8*
Skiljedom på initiativ av förlikningsmannen	1	—	—	—	—	2	—	**3**	*7·9*
Antal ärenden med resultat	**3**	**4**	**5**	**2**	**1**	**12**	**1**	**28**	*73·7*
Medlingen utan resultat.									
Uppgörelse träffad mellan parterna själva	1	1	—	1	2	1	—	**6**	*15·8*
Konflikten principiellt olöst .	—	[1] 2	—	—	2	—	—	**4**	*10·5*
Antal ärenden utan resultat	**1**	**3**	—	**1**	**4**	**1**	—	**10**	*26·5*
Summa	**4**	**7**	**5**	**3**	**5**	**13**	**1**	**38**	*100·0*

10·55 % och enligt arbetarnas fordringar likaledes 10·55 %. I de återstående fallen medförde medlingen intet direkt resultat eller är detta okänt.

Rörande ärendenas beskaffenhet hänvisas till förlikningsmännens egna, av socialstyrelsen från trycket utgivna berättelser.

[1] I ett av dessa fall var medlingen vid årets slut oavslutad.

Kollektivavtal i Sverige, träffade under år 1915.

1. Kollektivavtalens utbredning.

Under år 1915 hava, enligt erhållna uppgifter, träffats 130 kollektivavtal, vilka, direkt eller genom vederbörande organisationer, godkänts av 460 arbetsgivare och genom vilka 13 155 arbetares arbetsförhållanden kunna anses reglerade. De anmärkningsvärt låga siffrorna torde vara att tillskriva det under redogörelseåret på grund av världskriget rådande osäkerhetstillståndet, vilket medfört, att arbetsgivare och arbetare i stor utsträckning föredragit att prolongera förut gällande avtal framför att binda sig genom nya överenskommelser.

Tab. A. Kollektivavtalens utbredning inom olika näringsgrupper.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Näringsgrupper	Antal den 1 jan. 1915			Antal under år 1915			Antal den 1 jan. 1916		
	gällande kollektivavtal	därav berörda		ingångna kollektivavtal	därav berörda		gällande kollektivavtal	därav berörda	
		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	137	785	63 227	12	79	942	143	849	69 265
Jord- och stenindustri	92	237	22 050	5	5	303	87	232	19 936
Trävaruindustri o. skogshantering	180	477	20 714	28	55	3 232	202	516	23 205
Pappers- och grafisk industri	78	605	21 367	13	21	1 611	91	615	23 236
Livsmedelsindustri och jordbruk	229	940	19 490	24	40	3 422	232	895	20 467
Textil- och beklädnadsindustri	95	768	23 260	3	9	45	97	781	23 242
Läder-, hår- och gummivaruindustri	98	756	11 743	6	48	1 840	87	790	12 072
Kemisk-teknisk industri	47	47	5 275	6	6	702	46	38	5 985
Byggnadsverksamhet	203	[1] 2 568	23 332	12	44	433	212	[1] 2 631	24 030
Allmänna arbeten	24	30	1 794	5	4	90	28	21	1 877
Handel- och varulager	34	128	1 240	10	31	231	43	163	1 949
Land- och sjötransport	169	450	29 924	2	21	95	171	392	29 480
Annan yrkesrörelse	22	377	974	4	97	209	18	397	987
Summa	**1 408**	[1] **8 168**	**244 890**	**130**	**460**	**18 155**	**1 457**	[1] **8 820**	**255 781**

[1] Därav c:a 700 arbetsgivare dubbelförda.

Tab. A. (å näst föregående sida) utvisar antalet och fördelningen på olika näringsgrupper av de kollektivavtal — med därav berörda arbetsgivare och arbetare — som voro upprättade vid redogörelseårets början, de, som sedermera träffades under 1915 års lopp, samt de, som ägde gällande kraft vid samma års slut. Såsom härav framgår, har antalet i kraft varande kollektivavtal under året ökats med 49 och antalet härav berörda arbetare ökats med 11 341. Av de under år 1915 träffade och vid samma års slut gällande kollektivavtalen avsågo 68 sådana arbetsplatser, som dittills saknat kollektivavtal, medan antalet kollektivavtal, vilka under redogörelseåret upphört, utan att ersättas av nya, utgör 34. Till ökningen av kollektivavtalsbeståndet har dessutom bidragit, att en del avtal, vilka under föregående år avförts såsom icke mera gällande, åter medtagits, sedan av inkomna upplysningar framgått, att desamma ånyo börjat tillämpas.

Under det antalet av kollektivavtal berörda arbetare allt sedan 1913 varit statt i uppgående, är redogörelseåret det första år sedan 1909, då man kunnat konstatera ökning även i fråga om antalet i kraft varande avtal. Såsom av tab. A. framgår, har ökningen av arbetarantalet gjort sig gällande inom de flesta näringsgrupper. Den enda grupp, där någon mera avsevärd minskning framträtt, är den under ogynnsamma konjunkturer arbetande jord- och stenindustrien.

Till belysande av kollektivavtalens relativa utbredning inom olika näringsgrupper meddelas nedanstående sammanställning av antalet av kollektivavtal berörda arbetare vid början och slutet av år 1915 samt antalet inom resp. näringsgrupper sysselsatta arbetare under det senaste år, för vilket dylik statistik föreligger (1914).

Näringsgrupper	Hela antalet sysselsatta arbetare (1914)	Därav berörda av kollektivavtal 1 januari 1915		1 januari 1916	
		Antal	%	Antal	%
Malmbrytning och metallindustri	121 551	63 227	52·0	69 265	57·0
Jord- och stenindustri	44 406	22 050	49·7	19 936	44·9
Trävaruindustri (utom skogsbruk)	60 879	18 989	31·2	21 495	35·3
Pappers- och grafisk industri	38 443	21 367	55·6	23 236	60·4
Livsmedelsindustri (utom jordbruk)	47 204	19 150	40·6	19 858	42·1
Textil- och beklädnadsindustri	53 496	23 260	43·5	23 242	43·4
Läder-, hår- och gummivaruindustri	21 139	11 743	55·6	12 072	57·1
Kemisk-teknisk industri	14 918	5 275	35·4	5 985	40·1

För övriga i tab. A anförda grupper saknas tillförlitliga uppgifter om hela arbetarantalet, och omfattar tablån därför endast de näringar, som finnas upptagna i den officiella industri- och hantverksstatistiken.

I **Tab. B** har verkställts en fördelning på olika landsdelar ävensom på städer och landsbygd av antalet arbetare, berörda av de under redogörelseåret träffade avtalen med lokal karaktär; undantagna äro följaktligen de under året ingångna riksavtalen inom tobaks- och garveriindustrierna. Från-

Tab. B. Antal under år 1915 träffade lokala avtal och av dem berörda arbetare inom olika landsdelar.

Län	Hela antalet		Därav å landsbygd:		Län	Hela antalet		Därav å landsbygd:	
	avtal	arbetare	avtal	arbetare		avtal	arbetare	avtal	arbetare
Stockholms stad . .	7	917	—	—	Göteborgs o. Boh. län	7	897	—	—
Stockholms län . . .	4	213	3	178	Älvsborgs län . . .	3	63	—	—
Uppsala län	2	38	—	—	Skaraborgs län . . .	2	696	—	—
Södermanlands län .	8	604	4	445	Värmlands län . . .	4	212	2	153
Östergötlands län . .	3	303	1	130	Örebro län	4	296	3	284
Jönköpings län . . .	6	187	—	—	Västmanlands län . .	1	11	—	—
Kronobergs län . . .	2	47	1	20	Kopparbergs län . .	6	474	4	423
Kalmar län	3	256	3	256	Gävleborgs län . . .	6	794	2	404
Gottlands län	—	—	—	—	Västernorrlands län .	10	1 206	8	1 154
Blekinge län	2	48	—	—	Jämtlands län . . .	4	367	3	354
Kristianstads län . .	2	48	1	28	Västerbottens län . .	2	135	2	135
Malmöhus län . . .	36	1 299	1	16	Norrbottens län . . .	3	289	3	289
Hallands län	1	132	1	132	*Summa*	**128**	**9 532**	**42**	**4 401**

Tab. C. Antal under år 1915 träffade lokala avtal och av dem berörda arbetare i rikets städer.

Städer	Antal avtal	Antal arbetare	Städer	Antal avtal	Antal arbetare	Städer	Antal avtal	Antal arbetare
Stockholm . .	7	917	Karlskrona .	1	40	Karlstad . .	2	59
Norrtälje . .	1	35	Ronneby . .	1	8	Örebro . . .	1	12
Enköping . .	2	38	Ängelholm . .	1	20	Sala	1	11
Nyköping . .	1	21	Malmö . . .	20	612	Falun	1	20
Strängnäs . .	1	18	Lund	1	22	Hedemora . .	1	31
Eskilstuna . .	2	120	Landskrona .	3	56	Gävle	2	160
Linköping . .	2	173	Hälsingborg .	6	160	Söderhamn .	2	230
Jönköping . .	1	52	Ystad	2	64	Sundsvall . .	2	52
Huskvarna .	2	14	Trälleborg . .	3	369	Östersund . .	1	13
Nässjö . . .	2	81	Göteborg . .	7	897	*Summa*	**86**	**5 131**
Eksjö	1	40	Vänersborg .	3	63			
Växjö	1	27	Lidköping . .	2	696			

räknas de 3 623 arbetare, som ingå i nämnda tvenne avtal, återstå sålunda 9 532 arbetare, berörda av de 128 som lokala betraktade avtalen. Av dessa avtal kommer, såsom tabellen utvisar, omkring en tredjedel på landsbygden.

Avtalens fördelning på rikets olika städer framgår av **tab. C.**

2. Kollektivavtalens parter.

Vid kollektivavtalens fördelning efter parternas organisationsförhållanden har, i likhet med föregående år, hänsyn tagits till, huruvida de av avtalen berörda arbetsgivarna och arbetarna varit anslutna till någon organisation eller icke, i stället för att i tidigare redogörelser huvudsaklig vikt lagts vid, huruvida organisationerna själva såsom parter underskrivit avtalen.

Tab. D. Kollektivavtalen, fördelade efter parternas organisation.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Näringsgrupper	Kollektivavtal, träffade av								Hela antalet	
	organiserade arbetsgivare				icke organiserade arbetsgivare					
	med organ. arbetare		med icke organ. arb.		med organ. arbetare		med icke organ. arb.			
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	3	539	—	—	9	403	—	—	**12**	**942**
Jord- och stenindustri	—	—	—	—	4	273	1	30	**5**	**303**
Trävaruindustri	19	2 322	1	160	8	750	—	—	**28**	**3 232**
Pappers- och grafisk industri	13	1 611	—	—	—	—	—	—	**13**	**1 611**
Livsmedelsindustri	13	1 008	—	—	11	2 414	—	—	**24**	**3 422**
Textil- och beklädnadsindustri	1	2	—	—	2	43	—	—	**3**	**45**
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	4	1 719	—	—	2	121	—	—	**6**	**1 840**
Kemisk-teknisk industri	4	244	—	—	2	458	—	—	**6**	**702**
Byggnadsverksamhet	4	140	—	—	7	193	1	100	**12**	**433**
Allmänna arbeten	—	—	—	—	4	83	1	7	**5**	**90**
Handel och varulager	3	171	—	—	7	60	—	—	**10**	**231**
Land- och sjötransport	—	—	1	55	1	40	—	—	**2**	**95**
Annan yrkesrörelse	4	209	—	—	—	—	—	—	**4**	**209**
Summa	**68**	**7 965**	**2**	**215**	**57**	**4 838**	**3**	**137**	**180**	**13 155**

Såsom av **tab. D** framgår, hava under år 1915 ingåtts 70 avtal av organiserade och 60 av icke organiserade arbetsgivare. Arbetarna hava åter i 125 fall varit organiserade och endast i 5 fall icke organiserade.

3. Kollektivavtalens giltighetsområde och giltighetstid.

Avtalens fördelning efter lokala giltighetsområden framgår av **tab. E.** Enligt vad tabellen utvisar, hava under redogörelseåret upprättats 2 riksavtal, avseende tobaks- och garveriindustrierna. Inom båda dessa branscher hava redan förut riksavtal varit gällande.

Tab. E. Kollektivavtalen, fördelade efter giltighetsområde.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Näringsgrupper	Riksavtal		Ortsavtal		Avtal för enskilda arbetsplatser		Hela antalet	
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	—	—	5	594	7	348	**12**	**942**
Jord- och stenindustri	—	—	—	—	5	303	**5**	**303**
Trävaruindustri	—	—	6	470	22	2 762	**28**	**3 232**
Pappers- och grafisk industri	—	—	1	384	12	1 227	**13**	**1 611**
Livsmedelsindustri	1	2 250	7	200	16	972	**24**	**3 422**
Textil- och beklädnadsindustri	—	—	2	43	1	2	**3**	**45**
Läder-, hår- och gummivaruindustri	1	1 373	1	27	4	440	**6**	**1 840**
Kemisk-teknisk industri	—	—	—	—	6	702	**6**	**702**
Byggnadsverksamhet	—	—	7	233	5	200	**12**	**433**
Allmänna arbeten	—	—	—	—	5	90	**5**	**90**
Handel och varulager	—	—	3	171	7	60	**10**	**231**
Land- och sjötransport	—	—	1	40	1	55	**2**	**95**
Annan yrkesrörelse	—	—	4	209	—	—	**4**	**209**
Summa	**2**	**3 623**	**37**	**2 371**	**91**	**7 161**	**130**	**13 155**

Som ortsavtal äro att betrakta 37 avtal, medan återstående 91 avtal endast avsågo enskilda arbetsplatser. Såsom av översikten framgår, voro riksavtalen genomsnittligen av betydligt större omfattning än de övriga avtalen och berörde vartdera över 1 000 arbetare, medan ortsavtalen i medeltal omfattade 64 arbetare vartdera och avtalen för enskilda arbetsplatser i genomsnitt berörde 79 arbetare.

Tab. F. utvisar avtalens fördelning efter giltighetstid. Växlingarna i detta hänseende under de senare åren framgår av nedanstående sammanställning:

År	Kollektivavtal med en giltighetstid av					
	t. o. m. 1 år	1 t. o. m. 2 år	2 t. o. m. 3 år	3 t. o. m. 4 år	över 4 år	obestämt antal år
	% av hela antalet kollektivavtal					
1915	*13·1*	*25·4*	*32·3*	*16·2*	*9·2*	*3·8*
1914	20·3	13·3	35·0	15·5	13·3	2·6
1913	12·2	13·9	47·7	14·8	11·0	0·8
1912	12·0	9·5	20·3	15·5	41·1	1·6
1911	9·6	12·8	10·5	4·1	60·3	2·7
1910	16·1	15·2	10·2	40·2	16·5	1·8
1909	18·9	43·6	26·3	5·3	4·4	1·5
1908	32·3	37·6	22·3	2·6		5·2

Antalet avtal med en giltighetstid av ett år och därunder har, efter vad härav framgår, även relativt taget varit mindre än föregående år. Å andra

Tab. F. Kollektivavtalen, fördelade efter giltighetstid.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Näringsgrupper	Under 1 år	1 år	1—2 år	2 år	2—3 år	3 år	3—4 år	4 år	4—5 år	5 år och däröver	Obestämd avtalstid	Hela antalet avtal
Malmbrytning och metallindustri	—	2	1	2	—	3	4	—	—	—	—	12
Jord- och stenindustri	—	1	2	1	—	—	1	—	—	—	—	5
Trävaruindustri	2	3	7	1	6	5	1	2	—	1	—	28
Pappers- och grafisk industri	—	—	3	1	5	2	1	—	—	1	—	13
Livsmedelsindustri	—	1	3	2	3	9	—	4	1	1	—	24
Textil- och beklädnadsindustri	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	3
Läder-, hår- och gummivaruind.	—	1	1	—	—	3	—	1	—	—	—	6
Kemisk-teknisk industri	—	—	1	—	—	3	—	2	—	—	—	6
Byggnadsverksamhet	4	1	—	2	1	—	1	—	—	—	3	12
Allmänna arbeten	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	2	5
Handel och varulager	—	1	—	—	—	1	1	2	1	4	—	10
Land- och sjötransport	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2
Annan yrkesrörelse	—	—	—	2	—	1	—	—	—	1	—	4
Summa	6	11	20	13	15	27	9	12	2	10	5	130

sidan kan man också konstatera en nedgång i fråga om antalet avtal med över 4 års giltighetstid. Stark ökning framträder däremot inom gruppen 1 t. o. m. 2 år. Flertalet av de under året ingångna avtalen hava sålunda fått en tämligen kort giltighetstid, ett förhållande, som hufvudsakligen torde få tillskrivas det inom landets näringsliv alltjämt rådande osäkerhetstillståndet.

4. Förliknings- och skiljenämnder samt regler för förhandling mellan parterna.

Avtalens bestämmelser angående tvisters biläggande kunna fördelas på trenne huvudgrupper, som äro att karakterisera sålunda: 1) förhandling mellan organisationerna i samtliga tvister; 2) skiljedom i rättstvister; och 3) skiljedom eller förhandling inom nämnd för åstadkommande av förlikning i samtliga tvister.

Till den förstnämnda gruppen äro, såsom av **tab. G** framgår, att hänföra 70 avtal, över hälften av samtliga i redogörelsen ingående. Bland andra höra hit flertalet av Svenska arbetsgivareföreningens delägare eller medlemmar ingångna avtal.

Skiljedom för tvister om avtalets tillämpning och tolkning föreskrives i 26 avtal, varibland flertalet mera betydande äro att finna inom byggnadsindustrien. Dessa äro i regel upprättade på grundval av eller i överensstämmelse med Centrala arbetsgivareförbundets riksavtal.

Tab. G. Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser angående tvisters behandling.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Näringsgrupper	Förlikningss- eller skiljenämnd						Tvister avgöras i sista hand av organisationerna		Inga bestämmelser rörande tvisters avgörande		Hela antalet	
	för samtliga tvister		endast för tvister om avtalets tolkning		Summa							
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
Malmbrytning o. metallind.	5	120	3	544	8	664	3	243	1	35	12	942
Jord- och stenindustri . .	—	—	1	30	1	30	1	20	3	253	5	303
Trävaruindustri	—	—	2	95	2	95	22	3 009	4	128	28	3 232
Pappers- och grafisk industri	—	—	—	—	—	—	13	1 611	—	—	13	1 611
Livsmedelsindustri	3	2 285	4	79	7	2 364	16	1 050	1	8	24	3 422
Textil- och beklädnadsind.	—	—	—	—	—	—	2	25	1	20	3	45
Läder-, hår-o. gummivaruind.	—	—	1	27	1	27	4	1 792	1	21	6	1 840
Kemisk-teknisk industri .	—	—	1	446	1	446	4	194	1	62	6	702
Byggnadsverksamhet . . .	—	—	7	267	7	267	1	19	4	147	12	433
Allmänna arbeten	2	26	3	64	5	90	—	—	—	—	5	90
Handel och varulager . .	2	26	3	15	5	41	3	171	2	19	10	231
Land- och sjötransport . .	—	—	—	—	—	—	1	55	1	40	2	95
Annan yrkesrörelse	3	196	1	13	4	209	—	—	—	—	4	209
Summa	15	2 653	26	1 580	41	4 233	70	8 189	19	733	130	13 155

Bland de 15 avtal, som utsträcka skiljenämndens befogenhet till samtliga mellan parterna uppstående tvister, är det viktigaste riksavtalet för tobaksindustrien.

Förekomsten av s. k. *sympatistrejkklausul* i under år 1915 ingångna kollektivavtal framgår av nedanstående tablå:[1]

	Näringsgrenar	Antal avtal	Arbetare antal	Arbetare %
I.	Malmbrytning och metallindustri: gruvdrift	2	234	100·0
III.	Trävaruindustri: flottning	1	250	100·0
	sågverk	13	2 192	97·1
	brädgårdar	1	130	30·2
IV.	Pappers- och grafisk industri: trämassefabriker och pappersbruk .	11	1 197	100·0
V.	Livsmedelsindustri: bryggerier	8	278	94·9
VI.	Textil- och beklädnadsindustri: spinnerier, väverier m. m. . . .	1	2	100·0
	Summa	37	4 283	32·6

[1] Jfr t. ex. följande inom sågverksindustrien förekommande formulering:
»Som brott mot gällande avtal må icke anses av arbetsgivaren företagen lockout, som i föreskriven ordning beslutas av vederbörande arbetsgivareorganisation, och må som sådant brott ej heller anses av arbetarna företagen strejk eller blockad, som sker efter beslut av vederbörande fackförbunds styrelse. Vid sådan lockout, strejk eller blockad får dock ej yrkande göras från någondera sidan om ändring uti eller tillägg till gällande avtal.»

Framhållas må i detta sammanhang, att den i här berörda avtalsbestämmelser uttryckta rättsuppfattningen i fråga om befogenheten att, där annat ej överenskommits, företaga arbetsinställelse under ett kollektivavtals giltighetstid, under redogörelseåret blivit legaliserad genom ett av Högsta domstolen i ett dylikt mål avkunnat, prejudicerande utslag.[1]

5. Arbetslön.

Av de under redogörelseåret träffade avtalen innehålla 39 avtal med 1 357 arbetare bestämmelser endast om tidlönsarbete och 1 avtal med 30 arbetare stadganden uteslutande om ackordsarbete, medan 90 avtal med 11 768 arbetare föreskriva eller medgiva användande av båda löneformerna. Av de inalles 91 avtal, som sålunda förutsätta förekomsten av ackordsarbete, tillerkänna, såsom **tab. II** utvisar, 23 avtal arbetaren *garanterad tidlön* vid allt ackordsarbete, medan 9 avtal lämna dylik garanti endast för vissa fall; inskränkningen avser i regel det fall, att priset för arbetet är reglerat genom av parterna upprättad fast prislista, medan garantien gäller med vidkommande arbetare överenskomna tillfälliga ackord. I 59 avtal saknas varje bestämmelse om garanterad tidlön vid ackordsarbete.

De i avtalen fastställda *tidlönerna* framgå av den till denna redogörelse fogade tabellbilagan med därtill hörande kommentar. Utöver de där angivna, för arbete under den i tabellen likaledes utsatta ordinarie arbetstiden avsedda lönesatserna, är arbetaren vid *övertidsarbete* enligt flertalet avtal berättigad till ett särskilt tillägg, utgående antingen i procent av den ordinarie tidlönen eller med visst belopp per timme; en viss skala gäller oftast för beloppets storlek med olika satser för s. k. vanligt övertidsarbete (2 à 3 timmar efter ordinarie arbetstid), annat övertidsarbete eller nattarbete samt sön- och helgdagsarbete. I nedanstående fördelning av avtalen med hänsyn till deras bestämmelser om övertidsarbete har för jämförelses underlättande övertidstillägget, där detta utgår med visst belopp, omräknats i procent av tidlönen.

	Stipulerat eller beräknat tillägg i % av tidlönen[2]				
	25 %	50 %	75 %	100 %	Summa
Vanligt övertidsarbete	81	35	1	—	**117**
Nattarbete	1	80	6	19	**106**
Sön- och helgdagsarbete	1	31	22	55	**109**

För vanligt övertidsarbete har tillägget endast i ett fall (byggnadsgrovarbetare) uppgått till 75 %. Nattarbete betalas i regel med 50 % eller däröver; lägsta tilläggsprocenten (30 %) förekommer i ett avtal för reparationsarbetare (smeder) vid en kemisk-teknisk fabrik. Vid söndagsarbete utgör tillägget också vanligen 50—100 %; undantag bildar endast ett avtal inom sockerindustrien, som stannar vid 25 %.

[1] Jfr Soc. Medd. 1915, sid. 651.

[2] De avtal, där det stipulerade eller beräknade tillägget utgjort annan procentsats än de vanligast förekommande, 25, 50, 75 eller 100 %, hava hänförts till den närmast liggande av de nämnda fyra huvudgrupperna.

Tab. H. Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser angående garanterad tidlön vid ackordsarbete.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Näringsgrenar	Tidlön garanterad vid allt ackordsarbete		Tidlön garanterad endast i vissa fall		Tidlön icke garanterad		Endast tidlönebestämmelser eller inga lönebestämmelser		Hela antalet	
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
I. Malmgruvor	2	234	—	—	—	—	—	—	2	234
Järn-, stål- och kopparverk	—	—	—	—	—	—	1	9	1	9
Bleck- och plåtslagerier	1	24	2	520	2	40	—	—	5	584
Mekaniska verkstäder m. m.	1	35	—	—	—	—	—	—	1	35
Elektriska verkstäder	3	80	—	—	—	—	—	—	3	80
II. Stenbrott och stenhuggerier	1	12	—	—	—	—	1	160	2	172
Kalkbruk	1	30	—	—	—	—	1	81	2	111
Glasbruk	—	—	—	—	1	20	—	—	1	20
III. Flottning	—	—	—	—	1	250	—	—	1	250
Sågverk och hyvlerier	—	—	—	—	15	2 257	—	—	15	2 257
Brädgårdar	—	—	—	—	2	431	—	—	2	431
Snickeri- och möbelfabriker	4	157	3	91	—	—	—	—	7	248
Tunnbinderier	—	—	2	45	—	—	—	—	2	45
Korgmakerier	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1
IV. Trämassefabriker o. pappersbruk	—	—	—	—	11	1 197	—	—	11	1 197
Tapetfabriker	—	—	—	—	—	—	1	30	1	30
Bokbinderier	1	384	—	—	—	—	—	—	1	384
V. Kvarnar	—	—	—	—	—	—	2	71	2	71
Bagerier och konditorier	—	—	—	—	—	—	4	66	4	66
Sockerraffinaderier	—	—	—	—	2	403	—	—	2	403
Chokladfabriker	1	232	—	—	—	—	—	—	1	232
Bryggerier	—	—	—	—	5	53	4	240	9	293
Tobaksfabriker	—	—	—	—	1	2 250	—	—	1	2 250
Slakterier och charkuterier	—	—	—	—	1	8	4	99	5	107
VI. Spinnerier, väverier m. m.	—	—	—	—	1	2	—	—	1	2
Skrädderier	—	—	—	—	2	43	—	—	2	43
VII. Garverier och läderfabriker	—	—	—	—	1	1 373	—	—	1	1 373
Skofabriker	—	—	—	—	2	121	—	—	2	121
Gummivarufabriker	—	—	1	298	—	—	—	—	1	298
Sadelmakeri- och tapetserarverkstäder	—	—	—	—	1	21	1	27	2	48
VIII. Oljeslagerier och tvålfabriker	—	—	—	—	—	—	1	12	1	12
Gödningsämnesfabriker	—	—	—	—	2	161	1	21	3	182
Träkolsverk	—	—	—	—	1	62	—	—	1	62
Tändsticksfabriker	—	—	—	—	1	446	—	—	1	446
IX. Byggnadsträarbetare	1	60	—	—	—	—	1	100	2	160
Byggnadsgrovarbetare	3	116	—	—	—	—	—	—	3	116
Målare	1	18	—	—	2	39	2	41	5	98
Rörarbetare	2	59	—	—	—	—	—	—	2	59
X. Kommunalarbetare	—	—	—	—	2	14	3	76	5	90
XI. Handelsarbetare och varuutkörare	—	—	1	99	2	72	7	60	10	231
XII. Lastning och lossning	—	—	—	—	1	40	1	55	2	95
XIII. Skorstensfejare	—	—	—	—	—	—	1	120	1	120
Barberare	—	—	—	—	—	—	3	89	3	89
Summa	23	1 442	9	1 053	59	9 303	39	1 357	130	13 155

Tab. J. Ordinarie nettoarbetstid per vecka

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Näringsgrenar	Hela antalet av avtal berörda		Därav berörda av avtal med bestämmelse om arbetstid		48 t. och därunder		Över 48 t. o. m. 51 t.		Över 51 t. o. m. 52 t.	
	ag.	arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.
I. 1. Malmgruvor	2	234	2	234	2	[1] 234	—	—	—	—
2. Järn-, stål- och kopparverk	1	9	1	9	—	—	—	—	—	—
3. Bleck- och plåtslagerier	70	584	70	584	—	—	—	—	—	—
4. Mekaniska verkstäder och gjuterier	1	35	1	35	—	—	—	—	—	—
5. Elektriska verkstäder	5	80	5	80	—	—	—	—	—	—
II. 1. Stenbrott och stenhuggerier	2	172	2	172	1	12	—	—	—	—
2. Kalkbruk	2	111	2	111	—	—	—	—	—	—
3. Glasbruk	1	20	1	20	—	—	—	—	—	—
III. 1. Flottning	1	250	1	250	—	—	—	—	—	—
2. Sågverk och hyvlerier	15	2 257	15	2 257	—	—	—	—	—	—
3. Trädgårdar	7	431	7	431	—	—	—	—	—	—
4. Snickeri- och möbelfabriker	27	248	27	248	—	—	—	—	—	—
5. Tunnbinderier	4	45	4	45	—	—	—	—	—	—
6. Korgmakerier	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—
IV. 1. Trämassefabriker och pappersbruk	11	1 197	11	1 197	—	—	—	—	—	—
2. Tapetfabriker	1	30	1	30	—	—	—	—	—	—
3. Bokbinderier	9	384	9	384	—	—	—	—	—	—
V. 1. Kvarnar	1	71	1	71	—	—	—	—	—	—
2. Bagerier och konditorier	10	66	9	63	—	—	—	—	—	—
3. Råsockerbruk och sockerraffinaderier	2	403	2	403	—	—	—	—	—	—
4. Chokladfabriker	1	232	1	232	—	—	—	—	—	—
5. Bryggerier	10	293	8	251	—	—	—	—	—	—
6. Tobaksfabriker	1	2 250	1	2 250	—	—	—	—	—	—
7. Slakterier och charkuterier	15	107	11	99	—	—	—	—	—	—
VI. 1. Spinnerier, väverier m. m.	1	2	1	2	—	—	—	—	—	—
2. Skrädderier	8	43	8	43	—	—	—	—	—	—
VII. 1. Garverier och läderfabriker	30	1 373	30	1 373	—	—	—	—	—	—
2. Skofabriker	2	121	2	121	—	—	—	—	—	—
3. Gummivarufabriker	1	298	1	298	—	—	—	—	—	—
4. Sadelmakeri- o. tapetserarverkstäder	15	48	15	48	—	—	—	—	—	—
VIII. 1. Oljeslagerier och tvålfabriker	1	12	1	12	—	—	—	—	—	—
2. Konstgödningsfabriker	3	182	3	182	—	—	—	—	—	—
3. Träkolsverk	1	62	1	62	—	—	—	—	—	—
4. Tändsticksfabriker	1	446	1	446	—	—	—	—	—	—
IX. 1. Byggnadsträarbetare	8	160	8	160	—	—	—	—	—	—
2. Byggnadsgrovarbetare	11	116	11	116	—	—	—	—	—	—
3. Målare	23	98	23	98	—	—	—	—	—	—
4. Rörarbetare	2	59	2	59	—	—	—	—	—	—
X. Kommunalarbetare	4	90	4	90	—	—	—	—	—	—
XI. Handelsarbetare och varuutkörare	31	231	30	223	—	—	—	—	—	—
XII. Lastning och lossning	21	95	21	95	—	—	—	—	—	—
XIII. 1. Skorstensfejare	16	120	16	120	—	—	—	—	16	120
2. Barberare	81	89	81	89	—	—	—	—	—	—
Summa	**460**	**13 155**	**452**	**13 094**	**3**	**246**	—	—	**16**	**120**

[1] Vid arbete ovan jord: 60 timmar. — [2] Vid skiftarbete gäller annan arbetstid. — [3] För vissa arbetar-

enligt under år 1915 träffade kollektivavtal.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
Över 52 t. o. m. 53 t.		Över 53 t. o. m. 54 t.		Över 54 t. o. m. 55 t.		Över 55 t. o. m. 56 t.		Över 56 t. o. m. 57 t.		Över 57 t. o. m. 58 t.		Över 58 t. o. m. 59 t.		Över 59 t. o. m. 60 t.		Över 60 t. o. m. 63 t.		Över 63 t. o. m. 66 t.		Över 66 t.		
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	1	10	—	—	—	—	69	574	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	1	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	5	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	1	[2] 81	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	1	[3] 20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	250	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	2 204	1	53	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	1	130	—	—	6	301	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	1	25	—	—	2	71	24	152	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	2	[2] 137	—	—	8	[2] 918	1	[2] 142	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	9	384	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	[2] 71	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	4	24	—	—	5	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	[3] 403	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	1	232	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	251	—	—	—	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	5	67	6	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	23	—	—	2	20	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	30	1 373	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	1	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	69	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	1	298	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	15	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	[2] 12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	1	[2] 44	—	—	—	—	2	[2] 138	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	[2] 62	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	1	446	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	8	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	1	19	10	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	10	39	13	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	2	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	2	26	2	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	1	12	—	—	—	—	1	7	2	24	—	—	24	171	2	9	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	95	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	89	—	—	2
—	—	14	518	16	68	22	348	178	6 185	25	618	24	3 453	69	1 480	2	9	83	109	—	—	

[3] grupper gäller längre arbetstid.

6. Arbetstid.[1]

Omstående **Tab. J** meddelar en översikt över den i redogörelseårets avtal stipulerade ordinarie veckoarbetstiden. Av tabellen framgår, att 452 arbetsgivare och 13 094 arbetare eller 99·5 % av samtliga arbetare, för vilka avtal träffats under år 1915, beröras av avtal med bestämmelser om arbetstid. Detta arbetarantals fördelning efter bestämmelserna om den ordinarie arbetstidens längd framgår av efterföljande sammandrag:

Arbetstid per vecka[2]	Arbetare antal	%	Arbetstid per vecka[2]	Arbetare antal	%
48 timmar och därunder	246	*1·9*	58 timmar	613	*4·7*
49—53 timmar	120	*0·9*	59 »	3 453	*26·4*
54 »	513	*3·9*	60 »	1 480	*11·3*
55—56 »	416	*3·2*	över 60 timmar	118	*0·9*
57 »	6 135	*46·8*	*Summa*	**13 094**	*100·0*

Avtal utan bestämmelser om arbetstidens längd förekomma huvudsakligen för varuutkörare inom livsmedelsindustrien, där arbetets art fordrar fullgörande av en viss, till tiden ej bestämbar dagsprestation.

7. Ersättning vid olycksfall och sjukhjälp.

Av samtliga under år 1915 träffade 130 avtal, berörande 13 155 arbetare, innehålla 120 avtal med 10 199 berörda arbetare bestämmelser om olycksfallsersättning och sjukhjälp i en eller annan form. **Tab. K** meddelar en översikt över hithörande bestämmelsers fördelning på olika näringsgrupper. Av tabellen framgår även, inom vilka näringsgrupper — vad gäller här behandlade avtal — dylika bestämmelser saknas. I främsta rummet märkas härvid bokbinderiyrket och tobaksindustrien.

Olycksfallsförsäkring enligt 1901 års lag stadgades i 75 avtal. Av dessa innehåller flertalet föreskrifter om tillägg till den lagliga försäkringen, avseende i regel försäkringens utsträckning även till den i lagen föreskrivna s. k. karenstiden, i en del fall dessutom ersättning vid utom arbetet inträffade olycksfall. Bland de till sistnämnda kategori hörande avtalen är det mest betydande garveriindustriens riksavtal.

I en del fall, som förts under rubriken: »Olycksfallsförsäkring enligt lagen den 5 juli 1901», har försäkringssumman fastställts till belopp, som icke fullständigt motsvarar den lagstadgade ersättningen. Sålunda föreskrives i några avtal, att försäkringen skall avse en ersättning med visst belopp — i stället för livränta — vid invaliditet eller dödsfall. I ganska stor utsträck-

[1] Beträffande sättet för de i avtalen förekommande arbetstidsuppgifternas bearbetning, se närmare Kollektivavtal 1913, sid. 30 och 46, samt motsvarande ställen i föregående årgångar av samma publikation.

[2] I de undantagsfall, då arbetstiden ej utgått efter jämt timtal per vecka, har tiden reducerats till jämt tal.

Tab. K. Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser angående olycksfallsförsäkring samt ersättning m. m. vid olycksfall eller sjukdom.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Näringsgrupper	Olycksfallsförsäkring enl. lagen d. 5 juli 1901								Ersättning vid olycksfall eller sjukdom								Inga bestämmelser		Hela antalet	
	utan tillägg av annan försäkring		m. tillägg av försäkr. under karenstiden		under karenstiden samt utom arbetet		Summa		Ersättning under karenstiden vid olycksfall		Sjukdagsersättning: Direkt från arbetsgivaren		Sjukdagsersättning: Genom bidrag till sjukkassa		Kostnadsfri läkare, medicin, sjukhusvård, m. m.					
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	—	—	4	574	5	288	9	862	3	80	—	—	—	—	3	148	—	—	12	942
Jord- och stenindustri	—	—	1	160	—	—	1	160	2	101	—	—	—	—	2	101	2	42	5	303
Trävaruindustri	4	407	7	188	1	53	12	648	19	2 979	—	—	—	—	17	2 656	1	12	28	3 232
Pappers- och grafisk industri	—	—	1	30	—	—	1	30	11	1 197	—	—	—	—	11	1 197	1	384	13	1 611
Livsmedelsindustri	2	403	7	243	10	373	19	1 019	6	556	4	82	8	223	7	513	1	2 250	24	3 422
Textil- och beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	1	2	2	43	3	45
Läder-, hår- o. gummivaruindustri	2	319	2	79	1	1 373	5	1 771	2	319	—	—	—	—	1	298	1	69	6	1 840
Kemisk-teknisk industri	—	—	1	12	2	138	3	150	2	490	2	56	—	—	4	646	—	—	6	702
Byggnadsverksamhet	—	—	10	311	1	22	11	333	—	—	—	—	—	—	1	19	1	100	12	433
Allmänna arbeten	—	—	—	—	1	14	1	14	4	76	5	90	1	50	5	90	—	—	5	90
Handel- och varulager	3	15	5	158	2	58	10	231	3	15	5	41	—	—	1	7	—	—	10	231
Land- och sjötransport	1	40	—	—	—	—	1	40	1	55	—	—	—	—	—	—	—	—	2	95
Annan yrkesrörelse	2	120	—	—	—	—	2	120	1	120	3	153	—	—	—	—	1	56	4	209
Summa	**14**	**1 304**	**38**	**1 755**	**23**	**2 319**	**75**	**5 378**	**55**	**5 990**	**19**	**422**	**9**	**273**	**53**	**5 677**	**10**	**2 956**	**190**	**13 155**

ning har även ersättningen vid övergående skada fastställts till större belopp, än arbetsgivaren enligt lag skulle vara skyldig att betala.

Skyldighet för arbetare att, där försäkringen avser större ersättning än den lagstadgade, till någon del bidraga till de förhöjda premierna, föreskrives i 6 avtal, varav 3 inom plåtslagaryrket. Enligt ett avtal — inom stuveriyrket — har fackföreningen åtagit sig att ombesörja arbetarnas olycksfallsförsäkring.

Riksförsäkringsanstalten skall vid försäkring anlitas enligt 10 avtal, varav 7 inom bryggeriindustrien. Dessutom är i 11 avtal föreskrivet, att livränta vid invaliditet skall inlösas i nämnda anstalt.

I kol. 10—17 av tab. K hava behandlats de fall, då vid olycksfall eller sjukdom *ersättning* utöver den lagbestämda utgår, men försäkring icke är stadgad. Enligt vad i kol. 10 är angivet, hade i 55 avtal föreskrivits ersättning under karenstiden genom direkt utbetalning från arbetsgivaren, vartill komma de avtal, som enligt kol. 4 och 6 föreskriva försäkring under motsvarande tid, så att tillhopa 116 avtal, berörande 10 064 arbetare, tillförsäkrat arbetarna dylikt tillägg till den lagstadgade ersättningen.

Bestämmelser om sjukdagsersättning direkt från arbetsgivaren finnas i 19 avtal. Bidrag från arbetsgivaren till arbetarnas sjukkassa föreskrivas i 9 avtal, varav ett avser kommunalarbetare och de övriga bryggeriarbetare.

Bestämmelser om kostnadsfri läkarbehandling, sjukhusvård, medicin m. m. förefinnas i 53 avtal.

8. Kollektivavtalens övriga innehåll.

Tab. L innehåller en översikt över de år 1915 träffade avtalens bestämmelser rörande *arbetets ledning*, *föreningsrätt* m. m.

Bestämmelser om rätt för arbetsgivaren att leda och fördela arbetet samt fritt antaga och avskeda arbetare förefunnos, enligt vad av tabellen (kol. 2—7) framgår i 85 avtal med 11 203 berörda arbetare. Av dessa innehålla 2 avtal stadgande av den art, som i 23 § av Svenska arbetsgivareföreningens stadgar omförmäles, utan något modifierande tillägg.[1] I samtliga övriga hithörande avtal är § 23 kompletterad med bestämmelser till skydd för föreningsrätten, och hava dessa bestämmelser i de flesta fall formulerats i överensstämmelse med den s. k. kompromissen av december 1906.[2]

Bestämmelser till skydd för föreningsrätten förekomma, enligt vad tab. L (kol. 4—9) utvisar, inalles i 91 avtal med 11 464 arbetare, därav i 8 avtal utan samband med bestämmelser om arbetets ledning. I 27 av ifrågavarande avtal förefanns emellertid en klausul angående inskränkning i föreningsrät-

[1] Stadgar för Svenska arbetsgivareföreningen, § 23, mom. 2:
»I kollektivt avtal, som upprättas mellan delägare eller medlem i föreningen och fackförening eller fackförbund, skall intagas bestämmelse, att arbetsgivaren har rätt att fritt antaga och avskeda arbetare, att leda och fördela arbetet och att begagna arbetare från vilken förening som helst eller arbetare, stående utanför förening.»

[2] Enligt kompromissen av december 1906 skall § 23 kompletteras med följande tillägg:
»Föreningsrätten skall å ömse sidor lämnas okränkt. Anse arbetarna, att avskedande ägt rum under omständigheter, som kunna tolkas såsom angrepp på föreningsrätten, äga de att, innan andra åtgärder vidtagas, genom sin organisation påkalla undersökning för vinnande av rättelse.»

Tab. L. Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser angående arbetets ledning, föreningsrätt m. m.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Näringsgrupper	Kollektivavtal med bestämmelser														Inga bestämmelser ang. arbetsledning, föreningsrätt eller dylikt		Hela antalet	
	i överensstämmelse med Sv. arbetsg.-fören. § 23				i överensstämmelse med kompromissen av december 1906		endast till skydd för föreningsrätten		ang. inskränkning i föreningsrätten för förmän m. fl.		ang. företrädesrätt till arbete							
	utan tillägg		med tillägg till skydd för föreningsrätten								efter anställningstid, boningsort, ålder m. m.		för fackföreningsmedlemmar					
	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	avtal	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	—	—	—	—	6	793	3	80	2	50	6	349	—	—	2	34	**12**	**942**
Jord- och stenindustri	—	—	1	81	2	32	—	—	2	32	1	160	—	—	1	30	**5**	**303**
Trävaruindustri	—	—	—	—	23	3 067	—	—	1	188	3	122	1	27	4	110	**28**	**3 232**
Pappers- och grafisk industri	—	—	—	—	13	1 611	—	—	12	1 581	—	—	—	—	—	—	**13**	**1 611**
Livsmedelsindustri	—	—	—	—	14	3 017	3	280	3	224	2	35	4	94	2	28	**24**	**3 422**
Textil- och beklädnadsindustri	—	—	—	—	2	25	1	20	1	2	—	—	—	—	—	—	**3**	**45**
Läder-, hår och gummivaruindustri	—	—	—	—	4	1 719	—	—	1	1 373	2	90	—	—	1	52	**6**	**1 840**
Kemisk-teknisk industri	—	—	—	—	4	194	—	—	1	44	—	—	—	—	2	508	**6**	**702**
Byggnadsverksamhet	—	—	—	—	5	216	—	—	4	156	5	98	5	98	2	119	**12**	**433**
Allmänna arbeten	—	—	4	78	1	12	—	—	—	—	5	90	—	—	—	—	**5**	**90**
Handel och varulager	1	12	—	—	3	171	—	—	—	—	5	51	4	38	1	3	**10**	**231**
Land- och sjötransport	—	—	—	—	1	55	—	—	—	—	—	—	1	40	—	—	**2**	**95**
Annan yrkesrörelse	1	120	—	—	—	—	1	13	—	—	1	30	2	76	—	—	**4**	**209**
Summa	**2**	**132**	**5**	**159**	**78**	**10 912**	**8**	**393**	**27**	**3 650**	**30**	**1 015**	**17**	**373**	**15**	**884**	**130**	**13 155**

Tab. M. Bestämmelser om lärlingsväsendet inom vissa näringsgrenar enligt år 1915 träffade kollektivavtal.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Näringsgrenar	Hela antalet		Därav med bestämmelser om lärlingsväsendet		Bestämmelser rörande									
					lärlingslön och lärotid		begränsning av lärlingarnas antal		lärlings ålder vid inskrivningen		lärlings sysselsättning		lärlings deltagande i yrkesskola	
	avtal	arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare
I. Beckslagerier	5	584	5	584	4	574	2	524	2	44	2	40	—	—
III. Snickerifabriker	7	248	4	152	4	152	2	62	—	—	—	—	—	—
IV. Bokbinderier	1	384	1	384	1	384	—	—	1	384	1	384	—	—
V. Bagerier	4	66	1	20	—	—	1	20	—	—	—	—	—	—
Tobaksfabriker	1	2 250	1	2 250	1	2 250	—	—	—	—	—	—	—	—
Slakterier	5	107	1	32	1	32	1	32	1	32	—	—	—	—
VII. Skofabriker	2	121	1	69	1	69	—	—	—	—	—	—	—	—
Sadelmakeri- och tapetserarverkstäder	2	48	2	48	2	48	1	21	1	21	2	48	1	21
IX. Byggnadsträarbetare	2	160	1	60	1	60	—	—	—	—	1	60	—	—
Målare	5	98	4	87	4	87	1	21	3	69	3	69	—	—
XIII. Skorstensfejare	1	120	1	120	1	120	—	—	—	—	—	—	—	—
Barberare	3	89	1	20	1	20	1	20	1	20	1	20	—	—
Summa	**38**	**4 275**	**23**	**3 826**	**21**	**3 796**	**9**	**700**	**9**	**570**	**10**	**621**	**1**	**21**

ten för innehavare av vissa anställningar, som innebära särskilt uppdrag att bevaka arbetsgivarens intressen (förmän, vakter m. fl.).

I 30 avtal är stadgat, att vid avskedande och stundom även vid antagande hänsyn skall tagas till arbetarens *personliga förhållanden*, såsom boningsort, anställningstid, försörjningsplikt och ålder. Till denna kategori höra bl. a. samtliga under året ingångna avtal för kommunalarbetare.

Bestämmelser om *organisationstvång* eller företrädesrätt till arbete för fackföreningsmedlemmar förekomma i 17 avtal, varibland 4 inom livsmedelsindustrien (bagerier och slakterier), 5 inom målaryrket och 4 inom gruppen handel och varulager.

Bestämmelser rörande *utbildningstid och lärlingsväsen* förefinnas, såsom av **tab. M** framgår, i 23 avtal. De allmännast förekommande bestämmelserna av hithörande slag avse lärlingslöner och lärotidens längd (21 avtal). S. k. lärlingsregulativ, d. v. s. föreskrift om begränsning av de hos en arbetsgivare sysselsatta lärlingarnas antal, förefinnes i 9 avtal, varjämte 9 avtal innehålla bestämmelser om lärlings minimi- eller maximiålder. Föreskrifter om skyldighet för arbetsgivaren att bereda lärling regelbunden sysselsättning året om och allsidig utbildning i verkligt yrkesarbete finnas i 10 avtal samt bestämmelser om lärlings skyldighet att besöka yrkesskola i 1 avtal. Av tabellen framgår för övrigt närmare, inom vilka yrken lärlingsbestämmelser av det ena eller andra slaget äro att anträffa.

Tabellbilaga.

Kollektivavtal träffade år 1915, fördelade efter näringsgrenar och orter.

Översikt över antalet avtalsberörda arbetsgivare och arbetare samt över i avtalen fastställda tidlönesatser och arbetstimmar.

1	2	3	4	5	6	7	8
Näringsgrenar och orter	Antal		Avlöning			Arbetstid	
	arbetsgivare	arbetare	Lägsta lönesats över huvud	Lägsta lönesats för van arbetare	Högsta lönesats	per dag	per vecka
I. **Malmbrytning och metallindustri.**			*Kr. per skift*	*Kr. per skift*	*Kr. per skift*	*Timmar*	*Timmar*
Malmgruvor.							
Östergötlands län: Landsbygden	1	130	3·25	—	5	8—10	48—60
Kopparbergs län: Landsbygden	1	104	3	—	5	8—10	48—60
Järn- stål- och kopparverk.							
Malmöhus län: Hälsingborg [1] . .	1	9	3·50	—	4·75	8	56
Bleck- och plåtslagerier.			*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Öre per timme*		
Stockholms stad	40	500	—	71	—	10	57
Malmöhus län: Hälsingborg . .	10	24	53	60	—	10	57
Gävleborgs län: Gävle	10	30	55	60	—	10	57
Västernorrlands län: Sundsvall .	9	20	—	60	—	10	57
Landsbygden	1	10	—	60	—	10	54
Mekaniska verkstäder och gjuterier.							
Värmlands län: Säffle	1	35	—	38	45	—	56½
Elektromekaniska verkstäder.							
Uppsala län: Enköping	3	20	33	40	50	10	57
Blekinge län: Karlskrona . . .	1	40	33	40	50	10	57
Malmöhus län: Malmö	1	20	33	40	50	10	57
II. **Jord- och stenindustri.**							
Stenbrott och stenhuggerier.							
Stockholms stad	1	12	—	90	—	9½	45
Jämtlands län: Landsbygden . .	1	160	—	60	—	10	57½

[1] Avtalet omfattar endast maskinister och eldare.

1	2	3	4	5	6	7	8
Näringsgrenar och orter	Antal		Avlöning			Arbetstid	
	arbetsgivare	arbetare	Lägsta lönesats över huvud	Lägsta lönesats för van arbetare	Högsta lönesats	per dag	per vecka
			Öre per timme	*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Timmar*[1]	*Timmar*[1]
Kalkbruk.							
Södermanlands län: Landsbygden	1	81	32	—	50	12 10	— 59
Örebro län: Landsbygden . . .	1	30	35	—	—	9	54
			Kr. per månad	*Kr. per månad*	*Kr. per månad*		
Glasbruk.							
Kronobergs län: Landsbygden .	1	20	—	70	75	9½—10	55—57
III. **Trävaruindustri.**							
			Öre per timme	*Öre per timme*	*Öre per timme*		
Flottning.							
Västernorrlands län: Landsbygden	1	250	30	35	40	10	59
Sågverk och hyvlerier.							
Södermanlands län: Landsbygden	1	266	35	—	45	10	59
Kalmar l.: Landsbygden, avtal A	1	168	27	30	35	10	59
» B	1	18	27	30	—	10	59
» C	1	70	27	30	35	10	59
Örebro län: Landsbygden[2] . . .	1	188	27	—	—	10	59
Kopparbergs län: Morastrand .	1	160	32	—	—	10	59
Landsbygden	1	81	35	—	—	10	59
Gävleborgs län: Söderhamn . .	1	200	27	—	40	10	59
Landsbygden, avtal A	1	382	27	—	43	10	59
» B	1	22	30	35	—	10	59
Västernorrlands l.: Landsbygden, avtal A	1	367	25	30	35	10	59
» B	1	140	27	—	—	10	59
» C	1	53	25	30	35	10	60
» D	1	12	—	35	—	10	59
Norrbottens län: Landsbygden .	1	130	30	35	50	10	59
Brädgårdar.							
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	6	301	42	—	50	10	58
Gävleborgs län: Gävle	1	130	30	—	40	9½	56
Snickeri- och möbelfabriker.							
Stockholms län: Norrtälje . . .	2	35	—	45	—	10	56½
Jönköpings län: Eksjö	1	40	39	44	48	10	56
Kronobergs län: Växjö	2	27	42	46	—	—	57

[1] Övre raden avser skiftarbetare, nedre raden dagarbetare. — [2] Avtalet omfattar även en trämassefabrik.

1	2	3	4	5	6	7	8
Näringsgrenar och orter	Antal		Avlöning			Arbetstid	
	arbetsgivare	arbetare	Lägsta lönesats över huvud	Lägsta lönesats för van arbetare	Högsta lönesats	per dag	per vecka
			Öre per timme	*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Timmar*[1]	*Timmar*[1]
Malmöhus län: Malmö	1	25	—	48	—	—	54
Landskrona	6	35	39	47	—	10	57
Hälsingborg	14	55	38	48	—	10	57
Kopparbergs län: Hedemora	1	31	36	44	—	10	56
Tunnbinderier.							
Kristianstads län: Landsbygden	1	28	32	35	36	10	58
Malmöhus län: Malmö	3	17	—	50	52	10	58
Korgmakerier.			*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*		
Malmöhus län: Malmö[2]	1	1	—	23	—	10	57
IV. Pappers- och grafisk industri.							
Trämassefabriker och pappersbruk.			*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Öre per timme*		
Stockholms län: Landsbygden	1	142	35	—	—	12 10	72 60
Hallands län: Landsbygden	1	132	32	—	35	8—12 10	56—72 59—60
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg, avtal A	1	60	31	—	50	12 10	72 57
» B	1	77	33	—	50	10—12 10	60—72 57
Värmlands län: Landsbygden	1	118	26·5	—	—	8—12 10	56—72 59
Örebro län: Landsbygden[3]	1	66	27	—	—	12 10	66 59
Kopparbergs län: Landsbygden	1	78	33	—	—	12 10	68—72 59
Västernorrlands län: Landsbygden	1	260	34	—	—	8—12 10	56—72 59
Jämtlands län: Landsbygden	1	94	40	—	—	12 10	72 59

[1] Övre raden avser skiftarbetare, nedre raden dagarbetare. — [2] Avtalet avser endast fabrikens maskinist. — [3] Avtalet är gemensamt för en trämassefabrik och ett sågverk (se föregående sida).

1	2	3	4	5	6	7	8
Näringsgrenar och orter	Antal		Avlöning			Arbetstid	
	arbetsgivare	arbetare	Lägsta lönesats över huvud	Lägsta lönesats för van arbetare	Högsta lönesats	per dag	per vecka
			Öre per timme	*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Timmar*[1]	*Timmar*[1]
Västerbottens län: Landsbygden	1	90	30	—	—	12 10	78 59
Norrbottens län: Landsbygden	1	80	35	—	—	10—12 10	60—72 59
Tapetfabriker.			*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*		
Stockholms län: Landsbygden	1	30	18	25	35	9¾	55¾
Bokbinderier.			*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Öre per timme*		
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	9	384	—	36	51	—	54
V. Livsmedelsindustri.							
Kvarnar.			*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*		
Malmöhus län: Trälleborg, avtal A » B	1	71	—	24·25	25·20	[1] 12 10	72 60
Bagerier.							
Östergötlands län: Linköping och landsbygden	4	20	20	22	28	—	58
Malmöhus län: Hälsingborg	4	24	19	25	30	10	56
Värmlands län: Karlstad	1	19	19	—	28	—	58
Malmöhus län: Landskrona [2]	1	3	—	[3] 21	—	—	—
Råsockerbruk och sockerraffinaderier.			*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Öre per timme*		
Östergötlands län: Linköping	1	153	37	—	38·5	10	60 (57)
Skaraborgs län: Lidköping	1	250	35	—	—	10—12	60—72
Chokladfabriker.							
Stockholms stad	1	232	18	26	—	10	56½
Bryggerier och läskedrycksfabriker.							
Södermanlands län: Eskilstuna	2	70	39	43	—	10	60
Malmöhus län: Malmö, avtal A	1	128	41	44	—	10	60
» B	4	15	41	44	—	10	60
» C	1	27	41	44	—	10	60

[1] Övre raden avser skiftarbetare, nedre raden dagarbetare. — [2] Utkörare. — [3] Dessutom provision.

1	2	3	4	5	6	7	8
Näringsgrenar och orter	Antal		Avlöning			Arbetstid	
	arbetsgivare	arbetare	Lägsta lönesats över huvud	Lägsta lönesats för van arbetare	Högsta lönesats	per dag	per vecka
			Öre per timme	*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Timmar*	*Timmar*
Malmöhus län: Malmö, avtal D [1]	(1)	11	—	47	—	10	60
			Kr. per vecka	*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*		
Malmöhus län: Malmö, avtal E [2]	(1)	29	—	[3] 24	—	—	—
» F [2]	1	1	—	[3] 24	—	—	—
» G [2]	(1)	5	—	[3] 23	—	—	—
» H [2]	1	7	—	[3] 23	—	—	—
Tobaksfabriker.							
Riksavtal	1	2 250	7·50	12	—	—	57
Slakterier och charkuterier.							
Malmöhus län: Malmö	1	20	20	30	—	10	57
Hörby	1	16	23	25	—	10	60 (57)
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	3	31	20	30	—	10	57
Västernorrlands län: Sundsvall	6	32	—	28	34	10	58
Malmöhus län: Malmö [2]	4	8	—	[3] 25	—	—	—
VI. Textil- och beklädnadsindustri.							
Väverier och spinnerier.							
Malmöhus län: Malmö [1]	1	2	—	25	26	—	60
Skrädderier.							
Södermanlands län: Landsbygden	6	23	—	26	—	10	60
Kristianstads län: Ängelholm .	2	20	—	25	—	11	66
VII. Läder-, hår- och gummivaruindustri.							
Garverier och läderfabriker.							
Riksavtal, grupp I	30	1 373	45	47	—	—	57
Riksavtal, grupp II			40	44	—		
Riksavtal, grupp III			38	43	—		

[1] Eldare. — [2] Utkörare. — [3] Dessutom provision.

1	2	3	4	5	6	7	8
Näringsgrenar och orter	Antal		Avlöning			Arbetstid	
	arbetsgivare	arbetare	Lägsta lönesats över huvud	Lägsta lönesats för van arbetare	Högsta lönesats	per dag	per vecka
			Öre per timme	*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Timmar*[1]	*Timmar*[1]
Skofabriker.							
Jönköpings län: Jönköping . .	1	52	—	41	—	—	54
Norrbottens län: Landsbygden .	1	69	—	40	—	$10^1/_4$	60 ($58^1/_2$)
Gummivarufabriker.							
Malmöhus län: Trälleborg . . .	1	298	—	40	—	10	57
Sadelmakeri- och tapetserarverkstäder.							
Södermanlands län: Nyköping .	1	21	—	58	—	10	55
Malmöhus län: Hälsingborg . .	14	27	[2] 49 44	54 49	59 53	$9^1/_2$	55
VIII. Kemisk-teknisk industri.							
Oljeslagerier och tvålfabriker.			*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*		
Malmöhus län: Malmö	1	12	—	25·25	—	8 10	48 $57^1/_2$
Konstgödningsfabriker.			*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Öre per timme*		
Stockholms stad	1	44	[1] — —	39 40	— —	8—12 10	56—84 57 (59)
Malmöhus län: Malmö	1	117	—	43	—	8—12 10	— 60
Hälsingborg . .	1	21	—	40	42	8 10	48 60
Träkolsverk.							
Västernorrlands län: Landsbygden	1	62	35	—	—	8—12 10	— 60
Tändsticksfabriker.							
Skaraborgs län: Lidköping . .	1	446	—	33	—	10	$56^1/_2$
IX. Byggnadsverksamhet.							
Träarbetare.							
Jönköpings län: Nässjö	7	60	—	47	—	10	57
Jämtlands län: Landsbygden .	1	100	35	48	—	10	57

[1] Övre raden avser skiftarbetare, nedre raden dagarbetare.
[2] » » » tapetserare, » » sadelmakare.

1	2	3	4	5	6	7	8
Näringsgrenar och orter	Antal		Avlöning			Arbetstid	
	arbetsgivare	arbetare	Lägsta lönesats		Högsta lönesats	per dag	per vecka
			över huvud	för van arbetare			
			Öre per timme	*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Timmar*	*Timmar*
Grovarbetare.							
Södermanlands län: Landsbygden	8	75	40	44	55	10	57
Älvsborgs län: Vänersborg, avtal A	2	22	42	45	54	10	57
» B	1	19	—	48	—	10	56
Målare.							
Uppsala län: Enköping	3	18	—	65	—	10	57
Södermanlands län: Strängnäs .	3	18	—	60	—	10	56
Jönköpings län: Nässjö	7	21	50	55	—	10	56
Västmanlands län: Sala	5	11	—	60	—	10	57
Gävleborgs län: Söderhamn . .	5	30	—	60	—	10	57
Rörarbetare.							
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	1	37	31	48	53	10	57
Älvsborgs län: Vänersborg . . .	1	22	41	46	—	10	57
X. Allmänna arbeten.							
Kommunalarbetare.			*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*		
Södermanlands län: Eskilstuna .	1	50	20	25	30	10	57
Jönköpings län: Huskvarna, avtal A	1	14	21·66	—	—	10	57
» B							
Malmöhus län: Ystad	1	14	23·50	29·75	—	8	56
Örebro län: Örebro	1	12	24·85	28	35	8	56
XI. Handel och varulager.							
Handelsarbetare och varuutkörare.							
Stockholms stad, avtal A . . .	1	3	22	25·40	30·50	11	62
» B . . .	1	6	19·25	23	27·70	10	61
Stockholms län: Landsbygden .	1	6	19·60	23	27·70	—	58
Blekinge län: Ronneby	1	8	17·30	22	26·50	—	—
Malmöhus län: Malmö, avtal A	1	12	—	28	29	9	54
» B	9	99	—	25	—	10	60

1	2	3	4	5	6	7	8
Näringsgrenar och orter	Antal		Avlöning			Arbetstid	
	arbetsgivare	arbetare	Lägsta lönesats över huvud	Lägsta lönesats för van arbetare	Högsta lönesats	per dag	per vecka
			Kr. per vecka	*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*	*Timmar*	*Timmar*
Malmöhus län: Lund	7	22	—	24·60	—	10	60
Landskrona	1	18	—	24	27·50	9¼	57½
Ystad	8	50	—	23·50	—	10	60
Göteborgs o. Bohus län: Göteborg	1	7	21	22	—	10	57
XII. Land- och sjötransport.							
Lastning och lossning.			*Öre per timme*	*Öre per timme*	*Öre per timme*		
Värmlands län: Karlstad	20	40	—	55	—	10	60
Västerbottens län: Landsbygden	1	55	—	50	55	10	60
XIII. Annan yrkesrörelse.							
Skorstensfejare.			*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*	*Kr. per vecka*		
Stockholms stad	16	120	16	23	37	9	52
Barberare.							
Malmöhus län: Malmö	54	56	—	21	27	10½	63¾
Kopparbergs län: Falun	18	20	—	22	28	10	64
Jämtlands län: Östersund	9	13	—	21	30	10	64

Kommentar till tabellen.

Malmgruvor. Avlöning. Kol. 4 avser körkarlar, kol. 6 maskinborrare (Österg. l.) och malmbrytare (Kopparb. l.).

Arbetstiden är under jord 8 timmar, ovan 10 (i vissa fall 8 à 9) timmar per dag.

Järn-, stål- och kopparverk. Avlöning. Kol. 4 avser eldare, kol. 6 maskinist. För verkets övriga arbetare finnes äldre avtal.

Arbetstid. Maskinist är skyldig att utom ordinarie skift utföra reparationsarbete under högst 2 timmar dagligen. Eldare kan beordras arbeta å 12 timmars skift mot en timlön av 38 öre samt övertidsersättning för den tid, som överstiger 10 timmar per dag.

Bleck- och plåtslagerier. Avlöning. De i kol. 5 angivna timlönerna förutsätta 6 års yrkesvana (5 år enligt avtalet från Västernorrlands landsbygd). Kol. 4 avser första årets utlärling (Hälsingborg) eller arbetare utan styrkt kompetens (Gävle).

Arbetstiden skall enligt avtalet från Västern. l. förkortas till 7 timmar såväl måndag som lördag.

Mekaniska verkstäder och gjuterier. Avlöning. Kol. 5 avser gjutare eller kärnmakare med 4 års yrkesvana, kol. 6 fullgod gjutare.

Elektromekaniska verkstäder. Avtalen äro i huvudsak likalydande med 1913 års riksavtal.

Stenbrott och stenhuggerier. Stockholmsavtalet avser bildhuggare; den i kol. 5 angivna timlönen är garanterad vid ackordsarbete. »Verkligt timlönsarbete» betalas med 1 krona per timme.
Arbetstiden är i regel 45 timmar per vecka, men skall vid anfordran utsträckas till 9½ timmar per dag.

Kalkbruk. Avlöning. Södermanlandsavtalets högsta lönesats (kol. 6) utgår vid brytning i berget; i kol. 4 är angiven ordinarie timpenning. Enligt avtalet från Örebro län utföres allt arbete å ackord. Arbetarna erhålla vid varje avlöning förskott efter den i kol. 4 angivna timlönen, vilken dock under vintern reduceras med 5 öre.

Glasbruk. Avlöning. Kol. 5 avser gaseldare, kol. 6 smältare. I övrigt gäller det år 1914 upprättade riksavtalet.
Arbetstiden är för hyttarbetare 9½, för glasslipare 10 timmar; för smältare gäller längre arbetstid.

Flottning. Avlöning. Kol. 4 avser skräckningsmanskapet, kol. 5 storflottnings- och nedläggningsmanskapet, kol. 6 sorterings-, lossnings- och vaktmanskapet.

Sågverk och hyvlerier. Avlöning. Kol. 4 avser fullgod dagsverksarbetare. I de fall, där högre lönesatser fastställts för mera kvalificerade arbetare, som tillfälligt arbeta mot timlön, hava dessa lönesatser angivits i kol. 5. Avtalens högsta, i kol. 6 utsatta löner, avse hyvlare, klyvare, klampare m. fl. arbetare.

Brädgårdar. Avlöning. Timlönen utgår med växlande belopp, allt efter arbetets art.

Snickeri- och möbelfabriker. Avlöning. Kol. 4 avser nyutlärd eller mindre yrkesskicklig arbetare (furusnickare), kol. 5 fullgod möbelsnickare och kol. 6 bildhuggare.

De angivna timlönerna skola under avtalstiden successivt ökas till resp. 40, 45 och 50 öre i Eksjö, 44 och 48 öre i Växjö, 41 och 50 öre i Landskrona samt 42 och 52 öre i Hälsingborg.
Arbetstiden skall under avtalstiden successivt förkortas till 55 timmar i Landskrona och 54 timmar i Hälsingborg.

Tunnbinderier. Avlöning. Avtalet från Kristianstads län innehåller timlöner för sågare och maskinskötare (kol. 6), övriga fast anställda arbetare (kol. 5) samt extra arbetare (kol. 4); sistnämnda lönesats skall från tredje avtalsåret ökas med 2 öre. Malmöavtalet föreskriver för fullgoda arbetare den i kol. 5 angivna timlönen; för arbetare, som redan före avtalets upprättande haft denna timlön, höjes beloppet med 2 öre (kol. 6).
Arbetstiden skall enligt avtalet från Kristianstads län vid brådska kunna utsträckas till 9 timmar på lördagar.

Korgmakerier. Avlöning. Maskinisten åtnjuter en grundlön av 20 kronor, men äger därjämte på lediga stunder utföra ackordsarbete och är garanterad det i kol. 5 angivna beloppet som minimiförtjänst.
Arbetstid. Utöver den angivna arbetstiden är maskinisten skyldig att tjänstgöra under för ångpannornas uppeldning och rengöring erforderlig tid.

Trämassefabriker och pappersbruk. Avlöning. Flertalet avtal innehålla ett stort antal växlande lönesatser för olika arbetsspecialiteter. I kol. 4 hava angivits de lägsta, för vuxna, ej yrkesutbildade dagsverksarbetare o. d. gällande timlönerna. De i kol. 6 utsatta lönesatserna avse maskinförare o. d.

Arbetstid. Avtalen innehålla i allmänhet olika bestämmelser för särskilda arbetargrupper. Pappersmasseförbundets allmänna bestämmelser, som ligga till grund för åtskilliga avtal, föreskriva för dagarbetare en arbetstid av 10 timmar per dag och 58 eller 59 timmar per vecka, för skiftarbetare i kontinuerlig drift 8 timmar per skift och 56 timmar per vecka; för övriga skiftarbetare skall arbetet fortgå i 10- eller 12-timmarsskift, enligt vad i prislistorna vid de olika fabrikerna närmare bestämmes.

Tapetfabriker. Avlöning. Kol. 4 avser hjälparbetare och nybörjare, kol. 5 angiver lägsta veckolön för färgblandare och maskintryckare (2 trycks limfärgsmaskin), kol. 6 däremot högsta veckolön för tryckare (6 trycks oljetrycksmaskin).

Bokbinderier. Avlöning. Kol. 4 avser manlig yrkesarbetare (över 20 år) under första anställningsåret; den i kol. 6 angivna lönen utgår efter 5 års anställning.

Kvarnar. Avlöning. Kol. 6 avser rensare, kol. 5 övriga arbetare.
Det ena av de båda likalydande avtalen är träffat med de förenade förbunden, det andra med svenska arbetarförbundet.

Bagerier. Avlöning. Kol. 4 avser underarbetare, kol. 5 bordsarbetare och kol. 6 ugnsarbetare (degsättare vid spisbrödsfabrik).
Arbetstiden är 55 timmar vid maskinbageriet i den spisbrödsfabrik, som Karlstadsavtalet avser.

Råsockerbruk och sockerraffinaderier. Avlöning. Den i kol. 6 angivna högre timlönen utgår vid arbete i centrifugerna.
Arbetstiden förkortas vid Linköpingsfabriken efter kampanjens slut till 57 timmar per vecka. Enligt avtalet från Lidköping gäller den längre arbetstiden vid råsockerfabriken, den kortare vid raffinaderiet.

Chokladfabriker. Avlöning. Kol. 4 avser nyantagen arbetare över 18 år, kol. 5 fullt utbildad arbetare (4 års vana).

Bryggerier och läskedrycksfabriker. Avlöning. Kol. 4 avser extra, kol. 5 ordinarie arbetare.

Tobaksfabriker. Avlöning. Lägsta veckolön för nybörjare är angiven i kol. 4, för arbetare med 1 års vana i kol. 5. Merendels utföres arbetet på ackord.

Slakterier och charkuterier. Avlöning. Kol. 4 avser nyantagen arbetare, kol. 5 yrkesskicklig arbetare samt kol. 6 arbetare, som är anförtrodd mer ansvarskrävande befattning.
Arbetstiden må enligt avtalet från Hörby förkortas till 57 à 58 timmar per vecka, då omständigheterna det medgiva.

Väverier och spinnerier. Avlöning. Kol. 6 avser förste, kol. 5 andre eldare.

Skrädderier. Arbetstiden är i Ängelholm för styckarbetare fastställd till 13 timmar per dag (kl. 6 fm.—9 em. med 2 timmars måltidsrast).

Garverier och läderfabriker. Avlöning. Kol. 5 avser yrkesarbetare, kol. 4 andra arbetare.
Ortsgrupp I omfattar Malmö, Kävlinge och Göteborg, grupp II Karlskrona, Kristianstad, Ängelholm, Lund, Landskrona, Ystad, Trälleborg och Karlstad samt grupp III Sölvesborg, Klippan, Alingsås, Sandbäckshult och Hallsberg.
Arbetstiden skall vid fabriker, där densamma förut varit kortare än 57 timmar, därvid bibehållas.

Skofabriker. Arbetstiden skall enligt norrbottensavtalet utgöra 60 timmar per vecka, parterna dock obetaget att, så snart ske kan, fastställa densamma till 58½ timmar.

Sadelmakeri- och tapetserarverkstäder. Avlöning. Kol. 4, 5 och 6 avse arbetare med resp. 4, 5 och 6 års yrkesvana.

Konstgödningsfabriker. Avlöning. Den i kol. 6 angivna lönesatsen avser arbete i benkvarn och sikt.

Arbetstiden kan vid fabriken i Stockholm vid brådska förlängas till 59 timmar.

Byggnadsträarbetare. Avlöning. Kol. 5 avser yrkesarbetare, kol. 4 hantlangare.

Arbetstiden är enligt jämtlandsavtalet 60 timmar per vecka vid verkstadsarbete och timmerupptagning.

Byggnadsgrovarbetare. Avlöning. Kol. 6 avser stenhuggare, kol. 5 bergssprängare o. d. samt kol. 4 övriga grovarbetare.

Målare. Avlöning. Kol. 5 avser arbetare med 5 års yrkesvana, kol. 4 »första årets utlärling» (4 år i yrket). Timlönerna skola från 1 april 1917 höjas till 65 öre i Strängnäs och 58 öre i Nässjö. I Sala utgör timlönen under vintern endast 50 öre.

Arbetstiden skall under vinterhalvåret förkortas till 48 timmar i Enköping, Sala och Nässjö; i de två förstnämnda städerna minskas arbetstiden under månaderna november—februari ända till 36 timmar.

Rörarbetare. Avlöning. Kol. 4 avser hjälparbetare, kol. 5 rörarbetare; för erhållande av den i kol. 6 angivna lönesatsen erfordras, att på egen hand kunna utföra större nyanläggningar.

Kommunalarbetare. Avlöning. Kol. 4 avser hjälp- och grovarbetare eller extra gasverkseldare (Örebro). I kol. 5 och 6 äro angivna lägsta resp. högsta veckolön för retorteldare vid gasverk.

Arbetstiden förkortas i Huskvarna till 9 timmar per dag under månaderna november—februari. Enligt Eskilstunaavtalet skall den angivna arbetstiden modifieras för sådana arbetargrupper, där verkens drift det fordrar.

Handelsarbetare och varuutkörare. Avlöning. De fyra första i tabellen upptagna avtalen — från Stockholms stad och län samt Ronneby — avse handelsbiträden (i kooperativa affärer). I kol. 4 hava angivits löner för biträden, som fyllt 19 år, kol. 5 angiver lägsta lönen för biträden över 21 år och kol. 6 de högsta för manliga biträden föreskrivna lönerna (inklusive ålderstillägg).

De övriga avtalen (från Malmöhus län samt Göteborg) avse egentliga handelsarbetare och varuutkörare; Landskronaavtalet omfattar dock såväl handelsarbetare (kol. 6) och varuutkörare (kol. 5) som butiksbiträden. Den i kol. 4 angivna lönesatsen (Göteborg) avser lagerarbetare under första anställningsåret.

Arbetstiden skall enligt avtalet från Ronneby vara beroende av i staden gällande bestämmelser för butiks öppethållande.

Lastning och lossning. Avlöning. Enligt avtalet från Västerbottens län kan timlönen växla mellan de i kol. 5 och 6 angivna beloppen.

Skorstensfejare. Avlöning. Kol. 4 avser arbetare under första anställningsåret, kol. 5 arbetare, som varit 3 år i yrket och kol. 6 arbetare, som varit 10 år i yrket samt genomgått fackskola.

Barberare. Avlöning. Kol. 5 avser biträde, som varit 4 år i yrket. För ernående av den i kol. 6 angivna veckolönen fordras 6 (i Malmö 8) års yrkesvana.

Arbetstiden förkortas i Malmö med ½ timme per dag under tiden 15 maj—1 september. I Falun och Östersund hålles stängt hela söndagen under sommaren, men skall i Falun som gengäld arbetstiden i motsvarande mån ökas å vardagar.

1912—1913 års allmänna bostadsräkning.

XII. Stora Tuna.[1]

På grundval av det vid 1912—1913 års allmänna bostadsräkning insamlade materialet har socialstyrelsen i dagarna publicerat en tolvte och sista lokalmonografi, behandlande bostadsförhållandena i Stora Tuna socken i Dalarna jämte den därinom belägna köpingen Borlänge samt de stora industrisamhällena omkring Domnarvet och Kvarnsveden.

Ifrågavarande område omfattar en landareal av 60 120 har, varav ungefär trettionio fyrtiondelar kunna betraktas såsom ren landsbygd, medan den återstående sockendelen under de senaste fyrtio åren steg för steg omvandlats till en av vårt lands mest utpräglade industribygder.

Bostadsförhållandena inom *jordbruksbygden* karakteriseras därigenom, att av områdets 1 825 hushåll 1 404 eller 76·9 % bodde i egna hus, medan 421 eller 23·1 % voro inhysta i byggnader i andras ägo. Av de förra utgjordes 1 364 av småbondefamiljer o. d., som hade sina bostäder uppförda på fri och egen grund, medan 40 lägenhetsinnehavare uppfört sina stugor på andras ägor. Av de övriga 421 hushållen utgjordes 171 av lantarbetare, gratialister o. d., vilka innehade sina bostäder fritt antingen såsom del av arbetslön eller i understöd, medan 250 familjer erlade särskild avgäld, vilken kan betecknas såsom arrende, när avtalet i första rummet avser upplåtelse av jord, och såsom hyra, när byggnadens begagnande är det huvudsakliga.

Enfamiljshuset är den inom området ojämförligt vanligast förekommande hustypen. Sålunda befunnos av samtliga hushåll 85·9 % bebo enfamiljshus och blott 14·1 % flerfamiljshus. Inom båda huskategorierna består familjebostaden i regel av »stuga» med spis samt en eller två kammare. Av samtliga bostäder uppgivas därför 81·3 % innehålla högst 2 rum och kök, och av dessa utgöras icke mindre än 60·2 % av bostadslägenheter om 1 rum och kök.

Undersöker man boendetätheten inom de olika slagen av bostäder, befinnes, om man bortser från befolkningen i fattiggårdar m. fl. anstalter, det mått på bostadsstandarden, som utgöres av antalet boende per 100 rum (boningsrum och kök), för samtliga bostäder uppgå till 155. Beträffande de hushåll, som bo i enfamiljshus, utgör ifrågavarande relationstal 154, medan jämförelsetalet för hushållen i flerfamiljshus är högre, nämligen 166.

[1] Utgör en sammanfattning utav huvudinnehållet av den av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: socialstatistik utgivna publikationen *1912—1913 års allmänna bostadsräkning. XII. Stora Tuna.*

Inom dessa huskategorier äro de variationer, som sammanhänga med olika upplåtelseformer, ganska betydande. Medan för hushållen i enfamiljshus på fri och egen grund i medeltal 158 invånare komma på 100 rum, stiger motsvarande tal för de visserligen mycket fåtaliga egna husen på annans mark till 177. I de mot, resp. utan avgäld upplåtna husen är boendetätheten däremot mindre, i det jämförelsetalen här utgöra resp. 151 och 112. I fråga om flerfamiljshusen, av vilka inga ligga på ofri grund, utgör antalet boende per 100 rum 156 i de egna, 175 i de hyrda och 155 i de fritt upplåtna bostäderna.

Företrädesvis är det i de smärre bostäderna, som överbefolkning förekommer. Av bostäderna t. o. m. 3 rum och kök hava sålunda 27·9 % befunnits överbefolkade och 44·4 % av deras befolkning i hög grad trångbodda, därest gränsen i båda fallen sättes vid över två boende per rum (inkl. kök). Med hänsyn till landsbygdsbefolkningens vana att, särskilt vintertid, tränga sig samman i ett enda rum, ehuru flera finnas i huset, skulle dessa redan i och för sig höga siffror säkerligen tett sig ännu ogynnsammare, därest till grund för beräkningen kunnat läggas icke, som här skett, samtliga de boningsrum, över vilka hushållet förfogar, utan endast de av dessa, som i större utsträckning användas till dagligrum och enkannerligen till sovrum.

Av undersökningen har även framgått, att de mindre lägenheterna å Stora Tuna jordbruksbygd äro så gott som fullständigt fria från främmande element, vadan någon inneboendefråga här knappast kan anses existera. Däremot framträder barnrikedomen såsom en huvudorsak till den jämförelsevis stora trångboddheten.

Det har visat sig, att bostadstypen ingalunda är densamma för samtliga mindre bemedlade, utan att den i hög grad växlar för olika samhällsgrupper. Medan sålunda 23·7 % av arbetarhushållen bebo bostadslägenheter om 2 rum och kök och däröver, äro motsvarande procenttal för hemmansägare 64·2 %, för näringsidkare utom jordbruket 46·4 %, för lägre tjänstemän 30·2 % samt för pensionärer, understödstagare m. fl. 21·9 %.

Enär sistnämnda kategori huvudsakligen utgöres av småhushåll, är trångboddheten inom densamma jämförelsevis ringa, då här i genomsnitt endast 137 boende komma på 100 rum. I förevarande avseende överträffas denna hushållskategori särskilt av tjänstemännens hushåll, som uppvisa relationstalet 106. Större är folktätheten inom hemmansägarnas och näringsidkarnas familjer med resp. 155 och 150 till jämförelsetal samt framför allt inom arbetarhushållen, där de vanligen små bostadslägenheterna och stora barnskarorna bringa upp talet ända till 191.

Den industrialiserade delen av Stora Tuna, som bl. a. innesluter Domnarvets järnverk samt Kvarnsvedens pappersbruk, upptager endast något mer än en fyrtiondel, c:a 1 500 har, av socknens hela landareal. Härinom kunna urskiljas trenne huvuddelar, nämligen för det första den stadslikt bebyggda

Borlänge köping, för det andra Stora Kopparbergs bergslags A.-B:s omkring de industriella verken belägna arbetarbostäder, vilka i det följande sammanfattats under benämningen »bolagets område», samt för det tredje den övriga industribygden, vilken utgöres dels av industrialiserade landsbyar, dels av moderna egnahemssamhällen.

Inom dessa tre områden, vilka tillsammans utgöra *industribygden*, förefunnos vid bostadsräkningen sammanlagt 1 490 boningshus.

Beträffande husens storlek har konstaterats, att bland bolagets arbetarbostäder 64·6 % och inom Borlänge köping 42·9 % av husen hava 3 lägenheter och däröver, medan för den »övriga industribygden» detta jämförelsetal sjunker till 12·3 %. Här dominera däremot två- och framför allt enfamiljshusen. Till sistnämnda grupp höra ej mindre än 67·4 % av boningshusen i områdets byar och egnahemssamhällen.

I samtliga ovannämnda hus förefunnos sammanlagt 3 133 lägenheter, vilka helt eller delvis voro avsedda till bostad, och av dessa tjänade 2 972 eller 94·9 % uteslutande bostadsändamål.

Av de egentliga bostadslägenheternas innehavare bebodde över 30 % våningar i egna hus. Merendels i egenskap av tjänstemän, gårdskarlar, fabriksarbetare o. d. innehade c:a 7 % lägenheter, vilka avgiftsfritt ställts till förfogande av husägaren. Den övriga delen av befolkningen var hänvisad till förhyrda lägenheter.

Från dessa genomsnittstal förete dock de olika samfälligheterna betydande avvikelser. Sålunda dominera hyreslägenheterna bland bolagets arbetarbostäder, medan å den »övriga industribygden» mera än hälften av bostäderna ligga i egna hus. Borlänge bildar i viss mån en övergångsform, i det att härstädes såväl de uthyrda som de av ägaren begagnade lägenheterna äro jämförelsevis talrika.

Av bostäderna utgjordes 89·3 % av smålägenheter t. o. m. 2 rum och kök, och bland dessa smålägenheter voro 59·6 % lägenheter om 1 rum och kök, vilken sistnämnda lägenhetskategori utgör områdets typiska arbetarbostad.

För industribygden i dess helhet utgjorde antalet lediga bostäder för den mest efterfrågade kategorien, 1 rum och kök, 3·9 % och för de därnäst mest använda bostadstyperna, ett kök samt 2 rum och kök, resp. 5·3 och 2·3 %. För samtliga lägenheter uppgick antalet oanvända lägenheter till 3·9 %. Betraktas samhällena var för sig, uppgick ifrågavarande siffra för Borlänge köping till 1·1 %, medan den för bolagets område var 3·3 % och för den »övriga industribygden» 4·9 %. Det är egentligen endast inom förstnämnda och sistnämnda områden, där en verklig bostadsmarknad i viss mån förefinnes, som de vid bostadsräkningen påträffade obesatta lägenheterna kunna betecknas som outhyrda. Om än med någon reservation torde man här vara berättigad att på grundval av procenttalet outhyrda lägenheter draga vissa slutsatser rörande tillgången på bostäder för bostadsbehövande i allmänhet. Men när det gäller bolagets, uteslutande för dess arbetare avsedda bostäder, förlorar ledighetsprocenten denna sin symptomatiska betydelse, enär den röner inverkan av en bostadspolitik, som icke äger

samband med hyresmarknaden, utan dikteras av andra, driftsekonomiska och sociala, faktorer. Industriföretagens arbetarbostäder uthyras nämligen icke till den mestbjudande, utan fördelas bland arbetarna efter vissa grunder, såsom läge i förhållande till arbetsplatsen, familjernas storlek och hälsotillstånd m. m.

Årliga genomsnittshyran inom Stora Tuna industriområde utgjorde 49 kr. för enkelkök, 59 kr. för enkelrum, 99 kr. för lägenhet om 1 rum och kök samt 170 kr. för lägenhet om 2 rum och kök. I bolagets arbetarbostadshus uthyras bostäderna till dess arbetare mot en hyra av 4 kr. per månad och eldstad, d. v. s. 48 kr. per år för enkelkök, 96 kr. för 1 rum och kök o. s. v. Bostäderna i arbetsgivarens hus äro också tillräckligt talrika för att utöva ett normgivande inflytande jämväl på hyresprisen i den övriga industribygden, i synnerhet som sistnämnda bostäder i regel ligga på avsevärt längre avstånd från resp. arbetsplatser. I Borlänge köping, där de egentliga arbetarlägenheterna torde spela mindre roll, äro däremot genomsnittshyrorna för enrumslägenheter c:a 15 kr. och för tvårumslägenheter c:a 30 kr. högre per rum och år än inom det egentliga industriområdet.

Det har beräknats, att i Stora Tuna industrisamhällen ett genomsnittshushåll skulle i årshyra betala 7·6 % av hushållsföreståndarens inkomst och 6·9 % av hushållets totalförtjänst, sålunda en förhållandevis mycket ringa del. Inom olika socialgrupper av mindre bemedlade hushåll uppvisa arbetarna den lägsta relativa hyran. Detta framgår jämväl av nedanstående uppställning, som för varje område utvisar, vilken del av sin inkomst mindre bemedlade hushåll i genomsnitt utgiva i hyra, a) om hänsyn tages blott till lägenhetsinnehavarens inkomst, b) om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas:

Område:	Arbetare		Tjänstemän		Självständiga näringsidkare		Pensionärer m. fl.		Samtliga hushåll	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
Borlänge	12·4	*11·2*	18·1	*17·1*	20·2	*18·9*	28·0	*28·0*	**15·7**	***14·5***
Bolagets område	6·1	*5·3*	8·4	*6·2*	—	—	7·5	*5·5*	**6·1**	***5·1***
Övrig industribygd . .	8·2	*7·8*	11·5	*11·5*	13·5	*13·5*	13·3	*12·8*	**8·7**	***8·3***

Den befolkning, som vid tiden för bostadsräkningen förefanns i Stora Tuna industrisamhällen, uppgick till sammanlagt 12 484 personer. För att erhålla ett mått på bostadsstandarden har beräknats antalet boende per 100 rum (boningsrum och kök), vilken siffra för samtliga bostadslägenheter utgör 181. För de av ägaren begagnade lägenheterna uppgick jämförelsetalet till 152, för de hyresfritt upplåtna till 129 och för de uthyrda ända till 213.

Det är företrädesvis inom de smärre lägenheterna, som överbefolkning förekommer, och äger sådan i dessa rum i den omfattning, att 36·5 % av lägenheterna t. o. m. 3 rum och kök torde vara att anse som överbefolkade och 53·2 % av deras befolkning som i hög grad trångbodda. Att observera är, att dessa siffror för industribygden äro väsentligt högre än de, vilka ovan meddelats för landsbygden.

Däremot synes icke heller inom industribygden någon inneboendefråga i svårare bemärkelse existera, utan torde här liksom å jordbruksbygden trångboddhetens huvudorsak vara småfolksfamiljernas barnrikedom.

Undersökes närmare bostadsstandarden, visar sig bostadstypen vara mycket växlande för olika grupper av mindre bemedlade hushåll. Medan sålunda endast 5·3 % av arbetarhushållen och t. o. m. allenast 2·9 % av järnverksarbetarhushållen bebo lägenheter om 2 rum och kök och däröver, äro motsvarande procenttal för lägre tjänstemän 36·2 %, för självständiga näringsidkare 36·7 % och för pensionärer, understödstagare o. d. 13·9 %. Inom sistnämnda kategori, vilken till stor del utgöres av småhushåll, är trångboddheten icke stor, i genomsnitt 156 boende per 100 rum. Gynnsammare bostadsförhållanden synas råda blott bland tjänstemannahushållen, som uppvisa relationstalet 144. För de självständiga näringsidkarnas familjer angives boendetätheten genom siffran 156, medan för arbetarhushållen de vanligen små lägenheterna och stora barnskarorna bringa upp talet ända till 237, för järnverksarbetare t. o. m. till 260.

Den största trångboddheten har befunnits vara rådande i bolagets arbetarbostäder, något som tydligen beror på, att dessa ofta inrymma barnrika familjer, men likväl så gott som uteslutande utgöras av lägenheter, bestående av blott ett kök eller ett rum och kök. Framhållas må dock, att ifrågavarande lägenheter äro ganska rymliga, i det rummen i allmänhet hava ett kubikinnehåll av 50—60 kbm. Inom den övriga industribygden är emellertid, efter rumsantalet räknat, trångboddheten vida mindre, och detta gäller än mer i fråga om Borlänge köping, oaktat de här betydligt högre hyrorna. Å dessa platser hava nämligen större möjligheter förefunnits för medlemsstarka hushåll att förbyra efter familjernas storlek bättre avpassade lägenheter.

Ännu bättre bostadsutrymme har ernåtts av de familjer, som bo i egen stuga, och det torde bl. a. vara insikten om de fördelar, vilka såväl i bostadshygieniskt som i allmänt socialt avseende äro förenade med denna bostadsform, som under de senare åren föranlett Bergslagets bostads A.-B. att söka i möjligaste mån befordra egnahemssträvandena bland Domnarvets och Kvarnsvedens industriarbetare.

Olycksfall inom sjömansyrket år 1915.

Från och med 1915 års ingång har socialstyrelsen givits tillfälle att taga del av sådana till kommerskollegium insända rapporter om sjöolycka, vilka avse i sjölagens 40 § omnämnda olycksfall, sjukdomar etc., som drabbat ombord å fartyg varande personer.

Med stöd av de upplysningar, som vunnits vid granskande av nämnda rapporter, har utarbetats efterföljande redogörelse för år 1915, omfattande såväl olyckshändelser, vilka medfört förlust av människoliv, som olycksfall utan dödlig utgång. Sammanlagt hava inrapporterats 391 olycksfall, av vilka 338 avse förlust av människoliv och varav 224 inträffat ombord å ångare och 114 å segelfartyg. Av de 53 fall, som icke haft dödlig utgång, komma 49 på ångfartyg och 4 på seglare. De rapporter, som avsett olycksfall bland stuveriarbetare och som i ett fåtal fall insänts av befälhavare å fartyg, hava ej här medtagits, då dessa ingå i den av socialstyrelsen utarbetade redogörelsen för olycksfall i arbete vid lastning och lossning av fartyg.

Olycksfallens fördelning samt art och orsaker framgå av efterföljande tab. 1—4.

Vid en närmare granskning av *dödsfallen* skall man finna, att det stora flertalet å såväl ångare som seglare inträffat vid fartygs försvinnande med man och allt. Ett avsevärt antal är också att anteckna vid fartygs förolyckande i öppen sjö, varvid 29 personer (22 å ångare och 7 å seglare) omkommit till följd av minsprängning, vilken orsak med all säkerhet kan antagas föreligga även för ett flertal av de 210 dödsfall, vilka äro att hänföra till den förstnämnda olycksfallsrubriken. I åtminstone två fall av minsprängning har vid undersökning framgått, att de omkomna besättningsmännen, sammanlagt 12 man, vid olyckstillfället befunnit sig i skansarna, som varit belägna förut i fartygen. Detta utgör ytterligare bevis för den redan många gånger förut framhållna risken av att hava besättningens bostäder placerade i fartygets förliga del, varigenom en massa människoliv vid kollisioner och olyckor av ovannämnda art alltför lätt sättas på spel. På senare år har man också, särskilt inom en del rederier, börjat förlägga skansarna till akterskeppet, vilket system torde vara ägnat att i hög grad öka personalens säkerhet och trevnad ombord.

Förutom de ovannämnda dödsfallen, föranledda av direkta krigsorsaker,

Tab. 1. Olycksfall å ångfartyg, fördelade

	Orsaker	Befälhavare	Styrmän	Maskinister	Båtsmän o. timmermän	Matroser
		Bemanning				
	A) *Vid olycksfall med dödlig utgång.*					
1	Fartygs försvinnande med man och allt	9	15	16	3	16
2	Fartygs förolyckande i öppen sjö	1	—	1	2	2
3	Fartygs ombordläggning	—	1	—	1	—
4	Fartygs strandning eller grundstötning	—	—	—	—	—
5	Brottsjöar	—	—	—	—	—
6	Fall i lastrum, kolboxar etc. under arbete	—	—	—	—	1
7	Fall i lastrum etc. utan samband med arbete	—	—	—	—	—
8	Fall överbord vid arbete utombords	—	1	—	—	—
9	Fall överbord vid arbete med livbåtar	—	—	—	—	1
10	Fall överbord utan samband med arbete	—	—	1	—	—
11	Fall i dockor, hamnar etc. vid återvändande ombord från besök i land	—	1	—	—	1
12	Maskiner och arbetande maskindelar	1	—	—	—	—
13	Roder- och styranordningar	—	—	—	1	—
14	Lastning och lossning med vinsch eller kran	—	—	—	—	—
15	Ihjälosade och förgiftade	1	—	—	1	1
16	Drunkning under badning	—	—	—	—	—
17	Drunkning under arbete med förtöjning	—	—	—	—	—
18	Yrkessjukdomar (klimatfeber o. d.)	1	—	1	—	—
19	Ras i lastrum och kolboxar	—	—	—	—	—
20	Spårlöst försvunnen under besök i land	—	—	—	—	—
21	Andra orsaker	—	—	1	—	—
	Summa	**13**	**18**	**20**	**8**	**22**
	B) *Vid olycksfall utan dödlig utgång.*					
22	Fartygs förolyckande i öppen sjö	—	—	—	—	—
23	Brottsjöar	—	2	—	—	4
24	Arbete med livbåtar	—	—	—	—	1
25	Fall i lastrum, kolbox etc. under arbete	—	1	1	1	—
26	Fall i dockor, hamnar etc. vid återvändande ombord från besök i land	—	—	—	—	—
27	Fall å däck	—	—	—	—	2
28	Roder- och styranordningar	—	—	—	—	—
29	Maskiner och verktyg	—	—	3	—	—
30	Lastning och lossning med kranar och vinschar	—	1	—	—	—
31	Förgiftning	1	—	—	—	—
32	Förhalning och förtöjning	—	—	1	—	—
33	Nedfallande föremål	—	—	—	—	—
34	Eldsvåda	—	—	—	—	—
35	Andra orsaker	1	1	—	—	—
	Summa	**2**	**5**	**5**	**1**	**7**

efter orsaker och bemanningsspecialiteter.

specialiteter									Summa	
Lätt-matroser	Jungmän	Annan ej specificerad däcks-personal	Donkey-män o. smörjare	Eldare	Kol-lämpare	Manlig kökspersonal	Kvinnlig kökspersonal	Andra personer		
12	12	5	1	36	4	10	10	—	**149**	1
1	2	5	—	5	1	—	2	—	**22**	2
1	—	—	—	—	—	—	1	1	**5**	3
—	—	1	—	—	—	—	—	—	**1**	4
1	—	—	—	1	—	—	—	—	**2**	5
1	—	1	—	—	—	—	—	—	**3**	6
1	—	—	—	1	—	—	—	—	**2**	7
1	—	3	—	—	—	—	—	—	**5**	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	9
—	—	2	—	—	—	1	1	—	**5**	10
—	1	—	—	6	—	—	—	—	**9**	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	13
—	1	1	—	—	—	—	—	—	**2**	14
—	—	—	1	—	—	—	—	—	**4**	15
—	—	—	—	1	—	—	—	—	**1**	16
—	—	2	—	—	—	—	—	—	**2**	17
—	—	1	—	—	—	—	—	—	**3**	18
—	—	—	—	1	1	—	—	—	**2**	19
—	—	—	—	1	—	—	—	—	**1**	20
—	—	1	—	—	—	—	—	1	**3**	21
18	**16**	**22**	**2**	**52**	**6**	**11**	**14**	**2**	**224**	
—	—	—	—	—	—	—	—	1	**1**	22
1	1	—	—	1	—	—	—	—	**9**	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	24
—	1	—	—	1	1	—	—	—	**6**	25
—	—	—	—	1	—	—	—	—	**1**	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	**2**	27
1	—	—	—	—	—	—	1	—	**2**	28
1	—	2	—	—	—	—	—	—	**6**	29
—	—	1	—	—	—	—	—	1	**3**	30
—	—	2	—	—	—	—	2	—	**5**	31
1	—	3	—	1	—	—	—	—	**6**	32
1	—	—	—	—	—	—	—	—	**1**	33
—	—	—	—	—	—	2	—	—	**2**	34
—	—	2	—	—	—	—	—	—	**4**	35
5	**2**	**10**	—	**4**	**1**	**2**	**3**	**2**	**49**	

Tab. 2. Olycksfall å segelfartyg, fördelade efter dödsorsaker och bemanningsspecialiteter.

Orsaker	Bemanningsspecialiteter								Summa
	Befälhavare	Styrmän	Båtsmän, timmermän, segelmakare	Matroser	Lättmatroser	Jungmän	Manlig kökspersonal	Ej specificerade	
Vid olycksfall med dödlig utgång.									
Fartygs försvinnande med man och allt	5	8	5	7	13	15	8	—	**61**
Fartygs förolyckande i öppen sjö	1	1	—	—	—	—	—	6	**8**
Fartygs *ombordläggning*	—	—	—	—	1	—	—	—	**1**
Fartygs strandning eller grundstötning	4	4	2	4	2	2	3	6	**27**
Brottsjöar	—	—	—	—	1	1	—	—	**2**
Fall överbord under arbete	1	—	—	—	—	1	1	1	**4**
Fall överbord från riggen	—	—	—	—	1	—	—	3	**4**
Fall i dockor, hamnar o. d. vid återvändande ombord från besök i land	1	—	—	—	—	—	—	—	**1**
Drunkning under badning	—	—	—	—	—	1	1	—	**2**
Drunkning under arbete med förtöjning	—	—	—	—	—	1	—	—	**1**
Andra orsaker	—	1	—	—	—	—	—	2	**3**
Summa	**12**	**14**	**7**	**11**	**18**	**21**	**13**	**18**	**114**

föreligger även ett fall, då en ombord å ångare anställd person dödats av ett från en tysk undervattensbåt avlossat kanonskott.

34 personer hava ljutit döden genom fall. Nedstörtande i lastrum vid påläggning eller avtagning av luckor förekommer som oftast och är i allmänhet att hänföra till oförsiktighet från de arbetandes sida, men även till bristfälligheter hos luckor och skärstockar. I ett par fall har frånvaron av räck eller andra skyddsanordningar vid obetäckta lucköppningar varit orsak till nedstörtande, men dylika olyckor torde i och med den nya sjösäkerhetsförordningens ikraftträdande komma att så småningom försvinna.

Vid arbete utombords å ställningar eller båtar förekomma likaledes en del olycksfall och drunkningsolyckor, som synas härleda sig från underlåtenhet att vidtaga nödiga åtgärder till förhindrande av nedstörtande. Det torde vara tvivelaktigt, huruvida föreskrifterna i ovannämnda förordnings 20 § skola visa sig tillfyllest till förhindrande av dylika olyckors upprepande.

Två drunkningsfall hava även hänt vid uthängande eller intagning av friholt och tyda på, att dessas placering utgöra en fara för därmed sysselsatta personer.

Ett ganska avsevärt antal drunkningsolyckor, 10 stycken, hava i samband med fall i dockor och hamnar inträffat vid besättningsmäns återvändande ombord från landpermission. Det är anmärkningsvärt, att flera av dessa olycksfall inträffat under rusets inflytande, vilket i övrigt synes hava varit

Tab. 8. Olycksfall å ångfartyg, fördelade efter orsaker och fartygens positioner vid olyckstillfällena.

Orsaker	Fartygens positioner vid olyckstillfällena						Summa
	Kust- och inre fart	Öster-sjö-fart	Nord-sjö-fart	Ocean-fart	Svensk hamn	Ut-ländsk hamn	
A) *Vid olycksfall med dödlig utgång.*							
Fartygs försvinnande med man och allt	—	24	65	60	—	—	149
Fartygs förolyckande i öppen sjö	—	11	11	—	—	—	22
Fartygs ombordläggning	1	—	—	—	—	4	5
Fartygs strandning eller grundstötning	—	1	—	—	—	—	1
Brottsjöar	—	—	—	2	—	—	2
Fall i lastrum, kolboxar etc. under arbete	1	—	—	—	2	—	3
Fall i lastrum etc. utan samband med arbete	—	—	—	—	2	—	2
Fall överbord vid arbete utombords	2	—	—	—	2	1	5
Fall överbord vid arbete med livbåt	—	—	1	—	—	—	1
Fall överbord utan samband med arbete	2	1	1	—	—	1	5
Fall i dockor, hamnar etc. vid återvändande ombord från besök i land	—	—	—	—	1	8	9
Maskiner och arbetande maskindelar	1	—	—	—	—	—	1
Roder- och styranordningar	—	—	—	1	—	—	1
Lastning och lossning med vinsch eller kran	—	—	—	—	1	1	2
Ihjälosade och förgiftade	—	—	—	—	4	—	4
Drunkning under badning	—	—	—	—	—	1	1
Drunkning under arbete med förtöjning	2	—	—	—	—	—	2
Yrkessjukdomar (klimatfeber o. d.)	—	—	—	2	—	1	3
Rus i lastrum och kolboxar	—	—	—	2	—	—	2
Spårlöst försvunna under besök i land	—	—	—	—	1	—	1
Andra orsaker	—	—	1	—	1	1	3
Summa	9	37	79	67	14	18	224
B) *Vid olycksfall utan dödlig utgång.*							
Fartygs förolyckande i öppen sjö	—	—	1	—	—	—	1
Brottsjöar	—	—	6	3	—	—	9
Arbete med livbåtar	—	—	1	—	—	—	1
Fall i lastrum, kolbox etc. under arbete	—	—	—	1	1	4	6
Fall i dockor, hamnar etc. vid återvändande ombord från besök i land	—	—	—	—	1	—	1
Fall å däck	—	—	—	—	2	—	2
Roder- och styranordningar	—	1	—	—	—	1	2
Maskiner och verktyg	4	1	—	—	1	—	6
Lastning och lossning med kranar och vinschar	2	—	—	—	1	—	3
Förgiftning	5	—	—	—	—	—	5
Förhalning och förtöjning	5	—	—	—	1	—	6
Nedfallande föremål	—	—	—	—	—	1	1
Eldsvåda	—	—	2	—	—	—	2
Andra orsaker	—	—	1	—	2	1	4
Summa	16	2	11	4	9	7	49

Tab. 4. Olycksfall å segelfartyg, fördelade efter dödsorsaker och fartygens positioner vid olyckstillfällena.

Orsaker	Fartygens positioner vid olyckstillfällena						Summa
	Kust- och inre fart	Östersjö-fart	Nordsjö-fart	Oceanfart	Svensk hamn	Utländsk hamn	
Vid olycksfall med dödlig utgång.							
Fartygs försvinnande med man och allt	—	10	51	—	—	—	**61**
Fartygs förolyckande i öppen sjö	—	5	3	—	—	—	**8**
Fartygs ombordläggning	—	—	1	—	—	—	**1**
Fartygs strandning eller grundstötning	—	10	17	—	—	—	**27**
Brottsjöar	—	1	1	—	—	—	**2**
Fall överbord under arbete	1	3	—	—	—	—	**4**
Fall överbord från riggen	—	2	—	2	—	—	**4**
Fall i dockor, hamnar etc. vid återvändande ombord från besök i land	—	—	—	—	—	1	**1**
Drunkning under badning	—	—	—	—	2	—	**2**
Drunkning under arbete med förtöjning	—	—	—	—	1	—	**1**
Andra orsaker	—	1	—	—	2	—	**3**
Summa	**1**	**32**	**73**	**2**	**5**	**1**	**114**

Dessutom hava inrapporterats 6 självmord, fördelade på följande bemanningsspecialiteter: 1 styrman, 1 maskinist, 2 jungmän, 1 donkeyman och 1 eldare.

en bidragande omständighet vid en del andra olyckor, varom mera i det följande.

Användande av fotogenkaminer till uppvärmande av bostadsrum ombord har visat sig innebära avsevärda faror, dels i form av gasförgiftning, dels såsom föranledande eldsvåda med åtföljande brännskador hos i sådant rum vistande personer. Sålunda har en besättningsman blivit ihjälosad av en i hans hytt placerad fotogenkamin, och i ett annat fall blev en dylik kullstjälpt under fartygets slingring i sjön, varvid hyttinredningen antändes och två personer erhöllo svåra brännskador. Av från fartygsinspektionen inkomna inspektionsrapporter framgår också, att denna kontrollmyndighet i ett par fall förständigat vederbörande att ej använda ombord å deras fartyg befintliga fotogenkaminer.

Vid påfyllning av ett fotogenkök uppstod ombord å ett fartyg en explosion, varvid tre besättningsmän svårt skadades och brändes, den ene så allvarligt, att han senare avled till följd av skadorna. Erfarenheten har även förut givit vid handen risken av att fotogenkök påfyllas och tändas inne i hytt eller skans i stället för på däck.

En annan art av olycksfall, som synes vara värd uppmärksamhet, äro de förgiftningar, för vilka personer ombord å fartyg med last av kiseljärn allt som oftast utsättas. Bland de till socialstyrelsens kännedom komna olycksfallen av denna art har ett haft dödlig utgång, och synes anledningen

till olyckorna i allmänhet hava varit den, att vederbörande förordningar angående försiktighetsåtgärder vid förande av dylik last ej iakttagits. Saken har varit föremål för behandling av såväl socialstyrelsen som statens sprängämnesinspektör, varjämte fartygsinspektionen vidtagit vissa åtgärder till förhindrande av dylika olyckors upprepande.

Två personer hava ljutit döden genom ras av bunkerkol under arbete med lämpning av desamma i ett fartygs kolboxar. Olyckor av detta slag äro ej alltför ovanliga, varför det i arbetarskyddshänseende torde vara av vikt, att några säkerhetsföreskrifter i berörda hänseende komme till stånd.

Bland övriga mera ovanliga olycksfall må nämnas ett, då en besättningsman ombord å ett segelfartyg ihjälslogs av en vinge å vindpumpen, samt två dödsfall, förorsakade genom förtäring av metylalkohol, som en fartygsbesättning tillgripit i lasten å en ångare.

Som förut nämnts, hava ej så få olycksfall med dödlig utgång inträffat under rusets inflytande. Dessa fall inskränka sig emellertid endast till ångfartygen och hava undantagslöst förekommit under fartygens uppehåll i hamn. På 45 fall, som ägt rum vid ångfartygs uppehåll i hamn, komma nämligen 11 (24 %), som helt eller delvis äro att tillskriva ett omåttligt förtärande av starka drycker. Anmärkningsvärt är, att det stora flertalet av de sålunda omkomna tillhört fartygens eldarpersonal samt att dödsorsaken i allmänhet varit drunkning.

I tabellerna 3 och 4 lämnas uppgift om *dödsorsakerna, sammanställda med fartygens positioner vid olyckstillfällena.* Det torde böra påpekas, att de i tabellerna omnämnda farterna icke avse de farvatten, som fartygen i fråga i allmänhet befara, utan platsen där fartyget befann sig, då olyckshändelsen inträffade. I övrigt synas dessa tabeller ej tarva vidare kommentarier.

Dödsfallens fördelning på årets olika månader framgår av nedanstående uppställning, som omfattar de 271 fall, för vilka tidpunkten är bekant:

	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	År 1915
Olycksfall med dödlig utgång .	19	6	22	1	14	4	13	7	19	54	85	27	271

I tabell 1 redogöres även för sådana olyckshändelser, vilka för de skadade *ej haft dödlig utgång.* Av dessa hava 13 olycksfallsanmälningar inkommit genom yrkesinspektionerna i skilda distrikt och avse olyckshändelser å bogserbåtar och andra mindre ångare i kust- och inre fart. Förutom de i dessa tabeller anförda olyckor, vilka alla inträffat ombord å ångfartyg, hava ytterligare rapporterats fyra fall från segelfartyg, nämligen en styrman skadad vid avlossandet av ett signalskott, två pråmkarlar brända vid explosion av ett fotogenkök samt en besättningsman skadad vid fartygskollision.

Olycksfallens (utan dödlig utgång) fördelning på de olika månaderna framgår av nedanstående sammanställning:

	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	År 1915
Olycksfall utan dödlig utgång	3	10	2	3	1	3	3	3	4	9	4	8	53

Då nagon efteranmälningsskyldighet för ombord å fartyg inträffade olycksfall ej finnes föreskriven, har socialstyrelsen, för att få kännedom om i vilken mån de inträffade olyckshändelserna (som ej medfört förlust av människoliv) inverkat på de skadade personernas arbetsförmåga, tillskrivit de rederier, å vilkas fartyg sådana olycksfall inträffat, med anhållan om uppgift rörande den tid, de skadade varit urståndsatta till arbete. I allmänhet hava dessa förfrågningar beredvilligt besvarats, varvid dock i en del fall framgått, att resp. arbetsgivare ej kunnat lämna uppgift om huru med den skadade förfarits efter olycksfallet. Detta är framför allt förhållandet, då en olyckshändelse inträffat i utländsk hamn och den skadade där kvarlämnats, varvid det mången gång visat sig svårt att få reda på några närmare detaljer om saken i fråga.

De ådragna *skadornas påföljd*, med hänsyn till den tid de skadade varit urståndsatta till arbete, framgår av nedanstående tablå:

Urståndsatta till arbete	Antal fall
under mindre än 10 dagar	15
mellan 10 och 20 dagar	3
21 » 30 »	8
31 » 40 »	3
41 » 50 »	5
51 » 60 »	1
under mer än 60 dagar	7
under ej uppgivet eller obekant antal dagar	11
Summa	53

Av ovan omnämnda, från rederierna inkomna skrivelser framgår endast i ett fåtal fall, huruvida de ådragna skadorna medfört för framtiden bestående men eller icke. Endast i samband med några av de svårare olycksfallen har meddelats sådana omständigheter som amputation av hand eller ben o. d., varav man kan döma, att de skadade personernas arbetsförmåga blivit i mer eller mindre grad varaktigt nedsatt.

Vid en jämförelse mellan de olyckor, som medfört förlust av människoliv, och de, som föranlett personskador utan dödlig utgång, förvånas man, även med frånseende av de fall, vilka stå i samband med fartygs totalförluster, över det stora antalet av den förstnämnda kategorien. Denna anmärkningsvärda företeelse står säkerligen i samband med de föreskrifter i sjölagen, vilka äro avsedda att reglera inrapporteringen av ombord inträffade olycksfall och enligt vilka rapportskyldighet endast föreskrives i de fall, då någon av besättningen eller någon ombordvarande person ljutit döden eller lidit *svårare* kroppsskada.

Då det torde vara vanskligt för en befälhavare att avgöra, var han skall draga gränsen för begreppet »svårare kroppsskada», får man väl antaga, att detta är en orsak till de sparsamma anmälningarna om olycksfall inom sjömansyrket. Det synes alltså, som om en viss brist i den nuvarande lag-

stiftningen förelåge därutinnan, att rapporteringsskyldigheten ej närmare preciserats. Med hänsyn till såväl arbetarskydd som olycksfallsstatistik kunde det vara önskvärt, att härvidlag tillämpades samma bestämmelser som för de yrkesgrenar, inom vilka lagen om arbetarskydd äger tillämpning och där enligt k. kungörelse av 31 december 1912 rapportskyldighet inträder, så snart olycksfall medfört en utöver tredje dagen efter dess timande fortfarande förlust eller väsentlig nedsättning av den skadades arbetsförmåga.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter) i Sverige år 1916.

(Preliminär redogörelse.)

Andra kvartalet.

Under andra kvartalet av år 1916 hava, enligt till socialstyrelsen inkomna uppgifter, inträffat 62 arbetsinställelser, varav 17 påbörjade under april[1], 25 under maj och 20 under juni. Inalles berörde dessa 62 arbetsinställelser 185 arbetsgivare och 4 154 arbetare. Av konflikterna voro 60 strejker och 2 av blandad karaktär.

I vad mån olika *näringsgrupper* berördes av de ifrågavarande 62 arbetsinställelserna framgår av följande översikt:

Näringsgrupp	Antal arbetsinställelser	Antal arbetsgivare	Antal arbetare
Malmbrytning och metallindustri	9	25	784
Jord- och stenindustri	4	4	170
Trävaruindustri	15	19	1 088
Pappers- och grafisk industri	1	1	14
Livsmedelsindustri	3	3	53
Textil- och beklädnadsindustri	5	30	319
Byggnadsverksamhet	21	97	1 273
Allmänna arbeten	1	1	16
Land- och sjötransport	3	5	437
Summa	**62**	**185**	**4 154**

[1] Häri ingå 2 fall, där arbetet nedlades den 31 mars.

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Andra

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
32	31 mars	13 sept.	167	Strejk.	Byggnadsgrovarbetare.	Hälsingborg.	Löneförhöjning.
33	31 mars	—	—	Strejk.	Gruvarbetare.	Mossgruvan (Örebro l.).	Missnöje med reglering av ackordspris.
34	1 april	5 april	5	Strejk.	Plåtslagare.	Göteborg.	Löneförhöjning.
35	3 april	23 maj	51	Strejk.	Murare.	Landskrona.	Löneförhöjning.
36	4 april	5 april	1	Strejk.	Murerihantlangare.	Ängelholm.	Löneförhöjning.
37	4 april	11 april	7	Strejk.	Möbelsnickare.	Östersund.	Avskedande av en arbetare.
38	10 april	16 april	7	Strejk.	Arbetare vid chokladfabrik.	Göteborg.	Begäran om avskedande av en a. vid fabriken.
39	10 april	12 juni	64	Strejk.	Snickerifabriksarbetare.	Gävle.	Löneförhöjning, förkortning av arbetstiden m. m.
40	10 april	27 juni	80	Strejk.	Arbetare vid mekanisk verkstad.	Nässjö.	Löneförhöjning.
41	11 april	9 maj	28	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Iggesund (Gävleb. l.).	Arbetares avskedande; sedermera även fråga om löneförhöjning.
42	12 april	1 maj	20	Strejk.	Plåtslagare.	Eskilstuna.	Löneförhöjning.
43	17 april	26 april	10	Strejk.	Murare.	Råå, Raus (Malmöh. l.).	Löneförhöjning.
44	20 april	25 april	6	Strejk.	Transportarbetare vid järnbruk.	Dalkarlshyttan (Örebro l.).	Löneförhöjning.
45	20 april	5 maj	16	Strejk.	Snickeriarbetare.	Eksjö.	Löneförhöjning.
46	20 april	15 juli	87	Strejk.	Hamnbyggnadsarbetare.	Landskrona.	Löneförhöjning.
47	25 april	3 maj	9	Strejk.	Murare.	Eskilstuna.	Tvist om utbetalning av ackordsöverskott.
48	26 april	16 juni	51	Strejk.	Hamnbyggnadsarbetare.	Halmstad.	Löneförhöjning.
49	1 maj	3 maj	3	Strejk.	Skrädderiarbetare.	Jönköping.	Löneförhöjning.

i Sverige, påbörjade under år 1916.

kvartalet.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare				
11	c:a 100	—	Ja.	Ja.	A. erhöllo dyrtidstillägg med 6 öre per timme.	ag.	[32]) Strejken, som igångsatts av en syndikalistisk organisation, slutade med a:s anslutn. t. landsorganisationen.	32
1	51	—	Ja.	Ja.	Konflikten ännu olöst i september.	ag.		33
10	75	—	Ja.	Ja.	A. erhöllo 8 % dyrtidstillägg.	ag., a.	[34]) Arbetsinställelsen företogs utan fackföreningens medverkan.	34
10	77	—	Ja.	Ja.	Löneförhöjning med 3 öre per timme samt ytterligare 3 öre som dyrtidstillägg.	ag., a.	[35]) *Statens förlikningsman medlade.*	35
1	17	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.		36
1	20	—	Ja.	Delvis.	Den avskedade återtogs i arbete.	a.	[37]) *Statens förlikningsman medlade.*	37
1	14	—	Nej.	Nej.	A:s fordran beviljades.	ag., a.	[38]) A. anslöto sig under strejken till en syndikalistisk organisation.	38
5	33	—	Ja.	Ja.	Kompromiss (4 öres förhöjning av timlönen m. m.).	a.	[39]) *Statens förlikningsman medlade.*	39
1	6	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.	[40]) *Statens förlikningsman medlade.*	40
2	270	—	Ja.	Delvis.	Ag:s villkor.	ag.		41
8	25	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	a.		42
4	c:a 20	—	Nej.	—	A:s fordringar beviljades.	—		43
1	17	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades.	ag., a. *omb.*		44
1	35.	—	Nej.	Ja.	Förhöjning av timlönen med 5 öre.	—	[45]) Uppgifter föreligga *endast genom* tidningspressen.	45
1	42	—	Ja.	Ja.	Förhöjning av timlönen med 7 öre.	ag.		46
1	10	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	a.	[47]) 5 hantlangare indirekt berörda.	47
1	37	—	Ja.	Ja.	Löneförhöjning med 5 öre per timme.	ag., a.	[48]) *Statens förlikningsman medlade.*	48
11	78	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades.	a., omb.		49

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)
Andra

Förkortningar; ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
50	1 maj	4 maj	4	Strejk.	Målare.	Vänersborg.	Löneförhöjning.
51	1 maj	18 maj	18	Strejk.	Kalkbruksarbetare.	Hanaskog (Krist. l.).	Löneförhöjning.
52	1 maj	—	—	Strejk.	Grovarbetare.	Skövde.	Löneförhöjning.
53	2 maj	3 maj	2	Strejk.	Skrädderiarbetare.	Motala.	Löneförhöjning.
54	2 maj	24 maj	23	Strejk.	Glasmästeriarbetare.	Göteborg.	Löneförhöjning.
55	3 maj	6 maj	4	Strejk.	Stallarbetare vid *statens järnvägar*.	Luleå.	Löneförhöjning.
56	4 maj	17 maj	14	Strejk.	Byggnadsträarbetare.	Skövde.	Löneförhöjning.
57	4 maj	27 maj	24	Strejk.	Byggnadsträarbetare.	Nässjö.	Löneförhöjning.
58	8 maj	9 maj	2	Strejk.	Järnverksarbetare.	Trollhättan.	Begäran om avskedande av en förman.
59	9 maj	13 maj	5	Strejk.	Slakteriarbetare.	Åstorp (Krist. l.).	Löneförhöjning m. m.
60	10 maj	31 maj	22	Strejk.	Sågverksarbetare.	Axelsvik (Norrb. l.).	Löneförhöjning.
61	12 maj	16 maj	5	Strejk.	Sågverksarbetare.	Holmsveden (Gävleb. l.).	Löneförhöjning.
62	13 maj	22 maj	10	Strejk.	Stuveriarbetare.	Härnösand.	Löneförhöjning.
63	17 maj	18 maj	1	Strejk.	Sågverksarbetare.	Johannesnäs (Västern l.).	Begäran om kollektivavtal.
64	18 maj	20 maj	3	Strejk.	Dragare i kolgruva.	Hyllinge (Krist. l.).	Löneförhöjning.
65	20 maj	13 juni	25	Strejk.	Stuckatörer.	Göteborg.	Löneförhöjning.
66	22 maj	—	—	Strejk.	Gruvarbetare.	Dalkarlsberg (Örebro l.).	Löneförhöjning.
67	24 maj	8 juni	16	Strejk.	Flottningsarbetare.	Svinhammar (Gävleb. l.).	Löneförhöjning.
68	24 maj	17 juni	24	Strejk.	Timmerrullare vid sulfatfabrik.	Frånö (Västern. l.).	Löneförhöjning.

i Sverige, påbörjade under år 1916. (Forts.)

kvartalet.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade					
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare	Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
3	22	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades.	a., omb.		50
1	19	—	Nej.	Ja.	Förhöjning av timlönen med 3 öre.	ag., a.		51
1	16	—	—	Ja.	Arbetet har tills vidare nedlagts.	ag.	[52]) A. beteckna arbetsinställelsen som lockout. *Ag. var Skövde stad.*	52
4	31	—	Nej.	Ja.	Omkring 20 % löneförhöjning.	a., omb.		53
6	40	—	Ja.	Ja.	Förhöjning av timlönen med 9 öre för utlärda arbetare m. m.	ag.	[54]) *Statens förlikningsman medlade.*	54
1	35	—	—	Nej.	Förutvarande villkor.	ag., a.		55
6	41	—	Nej.	Delvis.	A:s fordringar beviljades.	a.		56
7	23	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	a.	[57]) Ag. anslöto sig under strejken till centrala arbetsgivarförb.	57
1	94	—	Ja.	Ja.	Ag. garanterade a. ett humant bemötande.	ag., a.	[59]) A. anslöto sig under strejken till slakt.- o. chark.-arb.-förb. En efter konfliktens slut uppkommen tvist om de strejkandes återtagande bilades av *statens förlikningsman.*	58
1	7	—	Nej.	Nej.	I huvudsak ag:s villkor.	ag.		59
1	130	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., a.		60
1	19	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag., a.	[61]) Indirekt berörda voro 15 hyvleriarbetare.	61
3	300	—	Ja.	Delvis.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag.	[62]) *K. Befalln.-h. medlade.* 200 a. indirekt berörda.	62
1	45	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag.		63
1	24	—	Ja.	Nej.	Ag. erbjöd vissa jämkningar av förutvarande arbetspris.	ag.		64
4	12	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.		65
1	108	—	Ja.	Ja.	Konflikten ännu olöst i september.	ag., a.		66
1	279	—	Nej.	Nej.	A:s fordringar beviljades i form av »kristidstillägg».	ag., a.	[67]) *Statens förlikningsman medlade.*	67
1	14	—	Ja.	Nej.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag.		68

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)
Andra

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
69	25 maj	27 maj	3	Strejk.	Spinneriarbeterskor.	Norrköping.	Löneförhöjning.
70	26 maj	27 maj	1	Strejk.	Bageriarbetare.	Malmö.	Löneförhöjning.
71	26 maj	29 maj	3	Strejk.	Byggnadsträarbetare.	Göteborg.	Löneförhöjning.
72	27 maj	29 maj	3	Strejk.	Snickerifabriksarbetare.	Göteborg.	Avskedande av en arbetare.
73	29 maj	15 juni	18	Strejk.	Byggnadsgrovarbetare.	Uppsala.	Löneförhöjning.
74	2 juni	—	—	Strejk.	Sågverksarbetare.	Kinna (Älvsb. l.).	Löneförhöjning.
75	2 juni	6 juni	5	Strejk.	Sågverksarbetare.	Braås (Kronob. l.).	Begäran om utsträckning av tiden för utfående av utlovat dyrtidstillägg.
76	2 juni	15 juni	14	Strejk.	Stensättare.	Hälsingborg.	Begäran om kollektivt avtal.
77	2 juni (10 april)	15 juli	44 (97)	Strejk (o. lockout).	Gruvarbetare.	Stråssa (Örebro l.).	Löneförhöjning.
78	3 juni	17 juli	45	Strejk.	Byggnadsarbetare.	Ulriksfors (Jämtl. l.).	Löneförhöjning; begäran om erkännande av a:s organisation.
79	5 juni	10 juni	5	Strejk.	Skrädderiarbetare.	Hälsingborg.	Ag:s vägran att underskriva mellan parternas huvudorganisationer träffat kollektivavtal.
80	5 juni	21 juni	17	Strejk.	Brädgårdsarbetare.	Tingstad (Göt.o. Boh.l.).	Löneförhöjning.
81	6 juni	8 juni	3	Strejk.	Byggnadsträarbetare.	Falun.	Löneförhöjning.
82	7 juni	23 juni	17	Strejk.	Gruvarbetare.	Ickorrbotten (Kopparb. l.).	Löneförhöjning och förkortning av arbetstiden.

i Sverige, påbörjade under år 1916. (Forts.)

kvartalet.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare				
1	20	—	Ja.	Nej.	A. erhöllo något förhöjt ackordspris.	omb.	[69]) 50 a. indirekt berörda.	69
1	32	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag.		70
1	100	—	Nej.	Ja.	Ag:s villkor.	a., omb.	[71]) Indirekt berörda voro 15 cementgjutare.	71
1	20	—	Nej.	Ja.	Den avskedade a. återtogs i arbetet.	ag., a., omb.	[72]) Ag. uppgiver konfliktens orsak hava varit, att a. fått avslag å begäran om förkortad arbetstid.	72
21	150	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag., omb.	[73]) C:a 60 murare indirekt berörda.	73
1	25	—	Nej.	Nej.	Uppgift har i september ännu ej inkommit.	—		74
1	26	—	Nej.	Nej.	Ag:s villkor.	ag., a., k. ordf.	[75]) Ag. hade utlovat dyrtidstillägg från 1/5 till krigets slut, medan a. begärt från 1/4 till *dyrtidens* slut.	75
2	8	—	Nej.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag., a.	[76]) Ag. voro stadens entreprenörer.	76
1	240	5	Ja.	Delvis.	Ag:s villkor (löfte om vissa löneförbättringar.)	ag.	[77]) Partiella arbetsinställelser hade utbrutit redan 10/4 och 11/5. Blockaden av arbetsplatsen upphävdes först 8/9.	77
1	92	—	Nej.	Delvis.	A. återupptog arbetet mot löfte om 5 öres förhöjning av timlönen.	ag.	[78]) Överenskommelse om lönefrågan träffades 15/6, men uppgörelsen strandade på ag:s vägran att ingå avtal med a:s syndikalistiska organisation.	78
13	61	—	Ja.	Ja.	Ag. underskrevo avtalet efter att hava genomdrivit omjustering av vissa punkter.	ag., a.		79
1	31	—	Ja.	Nej.	A. erhöllo 10 % dyrtidstillägg.	ag., a., omb.	[80]) *Statens förlikningsman medlade.*	80
12	110	—	Nej.	Delvis.	Förhöjning av timlönen med 5 öre; ny ackordsprislista.	a.		81
1	163	—	Ja.	Delvis.	Ag:s villkor.	ag.		82

Arbetsinställelser (strejker och lockouter)

Andra

Förkortningar: ag. = arbetsgivare. a. = arbetare. omb. = socialstyrelsens ombud.

Löpande årsnr	1 Början	2 Slut	3 Varaktighet i dagar	4 Karaktär	5 Fack	6 Ort	7 Tvistepunkt
83	8 juni	22 juli	45	Strejk.	Järnvägsbyggnadsarbetare.	Gådeå (Västern. l.).	Förhöjning av ackordspris.
84	9 juni	11 juli	33	Strejk.	Stuveriarbetare.	Skutskär o. Harnäs (Uppsala l.).	Begäran om förhöjning av erbjudet dyrtidstillägg.
85	13 juni	20 juni	8	Strejk.	Sågverksarbetare.	Karlstad.	Löneförhöjning.
86	13 juni	1 juli	19	Strejk.	Sågverksarbetare.	Kubikenborg (Västern. l.).	Löneförhöjning.
87	16 juni	17 juni	2	Strejk.	Kolhuggare.	Ormastorp (Krist. l.).	Missnöje med av ag. införda kontrollbestämmelser.
88	16 juni	5 aug.	50	Strejk (o. lockout).	Byggnadsgrovarbetare.	Gävle.	Löneförhöjning.
89	17 juni	20 juni	3	Strejk.	Byggnadsgrovarbetare.	Göteborg.	Begäran om utlämnande av arbete å ackord.
90	18 juni	—	—	Strejk.	Arbetare vid kalkbruk.	Skattungbyn (Kopparb. l.).	Föreningsrätten.
91	20 juni	27 juni	8	Strejk.	Flottningsarbetare.	Sävast (Norrb. l.).	Begäran om garanterad daglön.
92	20 juni	8 juli	20	Strejk.	Plankbärare vid sågverk.	Söderhamn.	Begäran om dyrtidstillägg (hyresbidrag).
93	26 juni	27 juni	2	Strejk.	Väveriarbetare.	Kinnaström (Älvsb. l.).	Löneförhöjning.

Antalet på grund av konflikterna *förlorade arbetsdagar* har approximativt beräknats till 74 000, härvid dock frånsett de 3 konflikter, som ännu i september månad kvarstodo olösta.

Arbetsgivarna voro i 33 fall *organiserade* och i 29 fall icke organiserade. Arbetarna tillhörde i 43 fall helt eller delvis facklig organisation; i 19 fall voro de däremot oorganiserade.

i Sverige, påbörjade under år 1916.
kvartalet.

k. (m.) ordf. = kommunal(municipal-)nämndens ordförande. fm. = statens förlikningsman.

8	9	10	11	12	13	14	15	Löpande årsnr
Känt högsta antal			Organiserade		Resultat	Uppgifter föreligga från	Anmärkningar	
berörda arbetsgivare	strejkande arbetare	utestängda arbetare	arbetsgivare	arbetare				
1	22	—	Nej.	Delvis.	Överenskommelse om arbetets utförande mot en timlön av 65 öre.	ag., a., k. ordf.		83
1	102	—	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades delvis.	ag.	[84]) *Statens förlikningsman medlade.* Arbetet återupptogs vid förhandlingarnas början.	84
1	148	—	Ja.	Delvis.	Kompromiss.	ag., a.	[85]) *Statens förlikningsman medlade.*	85
1	227	—	Ja.	Ja.	Förhöjning av timlönerna (5—40 %). Förhandling om nya ackordspris.	ag.		86
1	97	—	Ja.	Ja.	Arbetet återupptogs, sedan ag. garanterat, att kontrollen ej skulle medföra skärpta fordringar.	ag.		87
1	37	3	Ja.	Ja.	A:s fordringar beviljades.	ag.		88
1	40	—	Ja.	Delvis.	Ag:s villkor.	ag., a., omb.	[89]) C:a 50 a. indirekt berörda.	89
1	30	—	Ja.	Ja.	Konflikten ännu olöst i september.	—		90
1	40	—	Nej.	Nej.	Nya a. antogs.	ag.	[91]) C:a 70 a. indirekt berörda.	91
1	10	—	Ja.	Nej.	Ag:s villkor.	ag.		92
1	129	—	Ja.	Nej.	Förhöjning av vissa ackord samt löfte om förhandling rörande nya prislistor.	ag.		93

Arbetsinställelserna, som samtliga hade lokal begränsning, fördelade sig på de olika länen, såsom nedanstående översikt utvisar:

Uppsala län 2	Malmöhus län 7	Örebro län 4
Södermanlands län 2	Hallands län 1	Kopparbergs län 3
Östergötlands län 2	Göteb. o. Boh. län 8	Gävleborgs län 6
Jönköpings län 4	Älvsborgs län 4	Västernorrlands län 5
Kronobergs län 1	Skaraborgs län 2	Jämtlands län 2
Kristianstads län 5	Värmlands län 1	Norrbottens län 3

Arbetsinställelsernas *huvudorsaker* och *resultat* framgå av nedanstående sammanställning:

Arbetsinställelsernas huvudorsaker	Arbetsinställelsernas resultat						
	Arbetsgivarens villkor	Arbetarnas fordringar	Kompromiss: Huvudsaklig. ag:s villkor	Kompromiss: Huvudsaklig. arb:s fordr.	Lika eftergifter	Oavgjort eller okänt	Hela antalet arbetsinställelser
Löneförhöjning	6	16	4	12	7	3	48
Andra lönefrågor	2	1	—	—	—	1	4
Kollektivt avtal	—	2	—	—	—	—	2
Personliga förhållanden	—	1	1	—	—	—	2
Arbetares antagande och avskedande	1	2	—	—	—	1	4
Arbetets anordning	—	—	—	—	1	—	1
Tolkning av avtal	—	—	1	—	—	—	1
Summa	9	22	6	12	8	5	62

Statens förlikningsmän hava i 11 fall medverkat vid biläggande av konflikter; i ett fall har vederbörande landshövding, vid förfall för ordinarie förlikningsmannen, fungerat som medlare. För övrigt kan anmärkas, att enligt de föreliggande uppgifterna 32 arbetsinställelser föregingos av *förhandlingar* parterna emellan, under det att i 30 fall några dylika icke ägde rum.

Avtals- eller kontraktsbrott hava enligt endera eller båda parternas uppgift förekommit vid 19 arbetsinställelser; 3 fall avse avtalsbrott från arbetsgivarnas, 16 från arbetarnas sida. Arbetsgivarnas avtalsbrott uppgivas i ett fall hava bestått i vägran att ingå på förhandling om nytt avtal, i ett fall i underlåtenhet att infinna sig inför skiljenämnd och i ett fall i obefogat avskedande av arbetare samt uraktlåtenhet att respektera träffad överenskommelse. Arbetarnas avtalsbrott uppgivas merendels hava bestått däri, att arbetet nedlagts utan iakttagande av gällande förhandlingsordning eller att arbetarna begärt förhöjning av lönen, utöver vad de enligt kollektivavtal eller ackordskontrakt varit berättigade till. I 2 fall har meningsskiljaktighet varit rådande om, huruvida gällande kollektivavtal vore att anse såsom prolongerat eller i laga ordning uppsagt. I 2 fall uppgivas arbetarna hava maskerat strejken genom att samfällt säga upp sina platser till avflyttning; vid en av dessa arbetsnedläggelser har dock icke ens föreskriven personlig uppsägningstid blivit iakttagen.

Vidkommande här redovisade konflikter hava uppgifter inkommit från båda parterna i 23 fall, endast från arbetsgivare i likaledes 23 fall och från arbetare i 11 fall samt allenast från socialstyrelsens ombud i 1 fall och genom tidningspressen i 4 fall.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

118. I ett ylleväveri inträffade ett olycksfall vid en spännram (maskin för torkning och sträckning av tyger), varvid en arbeterska L. blev så gott som fullständigt skalperad. Ifrågavarande maskin är delvis inbyggd för att hindra värmen från maskinen att tränga ut i arbetslokalen. L. gick in uti denna inbyggnad för att sopa undan en del damm och avfall, som samlat sig under maskinen, och måste därför krypa under en 2″ axel, som går i maskinens längdriktning c:a 1·5 m. över golvet och roterar med en hastighet av 120 varv per minut. Härunder råkade hennes uppfästa hår linda sig kring axeln, varvid hela huvudsvålen jämte vänstra örat avslets. Vid den skadades rop avstannades maskinen, och L. forslades omedelbart till lasarettet.

Med anledning av det inträffade har yrkesinspektören givit anvisning om inklädande av axeln samt uppsättande av anslag med förbud mot att taga befattning med i gång varande transmissioner.

119. Under arbete med flottning av timmer vid ett träsliperi drunknade en arbetare J. Jämte en kamrat P. och en 14-årig gosse K., som ej var anställd vid verket, utan på egen begäran fick medfölja, hade J. i båt rott ut i älven i ändamål att från hålldammen ovanför fabriken till flottleden ute i älven utföra timmer, som kommit in genom ett av den höga vårfloden orsakat hål i dammen och lagrat sig invid fabriken. De hade hållit sig med båten innanför den inre av två länsar, av vilka den yttre låg ute i forsen med nedre ändan fri och den inre med sina båda ändar var fastgjord i land och sålunda bildade ett magasin för timret. Genom det starka strömdraget hade båten glidit ut mot den yttre länsen och strömmen, utan att detta observerades, förrän länsarna voro helt nära varandra. Några kamrater, som stodo på stranden, tillropade dem då att försöka att taga sig i land. J. och P. hade då fattat tag i länsen och försökt att längs densamma hala båten mot dess fäste vid stranden, varvid dock båten stjälpte och alla tre kommo i vattnet. J. följde genast med strömmen och drunknade, men P. och K. lyckades haka sig fast vid länsen. Efter 20 minuter lyckades en kamrat H. nå olycksplatsen i en eka, varvid P. räddades; K. hade icke orkat hålla sig fast så länge, utan efter en stund gripits av den starka strömmen och drunknat.

120. En arbetare B., som var anställd vid ett träsliperi, var vid ett tillfälle sysselsatt med transport av grus i en vanlig grusvagn på räls. Då han skulle bromsa densamma genom nedtrampning av en längs vagnens underrede gående bromsstång, halkade han och fick foten under ett av vagnshjulen, varvid han ådrog sig ett krossår längs inre sidan av fotbladet. Vid B:s ankomst till lasarettet ansågs skadan vara godartad, varför vanlig behandling vidtog; på tionde dagen av vistelsen å lasarettet utbröt emellertid stelkramp, som inom kort medförde döden.

Yrkesinspektören, som efter olycksfallet besökte arbetsplatsen, gav anvisning om sådan ändring av bromsstängerna på samtliga grusvagnar av samma typ, att de blevo lättare åtkomliga och förlades mera utanför vagnshjulen.

121. Vid ett sågverk skadades en arbetare L. så svårt, att döden följde efter tio dagar. L. var jämte sin broder sysselsatt med att kanta bräder vid en klyvsåg, varvid L. matade in bräderna, som omedelbart efter kantningen avlägsnades från sågbordet av brodern. Vid ett tillfälle tappade den senare en bräda, som råkade komma mot klingans överkant och därigenom våldsamt kastades mellan de isärförda vertikala matar-

valsarna mot L., vilken träffades i pannan ovan vänstra ögat med påföljd, att han förlorade medvetandet och föll till golvet. Vid framkomsten till lasarettet konstaterades brott å pannbenet med skada å hjärnan, vilka skador, som ovan nämnts, förorsakade hans död.

Vid företaget polisförhör framgick av vittnesmålen, att över klyvsågen tidigare uppsatta föreskrivna skyddsanordningar, bestående av huv och klyvkniv, vid olyckstillfället varit borttagna. Hade detta icke varit fallet, torde ingen olycka hava inträffat. Yrkesinspektören föreskrev, att skydden skulle vara uppsatta, när sågning företogs.

122. En maskinist W., som var anställd som motorskötare vid en gruva, skulle smörja ett lager å en axelledning, som var uppsatt strax utanför maskinhuset på 0·5 m. avstånd från dess yttervägg och c:a 3·5 m. över marken. Då den stege, som vid liknande tillfällen brukade användas, icke fanns på sin plats, steg W. upp på en slå å maskinhusets ytterdörr och hävde sig sedan i armarna upp på en sträva, som var fastsatt å en av de axelledningen uppbärande bjälkarna. Från denna sträva nådde han upp till lagret, som han smorde. Kort därefter hörde flera av W:s kamrater ett dunkande och fingo, när de efterforskade orsaken, se W. snurra runt med axeln. Så fort sig göra lät stoppades maskineriet, men dessförinnan hade W. lossnat och fallit till marken. W., som hela tiden var vid full sans, förklarade på tillfrågan, att blusen fastnat kring axeln. Den skadade, som så fort sig göra lät fördes till lasarettet, befanns hava brott å vänstra överarmen och lårbenet, krossår å vänstra foten, högra knäet ur led samt inre skador i bröstet och magen, av vilka skador han avled på aftonen samma dag. Olyckan torde helt få tillskrivas den skadades egen oförsiktighet.

123. Tvenne maskinborrare H. och Ö. voro i en gruva sysselsatta med rensning av arbetsrummets tak efter förut verkställd sprängning, då helt oförmodat ett större bergsstycke lossnade och nedföll över dem. Båda erhöllo svåra krosskador å huvudet, bålen och båda benen, vilka skador medförde ögonblicklig död.

124. Under arbete vid ett kalkbruk skadades en arbetare C. Han var jämte tvenne kamrater sysselsatt med att flytta en sträva till en lyftkran, vars arm nyss förut blivit medelst en kätting fastgjord vid en större sten. Under flyttningen av strävan lossnade emellertid kättingen från stenen, och kranen föll över C., som fick båda fötterna klämda mellan en sten och den ena krandynan, varvid ett större krossår uppstod på ena vristen och ett mindre på den andra. Den skadade forslades omedelbart till sjukhuset, där han efter femton dagar avled av skadorna.

125. Vid ett kraftverksbygge omkom en arbetare O. genom drunkning. Under dagen hade flera av arbetarna varit en av ingenjörerna behjälpliga med pejling av vattenmängden av forsen. För detta ändamål hade en 12 mm. grov stållina anbragts över forsen med en spännvidd av c:a 100 m. På denna lina upphängdes en bärstol av trä i tvenne 19 mm:s hamptåg, vilka lagts i ögla omkring bärlinan. I nämnda öglor voro andra linor fastgjorda, medelst vilka bärstolen halades från den ena sidan av forsen till den andra. Sedan en av arbetarna, S., flera gånger farit fram och tillbaka över forsen, avlöstes han av O. Man observerade strax före olycksfallet, att hamptågens öglor voro ganska förslitna, men något utbyte hade likväl ej ägt rum. När så O. genom att med ena handen draga i bärlinan skulle förflytta sig något, brast en av öglorna, varvid O. släppte taget och föll i den strida forsen, som drog honom med sig under den nedanför forsen befintliga isen.

Som orsak till olyckshändelsen måste betecknas de bristfälliga anordningar, som användes vid detta i hög grad farliga arbete.

126. En plåtslageriarbetare G., som jämte en kamrat L. var sysselsatt med taktäckning, råkade därunder ådraga sig så svåra skador, att han avled efter två dagar.

Av företagen polisundersökning framgick, att ovannämnda arbetare vid olyckstillfället uppehöllo sig på två smärre, efter varandra på taket liggande stegar, L. på den övre och G. på den nedre. Var och en hade spikat fast sin stege, G. dock ej bättre, än att densamma plötsligt lossnade, varvid han föll mot en invid byggnaden uppsatt ställning och därifrån ned till marken. Han erhöll därvid brott å halskotorna med skada å ryggmärgen.

När stegen lossnade, synes G. hava fattat tag i L:s stege, som därigenom lossnade med påföljd, att även L. föll ned från taket och slog mot samma byggnadsställning. Genom att gripa tag i en tvärslå lyckades han undgå att dela G:s öde.

127. I en trämassefabrik inträffade ett olycksfall, varvid en packare J. miste livet. J. var tidigt på morgonen sysselsatt med bortskärande av diverse trådändar å drivremmen till en packpress. Denna var endast i gång om dagarna, varför drivremmen slogs utav på kvällarna och pålades om morgnarna. Enär remhållare saknades, lades remmen vid avläggningen direkt på takaxelledningen. Vid olyckstillfället hade synbarligen några trasor av remmen lindats omkring axeln, varvid J., som stod på remmen, drogs upp med densamma till axelledningen, fastnade och slungades runt samt föll till golvet. Några kamrater, som hörde en smäll från J:s arbetsplats, skyndade dit och ägnade honom skyndsam vård, varefter han med ett strax efter olycksfallet avgående snälltåg forslades till lasarettet, där han inom kort avled efter genomgången operation på grund av komplicerat lårbensbrott.

Med anledning av olycksfallet har yrkesinspektören ålagt arbetsledningen att anbringa remkrokar för remmars uppläggande vid avslagning. I sammanhang härmed föreskrevs, för undvikande av olycksfall vid smörjning av transmissioner, uppsättande av s. k. smörjbommar eller användande av särskild smörjstege i enlighet med av yrkesinspektionen godkända ritningar.

128. Vid en margarinfabrik inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. I en s. k. säckhiss, som gick genom fabrikens fyra våningar, skulle en större ekklump, vägande c:a 125 kg., nedsändas från den i tredje våningen liggande snickeriavdelningen till bottenvåningen. Omkring hissöppningen i varje våning voro uppsatta en meter höga skyddsräck, av vilka en sida kunde tagas bort, när så påfordrades. När klumpen nyss börjat sänkas, kom en arbetare W., som icke hade någon befattning med detta arbete, och lutade sig mot hissräcket i tredje våningen för att kunna se ned genom hissöppningen. Därunder stod han alldeles intill den öppning i räcket, som uppstod efter den tidigare borttagna sidan. Något ögonblick efteråt brast kättingen ett stycke ovanför hans huvud och slingrade sig i fallet om hans hals samt drog honom med sig genom räcköppningen mot hissöppningen, varifrån han handlöst föll ned till bottenvåningen. W. dog efter c:a två timmar på grund av brott å skallens bas.

Vid undersökning av kättingen visade det sig, att densamma var av mycket dålig beskaffenhet och hade gått sönder flera gånger i olika länkar, varvid densamma lagats, antingen medelst järntråd eller med »schackel». Den vid olyckstillfället sprungna länken hade dock icke förut varit sönder.

Yrkesinspektören har efter besiktning å arbetsplatsen förbjudit hissens användande i befintligt skick och föreskrivit följande ändringar. Hissen skall förses med bromsklots, mot vilken det stora kilhjulet tryckes, då pådragslinan släppes, varvid bör tillses, att den härigenom uppkommande friktionen mellan kilhjulet och bromsklotsen blir så kraftig, att den säkert förmår hålla lasten. Dessutom skall hissen inskyddas i enlighet med yrkesinspektionens ritning å skydd vid säckhissar samt vad som i yrkesinspektionens cirkulär n:r 19 finnes angivet för hissar med frihängande last.

129. En 15-årig arbetare P., som var anställd i en tändsticksfabrik och sysselsattes med malning av tändstickssats, hade vid ett tillfälle gått utanför arbetslokalen för att röka en cigarrett, vilket var strängt förbjudet inom fabriksområdet. Därunder råkade

han med cigarretten komma i beröring med kläderna, å vilka funnos rester av tändstickssats, med den påföljd, att dessa fattade eld. P. sprang genast mot fabriken för att söka hjälp samt mötte därvid en arbetare H., som försökte att med händerna släcka elden och, då detta misslyckades, tillsade P. att rulla sig på marken. Då elden det oaktat ej ville slockna, svepte H. omkring honom en säck, vilken han ögonblickligen vid mötet med P. låtit hämta. Sedan elden därigenom blivit släckt, insmordes P. med vaselin över hela kroppen och fördes sedan till sjukhuset, där han emellertid avled efter två dagar.

Med anledning av det inträffade föreskrev yrkesinspektören bl. a., att arbetare, som äro sysselsatta med satsmassa eller satsning av tändstickor, skola förses med för varje vecka rentvättade överdragskläder.

130. Å en bangård blev en bromsare A., för tillfället tjänstgörande som växelkarl, dödad under nedannämnda omständigheter. Från ett vagnssätt på sju vagnar skulle två vagnar avskiljas och sammankopplas med två andra, som stodo på ett sidospår, och skulle sedan dessa fyra sammankopplas med ett på sidospåret, några meter längre bort, stående vagnssätt. Förstnämnda tvenne vagnar erhöllo för ändamålet en knuff av lokomotivet, som dock var otillräcklig, varför A. och en annan bromsare J. med axeln sköto på dem, varvid de hade hjälp av en mindre lutning å banan. Härigenom blev vagnarnas fart så pass stor, att det andra vagnparet, med vilket de skulle sammankopplas, efter sammanstötningen satte sig i rörelse mot vagnssättet å sidospåret. A., som då skulle passa på att sammankoppla det senare paret vagnar med berörda vagnssätt, beräknade därvid ögonblicket så illa, att han klämdes emellan buffertarna. Han erhöll därvid svåra inre skador i buken och avled efter en halv timme.

131. Under jordschaktningsarbete vid ett kraftverksbygge omkom en arbetare M. Han var jämte tio kamrater sysselsatt på botten av den blivande avloppskanalen, varvid den bortschaktade jorden avlägsnades i tippvagnskorgar om c:a 0·7 kbm. rymd, det hela vägande ungefär 1·5 ton. Upplyftandet av tippvagnskorgarna skedde medelst en vanlig, elektriskt driven svängkran, som stod på en träbrygga omkring 10 m. över kanalens botten. Vid upphissandet av en sådan korg brast kranlinan, korgen störtade ned och träffade den rätt under stående M., som fick huvudet krossat, bröstkorgen intryckt och båda benen avslagna. Döden följde ögonblickligen.

Kranlinan, vilken var $^5/_8$ eng. tum i diameter, brast c:a 300 mm. från infästningen i kranbommen. Den var av samma slag som de, vilka användas för att lyfta stenblock av 2 à 3 tons vikt, var helt obetydligt begagnad, varför orsaken till dess bristande ej med säkerhet kan fastställas. Möjligt är, att lasten tidigare vid olika tillfällen hissats så högt upp, att man fått »block i block» och linan därigenom överansträngts med påföljd, att den sedermera brustit. Vidare är det ej uteslutet, att linan överansträngts därigenom, att kranen, som var avsedd för en maximibelastning av 3·5 ton, genom den omständigheten, att den elektriska strömmen var på 380 volt och säkerhetspropparna avsedda för 20 ampère, ofta torde blivit utsatt för en överbelastning, uppgående till 30 % av maximibelastningen.

Yrkesinspektören föreskrev, att varningstavlor skulle uppsättas nedanför kranarna med varning för arbetarna att gå under kranarna, då dessa användas, att säkerhetspropparna skulle utbytas mot sådana på 10, högst 15 ampère, och att på kranarna skulle anslås uppgift å den högsta tillåtna belastningen.

132. En arbetare J., som var anställd vid ett kraftverk, blev under målning av kraftledningsstolpar dödad av elektrisk ström. Nämnda stolpar voro av järn och uppburo sex stycken 50 000 volts ledningar, varav tre på norra sidan och tre på södra sidan av stolpen. De tre norra ledningarna voro vid tillfället spänningslösa och jordförbundna, och hade J. sin plats på nedersta järnregeln på denna sida. Under arbetet råkade han med ena benet komma i beröring med den närmaste av de södra led-

ningarna, varvid kamraterna i närheten iakttogo ett fräsande ljud och omedelbart därefter hörde ett rop från J. I nästa ögonblick syntes han återigen, troligen på grund av yrsel efter den första beröringen, komma i kontakt med samma ledning, varvid han blev hängande med vänstra knäet om järnregeln och högra benet inpå ledningen. I den eftertelefonerade läkarens närvaro nedtogs J. med tillhjälp av en lina, och upplivningsförsök verkställdes, men utan resultat. Vid besiktning av den döda kroppen konstaterades svåra brännskador å ansiktet, båda benen och ryggen.

Varje arbetare måste, innan han tillåtes arbeta å livsfarliga platser, utkvittera skriftliga instruktioner, som för sådant ändamål utfärdats. Nämnda instruktioner synas dock icke taga tillräcklig hänsyn till arbetsförhållandena, ty arbetarna torde näppeligen kunna undgå att vid t. ex. målning inom det enligt instruktionen tillåtna området komma i farlig närhet av högspänd ledning.

133. Vid ett sågverk voro några arbetare sysselsatta med reparation av elektriska ledningar, och blev därvid en av dem, J., dödad av den elektriska strömmen. Från kraftcentralen i en närliggande sulfatfabrik utgingo ledningar dels för driften av sågverket, dels för brädgården och dels för belysning och kraft inom samhället. Arbetarnas huvudsakliga uppgift var att laga justerkapsågsledningen och, för att detta skulle kunna utföras, hade ansvarsmaskinisten å fördelningstavlan i centralen frånslagit den s. k. landsbelysningsledningen och på strömbrytaren uppsatt en papperslapp med orden »får ej vidröras», därefter hade han i det s. k. renseritornet frånslagit strömbrytaren för kraften till brädgården. När arbetet med kapsågsledningen var avslutat, skulle arbetarna utbyta isolatorer på stolpledningen mellan sulfatfabrikens central och sågverket. Stolpledningen uppbär fem s. k. reglar eller tvärarmar, av vilka de tre översta uppbära trefasledningen för drift av sågen och den näst nedersta landsbelysningsledningen. Den nedersta ledningen var för belysning av såg och brädgård och var, i motsats till de övriga, strömförande med en spänning av 500 volt. J. hade gått igenom kraftstationen, passerat instrumenttavlorna och sagt till en medhjälpare, att allt var klart, förbiseende, att strömbrytaren för sågens belysningsledning ej var frånslagen. J. klättrade sedan upp i en stolpe till den understa regeln, lösgjorde ytterledningen samt började lösgörandet av den andra ledningen. Därvid lade han armen om den första ledningen och åstadkom sålunda kortslutning, varvid strömmen passerade genom kroppen. Efter att hava tagit några steg nedför stolpen föll han handlöst baklänges och blev hängande i den ena stolpskon. J. nedtogs omedelbart, varefter upplivningsförsök verkställdes, men utan resultat.

Med anledning av det inträffade har yrkesinspektören för arbetsledningen påpekat, att vid arbeten å linjer och maskiner böra å dessa uppsättas anslag i form av skyltar med påskrift av visst innehåll, t. ex. »kortsluten och jordförbunden», »varning», »personal ute på denna linje» o. s. v. Innan arbeten med linjer eller maskiner påbörjas, bör ansvarsmaskinisten tillse, att alla försiktighetsmått vidtagits och att skyltarna uppsatts på sina platser.

134. Under flottningsarbete drunknade en arbetare E. Ingen såg, när olyckan inträffade, men den synes hava tillgått sålunda, att E., som skulle luta sig fram över timret för att dricka, föll framstupa, fastnade mellan stockarna med armarna och kunde icke resa sig igen. Då timret ovanför E:s plats började hopa sig, anade man oråd och verkställde undersökning, varvid E. fanns liggande död i den endast 4 à 5 dm. djupa ån.

Det torde ej vara uteslutet, att olyckan orsakats av ett anfall av fallandesot, med vilken sjukdom E., enligt uppgift, var behäftad.

135. En träarbetare S., som var anställd vid ett pappersbruk, hade vid ett tillfälle fått i uppdrag att tillsammans med några kamrater reparera en timmerkista i älven. Kistan hade till följd av vårfloden skurits sönder i botten och skulle lagas medelts

nedsättande av vertikala timmerbjälkar. En bjälke var redan nedsatt, och man skulle taga itu med den nästa, vars nedre ända, liksom förut skett med den första bjälken, för inpassningen var upphängd i en järnkätting. När bjälken skulle nedtryckas mot älvens botten, kom en större svallvåg, varvid kättingen brast och bjälkens övre ända svängde in mot kistans övre kant. S. klämdes därvid så svårt, att han avled efter en kort stund. Dödsorsaken var krossning av bäckenet med åtföljande inre blödningar.

Under vid företagen polisundersökning hållet vittnesförhör framhöll arbetsledningen, att den haft den uppfattningen, att kättingen skulle vara fullt hållbar för den påkänning, som kunde uppstå vid ifrågavarande arbete, samt att det hela vore att betrakta som ren olyckshändelse.

Rapporter angående svårare olycksfall inom sjömansyrket.

(Forts.)

16. En drunkningsolycka inträffade å en mindre ångare, i det att maskinisten på ett oförklarligt sätt gick överbord. Olyckan upptäcktes därigenom, att fartyget helt plötsligt av sig själv saktade farten till följd av att ångtrycket gått ned. Befälhavaren lät genast genomsöka hela ångaren, men maskinisten stod ej att upptäcka, varemot hans skodon påträffades å akterdäcket, varav man slöt, att mannen på ett eller annat sätt fallit överbord, då någon anledning att antaga brottslig handling ej förelåg.

17. Å en mindre ångare i inrikes fart inträffade nattetid en olyckshändelse under passerande av en sluss i Göta kanal. Två besättningsmän G. och A. hade gått iland för att sköta slussportarna. Efter öppnandet av det nedre portparet kastade A. loss akterändan och begav sig springande nedåt kanalbanken för att klargöra nästa sluss. S. hade på slusskontoret avlämnat frisedeln och därefter skyndat ned för att hjälpa A., som dock ej anträffades och ej heller vid förfrågan hos slussvaktaren iakttagits av denne. S. underrättade genast befälet ombord, och alle man beordrades att med lyktor och båtshakar undersöka kanalbanken, vilken undersökning dock blev utan resultat. Vid en spång, där kanalbanken rasat, upptäcktes likväl färska vattenstänk, och draggning företogs under c:a en halv timme därstädes, utan att den förolyckade kunde återfinnas. Därefter fortsatte fartyget sin resa. A:s lik påträffades senare vid fortsatt draggning.

18. En besättningsman J., anställd å en kanalångare, råkade på obekant sätt vid fartygets avgång från kajen falla överbord och drunkna. J. skulle antagligen taga in en friholt, då olyckan skedde. Livbojar utkastades omedelbart, och en kastända hyvades till den nödställde, som emellertid icke gjorde något försök att taga fast i de utkastade föremålen. En prämskeppare kom även till stället med en båt, men just som han skulle gripa tag i J., gick denne till botten. Draggning verkställdes, men utan resultat.

19. En olyckshändelse av säreget slag inträffade ombord å en ångare i nordsjöfart. Ångaren blev beskjuten av en undervattensbåt på c:a 3 distansminuters avstånd. En båt utsattes genast, och kaptenen roddes med fartygets papper över till U-båten, som under tiden fortsatte att beskjuta ångaren. Sista skottet träffade akterliga midskeppshuset om styrbord, där 1:ste maskinisten R:s hytt var belägen. Denne, som vid tillfället var

sysselsatt med skrivgöromål, träffades av en granatskärva och sårades svårt, i det att en del av ryggen och sätet bortslets. Fartyget erhöll prisbesättning ombord och beordrades ändra kurs. Den skadade ägnades all möjlig omvårdnad, men förlorade sansen till följd av plågorna och den svåra blodförlusten samt avled samma kväll.

20. Ombord å en ångare i inrikes fart inträffade en olyckshändelse med dödlig utgång. En besättningsman C. skulle hänga ut en friholt, varvid han på oförklarligt sätt halkade och föll överbord. En passagerare underrättade kaptenen om olyckan, varvid maskinen genast slogs stopp och back, och en båt utsattes, men då densamma hade hunnit till stället, hade C. redan försvunnit. Vid avhållen sjöförklaring framkommo inga vidare detaljer om olyckshändelsen.

21. En matros S., tillhörande besättning å ett ångfartyg liggande i en utländsk hamn, anträffades en morgon sanslös på kajen. Av sjöförklaringen framgick, att ovannämnde S. på kvällen gått ensam iland samt vid återvändande ombord för att orientera sig antagligen stigit upp på en å kajen befintlig kran, varifrån han sedan fallit ned. S. ådrog sig så svåra skador, att han senare på dagen avled på sjukhuset.

22. Vid en ångares uppehåll i en utländsk hamn hade två eldare tillhörande fartyget begivit sig utombords för att bada, medtagande var sin livboj. Oaktat eldaren L. hade sin livboj fastgjord ombord med en lång lina, drunknade han likväl under badningen. Vid sjöförklaring, hållen efter ankomst till svensk hamn, hava ej några närmare detaljer rörande olyckan framkommit.

23. Tre man av besättningen å en i utländsk hamn liggande ångare hade från en båt hackat rost utombords. Vid uppstigande ur båten råkade en lättmatros S. falla överbord och drunkna. En å däck varande besättningsman observerade olyckan och gick genast ned i båten men lyckades ej få tag i S., som redan sjunkit. Draggning företogs omedelbart, och efter 15 min. återfanns den förolyckade. Upplivningsförsök igångsattes, men när tillkallad polis och läkare anlänt, förklarade den senare, att livet redan flytt.

24. Tvenne jungmän och en eldare, anställda å en ångare, hade begivit sig iland i en svensk hamn. Vid återvändande ombord på natten råkade eldaren S., då han skulle gå över däckslasten förut, snava på en därstädes utlagd landgång och föll därvid mellan fartyget och kajen. De båda jungmännen anställde genast räddningsförsök, men S. hade omedelbart gått till botten. Han var vid tillfället berusad.

25. Å en ångare, liggande i utländsk hamn, inträffade en olycka med dödlig utgång, i det en av fartygets eldare vid återkomsten ombord från besök iland under passerandet av en pråm råkade falla i vattnet och drunkna. Draggning företogs omedelbart, och F. påträffades efter c:a 50 min. Dockpolisen, som genast blivit underrättad om olyckan, eftersände läkare, som vid ankomsten konstaterade, att F. var död. Dockans ambulanspolis hade då i c:a 1 timme företagit energiska upplivningsförsök.

26. Vid kollision mellan tvenne ångare drunknade fyra personer, tillhörande det ena fartygets besättning. Detta fartyg, en större malmångare, låg till ankars i allmän farled med föreskrivna ljus tända. På grund av fartygets stora längd voro lanternorna så långt åtskilda, att dessa för den kommande ångaren uppfattades som topplanternor på två mötande fartyg. Natten var mörk, och fartygsskrovet blev ej synligt, förr än det var för sent att stoppa eller hålla ur vägen. Kollisionen var så kraftig, att det ankarliggande fartyget genast började sjunka. Livbåtarna utsattes, medtagande alla ombordvarande, men då babords båt tog vattnet, kantrade den, och de ombordvarande kommo i sjön. Samtliga blevo dock bärgade utom tre män och en kvinna, vilka drunknade.

27. Vid upphyvning av ankaret inträffade å en större ångare en olyckshändelse med dödlig utgång. Två matroser E. och W. hade av styrmannen erhållit order att hålla sig klara för att i kettingsboxarna stuva ketting. Innan hyvningen påbörjades, kom W. upp på backen och omtalade, att E. fallit genom luckan ned i förpiken. Genast sändes folk ned, och med största varsamhet fördes E. upp på däck. Han var då sanslös. Bogserbåt anskaffades, och den skadade fördes i land, där tillkallad ambulans genast bringade honom till sjukhus under kaptenens uppsikt. E. avled efter c:a 40 timmar utan att ha återfått medvetandet.

28. En ångare låg under lossning i en svensk hamn, då två besättningsmän G. och J. enligt order voro sysselsatta med att pålägga luckorna till ett av lastrummen. Två av bärluckorna hade blivit pålagda, och G. stod på en av dessa samt skulle just hjälpa till med den tredje, då han tog överbalansen och störtade ned i det tomma rummet. Den skadade upptogs ur rummet, och läkare eftersändes omedelbart, men anlände först efter 6 timmar till fartyget och kunde då endast konstatera, att döden inträtt.

29. En eldare W., anställd å en ångare liggande i en utländsk hamn, kom i överlastat tillstånd ombord en morgon vid 3-tiden. Tillsagd av vaktmannen samt senare även av 2:dre maskinisten att gå till kojs stannade han dock kvar på däck och satte sig på bunkerluckan vid navigationshytten. En stund senare hörde vaktmannen ett plumsande i sjön, och, då han sprang upp på bryggdäcket, hade W. fallit från däck och låg mellan fartyget och kajen. Vaktmannen tillkallade genast befälet, och W. drogs upp till synes livlös. Upplivningsförsök igångsattes, och kaptenen, som blivit tillkallad, sände efter läkare och polis. Den förre anlände efter c:a 30 min., och försöken att återkalla W. till livet fortsattes, men utan resultat.

30. En bogserångare med tvenne pråmar på släp sökte under tät snötjocka och storm att angöra land. Då detsamma mot morgonsidan kom i sikte på helt kort avstånd, gjordes en hastig svängningsmanöver för att klara ett grund med påföljd, att bogserkabeln mellan de båda pråmarna sprängdes och den aktersta pråmen försvann i tjockan. Vind och tjocka tilltogo, varför beslöts att söka nödhamn. Nästa morgon gick bogserbåten ensam till sjöss för att söka efter pråmen, men storm och snöbyar omöjliggjorde alla försök, och båten återvände i hamn. Först nästa morgon hittades pråmen sönderslagen vid stranden. Pråmskepparen hade lyckats komma iland, men pråmkarlen drunknade under försök att rädda sig.

Kortare meddelanden.

— Kollektivavtal, arbetsavtal m. m. —

Kollektivavtalen i Österrike år 1913.[1] Av den inom österrikiska handelsministeriets arbetsstatistiska byrå utarbetade publikationen: *Die kollektiven Arbeits- und Lohnverträge in Österreich*, har nu utkommit ytterligare en årgång, avseende under år 1913 ingångna avtal. Hela antalet avtal utgjorde 500, omfattande 10 986 arbetsställen med sammanlagt 142 682 arbetare. Härav voro 330 avtal med 23 448 arbetare gällande för enskilda arbetsplatser, medan 170 avtal med 119 234 arbetare betecknats som orts- eller gruppavtal. Bortåt hälften av avtalen (45 %) gälla platser, där kollektivavtal förut ej funnits. Dessa avtal omfatta emellertid tillsammans endast 9 % av arbetarna. Kollektivavtalens utbredning inom olika näringsgrupper framgår av följande tabell:

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1909, sid. 587; 1912, sid. 60; 1914, sid. 45; 1915, sid. 559.

Näringsgrupper	Antal den 31 dec. 1912			Antal under år 1913			Antal den 31 dec. 1913		
	gällande kollektivavtal	därav berörda		ingångna kollektivavtal	därav berörda		gällande kollektivavtal	därav berörda	
		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare
Jordbruk	2	2	127	—	—	—	1	1	87
Gruvdrift	2	41	39 200	—	—	—	2	41	39 200
Jord-, sten- och glasindustri	180	901	27 579	47	200	10 886	152	799	21 239
Metall- och maskinindustri	477	3 102	78 154	123	1 603	32 917	397	2 873	78 004
Trävaruindustri	170	3 299	24 976	53	1 046	11 312	179	2 925	24 178
Läder- o. gummivaruindustri	51	234	3 599	15	20	1 038	45	233	3 696
Textilindustri	53	179	21 868	9	24	1 616	27	64	5 349
Tapetseraryrket	18	627	1 857	6	180	915	18	364	1 415
Pappersindustri	29	1 093	9 052	18	347	3 473	35	1 133	10 266
Beklädnadsindustri	187	17 033	64 743	49	1 135	4 551	164	15 788	54 808
Livsmedelsindustri	174	2 427	27 538	59	1 119	6 503	194	3 163	30 857
Kemisk-teknisk industri	22	22	2 636	5	5	788	20	20	2 025
Byggnadsindustri	259	6 978	99 655	81	3 220	60 567	225	5 640	99 451
Grafisk industri	25	1 969	24 000	—	—	—	24	1 881	23 907
Handel och transport	75	2 669	18 973	27	141	2 348	85	2 625	18 590
Maskinister och eldare	16	46	323	4	4	57	10	10	201
Hotell- och restaurangrörelse	9	1 915	5 526	4	1 937	5 528	10	1 946	5 717
Fria yrken	17	19	419	5	5	188	18	13	382
Summa	**1 766**	**42 556**	**450 225**	**500**	**10 986**	**142 682**	**1 601**	**39 519**	**419 372**

Antalet av kollektivavtal berörda arbetare har under året minskats med c:a 31 000, varav komma omkring 16 000 på textilindustrien, 10 000 på beklädnadsindustrien samt 6 000 på jord- och stenindustrien. Däremot har arbetarantalet inom livsmedelsindustrien ökats med ungefär 3 000 och inom pappersindustrien med 1 000.

Bestämmelser om arbetstidens längd förefunnos i 435 av de år 1913 ingångna avtalen. En daglig arbetstid av 9 timmar föreskrevs i 25 % av avtalen, omfattande 45 % av arbetarna; 9½- och 10-timmarsgrupperna omfattade ävenledes vardera cirka ¼ av avtalen, men ett avsevärt mindre antal arbetare. Växlingarna de olika åren emellan i detta hänseende framgår av följande jämförelse:

År	Arbetare med en daglig arbetstid av				
	under 9 timmar	9—9¼ timmar	9½—9¾ timmar	10 timmar	över 10 timmar
	%	%	%	%	%
1906	6	23	41	25	5
1907	2	24	30	40	4
1908	3	35	23	22	17
1909	9	27	44	13	7
1910	6	23	38	23	10
1911	5	29	26	17	23
1912	2	41	20	24	13
1913	2	47	34	14	3

Under år 1913 synes en ganska utpräglad tendens till förkortning av arbetstiden hava gjort sig gällande. I hälften av de fall, där tillfälle funnits till jämförelse med förut gällande avtal, har arbetstiden blivit förkortad.

Bestämmelser om giltighetstid finnas i 452 av 1913 års avtal. Giltighetstiden utgjorde:

År	Antal avtal					
	Intill 1 år	1—2 år	2—3 år	3—4 år	4—5 år	över 5 år
1910	71	174	202	47	17	3
1911	65	229	191	62	22	2
1912	21	159	229	199	52	29
1913	49	121	190	62	28	2

Avtalens giltighetstid har, efter vad härav framgår, i genomsnitt varit kortare än år 1912. I jämförelse med åren 1911 och 1910 framträder däremot en avsevärd nedgång i fråga om avtal med en giltighetstid av 2 år och därunder. (Soziale Rundschau.)

Kollektivavtalen i Tyskland år 1914.[1] Den för år 1912 första gången offentliggjorda statistiken över kollektivavtalens utbredning i Tyskland har, trots de rubbningar kriget vållat, kunnat kompletteras med en redogörelse, avseende år 1914. Givet är, att de förhållanden, varunder denna statistik utarbetats, ej kunnat undgå att lämna vissa spår efter sig. Sålunda hava uppgifterna om antalet av avtalen berörda arbetare vid 1914 års slut i åtskilliga fall måst approximeras. Vad som vid denna statistik främst tilldrager sig uppmärksamhet, är emellertid det ovanligt låga antalet under redogörelseårets senare del ingångna avtal. Medan antalet under månaderna augusti—december träffade avtal 1912 och 1913 utgjorde 27 à 28 % av samtliga kollektivavtal under berörda år, uppgick motsvarande tal år 1914 endast till 3 %. Kollektivavtalens utbredning inom olika näringsgrupper framgår av efterföljande tabell:

Näringsgrupper	Antal den 1 jan. 1914			Antal under år 1914			Antal den 1 jan. 1915		
	gällande kollektivavtal	Därav berörda		ingångna kollektivavtal	Därav berörda		gällande kollektivavtal	Därav berörda	
		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare
Jordbruk och skogshantering	98	609	4 056	10	208	717	77	518	3 490
Jord- och stenindustri	683	4 011	63 758	214	1 195	23 609	603	3 681	60 258
Metallindustri	1 876	16 910	207 472	183	2 919	16 738	1 285	16 225	147 503
Kemisk-teknisk industri	67	73	5 878	17	20	3 127	68	74	7 154
Fett- och lysämnesindustri	62	71	3 868	11	13	1 236	61	70	3 933
Textilindustri	192	567	15 685	12	42	2 518	185	453	10 847
Pappersindustri	171	2 372	39 158	29	446	5 178	176	2 278	38 844
Läderindustri	267	5 212	32 655	47	816	3 373	262	5 090	32 254
Trävaruindustri	1 317	18 315	165 550	204	1 984	14 950	1 287	18 322	163 597
Livsmedelsindustri	2 397	11 738	108 988	846	963	20 890	2 270	11 431	108 287
Beklädnadsindustri	751	19 911	142 669	196	7 415	33 979	746	19 881	142 917
Tvätt, bad, frisering	124	2 395	5 993	32	574	1 314	138	2 323	5 940
Byggnadsverksamhet	1 825	41 651	408 462	580	7 232	103 675	1 997	43 622	474 824
Grafisk industri	102	10 272	89 065	5	205	3 819	93	10 298	88 448
Handel	769	2 758	42 561	199	546	11 976	849	2 757	45 165
Transport	386	4 275	54 762	69	1 096	10 460	370	4 665	53 919
Hotell- och restaurangrörelse	264	1 846	7 331	125	336	973	339	1 952	7 600
Musik, teater, m. m.	84	102	786	10	15	196	89	110	793
Summa	10 885	143 088	1 398 597	2 289	26 025	258 728	10 840	143 650	1 395 723

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1914, sid. 120, årg. 1915, sid. 556.

Antalet gällande kollektivavtal och därav berörda arbetare har, efter vad härav framgår, under år 1914 något, om ock obetydligt, minskats. Den verkliga tillbakagången var dock större, än vad tabellen utvisar, enär ett flertal i slutet av år 1913 träffade avtal inom byggnadsindustrien blivit allt för sent registrerade för att kunna införas i detta års statistik. Antalet av kollektivavtal berörda byggnadsarbetare, som vid 1913 års början uppgick till nära 600 000, var ännu vid ingången av år 1914 säkerligen *minst* lika stort som vid slutet av samma år. Även uppgifterna om kollektivavtalens utbredning vid sistnämnda tidpunkt äro emellertid, vad byggnadsindustrien angår, ofullständiga.

En jämförelse mellan de vid 1914 års slut gällande avtalen och avtalsbeståndet vid de två närmast föregående årsskiftena giver, vad avtalens parter beträffar, följande resultat:

	Kollektivavtal, träffade av organisation			
	å båda sidor		endast å arbetarsidan	
Avtal, gällande:	Avtal	Arbetare	Avtal	Arbetare
	%	%	%	%
31 dec. 1912	22·6 (12·4)	65·4 (50·1)	72·8 (82·1)	31·5 (45·3)
31 dec. 1913	18·5 (12·5)	60·8 (49·8)	77·8 (82·8)	35·9 (45·8)
31 dec. 1914	20·9 (13·3)	63·7 (50·6)	75·2 (82·3)	33·9 (46·0)

Siffrorna inom parentes avse kollektivavtalsbeståndet med frånräknande av avtalen inom byggnadsverksamheten. Nämnda grupp innefattar, såsom av sammanställningen framgår, avsevärt flera av arbetsgivarorganisationer ingångna avtal än den egentliga industrien.

Till belysning av kollektivavtalens giltighetsområde har gjorts följande sammanställning:

	Riksavtal		Distriktsavtal		Ortsavtal		Avtal f. ensk. ag.	
Avtal, gällande:	avtal	*arb.*	avtal	*arb.*	avtal	*arb.*	avtal	*arb.*
	%	%	%	%	%	%	%	%
31 dec. 1912 . . .	0·1	*5·2*	14·3	*50·2*	12·9	*18·0*	72·7	*26·6*
31 dec. 1913 . . .	0·1	*5·6*	11·0	*46·4*	11·9	*17·9*	77·0	*30·4*
31 dec. 1914 . . .	0·1	*5·5*	12·9	*49·2*	12·2	*17.3*	74.8	*28·0*

Den i avtalen fastställda arbetstiden (sommartid) framgår av en liknande sammanställning:

	Intill 8½ t.		8½—9 t.		9—9½ t.		9½—10 t.		över 10 t.	
Avtal, gällande:	avtal	*arb.*	avtal	*arb.*	avtal	*arb.*	avtal	*arb.*	avtal	*arb.*
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
31 dec. 1912 . .	3·5	*10·4*	15·9	*27·7*	21·1	*20·6*	46·6	*37·4*	12·9	*4·2*
31 dec. 1913 . .	4·5	*6·0*	16·9	*35·4*	23·1	*20·4*	42·6	*34·5*	12·9	*3·7*
31 dec. 1914 . .	4·7	*6·7*	16·9	*31·0*	23·8	*21·4*	42·8	*37·3*	11·8	*3·6*

Statistiken utvisar någon, om ock obetydlig förkortning av den genomsnittliga arbetstiden.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Strejker, lockouter m. m. —

Arbetsinställelser i Danmark år 1915.[1] Liksom året 1914 kan också år 1915 i Danmark, vad arbetsförhållandena angår, karakteriseras som ett lugnt år. Endast 45 arbetsinställelser inträffade under året mot 44 år 1914 och 74 i medeltal åren 1900—1914. Beträffande 6 arbetsinställelser under år 1915, alla av ringa betydelse, hava närmare uppgifter ej erhållits. Av de övriga 39 berördes 99 arbetsgivare och 1 755 arbetare mot 331 arbetsgivare och 2 687 arbetare 1914. Av

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1908, sid. 150; 1911, sid. 306, 789; 1912, sid. 251, 674; 1913, sid. 665; 1915, sid. 895, 1244.

arbetsinställelserna voro 2 lockouter, 1 hade blandad karaktär och resten var strejker. Av konflikterna varade 20 högst 1 vecka, 9 över 1 vecka men mindre än 1 månad, 4 över 1 månad men mindre än 2 månader, 4 mellan 2 och 3 månader, 1 mellan 3 och 4 månader och 1 omkring 8 månader. De förlorade arbetsdagarna hava beräknats till omkring 32 000 och mistade arbetsförtjänster till 122 000 kr. Av de 39 redovisade arbetskonflikterna berörde 16 Köpenhamn, 1 Köpenhamn jämte en landsortsstad, 20 landsortsstäder och 2 något område på landsbygden.

Som orsak till arbetsinställelserna angåvos i 28 fall intressekonflikter. Av dessa inträdde 6 (omfattande 1 179 arbetare) efter utgången av en avtalsperiod, utan att man lyckats komma överens om nya avtal, i 14 fall funnos förut inga avtal, och i 10 av dessa var huvudorsaken till strejken önskan att framtvinga ett dylikt. I 8 fall ägde avtalsbrott rum. För konflikternas biläggande kom i 2 fall skiljedom och i 3 fall medling till användning. De övriga bragtes till avslutning genom förhandling mellan parterna själva eller deras organisationer.

(Statistiske Efterretninger.)

— Arbetarskyddslagstiftning m. m. —

Fabrikslagstiftning i Japan.[1] Även Japan har nu erhållit en fabrikslag, i det att ett sedan några år tillbaka föreliggande förslag till dylik lagstiftning promulgerats genom en den 3 aug. 1916 utfärdad förordning, genom vilken vittgående reformer på ifrågavarande område genomförts. Lagen avser att ordna förhållandena mellan fabriksägare och arbetare, att reglera arbetstidens utsträckning, bestämma om ersättning och vård vid sjukdom och olycksfall samt att inskränka användandet av barn under 10 år för fabriksarbete. Ett stort antal fabriker av olika slag, såsom alla fabriker tillhörande staten, ammunitionsfabriker etc., äro dock undantagna från lagens tillämpning. Förordningen trädde i kraft den 1 september 1916.

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna tre kvartal utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 159 333 (138 036 under motsvarande tid år 1915). Under samma tid hava 9 877 olycksfall anmälts till anstalten (8 800 år 1915). Till begravningshjälp för 65 dödsfall har utanordnats 3 900 kr. (år 1915 2 640 kr. för 44 dödsfall), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare 305 465 kr. (276 623 år 1915) samt för sjukhjälpsersättningar 280 961 kr. (254 996 år 1915) eller tillsammans 590 326 kr. (534 259 år 1915). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 49 (71 år 1915). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 282 fall (288 år 1915), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 937 fall.

De danska sparkassorna under kristiden. Med anledning av de nuvarande säregna förhållandena har det statistiske departement i Danmark verkställt en undersökning rörande insättningarna i de egentliga sparkassorna den 31 mars 1916.

Av de till ett antal av över 500 uppgående sparkassorna saknas ännu uppgifter för ett 30-tal, men då de sammanlagda insättningarna i dessa år 1915 uppgingo till endast 9 millioner kr., torde desamma utan fara för större misstag kunna anslås till samma belopp år 1916. I nedanstående tabell meddelas de preliminära siffrorna för år 1916 jämte de definitiva för åren 1914 och 1915.

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1911, sid. 587, årg. 1912, sid. 64.

	1914 millioner kr.	1915 millioner kr.	1916 millioner kr.	Ökning 1914—16 %
Köpenhamn	224·4	224·0	239·0	6·5
Landsortsstäderna . . .	522·6	557·2	602·4	15·3
Landsbygden	111·0	119·2	142·1	28·1
Hela riket	858·0	900·4	983·5	14·6

Ökningen av insättningarnas belopp är, som synes, mycket betydlig. Medan förut den årliga ökningen brukat röra sig omkring 25 millioner, utgjorde den 1914—15 42 och 1915—16 icke mindre än 83 mill. kr. De största förut konstaterade ökningarna inträffade åren 1886—87 och 1887—88 med resp. 38 och 40 mill. kr. samt 1911—12 med 41 mill. I förhållande till insättningssumman, som år 1886 utgjorde 326 mill. kr., voro visserligen de båda förstnämnda talen större än de 83 mill. år 1916 i förhållande till insättningssumman då, men de betecknade icke någon verklig ökning av landets förmögenhet, utan härrörde till stor del från konverteringar. Mycket, av vad som dessa år insattes, blev också snart nog uttaget igen.

Tabellens sista kolumn visar den procentiska stegringen under loppet av de båda åren 1914—16. För hela landet utgör denna 15 %, men för sparkassorna på landsbygden icke mindre än 28 %. Sparkassorna i landsortsstäderna uppvisa absolut taget den största stigningen, 80 mill. kr., men procentuellt är den ungefär densamma som för riket i dess helhet. I huvudstaden, där krigsvinsterna i mindre grad kommit sparkassornas kundkrets tillgodo, är ökningsprocenten endast 6½.

(Statistiske Efterretninger.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under augusti 1916. Under augusti fortforo alla viktigare industrier att vara fullt sysselsatta, och en tilltagande brist på arbetskraft gjorde sig märkbar, framförallt inom sådana industrier, som voro sysselsatta med leveranser till staten. I jämförelse med samma månad föregående år var arbetstillgången bättre inom alla industrier med undantag för ett fåtal av kriget ogynnsamt berörda.

I kol- och järn- samt blygruvorna var arbetstillgången fortfarande mycket god. Stenindustrien erbjöd likaledes på det hela taget ganska god sysselsättning. Ehuru tackjärnsindustrien fortfarande hämmades av svårigheten att erhålla råmaterial, erbjöd den god sysselsättning, och flera masugnar voro i verksamhet än för ett år sedan. Vid järn- och stålverken var sysselsättningen fortfarande mycket god. Maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna arbetade liksom förut för högtryck med övertidsarbete i stor utsträckning. En märkbar försämring gjorde sig gällande inom bleck- och stålplåtsindustrierna, beroende på brist på råmaterial, men inom de flesta övriga grenar av metallindustrien utvecklades livlig verksamhet. Bomullsspinnerierna voro fortfarande väl sysselsatta; inom väveribranschen var arbetstillgången ojämn i många distrikt. Båda industrierna ledo av en tilltagande brist på arbetskraft. Ylleindustrien sysselsatte allt användbart folk, men otillräckligheten av den tillgängliga arbetskraften gjorde, att en del maskiner icke kunde hållas i gång. Linneindustrien repade sig i Irland, men visade någon avmattning i Skottland. Sysselsättningen var god inom juteindustrien och ganska god inom silkesindustrien. Skoindustrien var strängt upptagen, och stark efterfrågan på arbetskraft rådde. Inom läderindustrien var läget i stort sett gynnsamt med undantag för vissa specialiteter, som redan föregående månad rapporterat förkortad arbetstid. Inom beklädnadsindustrien var situationen likaledes i allmänhet fördelaktig; hos skrädderierna i London konstaterades dock en med säsongen sammanhängande konjunkturförsämring. De inom byggnadsindustrien anställda arbetarna hade rikliga arbetstillfällen. Inom tegelindustrien var arbetstillgången tämligen god och inom cementindustrien god med mycket övertidsarbete och fortfarande brist på arbetskraft. Inom möbelindustrien var efterfrågan på arbetskraft något större än förut och arbetstillgången tämligen god. Inom övriga grenar av trävaruindustrien var den fortfarande god. Samma omdöme gäller den grafiska industrien och pappers-

industrien. Inom bokbinderibranschen var arbetstillgången god. Sysselsättningen inom glas- och lervaruindustrierna fortfor att vara god på det hela taget. Likaledes var arbetstillgången god inom livsmedelsindustrien med mycket övertidsarbete, framförallt inom marmelad- och fruktkonserveringsindustrierna. Jordbruket hindrades i slutet av månaden genom regn. Detta och den sedvanliga bristen på arbetskraft fördröjde arbetet, men med tillhjälp av kvinnor och militär var dock tillgången på arbetare tillräcklig, för att det nödvändiga arbetet skulle kunna utföras i flertalet distrikt. Arbetstillgången för hamnarbetare och fiskare var i allmänhet rätt god men fortfarande dålig vid en del hamnar på ostkusten. Tillgången på sjömän och eldare för handelsfartyg motsvarade i det närmaste efterfrågan.

Fackföreningar med 949 513 medlemmar rapporterade 3 987 eller 0·4 % såsom arbetslösa vid slutet av augusti månad mot 0·4 % vid slutet av juli och 1·0 % vid utgången av augusti 1915.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under augusti 1916. Läget å arbetsmarknaden hade under augusti i stort sett samma prägel som under de föregående månaderna. I jämförelse med augusti 1915 hade den industriella verksamheten i många avseenden stegrats.

Bergsbruket samt järn- och metallindustrierna voro under augusti lika strängt upptagna som under de närmast föregående månaderna. I jämförelse med juli rådde livligare sysselsättning inom vissa grenar av de kemiska och elektriska industrierna, ävensom inom träindustrien. Beklädnadsindustrien företedde en viss avmattning; en del branscher uppvisade dock livligare verksamhet än under augusti 1915. Inom byggnadsindustrien har visserligen ingen allmän eller avsevärd förbättring gjort sig gällande, men liksom under juli kunde även under augusti inom vissa trakter stegrad verksamhet antecknas.

Av sjukkassornas redovisning för sina den 1 september sysselsatta medlemmar framgår, att sedan den 1 augusti antalet arbetande män minskats med 19 483 eller 0·50 %, under det att de sysselsatta kvinnliga medlemmarna ökats med 24 028 eller 0·67 %. I det hela ökades antalet med 4 545 eller 0·06 %.

Av 806 508 redovisade fackförbundsmedlemmar voro vid augusti månads slut 17 901 eller 2·2 % arbetslösa mot 2·4 % under närmast föregående månad samt resp. 2·6, 22·4 och 2·8 % under augusti månad 1915, 1914 och 1913.

Arbetsförmedlingsstatistikens siffror ådagalägga, att utbudet å såväl manlig som kvinnlig arbetskraft avtagit under augusti. På 100 lediga platser för män kommo 72 arbetssökande mot 77 under juli och på 100 lediga platser för kvinnor 142 arbetssökande mot 154 under närmast föregående månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Arbetsförmedling. —

Den offentliga arbetsförmedlingen i Danmark under verksamhetsåren 1914—15 och 1915—16. Genom en lag av den 29 april 1913, som trädde i kraft den 1 juli samma år, föreskrevs, att Köpenhamns offentliga arbetsförmedlingsanstalt skulle verka som centralanstalt för hela landet.[1] Samtidigt bestämdes, att finansåret (1 april—31 mars) skulle vara anstaltens räkenskaps- och berättelseår i stället för såsom förut kalenderåret.

Sammanlagt antecknades å anstalten under räkenskapsåret 1915—16 87 115 arbetssökande mot 85 404 året 1914—15. Att märka är emellertid, att dessa siffror icke äro jämförliga med föregående års. Utom den frivilliga anmälningen, som verkställes av den arbetssökande personligen, kommer nämligen under de båda sista åren även en obligatorisk, som verkställes av den arbetslöshetskassa, av vilken han är medlem.

Personligen anmälde sig 1915—16 38 964 arbetssökande mot 43 780 året 1914—15. Härav voro året 1915—16 20 197 män och 18 767 kvinnor samt år 1914—15 26 121 män och 17 659 kvinnor. Genom arbetslöshetskassorna anmäldes 1915—16 48 151 arbetssökande, av vilka 45 105 män och

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1913, sid. 420 och 940 samt årg. 1914, sid. 1282.

3 046 kvinnor. Motsvarande tal föregående år voro 41 624 samt 37 834 och 3 790 resp. Ehuru den obligatoriska anmälningen av arbetslöshetskassornas medlemmar började först i augusti 1914, uppvisar således året 1914—15 ett nästan lika stort antal arbetssökande som 1915—16.

Från arbetsgivarna ingingo år 1915—16 anmälningar om 32 423 lediga platser mot 28 167 året 1914—15. Under förstnämnda år förmedlades 21 259 manliga och 16 662 kvinnliga platser eller sammanlagt 37 921 och under år 1914—15 19 456 platser för män och 14 317 platser för kvinnor eller tillsammans 33 773 platser.

Av de tillsatta platserna kommo 1 440 år 1915—16 och 1 116 år 1914—15 på orter utom Köpenhamn.

(Centralarbejdsanvisningskontorets virksomhed 1915—16.)

— Bostadsförhållanden. —

Bostadshyror i Danmarks provinsstäder år 1916. Vid folkräkningen år 1911 inhämtades för första gången upplysningar rörande bostads- och hyresförhållandena i Danmarks provinsstäder. Även vid folkräkningen den 1 februari 1916 inhämtades bostadsstatistiska uppgifter rörande lägenheternas rumsantal och hyrornas storlek.

En redogörelse för den sålunda verkställda bostadsräkningen lämnas i den nyligen av det statistiske departement utgivna publikationen »Huslejen i Provinsbyerne».

Folkmängden i de 74 landsortsstäder, som undersökningen omfattade, utgjorde den 1 februari 1916 604 203 personer och de räknade lägenheternas antal 156 178, därav 138 946 egentliga bostadslägenheter och 17 232 s. k. »blandade» lägenheter, d. v. s. lägenheter, som jämväl inrymma lokaler för innehavarens yrkesutövning. För samtliga orter utgör genomsnittsantalet boende per lägenhet 3·9. Motsvarande siffra för år 1911 utgjorde 4·0, varav synes framgå, att lägenhetsbeståndets tillväxt fullt motsvarar folkmängdstillväxten. Härutinnan gestalta sig förhållandena dock väsentligt olika i olika städer.

De egentliga bostadslägenheternas fördelning efter rumsantal i samtliga landsortsstäder framgår av följande uppställning:

Lägenhetskategorier:	1 rum	2 rum	3 rum	4 rum	5 rum	6 rum	7 rum	8 o. fl. rum	Tillsammans
Antal lägenheter i % av samtliga { år 1916	6·0	38·0	32·1	11·8	5·3	2·9	1·7	2·2	100·0
Antal lägenheter i % av samtliga { » 1911	6·5	37·5	30·5	12·0	5·5	3·3	1·9	2·8	100·0

Tvårumslägenheterna äro sålunda talrikast representerade, därnäst komma trerumslägenheterna. Tillsammans utgöra dessa båda kategorier icke mindre än sju tiondelar av hela bostadsbeståndet. Sistnämnda procenttal har ökats sedan år 1911, varav framgår, att byggnadsverksamheten under senaste femårsperioden företrädesvis varit inriktad på produktionen av ifrågavarande båda slag av lägenheter.

Undersökningen visar även, att ju större en stad är, desto större är även relativa antalet smålägenheter. För 10 städer med mer än 15 000 invånare uppgingo 1- och 2-rumslägenheterna till 48·1 % av samtliga; för 31 städer med en folkmängd om 4 000—15 000 invånare till 43·2 % och för 33 städer med en folkmängd, understigande 4 000 invånare, till 31·8 %.

För samtliga landsortsstäder hava inemot 30 % av lägenheterna varit bebodda av ägaren. Denna siffra växlar mycket allt efter städernas och lägenheternas storlek. För större städer med mer än 15 000 invånare befunnos blott c:a 18 % av familjerna bebo egna lägenheter; för städer med mindre än 4 000 invånare är däremot så förhållandet med över hälften. Av 1-rumslägenheterna äro blott 8 % bebodda av ägaren; av lägenheter om 8 eller flera rum omkring 60 %.

Den s. k. ledighetsprocenten, d. v. s. förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden, utgjorde för samtliga landsortsstäder 2·7 %. Relativt talrikast äro de outhyrda lägenheterna i kategorien 1 rum, 8·6 %, oaktat denna grupp nu är jämförelsevis fåtaligare representerad än år 1911. Härav torde man kunna draga den slutsatsen, att man i landsortsstäderna allt mer och mer övergiver denna minsta lägenhetstyp. Även för tvårumslägenheter är ledighetsprocenten jämförelsevis hög, 3·1 %, medan för samtliga större kategorier siffran ifråga understiger 2·0 %.

En översikt över årsmedelhyrorna för lägenheter av olika storlek lämnas i följande uppställning:

		Större städer (15 000 inv. och däröver)	Medelstora städer (4 000—15 000 inv.)	Mindre städer (under 4 000 inv.)	Samtliga landsortsstäder
Årsmedelhyra (i kr.) för lägenheter om	1 rum	78	70	62	**74**
	2 »	170	136	114	**152**
	3 »	256	218	174	**230**
	4 »	366	304	218	**312**
	5 »	482	400	282	**408**
	6 »	598	498	358	**510**
	7 »	718	596	448	**622**
	8 o. fl. rum	1 004	834	636	**862**
	Samtliga lägenheter	**258**	**228**	**196**	**238**

Såsom ett enkelt uttryck för skillnaden i bostadshyror emellan olika storleksgrupper av städer må anföras, att bostadshyrorna i de medelstora städerna visat sig vara 21 % och i de större städerna 54 % högre än i de mindre städerna.

Såsom belysande för hyresfrågans läge i de tio största landsortsstäderna hava desamma i nedanstående tablå ordnats efter fallande årsmedelhyra för de tre viktigaste lägenhetskategorierna:

2-rumslägenheter	Kr.	3-rumslägenheter	Kr.	4-rumslägenheter	Kr.
Aarhus	196	Aarhus	288	Aarhus	410
Esbjerg	186	Aalborg	276	Aalborg	384
Aalborg	178	Esbjerg	262	Esbjerg	380
Fredericia	164	Fredericia	256	Randers	362
Randers	162	Randers	250	Odense	356
Odense	160	Odense	248	Fredericia	354
Horsens	152	Horsens	238	Horsens	354
Helsingør	146	Kolding	226	Vejle	328
Vejle	140	Vejle	222	Kolding	310
Kolding	140	Helsingør	220	Helsingør	300

För samtliga lägenheter över huvud taget har hyran under senaste femårsperiod ökats med c:a 8 %. För de vanligast förekommande lägenheterna om 2 à 3 rum når hyresstegringen upp till 10 %, medan 1-rumslägenheter i allmänhet icke alls synas hava stigit i pris.

Koloniträdgårdar i Stockholm. Föreningen Koloniträdgårdar i Stockholm har med anledning av sin tioåriga tillvaro år 1916 utgivit en berättelse över sin verksamhet under den tilländalupna tioårsperioden. Nedanstående uppgifter äro hämtade ur denna berättelse.

År 1914 funnos koloniträdgårdsanläggningar i 26 svenska städer. Antalet trädgårdslotter uppgick till 8 352 i 24 av dessa städer — för tvenne förelågo inga uppgifter. Största antalet lotter i samma stad eller 2 032 kom på Stockholm, det därnäst största eller 1 704 på Malmö. I förhållande till folkmängden uppvisade Landskrona det högsta antalet med en lott på var sextonde invånare. I de fyra största städerna kom en lott på följande antal: Stockholm 185, Göteborg 334, Malmö 54 och Norrköping 569.

År 1916 hade antalet trädgårdslotter i Stockholm vuxit till 3 015. Lägger man därtill de i förstäderna för där boende ordnade planteringslanden, vilka delvis äro anlagda som koloniträdgårdar, blir antalet betydligt över 3 000.

I Stockholm vann koloniträdgårdsidén insteg under åren närmast efter sekelskiftet. De första mera betydande anläggningarna kommo till stånd år 1904 å Djurgården, där K. Djurgårdsförvaltningen upplåtit mark vid Värtan. Följande år upplåts ett nytt område å Djurgården vid Sö-

derbrunn. Större fart fick rörelsen, sedan föreningen Koloniträdgårdar i Stockholm grundats i syfte att befordra densamma. Föreningen har övertagit ovannämnda koloniträdgårdar och anlagt nya å olika platser i huvudstadens omgivningar. År 1916 funnos 9 under föreningens ledning stående koloniträdgårdsområden i Stockholm, nämligen vid Eriksdalslunden, Barnängen, Enskede Dalen, Fredhäll, Alvik, Stora Mossen, Söderbrunn, Värtan och Fiskartorpet. Marken tillhör å de flesta områden utom Djurgården Stockholms stad, i ett fall frimurarebarnhuset och i ett evangeliska fosterlandsstiftelsen. Arealen utgjorde 332 280 kvm. och antalet lotter 1 382.

Föreningen arrenderar jorden av markägarna och anlägger vattenledning och huvudvägar, uppför redskapsbodar, anordnar sopkast m. m. I vissa fall har staden anlagt vägar och vattenledning, varpå föreningen amorterar kostnaderna. I anläggningskostnader hade föreningen utbetalt kr. 44 027·06, vilket utgör kr. 35·68 per lott eller 15 öre per bruttokvadratmeter. År 1915 utgjorde föreningens kostnader för underhåll av anläggningarna kr. 603·57 eller i genomsnitt 44 öre per lott samt arrende och driftsutgifter kr. 9 175·73 eller kr. 6·64 per lott.

Föreningen uthyr eller utarrenderar de i lotter skiftade områdena till personer ur de mindre bemedlade klasserna. Varje lott upptager å de äldre koloniträdgårdarna c:a 200 kvm., å de nyare 250 à 300 kvm. I hyra eller arrende betalade kolonisterna före år 1915 5 öre per kvm. och år. Vid överlåtelse efter 1915 å de äldre områdena får den nytillträdande betala 6 öre per kvm.; å alla områden anlagda år 1915 eller senare erläggas 5 öre per kvm. under det första brukningsåret samt därefter 6 öre årligen. Före år 1914 betalade kolonisterna en vattenavgift av 75 öre till 1 kr. per lott, men sedan föreningen åsamkats förlust på grund av den stora vattenåtgången under den heta sommaren 1914, får vattnet numera betalas direkt av kolonisterna.

Lottinnehavaren förbinder sig vid tillträdet att ej låta lotten ligga obegagnad samt att använda den till trädgårdsanläggning. Beträffande den nya kolonien å Mossen i Bromma stadgas, att endast en tredjedel av lotten får upptagas av samma växtart från och med år 1918. Från och med år 1916 har Stockholms stads livsmedelsnämnd anställt en av staden avlönad trädgårdskonsulent, som skall stå kolonisterna till tjänst med undervisning i trädgårdsskötsel, konservering och tillagning av trädgårdsprodukter.

Med markägarens tillstånd få lotterna i allmänhet bebyggas med stuga eller lusthus, som dock får uppföras endast efter av föreningen godkänd ritning å bestämd plats å lotten ävensom målas blott i av föreningen gillad färg. Stugorna böra vara »mindre, ej beboeliga lusthus», men då dessa å vissa områden kommit att mer och mer användas såsom sommarstugor, där familjen slår sig ned under den varmaste årstiden, hava kolonisterna gjort framställningar att få bygga större stugor. Under senare tid har ock föreningen utverkat tillstånd av några markägare för kolonisterna att uppföra stugor om högst 14 kvm:s storlek, varav 12 à 12·5 intäckt, resten öppen kvist eller veranda. För att tillhandagå kolonisterna med råd och anvisningar vid stugornas uppförande har föreningen å varje område anställt en ingenjör eller arkitekt. Ritningar till ett antal enkla typer tillhandahållas kolonisterna för en billig penning. Vid uppförande av lusthus skall första året planteras minst ett fruktträd eller en högväxande prydnadsbuske på ett avstånd av högst 2 meter från lusthuset.

— Nykterhetsrörelsen. —

Statens alkoholistanstalt å Venngarn. Kungl. Maj:t har förordnat t. f. landshövdingen i Stockholms län M. R. Sahlin att för en tid av fyra år, räknat från och med den 1 augusti 1916, vara ordförande i styrelsen för statens alkoholistanstalt å Venngarn samt häradshövdingen J. Linders, docenten O. V. Kinberg, friherre J. L. W. Stjernstedt å Tislinge och arkitekten D. Lundegårdh att under samma tid vara ledamöter i nämnda styrelse.

— Arbets- och löneförhållanden m. m. —

Utländsk arbetskraft för sockerbetsodlingen i Skåne. I skrivelse till Kungl. Maj:t av den 21 juni 1916 hade Skånska lantmännens arbetsgivarförening i Malmö, med förmälan att tillräcklig arbetskraft för sockerbetsodlingen i Skåne icke kunde inom landet uppbringas, hemställt om träffande av anstalter för att möjliggöra införande till riket av 800 galiziska arbetare ävensom om tillstånd att utföra nödig proviant för arbetarnas underhåll under resor från Österrike till Sverige.

Sedan utlåtanden i ärendet avgivits av medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, lantbruksstyrelsen och statens livsmedelskommission, har Kungl. Maj:t den 14 augusti 1916 avslagit den gjorda framställningen.

Småbruks- och egnahemsrörelsen i Norge. För att stödja den norska småbruks- och egnahemsrörelsen upprättades år 1903 »Den norske arbeiderbruk- og boligbank». Det norska socialdepartementet har i en den 31 maj 1916 dagtecknad publikation avgivit en ingående berättelse över bankens verksamhet under den första tioårsperioden av dess tillvaro samt angående låntagarnas ekonomiska förhållanden.

Den 30 juni 1915 hade banken utlånat omkring 40 millioner kr., varav cirka 3 millioner voro återbetalda. Lånens antal utgjorde 27 690, varav 15 895 för småbruks- och 11 795 för egnahemsändamål. Antalet låntagare var något mindre, då somliga hade mer än ett lån. De högsta lånebeloppen utgjorde 2 700 kr.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Augusti månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under augusti månad.

Översikt av verksamheten under *augusti* månad år 1916.

Augusti	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 670	2 519	1 917	1 979	2 575	1 320	4 649	5 094	3 237
Stockholms län	1 751	1 670	1 103	147	391	86	1 898	2 061	1 189
Uppsala län	894	865	549	250	347	185	1 144	1 212	734
Södermanlands län	807	1 075	634	311	423	175	1 118	1 498	809
Östergötlands län	1 416	1 428	884	827	817	411	2 243	2 245	1 295
Norrköping	581	472	372	319	295	163	900	767	535
Jönköpings län	330	350	191	206	208	96	536	558	287
Kronobergs län	59	59	38	75	77	42	134	136	80
Norra Kalmar län	74	102	43	72	106	45	146	208	88
Södra Kalmar län	93	96	78	95	79	30	188	175	108
Gottlands län	58	50	26	39	59	24	97	109	50
Blekinge län	309	333	205	373	303	199	682	636	404
Kristianstads län	416	490	336	350	379	194	766	869	530
Malmöhus län: Malmö	964	838	558	923	737	540	1 887	1 575	1 098
Malmöhus län: Lund	235	189	126	132	148	57	367	337	183
Malmöhus län: Landskrona	184	161	113	65	49	35	249	210	148
Malmöhus län: Hälsingborg	421	291	204	258	239	137	679	530	341
Malmöhus län: Ystad	96	76	59	168	87	50	259	163	109
Malmöhus län: Trälleborg	127	178	110	48	57	31	175	235	141
Malmöhus län: Eslöv	175	145	114	59	48	33	234	193	147
Malmöhus län: Skurup	100	100	80	42	65	33	142	165	113
Hallands län	170	249	121	113	139	92	283	388	213
Göteb. o. Bohus län	134	178	117	132	221	85	266	399	202
Göteborg	1 774	1 766	1 527	840	1 119	726	2 614	2 885	2 253
Älvsborgs län	232	318	159	38	111	29	270	429	188
Skaraborgs län	243	295	184	105	150	74	348	445	258
Värmlands län	92	142	84	89	183	72	181	325	156
Örebro län	406	669	286	261	332	177	667	1 001	463
Västmanlands län	541	781	282	246	455	160	787	1 236	442
Kopparbergs län	188	356	144	120	142	76	308	498	220
Gävle stad och län	458	536	380	112	143	73	570	679	453
Västernorrlands län	222	333	193	94	112	50	316	445	243
Jämtlands län	166	302	143	88	140	86	254	442	229
Västerbottens län	95	268	33	201	171	75	296	439	108
Norrbottens län	111	644	91	112	126	84	223	770	175
Tillsammans aug. 1916	16 592	18 324	11 484	9 284	11 033	5 745	25 876	29 357	17 229
» juli 1916	*13 429*	*16 878*	*10 238*	*6 899*	*7 871*	*4 281*	*20 328*	*24 749*	*14 519*
» aug. 1915	16 151	13 116	9 806	11 298	9 356	5 517	27 449	22 472	15 323
» » 1914	16 564	11 685	9 032	10 579	8 789	5 191	27 143	20 474	14 223
» » 1913	11 944	10 902	7 828	7 511	9 387	4 522	19 455	20 289	12 350

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 25 876 ansökningar om arbete, varav 16 592 av män och 9 284 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 29 357 lediga platser, nämligen 18 324 för män och 11 033 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 17 229, av vilka 11 484 besattes med män och 5 745 med kvinnor.

I jämförelse med augusti 1915 innebär detta en ökning av antalet tillsatta platser med 1 906 (12·4 %). Enbart å manliga avdelningen utgjorde ökningen 1 678 samt å kvinnliga avdelningen 228. Det förbättrade totalresultatet torde dels bero på den ovanligt goda arbetstillgången under augusti månad detta år, dels ock på ökat förtroende för den offentliga arbetsförmedlingen. Antalet arbetssökande har något ökats å den manliga avdelningen i jämförelse med augusti 1915, men däremot betydligt minskats å den kvinnliga.

Vid jämförelse med juli månad innevarande år framträder en ökning av antalet såväl ansökningar om arbete som lediga och tillsatta platser. Relationen mellan lediga och tillsatta platser är oförändrad.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Ett överskott av lediga platser utöver tillgången å arbetssökande har liksom under föregående månad förefunnits ej blott inom jordbruk och närstående yrkesgrupper, utan även inom industri, hantverk o. d.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	6 655	9 253	4 996	811	1 450	531	**7 466**	**10 703**	**5 527**	70	52
II. Gruvdrift och malmförädling	78	195	71	—	—	—	**78**	**195**	**71**	40	36
III. Industri och hantverk m. m.	3 753	4 047	2 663	621	566	358	**4 374**	**4 613**	**3 021**	95	65
IV. Handel och samfärdsel	1 897	1 762	1 082	1 264	1 377	688	**3 161**	**3 139**	**1 770**	101	56
V. Husligt arbete	9	1	1	6 353	7 585	4 143	**6 362**	**7 586**	**4 144**	84	55
VI. Allmän och litterär verksamhet	31	50	34	52	34	15	**83**	**84**	**49**	99	58
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	4 169	3 016	2 637	183	21	10	**4 352**	**3 037**	**2 647**	143	87
Summa för aug. 1916	**16 592**	**18 324**	**11 484**	**9 284**	**11 033**	**5 745**	**25 876**	**29 357**	**17 229**	88	59
» » » 1915	16 151	13 116	9 806	11 298	9 356	5 517	27 449	22 472	15 323	122	68
» » » 1914	16 564	11 685	9 032	10 579	8 789	5 191	27 143	20 474	14 223	133	69
» » » 1913	11 944	10 902	7 828	7 511	9 387	4 522	19 455	20 289	12 350	96	61

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	Aug. 1915	Juli 1916	Aug. 1916	Aug. 1915	Juli 1916	Aug. 1916
Män	111	51	*72*	70	45	*54*
Kvinnor	79	43	*56*	47	44	*37*
Tillsammans	**105**	**50**	*70*	**66**	**45**	*52*
Övriga näringsgrenar						
Män	133	97	*110*	79	70	*72*
Kvinnor	127	94	*88*	61	56	*54*
Tillsammans	**130**	**96**	*99*	**69**	**64**	*63*
Samtliga yrkesgrenar						
Män	123	80	*91*	75	61	*63*
Kvinnor	121	88	*84*	59	54	*52*
Tillsammans	**122**	**82**	*88*	**68**	**59**	*59*

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 88 ansökningar om arbete, gentemot 82 ansökningar under näst föregående månad och 122 under augusti 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under denna såväl som näst föregående månad 59; motsvarande tal för augusti 1915 var 68. Såsom av den å sid. 990 anförda sammanställningen framgår, har antalet ansökningar om arbete i förhållande till antalet lediga platser inom jordbruket varit större än under flertalet föregående månader innevarande år, men avsevärt mindre än under augusti månad de tre föregående åren. Vad övriga näringsgrenar beträffar, uppvisar augusti något större tillgång å arbetskraft än maj och juli 1916, men mindre än april och juni; antalet arbetssökande har i förhållande till antalet lediga platser ävenledes varit något knappare än under augusti 1913 och mycket mindre än samma månad 1914 och 1915.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 450 platser, varav 2 037 manliga och 413 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 2 101, 1 698 och 403 samt under nästlidna månad resp. 1 801, 1 455 och 346. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**73**	**23**	**16**	**1 145**	**1 552**	**943**	**770**	**818**	**522**
Därav kvinnor	6	15	13	40	131	30	85	135	69
II. Gruvdrift och malmförädling	—	**5**	**3**	—	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**15**	**24**	**20**	**36**	**46**	**41**	**5**	**17**	**5**
Därav kvinnor	3	5	4						
B Metall- och maskinindustri	**321**	**169**	**107**	**40**	**15**	**4**	**13**	**7**	**5**
Därav kvinnor	20	28	16	1	—	—			
C Trävaruindustri	**41**	**35**	**13**	**25**	**26**	**20**	**3**	**3**	**2**
Därav kvinnor	5	2	1						
D Byggnadsverksamhet	**482**	**531**	**412**	**153**	**88**	**69**	**15**	**59**	**30**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**13**	**19**	**11**	**5**	**1**	**1**	**1**	—	—
Därav kvinnor	5	4	3						
F Textilindustri	**9**	**4**	**2**	**2**	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor	7	3	1						
G Beklädnadsindustri	**114**	**94**	**62**	**7**	**2**	**2**	**4**	**1**	**1**
Därav kvinnor	101	84	61	1	—	—	2	—	—
H Närings- o. njutningsämnesindustri	**103**	**54**	**34**	**16**	**10**	**4**	**14**	**21**	**4**
Därav kvinnor	53	39	27	3	4	1	3	8	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**14**	**38**	**31**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	9	27	22						
J Trämasse- o. pappersindustri	**19**	**42**	**21**	**3**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	15	38	21						
K Grafisk industri	**9**	**2**	**1**	**1**	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor	1	2	1						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**63**	**102**	**90**	**13**	**4**	**4**	**9**	**7**	**5**
Därav kvinnor	4	1	—						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**98**	**29**	**17**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	50	18	11						
B Butiks- och magasinspersonal	**276**	**260**	**189**	**13**	**2**	—	**7**	**5**	**2**
Därav kvinnor	81	62	24	3	—	—	2	2	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**192**	**310**	**126**	**25**	**30**	**13**	**8**	**21**	**12**
Därav kvinnor	162	284	113	16	24	8	8	21	12
D Landtransport	**292**	**407**	**187**	**19**	**4**	**2**	**18**	**16**	**9**
Därav kvinnor	28	34	7				4	5	3
E Vattentransport	**108**	**28**	**18**	**27**	**13**	**10**	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**12**	**18**	**9**	**1**	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	15	8						
V. Husligt arbete	**1 384**	**1 888**	**977**	**83**	**232**	**47**	**146**	**176**	**100**
Därav kvinnor	1 384	1 888	977	83	232	47	146	176	100
VI. Allmän och litterär verksamhet	**46**	**45**	**26**	**3**	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor	31	9	4						
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**965**	**967**	**915**	**280**	**36**	**29**	**128**	**61**	**37**
Därav kvinnor	11	17	6						
Summa för augusti månad år 1916	**4 649**	**5 094**	**3 237**	**1 898**	**2 061**	**1 189**	**1 144**	**1 212**	**734**
Därav kvinnor	1 979	2 575	1 320	147	391	86	250	347	185
» » » månad år 1915	5 010	3 989	2 793	1 250	963	602	969	1 040	667
Därav kvinnor	2 522	1 973	1 089	84	156	37	256	323	193

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
723	1 037	570	326	239	214	1 297	1 359	838	172	240	87	32	51	31	97	149	63	I.
89	135	63	11	20	16	159	181	98	19	40	11	4	6	1	13	35	6	
—	6	2	—	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	1	1	5	10	5	7	4	4	28	49	42	2	1	1	2	1	1	*A*
14	9	7	31	29	22	18	18	9	22	16	12	3	2	2	5	5	4	*B*
2	3	2	14	9	4	7	7	2	11	2	2	1	—	—	2	4	1	*C*
						1	—	—										
6	15	8	26	55	46	17	75	29	8	19	8	2	7	1	11	28	24	*D*
—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
						—	1	—										
2	1	1	79	20	13	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	1	1	35	11	9	5	—	—										
—	—	—	9	4	4	14	1	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	*G*
			6	4	4	14	1	1				1	1	1				
3	3	2	24	10	9	23	19	7	12	4	2	1	3	3	6	3	2	*H*
1	2	1	14	7	7	19	14	5	4	2	2	1	3	3	5	2	1	
—	—	—	4	3	1	—	2	—	13	1	1	1	1	1	19	17	17	*I*
			—	1	—	—	2	—	5	—	—	1	1	1	6	6	6	
1	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	3	—	*J*
									1	—	—							
—	—	—	3	1	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			—	1	1													
28	25	18	10	5	3	8	4	—	5	—	—	1	1	1	5	11	11	*L*
7	4	4	—	2	2													
																		IV.
—	—	—	1	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
						1	—	—	2	—	—							
7	4	3	19	18	8	12	10	9	9	1	1	2	1	1	4	1	—	*B*
6	3	2	9	7	4	9	4	4	3	—	—	1	1	1	4	—	—	
7	9	7	20	30	17	44	79	34	17	11	10	5	11	2	12	16	11	*C*
5	5	5	19	28	17	44	78	34	14	9	8	5	10	1	11	14	10	
13	9	6	22	46	20	74	40	28	16	6	4	5	2	2	12	6	4	*D*
10	1	1	3	9	7	41	13	13	1	1	—				1	1	1	
2	9	9	17	10	7	7	21	17	1	2	1	—	—	—	2	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2	—	—	—	—	—	—	*F*
192	270	97	66	205	96	510	512	250	155	156	75	62	55	34	127	127	51	V.
192	270	97	66	205	96	510	512	250	155	156	75	62	55	34	127	127	51	
1	2	1	—	2	2	8	14	9	2	—	—	—	—	—	—	—	—	VI.
1	2	1				8	7	2	2	—	—							
117	95	75	220	71	63	182	76	57	60	45	40	16	—	—	29	12	7	VII.
			156	—	—	16	4	4										
1 118	1 498	809	900	767	535	2 243	2 245	1 295	536	558	287	134	136	80	334	383	196	
311	423	175	319	295	163	827	817	411	206	208	96	75	77	42	167	185	75	
1 208	1 191	770	1 059	704	518	2 464	1 872	1 209	584	514	305	146	132	65	400	360	211	
328	361	167	365	321	174	924	722	408	221	191	112	107	101	53	177	174	94	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö- Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	42	47	23	125	162	86	357	460	276	159	244	154
Därav kvinnor	3	6	—	52	75	34	67	125	39	21	22	13
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	26	30	26	1	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	3	3	—	46	18	18	21	42	28	12	30	9
B Metall- och maskinindustri	—	1	—	15	28	9	6	4	1	73	83	39
Därav kvinnor										7	15	15
C Trävaruindustri	—	—	—	3	3	1	1	2	—	5	21	2
Därav kvinnor										4	—	—
E Byggnadsverksamhet	—	—	—	23	93	71	19	29	15	118	149	73
D Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—
Därav kvinnor										7	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	2	1
Därav kvinnor										7	—	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	1	5	3	3	2	1	43	39	23
Därav kvinnor				1	5	3	3	2	1	37	34	23
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	—	1	1	9	8	4	46	22	11
Därav kvinnor				—	1	1	3	6	3	32	21	11
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	1	1	1	—	—	—	—	1	1	6	2	2
Därav kvinnor										1	1	1
J Trämasse- o. pappersindustri	5	1	—	—	1	1	—	—	—	2	8	6
Därav kvinnor										2	8	6
K Grafisk industri	—	—	—	2	—	—	—	—	—	3	—	—
Därav kvinnor										2	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	18	8	8	2	6	3	107	32	27
Därav kvinnor				1	1	1				15	9	8
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58	15	11
Därav kvinnor										34	6	4
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	12	3	1	7	—	—	110	17	10
Därav kvinnor				7	2	1	6	—	—	66	8	5
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	4	4	3	25	19	18	42	38	31	45	55	26
Därav kvinnor	3	3	2	25	18	17	36	31	26	41	52	25
D Landtransport	4	1	—	21	11	4	7	11	10	197	159	108
Därav kvinnor				2	—	—	1	2	2	78	99	67
E Vattentransport	—	—	—	16	2	2	4	—	—	33	8	8
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	3
V. Husligt arbete	33	49	22	285	201	142	234	213	123	567	461	361
Därav kvinnor	33	49	22	285	201	142	234	213	123	567	460	360
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	1	—	—	—	—	—	1	1	2	2	2
Därav kvinnor	—	1	—							2	2	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	5	1	1	90	81	39	28	22	10	268	222	222
Summa för augusti månad år 1916	97	109	50	682	636	404	766	869	530	1 887	1 575	1 098
Därav kvinnor	39	59	24	373	303	199	350	379	194	923	737	540
» » » månad år 1915	120	115	52	949	482	346	842	677	531	2 410	1 299	1 061
Därav kvinnor	37	58	16	398	250	159	388	269	191	1 341	673	533

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
143	165	111	536	694	433	99	176	80	86	147	80	83	121	48	35	162	88	I.
11	13	7	72	133	39	11	22	9	9	21	4	28	34	2				
14	14	14	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	II.
																		III.
11	11	11	24	31	20	16	7	4	44	28	27	5	—	—	5	19	14	*A*
12	10	3	24	19	10	8	22	10	156	88	64	—	—	—	11	14	5	*B*
									1	—	—							
9	1	1	1	5	—	2	5	2	50	59	52	—	1	—	—	3	—	*C*
53	20	11	48	81	54	5	25	9	100	220	195	5	6	4	65	65	34	*D*
3	3	3	3	5	4	2	—	—	5	11	5	—	—	—	1	1	1	*E*
1	3	3	2	2	2	1	—	—										
5	3	1	3	6	1	3	—	—	27	12	8	1	—	—	—	—	—	*F*
5	3	1	1	5	—	2	—	—	10	6	2							
14	1	—	13	4	1	2	—	—	26	24	13	—	—	—	4	2	4	*G*
7	1	—	8	3	1	1	—	—	16	13	7				4	25	4	
23	6	4	20	3	2	2	5	4	62	50	33	2	5	—	6	12	1	*H*
12	6	4	2	—	—	1	4	4	24	19	9	—	1	—	1	2	—	
3	14	12	—	2	1	1	3	2	12	26	25	2	—	—	—	—	—	*I*
									2	1	—							
—	1	—	—	—	—	1	8	6	11	25	17	4	41	41	2	5	2	*J*
—	1	—							3	8	4	4	20	20	1	1	1	
1	—	—	1	—	—	1	—	—	10	3	2	—	—	—	—	—	—	*K*
									1	—	—							
8	9	7	17	13	11	2	2	2	14	8	6	1	1	1	6	7	2	*L*
1	—	—																
																		VI.
4	1	—	1	—	—	2	—	—	18	19	15	1	—	—	—	—	—	*A*
			1	—	—				1	1	1							
17	4	1	9	10	4	1	4	3	94	110	89	6	2	—	—	—	—	*B*
8	3	—	5	1	1	—	1	1	36	9	5	1	—	—				
31	54	23	12	19	14	6	6	5	39	90	16	10	28	8	2	16	3	*C*
29	51	21	9	16	12	4	6	5	31	83	11	9	28	8	2	15	3	
59	35	18	85	18	17	24	15	12	104	206	135	13	8	4	5	3	—	*D*
25	7	5	31	4	4	6	7	7	11	12	9	9	4	4				
32	16	15	14	—	—	1	—	—	101	156	151	1	—	—	1	4	1	*E*
—	—	—	—	—	—	—	5	4	3	7	5	1	—	—	—	—		*F*
159	151	96	387	290	180	87	98	65	693	946	674	80	134	51	30	68	21	V.
159	151	96	378	290	180	87	98	65	693	946	674	80	134	51	30	68	21	
1	—	—	1	—	—	—	1	1	12	2	2	1	—	—	—	—	—	VI.
						—	1	1	2	—	—	1	—	—				
77	11	10	221	103	89	18	6	4	947	648	639	50	52	45	96	25	12	VII.
679	530	341	1 426	1303	841	283	388	213	2 614	2 885	2 253	266	399	202	270	429	188	
258	239	137	509	454	239	113	139	92	840	1 119	726	132	221	85	38	111	29	
883	418	318	1 558	969	765	343	349	235	2 512	2 539	2 142	287	317	157	222	220	75	
411	201	133	623	369	246	156	139	106	916	984	731	113	150	40	22	56	16	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	216	270	163	46	77	41	255	458	160	351	761	208
Därav kvinnor	15	24	15	4	14	4	34	71	19	33	145	19
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	8	2	1	20	3	6	27	7
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	15	21	15	7	14	12	5	—	—	4	3	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	4	5	4	—	8	—	19	86	16	27	20	16
C Trävaruindustri	—	—	—	—	—	—	7	8	4	2	2	1
D Byggnadsverksamhet	4	6	3	4	4	2	22	47	18	29	36	27
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	22	4	3	2	1	1
Därav kvinnor							6	1	1	2	1	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	12	12	7	1	1	—	8	1	1	8	20	6
Därav kvinnor	8	8	4	1	—	—	4	—	—	1	10	4
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	13	6	6	9	6	—
Därav kvinnor							—	4	4			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Därav kvinnor										—	1	1
B Butiks- o. magasinspersonal	3	3	2	1	1	1	18	—	—	11	4	4
Därav kvinnor	3	2	2				6	—	—	6	2	2
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	6	8	6	7	14	5	15	20	14	15	36	19
Därav kvinnor	6	8	6	7	13	4	13	18	12	15	36	19
D Landtransport	5	2	1	2	9	1	14	11	9	23	16	9
Därav kvinnor							1	4	2	1	2	—
E Vattentransport	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—
F Handel- och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	73	108	47	77	155	64	197	232	138	187	258	114
Därav kvinnor	73	108	47	77	155	64	197	232	138	187	258	114
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	1	—	—	2	1	1	—	—
Därav kvinnor				—	1	—	—	2	1	1	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	10	10	10	35	33	28	68	106	90	110	45	29
Summa för augusti månad år 1916	348	445	258	181	325	156	667	1 001	463	787	1 236	442
Därav kvinnor	105	150	74	89	183	72	261	332	177	246	455	160
» » » månad år 1915	335	398	218	223	313	166	771	880	478	1 012	1 012	553
Därav kvinnor	116	145	67	117	194	83	330	335	171	346	426	212

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
72	133	60	39	142	65	8	72	12	101	239	107	27	190	5	51	515	43	I.
7	9	4	1	4	3	1	5	2	5	12	7	8	12	2	3	5	2	
7	72	5	10	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	2	II.
																		III.
3	3	2	12	24	23	—	6	—	—	—	—	3	3	3	—	—	—	*A*
			—	2	2													
6	12	3	23	24	19	2	3	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	*B*
14	27	16	23	19	9	6	40	24	1	2	2	17	17	3	7	8	5	*C*
17	35	20	120	172	136	90	93	83	7	18	8	15	41	13	13	24	12	*D*
—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	*E*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			1	—	—													
—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	*G*
			1	—	—							2	—	—				
1	1	—	8	3	1	1	—	—	—	2	—	2	1	—	—	—	—	*H*
—	1	—	1	—	—				—	1	—	1	—	—				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	1	—	—	3	6	2	—	—	—	3	1	—	—	—	—	*J*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
4	3	3	23	41	38	4	2	2	2	2	2	2	—	—	—	—	—	*L*
			1	—	—													
																		IV.
—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	1	—	—	—	*A*
1	3	—	6	5	1	8	4	2	4	3	2	11	3	—	6	4	3	*B*
1	1	—	2	2	—	3	3	1	3	2	2	5	—	—	4	3	2	
13	19	13	14	31	20	14	21	12	46	70	44	18	15	5	30	27	20	*C*
13	17	12	13	26	15	14	19	10	33	54	31	16	15	5	30	27	20	
5	10	3	44	30	20	1	6	—	7	5	3	8	8	4	7	7	5	*D*
			6	2	1				—	2	—							
—	—	—	40	1	1	18	5	5	2	—	—	3	1	1	9	61	8	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
97	112	58	86	107	52	76	82	37	45	67	44	169	142	68	75	91	60	V.
97	112	58	86	107	52	76	82	37	45	67	44	169	142	68	75	91	60	
2	3	2	—	—	—	—	4	—	2	2	2	—	2	—	—	—	—	VI.
2	2	2				—	3	—	2	2	2	—	2	—				
66	65	35	112	71	62	85	101	63	36	31	14	11	12	5	22	29	17	VII.
308	498	220	570	679	453	316	445	243	254	442	229	296	439	108	223	770	175	
120	142	76	112	143	73	94	112	50	88	140	86	201	171	75	112	126	84	
313	408	229	481	355	281	438	194	110	221	245	148	254	254	167	205	263	151	
138	180	106	184	80	66	280	78	46	134	140	75	146	163	106	118	144	87	

Livsmedelspriser under augusti månad 1916.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 1094—1099), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla 44 orterna tillsammantagna (sid. 1094—1095), så befinnes *prisstegring* hava inträffat, i jämförelse med julipriserna, å 33 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas landssmör, margarin, kött, fläsk, salt sill, kaffe samt lyse och bränsle. *Prisnedgång* är att anteckna för 8 varuslag, bland andra mejerismör, helfet och halvfet ost, potatis samt vetemjöl. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 16 varuslag, såsom mjölk, gula ärter, rågmjöl och rågsikt, havregryn, rågbröd, mjukt vetebröd samt socker och salt.

En detaljerad redogörelse för priserna å de olika orterna lämnas i tabellen å sid. 1096—1099, av vilken framgår, att orterna i Götaland och västra Svealand i allmänhet hava de lägsta priserna, medan Stockholm och de norrländska orterna däremot hava högre priser. I fråga om kött- och fläsk- samt vedpriser står dock övre Norrland lägst i riket.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 1091, där augustipriserna angivas, jämförda med julipriserna 1916 och augustipriserna 1915 och 1914, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under augusti månad 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

Vad först *mjölken* beträffar, har priset stigit på några orter, utan att dock detta förmått höja medelpriset för samtliga rapportorter.

Till följd av överenskommelse mellan exportmejerierna och livsmedelskommissionen har priset på *mejerismör* nästan överallt sjunkit; undantag göra några orter i Norrland. Genomsnittspriset utgör 2·92 kr. per kg. mot 3·04 kr. föregående månad. *Landssmöret* har gått upp med 3 öre per kg., varför skillnaden mellan de båda smörkvaliteterna numera endast utgör 3 öre pr kg. Genomsnittspriset å *margarin* har stigit med 17 öre per kg. Till följd av svårigheter för margarinfabrikerna att erhålla nödiga råvaror har även nu liksom under juli månad fullständig brist på margarin uppstått å en del orter, och i de fall, då endast gräddmargarin förts i marknaden, har denna kvalitet redovisats i stället för växtmargarin, vilket numera i prishänseende icke torde vara av någon betydelse.

[1] Se Soc. Medd., årg. 1915, sid. 178.

Medelpris å 44 orter.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Varuslag	Kvantitet	Aug. 1916	Juli 1916	Aug. 1915	Aug. 1914	Höjning (+) eller sänkning (—) från aug. 1914 till aug. 1916	Höjning (+) eller sänkning (—) från aug. 1915 till aug. 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	**19**	19	16	15	+ *26·7*	+ *18·8*
handskummad	»	**10**	10	9	8	+ *25·0*	+ *11·1*
separerad	»	**8**	8	7	6	+ *33·3*	+ *14·3*
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	**292**	304	296	233	+ *25·3*	— *1·4*
mat- (lands-)	»	**289**	286	265	214	+ *35·0*	+ *9·1*
Margarin, växt-	»	**223**	206	167	145	+ *53·8*	+ *33·5*
Ägg, färska	tjog	**216**	200	181	135	+ *60·0*	+ *19·3*
Potatis: gammal	5 l.	**29**	31	35	35	— *17·1*	— *17·1*
	hl.	**434**	458	—	—	—	—
Ärter, gula	kg.	**54**	54	58	33	+ *63·6*	— *6·9*
Bruna bönor	»	**112**	108	71	50	+ *124·0*	+ *57·7*
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	**37**	38	43	36	+ *2·8*	— *14·0*
råg-, svenskt, bästa sort	»	**28**	28	34	25	+ *12·0*	— *17·6*
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	**35**	35	41	31	+ *12·9*	— *14·6*
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	**50**	50	51	45	+ *11·1*	— *2·0*
ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	**52**	51	46	42	+ *23·8*	+ *13·0*
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	**52**	52	56	47	+ *10·6*	— *7·1*
mjukt: limpa, söt	»	**49**	49	50	43	+ *14·0*	— *2·0*
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	**37**	37	40	33	+ *12·1*	— *7·5*
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	**90**	89	91	81	+ *11·1*	— *1·1*
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	**53**	53	55	49	+ *8·2*	— *3·6*
» » » mjölk	»	**66**	66	69	63	+ *4·8*	— *4·3*
Nötkött, färskt: stek	»	**226**	208	157	116	+ *94·8*	+ *43·9*
soppkött	»	**199**	181	135	95	+ *109·5*	+ *47·4*
Kalvkött, stek: gödkalv	»	**226**	213	165	128	+ *76·6*	+ *37·0*
spädkalv	»	**133**	126	92	68	+ *95·6*	+ *44·6*
Fårkött: färskt, stek	»	**242**	230	169	131	+ *84·7*	+ *43·2*
salt, svenskt	»	**211**	196	145	120	+ *75·8*	+ *45·5*
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	**231**	225	208	127	+ *81·9*	+ *11·1*
salt, svenskt	»	**241**	236	215	136	+ *77·2*	+ *12·1*
Sill, salt: prima	»	**109**	101	62	45	+ *142·2*	+ *75·8*
Kaffe (obränt), prima Santos	»	**204**	191	161	160	+ *27·5*	+ *26·7*
Socker, bit-	»	**68**	68	66	66	+ *3·0*	+ *3·0*
Fotogen, Water White	l.	**28**	27	22	20	+ *40·0*	+ *27·3*
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	**4080**	3980	2950	2700	+ *51·1*	+ *38·3*
barr-, » »	»	**3280**	3230	2360	2190	+ *49·8*	+ *39·0*
Bränntorv	100 kg.	**391**	375	301	231	+ *69·3*	+ *29·9*
Kol: antracit- (»valnöt») (hemkörd)	hl.	**727**	719	567	467	+ *55·7*	+ *28·2*
engelska hushålls-(fyrkol) (hemkörd)	»	**589**	569	392	290	+ *103·1*	+ *50·3*
Koks: gasverks- (okrossad) (hemkörd)	»	**306**	295	229	163	+ *87·7*	+ *33·6*
engelsk kamin- (okrossad) (hemkörd)	»	**357**	347	259	222	+ *60·8*	+ *37·8*

Priset å *färska ägg* har stigit med 16 öre och utgör i medeltal för månaden 2·16 kr. per tjog mot 1·81 kr. under augusti månad år 1915 och 1·35 kr. under samma månad år 1914.

Priset å *vetemjöl* har sjunkit å några orter, varigenom genomsnittspriset för samtliga orter gått ned från 38 till 37 öre per kg. Priserna å *rågmjöl* och *rågsikt* äro oförändrade. *Veteskorpor* hava stigit med 1 öre från föregående månad. Å övriga *bröd*sorter har medelpriset varit oförändrat.

De olika slagen av färskt *kött* hava jämväl denna månad varit underkastade stark prisstegring; sålunda har exempelvis nötstek stigit från 208 till 226, soppkött från 181 till 199, gödkalvstek från 213 till 226, spädkalvstek från 126 till 133 och färskt fårkött från 230 till 242 öre per kg. Medelpriset å såväl färskt som salt *fläsk* har under månaden ökat med resp. 6 och 5 öre per kg. Uppgifter rörande det till producenterna betalade priset å prima *fläsk i hela kroppar*, slaktad vikt (med huvud och fötter), återfinnas i tabellen å sid. 1093. Medelpriset utgör under augusti 1·90 kr. per kg. mot 1·84 under juli.

Priset å *potatis* har sjunkit med 2 öre per 5 liter för gammal potatis.

För *socker* har till följd av det å detta varuslag utfärdade maximipriset medelpriset bibehållits oförändrat; *kaffe* har däremot ökat med 13 öre per kg.

Medelpriset å *salt* har bibehållits oförändrat.

För samtliga slag av *färsk fisk* (med undantag för strömming) har prisökning inträtt. *Salt sill* har stigit från 101 till 109 öre per kg.

Vad slutligen *lyse* och *bränsle* beträffar, så hava samtliga varuslag att uppvisa en om ock ringa prisuppgång under månaden. Från flera håll rapporteras brist å en eller flera av de upptagna bränslesorterna. Å åtskilliga orter föras ej längre de i varulistan upptagna kol- och kokskvaliteterna, varför prisuppgifter från dessa inhämtats å andra i handeln förekommande liknande sorter.

Kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg under månaderna juni—augusti redovisas i tabellen å sid. 1102—1105, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre största städerna tillsammantagna återfinnas å sid. 1100–1101. Bägge dessa tabeller giva vid handen, att å såväl nötkreatur som får skett en högst betydande prisförhöjning.

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under augusti 1916.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Ort	30/7—5/8	6/8—12/8	13/8—19/8	20/8—26/8	27/8—2/9	Medelpris
	öre per kg.					
Stockholm	173	173	173	174	174	**173**
Södertälje	180	180	200	210	215	**197**
Uppsala	190	195	195	199	193	**194**
Nyköping	195	200	200	200	205	**200**
Eskilstuna	175	175	175	175	175	**175**
Linköping	200	207	209	210	198	**205**
Norrköping	194	194	195	195	201	**196**
Motala	197	207	206	209	208	**205**
Jönköping	200	200	200	200	200	**200**
Växjö	196	200	200	198	199	**199**
Kalmar	173	173	173	173	173	**173**
Västervik	190	195	200	200	200	**197**
Visby	180	183	183	182	180	**182**
Karlskrona	171	170	170	170	170	**170**
Kristianstad	193	178	178	178	173	**180**
Malmö	—	—	—	—	—	—
Lund	—	—	—	—	—	—
Landskrona	—	—	—	—	—	—
Hälsingborg	—	—	—	—	215	**215**
Ystad	223	222	224	222	211	**220**
Halmstad	175	—	170	—	—	**173**
Göteborg	185	183	181	199	200	**190**
Lysekil	178	178	178	178	180	**178**

Ort	30/7—5/8	6/8—12/8	13/8—19/8	20/8—26/8	27/8—2/9	Medelpris
	öre pr kg.					
Vänersborg	175	175	175	175	175	**175**
Borås	189	189	198	198	200	**195**
Tidaholm	181	181	179	179	179	**180**
Karlstad	183	183	183	190	190	**186**
Örebro	190	190	195	190	200	**193**
Kopparberg	208	203	203	200	200	**203**
Västerås	185	185	193	190	198	**190**
Falun	197	197	202	204	204	**201**
Domnarvet och Borlänge	180	194	198	198	198	**194**
Ludvika	185	185	185	185	185	**185**
Gävle	185	188	193	198	200	**193**
Söderhamn	175	175	175	185	203	**183**
Sundsvall (staden)	203	218	220	230	233	**221**
Nyland	210	210	210	210	—	**210**
Östersund	195	195	200	203	207	**200**
Umeå	170	175	185	185	185	**180**
Luleå	169	169	168	183	183	**174**
Boden	166	169	173	178	178	**173**
Malmberget och Gällivare	177	178	—	—	176	**177**
Kiruna	165	—	—	160	—	**163**
Samtliga orter	**186**	**188**	**190**	**192**	**194**	**190**

Livsmedelspriser å olika orter

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1905—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	lit.	13	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	8
3	separerad	»	—	—	—	—	—	5	5	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	212	221	219	226	220	222	228	237
5	mat- (lands-)	»	191	201	199	204	198	200	205	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	150	151	156
7	halvfet, »	»	107	109	116	119	116	114	111	115
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	49	48	51
9	Margarin: högsta kvalitet	»	157	159	157	164	159	169	152	157
10	lägsta »	»	104	108	108	119	116	125	116	122
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	126	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog	133	142	150	148	151	149	149	161
13	» konserverade	»						134	128	139
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 lit.	29	25	29	32	28	27	29	32
16	färsk	»						76	48	49
17	Ärter, gula	kg.	27	26	27	30	28	29	29	30
18	Bruna bönor	»	39	39	40	42	41	46	47	53
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	28	31	33	32	30	31
20	råg-, » » »	»	19	19	20	23	22	20	20	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	24	26	29	28	26	25	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	36
23	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	37	41	40	40	39	41
25	mjukt, limpa, söt	»	34	35	35	39	39	39	37	38
26	» » sur	»	25	26	26	28	28	28	27	29
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	64	65	67	73	74	76	74	76
28	mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	42	44	46	51	53	45	44	45
29	» » » mjölk	»						61	60	61
30	Nötkött, färskt: stek	»	89	98	106	109	104	98	96	111
31	soppkött	»	74	81	89	91	85	78	78	91
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	104	116	118	122	120	117	116	123
33	spädkalv	»	53	58	64	66	63	60	58	65
34	Fårkött: färskt, stek	»	105	118	125	125	121	118	115	124
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	103	102	105
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	127	123	114	121	129	120	123
38	salt, svenskt »	»	117	132	131	121	127	138	129	129
39	» amerikanskt	»	113	124	125	121	128	149	139	136
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
42	sill	»	33	34	34	28	28	31	31	32
43	strömming	»	40	40	43	37	37	36	36	36
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
45	rödspotta (»spätta»)	»	71	75	80	81	79	80	79	77
46	salt: sill, prima	»	38	40	41	38	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41
47	strömming	»	25	26	25	25	23	23	25	25
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	54	56	59	60	61	54	51	52
49	» » » rundskuren	»						—	—	—
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176
51	Socker, bit-	»	69	62	62	66	67	71	69	72
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	lit.	—	—	—	—	—	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880
57	Branntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 70	[6] 73	[6] 80	[6] 74	187	185	187
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	322	318	355	388	376	373	373	397
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	112	106	126	139	134	130	132	155
61	eng. kamin- hemkörd	»	—	—	—	—	—	159	156	177

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [4]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — [5]) Uppgifterna avse två orter, å vilka höga äggpris gällde. — [6]) Uppgifterna avse för juli 1915 en ort, för sept. tre och för okt.

(aug. 1915—aug. 1916) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1913	1914	1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	[10])Juli 1916	[10])Aug. 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	15	16	16	16	17	17	17	17	18	18	18	18	18	19	19	1
8	8	9	9	9	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	2
6	6	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	3
236	239	292	296	308	342	334	318	304	301	301	304	304	304	304	292	4
213	218	260	265	269	291	283	278	270	268	276	284	287	287	286	289	5
164	162	197	206	217	228	235	241	245	249	251	254	258	258	258	257	6
121	119	149	154	166	176	182	187	185	187	191	191	190	192	194	186	7
58	60	82	85	91	103	110	109	110	106	113	121	132	117	125	130	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
135	144	170	167	167	168	176	183	184	188	188	187	190	198	206	223	11
159	171	198	181	180	207	244	254	253	222	203	196	178	197	200	216	12
137	151	169	[7]) 148	[7]) 157	174	198	206	196	181	174	160	148	[7]) 180	[7]) 175	[7]) 204	13
—	—	—	—	—	—	—	—	458	462	477	494	486	474	458	434	14
28	30	36	35	29	27	28	28	29	29	30	31	31	31	31	29	15
46	80	87	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	109	46	16
31	35	57	58	56	51	56	56	56	56	55	54	54	54	54	54	17
48	49	75	71	70	80	93	98	102	103	103	105	107	107	108	112	18
31	33	40	43	39	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	37	19
22	23	32	34	31	30	30	30	30	30	29	29	29	28	28	28	20
27	29	39	41	40	[9]) 33	[9]) 33	[9]) 33	[9]) 32	[9]) 32	35	35	35	35	35	35	21
36	42	52	51	49	47	47	48	49	49	49	48	49	49	50	50	22
41	41	46	46	46	46	46	47	47	47	49	50	50	51	51	52	23
41	43	54	56	53	53	53	52	52	52	52	52	52	52	52	52	24
38	40	48	50	49	49	48	48	48	48	48	48	48	48	49	49	25
30	31	38	40	39	38	38	37	37	38	37	37	37	37	37	37	26
76	78	88	91	89	88	88	87	88	88	88	88	89	90	89	90	27
43	46	53	55	54	54	53	53	52	52	53	53	53	53	53	53	28
60	61	67	69	69	67	66	65	65	65	65	65	65	65	66	66	29
122	116	140	157	155	151	149	148	150	151	155	162	174	189	208	226	30
100	95	119	135	134	130	128	128	129	130	134	140	153	166	181	199	31
131	130	154	165	165	162	163	165	168	169	173	178	187	197	213	226	32
72	70	87	92	95	96	97	99	100	100	104	107	111	118	126	133	33
133	130	158	169	168	163	164	168	175	179	188	197	207	221	230	242	34
114	118	139	145	146	153	152	153	161	158	167	167	182	186	196	211	35
119	121	140	—	[8]) 133	[8]) 139	149	170	171	172	174	174	[8]) 148	[8]) 150	—	170	36
133	129	191	208	226	233	230	219	220	221	220	221	222	221	225	231	37
140	137	198	215	232	238	235	230	228	227	231	230	232	233	236	241	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
75	76	80	79	82	83	86	90	91	97	101	92	83	90	93	101	40
108	110	117	120	124	125	127	134	142	144	152	126	124	139	145	152	41
34	35	45	50	55	58	64	65	62	53	54	57	57	66	69	70	42
38	39	43	41	44	49	54	56	55	51	51	50	54	58	54	52	43
55	57	62	61	64	66	69	71	78	75	75	76	74	80	79	83	44
79	81	89	89	91	95	102	105	116	109	107	104	103	115	121	129	45
[8]) 45	45	57	62	68	74	77	79	78	80	81	84	88	93	101	109	46
30	31	36	34	38	43	47	48	52	52	52	53	55	57	64	66	47
56	58	72	74	77	82	86	90	91	91	93	94	98	105	117	121	48
76	77	91	90	96	106	112	114	119	121	121	121	127	134	140	143	49
170	159	161	161	161	161	162	163	165	171	172	173	174	180	191	204	50
67	65	66	66	66	66	66	66	68	68	68	68	68	68	68	68	51
—	10	10	10	10	10	11	11	11	11	11	12	13	13	13	13	52
6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	53
20	21	23	22	23	24	24	24	25	25	26	26	26	26	27	28	54
2560	2630	2890	2950	3020	3100	3160	3240	3310	3360	3420	3500	3580	3750	3980	4080	55
2040	2110	2310	2360	2390	2450	2520	2580	2630	2650	2760	2780	2900	3030	3230	3280	56
196	220	290	301	307	322	355	365	364	360	361	370	369	370	375	391	57
401	411	531	567	614	657	671	683	711	708	700	707	692	702	719	727	58
234	242	367	392	442	438	445	453	472	466	475	486	511	519	569	589	59
165	157	211	229	239	250	255	260	263	265	272	275	280	285	295	306	60
189	190	248	259	279	296	299	304	305	306	312	322	319	331	347	357	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [7]) Uppgifterna avse för aug. 1915 två och för sept. fyra orter, för juni 1916 tre samt för juli och aug. fem samt för maj 1916 tre orter och för juni och aug. en ort. — [9]) 90 % utmalning. — [10]) Preliminära siffror.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm	Södertälje	Uppsala	Nyköping	Eskilstuna	Linköping	Norrköping	Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	20	17	17	15	18	16
2	handskummad	»	10	10	10	8	9	10	10	9
3	separerad	»	10	9	9	7	7	7	9	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	283	284	285	280	279	280	280	290
5	mat- (lands-)	»	279	291	294	279	283	286	298	292
6	Ost: helfet, okryddad	»	262	243	259	—	263	250	264	257
7	halvfet, »	»	183	187	183	177	190	193	222	190
8	skummjölks-, »	»	157	—	160	110	140	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	229	240	225	225	—	230	—	228
10	Ägg: svenska, färska	tjog	242	230	202	194	215	205	225	198
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	—	25	—	20	—	24	—	27
13	»	hl.	—	—	—	300	—	321	—	350
14	färsk	5 l.	48	38	56	38	37	40	38	36
15	Ärter, gula	kg.	58	54	45	45	48	51	50	48
16	Bruna bönor	»	161	—	103	—	—	100	100	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	38	36	37	37	36	37	37
18	råg-, » »	»	27	28	28	27	27	28	27	28
19	rågsikt-, » »	»	34	35	33	34	34	33	34	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	49	48	48	50	50	50	50
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	56	57	50	52	50	51	60	49
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	47	47	47	45	47	45	49
23	mjukt, limpa, söt	»	61	59	58	44	51	58	53	47
24	» » sur	»	51	—	43	46	—	44	—	39
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	101	97	105	87	79	80	102	—
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	70	58	64	48	65	50	48	46
27	ligaste sort } » » mjölk	»	85	75	69	58	75	61	66	68
28	Nötkött, färskt: stek	»	267	241	207	233	246	230	229	246
29	soppkött	»	208	213	184	187	218	217	215	222
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	251	240	188	240	245	225	226	238
31	spädkalv	»	169	129	106	—	150	—	—	137
32	Fårkött: färskt, stek	»	280	281	218	255	300	250	254	245
33	salt, svenskt	»	261	—	233	—	—	215	—	235
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	235	241	240	273	225	222	231	243
36	salt, svenskt »	»	255	280	240	—	230	233	233	240
37	*Fisk, färsk: abborre	»	145	112	114	77	92	100	92	94
38	gädda	»	202	150	153	136	165	153	156	143
39	sill	»	63	90	70	85	70	74	60	90
40	strömming	»	55	61	57	62	66	53	60	60
41	torsk	»	81	111	113	107	117	98	100	110
42	rödspotta (»spätta»)	»	131	140	118	113	—	128	127	123
43	salt: sill, prima	»	117	115	103	116	100	124	116	114
44	strömming	»	—	78	73	62	—	66	—	73
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	139	128	131	125	141	140	127	126
46	» » » rundskuren	»	—	—	172	—	161	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	217	190	225	210	220	212	217	199
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	69	68	69
49	Salt (matsalt)	»	15	15	15	14	15	15	12	15
50	Svagdricka	l.	10	10	7	8	8	9	7	8
51	Fotogen, Water White	»	27	28	27	27	27	27	26	27
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	5550	4900	4300	4000	4700	4300	4530	3990
53	barr- }	»	4120	3670	3300	[1]3200	3530	[2]3900	3830	3190
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	340	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	745	725	738	750	800	710	700	725
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	588	—	—	600	—	575	500	600
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	285	320	—	320	240	368	318	338
58	engelsk kamin- » } hemkörd	»	348	—	—	—	375	—	365	370

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala flundra tunga 100 à 150 och vitling 60 à 70 öre; för Norrköping kolja 80 à 90, sjötunga 125 à 150 och vitling 75 à 150, sjötunga 250 à 325, slätvar 120 à 150, vitling 50 à 100 och ål 225 à 250 öre; för Göteborg per famn. — [1]) I Linköping har under aug. betalats för ribbved 28·40 och för ytved 34·40 kr. per famn.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
17	16	18	16	16	18	18	19	17	18	16	18	18	21	18	19	1
9	10	9	—	8	13	10	12	—	8	8	9	10	12	11	11	2
7	7	7	6	6	9	7	9	8	7	6	6	8	11	10	8	3
285	306	280	280	280	280	284	275	280	280	280	280	280	275	285	280	4
279	295	287	271	269	292	270	266	273	278	276	300	273	277	269	258	5
211	259	288	277	276	244	272	284	288	274	280	265	248	244	250	223	6
155	175	—	160	—	172	187	232	219	—	201	207	190	—	—	150	7
—	—	—	—	—	—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	—	8
220	243	240	232	210	220	220	215	215	220	236	225	—	213	220	200	9
206	190	201	196	200	190	208	218	198	200	209	195	215	217	191	201	10
—	—	—	—	—	—	168	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40	—	12
—	488	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
35	43	32	41	42	34	50	31	39	43	31	29	32	43	42	41	14
51	58	55	54	54	61	51	60	53	58	60	60	55	55	60	50	15
100	100	115	100	100	100	100	125	128	—	119	136	115	150	120	100	16
37	38	37	37	38	40	36	38	38	37	37	38	36	37	37	38	17
28	28	27	29	28	28	28	32	30	29	28	31	27	28	28	28	18
35	35	34	33	35	36	33	35	34	33	34	35	33	34	34	34	19
50	50	50	50	50	50	50	52	50	50	50	53	50	48	50	50	20
58	48	52	50	—	60	45	61	51	50	52	57	52	49	50	48	21
58	55	60	60	45	51	60	66	58	67	66	67	50	53	49	59	22
47	38	35	45	40	43	33	32	40	40	40	37	38	50	48	49	23
37	30	30	—	33	34	27	25	27	28	28	27	29	34	36	—	24
100	76	72	86	92	84	75	81	—	88	91	80	82	82	79	84	25
56	42	41	47	45	—	67	—	—	—	—	—	—	52	50	49	26
66	53	53	70	5	68	78	57	61	59	57	64	62	58	61	61	27
241	233	217	231	190	220	205	226	248	220	229	217	221	245	220	230	28
230	204	193	193	177	197	182	204	222	202	215	198	200	215	190	206	29
208	203	209	208	182	201	200	228	250	229	238	208	210	240	220	222	30
127	134	109	115	—	140	158	155	153	147	140	143	148	150	124	127	31
254	229	214	210	208	221	257	272	267	265	228	217	224	253	242	246	32
—	213	190	185	210	215	246	—	—	—	—	—	240	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
230	245	234	236	240	215	212	225	200	210	222	210	210	250	220	217	35
240	243	233	230	243	230	223	283	250	240	233	271	220	240	243	232	36
100	131	106	80	150	74	103	111	—	—	100	138	125	145	—	80	37
153	164	183	140	160	135	161	182	185	175	164	175	163	215	—	125	38
—	—	—	—	—	—	—	48	—	35	51	—	81	70	—	76	39
60	71	42	45	33	22	22	—	—	—	—	27	60	79	—	—	40
87	77	66	77	98	34	50	71	71	64	66	48	72	70	51	70	41
104	140	146	—	140	—	88	150	145	130	167	173	117	144	90	120	42
81	113	116	112	120	100	98	135	120	120	123	125	118	111	118	145	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
—	100	127	103	130	—	—	115	—	—	—	—	131	114	93	120	45
—	135	—	—	—	125	—	135	—	—	—	157	150	—	—	—	46
200	200	203	185	211	220	198	204	189	197	217	222	203	214	220	197	47
69	69	70	69	70	69	68	68	68	67	68	68	69	68	68	68	48
12	15	15	20	15	13	12	14	13	10	11	13	14	12	15	12	49
6	8	6	7	6	8	8	7	6	6	7	6	7	10	9	8	50
27	27	26	27	30	27	26	26	26	26	26	26	25	27	27	26	51
3970	3310	3260	3380	4640	3190	3780	4590	4390	4660	4090	4170	3710	5530	4800	4500	52
2770	2270	2600	2630	[2]3880	—	2770	4190	3990	4890	3720	2310	[3]3090	4730	4000	3500	53
—	353	—	—	—	—	310	500	333	388	325	320	417	625	—	—	54
650	750	750	—	775	705	700	692	691	620	775	563	750	700	725	775	55
—	—	—	—	525	650	—	613	550	550	567	510	675	650	640	—	56
235	—	310	—	333	280	305	250	260	250	262	295	—	280	—	280	57
350	375	325	—	—	350	—	355	330	360	315	—	340	360	370	—	58

120, kolja 100 à 120, ruda 100 och siklöja 100 öre; för Linköping kolja 70 à 90, makrill 85 à 100, sjö-60 à 70 öre; för Halmstad flundra 50 à 60, kolja 75 à 100, långa 100, mört 50, piggvar 200, rödtunga makrill 15 à 30 öre per st. — [1]) I Nyköping har under aug. betalats för grenved och ribbved 18·00 kr. — [3]) I Halmstad har under augusti betalats för bokved 40·10 och för ribbved 19·80 kr. per famn.

	1	2	27	28	29	30	31	32	33	34
	Varuslag	Kvantitet	Borås	Tidaholm	Karlstad	Örebro	Kopparberg	Västerås	Falun	Domnarvet och Borlänge
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	18	17	19	18	18	20	20	18
2	handskummad	»	11	9	9	—	9	11	10	9
3	separerad	»	9	7	9	8	8	9	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	280	281	297	290	285	281	297	285
5	mat- (lands-)	»	277	279	295	287	287	298	290	285
6	Ost: helfet, okryddad	»	231	274	250	278	246	254	263	247
7	halvfet, »	»	177	166	170	220	168	204	175	180
8	skummjölks-, »	»	107	116	—	135	—	125	90	—
9	Margarin, växt-	»	—	—	228	—	220	219	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	219	182	214	203	218	219	227	226
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	26	—	—	23	30	—	25	28
13	»	hl.	409	—	—	400	450	—	408	547
14	färsk	5 l.	43	51	50	40	55	33	47	55
15	Ärter, gula	kg.	54	—	61	40	47	48	53	55
16	Bruna bönor	»	—	100	100	—	90	90	—	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	37	39	37	37	36	37	37
18	råg-, » » »	»	29	28	29	27	28	27	28	27
19	rågsikt-, » » »	»	34	35	35	34	35	35	35	34
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	50	51	48	50	49	49	50
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	60	55	52	54	49	50	51	50
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	53	63	50	45	43	44	46	45
23	mjukt, limpa, söt	»	50	50	50	48	55	48	53	51
24	» » sur	»	—	50	43	—	—	—	50	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	86	75	98	88	96	90	101	97
26	mjukt, bil- \ bakat med vatten	»	57	—	47	52	40	45	46	44
27	ligaste sort / » » mjölk	»	71	60	63	73	—	63	74	68
28	Nötkött, färskt: stek	»	276	245	215	224	219	216	237	220
29	soppkött	»	207	208	195	179	202	191	208	195
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	242	249	216	238	227	217	237	220
31	spädkalv	»	114	93	114	144	120	123	120	120
32	Fårkött: färskt, stek	»	266	249	235	245	237	263	246	230
33	salt, svenskt	»	—	206	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	235	246	244	248	230	241	241	236
36	salt, svenskt »	»	240	250	240	245	250	241	242	240
37	*Fisk, färsk: abborre	»	105	103	114	89	104	107	125	113
38	gädda	»	151	140	174	160	160	182	170	166
39	sill	»	79	60	79	85	75	—	—	—
40	strömming	»	—	—	70	71	60	54	50	50
41	torsk	»	73	88	—	81	90	70	106	100
42	rödspotta (»spätta»)	»	128	100	125	130	107	124	129	122
43	salt: sill, prima	»	125	100	124	120	100	118	99	100
44	strömming	»	—	—	—	—	—	—	56	50
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	124	110	145	—	119	130	98	127
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	133	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	225	220	212	208	188	214	200	193
48	Socker, bit-	»	69	68	70	68	68	66	68	67
49	Salt (matsalt)	»	10	15	16	14	12	14	12	12
50	Svagdricka	l.	9	6	8	7	6	8	7	—
51	Fotogen, Water White	»	26	28	27	28	28	27	27	28
52	Ved: björk- \ osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn	3920	3000	4540	5400	3150	4910	4140	—
53	barr- / 3·56 kbm.)	»	3040	2210	3280	3980	2270	3740 [2]	3410	—
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») \ hem-	hl.	694	750	700	725	800	650	800	700
56	eng. hushålls- (fyrkol) / körd	»	500	—	—	650	—	—	600	600
57	Koks: gasverks- (okrossad)	»	317	325	290	295	350	288	—	—
58	eng. kamin- »	»	—	—	325	350	—	350	350	325

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Karlstad stortorsk öre; för Domnarvet och Borlänge vitling 70 à 75 öre; för Umeå sik 125 à 150 öre; för Luleå och gärd försäljer: björkved till 37·60 och barrved till 31·80 kr. per famn. — [3]) För avfallsved har under aug. (20·70 kr. per famn) ej hemkörd. — [4]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har under aug. tillhandahållit famn samt i Kiruna björkved till 23·90, barrved till 21·00 kr. per famn, antracitkol till 5·20, gasverks-

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter				
												Aug.	Juli	Juni	Maj	
Medelpris (öre)																
20	21	19	22	19	18	21	20	20	20	22	22	**19**	19	18	18	1
9	11	10	15	13	—	14	10	11	11	—	—	**10**	10	10	10	2
—	—	8	10	10	9	—	8	—	9	—	—	**8**	8	8	8	3
317	301	312	329	318	330	330	300	325	323	313	300	**292**	304	304	304	4
294	315	302	317	311	323	319	286	316	310	302	299	**289**	286	287	287	5
230	254	230	247	241	290	246	280	279	245	245	247	**257**	258	258	258	6
175	200	160	186	192	—	200	160	—	—	—	195	**186**	194	192	190	7
—	125	—	137	—	—	—	—	—	—	—	—	**130**	125	117	132	8
230	—	233	228	215	—	214	220	—	—	214	208	**223**	206	198	190	9
224	236	232	243	245	249	240	228	241	240	232	241	**216**	200	197	178	10
—	—	—	—	—	—	240	—	—	—	—	—	**204**	175	180	148	11
—	24	26	32	30	30	30	35	40	—	36	38	**29**	31	31	31	12
—	325	450	500	550	450	400	—	600	—	—	—	**434**	458	474	486	13
51	47	65	55	48	67	78	59	50	65	—	71	**46**	109	—	—	14
49	55	50	59	56	60	50	53	60	50	59	60	**54**	54	54	54	15
—	—	—	125	—	125	—	120	—	—	—	—	**112**	108	107	107	16
37	38	38	39	38	38	37	37	38	38	39	39	**37**	38	38	38	17
28	28	28	30	30	30	29	29	30	30	30	29	**28**	28	28	29	18
35	36	34	37	36	36	35	35	36	36	37	35	**35**	35	35	35	19
50	50	48	49	47	50	49	50	50	50	50	50	**50**	50	49	49	20
49	53	51	54	50	60	54	57	50	50	52	48	**52**	51	51	50	21
45	46	45	50	49	52	51	47	52	54	53	52	**52**	52	52	52	22
60	47	53	49	50	65	52	58	61	55	53	54	**49**	49	48	48	23
—	35	37	45	43	—	52	—	—	—	—	—	**37**	37	37	37	24
110	87	68	92	79	101	88	91	110	115	105	85	**90**	89	90	89	25
—	49	44	60	60	78	48	54	64	64	—	[1] 90	**53**	53	53	53	26
90	57	64	77	75	—	78	70	—	—	—	—	**66**	66	65	65	27
222	233	230	255	240	220	227	174	205	185	191	210	**226**	208	189	174	28
192	200	204	225	221	187	208	146	176	160	172	179	**199**	181	166	153	29
231	256	219	259	243	—	257	174	—	—	208	250	**228**	213	197	187	30
154	147	127	140	134	118	148	113	116	120	130	128	**133**	126	118	111	31
—	249	220	283	264	—	280	200	190	182	190	235	**242**	230	221	207	32
—	150	—	225	230	—	—	—	—	—	190	150	**211**	196	186	182	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	170	**170**	—	150	148	34
230	229	238	254	240	250	246	219	217	212	211	203	**231**	225	221	222	35
245	—	200	243	262	260	262	223	—	250	214	193	**241**	236	233	232	36
122	92	75	83	79	—	123	70	50	51	59	97	**101**	93	90	83	37
165	154	129	140	127	125	146	155	75	95	90	114	**152**	145	139	124	38
—	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**70**	69	66	57	39
51	38	36	43	40	50	50	50	50	54	58	64	**52**	54	58	54	40
100	104	—	93	—	—	90	—	—	—	—	—	**83**	79	80	74	41
145	154	—	125	—	—	125	—	—	—	—	—	**129**	121	115	103	42
110	97	95	100	97	105	106	—	90	94	80	84	**109**	101	93	88	43
—	55	—	78	74	—	60	63	61	69	64	72	**66**	64	57	55	44
120	130	—	100	90	—	—	140	—	—	—	—	**121**	117	105	98	45
—	145	—	137	115	—	150	—	—	—	—	—	**143**	140	134	127	46
182	193	205	196	185	190	191	199	202	195	198	206	**204**	191	180	174	47
68	68	68	67	67	69	69	68	68	68	70	70	**68**	68	68	68	48
12	13	12	14	11	7	15	15	15	15	12	11	**13**	13	13	13	49
9	8	8	9	6	6	8	10	10	7	7	9	**8**	8	7	7	50
27	27	29	29	29	32	29	30	30	30	30	34	**28**	27	26	26	51
4030	4750	—	5170	5040	—	3780	3250	2840	2390	[3] 2330	[3] 2390	**4080**	3980	3750	3580	52
—	4100	[3] —	4280	4030	[3] —	3150	2650	2270	2020	) 1960	[3] 2140	**3280**	3230	3030	2900	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**391**	375	370	369	54
700	688	—	750	—	—	875	800	750	—	—	[4] —	**727**	719	702	692	55
—	—	—	625	—	—	—	—	—	—	—	600	**589**	569	549	511	56
350	300	—	325	—	—	480	323	—	—	—	[4] —	**306**	295	285	280	57
375	375	—	350	—	—	—	—	375	—	—	[4] 450	**357**	347	331	319	58

125 à 150 öre; för Örebro braxen 50 à 100 och kolja 80 à 90 öre; för Falun kolja och vitling 80 à 90 Boden sik 90 à 125 öre. — [1]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) Falu stads vedbetalats: i Söderhamn (s. k. »knubb») 16·20 kr. per famn; i Nyland (s. k. »klant») 35·00 kr. per kbfm. sin personal bränsle till följande priser: i Malmberget björkved till 22·10 och barrved till 15·80 kr. per koks till 2·40 och engelsk kaminkoks till 4·00 kr. per hl.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Kreatursslag	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[2])	—	53	54	54	46	47	50	57	61	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	46	48	46	40	41	42	49	55	53
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	37	43	45	43	36	37	36	43	50	48
» 3. Mindre feta[3])	29	36	38	35	27	28	25	34	41	36
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[4])	—	58	60	59	52	55	58	63	66	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	51	54	52	45	44	46	54	60	58
» 2. Mindre feta	37	44	48	44	36	36	36	44	50	47
Tjurar:										
Extra prima[5])	—	55	57	56	46	49	55	62	65	63
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	45	51	54	48	42	43	46	56	62	58
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	41	46	49	44	38	40	43	52	58	54
» 3. Mindre köttiga[3])	36	40	38	39	32	33	33	43	50	44
Oxar:										
Extra prima[6])	—	—	—	58	—	47	50	58	63	61
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	48	53	49	43	43	44	52	57	54
» 2. Mindre feta	—	42	46	43	34	36	38	44	48	45
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7]) .	59	64	68	63	60	61	60	68	73	67
» (70—90 kg.)[7]) .	53	54	61	56	55	55	52	60	67	62
Skummjölkskalvar	40	44	46	41	39	40	41	48	57	49
Får:										
Yngre, feta[8])	—	53	54	52	50	51	51	58	58	55
Äldre, » [9])	—	44	49	46	45	45	42	48	53	47
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	62	73	66	56	69	77	64	73	82	74
Rena, större svin (100—170 kg.) .	59	76	65	55	68	73	62	71	81	71
Suggor	45	66	57	46	58	67	53	60	68	58

[1]) Uppgifterna för år 1905 avse endast Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse uppgifterna Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för aug., aug. Stockholm och Malmö, för sept. endast Stockholm, för okt.—dec. Stockholm och Malmö, allt år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg, för mars, april och juni 1916 Stockholm och Göteborg.

priser

vande vikt)

Göteborg 1905—aug. 1916.

(aug. 1915—aug. 1916) för alla tre orterna.

1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
94	111	—	121	119	95	—	—	—	—	—	—	—	—
77	89	86	88	88	82	81	83	86	89	98	103	110	117
71	83	77	79	79	74	74	75	78	82	91	98	102	107
53	66	58	54	54	50	59	62	65	69	75	82	88	94
93	112	110	94	90	90	87	89	92	96	109	117	129	136
80	93	90	84	81	83	83	87	89	92	101	108	116	123
65	76	71	66	64	66	66	69	72	76	87	94	100	105
90	102	88	101	99	90	—	—	—	—	—	—	—	—
82	93	88	90	90	84	85	88	92	95	103	109	115	122
76	87	81	83	84	79	80	84	87	89	97	104	110	117
60	69	62	59	58	64	66	70	76	82	88	95	102	113
92	99	—	121	119	96	—	—	—	—	—	—	—	—
78	91	89	85	81	85	85	86	88	92	100	109	114	122
66	78	73	68	66	68	70	72	74	78	91	96	101	106
87	90	92	91	93	90	91	89	90	97	108	114	110	116
79	80	83	83	86	84	85	83	84	91	102	109	105	110
69	72	73	71	73	75	76	72	72	79	87	91	87	93
70	74	71	72	73	78	81	87	90	92	93	94	93	98
62	64	64	60	61	66	69	77	87	88	89	91	84	87
120	141	151	162	146	144	151	154	168	164	164	162	164	164
131	143	154	166	148	144	150	153	171	167	167	164	166	165
122	132	144	157	136	129	138	142	157	156	153	149	149	150

Stockholm och Malmö, för aug. samt för okt.—dec. 1915 endast Malmö. — [3]) Fr. o. m. år 1912 avse okt.—dec. 1915 och för jan.—april samt juni—aug. 1916 endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för 1915. — [6]) Uppgifterna för år 1911, för aug. samt okt.—dec. 1915 avse endast Malmö. — [7]) Fr. o. m. år för aug. 1915 Stockholm och Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg samt

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa
Medelpris under

Stockholm

Kreatursslag	Juni 1916	Juli 1916	3/8—9/8	10/8—16/8	17/8—23/8	24/8—30/8	Aug. 1916
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	156	163	163	163	163	—	163
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	106	112	125	126	126	126	126
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	102	105	118	118	118	118	118
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	76	81	96	96	96	94	96
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	112	118	129	129	129	129	129
» 2. Mindre feta	97	100	110	110	110	108	110
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	156	163	163	163	165	—	164
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	111	117	128	128	128	128	128
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	108	111	121	121	121	121	126
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	98	104	116	116	116	114	116
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	156	163	163	163	163	—	163
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	115	119	128	128	128	128	128
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	97	99	108	108	108	108	108
» för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	108	106	110	110	110	120	113
» (70—90 »)							
Skummjölkskalvar	93	91	95	95	95	105	98
Får:							
Yngre, feta	99	100	108	108	108	108	108
Äldre, »	93	90	98	98	98	98	98
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	167	167	167	167	167	161	166
Rena, större svin (100—170 kg.)	167	167	167	167	167	161	166
Suggor	158	158	158	158	158	152	157
			Kr. per styck				
Medelpris per styck (kr.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	215	239	275	275	275	250	269
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	199	221	250	250	250	225	244
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	266	293	325	325	325	300	319
Oxar: kl. 3. » »	341	369	400	400	400	400	400

priser

vande vikt)

orter i riket.

juni—aug. 1916.

Eskilstuna								Norrköping						
Juni 1916	Juli 1916	31/7—5/8	7/8—12/8	14/8—19/8	21/8—26/8	28/8—2/9	Aug. 1916	Juni 1916	Juli 1916	3/8—9/8	10/8—16/8	17/8—23/8	24/8—30/8	Aug. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	**104**	**110**	110	110	110	110	**110**
156	**160**	—	165	—	—	—	**165**	—	—	162	—	165	—	**164**
88	**96**	98	105	105	105	110	**105**	**85**	**95**	95	95	95	95	**95**
156	**160**	—	165	—	—	—	**165**	**157**	**160**	155	—	160	—	**158**
82	**86**	90	90	90	90	90	**90**	**74**	**85**	85	85	85	85	**85**
149	**155**	—	160	—	—	—	**160**	**150**	**153**	—	—	155	—	**155**
78	**78**	78	80	80	80	82	**80**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
95	**98**	—	—	—	—	—	—	**99**	**110**	110	110	110	110	**110**
90	**93**	93	—	—	—	115	**104**	**86**	**95**	95	95	95	95	**95**
78	**78**	78	95	95	95	95	**92**	**78**	**85**	85	85	85	85	**85**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**105**	**118**	120	120	120	120	**120**
156	**160**	—	165	—	—	—	**165**	—	—	162	—	165	—	**164**
—	—	—	—	—	—	—	—	**98**	**105**	105	105	105	105	**105**
156	**160**	—	165	—	—	—	**165**	**157**	**160**	155	—	160	—	**158**
90	**93**	100	105	105	105	110	**100**	**84**	**95**	95	95	95	95	**95**
149	—	—	160	—	—	—	**160**	**150**	**153**	—	—	155	—	**155**
—	**88**	88	—	—	—	—	**88**	**68**	**75**	75	75	75	75	**75**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**106**	**110**	110	110	110	110	**110**
156	**160**	—	165	—	—	—	**165**	—	—	162	—	165	—	**164**
—	**90**	—	—	—	—	—	—	**96**	**100**	100	100	100	100	**100**
156	**160**	—	165	—	—	—	**165**	**157**	**160**	155	—	160	—	**158**
85	**85**	—	—	—	—	—	—	**76**	**85**	85	85	85	85	**85**
149	—	—	160	—	—	—	**160**	**150**	**153**	—	—	155	—	**155**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
103	**106**	110	112	112	112	115	**112**	**108**	**114**	115	125	125	125	**128**
97	**100**	100	100	100	100	105	**101**	**99**	**109**	110	120	120	120	**118**
82	**84**	88	90	90	90	90	**90**	**81**	**93**	95	105	105	105	**103**
105	**105**	105	105	105	105	110	**106**	**90**	**95**	95	95	95	95	**95**
93	**100**	100	100	100	100	100	**100**	**81**	**88**	88	87	87	87	**87**
—	—	—	—	—	—	130	**130**	—	—	—	—	—	—	—
164	**163**	163	165	165	165	150	**162**	**155**	**160**	160	165	165	165	**164**
155	**156**	158	162	162	162	150	**159**	**159**	**160**	160	165	165	165	**165**
148	**151**	160	160	160	160	140	**156**	**143**	**148**	155	155	155	155	**155**
Kr. per styck								Kr. per styck						
—	—	—	—	—	—	—	—	**213**	**250**	250	250	250	250	**250**
180	**191**	225	225	225	225	225	**225**	**175**	**175**	175	175	175	175	**175**
160	**165**	180	225	225	225	225	**216**	**149**	**175**	175	175	175	175	**175**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	**275**	275	250	250	250	275	**260**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa orter
Medelpris under

Kreatursslag	Malmö						
	Juni 1916	Juli 1916	2/8—8/8	9/8—15/8	16/8—22/8	23/8—29/8	Aug. 1916
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	157	161	163	165	165	165	165
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	101	109	113	153	113	113	161
» » » » för export	154	160	160	165	160	160	113
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	96	103	110	103	103	103	105
» » » » för export	151	155	155	155	155	155	155
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	88	95	95	90	90	90	91
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	74	68	80	80	75	70	78
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	117	129	135	135	135	138	136
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	107	121	129	125	125	129	127
» 2. Mindre feta	92	105	110	110	110	110	110
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	158	161	165	165	165	165	165
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	—	—	—	—	—	—	—
» » » » » för export	155	160	165	165	165	165	165
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	102	110	—	—	120	120	120
» » » » » för export	151	155	163	160	163	163	162
» 3. Mindre köttiga	92	99	110	110	110	110	110
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	157	160	165	—	—	—	165
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	109	—	128	—	—	—	128
» » » för export	155	160	160	160	160	—	160
» 2. Mindre feta	95	—	—	—	—	—	—
» » för export	150	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	106	103	110	110	115	115	113
» (70—90 »)	101	98	103	103	108	108	106
Skummjölkskalvar	88	85	90	90	95	95	93
Får:							
Yngre, feta	89	84	90	90	90	90	90
Äldre, »	—	75	75	75	75	75	75
Lamm	133	110	115	115	115	115	115
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	162	167	168	170	170	150	165
Rena, större svin (100—170 kg.)	162	168	169	170	170	150	165
Suggor	145	145	145	150	150	140	146
För konservering (öre per kg.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	89	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	80	—	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck						
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—

priser
vande vikt)
i riket. (Forts.)
juni—aug. 1916.

Hälsingborg							Göteborg							
Juni 1916	Juli 1916	2/8—8/8	9/8—15/8	16/8—22/8	23/8—29/8	Aug. 1916	Juni 1916	Juli 1916	31/7—5/8	7/8—12/8	14/8—19/8	21/8—26/8	28/8—2/9	Aug. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
157	161	170	165	165	165	166	157	—	165	165	165	165	—	165
97	105	118	113	113	113	113	108	108	110	110	110	110	113	111
153	157	165	155	160	160	160	155	160	160	160	160	160	—	160
92	98	108	103	103	108	106	96	98	100	100	98	98	98	99
151	153	158	150	153	153	154	149	155	155	155	155	155	—	155
86	91	93	93	93	93	93	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115	128	135	130	130	128	131	—	—	—	—	—	—	—	—
107	120	125	123	123	123	124	104	110	112	112	112	112	117	113
96	109	113	113	113	113	113	92	95	97	97	95	95	95	96
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
157	161	172	165	165	165	167	155	160	165	165	165	165	—	165
—	—	—	—	—	—	—	107	113	115	115	115	115	119	116
152	156	165	160	160	160	161	155	160	160	160	160	160	—	160
—	—	—	—	—	—	—	102	108	110	110	108	108	113	110
150	150	160	155	155	155	156	150	155	155	155	155	155	—	155
96	104	113	113	105	113	111	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
155	160	170	165	—	—	168	—	160	165	165	165	165	—	165
100	110	120	113	—	—	117	104	108	110	110	110	110	113	111
151	155	165	165	—	—	165	155	158	160	160	160	160	—	160
89	98	105	105	—	—	105	96	103	105	105	103	103	103	104
—	—	—	—	—	—	—	150	155	155	155	155	155	—	155
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
109	111	113	108	113	113	112	121	117	118	118	118	118	123	119
102	104	105	98	98	98	100	116	112	113	113	113	113	118	114
93	97	95	93	93	93	94	91	85	88	88	88	88	93	89
87	85	85	80	80	—	82	95	95	95	95	95	95	95	95
70	78	75	75	75	—	75	88	88	88	88	88	88	88	88
134	130	130	130	115	—	122	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	158	159	163	162	162	162	—	162
—	—	—	—	—	—	—	162	163	165	165	165	165	153	163
—	—	—	—	—	—	—	144	145	149	149	149	149	143	148
86	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck							Kr. per styck							
156	163	163	138	158	158	154	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tillförseln till offentliga slakthus.

Augusti 1916.

Kreatursslag	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Göteborg
Tjurar	540	34	384	31	86	86	359
Kor	172	172		83	829	660	883
Övriga nötkreatur	2 503	22		43	744		396
Gödkalvar	1 812	394	[1]) 956	30	740	75	864
Spädkalvar	402	213	[2]) 145	154	82	15	90
Får och lamm	902	54	148	105	499	24	448
Svin	2 430	326	381	617	1 527	123	250
Spädgrisar	26	3	1	—	—	—	—
Hästar och föl	95	17	12	3	28	14	117

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

Augusti 1916.

Kroppar av	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	3 498	224	324	233	653	510
Gödkalvar	5 456	317	380	177	893	403
Spädkalvar	2 121	213	189	311	308	272
Får och lamm	4 116	54	228	572	667	326
Svin	3 028	465	377	413	1 843	216
Spädgrisar	96	3	1	3	—	4
Hästar och föl	151	17	17	6	33	17

[1]) Större kalvar.
[2]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *aug.* 1915—*aug.* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror:*[1]														
Abborre, stor	kg.	79	93	90	90	90	118	124	153	114	74	90	90	119
liten	»	57	80	80	80	80	80	85	105	83	51	70	62	95
Braxen	»	64	75	78	—	—	65	—	—	76	75	74	69	95
Gråsej	»	57	65	75	—	75	75	—	—	—	64	70	70	70
Gädda, levande	»	100	131	132	—	—	—	—	—	—	70	—	—	210
slaktad	»	70	—	—	—	144	110	119	140	98	89	97	100	158
Gös	»	119	—	—	169	180	—	178	188	163	153	175	182	225
Hälleflundra, stor	»	105	114	124	127	141	148	148	149	137	140	144	—	—
liten	»	65	90	90	—	—	102	110	108	110	86	85	—	—
Id	»	60	—	80	—	—	60	—	68	74	57	68	63	90
Kolja, svensk	»	61	68	72	74	70	90	70	87	75	57	70	73	78
norsk	»	—	—	—	55	53	51	55	42	—	—	—	—	—
Kummel	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98
Kungsflundra	»	41	70	74	74	—	—	—	74	80	67	72	—	—
Lake, sjö- och insjö- stor	»	67	78	80	81	100	86	90	90	70	—	—	—	95
liten	»	63	—	—	—	—	110	103	110	78	55	65	—	90
Lax, färsk	»	328	275	395	250	280	310	387	440	448	353	280	285	—
Långa	»	65	70	73	81	90	63	—	85	85	—	—	—	75
Piggvar	»	—	—	265	130	—	—	175	175	175	140	125	—	—
Röding	»	155	170	165	168	175	—	—	—	175	175	183	190	112
Rödspotta, stor	»	71	73	82	90	87	99	90	90	86	79	85	—	110
liten	»	65	—	—	—	—	—	70	70	70	60	—	—	—
Sik, stor	»	120	119	119	106	110	—	—	—	114	115	130	110	160
liten	»	—	112	—	—	—	110	—	—	—	—	112	75	—
Siklöja	»	67	70	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121
Sill, färsk	låda[2]	3500	3650	4460	4475	5500	3520	2500	3000	—	—	—	—	—
»	kg.	—	—	—	—	—	37	—	—	—	50	—	—	61
Sjötunga, stor	»	—	—	—	—	—	—	155	153	155	89	95	100	145
liten	»	85	79	105	99	95	120	—	—	108	69	80	73	96
Slätvar	»	—	—	150	—	120	—	150	150	150	—	—	—	—
Strömming	låda[3]	—	—	—	—	2350	2500	1550	1900	1725	950	—	—	—
»	kg.	28	44	34	39	39	35	20	27	20	26	37	32	36
Torsk, m. huvud	»	38	44	51	49	55	40	57	59	53	44	47	44	45
svensk huvudlös	»	73	88	95	98	99	107	91	90	83	74	86	89	90
Torsk, norsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—
Vitling, stor	»	34	41	40	48	50	66	50	58	62	41	54	52	49
liten	»	32	30	30	30	—	50	40	40	40	—	—	—	—
Ål, levande, stor	»	177	—	—	—	—	250	—	—	—	185	268	216	248
liten	»	127	—	—	—	—	170	—	—	—	—	175	155	204
Skaldjur:														
Hummer	tjog	—	2000	1940	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Krabbor	»	—	650	690	750	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kräftor, stora	»	—	118	91	—	—	—	—	—	—	—	—	280	159
små	»	123	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	73	85	95	90	—	120	95	83	85	96	—	—	140
kokta små	»	—	—	68	43	—	—	—	—	—	—	65	60	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

3/8—9/8:	tillgång	knapp,	efterfrågan livlig, tendens fast.
10/8—16/8:	»	god,	» medelmåttig, » svävande.
17/8—23/8:	»	»	» » »
24/8—30/8:	»	»	» » »

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Fiskpriser.

Medelpriser i Göteborg *juli* 1915—*juni* 1916.

(Enligt noteringar från Göteborgs fiskhamnsauktioner.)

Slag	Juli 1915	Aug. 1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni[2] 1916
	Kr. per låda (c:a 85 kg.)											
Sill, stor	30·10	42·90	41·78	44·25	—	37·05	39·72	32·90	36·64	39·13	—	—
» blandad	—	—	—	—	—	23·38	27·83	25·59	27·89	30·15	—	—
» små	—	20 13	—	—	—	10·75	23·17	15·20	24·50	23·71	—	—
	Öre per kg.											
Kolja, stor	52	47	60	52	68	66	75	59	—	71	53	76
» halvstor	37	45	55	43	53	58	68	49	75	66	43	65
» liten	26	35	47	23	38	40	57	39	55	52	35	54
Vitling	20	17	22	22	39	43	66	40	53	49	37	54
Torsk, stor	42	48	63	67	70	56	80	60	58	52	50	64
» liten	22	22	32	37	45	40	43	46	51	45	32	50
Långa	49	36	50	63	61	54	57	58	76	56	53	66
Gråsik	32	38	48	59	63	52	50	54	51	49	44	62
Tunga, röd	59	73	105	115	141	144	160	203	228	133	80	112
» äkta	—	—	—	438	314	202	394	343	315	350	—	—
Rocka	9	6	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—
Piggvar	142	181	188	193	177	188	298	280	238	202	166	—
Slätvar	—	98	75	125	103	121	233	187	223	154	—	—
Rödspotta	62	60	64	80	86	95	130	103	108	79	40	—
Hälleflundra	109	110	116	124	129	134	154	186	166	144	123	166
Havskatt	49	40	—	60	72	—	—	56	77	65	56	—
Marulk	52	37	—	62	67	63	—	30	—	48	57	69
Kummel	60	54	91	64	66	55	—	—	—	—	85	105
Tonfisk	—	[1]	[1]	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Haj	18	19	—	19	—	—	—	10	—	—	—	—
Stör	—	—	160	—	—	—	200	135	170	—	—	—
Tillförsel:												
Antal båtar	·	·	·	·	·	362	351	434	421	312	210	73
» lådor	·	·	·	·	·	22 411	11 414	22 795	31 763	27 407	17 588	7 349

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhall och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

De från Stockholm erhållna noteringarna åter avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

[1]) Medelpris *per stycke*: under aug. 34 à 38 och under sept 70 kr.
[2]) För juli och aug. hava fullständiga noteringar ej inkommit.

Arbetsmarknaden under september månad 1916.

September månad är i allmänhet den del av året, då tillgången på allt slags arbete är som rikligast. Då, såsom under innevarande år varit fallet, all tillgänglig arbetskraft i stort sett redan förut varit tagen i anspråk, äro kännbara svårigheter givetvis oundvikliga inom sådana näringsgrenar, där det vid denna årstid kräves ökad arbetsstyrka. Frånsett arbetsmarknadens läge i övrigt har härvidlag i viss mån den omständigheten inverkat, att de under månaden påbörjade repetitionsövningarna omfattat ännu flera årsklasser värnpliktiga än under normala år.

Vid jordbruket har behovet av arbetskraft inom nästan alla landsdelar överstigit tillgången. I fråga om till höstflyttningen lediga statplatser synes förmedlingsresultatet dock hava varit tämligen gott i Skåne samt åtminstone delvis i Östergötland och Småland, medan mera utpräglad brist gjort sig gällande i fråga om ogifta arbetare, särskilt yngre drängar. Inom landet i övrigt synes bristen å arbetskraft i lika grad hava gällt gifta och ogifta arbetare. Största svårigheten torde emellertid hava varit att tillgodose efterfrågan å tillfälliga skördearbetare. Endast i enstaka landsdelar, såsom Stockholms och Blekinge län, synes behovet härav kunnat någorlunda fyllas. I Stockholms län har man härvid haft god hjälp av värnpliktiga, som för ändamålet erhållit tjänstledighet; av ett tusental genom den offentliga arbetsförmedlingen förmedlade platser blevo c:a 270 besatta med på detta sätt anskaffad arbetskraft. Även i Östergötland, Bohuslän, Dalarna, vissa delar av Skåne m. fl. orter har den offentliga arbetsförmedlingen i nämnda syfte samverkat med de militära myndigheterna. I vissa fall har resultatet dock blivit tämligen obetydligt, beroende bland annat därpå, att de värnpliktiga ej kunnat hemförlovas under den tid de som bäst behövts. Ogynnsam väderlek har dessutom mångenstädes försenat skörden och i synnerhet betupptagningen.

Inom industrien hava liksom under föregående månad vissa rubbningar inträtt på grund av avbrott i råvarutillförseln; särskilt synes detta hava varit fallet med textilindustrien. Inom metall-, trä- och byggnadsämnesindustrierna m. fl. har däremot efterfrågan å arbetskraft fortfarande varit synnerligen livlig. Vid järnbruken uppgives den redan förut knappa arbetartillgången hava ytterligare minskats därigenom, att en mängd arbetare lämnat sina platser för att i stället söka sysselsättning vid det under nuvarande prisförhållanden synnerligen lönande kolningsarbetet i skogarna. Den ökade arbetstillgång inom möbelindustrien, som redan under augusti förmärktes i Malmö, har nu gjort sig gällande även i Stockholm. Byggnadsverksamheten har tydligen också i stor utsträckning forcerats med hänsyn till den vid oktober månads ingång mångenstädes hotande bostadsbristen. Under de rådande högkonjunkturerna hava givetvis även icke yrkeskunniga arbetare

haft riklig sysselsättning, bland annat vid det under månadens senare del förekommande flyttningsarbetet.

Inom den merkantila branschen har osedvanligt stor brist å springpojkar gjort sig gällande i samtliga rikets större städer. I Stockholm och Göteborg var detsamma fallet även med äldre handelsarbetare. För huvudstadens vidkommande framträdde inom handel och samfärdsel allmänt en ökad livaktighet efter biläggandet av den i föregående månadsöversikt omförmälda stuveriarbetarstrejken. Å vissa andra orter har däremot arbetsfreden rubbats genom arbetsinställelser inom skilda yrken, mestadels framkallade av arbetarnas på grund av dyrtiden framförda löneförhöjningskrav.

Antalet *arbetssökande på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 79. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	151	144	209	145	150	133	127	181	124
Mars	83	71	90	74	119	119	165	121	119	110	107	147	109
April	66	59	80	58	108	101	150	101	104	97	91	125	90
Maj	72	71	85	55	106	98	126	93	106	99	93	118	85
Juni	71	68	81	57	122	112	147	100	119	112	104	135	92
Juli	77	82	95	50	116	103	144	96	118	107	99	134	82
Augusti	87	95	105	70	101	156	130	99	101	96	133	122	88
September	75	96	87	*58*	94	130	119	*89*	93	89	121	110	*79*
Oktober	77	94	75	—	108	145	127	—	104	98	128	110	—
November	96	116	84	—	141	217	165	—	141	129	192	141	—
December	92	130	84	—	122	189	119	—	134	117	182	113	—

Antalet arbetssökande har, som synes, i förhållande till antalet lediga platser varit mindre än vid någon föregående tidpunkt, för vilken statistik föreligger. För jordbrukets vidkommande är siffran dock ej fullt så ogynnsam som under månaderna maj, juni och juli detta år.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	1911	1912	1913	1914	1915	1916		1911	1912	1913	1914	1915	1916
Januari	—	8·5	8·4	7·5	15·0	7·7	Juli	3·2	3·3	2·7	3·1	6·3	2·7
Februari	—	11·1	8·9	10·4	14·8	8·0	Augusti	2·9	2·8	2·5	3·0	4·0	2·7
Mars	12·0	8·4	7·1	7·5	12·0	6·7	September	3·1	2·7	2·3	8·1	3·6	*2·2*
April	10·4	6·5	5·7	6·5	11·2	5·2	Oktober	2·8	2·9	2·2	7·7	3·5	—
Maj	6·7	5·2	4·0	5·1	8·5	4·7	November	4·3	3·6	2·6	8·1	3·8	—
Juni	3·5	3·7	2·6	3·2	6·7	3·8	December	4·4	5·7	4·4	10·3	4·5	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 september 1916. Antalet arbetslösa uppgick då, som synes, endast till 2·2 %, en siffra, vartill motstycke förut blott en gång kunnat uppvisas (1 oktober 1913).

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden.

(Forts.)

2. Statens livsmedelskommission.

Statsbidrag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor. I skrivelse den 30 juni 1916 anbefallde Kungl. Maj:t statens livsmedelskommission att avgiva förslag till användning av ett av 1916 års riksdag beviljat anslag å 5 millioner kronor för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor genom reglering av priset å för dem avsedda livsmedel. Med anledning härav anmodade kommissionen svenska stadsförbundets livsmedelskommitté att inkomma med förslag till disposition av ifrågavarande belopp, och sedan kommissionen fått mottaga dylikt förslag, avlät den den 6 oktober 1916 till Kungl. Maj:t det begärda yttrandet, varpå nådig kungörelse i ämnet den 13 oktober 1916 utfärdades, enligt vilken medlen skola fördelas mellan kommunerna.

Enligt bestämmelserna i kungörelsen skall den kommun, som önskar komma i åtnjutande av bidrag från nämnda medel, till statens livsmedelskommission före den 1 december 1916 insända till Konungen ställd ansökan härom. Kommissionen kommer omedelbart att underkasta inkomna ansökningar granskning och förberedande behandling, varefter desamma överlämnas till Kungl. Maj:t, som fattar det slutliga avgörandet rörande statsbidragens beviljande.

Då ansökan inlämnas till kommissionen, skall den åtföljas dels av redogörelse för de anordningar, som kommunen under tiden 1 december 1916 till 1 juli 1917 ämnar att med anlitande av statsbidrag vidtaga för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor, dels av beräkning över de kostnader, som komma att bliva förenade med ovannämnda anordningars vidtagande inom kommun, dels ock av bevis angående de belopp, som kommunen beslutat att själv för ändamålet tillskjuta.

I redogörelsen för de av kommunen vidtagna anordningarna skall bl. a. angivas, vilka levnadsförnödenheter kommunen ämnar anskaffa och tillhandahålla (såsom exempelvis mjölk, mjöl, fläsk, sill, potatis, ved, skodon, strumpor etc.), om dessa skola tillhandahållas kostnadsfritt eller till visst nedsatt pris, om de endast äro avsedda för barn eller endast för familjeförsörjare etc. Vidare bör här meddelas, vilka anordningar och kontrollåtgärder kommunen ämnar vidtaga, på det att endast verkligt behövande personer må komma i åtnjutande av statsbidrag. Beräkningen av omkostnaderna bör specificeras på de skilda slag av anordningar, som bliva vidtagna. Beviset angående det tillskjutna kommunala bidraget bör i allmänhet utgöras av bestyrkt avskrift av den anslagsbeviljande kommunala myndighetens beslut att med visst

belopp deltaga i bestridandet av kostnaderna för de här åsyftade anordningarna.

Den kungl. kungörelsen är av följande lydelse:

§ 1.

Har kommun beviljat anslag för lindring i de mindre bemedlades inom kommunen levnadsvillkor, må kommunen för ändamålet åtnjuta statsbidrag under förutsättning:

att, utom i fall, varom nedan sägs, statsbidrag icke användes till annat ändamål än anskaffande av livsmedel, beklädnadsartiklar och bränsle samt ej heller till utbetalning av understöd i penningar;

att sådana livsförnödenheter, som genom kompensationssystem eller annan anordning finnas att tillgå inom kommunen i erforderlig mängd till avsevärt lägre pris än de därstädes betinga i den allmänna marknaden, i allmänhet ej tillhandahållas medelst bidrag från ifrågavarande statsmedel; samt

att endast de mest nödvändiga livsförnödenheterna tillhandahållas medelst sådant bidrag.

Råder inom kommunen särskilt stor brist på bostäder och har av sådan anledning kommunen beviljat anslag till hyreshjälp åt mindre bemedlade, må statsbidrag undantagsvis utgå jämväl för sådant ändamål.

Det åligger kommunen att tillse, att statsbidrag endast kommer sådana personer till godo, som kännbart lida av dyrtiden, varvid familjeförsörjare och barn främst böra tillgodoses samt inkomstgräns och samhällsställning icke böra i och för sig vara avgörande.

Statsbidraget må icke komma till användning i sådana fall, där understöd enligt gällande förordning om fattigvården utgår eller bör utgå, i följd varav understödsverksamhet, för vilken statsbidrag ifrågasättes, skall hållas skild från fattigvården.

§ 2.

Statsbidrag utgår i regel med högst hälften av det belopp, som inom kommunen användes för de i § 1 angivna ändamål. Undantagsvis må dock statsbidraget kunna höjas intill tre fjärdedelar av samma belopp. Statsbidrag till hyreshjälp må icke i något fall utgå med mer än en fjärdedel av det till dylik hjälp inom kommunen använda beloppet.

Kostnad, som bestrides av till kommunens förfogande ställt enskilt bidrag, må vid bestämmande av statsbidrags storlek icke tagas i beräkning i annat fall, än då det enskilda bidraget eljest icke skulle kommit kommunen till godo.

§ 3.

Kommun, som önskar erhålla statsbidrag, skall därom före den 1 december 1916 till statens livsmedelskommission ingiva till Konungen ställd ansökning, åtföljd av redogörelse för de anordningar, som avses att under tiden från och med nämnda dag intill utgången av juni månad år 1917 med anlitande av statsbidraget vidtagas inom kommunen, jämte beräkning över därmed förenade kostnader samt bevis angående de belopp, som kommunen beslutat att själv för ändamålet tillskjuta.

Statens livsmedelskommission åligger att ofördröjligen med eget utlåtande till Kungl. Maj:t insända de inkomna ansökningarna.

§ 4.

Kommun, som erhållit statsbidrag, är ansvarig för att understödsverksamheten anordnas så effektivt som möjligt samt äger rum under erforderlig kontroll.

Kostnaderna för den kommunala organisationen och kontrollen skola bestridas av vederbörande kommun utan anlitande av statsbidraget.

§ 5.

Kostnaderna för de i § 1 omförmälda åtgärder skola i första hand gäldas av vederbörande kommun, som därefter äger att inom beloppet av beviljat statsbidrag erhålla gottgörelse.

Sedan statsbidrag blivit beviljat, äger kommunen att hos statens livsmedelskommission göra framställning om statsbidragets utbetalande, för tiden intill slutet av innevarande år före utgången av januari månad år 1917 samt därefter för varje kvartal inom utgången av första månaden i påföljande kvartal. Dylik framställning skall åtföljas av berättelse angående de åtgärder av nu ifrågavarande slag, som vidtagits under den tid framställningen avser, samt av utdrag av räkenskaperna för samma tid, utvisande på överskådligt sätt kommunens inkomster och utgifter för ändamålet, så att därav tydligt framgår, huruvida därför av kommunens medel eller av sådant enskilt bidrag, som enligt § 2 får vid statsbidrags utfående tagas i beräkning, utgivits så mycket, som motsvarar dels det begärda beloppet och dels den däremot enligt Kungl. Maj:ts beslut svarande, kommunen åliggande kostnad.

Efter granskning av inkommen framställning utbetalar statens livsmedelskommission till vederbörande kommun vad densamma tillkommer av det kommunen beviljade statsbidraget.

Exportförbud för vitbetor. Genom nådig kungörelse den 26 oktober 1916 stadgades, att från och med den 27 oktober 1916 utförsel till utrikes ort av vitbetor (sockerbetor) tills vidare ej må äga rum.

Import av kraftfoder. På livsmedelskommissionens hemställan den 16 oktober 1916 beslöt Kungl. Maj:t den 18 i samma månad att uppdraga åt kommissionen att vidtaga anstalter för införsel till riket av 120 000 ton majs och oljekakor.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 oktober hade livsmedelskommissionen föreslagit import av kraftfoder genom statens försorg för att tillhandahållas jordbrukarna, så att dessa ej på grund av brist på kraftfoder skulle föranledas att utfodra brödsäd. Då emellertid oljekakornas pris med då gällande importvärden beräknades uppgå till omkring 26 kr. och majspriset till 24 kr. samt då oljekakorna, för att priset därå skulle stå i normalt förhållande till gällande maximipriser å brödsäd, ansågos böra tillhandahållas till 24 kr. och majsen under motsvarande förutsättningar till 21 kr., allt per 100 kg., så skulle sålunda krävas en prisreduktion å 2 kr. för oljekakorna och 3 kr. för majsen, allt per 100 kg., för erhållande av för jordbrukarna acceptabla priser. Kostnaderna för en dylik prisreduktion för 160 000 ton kraftfoder beräknades med utgångspunkt från dåvarande prisläge till 4·5 mill. kr. Livsmedelskommissionen ansåg, att medlen för täckandet av dessa kostnader borde anvisas av den s. k. tonnageavgiften.

Förbud mot utfodring av brödsäd. Då ett genomförande av det ovan omnämnda systemet rörande jordbrukets tillgodoseende med kraftfoder enligt kommissionens mening bör kunna motverka en eventuell utfodring av brödsäden men likväl icke innebär full trygghet däremot, ansåg sig kommissionen, på samma gång den förordade detta system, med hänsyn till de viktiga intressen för folkhushållet, som här stå på spel, böra tillstyrka, att samtidigt förbud

mot utfodring av vete och råg måtte föreskrivas. Den 3 november 1916 utfärdades även dylikt förbud, att gälla från och med den 7 november 1916 tills vidare till och med den 30 april 1917, genom en förordning av i huvudsak följande lydelse:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående förbud mot utfodring av vete och råg m. m.;

given Stockholms slott den 3 november 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med hänsyn till bestämmelserna i lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, funnit gott, i anledning av framställning från statens livsmedelskommission, förordna följande att lända till efterrättelse från och med den 7 november 1916 tills vidare till och med den 30 april 1917:

§ 1.

Mom. 1. Till utfodring av hästar, nötkreatur eller svin må ej användas vete eller råg, vare sig spannmålen är otröskad eller tröskad och vare sig den är blandad med annat eller icke, ej heller sådan spannmål i krossad eller gröpad form eller därav framställt mjöl, bröd eller andra produkter.

Mom. 2. Utan hinder av vad i mom. 1 stadgats må till utfodring användas kli ävensom sådan slösäd av vete eller råg, som utgöres av agnar eller främmande inblandningar eller skrumpna eller skadade sädeskorn och som uppenbarligen är även efter rensning otjänlig att förmalas till mjöl för framställande av bröd.

§ 2.

Med vete eller råg må ej uppsåtligen så förfaras, att spannmålen förstöres eller endast kan användas till kreatursföda.

§ 3.

Den, som av det i § 1 stadgade förbudet hindras att till utfodring använda vete eller råg, vare berättigad att få spannmålen i tröskat skick inlöst av staten i den ordning, som i §§ 13 och 14 i förordningen den 11 juli 1916 med närmare bestämmelser för verkställighet av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden stadgas rörande avstående jämlikt nämnda lag av vara till kronan.

§ 4.

Handlar någon i strid mot i § 1 eller 2 stadgat förbud, straffes med böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna § sägs, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 5.

För förseelse, som i § 4 omförmäles, vare, där den med husbondes vetskap begås av hans hustru, barn, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, liksom vore förseelsen begången av honom själv.

§ 6.

Förseelse, som ovan omförmäles, åtalas vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

§ 7.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 8.

Det åligger i Stockholm överståthållarämbetet samt eljest magistrater, stadsstyrelser och kommunalnämnder att var inom sitt område på lämpligt sätt sprida kännedom om denna förordning.

Ytterligare förlängning av spannmålstullarnas suspendering. Genom nådig kungörelse den 23 september 1916 stadgades, att det flera gånger förnyade förordnandet om tullfrihet å råg, vete och ärter samt råg- och vetemjöl, vilken tullfrihet skulle hava upphört med den 30 september 1916, må ytterligare vara förlängt tills vidare till och med den 31 december 1916.

Höjning av maximipriset å potatismjöl. Det genom nådig förordning den 14 augusti 1916 stadgade maximipriset å potatismjöl[1] har genom nådig kungörelse den 24 oktober 1916 från och med den 26 oktober höjts från 30 till 40 öre per kg. vid frivillig försäljning från tillverkare eller för hans räkning och vid frivillig försäljning i andra fall från 32 till 42 öre per kg.

Förbud mot utförsel av potatis från Gottland. Den 24 oktober 1916 utfärdades nådig kungörelse, genom vilken förbud stadgas mot utförsel av potatis från Gottland till annan inrikes ort från och med den 27 oktober 1916 tills vidare intill den 1 juli 1917. Den, som i strid mot förbudet utför eller söker utföra potatis från Gottland, straffes med böter från och med 10 till och med 1 000 kr. och har tillika förbrutit varan eller skall gälda dess värde, därest den ej kan tillrättaskaffas.

Export av ål. Efter förslag av livsmedelskommissionen förklarade Kungl. Maj:t den 18 oktober 1916, att, vid beviljande av licens från det den 5 september 1916 stadgade förbudet att utföra färsk fisk ur riket, exportören skall, så vitt dylik licens avser utförsel av färsk ål, till den inhemska konsumtionens förfogande ställa samma myckenhet färsk ål som den till utförsel i varje särskilt fall medgivna kvantiteten till ett pris av kr. 1·25 per kg.

Smörfrågan. Vid slutet av år 1915 hade livsmedelskommissionen träffat överenskommelse med smörexportfirmorna och -föreningarna, att exportörerna skulle erhålla licens för utförsel av det mejerismör, som återstod, sedan det inhemska smörbehovet tillgodosetts till ett pris per kg. av kr. 2·75 i parti

[1] »Soc. Medd.» årg. 1916, h. 9, sid. 994.

och kr. 3·00 i minut. Fördelningen av smöret å den inhemska marknaden skulle ske genom av smörexportfirmorna underhållna *smörregleringsbyråer* i Stockholm, Göteborg, Malmö och Visby, av vilka den första skulle omfatta Stockholms stad, Uppland, Södermanland, Västmanland, Dalarna och Norrland, den andra Göteborgs stad, norra delen av Halland (t. o. m. Falkenberg), Bohuslän, Västergötland, Dalsland, Värmland och Närke, den tredje Skåne, Blekinge, södra delen av Halland, Småland och Östergötland samt den fjärde Gottland.

Med anledning av den väntade rika foderskörden år 1916 i förening med den utmärkta grönfodertillgången nedsattes den 8 augusti 1916 på livsmedelskommissionens hemställan de ovannämnda smörpriserna med 25 öre per kg., sålunda till 2·50 kr. i parti och 2·75 i minut. Till följd av det sålunda nedbringade priset ökades smörkonsumtionen, och i samma mån inskränktes exporten, så att producenterna ej vidare i samma utsträckning som förut kunde tillgodogöra sig de höga priserna å exportmarknaden. På grund härav framställdes från exportörernas sida yrkanden om förhöjning av smörpriserna, och då exporten alltmera avtog, uppsade exportörerna vid slutet av augusti sina med livsmedelskommissionen träffade avtal. Vid de förhandlingar, som därefter kommo till stånd mellan livsmedelskommissionen och representanter för exportörerna, enades parterna om ett nytt avtal, i huvudsak baserat på det uppsagda men med en prisförhöjning av 50 öre per kg., alltså till kr. 3·00 i parti och kr. 3·25 i minut. Vid de överläggningar inom livsmedelskommissionen, som föregingo detta avtal, hade en minoritet yrkat på fastställande av maximipriser på smör, då överenskommelse med exportörerna ej kunde komma till stånd på basis av priserna i det uppsagda avtalet.

Det nya avtalet godkändes av Kungl. Maj:t den 4 september. På samma gång anbefallde livsmedelskommissionen att skyndsamt efter verkställd utredning inkomma med förslag till maximipris å smör, vid vilken utredning även borde tagas i övervägande, dels huruvida olika maximipriser borde bestämmas för olika slag av smör, dels huruvida fastställande av maximipris å smör ansåges böra föranleda maximipris jämväl å andra varor, dels ock huruvida med hänsyn till förväntad smörexport maximipris borde sättas till högre belopp än som eljest skulle anses vara för smörproduktionens vidmakthållande nödvändigt. Verkställandet av ifrågavarande utredning uppdrogs åt en särskild kommitté, bestående av ledamöterna i livsmedelsrådet G. Sederholm och C. E. Svensson samt experten vid svenska smörprovningarna i Göteborg E. Waller. Den 30 september inkom denna kommitté till kommissionen med yttrande i ämnet.

Beträffande spörsmålet om vid bestämmande av maximipris på smör skilda priser borde åsättas olika kvaliteter anförde kommittén bland annat, att det i marknaden förekommande smöret är av synnerligen växlande beskaffenhet, beroende i viss mån på den använda mjölkens kvalitet men framför allt på tillverkningssättet; vid den yrkesmässigt bedrivna tillverkningen framställes sålunda en bättre vara än den, som erhålles vid smörberedning i lanthemmen, men å andra sidan förefinnes ej någon bestämd kvalitetsgräns mellan land- och mejerismör, varför ej heller med bestämdhet kan avgöras, om viss i handeln förekommande vara är att hänföra till det ena eller andra slaget.

Då kommitterade ej voro i tillfälle att föreslå någon handelstekniskt användbar kvalitetsgräns, kunde de ej heller förorda fastställande av skilda maximipriser för olika slag av smör.

Angående frågan, om fastställande av maximipris på smör borde föranleda maximipris även å andra varor, framhöll kommittén, att härvid de produkter först och främst komma i fråga, som till större eller mindre del framställas av samma råvaror som smöret, nämligen ost och i viss mån även kalvkött. Beträffande ostproduktionen är det otvivelaktigt, att denna i viss grad inverkar på produktionen av smör, då den nämligen vissa tidsperioder är mera lönande än smörtillverkning och då förorsakar minskning i den senare. Ost framställes i ett stort antal olika kvaliteter, men det är i den allmänna handeln ej möjligt att uppdela alla dessa kvaliteter i olika klasser. Dessa förhållanden syntes kommittén erbjuda mycket stora svårigheter för ett effektivt genomförande av maximipris på ost. Man kunde emellertid enligt kommittén räkna med den större risk, som är förenad med produktionen av ost, bland annat det förhållandet, att en överproduktion därav kan sänka marknadspriset, innan inneliggande lager bliva utsålda, vilket sålunda kan minska utbytesvärdet av mjölken. Ostproduktionen kommer härigenom att hållas inom vissa gränser i konkurrensen med smörtillverkningen. Kommittén framhöll, att det dock vore nödigt, att härför ostens marknad bleve begränsad till behovet inom landet och att således ingen export finge förekomma. Kommittén ansåg vidare, att särskilt maximipris ej heller borde åsättas kalvkött, beroende på omöjligheten att fastställa kvalitetsgränser jämväl för denna vara.

Vad beträffar det belopp, vartill maximipriset borde sättas, ansågo kommitterade, att detta borde fastställas så, att producenter vid försäljning av smör för inhemsk konsumtion erhölle ett pris i parti av 3 kr. per kg. fritt å den honom närmast belägna av platserna Göteborg, Malmö, Stockholm eller Visby. Om sålunda det smör, som från producenterna direkt komme att tillföras partihandeln på nämnda fyra platser, av denna därstädes skulle tillhandahållas till 3 kr. per kg., finge producenterna vidkännas såväl kostnaderna för frakten från produktionsorten till den närmaste av dessa platser som ock därvarande grossörers avance på varan. Ytterligare frakt samt handels- och distributionskostnader borde däremot rymmas inom den marginal, som bör förefinnas mellan partipriset i exporthamnen och minutpriset och som ej minst med hänsyn till viktförlusten vid varans utstyckning (3 à 4 %) ej torde kunna beräknas lägre än 25 öre. På grund av de olika förhållanden, varunder smörhandeln arbetar såväl i parti som minut på olika orter, skulle det möta stora olägenheter att uppdela denna marginal på grosshandeln i andra hand samt den rena minuthandeln. Något sådant syntes under dåvarande organisation och avtal med smörregleringsbyråerna ej heller behövligt, då genom dessa så stora mängder smör tillfördes den inhemska partihandeln, som kunna erfordras för att hålla en lämplig marginal mellan dess pris och minutpriset. På grund av vad sålunda anförts, hemställde de kommitterade, att, därest maximipris å smör skall bestämmas, detta måtte fastställas till kr. 3·25 för all handel, oberoende av partiets storlek.

Det föreslagna maximipriset hade beräknats med hänsyn härtill, att export i viss utsträckning skulle kunna äga rum. Skulle exporten få en sådan omfattning och ske till sådant pris, att de smörexporterande mejerierna för hela sin tillverkning betingade ett genomsnittspris utöver 3·25 kr. per kg. i parti, ansågo dock kommitterade billigt, att viss kompensation pålades exporten till förmån för de mindre bemedlade och att sålunda maximipriset för den inhemska konsumtionen bibehölles oförändrat.

Slutligen föreslogs, att vid leverans av smör i parti om minst 50 kilo och i fulla drittlar av denna rymd leverantör skulle vara skyldig att kostnadsfritt tillhandahålla sådant emballage. Vid annan leverans skulle säljaren jämväl vara skyldig att på anfordran tillhandahålla emballage med skyldighet för köparen att efter säljarens val antingen betala det efter självkostnadspris eller ock omgående återställa det fraktfritt och i oskadat skick. I de fall, där endast pappersemballage av säljaren tillhandahölles, skulle ersättning därför ej utgå.

En av de kommitterade, nämligen herr C. E. Svensson, anmälde avvikande mening från majoritetens beslut. Han ansåg, att de ekonomiska beräkningar rörande produktionskostnaderna, som lågo till grund för förslaget, voro ohållbara, och därjämte befarade han, att den föreslagna anordningen skulle leda till att minuthandeln med smör endast under de största svårigheter skulle kunna fortgå, i det att producenterna och grosshandlarna gent emot minuthandeln kunde vidtaga sådan inskränkning av vinstmarginalen, att smöret bleve en vara, för vilken minuthandeln förlorade varje intresse, till förfång för distributionen och därmed även för konsumenterna. Reservanten föreslog därför ett maximipris å 3 kr. per kg., dock att vid försäljning i parti om minst 1 drittel priset ej skulle överstiga kr. 2·75.

Sedan livsmedelskommissionen mottagit de kommitterades yttrande och utredning, inkom kommissionen till Kungl. Maj:t den 7 oktober med anbefallt förslag till förordning angående maximipris å smör, dels i överensstämmelse med kommittémajoritetens förslag, dels i överensstämmelse med reservationen. Samtidigt anförde emellertid kommissionen, att den hölle före, att gällande smörpris jämväl i fortsättningen kunde bibehållas på överenskommelsens väg utan fastställande av maximipris. Herr Elmquist, med vilken ledamoten av livsmedelsrådet herr Svensson förenade sig, anslöt sig till det av den senare inom nyssnämnda kommitté framställda yrkandet. — I enlighet med kommissionens förslag skred Kungl. Maj:t ej för det dåvarande till fastställande av maximipriser å smör, och omsättningen av smör fortgick alltså fortfarande i enlighet med avtalet den 4 september.

Emellertid hade margarintillverkningen upphört på grund av att råvaror för densamma ej kunde importeras, och då sålunda margarinet bortföll ur marknaden, ökades smörkonsumtionen så starkt, att behovet ej längre kunde täckas genom produktionen, utan i stället uppstod underskott. Den 19 oktober utgjorde underskottet 16 %, och en vecka senare hade det stigit till 32 %. Till följd av den pressning på priserna uppåt, som härunder inträffade, uppsade en del av exportfirmorna överenskommelsen och sålde smöret utan anlitande av smörregleringsbyråerna, varvid de kunde betinga sig avsevärt högre priser än det med livsmedelskommissionen avtalade. Under denna situation sammankallades byråernas föreståndare till möte hos kommissionen den 24 oktober. Därvid uttalade sig samtliga för önskvärdheten av att maximipris för minuthandeln å smör, ej understigande kr. 3·25 per kg., bleve fastställt. Den 26 oktober ingick livsmedelskommissionen till Kungl. Maj:t med anhållan, att ett maximipris å kr. 3·25 per kg. måtte fastställas. Kungl. Maj:t beslöt i enlighet härmed, och den 27 oktober 1916 utfärdades nådig *förordning angående maximipris å naturligt smör*, vilken trädde i kraft den 2 november. Förordningen är av följande lydelse:

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, efter hörande av statens livsmedelskommission, funnit gott att, med stöd av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., förordna som följer:

§ 1.

Vid frivillig försäljning av naturligt smör till förbrukning inom landet må priset icke överstiga tre kronor tjugufem öre för kilogram.

Till det sålunda bestämda maximipriset må tillägg icke göras i vidare mån än enligt §§ 2 och 3 medgives.

§ 2.

Medgiver säljaren anstånd med betalningen, må till maximipriset göras tillägg, motsvarande ränteavdrag vid diskontering av växel å köpeskillingen enligt allmänt gällande räntesats.

§ 3.

Säljes varan i mindre myckenhet än 50 kilogram eller ock i större myckenhet men ej i drittlar, avsedda att rymma omkring 50 kilogram (heldrittlar), må, där annat emballage än papper användes, säljaren för emballaget betinga sig tillägg till maximipriset med högst det belopp, vartill hans självkostnad för emballaget uppgår, eller påfordra, att emballaget omgående återställes till honom fraktfritt i oskadat skick. I andra fall än nu sagts äger köparen fordra, att emballage av säljaren tillhandahålles utan tillägg till maximipriset eller skyldighet för köparen att återställa emballaget.

§ 4.

Vid beräkning av maximipris och tillägg därtill enligt de i §§ 2 och 3 meddelade stadgandena må del av öre räknas såsom helt öre.

§ 5.

Bestämmelserna i denna förordning skola tillämpas även vid försäljning, som äger rum av ekonomisk förening till dess medlemmar.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Maximipriset enligt denna förordning avser minuthandeln, och producentpriset måste sålunda ligga lägre, för att vinstmarginal för handeln skulle uppstå. På grund av den rådande bristen på smör begärde emellertid mejerierna och fingo även av en del smörhandlare det fastställda maximipriset. Följden härav blev bland annat, att smörregleringsbyråerna ej erhöllo tillräckligt med smör för fördelning inom landet, så att regleringen ej längre var i stånd att fylla sin uppgift.

Livsmedelskommissionen vidtog nu skyndsamma åtgärder för att få till stånd en överenskommelse med landets mejerier, varigenom ett fortsatt upprehållande av regleringen skulle kunna på ett betryggande sätt möjliggöras. På förslag av en av kommissionen tillsatt särskild kommitté beslöt kommissionen att föreslå mejerierna en överenskommelse, enligt vilken dessa skulle bland annat förbinda sig att leverera sitt produktionsöverskott av smör endast till av kommissionen godkänd köpare. Den närmare innebörden av en sådan överenskommelse torde framgå av följande utdrag ur livsmedelskommissionens till mejerierna riktade cirkulär:

Varje mejeri, som tillverkar smör, avlämnar till kommissionen en förbindelse, i vilken det utfäster sig att begränsa sin minutförsäljning av smör samt att leverera sitt produktionsöverskott därav endast till av kommissionen godkänd köpare, såsom närmare framgår av bilagda förbindelse.

Såsom sådana köpare kommer kommissionen att godkänna endast dem, vilka förbinda sig att ställa de inköpta kvantiteterna smör till statens förfogande i och för en rättvis fördelning över hela landet.

Kommissionen vill i detta samband även ledes framhålla, att, när exporten av smör åter kommer att upptagas, de mejerier, vilka vid genomförandet av den nu föreslagna statliga smörregleringen icke tillmötesgått kommissionens här gjorda framställningar, ej heller kunna påräkna att komma i åtnjutande av exportförmån.

Därest dylika överenskommelser ej skulle kunna åvägabringas, ställde livsmedelskommissionen i utsikt användande av förfogandelagen av den 9 juni 1916.

Den förbindelse, som mejerierna skola underteckna, är av följande lydelse:

Undertecknad förbinder sig härmed:
att till av Statens livsmedelskommission godkänd köpare försälja allt vid mejeriet tillverkat smör med undantag av vad som åtgår till minutförsäljning i egna försäljningslokaler direkt till konsumenterna, ävensom till direkt förbrukning inom den ort, varifrån mejeriet har sin mjölktillförsel;
att icke vidtaga några särskilda åtgärder för att öka denna minutförsäljning;
att minst en gång i veckan leverera det till minutförsäljning icke disponerade smöret fritt å banvagn vid mejeriets närmaste järnvägsstation eller fritt ombord i dess närmaste hamn till av Statens livsmedelskommission bestämt pris, som dock för fullgod vara ej får understiga högsta gällande maximipris med mer än 25 öre;
att i övrigt lämna livsmedelskommissionen alla de upplysningar och statistiska uppgifter angående min mejerirörelse, som av kommissionen påkallas, samt
att, om svårare smörbrist uppstår inom landet, med avseende på ovan angivna minutförsäljning göra de inskränkningar, som av kommissionen befinnas erforderliga.
Denna förbindelse träder i kraft den 20 november 1916 och gäller tills en månad efter hos Statens livsmedelskommission gjord uppsägning.

Av livsmedelskommissionen godkänd köpare skall ikläda sig följande förbindelse:

Undertecknad förbinder sig härmed:
1) *att* vid inköp av smör från mejerierna betala dessa fritt vid deras närmaste järnvägsstation eller hamn av Statens livsmedelskommission fastställt pris, som dock för fullgod vara ej får understiga högsta gällande maximipris med mer än 25 öre;
2) *att* till fördelning inom landet tillhandahålla Statens livsmedelskommission fritt banvagn . . . min tillförsel av smör till ett partipris, som ej får överstiga det av kommissionen enligt föregående punkt fastställda priset med mer än tre öre per kg. förutom ersättning för järnvägs- eller ångbåtsfrakt från mejeriet till mig;
3) *att* till Statens livsmedelskommission lämna uppgift på de mejerier, från vilka smör till mig levereras, ävensom de uppgifter i övrigt, som kunna komma att av livsmedelskommissionen påfordras.
Denna förbindelse träder i kraft den 20 november 1916 och gäller tills en månad efter hos Statens livsmedelskommission gjord uppsägning.

Då genomförandet av dessa åtgärder krävde en viss tid, skulle avtalen, såsom av förbindelserna framgår, träda i kraft först den 20 november. Under mellantiden måste emellertid partihandeln provisoriskt regleras, och livsmedelskommissionen hemställde hos Kungl. Maj:t den 9 november, att detta måtte ske genom förändring av maximiprisförordningen, så att särskilda priser bleve fastställda såväl för producenter som för parti- och minuthandeln. Kungl. Maj:t beslöt i enlighet härmed, och den 10 november utfärdades nådig kungörelse i ämnet, enligt vilken § 1 i ovan anförda förordning den 27 oktober 1916 angående maximipris å naturligt smör skall erhålla följande ändrade lydelse, att gälla från och med den 11 till och med den 30 november 1916:

Mom. 1. Vid frivillig försäljning av naturligt smör till förbrukning inom landet må priset för kilogram icke överstiga:

där försäljningen sker direkt till allmänheten i mindre myckenhet
än 50 kilogram . . . . . 3 kronor 25 öre,
där försäljningen ej sker på sätt nu nämnts:
vid försäljning från tillverkaren eller för hans räkning . . . . 3 kronor,
eljest . . . . . 3 kronor 3 öre.

Mom. 2. Till de i mom. 1 bestämda maximiprisen, vilka gälla för leverans fritt banvagn eller fritt ombord, må tillägg icke göras i vidare mån än enligt mom. 3 av denna § samt §§ 2 och 3 här nedan medgives.

Mom. 3. Å ort på längre avstånd från tillverkningsorten än närmaste järnvägsstation eller hamn må till de stadgade maximiprisen å 3 kronor och 3 kronor 3 öre göras ett tillägg, motsvarande kostnaden för varans transport från stationen eller hamnen till förstnämnda ort.

Beträffande smörregleringens organisation må nämnas, att Stockholms smörregleringsbyrå indragits från och med den 10 november 1916, från vilken dag smörregleringen för Svealand och Norrland sker direkt genom *statens livsmedelskommissions smörbyrå*. För den närmare behandlingen av med smörfrågan sammanhängande ärenden inom livsmedelskommissionen, vilken behandling dittills skett inom kommissionens huvudkansli, hade den 8 november 1916 sådan smörbyrå upprättats. Till ledamöter i densamma utsågos mejerikonsulenten i Malmöhus län, ingenjör Carl Hultman, biträdande sekreteraren hos kommissionen, agronomen M. von Wachenfelt, samt handlanden O. P. Jonsson, av vilka v. Wachenfelt förordnats till verkställande ledamot.

---

6. Folkhushållningskommissionen.

Sockerregleringen. En av de få livsförnödenheter, beträffande vilken inga åtgärder vid krigsutbrottet från statens sida ansågos nödvändiga att vidtaga med avseende på reglering av tillförsel och pris, var socker. Orsaken härtill får sökas däri, att värt land under åtskilliga år i fråga om detta varuslag varit självförsörjande och alltså i stort sett saknat såväl export som import av varan samt att sockertillverkningen är monopoliserad hos endast två företag, av vilka dessutom ett är av dominerande betydelse.

Till följd härav kunde man anse sig hava sockertillförseln väl tryggad, vartill ytterligare bidrog medvetandet om, att ännu på hösten 1915 inom landet fanns en så stor sockerreserv, att en avsevärd export kunde medgivas.

Svenska sockerfabriksaktiebolaget anmälde emellertid i slutet av maj månad 1916 för statens livsmedelskommission, att osedvanligt starka uttag och under de senaste dagarna formlig rusning kommit bolagets förråd att minskas så starkt, att endast 60 % återstode av den kvantitet, som året förut från motsvarande tid till den nya skörden rekvirerats från bolaget. Dessutom omförmäldes, att försök att få till stånd import av socker misslyckats.

Då situationen sålunda krävde ett skyndsamt ingripande fann sig livsmedelskommissionen ej böra söka få till stånd en genomgripande förändring

i sockerhandeln, vilket givetvis skulle hava krävt en betydande tid, utan lämnade sitt godkännande till en av sockerbolaget föreslagen provisorisk reglering å sockermarknaden under den tid, som återstod, intill dess socker av den nya skörden kunde utsläppas till försäljning.

Grunderna för och huvudpunkterna i den sålunda fastställda regleringen voro följande: Bolagets inneliggande lager av socker och sirap, av vilken sistnämnda vara förrådet var obetydligt, räckte, sedan den oundgängligaste reserven avskilts, att tillförsäkra var och en av bolagets kunder sötvaror intill 61 % av värdet av uttagen under tiden $^{1}/_{6}$—$^{15}/_{10}$ 1915. Förutsättningen härför var emellertid, att de kunder, som under maj månad 1916 uttagit mera socker än under maj månad 1915, fingo vidkännas ett motsvarande avdrag. Bolaget meddelade sålunda sina kunder, att deras uttag skulle begränsas enligt dessa grunder. I sammanhang därmed fastställdes den kontingent, som skulle utlämnas för varje månad, varigenom avsågs erhålla säkerhet för att icke hela partiet uttogs i periodens början och till äventyrs utlämnades till allmän förbrukning långt före periodens slut. Bolagets kunder (i allmänhet partihandlare) förständigades att tillse, att deras avnämare i sin tur erhöllo socker efter samma grunder som dem, som voro fastställda för bolagets leveranser. Nya firmor, som i sin rörelse använde socker, fingo sitt behov täckt genom särskilda anvisningar till deras leverantörer från bolagets lager. På samma sätt tillgodosågos sjukhus och liknande inrättningar samt biodlare m. fl., för vilka en inskränkning till 61 % ej vore möjlig.

För att hämma den redan påbegynta prisstegringen infördes maximipriser, vilka väsentligen utgjorde ett fastställande av de under våren rådande priserna.

Slutligen förordnade Kungl. Maj:t om en allmän inventering av socker och sirap, vilken verkställdes den 31 sistlidne juli.

Det torde först böra framhållas, att några mera betydande anmärkningar mot sockerbolagens sätt att i praktiken omsätta de fattade besluten knappast torde kunna göras. Likaledes måste det erkännas, att det stora flertalet partihandlare fyllt alla de förväntningar, som på dem kunde ställas. Det bör sålunda framhållas, att många även av de firmor, som i denna vara hava den största omsättningen här i riket, verkställt fördelningen av socker på sådant sätt, att densamma icke givit anledning till något som helst klagomål hos livsmedelskommissionens för sockerfrågans handhavande utsedda delegerade.

Under sommarens och höstens lopp har det emellertid med all tydlighet framgått, att de vidtagna regleringsåtgärderna varit synnerligen otillräckliga för sockerfrågans rationella lösning. Med anledning härav och då det från svenska sockerfabriksaktiebolaget meddelats, att årets sockerskörd ej kunde anses bliva så riklig, att icke även för nästa konsumtionsår en stor knapphet i sockertillgången kunde befaras, har den i september i år upprättade folkhushållningskommissionen funnit det nödvändigt att upptaga sockerregleringsfrågan till skyndsam behandling, *varför ock kommissionen den 10 september till Kungl. Maj:t avlämnade sitt slutliga förslag till bestämmelser angående reglering av konsumtionen inom landet av socker.*

Vid övervägandet av frågan om införande av statlig reglering av sockerkonsumtionen har för kommissionen varit tillgängligt ett på statens livsmedelskommissions uppdrag av särskilt tillkallade sakkunniga personer utarbetat preliminärt förslag i ämnet, varjämte kommissionen i frågan samrått med såväl representanter för sockerfabriksaktiebolagen och för handlandena inom sockerbranschen som även andra sakkunniga.

I sitt förslag framhåller kommissionen, att det visserligen icke är möjligt att redan nu med full bestämdhet angiva resultatet av sockerproduktionen av innevarande års betskörd, men de för sådant ändamål numera gjorda beräkningarna torde dock få anses komma vissheten så nära som för här ifrågavarande syfte är erforderligt. Dessa kalkyler uppvisa ett vida sämre skörderesultat än som tidigare antagits samt giva vid handen, att den kvantitet råsocker, som, efter avräkning av 4 500 ton råsocker, avsedda för sirapstillverkning, kan väntas bliva tillgänglig för förbrukning under det nu instundande konsumtionsåret, näppeligen kan antagas komma att överstiga 136 000 ton, vilken kvantitet, reducerad till raffinad, bör anses motsvara 122 400 ton raffinad.

Sockerkonsumtionen inom landet under de senaste åren visar en alltjämt fortgående stegring. Beräknad i råsocker, synes konsumtionen hava uppgått under år 1915 till cirka 169 300 ton, år 1914 till cirka 153 500 ton, år 1913 till cirka 147 000 ton, år 1912 till cirka 142 000 ton, år 1911 till cirka 140 100 ton och år 1910 till cirka 130 700 ton socker.

Då det, anför kommissionen, nu betänkes, att sockerlagren inom landet äro i det närmaste tömda samt att det icke lärer böra räknas med möjlighet till import, framstår såsom oundvikligt, att en ganska avsevärd knapphet på socker kommer att under det nästinstundande konsumtionsåret göra sig gällande. Även om det bör antagas, att den myckenhet socker, som blir tillgänglig, kommer att bliva tillräcklig för tillgodoseendet av måttliga behov, är det å andra sidan säkert, att varan icke kommer att förslå med mindre märkbar inskränkning sker i konsumtionen, sådan denna under de senaste åren utvecklats.

Kommissionen framhåller vidare, att det vid bedömandet av frågan om sockerförbrukningens begränsning bör bemärkas, att det är endast en ganska ringa del av produktionen, som tages i anspråk för andra ändamål än konsumtion i de enskilda hushållen. Och därjämte synes av sagda del endast en mindre kvantitet åtgå för tillgodoseende av sådana behov, som med fog kunna betecknas såsom överflödiga eller mindre nödvändiga (tillverkning av spirituosa, konfekt, karameller, finare choklad, läskedrycker, finare bakverk). Av flera skäl torde det emellertid åtminstone tills vidare icke böra ifrågakomma att helt och hållet från socker avstänga någon del av den industri, som för närvarande förbrukar socker. Å andra sidan torde det vara klart, att, vid genomförande av konsumtionsreglering, begränsningar måste påläggas industrien och därvid framför allt den del därav, som måste anses minst oumbärlig. Även må såsom självklart anmärkas, att dylik reglering bör omfatta, bland annat, jämväl förbrukningen inom hotell och restauranger.

Kommissionen vill emellertid hava betonat, att, därest under nuvarande situation erforderligt resultat skall vinnas av en reglering och begränsning av konsumtionen, det icke är tillräckligt, att åtgärderna riktas endast mot de förbrukare, varom nu talats. För att regleringen skall giva önskad påföljd, är det framför allt av nöden, att densamma får omfatta den enskilda hushållskonsumtionen.

Då den nya, av kommissionen förordade regleringen enligt kommissionens mening icke kan träda i tillämpning förrän tidigast den 1 november, följer därav, att sockerbolagen måste berättigas att av den nya produktionen uttaga viss del för fördelning under senare hälften av oktober. Kommissionen har härutinnan med bolagen avtalat, att den kvantitet, varöver de skola för nu nämnda ändamål förfoga, skall utgå med högst 5 000 ton raffinad och att densamma skall fördelas i möjligaste mån i överensstämmelse med hittills gällande grunder. Följden härav blir, att den kvantitet raffinad, vilken bör tagas i beräkning för reglering under det instundande konsumtionsåret, icke bör upptagas till mera än 117 400 ton.

Med ledning av tillgängliga uppgifter angående krigsmaktens, apotekens, allmänna inrättningars, industriens, sjöfartens, biodlares samt hotells och restaurangers behov och med beräkning av å ena sidan begränsning, i den mån så kan ske, och å andra sidan nödvändighet av reservlager har kommissionen kommit till det resultat, att för den egentliga hushållsförbrukningen under nästkommande konsumtionsår böra bliva tillgängliga 90 000 ton.

Av sagda kvantitet böra enligt kommissionens mening 15 000 ton innehållas för att för syltningsändamål på lämpligt sätt tillhandahållas befolkningen under de månader av sommaren och hösten 1917, då syltning äger rum. Den myckenhet, vilken bör beräknas kunna under konsumtionsåret fördelas på befolkningen för tillgodoseende av dess normala hushållskonsumtion (d. v. s. hushållsförbrukningen med undantag av syltning), blir således enligt kommissionens kalkyler 75 000 ton. Vid lika fördelning av denna myckenhet på rikets samtliga invånare kommer att på varje person belöpa mellan 12·9 och 13 kilogram. Kommissionen har ansett sig kunna härvid räkna med jämnt 13 kilogram.

Ehuruväl skäl torde kunna anföras för att vissa yrkes- och samhällsklasser borde erhålla mera eller mindre än andra, anser kommissionen dock, att en dylik kontingentering i fråga om en sådan vara som socker ej bör ifrågasättas, ej minst med hänsyn till de oerhörda svårigheter, som skulle med dess genomförande vara förbundna. Ej heller finner kommissionen efter samråd med sakkunniga det vara tillrådligt, att skillnad göres mellan olika åldersklasser. Det enda praktiskt framkomliga och antagligen, i stort sett, mest rättvisa systemet synes kommissionen vara, att en var individ berättigas erhålla en och samma kvantitet, i detta fall 13 kilogram. Kommissionens förhoppning är, att, då tiden för syltningen nalkas, det skall visa sig möjligt att vid fördelningen av det därför avsedda sockret taga något mera hänsyn till skiljaktigheten i de individuella behoven.

Av flera skäl anser sig kommissionen böra förorda, att, åtminstone tills

vidare, sirapen ställes utanför den här föreslagna regleringen. Dels torde för närvarande inom landet finnas ganska stora förråd av sirap av utländsk tillverkning och dels synes det lämpligt, att ifrågavarande sötvara får bidraga till att utjämna och minska vissa av de olägenheter, som sockerregleringen oundvikligen kommer att föra med sig.

Kommissionen utgår i sitt förslag till reglering av sockerkonsumtionen från att den nuvarande organisationen av handeln bör i endast minsta möjliga mån rubbas. Kommissionens förslag avser således att inom ramen av nämnda organisation åstadkomma nöjaktig fördelning av den tillgängliga myckenheten socker, ävensom vederbörlig kontroll över de givna bestämmelsernas iakttagande. Även vid en sådan begränsning av det statliga ingripandet synes det dock oundgängligt, att för regleringens genomförande en särskild, ganska omfattande organisation varder skapad. Inom kommissionen måste inrättas en central sockerbyrå, och i de olika landsdelarna måste finnas lokala, under kommissionen lydande organ för fördelning och kontroll. Kommunernas livsmedels- resp. kommunalnämnder torde ytterst böra anlitas för nämnda uppgifter. Emellertid synes det nödvändigt, att dessutom särskilda organ, med plats mellan sagda nämnder och kommissionen, varda skapade med uppgift att under kommissionens ledning men i viss utsträckning självständigt besluta angående fördelningen inom vederbörande områden och övervaka densamma. Dessa organ böra enligt kommissionens mening inrättas såsom länsnämnder.

Folkhushållningskommissionens skrivelse innehöll dessutom ett förslag till *fördelningssystem*, vari för reglering av hushållsförbrukningen förordas införande av sockerkort. Dessutom beröres frågan om regleringens *finansiering*, varvid kommissionen tagit under prövning åtskilliga olika vägar.

En utväg vore sålunda, att medlen anskaffades genom sockerprisets höjande, för vilket ändamål skulle erfordras ändring av maximiprisförordningen, varefter de erforderliga medlen efter avtal med sockerbolagen finge tillhandahållas kommissionen genom bolagen.

Vidare har inom kommissionen blivit ifrågasatt kostnadernas bestridande medelst uttagande av särskild avgift vid försäljning av viss del av sockerproduktionen, i så fall närmast det för restaurangerna och industrien avsedda sockret. Därest sådan avgift bleve föreskriven, torde densamma böra erläggas till länsnämnderna vid rekvisitionernas godkännande.

Slutligen har inom kommissionen föreslagits den utväg till anskaffande av ifrågavarande medel, att från regleringen skulle undantagas viss del av sockerförrådet, så ringa, att densamma praktiskt taget icke kunde inverka vid regleringens genomförande, vilken del, högst 500 ton (motsvarande 0·86 hektogram per individ och år), skulle försäljas på sådana villkor, att tillräckliga medel till bestridande av kommissionens kostnader komme att därvid inflyta. För rätt till inköp av den sålunda undantagna andelen borde erfordras särskilda kort, i viss mening »lyxkort», vilka skulle genom kommissionens försorg försäljas till ett pris av en krona eller högre för varje å korten angivet kilogram. Socker, som inköptes enligt dylika kort, skulle således

komma att utöver det vanliga priset pr kilogram betinga denna extra avgift, som skulle tillfalla kommissionen.

I anledning av denna framställan utfärdade Kungl. Maj:t den 13 oktober 1916 följande förordning:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående reglering av förbrukningen av socker;

given Stockholms slott den 13 oktober 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen, funnit gott förordna följande att gälla tillsvidare:

§ 1.

Mom. 1. I detaljhandeln må socker, avsett till hushållsförbrukning, icke säljas annorledes än mot bekommande av för ändamålet giltig kupong till sockerkort, utfärdat av folkhushållningskommissionen.

Mom. 2. I övrigt må, i den mån folkhushållningskommissionen ej medgiver undantag, försäljning av socker i handeln ske endast mot rekvisition, som är av kommissionen eller å dess vägnar godkänd.

§ 2.

Den, som vid försäljning, varom i § 1 mom. 1 förmäles, icke iakttager vad där stadgats, straffes med böter från och med fem till och med ett tusen kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna § sägs, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 3.

Förseelse, som ovan omförmäles, åtalas vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

§ 4.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft den 1 november 1916.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 13 oktober 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.)

Johan Beck-Friis.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående utlämnande av sockerkort;

given Stockholms slott den 13 oktober 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan Vi denna dag utfärdat förordning angående reglering av förbrukningen av socker, Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen, funnit gott förordna följande att gälla tillsvidare:

§ 1.

Sockerkort, gällande för inköp i detaljhandeln av socker, avsett till hushållsförbrukning, skola utlämnas genom försorg av folkhushållningskommissionen, som därvid äger anlita biträde i Stockholm av överståthållarämbetet, i andra städer av magistraten eller stadsstyrelsen samt på landet av kommunalnämnden.

Där icke särskilda förhållanden föranleda undantag, skola vid sockerkortens utlämnande följas personförteckningar, upprättade för varje bebodd fastighet enligt formulär, som av folkhushållningskommissionen fastställas och i erforderligt antal tillställas ortsmyndigheterna.

§ 2.

En var, som handhaver förvaltning av fastighet, åligger att, på anmodan av ortsmyndighet som ovan sägs, tillhandagå denna vid sockerkortens utlämnande genom att inom tid, som av ortsmyndigheten bestämmes, dels, med begagnande av ovannämnda formulär, insamla uppgifter på inom fastigheten boende personer och de särskilda hushållens förråd av socker, dels ock till hushållen utlämna dem tillkommande sockerkort och därom till ortsmyndigheten ingiva kvitto.

§ 3.

Den, som utan giltigt skäl uraktlåter att fullgöra vad honom av ortsmyndigheten, jämlikt bestämmelsen i § 2 blivit ålagt, straffes med böter, högst femhundra kronor.

§ 4.

Förseelse, varom i § 3 sägs, åtalas vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

§ 5.

Av böter, som enligt denna kungörelse ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren.

Saknas tillgång till fulla gäldandet av ådömda böter, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 13 oktober 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.)

Johan Beck-Friis.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

om upphävande i fråga om socker av kungörelsen den 14 juli 1916 angående uppgifter för inventering av landets förråd av socker och ved;

given Stockholms slott den 13 oktober 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, som denna dag utfärdat förordning angående reglering av förbrukningen av socker, vilken förordning träder i kraft den 1 november 1916, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen funnit gott förordna, att kungörelsen den 14 juli 1916 angående uppgifter för inventering av landets förråd av socker och ved skall den 1 nästkommande november upphöra att gälla i fråga om uppgifter å förråd av socker.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 13 oktober 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.)

Johan Beck-Friis.

Från folkhushållningskommissionen utsändes i mitten av oktober följande instruktion till detaljhandlarna i socker.

Till detaljhandlare i socker.

Den beslutade sockerregleringen kommer att i hög grad underlättas av ett förtroendefullt samarbete mellan vederbörande fördelningsnämnd och sockerrekvirenterna inom fördelningsdistrikten, av vilka detaljhandelns utövare utgöra ett övervägande flertal. Liksom byrån är förvissad om att fördelningsnämnden skall med största noggrannhet söka fylla sin uppgift, förväntar byrån, att även handelskåren skall göra sitt bästa, för att sockerregleringen må kunna försiggå utan störningar och enligt bestämda grunder.

I syfte att underlätta samarbetet mellan nämnden och handelsutövarna samt att påskynda prövningen och expedieringen av inkomna rekvisitioner tillåter sig byrån göra följande erinringar:

Varje rekvisition utskrives å 2 blanketter. Tillse därvid 1) *att* dessa sinsemellan noga överensstämma i fråga om sifferuppgifter, 2) *att* rekvirentens namn eller firma samt adress (i stad även gatuadress) är tydligt angiven, 3) *att* det på grund av fraktkostnader m. m. berättigade tillägget till i maximipriset § 1 angivna grundpriset införts, 4) *att* rekvirerad sockerkvantitet ej överstiger redovisade sockerkortskuponger och inköpsrekvisitioner och 5) *att* av Folkhushållningskommissionen godkänd leverantörs namn (firma) och adress införts å rekvisitionerna.

Är rekvisition i här nämnda avseenden ofullständig, återsändes densamma för förtydligande.

Sockerkortskuponger, som åtfölja handlandes rekvisition, böra vara hopräknade i buntar å i allmänhet 100 st. kuponger i varje. Handlande bör dagligen hopräkna sitt kuponglager för att vinna effektiv kontroll å detsamma.

Detaljhandlare äger icke inköpa socker annat än mot rekvisition, godkänd av fördelningsnämnd, och icke sälja socker annat än mot sockerkortskuponger eller inköpsrekvisitioner nr 13, 14, 15, 16, 17. Detaljhandlare äger alltså icke ens mot godkänd rekvisition försälja socker till andra handlande.

Det är strängeligen förbjudet att vid försäljning av socker mottaga kuponger, gällande för annan månad än den, varunder försäljningen sker. Likaså äger handlande icke vid försäljning mottaga lös kupong, frånskild från stammen. Kupong skall avrivas av säljaren.

Handlande skall ovillkorligen omedelbart vid utgången av varje månad till fördelningsnämnden insända inneliggande kuponger och rekvisitioner. Kuponger och rekvisitioner, som inkomma i försändelse, poststämplad senare än första dagen i månaden efter den, varunder de varit gällande, kasseras och medföra sålunda ingen inköpsrätt.

Rekvisition och sockerkortskuponger må insändas till fördelningsnämnd i ofrankerat kuvert, därest å kuvertet tecknas ordet »sockerrekvisition» och/eller »sockerkortskuponger».

Med fördelningsnämnds medgivande må rekvirent, som därom anhåller, för tids vinnande kunna få sin rekvisition postbefordrad direkt från nämnden till leverantören.

Byrån tillåter sig framhålla, att allt gjorts för att åstadkomma en kontroll- och fördelningsorganisation, som i största möjliga grad anpassar sig till bestående förhållanden inom handeln, vars utövare under denna för vårt land brydsamma tid göra stort gagn genom att lojalt ställa sig de givna bestämmelserna till noggrann efterrättelse.

På grund av den stora skyndsamhet, varmed sockerregleringen måste genomföras, hade folkhushållningskommissionen redan före denna instruktions utfärdande funnit nödigt att tillskriva överståthållarämbetet och samtliga Kungl. Maj:ts befallningshavande dels med anhållan om, att dessa ville inom gränsen för de i skrivelsen avgivna grundlinjerna för resp. förvaltningsområden inkomma med förslag till fördelningsorganisation, dels ock att lämna uppgift på lämpliga personer att insättas i den eller de nämnder, som skulle upprättas i länet.

I denna skrivelse framlägger alltså folkhushållningskommissionen huvudprinciperna för den lokala organisation och det fördelningssystem, som sedermera vid sockerregleringen har följts.

Kommissionen har för sin del tänkt sig fördelningsorganisationen böra vara i allmänhet sålunda ordnad, att i varje län finnes en efter Kungl. Maj:ts befallningshavandes förslag av kommissionen förordnad länsfördelningsnämnd, lydande under kommissionen samt av Kungl. Maj:ts befallningshavande övervakad, helst med säte i länets residensstad. Angående den närmare beskaffenheten och sammansättningen av nämnden torde generella, bindande föreskrifter icke böra ifrågakomma. Största möjliga hänsyn bör tagas till ortens särskilda förhållanden. Antagligt synes emellertid vara, att stundom livsmedelsnämnden i berörda stad eller vissa ledamöter av densamma böra kunna anlitas för den här avsedda uppgiften eller åtminstone den nya nämnden anknytes till sagda livsmedelsnämnds byrå. I betraktande av beskaffenheten av det fördelnings- och kontrollarbete, som kommer att påvila fördelningsnämnden, torde det vara riktigt, att nämnden göres jämförelsevis fåtalig samt att dess ledamöter, så vitt möjligt, äro boende på samma ort eller i närheten av varandra. Även bör framhållas vikten av, att största möjliga trygghet vinnes för att nämndens arbete förrättas under samma känsla av ansvar gentemot det allmänna, som hos offentlig ämbetsmyndighet förut-

sättes. Ej minst med avseende därå torde det i allmänhet vara lämpligt, att nämndens ordförande är en person i offentlig ämbets- eller tjänstemannaställning. Givet är å andra sidan, att även utan dylik anordning nu berörda intresse bör under vissa förhållanden kunna på tillräckligt betryggande sätt tillgodoses.

För den händelse i visst län, med anledning av befolkningens talrikhet eller fördelning eller arealens storlek, en central nämnd skulle anses vara otillräcklig, bör, såsom redan framhållits, det icke vara uteslutet, att i sådant län må vidtagas särskilda efter de lokala förhållandena lämpade anordningar. Sålunda torde det kunna ifrågasättas, att dylikt läns område varder delat på två eller kanske flera nämnder, vilkas verksamhet kan ordnas, antingen så att desamma äro sinsemellan oberoende eller ock så att en av nämnderna erhåller viss ledande eller kontrollerande ställning i förhållande till den eller de övriga. Även är sådan anordning (exempelvis beträffande de nordligaste länen) tänkbar, att länsnämnden överlåter handhavandet under nämndens kontroll av vissa uppgifter åt nämnden underlydande personer eller lokalnämnder (exempelvis kommunala livsmedelsnämnder) med till visst område begränsad verksamhet.

Vad sockerregleringen angår, anser kommissionen, att ersättningen för det arbete, som under det nu instundande konsumtionsåret kommer att åligga de föreslagna fördelningsnämnderna, bör för dem samtliga beräknas till sammanlagt åtminstone 200 000 kronor. Huru en dylik ersättning bör rättvisligen fördelas på länen och inom nämnderna kan givetvis icke definitivt avgöras, förrän arbetet börjat och fortgått någon tid. Uppenbart är emellertid, att arbetets omfattning och svårighet bör härutinnan vara bestämmande och att ej minst folkmängdens storlek och andra lokala förhållanden därvid måste tillmätas betydelse. Vidkommande särskilt fördelningen inom länsorganisationen av den för ett visst län beräknade ersättningssumman, håller kommissionen för antagligt, att det merendels skall finnas lämpligt, att en avsevärd del därav tillerkännes en enda inom eller utom länsnämnden utsedd verkställande funktionär, vilken handhaver ledningen av arbetet och de mera viktiga dagliga bestyren, samt att en annan del av ersättningen förbehålles till avlöning åt biträden, som förrätta löpande arbete av mindre kvalificerad beskaffenhet, varemot de av nämndens ledamöter, som icke eller i endast mindre mån taga del i verkställigheten torde kunna erhålla tillfyllestgörande gottgörelse medelst dagtraktamenten.

Dessutom hava meddelats särskilda föreskrifter för *fördelningsnämnderna* med avseende på tilldelningen av socker till industrier, restauranger och liknande företag samt offentliga inrättningar.

För de olika slagen av *industrier* bestämmes sockertilldelningen under regleringstiden med ledning av de *styrkta* uppgifter, som beträffande varje företag lämnas till fördelningsnämnden angående sockerförbrukningen under år 1915, eller, därest det kan antagas, att företaget på grund av krigskonjunkturerna haft tillfälle att utvidga sin rörelse i exportsyfte, på grund av den genomsnittliga förbrukningen under åren 1914 och 1915.

Den andel av den sålunda konstaterade förbrukningen, som högst må tilldelas vart och ett företag, har av kommissionen för de skilda industrigrupperna fastställts på följande sätt:

Spirituosafabriker	1/5
Tekniska fabriker	1/5
Svagdricksbryggerier, saft- och läskedryckstillverkning	1/2
Choklad-, konfekt- och karamelltillverkning	1/2
Kexfabriker	1/2
Finbrödsbagerier och konditorier	4/10
Andra bagerier	6/10
Konservfabriker	6/10
Charkuterifabriker	6/10
Mejerier (mesostkokerier)	6/10

Vid prövningen av de för november månad inkomna rekvisitionerna, vilken kommer att äga rum efter ingången av november, skall nämnden såsom *villkor för tilldelning uppställa, att inventeringsuppgift rörande sockertillgången* den 31 oktober är avgiven.

Företag, som ej deklarerat den 1 november, oaktat de då voro i verksamhet, och som ej kunna visa, att de saknat kännedom om sockerregleringen, böra behandlas med särskild noggrannhet. Befinnes deras underlåtenhet hava sin grund däri, att de vid nämnda tidpunkt voro innehavare av ett sockerlager, måste tilldelning, när sådan påfordras, göras med inräknande av hela detta lager, så att ingen fördel kan vinnas på ett undandragande från deklarationen.

Där en industri ej är utpräglad säsongindustri, böra de tilldelade kvantiteterna fördelas jämnt över hela året, och förskotteringar från den ena månaden till den andra under inga omständigheter äga rum. Beträffande säsongindustrier bör noggrant tillses, att sockret reserveras intill just den tid av året, då säsongen inträder. Iakttagas ej dessa regler, är det att förutse, att företag, som i förväg erhållit oproportionerligt mycket socker, komma att sedermera framställa krav på ökad tilldelning, vilka stundom kunna bliva svåra att avslå.

Restauranger, kaféer och hotell kunna av fördelningsnämnderna tilldelas socker *intill* 4/10 *av konsumtionen under året 1915.*

Såsom restauranger må, såsom även i den allmänna instruktionen klargjorts, i allmänhet godkännas allenast inrättningar, öppna för allmänheten. Matställen av alla slag med mer eller mindre fast publik hänvisas däremot till att erhålla sitt sockerbehov genom de spisandes sockerkort, och även restauranger böra uppmanas att öka sin tillgång genom de inackorderade matgästernas kort. Frukost- och lunchställen, anordnade för personal eller arbetsstyrkor, böra i allmänhet icke erhålla sockertilldelning, utan få de spisande själva medföra sitt sockerbehov.

Föreningar och sammanslutningar, som önska erhålla socker för basarer och fester av allehanda slag, hänvisas till att låta deltagarna själva medföra, vad som behöves. Endast för sådana större tillställningar, där folk

från skilda trakter församlas, kan, efter fördelningsnämndens omprövning, undantag göras.

Då *offentliga inrättningar* ej äro underkastade tvånget att rekvirera per månad, är det av särskilt stor vikt, att rekvisitionerna inskränkas till det strängt nödvändiga. Framförallt bör detta iakttagas med avseende på inrättningar, som ej handhavas direkt av stat eller kommun, men även med avseende på dessa böra nämnderna, genom att infordra upplysningar om rörelsens omfattning, de spisandes antal, huruvida sockerkort, som tilläventyrs tilldelats spisande personal, utnyttjats m. m., bilda sig en uppfattning om nödvändigheten av de gjorda rekvisitionerna. Överhuvud torde det vara önskligt, att förvaltningen inom inrättningar av olika slag uppmanas att föra noggrann kontroll över sockerlager och sockerförbrukning, då eljest missbruk lätt kunna förekomma under tider av strängt reglerad sockertillgång.

Med medicinalstyrelsen har överenskommits, att styrelsen till samtliga apotek utsänder ett cirkulär, vari apotekarna anmodas till styrelsen insända uppgift om sin sockerförbrukning för läkemedelstillverkningen under åren 1913, 1914 och 1915. Dessa uppgifter granskas inom styrelsen, och en såsom skälig ansedd sockerkvantitet fastställes för varje särskilt apotek, avsedd för hela regleringsåret. Meddelande om denna kvantitet lämnas därefter, såväl till varje apoteksinnehavare som ock till varje fördelningsnämnd för de inom dess område belägna apoteken. Önskar apoteksinnehavare erhålla socker utöver den sålunda bestämda myckenheten, får dylik rekvisition ej av fördelningsnämnden avgöras, utan skall densamma remitteras till kommissionens sockerbyrå.

Rörande *den första utdelningen av socker* hava fördelningsnämnderna fått i instruktion att iakttaga följande.

I fråga om *hushållsförbrukningen* anser kommissionen lämpligt, att i allmänhet fördelningsnämnderna godkänna rekvisitioner till detaljhandlare å så stora sockerpartier, som kunna antagas motsvara handlandenas försäljning till allmänheten under de första sex veckorna, sålunda för november månad ett kilogram per individ, tillhörande kundkretsens hushåll, samt för halva december ytterligare 1 kilogram eller sålunda tillsammans 2 kilogram per individ. För storstäderna och övriga tättbefolkade kommuner med lätt sockertillförsel torde det i vissa fall kunna anses lämpligt, att lagret göres mindre. För de mera avlägset liggande delarna av Norrland blir det däremot helt visst nödvändigt att betydligt utsträcka den period, för vilken de första lagren avses. *Vid fördelningen måste noggrant iakttagas, att summan av de kvantiteter socker, som för hushållsförbrukningen tilldelas samtliga inom distriktet befintliga detaljhandlare, ej överstiger den för den sammanlagda befolkningen, under den tid, för vilken lagret är avsett att räcka, tillåtna sockerförbrukningen.*

De av livsmedelsnämnderna lämnade uppgifterna om de särskilda affärernas omsättning böra härvid kunna tjäna till ledning. Det bör noggrant tillses, att rekvisitionen är ställd till ettdera av sockerfabriksbolagen eller till av kommissionen godkänd grossist. Vidare bör observeras, att genom

undertecknande av rekvisitionen detaljhandlaren förbinder sig att ej göra större pålägg för fraktkostnader m. m. än vad som i punkt 2 av förbindelsen angives, och böra fördelningsnämnderna konstatera, att detta pålägg ej angivits högre än vad maximiprisförordningen å socker medgiver.

Beträffande *industrier och restaurangföretag* iakttages, att den första tilldelningen endast får avse förbrukningen under november månad enligt de från kommissionen givna direktiven. Det bör betonas, att beträffande dessa rekvirenter synnerlig sparsamhet vid rekvisitionernas godkännande måste iakttagas. Sålunda bör beträffande restauranger förutsättas, att till deras förfogande stå de fasta gästernas och personalens sockerkort. Skulle det befinnas, att den kvantitet, som tilldelats något företag, är absolut otillräcklig, kan sedermera rättelse ske, varemot större svårighet uppstår, om den medgivna myckenheten från början tilltagits onödigt stor.

Beträffande *de offentliga inrättningarna* torde, där så ske kan, vid avlämnande av rekvisition böra förebringas uppgift om det antal personer, som genom inrättningen ifråga kunna förväntas komma att erhålla kost, och tilldelningen rättas därefter. Om någon efter kortutdelningen intages på sådan inrättning, bör om möjligt hans sockerkort fråntagas honom och på inrättningen förvaras, då eljest onödig dubbelförbrukning förekommer. På samma sätt bör förfaras med den personal, som på inrättningen erhåller kost, men till vilken likväl sockerkort utlämnats.

Med avseende å *sjöfarten* iakttages, att rekvisition för den inrikes sjöfarten endast må avse inmönstrade besättningsmän. Övriga böra erhålla socker på grund av sina sockerkort. För inmönstrade sjömän gäller en av Kungl. Maj:t fastställd spisordning, som föreskriver en sockerranson av 320 gram per vecka (eller 450 gram sirap). Därest ändring av sagda spisordning icke av Kungl. Maj:t vidtages, bör vid tilldelningen till ifrågavarande besättningar spisordningens bestämmelser härutinnan lända till efterrättelse.

I den mån som vid första sockerfördelningen industrier och andra rekvirenter önska uttaga sitt socker genom minuthandlare, måste dessa senare utöver den sockerkvantitet, som de på grund av sin försäljning till hushållsförbrukning erhålla, dessutom bekomma tillräcklig myckenhet för att kunna förse nämnda rekvirenter.

Förnyad tilldelning av socker till detaljhandlare äger rum efter den första fördelningen allenast mot företeende från detaljhandlarens sida av sockerkortskuponger eller inköpsrekvisitioner. Fördelningsnämnden bör kontrollräkna de sålunda inkomna kupongerna och rekvisitionerna samt noggrant tillse, att endast giltiga kuponger och rekvisitioner kommit till användning vid försäljningen. Har försäljning skett mot ogiltiga kuponger, resp. rekvisitioner, må tilldelning av socker på grundval av desamma ej ske, och, därest förseelsen visar sig vara av mera allvarlig natur, i sista hand avstängning från vidare inköp av socker äga rum. Den handlandena åliggande skyldigheten att den sista i varje månad insända samtliga under månaden inkomna kuponger och inköpsrekvisitioner må anses fullgjord, därest det av poststämpeln framgår, att försändelsen är postbefordrad under den första dagen i

nästföljande månad. Vid varje fördelning av socker bör jämförelse verkställas mellan den redovisade försäljningen och det av avräkningen framgående lagret hos vederbörande handlare. Befinnes det, att nya rekvisitioner göras, medan ännu en avsevärd del av det föregående lagret finnes osålt, föreligger skäl till uppmärksamhet, enär det i sådana fall kan befaras, att försäljning av reservlagret ägt rum, utan att det för nämnden redovisas. Befinnes det, att nya rekvisitioner insändas med allt för korta mellanrum och till allt mindre belopp, torde skäl föreligga för nämnden att genom undersökning å stället förvissa sig om, att det enligt redovisningen osålda lagret verkligen finnes i behåll. För sådana undersökningar bör biträde kunna påräknas från livsmedelsnämnd eller kommunalnämnd.

Skulle från handlande inkomna rekvisitioner vara påfallande obetydliga i förhållande till lagret, bör vidare tilldelning anstå, tills lagret i lämplig mån nedgått. Är å andra sidan lagret så knappt tillmätt, att rekvisitioner bliva nödvändiga med korta mellanrum, kan på ansökan utökning av detsamma äga rum.

Beträffande övriga rekvirenter bör vid varje förnyad rekvisition den prövning verkställas, som i varje fall kan förekomma, och sålunda ingen rekvisition beviljas, utan att den beviljande äger kännedom om de i förekommande fall inverkande omständigheterna.

Utdelningen av sockerkorten. Då nu den synnerligen vidlyftiga utdelningen av sockerkorten för första gången har ägt rum, måste man konstatera, att den försiggått med synnerligt stor precision, och endast i enskilda fall hava klagomål försports. I korthet lämnas här nedan en redogörelse för det sätt, på vilket distribueringen av korten enligt därom utfärdad förordning ägt rum. På grund därav, att dels mantalsförteckningarna vid tiden för den första kortutlämningen vore, med avseende på ett stort antal personer, föråldrade och dels att det i folkrikare kommuner vore omöjligt att konstatera, om en person verkligen är den han utger sig för, hade kommissionen funnit det omöjligt att vid kortutlämningen följa årets mantalsförteckningar. Det hade i stället befunnits nödvändigt att mellan de kommunala myndigheterna och allmänheten inskjuta ett mellanled, vilket, i likhet med vad fallet är vid de vanliga mantalsskrivningarna, utgöres av fastighetsägarna. Till samtliga fastighetsägare utdelades genom de kommunala myndigheternas (magistraternas, stadsstyrelsernas och kommunalnämndernas) försorg formulär, s. k. personförteckningar, som fastighetsägarna voro skyldiga att vid bötesansvar handhava. Sedan fastighetsägaren å tvenne lika lydande exemplar av formuläret upptagit samtliga de inom fastigheten boendes namn efter hushåll, har han givit tillfälle för husföreståndarna att uppgiva den sockerkvantitet, som hushållet äger den 31 oktober 1916, samt att bestyrka såväl uppgiften om antalet hushållsmedlemmar som om den innehavda myckenheten socker. Därefter har fastighetsägaren haft att inlämna de bägge exemplaren till vederbörande kommunala myndighet, som verkställt de avdrag från sockerkorten, som på grund av innehav av socker skulle göras, och sedan antingen till

varje fastighetsägare utlämnat de på hans egendom belöpande sockerkorten till fördelning och kvittering av hushållsföreståndarna eller ock berett dessa senare tillfälle att å myndighetens lokal verkställa sådan uttagning och kvittering. Sedan kortutdelningen verkställts, hava fastighetsägarna avlämnat det exemplar av personförteckningen, varå kvitteringen skett, till den kommunala myndigheten, som sedermera till fördelningsnämnden enligt fastställt formulär avgivit rapport angående utdelningens och inventeringens resultat.

Formulären äro uppställda på sådant sätt, att desamma med vederbörliga justeringar skola kunna användas även vid nästpåföljande kortutdelningar, och böra desamma sålunda noggrant förvaras. Enligt de anvisningar, som åtfölja personförteckningarna, hava vissa kategorier av befolkningen ej å desamma upptagits, nämligen till militärtjänst inkallade, inmönstrade sjömän samt å offentliga inrättningar intagna. Sedan sådana personer slutat sin tjänstgöring, avmönstrat eller lämnat inrättningen, kunna de mot företeende av bevis härom kräva att utfå sockerkort, vadan sålunda utdelningen av kort i en viss utsträckning fortgår under loppet av kvartalet. Motsvarande gäller även om de under kvartalet till riket inflyttade. Beträffande de under kvartalet nyfödda torde däremot kortutdelning böra ske allenast, när läkares intyg om behövligheten av sockertilldelning uppvisas.

Det är att förvänta, att ej så få personer komma att hos fördelningsnämnderna eller kommunala myndigheter anmäla, att de förlorat sitt sockerkort. Utdelning av nya kort för sådana fall bör få ske allenast genom fördelningsnämnden och endast, sedan det tillförlitligt styrkts, att kortet verkligen gått förlorat, enär det eljest kan befaras, att man på den vägen söker tillskansa sig flera kort. För tillgodoseende av behovet av kort efter den första utdelningen kommer varje fördelningsnämnd att förses med en reservupplaga kort.

För handhavande av det löpande arbetet vid den centrala ledningen av sockerregleringen har Kungl. Maj:t på kommissionens framställan beslutat upprätta en särskild byrå — folkhushållningskommissionens sockerbyrå — under ledning av kommissionens ledamot K. Eriksson med biträde av kommissionens ledamot B. Florén och aktuarien i socialstyrelsen H. Heyman samt med e. o. aktuarien därstädes Mårten Granqvist som kontorschef.

Frågan om förnyade inskränkningar i försäljningen av alkoholhaltiga drycker.

Genom kungörelsen den 15 februari 1916 fastställde Kungl. Maj:t, sedan kontrollstyrelsen och socialstyrelsen avgivit gemensamt utlåtande (se Soc. medd. 1916, häfte 1), vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl (Soc. medd. 1916, häfte 2). Kungörelsen skulle lända till efterrättelse tillsvidare intill den 1 oktober 1916.

Genom en den 22 augusti 1916 dagtecknad ämbetsskrivelse anbefalldes kontroll- och socialstyrelserna att gemensamt, efter hörande av Kungl. Maj:ts befallningshavande, före den 23 september 1916 inkomma med underdånigt yttrande, huruvida för tiden efter den 30 i samma månad inskränkningar i handeln med brännvin, vin eller öl fortfarande vore av behovet påkallade samt om och vilka ändringar i sådant fall ansåges böra på grund av hittills vunnen erfarenhet eller eljest vidtagas i de i förevarande avseende gällande bestämmelser.

I underdånig skrivelse av den 11 september 1916 hemställde kontrollstyrelsen och socialstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte *dels* medgiva, att det genom nådiga beslutet den 22 augusti 1916 infordrade utlåtandet måtte få avgivas senast den 20 oktober 1916, *dels ock* förordna, att kungörelsen den 15 februari 1916 skulle fortfarande äga tillämpning intill viss av Kungl. Maj:t bestämd dag. Ifrågavarande hemställan bifölls av Kungl. Maj:t den 18 september 1916.

Kontrollstyrelsens och socialstyrelsens gemensamma utlåtande avgavs den 20 oktober 1916 och återgives här nedan.

Sedan berörda utlåtande avgavs, beslöt Kungl. Maj:t den 23 oktober 1916 att dels förbjuda brännvinsbränning av råg, vete, sockerbetor och melass, dels anbefalla kontrollstyrelsen att träffa överenskommelse med bränneriidkarna om inskränkning av brännvinsbränningen av potatis och spannmål till 12 millioner liter brännvin à 50 % under tillverkningsåret 1916—1917; från nämnda inskränkning var brännvinsbränning i samband med jästfabrikation undantagen.

Med hänsyn till den synnerligen minskade tillgång på brännvin, som uppstår genom ifrågavarande tillverkningsinskränkningar, avgav kontrollstyrelsen till statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet den 27 oktober och 2 november 1916 två skrivelser, avseende ytterligare inskränkningar i utminuteringen och utskänkningen av brännvin.

Den 3 november 1916 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelser dels angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl, dels ock angående ändrad lydelse av 2 § i kungörelsen den 25 sep-

tember 1914 angående den rätt att för vissa ändamål försälja sprit, som tillkommer den, vilken äger tillverka brännvin eller till avsalu bedriver rening därav. Kungörelserna utkommo den 8 i samma månad i svensk författningssamling.

1. Gemensamt utlåtande av kontrollstyrelsen och socialstyrelsen angående förnyade inskränkningar i försäljningen av alkoholhaltiga drycker.

Till Konungen.

Genom beslut den 22 augusti 1916 hade Eders Kungl. Maj:t anbefallt kontrollstyrelsen och socialstyrelsen att gemensamt, efter hörande av Eders Kungl. Maj:ts samtliga befallningshavande, före den 23 nästlidne september inkomma med underdånigt yttrande, huruvida för tiden efter den 30 i sistberörda månad inskränkningar i handeln med brännvin, vin eller öl fortfarande vore av behovet påkallade samt om och vilka ändringar i sådant fall ansåges böra på grund av hittills vunnen erfarenhet eller eljest vidtagas i kungörelsen den 15 februari 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl. På därom av kontrollstyrelsen och socialstyrelsen sedermera gjord framställning har Eders Kungl. Maj:t den 18 september 1916, jämte det Eders Kungl. Maj:t samma dag utfärdat kungörelse rörande fortsatt tillämpning av ovanberörda kungörelse, medgivit styrelserna anstånd med avgivande av ifrågavarande yttrande till senast den 20 innevarande oktober.

Till åtlydnad av förberörda nådiga befallning hava styrelserna infordrat yttranden i ärendet från Eders Kungl. Maj:ts samtliga befallningshavande, och få styrelserna härmed jämte yttrandena överlämna en sammanställning av deras väsentliga innehåll. Vidare hava styrelserna lämnat intresserade, som önskade yttra sig i frågan, tillfälle att inkomma med framställningar till Eders Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande eller direkt till endera av de båda styrelserna. Jämväl de framställningar av detta slag, som inkommit, överlämnas härmed till Eders Kungl. Maj:t.

Enligt vad de inkomna utlåtandena giva vid handen, hava överståthållarämbetet samt Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Gottlands, Blekinge, Kristianstads, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ansett, att enahanda behov som vid årets början nu föreligga för att genom särskilda restriktioner begränsa förbrukningen av alkoholhaltiga drycker. Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län har icke funnit sig böra avstyrka en fortsatt tillämpning tillsvidare av kungörelsen, dock under förutsättning att vissa närmare angivna förändringar bliva vidtagna. Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus och Örebro län ställa sig tveksamma inför frågan, huruvida inskränkningarna fortfarande kunna anses påkallade. Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kronobergs och Hallands län hava ansett, att inom dessa län icke förefinnas sådana förhållanden, som författningsenligt utgöra förutsättning för utfärdande av särskilda restriktiva bestämmelser, men att, om dylika bestämmelser kunna anses erforderliga inom andra delar av landet, bestämmelserna jämväl borde gälla inom dessa län.

I allmänhet hava Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande inhämtat yttranden i ärendet från magistrater, stadsstyrelser, polismyndigheter, stadsfiskaler, kronofogdar och länsmän, och framgår deras ställning till frågan, huruvida restriktiva bestämmelser fortfarande kunna anses av behovet påkallade, av nedanstående sammanställning.

	Tillstyrkande	Avstyrkande
Magistrater	55	15
Stadsstyrelser	4	1
Polismyndigheter	8	—
Stadsfiskaler	11	1
Kronofogdar	18	13
Länsmän	10	9
Summa	106	39

Av de korporationer, föreningar och enskilda personer, som inkommit med framställningar i ärendet, hava 67 tillstyrkt och 14 avstyrkt en förlängning av tiden för de restriktiva bestämmelsernas tillämpning.

För bedömandet av frågan, huruvida restriktiva bestämmelser ånyo böra meddelas, hava ämbetsverken ansett sig böra undersöka, i vad mån de i lagstiftningen angivna förutsättningarna »arbetslöshet eller nöd i större omfattning» kunna anses föreligga.

Beträffande först *arbetslösheten* föreligga regelbundna rapporter från flertalet ledande arbetarorganisationer. För några av dessa utvisa uppgifterna större arbetslöshet än under normala förhållanden, beroende på en inom vederbörande yrkesgrenar rådande depression, som framkallats av kristidens säregna konjunkturer. Av det alldeles övervägande antalet organisationer konstateras emellertid, att arbetslöshet förekommer i synnerligen ringa grad, och för arbetsmarknaden i stort sett blir resultatet, att förhållandena i berörda avseende måste anses mycket tillfredsställande. Detta omdöme bekräftas av arbetsförmedlingsanstalternas redogörelser, enligt vilka inom nästan alla yrken och i olika delar av landet tillgången å arbetskraft är synnerligen knapp.

Det bör emellertid framhållas, att detta läge i icke ringa mån torde hava framkallats av den omständigheten, att från mitten av september till mitten av innevarande oktober månad trenne årsklasser värnpliktige — förutom en till krigstjänstgöring kvarhållen — varit samlade för repetitionsövningar. Sedan numera nämnda tre årsklasser återbördats till arbetsmarknaden, har otvivelaktigt en viss lättnad gjort sig märkbar i fråga om tillgången å arbetskraft, men har det ännu ej varit möjligt att bedöma, huruvida därmed behoven fyllts. Tilläggas må även, att höstmånaderna alltid pläga utmärkas av forcerad verksamhet inom såväl industri och samfärdsel som jordbruk, vadan knapphet på arbetskraft är en vid denna tid regelbundet återkommande företeelse.

Även de från en övervägande del av landets större arbetsgivare ingångna rapporterna giva vid handen, att arbetsmarknadens läge är ur arbetarnas synpunkt förmånligt. Under de sex år dylika uppgifter införskaffats, synes tillgången å arbete för industrien icke hava varit så god som den för närvarande är.

Även om härutinnan ligger en viss garanti för den närmaste framtiden, lärer dock icke med visshet kunna beräknas, att förhållandena skola te sig lika gynnsamma under den instundande vintern. Under det rådande osäkerhetstillståndet i handelspolitiskt avseende är särskilt den faran icke utesluten, att till följd av bristande tillförsel av råvaror eller andra förnödenheter arbetsbrist kan uppstå inom näringsgrenar, som eljest kunna glädja sig åt goda konjunkturer. Det nuvarande gynnsamma läget kan sålunda lätteligen undergå en hastig försämring.

Om sålunda några fasta hållpunkter icke givas för bedömande av arbetslöshetens blivande utveckling ens under den närmaste framtiden, är däremot *dyrtiden* ett faktum, med vilket landet nödgas räkna under längre tid framåt, i allt fall under den instundande vintern. Den stegring i livsmedelsprisen, som ämbetsverken i sina tidigare uttalanden i förevarande ämne konstaterat, har nämligen oavbrutet fortsatt och kan näppeligen väntas snart upphöra. Enligt socialstyrelsens regelbundna prisuppgifter har denna prisförhöjning för ett flertal viktigare livsmedel från juli 1914 till juli 1916 uppgått till icke mindre än 39·7 %, och för närvarande torde stegringsprocenten vara åtskilligt högre.

Prisnivåns förändring, som under krisens tidigare skede i huvudsak begränsades till livsmedel av olika slag, har efter hand gripit omkring sig, så att den numera drabbat snart sagt alla livsförnödenheter. På samma gång dyrtiden därmed blivit mera kännbar, har den också fått en mera konstant karaktär och förminskat penningens köpkraft i allmänhet. Visserligen motverkas följderna för konsumenterna av denna prisnivåns förändring i icke ringa mån av de inkomstökningar, som under kristidens förlopp inträtt. Då de utredningar i detta ämne, som inom socialstyrelsen anordnats, ännu icke föreligga avslutade, kunna närmare upplysningar härom icke lämnas. Såvitt nu kan bedömas, torde visserligen löneförhöjningar under olika former hava genomförts i stor omfattning, men lära de endast undantagsvis vara så betydande, att de fullt uppväga stegringen av levnadskostnaderna. Med visshet kan därför sägas, att levnadsstandarden för mycket stora delar av folket genom dyrtiden undergått en väsentlig försämring och på många håll kommit ett verkligt nödläge mycket nära. Detta förhållande kommer otvivelaktigt att under vintern framträda med ökad omfattning och med stegrad skärpa, även om konjunkturerna å arbetsmarknaden icke skulle undergå någon avsevärdare försämring.

I likhet med flertalet myndigheter anse sålunda styrelserna, att för vidtagande av inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin och öl föreligga enahanda förutsättningar, som då kungörelsen av den 15 februari 1916 utfärdades.

Innan styrelserna övergå till att yttra sig, huruvida ändringar böra på grund av hittills vunnen erfarenhet eller eljest vidtagas i nu gällande restriktiva bestämmelser, vilja styrelserna, i den mån tillgängliga siffror det medgiva, söka att i huvuddrag redogöra för konsumtionen av brännvin och öl under de senaste två åren.

Försäljningen av brännvin under första, andra och tredje kvartalen år 1916 inom olika grenar av brännvinshandeln framgår av bilagda tabell I. För år 1915 föreligga uppgifter om försäljningens fördelning på kvartal endast i fråga om bolagens egen utminuterings- och utskänkningsrörelse, under det att försäljningen inom de överlåtna rörelserna allenast kan angivas för helt år; med ledning av uppgifterna om fördelningen av bolagens försäljning på kvartal har jämväl försäljningen inom de överlåtna rörelserna fördelats på kvartal. Uppgifterna om försäljningen under år 1915 äro sammanställda i tabell II.

Vad beträffar försäljningen *utminuteringsvis* av brännvin må till en början framhållas, att den med 1916 års ingång genomförda indelningen av riket i kontrollområden åstadkommit en stark förskjutning av denna försäljning. Innehavare av överlåtna utminuteringsrättigheter — spirituosahandlare — äro nämligen numera i huvudsak begränsade till att utöva försäljningen inom det brännvinsförsäljningsbolags kontrollområde, av vilket de erhållit rättighetsöverlåtelse, under det de bolag, som icke överlåtit utminuteringsrättighet — och de utgöra det stora flertalet — fått sin kundkrets ökad med sådana kunder, som förut i huvudsak inköpte sina varor hos spirituosahandlare. I följd härav måste bolagens försäljning utminuteringsvis i förhållande till den totala myckenheten utminuteringsvis försålt brännvin bliva relativt större under år 1916 än förut. Denna överflyttning av försäljningen från den överlåtna utminuteringsrörelsen till bolagens egen utminuteringsrörelse förstärkes än ytterligare därav, att spirituosahandlarna genom de från 1916 års ingång gällande överlåtelsekontrakten icke äga att sälja inhemskt egentligt brännvin och ej heller annat brännvin, som kostar mindre än tre kronor för liter, utom punsch och glögg.

Erinras må jämväl i avseende å efterföljande jämförelser mellan försäljningsbeloppen för första halvåren 1916 och 1915, att ifrågavarande restriktioner ej trädde i kraft förrän den 24 februari 1916 — alltså först sedan nära nog en tredjedel av halvåret gått till ända.

Såsom framgår av tabellerna I och II, försålde bolagen utminuteringsvis under de tre första kvartalen 1916 omkring 19·6 millioner liter brännvin mot 19·3 millioner liter under samma tid år 1915. Bolagens utminutering av samtliga slag av brännvin har sålunda

ökats med 0·3 million liter. Försäljningen av renat brännvin under innevarande år har minskats i jämförelse med år 1915 — eller till 14·5 från 15·7 millioner liter. Försäljningen av andra slag av brännvin än renat har däremot i bolagens utminuteringsrörelse icke obetydligt ökats under år 1916 i jämförelse med år 1915.

I den överlåtna utminuteringsrörelsen uppgick brännvinsförsäljningen under de tre första kvartalen 1916 till 1·6 million liter. Under år 1915 var omsättningen, approximativt beräknad, under samma tid i denna rörelse minst 3·7 millioner liter. Då emellertid denna uppgift å ena sidan icke innefattar samtliga spirituosahandlares försäljning men å andra sidan avser jämväl partiförsäljning, kan den icke jämföras med uppgiften om spirituosahandlarnas utminutering år 1916.

Vidkommande därefter försäljningen *utskänkningsvis* av brännvin uppgick densamma i bolagens egen utskänkningsrörelse till omkring 1,419,000 liter under de tre första kvartalen 1916 mot 1,642,000 liter under samma tid år 1915. Särskilt har utskänkningen av renat brännvin minskats under år 1916; under det att därav utskänktes omkring 1,146,000 liter under de tre första kvartalen år 1915, utskänktes under samma tid år 1916 endast 687,000 liter. Däremot har försäljningen av konjak, whisky, rom, arrak, punsch, likör och glögg betydligt ökats å bolagens egna utskänkningsställen.

Inom den överlåtna utskänkningsrörelsen försåldes under de tre första kvartalen av år 1916 omkring 2,640,000 liter brännvin. Motsvarande siffra, approximativt beräknad, för år 1915 är 2,040,000 liter. Försäljningen inom denna rörelse under hela innevarande år torde sannolikt bliva ej obetydligt större än under år 1915.

Rörande maltdrycksförsäljningen vid de skattepliktiga bryggerierna hava styrelserna införskaffat uppgifter genom benägen förmedling av svenska bryggareföreningen. Dylika uppgifter hava inkommit från bryggerier, representerande 93·5 % av totala maltavverkningen vid rikets skattepliktiga bryggerier under tillverkningsåret 1914—1915. Nämnda bryggeriers försäljning utgjorde i hektoliter under månaderna mars, april, maj, juni och juli:

	år 1915	år 1916
av pilsneröl	142 587	145 743
» lageröl	289 906	302 335
» pilsnerdricka	48 351	47 300
» is- och lagerdricka	14 600	14 479
» lagrat svagdricka	75 554	93 082
» porter	21 050	21 424

Söker man av ovan anförda siffror bilda sig ett omdöme om restriktionsbestämmelsernas verkan, förefaller denna vid första påseendet onekligen vara ganska obetydlig. Beaktas bör emellertid att under den tid, dessa bestämmelser varit gällande, i åtskilliga avseenden rått abnorma förhållanden, ägnade att verka förryckande på konsumtionen av alkoholhaltiga drycker. Sålunda har otvivelaktigt högkonjunkturen inom näringslivet med därav följande affärsvinster och ökad arbetstillgång för många medfört möjlighet och frestelse till ökat användande av sådana drycker. Även den stora främlingsinvasion, som krigsförhållandena föranlett, torde i betydlig mån hava medverkat till stegring av konsumtionen. Sedd mot bakgrunden av dessa förhållanden torde minskningen med 1·2 million liter i bolagens utminutering av renat brännvin kunna betecknas såsom nog så avsevärd, en minskning, som huvudsakligen lärer komma de mindre bemedlades ekonomi till godo.

Beträffande den ökning av maltdryckskonsumtionen, som siffrorna utvisa, anses den i viss mån vara att tillskriva höjningen av mjölkpriset. Att denna omständighet verkligen varit av betydelse härvidlag, därför talar, att det slag av maltdrycker, som visat den största stegringen, utgöres av det alkoholsvaga svagdrickat.

Framhållas må emellertid, att inskränkningar av förevarande art, om den avsedda effekten skall ernås, måste avfattas på sådant sätt, att de bilda ett med hänsyn till de

olika slagen av alkoholförsäljning såvitt möjligt systematiskt helt. Eljest kommer konsumtionen med begagnande av de luckor, som lämnas öppna, snart att anpassa sig efter de nya förhållandena. I sitt den 23 december 1915 jämte underdånigt utlåtande avgivna förslag till vissa inskränkningar i försäljningen av brännvin, vin och öl hade styrelserna sökt att tillgodose nämnda krav. Vid utfärdandet av författning i ämnet utelämnades emellertid flera av de föreslagna inskränkningarna. Med stöd i viss mån av den nu vunna erfarenheten om restriktionernas verkningar hava ämbetsverken i föreliggande förslag återupptagit nyss berörda inskränkningar, ävensom i några avseenden sökt att ytterligare fullständiga restriktionssystemet.

Styrelserna övergå nu till att yttra sig över, i vilka avseenden på grund av hittills vunnen erfarenhet eller eljest det enligt styrelsernas mening är erforderligt att vidtaga ändringar i eller tillägg till gällande restriktionsbestämmelser.

Vad först beträffar den i 1 § och 3 § 1 mom. av gällande kungörelse uppställda föreskriften, att brännvin, vin eller öl icke må utminuteras, resp. försäljas till avhämtning eller till försändning, då köparen — enligt anmälan, som gjorts eller till riktigheten styrkts av fattigvårdsmyndighet, arbetslöshetskommitté eller pastorsämbete, resp. veterligen — åtnjuter understöd av allmänna medel eller brister i fullgörande av honom åliggande försörjningsplikt, har Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län framhållit, att, då detta förbud icke avser försäljning till förtäring på stället, personer, som på grund av förbudet icke kunna inköpa alkoholhaltiga drycker till avhämtning, förskaffat sig dryckerna på utskänkningsställena. Då förbudet att försälja till här ifrågavarande personer synes böra gälla, även när försäljningen äger rum till förtäring på stället, hava styrelserna omredigerat 1 §, varjämte i densamma inryckts stadgandet i 3 § 1 mom. Detta förbud kan naturligtvis i de stora städerna ej förväntas få avsevärd betydelse, men torde i mindre samhällen, där kundernas personliga förhållanden äro mera allmänt kända, kunna lända till nytta.

I fråga om utminutering av brännvin innehåller gällande kungörelse icke någon föreskrift om begränsning av den myckenhet, som får till köpare försäljas. I sitt den 23 december 1915 avgivna förslag till restriktioner hade styrelserna under 1 § infört bestämmelse därom, att brännvin icke finge till någon utminuteras i större myckenhet än som motsvarar fyra liter i kalendermånaden, där ej brännvinsförsäljningsbolag funne särskilda skäl föreligga att till vissa köpare utminutera större myckenhet.

I det förslag till restriktionsbestämmelser, som styrelserna härmed överlämna, hava styrelserna under 2 § åter upptagit berörda bestämmelser om en viss maximikvantitet vid utminutering av brännvin och få till stöd härför anföra följande.

Såsom styrelserna erinrade i sitt utlåtande av den 23 december 1915 hava flertalet bolag medgivit sina kunder att inköpa brännvin i ganska betydande kvantiter, ända till dess det konstaterats, att missbruk därav förekommit.

Enligt vad bolagens kontrollföreskrifter giva vid handen, hava ungefär 30 % av bolagen fastställt en i kontrollföreskrifterna angiven maximikvantitet brännvin för vecka, månad, kvartal eller år, under det att ungefär 70 % av bolagen hava den bestämmelsen, att bolagets styrelse med ledning av storleken av och sättet för de av varje kund verkställda inköpen skall minst en gång i månaden pröva, huruvida dessa inköp ägt rum på sätt, som kan anses stå i överensstämmelse med bolagets ändamål, samt att till grund för denna prövning skall läggas kundernas antagliga behov av brännvin. Det skulle av denna bestämmelse möjligen kunna dragas den slutsatsen, att flertalet bolag icke kontrollera försäljningen med ledning av en viss fastställd myckenhet, utöver vilken under angiven tid utminutering till köpare eller vissa sådana ej må ske, utan från fall till fall avgöra storleken av vederbörande kunds behov. I själva verket tillämpas emellertid den ifrågavarande bestämmelsen på sådant sätt, att en viss, av bolaget antagen maximikvantitet lägges till grund vid den föreskrivna prövningen. Härvid tillgår

i allmänhet så, att styrelsen för bolaget eller en delegation inom densamma undersöker, huruvida kunderna inom den ifrågakomna tidrymden (t. ex. en månad) inköpt mer än en viss fastställd kvantitet. Har denna kvantitet överskridits, vidtager bolaget åtgärder. Vanligen delgives kunden, att alltför stora inköp ägt rum och att han till följd härav maste på ett tillfredsställande sätt förklara anledningen härtill, vid äventyr att i annat fall antingen hans inköpsrätt inskränkes (t. ex. till en liter per vecka) eller han avstänges från vidare inköp. Några bolag avstänga utan vidare kund, som gjort alltför stora inköp.

Såsom härav framgår, tillämpa i själva verket de bolag, som i sina kontrollföreskrifter stadgat månatlig individuell prövning av inköpen, i allmänhet ett slags förfarande med maximigräns. Skillnaden mellan å ena sidan de bolag, som föreskrivit viss myckenhet, utöver vilken inköp icke få äga rum utan särskilt medgivande, och å andra sidan de bolag, som i kontrollföreskrifterna icke intagit bestämmelse om dylik myckenhet, består sålunda däri, att bolag av den sistnämnda gruppen i efterhand reglera inköpen med ledning av det fastställda inköpsmaximum. De till denna grupp hänförliga bolag, beträffande vilka kontrollstyrelsen genom företagen inspektion eller på annat sätt inhämtat kännedom, hava befunnits vid prövningen av inköpen tillämpa ett inköpsmaximum av minst 6, i regel 8 liter i månaden. Av de 38 bolag, som på förhand begränsa inköpen, hava 2 bolag fastställt inköpsmaximum till 8 liter i månaden, 1 bolag till 20 liter i kvartalet, 9 bolag till 6 liter i månaden, 5 bolag till 16 liter i kvartalet, 10 bolag till 5 liter i månaden, 10 bolag till 1 liter i kalenderveckan och 1 bolag till 12 liter i kvartalet.

Enligt styrelsernas mening är det hittills av flertalet bland bolagen tillämpade inköpsmaximum av 6—8 liter i månaden under nuvarande förhållanden alltför högt. Inköpes den högsta medgivna mängden, något som ganska ofta inträffar, utgör kostnaden härför en icke obetydlig del av utgifterna för en person, tillhörande de mindre bemedlade samhällsklasserna. Det synes sålunda påkallat att vidtaga en inskränkning i förevarande avseende i brännvinsförsäljningen.

Enligt styrelsernas mening bör den högsta i allmänhet medgivna inköpskvantiteten under nuvarande förhållanden icke sättas högre än till 4 liter i månaden. Denna kvantitet torde fullt motsvara kraven vid måttlig förbrukning. Visserligen kan även denna kvantitet i många fall anses väl hög, men styrelserna förutsätta, att brännvinsförsäljningsbolagen i dylika fall, för tillgodoseendet av syftet med den ifrågasatta författningen, komma att begagna sig av sin lagliga befogenhet att ytterligare inskränka inköpsrätten. Å andra sidan hava styrelserna ansett, att den ifrågasatta inköpsbegränsningen icke skulle vara ovillkorligt gällande för alla. Med hänsyn härtill har föreslagits, att, där brännvinsförsäljningsbolag finner särskilda skäl föreligga att till vissa köpare utminutera större myckenhet, detta skall få äga rum.

Genom den sålunda föreslagna, enligt styrelsernas mening av rådande förhållanden påkallade begränsningen av brännvinsförsäljningen åstadkommes jämväl en med hänsyn till den rådande knappheten på brännvin önskvärd reglering av konsumtionen. Behållningen av brännvin vid innevarande tillverkningsårs början utgjorde nämligen icke mera än omkring 5,900,000 liter av normalstyrka. Skulle brännvinsbränningen under innevarande år bliva ännu mera inskränkt än under det förlidna, komme otvivelaktigt, om brännvinsförsäljningen finge fortgå utan andra inskränkningar än de redan nu gällande, under loppet av nästkommande kalenderår att uppstå brist på brännvin. Då behovet av sprit för medicinska, tekniska och industriella ändamål synes böra i första rummet tillgodoses och då det lärer vara erforderligt, att för oförutsedda behov reserveras åtminstone några millioner liter sprit, torde en föreskrift, varigenom inköpen utminuteringsvis regleras och inskränkas, jämväl ur sistberörda synpunkter vara väl motiverad.

Vad särskilt beträffar *utminuteringen av punsch*, har densamma, såsom framgår av tabell I, jämförd med tabell II, å bolagens försäljningsställen varit stadd i en ständigt fortgående ökning. Under hela år 1915 försålde sålunda bolagen utminuteringsvis 475,843 liter, men under de tre gångna kvartalen av innevarande år ej mindre än

481,800 liter. Skulle förbrukningen av punsch få ohämmad fortgå, torde densamma, att döma av dessa siffror, komma att under innevarande år bliva minst 25 procent större än år 1915.

En av anledningarna till den starkt ökade punschförbrukningen anse styrelserna vara, att samtliga bolag i sina kontrollföreskrifter stadgat, att vid utminutering en liter punsch räknas som en halv liter brännvin. Om en person vid sina inköp är begränsad till en viss myckenhet, föreligger givetvis i många fall för honom en frestelse att inköpa punsch, varav han inom den fastställda myckenheten kan erhålla dubbelt så stor kvantitet som av brännvin. Då styrelserna ansett, att med hänsyn till syftet med de föreslagna restriktiva bestämmelserna det av bolagen tillämpade förfaringssättet att beräkna punsch icke är lämpligt, hava styrelserna i förevarande förslag icke upptagit bestämmelse därom. Däremot hava styrelserna, i likhet med vad som ägt rum i samtliga bolags kontrollföreskrifter, i förslaget intagit bestämmelse därom, att en liter sprit med en alkoholstyrka av sextio volymprocent eller däröver räknas som två liter brännvin.

Den inskränkning i punschförbrukningen, som genom punschens likställande med andra slag av brännvin skulle åstadkommas, komme jämväl att ur allmän konsumtionsregleringssynpunkt verka välgörande. I en till kontrollstyrelsen och socialstyrelsen ställd skrivelse har folkhushållningskommissionen, som förmäler sig hava för avsikt att begränsa försäljningen av socker till punschtillverkning, ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke genomförandet av en begränsning av punschkonsumtionen skulle kunna i icke oväsentlig mån underlättas, om i samband med konsumtionsregleringen och den därav orsakade minskningen av för punschtillverkningen tillgängligt socker bestämmelser i författningsväg utfärdades i syfte att försvåra åtkomsten till och således indirekt minska efterfrågan å punsch. Då folkhushållningskommissionen hade sig bekant, att styrelserna voro sysselsatta med att utarbeta förslag till reviderade bestämmelser rörande försäljningen av brännvin samt vin och öl under nu rådande kristid, hade kommissionen velat fästa ämbetsverkens uppmärksamhet på det samband, som äger rum mellan å ena sidan sockerregleringen och å andra sidan den lagstiftning, som har till uppgift att reglera försäljningen av spirituösa drycker, i detta fall närmast punsch.

Det av folkhushållningskommissionen uttalade önskemålet, att bestämmelser i författningsväg skulle utfärdas i syfte att försvåra åtkomsten till och således indirekt minska efterfrågan å punsch, anse styrelserna, i vad utminuteringen angår, tillgodoses genom den av styrelserna föreslagna begränsningen av försäljningen utminuteringsvis till högst 4 liter i kalendermånaden för varje kund samt likställandet av punsch med andra slag av brännvin.

I fråga om *tiderna för utskänkning av brännvin* hava styrelserna icke funnit sig böra föreslå någon ändring av de i kungörelsen den 15 februari 1916 intagna bestämmelser. Däremot hava styrelserna i fråga om utskänkning av punsch ansett sig böra föreslå ett tillägg till gällande bestämmelser av det innehåll, att utskänkning av punsch icke må ske i större myckenhet än som motsvarar 1/6 liter till en och samma gäst vid samma besök. Såsom framgår av tabell I och II, har utskänkningen av punsch på de överlåtna utskänkningsställena (restaurangerna) starkt ökats. Under det punschutskänkningen under hela år 1915 på dessa ställen uppgick till 1,579,575 liter, var den utskänkta kvantiteten under de tre första kvartalen av år 1916 1,505,982 liter. Skulle punschutskänkningen å dessa ställen få ohindrad fortgå, torde jämväl den utskänkta kvantiteten punsch under innevarande år komma att med 25 procent överstiga nästföregående års. En av anledningarna till den stegrade punschkonsumtionen torde ligga däri, att personer, som genom kontrollanordningarna å brännvinsutminuteringen fått sin inköpsrätt minskad, å restaurangerna sökt skaffa sig ersättning härför. Härvid har konsumtionen sökt sig över på punsch, vilken dryck torde vara den relativt billigaste av de spirituösa drycker, som å restaurangerna få serveras utan samband med mat. Enligt vad styrelserna erfarit, hava såväl i Stockholm som ock i vissa landsortsstäder med större arbetarbefolkning de mindre bemedlade klasserna i större utsträckning

än tillförene börjat besöka restauranger och därstädes förtära punsch. Styrelserna anse därför, att en reglering av punschförsäljningen å utskänkningsställena på sätt nyss angivits under nuvarande förhållanden är av behovet påkallad.

Genom styrelsernas förslag i fråga om begränsningen av punschförbrukningen å utskänkningsställena skulle jämväl folkhushållningskommissionens ovan omförmälda önskemål att minska efterfrågan å punsch komma att tillgodoses.

I 3 § av kungörelsen den 15 februari 1916 meddelas bestämmelser angående försäljning av vin och öl till avhämtning eller, på rekvisition, till försändning samt genom kringföring. För att ernå större tydlighet hava styrelserna uppdelat ifrågavarande paragraf i två, 4 och 5 §§ i bilagda förslag, av vilka den senare behandlar de särskilda åtgärder, som enligt styrelsernas mening äro påkallade i fråga om försäljningen av vin.

I en till Eders Kungl. Maj:t den 10 augusti 1916 avlåten skrivelse har riksdagens justitieombudsman fäst Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet därpå, att en del vinhandlare, vilka Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande icke lämnat sådant undantag, som omnämnes i 3 § 3 mom. av kungörelsen den 15 februari 1916, fortsatt försäljningen av vin på rekvisition (vanligen per telefon) till försändning (genom springpojkar) till köpare samt att en handlande, som ej heller av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande erhållit här ovan nämnt medgivande, i sina handelslokaler inrättat en särskild butik med egen ingång för vinhandeln och därifrån fortsatt sin försäljning av vin till avhämtning. Sedan kontrollstyrelsens yttrande häröver inhämtats, har Eders Kungl. Maj:t överlämnat handlingarna i ärendet till kontrollstyrelsen och socialstyrelsen för att tagas i övervägande vid avgivandet av förevarande underdåniga utlåtande.

Vidare hava överståthållarämbetet samt Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands, Malmöhus och Västerbottens län framhållit, att ett förtydligande av uttrycket »försäljning till avhämtning av vin eller öl» är önskvärt, så att därav framginge, huruvida uttrycket jämväl innefattade försäljning till försändning. Överståthållarämbetet särskilt framhåller, att somliga förmenat, att stadgandet i 3 § 2 mom. av kungörelsen icke innefattade hinder att efter däri utsatta tider rekvirera och till köpare försända varan, och anser ämbetet, att förtydligandet borde gå i den riktning, att åtminstone rekvisition ej finge ske å tid, då försäljning till avhämtning ej finge äga rum, enär i annat fall verkan av förbudet i väsentlig mån skulle reduceras.

På grund av vad som blivit anfört hava styrelserna företagit vissa omredigeringar, varvid uttrycken »försäljning till avhämtning» och »försäljning till avhämtning och, på rekvisition, till försändning» utbytts mot »försäljning annorledes än till förtäring på stället».

I 4 § 1 mom. av det av styrelserna nu utarbetade förslaget har föreskrift lämnats angående försäljningstiderna. Förslaget avviker från gällande bestämmelse i 3 § 2 mom. av kungörelsen den 15 februari 1916 dels däri, att de föreslagna försäljningstiderna jämväl avse försäljning på rekvisition till försändning, dels ock framför allt däri, att försäljningen icke skulle få börja förrän klockan 12 middagen. I sistnämnda avseende sammanfaller förslaget med det av styrelserna med utlåtande den 23 december 1915 framlagda förslag.

Beträffande den sålunda föreslagna, ytterligare begränsningen av försäljningstiderna, få styrelserna först hänvisa till sitt den 29 juni 1916 avgivna utlåtande över en av Stockholms kaféidkarförening den 10 maj 1916 ingiven framställning. Kaféidkarföreningen hade nämligen framhållit de olägenheter, som uppkommit därav, att enligt kungörelsen den 15 februari 1916 utskänkning av vin eller öl ej finge äga rum före klockan 12 middagen, under det att försäljning till avhämtning av dylika drycker finge äga rum även tidigare på dagen. I anledning härav anförde styrelserna, att det låge i sakens natur, att med en dylik anordning försäljningen till avhämtning komme att ökas på bekostnad av försäljningen utskänkningsvis samt att kaféidkarföreningens påstående, att öppethållandet av avhämtningsställena före kl. 12 middagen haft en menlig

inverkan på deras utskänkningsrörelse — liksom tydligtvis på effektiviteten av den provisoriska lagstiftningen överhuvud — sålunda vore riktig.

Någon utredning av huruledes försäljningen av vin och öl fördelat sig på avhämtningsställena och utskänkningsställena har icke visat sig möjlig att åvägabringa. Emellertid torde denna försäljning få antagas hava varit betydande. Enligt de ovan omförmälda genom svenska bryggareföreningen införskaffade uppgifterna har bryggeriernas försäljning under mars—juli månader innevarande år av pilsneröl och lageröl varit något större än under motsvarande månader förlidet år. Enär man måste förutsätta, att de genom kungörelsen den 15 februari 1916 åstadkomna inskränkningarna ifråga om utskänkningsställena minskat ölförsäljningen å dessa ställen, torde försäljningen till avhämtning av öl hava i motsvarande grad ökats.

Då enligt styrelsernas mening det är en oundgänglig förutsättning för att syftet med restriktiva bestämmelser skall vinnas, att såvitt möjligt likformigt verkande inskränkningar vidtagas ifråga om olika slags försäljning av alkoholhaltiga drycker, och då försäljningen av vin och öl på grund av gällande lagstiftning är organiserad på sådant sätt, att man för att åstadkomma inskränkningar i försäljningen till avhämtning av öl huvudsakligen är hänvisad till tidsinskränkningar, hava styrelserna ansett, att försäljning av vin och öl annorledes än till förtäring på stället icke bör få äga rum å andra tider, än då utskänkning av vin och öl får äga rum utan samband med mat, d. v. s. att försäljningen får äga rum endast å söckendagar från klockan 12 middagen samt skall sluta å dagar före sön- och helgdag senast klockan 2 eftermiddagen och å övriga dagar senast klockan 7 eftermiddagen.

Ifråga om de särskilda bestämmelser, som i 3 § 3 mom. av kungörelsen den 15 februari 1916 meddelats ifråga om *försäljning till avhämtning av vin*, hava flertalet av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande framfört anmärkningar av olika innebörd. I allmänhet synas olika meningar råda om, i vilken omfattning Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande böra medgiva utövning av vinförsäljningsrättighet. Inom vissa län samt i Stockholm synes dylikt medgivande hava nästan undantagslöst lämnats de förutvarande rättighetsinnehavarna, under det att i andra län endast i undantagsfall dylikt medgivande lämnats. Anledningen till denna olikartade tillämpning av den ifrågavarande föreskriften torde ligga däri, att något direktiv ej givits, i vilken omfattning medgivande till fortsatt utövning av försäljningsrättighet får meddelas.

I sitt utlåtande den 23 december 1915 framhöllo styrelserna, att, sedan den individuella kontrollen å utminuteringen av brännvin införts samt därigenom många missbrukare av brännvin förhindrats verkställa inköp därav, hade dessa börjat förtära billigt vin i stor omfattning, i följd varav de syften, som voro avsedda att vinnas genom restriktionerna å brännvinshandeln, i viss mån icke ernåtts; särskilt syntes dylikt missbruk av vin hava framträtt bland de folkklasser, som svårast träffats av dyrtiden. En bidragande omständighet härtill ansågo styrelserna vara, att rättigheter att försälja vin till avhämtning medgivits i mycket stor utsträckning och att de i många fall utövades av handlande, som försålde dylikt billigt vin till vem som helst. Ett medel till förekommande av den oemotsägligt ökade förbrukningen av sådant vin bland de bredare folklagren vore att kraftigt inskränka ifrågavarande försäljningsrättigheters antal.

På grund av den olikartade tillämpningen av 3 § 3 mom. i kungörelsen har syftet med detta stadgande endast ofullständigt nåtts. På de orter, där medgivande i regel lämnats till samtliga förutvarande rättighetsinnehavare, torde i allmänhet någon mera framträdande minskning i försäljningen icke inträtt. I detta avseende vilja styrelserna hänvisa till bilagda uppgifter om fylleriförseelserna i Göteborg, varav framgår, att fylleriförseelser, föranledda av förtäring av vin eller öl ur butelj, under innevarande år starkt stegrats. Från en annan av rikets större städer, där medgivande lämnats samtliga föregående rättighetsinnehavare, har för kontrollstyrelsen uppgivits, att förhållandena snarare blivit sämre än förut.

Efter styrelsernas mening torde en kraftig inskränkning av vinförsäljningsrättigheternas antal vara av behovet påkallad. Å de orter, där dessa rättigheter finnas i stort antal, är det givetvis synnerligen svårt för ordningsmakten att utöva den erforderliga uppsikten däröver, att rättighetsinnehavaren icke försäljer viner, som på grund av sin beskaffenhet kunna användas i berusningssyfte. Först när dessa rättigheters antal blivit så inskränkt, att det finnes möjlighet att noggrannare övervaka desamma och i följd härav rättighetsinnehavarna bliva tvungna att mera samvetsgrant iakttaga gällande föreskrifter vid försäljningens utövande, torde man kunna förvänta åsyftat resultat. Styrelserna hava på grund härav ansett, att medgivande till fortsatt utövning av vinförsäljningsrättighet, som före den 15 februari 1916 varit förenad med handel med andra varor än alkoholhaltiga eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka, icke må lämnas i avseende å flera försäljningsställen inom en kommun än ett för varje påbörjat femtusental av kommunens invånare. Då någon övergångstid torde böra medgivas de nuvarande rättighetsinnehavarna, har föreslagits, att den ifrågasatta begränsningen av rättigheterna skall inträda från och med den 1 januari 1917.

Genomförandet av här ovan föreslagna inskränkning av vinhandelsrättigheternas antal kommer tydligtvis att vara förenad med ganska stora svårigheter. För att i någon mån undgå dessa kunde det möjligen ifrågasättas att låta samtliga handlande, vilkas vinförsäljning ej givit anledning till anmärkning, fortfarande utöva sådan försäljning turvis och begränsad till t. ex. en eller två månader åt gången. Begränsningen i senare punkten av 5 § 1 mom. kunde i sådant fall lämpligen gå ut på att *samtidigt* ej finge utövas vinförsäljning å flera försäljningsställen, än att deras antal motsvarade högst ett för varje påbörjat femtusental av kommunens invånare.

I 3 § 3 mom. av kungörelsen den 15 februari 1916 finnes jämväl ett stadgande av innehåll, att, om medgivande lämnats att försälja vin till avhämtning, medgivandet skall återkallas, där det visar sig, att vin, som försäljes, genom sin prisbillighet i förening med hög alkoholhalt eller av annan dylik anledning uppenbarligen är ägnat att för allmänheten såsom berusningsmedel ersätta spritdrycker.

Denna föreskrift lärer fortfarande vara av behovet påkallad, men torde åt densamma böra givas en vidsträcktare omfattning. Enär vin får till avhämtning och på rekvisition till försändning försäljas icke allenast av dem, som jämlikt 13 § i vin- och ölförsäljningsförordningen erhållit tillstånd till dylik försäljning, utan jämväl av andra, nämligen personer, som äro innehavare av överlåtna brännvinsutminuteringsrättigheter, samt dem, som i föreskriven ordning förvärvat behörighet att till avsalu tillverka vin, torde Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande böra erhålla befogenhet att inskrida jämväl mot sistnämnda slag av försäljare. Erfarenheten har nämligen ådagalagt, att de restriktioner, som blivit vidtagna ifråga om vinhandeln, icke fått önskvärd effektivitet, väsentligen av den anledning, att dessa restriktioner hittills lagligen icke gällt spirituosahandlare och vintillverkare. Då det torde vara lämpligt, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande få befogenhet att välja de medel, som äro erforderliga för undertryckande av skadlig vinförsäljning, har föreslagits, att det skall åligga Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande att, där det visar sig, att vinet genom sin prisbillighet i förening med hög alkoholhalt eller eljest är ägnat att såsom berusningsmedel ersätta brännvin, förbjuda försäljningens fortsatta bedrivande eller ock därför stadga erforderliga villkor eller inskränkningar. Det kan nämligen tänkas, att åtminstone på vissa orter vinförsäljning av ifrågavarande slag kan förhindras genom uppställande av minimiprisgräns eller genom förbud mot försäljning av vissa slags viner, som äro kända för att användas i berusningssyfte, eller genom andra lämpliga åtgärder. Vidtagande av dylika åtgärder är emellertid i hög grad beroende på, om försäljningsrättigheternas antal, såsom i 5 § 1 mom. föreslås, nedbringas till den omfattning, att effektiv kontroll och övervakning av vinförsäljningen kan utövas av polisen. Med det stora antal vinförsäljningsrättigheter, som för närvarande finnes, synes det vara ringa utsikt att även genom ett stadgande av det innehåll, som innefattas i 5 § 2 mom. av förevarande förslag, vinna något av större värde.

Ifråga om *utskänkning av öl* hava styrelserna i likhet med överståthållarämbetet och på de av ämbetet anförda skäl föreslagit, dels att priset för måltid, i förening med vilken vin eller öl under vissa tider på dagen får serveras, skall nedsättas till minst 15 öre — enligt kungörelsen den 15 februari 1916 är detta pris minst 30 öre — dels att vid dylik måltid må av öl till gäst ej utskänkas mera än $^1/_3$ liter, dock att, om måltiden betingar ett pris av minst 30 öre, högst $^2/_3$ liter öl må utskänkas. För att förhindra, att gäst å utskänkningsställe endast lämnar betalning för öl, men icke för mat, vilken han tilläventyrs kvarlämnar, har därjämte föreslagits, att betalning för utskänkt öl icke må uppbäras, med mindre måltiden är till fullo betald.

De restriktiva bestämmelser, som innefattas i det förevarande förslaget, äro av den natur, att de ingripa i levnadsförhållanden, som det inom vissa lager av samhället anses böra tillkomma individen att själv reglera. Givetvis komma därför försök att göras att överträda ifrågavarande bestämmelser, där förhållandena ägna sig för ett dylikt överträdande. Under den tid, nu gällande kungörelse varit i tillämpning, hava åtskilliga erfarenheter gjorts i detta avseende. Äro försäljare och deras kunder ense, torde de, såsom överståthållarämbetet framhållit, hava lätt att finna utvägar att dölja överträdelser samt försvåra upptäckt och bevisning. Visserligen åligger det Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande och underordnade polismyndigheter att tillse gällande författningars efterlevnad, men givet är, att till följd av mängden av tjänstegöromål kontrollen i många fall måste överlåtas åt allmänheten och särskild åtgärd först vidtages, när anmälan om överträdelse av en författning inkommer till myndigheten. Då emellertid, såsom av det anförda torde framgå, en författning av förevarande art måste anses kräva alldeles särskilt övervakande från myndigheternas sida, om avsedd verkan av densamma skall kunna påräknas, hava styrelserna ansett, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande genom en särskild bestämmelse böra göras uppmärksamma på vikten av ett dylikt övervakande. Med anledning härav har, i likhet med vad som föreskrives i brännvinsförsäljningsförordningen, föreslagits, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande skall hålla allvarlig hand över iakttagande av vad i kungörelsen är stadgat. Såsom en konsekvens härav har tillfogats, att befallningshavanden bör, där så finnes erforderligt, vidtaga särskilda åtgärder för tillsynen av förordningens efterlevnad. Med sistnämnda stadgande åsyfta styrelserna att, där så finnes erforderligt, Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande skall genom särskilt förordnade polismän eller genom tid efter annan vidtagna undersökningar tillse, att kungörelsen efterleves.

Beträffande förslaget i 2 § om allmängiltig maximibegränsning anhåller undertecknad Lagergren, som i detsamma ser ett slutligt undanskjutande, i den rådande dyrtidens namn, av föregångssystemet för den individuella kontrollen, att få åberopa till protokollet vid styrelsernas sammanträde den 23 december 1915 avgivet yttrande.

Remitterade handlingar återgå härjämte. Stockholm den 20 oktober 1916.

Underdånigst

För Kontrollstyrelsen:

FREDRIK ZETHELIUS.

G. B. LAGERGREN. EINAR J:SON THULIN.

För Socialstyrelsen:

GUNNAR HUSS.

A. MOLIN. ELIS BJURSTEDT.

Föredragande.

Förslag till kungörelse

angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl.

1 §.

Till den, som veterligen åtnjuter understöd av allmänna medel eller brister i fullgörande av honom åliggande försörjningsplikt, må icke utminuteras eller utskänkas brännvin eller försäljas vin eller öl.

2 §.

Brännvin må icke utminuteras till någon i större myckenhet än som motsvarar fyra liter i kalendermånaden, där ej brännvinsförsäljningsbolag finner särskilda skäl föreligga att till vissa köpare utminutera större myckenhet. En liter sprit med en alkoholstyrka av sextio volymprocent eller däröver räknas som två liter brännvin.

3 §.

Utskänkning av brännvin må icke äga rum före klockan 12 middagen; och må sådan utskänkning mellan klockan 12 middagen och klockan 3 eftermiddagen äga rum allenast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 30 öre.

Beträffande egentligt brännvin skall den senare av nu angivna inskränkningar gälla jämväl i avseende å tid efter klockan 3 eftermiddagen; och må av sådant brännvin åt gäst ej utskänkas mer än ett eller, där måltiden betingar ett pris av minst 60 öre, två glas om högst 5 centiliter.

Utskänkning av punsch må icke ske i större myckenhet än som motsvarar 1/6 liter till en och samma gäst vid samma besök.

4 §.

1 mom. Försäljning av vin eller öl annorledes än till förtäring på stället må äga rum allenast å söckendagar från klockan 12 middagen och skall sluta å dagar före sön- eller helgdag senast klockan 2 eftermiddagen samt övriga dagar senast klockan 7 eftermiddagen.

2 mom. Försäljning av vin eller öl annorledes än till förtäring på stället må ej bedrivas å utskänkningsställe.

3 mom. Försäljning av vin eller öl genom kringföring vare förbjuden.

5 §.

1 mom. Rättighet att försälja vin annorledes än till förtäring på stället, vilken meddelats jämlikt 13 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl och som före den 15 februari 1916 utövats i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka, må efter den 1 januari 1917 icke utövas, med mindre efter denna kungörelses ikraftträdande Kungl. Maj:ts befallningshavande på därom gjord ansökning finner anledning därtill lämna medgivande. Medgivande, varom här är sagt, må icke lämnas i avseende å flere försäljningsställen inom en kommun än ett för varje påbörjat femtusental av kommunens invånare.

2 mom. Skulle vid försäljning av vin annorledes än till förtäring på stället visa sig, att vinet genom sin prisbillighet i förening med hög alkoholhalt eller av annan anledning uppenbarligen är ägnat att för allmänheten såsom berusningsmedel ersätta brännvin, åligger det Kungl. Maj:ts befallningshavande att förbjuda försäljningens fortsättande eller ock därför stadga erforderliga villkor eller inskränkningar.

6 §.

1 mom. Utskänkning av vin eller öl må före klockan 12 middagen äga rum allenast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 15 öre.

2 mom. Å utskänkningsställe, där idkande av utskänkning av vin eller öl antingen medgivits enligt 7 § eller 9 § 3 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl eller äger rum på grund av 2 mom. av övergångsstadgandena till samma förordning, må å sön- eller helgdag eller efter klockan 2 eftermiddagen å dag före sön- eller helgdag eller efter klockan 7 eftermiddagen å annan söckendag vin eller öl icke utskänkas annat än åt spisande gäst vid sådan måltid, som avses i 1 mom. Där särskilda omständigheter föreligga, må dock Kungl. Maj:ts befallningshavande medgiva utsträckning av den tid, under vilken vin eller öl enligt detta moment må utskänkas utan samband med måltid.

3 mom. Vid måltid, som i denna § avses, må av öl till gäst ej utskänkas mera än 1/3 liter, dock må, om måltiden betingar ett pris av minst 30 öre, högst 2/3 liter utskänkas. Betalning för utskänkt öl må icke uppbäras, med mindre måltiden är tillfullo betald.

7 §.

Kungl. Maj:ts befallningshavande hålle allvarlig hand över iakttagande av vad i denna kungörelse är stadgat och bör, där så finnes erforderligt, vidtaga särskilda åtgärder för tillsynen av förordningens efterlevnad.

8 §.

Bryter någon mot vad i denna kungörelse blivit stadgat, straffes, där ej förbrytelsen är enligt annan författning med straff belagd, med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

9 §.

För förbrytelse, som mot denna kungörelse med husbondes vetskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, ansvare husbonden liksom vore förbrytelsen begången av honom själv.

10 §.

Om förvandling och fördelning av böter, som ådömas enligt denna kungörelse, om rätt att anställa åtal för överträdelse av kungörelsen samt om domstol, där överträdelser av densamma skola åtalas, lände till efterrättelse vad i gällande förordning angående försäljning av brännvin är eller varder stadgat.

Tabell I. Försäljningen av brännvin år 1916 på försäljningsställen, som upplåtits till bolag.

Tabellen grundar sig på uppgifter om försäljningen för månad, vilka sedan ingången av år 1916 lämnas kontrollstyrelsen. Uppgift saknas beträffande brännvinsförsäljningen i Örebro under januari och februari månader.

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Kvartal	1916	Renat egentligt brännvin	Andra slags eg. brännvin	Sprit	Konjak	Whisky	Rom	Arrak	Punsch	Likör	Glögg	Summa
		L i t e r										
I.	Egen utminutering	3 783 506	303 483	41 701	718 122	22 530	1 699	11 625	112 409	4 207	6 462	5 005 744
	» utskänkning	328 876	17 202	—	148 133	9 088	4 455	4 282	54 341	1 509	2 488	570 374
	Överlåten utminutering	3 053	16 229	66	321 454	29 388	1 833	5 230	101 861	5 115	1 063	485 292
	» utskänkning	98 015	56 115	87	132 409	75 976	2 001	2 363	423 481	15 342	1 433	807 222
	Summa	**4 213 450**	**393 029**	**41 854**	**1 320 118**	**136 982**	**9 988**	**23 500**	**692 092**	**26 173**	**11 446**	**6 868 632**
II.	Egen utminutering	5 232 636	490 538	65 776	1 154 707	38 337	2 392	15 892	180 525	3 730	4 232	7 188 765
	» utskänkning	167 037	16 340	—	143 417	10 824	5 629	3 360	72 866	1 449	115	421 037
	Överlåten utminutering	4 589	25 372	196	415 103	41 052	1 101	8 912	144 109	5 602	156	646 192
	» utskänkning	74 892	61 533	31	166 644	66 912	2 766	2 117	539 670	10 679	466	925 710
	Summa	**5 479 154**	**593 783**	**66 003**	**1 879 871**	**157 125**	**11 888**	**30 281**	**937 170**	**21 460**	**4 969**	**9 181 704**
III.	Egen utminutering	5 490 508	525 282	58 072	1 079 422	37 819	2482	12 136	188 866	4 131	3 429	7 402 147
	» utskänkning	191 192	16 210	15	144 162	7 389	6059	2 920	58 654	1 172	100	427 873
	Överlåten utminutering	4 542	25 724	158	254 910	33 110	510	5 011	132 443	4 437	145	460 990
	» utskänkning	81 576	61 142	32	148 419	58 570	2840	975	542 831	9 724	477	906 586
	Summa	**5 767 818**	**628 358**	**58 277**	**1 626 913**	**136 888**	**11 891**	**21 042**	**922 794**	**19 464**	**4 151**	**9 197 596**
	Sammandrag.											
	Egen utminutering	14 506 650	1 319 303	165 549	2 952 251	98 686	6 573	39 653	481 800	12 068	14 123	19 596 656
	» utskänkning	687 105	49 752	15	435 712	27 301	16 143	10 562	185 861	4 130	2 703	1 419 284
	Överlåten utminutering	12 184	67 325	420	991 467	103 550	3 444	19 153	378 413	15 154	1 364	1 592 474
	» utskänkning	254 483	178 790	150	447 472	201 458	7 607	5 455	1 505 982	35 745	2 376	2 639 518
	Summa	**15 460 422**	**1 615 170**	**166 134**	**4 826 902**	**430 995**	**33 767**	**74 823**	**2 552 056**	**67 097**	**20 566**	**25 247 932**

Tabell II. Försäljningen av brännvin år 1915 på försäljningsställen, som upplåtits till bolag.

Försäljningens fördelning på kvartal grundar sig för bolagens egen utminutering och utskänkning på uppgifter, som lämnats kontrollstyrelsen av bolagen. Försäljningen å överlåtna utminuterings- och utskänkningsrättigheter har till kontrollstyrelsen redovisats endast för år; fördelningen på kvartal har ägt rum inom kontrollstyrelsen efter samma proportion, vari bolagens egen utminutering och utskänkning varit fördelade. Uppgifterna för den överlåtna utminuteringen medgiva ej en jämförelse med år 1916: *dels* saknas uppgifter för några rättighetsinnehavare, nämligen 1 i Norrköping, 1 i Söderköping och 1 i Sundsvall, *dels* saknas uppgift om försäljningens fördelning på olika varuslag för 4 rättighetsinnehavare i Gävle (= b i sammandraget här nedan), *dels ock* innefatta uppgifterna för samtliga rättighetsinnehavare jämväl i större eller mindre grad uppgifter om partiförsäljningen.

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Kvartal	1915	Renat egentligt brännvin	Andra slags eg. brännvin	Sprit	Konjak	Whisky	Rom	Arrak	Punsch	Likör	Glögg	Summa
		L i t e r										
I.	Egen utminutering	4 873 970	252 182	48 579	715 734	16 371	2 170	9 019	89 092	3 101	5 782	6 016 000
	» utskänkning	419 568	16 515	1	88 741	6 532	1 813	1 244	42 349	816	3 657	581 236
	Överlåten utminutering	10 361	34 835	—	817 542	68 048	1 681	11 763	198 165	10 087	500	1 152 982
	» utskänkning	108 640	49 342	21	88 081	43 179	669	2 148	348 517	7 767	1 214	649 578
	Summa	**5 412 539**	**352 874**	**48 601**	**1 710 098**	**134 130**	**6 333**	**24 174**	**678 123**	**21 771**	**11 153**	**8 399 796**
II.	Egen utminutering	5 409 078	287 924	53 357	763 793	17 885	1 260	9 055	106 530	2 996	1 675	6 653 553
	» utskänkning	338 297	15 036	—	87 887	7 183	1 540	1 151	50 041	913	384	502 432
	Överlåten utminutering	11 499	39 772	—	872 440	74 342	976	11 807	236 956	9 746	145	1 257 683
	» utskänkning	87 595	44 924	—	87 233	47 483	568	1 988	411 811	8 691	127	690 420
	Summa	**5 846 469**	**387 656**	**53 357**	**1 811 353**	**146 893**	**4 344**	**24 001**	**805 338**	**22 346**	**2 331**	**9 104 088**
III.	Egen utminutering	5 427 670	295 924	52 143	709 478	20 561	1 495	9 432	121 336	3 342	853	6 642 234
	» utskänkning	388 345	15 550	—	95 115	7 043	1 595	1 390	48 857	725	85	558 705
	Överlåten utminutering	11 539	40 877	—	810 404	85 464	1 158	12 298	269 883	10 871	74	1 242 568
	» utskänkning	100 557	46 460	—	94 409	46 558	589	2 401	402 065	6 901	28	699 968
	Summa	**5 928 111**	**398 811**	**52 143**	**1 709 406**	**159 626**	**4 837**	**25 521**	**842 141**	**21 839**	**1 040**	**9 143 475**
IV.	Egen utminutering	6 486 818	407 962	71 960	1 032 259	25 682	3 646	19 435	158 885	8 290	15 835	8 230 772
	» utskänkning	467 073	18 481	6	139 300	8 027	2 361	3 440	50 693	916	5 080	695 377
	Överlåten utminutering	13 790	56 354	—	1 179 089	106 747	2 824	25 342	353 402	26 968	1 368	1 765 884
	» utskänkning	120 943	55 217	123	138 268	53 061	872	5 941	417 182	8 719	1 686	802 012
	Summa	**7 088 624**	**538 014**	**72 089**	**2 488 916**	**193 517**	**9 703**	**54 158**	**980 162**	**44 893**	**23 969**	**11 494 045**
	Sammandrag.											
	Egen utminutering	22 197 536	1 243 992	226 039	3 221 264	80 499	8 571	46 941	475 843	17 729	24 145	27 542 559
	» utskänkning	1 613 283	65 582	7	411 043	28 785	7 309	7 225	191 940	3 370	9 206	2 337 750
	Överlåten utminutering a	47 189	171 838	—	3 679 475	334 601	6 639	61 210	1 058 406	57 672	2 087	5 419 117
	Överlåten utminutering b	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	471 553
	» utskänkning	417 735	195 943	144	407 991	190 281	2 698	12 478	1 579 575	32 078	3 055	2 841 978
	Summa	**24 275 743**	**1 677 355**	**226 190**	**7 719 773**	**634 166**	**25 217**	**127 854**	**3 305 764**	**110 849**	**38 493**	**38 612 957**

Sammanställning av Överståthållarämbetets och Kungl. Maj:ts befallningshavandes yttranden.

Tillstyrkande yttranden.

Överståthållarämbetet.

I Stockholm råder för närvarande icke någon arbetslöshet, och anledning att för den kommande vintern vänta annan arbetsbrist än den, som regelmässigt medföljer den kallare årstiden, synes icke förefinnas. Nöd i större omfattning torde således icke kunna sägas vara för handen; men med hänsyn till de ytterligt stegrade priserna på livsmedel och andra förnödenheter och de exceptionella förhållanden i övrigt, vari vi fortfarande leva, synes nu föreligga ungefär enahanda behov som vid årets början att söka genom restriktioner begränsa konsumtionen av de drycker, varom här är fråga.

Huruvida det hittills gjorda försöket medfört någon avsevärd effekt är svårt att avgöra. I sådant avseende må påpekas det av poliskommissarierna framhållna och även annorledes av ämbetet kända förhållandet, att konsumtionen av spirituosa å de restauranter, som fått utskänkningsrätt å sig överlåten, i år varit snarare större än mindre än år 1915. Förklaringen härtill kan måhända sökas dels i vidtagna restriktioner å brännvinsutminuteringens område och i ölhandeln, dels ock i de särskilda restriktioner, som systembolaget vidtagit å sina utskänkningsställen. Däremot framgår av de uppgifter rörande maltkrossning, Överståthållarämbetet erhållit, att under de åtta första månaderna av år 1916 å bryggerier i Stockholm krossats en något mindre kvantitet malt än under motsvarande tid åren 1913—1915. Skillnaden är icke synnerligen stor men uppgår dock till omkring 3 % av 1915 års siffra och 5½ % av den år 1914 krossade maltmängden. Möjligen hade skillnaden varit större, om överträdelser av utskänkningsrätten ej ägt rum, men anledning finnes ej till antagande, att den obehöriga serveringen skett i sådan omfattning, att den i det hänseende, varom nu är fråga, varit av någon betydelse.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län.

Då de omständigheter, som föranlett utfärdandet av berörda nådiga kungörelse, fortfarande torde få anses vara för handen, torde anledning icke för närvarande föreligga att vidtaga andra ändringar uti de genom samma nådiga kungörelse föreskrivna inskränkningar än sådana, som kunna anses betingade av den erfarenhet, som vunnits rörande verkningarna av restriktionerna under den tid dessa varit i tillämpning.

Konungens befallningshavande tillstyrker, att ifrågavarande inskränkningar måtte fortfarande bibehållas.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Uppsala län.

Konungens befallningshavande kan dock därvid ej underlåta att anmärka, att, med det ringa inflytande i avseende å spritkonsumtionen, som av polismyndigheterna tillskrives nämnda inskränkningar, dessa, i den mån de avsett besparingar för de konsumerande under rådande dyrtid, knappast kunna sägas haft åsyftad verkan. Den ökade konsumtionen av konjak och andra dyrbarare spritsorter samt utgifterna för mat, som ej förtäres, torde snarare hava verkat i motsatt riktning. Skulle det avsedda målet, om nu detta mål varit huvudsakligen avsett, vinnas, så torde härför fordras inskränkningar av vida mer omfattande art än de nu ifrågavarande.

Det är emellertid, vad särskilt angår förhållandena i Uppsala, vilka ju närmast varit föremål för Konungens befallningshavandes undersökning, att märka, att dessa knappast

äro jämförliga med förhållandena på andra orter i riket. I Uppsala har sedan flera år gällt i huvudsak samma inskränkning i avseende å utskänkning av spritdrycker på förmiddagarna, som stadgats genom kungl. kungörelsen den 15 februari 1916. Då denna reform genomfördes i Uppsala, medförde den en högst avsevärd nedgång i spritkonsumtionen, och Konungens befallningshavande anser denna inskränkning vara ur nykterhetssynpunkt av mycket stor betydelse.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län.

De omständigheter, som torde hava föranlett Kungl. Maj:t att utfärda kungl. kungörelsen den 15 februari 1916 med tillfälliga extra ordinära restriktioner i fråga om detaljhandeln med brännvin, vin och öl, hava förmodligen varit den då rådande kris- och dyrtiden samt farhåga för arbetslöshet eller nöd i större omfattning under den närmast följande tiden. Som det fortfarande och för oviss tid framåt råder kris- och dyrtid, torde Kungl. Maj:t, även om större arbetslöshet och nöd i större omfattning hittills ej inträtt och ej heller för den närmaste tiden kan befaras, förmodligen finna skäl fortfarande föreligga för extra ordinära inskränkningar beträffande hela riket i detaljhandeln med brännvin, vin och öl.

Som förhållandena och levnadsvanorna i olika delar av landet äro högst väsentligt olika, synas för hela riket avsedda tillfälliga restriktioner i fråga om handeln med brännvin, vin och öl ej böra vara alltför detaljerade, enär det eljest lätt händer, att en detaljbestämmelse, som passar väl för förhållandena på en ort, icke är lämplig i en annan trakt, vartill kommer, att ett vidsträckt anförtroende åt Konungens befallningshavande i länen att efter prövning medgiva vissa undantag medför — utom arbete för Konungens befallningshavande och ortsmyndigheter — besvär, tidsutdräkt och kostnader för enskilde samt ojämnhet i fråga om dylika undantags medgivande å skilda orter och även å samma ort för rättigheter av tämligen enahanda slag.

Vad angår Södermanlands län, där de *ordinära* restriktionerna för ifrågavarande slag av handel äro ganska *stränga*, torde de genom kungl. kungörelsen den 15 februari 1916 fastställda *extra ordinära* restriktionerna icke hava haft någon större betydelse för det ändamål, som egentligen torde hava med dem avsetts, nämligen främjande av nykterhet och sparsamhet särskilt hos de mindre bemedlade under den rådande dyrtiden. Men det torde kunna antagas, att dessa restriktioner eller åtminstone vissa av dem varit mera behövliga i andra delar av riket, där de ordinära restriktionerna äro mindre stränga än här i länet.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Östergötlands län.

Då de förhållanden, som torde hava föranlett meddelandet av de uti nådiga kungörelsen den 15 februari 1916 omförmälta inskränkningar i handeln med brännvin, vin och öl, fortfarande äro rådande, synes anledning förefinnas, att dessa bestämmelser jämväl efter den 30 september tills vidare vinna tillämpning.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jönköpings län.

Vad beträffar frågan, huruvida inskränkningar i handeln med brännvin, vin och öl fortfarande efter den 30 september äro av behovet påkallade, råda i stort sett samma förhållanden nu som vid tiden för utfärdandet av nämnda kungl. kungörelse. Livsförnödenheterna och andra nödvändighetsvaror hava dock, efter det berörda kungörelse utfärdades, stigit i pris, vadan inskränkningar i nämnda handel till förebyggande av nöd, särskilt i sådana familjer, där familjefadern är begiven på rusdrycker, fortfarande torde anses behövliga.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar län.

För egen del får Konungens befallningshavande, då de skäl, som givit anledning till utfärdandet av ovannämnda kungörelse, fortfarande föreligga och det från flera håll vitsordats, att de ifrågavarande bestämmelserna visat sig gagneliga och verksamma i det därmed avsedda syftet, tillstyrka, att bestämmelserna förklaras skola tills vidare under någon ytterligare lämplig tidsperiod lända till efterrättelse.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gottlands län.

Konungens befallningshavande är övertygad om, att berörda inskränkningar varit verksamma för de därmed avsedda syftemål att befordra nykterhet och sparsamhet. Konungens befallningshavande anser även, att sagda inskränkningar fortfarande äro av behovet påkallade med hänsyn såväl till den rådande dyrtiden, vilken väl snarare kommer att stegras än avtaga, som ock särskilt i fråga om detta län till den omfattande mobilisering, som här äger rum.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge län.

För egen del anser Kungl. Maj:ts befallningshavande de i kungl. kungörelsen den 15 februari 1916 stadgade inskränkningar, sedan de nu en gång tillkommit, böra bibehållas jämväl efter den 1 nästa oktober och så länge kristiden varar.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kristianstads län.

För sin del har länsstyrelsen den uppfattningen, att rådande förhållanden fortfarande göra det synnerligen önskvärt, att konsumtionen av sprithaltiga drycker så mycket som möjligt inskränkes. Visserligen kan icke nöd i större omfattning för ögonblicket sägas vara rådande, men säkert är, att dyrtiden redan för de mindre bemedlade är så kännbar, att en minskning av frestelserna till alkoholmissbruk kan anses nyttig.

Med de priser å livsmedel, bränsle, kläder och skodon och snart sagt allt, som kräves för livsuppehället, vilka redan äro gällande och som väl under den stundande vintern sannolikt torde komma att ytterligare stiga, lärer det för övrigt nog i längden bliva så svårt för den mindre bemedlade befolkningen att få sina inkomster att förslå till det nödvändigaste, att fara för nöd i större omfattning alldeles icke kan anses utesluten.

Att under sådana förhållanden nu upphäva de inskränkningar av förevarande slag, som i början av detta år ansågos behövliga, kan länsstyrelsen icke finna välbetänkt.

Snarare anser länsstyrelsen då, att en skärpning av de restriktiva bestämmelserna kunde ifrågasättas.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Älvsborgs län.

För sin del anser Konungens befallningshavande de i ovanberörda kungörelse stadgade inskränkningarna böra i huvudsak bibehållas även efter september månads utgång.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län.

I yttrande till kungl. kommerskollegium den 9 september 1915 i anledning av åttonde svenska förbudskongressens underdåniga framställning om förbud mot tillverkning och försäljning av rusgivande drycker under nu rådande världskris anförde Konungens befallningshavande, bland annat, att någon osedvanlig arbetslöshet eller nöd icke vore rådande i Skaraborgs län. Vid första utbrottet år 1914 av världskriget hade Konungens befallningshavande utfärdat avsevärda restriktioner i brännvins- och ölhandeln. Då emellertid förhållandena snart nog återgått till de normala, hade Konungens befallningshavande funnit sig icke lagligen kunna eller böra vidmakthålla berörda restriktioner. Ej heller dåmera kunde förhållandena anses avsevärt avvika från dem, som före krigsutbrottet varit rådande. Några nya skäl för att utfärda förbud mot försäljning

av rusdrycker eller vidtaga några större restriktioner i handeln med desamma funne Konungens befallningshavande sålunda ej föreligga.

Vad Konungens befallningshavande i sitt förenämnda yttrande anfört, anser Konungens befallningshavande fortfarande äga sin giltighet. Och som ej heller från ordningssynpunkt något behov av restriktioner i brännvins- och ölhandeln för närvarande föreligger, skulle följaktligen, därest frågan nu gällde införande av dylika restriktioner, Konungens befallningshavande sakna anledning frångå sin förut uttalade ståndpunkt. Då emellertid samma förhållanden, som torde hava föranlett nådiga kungörelsen den 15 februari innevarande år angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin och öl, fortfarande och till och med i ännu högre grad måste anses förcligga på grund av den alltjämt fortgående prisstegringen på så gott som alla förnödenheter, anser sig Konungens befallningshavande icke kunna tillråda nu gällande restriktioners upphävande utan hemställer, att desamma även fortfarande efter den 1 nästkommande oktober må lända till efterrättelse.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands län.

Då de förhållanden, vilka föranlett ifrågavarande bestämmelsers utfärdande, synas kvarstå och, såvitt Konungens befallningshavande kunnat finna, några ändringar i samma bestämmelser icke inom länet av omständigheterna påkallats, får Konungens befallningshavande för sin del förorda bestämmelsernas bibehållande tills vidare, jämväl efter september månads utgång.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands län.

Bestämmelserna i ovanberörda nådiga kungörelse hava, synes det, varit till nytta i nykterhetsavseende, och får Konungens befallningshavande därför tillstyrka, att de för tiden till och med september månads utgång gällande inskränkningarna må bibehållas tills vidare under tiden därefter.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kopparbergs län.

Då några förändringar icke inträtt i de förhållanden, på grund varav ovan åberopade kungl. kungörelse utfärdats, förordar Konungens befallningshavande för sin del de i förevarande hänseenden nu stadgade bestämmelsernas fortsatta tillämpning tills vidare efter den 30 september.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gävleborgs län.

Då nu gällande inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin och öl även efter utgången av september månad äro av behovet påkallade, böra bestämmelserna i ovan berörda nådiga kungörelse fortfarande tills vidare tillämpas.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västernorrlands län.

Konungens befallningshavande anser för sin del, de i kungl. kungörelsen den 15 februari 1916 meddelade bestämmelser i förevarande ämne böra fortfarande tillsvidare oförändrade vara gällande.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands län.

Konungens befallningshavande tillstyrker kungörelsens förnyande även för tiden efter den 30 september.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län.

Då ifrågavarande inskränkningar enligt den erfarenhet, som vunnits under den korta tid ifrågavarande bestämmelser tillämpats, visat sig nyttiga, anser Konungens befallningshavande för sin del, att dessa bestämmelser fortfarande böra efter den 30 september tills vidare bibehållas.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län.

Konungens befallningshavande har i ämnet inhämtat yttranden från stadsfiskalerna i Piteå, Luleå och Haparanda.

Uti nämnda tre yttranden vitsordas, att de uti förberörda kungörelse föreskrivna restriktionerna visat sig verksamma i avsett syfte och fortfarande, åtminstone under nuvarande kristid, äro av behovet påkallade. Med stöd härav och med den erfarenhet Konungens befallningshavande i övrigt vunnit i fråga om lämpligheten av fortsatta inskränkningar i detaljhandeln med ifrågavarande drycker kan Konungens befallningshavande icke underlåta att tillstyrka en fortsatt tillämpning av de nuvarande restriktionerna.

Tveksamma eller avstyrkande yttranden.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kronobergs län.

Förhållandena i Kronobergs län hava icke lämnat tillfälle till någon mera ingående erfarenhet rörande värdet av de enligt ifrågavarande nådiga kungörelse föreskrivna särskilda restriktioner vid försäljningen av alkoholhaltiga drycker, ett förhållande, vilket även förklarar de i viss mån skiljaktiga omdömen, som i dessa yttranden förekomma. Emellertid torde kunna konstateras, att några mera avsevärda olägenheter här icke varit förenade med ifrågavarande restriktioners tillämpning och att ur denna synpunkt icke något väsentligt kan vara att erinra mot deras fortvaro, så länge de förhållanden kunna anses bestå, vilka *funnits* påkalla deras *tillkomst*. Möjligen kunna de ock i särskilda fall föranleda någon inskränkning i bruket av alkoholhaltiga drycker, om de än i detta hänseende icke torde äga större betydelse för den stora allmänheten. Men för övrigt lärer väl — även med fullt beaktande av angelägenheten, att allmänheten under tidsförhållanden sådana som de närvarande ålägger sig inskränkningar i konsumtionen av överflödsvaror — skäligen kunna ifrågasättas, huruvida dyrtid i och för sig innefattar fullgiltigt skäl för fortsatt tillämpning av bestämmelser, vilka ju avsetts närmast för tider av »arbetslöshet och verklig nöd i större omfattning», förhållanden, som för närvarande alldeles icke föreligga inom Kronobergs län.

Skulle emellertid vunnen erfarenhet inom andra delar av landet kunna anses motivera fortfarande någon tids undantagslagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med föreskrifterna i förenämnda nådiga kungörelse, kan för detta läns vidkommande icke något undantag anses påkallat likasom å andra sidan måste anses uteslutet, att härvarande förhållanden skulle innefatta anledning till skärpning i nu gällande bestämmelser i ämnet.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län.

Inom länet är den uppfattningen ganska allmän, att ifrågavarande inskränkningar näppeligen kunna anses vara av förhållandena påkallade samt att, i den mån de åsyftat att minska konsumtionen av alkoholhaltiga drycker, de icke motsvarat detta ändamål. Såsom allmänt omdöme om verkningarna av inskränkningarna lär kunna sägas, att, om än möjligen på en eller annan plats förbrukningen av spritdrycker företer någon minskning, maltdryckskonsumtionen ökats, att, där användningen av egentligt brännvin något nedgått, en motsvarande stegring av försäljningen av billigare konjak ägt rum samt att i icke ringa omfattning restriktionerna medfört, att detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin och öl överflyttats från en typ av försäljningsställen till en annan, stundom med kännbar ekonomisk inverkan för de näringsidkare, vilkas rörelse erfarit minskning.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Spörsmålet, huruvida ifrågavarande inskränkningar fortfarande äro av behovet påkallade, är ganska svårt att besvara. Det kan tydligen icke vara annat än önskvärt,

att i tider, då prisen på livsmedel och förnödenhetsartiklar av varjehanda slag betydligt stigit, användningen av varor, som icke kunna hänföras till de oumbärliga, i möjlig mån inskränkes. Men å andra sidan är det mera än tvivelaktigt, huruvida en minskning av konsumtionen på förevarande område låter sig åstadkomma, med mindre utminuteringen av brännvin och försäljningen av vin och maltdrycker till avhämtning eller till försändning jämväl avstänges i vida högre grad än vad enligt nu gällande restriktionsbestämmelser är förhållandet, en skärpning, som med avseende på dess ekonomiska konsekvenser icke, Kungl. Maj:ts befallningshavande veterligt, ifrågasatts och ej heller torde vara att förorda. Åtminstone måste det betvivlas, att konsumtionsminskningen skall bliva så avsevärd, att den kan anses uppväga det intrång och de olägenheter för näringsidkare och konsumenter, som med restriktionernas tillämpning äro oundvikliga. Kungl. Maj:ts befallningshavande ställer sig alltså mycket tveksam inför frågan, huruvida inskränkningarna fortfarande kunna anses påkallade. Att de nu mera än annars skulle ur ordnings- och nykterhetssynpunkt vara erforderliga, måste Kungl. Maj:ts befallningshavande bestrida.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Hallands län.

Vid avgivande av yttrande uti ifrågavarande ärende har Konungens befallningshavande icke att taga under övervägande, huruvida ur allmän nykterhetssynpunkt ytterligare restriktioner utöver dem, som redan finnas i gällande förordningar om försäljning av brännvin eller vin och öl, äro önskvärda, och ej heller att inlåta sig på frågan om icke de allvarliga tider, varunder vi för närvarande leva, borde mana vårt folk att vida mer än som sker ålägga sig återhållsamhet i njutningar och nöjen. Konungens befallningshavande har endast haft att undersöka, huruvida sådana förhållanden kunna anses vara för handen, som enligt stadgandena i 35 § 2 mom. i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin samt 31 § 2 mom. i kungl. förordningen samma dag angående försäljning av vin och öl böra föranleda föreskrifter om inskränkningar i sådan handel. Enligt nämnda förordningar skola dylika föreskrifter vara påkallade, förutom av krig eller omedelbar krigsfara, varom för närvarande ej torde vara fråga, av arbetslöshet eller nöd i större omfattning. Det är otvivelaktigt, att inom Hallands län liksom inom hela landet i övrigt för närvarande råder en svår dyrtid. Prisen å livsförnödenheter i allmänhet hava icke minst stigit i hög grad. Men å andra sidan förefinnes för närvarande, om man bortser från ett mindre antal stenarbetare, som till äventyrs icke begagnat sig av de arbetstillfällen utom hemtrakten, som erbjudits, ingalunda någon arbetslöshet inom länet. Snarare torde i stället brist på arbetskrafter föreligga. Med hänsyn härtill och då därtill kommer, att dyrtiden uppenbarligen i ringa mån drabbar dem, som huvudsakligen utföra sina löneförmåner in natura, lärer för närvarande icke kunna talas om vare sig arbetslöshet eller nöd i större omfattning inom länet. Enligt Konungens befallningshavandes uppfattning förefinnas därför icke i Hallands län sådana förhållanden, som enligt nämnda förordningar skola ligga till grund för utfärdande av föreskrifter av nu ifrågasatt art.

Skulle det emellertid befinnas, att dylika föreskrifter av nämnda anledningar erfordras för landet i övrigt, så böra desamma naturligen få gälla jämväl för Hallands län.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län.

Såsom av poliskammarens i Göteborg yttrande framgår, synes det genom de i förenämnda kungl. kungörelse stadgade inskränkningar i handeln med brännvin, vin eller öl uppnådda resultat icke vara, vad staden Göteborg angår, särskilt gynnsamt. Poliskammaren förmenar detta vara beroende på, att synnerlig riklig tillgång på arbete och mycket goda arbetsförtjänster varit rådande inom alla yrken, men av detta uttalande synes ju också framgå, att restriktionerna under de av poliskammaren angivna förhållandena icke förmå åstadkomma, vad man med desamma avsett.

Då emellertid väl får antagas, att den situation, som gav anledning till ifrågavarande kungörelse, åtminstone för den närmaste framtiden kommer att fortfarande göra sig gällande samt de flesta av de i ärendet hörda myndigheterna förordat bibehållande av i kungörelsen stadgade inskränkningar, finner sig Konungens befallningshavande icke böra avstyrka en fortsatt tillämpning tills vidare av desamma, dock under förutsättning att vissa angivna förändringar bliva vidtagna.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län.

Såsom av nådiga förordningen den 15 februari 1916 framgår, hava de stadgade inskränkningarna i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl föranletts därav, att Kungl. Maj:t funnit, att vid tiden för förordningens utfärdande arbetslöshet eller nöd i större omfattning varit rådande inom landet, varför Kungl. Maj:t begagnat sig av den rätt, som genom de den 21 maj 1915 ändrade bestämmelserna uti brännvinsförsäljningsförordningen samt förordningen angående försäljning av vin och öl lämnats Kungl. Maj:t.

Konungens befallningshavande föreställer sig därför, att kungl. kontrollstyrelsen vill, åtminstone i främsta rummet, genom det infordrade utlåtandet från Konungens befallningshavande erhålla upplysning, huruvida inom länet arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande och huruvida de nu gällande ifrågavarande restriktionerna i större eller mindre mån bidragit till att minska eller avhjälpa följderna av den i början av detta år befintliga arbetslöshet eller nöd i större omfattning. På grund av vad Konungens befallningshavande anfört angående anledningen till utfärdandet av ifrågavarande nådiga kungörelse den 15 februari 1916 föreställer sig Konungens befallningshavande att, med hänsyn till att nämnda förordning endast skulle gälla för kortare tid, det icke avsetts, att det från Konungens befallningshavande infordrade yttrandet skulle innefatta utredning av ifrågavarande restriktioners verkningar till främjande av allmän nykterhet och sedlighet eller prövning, i vad mån ytterligare inskränkningar vore behövliga utöver dem, som finnas intagna i de under år 1905 utkomna förordningarna angående försäljning av brännvin samt av vin och öl. Konungens befallningshavande synes hava ett stöd för detta sitt antagande därutinnan, att det icke beretts Konungens befallningshavande tillfälle att, såsom plägar ske, då det gäller frågor angående allmän ordning och säkerhet, yttra sig över de nu gällande tillfälliga restriktionerna, vilka torde av kungl. kontrollstyrelsen föreslagits hos Kungl. Maj:t.

Då Konungens befallningshavande går att yttra sig, huruvida arbetslöshet i större omfattning kan anses råda inom länet, har Konungens befallningshavande sökt inhämta upplysningar från olika delar av länet och från den statsunderstödda offentliga arbetsförmedlingen. Från alla håll har det uppgivits, att icke någon arbetslöshet för närvarande råder inom länet. Tvärtom klagas från nästan alla håll, att icke tillräcklig tillgång på arbetskraft finnes tillgänglig. De arbetare, som plägа anmäla sig på den offentliga arbetsförmedlingen, äro mestadels sådana, vilkas önskan att erhålla arbete icke är synnerligen livlig. De av landstinget anslagna medlen för arbetslöshetens lindrande hava icke heller behövt tagas i anspråk.

Konungens befallningshavande anser sig därför böra beträffande Örebro län uttala, att för närvarande inom länet icke råder någon arbetslöshet i större omfattning, och får Konungens befallningshavande tillägga, att icke några särskilda omständigheter yppat sig, som giva anledning befara, att någon arbetslöshet i större omfattning skall inom den närmaste tiden där förekomma.

Sedan Konungens befallningshavande sålunda yttrat sig över en av de förutsättningar, som ligga till grund för tillkomsten av de utfärdade restriktiva bestämmelserna, tillkommer det Konungens befallningshavande att yttra sig över den andra förutsättningen, som skulle utgöra grund för restriktionernas fortfarande behövlighet, nämligen frågan, huruvida nöd i större omfattning är rådande inom länet.

Av inhämtade upplysningar från olika delar av länet har Konungens befallningshavande funnit, att vad som enligt allmänt svenskt språkbruk betecknas med nöd i

större omfattning icke är rådande inom länet. Däremot råder inom länet liksom inom hela landet ett tillstånd av allmän dyrtid, i det att alla varor och förnödenheter för livets nödtorft avsevärt stigit i pris. Att detta förhållande skall kännas hårt och tryckande för de enskilde är uppenbart, liksom ock detta tvingar de enskilde, vilkas inkomster icke stigit, att iakttaga den största sparsamhet i utgifter samt göra de inskränkningar därutinnan, som äro möjliga. Särskilt kännbar visar sig den allmänna dyrtiden för dem, som äro hänvisade till att leva av avkastningen av ett mindre kapital eller en viss fast löneinkomst, som utmätts vid en tidpunkt, då förnödenheterna stodo lägre i pris än nu.

De kännbara verkningarna av den allmänna dyrtiden hava däremot i större eller mindre grad minskats för dem, vilka genom stegrade arbetsinkomster eller ökade timpenningar erhållit större inkomster.

De alltjämt ökade insättningarna i sparbankerna och andra penninginrättningar giva icke vid handen, att inom länet nöd i större omfattning råder. Upplysningar från handlande och näringsidkare, som förse allmänheten med deras behov, synas utvisa, att allmänhetens köpkraft är god och icke inskränkts under den allmänna dyrtiden. Det har ock meddelats, att de offentliga nöjestillställningarna, icke minst biograferna, äro talrikt besökta, vilket synes visa, att någon nöd i större omfattning icke förefinnes inom länet.

Huruvida det lagbestämda uttrycket nöd i större omfattning kan anses böra innefatta de förhållanden, som kunna betecknas med allmän dyrtid, torde icke behöva bliva föremål för Konungens befallningshavandes yttrande.

Detaljbestämmelserna.

1 §.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län.

Vad angår den erfarenhet, som må hava vunnits beträffande ifrågavarande kungörelses verkningar därutinnan, att icke brännvin samt vin och öl skulle inköpas av dem, vilkas ekonomiska förhållanden icke medgiva inköp av dylika drycker, synes det framgå, att de nu gällande restriktionerna icke medfört vad som med desamma åsyftats.

Då förbudet att tillhandahålla spritdrycker samt vin och öl åt sådana personer, vilka enligt anmälan, som gjorts eller till riktigheten styrkts av fattigvårdsmyndighet, arbetslöshetskommitté eller pastorsämbete, eller eljest veterligen åtnjuter understöd av allmänna medel eller brister i fullgörande av dem åliggande försörjningsplikt, endast avsett utminutering av brännvin samt av vin och öl till avhämtning, men ej utskänkning av dessa drycker, torde de bland dylika personer, vilka vilja förskaffa sig rus, hava sökt att förskaffa sig dryckerna från utskänkningsställena, vadan de för att skaffa sig sina rusdrycker torde hava haft lika stora om icke större utgifter än förut.

2 §.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län.

Kungl. Maj:ts befallningshavande ifrågasätter, huruvida icke den ändring borde vidtagas, att utskänkning av brännvin finge taga sin början redan klockan 10 f. m., dock intill klockan 3 e. m. endast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 30 öre.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län.

§ 2 torde utan olägenhet kunna jämkas därhän, att även före klockan 12 middagen må vid måltid utskänkas egentligt brännvin till viss begränsad myckenhet.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jönköpings län.

Enligt 2 § i kungl. kungörelsen av den 15 februari 1916 får egentligt brännvin, då utskänkning därav enligt paragrafen eljest är tillåten, äga rum allenast åt gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst trettio öre. Sagda bestämmelse har vid ett gästgiveri i länet med rätt till utskänkning av brännvin kringgåtts på det sätt, att i stället för bräunvin utskänkts prisbillig konjak. Till förhindrande av dylikt förfaringssätt torde böra stadgas, att konjak, som vid försäljning betingar lägre pris än två kronor 50 öre litern, skall vara likställd med egentligt brännvin i det i nämnda § angivna hänseende.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge län.

Förbudet mot utskänkning av brännvin till spisande gäst vid måltid före klockan 12 middagen torde få anses mindre erforderligt.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län.

Föreskriften i 2 § av den gällande kungl. kungörelsen innebär, att den, som önskar intaga sin måltid på ett utskänkningsställe före klockan 12 på dagen, icke är i tillfälle att därvid jämväl förtära ett glas brännvin. För personer, som börja sitt arbete tidigt på dagen samt för resande, vilka före nämnda klockslag anlända till en plats, måste det förefalla som en onödig inskränkning att ej till måltiden få förtära den obetydliga kvantiteten spirituosa. Användningen av spritdrycker uti ifrågavarande ringa mängd i samband med måltid kan icke vara av någon betydelse varken ur nykterhets- eller sparsamhetssynpunkt. Kungl. Maj:ts befallningshavande anser förty, att vad för närvarande gäller angående utskänkning av brännvin mellan klockan 12 middagen och klockan 3 eftermiddagen utan olägenhet bör kunna utsträckas att avse tiden mellan klockan 9 förmiddagen till klockan 3 eftermiddagen.

Det har från flera håll påvisats, att förbudet mot utskänkning annorledes än vid måltid av egentligt brännvin efter klockan 3 eftermiddagen medfört, att billig konjak i stället förtäres i obehörig mängd. Att råda bot mot detta missförhållande torde icke vara möjligt på annat sätt än att stipulera en maximikvantitet för den tillåtna utskänkningen av konjak åt varje kund eller ett visst minimipris för samma dryck. Huruvida åter bestämmelser härutinnan ur annan synpunkt må vara lämpliga eller med avseende på tillämpningen utförbara, därom kunna skilda meningar göra sig gällande.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län.

De i kungörelsen gjorda inskränkningarna i tiderna för utskänkning och utminutering torde icke avsevärt hava från berusningsmedel utestängt de personer, vilkas ekonomiska förhållanden förordningen avsett att skydda, men vilkas begär efter spritdrycker och andra drycker, som kunna tjäna som berusningsmedel, icke regleras av deras ekonomi. Övriga bestämmelser i nådiga förordningen torde icke heller i någon större grad kunnat åstadkomma, att personer, vilkas ekonomiska förhållanden borde avhålla dem från begagnandet av de i förordningen omnämnda dryckerna, avstått från att använda sina penningmedel till inköp av dylika drycker.

De i Örebro förda anteckningar över fylleriförseelser inom staden torde visa, att de gällande restriktionerna ej medfört stor verkan.

Magistratens i Örebro förslag om ytterligare inskränkningar i tiden för utminutering av brännvin samt försäljning av öl och vin synes väl kunna i någon mån medföra, att den, som icke kan å utskänkningsställe få tillfälle att förskaffa sig berusningsmedel, icke kan genom annat inköp tidigare å dagen förskaffa sig sådana, men torde å andra sidan lägga särskilt för lantmän ett för stort hinder för deras inköp i städerna, då de där infunnit sig.

Vad angår magistratens i Örebro förslag, att, om förordningens giltighetstid utsträcktes, de av Konungens befallningshavande medgivna undantagen från förordningens bestämmelser skulle utan särskilda därom gjorda ansökningar få fortfarande gälla, synes det ifrågavarande tillägget böra bliva beroende på, huruvida förordningens bestämmelser bliva fullständigt lika med de nuvarande.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands län.

Bestämmelsen i 2 §, att utskänkning av brännvin må å tid mellan klockan 12 middagen och klockan 3 eftermiddagen äga rum allenast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 30 öre, synes böra utbytas mot att dylik utskänkning må äga rum allenast till spisande gäst vid ordnad måltid med lagad mat. En dylik inskränkning meddelades för staden Östersund, enligt Konungens befallningshavandes resolution den 18 september 1914, i avseende å utskänkning av spritdrycker å tid före klockan 2 eftermiddagen samt i avseende å utskänkning av egentligt brännvin även å annan tid av dygnet. Då sistberörda bestämmelse icke lärer hava upphört att gälla genom stadgandena i kungörelsen den 15 februari 1916, har densamma allt fortfarande iakttagits. Och torde ett sådant betecknande av den måltid, som må göra utskänkningen tillåten, enligt Konungens befallningshavandes mening vara lämpligare än den i kungörelsen den 15 februari 1916 använda, vilken lätt kan föranleda till missbruk och i övrigt synes mindre lämplig.

3 § 2 mom.

Överståthållarämbetet.

Då stadgandet i 2 mom. av 3 § givit anledning till olika meningar, i det somliga förmenat, att detsamma icke innefattar hinder för att efter däri utsatta tider rekvirera och till köpare försända varan, torde ett förtydligande vara erforderligt och böra gå i den riktning, att åtminstone rekvisition ej må ske å tid, då försäljning till avhämtning ej får äga rum. I annat fall blir verkan av förbudet i väsentlig mån reducerad.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län.

§ 3 mom. 2 torde däremot böra i flera avseenden omarbetas. Vid jämförelse med avfattningen av § 3 mom. 1 uppstår tvekan, huruvida de i mom. 2 förekommande tidsbestämmelserna äro avsedda att gälla även vid försändning efter rekvisition. Föreskrift synes även behövlig därom, att ifrågavarande försäljning ej får *börja* före viss tid på dagen, t. ex. kl. 8 f. m. Den nuvarande bestämmelsen, att sådan försäljning skall å dag före sön- eller helgdag sluta redan kl. 2 e. m., synes Konungens befallningshavande onödigt sträng.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län.

Bestämmelsen i 3 § 2 mom. torde böra förtydligas så, att det framgår, huruvida i lagrummet jämväl avses försäljning, på rekvisition, till försändning.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län.

Föreslår, att 3 § 2 mom. må erhålla sådant innehåll, att försäljning till avhämtning av öl och vin må äga rum endast å tid, då brännvinsminutering medgivits.

3 § 3 mom.

Överståthållarämbetet.

Redan vid årsskiftet 1914—15 hade överståthållarämbetet vidtagit en högst omfattande reducering av de affärer, som på grund av ämbetets medgivande äga försälja vin till avhämtning, och endast låtit dem behålla sin försäljningsrätt, som på grund av affärens beskaffenhet och omfattning kunde förutsättas äga vilja och förmåga att sköta

den på sådant sätt, att missbruk ej komme att äga rum. I stort sett torde även detta syfte hava uppnåtts. Med hänsyn till dessa tidigare åtgöranden och till svårigheten att med någon grad av rättvisa och utan att avsevärt skada vissa affärsinnehavare göra ytterligare indragningar har överståthållarämbetet med några av särskilda omständigheter föranledda undantag låtit dem, som vid årets början innehaft rätt att till avhämtning försälja vin, fortfara därmed även under restriktionstiden men, till betryggande av det angivna ändamålet med stadgandet i 3 mom. av 3 §, såsom villkor för försäljningsrätten föreskrivit, att söta eller andra spritstarka viner eller vinglögg ej må säljas till billigare pris än en krona 50 öre för helbutelj »utan glas» samt att vinglögg av mer än 16 % alkoholstyrka ej må saluhållas. Någon anmärkning mot dessa vinförsäljares sätt att sköta rörelsen har ej kommit till överståthållarämbetets kännedom.

Skola nu gällande inskränkningar i detaljhandeln med vin i huvudsak bibehållas efter oktober månads ingång, synes önskvärt, att sådan särskild prövning av rätten att försälja vin till avhämtning, som påbjudes i 3 mom. 3 § av kungörelsen den 15 februari 1916, ej må ånyo föreskrivas, utan att på grund av nämnda föreskrift redan meddelade rättigheter fortfarande må få gälla, så framt ej Kungl. Maj:ts befallningshavande finner anledning återkalla dem.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län.

Avfattningen ger av samma skäl, som anförts i fråga om § 3 mom. 2, anledning till tvekan, huru stadgandet rätteligen bör tolkas. Konungens befallningshavande har ansett bestämmelsen icke gälla försändning av vin efter rekvisition och anser fortfarande denna tolkning vara den mest rimliga, vadan stadgandet, om det bibehålles, synes böra omredigeras till tydlig överensstämmelse med den av Konungens befallningshavande tillämpade tolkningen. För Södermanlands län äro för övrigt bestämmelserna i detta moment icke påkallade av något som helst behov. Enligt Konungens befallningshavandes mening kan hela detta moment utan olägenhet utgå.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jönköpings län.

Bestämmelsen i 3 § 3 mom. i kungörelsen därom, att försäljning till avhämtning av vin icke må bedrivas i öppen bod i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka, med mindre Konungens befallningshavande på därom gjord ansökan finner anledning medgiva undantag, har kringgåtts på så sätt, att handlande, för vilken Konungens befallningshavande icke funnit skäligt medgiva undantag på sätt nyss nämnts, anordnat vinförsäljning utan samband med handel med andra varor i den fastighet, i vilken vederbörande förut meddelats tillstånd att försälja vin till avhämtning. Dylikt kringgående av bestämmelserna i sistnämnda paragraf skulle kunna förebyggas genom ett stadgande av innehåll, att försäljning till avhämtning av vin icke finge av den, som före den 15 februari 1916 idkat dylik försäljning i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka, äga rum, med mindre Konungens befallningshavande på därom gjord ansökan medgåve undantag.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Gottlands län.

Konungens befallningshavande har efter stadsfullmäktiges och magistratens i Visby hörande medgivit samtliga de handlande i Visby, som innehade rättighet till försäljning till avhämtning av vin, att därmed fortsätta, dock ej längre på dagen än till klockan 2 e. m. Samtliga dessa handlanden hava nämligen erhållit goda vitsord om det sätt, varpå de dittills skött försäljningen, vadan Konungens befallningshavande ansett sig icke kunna utan att begå en orättvisa och gynna en på bekostnad av en annan fråntaga någon av dem berörda rättighet.

Även de mycket få handlande på länets landsbygd, vilka innehaft rättighet till försäljning till avhämtning av vin, hava fått därmed fortsätta.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge län.

Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelar, att i de tillstånd till försäljning av vin till avhämtning, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande utfärdats på grund av bestämmelsen i 3 § 3 mom. av kungörelsen den 15 februari 1916, Kungl. Maj:ts befallningshavande stadgat den inskränkning, att vin, betingande lägre pris än kronor 1: 50 per helbutelj, glaset oberäknat, icke finge försäljas.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län.

Med avseende på tillämpningen av de nu gällande restriktionsbestämmelserna må påpekas, att utövningen av den Kungl. Maj:ts befallningshavande i 3 och 4 §§ tillerkända befogenhet att bevilja eftergift är synnerligt grannlaga. Detta gäller i hög grad eftergift enligt 3 §, således medgivande att till avhämtning försälja vin i bod i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka. Att härvid skipa full rättvisa är svårt, om icke omöjligt. Lagrummet giver icke heller någon hänvisning angående arten av den »anledning», som skall vara bestämmande för tillståndets beviljande. Att medgiva tillstånd åt en viss handelsidkare blir i själva verket liktydigt med dennes gynnande på deras bekostnad, som räkna kundkrets inom samma trakt.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Hallands län.

Den bestämmelse, som i synnerhet synes hava väckt den största misstämning, är tydligen det uti 3 § 3 mom. av ifrågavarande kungörelse utav den 15 februari 1916 förekommande stadgandet, att försäljning till avhämtning av vin icke får bedrivas i öppen bod i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga varor eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka, med mindre Konungens befallningshavande medgivit undantag. En dylik handel har sedan långliga tider varit så vanlig, att Konungens befallningshavande icke ansett sig kunna vägra att i ganska stor utsträckning lämna dylika medgivanden, men följden härav har blivit, att de, som icke erhållit sådan tillåtelse, oaktat någon bestämd anmärkning mot dem icke förekommit, med rätta ansett, att deras gynnade medtävlare erhållit en stor fördel på deras bekostnad. En bestämmelse, som medför dylika påföljder, bör uppenbarligen undvikas, och hemställer därför Konungens befallningshavande, att hela stadgandet i fråga måtte få utgå.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län.

Gentemot bestämmelsen i § 3 mom. 3 av kungörelsen, att Konungens befallningshavande äger medgiva undantag från förbud att bedriva försäljning till avhämtning av vin i öppen bod i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka, vill Konungens befallningshavande hava framhållit de synnerligen stora svårigheter, som gjort sig gällande vid prövning av ansökningar om sådant medgivande. De handlande, som före denna bestämmelses ikraftträdande ägt rätt att till avhämtning försälja vin, hava, som naturligt är, nästan undantagslöst gjort framställning om fortsatt medgivande att bedriva sådan försäljning efter den 1 april innevarande år; och har det för Konungens befallningshavande i saknad av lagstadgad norm för undantagens beviljande ställt sig hart när omöjligt att, särskilt beträffande de större städerna inom länet, åstadkomma rättvisa vid ansökningsärendenas avgörande. Det synes därför Konungens befallningshavande, som om detta förbud antingen borde undantagslöst gälla alla eller också rätt att försälja vin medgivas alla med den inskränkning, att vin icke finge försäljas under ett visst minimipris. Konungens befallningshavande har under nu tilländagångna restriktionsperiod för sin del i sådant avseende fastställt ett pris av 1 krona 50 öre för $^2/_3$ liter, vilket minimipris möjligen torde kunna sättas ännu högre. Då det emellertid visat sig, att denna bestämmelse varit så gott som verkningslös vid det förhållande, att vinhandlarne icke

drabbats av densamma, anser Konungens befallningshavande, att de restriktioner, som i detta avseende kunna bliva bestämda, även böra drabba vinhandlarne.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Älvsborgs län.

Förbudet i 3 § 3 mom. i kungörelsen mot försäljning i öppen bod, där jämväl andra varor säljas, till avhämtning av vin annorledes än efter av Konungens befallningshavande medgivet undantag från förbudet, synes böra utgå. Den prövning, som genom detta lagrum lagts i Konungens befallningshavandes hand, har nämligen visat sig svår, om ej rent av omöjlig att på tillfredsställande sätt fullgöra, då vid tiden för kungörelsens ikraftträdande alla de handlande, som begärde undantag, av vederbörande vitsordades hava utan anmärkning bedrivit sin ifrågavarande rörelse, och Konungens befallningshavande saknade varje grund att företrädesvis meddela undantag åt någon eller några av dem. Då Konungens befallningshavande ansåg ur flera synpunkter olämpligt, att denna handel alldeles upphörde, löste Konungens befallningshavande därför frågan så, att undantag meddelades för alla väl vitsordade handlande med den inskränkning, att vin icke finge säljas till pris, understigande 1 krona 75 öre per butelj. Denna lösning anser Konungens befallningshavande emellertid numera mindre lycklig, i betraktande av att för matlagning och andra hushållsändamål behöves vin av billigare slag, vilkas tillhandahållande omöjliggöres genom berörda inskränkning, i synnerhet där, såsom fallet vanligen är i mindre städer, ej finnes öppna bodar för försäljning av endast vin.

Konungens befallningshavande anser därför önskligt, att förbudet i § 3 mom. 3 i kungörelsen icke förnyas utan ersättes med en föreskrift, att där omförmäld försäljning må äga rum allenast å tid på dagen, då utskänkning av brännvin, vin och öl är tillåten.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län.

Konungens befallningshavande anser sig böra meddela, att Konungens befallningshavande i kraft av det i 3 § 3 mom. av kungörelsen Konungens befallningshavande givna bemyndigande i tämligen stor utsträckning medgivit vinhandlande inom länet att utan hinder av i nämnda lagrum stadgade förbud fortfarande från och med den 1 april till och med den 30 september innevarande år idka försäljning av vin till avhämtning, i samband varmed vederbörande polismyndigheter anmodades att med uppmärksamhet följa utövningen av berörda rörelse samt inom viss tid inkomma med yttrande, huruvida de givna undantagen från nyssberörda stadgande visat sig medföra olägenhet i något avseende eller vara av beskaffenhet att motverka syftet med ifrågavarande restriktioner. Enligt från polismyndigheterna inkomna rapporter har emellertid ingenstädes någon olägenhet av de medgivna undantagen försports.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands län.

Konungens befallningshavande anser sig böra meddela, att Konungens befallningshavande — vid prövning av särskilda framställningar från handelsidkare inom Värmlands län därom att Konungens befallningshavande måtte, jämlikt 3 § 3 mom. i kungörelsen, för dem medgiva undantag från den allmänna bestämmelsen, att försäljning av vin till avhämtning icke finge bedrivas i öppen bod i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka — för bifall till sådana framställningar bland annat föreskrivit, att försäljning eller utlämning av vin icke finge ske till annan än den, som visade sig innehava vederbörligt inköpsbevis för inköp av brännvin, och att Konungens befallningshavande, jämlikt 17 § 1 mom. i kungl. förordningen angående försäljning av vin och öl den 9 juni 1905, stadgat enahanda inskränkning att gälla tills vidare för övrig försäljning av vin inom länet, därtill särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande meddelats.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län.

Uppå särskilda ansökningar medgav Konungens befallningshavande den 29 mars 1916 tre handlande i Askersund och en handlande i Nora, vilka handlande förut av Konungens befallningshavande erhållit tillstånd till försäljning till avhämtning av vin, att fortfarande, jämväl under den tid ifrågavarande kungörelse vore gällande, på hittills varande villkor utöva nämnda rättighet, dock under erinran, att det sålunda lämnade medgivandet komme att återkallas, där det visade sig, att vin, som av sökandena försåldes, genom sin prisbillighet i förening med hög alkoholhalt eller av annan dylik anledning vore ägnat att för allmänheten såsom berusningsmedel ersätta spritdrycker.

Beträffande Örebro stad hade 40 stycken av stadens handlande, vilka ägde rättighet att försälja vin till avhämtning, gjort ansökningar att varda bibehållna vid deras rättigheter. Konungens befallningshavande fann enligt beslut den 4 april 1916, att de handelsidkare, som hittills varit i åtnjutande av rättighet till försäljning av vin till avhämtning, skäligen icke borde förmenas fortsätta denna sin försäljning, såvida den icke hittills givit anledning till befogad anmärkning, därigenom att de försålt vin, som genom sin prisbillighet i förening med hög alkoholhalt eller av annan dylik anledning uppenbarligen vore ägnat att för allmänheten såsom berusningsmedel ersätta spritdrycker. Av de 40 sökandena erhöllo därför 36 rätt, att under den tid ifrågavarande nådiga kungörelse vore gällande bedriva sin förut utövade försäljning av vin, dock med iakttagande att under samma tid vin icke finge försäljas i mindre myckenhet än å s. k. helbutelj, innehållande minst $^2/_3$ liter, samt icke till pris, understigande 1 krona 50 öre för dylik butelj vin, ävensom att försäljning icke finge äga rum till personer under 21 års ålder eller till den, som kunde misstänkas använda vinet såsom berusningsmedel, eller till den, som veterligen åtnjöte understöd av allmänna medel eller bruste i fullgörande av honom åliggande försörjningsplikt, allt vid äventyr, i händelse av överträdelse eller bristande tillsyn härutinnan, att det meddelade tillståndet omedelbart komme att återkallas.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands län.

Enär det visat sig, att billigt vin till följd av restriktionerna i brännvinshandeln alltmer börjar användas som berusningsmedel, föreslår Konungens befallningshavande, att åtkomsten av sådant vin försvåras, möjligen genom införande av minimipris därå.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands län.

I fråga om 3 § 3 mom. vill Konungens befallningshavande meddela, att efter det 9 av 13 vinförsäljande handlande i Östersund hos Konungens befallningshavande begärt meddelande av sådant undantag, som i sagda mom. omförmäles, magistraten i avgivet yttrande tillstyrkte sådant undantag allenast för två av dem och därvid uttalade som sin mening, att genom bestämmelsen i nyssberörda mom. inskränkning endast ägt rum i vinhandlandenas rätt till försäljning av vin i öppen bod och således ej omfattade deras rätt att sälja efter rekvisition, vilken för övrigt, på grund av Konungens befallningshavandes resolution den 18 september 1914, måste, vad Östersund beträffade, ske skriftligen. Konungens befallningshavande, som fann denna magistratens tolkning äga fog för sig, avslog samtliga framställningar om undantag, vadan ingen vinhandlande i staden alltså under tiden, som kungörelsen den 15 februari 1916 varit gällande, haft rätt till försäljning av vin till avhämtning. Emellertid torde, därest man ej utgått från sagda tolkning av momentet i fråga, restriktionerna icke kunnat rimligtvis givas samma omfattning som nu skedde. Enligt vad Konungens befallningshavande från polismyndigheten inhämtat, har ock restriktionen, så tillämpad som ovan sägs, haft gott inflytande, särskilt därutinnan, att försäljningen av billiga spritstarka viner hämmats. I ett fall, då försäljningsbestämmelserna överträtts, har åtal och sakfällning ägt rum. Dock må här även meddelas, att nykterhetsfolkets centralkommitté i Östersund uti en till Konungens befallningshavande ingiven framställning, med utta-

lande av den uppfattningen, att under förbudet i ovanberörda 3 § 3 mom. i kungörelsen den 15 februari 1916 vore inbegripen jämväl rätten till försäljning efter rekvisition, framhållit, att rekvisitionsförsäljningen de senaste månaderna ökats i den grad, att den hotar fullständigt tillintetgöra det goda syftet med förbudet», samt på den grund begärt antingen en förklaring över förbudets innebörd i överensstämmelse med den uppfattning därav, som centralkommittén uttalat, eller ock en utsträckning av detsamma även till försäljning efter rekvisition; över denna framställning, som jämväl omfattade andra önskemål, vilka äro beroende på utredning, har Konungens befallningshavande ännu icke meddelat beslut.

Då alltså olika meningar yppats angående innebörden av stadgandet i oftanämnda mom. 3 — ett förhållande, som jämväl kommit till synes på andra håll — lärer ett förtydligande av stadgandet vara nödigt, om författningen skall utsträckas att gälla även för tiden efter den 30 september. Därvid torde emellertid böra tagas i övervägande, om ej, därest även försäljningen efter rekvisition skall därunder inbegripas, andra föreskrifter böra tillfogas, varigenom ändamålet med restriktionen blir närmare preciserat och således någon ledning gives Konungens befallningshavande vid tillämpningen av den föreskrift om medgivande av undantag, som må anses fortfarande påkallad.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län.

Konungens befallningshavande tillåter sig omnämna, att sådant fall lär förekomma, att en handlande i stad, som på sin tid erhållit Konungens befallningshavandes tillstånd att försälja vin till avhämtning men på grund av bestämmelser uti § 3 mom. 3 i förutnämnda kungörelse icke vidare får försälja vin i öppen bod i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga drycker eller svagdricka, inrättat särskild försäljningslokal för handel endast med vin. Vidare lärer dylik handlande opåtalt kunna fortsätta sin vinförsäljning på rekvisition till försändning.

3 § 4 mom.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län.

I avseende på försäljningen av vin och öl må erinras, att det gällande förbudet mot försäljning till avhämtning från utskänkningsställe medfört, att på platser, där andra försäljningsställen ej finnas, allmänheten har mycket svårt att förskaffa sig nämnda drycker, särskilt om dessa platser ligga mera avlägset.

4 § 2 mom.

Överstathållarämbetet.

Svårighet att utöva tillbörlig kontroll förefinnes särskilt i avseende å den redan gällande bestämmelsen, att å vissa tider öl ej må serveras annat än vid måltid. Men detta innebär icke någon överraskning. Redan tidigare ha vid mångfaldiga tillfällen konstaterats benägenhet hos yrkesutövare och deras kunder att söka kringgå liknande föreskrifter, lättheten att finna utvägar härtill och den för övrigt i öppen dag liggande svårigheten att verksamt förhindra sådant.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län.

För Södermanlands län förefinnes knappast något behov av detta stadgande utom möjligen med hänsyn till en i Eskilstuna befintlig rättighet till utskänkning av maltdrycker, vilken rättighet förvärvats före utgången av år 1874.

Endast i tre fall har härstädes enligt andra stycket av samma mom. begärts — och även medgivits — utsträckning av den tid, under vilken vin eller öl må utskänkas utan samband med måltid. Även detta stadgande, vars avfattning är ganska invecklad, har tolkats på olika sätt.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län.

Föreskrifterna i 4 § angående vissa tider för utskänkning av vin eller öl å ställe, där efter särskilt tillstånd dylik utskänkning får äga rum, hava medfört, att utskänkningsrörelsen i stor omfattning förlagts till brännvinsutskänkningsställena, där vin och öl får serveras efter klockan 7 eftermiddagen utan samband med måltider. Det synes alltså vara tvivelaktigt, huruvida föreskrifterna härutinnan äro ägnade att minska konsumtionen.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Örebro län.

Konungens befallningshavande anser sig böra lämna en redogörelse för de fall, då Konungens befallningshavande med stöd av stadgandet i 4 § 2 mom. medgivit utsträckning av den tid, under vilken vin eller öl finge utskänkas utan samband med måltid.

Den 28 februari 1916 fann Konungens befallningshavande skäligt medgiva, att den innehavarna av Örebro stads tre s. k. automatrestauranger medgivna rätt till utskänkning av öl finge tills vidare under den tid nu ifrågavarande kungörelse vore gällande utövas jämväl före klockan 12 middagen varje dag ävensom å sön- eller helgdag samt efter klockan 2 e. m. å dag före söndag eller helgdag och efter klockan 7 e. m. å annan söckendag i den omfattning, som föreskrivits i de för sökandena av Konungens befallningshavande utfärdade resolutioner av den 28 december 1915, dock under förbehåll av noggrant iakttagande såväl av de i berörda resolutioner meddelade villkor och bestämmelser som ock de i lag gällande eller eljest av Konungens befallningshavande eller polismyndighet i staden meddelade föreskrifter.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Konungens befallningshavande har ock den 4 april 1916 uppå ansökan av enskild näringsidkerska, som enligt beslut den 28 december 1915 erhållit rätt till utskänkning av öl under år 1916, lämnat henne tillstånd dels att under onsdagar och lördagar mellan klockan 9 f. m. och klockan 12 middagen utskänka öl åt andra än spisande gäster, dels ock att få bibehållas vid den utsträckning i utskänkningstiden, som förut varit henne medgiven.

(Jämför vidare Kungl. Maj:ts befallningshavandes yttrande under 2 § härovan.)

4 § 3 mom.

Överståthållarämbetet.

Det har ifrågasatts av poliskommissarierna, om ej medgivandet åt gäst att å tid, då öl ej må förtäras utan mat, till måltiden ovillkorligen erhålla $^2/_3$ liter öl lockar mången att intaga större kvantitet öl än den, varmed han eljest skulle åtnöjas. Denna observation är måhända riktig. Skulle denna uppfattning godkännas, synes saken kunna så ordnas, att intagandet av mat till värde av exempelvis 15 öre medför rätt till erhållande av $^1/_3$ eller $^1/_6$ liter öl. Ett sådant medgivande, som skulle innebära ett tillmötesgående mot dem, som sparsamt förtära maltdrycker, synes ur nykterhetssynpunkt icke kunna verka på något sätt skadligt och ekonomiskt vara gagneligt. För erhållande av maximikvantiteten öl skulle den dyrare måltiden fortfarande vara obligatorisk.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län.

Det har iakttagits, att då utskänkning av vin eller öl äger rum i samband med måltid, som betingar ett pris av minst 30 öre, den högsta tillåtna kvantiteten av nämnda drycker eller $^2/_3$ liter vanligen inköpes. Kungl. Maj:ts befallningshavande håller före, att, därest minimipriset på måltiden sänktes t. ex. till 15 öre, motsvarande priset på en eller två smörgåsar, konsumenten skulle åtnöjas med en kvantitet av $^1/_3$ liter, en minskning av konsumtionen, som icke skulle sakna en viss betydelse. Därest $^2/_3$ liter önskades, borde priset på den rekvirerade måltiden utgöra 30 öre.

2. Kontrollstyrelsen angående ytterligare inskränkningar i utminuteringen av brännvin samt utskänkningen av punsch.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Genom nådigt brev den 24 innevarande oktober har brännvinsbränningen under innevarande tillverkningsår väsentligt inskränkts. Den sålunda minskade tillverkningen minskar också tillgången på brännvin, och en omedelbar följd av det ifrågavarande beslutet synes därför kontrollstyrelsen böra bliva inskränkningar i försäljningen av brännvin.

Tillgången på brännvin, tillverkat inom landet, torde under innevarande tillverkningsår högst få beräknas till följande kvantiteter:

	liter à 50 %
Behållning den 1 oktober 1916 på nederlagen	5 900 000
Brännvin, framställt av potatis	12 000 000
Under oktober 1916 av melass och betor framställt brännvin	500 000
Brännvin, framställt i samband med pressjästberedning	3 800 000
Sulfitsprit	5 000 000
Summa liter à 50 %	27 200 000

Från denna disponibla kvantitet måste först frändragas den myckenhet, som erfordras för vetenskapligt, medicinskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål samt för apoteksbehov. Under sista året torde för ifrågavarande ändamål och behov hava använts omkring 7 000 000 liter à 50 %. Då emellertid användningen av sprit för dessa ändamål och behov alltmera ökats, torde den myckenhet sprit, som kommer att därför användas under innevarande tillverkningsår, böra beräknas till 8 200 000 liter à 50 %. Vidare torde för oförutsedda behov böra reserveras 4 000 000 liter.

Frändrages nyssnämnda 8 200 000 liter och 4 000 000 liter à 50 % från den beräknade brännvinstillgången, skulle sålunda återstå 15 000 000 liter eller — efter avdrag av 5 %, vid reningen uppkommen sekunda sprit — för förtäringsändamål 14 250 000 liter à 50 % av inhemskt brännvin.

Till vilket belopp nämnda kvantitet i försäljningsfärdigt skick uppgår, låter sig icke exakt beräknas. En del av brännvinet användes nämligen för tillverkning av kryddade brännvin (kumminbrännvin, akvavit o. d.) och för förskäring av konjak; ifrågavarande slag av brännvin håller i allmänhet en högre alkoholhalt än det renade egentliga brännvinet, som numera har en alkoholhalt av 40 %. Försiktigheten torde bjuda, att ifrågavarande disponibla kvantitet i försäljningsfärdigt skick icke beräknas högre än till 16 500 000 liter.

Till denna kvantitet inhemskt försäljningsfärdigt brännvin böra läggas de kvantiteter utländskt brännvin, som dels för närvarande ligga på bolagens och enskilda handlandes lager, dels komma att under året importeras. Ifrågavarande kvantiteter torde icke böra beräknas högre än till 3 500 000 liter.

Sammanlagt skulle alltså den till försäljning disponibla försäljningsfärdiga kvantiteten inhemskt och utländskt brännvin uppgå till 20 000 000 liter. Härav torde under innevarande oktober månad redan hava åtgått omkring 3 000 000 liter, vadan det alltså till fördelning under de återstående 11 månaderna till ingången av nästa tillverkningsår återstår 17 000 000 liter. Fördelat på månad motsvarar det en kvantitet av 1 550 000 liter i månaden.

Under första halvåret 1916 uppgick försäljningen utminuteringsvis och utskänkningsvis till 16 050 336 liter, varav utminuteringsvis (hos bolag och spirituosahandlare) 13 325 993 liter och utskänkningsvis (hos bolag och restauratörer) 2 724 343 liter.

Utminuteringsvis försåldes sålunda 83 % och utskänkningsvis 17 % av den totala försålda myckenheten. Med bibehållande av samma proportioner i fråga om den månatligen disponibla försäljningsfärdiga kvantiteten 1 550 000 liter skulle alltså 1 286 500 liter få utminuteras och 263 500 få utskänkas i månaden.

Då konsumtionen under de senaste månaderna uppgått till omkring 3 000 000 liter i månaden, är det givet att, om brännvinsförsäljningen anses böra fortgå, högst väsentlig försäljningsinskränkning måste vidtagas, enär utan dylika inskränkningar den disponibla kvantiteten skulle vara konsumerad under de närmaste fem månaderna och därefter brännvinsförsäljningsbolagen samt spirituosahandlare och restauratörer i brist på brännvin skulle se sig nödsakade att upphöra med försäljningen.

Enligt kontrollstyrelsens mening böra försäljningsinskränkande åtgärder vidtagas. På grund av den försäljningsorganisation, som numera gäller ifråga om utminuteringen, torde dylika åtgärder utan svårighet kunna genomföras. Däremot lärer det i fråga om utskänkningen vara förenat med betydande svårigheter att åstadkomma anordningar, som verksamt inskränka konsumtionen.

Då, såsom ovan angivits, högst 1 286 000 liter brännvin torde få utminuteras i månaden, om den disponibla brännvinskvantiteten skall räcka till den 1 oktober 1917, och antalet kunder hos brännvinsförsäljningsbolagen för närvarande böra uppskattas till 600 000 à 650 000, synes den föreskriften böra lämnas, att brännvin icke må till någon utminuteras i större myckenhet än som motsvarar två liter i kalendermånaden. Då bolagen hittills vid utminutering ansett en liter punsch motsvara en halv liter brännvin, men ett dylikt förfaringssätt numera, på grund av den rådande sockerbristen och den på grund härav i utsikt ställda starka minskningen i punschtillverkningen, icke kan anses lämpligt, anser kontrollstyrelsen, att ifrågavarande beräkningsgrund framdeles ej bör få gälla. Däremot torde den av bolagen tillämpade beräkningen ifråga om högprocentig sprit eller att en liter sprit anses som två liter brännvin böra bibehållas.

Ifråga om utskänkningen äro genom kungörelsen den 15 februari 1916 redan vissa försäljningsinskränkande åtgärder vidtagna. Dessa inskränkningar avse emellertid huvudsakligen egentligt brännvin, under det att konjak, whisky, arrak, rom, punsch och likör efter kl. 3 e. m. få utskänkas utan inskränkningar. I fråga om utskänkning av konjak, whisky, arrak, rom och likör är kontrollstyrelsen ännu icke beredd att framlägga förslag till inskränkningar. Vidkommande utskänkning av punsch anser kontrollstyrelsen, att dylik utskänkning icke må ske i större myckenhet än som motsvarar 1/6 liter till en och samma gäst vid samma besök.

I fråga om sättet för fördelningen av de disponibla brännvinskvantiteterna på bolag, spirituosahandlare och restauratörer, har kontrollstyrelsen för avsikt att framdeles inkomma till Herr Statsrådet med erforderliga förslag.

Enär det kan befaras, att allmänheten skall komma att i stor utsträckning inköpa brännvin, när de av Kungl. Maj:t beslutade inskränkningarna i brännvinsbränningen bliva offentliggjorda, har kontrollstyrelsen ansett det vara synnerligen önskvärt, att ovanberörda konsumtionsinskränkande åtgärder snarast möjligt vidtagas att träda i kraft den 1 nästkommande november. Då kungörelsen den 15 februari 1916 är prolongerad till den 15 nästkommande november, torde det ej kunna undvikas, att här ifrågavarande inskränkningar utfärdas såsom en särskild författning. På grund av vad sålunda anförts får kontrollstyrelsen vördsamt hemställa, att Herr Statsrådet måtte utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att utfärda en kungörelse av det innehåll, som närslutna bilaga utvisar. Stockholm den 27 oktober 1916.

FREDRIK ZETHELIUS.

Einar J:son Thulin.

Förslag till kungörelse

angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin.

1 §.

Brännvin må icke till någon utminuteras i större myckenhet än som motsvarar två liter i kalendermånaden. En liter sprit med en alkoholstyrka av sextio volymprocent eller däröver räknas som två liter brännvin.

2 §.

Utskänkning av punsch må icke ske i större myckenhet än som motsvarar $^1/_6$ liter till en och samma gäst vid samma besök.

3 §.

Bryter någon mot vad i denna kungörelse blivit stadgat, straffes med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

4 §.

För förbrytelse, som mot denna kungörelse med husbondes vetskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, ansvare husbonden liksom vore förbrytelsen begången av honom själv.

5 §.

Om förvandling och fördelning av böter, som ådömas enligt denna kungörelse, om rätt att anställa åtal för överträdelse av kungörelsen så ock om övervakande i övrigt av kungörelsens efterlevnad samt om domstol, där överträdelser av densamma skola åtalas, lände till efterrättelse vad i gällande förordning angående försäljning av brännvin är eller varder stadgat.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 november 1916.

---

3. Kontrollstyrelsen angående ytterligare inskränkningar i utskänkningen av brännvin.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

I en den 27 oktober 1916 dagtecknad skrivelse framlade kontrollstyrelsen för Herr Statsrådet vissa beräkningar angående tillgången på brännvin intill den 1 oktober 1917 och hemställde, med hänsyn till den knappa brännvinstillgången, att Herr Statsrådet måtte utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att utfärda en kungörelse av det innehåll, dels att brännvin icke skulle få till någon utminuteras i större myckenhet än som motsvarade 2 liter i kalendermånad, varvid 1 liter sprit med en alkoholstyrka av sextio volymprocent eller däröver skulle räknas som två liter brännvin, dels att punsch icke finge utskänkas i större myckenhet än som motsvarade $^1/_6$ liter till en och samma gäst vid samma besök. I den ifrågavarande skrivelsen förklarade sig kontrollstyrelsen för det dåvarande icke beredd att framlägga förslag till inskränkningar beträffande utskänkningen av konjak, whisky, arrak, rom och likör. Sedan kontrollstyrelsen emellertid numera haft tillfälle att överväga frågan om berörda inskränkningar, får kontrollstyrelsen anföra följande.

Den rådande knappheten på brännvin synes, såsom kontrollstyrelsen framhållit i sin ovanberörda skrivelse, böra föranleda, att den disponibla kvantiteten brännvin för förtäringsändamål fördelas på bolag, spirituosahandlare och restauranger. Fördelningen torde få äga rum med hänsyn till konsumtionen inom en viss gren av brännvinsförsäljningen under en förfluten tidrymd, t. ex. de 9 första månaderna av innevarande år. Då emellertid den disponibla kvantiteten brännvin icke torde utgöra mera än omkring hälften av den normala tillgången, är det givet, att det på utskänkningen av brännvin icke kan komma mer än omkring hälften av den kvantitet, som vanligen konsumeras inom denna gren av brännvinshandeln. Särskilt kommer den knappa tillgången på punsch att framkalla en minskad utskänkning. Med hänsyn därtill, att punschfabrikanterna icke erhålla mer än 20 % av den sockerkvantitet, som de förlidet år erhållit, och sålunda punschfabrikationen kommer att bliva mycket begränsad, torde det vara sannolikt, att punschkonsumtionen inom utskänkningsrörelsen måste nedbringas till en kvantitet, som är åtskilligt mindre än hälften av den vanliga konsumtionen.

Enligt kontrollstyrelsens mening torde en så beskaffad fördelning av den tillgängliga brännvinskvantiteten på utskänkningsrörelsen, att tillgången på brännvin inom denna rörelse minskas till omkring hälften, böra föranleda, att ytterligare restriktioner utöver de nu gällande fastställas ifråga om utskänkning av brännvin. Då nämligen tillflödet av brännvin till utskänkningsrörelsen väsentligt begränsas, skulle det med den nuvarande betydande efterfrågan på brännvin inom denna rörelse, om försäljningsrestriktioner icke fastställdes, tidvis komma att uppstå en fullständig brist på brännvin. Efterfrågan av brännvin skulle å ett utskänkningsställe, så länge brännvin funnes att tillgå, starkt göra sig gällande, men samma utskänkningsställe skulle komma att stå tomt, när den myckenhet brännvin, som utskänkningsstället vid fördelningen erhållit, tagit slut. Visserligen låter det sig tänkas, att innehavarna av utskänkningsrättigheter själva skulle vilja vidtaga konsumtionsinskränkande åtgärder för att därigenom reglera efterfrågan. Beträffande denna möjlighet har kontrollstyrelsen gjort förfrågan hos representanter för restaurangrörelsen, vilka emellertid uttryckligen förklarat, att en minskad tillförsel till restaurangerna av brännvin bör åtföljas av åtgärder, som inskränka konsumtionen, enär på grund av konkurrensen de enskilda restaurangerna icke lämpligen själva kunna vidtaga konsumtionsinskränkande åtgärder.

Den påfrestning, för vilken utskänkningsrörelsen vid en minskad tillgång på brännvin skulle bliva utsatt, bleve ytterligare skärpt, om kontrollstyrelsens förslag i fråga om fastställande av den tillåtna utminuteringskvantiteten till högst två liter för kalendermånad vunne Kungl. Maj:ts bifall. Med ledning av hittills vunna erfarenheter torde det vara otvivelaktigt att, på grund av denna restriktion å utminuteringen, många personer komme att uppsöka utskänkningsställena för att därstädes skaffa sig brännvin. Efterfrågan på brännvin å dessa ställen skulle därför sannolikt bliva synnerligen stor och icke på långt när motsvara tillgången, om icke inskränkande åtgärder vidtoges i fråga om utskänkningen av brännvin.

Beträffande de åtgärder, som äro tänkbara för att inskränka konsumtionen utskänkningsvis av brännvin, vill kontrollstyrelsen erinra om följande.

Hittills hava tre olika slag av åtgärder i dylikt syfte vunnit tillämpning, nämligen dels inskränkningar i utskänkningstiden, dels inskränkningar i utskänkningsställenas antal, dels ock bestämmelser, att brännvin eller visst slag därav endast får utskänkas i samband med mat till visst pris.

Enligt kontrollstyrelsens mening torde ett inskränkande av utskänkningstiderna, även om de bleve synnerligen omfattande, icke komma att medföra en så avsevärd minskning i efterfrågan å brännvin, som för närvarande är önskvärd. Denna åtgärd skulle också såväl för allmänheten som för restauratörerna leda till olägenheter, som icke på långt när uppvägde de fördelar, som en dylik åtgärd skulle medföra. Inskränkningar i utskänkningsställenas antal torde icke låta sig genomföras utan framkallande av omfattande ersättningsanspråk.

Den tredje av här ovan angivna konsumtionsinskränkande åtgärder tillämpas redan

nu i fråga om egentligt brännvin, i det att enligt kungörelsen den 15 februari 1916 utskänkning av egentligt brännvin allenast får ske åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 30 öre; av sådant brännvin far åt gäst ej utskänkas mer än ett eller, där måltiden betingar ett pris av minst 60 öre, två glas om högst 5 centiliter. Ifrågavarande bestämmelse har haft till resultat, att utskänkningen av olika slag av egentligt brännvin under de tre första kvartalen 1916 minskats till 1 170 130 liter från 1 630 829 liter under motsvarande tid år 1915; varvid emellertid bör märkas, att utskänkningen intill den 24 februari 1916 icke var underkastad den ifrågavarande bestämmelsen.

Efter kontrollstyrelsens mening torde man för att åstadkomma inskränkningar i förbrukningen av konjak, whisky, arrak, rom och likörer samt jämväl i utskänkningen av punsch få tillgripa samma tillvägagångssätt, som för närvarande tillämpas i fråga om utskänkning av egentligt brännvin. Härvid måste emellertid priset för måltid, i samband med vilken utskänkning av andra slag av brännvin än egentligt brännvin får äga rum, sättas väsentligt högre. Med hänsyn både till den stegring i livsmedelspriserna, som numera ägt rum, och till att den ifrågasatta föreskriften bör få en kraftig konsumtionsinskränkande verkan, torde priset för måltiden icke böra sättas lägre än en krona. Jämväl torde priset för måltid vid utskänkning av egentligt brännvin böra höjas till 50 öre och i samband härmed föreskrivas, att utskänkning av egentligt brännvin icke må ske till en och samma gäst i större myckenhet än ett glas om högst 5 centiliter.

De av kontrollstyrelsen ifrågasatta inskränkande åtgärderna skulle avse all slags utskänkning och sålunda ej mindre den utskänkning, som kan utövas av bolag samt av innehavare av överlåtna utskänkningsrättigheter, än även den utskänkning, som äger rum på grund av 9 och 10 §§ i brännvinsförsäljningsförordningen eller till vilken rättighet meddelats jämlikt 14 § 2 mom. och 16 § i samma förordning. Vid fördelningen av den tillgängliga brännvinskvantiteten torde böra beaktas, att jämväl innehavare av utskänkningsrättigheter av sist omförmält slag allenast erhålla den myckenhet, som kan på dem belöpa. En dylik fördelning låter sig emellertid svårligen göras, så länge ifrågavarande utskänkningsrättighetsinnehavare äga rätt att inköpa brännvin från vem de för gott finna. Visserligen har riksdagen, i samband med antagande av förordningen om spirituosaaccis, beslutat, att innehavare av utskänkningsrättighet, som meddelats på grund av 14 § 2 mom. eller 16 § i brännvinsförsäljningsförordningen, skall vara skyldig att hos det brännvinsförsäljningsbolag, som bestämmes av Kungl. Maj:ts befallningshavande, inköpa allt för rörelsen erforderligt *egentligt* brännvin. Ifrågavarande bestämmelse, som ännu icke trätt i kraft, torde emellertid icke vara tillräckligt omfattande för att kunna tjäna som grundval vid en blivande fördelning av den tillgängliga brännvinstillgången. På grund härav har kontrollstyrelsen ansett, att i samband med utfärdande av en bestämmelse, avseende inskränkning i konsumtionen utskänkningsvis av brännvin, jämväl bör lämnas föreskrift om skyldighet för innehavare av utskänkningsrättigheter, som icke överlåtits av brännvinsförsäljningsbolag, att hos det bolag, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande bestämmes, inköpa *allt* för rörelsen erforderligt brännvin.

På grund av vad sålunda anförts får kontrollstyrelsen vördsamt hemställa, att Herr Statsrådet måtte utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att i en förnyad nådig kungörelse angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl införes, i stället för 3 § i det av kontrollstyrelsen och socialstyrelsen den 20 oktober 1916 avgivna förslag, ett så lydande stadgande:

3 §.

1 mom. Utskänkning av brännvin må icke äga rum före klockan 12 middagen.

2 mom. Utskänkning av egentligt brännvin må äga rum allenast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 50 öre; och må av sådant brännvin åt gäst ej utskänkas mer än ett glas om högst 5 centiliter.

3 mom. Utskänkning av andra slag av brännvin än egentligt brännvin må äga rum allenast åt gäst, som i samband därmed intager måltid, betingande ett pris av minst en krona.

Utskänkning av punsch må icke ske i större myckenhet än som motsvarar 1/6 liter till en och samma gäst vid samma besök.

4 mom. Betalning för utskänkt brännvin må icke uppbäras, med mindre måltiden är *till fullo betald.*

5 mom. Innehavare av rättighet, som antingen utövas på grund av 9 eller 10 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, eller meddelats jämlikt 14 § 2 mom. eller 16 § i samma förordning, vare skyldig att hos i 12 eller 14 § i nämnda förordning omförmält bolag, som bestämmes av Kungl. Maj:ts befallningshavande, inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin.

Stockholm den 2 november 1916.

FREDRIK ZETHELIUS.

Einar J:son Thulin.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl;

given Stockholms slott den 3 november 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, efter vederbörandes hörande, funnit gott att, med stöd av stadgandena i 35 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin samt 31 § 2 mom. i förordningen samma dag angående försäljning av vin och öl, förordna som följer:

1 §.

1 mom. Brännvin må icke utminuteras till någon i större myckenhet än som motsvarar två liter i kalendermånaden. Härvid skall en liter sprit med en alkoholstyrka av sextio volymprocent eller däröver räknas som två liter brännvin av annat slag. Utan hinder av vad nu är stadgat må, på de villkor kontrollstyrelsen bestämmer, brännvin utminuteras i större myckenhet än två liter i månaden för vetenskapligt, medicinskt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål eller för apoteksbehov.

2 mom. Brännvin må ej utminuteras eller utskänkas eller vin eller öl försäljas till den, som veterligen åtnjuter understöd av allmänna medel eller brister i fullgörande av honom åliggande försörjningsplikt.

2 §.

1 mom. Utminutering av brännvin må å dag före sön- eller helgdag icke äga rum efter klockan 2 eftermiddagen.

Utskänkning av brännvin må icke äga rum före klockan 12 middagen.

2 mom. Utskänkning av egentligt brännvin må äga rum allenast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 50 öre; och må av sådant brännvin åt gästen ej utskänkas mera än ett glas om högst fem centiliter.

Utskänkning av andra slag av brännvin än egentligt brännvin må äga rum allenast åt gäst, som i samband därmed intager måltid till ett pris av minst en krona; och må av punsch åt gästen ej utskänkas mera än en sjättedels liter.

3 §.

1 mom. Försäljning till avhämtning av vin eller öl må äga rum allenast å söckendagar från klockan 12 middagen och skall sluta å dag före sön- eller helgdag senast klockan 2 eftermiddagen samt övriga dagar senast klockan 7 eftermiddagen. Till samma dagar och tider vare ock rättighet att, på rekvisition, till köpare försända vin eller öl begränsad, dock att sådan försändning av öl från tillverkningsstället må äga rum från klockan 9 förmiddagen.

Vad i detta mom. stadgas har icke avseende å försäljning av vin eller öl till den, som äger rätt försälja sådan vara.

2 mom. Försäljning av vin eller öl till avhämtning eller, på rekvisition, till försändning till köparen må ej bedrivas å utskänkningsställe.

3 mom. Försäljning av vin eller öl genom kringföring vare förbjuden.

4 §.

1 mom. Försäljning av vin till avhämtning eller, på rekvisition, till försändning till köparen må icke bedrivas i öppen bod i samband med handel med andra varor än alkoholhaltiga eller tillagade alkoholfria drycker eller svagdricka, med mindre Konungens befallningshavande på därom gjord ansökan finner anledning medgiva undantag. Vid prövning av sådan ansökan skall Konungens befallningshavande särskilt taga hänsyn, dels, därest sökanden förut utövat sådan försäljning, till nämnda försäljnings omfattning i och för sig och i förhållande till sökandens rörelse i övrigt ävensom till den omständigheten, huruvida försäljningen givit anledning till anmärkning, dels ock till försäljningslokalens läge ur ordningssynpunkt.

Vad i detta mom. stadgas har icke avseende å försäljning till den, som äger rätt att försälja vin.

2 mom. Skulle vid sådan försäljning av vin, som i 1 mom. avses, visa sig, att vin, som försäljes, genom sin prisbillighet i förening med hög alkoholhalt eller av annan anledning uppenbarligen är ägnat att för allmänheten såsom berusningsmedel ersätta brännvin, åligger det Konungens befallningshavande att förbjuda försäljningens fortsättande eller ock därför stadga erforderliga villkor eller inskränkningar.

3 mom. Till avsalu må förskäring av vin med brännvin icke äga rum annat än efter särskilt av kontrollstyrelsen lämnat tillstånd.

5 §.

1 mom. Utskänkning av vin eller öl må före klockan 12 middagen äga rum allenast åt spisande gäst vid måltid, som betingar ett pris av minst 15 öre.

2 mom. Å utskänkningsställe, där idkande av utskänkning av vin eller öl antingen medgivits enligt 7 § eller 9 § 3 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl eller äger rum på grund av 2 mom. av övergångsstadgandena till samma förordning, må å sön- eller helgdag eller efter klockan 2 eftermiddagen å dag före sön- eller helgdag eller efter klockan 7 eftermiddagen å annan söckendag vin eller öl icke utskänkas annat än åt spisande gäst vid sådan måltid, som avses i 1 mom. Där särskilda omständigheter föreligga, må dock Konungens befallningshavande medgiva utsträckning av den tid, under vilken vin eller öl enligt detta mom. må utskänkas utan samband med måltid.

3 mom. Vid måltid, som i denna § avses, må av öl till gäst ej utskänkas mera än en tredjedels liter; dock må, om måltiden betingar ett pris av minst 30 öre, högst två tredjedels liter utskänkas.

6 §.

I pris för måltid, som i denna kungörelse avses, må ej inräknas betalning för i måltiden ingående alkoholhaltig dryck.

Betalning för brännvin, vin eller öl, som utskänkes vid eller i samband med måltid, må icke uppbäras, med mindre måltiden är tillfullo betald.

7 §.

Bryter någon mot vad i denna kungörelse blivit stadgat, straffes, där ej förbrytelsen är enligt annan författning med straff belagd, med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

8 §.

För förbrytelse, som mot denna kungörelse med husbondes vetskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, ansvare husbonden liksom vore förbrytelsen begången av honom själv.

9 §.

Om förvandling och fördelning av böter, som ådömas enligt denna kungörelse, om rätt att anställa åtal för överträdelse av kungörelsen samt om domstol, där överträdelser av densamma skola åtalas, lände till efterrättelse vad i gällande förordning angående försäljning av brännvin är eller varder stadgat.

10 §.

Bestämmelserna i denna kungörelse avse ej sådan försäljning, som omförmäles i 1 § 5 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

11 §.

Konungens befallningshavande, som har att hålla allvarlig hand över iakttagande av vad i denna kungörelse är stadgat, bör, där så finnes erforderligt, vidtaga särskilda åtgärder för tillsyn å förordningens efterlevnad.

Denna kungörelse träder i kraft den 16 november 1916 och gäller tillsvidare intill den 1 oktober 1917; dock att stadgandena i 4 § 1 och 2 mom. ej skola tillämpas förr än från och med den 16 december 1916, intill vilken dag bestämmelserna i 3 § 3 mom. av kungörelsen den 15 februari 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl fortfarande skola gälla.

I avseende å det i 1 § 1 mom. stadgade förbud mot utminutering till någon av mera brännvin än som motsvarar två liter i kalendermånaden skall den vid denna kungörelses ikraftträdande återstående delen av november månad räknas som halv kalendermånad.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 3 november 1916.

GUSTAF.

(L. S.)

AXEL VENNERSTEN.

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående ändrad lydelse av 2 § i kungörelsen den 25 september 1914 angående den rätt att för vissa ändamål försälja sprit, som tillkommer den, vilken äger tillverka brännvin eller till avsalu bedriver rening därav;

given Stockholms slott den 3 november 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung göra veterligt: att Vi, efter vederbörandes hörande, funnit gott förordna, att 2 § i kungörelsen den 25 september 1914 angående den rätt att för vissa ändamål försälja sprit, som tillkommer den, vilken äger tillverka brännvin eller till avsalu bedriver rening därav, skall i nedan angivna del hava följande ändrade lydelse:

Försäljning, som i 1 § avses, må ske allenast till — — — — — — —

f) annan för pålitlighet känd person, om han medelst inom de sex senaste månaderna utfärdat intyg av kommerskollegium eller av lärare i kemi vid någon av rikets akademier eller högskolor eller vid teknisk läroanstalt styrker, att han för vetenskapligt, tekniskt, industriellt eller likartat ändamål behöver tillgång till sprit, dock att, där fråga är om förskäring av vin, sådant intyg ej må givas annan än den, som erhållit kontrollstyrelsens tillstånd till sådan förskäring.

Vid — — — — — — — — — — — — — 250 liter.

Denna kungörelse träder i kraft den 16 november 1916 och gäller tillsvidare intill den 1 oktober 1917. Intyg, som före kungörelsens ikraftträdande utfärdats med anledning av stadgandet i 2 § f) i kungörelsen den 25 september 1914, må efter den 16 november 1916 ej vidare gälla i fråga om försäljning av sprit till förskäring av vin.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 3 november 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

AXEL VENNERSTEN.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter inom riket.

Önskvärdheten att siffermässigt kunna mäta livsmedelskostnadernas förändringar har under den nu rådande kristiden blivit allt mer aktuell. Den för detta ändamål sammanställda och i Sociala Meddelanden (se sid. 1215 av detta häfte) publicerade indexserien, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av sex varugruppers procentiska stegring, kan emellertid — särskilt under nuvarande förhållanden — icke anses såsom en fullgod mätare på livsmedelskostnadernas förändringar, utan har man därför sökt åstadkomma en motsvarande serie av tal, »vägda» med hänsyn till de olika varuslagens betydelse

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med c:a 2 000 kronors inkomst 1914—1916.

Absoluta tal.

Ort	1914			1915				1916			
	Juli	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	September
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	808	829	877	922	996	1 028	1 044	1 054	1 093	1 138	1 170
Södertälje	747	781	827	851	919	968	977	986	1 019	1 067	1 096
Uppsala	715	754	805	845	877	913	953	960	988	1 032	1 062
Nyköping	710	723	769	811	855	872	893	904	952	997	1 017
Eskilstuna	735	754	798	843	887	908	918	928	954	1 016	1 064
Linköping	708	730	773	824	881	901	922	929	960	1 014	1 049
Norrköping	750	774	822	854	913	934	956	961	991	1 038	1 068
Motala	672	700	724	779	865	874	886	904	950	1 001	1 031
Jönköping	705	718	752	800	854	861	915	923	955	987	1 028
Växjö	695	701	737	797	839	860	867	890	950	991	1 012
Kalmar	708	719	758	802	852	880	918	917	940	986	1 026
Västervik	716	725	750	793	822	860	866	927	948	988	1 018
Visby	733	745	774	811	848	850	915	920	948	991	1 018
Karlskrona	717	737	786	840	892	913	934	944	978	1 016	1 035
Kristianstad	672	701	746	785	846	892	925	905	945	973	1 009
Malmö	730	750	795	847	887	919	996	991	1 013	1 045	1 078
Lund	701	717	759	820	870	895	930	920	947	1 003	1 026
Landskrona	690	729	760	814	866	900	931	940	962	1 009	1 046
Hälsingborg	698	708	756	796	846	875	922	916	958	990	1 010
Ystad	693	698	753	803	850	875	928	914	958	982	1 001
Halmstad	700	722	764	808	871	892	915	924	957	989	1 010
Göteborg	745	747	794	863	937	943	977	976	1 038	1 089	1 119
Lysekil	754	757	799	825	883	905	927	948	990	1 038	1 052
Vänersborg	711	713	759	799	860	886	908	941	985	1 028	1 056
Borås	709	727	786	821	888	908	929	943	990	1 034	1 064
Tidaholm	691	699	735	797	837	862	895	927	948	994	1 035
Karlstad	723	757	800	836	879	898	919	945	993	1 043	1 075
Örebro	720	746	791	835	883	915	930	937	970	1 031	1 069
Kopparberg	705	728	752	792	839	853	882	907	935	989	1 025
Västerås	717	743	769	820	854	900	918	934	981	1 044	1 067
Falun	734	754	786	821	859	909	929	950	975	1 032	1 062
Domnarvet och Borlänge	689	698	750	781	835	883	881	906	940	989	1 030
Ludvika	716	727	756	799	843	875	891	917	938	1 024	1 051
Gävle	736	772	797	830	879	918	928	954	994	1 050	1 077
Söderhamn	724	751	799	838	888	902	928	955	977	1 030	1 062
Sundsvall: staden	782	801	844	865	922	967	989	1 016	1 094	1 171	1 192
Sundsvall: sågverksdistriktet	750	765	790	814	848	911	931	953	1 018	1 108	1 126
Nyland	764	779	809	821	862	888	900	943	1 012	1 100	1 148
Östersund	793	827	844	872	912	961	987	994	1 033	1 136	1 187
Umeå	746	768	787	811	863	900	921	945	993	1 059	1 100
Luleå	763	785	813	837	899	934	934	952	999	1 079	1 117
Boden	744	774	811	855	894	924	916	957	1 004	1 071	1 117
Malmberget och Gällivare	809	833	866	877	920	895	950	971	1 008	1 050	1 081
Kiruna	819	846	864	867	917	951	952	971	1 014	1 069	1 123
Samtliga orter	**728**	**748**	**782**	**819**	**884**	**901**	**930**	**945**	**975**	**1 031**	**1 062**

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med ca 2 000 kronors inkomst 1914—1916.

Relativa tal (juli 1914 = 100).

Ort	1914			1915				1916			
	Juli	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	September
Stockholm	100	102·6	108·5	114·1	123·3	127·2	129·2	130·4	135·3	140·8	144·8
Södertälje	100	104·6	110·7	113·9	123·0	129·6	130·8	132·0	136·4	142·8	146·7
Uppsala	100	105·5	112·6	118·2	122·7	127·7	133·3	134·3	138·2	144·3	148·5
Nyköping	100	101·8	108·3	114·2	120·4	122·8	125·8	127·3	134·1	140·4	143·2
Eskilstuna	100	102·6	108·6	114·7	120·7	123·5	124·9	126·3	129·8	138·2	144·8
Linköping	100	103·1	109·2	116·4	124·4	127·3	130·2	131·2	135·6	143·2	148·2
Norrköping	100	103·2	109·6	113·9	121·7	124·5	127·5	128·1	132·1	138·4	142·4
Motala	100	104·2	107·7	115·9	128·7	130·1	131·8	134·5	141·4	149·0	153·4
Jönköping	100	101·8	106·7	113·5	121·1	122·1	129·8	130·9	135·5	140·0	145·8
Växjö	100	100·9	106·0	114·7	120·7	123·7	124·7	128·1	136·7	142·6	145·6
Kalmar	100	101·6	107·1	113·3	120·3	124·3	129·7	129·5	132·8	139·3	144·9
Västervik	100	101·3	104·7	110·8	114·8	120·1	120·9	129·5	132·4	138·0	142·2
Visby	100	101·6	105·6	110·6	115·7	116·0	124·8	125·5	129·3	135·2	138·9
Karlskrona	100	102·8	109·6	117·2	124·4	127·3	130·3	131·7	136·4	141·7	144·4
Kristianstad	100	104·3	111·0	116·8	125·9	132·7	137·6	134·7	140·6	144·8	150·1
Malmö	100	102·7	108·9	116·0	121·5	125·9	136·4	135·8	138·8	143·2	147·7
Lund	100	102·3	108·3	117·0	124·1	127·7	132·7	131·2	135·1	143·1	146·4
Landskrona	100	105·7	110·1	118·0	125·5	130·4	134·9	136·2	139·4	146·2	151·6
Hälsingborg	100	101·4	108·3	114·0	121·2	125·4	132·1	131·2	137·2	141·8	144·7
Ystad	100	100·7	108·7	115·9	122·7	126·3	133.9	131·9	138·2	141·7	144·4
Halmstad	100	103·1	109·1	115·4	124·4	127·4	130·7	132·0	136·7	141·3	144·3
Göteborg	100	100·3	106·6	115·8	125·8	126·6	131·1	131·0	139·3	146·2	150·2
Lysekil	100	100·4	106·0	109·4	117·1	120·0	122·9	125·7	131·3	137·7	139·5
Vänersborg	100	100·3	106·8	112·4	121·0	124·6	127·7	132·3	138·5	144·6	148·5
Borås	100	102·5	110·9	115·8	125·2	128·1	131·0	133·0	139·6	145·8	150·1
Tidaholm	100	101·2	106·4	115·3	121·1	124·7	129·5	134·2	137·2	143·8	149·8
Karlstad	100	104·7	110·7	115·6	121·6	124·2	127·1	130·7	137·3	144·3	148·7
Örebro	100	103·6	109·9	116·0	122·6	127·1	129·2	130·1	134·7	143·2	148·5
Kopparberg	100	103·3	106·7	112·3	119·0	121·0	125·1	128·7	132·6	140·3	145·4
Västerås	100	103·6	107·3	114·4	119·1	125·5	128·0	130·3	136·8	145·6	148·8
Falun	100	102·7	107·1	111·9	117·0	123·8	126·6	129·4	132·8	140·6	144·7
Domnarvet och Borlänge	100	101·3	108·9	113·4	121·2	128·2	127·9	131·5	136·4	143·5	149·5
Ludvika	100	101·5	105·6	111·6	117·7	122·2	124·4	128·1	131·0	143·0	146·8
Gävle	100	104·9	108·3	112·8	119·4	124·7	126·1	129·6	135·1	142·7	146·3
Söderhamn	100	103·7	110·4	115·7	122·7	124·6	128·2	131·9	134·9	142·3	146·7
Sundsvall: staden	100	102·4	107·9	110·6	117·9	123·7	126·5	129·9	139·9	149·7	152·4
Sundsvall: sågverksdistriktet	100	102·0	105·3	108·5	113·1	121·5	124·1	127·1	135·7	147·7	150·1
Nyland	100	102·0	105·9	107·5	112·8	116·2	117·8	123·4	132·5	144·0	150·3
Östersund	100	104·3	106·4	110·0	115·0	121·2	124·5	125·3	130·3	143·3	149·7
Umeå	100	102·9	105·5	108·7	115·7	120·6	123·5	126·7	133·1	142·0	147·5
Luleå	100	102·9	106·6	109·7	117·8	122·4	122·4	124·8	130·9	141·4	146·4
Boden	100	104·0	109·0	114·9	120·2	124·2	123·1	128·6	134·9	144·0	150·1
Malmberget och Gällivare	100	103·0	107·0	108·4	113·7	110·6	117·4	120·0	124·6	129·8	133·6
Kiruna	100	103·3	105·5	105·9	112·0	116·1	116·2	118·6	123·8	130·5	137·1
Samtliga orter	**100**	**102·7**	**107·4**	**112·5**	**121·4**	**123·8**	**127·7**	**129·8**	**133·9**	**141·6**	**145·9**

för hushållet. Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 dessa båda indexserier utvisat en synnerligen god överensstämmelse. Det är först under trycket av de allt starkare framträdande prisväxlingarna å vissa för hushållet mera betydelsefulla varuslag, som en större skiljaktighet gjort sig gällande mellan de ovägda och de vägda serierna, en företeelse, som i utlandet tidigare under liknande extraordinära förhållanden kunnat konstateras. Även den ovägda indexserien kommer emellertid att jämsides med den vägda fortfarande publiceras i dessa »Meddelanden» för vinnande av jämförbarhet med motsvarande utländska indextal.

Med tillhjälp av de inom styrelsen för närvarande pågående levnadskostnadsundersökningarna har man för olika delar av riket (Södra Sverige, Mellersta Sverige och Norra Sverige) kunnat fastställa genomsnittliga kvantitetstal för de olika varuslagen i ett normalhushålls budget. Genom tillämpande på dessa tal av de från styrelsens ombudsorter regelbundet inhämtade prisuppgifterna har det blivit möjligt att på det noggrannaste sätt, som för närvarande står statistiken till buds, kunna mäta livsmedelskostnadernas förändringar, såsom de gestalta sig för det enskilda hushållet i ett stort antal av våra såväl större som mindre stadssamhällen.

I vidstående tabeller (sid. 1177—1178) meddelas (i såväl absoluta som relativa tal) en sammanställning av prisförändringarna beträffande viktigare slag av livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med c:a 2 000 kronors inkomst å samtliga styrelsens ombudsorter från juli 1914 till och med september 1916.

Det bör härvid med avseende å de använda kvantitetstalen erinras om, att dessa, som ju äro beräknade på grundval av levnadsvanorna före krigets början, helt visst icke motsvara 1915 och 1916 års faktiska budgeter. Kristidens prisökning har nämligen ganska olikformigt drabbat de olika varuslagen, varför ett utbyte av dyrare varor mot billigare kunnat göras och säkerligen även i många fall gjorts.

Det »vägda» indextalet för ombudsorterna tillsammantagna utvisar för 3:dje kvartalet 1916 en procentuell ökning från juli 1914 av 41·7 %, medan under september ökningen har hunnit upp till i det närmaste 46 %.

I Sociala Meddelanden 1915, sid. 1118 har publicerats en provisorisk gruppering av styrelsens ombudsorter med hänsyn till prisdyrheten å livsmedel under september 1915. Vid utarbetandet av densamma hade man emellertid endast tillgång till de vid Stockholmsundersökningen 1907—08 funna kvantitetstalen beträffande olika varuslag i hushållsbudgeten. Nu däremot föreligga, såsom ovan nämnts, dylika tal dels för en senare tidpunkt (år 1914) och dels för olika delar av riket, vilka tal alltså kommit till användning vid sammanställningen av här förekommande tabeller. Denna omständighet torde beaktas vid eventuella jämförelser.

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Efterföljande tabeller utgöra ett försök att lämna en jämförande översikt av priser och prisförändringar å viktigare slag av livsmedel i de tre nordiska ländernas huvudstäder. Beträffande Stockholm och Kristiania torde noteringarna å de i varuförteckningen upptagna artiklarna genomgående hänföra sig till ganska likartade kvaliteter — måhända dock med undantag för kol. Uppgifterna för Köpenhamn däremot äro i vissa avseenden baserade på varuslag, som till sin beskaffenhet ej äro fullt jämförbara med motsvarande svenska och norska. I all synnerhet gäller detta i fråga om kött och fläsk samt i viss mån även bröd (jfr not. 2—5 under den första tabellen). Noteringarna å mjölk, smör, margarin, ägg, potatis, mjöl, kaffe, socker och fotogen torde i alla tre städerna avse med varandra jämförbara kvaliteter.

I den första tabellen meddelas de beräknade medelpriserna i absoluta tal för den månad, som närmast föregick krigsutbrottet, nämligen juli 1914, samt under den följande tiden för juli och oktober 1916. Den andra tabellen lämnar i relativa tal en överblick av prisförändringarna å de olika varuslagen under motsvarande tidsperioder, i det att priserna för juli 1914 satts lika med 100 samt priserna för juli 1916 och oktober 1916 omräknats i förhållande härtill.

Uppgifterna för Stockholm äro hämtade ur socialstyrelsens fortlöpande, i denna tidskrift regelbundet meddelade livsmedelsprisstatistik, för Kristiania ur »Sociale Meddelelser» och ur »Statistisk Maanedskrift» (utgiven av Kristiania statistiske kontor og folkeregister) samt för Köpenhamn ur »Statistisk Aarbog» och »Statistiske Efterretninger».

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Absoluta tal.

Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Kristiania			Köpenhamn		
		Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916	Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916	Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916
		öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Mjölk, oskummad . . .	l.	17	21	21	19	26	26	19	24	28
Smör, mejeri-	kg.	246	300	326	256	330	364	235	301	375
Margarin, växt-	»	139	200	257	140	172	182	125	164	164
Ägg, färska	tjog	150	221	299	180	329	388	150	265	354
Potatis	5 l.	35	32	48	52	53	[1] 35	25	60	46
Ärter, gula	kg.	26	52	59	40	95	99	40	83	81
Vetemjöl	»	32	37	38	32	44	52	26	37	38
Rågmjöl	»	24	27	28	20	39	47	—	—	—
Havregryn	»	34	49	50	36	54	56	39	73	73
Rågbröd, mjukt	»	40	61	63	24	39	44	[2] 15	[2] 22	[2] 22
Nötkött, färskt:										
stek	»	125	261	268	132	327	286	[3] 140	[3] 312	[3] 238
soppkött	»	102	197	220	126	298	258	[4] 110	[4] 276	[4] 209
Kalvkött, stek:										
gödkalv	»	145	242	265	141	325	—	[5] 140	[5] 294	[5] 247
spädkalv	»	101	162	185	83	226	198	[6] 110	[6] 262	[6] 219
Fläsk:										
färskt	»	149	235	282	145	287	343	[7] 110	[7] 120	[7] 120
salt	»	150	256	286	160	308	360	—	170	170
Kaffe, Santos-	»	166	203	273	214	229	257	210	247	250
Socker, bit-	»	64	68	68	57	108	107	43	52	54
Fotogen, Water White .	l.	18	27	29	18	29	29	18	21	21
Kol	hl.	239	525	575	188	660	585	170	680	565
Koks, gasverks-	»	133	285	285	165	355	355	125	275	275

[1] Maximipris. — [2] Pris per kg. å rågbröd, utbakat i stycken om 4 kg. — [3] »Oksekød (Forkød), højeste Pris.» — [4] »Oksekød (Forkød), laveste Pris.» — [5] »Kalvekød (Forkød), højeste Pris.» — [6] »Kalvekød (Forkød), laveste Pris.» — [7] »Fersk Svinebov.»

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Relativa tal.

(Juli 1914 = 100).

Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Kristiania			Köpenhamn		
		Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916	Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916	Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916
		öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Mjölk, oskummad . . .	l.	100	124	124	100	137	137	100	126	147
Smör, mejeri-	kg.	100	122	133	100	129	142	100	128	160
Margarin, växt	»	100	144	185	100	123	130	100	131	131
Ägg, färska	tjog	100	147	199	100	183	216	100	177	236
Potatis	5 l.	100	91	137	100	102	67	100	240	184
Ärter, gula	kg.	100	200	227	100	238	248	100	208	203
Vetemjöl	»	100	116	119	100	138	163	100	142	146
Rågmjöl	»	100	113	117	100	195	235	—	—	—
Havregryn	»	100	144	147	100	150	156	100	187	187
Rågbröd, mjukt	»	100	158	158	100	163	183	100	147	147
Nötkött, färskt:										
stek	»	100	209	214	100	248	217	100	223	170
soppkött	»	100	193	216	100	237	205	100	251	190
Kalvkött, stek:										
gödkalv	»	100	167	183	100	230	—	100	210	176
spädkalv	»	100	160	183	100	272	239	100	238	199
Fläsk:										
färskt	»	100	158	189	100	198	237	100	109	109
salt	»	100	171	191	100	193	225	—	—	—
Kaffe, Santos-	»	100	122	164	100	107	120	100	118	119
Socker, bit-	»	100	106	106	100	189	188	100	121	126
Fotogen, Water White .	l.	100	150	161	100	161	161	100	117	117
Kol	hl.	100	220	241	100	351	311	100	400	332
Koks, gasverks-	»	100	214	214	100	215	215	100	220	220

Förslag till lindring i kostnaderna för sinnessjukvård.

De av Kungl. Maj:t den 12 september 1913 inom civildepartementet tillkallade sakkunnige för revision av sinnessjukstadgan m. m.[1] hava den 13 juni 1916 till statsrådet och chefen för nämnda departement avgivit betänkande med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvård. De sakkunniges uppdrag, i vad det rörde detta spörsmål, var föranlett av en riksdagens skrivelse den 29 mars 1913, däruti riksdagen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning vidtaga eller, om så erfordrades, för riksdagen föreslå sådana åtgärder beträffande sinnessjukas vård å hospital, att de mindre bemedlades kostnader härför bleve avsevärt minskade.

Beträffande sättet för beredande av sådan lindring hade redan i riksdagsskrivelsen alternativt anvisats trenne utvägar, nämligen antingen nedsättning i avgifterna till hospitalen (alt. I), beviljande genom riksdagen av ett statsanslag (alt. II) eller sakens ordnande genom landstingen (alt. III). De förslag, som avgivits av i ärendet hörda myndigheter, kunna också i huvudsak hänföras under något av dessa alternativ.

Det såsom *alternativ I* framförda förslaget eller lindringens beredande genom nedsättning i hospitalsavgifterna hava de sakkunnige för sin del icke kunnat biträda och detta på grund av det redan i riksdagens skrivelse påpekade förhållandet, att det svårligen skulle kunna sättas i fråga, att för de på kommunernas bekostnad vårdade obemedlade skulle erläggas högre avgift än för de mindre bemedlade, varför en nedsättning i hospitalsavgifterna måste omfatta bägge de nämnda kategorierna, vilket skulle vålla en betydlig ökning i statens redan förut stora utgifter för hospitalsvården. En synnerligen vägande invändning mot detta alternativ vore vidare, att nedsättningens belopp borde bestämmas för varje särskilt fall med hänsyn till patientens eller hans försörjningspliktiga anhörigas ekonomiska förhållanden.

Icke heller till *alternativ II* hade de sakkunnige kunnat ansluta sig. Detta alternativ hade visserligen tillstyrkts av ett flertal landsting och andra myndigheter, men syntes huvudskälet för dessa i allmänhet hava varit omsorgen om, att några ytterligare bördor uti ifrågavarande avseende ej skulle läggas på landstingen. Det enda egentligt positiva skäl, som framkommit, vore, att sinnessjukvården på grund av de sjukas allmänfarlighet m. m. vore att anse som i främsta rummet en statens angelägenhet. Enligt de sakkunniges mening borde emellertid statens åtgärder och anslag i detta hänseende koncentreras på fyllande av behovet utav anstaltsplatser för sinnessjuka och icke riktas på lindring av de avgiftspliktigas kostnader för samma vård. En ytterligare olägenhet med sistnämnda anordning vore, att prövning utav

[1] Överinspektören för sinnessjukvården A. Petrén, stadsläkaren A. Fornmark, advokaten G. Huselius, lantbrukaren D. Pettersson i Bjälbo och borgmästaren A. Rune.

behovet av statsbidraget i så fall måste överlämnas åt en centralmyndighet, en uppgift, som emellertid säkerligen skulle visa sig hart när olöslig för envar dylik myndighet.

De sakkunnige hava under dessa omständigheter ansett sig böra föreslå frågans lösning i överensstämmelse med ovan angivna *alternativ III*, enligt vilket kostnaderna för de mindre bemedlades vård delvis övertoges av landstingen. Som stöd för en sådan anordning anföres bland annat fattigvårdskommitterades under år 1915 framlagda *förslag till lag om fattigvården*, enligt vilket fattigvårdssamhälle skulle äga rätt att av vederbörande landsting utfå gottgörelse för erlagda vårdavgifter för medellösa sinnessjuka. Då detta förslag redan blivit tillstyrkt av ett flertal av de landsting, som förut motsatt sig här ifrågavarande alternativ till lindring av de mindre bemedlades kostnader för hospitalsvård, synes det med skäl kunna påräknas, att landstingen även skola äsidosätta sina betänkligheter mot sistnämnda anordning.

Det är emellertid icke blott beträffande principen för lindringens åvägabringande — dess övertagande i sista hand av landstingen — som de sakkunnige anse fattigvårdskommitterades förslag böra tjäna till ledning. Även i fråga om vissa andra grunder för lindringens beredande torde överensstämmelse böra, så långt ske kan, genomföras. Angående kommunernas inbördes ersättningsskyldighet och rätt att av landsting erhålla gottgörelse böra sålunda den blivande fattigvårdslagens motsvarande bestämmelser lända till efterrättelse. Likaså blir det kommunerna, som hava att uttaga ersättning, där sådan kan fås, av den vårdades egna tillgångar eller av för honom försörjningspliktiga personer. Endast för vad som slutligen drabbat kommunen har denna att utfå gottgörelse av vederbörande landsting. Landstinget har att självt eller genom sina organ pröva riktigheten av det framställda kravet samt bifalla eller avslå detsamma. I händelse av avslag bör emellertid kommunen hava rätt att, om den därtill finner skäl, utsöka sin fordran på gottgörelse genom konungens befallningshavande.

Såsom förutsättning för att kostnadslindring över huvud skall kunna medgivas, bör krävas, att sinnessjukdomen skall hava visat sig vara av en viss längre varaktighet. De sakkunnige hava ansett, att framför allt tiden för vård å anstalt härvidlag bör vara grundläggande, och föreslå som regel, att anstaltsuppehållet skall hava haft en varaktighet av två år, innan fråga kan bliva om kostnadslindring. Undantag bör dock göras för det fall, att vederbörande anstaltsläkare redan efter kortare tid utfärdat intyg om sjukdomens obotlighet; då dylikt bevis i allmänhet icke torde utfärdas, med mindre sjukdomen bevisligen varat minst tre år, torde kunna förutsättas, att den sjuke eller hans anhöriga i dylika fall redan en längre tid före intagandet å anstalten varit underkastade bördan av hans vårdande.

En fråga, som i detta samband tarvar utredning, är, vilka som äro att anse såsom mindre bemedlade. De sakkunnige hava såsom sin åsikt uttalat, att under denna beteckning äro att hänföra alla de, vilka — utan att vara medellösa — icke kunna under någon längre tid bestrida avgifterna för vård

å lägsta avgiftsklass å sinnessjukanstalt, utan att deras tillgångar, vare sig de bestå i något mindre kapital eller i annan inkomst, kunna befaras komma att till avsevärd del härför åtgå.

Även i fråga om fastställande av kostnadslindringens storlek bör det överlämnas åt kommunerna att inom vissa gränser förfara efter omständigheterna. Beloppet torde böra motsvara minst 50 %, högst 75 % av avgiften till tredje avgiftsklassen. I det fall, att den sjuke enligt pensionslagen uppbär pensionstillägg eller understöd, skall lindringen dock endast utgå med nämnda procenttal av skillnaden mellan vårdavgiften och pensionstillägget (understödet).

Av de sakkunnige har till övervägande upptagits, huruvida bestämmelserna om lindring i kostnaderna för sinnessjukvården skola meddelas i en särskild författning eller kunna inrymmas i någon redan gällande lag eller förordning. Många skäl hava ansetts tala för, att de nämnda bestämmelserna lämpligen borde inrymmas i lagen om fattigvård. Då de sakkunnige likväl avstått från tanken härpå, är det framför allt av den anledning, att dess förverkligande med all sannolikhet skulle komma att innebära en utsträckning av det s. k. fattigvårdsstreckets tillämplighetsområde, något, vartill riksdagen säkerligen icke skulle vilja lämna sin medverkan. Det torde vid sådant förhållande icke återstå annat än att låta bestämmelserna i berörda ämne inflyta i en särskild av Kungl. Maj:t och riksdag gemensamt stiftad lag, vari bestämmes, att beredande av sådan lindring, varom här är fråga, icke må anses såsom fattigvård.

Frågan om införande av 3-skiftsystemet i trämasse- och pappersindustrierna.

På anmodan att avgiva yttrande över en förfrågan av Norges härvarande minister, huruvida svenska regeringen vore villig att medverka för tillsättande av en för Sverige, Norge, Danmark och Ryssland gemensam kommitté för behandling av spörsmålet om införande av 3-skiftsystemet i pappersindustrien, har socialstyrelsen, sedan den konstaterat, att med pappersindustrien i förevarande fall avsåges tillverkning såväl av mekanisk och kemisk trämassa som papper, sålunda trämasse- och pappersindustrierna, anfört följande:

Frågan om förkortning av arbetstiden inom industrier med kontinuerlig drift har sedan länge stått på dagordningen för de internationella konferenserna för lagstadgat arbetarskydd. Såsom framgår av en skrivelsen närlagd »P. M. beträffande de internationella konferensernas behandling av frågan om införande av 3-skiftsystem i kontinuerligt drivna yrken» avsåg man härmed först arbetstiden i järn- och metallverk samt glashyttor, men utsträcktes år 1910 behandlingen till att omfatta jämväl trämasse- och pappersindustrierna. Till något slutgiltigt resultat har man emellertid på denna väg icke kommit.

Inom en av ifrågavarande näringsgrenar, nämligen cellulosaindustrien, har under åren 1913 och 1914 av styrelsen verkställts en undersökning efter representativ metod, vilken undersökning dock huvudsakligen varit inriktad på arbetsförhållandena i hygieniskt avseende. Resultaten av nämnda undersökning äro framlagda i styrelsens berättelse »Undersökning rörande vissa hygieniska förhållanden inom cellulosaindustrien i Sverige». I berättelsen, vars uppgifter måhända nu äro något föråldrade, lämnas även en del upplysningar om arbetstiden.

Ett genomförande av 8-timmars arbetsdag för samtliga skiftarbetare inom ifrågavarande industrier skulle otvivelaktigt innebära ett betydande framsteg på arbetarskyddets område men torde enligt styrelsens mening vara förbundet med avsevärda svårigheter av såväl teknisk som ekonomisk art, ej minst med hänsyn till att industrierna ifråga huvudsakligen arbeta för export. Vilka verkningar en sådan förändring av arbetstiden skulle medföra för dessa industrier här i landet låter sig ej bedöma med ledning av nu förefintligt material. Ej heller beträffande övriga av ovannämnda länder torde tillfyllestgörande uppgifter finnas att tillgå för frågans allsidiga belysning. Ett omedelbart upptagande av förhandlingar om genomförande av 3-skiftsystem inom berörda industrier torde således icke gärna kunna ifrågakomma.

Då emellertid, såsom förut nämnts, föreliggande fråga måste tillmätas stor social betydelse, vill det synas styrelsen önskvärt att få till stånd en allsidig och ingående utredning av ämnet. Härför erforderligt material torde lämpligast kunna erhållas genom en efter enhetliga grunder i samtliga ifrågavarande länder utförd undersökning. Utförandet av denna undersökning, vartill arbetsgivare och arbetare inom facket torde böra medverka, synes med hänsyn till de ömtåliga förhållanden, som undersökningen väl i åtskilliga fall komme att beröra, böra anförtros åt särskilda organ för de olika länderna. Den erforderliga bearbetningen av de insamlade primäruppgifterna skulle naturligtvis även verkställas under ledning av dessa organ.

Av de fyra ländernas regeringar torde således i första hand böra tillsättas en kommission med uppgift att utarbeta ett program för berörda undersökning. När undersökningen sedan blivit slutförd, varför viss tidpunkt möjligen borde fastställas, skulle kommissionen åter sammanträda för att med ledning av undersökningens resultat till de skilda ländernas regeringar avgiva gemensamt utlåtande. För att bereda kommissionen bästa möjliga kännedom om undersökningen torde omförmälda organ för undersökningen eller representanter för dem böra ingå i kommissionen.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts får socialstyrelsen förorda, att den från norska regeringens sida framställda förfrågningen måtte besvaras därmed, att svenska regeringen förklarar sig beredd att medverka för tillsättande av en kommission med uppgift att utarbeta program för en för föreliggande frågas bedömande erforderlig enhetlig undersökning inom trämasse- och pappersindustrierna i Sverige, Norge, Danmark och Ryssland samt att, sedan denna undersökning av särskilda organ inom resp. länder verkställts, avgiva gemensamt utlåtande i frågan till de olika ländernas regeringar.

Från socialstyrelsens beslut anmäldes avvikande mening av socialfullmäktigen herr Herman Lindqvist, som ansåg bl. a., att styrelsen bort mera obetingat tillstyrka ett biträdande av det från norska regeringen framförda förslaget.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående förbud mot användande av vete, råg, sockerbetor och melass för tillverkning av brännvin;

given Stockholms slott den 24 oktober 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, efter kontrollstyrelsens, landtbruksstyrelsens och statens livsmedelskommissions hörande, funnit gott förordna som följer:

1 §.

Vete, råg, sockerbetor eller melass må ej användas såsom råämne för tillverkning av brännvin, utan att Konungen därtill giver tillstånd. Vad sålunda stadgas äge dock, i fråga om vete och råg, ej tillämpning vid bränderier, där brännvin tillverkas i sammanhang med pressjästberedning.

2 §.

Bryter brännvinstillverkare mot bestämmelsen i 1 §, straffes med böter från och med femtio till och med femtusen kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, varom i första stycket förmäles, fortsätter samma förseelse, skall för varje gång, stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro bestämda för sådan förseelse.

3 §.

För förseelse, som i 2 § sägs, vare, där den med husbondes vetskap begås av hans hustru, barn, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, såsom vore förseelsen begången av honom själv. Begagnar tillverkaren ombud vid bränneriörelsens utövande, ansvare dock ombudet jämte tillverkaren och lika med denne för sådan förbrytelse.

4 §.

Förseelse, varom i 2 § förmäles, skall åtalas av allmän åklagare.

Av ådömda böter tillfaller en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Sådan del tillkomme dock ej angivare, då angivelse skett av föräldrar mot barn, barn mot föräldrar, makar eller syskon mot varandra, annan skyldeman mot den, hos vilken han njuter kost eller underhåll, fosterbarn mot fosterföräldrar eller tjänare mot husbondefolk under den tid, de äro i tjänsten.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

Denna förordning träder i kraft den 1 november 1916 och gäller tillsvidare, och, där ej annorledes förordnas, till första helgfria dag i maj månad 1917.

Yrkesinspektionens verksamhet

under *juli—september* år 1916.

Sammandrag av yrkesinspektörernas rapporter för juli—september 1916.

Antal	Yrkesinspektören i distriktet									Sprängämnesinspektören	Yrkesinspektrisen	Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX			
inspekterade arbetsställen	83	93	100	124	189	157	78	121	84	8	52	1 089
med sammanlagt arbetarantal	10 709	13 024	3 359	8 116	6 634	7 194	5 193	5 381	8 722	275	8 380	76 987
med sammanlagt kraftbelopp (eff. hkr.) . .	7 520	91 816	5 766	23 760	11 546	34 606	17 483	39 987	28 305	486	—	261 275
förrättnings- och resedagar: för yrkesinspektören .	66	39	36	26	60	47	42	38	63	23	49	489
» assistent	4	22	20	35	40	18	4	11	26	—	14	194
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion)	16	81	45	30	101	101	20	70	72	8	12	556
inkomna protokoll över besiktning av ångpannor: större besiktning . . .	26	39	22	31	34	49	18	25	31	—	—	275
mindre » . . .	85	105	45	25	86	154	64	94	101	—	—	759
inkomna protokoll över besiktning av kokare eller andra kärl under tryck: större besiktning . . .	—	1	1	3	—	4	2	—	6	—	—	17
mindre » . . .	—	—	—	—	—	9	7	—	—	—	—	16
inkomna intyg över besiktning och avprovning av hissar eller kranar .	48	9	1	13	69	32	4	2	2	—	—	180
inkomna anmälningar om olycksfall i arbete . .	521	646	329	383	949	832	777	924	892	9	—	6 262
därav med dödlig utgång	6	6	4	6	11	15	7	14	9	—	—	78
framställning till Konungens befallningshavande om tillämpning av 38 eller 39 § lagen om arbetarskydd	1	—	—	2	2	5	1	13	—	—	—	24
anmälningar till åtal . .	1	2	3	29	6	49	16	1	23	—	—	130
lämnade eftergifter . . .	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1

Sammandrag av underinspektörernas rapporter för juli—september 1916.

	Yrkesinspektionsdistrikt									Summa
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Jordbruk:										
Inspekterade arbetsställen . .	115	394	42	20	223	191	181	138	24	**1 328**
Använda eff. hästkrafter . .	1 572	6 738	738	265	2 702	2 230	2 090	1 243	329	**17 907**
Hantverk:										
Inspekterade arbetsställen . . .	20	37	18	16	91	51	42	24	15	**314**
Sysselsatta arbetare	57	104	48	36	175	121	97	52	36	**726**
Använda eff. hästkrafter . .	56	150	47	35	133	136	105	66	50	**778**
Övrig verksamhet:										
Inspekterade arbetsställen . .	97	66	246	83	76	213	138	168	52	**1 139**
Sysselsatta arbetare	1 001	306	917	1 767	814	2 681	282	909	127	**8 804**
Använda eff. hästkrafter . .	405	534	2 050	5 704	1 432	2 199	3 605	3 119	1 202	**20 250**
Hela antalet:										
Inspekterade arbetsställen . .	**232**	**497**	**306**	**119**	**390**	**455**	**361**	**330**	**91**	**2 781**
Sysselsatta arbetare [1]	**1 058**	**410**	**965**	**1 803**	**989**	**2 802**	**379**	**961**	**163**	**9 530**
Använda eff. hästkrafter . .	**2 033**	**7 422**	**2 835**	**6 004**	**4 267**	**4 565**	**5 800**	**4 428**	**1 581**	**38 935**
Förrättnings- och resedagar . .	64	122	82	68	189	136	87	102	46	**896**
Lämnade skriftliga meddelanden	50	52	26	—	39	47	35	41	1	**291**
Inkomna protokoll över besiktning av ångpannor:										
större besiktning	26	57	57	14	48	17	17	18	2	**256**
mindre »	3	24	82	26	149	125	37	55	17	**518**

Sammandrag av bergmästarnas rapporter för juli—september 1916.

Antal	Bergmästaren i distriktet						Summa
	norra	Gävle—Dala	östra	mellersta	västra	södra	
inspekterade arbetsställen	2	12	16	9	5	2	**46**
med sammanlagt antal arbetare	60	2 253	507	338	114	671	**3 943**
» » kraftbelopp (eff. hkr.) . . .	425	4 884	1 975	1 826	334	886	**10 330**
förrättnings- och resedagar: för bergmästaren	—	7	5	10	5	4	**31**
» gruvingenjören	4	9	4	—	—	—	**17**
arbetsställen, till vilka lämnats skriftliga meddelanden (med anledning av inspektion) . . .	—	1	2	2	3	1	**9**
inkomna intyg över besiktning och provning av hissar eller kranar	—	—	—	—	—	2	**2**
inkomna anmälningar om olycksfall	53	134	33	84	20	85	**409**
därav med dödlig utgång	—	3	—	2	1	2	**8**

[1] Arbetarna inom jordbruket ej medräknade.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

136. Vid ett träsliperi inträffade en ångpanneexplosion, som förorsakade en hjälpeldares död. I ångpannesystemet ingick en Babcock-Wilcoxpanna, hos vilken ett av tublocken sprang sönder. Genom öppningen utrusade vatten och ånga, som brände hjälpeldaren J. så svårt, att han icke kunde själv taga sig ut ur pannrummet, utan måste hjälpas därifrån av tillskyndande kamrater. J. hade fått svåra brännskador å händer, knän, fötter och ansikte samt avled efter c:a $3^1/_2$ timme på sjukstugan.

Orsaken till explosionen har ej kunnat säkert utrönas. Tio månader före olycksfallet hade pannan provats medelst kalltryckning, och samtliga tubinfattningar hade då visat sig fullt täta. Vid en efter olyckan företagen undersökning visade det sig dock, att av samtliga 96 tublock 17 stycken företedde smärre sprickor i godset.

137. En 16-årig arbetare W., som var anställd vid ett mindre, ett glasbruk tillhörigt, sågverk, skadades vid ett tillfälle så svårt, att han så gott som omedelbart avled. Tio minuter före sågverkets avstannande hade W. bett en kamrat M. om hjälp vid hopsyning av en dragrem, och trots varning mot att sysselsätta sig med remlagning under transmissionens gång hade W. börjat arbeta därmed. Härunder hade remmen indragits i axelledningen och W. följt med samt blivit fastklämd och ohyggligt massakrerad. Det korta skrik, som W. omedelbart utstötte, när olyckan inträffade, tillkallade kamraterna, som stoppade motorn och nedskuro W:s döda kropp.

Yrkesinspektören föreskrev med anledning av det inträffade, att samtliga rörliga transmissioner skulle förskyddas medelst inbyggnad.

138. Under arbete med kantning i ett sågverk förolyckades en arbetare P. Han var sysselsatt med att skicka en stock över de övre valsarna i kantverket, men under det därstädes anbragta skyddet, varvid stocken stötte emot skyddet med den påföljd, att detta lossnade och föll ned på klingan, som med kraft slungade detsamma bakåt. P. träffades våldsamt å hakan samt avled omedelbart.

139. Vid en ångsåg blev en maskinist J. svårt skadad i huvudet av en sönderspringande smärgelskiva. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men av allt att döma har förloppet varit följande.

Smärgelskivan var uppmonterad på ett par räls, fästade vid ena framhjulet till en lokomobil; drivremmen var lagd över lokomobilens svänghjul, vilket hade en diameter av 1,680 mm. och en omloppshastighet av 120 varv per min. Remmen hade vid ett tillfälle glidit av smärgelskivans remskiva, som hade en diameter av 95 mm., och lagt sig på axeln invid lagret. J. hade då med tillhjälp av ett hammarskaft sökt återföra remmen på skivan. Härunder hade remmen spännts vid påskjutningen, tangerat smärgelskivans 26 mm. tjocka axel och därigenom bringat skivan upp i en hastighet av c:a 7,000 varv per min., vilken utomordentliga hastighet orsakade skivans sönderspringande. En av bitarna träffade J. våldsamt i ansiktet, med påföljd, att han föll baklänges och slog huvudet i den järnskodda kanten på en bakom stående låda. Den skadade omhändertogs av tillskyndande kamrater och forslades, sedan ett första förband anlagts, till närmaste lasarett.

På det över smärgelskivan uppsatta skyddet, en böjd ramsågklinga med diametral förstärkning, fanns inga märken efter träffar.

Yrkesinspektören har lämnat uppgift på lämplig diameter å smärgelapparatens remskiva samt i övrigt givit sådana anvisningar, att ett upprepande av dylika olycksfall förebygges.

140. En sågverksarbetare K., som var sysselsatt med kapning av ribb, skulle vid ett tillfälle luta sig ned för att hopsamla och utkasta veden från sågen och träffades därvid i huvudet av en bit från en söndersprungen remskiva. Sedan han i medvetslöst tillstånd förts till lasarettet, konstaterades brott å skallens bas, från vilken skada han dock sedermera tillfrisknat.

Yrkesinspektörsassistenten, som med anledning av olyckan besökte arbetsplatsen, föreskrev, att förefintliga och event. nyinköpta skrotremskivor skulle provas före användandet.

141. Å en bangård inträffade ett olycksfall, som kostade en bromsare L. livet. Han var behjälplig vid vagnsväxling och skulle sammankoppla tvenne vagnssätt, varav det ena av lokomotivet mycket långsamt backades ned mot det andra. När avståndet mellan sätten var c:a 1 m., gick L. i upprätt ställning in mellan buffertarna, fastnade i den ena och blev så svårt klämd, att han avled strax efter ankomsten till sjukstugan, en halvtimme efter olycksfallet.

Som orsaken till olyckan måste betecknas L:s oförsiktighet att gå in mellan buffertarna i upprätt ställning i stället för att krypa under desamma.

142. Under arbete med uppsättning av elektriska ledningar blev en montör K. dödad av elektrisk ström. K. var vid olyckstillfället sysselsatt med att å kraftledningsstolparna till en elektrisk järnväg montera in vikter för spänning av ledningarna och råkade därvid med en till dragning använd koppartråd komma i beröring med en 380-volts spänningsförande ledning. Så fort sig göra lät blev strömmen, som passerade genom hans kropp c:a 2 min., bruten, varvid K. ramlade ned från stolpen. Andningsförsök vidtogos omedelbart men utan resultat.

Att strömmen i ovannämnda ledning ej var bruten under arbetet på ledningarna berodde därpå, att den icke ansågs livsfarlig. Hade K. i stället för koppartråd använt vanlig draglina i enlighet med givna tillsägelser om iakttagande av försiktighet, hade olycksfallet troligen ej inträffat.

143. Vid en järnvägs reparationsverkstad blev en plåtslagare I. svårt skadad. Han hade jämte några kamrater lastat 45 st. 7 m. långa järnbalkar med en sammanlagd vikt av 13·9 ton på en vanlig fyrhjulig tralla på räls. Trallans lastytlängd var $1^1/_4$ m. Trallan framsköts sedan å spåret, och vid dettas korsning med en traversbana, vilkas räls saknade urtagningar för trallhjulens fläns ar, hoppade trallan till med den påföljd, att balkarna, som voro nymålade och följaktligen ganska glatta, försköto sig i transportriktningen, vartill särskilt bidrog, att balkarna fått en överbalans i nämnda riktning av 27·5 cm. utöver trallans mittpunkt. Vid förskjutningen och det därpå följande nedhasandet av balkarna, försköts trallan med avsevärd fart bakåt, tills balkarna nästan fallit utav, då trallan tippade och endast gick på ett hjulpar, stödd på lastplanets underkant. I. hade troligen sökt hejda trallan och kom därvid under lasten samt erhöll brott å underkäken och huvudskålen, från vilka skador han dock synes bliva återställd.

144. En 77-årig portvakt N. vid ett pappersbruk försvann en dag under omständigheter, som tydde på, att han omkommit genom drunkning, vilket även bekräftades, när hans kropp c:a två månader efteråt återfanns i den ström, som passerade bruket. Vid företagna undersökningar har det framgått, att å en i strömmen omedelbart nedanför dammbyggnaden befintlig utbyggnad voro några plankor sönder, varigenom ett hål uppkommit. Å denna plats, som numera stod oanvänd, hade N. haft uppställda några lådor för odling av blommor, och hava tydligen vid hans sista besök därstädes plankorna brustit, varvid N. fallit ned i strömmen och drunknat.

145. Under arbete vid husbyggnad förolyckades en gosse J., vilken ännu ej fyllt 14 år. J., som jämte en kamrat K. var sysselsatt med att fastspika spån på taket till

en ladugårdsbyggnad, föll därvid till marken och slog huvudet så hårt mot en stock, att han genast förlorade medvetandet. Efter att hava forslats till närmaste lasarett blev han undersökt av läkare, som förutom brott å ena lårbenet konstaterade flera brott å huvudskålen. Döden inträdde efter sex timmar.

Vid polisundersökningen uppgav K., att han icke såg, huru själva olycksfallet tillgick. Till minskande av faran vid arbetets utförande hade i kättingar upphängts en träbom som stöd för fötterna, vilken bom flyttades uppåt mot takåsen, allt efter som arbetet fortskred. Troligen har J. vid olyckstillfället ämnat förflytta sig och därvid förlorat fotfästet med ovannämnda påföljd.

146. Tvenne arbetare G. och J. voro sysselsatta med pejlingsarbete i en ström. För ändamålet hade en vanlig telefontråd spänts över strömmen på c:a 0·5 m. höjd över vattenytan, och skulle mätningarna företagas utefter tråden från en båt, som framfördes ovanför linan av ovannämnda arbetare. Då de kommit c:a 20 m. från land, förlorade de på grund av det starka strömdraget herraväldet över båten, som drev under linan, och enär arbetarna icke hunno luta sig ned, blevo de av linan kastade i vattnet. Båda klamrade sig fast vid linan, som brast av den stora påkänningen, varvid G. genast försvann i djupet, under det J. lyckades rädda sig upp i båten.

Den brustna linan har numera utbytts mot en av betydligt grövre dimensioner.

147. I en omformarstation blev en montör V. dödad av elektrisk ström. Jämte en kamrat J. var han sysselsatt med monteringsarbeten på instrumenttavlan för 3,000-volts nätet och råkade tappa en bricka, som rullade in mellan de strömförande ledningarna. V. kröp, obetänksamt nog, dit för att hämta brickan, kom i kontakt med en av ledningarna och torde omedelbart hava avlidit. Upplivningsförsök verkställdes i två timmar men utan resultat. Stora brännsår funnos å högra bröstkorgshalvan, armen och handleden.

Den skadade, som var en van montör, måste anses hava varit själv vållande till olyckan, enär han ej före arbetet avstängt strömmen i de ledningar, invid vilka han arbetade.

148. Under timmerflottningsarbete drunknade tvenne arbetare H. och K. Jämte en kamrat A. hade de i en båt begivit sig ut på älven för att lägga ut en läns och för detta ändamål medfört en del bomsmiden och mindre kättingar till en vikt av c:a 30 kg. A. satt vid årorna och skötte båten, och när denna kommit ett stycke ut i älven, som här var mycket strid, hade en på vattnet flytande slana trängt sig upp tvärs över båten vid årorna med påföljd, att båten fyllts med vatten. H. och K. hade kommit i vattnet, och som båda voro goda simmare, hade de simmande sökt nå södra stranden. A., som ej var simkunnig och hållit sig kvar i båten, hade lyckats skjuta slanan ur densamma, som dock på grund av att den var nästan fylld med vatten började hacka mot stenarna i älvens botten och slogs sönder. Härvid kastades A. ur båten och lyckades uppnå den norra stranden. Strax innan han kastades ur, hade han sett H. och K. fortfarande lugnt simmande före båten, ingendera ropande på hjälp. Från land skymdes utsikten av några buskar, och när A. sprungit omkring dessa och kommit ut på en längre ned vid älven liggande stenkista, voro båda hans kamrater försvunna. Troligt är, att de av den starka strömmen slungats mot stockar eller stenar och sålunda förlorat medvetandet.

149. En byggnadssnickare M. vid en trämassefabrik var jämte en kamrat E. sysselsatt med att riva en trätrumma mellan fabrikens torkrum och det norr därom liggande pumphuset. Mellan dessa båda byggnader går en bred cementerad kanal för avloppsvattnet från den ovanför liggande dammen. Över kanalen hade uppförts en arbetsställning av stödstolpar med därovan lagt golv av plankor. M. stod på trumman och hade medelst en yxa brutit loss densamma från ett fäste i ena väggen, då trumman plötsligt rasade ned mot ställningsgolvet med påföljd, att detta brast och M. slunga-

des ned i den vid olyckstillfället vattenfyllda kanalen. Av det forsande vattnet drevs han ut i älven och ned för ett där befintligt vattenfall samt drunknade. E. förlorade även fotfästet och var nära att dela M:s öde, men lyckades i sista stund klänga sig fast vid en sträva och räddade sig därigenom.

150. Vid en cellulosafabrik voro några arbetare sysselsatta med byggandet av en s. k. telferbana. På stolpar voro för ändamålet vid 8·5 m. höjd fastskruvade tvenne bjälkar med c:a 9 tums avstånd från varandra, och ovanpå dessa var en $2^1/_2$ tums planka fäst medelst en 5-tums spik i vardera bjälken. Arbetaren N. var vid ett tillfälle sysselsatt med att anbringa ett block längst upp på en stolpe och uppehöll sig på den utskjutande delen av ovannämnda planka, då denna lossnade och N. föll till marken samt spräckte huvudskålen mot en järnbalk. Döden följde ögonblickligen.

Som orsak till olyckan måste betecknas plankans dåliga fastsättning i bjälken.

151. Under arbete i en mindre, nybyggd kraftstation till ett tegelbruk skadades en snickare E. så svårt, att han avled efter tre dagar. Han var vid tillfället sysselsatt med målning av en järnbjälke och stod därvid överst på en mot väggen upprest stege. E. synes under arbetets gång hava lutat sig så långt åt sidan, att han förlorat fotfästet och i fallet slagit huvudet först mot en från turbinens regulatorremskiva utstående axelände och sedan mot betonggolvet. Dödsorsaken var brott å huvudskålen.

152. En arbetare E., som var sysselsatt vid en järnvägsbyggnad, ådrog sig därvid svåra inre skador i bröstet. Han befann sig jämte en kamrat å främsta vagnen i ett tågsätt, som från en grusgrop backades ned mot en närliggande station. På grund av någon bristfällighet i kopplet avkopplades vagnen, som med stark fart av sig själv fortsatte utför sluttningen till stationen. E:s kamrat hoppade genast utav och undslapp utan skador, under det att E. stannade kvar på vagnen, som saknade bromsinrättning. På stationsområdet sammanstötte vagnen med några godsvagnar, lastade med rälsuppläggningsmaterial, varvid E. ådrog sig ovannämnda skador.

Då det vid efteråt anställt polisförhör tydligt fastslogs, att kopplen å de av entreprenören använda vagnarna voro så bristfälliga, att krokarna vid upprepade tillfällen hoppat ur, gjorde yrkesinspektören hos konungens befallningshavande framställning om omedelbart förbud mot användande av annan än felfri rullande material.

153. I en valskvarn inträffade ett olycksfall, varvid en magasinsarbetare J. miste livet. Ingen såg, när olyckan skedde, men av allt att döma hade J., som samma dag börjat arbeta vid kvarnen och tilldelats sysselsättning i magasinet, vid nedtagning av rissäckar från staplar på 30 fots höjd dragit fram säckarna från stapelns nedre del i stället för ovanifrån. Därvid rasade stapeln över honom. Kamrater i närheten hörde en duns och sprungo fram, och när de ej sågo J., började de välta undan säckarna, varvid de funno honom medvetslös och blödande ur näsa och mun. J. transporterades omedelbart till sjukhuset, där han avled på natten.

Arbetarna hade av arbetsledningen tillhållits att vid rivning av säckstaplarna börja ovanifrån. Detta förbud har efter det inträffade skärpts, varjämte anslag uppsatts, innehållande maning att iakttaga försiktighet vid utförandet av dylikt arbete.

154. Ett olycksfall fullkomligt analogt med det nästföregående inträffade två månader senare i samma kvarn. Magasinsarbetaren A. skulle framdraga en av de undre säckarna i en stapel, varvid en nedrasande säck träffade honom på benen, så att han föll omkull och kom med nacken emot en på golvet liggande säck. Samtidigt föll ännu en säck från stapeln och träffade honom på bröstet, med den påföljd, att han ögonblickligen avled på grund av brott å halskotorna.

Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade förordat en ytterligare skärpning av i nästföregående olycksfallsredogörelse angivna förbud.

155. 75-årige grovarbetaren J., som var anställd i hamnbyggnadsarbete, skulle vid ett tillfälle med tillhjälp av en båtshake förhala en pråm. Han stod därunder på prämens reling och högg med haken fast i en annan pråm. Under förhalningen släppte båtshaken, J. förlorade jämvikten och föll baklänges ned till prämens botten, där han snart återfanns i medvetslöst tillstånd av kamrater, som märkt hans försvinnande. J. blev omedelbart transporterad till lasarettet, där han avled efter tvenne dagar på grund av brott å ryggraden.

156. Å en bangård blev en kolvakt E. överkörd och dödad av ett ingående tåg. E. kom från lokomotivstallarna och gick mitt uti det från stallarna till stationshuset ledande spåret. Halvvägs mellan nämnda byggnader korsades detta spår av spåret för ingående tåg. E., som tydligen icke märkte det snett bakifrån kommande tåget, fortsatte lugnt fram till spårkorsningen och anlände dit samtidigt med tåget. Tydligen uppfattade E. i detta ögonblick ett varningsrop från en lokeldare S., som var på väg mot stallarna, ty han sågs rycka till och vända sig om, samtidigt som lokomotivet kastade omkull honom och fullständigt krossade honom.

Lokomotivföraren å det ankommande tåget uppgav vid polisförhöret, att tåget gick med mycket sakta fart, enär stoppsignal givits redan vid yttre växeln. Han hade visserligen observerat E. gående i stallspåret, men, då han ej kunde tro annat än att E. märkt det ankommande tåget, hade han ej brytt sig om att giva varningssignal. E. hade tydligen förlorat besinningen, när han vänt sig om och fått se lokomotivet alldeles inpå sig, ty han tog ett steg mot detsamma i stället för att vika åt andra sidan, i vilket fall olyckan säkert icke inträffat. Föraren hade genast tillsatt bromsarna, varvid tåget omedelbart stannat, men för sent för att avvärja olyckan.

157. Under arbete i ett stall, tillhörigt ett bryggeri, skadades kusken G. så svårt, att döden följde efter c:a tre timmar på grund av blodutgjutning i hjärnan. Vid polisundersökningen framgick, att ingen åsett olyckan, men torde den hava tillgått sålunda, att G., som varje kväll brukade tillse bryggeriets hästar, varit uppe på stallvinden och hämtat hackelse i en säck, som han sedan på ryggen burit nedför trappan från vinden till stallet, och därvid halkat och fallit utför trappan samt slagit huvudet mot stallgolvet med ovannämnda påföljd. En person, som vid olyckstillfället befann sig på gården utanför stallbyggnaden, hörde en hård duns från stallet och begav sig genast dit in, där han fann G. liggande medvetslös på golvet nedanför trappan. I själva trappan låg en säck, till hälften fylld med hackelse.

Då det vidare framgick, att ifrågavarande trappa saknade ledstänger, har yrkesinspektören föreskrivit arbetsledningen att omedelbart låta uppsätta dylika.

158. Vid ett glasbruk inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. En kördräng J. skulle köra till skogen för att hämta ved till bruket och hade framför vagnen spänt en tre år gammal, vild unghäst, som han var ovan att köra. Strax efter det skjutsen kommit igång, började hästen hoppa och råkade slutligen i sken. J. hoppade utav och slog i fallet huvudet mot en skarp sten så svårt, att han förlorade medvetandet. Han avled samma dag på lasarettet på grund av brott å huvudskålen.

159. En slaggskjutare L. vid ett järnverk träffades under arbetet i huvudet av en nedfallande planka och avled ögonblickligen. Vid den på c:a 17 m. höjd över marken belägna masugnskransen finnas portar i muren för en linbana från träkolsmagasinet. Till skydd för nedfallande kolstycken är strax under varje sådan port uppsatt ett skyddsgaller, bestående av ett i en stadig järnram fastsatt järnnät. Detta skyddsgaller skulle ändras och därefter målas, och hade fördenskull upphängts en ställning, bestående av tvenne tvärslåar, uppburna av 4 plattjärn av 3·5 m. längd, vilkas övre ändar krokats över skyddsgallrets ram. Över tvärslåarna voro lagda 5 m. långa plankor, 2″ × 7″, med sina ändar överskjutande tvärslåarna 3—5 dm. Vid olyckstillfället rådde orkanartad storm, vilken försatte ställningen i så häftig gungning, att en av plankorna

föll ned med ovan angivna påföljd. L., som var sysselsatt med utkörning av slagg, hade just då utkommit ur masugnsbyggnaden.

Som orsaker till olyckan måste betecknas dels den svåra stormen, dels ställningens bristfälliga beskaffenhet. Yrkesinspektören föreskrev därför iakttagande av större omtänksamhet vid byggande av ställningar samt att särskild uppmärksamhet skulle fästas vid de nedanför ställningar sysselsatta arbetarna i ändamål att förhindra deras skadande av nedfallande föremål.

160. Under arbete i en sulfatfabrik omkom en eldare L. under nedan nämnda omständigheter. Vid fabriken användes som bränsle sågverksavfall, som medelst transportör forslades till övre delen av en binge, vars bottenarea var 5 × 5 m. och höjd 12 m. Uttagningen av bränslet skedde genom en öppning i dess nedre del. På grund av bränslets fuktighet uppstår ofta s. k. valvbildning i bingen, och var detta även fallet på olycksdagen. L. och hans kamrater försökte därför med stänger få bränslet att rasa ned till uttagsöppningen, men när detta ej lyckades, begav sig L. upp till transportören och in i bingens övre del för att därifrån fortsätta försöken. Strax efteråt inträffade ett kraftigt ras, som fyllde tomrummet i bingens nedre del. Då L. efter c:a 25 minuter ännu icke var återkommen, började kamraterna ana oråd och gingo upp på transportören, men när han ej heller där kunde upptäckas, begynnte de gräva i spånen i bingen och funno honom efter c:a tio minuter stående i upprätt ställning med 2 m. bränsle över huvudet. Han hade tydligen blivit kvävd av sågspånet kort efter raset. Olyckan måste helt tillskrivas L:s egen oförsiktighet.

Till förebyggande av ett upprepande av olycksfallet föreskrev yrkesinspektören uppsättandet av anslag, innehållande förbud för arbetarna att begiva sig in i bränslebingen, då densamma ej var tom, och skulle arbetet med nedrasning av bränslet ske utifrån med tillhjälp av därtill lämpliga stänger.

Kortare meddelanden.

— Sociala förhållanden i allmänhet. —

Krigsförsäkringskommissionen. Genom krigsförsäkringskommissionens bemedling har för ett antal svenska olycksfallsförsäkringsbolag avslutats krigsförsäkringar för olycksfall av befäl och besättning enligt tvenne skilda typer. Den ena, som pågått alltsedan kommissionen började sin verksamhet i augusti 1914, avser försäkring under viss angiven resa och med ersättningsbelopp av 2 500 respektive 500 kronor vid dödsfall, beroende av om den förolyckade efterlämnar änka eller arvsberättigat barn eller varit ogift, samt invaliditetsersättning efter 5 000 kronor vid total invaliditet.

Den andra försäkringsformen, som tillkom i juli 1916, avser tidsförsäkring och med ersättningsbelopp vid dödsfall eller total invaliditet av 10 000 kronor för befäl och 4 000 respektive 3 500 kronor för besättning.

För de förra försäkringarna uppgår sammanlagda premiebeloppen till 709 268·65 kronor och ansvarssumman till 80 829 000 kronor samt antalet avslutade försäkringar till 4 369 stycken. Sammanlagt hava utbetalats för 89 skador medförande döden 85 500 kronor, för 1 invaliditet 515 kronor och för 1 övergående skada 135 kronor, medan för ej reglerade 10 dödsfallsskador den 30 oktober 1916 reserverats 10 500 kronor.

Den andra försäkringsformen har omfattat, intill den 30 oktober 1916, 123 försäkringar med en ansvarssumma av 10 979 000 kronor och en premieuppbörd av 105 826 kronor. För 13 skador medförande dödsfall har vid samma datum reserverats 70 000 kronor.

— Socialförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna 10 månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 165 783 (144 557 under motsvarande tid år 1915). Under samma tid hava 11 009 olycksfall anmälts till anstalten (9 830 år 1915). Till begravningshjälp för 75 dödsfall har utanordnats 4 500 kr. (år 1915 2 820 kr. för 47 dödsfall), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 306 606 kr. (277 326 år 1915) samt för sjukhjälpsersättningar 309 498 kr. (280 854 år 1915), eller tillsammans 620 604 kr. (561 000 år 1915). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 57 (75 år 1915). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 317 fall (321 år 1915), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 972 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under september 1916. Under september voro alla viktigare industrier väl sysselsatta, och de, som voro bundna av leveranser till staten, fortforo att arbeta under högtryck. Inom ett fåtal mindre viktiga industrigrenar hade någon stagnation inträtt, men i intet fall fanns något större antal arbetslösa. Till och med i jämförelse med de goda arbetstillfällena för ett år sedan visade konjunkturerna på arbetsmarknaden förbättring. Ersättandet av männen med kvinnor och barn fortfor, men den ökade rekryteringen för arméns behov nödvändiggör deras användande i ännu större omfattning, därest industribeställningarna skola kunna effektueras.

I kol- och järn- samt blygruvorna var arbetstillgången fortfarande mycket god, men arbetet i tenngruvorna stördes av den vanliga bristen på arbetskraft. Stenindustrien erbjöd på det hela taget ganska god sysselsättning. Inom tackjärnsindustrien var sysselsättningen god; antalet masugnar i verksamhet hade ytterligare ökats, och tillgången på råmaterial var rikligare. Vid järn- och stålverken var sysselsättningen fortfarande mycket god, och maskin- och skeppsbygg-

nadsindustrierna arbetade liksom förut för högtryck med övertidsarbete i stor utsträckning. En märkbar försämring gjorde sig gällande inom bleckplåtsindustrien, till stor del beroende på beställningar av tackjärn för statens räkning, men de flesta övriga metallindustrier utvecklade livlig verksamhet med övertidsarbete i betydlig utsträckning. Bomullsindustrien hämmades fortfarande av bristen på arbetskraft; ylleindustrien utvecklade däremot livlig verksamhet. Linneindustrien gick ytterligare framåt i Irland och visade även i Skottland förbättring mot föregående månad; inom juteindustrien var sysselsättningen fortfarande god, dock med någon försämring. Spetsindustrien var delvis strängt sysselsatt med statsleveranser; inom silkesindustrien var arbetstillgången tämligen god. Skoindustrien utvecklade livlig verksamhet, och arbetstillgången inom läderindustrien var likaledes god med undantag för några specialiteter. En med säsongen sammanhängande förbättring gjorde sig märkbar inom de olika grenarna av beklädnadsindustrien. De inom byggnadsindustrien sysselsatta arbetarna hade fortfarande rikliga arbetstillfällen. Inom tegelindustrien var arbetstillgången tämligen god och inom cementindustrien god med mycket övertidsarbete. Inom möbelindustrien var sysselsättningen ävenledes fortfarande god, likaså på det hela taget inom övriga grenar av trävaruindustrien. Samma omdöme gäller den grafiska industrien och pappersindustrien samt bokbinderibranschen. Sysselsättningen inom glas- och lervaruindustrierna fortfor att vara god. Likaledes var arbetstillgången inom livsmedelsindustrien god med mycket övertidsarbete.

Jordbruket gynnades av gott väder i England och Wales, och i de flesta distrikten avslutades skörden i slutet av månaden; i Skottland fördröjdes den dock av dåligt väder. Arbetstillgången var fortfarande tämligen god för hamnarbetare och god för fiskare, men fortfarande dålig vid ett antal hamnar på ostkusten. Tillgången på sjömän och eldare för handelsfartyg motsvarade icke efterfrågan.

Fackföreningar med 946 121 medlemmar rapporterade 3 736 eller 0·4 % såsom arbetslösa vid slutet av september månad mot 0·4 % vid slutet av augusti och 0·9 % vid utgången av september 1915. (Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under september 1916. Vid jämförelse med förhållandena å arbetsmarknaden under september 1915 kunde under samma månad detta år uppsving konstateras inom vissa betydande industrier.

Bergsbruket samt järn- och metallindustrien företedde samma livaktighet under september som under augusti. Inom vissa grenar av metallindustrien ävensom inom maskinindustrien och den elektriska industrien rådde livligare verksamhet än i september 1915. Inom den kemiska industrien hade verksamheten delvis, särskilt beträffande tillverkningen av farmaceutiska artiklar och färgämnen, stegrats sedan augusti. Inom trävaru- och njutningsämnesindustrierna var läget i allmänhet oförändrat. Byggnadsverksamheten hade ej heller undergått några väsentliga förändringar.

Enligt sjukkassornas redovisning för sina sysselsatta medlemmar hade dessa den 1 oktober för männens vidkommande minskats med 57 256 eller 1·22 % sedan den 1 september, under det att de i arbete varande kvinnorna under samma tid ökats med 14 182 eller 0·34 %.

Av 806 781 fackförbundsmedlemmar voro vid september månads slut 16 989 eller 2·1 % arbetslösa mot 2·2 % närmast föregående månad, 2·6 % i september 1915 och 1·7 % i september 1914 och 2·7 % i september 1913.

Enligt arbetsförmedlingens statistik kommo i september på 100 lediga platser för män 68 arbetssökande mot 72 i augusti och på 100 lediga platser för kvinnor 134 arbetssökande mot 142 i augusti. (Reichsarbeitsblatt.)

— Ut- och invandring. —

Emigrationen. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar har under innevarande års tredje kvartal varit betydligt större än under motsvarande tid förlidet år, i det den uppgick till 2 704 personer mot 1 142 samma tid i fjol.

Av utvandrarna under tredje kvartalet 1916 hade 2 275 emigrerat till främmande världsdelar över Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg samt 429 över Kristiania, Trondhjem och Bergen. Dessutom hava under samma tid 990 personer från annat land utvandrat över svenska hamnar.

De i Sverige hemmahörande emigranterna hava under detta års nio första månader befordrats från ovannämnda svenska och norska hamnar i följande antal:

	1916					1916	1915
	Januari—mars	April—juni	Juli	Aug.	Sept.	Summa Januari—sept.	
Stockholm	156	232	71	104	183	746	515
Malmö	199	249	61	112	149	770	610
Hälsingborg	89	62	22	23	62	208	206
Göteborg	384	1 123	82	629	777	2 995	949
Kristiania	136	268	89	130	109	732	635
Trondhjem	46	61	24	40	32	203	258
Bergen	1	6	2	2	1	12	11
Summa	**961**	**2 001**	**351**	**1 040**	**1 313**	**5 666**	**3 184**

Utvandringen under tredje kvartalet år 1916 över svenska hamnar företer i jämförelse med samma tid år 1915 en ökning av 1 431 personer (från 844 till 2 275) eller 169·5 % och över norska hamnar en ökning av 131 personer (från 298 till 429) eller 44·0 %.

Av utvandrarna under tredje kvartalet i år befordrades nästan hälften eller 1 255 personer med svenska amerikalinjens ångfartyg »Stockholm» till Amerika.

Av de 2 704 svenska emigranter, som under tredje kvartalet utvandrat över ovannämnda svenska och norska hamnar, voro 1 239 män och 1 465 kvinnor.

Emigrationen från Sverige under tredje kvartalet av åren 1915 och 1916 fördelade sig, i den mån den gått över någon av de förut nämnda svenska och norska hamnarna, på rikets olika delar på följande sätt:

Län	Över svenska hamnar	Över norska hamnar	Över svenska och norska hamnar	
	År 1916	År 1916	År 1916	År 1915
Stockholms stad	253	6	259	83
Stockholms län	44	3	47	30
Uppsala »	14	—	14	9
Södermanlands »	27	3	30	12
Östergötlands »	84	4	88	35
Jönköpings »	83	2	85	41
Kronobergs »	118	7	125	43
Kalmar »	158	1	159	79
Gottlands »	23	—	23	11
Blekinge »	100	5	105	35
Kristianstads »	95	1	96	42
Malmöhus »	161	1	162	62
Hallands »	156	1	157	86
Göteborgs o. Bohus »	150	18	168	73
Älvsborgs »	189	20	209	94
Skaraborgs »	54	10	64	34
Värmlands »	146	133	279	130
Örebro »	44	11	55	26
Västmanlands »	14	1	15	8
Kopparbergs »	88	28	116	46
Gävleborgs »	104	30	134	53
Västernorrlands »	80	70	150	54
Jämtlands »	19	29	48	14
Västerbottens »	44	13	57	17
Norrbottens »	27	32	59	25
	Hela riket 2 275	**429**	**2 704**	**1 142**
Från annat land	990			
	Summa 3 265			

Från och med innevarande års början hava de månatliga uppgifterna angående emigrationen över svenska och norska hamnar kompletterats med uppgifter om utvandrarnas ålder i femårsgrupper. Utvandrarnas fördelning på vissa större åldersgrupper under de tre första kvartalen 1916 framgår av nedanstående översikt:

Åldersgrupper	Män	Kvinnor	Summa
Absoluta tal			
Under 15 år	422	354	**776**
15—20 »	1 612	700	**2 312**
20—30 »	345	1 008	**1 353**
30—40 »	248	364	**612**
40—50 »	151	143	**294**
50 år och däröver	132	187	**319**
Summa	**2 910**	**2 756**	**5 666**
Relativa tal			
Under 15 år	14·5	12·8	**13·7**
15—20 »	55·4	25·4	**40·8**
20—30 »	11·9	36·6	**23·9**
30—40 »	8·5	13·2	**10·8**
40—50 »	5·2	5·2	**5·2**
50 år och däröver	4·5	6·8	**5·6**
Summa	**100·0**	**100·0**	**100·0**

Av samtliga 5 666 utvandrare under de tre första kvartalen 1916 över svenska och norska hamnar tillhörde sålunda icke mindre än 2 312 eller 40·8 % åldersgruppen 15—20 år, 1 353 eller 23·9 % gruppen 20—30 år och 612 eller 10·8 % gruppen 30—40 år. Barn under 15 år utgjorde 13·7 % av hela antalet, och 10·8 % hade uppnått 40 års ålder.

I fråga om utvandrarnas fördelning efter kön inom olika åldersgrupper förefunnos betydande skiljaktigheter. Mer än hälften (55·4 %) av männen tillhörde åldersgruppen 15—20 år, men endast en fjärdedel (25·4 %) av kvinnorna. Åldersgruppen 20—30 år var talrikt representerad bland kvinnorna eller med 36·6 % mot 11·9 % av männen. Inom övriga åldersgrupper var skillnaden i detta hänseende mindre betydande. Av de 2 348 män, som utvandrat över *svenska* hamnar, voro 14·5 % barn under 15 år, mer än hälften eller 58·0 % tillhörde åldersgruppen 15—20 år, 9·2 % åldersgruppen 20—30 år, och en femtedel (18·3 %) hade uppnått 30 års ålder. För de 562 män, som emigrerat över *norska* hamnar, utgjorde motsvarande siffror resp. 14·6, 44·6, 22·8 och 18·0 %. Den talrikaste åldersgruppen var sålunda i båda fallen 15—20-åringarna med resp. 58·0 och 44·6 %. Åldersgruppen 20—30 år var däremot, relativt taget, mer än dubbelt så talrikt företrädd bland utvandrarna över norska som svenska hamnar.

— Arbetsförmedling. —

Stockholms stads arbetare och den offentliga arbetsförmedlingen. Vid sammanträde den 18 sistlidne september beslöto Stockholms stadsfullmäktige på förslag av vice ordföranden rådman A. Cederborg, att på så sätt bifalla en av aktuarien i socialstyrelsen O. Järte i september 1913 väckt motion om åläggande för stadens verk samt dess entreprenörer att anlita stadens arbetsförmedling

a) *att* kommunens verk och inrättningar skola hos stadens arbetsförmedlingsanstalt anmäla sitt behov av ny arbetskraft dels vid igångsättande av nya företag i så god tid som möjligt, dels ock vid andra företag med jämna mellanrum, t. ex. var 14 dag för den därpå följande perioden, ävensom varje förestående större minskning av arbetsstyrkan, därvid anmälan bör åtföljas av uppgift å de entledigades antal och fördelning i yrkesgrupper,

b) *att* i de anslag, som till tjänst för arbetssökande uppsättas hos stadens verk, skall tillkännagivas, att arbetssökande hänvisas till arbetsförmedlingsanstalten, varest upplysningar om lediga platser vid stadens samtliga arbeten finnas att tillgå.

— Bostadsförhållanden. —

Bostadskommissionen. I skrivelse av den 3 oktober 1916 har bostadskommissionen hemställt hos civilministern, att fem sakkunniga personer måtte tillkallas för att inom kommissionen deltaga i utredningen rörande åtgärder för fastighetskreditens ordnande. I motiveringen till sin framställning framhåller kommissionen bl. a. följande synpunkter och önskemål. Det spörsmål, som enligt kommissionens förmenande i första rummet bör komma i betraktande med avseende på fastighetskreditens ordnande, är möjligheten att bereda fastighetsmarknaden tillgång till ökat kapital. Härvid bör tagas i övervägande, om icke den med statens direkta stöd bedrivna låneverksamheten borde ytterligare utvidgas samt om icke sparbankers, försäkringsanstalters och olika s. k. kassors medel kunde under lämpligare former än hittills ställas till fastighetsmarknadens förfogande. Kommissionen ifrågasätter vidare ökat kreditstöd åt smålägenhetsproduktionen och påpekar härvid särskilt frågan, huruvida och på vad sätt egnahemsbildningen, i den mån denna avser bostadslägenheter, bör komma i åtnjutande av ytterligare understöd från det allmännas sida. Med hänsyn till de ökade svårigheter, som uppstått på fastighetskreditmarknaden under nu rådande kristid, ifrågasätter kommissionen slutligen, huruvida ej särskilda anordningar böra träffas för avhjälpande av dessa svårigheter.

Med anledning av berörda skrivelse har civilministern tillkallat följande personer att inom bostadskommissionen deltaga i utredningen rörande åtgärder för fastighetskreditens ordnande, nämligen bankdirektörerna J. Swartling och P. Blomquist, vice häradshövding K. Herlitz, borgmästare V. Schneider samt byggmästare J. Lundahl.

— Arbets- och löneförhållanden m. m. —

Kvinnoarbete i England under kriget. Den brist på manlig arbetskraft, som i England liksom i övriga krigförande länder blivit en följd av den omfattande rekryteringen för arméns behov, har gjort, att kvinnlig arbetskraft kommit till användning i betydligt större utsträckning än före kriget och på en mängd arbetsområden, som man förut varit van att betrakta såsom förbehållna åt män. Den omfattning, i vilken detta männens ersättande med kvinnor skett, framgår av nedanstående sammanställning, som är byggd på uppgifter, vilka av arbetsgivarna insänts till Board of Trade.

	Beräkn. antal kvinnor, juli 1914	Beräknad ökning av antalet kvinnor sedan juli 1914		Beräknade antalet kvinnor, som av arbetsgivarna uppgivits direkt ersätta män	
		April 1916	Juli 1916	April 1916	Juli 1916
1. Industri	2 117 000	275 000	362 000	213 000	263 000
2. Handel	454 000	166 000	198 000	152 000	201 000
3. Fria yrken, huvuds. kontorsarb.	67 500	13 000	15 000	12 000	15 000
4. Banker m. m., » »	9 500	23 000	30 000	21 000	26 000
5. Hotell och restauranger	175 000	12 000	19 000	27 000	31 000
6. Jordbruk (endast Storbritannien)	130 000	[1] — *14 000*	66 000	37 000	66 000
7. Samfärdsel (exkl. kommunala arb.)	15 000	23 000	31 000	24 000	31 000
8. Statstjänst	66 000	39 000	48 000	30 000	38 000
9. Arsenaler och skeppsvarv	2 000	25 000	69 000	13 000	69 000
10. Kommunernas arbetare (inkl. lärare och komm. transportarbetare)	184 000	21 000	28 000	18 000	26 000
Summa	**3 220 000**	**583 000**	**866 000**	**547 000**	**766 000**

[1] Minskning.

Minskningen beträffande jordbruksarbete i april 1916 är av tillfällig natur och beror på arbetets karaktär av säsongarbete.

Sedan krigets utbrott hava omkring 866 000 nya kvinnliga arbetare eller 27 % av hela antalet i juli 1914 tillförts de olika arbetsområden, som äro medtagna i ovanstående tabell. I denna summa innefattas sålunda icke tjänsteflickor eller arbeterskor vid smärre verkstäder inom konfektionsbranschen eller sjuksköterskor. Man beräknar, att sedan krigets början arbeterskor av de båda förstnämnda slagen minskats med omkring 150 000, medan å andra sidan antalet kvinnor, som äro sysselsatta med sjukvård, ökats med omkring 27 000. Inalles skulle således sedan juli 1914 de kvinnliga arbetarna hava ökats med icke mindre än 743 000.

Inom grupperna 1 och 9 beror ökningen naturligtvis till mycket stor del på de kvinnliga ammunitionsarbetarna. Många av dessa ersätta visserligen icke i egentlig mening män, men de utföra sådant arbete, som man förut i allmänhet ansett tillkomma män. Endast inom ett fåtal industrigrenar, såsom vid tvättinrättningar, konfektionsfabriker, tryckerier och bokbinderier samt inom linne-, spets- och sidenindustrierna, användas kvinnor i mindre utsträckning än före kriget, men inom alla dessa grupper hava likväl åtskilliga kvinnor direkt ersatt män, och i många fall beror minskningen helt enkelt därpå, att många kvinnor lämnat sitt arbete för att övergå till manliga arbetsområden och sedan icke ersatts med andra. För övrigt användas kvinnor inom samtliga industrier i större utsträckning än före kriget. Till och med inom byggnads-, gruv- och stenindustrierna hava kvinnor — om ock i ringa omfattning — fått ersätta män, likaså inom de flesta metallindustrier. Inom bomullsindustrien hava icke mindre än 25 000 kvinnor uppgivits ersätta män, inom övriga textilindustrier har ökningen varit mindre markerad. Inom de olika grenarna av näringsämnesindustrien har ökningen varit betydande. Inom kvarnindustrien har antalet kvinnor sedan juli 1914 stigit från 2 000 till 6 000, vid sockerraffinaderierna från 1 000 till 2 000 och i bryggerierna från 8 000 till 18 000, och ökningen är nästan uteslutande beroende på, att manliga arbetare ersatts med kvinnliga. Kvinnor hava vidare anställts i stället för män vid garverier och läderfabriker, sågverk och trävarufabriker, vid glas-, porslins-, lervaru- och gummifabriker. Mycket ofta kan man emellertid konstatera, att, medan vissa firmor inom en bransch fullt utnyttjat alla ersättningsmöjligheter, hava andra knappast gjort början härmed.

Den ökade användningen av kvinnor till kontorsarbete, grupperna 2, 3 och 4, tarvar ingen kommentar. Av intresse är här bl. a. att se, att man nu börjat använda kvinnliga kontorister även på banker och mäklarkontor, något som före kriget var tämligen ovanligt.

Inom jordbruket kunde man under krigets aderton första månader icke konstatera någon ökad användning av kvinnor, men även här har nu en icke obetydlig ökning gjort sig märkbar beträffande såväl fast anställda kvinnliga arbetare som fruktplockerskor, skördearbeterskor och andra tillfälliga arbeterskor.

Vid järnvägarna hava gjorts åtskilliga försök att på olika arbetsområden använda kvinnor. Före kriget sysselsatte järnvägsbolagen endast 11 000 kvinnor — kontorister, putsare etc. — nu uppgår deras antal till 33 000. Kvinnorna hava likaledes funnit utsträckt användning vid spårvägar samt vid de flesta övriga kommunala företag, såsom kraftstationer, gas- och elektricitetsverk samt såsom renhållningsarbetare.

Inom grupp 8 hänför sig ökningen huvudsakligen till skolorna och posten.

En särskild byrå, som meddelar råd och upplysningar angående lämpligaste sätt att ersätta manlig arbetskraft med kvinnlig, har öppnats av Board of Trade, som också i förening med Home Office utgivit ett antal broschyrer i ämnet.

— Levnadskostnader. —

Mjölktillgången å vissa orter i slutet av oktober 1916. På framställning av Stockholms stads livsmedelsnämnd har socialstyrelsen genom medverkan av magistraterna i vissa städer samt styrelsens ombud m. fl. införskaffat uppgifter rörande frågan, huruvida på resp. orter någon väsentligt större mjölkbrist förekommit än vad fallet plägat vara vid samma årstid under de föregående åren.

De orter, för vilka dylika uppgifter föreligga, äro följande: Södertälje, Norrtälje, Uppsala, Enköping, Nyköping, Eskilstuna, Strängnäs, Linköping, Norrköping, Motala, Jönköping, Växjö, Kalmar, Västervik, Visby, Karlskrona, Kristianstad, Malmö, Lund, Landskrona, Hälsingborg, Ystad, Halmstad, Göteborg, Lysekil, Vänersborg, Borås, Tidaholm, Karlstad, Örebro, Sala, Arboga, Falun, Gävle, Söderhamn, Sundsvall, Östersund, Umeå, Luleå, Malmberget och Kiruna.

I till livsmedelsnämnden den 5 november 1916 avlåten skrivelse anför socialstyrelsen, att det av förenämnda uppgifter torde framgå, att på 8 av ifrågavarande orter någon mjölkbrist hittills icke varit rådande, medan på 33 orter tillgången på mjölk skulle vara mindre än vid samma tid föregående år, till följd varav på 13 av sistnämnda orter uppstått en brist på denna vara, vilken kan betecknas såsom väsentligt större än den, som plägar förekomma vid motsvarande årstid.

I avseende på orsakerna till den sålunda å flertalet orter konstaterade knappheten på mjölk framhålles, att densamma är att tillskriva dels nedgång i mjölkproduktionen, föranledd — frånsett övergången från betes- till stallfodring, vilken alltid förorsakar minskad produktion — i främsta rummet av bristen på utländskt kraftfoder samt vidare av nedslaktning av den äldre, mera högmjölkande kreatursstammen, som blivit ersatt med yngre, mindre avkastande djur, och dels mjölkens användande för andra ändamål än salubjudande för direkt konsumtion, nämligen beredning av smör och ost jämte uppfödning av ungboskap och svin.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

September månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under september månad.

Översikt av verksamheten under *september* månad år 1916.

September	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 499	3 178	2 265	2 563	3 485	1 764	**5 062**	**6 663**	**4 029**
Stockholms län	1 369	1 849	1 014	198	621	114	**1 567**	**2 470**	**1 128**
Uppsala län	552	746	356	394	425	286	**946**	**1 171**	**642**
Södermanlands län	404	519	316	344	386	223	**748**	**905**	**539**
Östergötlands län	1 030	1 321	788	1 191	1 114	731	**2 221**	**2 435**	**1 519**
Norrköping	418	431	350	450	454	256	**868**	**885**	**606**
Jönköpings län	227	309	146	278	336	166	**505**	**645**	**312**
Kronobergs län	31	42	17	91	112	61	**122**	**154**	**78**
Norra Kalmar län	53	78	49	65	85	49	**118**	**163**	**98**
Södra Kalmar län	88	94	79	100	64	45	**188**	**158**	**124**
Gottlands län	36	86	24	62	60	33	**98**	**146**	**57**
Blekinge län	359	481	295	471	429	305	**830**	**910**	**600**
Kristianstads län	302	443	283	385	440	272	**687**	**883**	**555**
Malmöhus län: Malmö	750	981	545	1 113	1 090	744	**1 863**	**2 071**	**1 289**
Malmöhus län: Lund	163	160	94	155	141	78	**318**	**301**	**172**
Malmöhus län: Landskrona	172	154	118	46	68	26	**218**	**222**	**144**
Malmöhus län: Hälsingborg	320	303	213	322	364	204	**642**	**667**	**417**
Malmöhus län: Ystad	102	79	43	164	83	46	**266**	**162**	**89**
Malmöhus län: Trälleborg	114	198	98	39	48	29	**153**	**246**	**127**
Malmöhus län: Eslöv	136	141	102	74	80	56	**210**	**221**	**158**
Malmöhus län: Skurup	81	102	65	32	51	27	**113**	**153**	**92**
Hallands län	165	223	132	151	163	102	**316**	**386**	**234**
Göteb. o. Bohus län	138	183	106	148	170	74	**286**	**353**	**180**
Göteborg	2 020	2 110	1 885	1 071	1 619	900	**3 091**	**3 729**	**2 785**
Älvsborgs län	138	337	94	51	82	43	**189**	**419**	**137**
Skaraborgs län	143	273	111	146	225	93	**289**	**498**	**204**
Värmlands län	92	162	78	155	262	117	**247**	**424**	**195**
Örebro län	357	743	250	365	389	255	**722**	**1 132**	**505**
Västmanlands län	493	889	277	350	473	242	**843**	**1 362**	**519**
Kopparbergs län	230	307	185	232	279	162	**462**	**586**	**347**
Gävle stad och län	311	369	240	146	158	94	**457**	**527**	**334**
Västernorrlands län	141	207	117	156	157	81	**297**	**364**	**198**
Jämtlands län	136	249	120	166	220	139	**302**	**469**	**259**
Västerbottens län	139	145	98	256	239	137	**395**	**384**	**235**
Norrbottens län	118	333	96	158	184	123	**276**	**517**	**219**
Tillsammans sept. 1916	**13 827**	**18 225**	**11 049**	**12 088**	**14 556**	**8 077**	**25 915**	**32 781**	**19 126**
» aug. 1916	*16 592*	*18 324*	*11 484*	*9 284*	*11 033*	*5 745*	*25 876*	*29 357*	*17 229*
» sept. 1915	15 327	13 927	10 407	13 984	12 786	7 852	29 311	26 713	18 259
» » 1914	14 858	10 965	8 583	12 756	11 942	7 388	27 614	22 907	15 971
» » 1913	10 734	10 586	7 417	9 773	12 558	6 541	20 507	23 144	13 958

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 25 915 ansökningar om arbete, varav 13 827 av män och 12 088 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 32 781 lediga platser, nämligen 18 225 för män och 14 556 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 19 126, av vilka 11 049 besattes med män och 8 077 med kvinnor.

I jämförelse med september 1915 innebär detta en ökning av antalet tillsatta platser med 867 (4·7 %). Å manliga avdelningen utgjorde ökningen 642 samt å kvinnliga avdelningen 225. Det förbättrade totalresultatet torde dels bero på den ovanligt goda arbetstillgången under september månad detta år, dels ock på ökat förtroende för den offentliga arbetsförmedlingen. Antalet arbetssökande har, i jämförelse med september 1915, betydligt minskats å såväl manliga som kvinnliga avdelningen.

Vid jämförelse med augusti månad innevarande år framträder en ökning av antalet såväl ansökningar om arbete som lediga och tillsatta platser. Relationen mellan lediga och tillsatta platser är oförändrad.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Ett överskott av lediga platser utöver tillgången å arbetssökande har liksom under föregående månad förefunnits ej blott inom jordbruk och närstående yrkesgrupper, utan även inom industri, hantverk o. d.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	4 868	8 381	4 409	1 164	1 982	866	**6 032**	**10 363**	**5 275**	58	51
därav arbetssökande personer	4 667			1 154			**5 821**				
II. Gruvdrift och malmförädling	77	347	53	—	—	—	**77**	**347**	**53**	22	15
därav arbetssökande personer	75			—			**75**				
III. Industri och hantverk m. m.	3 221	3 586	2 080	682	632	344	**3 903**	**4 218**	**2 424**	93	57
därav arbetssökande personer	2 763			612			**3 375**				
IV. Handel och samfärdsel	1 627	2 181	1 307	1 528	1 492	779	**3 155**	**3 673**	**2 086**	86	57
därav arbetssökande personer	1 410			1 454			**2 864**				
V. Husligt arbete	4	3	—	8 393	10 383	6 054	**8 397**	**10 386**	**6 054**	81	58
därav arbetssökande personer	4			6 748			**6 752**				
VI. Allmän och litterär verksamhet	27	63	45	81	60	28	**108**	**123**	**73**	88	59
därav arbetssökande personer	25			81			**106**				
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	4 003	3 664	3 155	240	7	6	**4 243**	**3 671**	**3 161**	116	86
därav arbetssökande personer	2 467			196			**2 663**				
Summa för sept. 1916	**13 827**	**18 225**	**11 049**	**12 088**	**14 556**	**8 077**	**25 915**	**32 781**	**19 126**	79	58
därav arbetssökande personer	**11 411**			**10 245**			**21 656**				

Såsom av förestående framgår, är antalet arbetsansökningar i förhållande till antalet lediga platser sällsport lågt; i själva verket har alltsedan den offentliga arbetsförmedlingens tillkomst statistiken över dess verksamhet aldrig registrerat en lägre siffra. Beträffande dess innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under september månad 1916 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	Sept. 1915	Aug. 1916	Sept. 1916	Sept. 1915	Aug. 1916	Sept. 1916
Män	91	72	*58*	70	54	*53*
Kvinnor	74	56	*59*	53	37	*44*
Tillsammans	**87**	**70**	***58***	**66**	**52**	***51***
Övriga näringsgrenar						
Män	124	110	*91*	78	72	*67*
Kvinnor	115	88	*87*	63	54	*57*
Tillsammans	**119**	**99**	***89***	**69**	**63**	***62***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	110	91	*76*	75	63	*61*
Kvinnor	109	84	*83*	61	52	*55*
Tillsammans	**110**	**88**	***79***	**68**	**59**	***58***

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 79 ansökningar om arbete, gentemot 88 ansökningar under näst föregående månad och 110 under september 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 58 gentemot 59 under näst föregående månad och 68 under september 1915. Såsom av den å sid. 1110 anförda sammanställningen framgår, har antalet ansökningar om arbete i förhållande till antalet lediga platser inom jordbruket varit mindre än under såväl augusti månad 1916 som under de tre föregående åren men däremot större än under maj, juni och juli månader innevarande år.

Vad övriga näringsgrenar beträffar, uppvisar september mindre tillgång å arbetskraft än någon månad under innevarande år; vid jämförelse med de tre sistlidna åren, har en avsevärd minskning inträtt.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 266 platser, varav 1 756 manliga och 510 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 2 223, 1 703 och 520 samt under nästlidna månad resp. 2 450, 2 037 och 413. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	74	10	8	977	1 080	942	451	605	342
Därav kvinnor	13	—	—	63	249	46	123	133	108
II. Gruvdrift och malmförädling	1	—	—	—	—	—	7	30	12
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	13	18	12	18	12	12	2	4	2
Därav kvinnor	3	12	12						
B Metall- och maskinindustri	279	174	70	40	33	22	12	20	7
Därav kvinnor	29	14	—						
C Trävaruindustri	25	37	18	10	20	20	3	10	1
Därav kvinnor	2	3	1						
D Byggnadsverksamhet	497	576	370	119	52	25	24	91	59
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	6	12	3	4	—	—	1	—	—
Därav kvinnor	2	3	2						
F Textilindustri	20	5	3	—	12	—	—	—	—
Därav kvinnor	16	5	3	—	12	—			
G Beklädnadsindustri	112	78	33	—	2	1	4	—	—
Därav kvinnor	103	74	30	—	2	1			
H Närings- o. njutningsämnesindustri	88	92	52	20	9	6	3	11	1
Därav kvinnor	50	72	43	2	1	1	—	2	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	17	20	8	—	12	—	—	—	—
Därav kvinnor	10	14	3	—	10	—			
J Trämasse- o. pappersindustri	10	30	9	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	10	26	9						
K Grafisk industri	18	4	3	2	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	3	2	1						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	55	69	45	4	1	—	6	15	3
Därav kvinnor	7	1	—						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	96	26	12	1	—	—	1	1	1
Därav kvinnor	54	4	3						
B Butiks- och magasinspersonal	233	343	159	7	3	2	4	10	3
Därav kvinnor	98	68	24				—	1	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	263	334	156	28	26	12	18	21	14
Därav kvinnor	241	302	142	21	22	9	18	20	14
D Landtransport	239	527	254	9	2	2	16	32	10
Därav kvinnor	15	52	8				6	6	4
E Vattentransport	91	83	68	19	13	9	1	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	9	45	25	2	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	44	25						
V. Husligt arbete	1 850	2 757	1 444	108	321	56	247	263	160
Därav kvinnor	1 848	2 756	1 444	108	321	56	247	263	160
VI. Allmän och litterär verksamhet	63	65	39	4	4	1	—	1	—
Därav kvinnor	48	30	12	4	4	1			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	1 003	1 358	1 238	195	18	18	146	57	27
Därav kvinnor	7	3	2						
Summa för september månad år 1916	5 062	6 663	4 029	1 567	2 470	1 128	946	1 171	642
Därav kvinnor	2 563	3 485	1 764	198	621	114	394	425	286
» » » månad år 1915	5 843	5 429	3 626	1 271	1 169	873	1 003	1 159	763
Därav kvinnor	3 193	3 032	1 687	117	161	59	382	441	290

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
317	512	292	173	233	184	1 065	1 318	824	132	251	87	26	51	17	70	128	69	I.
76	127	61	24	56	21	271	274	200	25	60	9	7	34	7	10	37	11	
—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	4	10	10	4	1	1	14	38	15	—	—	—	4	—	—	*A*
24	17	11	27	14	8	13	10	5	13	9	4	2	2	2	6	3	1	*B*
3	10	2	18	4	3	7	5	1	7	7	3	—	—	—	2	—	—	*C*
11	23	13	23	46	26	17	92	40	2	6	2	2	—	—	14	30	28	*D*
—	1	1	—	2	—	—	—	—	2	3	1	—	—	—	2	4	3	*E*
—	1	1																
—	—	—	77	24	14	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			32	14	8	4	—	—										
1	—	—	8	7	5	15	6	2	1	2	2	1	5	2	1	—	—	*G*
1	—	—	5	7	5	15	6	2	1	2	2	1	2	2	1	—	—	
1	1	—	24	11	3	31	22	11	7	3	3	1	1	1	—	1	—	*H*
—	1	—	15	6	2	25	13	8	2	2	2	1	1	1				
—	1	—	5	1	—	—	2	—	3	1	1	—	—	—	24	26	26	*I*
			—	1	—	—	2	—							10	10	10	
—	1	1	9	7	4	—	—	—	2	10	7	—	—	—	1	1	1	*J*
									2	—	—							
1	—	—	5	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
			2	7	7													
22	8	6	5	5	3	10	5	2	9	1	1	—	—	—	—	3	3	*L*
6	4	3																
																		IV.
—	—	—	4	—	—	2	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
			2	—	—	1	1	1										
7	1	1	26	21	17	9	6	5	10	1	1	1	—	—	13	3	2	*B*
3	—	—	14	7	7	8	1	1	3	—	—				7	1	1	
6	19	9	30	29	18	49	66	46	16	16	10	8	2	1	11	17	11	*C*
6	15	5	28	26	16	47	64	44	14	15	10	6	—	—	11	17	11	
12	10	7	26	53	34	78	50	28	13	14	9	1	2	2	4	2	1	*D*
4	2	2	4	11	7	41	10	7	1	2	1	1	2	2				
1	—	—	30	6	6	7	10	8	1	—	—	—	—	—	3	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
248	235	150	119	315	179	746	742	467	228	253	140	75	78	49	126	84	61	V.
248	235	150	119	315	179	746	741	467	228	253	140	75	78	49	126	84	61	
—	1	1	—	3	2	6	15	11	2	2	2	—	—	—	1	—	—	VI.
—	1	1	—	1	1	5	1	—	2	2	2							
94	65	45	253	87	83	157	81	66	42	28	24	5	18	4	24	19	16	VII.
			205	3	3	28	1	1										
748	905	589	868	885	606	2 221	2 495	1 519	505	645	312	122	154	78	306	321	222	
344	386	223	450	454	256	1 191	1 114	781	278	386	166	91	112	61	165	149	94	
1 049	1 005	640	1 037	872	628	2 591	2 185	1 476	575	474	303	145	133	92	424	311	216	
429	441	238	410	424	243	1 212	1 027	626	329	232	166	112	105	76	286	177	109	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**23**	**69**	**12**	**210**	**350**	**212**	**300**	**503**	**294**	**158**	**402**	**197**
Därav kvinnor	3	14	1	77	116	66	82	159	63	29	55	32
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**3**	**13**	**3**	**72**	**12**	**1**	**17**	**8**	**6**	**8**	**27**	**2**
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	**1**	**3**	**1**	**11**	**23**	**13**	**1**	**1**	—	**52**	**57**	**18**
Därav kvinnor										10	8	6
C Trävaruindustri	—	—	—	**3**	**6**	**1**	**2**	**1**	**1**	**15**	**14**	**4**
Därav kvinnor										10	1	1
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	**7**	**80**	**56**	**16**	**27**	**13**	**71**	**103**	**56**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**8**	**7**	**6**
Därav kvinnor										5	1	1
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**7**	**1**	—
Därav kvinnor										6	1	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	**6**	**2**	**3**	**3**	**3**	**57**	**65**	**30**
Därav kvinnor				—	6	2	3	3	3	51	46	28
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	**5**	**11**	**3**	**8**	**12**	**5**	**39**	**19**	**11**
Därav kvinnor				1	2	—	6	8	4	30	16	10
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**6**	**6**	**6**
Därav kvinnor										1	6	6
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**2**	**1**	**1**
Därav kvinnor										2	1	1
K Grafisk industri	—	—	—	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**16**	**13**	**13**	**1**	—	—	**89**	**79**	**67**
Därav kvinnor				2	2	2				19	49	49
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**58**	**12**	**10**
Därav kvinnor										35	5	5
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	**11**	**1**	**1**	**1**	**4**	**1**	**108**	**42**	**32**
Därav kvinnor				11	1	1	—	1	—	79	23	17
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**5**	**6**	**3**	**36**	**33**	**23**	**27**	**33**	**24**	**83**	**75**	**45**
Därav kvinnor	5	5	3	34	30	21	26	31	24	75	71	43
D Landtransport	**8**	**3**	**2**	**23**	**23**	**14**	**7**	**12**	**4**	**113**	**191**	**72**
Därav kvinnor				1	—	—				45	78	28
E Vattentransport	**1**	**1**	**1**	**12**	**4**	**3**	**2**	—	—	**36**	**14**	**14**
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**5**	—	—
V. Husligt arbete	**54**	**41**	**29**	**345**	**272**	**213**	**268**	**238**	**178**	**712**	**729**	**517**
Därav kvinnor	54	41	29	345	272	213	268	238	178	712	729	517
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	**3**	**3**	—	—	—	**4**	—	—
Därav kvinnor										4	—	—
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**3**	**10**	**6**	**78**	**73**	**42**	**34**	**41**	**26**	**282**	**207**	**201**
Summa för september månad år 1916	**98**	**146**	**57**	**830**	**910**	**600**	**687**	**883**	**555**	**1 863**	**2 071**	**1 289**
Därav kvinnor	62	60	33	471	429	305	385	440	272	1 113	1 090	744
» » » månad år 1915	123	115	52	974	641	445	832	719	543	2 490	1 639	1 320
Därav kvinnor	72	65	28	438	291	204	455	335	260	1 425	913	732

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
113	255	155	461	815	451	115	172	91	100	172	121	79	147	61	32	88	23	I.
11	43	16	63	135	46	24	22	9	5	20	8	24	39	11				
15	5	5	3	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
9	1	1	11	3	3	17	—	—	56	16	15	20	—	—	5	37	3	*A*
									1	—	—							
21	8	4	33	30	15	8	29	23	182	93	66	—	2	—	3	15	2	*B*
			1	—	—				1	—	—							
2	1	—	3	—	—	3	1	—	53	54	49	—	—	—	1	3	—	*C*
47	22	22	26	38	26	6	12	8	109	268	250	5	21	19	46	67	27	*D*
15	3	1	1	6	1	—	—	—	—	13	9	—	—	—	—	—	—	*E*
11	2	—	—	3	—													
9	—	—	5	1	1	6	3	1	28	12	3	—	—	—	—	—	—	*F*
7	—	—	2	1	1	5	—	—	18	5	1							
10	5	3	10	3	3	1	2	2	24	21	6	2	7	3	15	21	13	*G*
7	5	3	8	3	3	1	—	—	15	15	2				14	21	13	
13	11	4	19	9	5	1	5	2	47	58	30	4	5	2	5	10	6	*H*
8	9	4	5	1	1	—	2	2	26	29	8	—	1	—				
3	5	5	—	—	—	—	—	—	7	15	14	6	—	—	—	—	—	*I*
									3	3	2	3	—	—				
—	—	—	—	—	—	1	—	—	11	22	20	—	—	—	—	—	—	*J*
									3	6	5							
—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	6	4	—	—	—	—	—	—	*K*
15	3	3	8	6	6	1	—	—	15	17	11	1	3	3	7	39	4	*L*
																		IV.
2	—	—	—	—	—	—	—	—	16	20	16	—	—	—	—	—	—	*A*
									2	2	1							
12	4	2	8	9	7	4	3	1	113	153	130	4	3	2	2	—	—	*B*
8	3	1	3	1	1	3	1	1	41	18	10	2	—	—				
50	48	31	23	10	7	10	13	9	78	109	29	13	11	8	—	1	—	*C*
46	46	30	18	10	7	10	12	9	67	101	22	13	10	8				
37	29	10	75	23	20	17	9	7	108	193	105	23	17	11	1	3	1	*D*
22	14	3	23	3	2	2	2	2	10	15	7	8	5	4				
18	15	15	8	1	1	4	—	—	116	172	170	1	1	1	8	8	8	*E*
2	—	—	1	1	1													
1	—	—	—	—	—	—	3	1	2	15	15	—	—	—	—	—		*F*
198	242	147	388	312	199	106	122	79	875	1 404	889	96	115	51	37	61	30	V.
198	242	147	386	312	199	106	122	79	875	1 403	889	96	115	51	37	61	30	
3	—	—	1	1	1	—	3	1	12	4	1	2	—	—	—	—	—	VI.
2	—	—	—	1	1	—	2	—	4	2	—	2	—	—				
49	10	9	194	38	36	16	9	9	1 132	892	882	30	21	19	27	66	20	VII.
642	667	417	1 278	1305	782	316	386	234	3 091	3 729	2 785	286	358	180	189	419	187	
322	364	204	510	471	262	151	163	102	1 071	1 619	900	148	170	74	51	82	43	
851	602	420	1 559	1186	896	339	315	219	3 087	3 444	2 696	368	374	200	187	223	93	
437	308	197	672	494	349	157	144	105	1 137	1 497	941	202	235	107	20	51	15	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**149**	**288**	**115**	**54**	**107**	**47**	**289**	**419**	**177**	**370**	**790**	**241**
Därav kvinnor	17	61	11	18	35	15	63	84	36	89	152	62
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	**3**	**20**	**3**	**3**	**172**	**4**	**5**	**46**	**4**
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	**1**	**34**	**1**	—	**1**	—	**2**	—	—	**2**	**4**	**4**
B Metall- och maskinindustri	**2**	**2**	**2**	—	—	—	**24**	**78**	**5**	**32**	**18**	**6**
C Trävaruindustri	—	—	—	**1**	**2**	—	**2**	**2**	—	**3**	**8**	**2**
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	**2**	—	—	**7**	**30**	**6**	**33**	**40**	**22**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	**1**	—	—	**2**	**1**	**1**	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	**2**	—	—	—	—	—	—	**1**	—
G Beklädnadsindustri	—	—	—	—	—	—	**9**	**2**	**2**	—	**2**	**1**
Därav kvinnor							2	2	2	—	2	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	**13**	**15**	**7**	**1**	**1**	—	**9**	**7**	**4**	**7**	**9**	**5**
Därav kvinnor	9	13	6	—	1	—	7	3	3	2	3	1
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	**1**	**1**	**1**	—	**2**	**1**
Därav kvinnor										—	2	1
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	**1**	**3**	**3**	**1**	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	**1**	—	—	**14**	**7**	**7**	**8**	**8**	**4**
Därav kvinnor							3	2	2			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**1**	**1**	**1**	—	—	—	**7**	**1**	—	—	—	—
Därav kvinnor	1	1	1				3	—	—			
B Butiks- o. magasinspersonal	**6**	**2**	**2**	—	—	—	—	—	—	**7**	**4**	**3**
Därav kvinnor	5	2	2							3	3	3
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**4**	**11**	**1**	**7**	**24**	**6**	**12**	**21**	**11**	**24**	**28**	**19**
Därav kvinnor	4	11	1	7	23	6	11	19	9	24	27	19
D Landtransport	**1**	**1**	**1**	—	**11**	**2**	**17**	**21**	**16**	**23**	**25**	**9**
Därav kvinnor							4	10	8	1	1	1
E Vattentransport	—	—	—	—	—	—	**1**	—	—	**3**	—	—
F Handel- och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	**110**	**137**	**72**	**130**	**203**	**96**	**270**	**267**	**193**	**228**	**280**	**152**
Därav kvinnor	110	137	72	130	203	96	270	267	193	228	280	152
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	—	—	—	**2**	**2**	**2**	**3**	**3**	**2**
Därav kvinnor							2	2	2	3	3	2
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**2**	**7**	**2**	**44**	**52**	**38**	**50**	**101**	**76**	**95**	**94**	**44**
Summa för september månad år 1916	**289**	**498**	**204**	**247**	**424**	**195**	**722**	**1 132**	**505**	**848**	**1 362**	**519**
Därav kvinnor	146	225	93	155	262	117	365	389	255	350	473	242
» » » månad år 1915	290	396	159	284	380	221	787	822	545	866	974	519
Därav kvinnor	126	220	71	174	210	129	416	372	262	378	444	250

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
69	108	67	40	112	65	18	52	20	71	219	91	54	61	33	42	196	37	I.
8	13	7	5	5	2	6	8	4	8	28	7	18	18	10	2	5	2	
24	46	21	4	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	4	2	II.
																		III.
6	2	2	5	9	2	—	1	—	—	—	—	2	2	2	3	5	3	*A*
5	9	4	20	14	11	2	2	1	—	1	—	1	4	1	3	3	2	*B*
9	14	11	21	12	5	8	20	9	3	2	2	9	9	9	4	6	3	*C*
21	60	31	58	66	46	47	45	41	5	10	9	3	12	2	11	18	10	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	1	—	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	—	—	3	7	5	1	—	—	—	—	—	1	2	1	1	—	—	*G*
			1	4	4										1	—	—	
9	10	9	9	3	3	2	4	1	2	2	2	2	2	—	2	1	1	*H*
5	6	5	1	—	—	—	2	—	2	1	1	2	2	—	2	1	1	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	13	—	—	1	1	1	3	10	6	11	5	4	—	—	—	*J*
—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
3	3	3	18	12	6	1	2	1	1	—	—	2	—	—	—	—	—	*L*
																		IV.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	2	2	2	—	—	—	*A*
												1	1	1				
2	1	—	2	4	2	4	2	1	6	3	2	7	5	3	3	—	—	*B*
1	—	—	1	2	1	2	1	—	2	—	—	5	4	3	2	—	—	
29	38	22	22	20	18	21	22	14	66	70	39	44	35	25	30	35	23	*C*
29	38	22	18	12	10	19	19	12	57	61	34	41	34	24	30	35	23	
5	12	6	22	40	18	7	24	4	6	10	3	21	20	11	9	17	9	*D*
1	1	1	5	1	—				—	2	1							
—	—	—	19	3	—	6	4	3	—	—	—	—	—	—	10	32	9	*E*
						1	2	2										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
187	218	125	115	134	77	127	121	61	96	128	96	187	176	97	121	143	97	V.
187	218	125	115	134	77	127	121	61	96	128	96	187	176	97	121	143	97	
1	3	2	—	1	1	1	4	2	1	4	—	2	4	2	—	—	—	VI.
1	3	2				1	4	2	1	—	—	2	4	2				
92	62	44	85	88	73	50	60	39	39	9	9	43	43	42	29	57	23	VII.
462	586	347	457	527	334	297	364	198	302	469	259	395	384	235	276	517	219	
282	279	162	146	158	94	156	157	81	166	220	139	256	239	137	158	184	128	
466	480	317	473	375	277	448	240	127	331	363	194	565	375	211	253	313	188	
262	285	176	242	185	104	319	107	59	218	198	107	274	276	154	145	166	108	

Livsmedelspriser under tredje kvartalet 1916.

I efterföljande tabeller (sid. 1220—1239) meddelas en översikt för tredje kvartalet 1916 av livsmedelspriser å de orter (till antalet 44), varifrån dylika uppgifter regelbundet insändas till socialstyrelsen, vidare av kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Malmö, Hälsingborg och Göteborg samt slutligen av tillförseln till de offentliga slakthusen och konsumtionen av kött- och fläskvaror å vissa orter med offentligt slakthus. För livsmedelspriserna under juli och augusti hava förut i »Soc. Medd.» (årg. 1916, sid. 970 ff. och sid. 1090 ff.) preliminära redogörelser lämnats.

Betraktar man först sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 1220—1221), visar det sig, att medelpriserna för orterna tillsammantagna även under årets tredje kvartal undergått betydande förändringar beträffande det stora flertalet varuslag. I genomsnitt *oförändrade* under kvartalet hava endast förblivit priserna å mjölk, gula ärter, vetemjöl och rågsikt, havregryn, hårt rågbröd, surlimpa, färsk strömming, socker och svagdricka. En om ock mindre betydande *prisnedgång* har noterats för helfet och halvfet ost. Samtliga övriga varuslag förete *högre priser* vid kvartalets slut än vid dess början. Särskilt torde böra nämnas smör, margarin, ägg, potatis, sammalet rågmjöl, samtliga slag av vetebröd, kött och fläsk, de flesta slag av fisk, kaffe samt lyse och bränsle. En närmare redogörelse för prisnivåns utveckling för de olika varuslagen under kvartalets olika månader lämnas i ett sammanhang längre fram. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å nästföljande sida, där septemberpriserna 1916 återgivas jämförda med augustipriserna 1916 och septemberpriserna 1915 och 1913 samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under september 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad åren 1915 och 1913.

För att underlätta jämförelsen mellan de olika kvartalen lämnas å sid. 1214, en översikt rörande de procentiska förändringarna hos de olika varugrupperna, varvid såsom utgångspunkt för jämförelsen valts juli månad 1914, alltså tiden närmast före krigsutbrottet. De beräknade medelpriserna för denna månad hava vart för sig satts = 100, och medelpriserna för följande kvartal eller månader hava reducerats i förhållande därtill. De olika varorna hava därefter sammanförts till sex grupper, varpå de på nyss angivet sätt erhållna indextalen inom varje grupp hopsummerats och summorna dividerats med antalet i gruppen ingående varuslag. För varje grupp blir sålunda indextalet för juli 1914 = 100. Av de redovisade varuslagen hava uteslutits konserverade ägg, färsk potatis, renkött, rundskuren kabeljo och bränn-

Medelpris å 44 orter.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Varuslag	Kvantitet	Sept. 1916	Aug. 1916	Sept. 1915	Sept. 1913	Höjning (+) eller sänkning (—) från sept. 1913 till sept. 1916	Höjning (+) eller sänkning (—) från sept. 1915 till sept. 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	19	19	16	14	+ 35·7	+ 18·8
handskummad	»	10	10	9	8	+ 25·0	+ 11·1
separerad	»	8	8	7	6	+ 33·3	+ 14·3
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	328	292	308	237	+ 38·4	+ 6·5
mat- (lands-)	»	317	289	269	216	+ 46·8	+ 17·8
Margarin, växt-	»	235	223	167	138	+ 70·3	+ 40·7
Ägg, färska	tjog	243	216	180	154	+ 57·8	+ 35·0
Potatis: gammal	5 l.	37	29	29	27	+ 37·0	+ 27·6
	hl.	505	434	—	—	—	—
Ärter, gula	kg.	54	54	56	31	+ 74·2	— 3·6
Bruna bönor	»	115	109	70	47	+ 144·7	+ 64·3
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	39	31	+ 22·6	— 2·6
råg-, svenskt, bästa sort	»	29	29	31	22	+ 31·8	— 6·5
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	35	35	40	27	+ 29·6	— 12·5
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	50	49	36	+ 38·9	+ 2·0
ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	53	53	46	41	+ 29·3	+ 15·2
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	52	52	53	41	+ 26·8	— 1·9
mjukt: limpa, söt	»	49	49	49	38	+ 28·9	0
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	37	37	39	30	+ 23·3	— 5·1
Vetebröd:							
skorpor, runda, ordinära	»	91	90	89	75	+ 21·3	+ 2·2
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	54	53	54	43	+ 25·6	0
» » mjölk	»	67	66	69	60	+ 11·7	— 2·9
Nötkött, färskt: stek	»	229	226	155	125	+ 83·2	+ 47·7
soppkött	»	208	199	134	104	+ 95·2	+ 51·5
Kalvkött, stek: gödkalv	»	233	226	165	133	+ 75·2	+ 41·2
spädkalv	»	137	133	95	74	+ 85·1	+ 44·2
Fårkött: färskt, stek	»	238	243	168	134	+ 77·6	+ 41·7
salt, svenskt	»	221	211	146	119	+ 85·7	+ 51·4
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	241	231	226	138	+ 74·6	+ 6·6
salt, svenskt	»	253	241	232	144	+ 75·7	+ 9·1
Sill, salt: prima	»	114	109	68	45	+ 153·3	+ 67·6
Kaffe (obränt), prima Santos	»	233	204	161	161	+ 44·7	+ 44·7
Socker, bit-	»	68	68	66	67	+ 1·5	+ 3·0
Fotogen, Water White	l.	28	28	23	21	+ 33·3	+ 21·7
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	4150	4080	3020	2570	+ 61·5	+ 37·4
barr-, » »	»	3330	3280	2390	2060	+ 61·7	+ 39·3
Bränntorv	100 kg.	434	398	307	197	+ 120·0	+ 41·4
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	736	727	614	401	+ 83·5	+ 19·9
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	605	593	442	232	+ 160·8	+ 36·9
Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	313	309	239	162	+ 93·2	+ 31·0
engelsk kamin- (okrossad) hemkörd	»	368	357	279	187	+ 96·8	+ 31·9

Varugrupper	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	101	110	112	114	124	141	143	146	152
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	100	109	118	124	135	133	124	124	125	126
Kött (8 varuslag)	100	98	95	106	122	137	140	144	157	182
Fisk (9 varuslag)	100	102	102	103	102	118	142	150	152	176
Övriga födoämnen (6 varuslag)	100	103	112	128	135	129	130	137	138	150
Bränsle och lyse (7 varuslag)	100	107	108	112	119	135	151	159	167	187

Varugrupper	Juli 1914	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916
Mejeriprodukter, ägg och margarin (10 varuslag)	100	144	143	143	145	147	145	148	150	158
Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	100	124	124	125	125	125	125	126	126	127
Kött (8 varuslag)	100	142	143	146	150	157	164	174	184	189
Fisk (9 varuslag)	100	151	147	149	147	148	161	169	176	184
Övriga födoämnen (6 varuslag)	100	138	139	139	140	141	141	146	147	156
Bränsle och lyse (7 varuslag)	100	160	160	163	166	169	175	182	187	191

torv, vilka förekomma i marknaden antingen endast under en del av året eller å ett mindre antal orter, samt salt och potatis i hl., som icke funnits intagna i varulistan under hela den tid, som jämförelsen omfattar.

Som synes av denna tabell, företer sist tilländalupna kvartal i förhållande till de föregående ökade priser för samtliga grupper. Särskilt påfallande hög är ökningen för gruppen lyse och bränsle, där den belöper sig till ej mindre än 87 %. För gruppen kött och fisk är ökningen likaledes synnerligen stor. Om jämförelsen utsträckes till de olika månaderna, framgår det, att för september priserna för lyse och bränsle ökats med ej mindre än 91 % och att köttpriserna gått upp med 89 %. Minsta ökningen (27 %) företer andra gruppen, omfattande bröd, mjöl och gryn.

Det ligger givetvis nära till hands att på grundval av dessa sex varugruppers prisökning uträkna ett medeltal för att härigenom finna ett uttryck för den allmänna prisstegring, som drabbat de viktigaste slagen av livsmedel, lyse och bränsle under kristiden. Ett enkelt aritmetiskt medeltal kan dock, särskilt under nuvarande abnorma förhållanden, icke göra anspråk på att lämna en korrekt bild av livsmedelsfördyringen, sådan den gestaltar sig för det enskilda hushållet, enär vid ifrågavarande beräkning ingen hän-

syn är tagen till storleken av de kvantiteter, varmed de olika varuslagen ingå i en normal årsbudget. Däremot hava dessa medeltal den förtjänsten, att de äro rätt väl *jämförbara med åtskilliga andra länders prisindices*, varför de jämväl ansetts böra här bibehållas. Inom socialstyrelsen har emellertid, med ledning av de under de senare åren gjorda levnadskostnadsundersökningarna, även verkställts en uträkning över livsmedelskostnadernas stegring för ett normalhushåll, med hänsyn tagen till de olika varuslagens kvantitativa vikt i hushållets budget. Denna undersökning, som omfattar styrelsens samtliga ombudsorter, finnes publicerad i detta häfte å sid. 1176. Den härvid för orterna tillsammantagna erhållna serien av »vägda» medeltal återgives här nedan tillika med serien för ovannämnda aritmetiska (»ovägda») medeltal:

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	Sept. 1916
Aritmetiska (»ovägda») medeltal	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	168
»Vägda» medeltal . . .	100	103	107	113	121	124	127	130	134	142	146

Man märker, hurusom dessa serier nästan täcka varandra ända till tredje kvartalet 1915, men sedan på ett allt mer påfallande sätt skilja sig åt, uppenbarligen under inflytande av den abnorma prisrörelsen i fråga om vissa för hushållsbudgeten mera bestämmande varuslag. Medelökningen för de sex varugrupperna, som intill tredje kvartalet 1915 utgjorde alldeles samma procenttal, nämligen 21 %, vare sig hänsyn tages till den vägda eller ovägda indexserien, belöpte sig däremot för tredje kvartalet 1916 till 62 % enligt den ovägda men till endast 42 % enligt den vägda indexserien, utvisande alltså en skillnad av 20 enheter mellan de båda indexserierna.

Övergår man härefter till en mera detaljerad granskning av prisväxlingarna å de särskilda varuslagen under 1916 års tredje kvartal, finner man, att den förut påpekade tendensen till utjämning de olika landsdelarna emellan fortfarande gör sig gällande.

Vad först *mjölken* beträffar, så har medelpriset för samtliga rapportorter (19 öre per liter för oskummad, 10 öre för handskummad och 8 öre för separerad mjölk) bibehållits oförändrat under kvartalet; dock hava för några orter, nämligen Eskilstuna, Landskrona, Vänersborg, Domnarvet och Malmberget—Gällivare, noterats 1 à 2 öre högre priser för oskummad mjölk vid kvartalets slut än vid dess början. I Göteborg däremot kostade en liter oskummad mjölk under september 20 öre mot 21 under juli och augusti. Liksom under föregående kvartal råda fortfarande de högsta mjölkpriserna i Stockholm och norra Sverige, medan södra och speciellt sydöstra delarna av riket hava att uppvisa de lägsta priserna. Hur kraftig uppgången i dess helhet varit, får man ett intryck av, om man besinnar, att genomsnittspriset å oskummad mjölk hållit sig oförändrat vid 14 öre per liter från år 1912 till och med april 1915 samt å separerad mjölk med 6 öre från år 1912 till och med mars 1915.

Under första halvåret 1916 bibehöllo sig *smör*priserna till följd av den överenskommelse, som i december 1915 träffades mellan statens livsmedelskommission och smörexportörerna i Stockholm, Göteborg och Malmö, i stort sett oförändrade. Priset å mejerismör, som genom denna överenskommelse fixerats till 3 kr. per kg. i minuthandeln, sänktes på grund av hemställan av statens livsmedelskommission med 25 öre per kg. från den 8 augusti. Redan i slutet av sistnämnda månad visade det sig emellertid på grund av flera orsaker nödvändigt att åter höja priset, varför Kungl. Maj:t den 4 september godkände kommissionens förslag till överenskommelse med exportmejerierna, varigenom minutpriset sattes till 3·25 kr. per kg. Under intrycket av dessa överenskommelser nedgick först medelpriset för samtliga rapportorter från 3·04 kr. per kg. i juli till 2·92 kr. i augusti för att sedan under september åter stiga till 3·28 kr. per kg. Om alltså priskurvan för mejerismör i det stora hela anpassat sig efter den gjorda överenskommelsen, har dock för de särskilda rapportorterna en sådan överensstämmelse icke alltid kunnat iakttagas. Särskilt gäller detta för Norrland, varest i regel prisförändringar komma till synes väsentligt senare än i södra Sverige. Där har i stort sett under hela augusti och september skett en ständigt fortgående prisstegring. Vad landssmöret beträffar, har detta under kvartalet oavbrutet stigit i pris, vilket haft till följd, att under fjärde veckan av augusti denna smörkvalitet, i genomsnitt för orterna tillsammantagna, med ett öre översteg mejerismöret i pris. Å en del orter med mindre god tillförsel av det, på sätt ovan nämnts, prisreglerade mejerismöret har landssmöret betingat högst väsentligt högre priser än förstnämnda kvalitet. Sålunda noterades för Gävle under fjärde veckan av augusti priser å landssmör, som med 23 öre överstego noteringarna å mejerismör.

Ost har, vad beträffar helfet och halvfet vara, visat en svag tendens till prissänkning, medan skummjölksost stigit i pris.

Färska ägg hava under kvartalet kännetecknats av en jämn prisstegring. Medelpriset utgjorde för de olika månaderna 2·00, 2·16 och 2·43 kr. per tjog, medan motsvarande priser under 1915 voro resp. 1·72, 1·81 och 1·80 kr.

Priset å *växtmargarin* har under kvartalet stigit med 29 öre per kg. Till följd av svårigheter för margarinfabrikerna att erhålla nödiga råvaror har fullständig brist på margarin uppstått å ett flertal orter, och i de fall, då endast gräddmargarin förts i marknaden, har denna kvalitet redovisats i stället för växtmargarin, vilket numera i prishänseende icke torde vara av någon betydelse.

Genomsnittspriset å *potatis* av den nya skörden utgjorde under augusti 29 öre per 5 liter, men har under september stigit till 37 öre. Medelpriset under oktober synes vara ytterligare ett öre högre. Med hänsyn till årets relativt goda potatisskörd torde detta pris få anses synnerligen högt. Till jämförelse må här anföras medelpriserna under september de närmast föregående åren: 27 öre 1910, 34 öre 1911, 31 öre 1912, 27 öre 1913, 36 öre 1914 och 29 öre 1915, allt per 5 liter. Med undantag av vissa år, exempelvis vinterhalvåret 1914—15, då genom hänsynslös spekulation pri-

serna successivt drevos i höjden ända upp till 44 öre under april och maj 1915, förete potatispriserna i regel endast smärre variationer under vinterns lopp, vadan det under september—oktober rådande prisläget i stort sett kan anses vara karakteriserande för hela det ingående konsumtionsåret, därest 1915 års företeelser icke upprepas.

Medelprisen å de olika slagen av *mjöl* hava endast undergått mindre förskjutningar. Genom ny överenskommelse mellan statens livsmedelskommission och kvarnföreningen har den för tiden 1 maj—31 aug. 1916 träffade överenskommelsen angående kvarnarnas utförsäljningspris utsträckts att gälla till den 15 januari 1917, med bibehållande av samma priser som förut å vetemjöl och finsikt men med sänkning av en krona per 100 kg. för sammalet rågmjöl. Till följd av ändrade bestämmelser rörande emballaget å sistnämnda mjölkvalitet har dock utförsäljningspriset varit oförändrat. Medelpriset i minuthandeln har ävenledes under kvartalet bibehållits oförändrat för nästan alla rapportorter å samtliga slag av mjöl.

Med avseende å gryn har priset å havregryn ej varit underkastat några nämnvärda prisförändringar. Medelpriset å risgryn har däremot ökat med två öre per kg.

Medelpriset å de olika slagen av färskt *kött* har under kvartalet varit underkastat en utomordentligt kraftig prisförhöjning. Dock har denna ökning varit betydligt mindre markerad under sista delen av kvartalet, då till och med en prissänkning kunnat iakttagas å en del orter, speciellt i Norrland. För priset å köttvaror i slakthusen redogöres särskilt i det följande.

Priset å såväl salt som färskt *fläsk* har att uppvisa en rätt väsentlig prisstegring i de olika delarna av riket. Denna stegring framträder särskilt stark för de orter, varest tillförseln av regulatorsfläsk minskat eller upphört. Medelpriset för färskt fläsk har ökats från 2·25 till 2·41 kr. per kg. och för salt vara från 2·35 till 2·53 kr. Prisuppgifter för september rörande det för ortsförbrukning till producenterna betalade priset å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter), återfinnas i tabellen sid. 1238. Medelpriset utgör 2·01 kr. per kg. mot 1·90 under augusti.

Av de noterade *fisk*sorterna hava samtliga med undantag av färsk strömming ökat i pris. Salt sill, som under juli i medeltal betingade ett pris av 1·01 kr. per kg., har i september nått upp till 1·14 kr.

Gula ärter hava i stort sett bibehållit sig oförändrade i prishänseende, varemot priset å *bruna bönor* visar en fortgående stegring, beroende på den ringa tillförseln.

Medelpriset å *kaffe* utgjorde under juli 1·91, under augusti 2·04 och under september 2·33 kr. per kg. — *Socker*priset har till följd av det å detta varuslag satta maximipriset förblivit oförändrat.

Vad slutligen angår *lyse* och *bränsle*, så har fotogenpriset under kvartalet ökat med 1 öre. Likaledes hava samtliga slag av ved och kol stigit under kvartalets olika månader. De i varulistan upptagna kol- och kokskvaliteterna hava å ett flertal orter försvunnit ur marknaden, varför pris-

uppgifter från dessa orter inhämtats å andra i handeln förekommande liknande sorter.

Vad beträffar *kreaturspriserna* under tredje kvartalet, innehåller sammandragstabellen å sid. 1232—1233 uppgifter å medelpriset för olika slag av kreatur för Stockholm, Malmö och Göteborg, under det att i tabellen å sid. 1234—1237 sammanställts månadspriser under tredje kvartalet samt under september jämväl veckomedelpriser för dessa tre städer ävensom för Eskilstuna, Norrköping och Hälsingborg, från vilka orter noteringar numera avlämnas.

En granskning av prisrörelsen under kvartalets olika månader giver vid handen, att den under förra hälften av år 1916 iakttagna oavbrutna prisstegringen visserligen fortfarit under såväl juli som augusti men sedan under september avstannat för flera köttslag eller till och med gått tillbaka, vilket särskilt gäller de lägre kvaliteterna. Sålunda belöpte sig för de tre största städerna tillsammantagna priset å den högsta kvalitet, som användes till inhemsk förbrukning, beträffande kor till 81 öre per kg. levande vikt i januari, 110 i juli, 117 i augusti och 117 i september samt beträffande kvigor till resp. 87, 129, 136 och 136 öre. I fråga om de lägre kvaliteterna hava noteringarna från augusti till september gått ned för kor, klass 3, med 4 öre, för kvigor, klass 2, med 2 öre och för tjurar, klass 3, med 6 öre per kg. levande vikt. Priskurvan för får och svin har likaledes nått sin höjdpunkt under augusti, varefter en ringa tillbakagång förmärkes. För samtliga slag av kalvar kännetecknas dock september av högre priser än föregående månad.

Granskar man därefter med ledning av tabellen å sid. 1234—1237 prisrörelsen å slaktkreatur för inhemsk förbrukning å de sex orter, varifrån noteringar erhållas, visar det sig, att densamma varit synnerligen olikformig i fråga om *nötkreatur*. Sålunda steg i Stockholm under augusti priserna å de flesta kvaliteter med omkring 10 öre per kg., medan under september en ringa tillbakagång gjorde sig märkbar. I Eskilstuna och Norrköping, som kännetecknats av relativt låga priser, har däremot en i stort sett oavbruten prisstegring ägt rum under hela kvartalet. I Malmö, Hälsingborg och Göteborg hava under augusti noterats stigande priser, medan under september prisrörelsen varit mera odeciderad. Priset å *får* har stigit mest i Stockholm, varest, ävensom i Eskilstuna, de högsta fårpriserna äro gällande. *Svin*priset har under kvartalet bibehållit sig nästan oförändrat i Stockholm; i Eskilstuna, Malmö och Göteborg hava noterats fallande, i Norrköping stigande priser.

I tabellerna å sid. 1239 meddelas uppgifter rörande *tillförsel* och *konsumtion* under kvartalet av kött- och fläskvaror i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Karlskrona, Malmö, Hälsingborg och Göteborg (endast tillförsel). Uppgifterna rörande tillförseln till de offentliga slakthusen hava närmast till ändamål att belysa styrkan av omsättningen å resp. orter under olika tidpunkter. Konsumtionssiffrorna angående kött- och fläskvaror måste naturligtvis betraktas såsom endast ungefärliga. Vissa mängder av dessa varor såväl tillföras som bortföras från resp. städer utan att komma till vederbörandes kännedom. Detta torde speciellt gälla de förmedelst ångbåtar transporterade

varorna; dock har från sakkunnigt håll upplysts, att de icke registrerade varumängderna kunna anses såsom jämförelsevis små samt att till- och utförsel i här berörda avseende ungefär uppväga varandra. Att de här offentliggjorda siffrorna giva en ganska god föreställning om den verkliga platsförbrukningen torde framgå därav, att konsumtionssiffrorna för såväl nötkreatur som svin under både detta och föregående kvartal ställa sig ungefär likartade i förhållande till folkmängden för de olika orterna. Jämfört med föregående kvartal synes konsumtionen i stort sett hava minskats utom beträffande får, varav stark tillförsel ägt rum till samtliga rapportorter. För Stockholms vidkommande är sänkningen av konsumtionssiffran för spädkalvar särskilt påfallande; denna var nämligen under andra kvartalet 17 176, men under tredje kvartalet endast 8 608.

Rörande *fisk*priserna lämnas i tabellen å sid. 1240 en sammanställning av noteringarna från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission. I regel kännetecknas kvartalet av stigande priser på så gott som samtliga slag av färsk fisk. Från Göteborgs fiskhamnsauktioner hava under kvartalet uppgifter ej insänts till socialstyrelsen.

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1905—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	18	14	14	14	14	14	14	14
2	» handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	8
3	» separerad	»	—	—	—	—	—	5	5	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	212	221	219	226	220	222	228	237
5	» mat- (lands-)	»	191	201	199	204	198	200	205	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	150	151	156
7	» halvfet, »	»	107	109	116	119	116	114	111	115
8	» skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	49	48	51
9	Margarin: högsta kvalitet	»	157	159	157	164	159	169	152	157
10	» lägsta »	»	104	108	108	119	116	125	116	122
11	» växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	126	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog	133	142	150	148	151	149	149	161
13	» » konserverade	»						134	128	139
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 l.	29	25	29	32	28	27	29	32
16	» färsk	»						76	48	49
17	Ärter, gula	kg.	27	26	27	30	28	29	29	30
18	Bruna bönor	»	39	39	40	42	41	46	47	53
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	28	31	33	32	30	31
20	» råg-, » » »	»	19	19	20	23	22	20	20	22
21	» rågsikt-, » » »	»	24	24	26	29	28	26	25	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1] 31	[1] 31	[1] 32	[1] 33	[1] 33	34	32	36
23	» ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	[2] 57	[2] 58	[2] 59	[2] 59	[2] 60	39	39	40
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	37	41	40	40	39	41
25	» mjukt, limpa, söt	»	34	35	35	39	39	39	37	38
26	» » » sur	»	25	26	26	28	28	28	27	29
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	64	65	67	73	74	76	74	76
28	» mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	42	44	46	51	53	45	44	45
29	» » » » mjölk	»						61	60	61
30	Nötkött, färskt: stek	»	89	98	106	109	104	98	96	111
31	» soppkött	»	74	81	89	91	85	78	78	91
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	104	116	118	122	120	117	116	123
33	» spädkalv	»	53	58	64	66	63	60	58	65
34	Fårkött: färskt, stek	»	105	118	125	125	121	118	115	124
35	» salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	103	102	105
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	127	123	114	121	129	120	123
38	» salt, svenskt	»	117	132	131	121	127	138	129	129
39	» » amerikanskt	»	118	124	125	121	128	149	139	136
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	» gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
42	» sill	»	33	34	34	28	28	31	31	32
43	» strömming	»	40	40	43	37	37	36	36	36
44	» torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
45	» rödspotta (»spätta»)	»	71	75	80	81	79	80	79	77
46	» salt: sill, prima	»	38	40	41	38	37	[3] 39	[3] 39	[3] 41
47	» strömming	»	25	26	25	25	23	23	25	25
48	» kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	54	56	59	60	61	54	51	52
49	» » » rundskuren	»						—	—	—
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4] 115	[4] 117	[4] 116	[4] 116	[4] 115	125	155	176
51	Socker, bit-	»	69	62	62	66	67	71	69	72
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	l.	—	—	—	—	—	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5] 16	[5] 16	[5] 16	[5] 18	[5] 18	17	15	17
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880
57	Bränntorv	100 kg.	[6] 70	[6] 70	[6] 78	[6] 80	[6] 74	187	185	187
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	322	318	355	388	376	373	373	397
59	» eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	112	106	126	139	134	130	132	155
61	» eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	159	156	177

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. —
orter, å vilka höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för sept. 1915 tre och för okt. fem samt för maj

(sept. 1915—sept. 1916) för samtliga orter.

Åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1913	1914	1915	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre [4]	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	15	16	16	17	17	17	17	18	18	18	18	18	19	19	19	1
8	8	9	9	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	2
6	6	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	3
236	239	292	308	342	334	318	304	301	301	304	304	304	304	292	328	4
213	218	260	269	291	283	278	270	268	276	284	287	287	286	289	317	5
164	162	197	217	228	235	241	245	249	251	254	258	258	258	257	257	6
121	119	149	166	176	182	187	185	187	191	191	190	192	194	186	189	7
58	60	82	91	103	110	109	110	106	113	121	132	117	127	130	139	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
135	144	170	167	168	176	183	184	188	188	187	190	198	206	223	235	11
159	171	198	180	207	244	254	253	222	203	196	178	197	200	216	243	12
137	151	169	[7] 157	174	198	206	196	181	174	160	148	[7] 180	[7] 165	[7] 204	215	13
—	—	—	—	—	—	—	458	462	477	494	486	474	458	434	573	14
28	30	36	29	27	28	28	29	29	30	31	31	31	31	29	37	15
46	80	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	106	45	—	16
31	35	57	56	51	56	56	56	56	55	54	54	54	54	54	54	17
48	49	75	70	80	93	98	102	103	103	105	107	107	108	109	115	18
31	33	40	39	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	19
22	23	32	31	30	30	30	30	30	29	29	29	28	28	28	29	20
27	29	39	40	[9] 33	[9] 33	[9] 33	[9] 32	[9] 32	35	35	35	35	35	35	35	21
36	42	52	49	47	47	48	49	49	49	48	49	49	50	50	50	22
41	41	46	46	46	46	47	47	47	49	50	50	51	51	53	53	23
41	43	54	53	53	53	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	24
38	40	48	49	49	48	48	48	48	48	48	48	48	48	49	49	25
30	31	38	39	38	38	37	37	38	37	37	37	37	37	37	37	26
76	78	88	89	88	88	87	88	88	88	88	89	90	90	90	91	27
43	46	53	54	54	53	53	52	52	53	53	53	53	53	53	54	28
60	61	67	69	67	66	65	65	65	65	65	65	65	66	66	67	29
122	116	140	155	151	149	148	150	151	155	162	174	189	208	226	229	30
100	95	119	134	130	128	128	129	130	134	140	153	166	181	199	203	31
131	130	154	165	162	163	165	168	169	173	178	187	197	213	226	233	32
72	70	87	95	96	97	99	100	100	104	107	111	118	126	133	137	33
133	130	158	168	163	164	168	175	179	188	197	207	221	230	243	238	34
114	118	139	146	153	152	153	161	158	167	167	182	186	199	211	221	35
119	121	140	[8] 133	[8] 139	149	170	171	172	174	174	[8] 148	[8] 150	—	170	169	36
133	129	191	226	233	230	219	220	221	220	221	222	221	225	231	241	37
140	137	198	232	238	235	230	228	227	231	230	232	233	235	241	253	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
75	76	80	82	83	86	90	91	97	101	92	83	90	93	101	105	40
108	110	117	124	125	127	134	142	144	152	126	124	139	145	153	159	41
34	35	45	55	58	64	65	62	53	54	57	57	66	69	70	75	42
38	39	43	44	49	54	56	55	51	51	50	54	58	54	52	54	43
55	57	62	64	66	69	71	78	75	75	76	74	80	79	83	88	44
79	81	89	91	95	102	105	116	109	107	104	103	115	121	129	130	45
[8] 45	45	57	68	74	77	79	78	80	81	84	88	93	101	109	114	46
30	31	36	38	43	47	48	52	52	52	53	55	57	64	66	68	47
56	58	72	77	82	86	90	91	91	93	94	98	105	117	121	126	48
76	77	91	96	106	112	114	119	121	121	121	127	134	142	143	151	49
170	159	161	161	161	162	163	165	171	172	173	174	180	191	204	233	50
67	65	66	66	66	66	66	68	68	68	68	68	68	68	68	68	51
—	10	10	10	10	11	11	11	11	11	12	13	13	13	13	14	52
6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	53
20	21	23	23	24	24	24	25	25	26	26	26	26	27	28	28	54
2560	2690	2890	3020	3100	3160	3240	3310	3360	3420	3500	3580	3750	3950	4080	4150	55
2040	2110	2310	2390	2450	2520	2580	2630	2650	2760	2780	2900	3030	3210	3280	3330	56
196	220	290	307	322	355	365	364	360	361	370	369	370	375	398	415	57
401	411	531	614	657	671	683	711	708	700	707	692	702	719	727	736	58
234	242	367	442	438	445	453	472	466	475	486	511	519	568	593	605	59
165	157	211	239	250	255	260	263	265	272	275	280	285	299	306	313	60
189	190	248	279	296	299	304	305	306	312	322	319	331	347	357	368	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [7]) Uppgifterna avse för sept. 1915 fyra orter, för juni 1916 tre, för juli och aug. två samt för sept. fyra 1916 tre orter, för juni och aug. en ort och för sept. två orter. — [9]) 90 % utmalning.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	21	21	21	21	20	20	20
2	handskummad	»	10	10	10	—	10	10	10	10	10
3	separerad	»	10	10	10	10	9	9	9	9	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	283	327	300	284	330	300	285	325
5	mat- (lands-)	»	290	279	322	287	291	307	277	294	323
6	Ost: helfet, okryddad	»	265	262	274	263	243	257	256	259	266
7	halvfet, »	»	188	183	198	220	187	217	200	183	182
8	skummjölks-, »	»	143	157	163	—	—	—	160	160	160
9	Margarin, växt-	»	200	229	260	219	220	220	200	225	246
10	Ägg: svenska, färska	tjog	221	242	274	208	230	253	189	202	243
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	200
12	Potatis: gammal	5 l.	32	—	41	25	25	30	29	—	38
13	»	hl.	450	—	—	383	—	500	470	—	567
14	färsk	5 l.	111	48	—	—	38	—	—	56	—
15	Ärter, gula	kg.	56	58	54	49	54	57	41	45	44
16	Bruna bönor	»	160	161	162	—	—	—	100	103	105
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	37	37	38	38	38	36	36	36
18	råg-, » » »	»	27	27	27	28	28	28	28	28	28
19	rågsikt-, » » »	»	34	34	34	35	35	35	33	33	34
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	49	50	50	50	49	50	48	48	48
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	53	56	58	55	57	58	50	50	50
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	51	51	51	45	47	47	47	47	47
23	mjukt, limpa, söt	»	61	61	61	58	59	59	58	58	59
24	» » sur	»	51	51	52	—	—	—	41	43	43
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	101	101	100	98	97	97	105	105	105
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	73	70	71	55	58	58	63	64	64
27	ligaste sort » » mjölk	»	85	85	86	80	75	75	68	69	69
28	Nötkött, färskt: stek	»	261	267	266	238	241	244	183	207	225
29	soppkött	»	197	208	213	197	213	215	164	184	203
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	242	251	263	236	240	241	185	188	211
31	spädkalv	»	162	169	177	137	129	122	105	106	112
32	Fårkött: färskt, stek	»	277	280	268	278	281	274	222	218	229
33	salt, svenskt	»	246	261	250	—	—	—	—	233	246
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	235	235	242	231	241	249	239	240	243
36	salt, svenskt »	»	256	255	262	218	280	290	235	240	247
37	*Fisk, färsk: abborre	»	120	145	140	90	112	133	89	114	108
38	gädda	»	173	202	212	141	150	150	132	153	155
39	sill	»	70	63	85	—	90	90	—	70	63
40	strömming	»	52	55	71	59	61	62	48	57	68
41	torsk	»	80	81	90	101	111	128	90	113	123
42	rödspotta (»spätta»)	»	124	131	129	135	140	128	85	118	122
43	salt: sill, prima	»	102	117	121	101	115	127	95	103	113
44	strömming	»	54	—	65	60	78	77	65	73	74
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	137	139	142	110	128	133	132	131	131
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	172	172	178
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	203	217	245	193	190	243	194	225	228
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	68	68	68	68
49	Salt (matsalt)	»	15	15	15	15	15	15	15	15	15
50	Svagdricka	l.	10	10	10	9	10	10	7	7	7
51	Fotogen, Water White	»	27	27	27	28	28	28	27	27	27
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	5400	5550	5600	4500	4900	4900	4300	4300	4600
53	barr- × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	4100	4120	4070	4000	3670	3670	3300	3300	3500
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	533	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	700	745	728	725	725	725	738	738	800
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	525	588	575	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	285	285	285	270	320	337	—	—	—
58	eng. kamin- »	»	327	348	345	—	—	—	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala under juli öre, under sept. id 100, kolja 100 à 120, makrill 100, sjötunga 120 à 130, vitling 70 à 80 öre; för Linkö- 70 à 90, makrill 85 à 100, sjötunga 100 à 150 och vitling 60 à 70 öre, under sept. kolja 60 à 100, makrill à 135 och vitling 70 öre, under aug. kolja 80 à 90, sjötunga 125 à 150 och vitling 60 à 70 öre, under ribbved under juli och aug. betalats 18·00 och under sept. 18·30 kr. per famn. — [2]) I Linköping har 34·40 kr. per famn.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
Nyköping			**Eskilstuna**			**Linköping**			**Norrköping**			**Motala**			**Jönköping**			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
Medelpris (öre)																		
17	17	17	16	17	18	15	15	15	18	18	18	16	16	16	17	17	17	1
8	8	8	8	9	—	10	10	10	10	10	10	9	9	9	9	9	9	2
7	7	7	7	7	7	7	7	7	9	9	9	8	8	8	7	7	7	3
300	280	325	300	279	325	300	280	325	300	280	325	303	290	325	300	285	325	4
287	279	307	280	283	316	277	286	314	290	298	322	288	292	301	278	279	309	5
240	—	250	263	263	263	251	250	268	265	264	259	255	257	260	210	211	211	6
170	177	173	189	190	191	181	193	200	237	222	222	190	190	190	154	155	155	7
—	110	—	135	140	145	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
210	225	230	—	—	—	210	230	—	210	—	—	210	228	230	—	220	—	9
188	194	228	199	215	245	179	205	234	198	225	250	183	198	229	196	206	237	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
22	20	28	25	—	33	27	24	42	30	—	40	28	27	33	25	—	29	12
369	300	624	400	—	600	370	321	580	450	—	770	374	350	520	413	—	—	13
136	38	—	82	37	—	96	40	—	104	38	—	115	36	—	85	35	—	14
45	45	46	48	48	48	50	51	49	50	50	50	48	48	48	50	51	51	15
110	—	115	—	—	—	101	100	103	—	100	120	—	—	110	105	100	104	16
37	37	37	37	37	37	36	36	36	37	37	37	37	37	37	37	37	37	17
27	27	27	27	27	27	28	28	29	27	27	27	28	28	27	28	28	28	18
34	34	34	34	34	34	33	38	33	34	34	34	33	33	33	35	35	35	19
49	48	48	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	20
52	52	54	50	50	50	51	51	50	50	60	60	47	49	48	57	58	60	21
47	47	47	45	45	45	47	47	46	45	45	45	48	49	50	57	58	58	22
43	44	44	51	51	51	57	58	59	54	58	53	48	47	47	46	47	50	23
45	46	45	—	—	—	42	44	47	—	—	—	39	41	44	37	37	38	24
90	87	87	79	79	79	94	89	88	103	102	102	—	—	—	101	100	102	25
48	48	49	64	65	65	53	50	51	48	48	48	45	46	46	58	56	62	26
60	58	59	74	75	75	60	61	61	66	66	66	69	68	68	66	66	70	27
219	233	234	218	246	256	223	230	228	213	229	232	218	246	254	215	241	248	28
186	187	190	194	218	229	206	217	216	196	215	220	181	222	226	202	230	236	29
228	240	246	242	245	247	224	225	245	232	226	248	214	238	241	201	208	224	30
—	—	—	146	150	150	—	—	—	—	—	—	121	137	133	119	127	133	31
240	255	254	276	300	300	248	250	246	—	254	250	240	245	245	—	254	248	32
—	—	—	—	—	—	—	215	217	—	—	—	240	235	235	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
270	273	272	225	225	238	222	222	239	238	231	243	233	243	254	230	230	230	35
—	—	250	230	230	247	233	233	250	243	233	245	230	240	254	230	240	240	36
67	77	72	93	92	97	96	100	102	86	92	106	89	94	114	96	100	100	37
126	136	144	153	165	163	148	153	156	150	156	160	143	143	137	150	153	157	38
48	85	—	—	70	74	—	74	73	60	60	84	—	90	91	—	—	—	39
59	62	57	64	66	70	53	53	54	53	60	71	60	60	58	60	60	57	40
99	107	102	105	117	113	101	98	103	95	100	115	90	110	103	95	87	92	41
110	113	113	—	—	—	116	128	123	130	127	135	—	123	126	109	104	122	42
96	116	119	100	100	130	105	124	124	97	116	117	95	114	118	80	81	105	43
60	62	73	—	—	75	66	66	67	50	—	—	71	73	72	—	—	—	44
98	125	125	150	141	145	133	140	134	133	127	129	104	126	124	—	—	—	45
—	—	—	165	161	165	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
200	210	238	200	220	240	189	212	231	186	217	230	179	199	223	179	200	235	47
68	68	68	68	68	68	69	69	69	68	68	68	69	69	69	69	69	69	48
13	14	14	15	15	15	14	15	15	12	14	14	15	15	15	12	12	12	49
8	8	8	8	8	8	9	8	9	7	7	7	8	8	8	6	6	6	50
26	27	27	27	27	27	27	27	27	24	26	26	27	27	27	27	27	27	51
)4000	4000	)4230	4290	4700	5420	3900	)4300	)4300	4200	4530	4500	3990	3990	4190	3970	3970	3950	52
3170	3200	3280	3400	3530	3780	3500	3900	3900	3550	3830	3830	3190	3190	3190	2770	2770	2800	53
—	—	—	—	—	—	—	—	645	340	340	340	—	—	—	—	—	—	54
750	750	750	750	800	800	710	710	725	650	700	700	675	725	708	667	675	675	55
600	600	600	525	625	625	575	575	638	500	500	500	533	600	600	—	650	650	56
295	320	320	240	240	240	368	368	368	318	318	318	320	338	350	235	235	235	57
—	—	—	335	375	375	—	—	—	365	365	365	325	370	350	350	350	385	58

braxen 60 à 120 och kolja 100 öre, under aug. flundra 120, kolja 100 à 120, ruda 100 och siklöja 100 ping under juli kolja 80 à 90, makrill 75 à 100, sjötunga 100 à 125 och vitling 60 öre, under aug. kolja 80 à 125, sjötunga 120 à 150, vitling 50 à 70 öre; för Norrköping under juli kolja 80 à 85, sjötunga 115 sept. kolja 80 à 100, sjötunga 150 à 180 och vitling 60 à 70 öre. — [1]) I Nyköping har för grenved och betalats för ribbved under aug. 28·40 och under sept. 31·00 kr. per famn samt för ytved under aug. och sept.

	1	2	30	31	32	33	34	35	36	37	38
	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	16	16	16	18	18	18	16	16	16
2	» handskummad	»	10	10	10	9	9	9	—	—	—
3	» separerad	»	7	7	7	7	7	7	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	299	306	322	300	280	325	300	280	325
5	» mat- (lands-)	»	275	295	310	278	287	313	275	271	307
6	Ost: helfet, okryddad	»	233	259	259	277	288	272	277	277	265
7	» halvfet, »	»	168	175	175	—	—	—	185	160	170
8	» skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	200	243	250	200	240	240	210	232	240
10	Ägg: svenska, färska	tjog	182	190	209	178	201	224	187	196	208
11	» » konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	28	28	38	30	—	30	40	—	40
13	»	hl.	488	488	688	420	—	475	407	—	—
14	» färsk	5 l.	87	43	—	81	32	—	147	41	—
15	Ärter, gula	kg.	58	58	58	55	55	56	56	54	53
16	Bruna bönor	»	100	100	100	107	115	120	100	100	100
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	38	37	37	37	37	37	37
18	» råg-, » » »	»	28	28	28	27	27	28	29	29	28
19	» rågsikt-, » » »	»	35	35	35	34	34	34	33	33	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	50	50	50	50	50	50	50	50
21	» ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	48	48	55	50	52	51	50	50	60
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	55	55	54	58	60	60	58	59	59
23	» mjukt, limpa, söt	»	38	38	38	35	35	35	45	45	45
24	» » » sur	»	30	30	30	30	30	30	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	76	76	76	73	72	72	86	86	86
26	» mjukt, bil- } bakat med vatten	»	42	42	43	42	41	42	47	47	47
27	» ligaste sort } » » mjölk	»	53	53	54	53	53	53	70	70	70
28	Nötkött, färskt: stek	»	216	233	237	204	217	235	224	231	239
29	» soppkött	»	196	204	208	183	193	214	182	193	202
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	199	203	211	194	209	235	180	208	227
31	» spädkalv	»	129	134	141	104	109	117	115	115	119
32	Fårkött: färskt, stek	»	230	229	223	200	214	225	200	210	227
33	» salt, svenskt	»	240	213	215	190	190	220	175	185	195
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	240	245	247	234	234	249	220	236	254
36	» salt, svenskt »	»	240	243	248	234	233	240	225	230	237
37	Fisk, färsk: abborre	»	112	131	136	95	106	100	75	80	69
38	» gädda	»	152	164	161	194	183	172	136	140	127
39	» sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40	» strömming	»	86	71	61	60	42	40	46	45	37
41	» torsk	»	86	77	73	69	66	80	65	77	76
42	» rödspotta (»spätta»)	»	125	140	145	—	146	150	—	—	—
43	» salt: sill, prima	»	105	113	118	100	116	134	93	112	123
44	» strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	100	—	120	127	135	90	103	103
46	» » » rundskuren	»	135	135	135	—	—	—	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	178	200	240	197	203	243	175	185	210
48	Socker, bit-	»	69	69	69	70	70	70	69	69	69
49	Salt (matsalt)	»	15	15	15	15	15	15	20	20	20
50	Svagdricka	l.	8	8	8	6	6	6	7	7	7
51	Fotogen, Water White	»	25	27	27	26	26	26	27	27	27
52	Ved: björk- (osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	3280	3310	3280	3260	3260	3260	3410	3380	3380
53	» barr- × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	—	2270	2270	2560	2600	2870	2570	2630	2630
54	Bränntorv	100 kg.	353	353	353	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	750	750	750	—	750	750	—	—	850
56	» eng. hushålls- (fyrkol) } hem-	»	—	—	—	575	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) } körd	»	—	—	—	290	310	—	—	—	325
58	» eng. kamin- »	»	375	375	375	310	325	325	—	—	—

39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	
Visby			**Karlskrona**			**Kristianstad**			**Malmö**			**Lund**			**Landskrona**			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
Medelpris (öre)																		
16	16	16	18	18	18	18	18	18	19	19	19	17	17	17	18	18	19	1
8	—	—	13	13	13	10	10	10	12	12	12	—	—	—	8	8	9	2
6	6	6	9	9	9	8	7	8	9	9	9	8	8	8	7	7	8	3
300	280	325	300	280	325	300	284	325	295	275	320	300	280	325	300	280	325	4
266	269	281	269	292	304	286	270	307	285	266	—	290	273	310	290	278	315	5
280	276	276	248	244	250	274	272	272	291	284	292	296	288	280	274	274	270	6
—	—	—	204	172	188	185	187	187	218	232	227	225	219	218	220	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	—	—	—	—	—	—	—	8
208	210	225	220	220	247	200	220	230	205	215	219	203	215	220	212	220	220	9
184	200	227	169	190	209	174	208	235	190	218	243	172	198	247	187	200	221	10
—	—	—	—	—	—	155	168	228	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
25	—	40	33	—	35	—	—	45	—	—	32	—	—	35	—	—	36	12
300	—	600	600	—	650	—	—	475	—	—	475	—	—	525	—	—	569	13
166	42	—	125	34	—	132	50	—	60	31	—	54	39	—	65	43	—	14
55	54	54	60	61	61	55	51	55	60	60	60	55	53	53	59	58	59	15
105	100	—	100	100	100	100	100	110	134	125	131	122	128	110	—	—	125	16
38	38	38	40	40	40	36	36	36	38	38	38	38	38	38	38	38	38	17
28	28	28	28	28	28	27	28	27	32	32	32	30	30	30	29	29	29	18
35	35	35	36	36	36	33	33	33	35	35	35	34	34	34	33	33	33	19
50	50	50	51	50	50	50	50	50	52	52	52	50	50	50	50	50	50	20
—	—	—	60	60	60	45	45	48	58	61	57	50	51	50	51	50	51	21
45	45	45	51	51	51	60	60	60	68	68	69	59	58	60	66	67	66	22
40	40	40	44	44	44	33	33	33	32	32	32	39	40	40	40	40	40	23
33	33	33	34	34	34	27	27	27	25	25	25	27	27	27	28	28	28	24
92	92	92	84	84	84	75	75	75	81	81	81	—	—	—	88	88	89	25
45	45	45	—	—	—	67	67	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
56	56	56	68	68	68	73	73	73	57	57	60	61	64	71	59	59	57	27
178	190	200	217	220	221	187	205	201	201	226	243	213	218	250	204	220	227	28
168	177	186	190	197	200	170	182	178	179	204	220	194	222	225	185	202	214	29
171	182	193	204	201	216	188	200	198	214	228	243	236	250	250	214	229	235	30
—	—	—	141	140	153	142	158	160	148	155	155	150	153	162	141	147	148	31
198	208	211	227	221	226	216	257	254	263	272	282	250	267	296	265	265	261	32
183	210	210	205	215	205	244	246	248	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
238	240	239	217	215	215	215	212	238	225	225	225	200	200	225	210	210	232	35
241	243	247	236	230	235	230	223	238	280	283	305	240	250	—	250	240	250	36
127	150	150	70	74	75	96	103	94	107	111	122	100	—	113	88	—	—	37
160	160	160	128	135	133	150	161	158	184	182	178	179	185	165	163	175	175	38
50	—	—	—	—	—	—	—	—	68	48	56	—	—	—	40	35	39	39
57	33	42	31	22	22	25	22	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
94	98	80	34	34	39	45	50	62	77	71	80	77	71	78	64	64	64	41
135	140	140	108	—	125	107	88	93	122	150	155	146	145	151	107	130	125	42
120	120	123	100	100	108	97	98	100	137	135	140	125	120	87	118	120	110	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
123	130	130	—	—	—	—	—	—	120	115	117	—	—	—	—	—	130	45
—	—	—	138	125	150	—	—	—	—	135	150	—	—	—	—	—	—	46
195	211	235	185	220	240	196	198	240	204	204	239	184	189	227	188	197	266	47
70	70	70	69	69	69	68	68	68	68	68	68	68	68	68	67	67	68	48
15	15	17	13	13	13	12	12	12	12	14	14	12	13	14	10	10	10	49
6	6	6	8	8	8	7	8	8	7	7	7	6	6	6	6	6	6	50
28	30	30	27	27	27	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	51
4560	4640	4640	2960	3190	3190	3780	3780	3780	4590	4590	4990	4190	4390	4390	4660	4660	4660	52
[1])3880	3880	[1])4030	—	—	—	2390	2770	2770	4190	4190	4590	3860	3990	3990	4390	4390	4390	53
—	—	—	—	—	—	310	310	310	533	500	533	320	333	350	400	400	400	54
775	775	800	703	687	653	700	700	750	658	692	675	691	691	676	620	620	620	55
525	525	525	600	650	650	500	—	—	525	613	588	563	550	563	550	550	575	56
333	333	340	280	280	300	305	305	315	250	250	280	210	260	260	250	250	250	57
—	—	—	330	350	350	—	—	—	340	355	335	333	330	325	350	360	360	58

[1]) För alved har i Visby betalats under juli 38·00 och under sept. 43·80 kr. per famn.

	1	2	57	58	59	60	61	62	63	64	65
	Varuslag	Kvantitet	Hälsingborg			Ystad			Halmstad		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	16	16	16	18	18	18	18	18	18
2	handskummad	»	8	8	8	9	9	9	10	10	10
3	separerad	»	6	6	6	6	6	6	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	280	325	300	280	325	300	280	325
5	mat- (lands-)	»	286	276	294	300	300	—	286	275	306
6	Ost: helfet, okryddad	»	279	280	274	266	265	267	251	248	243
7	halvfet, »	»	198	201	210	207	207	207	190	190	181
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	205	236	233	223	225	241	200	—	225
10	Ägg: svenska, färska	tjog	187	209	238	188	195	220	189	215	238
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	37	—	30	25	—	27	—	—	34
13	»	hl.	525	—	508	—	—	475	—	—	550
14	färsk	5 l.	58	31	—	63	29	—	57	32	—
15	Ärter, gula	kg.	60	60	60	60	60	60	55	55	55
16	Bruna bönor	»	118	119	120	133	136	140	120	120	120
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	37	37	38	38	38	36	36	36
18	råg-, » » »	»	28	28	28	31	31	31	27	27	27
19	rågsikt-, » » »	»	34	34	34	35	35	35	33	33	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	50	50	53	53	53	50	50	50
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	52	52	53	55	57	57	49	52	52
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	66	66	66	67	67	67	50	50	50
23	mjukt, limpa, söt	»	40	40	40	37	37	37	38	38	37
24	» » sur	»	28	28	28	27	27	28	29	29	30
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	90	91	90	80	80	80	82	82	83
26	mjukt, bil- \ bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	ligaste sort / » » mjölk	»	57	57	57	64	64	64	62	62	65
28	Nötkött, färskt: stek	»	209	229	230	207	217	224	219	221	214
29	soppkött	»	199	215	217	191	198	209	199	200	195
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	227	238	243	198	208	214	205	210	212
31	spädkalv	»	131	140	144	135	143	150	145	148	157
32	Fårkött: färskt, stek	»	220	228	235	219	217	218	217	224	212
33	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	213	240	—
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	215	222	226	210	210	210	210	210	218
36	salt, svenskt »	»	234	233	238	275	271	271	220	220	220
37	*Fisk, färsk: abborre	»	100	100	—	128	138	144	107	125	113
38	gädda	»	150	164	152	154	175	188	150	163	188
39	sill	»	66	51	68	42	—	—	77	81	78
40	strömming	»	62	—	49	38	27	26	—	60	—
41	torsk	»	63	66	71	50	48	50	62	72	73
42	rödspotta (»spätta»)	»	161	167	152	141	173	175	114	117	115
43	salt: sill, prima	»	118	123	126	113	125	125	112	118	127
44	strömming	»	—	—	—	—	—	—	120	—	—
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	113	100	—	—	—	—	130	131	132
46	» » » rundskuren	»	150	—	—	145	157	155	150	150	150
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	196	217	251	199	222	243	191	203	231
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	68	69	69	69
49	Salt (matsalt)	»	11	11	12	13	13	13	14	14	14
50	Svagdricka	l.	7	7	7	6	6	6	7	7	7
51	Fotogen, Water White	»	26	26	26	26	26	26	25	25	25
52	Ved: björk- { osågad, hemkörd (per	famn	4030	4090	4090	4170	4170	4170	3530	3710	3750
53	barr- { »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	»	3720	3720	3720	2310	2310	2310	[1])2940	[1])3090	[1])3190
			× 0·89 m. = 3·56 kbm.)								
54	Bränntorv	100 kg.	325	325	325	320	320	320	350	476	476
55	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	775	775	775	—	563	563	750	750	725
56	eng. hushålls- (fyrkol) hem-	»	567	567	567	435	510	516	675	675	650
57	Koks: gasverks- (okrossad) körd	»	262	262	262	295	295	295	—	—	—
58	eng. kamin- »	»	315	315	315	—	—	—	330	340	340

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Halmstad under 75 à 100, långa 100, mört 50, piggvar 200, rödtunga 75 à 150, sjötunga 250 à 325, slätvar 120 à 150, 150 à 250, slätvar 100 à 150, vitling 35 à 80 och ål 250 öre; för Lysekil kolja 60 öre under sept. — [1]) ved under juli 20·00, för aug. 19·80 och för sept. 20·10 kr. per famn.

66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	
Göteborg			**Lysekil**			**Vänersborg**			**Borås**			**Tidaholm**			**Karlstad**			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
Medelpris (öre)																		
21	21	20	18	18	18	18	19	19	18	18	18	17	17	17	19	19	19	1
12	12	12	11	11	11	12	11	11	11	11	11	9	9	9	10	10	10	2
11	11	11	10	10	10	8	8	8	9	9	9	7	7	7	9	9	9	3
295	275	320	311	285	325	300	280	313	300	280	325	300	281	325	298	297	324	4
282	277	314	257	269	292	239	258	309	278	277	307	285	279	308	278	295	309	5
249	244	244	250	250	245	243	223	230	232	231	230	280	274	242	251	250	240	6
—	—	—	—	—	—	—	150	—	179	177	177	156	166	156	210	170	168	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	107	107	115	116	115	—	—	—	8
200	213	222	210	220	230	200	200	—	208	—	--	204	—	—	220	228	237	9
194	217	245	176	191	208	189	201	219	193	219	257	177	182	201	201	214	246	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
31	—	45	44	40	44	—	—	35	25	26	37	—	—	40	36	—	40	12
536	—	795	650	—	700	—	—	625	405	409	491	—	—	368	306	—	700	13
76	43	—	121	42	—	89	41	—	101	43	—	128	51	—	136	50	—	14
56	55	55	60	60	59	50	50	50	54	54	54	60	—	60	62	61	61	15
120	150	150	120	120	—	100	100	100	100	120	110	85	100	—	105	100	—	16
37	37	38	37	37	37	38	38	38	38	38	38	37	39	39	39	39	40	17
28	28	29	28	28	28	28	28	28	29	29	29	28	29	29	29	29	29	18
34	34	34	34	34	34	34	34	34	34	34	34	35	35	35	35	35	35	19
48	48	48	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	51	51	51	20
49	49	49	50	50	50	48	49	50	60	60	60	50	55	55	52	52	53	21
52	53	53	49	49	49	60	59	59	54	53	53	60	63	62	50	50	50	22
50	50	51	46	48	49	50	49	48	50	50	50	50	50	50	47	50	52	23
34	34	34	35	36	35	—	—	—	—	—	—	50	50	—	41	43	46	24
81	82	82	78	79	80	82	84	83	83	86	86	75	75	75	98	98	110	25
51	52	52	50	50	50	45	49	48	54	57	57	—	—	—	47	47	52	26
57	58	58	59	61	61	59	61	61	67	71	71	60	60	60	63	63	63	27
228	245	245	218	220	220	200	230	238	250	276	278	211	245	253	210	215	215	28
206	215	215	190	190	190	177	206	217	197	207	210	163	208	213	195	195	195	29
221	240	240	220	220	220	199	222	228	243	242	242	218	249	250	215	216	217	30
138	150	150	119	124	118	116	127	128	152	152	150	92	93	102	108	114	123	31
245	253	255	245	242	243	240	246	248	263	266	254	217	249	251	—	235	237	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	194	206	207	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
239	250	258	220	220	222	215	217	218	232	235	235	231	246	250	240	244	250	35
240	240	255	243	243	240	230	232	235	240	240	240	242	250	250	240	240	255	36
144	145	163	—	—	—	79	80	85	104	105	100	98	103	—	105	114	127	37
200	215	219	—	—	—	124	125	135	150	151	150	125	138	150	176	174	186	38
—	70	74	—	—	—	77	76	73	78	79	86	—	—	62	—	79	—	39
76	79	72	—	—	—	--	—	—	72	—	71	60	—	—	65	70	72	40
60	70	78	41	51	60	73	70	68	71	73	79	80	88	95	105	138	125	41
140	144	149	88	90	91	120	120	138	130	128	140	99	100	100	125	125	131	42
110	111	136	113	118	135	140	145	121	100	125	125	90	100	140	114	124	128	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
119	114	107	100	93	100	117	120	123	127	124	119	118	110	140	143	145	142	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
207	214	239	200	220	220	194	197	246	208	225	243	200	220	250	188	212	248	47
67	68	68	68	68	68	68	68	68	69	69	69	67	68	68	70	70	70	48
12	12	12	15	15	15	12	12	12	12	12	12	15	15	15	15	16	15	49
10	10	10	9	9	10	8	8	8	9	9	9	6	6	6	8	8	8	50
27	27	27	27	27	27	26	26	26	26	26	26	28	28	28	27	27	27	51
5380	5530	5540	4800	4800	5000	4400	4500	4500	3950	3920	4180	2900	3000	3120	4280	4540	4540	52
4580	4730	4800	4000	4000	4070	3400	3500	3600	2860	3040	3210	2140	2210	2130	3400	3280	3400	53
500	625	625	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54
700	700	700	725	725	700	750	775	775	675	694	725	750	750	750	700	700	740	55
650	650	650	640	640	650	—	—	—	—	500	—	500	—	—	—	—	—	56
280	280	280	—	—	—	280	280	280	375	317	313	325	325	375	275	290	290	57
360	360	360	370	370	350	—	—	350	—	—	425	—	—	—	325	325	325	58

juli flundra 50 à 60, kolja 50 à 90, tonfisk 130 och vitling 50 à 70 öre, under aug. flundra 50 à 60, kolja vitling 50 à 100 och ål 225 à 250 öre, under sept. flundra 35 à 50, havslax 110, kolja 60 à 100, piggvar

[1]) I Halmstad har betalats för bokved under juli 38·20, aug. 40·10 och sept. 40·40 kr. per famn, för ribb-

	1	2	84	85	86	87	88	89	90	91	92
	Varuslag	Kvantitet	Örebro			Kopparberg			Västerås		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	18	18	18	18	18	18	20	20	20
2	handskummad	»	—	—	—	9	9	9	11	11	11
3	separerad	»	8	8	8	—	8	8	9	9	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	300	290	325	300	285	313	300	281	320
5	mat- (lands-)	»	280	287	301	285	287	308	290	298	320
6	Ost: helfet, okryddad	»	269	278	278	238	238	238	257	254	257
7	halvfet, »	»	225	220	220	170	168	179	203	204	203
8	skummjölks-, »	»	135	135	140	—	—	—	120	125	125
9	Margarin, växt-	»	200	245	245	207	220	240	210	219	231
10	Ägg: svenska, färska	tjog	187	203	241	204	218	240	210	219	251
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	25	23	40	30	30	30	25	—	26
13	»	hl.	400	400	625	450	450	450	330	—	488
14	färsk	5 l.	102	40	—	132	55	—	70	33	—
15	Ärter, gula	kg.	40	40	40	48	47	48	44	48	50
16	Bruna bönor	»	—	—	120	90	90	90	80	90	90
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	37	37	37	37	37	38	36	36	37
18	råg-, » » »	»	27	27	27	28	28	28	27	27	27
19	rågsikt-, » » »	»	34	34	34	35	35	35	35	35	35
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	48	48	48	50	50	50	48	49	50
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	55	54	50	49	49	50	49	50	50
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	45	45	45	44	43	44	44	44	44
23	mjukt, limpa, söt	»	48	48	48	52	51	51	48	48	49
24	» » sur	»	—	—	—	—	—	38	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	90	88	88	90	96	96	94	90	90
26	mjukt, bil- (bakat med vatten	»	52	52	52	44	40	40	44	45	45
27	ligaste sort) » » mjölk	»	73	73	75	78	—	—	63	63	64
28	Nötkött, färskt: stek	»	204	224	226	203	219	226	205	216	231
29	soppkött	»	173	179	186	177	202	210	181	191	206
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	226	238	238	202	227	238	212	217	229
31	spädkalv	»	139	144	146	115	120	100	117	123	133
32	Fårkött: färskt, stek	»	238	245	245	223	237	234	245	263	265
33	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	245	248	265	225	230	236	235	241	253
36	salt, svenskt »	»	245	245	263	240	250	285	236	241	253
37	*Fisk, färsk: abborre	»	99	89	83	99	104	91	96	107	93
38	gädda	»	155	160	160	161	160	158	159	182	167
39	sill	»	70	85	83	75	75	75	90	—	80
40	strömming	»	59	71	68	60	60	60	51	54	60
41	torsk	»	—	81	99	80	90	—	105	70	—
42	rödspotta (»spätta»)	»	100	130	133	110	107	110	120	124	118
43	salt: sill, prima	»	100	120	120	88	100	108	102	118	119
44	strömming	»	45	—	—	55	—	70	—	—	70
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	—	—	120	108	119	124	134	130	134
46	» » » rundskuren	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	193	208	235	176	188	224	183	214	240
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	68	66	66	66
49	Salt (matsalt)	»	14	14	14	12	12	12	12	14	14
50	Svagdricka	l.	7	7	7	6	6	6	8	8	8
51	Fotogen, Water White	»	28	28	28	28	28	28	27	27	27
52	Ved: björk- (osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	5110	5400	5540	3280	3150	3910	4500	4910	4900
53	barr- × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	4120	3980	3980	2270	2270	2770	3500	3740	3900
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	725	725	800	700	800	738	725	650	700
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	650	650	700	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	295	295	295	300	350	385	275	288	270
58	eng. kamin- »	»	350	350	375	—	—	400	300	350	350

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro under juli och under sept. 70 à 90 öre: för Falun kolja under juli, aug. och sept. 80 à 90 öre, tonfisk under juli kolja och vitling 80 öre, under aug. vitling 70 à 75 öre, under sept. kolja 90 à 100 och vitling 75 à 80 öre: 37·60 och barrved till 31·80 kr. per famn. — ²) För avfallsved har betalats i Söderhamn (»s. k. knubb»)

93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	
Falun			Domnarvet			Ludvika			Gävle			Söderhamn			Sundsvall: staden			
Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
Medelpris (öre)																		
20	20	20	17	18	18	20	20	20	21	21	21	19	19	19	22	22	22	1
10	10	10	9	9	10	9	9	9	11	11	11	10	10	10	15	15	15	2
—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	8	8	8	11	11	11	3
303	297	321	302	285	319	308	317	336	304	301	329	311	312	344	347	329	335	4
291	290	310	286	285	300	293	294	310	285	315	325	300	302	321	313	317	343	5
265	263	267	270	247	265	240	230	232	244	254	248	230	230	230	251	247	244	6
193	175	170	195	180	—	173	175	180	200	200	198	—	160	—	194	186	186	7
100	90	—	—	—	—	—	—	—	—	125	—	—	—	—	140	137	150	8
210	—	—	208	—	—	200	230	—	205	—	—	210	233	240	220	228	240	9
219	227	260	209	226	255	213	224	251	222	236	258	220	232	260	232	243	274	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
25	25	39	28	28	40	28	—	33	27	24	28	30	26	34	32	32	46	12
418	408	665	560	547	700	482	—	330	350	325	400	550	450	—	500	500	600	13
70	47	—	—	55	—	100	51	—	176	47	—	—	65	—	72	55	—	14
55	53	53	57	55	51	46	49	51	54	55	54	51	50	50	56	59	52	15
—	113	113	—	113	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123	125	123	16
37	37	37	37	37	37	37	37	37	38	38	38	38	38	38	39	39	38	17
28	28	28	27	27	27	29	29	29	28	28	28	28	28	29	30	30	30	18
35	35	34	34	34	34	35	35	35	36	36	36	31	34	34	37	37	37	19
49	49	53	50	50	50	50	50	49	49	50	50	47	48	49	49	49	50	20
48	51	55	50	50	53	50	49	52	53	53	55	49	51	53	53	54	5	21
46	46	46	45	45	45	45	45	45	46	46	46	45	45	45	49	50	51	22
52	53	53	51	51	49	60	59	59	45	47	48	53	53	53	50	49	49	23
50	50	50	—	—	—	—	—	—	35	35	35	37	37	37	45	45	4	24
102	101	103	97	97	95	100	110	110	86	87	87	71	68	68	92	92	9	25
46	46	48	44	44	48	—	—	—	49	49	50	45	44	44	60	60	60	26
71	74	72	68	68	65	—	90	90	55	57	58	63	64	64	77	77	77	27
197	237	248	202	220	235	214	222	229	207	233	230	192	230	241	236	255	248	28
174	208	230	167	195	211	180	192	197	182	200	205	172	204	214	201	225	223	29
213	237	242	198	220	230	215	23	237	225	256	254	200	219	232	239	259	265	30
117	120	—	110	120	124	128	154	165	128	147	151	115	127	136	1 5	140	147	31
214	246	245	203	230	232	—	295	250	228	249	239	208	220	226	256	283	251	32
210	—	—	—	—	—	200	—	225	153	150	—	—	—	—	—	225	204	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
236	241	241	224	236	230	226	230	235	212	229	248	214	238	250	243	254	273	35
237	242	240	—	240	—	250	245	260	213	—	240	—	200	—	244	243	270	36
110	125	125	100	113	122	120	125	130	78	92	113	78	75	—	86	83	87	37
165	170	174	160	165	172	175	173	183	150	154	171	123	129	125	136	140	153	38
70	—	70	—	—	—	—	—	90	60	58	63	—	—	—	—	—	—	39
53	50	58	50	50	52	50	51	54	27	38	44	38	36	44	49	43	47	40
81	106	102	—	100	100	—	63	86	80	104	93	—	—	100	100	93	90	41
132	129	125	125	122	125	140	145	148	133	154	131	—	—	133	125	125	125	42
97	99	106	93	100	107	85	110	107	92	97	96	91	95	96	100	100	104	43
55	56	5.	50	50	50	—	—	70	60	55	60	—	—	—	82	78	81	44
112	98	12	115	127	127	97	120	120	110	130	—	—	—	—	100	100	125	45
153	135	140	127	—	140	—	—	—	145	145	163	—	—	—	130	137	150	46
202	200	236	187	193	220	177	182	216	190	193	230	198	198	198	189	196	205	47
67	6.	68	67	67	67	68	68	68	68	68	68	67	68	68	67	67	68	48
12	12	12	12	12	13	12	12	12	13	13	13	12	12	12	14	14	14	49
7	7	7	7	7	7	7	9	9	8	8	8	8	8	8	9	9	9	50
27	27	27	29	28	28	27	27	27	27	27	27	29	29	29	29	29	29	51
4080	[1]4140	4080	—	—	3520	—	4050	4030	4450	4750	4800	[2]2960	[2]) —	—	5460	5170	4670	52
2910	[1]3410	3330	2330	—	2950	—	—	3020	3700	4100	4000	—	—	2770	4280	4280	4130	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54
800	800	738	700	700	700	700	700	750	675	688	700	—	—	—	750	750	700	55
600	600	—	600	600	—	—	—	—	550	—	—	—	—	—	625	625	675	56
—	—	—	—	—	—	350	350	—	275	300	300	—	—	—	325	325	325	57
	350	425	350	325	325	375	375	450	325	375	375	—	—	—	350	350	375	58

braxen 40 à 100 och kolja 80 à 90 öre, under aug. och sept. braxen 50 à 100, kolja under aug. 80 à 90 125, vitling under juli 80, aug. 80 à 90 och sept. 75 à 80 öre; för Domnarvet och Borlänge under juli för Sundsvall under sept. kolja 90 à 100 öre. — [1]) Falu stads vedgård sålde under aug. björkved till under juli 14·60 och under aug 16·20 kr. per famn.

	1	2	111	112	113	114	115	116	117	118	119
	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: sågverksdistriktet			Nyland			Östersund		
			Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.
			Medelpris (öre)								
1	Mjölk: oskummad	l.	19	19	19	18	18	18	21	21	21
2	handskummad	»	13	13	13	—	—	—	14	14	14
3	separerad	»	9	10	10	9	9	9	—	—	—
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	336	318	327	321	330	372	315	330	348
5	mat- (lands-)	»	309	311	329	308	323	360	310	319	348
6	Ost: helfet, okryddad	»	241	241	237	300	290	300	249	246	243
7	halvfet, »	»	193	192	183	—	—	—	—	200	185
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	—	110	—	150
9	Margarin, växt-	»	208	215	235	207	—	227	208	214	230
10	Ägg: svenska, färska	tjog	232	245	267	233	249	281	224	240	267
11	» konserverade	»	—	—	—	—	—	—	—	240	250
12	Potatis: gammal	5 l.	31	30	38	45	30	43	30	30	40
13	»	hl.	550	550	562	550	450	—	450	400	550
14	färsk	5 l.	—	48	—	125	67	—	—	78	—
15	Ärter, gula	kg.	55	56	52	60	60	60	51	50	50
16	Bruna bönor	»	—	—	—	—	125	125	—	—	—
17	Mjöl: vete, svenskt, bästa sort	»	38	38	38	38	38	38	37	37	37
18	råg-, » »	»	30	30	30	30	30	30	29	29	29
19	rågsikt, » »	»	36	36	36	36	36	36	35	35	35
20	Gryn: havre (ångpreparerade)	»	46	47	49	50	50	50	48	49	49
21	ris-, bästa sort, svenska (»R. T.»)	»	48	50	51	60	60	60	54	54	55
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	49	49	50	51	52	49	50	51	50
23	mjukt, limpa, söt	»	50	50	49	65	65	63	52	52	52
24	» » sur	»	45	43	45	—	—	—	52	52	52
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	80	79	83	100	101	108	88	88	88
26	mjukt, bil-\bakat med vatten	»	60	60	60	78	78	70	48	54	51
27	ligaste sort/ » » mjölk	»	77	75	76	—	—	—	72	72	72
28	Nötkött, färskt: stek	»	215	240	242	206	220	196	220	227	230
29	soppkött	»	186	221	214	169	187	165	170	208	210
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	199	243	257	—	—	—	225	257	260
31	spädkalv	»	117	134	129	113	118	118	110	148	150
32	Fårkött: färskt, stek	»	212	264	235	—	—	192	200	280	258
33	salt, svenskt	»	190	230	200	—	—	—	200	—	275
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	225	240	257	249	250	268	223	246	250
36	salt, svenskt »	»	232	262	234	—	260	280	230	262	303
37	*Fisk, färsk: abborre	»	78	79	75	—	—	—	100	123	125
38	gädda	»	128	127	138	125	125	—	129	146	150
39	sill	»	—	—	—	—	—	—	—	—	100
40	strömming	»	48	40	42	68	50	56	63	50	63
41	torsk	»	—	—	—	—	—	—	88	90	105
42	rödspotta (»spätta»)	»	—	—	—	—	—	—	110	125	—
43	salt: sill, prima	»	92	97	96	110	105	100	98	106	110
44	strömming	»	77	74	74	—	—	60	60	60	65
45	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	90	90	110	—	—	—	100	—	—
46	» » » rundskuren	»	115	115	135	—	—	—	—	150	150
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	182	185	199	183	190	197	186	191	222
48	Socker, bit-	»	67	67	67	69	69	69	69	69	69
49	Salt (matsalt)	»	11	11	12	7	7	10	15	15	15
50	Svagdricka	l.	6	6	8	6	6	6	8	8	8
51	Fotogen, Water White	»	28	29	29	31	32	30	29	29	29
52	Ved: björk- {osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 ×	famn	5040	5040	4540	[2]) —	[2]) —	[2]) —	3400	3780	4160
53	barr- × 0·89 m. = 3·56 kbm.)}	»	4030	4030	4030	—	—	—	2770	3150	3400
54	Bränntorv	100 kg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») { hemkörd	hl.	—	—	—	—	—	—	840	875	875
56	eng hushålls- (fyrkol) { hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) { hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	400	480	475
58	eng. kamin- » { hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Umeå sik under sept. 90 à 125 öre; för Boden sik under juli 50 à 100, under aug. 90 à 125 och under sept. 100 à 125 (s. k. »klant») under juli 30·00 à 35·00 kr. per kbfmn (17·70 à 20·70 kr. per famn), under aug. och har tillhandahållit sin personal bränsle till följande priser: i Malmberget under juli och aug. björkved ved under juli och aug. 21·00 och under sept. 21·40 kr. per famn, antracitkol under juli och aug. 5·20 aug. och sept. 4·00 kr. per hl.

120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	
Umeå			Luleå			Boden			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Juli	Aug.	Sept.	Ju	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	Juli	Aug.	Sept.	
Medelpris (öre)																		
20	20	20	20	20	20	20	20	20	21	22	22	22	22	22	19	19	19	1
10	10	10	11	11	11	11	11	11	—	—	—	—	—	—	10	10	10	2
8	8	8	—	—	9	9	9	9	—	—	—	—	—	—	8	8	8	3
300	300	323	304	325	374	305	323	358	318	313	323	298	300	303	304	292	328	4
294	286	323	300	316	362	300	310	358	301	302	335	294	299	339	286	289	317	5
268	280	280	272	279	268	250	245	250	248	245	245	260	247	248	258	257	257	6
160	160	165	—	—	—	—	—	—	240	—	200	188	195	190	194	186	189	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	127	130	130	8
200	220	240	200	—	244	196	—	250	196	214	230	188	208	250	206	223	235	9
222	228	249	238	241	259	233	240	261	207	232	255	229	241	259	200	216	243	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175	—	180	165	204	215	11
35	35	39	40	40	47	38	—	45	36	36	37	43	38	42	31	29	37	12
667	—	700	600	600	600	—	—	600	—	—	—	400	—	403	458	434	565	13
300	59	—	—	50	—	—	—	—	95	—	—	—	71	—	106	45	—	14
61	60	63	60	60	60	50	50	60	58	59	59	58	60	60	54	54	54	15
—	120	—	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—	—	108	109	115	16
38	38	38	38	38	38	38	38	38	39	39	39	39	39	39	38	38	38	17
30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	29	29	29	28	29	29	18
36	36	36	36	37	37	36	36	36	37	37	37	35	35	35	35	35	35	19
50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	20
54	57	50	50	50	50	50	50	50	52	52	51	47	48	48	51	53	53	21
50	47	47	51	52	52	54	54	55	54	53	52	53	52	52	52	52	52	22
57	58	60	58	61	63	55	55	58	53	53	53	54	54	54	48	49	49	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	37	37	24
91	91	92	108	110	110	113	115	116	105	105	105	85	85	85	90	90	91	25
54	54	56	64	64	67	64	64	65	—	—	—	[1]) 90	[1]) 90	[1]) 95	53	53	54	26
70	70	71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66	66	67	27
167	174	175	186	205	195	175	185	185	178	191	171	173	210	203	208	226	229	28
134	146	146	161	176	172	150	160	160	158	172	159	149	179	175	181	199	208	29
—	174	173	—	—	—	—	—	—	—	208	186	208	250	260	218	226	233	30
113	113	120	119	116	114	115	120	120	130	130	128	126	128	140	126	133	137	31
—	200	178	—	190	179	—	182	178	150	190	165	193	235	210	230	243	238	32
150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	190	190	150	150	—	199	211	221	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	—	170	158	—	170	169	34
204	219	260	204	217	235	197	212	230	198	211	222	198	203	228	225	231	241	35
200	223	275	—	—	267	230	250	260	213	214	221	193	193	245	235	241	253	36
66	70	63	53	50	63	53	51	63	56	59	—	60	97	96	93	101	105	37
127	155	163	83	75	125	85	95	125	87	90	—	104	114	119	145	153	159	38
121	—	—	60	—	—	—	—	—	—	—	—	85	—	—	69	70	75	39
48	50	50	49	50	50	48	54	57	—	58	58	50	64	55	54	52	54	40
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79	83	88	41
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	129	130	42
90	90	98	88	90	92	88	94	93	75	80	79	83	84	85	101	109	114	43
—	63	63	—	61	62	—	69	69	60	64	65	—	72	73	64	66	68	44
—	140	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117	121	126	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	142	143	151	46
186	199	265	197	202	257	200	195	243	190	198	200	187	206	239	191	204	233	47
69	68	68	68	68	68	70	68	68	70	70	70	70	70	70	68	68	68	48
15	15	15	15	15	15	14	15	15	11	12	12	11	11	11	13	13	14	49
9	10	12	10	10	10	7	7	8	7	7	7	9	9	9	8	8	8	50
30	30	30	30	30	30	30	30	32	30	30	30	—	34	34	27	28	28	51
3170	3250	3370	2900	2840	2880	2270	2390	3090	[3])2330	[3])2330	2330	[3])2390	[3])2390	[3])2520	3950	4080	4150	52
2670	2650	2770	2270	2270	2270	2020	2020	2460	[3])1960	[3])1960	1960	[3])2140	[3])2140	[3])2140	3210	3280	3330	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	375	398	434	54
—	800	800	750	750	750	—	—	—	—	—	—	—	—	850	719	727	736	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	600	—	568	598	605	56
400	410	410	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	299	309	313	57
—	—	—	375	375	425	—	—	—	—	—	—	450	450	450	347	357	368	58

juli 100 à 125, under aug. och sept 125 à 150 öre; för Luleå sik under juli 40 à 125, under aug. och öre. — [1]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) För avfallsved har betalats i Nyland sept. 35·00 kr. per kbfmn (20·70 kr. per famn) ej hemkörd. — [3]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag till 22·10 och barrved till 15·80 kr. per famn; i Kiruna björkved under juli, aug. och sept. 23·90, barr- och under sept. 8·00 kr., gasverkskoks under juli, aug. och sept. 2·40 och engelsk kaminkoks under juli,

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Kreatursslag	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima[2])	—	53	54	54	46	47	50	57	61	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	46	48	46	40	41	42	49	55	53
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	37	43	45	43	36	37	36	43	50	48
» 3. Mindre feta[3])	29	36	38	35	27	28	25	34	41	36
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[4])	—	58	60	59	52	55	58	63	66	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	51	54	52	45	44	46	54	60	58
» 2. Mindre feta	37	44	48	44	36	36	36	44	50	47
Tjurar:										
Extra prima[5])	—	55	57	56	46	49	55	62	65	63
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	45	51	54	48	42	43	46	56	62	58
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	41	46	49	44	38	40	43	52	58	54
» 3. Mindre köttiga[3])	36	40	38	39	32	33	33	43	50	44
Oxar:										
Extra prima[6])	—	—	—	58	—	47	50	58	63	61
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	48	53	49	43	43	44	52	57	54
» 2. Mindre feta	—	42	46	43	34	36	38	44	48	45
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[7]) .	59	64	68	63	60	61	60	68	73	67
» (70—90 kg.)[7]) .	53	54	61	56	55	55	52	60	67	62
Skummjölkskalvar	40	44	46	41	39	40	41	48	57	49
Får:										
Yngre, feta[8])	—	53	54	52	50	51	51	53	58	55
Äldre, » [9])	—	44	49	46	45	45	42	48	53	47
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	62	73	66	56	69	77	64	73	82	74
Rena, större svin (100—170 kg.) .	59	76	65	55	68	73	62	71	81	71
Suggor	45	66	57	46	58	67	53	60	68	58

[1]) Uppgifterna för år 1905 avse endast Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för okt.—dec. 1915 och Stockholm samt för okt.—dec. Stockholm och Malmö. — [6]) Uppgifterna för år 1911, samt för okt.—dec. 1915 åren 1906—1909 avse endast Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg samt

priser

vande vikt)

Göteborg 1905—sept. 1916.

(sept. 1915—sept. 1916) för alla tre orterna.

1915	Sept. 1915	Okt 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
94	—	121	119	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77	86	88	88	82	81	83	86	89	98	103	110	117	117
71	77	79	79	74	74	75	78	82	91	98	102	107	104
53	58	54	54	50	59	62	65	69	75	82	88	94	90
93	110	94	90	90	87	89	92	96	109	117	129	136	136
80	90	84	81	83	83	87	89	92	101	108	116	123	124
65	71	66	64	66	66	69	72	76	87	94	100	105	103
90	88	101	99	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—
82	88	90	90	84	85	88	92	95	103	109	115	122	121
76	81	83	84	79	80	84	87	89	97	104	110	117	116
60	62	59	58	64	66	70	76	82	88	95	102	113	107
92	—	121	119	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—
78	89	85	81	85	85	86	88	92	100	109	114	122	122
66	73	68	66	68	70	72	74	78	91	96	101	106	105
87	92	91	93	90	91	89	90	97	108	114	110	116	118
79	83	83	86	84	85	83	84	91	102	109	105	110	112
69	73	71	73	75	76	72	72	79	87	91	87	93	97
70	71	72	73	78	81	87	90	92	93	94	93	98	97
62	64	60	61	66	69	77	87	88	89	91	84	87	86
129	151	162	146	144	151	154	168	164	164	162	164	164	159
131	154	166	148	144	150	153	171	167	167	164	166	165	160
122	144	157	136	129	138	142	157	156	153	149	149	150	148

Stockholm och Malmö samt för okt.—dec. 1915 endast Malmö. — [6]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna för jan.—april samt juni—sept. 1916 endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse år 1915, för sept. endast avse endast Malmö. — [7]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna Malmö och Göteborg. — [8]) Uppgifterna för för mars, april och juni 1916 Stockholm och Göteborg.

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa
Medelpris under

Kreatursslag.	Stockholm						
	Juli 1916	Aug. 1916	31/8—6/9	7/9—13/9	14/9—20/9	21/9—27/9	Sept. 1916
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	163	163	160	163	160	—	161
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	112	126	126	126	126	121	125
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	105	118	118	118	118	113	117
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	81	96	94	94	94	84	92
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	118	129	129	129	129	129	129
» 2. Mindre feta	100	110	108	108	108	105	107
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	163	164	163	165	—	—	164
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	117	128	128	128	128	128	128
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	111	121	121	121	121	121	121
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	104	116	114	114	114	110	113
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	163	163	—	165	165	—	165
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	119	128	128	128	128	128	128
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	99	108	108	108	108	105	107
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	106	118	120	120	125	115	120
» (70—90 »)							
Skummjölkskalvar	91	98	105	105	110	100	105
Får:							
Yngre, feta	100	108	108	108	108	103	107
Äldre, »	90	98	98	98	98	93	97
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	167	166	161	167	172	169	167
Rena, större svin (100—170 kg.)	167	166	161	167	172	169	167
Suggor	158	157	152	158	163	160	158
Medelpris per styck (kr.):	Kr. per styck						
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	239	269	250	250	250	225	244
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	221	244	225	225	225	210	221
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	293	319	300	300	300	275	294
Oxar: kl. 3. » »	369	400	400	400	400	375	394

priser

vande vikt)

orter i riket.

juli—sept. 1916.

Eskilstuna							Norrköping						
Juli 1916	Aug. 1916	4/9—9/9	11/9—16/9	18/9—23/9	25/9—30/9	Sept. 1916	Juli 1916	Aug. 1916	31/8—6/9	7/9—13/9	14/9—20/9	21/9—27/9	Sept. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	110	110	110	115	115	115	114
160	165	—	165	—	—	165	—	164	—	165	—	—	165
93	105	110	110	110	105	109	95	95	95	105	105	105	103
160	165	—	165	—	—	165	160	158	—	160	—	—	160
86	90	90	95	95	100	95	85	85	85	85	85	85	85
155	160	—	—	—	—	—	153	155	—	155	—	—	155
78	80	82	105	105	85	94	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150	—	—	150
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
98	—	—	—	—	—	—	110	110	110	115	115	115	114
93	104	115	—	—	110	113	95	95	95	105	105	105	103
78	92	95	95	95	90	94	85	85	85	85	85	85	85
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	118	120	120	130	130	130	128
160	165	—	165	—	—	165	—	164	—	165	—	—	165
—	—	—	110	110	—	110	105	105	105	120	120	120	116
160	165	—	165	—	—	165	160	158	—	160	—	—	160
93	105	110	105	105	100	105	95	95	95	110	110	110	106
—	160	—	—	—	—	—	158	155	—	155	—	—	155
88	88	—	—	—	—	—	75	75	75	85	85	85	83
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	110	110	110	110	110	110	110
160	165	—	—	—	—	—	—	164	—	165	—	—	165
90	—	—	—	—	105	105	100	100	100	100	100	100	100
160	165	—	—	—	—	—	160	158	—	160	—	—	160
85	—	—	—	—	—	—	85	85	85	85	85	85	85
—	160	—	—	—	—	—	158	155	—	155	—	—	155
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
106	112	115	115	115	120	116	114	123	125	125	125	125	125
100	101	105	110	110	110	109	109	118	120	120	120	120	120
84	90	90	95	95	95	94	98	108	105	105	105	105	105
105	106	110	110	110	100	108	95	95	95	95	95	95	95
100	100	100	100	100	95	99	88	87	87	87	87	87	87
—	130	130	120	120	115	121	—	—	—	—	—	—	—
163	162	150	152	152	155	152	160	164	165	165	165	165	165
156	159	150	150	150	152	151	160	164	165	170	170	170	169
151	156	140	142	142	145	142	148	155	155	155	155	155	155
Kr. per styck							Kr. per styck						
—	—	—	—	—	—	—	250	250	250	250	250	250	250
191	225	225	225	225	225	225	175	175	175	175	175	175	175
165	216	225	200	200	175	200	175	175	175	175	175	175	175
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
275	260	275	275	275	225	263	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	325	325	—	325	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-

(per kg. le-

för vissa orter

Medelpris under

Kreatursslag.	Malmö							
	Juli 1916	Aug. 1916	30/8–5/9	6/9–12/9	13/9 19/9	20/9 26/9	27/9–3/10	Sept. 1916
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**161**	**165**	165	165	165	160	165	**164**
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	**109**	**113**	113	123	120	110	110	**115**
» » » » för export	**160**	**161**	160	160	160	155	155	**158**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**103**	**105**	103	108	105	95	85	**99**
» » » » för export	**155**	**155**	155	155	155	150	150	**153**
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	**95**	**91**	90	95	93	85	75	**88**
» för export	—	—	150	150	150	—	—	**150**
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	**68**	**76**	70	70	68	63	50	**64**
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	**129**	**136**	140	140	140	130	130	**136**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**121**	**127**	129	130	130	120	120	**126**
» 2. Mindre feta	**105**	**110**	110	110	110	105	100	**107**
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	93	90	80	**88**
Tjurar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**161**	**165**	165	165	165	160	165	**164**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	—	—	—	128	123	113	108	**118**
» » » » » för export	**160**	**165**	165	165	165	160	160	**163**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**110**	**120**	120	123	118	108	103	**114**
» » » » » för export	**155**	**162**	163	163	163	155	155	**160**
» 3. Mindre köttiga	**99**	**110**	110	110	105	95	85	**101**
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**160**	**165**	—	—	—	160	160	**160**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	**128**	—	—	130	120	—	**125**
» » » för export	**160**	**160**	—	—	165	—	—	**165**
» 2. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**103**	**113**	115	115	115	105	100	**110**
» (70—90 »)	**98**	**106**	108	108	108	98	93	**103**
Skummjölkskalvar	**85**	**93**	95	95	95	85	85	**91**
Får:								
Yngre, feta	**84**	**90**	90	90	90	88	85	**89**
Äldre, »	**75**	**75**	75	75	75	73	73	**74**
Lamm	**110**	**115**	115	120	120	110	110	**115**
Svin:								
Slakterisvin (75—100 kg.)	**167**	**165**	152	155	155	155	160	**155**
Rena, större svin (100—170 kg.)	**168**	**165**	152	155	155	155	160	**155**
Suggor	**145**	**146**	140	140	140	140	140	**140**
För konservering (öre per kg.):								
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):		Kr. per styck						
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—

priser

vande vikt)

i riket. (Forts.)

juli—sept. 1916.

Hälsingborg								Göteborg						
Juli 1916	Aug. 1916	30/8—5/9	6/9—12/9	13/9—19/9	20/9—26/9	27/9—3/10	Sept. 1916	Juli 1916	Aug. 1916	4/9—9/9	11/9—16/9	18/9—23/9	25/9—30/9	Sept. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
161	**166**	165	165	165	—	160	**164**	—	**165**	—	—	165	—	**165**
105	**114**	113	118	108	120	108	**113**	**108**	**111**	113	113	113	108	**112**
157	**160**	160	160	160	—	150	**158**	**160**	**160**	—	—	160	—	**160**
98	**106**	108	108	103	105	93	**103**	**98**	**99**	98	98	98	93	**97**
153	**154**	153	153	153	—	145	**151**	**155**	**155**	—	—	155	—	**155**
91	**93**	—	98	—	98	73	**90**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
128	**131**	130	135	132	133	126	**131**	—	—	—	—	—	—	—
120	**124**	123	123	128	123	118	**123**	**110**	**113**	117	117	117	112	**116**
109	**113**	113	113	118	113	113	**114**	**95**	**96**	95	95	95	90	**94**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
161	**167**	165	165	165	—	160	**164**	**160**	**165**	—	—	165	—	**165**
—	—	—	—	—	120	—	**120**	**113**	**116**	119	119	119	114	**118**
156	**161**	160	16[illegible]	160	—	150	**158**	**160**	**160**	—	—	160	—	**160**
—	—	—	—	—	—	—	—	**108**	**110**	113	113	113	108	**112**
150	**156**	155	155	155	—	145	**153**	**155**	**155**	—	—	155	—	**155**
104	**111**	113	118	115	108	105	**112**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
160	**168**	165	165	—	—	160	**163**	**160**	**165**	—	—	165	—	**165**
110	**117**	—	—	—	—	118	**118**	**108**	**111**	113	113	113	108	**112**
155	**165**	160	160	—	—	150	**157**	**158**	**160**	—	—	160	—	**160**
98	**105**	113	113	—	—	103	**110**	**103**	**104**	103	103	103	98	**102**
—	—	—	—	—	—	—	—	**155**	**155**	—	—	155	—	**155**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
111	**112**	113	118	118	113	113	**115**	**117**	**119**	123	123	128	128	**126**
104	**100**	98	108	98	103	103	**102**	**112**	**114**	118	118	123	123	**121**
97	**94**	93	95	93	93	93	**93**	**85**	**89**	93	93	98	98	**96**
85	**82**	—	—	—	80	80	**80**	**95**	**95**	95	95	95	95	**95**
78	**75**	—	—	—	—	—	—	**88**	**88**	88	88	88	88	**88**
130	**122**	—	—	—	105	105	**105**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	**159**	**162**	—	152	156	156	**155**
—	—	—	—	—	—	—	—	**163**	**163**	153	159	161	161	**159**
—	—	—	—	—	—	—	—	**145**	**148**	143	148	148	148	**147**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	150	138	**144**	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck								Kr. per styck						
162	**154**	158	158	153	—	—	**156**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under september 1916.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Ort	27/8—2/9	3/9—9/9	10/9—16/9	17/9—23/9	24/9—30/9	Medelpris
	öre per kg.					
Stockholm	174	174	174	220	218	**192**
Södertälje	215	215	215	215	218	**216**
Uppsala	193	190	199	200	205	**197**
Nyköping	205	200	205	200	195	**201**
Eskilstuna	175	175	175	175	185	**177**
Linköping	198	210	213	222	220	**213**
Norrköping	201	212	215	218	219	**213**
Motala	208	210	218	218	221	**215**
Jönköping	200	200	203	203	209	**203**
Växjö	199	206	205	206	207	**205**
Kalmar	173	175	183	200	200	**186**
Västervik	200	200	208	210	210	**206**
Visby	180	182	182	185	183	**182**
Karlskrona	170	170	170	170	170	**170**
Kristianstad	173	193	228	223	233	**210**
Malmö	—	—	—	—	—	—
Lund	—	218	208	213	208	**212**
Landskrona	—	—	—	—	—	—
Hälsingborg	215	200	200	203	205	**205**
Ystad	211	209	210	210	210	**210**
Halmstad	—	—	192	208	203	**201**
Göteborg	200	200	210	212	212	**207**
Lysekil	180	180	183	183	193	**184**

Ort	27/8—2/9	3/9—9/9	10/9—16/9	17/9—23/9	24/9—30/9	Medelpris
	öre pr kg.					
Vänersborg	175	175	175	175	215	**183**
Borås	200	206	209	207	210	**206**
Tidaholm	179	179	178	179	182	**179**
Karlstad	190	194	193	198	203	**196**
Örebro	200	200	200	205	205	**202**
Kopparberg	200	200	200	200	210	**202**
Västerås	198	208	208	205	203	**204**
Falun	204	—	—	204	204	**204**
Domnarvet och Borlänge	198	—	202	202	202	**201**
Ludvika	185	187	180	203	205	**192**
Gävle	200	198	202	203	208	**202**
Söderhamn	203	205	208	208	205	**206**
Sundsvall (staden)	233	230	230	228	235	**231**
Nyland	—	230	225	235	235	**231**
Östersund	207	205	205	210	210	**207**
Umeå	185	195	195	200	200	**195**
Luleå	183	—	215	215	215	**207**
Boden	178	—	208	208	208	**201**
Malmberget och Gällivare	176	190	200	224	224	**203**
Kiruna	—	—	—	—	200	**200**
Samtliga orter	**194**	**198**	**201**	**205**	**207**	**201**

Tillförseln till offentliga slakthus.

Juli—september 1916.

Kreatursslag		Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	Göteborg
Tjurar	September	441	24		40	202	35	337
	Juli—september .	*1 051*	*92*		*116*	*339*	*196*	*979*
Kor	September	73	156	489	122	896		888
	Juli—september .	*335*	*465*	*1 237*	*293*	*2 502*	576	*2 469*
Övriga nötkreatur	September	2 809	27		74	789	*1 795*	404
	Juli—september .	*7 807*	*73*		*148*	*2 195*		*1 075*
Gödkalvar	September	1 445	[1]) 306	[1]) 720	34	561	58	732
	Juli—september .	*4 930*	1 068	*2 666*	*97*	*1 891*	*211*	*2 262*
Spädkalvar	September	340	[2]) 177	[2]) 123	146	74	16	80
	Juli—september .	*1 117*	*586*	*440*	*455*	*290*	*51*	*338*
Får och lamm	September	1 105	42	96	81	359	7	326
	Juli—september .	*2 480*	*119*	*305*	*206*	*1 198*	*72*	*1 103*
Svin	September	1 397	266	396	608	771	204	283
	Juli—september .	*6 013*	*906*	*1 112*	*1 732*	*3 183*	*629*	*788*
Spädgrisar	September	16	9	8	1	4	—	—
	Juli—september .	*62*	*16*	*12*	*1*	*4*	—	—
Hästar och föl	September	86	23	13	3	54	13	131
	Juli—september .	*244*	*53*	*33*	*12*	*117*	*41*	*332*

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

Juli—september 1916.

Kroppar av		Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	September	4 030	175	478	366	699	398
	Juli—september . . .	*11 511*	*589*	*1 082*	*828*	*1 920*	*1 276*
Gödkalvar	September	5 498	204	[1]) 819	174	685	341
	Juli—september . . .	*18 066*	*805*	*2 941*	*610*	*2 286*	*1 149*
Spädkalvar	September	2 332	177	[2]) 236	286	240	248
	Juli—september . . .	*8 608*	*586*	*779*	*1 031*	*882*	*854*
Får och lamm	September	6 060	42	220	638	564	315
	Juli—september . . .	*12 916*	*119*	*576*	*1 519*	*1 761*	*1 012*
Svin	September	2 516	381	415	561	1 362	384
	Juli—september . . .	*9 932*	*1 206*	*1 058*	*1 488*	*4 606*	*916*
Spädgrisar	September	*68*	9	10	3	5	—
	Juli—september . . .	*242*	*16*	*18*	*6*	*5*	*7*
Hästar och föl	September	159	23	21	3	21	20
	Juli—september . . .	*497*	*52*	*48*	*15*	*77*	*53*

[1]) Större kalvar. — [2]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *sept.* 1915—*sept.* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Sept. 1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror:*[1])														
Abborre, stor. .	kg.	93	90	90	90	118	124	153	114	74	90	90	119	128
liten .	»	80	80	80	80	80	85	105	83	51	70	62	95	112
Braxen	»	75	78	—	—	65	—	—	76	75	74	69	95	110
Gråsej	»	65	75	—	75	75	—	—	—	64	70	70	70	80
Gädda, levande .	»	131	132	—	—	—	—	—	—	70	—	—	210	—
slaktad .	»	—	—	—	144	110	119	140	98	89	97	100	158	164
Gös	»	—	—	169	180	—	178	188	163	153	175	182	225	234
Hälleflundra, stor	»	114	124	127	141	148	148	149	137	140	144	—	—	170
liten	»	90	90	—	—	102	110	108	110	86	85	—	—	—
Id	»	—	80	—	—	60	—	68	74	57	68	63	90	95
Kolja, svensk .	»	68	72	74	70	90	70	87	75	57	70	73	78	82
norsk . .	»	—	—	55	53	51	55	42	—	—	—	—	—	—
Kummel . . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98	103
Kungsflundra .	»	70	74	74	—	—	—	74	80	67	72	—	—	—
Lake, stor . .	»	78	80	81	100	86	90	90	70	—	—	—	95	104
insjö- liten . .	»	—	—	—	—	110	103	110	78	55	65	—	90	—
Lax, färsk . .	»	275	395	250	280	310	387	440	448	353	280	285	—	—
Långa	»	70	73	81	90	63	—	85	85	—	—	—	75	—
Piggvar	»	—	265	130	—	—	175	175	175	140	125	—	—	—
Röding	»	170	165	168	175	—	—	—	175	175	183	190	112	—
Rödspotta, stor .	»	73	82	90	87	99	90	90	86	79	85	—	110	112
liten	»	—	—	—	—	—	70	70	70	60	—	—	—	—
Sik, stor . . .	»	119	119	106	110	—	—	—	114	115	130	110	160	149
liten . . .	»	112	—	—	—	110	—	—	—	—	112	75	—	—
Siklöja	»	70	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	123
Sill, färsk . . .	låda[2])	3650	4460	4475	5500	3520	2500	3000	—	—	—	—	—	4900
» » . . .	kg.	—	—	—	—	37	—	—	—	50	—	—	61	65
Sjötunga, stor .	»	—	—	—	—	—	155	153	155	89	95	100	145	142
liten .	»	79	105	99	95	120	—	—	108	69	80	73	96	94
Slätvar	»	—	150	—	120	—	150	150	150	—	—	—	—	—
Strömming . .	låda[3])	—	—	—	2350	2500	1550	1900	1725	950	—	—	—	—
» . .	kg.	44	34	39	39	35	20	27	20	26	37	32	36	40
Torsk, m. huvud	»	44	51	49	55	40	57	59	53	44	47	44	45	49
svensk huvudlös	»	88	95	98	99	107	91	90	83	74	86	89	90	99
Torsk, norsk . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ur, färsk . . .	»	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor . .	»	41	40	48	50	66	50	58	62	41	54	52	49	44
liten .	»	30	30	30	—	50	40	40	40	—	—	—	—	—
Ål, levande, stor	»	—	—	—	—	250	—	—	—	185	268	216	248	245
liten	»	—	—	—	—	170	—	—	—	—	175	155	204	176
Skaldjur:														
Hummer . . .	tjog	2000	1940	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1700
Krabbor . . .	»	650	690	750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	750
Kräftor, stora .	»	118	91	—	—	—	—	—	—	—	—	230	159	148
små . .	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora . .	kg.	85	95	90	—	120	95	83	85	96	—	—	140	138
kokta små . .	»	—	68	43	—	—	—	—	—	—	65	60	—	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

31/8—6/9:	tillgång god,	efterfrågan livlig,		tendens fast.		
7/9—13/9:	»	»	»	»	»	
14/9—20/9:	»	»	»	medelmåttig,	»	fallande.
21/9—27/9:	»	»	»	»	»	»

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Arbetsmarknaden under oktober månad 1916.

Arbetstillgången har under oktober månad fortfarande varit god inom de flesta näringsgrenar. För en del säsongarbetare har dock någon försämring redan gjort sig kännbar. Efter den vid kvartalsskiftet sedvanliga forceringen av byggnadsverksamheten förmärktes sålunda någon minskning av efterfrågan å arbetskraft inom vissa hithörande fack i åtskilliga städer, såsom Stockholm, Norrköping, Linköping, Kalmar, Karlskrona, Ystad, Göteborg, Uddevalla, Örebro och Gävle. I Malmö har däremot brist på yrkeskunniga byggnadsarbetare fortfarande gjort sig gällande, sannolikt till en del beroende på utvandring till Danmark och Norge. För handelsarbetare har arbetstillgången i Göteborg varit mycket god, men i Stockholm något försämrats. För transport- och grovarbetare har arbetsmarknaden varit ojämn i Ystad och Gävle samt delvis även i Göteborg, medan i Stockholm rikligt arbete funnits att tillgå. Inom industrien synes bristen på arbetskraft särskilt hava gjort sig kännbar vid gruvor och järnverk i Bergslagen. För fabriker och hantverk har i övrigt tillgången på arbetssökande efter repetitionsövningarnas slut tydligen något ökats, men någon större förändring av arbetsmarknadens läge har under månaden icke gjort sig gällande.

För jordbruket har månaden däremot i många fall varit brydsam, särskilt med hänsyn till de ännu ej avslutade höstarbetena, som den ogynnsamma väderleken i hög grad försvårat. Behovet av extra arbetskraft har därför under de tider, då arbetet kunnat pågå, stegrats avsevärt över normala mått. I främsta rummet gäller detta de trakter, där betodling förekommer. En välbehövlig hjälp har emellertid mångenstädes lämnats genom permittering av värnpliktiga, vilket under denna månad ägt rum i större utsträckning än förut. Från inom Skaraborgs län förlagda regementen permitterades sålunda efter rekvisition från den offentliga arbetsförmedlingen nära 1 600 man, och i Uppsala län bereddes med eller utan arbetsförmedlingens medverkan ledighet åt över 1 300 av infanteriets värnpliktiga. Från i Skåne förlagda truppförband hemförlovades enligt uppgift sammanlagt 600 man, i Östergötland 500 man o. s. v. — Vid den under månaden pågående höstflyttningen har, enligt från skilda delar av landet ingångna uppgifter, framträtt en kännbar brist på ogifta arbetare, medan tillgången å gifta platssökande åtminstone i vissa orter varit relativt tillfredsställande. Till någon del synes denna åtskillnad dock hava varit beroende därpå, att de ogifta arbetarna i stor utsträckning dröjt med att bestämma sig för någon plats till mot slutet av månaden, då flyttningen merendels redan ägt rum och de arbetsgivare, som fortfarande hade lediga platser, kunde förväntas vara villiga att ytterligare höja sina löneanbud.

Beträffande husligt arbete var tillgången på platssökande i städerna i allmänhet tämligen god, vilket i viss mån torde få tillskrivas det ökade värde, som under nuvarande konjunkturer tillmätes förmånen av fri kost.

Antalet *arbetssökande på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 87. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	151	144	209	145	150	133	127	181	124
Mars	83	71	90	74	119	119	165	121	119	110	107	147	109
April	66	59	80	58	108	101	150	101	104	97	91	125	90
Maj	72	71	85	55	106	98	126	93	106	99	93	118	85
Juni	71	68	81	57	122	112	147	100	119	112	104	135	92
Juli	77	82	95	50	116	103	144	96	118	107	99	134	82
Augusti	87	95	105	70	101	156	130	99	101	96	133	122	88
September	75	96	87	58	94	130	119	89	93	89	121	110	79
Oktober	77	94	75	*67*	108	145	127	*102*	104	98	128	110	*87*
November	96	116	84	—	141	217	165	—	141	129	192	141	—
December	92	130	84	—	122	189	119	—	134	117	182	113	—

Enligt vad dessa siffror giva vid handen, har såväl inom jordbruket som inom övriga näringsgrenar tillgången på arbetssökande varit bättre än under september, vilken sistnämnda månad också, såsom medeltalet för perioden 1902—1912 utvisar, i allmänhet medför större behov av arbetskraft än någon annan del av året. I jämförelse med motsvarande tid föregående år måste siffrorna dock alltjämt betecknas såsom mycket låga.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	1911	1912	1913	1914	1915	1916		1911	1912	1913	1914	1915	1916
Januari	—	8·5	8·4	7·5	15·0	7·7	Juli	3·2	3·3	2·7	3·1	6·3	2·7
Februari	—	11·1	8·9	10·4	14·8	8·0	Augusti	2·9	2·8	2·5	3·0	4·0	2·7
Mars	12·0	8·4	7·1	7·5	12·0	6·7	September	3·1	2·7	2·3	8·1	3·6	2·2
April	10·4	6·5	5·7	6·5	11·2	5·2	Oktober	2·3	2·9	2·2	7·7	3·5	[1]2·2
Maj	6·7	5·2	4·0	5·1	8·5	4·7	November	4·3	3·6	2·6	8·1	3·8	—
Juni	3·5	3·7	2·6	3·2	6·7	3·3	December	4·4	5·7	4·4	10·3	4·5	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 oktober 1916. De från fackförbunden inkomna rapporterna uppvisade då samma låga arbetslöshetsprocent som vid föregående månadsskifte, ett minimum, som förut uppnåtts endast en gång, nämligen vid motsvarande tidpunkt år 1913.

[1] Preliminär uppgift.

Arbetstillgången under tredje kvartalet 1916

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Den efterföljande redogörelsen för arbetstillgången grundar sig, liksom de förut lämnade översikterna, till huvudsaklig del på de uppgifter, som å särskilda frågeformulär inhämtats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären hava fortfarande till största delen infordrats av socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 40, varav 20 äro föreståndare för arbetsförmedlingsanstalter, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm samt i den närmaste trakten däromkring ävensom från sådana större arbetsgivare i landsorten, vilka i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För nu ifrågavarande kvartal hava besvarade formulär återkommit från 2 392 arbetsgivare med 304 795 arbetare, varav *2 371* arbetsgivare med *289 387* arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete. Samtliga arbetsgivare — med ett par undantag — vilka sysselsätta minst 200 arbetare, hava insänt besvarade formulär, varför ifrågavarande uppgifter torde få anses som i hög grad representativa för åtminstone hela den svenska storindustrien.

Efter bearbetning av de inkomna svaren kan för bedömande av *arbetstillgången under tredje kvartalet 1916 inom industri och hantverk* följande sammanställning anföras:

	Antal redovisade arbetare	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom		
		mycket god	god eller medelgod	mindre än medelgod
1916				
—	—	—	—	—
3:dje kv.	*289 387*	*39*	*55*	*6*
2:dra »	282 373	38	57	5
1:sta »	277 505	33	61	6
1915				
4:de kv.	267 912	29	64	7
3:dje »	269 636	29	63	8
2:dra »	271 210	20	68	12
1:sta »	249 403	20	65	15
1914				
4:de kv.	245 003	13	64	23
3:dje »	251 145	7	61	32
2:dra »	262 988	18	76	6
1:sta »	253 324	16	76	8
1913				
4:de kv.	257 916	17	78	5
3:dje »	273 375	20	75	5
2:dra »	266 560	21	76	3
1:sta »	250 336	20	74	6
1912				
4:de kv.	200 918	19	75	6
3:dje »	203 578	21	74	5
2:dra »	202 407	18	77	5
1:sta »	184 711	13	75	12
1911				
4:de kv.	186 685	10	79	11
3:dje »	186 259	11	74	15
2:dra »	178 446	10	77	13
1:sta »	163 200	9	78	13

Det visade sig även, att arbetstillgången under ifrågavarande kvartal ansågs, i jämförelse med samma kvartal föregående år, såsom *bättre* av 812 arbetsgivare med 105 126 arbetare (36 %), såsom *oförändrad* av 1 304 arbetsgivare med 154 673 arbetare (54 %) samt som *sämre* av 255 arbetsgivare med 29 588 arbetare (10 %).

Med ledning av tabellen å sid. 1248—1249, som utgör en sammanfattning av arbetsgivarnas inom industrien och hantverket uppgifter, har utarbetats efterföljande *allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper* under tredje kvartalet 1916.

	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom								
	mycket god			god eller medelgod			mindre än medelgod		
	1916 3 kv.	1916 2 kv.	1915 3 kv.	1916 3 kv.	1916 2 kv.	1915 3 kv.	1916 3 kv.	1916 2 kv.	1915 3 kv.
Malmbrytning och metallindustri	*58*	54	42	*39*	42	51	*3*	4	7
Jord- och stenindustri	*31*	29	12	*57*	57	61	*12*	14	27
Trävaruindustri	*46*	40	23	*49*	58	71	*5*	2	6
Pappers- och grafisk industri	*23*	25	13	*75*	74	81	*2*	1	6
Livsmedelsindustri	*10*	9	7	*71*	74	87	*19*	17	6
Textil- och beklädnadsindustri	*22*	33	23	*69*	63	72	*9*	4	5
Läder-, hår- och gummivaruindustri	*18*	20	19	*57*	71	76	*25*	9	5
Kemisk-teknisk industri	*23*	21	51	*74*	77	46	*3*	2	3

Gruppen *malmbrytning och metallindustri*, inom vilken ställningen redan föregående kvartal kunde betecknas som synnerligen fördelaktig, uppvisade, av dessa siffror att döma, nu ett än gynnsammare läge. Inom gruvdriften var det fortfarande endast en del av de nordsvenska malmfälten, som rapporterade mindre god arbetstillgång; i Bergslagen voro konjunkturerna däremot i regel mycket goda. Vid järn- och stålverken betecknades arbetstillgången i likhet med föregående kvartal undantagslöst som minst medelgod, i de flesta fall som mycket god. Inom järn- och stålmanufakturen gjorde sig kännbar materialbrist gällande vid bleckslagerierna och i vissa fall även inom andra branscher; inskränkning i driften genom minskning av arbetsstyrkan uppgives dock endast i ett fall hava ägt rum. Inom mekaniska verkstadsindustrien förekom likaledes flerstädes brist å ej endast utländska råvaror, utan även järn och stål, som ej kunde anskaffas utan till abnormt höga pris; arbetstillgången inom denna bransch synes, därest tillgången å material och arbetskraft medgåve dess utnyttjande, mångenstädes vara hart när obegränsad. I vissa fall har dock avbräck beretts genom konkurrens från Tyskland, där på grund av den nuvarande låga markkursen leveranser kunna utföras till lägre pris än inom landet.

Även inom *jord- och stenindustrien* voro siffrorna något gynnsammare än förra kvartalet. Särskilt synes en konjunkturförbättring hava gjort sig gällande inom byggnadsämnesindustrien. Ett flertal tegelbruk måste dock av brist på arbetskraft inskränka driften. Detsamma gäller torvindustrien.

Gatstensindustrien låg fortfarande så gott som nere, medan däremot för byggnadssten o. d. merendels fanns god avsättning; makadamfabrikerna rapporterade likaledes mycket god arbetstillgång. Vid ett flertal glasbruk måste driften på grund av råvarubrist inställas under längre eller kortare del av kvartalet; i andra fall har arbetstillgången minskats till följd av det i England från den 18 augusti införda importförbudet å hushållsglas. Kakel- och porslinsindustrierna hava däremot i allmänhet arbetat under gynnsamma konjunkturer, och detsamma har liksom förut givetvis även varit fallet vid kolgruvorna.

Inom *trävaruindustrien* betecknades arbetstillgången som mycket god för ej mindre än 46 % av arbetarna, mot 40 % föregående kvartal. Antalet arbetare, för vilka arbetstillgången varit mindre än medelgod, har å andra sidan stigit från 2 till 5 %; av de hit hänförda arbetarna kommo emellertid en avsevärd del — c:a 800 — på ett enda verk, för vars produkter avsättningen under större delen av kvartalet var mindre god, men vid tidpunkten för rapportens avgivande åter betecknades som tillfredsställande. Under mindre gynnsamma konjunkturer arbetade i övrigt en del företag inom till denna grupp hänförda specialindustrier, såsom svarveri- och bobinfabriker, vilka varit berörda av i England gällande importförbud, samt urfoderfabriker, vilka på grund av den ringa tillförseln av urverk från Tyskland hade knapp arbetstillgång. Gruvvirkesindustrien hade på grund av kriget delvis också att kämpa med svårigheter, medan däremot det stora flertalet sågverk och snickerifabriker betecknade arbetstillgången som god; särskilt synes möbelindustrien hava haft mycket god marknad. Liksom under förra kvartalet hämmades driften dock mångenstädes av brist på arbetskraft och kommunikationsmedel (järnvägsvagnar).

Inom *pappersindustrien* synes en viss försämring hava gjort sig gällande vid en del företag i västra Sverige; i stort sett torde dock arbetstillgången hava varit lika god som föregående kvartal. Inom *grafiska industrien* och bokbinderiyrket hava likaledes flertalet arbetsgivare betecknat ställningen som oförändrad.

Livsmedelsindustrien uppvisade liksom under föregående kvartal mindre utpräglat gynnsamma konjunkturer än flertalet andra näringar. För kvarnarna rapporterades ganska ojämn arbetstillgång. Inom bageriyrket var ställningen övervägande god, trots den råvarubrist, som på en del platser började framträda; möjligen har denna även för hembakningen kännbara olägenhet i någon mån framkallat ökad efterfrågan å bageriernas produkter. Inom sockerindustrien låg den egentliga tillverkningen i allmänhet nere; den tämligen goda arbetstillgång, som vid en del fabriker likväl förefanns, berodde på reparationsarbeten och förberedelser till höstkampanjen. Vid choklad- och konfektfabrikerna måste på grund av sockerbrist driftsinskränkningar flerstädes vidtagas. Även för margarinfabrikerna var ställningen till följd av råvarubrist ganska brydsam. Mindre god arbetstillgång inrapporterades likaledes från en del anjovisfabriker i Bohuslän. Vid konservfabrikerna i övrigt betecknades arbetstillgången fortfarande

såsom tillfredsställande, ehuru förbudet mot export av köttkonserver minskat avsättningsmöjligheterna.

Textil- och beklädnadsindustrien har i jämförelse med föregående kvartal uppvisat en omisskännlig försämring. Särskilt ylleindustrien synes överallt haft att kämpa med nästan oöverkomliga svårigheter på grund av råvarubrist. Liknande olägenheter hava gjort sig gällande inom linne- och juteindustrien samt, om ock ej i fullt samma grad, inom bomullsindustrien; skrädderi- och konfektionsindustrien har däremot genomgående rapporterat en i förhållande till årstiden tillfredsställande arbetstillgång, trots att här liksom inom andra till beklädnadsindustrien hörande branscher rubbningar stundom inträtt på grund av de högt uppdrivna priserna och den knappa tillgången på alla slags manufakturvaror.

Inom *läder-, hår- och gummivaruindustrien* har den redan under föregående kvartal konstaterade konjunkturförsämringen ytterligare fortskridit. Av de inom gruppen redovisade arbetarna voro 1/4 anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mindre än medelgod. Orsaken härtill är den inom garveriindustrien allt mera kännbara råvarubristen, varav under augusti och september föranleddes utsträckt och slutligen totalt exportförbud å skodon med därav följande minskad arbetstillgång även vid skofabrikerna. Inom gummivaruindustrien var arbetstillgången riklig utom vid en fabrik, som på grund av råvarubrist måst successivt inskränka driften. Av övriga hithörande branscher rapporterade pälsvarufabrikerna genomgående god och reseffektfabrikerna medelgod arbetstillgång. Vid handskfabrikerna voro konjunkturerna ganska växlande; den låga tyska markkursen synes även inom denna bransch hava framkallat en för den inhemska industrien besvärande konkurrens. Borstfabrikerna betecknade merendels arbetstillgången såsom god, ehuru ojämn på grund av den osäkra materialtillförseln.

Kemisk-tekniska industrien uppvisade fortfarande i huvudsak goda konjunkturer, ehuruväl även här råvarubristen vållat rubbningar inom vissa branscher, särskilt oljeslagerier och tvålfabriker. Vid tändsticksfabrikerna var arbetstillgången överallt mer än medelgod, ehuru i en del fall icke fullt så riklig som vid motsvarande tid förra året.

Byggnadsverksamheten synes under kvartalet hava avsevärt stegrats, sannolikt till följd av den på många platser allt starkare framträdande bostadsbristen. Något större antal nybyggnader av hyreshus har dock, på grund av den framskridna årstiden och de höga materialprisen, i allmänhet icke kunnat igångsättas, men däremot har riklig arbetstillgång förefunnits vid reparationsarbeten o. d. Dessutom pågå alltjämt i stor utsträckning ny- och ombyggnadsarbeten vid industriella anläggningar. Från ett flertal orter har inrapporterats brist å arbetskraft, stundom i sådan utsträckning, att arbetena försenats eller måst inskränkas. Såsom bidragande orsak har i södra Sverige och delvis även i Norrland angivits utflyttning till Danmark och Norge, där arbetstillgången och arbetsförtjänsterna åtminstone under försommaren voro större än i Sverige. Utjämning härutinnan torde dock åtminstone i någon mån hava ägt rum, sedan en genomgående löneförhöjning under augusti

månad blivit genomförd. Även å sådana orter, där byggnadsverksamheten varit ringa, såsom i Småland och Kristianstads län, har den lediga arbetskraften med lätthet funnit användning inom andra näringar, varför någon arbetslöshet ingenstädes torde hava förekommit.

För *transportarbetarna* har god arbetstillgång förefunnits inom stuveriyrket i Göteborg, Hälsingborg, Landskrona, Karlskrona, Norrköping, Gävle, Söderhamn och Sundsvall ävensom vid Vätter- och kanalhamnarna. Mindre goda konjunkturer hava däremot inrapporterats från Stockholm, Kalmar, Visby, Ystad och Malmö. Orsaken till de sålunda framträdande ojämnheterna är tydligen att söka i det med kriget sammanhängande osäkerhetstillståndet, som bland annat föranlett en förskjutning av trafiken från Stockholm till norrlandshamnarna. Åkeriyrket och närstående branscher synas hava haft god arbetstillgång, och detsamma gäller bogseringstrafiken i de större sjöstäderna. Beträffande förhållandena inom sjömansyrket kan hänvisas till de å sid. 1273 återgivna rapporterna från Sveriges redareförenings förhyrningskontor.

Jordbruket har, liksom de flesta andra näringsgrenar, haft att kämpa med kännbara svårigheter på grund av bristen å arbetskraft. Såsom i de förut publicerade månadsöversikterna framhållits, har den starka livsmedelsfördyringen dock medfört, att platser, där fri kost ingår bland löneförmånerna, relativt lätt kunnat besättas. Då jämväl de kontanta lönerna i allmänhet ökats, synes den för några år sedan synnerligen brydsamma statarfrågan numera hava kommit i ett för både arbetsgivare och arbetare gynnsammare läge. För de lantbrukare, som under skörden varit väsentligen beroende av tillfällig arbetskraft, har däremot ställningen otvivelaktigt varit synnerligen kritisk; de farhågor, som redan förra hösten framfördes gent emot åtskilliga arbetsgivares åtgärd att minska sin fasta arbetarstam, torde nu hava visat sig fullt befogade.

Inom *skogsbruket* har även förefunnits riklig arbetstillgång, men brist på arbetskraft, vilket särskilt haft menlig inverkan på igångsättandet av de omfattande avverkningsarbeten, som planerats för avhjälpande av den hotande vedbristen. Å andra sidan hava emellertid olägenheter för industrien i Bergslagen och Norrland försports därav, att ett stort antal arbetare lämnat sina platser vid fabrikerna för det under nuvarande konjunkturer mera inbringande arbetet med kolning och kolvedhuggning i skogarna.

Enär arbetsmarknadens läge givetvis måste i hög grad inverka på den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet och läget i viss mån återspeglas i denna verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för Sveriges offentliga arbetsförmedling till ytterligare jämförelse följande resultat angående tillgång och efterfrågan på arbetskraft:

På 100 *lediga platser* kommo följande *ansökningar om arbete:*

	3:dje kvartalet 1916			2:dra kvartalet 1916			3:dje kvartalet 1915		
	sept.	aug.	juli	juni	maj	april	sept.	aug.	juli
Jordbruket m. m.	58	70	50	57	55	58	87	105	95
Övriga näringsgrenar	89	99	96	100	93	101	119	130	144
Samtliga »	79	88	82	92	85	90	110	122	134

Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete: Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
Malmbrytning och metallindustri:										
Malmgruvor	48	10 863	17	2 945	25	4 725	4	678	2	2 515
Malmförädlingsverk	72	24 404	35	16 212	29	7 730	8	462	—	—
Järn- och stålmanufaktur	94	9 440	39	4 706	43	4 285	7	248	2	160
Mekaniska verkstäder	241	36 378	123	23 701	101	10 837	14	1 316	3	524
Skeppsvarv	22	9 311	16	6 482	6	2 829	—	—	—	—
Elektromekanisk industri	23	7 820	9	3 988	12	3 509	1	189	1	134
Annan metallindustri	56	6 807	28	3 015	21	3 484	4	148	3	160
Jord- och stenindustri:										
Kolgruvor	10	2 896	5	1 080	4	1 781	1	35	—	—
Torvindustri	29	760	16	354	11	366	1	10	1	30
Stenhuggerier	52	3 591	7	265	10	545	7	514	6	223
Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	19	2 632	6	1 238	10	1 329	3	65	—	—
Tegelbruk	101	4 322	31	1 716	49	2 167	13	355	5	36
Glasbruk	32	3 602	5	542	23	2 593	2	398	2	69
Annan jord- och stenindustri	34	4 106	11	1 659	17	2 319	2	80	2	36
Trävaruindustri:										
Sågverk	224	27 609	76	12 183	108	11 456	34	3 086	4	874
Snickerifabriker och annan träförädling	170	9 809	76	5 216	62	3 146	15	551	8	386
Korkfabriker	4	341	—	—	3	293	1	48	—	—
Pappers- och grafisk industri:										
Trämassefabriker	77	12 394	22	4 444	49	7 215	5	560	—	—
Pappersbruk	40	9 086	13	1 677	23	6 346	2	867	1	114
Bokbinderier	34	2 202	8	420	19	1 175	5	579	2	28
Boktryckerier och litografiska anstalter	113	6 741	9	493	53	4 372	43	1 607	6	232
Livsmedelsindustri:										
Kvarnindustri	24	1 128	2	27	13	621	5	95	3	255
Bagerier	44	1 699	12	739	20	675	11	258	1	27
Sockerindustri	24	2 578	1	73	6	434	9	1 032	6	827
Choklad- och konfektfabriker	16	1 671	—	—	6	981	2	109	6	517
Bryggerier och brännerier	80	3 822	6	437	48	2 516	21	598	4	211
Tobaksfabriker	4	927	—	—	4	927	—	—	—	—
Annan livsmedelsindustri	41	1 633	1	48	21	769	11	530	6	169
Textil- och beklädnadsindustri:										
Bomullsindustri	40	11 087	12	2 596	23	6 639	4	1 510	1	342
Jute- och linneindustri	10	2 376	4	765	2	504	1	148	3	959
Ylleindustri	60	8 803	8	1 162	30	3 249	13	3 346	—	—
Trikåfabriker	17	3 218	3	270	10	2 409	1	47	2	471
Annan textilindustri	31	2 033	9	521	14	991	5	306	3	215
Skrädderi- och sömnadsyrket	59	6 642	14	2 429	35	3 431	10	782	—	—
Annan beklädnadsindustri	27	1 957	5	262	17	1 477	4	178	1	40
Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
Garverier och läderfabriker	21	1 178	—	—	8	345	5	285	5	315
Skofabriker	56	6 338	3	485	37	3 336	7	878	9	1 639
Gummivarufabriker	7	2 067	5	957	1	720	—	—	1	390
Annan läder-, hår- och gummivaruind.	28	1 393	10	530	10	543	5	247	2	50
Kemisk-teknisk industri:										
Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	27	1 144	5	138	11	416	6	395	3	116
Tändsticksfabriker	15	7 824	3	1 563	12	6 261	—	—	—	—
Annan kemisk-teknisk industri	38	3 852	9	1 297	20	2 134	6	245	3	176
Byggnadsverksamhet	96	8 525	22	1 841	47	4 091	19	2 186	3	269
Handel och varulager	50	2 614	6	777	22	1 020	15	536	6	269
Land- och sjötransport	27	5 266	8	1 140	10	2 975	5	234	3	856
Kraft-, belysnings- och vattenverk	34	4 498	11	2 348	16	1 784	7	366	—	—
Summa 3:dje kv. 1916	**2 371**	**289 887**	**711**	**112 741**	**1 121**	**131 750**	**344**	**26 057**	**119**	**13 634**
» 2:dra » »	2 294	282 373	651	106 501	1 112	136 653	361	25 207	106	7 204
» 1:sta » »	2 246	277 505	477	92 244	1 033	126 556	473	40 920	152	7 912
» 4:de » 1915	2 204	267 912	436	76 777	1 035	129 079	463	42 813	162	12 014
» 3:dje » »	2 209	269 636	407	77 373	1 051	130 149	504	40 375	176	14 726

Dålig		Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft					
		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd	
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
—	—	10	1 899	35	6 274	3	2 690	31	4 737	17	6 126	—	—
—	—	22	9 685	47	14 605	3	114	39	19 358	33	5 046	—	—
3	41	32	4 071	51	4 605	11	764	35	4 579	58	4 847	1	14
—	—	117	18 781	116	14 934	8	2 663	151	27 833	90	8 545	—	—
—	—	8	2 165	14	7 146	—	—	16	8 279	6	1 032	—	—
—	—	5	3 447	16	4 210	2	163	10	3 835	13	3 985	—	—
—	—	31	4 795	21	1 912	4	100	28	4 201	27	2 582	1	24
—	—	4	1 242	6	1 654	—	—	6	1 915	4	981	—	—
—	—	8	149	20	601	1	10	16	418	13	342	—	—
22	2 044	14	831	20	1 762	18	998	15	820	21	995	16	1 776
—	—	9	325	9	2 282	1	25	6	2 199	12	378	1	60
3	48	44	2 865	49	1 833	8	124	59	3 105	42	1 217	—	—
—	—	2	108	24	3 196	6	298	3	319	29	3 283	—	—
2	12	13	2 148	18	1 935	3	23	15	1 876	19	2 730	—	—
2	10	89	13 297	120	12 455	15	1 857	128	18 302	95	9 294	1	13
9	510	88	5 108	63	3 853	19	848	73	5 247	94	4 461	3	101
—	—	—	—	4	341	—	—	—	—	4	341	—	—
1	175	31	5 437	44	6 391	2	566	48	8 133	29	4 261	—	—
1	82	13	1 723	24	6 958	3	410	18	3 466	21	5 192	1	428
—	—	11	515	21	1 595	2	92	5	310	29	1 892	—	—
2	37	29	3 056	74	3 378	10	307	10	676	98	5 970	5	95
1	130	1	16	18	719	5	393	—	—	22	931	2	197
—	—	18	1 013	21	555	5	131	15	755	29	944	—	—
2	212	4	286	16	1 475	4	817	3	488	20	1 941	1	149
2	64	1	14	9	1 202	6	455	1	28	14	1 499	1	149
1	60	18	1 328	56	2 392	6	102	22	1 636	57	2 126	1	60
—	—	2	756	2	171	—	—	—	—	4	927	—	—
2	117	9	350	20	576	12	707	3	158	34	1 327	4	148
—	—	5	770	33	10 096	2	221	23	7 050	17	4 037	—	—
—	—	2	802	8	1 574	—	—	3	928	7	1 448	—	—
9	1 046	13	1 827	36	4 453	11	3 023	15	1 663	45	7 140	—	—
1	21	2	141	13	2 795	2	282	3	1 624	14	1 594	—	—
—	—	8	434	19	1 468	4	131	7	436	24	1 597	—	—
—	—	15	1 040	43	5 529	1	73	15	1 435	42	5 105	2	102
—	—	5	451	19	1 393	3	113	4	243	21	1 638	2	76
3	283	—	—	2	99	19	1 079	—	—	20	1 073	1	105
—	—	11	137	31	3 569	14	2 632	15	699	40	5 517	1	122
—	—	4	923	3	1 144	—	—	4	874	3	1 193	—	—
1	23	11	558	16	812	1	23	11	602	16	768	1	23
2	79	5	163	16	773	6	208	3	131	24	1 013	—	—
—	—	—	—	9	2 801	6	5 023	4	2 194	11	5 630	—	—
—	—	9	1 234	23	2 313	6	305	12	1 559	25	2 193	1	100
5	138	49	6 431	36	1 517	11	577	45	5 476	50	3 047	1	2
1	12	12	1 372	32	996	6	246	4	147	44	1 887	2	580
1	61	11	2 598	12	1 780	4	888	8	728	17	4 379	2	159
—	—	17	1 835	15	2 556	2	107	13	2 533	21	1 965	—	—
76	**5 205**	**812**	**105 126**	**1 304**	**154 673**	**255**	**29 588**	**945**	**150 490**	**1 375**	**184 414**	**51**	**4 483**
64	6 808	784	107 970	1 313	156 849	197	17 554	662	115 978	1 557	158 258	75	8 137
111	9 873	732	106 274	1 291	152 633	223	18 598	297	58 242	1 752	200 860	197	18 403
108	7 229	788	116 934	1 191	135 927	225	15 051	261	48 612	1 750	198 700	193	20 600
71	7 013	837	134 092	1 127	115 347	245	20 197	364	68 866	1 688	184 049	157	16 721

Dessa siffror giva ett ovederläggligt bevis för det befogade i arbetsgivarnas inom alla näringsgrenar återkommande klagomål över bristen på arbetskraft. Denna brist, som vissa arbetsgivare synas vilja tillskriva arbetsmarknadens bristfälliga organisation, är naturligtvis endast en oundviklig konsekvens av den expansion, som landets hela näringsliv under de senaste åren genomgått. Ställningen framträder med särskild tydlighet i den statistiska sammanställningen å sid. 1243, enligt vilken bland de av rapporteringen berörda 289 387 arbetarna 39 % voro anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mycket god, under det att 6 % tillhörde företag med mindre än medelgod arbetstillgång. Motsvarande siffror voro för samma kvartal 1915 resp. 29 och 8 %, 1914 7 och 32 %, 1913 20 och 5 %, 1912 21 och 5 % samt 1911 11 och 15 %. Härvid är ytterligare att märka, att åtskilliga av de arbetsgivare, som under det sist gångna kvartalet betecknat arbetstillgången som mindre god, i själva verket haft mer än tillräcklig tillgång på beställningar, men av brist på råvaror o. d. hindrats att effektuera dessa. Relativa antalet arbetare, anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom mindre än medelgod, har på grund härav blivit något större än motsvarande kvartal under de av en mera jämn högkonjunktur karakteriserade åren 1912 och 1913. Å andra sidan finnes också ett stort antal företag, där arbetstillgången fortfarande angivits vara mycket god, men där en försämring på grund av nämnda orsak eller andra med världskrisen sammanhängande osäkerhetsförhållanden när som helst kunnat emotses. Det är detta motsatsförhållande mellan å ena sidan synnerligen stora avsättningsmöjligheter för de flesta industrier och å andra sidan en av nyssberörda omständigheter nödvändiggjord inskränkning av produktionen, som framför allt satt sin prägel på årets tredje kvartal.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1916.

I arbetslöshetsrapporteringen för tredje kvartalet av år 1916 hava liksom föregående kvartal deltagit 30 fackförbund. Antalet medlemmar i de rapporterande fackföreningarna den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1916 utgjorde resp. 67 026, 66 801 och 65 430. Av dessa voro vid samma tidpunkter *arbetslösa* resp. 2·7, 2·7 och 2·2 %. Motsvarande siffror för samtliga månader under de år denna undersökning pågått framgå av nedanstående tablå:

	1911		1912		1913		1914		1915		1916	
	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %	Antal medlemmar	Arbetslösa, %
Januari .	—	—	43 067	8·5	54 340	8·4	60 535	7·5	59 195	15·0	65 614	7·7
Februari .	—	—	50 972	11·1	52 774	8·9	61 468	10·4	56 788	14·8	64 855	8·0
Mars . . .	61 550	12·0	53 122	8·4	50 392	7·1	58 354	7·5	57 476	12·0	64 218	6·7
April . .	65 230	10·4	53 727	6·5	51 031	5·7	64 410	6·5	63 895	11·2	70 502	5·2
Maj . . .	57 833	6·7	55 163	5·2	52 735	4·0	63 146	5·1	60 074	8·5	69 542	4·7
Juni . . .	56 369	3·5	55 034	3·7	53 186	2·6	60 494	3·2	58 980	6·7	59 775	3·3
Juli . . .	52 881	3·2	52 917	3·3	52 380	2·7	62 823	3·1	66 184	6·3	67 026	2·7
Augusti .	48 562	2·9	54 267	2·8	53 906	2·5	58 912	3·0	59 870	4·0	66 801	2·7
September	48 007	3·1	50 927	2·7	53 954	2·3	58 257	8·1	61 072	3·6	65 430	2·2
Oktober .	46 893	2·3	56 451	2·9	57 872	2·2	61 883	7·7	68 050	3·5	—	—
November	45 627	4·3	53 856	3·6	62 073	2·6	61 023	8·1	64 996	3·8	—	—
December.	44 539	4·4	51 521	5·7	59 922	4·4	59 084	10·3	66 947	4·5	—	—

Resultaten av rapporteringen om antalet arbetslösa inom de särskilda organisationerna föreligga i efterföljande tabeller, som utgöra en sammanfattning av de bearbetade frågeformulärens uppgifter. Tabellen å sid. 1258 är ett sammandrag av huvudtabellerna. Såsom av tabellerna framgår, förekom den högsta arbetslöshetsfrekvensen under samtliga här ifrågavarande månader inom stenindustriarbetare- och stuckatörförbunden. Särskilt anmärkningsvärd är i övrigt den inom de förenade förbunden (margarinfabriksarbetare m. m.), sadelmakare- och tapetserareförbundet samt textilarbetareförbundet i början av augusti framträdande stegringen av arbetslösheten, som tydligen beror på inom berörda industrier vid nämnda tidpunkt rådande råvarubrist.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	13	706	20	194	920
» bleck- och plåtslagare »	36	1 127	204	—	1 331
» bokbindare »	5	348	52	291	691
» bryggeriarbetare »	19	830	31	441	1 302
De förenade förbunden	27	1 492	146	239	1 877
Sv. gjutare förbundet	80	2 594	365	11	2 970
» grov- och fabriksarbetare »	85	5 951	304	278	6 533
» gruvarbetare »	7	606	17	—	623
» handelsarbetare »	6	359	21	60	440
» handskarbetare »	1	121	—	42	163
» hattarbetare »	4	83	3	10	96
» kakelugnsmakare »	3	90	7	—	97
» kommunalarbetare »	18	735	20	6	761
Intern. litografiska »	11	242	25	—	267
Sv. metallindustriarbetare »	47	—	—	—	26 478
Därav: Järnbruksarbetare	20	—	—	—	5 009
Mek. verkstadsarbetare	27	—	—	—	21 464
Sv. murare förbundet	22	1 175	7	—	1 182
» måleriarbetare »	13	1 085	42	—	1 127
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	22	772	135	18	925
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	15	1 508	238	468	2 214
» skrädderiarbetare »	22	749	49	220	1 018
» stenindustriarbetare »	64	1 762	245	—	2 007
» sågverksindustriarbetare »	59	4 753	488	4	5 245
» transportarbetare »	9	389	9	133	531
» träarbetare »	83	4 469	352	10	4 831
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	9	472	—	—	472
» elektriska arbetare »	23	660	64	—	724
» slakteri- och charkuteriarbetare »	10	366	57	68	491
» stuckatör »	2	36	—	—	36
» textilarbetare »	14	755	31	196	982
» typograf »	15	486	181	30	697
Summa	744	[2] —	[2] —	[2] —	67 026

[1] Jfr noten å sid. 1258. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 juli 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under juni 1916			
Män		Kvinnor	Tillsammans									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%	arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
25	1	10	36	3·9	36	—	13	—	37	—	50	7	599	29	888
25	1	—	26	2·0	26	—	45	26	74	1	146	6	709	23	844
4	—	6	10	1·4	8	2	21	—	7	—	28	2	469	10	198
3	1	5	9	0·7	9	—	54	—	10	2	66	2	159	9	213
47	4	8	59	3·1	54	5	43	4	47	—	94	11	856	47	682
49	1	—	50	1·7	9	41	124	—	108	2	234	6	358	48	347
450	21	57	528	8·1	202	326	232	32	170	18	452	29	1 732	309	5 974
1	—	—	1	0·2	1	—	28	67	15	—	110	1	282	1	21
4	—	—	4	0·9	4	—	7	—	6	—	13	2	292	3	61
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	1	1·0	1	—	3	3	4	12	22	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—
22	2	1	25	3·3	3	22	25	7	14	—	46	2	122	24	231
4	—	—	4	1·5	4	—	3	—	11	—	14	3	180	4	84
—	—	—	394	1·5	—	—	—	—	—	—	—	11	5 019	58	1 836
—	—	—	21	0·4	—	—	—	—	—	—	—	4	757	10	168
—	—	—	373	1·7	—	—	—	—	—	—	—	7	4 262	48	1 168
1	—	—	1	0·1	1	—	16	25	22	—	63	1	43	1	30
12	—	—	12	1·1	12	—	4	—	16	—	20	3	81	12	111
13	—	—	13	1·4	13	—	19	1	38	—	58	8	447	13	191
12	1	—	13	0·6	13	—	12	—	33	—	45	2	430	4	48
2	—	1	3	0·3	3	—	33	—	13	2	48	2	45	3	53
292	48	—	340	16·9	325	15	111	—	96	71	278	8	435	47	1 083
8	9	—	17	0·3	8	9	202	60	231	46	539	5	373	15	328
31	—	—	31	5·8	31	—	15	—	1	—	16	2	119	27	680
126	2	—	128	2·6	125	3	144	8	118	2	272	20	2 323	125	1 852
23	—	—	23	4·9	3	20	23	—	13	—	36	4	209	23	262
19	3	—	22	3·0	22	—	15	—	34	3	52	6	227	22	357
9	2	—	11	2·2	11	—	2	—	9	—	11	4	376	8	235
4	—	—	4	11·1	4	—	—	—	—	—	—	1	22	4	88
2	—	17	19	1·9	19	—	23	1	22	2	48	3	449	19	158
6	2	—	8	1·1	6	2	19	—	29	4	52	5	322	8	201
[1] —	[1] —	[1] —	1 792	2·7	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	156	16 678	896	15 506

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	12	757	30	63	**850**
» bleck- och plåtslagare »	35	1 134	205	—	**1 339**
» bokbindare »	5	347	54	295	**696**
» bryggeriarbetare »	19	844	26	448	**1 318**
De förenade förbunden	25	1 643	142	263	**2 048**
Sv. gjutare förbundet	72	2 302	318	11	**2 631**
» grov- och fabriksarbetare »	79	6 169	317	419	**6 905**
» gruvarbetare »	7	581	16	—	**597**
» handelsarbetare »	6	349	21	53	**423**
» handskarbetare »	1	121	—	42	**163**
» hattarbetare »	4	78	3	12	**93**
» kakelugnsmakare »	2	71	7	—	**78**
» kommunalarbetare »	17	672	22	—	**694**
Intern. litografiska »	11	239	23	—	**262**
Sv. metallindustriarbetare »	48	—	—	—	**26 773**
Därav: Järnbruksarbetare	20	—	—	—	**5 209**
Mek. verkstadsarbetare	28	—	—	—	**21 564**
Sv. murare förbundet	20	1 217	11	—	**1 228**
» måleriarbetare »	11	1 003	37	—	**1 040**
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	22	780	129	18	**927**
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	16	1 618	240	463	**2 321**
» skrädderiarbetare »	21	713	47	237	**997**
» stenindustriarbetare »	62	1 768	288	—	**2 056**
» sågverksindustriarbetare »	56	4 442	467	4	**4 913**
» transportarbetare »	8	321	6	126	**453**
» träarbetare »	74	4 351	366	12	**4 729**
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	6	441	3	—	**444**
» elektriska arbetare »	21	602	64	—	**666**
» slakteri- och charkuteriarbetare »	8	316	31	67	**414**
» stuckatör »	3	47	—	—	**47**
» textilarbetare »	13	755	24	254	**1 033**
» typograf »	13	471	167	25	**663**
Summa	**697**	[2] —	[2] —	[2] —	**66 801**

[1] Jfr noten å sid. 1258. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 augusti 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under juli 1916			
Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
26	—	—	26	3·1	26	—	15	—	27	—	42	7	677	26	628
17	4	—	21	1·6	15	6	45	—	71	4	120	9	261	20	248
6	—	8	14	2·0	10	4	23	—	24	1	48	1	415	14	264
1	—	4	5	0·4	5	—	53	—	11	16	80	2	160	4	105
122	8	16	146	7·1	54	92	57	—	61	—	118	10	1 064	59	782
16	—	—	16	0·6	16	—	120	—	105	2	227	4	308	7	61
337	32	92	461	6·7	141	320	271	36	189	13	509	28	2 485	324	5 721
2	—	—	2	0·3	2	—	25	99	12	2	138	1	271	2	86
2	—	—	2	0·5	2	—	4	—	15	—	19	1	235	1	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	4	10	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—
8	—	—	8	1·2	8	—	23	2	9	21	55	1	142	8	240
6	—	—	6	2·3	6	—	6	—	14	—	20	3	92	4	83
—	—	—	357	1·3	—	—	—	—	—	—	—	8	1 946	30	866
—	—	—	16	0·3	—	—	—	—	—	—	—	1	498	3	77
—	—	—	341	1·6	—	—	—	—	—	—	—	7	1 448	27	789
3	—	—	3	0·2	2	1	15	24	23	—	62	2	68	3	62
7	—	—	7	0·7	7	—	7	—	12	2	21	3	74	7	90
90	—	—	90	9·7	90	—	21	—	36	—	57	8	474	90	1 098
23	1	—	24	1·0	24	—	51	1	65	1	118	3	1 416	24	695
18	1	4	23	2·3	20	3	28	4	12	1	45	5	282	20	438
244	34	—	278	13·5	244	34	114	6	71	122	313	14	498	115	2 621
6	8	—	14	0·3	14	—	189	239	175	15	618	4	327	13	312
34	—	—	34	7·5	34	—	11	—	—	4	15	2	141	34	901
72	—	1	73	1·5	64	9	165	27	123	4	319	16	1 768	68	1 052
9	—	—	9	2·0	9	—	18	9	8	1	36	1	122	4	56
13	2	—	15	2·3	12	3	15	—	30	2	47	8	282	15	367
12	2	4	18	4·3	18	—	1	—	7	7	15	3	258	12	122
11	—	—	11	23·4	11	—	—	—	—	—	—	1	22	11	296
72	—	43	115	11·1	19	96	20	262	17	10	309	3	553	115	461
5	1	1	7	1·1	7	—	21	—	30	4	55	6	391	7	190
[1] —	[1] —	[1] —	1 785	2·7	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	154	14 782	1 067	17 816

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Antalet arbetslösa inom arbetar-

Fackförbund	Antal redovisade avdelningar [1]	Antal redovisade medlemmar			
		Män		Kvinnor	Tillsammans
		Helt betalande	Halvt betalande		
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet	12	772	24	65	861
» bleck- och plåtslagare »	39	1 157	217	—	1 374
» bokbindare »	4	280	51	268	599
» bryggeriarbetare »	19	852	31	457	1 340
De förenade förbunden	23	1 557	116	248	1 921
Sv. gjutare förbundet	65	2 181	297	10	2 488
» grov- och fabriksarbetare »	81	5 872	279	267	6 418
» gruvarbetare »	7	558	16	—	574
» handelsarbetare »	2	122	41	6	169
» handskarbetare »	1	120	—	42	162
» hattarbetare »	4	79	2	12	93
» kakelugnsmakare »	1	22	6	—	28
» kommunalarbetare »	17	576	18	—	594
Intern. litografiska »	11	248	23	—	271
Sv. metallindustriarbetare »	48	—	—	—	27 331
Därav: Järnbruksarbetare	19	—	—	—	5 310
Mek. verkstadsarbetare	29	—	—	—	22 021
Sv. murare förbundet	20	1 229	13	—	1 242
» måleriarbetare »	11	1 025	42	—	1 067
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	20	770	124	20	914
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	14	1 498	206	437	2 141
» skrädderiarbetare »	19	683	43	199	925
» stenindustriarbetare »	57	1 512	185	—	1 697
» sågverksindustriarbetare »	55	4 439	466	—	4 905
» transportarbetare »	7	291	7	130	428
» träarbetare »	74	4 230	358	13	4 601
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	6	448	5	—	453
» elektriska arbetare »	21	618	73	—	691
» slakteri- och charkuteriarbetare »	7	294	38	69	401
» stuckatör »	3	55	—	—	55
» textilarbetare »	12	767	27	253	1 047
» typograf »	12	458	157	25	640
Summa	672	[2] —	[2] —	[2] —	65 490

[1] Jfr noten å sid. 1258. — [2] På den grund, att hithörande uppgifter icke kunnat erhållas från samt-

organisationerna den 1 september 1916.

Arbetslösa					Därav arbetslösa till följd av		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar under augusti 1916			
Män			Tillsammans									Antal redovisade			Hela antalet arbetslöshetsdagar
Helt betalande	Halvt betalande	Kvinnor	Antal	%	arbetsbrist	tillfälliga orsaker	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	andra orsaker	Tillsammans	avdelningar	medlemmar	arbetslösa	
37	—	—	37	4·3	37	—	11	—	26	—	37	5	650	37	640
11	1	—	12	0·9	12	—	52	3	78	2	135	7	698	11	139
11	—	13	24	4·0	6	18	19	—	6	1	26	1	415	19	168
4	1	3	8	0·6	8	—	66	—	12	—	78	2	172	8	182
56	4	3	63	3·3	61	2	55	—	51	4	110	7	748	47	666
13	—	—	13	0·5	13	—	122	—	94	2	218	3	234	4	14
282	16	77	375	5·8	179	196	182	2	131	28	343	23	1 523	255	4 019
—	—	—	—	—	—	—	19	—	10	—	29	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1	7	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	4	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	27	—	9	—	36	—	—	—	—
6	2	—	8	3·0	8	—	3	—	8	—	11	4	206	8	178
—	—	—	382	1·4	—	—	—	—	—	—	—	11	2 755	24	558
—	—	—	19	0·4	—	—	—	—	—	—	—	5	1 495	8	73
—	—	—	363	1·6	—	—	—	—	—	—	—	6	1 260	16	485
2	—	—	2	0·2	2	—	16	9	35	—	60	1	33	2	85
2	—	—	2	0·2	2	—	7	—	13	2	22	2	21	2	44
13	—	—	13	1·4	13	—	13	—	34	2	49	7	385	13	244
29	—	1	30	1·4	30	—	34	4	50	—	88	3	1 413	29	724
42	—	9	51	5·5	46	5	25	4	13	5	47	8	376	49	1 088
192	13	—	205	12·1	189	16	105	6	58	135	304	13	450	107	2 412
13	6	—	19	0·4	11	8	187	10	170	11	378	4	336	11	251
33	1	—	34	7·9	34	—	3	—	—	—	3	3	132	34	808
40	1	—	41	0·9	32	9	162	63	119	1	345	15	1 598	38	553
12	—	—	12	2·6	8	4	21	—	11	5	37	3	255	12	230
20	—	—	20	2·9	5	15	12	—	29	1	42	3	87	5	117
8	11	—	19	4·7	19	—	—	—	4	—	4	2	286	18	519
8	—	—	8	14·5	8	—	—	—	—	—	—	1	22	7	198
19	—	17	36	3·4	36	—	38	263	15	5	321	3	573	36	407
6	2	1	9	1·4	7	2	15	—	40	5	60	6	888	9	189
[1] —	[1] —	[1] —	1 423	2·2	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	187	13 756	785	14 333

liga organisationer, hava slutsummor icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 1 juli, 1 augusti och 1 september 1916.

Fackförbund	Juli			Augusti			September		
	Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa		Antal redovisade medlemmar [1]	Därav arbetslösa	
		Antal	%		Antal	%		Antal	%
Sv. bageri- och konditoriindustriarbetareförb.	920	36	3·9	850	26	3·1	861	37	4·3
» bleck- och plåtslagareförbundet	1 331	26	2·0	1 339	21	1·6	1 374	12	0·9
» bokbindare »	691	10	1·4	696	14	2·0	599	24	4·0
» bryggeriarbetare »	1 302	9	0·7	1 318	5	0·4	1 340	8	0·6
De förenade förbunden	1 877	59	3·1	2 048	146	7·1	1 921	63	3·3
Sv. gjutare förbundet	2 970	50	1·7	2 631	16	0·6	2 488	13	0·5
» grov- och fabriksarbetare »	6 533	528	8·1	6 905	461	6·7	6 418	375	5·8
» gruvarbetare »	623	1	0·2	597	2	0·3	574	—	—
» handelsarbetare »	440	4	0·9	423	2	0·5	169	—	—
» handskarbetare »	163	—	—	163	—	—	162	—	—
» hattarbetare »	96	1	1·0	93	—	—	93	—	—
» kakelugnsmakare »	97	—	—	78	—	—	28	—	—
» kommunalarbetare »	761	25	3·3	694	8	1·2	594	—	—
Intern. litografiska »	267	4	1·5	262	6	2·3	271	8	3·0
Sv. metallindustriarbetare »	26 473	394	1·5	26 773	357	1·3	27 331	382	1·4
Därav:									
Järnbruksarbetare	5 909	21	0·4	5 209	16	0·3	5 310	19	0·4
Mek. verkstadsarbetare	21 464	373	1·7	21 564	341	1·6	22 021	363	1·6
Sv. murare förbundet	1 182	1	0·1	1 228	3	0·2	1 242	2	0·2
» måleriarbetare »	1 127	12	1·1	1 040	7	0·7	1 067	2	0·2
Skand. sadelmakare- och tapetserare »	925	13	1·4	927	90	9·7	914	13	1·4
Sv. sko- och läderindustriarbetare »	2 214	13	0·6	2 321	24	1·0	2 141	30	1·4
» skrädderiarbetare »	1 018	3	0·3	997	23	2·3	925	51	5·5
» stenindustriarbetare »	2 007	340	16·9	2 056	278	13·5	1 697	205	12·1
» sågverksindustriarbetare »	5 245	17	0·3	4 913	14	0·3	4 905	19	0·4
» transportarbetare »	531	31	5·8	453	34	7·5	428	34	7·9
» träarbetare »	4 831	128	2·6	4 729	73	1·5	4 601	41	0·9
» väg- och vattenbyggnadsarbetare »	472	23	4·9	444	9	2·0	453	12	2·6
» elektriska arbetare »	724	22	3·0	666	15	2·3	691	20	2·9
» slakteri- och charkuteriarbetare »	491	11	2·2	414	18	4·3	401	19	4·7
» stuckatör »	36	4	11·1	47	11	23·4	55	8	14·5
» textilarbetare »	982	19	1·9	1 033	115	11·1	1 047	36	3·4
» typograf »	697	8	1·1	663	7	1·1	640	9	1·4
Summa	**67 026**	**1 792**	**2·7**	**66 801**	**1 785**	**2·7**	**65 430**	**1 423**	**2·2**

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan här icke meddelas, i vad mån dessa siffror avse hela antalet medlemmar inom ett fackförbund. På grundval av ovanstående siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Socialstyrelsens utlåtande över sakkunnigas betänkande i egnahemsfrågan.

Genom nådig remiss hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen inkomma med underdånigt utlåtande över särskilda sakkunnigas den 14 oktober 1914 avgivna betänkande i egnahemsfrågan. I anledning därav har styrelsen den 25 sistlidne november avgivit ett utlåtande, vari anföres följande:

»De sakkunnigas uppdrag omfattade verkställandet av en ingående granskning och utredning av egnahemsfrågan i hela dess omfattning samt utarbetandet av förslag dels till de förändringar i gällande bestämmelser för statens egnahemslånerörelse, som på grund av vunnen erfarenhet kunde befinnas önskvärda, dels ock till de ytterligare åtgärder, som från statens sida kunde vidtagas för att underlätta och befordra egnahemsbildningen. Med denna vidsträckta formulering av de sakkunnigas uppgift åsyftades uppenbarligen åstadkommandet av en enhetlig översikt och plan i fråga om statens åtgärder för främjandet av det allmännas strävanden beträffande det stora komplex av frågor, som kunna sammanfattas under beteckningen »den inre kolonisationen». Hithörande spörsmål hava under växlande former sedan århundraden tillbaka sysselsatt de svenska statsmakterna och torde tillsammantagna få anses utgöra ett bland de viktigaste föremålen för statens omsorger. Om ock tidigare de rent ekonomiska momenten i denna fråga företrädesvis betonats, har man dock alltid haft klart för sig, att densamma icke uteslutande finge behandlas med hänsyn till jordbruksproduktionens eller skattepolitiska intressen, utan att därvid även vad man numera betecknar såsom socialpolitiska synpunkter måste tagas i betraktande. Dessa senare hava efter hand blivit alltmera framträdande. Om man sålunda följer nutidens diskussion och utredningar i ämnet inom riksdagen, kommittéer, pressen och facklitteraturen, så finner man, hurusom de sociala motiven allt starkare framhävts. De under senaste decennier vidtagna åtgärderna hava sålunda angivits företrädesvis åsyfta skapandet av bättre levnadsförhållanden för de mindre bemedlade, tryggandet av dessas ålderdom, motverkandet av »flykten från landet» samt återbördandet till detsamma av de till industrien övergångna arbetarna, varigenom man velat avhjälpa jordbrukets brist på arbetskraft o. s. v. Först och sist har därjämte framhållits vikten av att genom ett energiskt kolonisationsarbete bereda lantarbetarna sådana utkomstmöjligheter och levnadsvillkor, att emigrationen därmed skulle kunna effektivt förebyggas. I jämbredd med intresset för att öka *jordens* avkastning och skatteförmåga har framträtt vikten av att tillgodose *människornas* behov, varmed man samtidigt velat motarbeta de mindre bemedlades missnöje med sin ställning och »giva ökad styrka åt samfundsbyggnaden».

Självfallet har därvid icke förbisetts den påtagliga angelägenheten av att de åtgärder, som på detta område vidtagas, bliva baserade på sunda ekonomiska principer.

Den drivande kraften och den djupaste grunden till statens strävanden på den inre kolonisationens område, det vill säga för »egnahemsfrågan i hela dess omfattning», är emellertid av allmänt social innebörd. Jämlikt sin uppgift kommer styrelsen också att i det följande företrädesvis uppehålla sig vid de sociala synpunkter, som synas kräva beaktande.

Ett av de mest anmärkningsvärda och oroande dragen i den svenska befolkningsrörelsen under de senaste decennierna är jordbruksbefolkningens avtagande icke blott i för-

hållande till folkmängden i dess helhet utan ock absolut taget. Medan år 1870 nära 72 % av Sveriges folkmängd kunde anses hämta sin utkomst av jordbruket och dess binäringar, sjönk denna del år 1880 till 67·5 %, år 1890 till ej fullt 61 %, år 1900 till mindre än 54 % och år 1910 till ungefär 48 %. Jordbruksbefolkningens absoluta antal, som år 1900 utgjorde c:a 2 757 000 personer, hade år 1910 nedgått till c:a 2 663 000. Enligt emigrationsutredningens undersökningar synes denna återgång huvudsakligen hava träffat de egentliga jordbrukssocknarna; för sådana socknar inom de 20 sydligare länen beräknas nämligen den genomsnittliga *årliga folkminskningen* under åren 1880—1910 till mer än 10 000 personer.

Denna utveckling får icke uppfattas såsom ett uttryck för mindre livskraft hos lantbefolkningen än hos stadsinvånarna. Om man med ledning av 1900 års folkräkning ställer antalet »barn under 15 år» i förhållande till antalet »hustrur», befinnes det, att, medan genomsnittstalet för hela riket utgjorde 2·0, motsvarande tal för städerna var 1·9 och för landsbygden 2·03. Den prokreationsdugliga befolkningens alstringskraft är sålunda alltjämt större på landsbygden än i städerna. Att det oaktat folkökningssiffrorna förete en motsatt utveckling, beror som bekant på den starka inre omflyttningen samt på emigrationen. Den inrikes omflyttningen går så gott som undantagslöst *från* jordbruksbygderna *till* industribygder och städer. Jordbruket får genom dessa båda former av bortflyttning regelbundet vidkännas en stark avtappning, vilken är långt allvarligare än de direkta talen angiva på den grund, att densamma just omfattar de produktiva åldrarna. Denna »flykt från landet», som alstrar bristen på arbetskraft för jordbruket och därmed försvårar dess utveckling, beror uppenbarligen därpå, att utkomstmöjligheterna och förhållandena i övrigt inom jordbruket icke te sig lika lockande som inom städer och industrisamhällen i hemlandet eller inom olika yrken i särskilt Förenta Staterna och Kanada. Hithörande omständigheter hava på ett övertygande sätt klarlagts i emigrationsutredningens publikationer samt i dess betänkande sammanfattats. Såsom en synnerligen viktig orsak till det inträdda läget framhålles där, att jordbrukets kvantitativa expansion under senare tid blivit allt mindre i vårt land, detta icke på den grund att den naturliga gränsen redan skulle ha uppnåtts utan på grund av ekonomiska missförhållanden. Det framhålles också, att man hos oss icke får, för den självklara omsorgen om att uppdriva den *intensiva* skötseln, lämna ur sikte, att vi i motsats mot flertalet andra europeiska länder ännu hava möjligheter till en betydande *extensiv* utveckling. Och i sådant avseende pekas på det kända faktum, att den areal, som i vårt land ännu kan läggas under plog, kan räknas i millioner hektar, på vilka millioner människor kunna finna sitt uppehälle. Det är till lösningen av dessa problem, jordbruksbefolkningens tillväxt och lantarbetarnas höjande genom jordbrukets utsträckande till våra vidsträckta odlingsarealer, som man väsentligen torde ha syftat med den här ifrågavarande utredningen av »egnahemsfrågan i hela dess omfattning».

Med hänsyn till förutsättningarna och formerna för sin lösning måste frågan emellertid naturligen uppdelas på tvenne huvudspörsmål, nämligen disponerandet för ändamålet av dels den i enskild ägo befintliga, dels den kronan tillhöriga odlingsjorden. I båda fallen gäller det visserligen att rationellt uppdela och för verklig odling till enskildas bruk utdela jorden på sådant sätt, att dennas avkastning såväl som säljarnas och köparnas ekonomiska intressen betryggas. Men en viss skillnad måste alltid uppkomma med avseende å statsmakternas praktiska åtgärder till främjandet av utvecklingen i de båda fallen. Bland andra möta därvid hänsynen till den omständigheten, att en uppdelning av enskildas jord i regel icke kan ske därigenom, att endast odlingsmark avskiljes, utan att även den redan brukade jorden i större eller mindre mån medföljer. I detta fall (liksom även beträffande kronans jordbruksdomäner) gäller frågan icke blott kolonisation, utan en längre driven fördelning av redan förefintliga brukningsdelar. Härigenom kompliceras frågan ej blott av gällande jorddelningslagstiftning och -teknik utan även av jordbrukspolitiska och jordbruksekonomiska synpunkter.

Beträffande åter kronoskogarnas vidsträckta odlingsmarker måste därjämte viktiga skogspolitiska och skogsekonomiska moment tagas i betraktande.

Ser man nu närmast på frågan om fördelningen i kolonisationssyfte av nuvarande brukningsdelar, så lärer full enighet råda därom, att sådan i stor utsträckning kan ske, i den mån dessa äga odlingsjord av den omfattning, att de trots uppdelning hava utvecklingsmöjligheter även i expansiv riktning, eller där de överhuvud icke lämpa sig för storbruk. Den officiella statistiken ger också ovederläggligt stöd för denna uppfattning genom de betydande arealuppgifterna på odlingsjorden även inom delar av landet, där jordbruket är gammalt. Icke desto mindre hava farhågor yppats för den redan pågående uppdelningen, som förmenats hava redan drivits så långt, att innehavarnas ekonomiska bärkraft förminskats och bringats i fara. Med avseende härå torde böra erinras, att dessa bekymmer i stort sett måste anses skäligen obefogade. En undersökning av den officiella jordbruksstatistikens siffror rörande åkerjordens areal och antalet brukningsdelar ger nämligen till resultat, att den genomsnittliga arealen per brukningsdel, som år 1890 utgjorde 9·9 har, år 1911 uppgick till 10·3 har. Därest vid denna beräkning bland brukningsdelarna även medräknats [1] antalet »jordtorp och andra lägenheter», vilket under ifrågavarande tidrymd starkt avtagit, skulle den genomsnittliga stegringen av åkerarealen framträtt starkare. Trots den pågående jorduppdelningen har sålunda den genomsnittliga åkerarealen i stort sett ökats Tages därtill i betraktande, att jordbruket och dess binäringar — tack vare statsmyndigheternas och hushållningssällskapens upplysande och ledande verksamhet samt jordbrukarnas stegrade intresse och insikter — under samma tid nått en långt högre intensitet, så inses lätt, att såväl jordbruket i dess helhet som dess särskilda enheter vunnit ökad ekonomisk styrka. Med hänsyn vidare till de stora reserver av odlingsjord, som inom den alldeles övervägande delen av landet stå till förfogande, lärer det icke behöva möta betänkligheter att, åtminstone inom dessa trakter, ännu under längre tid fortsätta uppdelningen av redan befintliga jordbruk.

I sammanhang härmed torde böra beröras de farhågor, som ur jordbruksproduktiv synpunkt riktats mot det mindre jordbruket, bland annat därför, att det skulle leda till oekonomiskt framhävande av ladugårdsproduktionen på sädesproduktionens bekostnad. Socialstyrelsen, som icke besitter sakkunskap på detta område, vill med avseende härå erinra om att de sakkunniga, vilka i denna fråga få anses synnerligen vittnesgilla, upptagit detta spörsmål till övervägande och kraftigt betonat vikten ur förenämnda synpunkt av småbruksrörelsens utveckling (s. 204). Det synes också styrelsen obestridligt, att särskilt kommunikationsväsendets och stadsbildningens starka utveckling under senaste tid direkt uppmana till den intensifiering av jordbruket, som de sakkunniga funnit småbruksrörelsen vara synnerligt ägnad att främja. Kring stadssamhällena synes naturenligt böra uppväxa en serie av småbruk av växlande storlek, i den närmaste omgivningen trädgårdsbruk av ringa ytvidd och inriktade på alstring av grönsaker, frukt och blommor samt därutanför större sådana för produktion av mjölk, smör, fläsk och ägg m. m. En liknande utveckling lärer med tillhjälp av den allt mer omfattande och bättre ordnade jordbrukskooperationen vara att emotse utefter järnvägs- och ångbåtslinjer. Om också i övriga trakter icke samma betingelser föreligga för småbruken, så möter där omsorgen om att genom bildande av sådana i tillräckligt antal tillhandahålla de större brukningsdelarna erforderligt tillflöde av arbetskraft.

Sistberörda spörsmål har under den offentliga diskussionen intagit ett synnerligen framträdande rum, som det säkerligen också förtjänar. Det är utan vidare klart, att, när avflyttningen från landsbygden antar så stor omfattning, som förut påvisats, och när den huvudsakligen omfattar personer i de arbetsdugligaste åldrarna och med den största energien att arbeta sig fram, rekryteringen för jordbruket måste bliva svår och jämväl av mindre god beskaffenhet. Den inom socialstyrelsen utarbetade statistiken

[1] Med hänsyn därtill, att en avsevärd del av torpen och lägenheterna torde ingå bland statistikens brukningsdelar, har det till förekommande av dubbelräkning ansetts lämpligast att icke medtaga ifrågavarande kategori i den ovan gjorda kalkylen.

över arbetartillgången inom jordbruket har visat, att under åren 1911—1913 större eller mindre brist på för jordbrukets rationella bedrivande erforderlig arbetskraft gjorde sig gällande inom 1/3 av rikets landskommuner. Vid den nu pågående krisens utbrott inträdde visserligen en ändring härutinnan, i det att strömningen till stadssamhällena avstannade och därigenom en lättnad på jordbrukets arbetsmarknad uppkom. Under de oroliga förhållandena fann den uppväxande ungdomen tydligen hembygden tryggare, allra helst som den där i stor utsträckning förekommande naturaavlöningen innebar ett skydd mot prisstegringen å livsförnödenheter. När emellertid under krigets vidare förlopp vanans makt förminskat intrycket av riskerna att lämna hemtrakten och sedan industriens och affärsväsendets hastiga uppsving gjort löneförhållandena och framtidsutsikterna inom dessa näringsgrenar mera lockande, har åter en vändning inträtt. Under den senaste tiden synes därför arbetarbristen inom jordbruket vara mera framträdande än någonsin förut. Det är visserligen omöjligt förutse, huru förhållandena i detta avseende kunna i fortsättningen utveckla sig. Sannolika skäl föreligga emellertid för att detta förhållande kommer att bliva konstant, därest ej kraftiga positiva åtgärder vidtagas för att kvarhålla landsbygdens ungdom i hemorten. I allt fall visar erfarenheten, att de, som redan gått över till industrisamhällena, i allmänhet icke kunna återbördas till jordbruket, utan att de hellre, vid tillfällig depression inom stadsnäringarna, fullfölja sin avflyttning, som vid goda konjunkturer i Amerika företrädesvis riktas till detta land.

Jordbrukets brist på arbetskraft och de därav härledda svårigheterna för dess utvecklande äro för övrigt ständigt återkommande moment i de officiella utredningarna i kommittéer och inom riksdagen. De betonas starkt i hushållningssällskapens yttranden såväl till emigrationsutredningen som i anledning av de sakkunnigas här föreliggande betänkande. I lantarbetsgivarföreningarnas tidskrift utgör denna fråga den mest debatterade, och inom jordbrukarkretsar torde den vara i alldeles särskild grad aktuell. I fråga om de positiva åtgärderna för detta ondas avhjälpande synas meningarna allt mer enas. Det gäller sålunda, anser man, att genom förbättrade arbetsvillkor och utkomstmöjligheter för lantarbetarna, naturligen inom ramen av jordbrukets ekonomiska bärkraft, göra yrket mera lockande och sålunda binda dem vid lantbruket med det egna intressets fasta band. Allmänt pekar man därvid på egnahemsrörelsen såsom det viktigaste medlet, som i sig också innefattar en god del av den viktiga frågan om förbättrade bostadsförhållanden för lantarbetarna.

Det har emellertid på sina håll yppats tvivel, huruvida lantarbetarna verkligen i allmänhet känna »jordhunger», längta efter tillfällen att bekomma eget jordbruk, och man har från denna utgångspunkt velat göra gällande, att bildningen av nya brukningsdelar redan är tillräckligt stor för att tillgodose de verkliga behoven. Med avseende härå må till en början anmärkas, att bildandet av en ny brukningsdel redan ur jorddelnings- och rättslig synpunkt är ett så invecklat och besvärligt företag, att denna omständighet ensam är tillräcklig att avskräcka dem, som ej hava tillgång till oegennyttig och sakkunnig förmedlare. Erfarenheten från de under de senaste åren upprättade offentliga jordförmedlingsbyråer, som fullt rustats och energiskt arbeta för sin uppgift, ger också vid handen, att ett starkt och växande intresse från lantarbetarnas sida möter dem i samma mån deras verksamhet blir känd i vidare kretsar.

Detta spörsmål har vunnit viss belysning vid en undersökning, som av socialstyrelsen verkställts och vars resultat offentliggjorts i den år 1915 utkomna publikationen »Lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden inom olika bygder och å typiska lantegendomar». Vid denna undersökning riktades till ett större antal av hushållningssällskapen utsedda jordbrukssakkunniga ävensom till kommunalstämmoordförandena i rikets landskommuner även följande spörsmål: »Förspörjes bland områdets jordägare eller lantarbetare något starkare intresse för att förse jordbruksarbetare med jord? I så fall, vilka åtgärder hava i detta syfte vidtagits och till vilket resultat hava desamma lett?» I anledning av dessa frågor meddelades en mängd svar, innehållande redogörelser för de olika slag av torp-, arrende- och dylika system, som i olika trakter under längre tid tillämpats eller mera tillfälligt försökts. I vissa fall synas mera uppmuntrande rön

hava gjorts, i andra fall konstateras förfelade strävanden. Flertalet av de tillfrågade vitsorda och utveckla emellertid, »att målet för den vakne och duglige lantarbetarens strävan är att erhålla ett verkligt *eget hem* med äganderätt, vilket successivt kan utvecklas till den storlek, att det giver honom och hans familj nödtorftigt uppehälle, utan att det egna jordbrukets och hushållets avkastning annat än tillfälligtvis behöver kompletteras genom lönearbete hos andra» (a. a. s. 89).

Vid någon eftertanke skall man också finna, att det *måste* förhålla sig så. Hos varje individ, som ernått något mått av kultur och självmedvetenhet, är det ett primärt drag, att han efter måttet av sina krafter önskar förbättra sin ställning, »komma sig upp». Detta måste betecknas såsom en naturlig drift, som hos vårt folk samt särskilt, av historiska skäl och på grund av naturförhållandena, hos vår lantbefolkning torde vara i synnerligen hög grad utvecklad. Att vara en man för sig, herre på egen jord, har av ålder varit föremålet för den svenske lantmannens medvetna eller omedvetna, men i varje fall utpräglade strävan. Denna har säkerligen varit den starkast drivande kraften vid det tidigare mer än nu hårda och otacksamma röjningsarbetet på en merendels karg jord och under ett svårt klimat. En sådan naturlig strävan är säkerligen allt för värdefull, för att den icke bör tacksamt utnyttjas och stärkas genom beredandet av hopp och möjlighet om att mödans lön kan vinnas av den duglige. De svårigheter, som nu för flertalet lantarbetare försvåra nåendet av detta mål, äro helt visst en bland anledningarna till att man bland dem så ofta finner det hopplösa missmodets och olustens typer. Följden härav är också, att de starkaste naturerna bryta sig ut ur sin miljö, slita sig lös från jorden och styra kosan till industrien eller till Amerika, lika gott vart det bär, blott de komma till något annat, där åtminstone skymten av vidare framtidsmöjligheter föresvävar dem. Att dessa lockande utsikter ofta äro bedrägliga, att den utflyttade lantarbetaren ofta saknar förutsättningar för att utnyttja dem, som verkligen finnas, samt att även andra moment spela in än de nu berörda, detta är en annan sak. Kvar står emellertid, att det viktigaste medlet för att vid jordbruket kvarhålla de ifrågavarande, för detsamma så värdefulla befolkningselementen är »att förhjälpa dem till egen torva och därigenom underlätta det från social synpunkt önskvärda möjligast obehindrade uppstigandet från jordlös lantarbetare till självförsörjande småbrukare».

Det gäller här också befolkningsgrupper av större omfattning än man i allmänhet torde föreställa sig. På grund av det statistiska materialets beskaffenhet samt de ofta obestämda och i olika landsdelar växlande avgränsningarna mellan olika kategorier kunna fullt säkra uppgifter härom icke lämnas. Såvitt dömas kan, skulle emellertid de manliga medlemmarna inom de viktigaste lantarbetargrupperna år 1900 uppgått till följande ungefärliga antal: statare 33 000, torpare 72 000 och daglönare 96 000. Medräknas vidare de nämnda gruppernas vuxna söner samt de många bland hemmansägarnas vuxna yngre söner, vilka icke hava utsikt att få del i hemmanet, så kommer man upp till en siffra av c:a 400 000 manliga lantarbetare, som under nuvarande förhållanden i allmänhet äro bestämda till att, därest de kvarstanna inom jordbruket, få leva hela sitt liv under arbete på andras jord. Det är med andra ord $^1/_5$ av landets vuxna manliga befolkning, som måste uppmuntras och uppryckas genom vissheten om att åtminstone för de bästa bland dem vägen till självverksamhet står öppen.

Till belysande av problemets oerhörda vikt och vidd må ytterligare blott anföras, att de ifrågavarande grupperna torde vara de inom vår folkstock alstringskraftigaste. I emigrationsutredningens betänkande förutsättes, att inom jordbrukets understa klasser fruktsamheten varit synnerligen hög». Tillämpar man den i det föregående använda beräkningen av antalet barn under 15 år per »hustru», så befinnes år 1900 detta tal, som för befolkningen i dess helhet uppgick till 2·0, för godsägare vara 1·7, för hemmansägare 1·9, men för vardera av grupperna »brukare av andras jord» samt »stattorpare» icke mindre än 2·3. Av vilken betydelse det måste vara, att så många som möjligt av dessa fäder med många barn måtte kunna, efter erforderlig utbildningstid i andras tjänst, arbeta sig fram till tryggad utkomst i eget hem, lärer ej behöva vidare utvecklas. Det

är sålunda icke blott fråga om att finna ett lämpligt medel för jordbrukets förseende med arbetskraft, utan om ett mycket stort befolkningslagers höjande i ekonomiskt och socialt hänseende, till verklig meddelaktighet i fosterjorden och därigenom till medveten samhällssolidaritet.

Ur de synpunkter, som socialstyrelsen här ovan sökt antyda, måste *egnahemsfrågan* uppenbarligen betraktas såsom *en av våra allra största frågor*. Undersöker man, vad av staten verkligen åtgjorts för dess lösning, så finner man många uppslag, förberedelser och ansatser, men tyvärr föga omfattande resultat. Till detta beklagliga förhållande finnas helt visst många förklaringsgrunder, som i viss mån kunna anses giltiga. Hithörande spörsmål äro så mångskiftande och var för sig så komplicerade, att synnerligen stora svårigheter möta att finna de grundläggande linjer, efter vilka en utveckling i stort med framgång kan vinnas. Den av de sakkunniga lämnade historiska överblicken över de huvudriktningar, efter vilka staten hittills inriktat sina strävanden, ger också ett starkt intryck av det omfattande utredningsarbete, som redan utförts på föreliggande område. En hel rad av de speciella hithörande spörsmålen ha gång efter annan upptagits och behandlats i riksdagen, i kommittéer och propositioner. De ha lett till sporadiska åtgärder, som emellertid ständigt befunnits otillräckliga och därför ånyo måst upptagas till diskussion. Bland dessa spörsmål beröra de sakkunniga mer eller mindre utförligt strävandena för egnahemsbildningens främjande genom upplåtelser av lägenheter å kronans jord, nämligen dels å jordbruksdomänerna i södra och mellersta Sverige, dels å kronoskogarna i Norrland och Dalarna; genom beredande av tillgång till billiga lån; genom underlättande av jordförmedlingsverksamhet; genom torrläggning av sankmarker; genom viss skattelindring; genom undersökningar rörande tillgången å jord; genom åtgärder för disposition av skatteförsålda rekognitionsskogar; genom åtgärder för fiskarenas egnahemsfråga; genom friköpning av dels bolagsarrendatorers hemman i Norrland och Dalarna samt dels lägenheter på ofri grund. Till vissa av dessa spörsmål hava de sakkunniga tagit ställning i tidigare utlåtanden, andra förelågo samtidigt till behandling av andra kommitterade; förevarande betänkande innehåller utredningar och förslag rörande tillhandahållandet av billiga lån för egnahemsrörelsen ävensom för jordförmedlingsverksamheten.

I båda dessa frågor ställa sig de sakkunniga väsentligen på det redan bestående grund, men förorda i själva sakfrågorna, i allmänhet enhälligt, vissa jämkningar, till vilka vunnen erfarenhet givit anledning. Socialstyrelsen anser sig av redan angivna skäl icke böra ingå på dessa ändringsförslag, vilka även i stort sett vunnit tillslutning av de i ämnet hörda lokala myndigheterna och korporationerna. Med den uppfattning rörande den stora betydelsen av hela egnahemsfrågan i vidsträckt bemärkelse, åt vilken styrelsen i det föregående givit uttryck, vill den emellertid något beröra vissa huvudspörsmål, på vilka den viktiga del av förslaget, som rör lånerörelsen, i väsentlig mån är beroende.

Redan när statens lånerörelse i egnahemssyfte planerades och allt sedan har meningsskiljaktighet förelegat på den betydelsefulla punkten, huruvida staten själv eller eventuell låneförmedlare skulle vara ekonomiskt ansvarig för den *risk*, som kunde uppkomma därigenom, att låntagare icke förmådde infria sina låneförpliktelser. Frågan löstes så, att staten undandrog sig detta ansvar och lade detsamma på förmedlarna. Som nyss antytts, saknades ej varnande röster, som förutsade den naturliga följden härav, nämligen en långt driven försiktighet från förmedlarnas sida gent emot de lånesökande. Denna läggning på frågan må icke så mycket förvåna, när det gällde det första försöket i vårt land i en vittutseende fråga. Att ifrågavarande restriktion var för stark, har sedermera av statsmakterna erkänts, då de tilldelat förmedlarna s. k. förvaltningsbidrag, som delvis varit avsett att betäcka eventuella förluster. Det torde emellertid vara allmänt erkänt och framhålles jämväl av de sakkunniga, att icke desto mindre låneförmedlarna i allmänhet vidhålla sin högst försiktiga lånepolitik, vilken berett åtskilliga

av dem tillfälle att efter hand samla riskfonder. Ur synpunkten av aktsamhet med allmänna medel har helt visst det valda systemet motsvarat de högsta förväntningar.

I huvudsak ställa sig nu de sakkunniga på samma ståndpunkt, om de ock anvisa utvägar för att söka förmå förmedlarna att icke vid sin omtanke i denna riktning tillämpa restriktiva bestämmelser, som direkt strida mot de av statsmakterna prövade grunderna för lånerörelsen. Att de därutinnan föreslagna förändringarna icke äro tillfyllest, i det låneförmedlarna näppeligen kunna tvingas tillämpa dem, skall i annat sammanhang närmare beröras. Men även om så vore, måste alltid förmedlare, vilkas huvuduppgifter ligga åt annat håll — såsom fallet är med de viktigaste av dem, hushållningssällskapen — vara starkt intresserade av att icke för denna mera underordnade arbetsgren riskera sin på andra områden inriktade väsentliga verksamhet. De hittills vunna resultaten peka oförtydbart i denna riktning, enär i genomsnitt icke fullt 1 000 egna hem per år erhållit statens egnahemslån. Denna siffra kan ju i och för sig icke anses vara liten, men mäter man densamma med de stora mått, som måste läggas på frågan, om man på denna väg vill lösa problemet om lantarbetarnas bindande vid hembygdens jord, så är det anförda talet beklagligt ringa. Det må med avseende härå endast erinras, att i Norge, där förutsättningarna för egnahemslånerörelsen äro ojämförligt mindre, antalet utlämnade egnahemslån dock är väsentligt större. I emigrationsutredningens betänkande anföres härom följande: »I vårt land synes man vara *alltför* rädd för att riskera något, vilket i själva verket aldrig kan undgås, om man vill vinna ett resultat. Om egnahemsrörelsens uppgift kan i huvudsak förverkligas, måste vinsten härav även för staten bli så betydlig, att det ej är att räkna med, om på vissa håll uppstå smärre förluster. Att söka skydda sig för dessa senare genom överdrivna garantier och mer än nödigt omständliga formaliteter borde ju självfallet betraktas såsom en olycklig politik».

Då socialstyrelsen från sina utgångspunkter anser det synnerligen angeläget, att egnahemsrörelsen med stöd av statens låneverksamhet växer ut till en omfattning, som i någon mån motsvarar de egendomslösa dugliga lantarbetarnas överväldigande mängd, finner sig styrelsen hava anledning att, därest staten tillförsäkras erforderligt inflytande på de lokala organen för lånerörelsen, för sin del ansluta sig till den nyss anförda uppfattningen, som under frågans tidigare behandling haft varma förespråkare även inom hushållningssällskapen och jämväl delats av en bland förevarande sakkunniga. På detta område kunna stora resultat ernås endast därigenom, att man bestämt inriktar sig på att vinna sådana och icke låter avskräcka sig av omtanken om att undgå smärre förluster. Om större risk kan ej heller bli fråga, då den grundliga prövningen av låntagarnas personliga och ekonomiska kvalifikationer på annat sätt kan tryggas. Till och med om risken växte i proportion till resultaten, vore i allt fall, såsom i det nyss anförda betänkandet betonas, det allmännas fördel av det alldeles övervägande flertalet tryggade egnahem långt större än de relativt fåtaliga förlusterna.

Det nuvarande systemet, där risken vilar på förmedlarna och staten ängsligt håller sig undan, är icke motiverat av vunna erfarenheter, vilka tvärtom tydligt visa, att risken är långt mindre än man vid rörelsens begynnande i allmänhet föreställde sig. En återhållande kraft, som icke är ekonomiskt motiverad, har här tillkopplats, i stället för att man åtminstone numera bort inrikta sig på aktivitet.

En fråga, som nära berör de intressen socialstyrelsen närmast har att bevaka, är de sakkunnigas förslag, att den hittillsvarande egnahemsrörelsen, som avsett bildandet av såväl bostads- som jordbruksegnahem, skulle uppdelas på tvenne skilda grenar. Under denna förutsättning begränsa de sitt förslag till att endast gälla lånerörelsen för jordbruksegnahemmen, men avskära dock icke möjligheten för att lån tillsvidare må efter hittillsvarande grunder även utgå till bostadsegnahem. Styrelsen, som i likhet med de sakkunniga anser sig kunna antaga, att erforderlig utredning för ett mera effektivt ordnande av sistnämnda lånerörelse snart kan förväntas från den nu arbetande bostadskommissionen, finner för sin del en sådan uppdelning vara väl motiverad.

I avvaktan på denna utredning möter det visserligen svårigheter att bestämt avgöra, huru gränsen mellan de olika områdena bör dragas, då allehanda mellanformer förekomma mellan det egentliga jordbruksegnahemmet och det typiska bostadsegnahemmet. Sannolikt får man härvid utgå från, att det senare begreppet bör erhålla en mera begränsad omfattning och att sålunda de sakkunniga i huvudsak riktigt bedömt spörsmålet, då de till nu förevarande del av lånerörelsen hänfört icke blott de egentliga jordbruksegnahemmen utan även sådana, som visserligen närmast avse skapandet av egen bostad men därjämte omfatta en mindre jordareal eller där bostaden är avsedd för arbetare eller hantverkare på landsbygden, vilkas arbete direkt är knutet vid densamma. De sakkunniga hava också uttryckligen framhållit, att de velat bereda möjlighet till lån ur jordbruksegnahemsfonden för industriarbetare, som vid sidan av sitt yrkesarbete vilja driva ett mindre jordbruk och därigenom erhålla en mera tryggad ställning samt goda arbetstillfällen såväl för sig själva på lediga stunder som ock för familjemedlemmarna.

I överensstämmelse med denna sin uppfattning vilja de sakkunniga fastställa de personliga kvalifikationerna för låntagare så, att egnahemslån för jordbruksändamål ej må tilldelas annan person än den, som äger förutsättningar att driva det jordbruk eller den husdjursskötsel, som å lägenheten kan förekomma. Med avseende härå hava svenska lantarbetsgivarföreningarnas fullmäktige, i sitt till styrelsen ingivna yttrande i ämnet, ifrågasatt sådan skärpning av bestämmelsen, att beträffande såväl den lånesökande som hans hustru skulle visas, att de ett visst antal år med goda vitsord arbetat inom jordbruk och boskapsskötsel. En dylik fordran skulle emellertid i tillämpningen beröva industriarbetare den möjlighet till egnahemslån för jordbruksändamål, vars bevarande styrelsen måste anse vara synnerligen önskvärt.

Man torde visserligen böra utgå ifrån, att innehavaren av egentligt jordbruksegnahem, d. v. s. sådant, där han helt eller till väsentlig del försörjer sig på sitt eget jordbruk, bör besitta på egen erfarenhet grundad kännedom om jordbruksdrift. Från denna regel kunna dock helt visst undantag ofta göras, utan att därmed vare sig individen eller rörelsen bliver lidande. Den personliga dugligheten i förening med energi och intresse äro så värdefulla förutsättningar, att de ofta kunna uppväga den mångåriga jordbruksvanan hos individer med mindre personliga kvalifikationer.

Än skarpare framträder olämpligheten av den ifrågasatta skärpningen i de fall, då jordbruksegnahemmet skulle utgöra ett stöd för industriarbetare, som stå kvar i sitt yrkesarbete. Den vederbörliga skötseln av ett jordstycke för trädgårds- och potatisland eller för hållande av en ko o. s. v. lärer i allmänhet utan tvekan kunna anförtros åt den industriarbetare, som har tillräckligt intresse för att söka förskaffa sig detsamma.

I detta sammanhang vill styrelsen något beröra den även av de sakkunniga betonade faran för uppmuntrande av mera omfattande egnahemsbildning i anslutning till industriföretag å landsbygden. I den mån dessa egnahem äro väsentligen baserade på avsättning till sådant företag eller på innehavarens samtidiga arbete vid detsamma, uppkommer givetvis risk för egnahemmens framtid, för den händelse företaget i fråga skulle nedläggas eller flyttas till annan ort. Denna risk kan tyckas särskilt framträdande i vårt land, där industriföretagen i stor utsträckning äro förlagda till landsbygden. Det bör emellertid härvid märkas, att hithörande anläggningar i regel äro betingade av naturliga förutsättningar av bestående industriellt värde, t. ex. flottleder, vattenfall, malmförekomster, stenbrott o. s. v. Då dylika omständigheter givetvis komma att av låneförmedlarna noggrant beaktas, synes den ifrågavarande risken icke vara av beskaffenhet att böra föranleda principiell begränsning av lånemöjligheterna. Erfarenheten har tydligt ådagalagt de stora svårigheter, som möta för att tillfredsställande ordna arbetarnas bostadsfråga vid industriföretagen å landsbygden, varför all omsorg bör ägnas åt att jämväl på nu ifrågavarande väg underlätta dess lösning. Även ur arbetarnas synpunkt synes detta vara angeläget. De kunna visserligen understundom finna en ur någon synpunkt önskvärd förflyttning till annan ort försvårad genom innehavet av eget hem, men å andra sidan är ett sådant hem ofta ägnat att bereda dem och familjemedlem-

marna både ekonomisk fördel och friare ställning. Vid de kriser å arbetsmarknaden, som under senaste tid förekommit, har det också för industriarbetare med eget hem och egen jordbruksavkastning visat sig långt lättare att övervinna kristidens svårigheter än för andra.

En huvudförutsättning för egnahemsrörelsens utveckling är att erhålla en positivt intresserad och handlingskraftig *organisation* av densamma. De sakkunnigas majoritet, vilken huvudsakligen begränsat sig till den del av frågan, som avser lånerörelsen, ställer sig beträffande den *lokala organisationen* på det nuvarande systemets grund med bibehållande av hushållningssällskapen såsom de huvudsakliga förmedlarna. De ovedersägliga bristerna i flertalet sällskaps arbete på detta område skulle emellertid avhjälpas genom vissa anordningar, nämligen dels upprättandet hos sällskapen av särskilda organ för ändamålet, dels en reglering av deras verksamhet samt viss statlig kontroll över densamma. För den händelse hushållningssällskapen skola bibehållas vid sin nuvarande befattning med förevarande frågor, lära också åtgärder i denna riktning vara erforderliga. Det kan emellertid med fog ifrågasättas, huruvida de sakkunnigas förslag i detta syfte är tillräckligt betryggande.

De sakkunniga påvisa i detalj, att hushållningssällskapen »i åtskilliga avseenden följt olika praxis vid distribueringen av lånemedlen och lånerörelsens handhavande i övrigt». »För undanröjande av dylika bristfälligheter ävensom för åstadkommande av större enhetlighet i verksamheten och därmed möjligheten av ökad kontroll över densamma anse de sakkunniga, att för låneförmedlarnas verksamhet böra uppställas vissa normerande föreskrifter, grundade på de anordningar, som redan praktiserats av åtskilliga låneförmedlare och därvid befunnits för ändamålet tjänliga. Dessa föreskrifter anse de sakkunniga lämpligen böra införas i ett särskilt reglemente för varje låneförmedlares rörelse, och bör såsom villkor för erhållande av statslån från egnahemsfonden gälla, att låneförmedlare antagit dylikt reglemente, i vilket nedan omförmälda bestämmelser skola finnas intagna».

Undersöker man nu, vilka bestämmelser de sakkunniga härmed åsyftat, så befinnas dessa huvudsakligen avse vissa organisativa och formella spörsmål, såsom angående inrättande hos sällskapen av egnahemsnämnd, anställande av lokala ombud, förande av räkenskaper samt antalet sammanträden för prövning av ansökningar. Därest hushållningssällskap icke på dessa punkter ställa sig bestämmelserna till efterrättelse, skulle de berövas rätten att tillhandahålla medel ur egnahemslånefonden. Genom sällskaps eventuella motsträvighet i dessa frågor skulle alltså hela län kunna betagas möjligheten att få egnahemslån, vilket synes vara ett tämligen rigoröst sätt att lösa frågan.

Betänkligare är likväl, att de sakkunniga icke ansett sig kunna anvisa någon annan utväg än övertygelsens, när det gäller att inverka på de olika hushållningssällskapens växlande praxis i viktiga realfrågor. De sakkunniga angiva i detta avseende, att vissa sällskap fastställt för de lånesökande olämpliga tider för låneansökans ingivande, att lån icke utlämnas till arbetare vid industriell inrättning, att lånens storlek principiellt begränsats lägre än de av statsmakterna prövade grunder. De sakkunniga påpeka här »olämpligheten» av vissa hittills gällande bestämmelser eller »framhålla önskvärdheten» av en ändring, men kunna icke på dessa punkter, av vilka de båda sistnämnda äro för hela rörelsen avgörande, anvisa något maktmedel för staten att få sina avsikter respekterade. Skälet härtill kan ej gärna vara annat än en på föregående erfarenheter grundad farhåga för att vissa sällskap skulle, om de ställas inför nödvändigheten att helt omlägga sina principer i förevarande avseende, hellre avstå från rollen såsom förmedlare av egnahemslånen.

Det må med skäl sättas i fråga, huruvida på så bräcklig grund kan uppbyggas den »enhetliga och planmässiga» egnahemslånerörelse, som de sakkunniga förklarat sig åsyfta. I sin principiella redogörelse för organisationsplanen framhålla de, helt visst med rätta, att »av grundläggande betydelse för hela egnahemslåneverksamheten är det sätt, på vilket denna verksamhet är organiserad. På de organ, som uppbära lånerörelsen, beror i främsta

rummet, huruvida de för densamma fastställda bestämmelserna tillämpas i en riktning, som är ägnad att befrämja rörelsens sunda utveckling eller ej» (s. 208). Vad nyss anförts, ger emellertid vid handen, att några verkliga garantier för de åsyftade bestämmelsernas tillämpning inom hushållningssällskapen icke skapats genom de sakkunnigas föreliggande förslag.

Det vill ock synas, som om trygghet i detta avseende kan vinnas endast därigenom, att de bestämmelser, som äro av nöden, meddelas i fullt bindande form samt att, därest hushållningssällskapen fortfarande skola vara de egentliga bärarna, deras skyldigheter på samma sätt fastställas. I allt fall lärer någon effektiv central kontroll och ledning näppeligen låta sig förena med, att de även i denna del av sin verksamhet bibehålla sin fullt självständiga ställning.

Genom en förändring härutinnan, som ju på andra grunder ifrågasatts, skulle emellertid de sakkunnigas förslag vinna en helt annan bärkraft, särskilt om en sådan förändring medförde, att de folklager, som äro närmast berörda av egnahemsfrågans främjande, därigenom intresserades för hushållningssällskapens verksamhet. I fråga om en rörelse, som skall tillgodose de djupa lagrens viktigaste behov, är det nämligen av grundläggande betydelse, att de genom eget deltagande under lämpliga former vinna förtroende för densamma och åläggas meddelaktighet i ansvaret.

Att emellertid vissa betänkligheter resa sig mot hushållningssällskapens belastande med omfattande statsuppgifter, visar behandlingen av frågan om inrättandet av skogsvårdsstyrelserna. I sitt grundläggande utlåtande i detta ämne av år 1895 anförde domänstyrelsen, att omtanken och bestyret med förvaltningen och användningen av skogsvårdsavgifterna ej kunde uppdragas åt någon redan befintlig länsmyndighet eller korporation, utan borde för ändamålet tillsättas en särskild skogsvårdsnämnd i varje län. Denna tanke upptogs av skogsvårdskommittén (åren 1896—1899), som föreslog inrättandet i varje län av en skogsvårdsstyrelse, som »skulle bliva det egentliga organet för det kommunala arbetet i skogshushållningens intresse». Vid föredragningen inför Kungl. Maj:t av propositionen härom anförde departementschefen bland annat följande: »Inrättandet av skogsvårdsstyrelser inom länen tillstyrkes av de flesta länsstyrelser. Avsevärda fördelar anses nämligen vara att vinna därav, att bestyren med enskildas skogsvård, vilka nu ombänderhavas av de utav många andra åligganden upptagna landstingen och hushållningssällskapen, varda överlämnade till en kommunal förtroendenämnd, utsedd särskilt för detta ändamål».

Beträffande den lokala organisationen liksom organisationen i övrigt har en av de sakkunniga framfört skiljaktig mening. Med upptagande i det väsentliga av 1899 års egnahemskommittés förslag i denna del förordar han, att såsom lokala organ inträda för ändamålet särskilt inrättade nämnder, för varje län och för varje kommun, vilkas ledamöter utses av landsting och hushållningssällskap, resp. kommunalstämma, och vilkas ordförande förordnas av Kungl. Maj:t, resp. länsnämnden. Dessa nämnder skulle emellertid icke blott ombesörja egnahemslånerörelsen och jordförmedlingen i dess nuvarande omfattning utan ock sammanhalla den övriga verksamhet, som faller inom egnahemsrörelsen i vidsträcktare mening, d. v. s. egnahemsupplåtelser på kronodomäner i södra och mellersta Sverige, upplåtelser av odlingslägenheter i Norrland och Dalarna, friköpning av s. k. lägenheter på ofri grund, av torplägenheter i södra och mellersta Sverige, av trävarubolagens arrendehemman i Norra Sverige, ävensom i övrigt upptaga de nya arbetsuppgifter, som uppkomma på ifrågavarande område. Denna vidare läggning av organisationsfrågan motsvarar närmare socialstyrelsens i det föregående uttalade uppfattning om sakfrågans vikt och vidd. Då emellertid reservantens förslag icke torde få anses vara så genomarbetat, att bestämd ståndpunkt nu kan tagas till detsamma, och då vidare hushållningssällskapen, under ovan angivna förutsättningar, måhända kunna göras lämpliga för uppgiften, anser sig styrelsen böra förorda, att olika utvägar för ordnandet av egnahemsrörelsens lokala organisation underkastas förnyad utredning.

Frågan om den *centrala ledningen* av egnahemsrörelsen kommer givetvis att te sig

väsentligt olika allt efter den grunduppfattning, som kan bliva gällande beträffande statens åtgärder på detta område. De sakkunnigas majoritet har, såsom redan påvisats, åtnöjt sig med att avpassa organisationen för lånerörelsen och sålunda icke tänkt sig en enhetlig plan och sammanhållande myndighet för statens olika strävanden att främja tillkomsten av egna hem. De hava vidare i huvudsak anslutit sig till den hittills rådande mera passiva uppfattningen i fråga om rörelsens främjande.

I enlighet härmed anvisa de åt den föreslagna centralmyndigheten utesluta nde ställningen av en övervakande och upplysande myndighet, något, som också nödvändigt betingas av deras förslag om hushållningssällskapens bibehållande såsom lokala organ med bevarande även i denna del av deras gent emot staten självständiga ställning. Från dessa utgångspunkter anse de sakkunniga sig böra förorda lantbruksstyrelsen såsom centralt organ, särskilt på grund av dess naturliga beröringspunkter med hushållningssällskapens verksamhet i övrigt.

Med den bredare läggning på frågan, som socialstyrelsen funnit erforderlig, kan en annan lösning synas lämpligare. För socialstyrelsen ter sig statens lånerörelse endast såsom en del av frågan om egnahemsrörelsens förseende med kapital. Frågans kärnpunkt ligger i spörsmålet om tillhandahållandet av lämplig jord till billigaste pris samt under enkla men betryggande former. För vinnande av verkligt omfattande resultat bör centralmyndigheten vidare, enligt styrelsens uppfattning, få en stark ställning, som möjliggör verklig ledning och positivt handlande. Den nödvändiga förutsättningen härför är emellertid, såsom nyss visats, att de lokala organen direkt underordnas under centralmyndigheten i de avseenden därför är erforderligt, evad nu detta sker genom en förändring av hushållningssällskapens ställning till staten eller genom upprättandet av för ändamålet särskilt avsedda organ.

Enligt styrelsens mening bör frågan om den centrala organisationen främst bedömas ur synpunkten av det önskvärda i ett sammanhållande av de olika momenten i »egnahemsfrågan i hela dess omfattning». Undersöker man dessa olika huvudmoment, så framträder närmast *syftet* med rörelsen, vilket till sin grundkaraktär kan betecknas såsom *socialt*, även om viktiga jordbruksproduktiva hänsyn därjämte måste beaktas. Vid det positiva förverkligandet av detta syfte gäller det främst att bereda tillgång till *jord*, antingen från *enskild ägo* eller från *kronans tillgångar*, och denna jord bör vara för ändamålet *lämplig*. I många fall och särskilt vid nykolonisation å kronojord möter frågan om *bebyggandet*. Då vidare den blivande egnahemsinnehavaren i regel saknar tillräckligt eget kapital, måste *finansieringen* ordnas medelst statens egnahemslån eller lån från andra kreditinstitutioner. Sedan det egna hemmet bildats, behöver innehavaren ofta tillgång till *rådgivning och hjälp* vid avvecklingen av sina rättsliga och ekonomiska förbindelser. Härmed är det speciella egnahemsbildandet avslutat, och på innehavaren ankommer därefter att i likhet med andra jordbrukare samt med stöd av jordbruksproduktionens organisationer och myndigheter sörja för sin utkomst.

Denna mycket omständliga procedur kräver direkt medverkan av, förutom de blivande lokala organen, *följande statsmyndigheter:* beträffande tillgången till jord, när det gäller kronans jordbruksdomäner, kronoskogar m. m., *domänförvaltningen;* beträffande jordens tekniska uppdelning, *lantmäteriförvaltningen;* beträffande bebyggandet i vissa fall, *domänförvaltningen;* ävensom beträffande de rättsliga momenten, *domstolarna.* Indirekt intresserade äro, ur olika synpunkter, *socialförvaltningen* och *den jordbrukstekniska förvaltningen.*

Denna summariska översikt torde ge vid handen, att vid valet mellan olika departement för närvarande endast *jordbruksdepartementet* kan ifrågakomma såsom högsta centralpunkt inom statsförvaltningen. Så är även nu förhållandet, och någon meningsskiljaktighet härutinnan har veterligen icke förekommit.

Med den nuvarande organisationen av statens egnahemsverksamhet har bland de centrala verken endast domänstyrelsen tagit direkt befattning med vissa hithörande frågor. Jordbruksdepartementet har nämligen omedelbart behandlat ansökningarna om egnahems- och jordförmedlingslån. Om, såsom socialstyrelsen finner påtagligt, allt starkare krav

ställas på tillhandahållandet för egnahemsändamål av kronojord från jordbruksdomäner eller kronoskogar m. m., skulle domänstyrelsens medverkan i högre grad tagas i anspråk.

För sitt val av lantbruksstyrelsen såsom centralmyndighet anföra de sakkunniga åtskilliga skäl, vilka dock icke så mycket anknyta sig till egnahemsbildandets egna behov som till den omständigheten, att nämnda styrelses uppgifter falla inom lanthushållningens område samt väsentligen sammanfalla med de av dem förordade låneförmedlarnas. Samma skäl förelågo emellertid vid egnahemslånerörelsens begynnande och borde, om de då ansetts bärande, hava föranlett, att hithörande ärenden hade förlagts närmast till nämnda styrelse och icke omedelbart till jordbruksdepartementet. Anledningen till denna anordning torde sannolikt hava varit, att vederbörande funno principiellt mindre lämpligt att giva lantbruksstyrelsen uppgiften att positivt ingripa på det allmänt jordpolitiska område, som med egnahemslånerörelsen åsyftades. Det torde hava ansetts riktigast att icke i detta avseende vidga verksamhetsområdet för lantbruksstyrelsen, som enligt gällande instruktion har »att med uppmärksamhet följa lantbrukets och dess binäringars samt fiskerinäringens tillstånd och att själv vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå åtgärder för dessa näringars befrämjande» och vilken är av rent jordbrukstekniskt karaktär. Det vill förefalla socialstyrelsen, som om nu antydda synpunkter äga giltighet och erhålla väsentligt ökad betydelse, i samma mån staten verkligen vill driva fram småbruket väsentligen av andra grunder än de rent produktiva.

Likartade synpunkter synas hava varit bestämmande för de förslag om upprättandet av en särskild centralmyndighet för ifrågavarande verksamhetsområde, som framställts dels av en bland de sakkunniga, dels av en reservant inom lantbruksstyrelsen vid dess behandling av frågan. Den sistnämnde har vidgat sitt förslag därhän, att han påyrkar upprättandet av ett särskilt ämbetsverk för de jordpolitiska frågornas handläggning. Måhända ligger häri en framtidstanke, som kan komma att i annat sammanhang under en eller annan form förverkligas, ehuruväl bedömandet av de jordpolitiska frågorna i stort och avvägandet av deras inbördes förhållande snarast torde böra tillhöra jordbruksdepartementet och Kungl. Maj:t. De båda sistberörda förslagen innebära i allt fall en bredare läggning av den centrala organisationen, som skulle göra denna starkare och handlingskraftigare än de sakkunnigas plan i denna del.

Då emellertid frågan om centralmyndigheten i viss mån sammanhänger med den lokala organisationens gestaltning, anser sig styrelsen böra jämväl med avseende härå hemställa om förnyad utredning, vid vilken såsom riktlinje bör angivas angelägenheten av att vinna enhet och planmässighet i fråga om statens hela verksamhet för främjande av egnahemsrörelsen i hela dess omfattning. Måhända bör därvid även undersökas lämpligheten av att med denna rörelse organisativt sammanhålla ledningen av statens åtgöranden i avseende å bostadsfrågan i övrigt, under vilken förutsättning frågan om valet av departement kunde komma i annat läge.

Den av styrelsen förordade utredningen i organisationsspörsmålen behöver givetvis icke föranleda uppskov med genomförandet av de övriga reformer, som av de sakkunniga föreslagits och om vilka i stort sett enighet synes föreligga.

Härjämte närslutas de yttranden i ämnet, som, efter anmodan, till socialstyrelsen ingivits av landsorganisationen, nationalföreningen mot emigrationen samt svenska lantarbetsgivarföreningarnas fullmäktige.

I detta ärendes slutliga behandling hava deltagit tjänsteförrättande generaldirektören Huss, byråchefen Bergsten, tillförordnade byråchefen Molin, tjänsteförrättande byråchefen Bjurstedt samt socialfullmäktige von Sydow och Lindqvist».

Socialstyrelsens utlåtande över folkundervisningskommitténs förslag till inrättande av fortsättningsskolor.

Socialstyrelsen har den 14 november 1916 till Kungl. Maj:t avgivit utlåtande i fråga om folkundervisningskommitténs förslag till inrättande av fortsättningsskolor. I likhet med kommittén håller socialstyrelsen före, att de förändringar, som samhället under senare tider genomgått i ekonomiskt och industriellt avseende, ävensom den vidsträckta medbestämmanderätt i samhällets angelägenheter, som numera tillkommer varje myndig svensk man och i viss mån även kvinnorna, medfört ett så kännbart behov av ökad uppfostran till yrkesduglighet samt till medborgerlig insikt och ansvarskänsla, att åtgärder från det allmännas sida för bibringande av en dylik uppfostran icke längre böra uppskjutas. Det gäller sålunda att bibringa vårt folk å ena sidan en allmänt medborgerlig uppfostran och å andra sidan vissa förutsättningar för mera effektiv yrkesutbildning.

Genom den föreslagna skoltypen, fortsättningsskolan, har folkundervisningskommittén sökt att i huvudsak tillgodose båda dessa uppgifter. Särskilt starkt betonar kommittén, att yrkesundervisningen bör intaga en förhärskande ställning på skolans läroplan. För sin del framhåller emellertid socialstyrelsen, att fortsättningsskolan, sådan kommittén skisserat densamma, ingalunda kan anses bli vuxen att meddela någon mera effektiv yrkesundervisning, åtminstone icke när fråga är om de industriella yrkena. När i vårt land förutsättningarna för införande av en fortsättningsskola med yrkesundervisningen som huvuduppgift äro synnerligen ogynnsamma, kan man, framhåller styrelsen vidare, icke förvänta, att en mera fullständig yrkesfortsättningsskola skall kunna komma till stånd annat än undantagsvis. Därför ifrågasätter styrelsen, huruvida det icke vore lämpligare, att tyngdpunkten i den nya skolans undervisning överflyttades från yrkesundervisningen till allmän medborgarkunskap och till bibringande av insikter i praktiska ting, vilka äro av betydelse att känna, på vilken plats i livet man än ställes. Då undervisningen i fortsättningsskolan i alldeles övervägande grad kommer att handhavas av folkskollärarkåren, är jämväl detta en omständighet, som synes peka i samma riktning.

Socialstyrelsen berör mera ingående förhållandet mellan den nu ifrågasatta fortsättningsskolan och den av kommittén för den lägre tekniska undervisningens ordnande föreslagna kompletterande lärlingsskolan, vilken uppvisar flera synnerligen viktiga beröringspunkter med den förra. Enligt de

avgivna förslagen skulle såväl fortsättningsskolan som den kompletterande lärlingsskolan upptaga skolungdom omedelbart efter slutad folkskola. Skolplikt skulle föreligga till såväl den ena som den andra skolan. Lärotiden bleve i huvudsak sammanfallande, och båda skolformerna skulle enligt respektive kommittéförslag hava yrkesundervisning till sin huvuduppgift m. m.

Folkundervisningskommittén berör helt flyktigt förhållandet mellan fortsättningsskolan och lärlingsskolan. Kommittén har med avseende härå tänkt sig, att fullgörandet av skolplikt i lärlingsskola skulle ersätta skyldigheten att mottaga undervisning i fortsättningsskolan. En sådan reglering av skolornas undervisningsområden synes enligt socialstyrelsens åsikt visserligen i princip tilltalande, men lär i tillämpningen vålla bl. a., att lärjungar, vilka fullgöra sin skolplikt i lärlingsskola i stället för i fortsättningsskola, icke komma att erhålla den tämligen allsidiga medborgerliga bildning, som fortsättningsskolan avser att bibringa. En sådan reglering av skolornas arbetsområden skulle vidare, såsom socialstyrelsen närmare utvecklat, för ungdomen medföra stora ojämnheter i fråga om skolpliktens omfattning, varförutom densamma komme att verka splittrande och förryckande på yrkesundervisningsväsendet i dess helhet.

På grund av berörda förhållanden uttalar socialstyrelsen önskvärdheten av att en gränsreglering mellan de båda skolformerna redan från början blir genomförd och att fördenskull en överarbetning av de föreliggande förslagen kommer till stånd i dessa delar. Uppmärksamheten bör därvid jämväl ägnas åt den av styrelsen ifrågasatta förskjutningen i fortsättningsskolans program.

Arbetsförmedlingen av sjömän.

Sedan den av sjömanshusen i riket tidigare utövade maritima arbetsförmedlingen numera nästan helt och hållet nedlagts, handhaves all platsförmedlingen av sjömän till huvudsaklig del av Sveriges redareförening, som sedan år 1909 upprättat förhyrningskontor i de flesta av Sveriges hamnstäder.

För att få en överblick av denna verksamhets omfattning har socialstyrelsen träffat överenskommelse med redareföreningen om insändande av månatliga rapporter från samtliga förhyrningskontor, varöver en sammanfattning för årets tre första kvartal lämnas härnedan.

Under samtliga dessa kvartal hava uppgifter inkommit från 29 förhyrningskontor, nämligen Gävle, Göteborg, Halmstad, Hudiksvall, Hälsingborg, Härnösand, Kalmar, Karlshamn, Karlskrona, Landskrona, Luleå, Malmö, Marstrand, Norrköping, Oskarshamn, Oxelösund, Simrishamn, Stockholm, Sundsvall, Söderhamn, Sölvesborg, Trälleborg, Uddevalla, Umeå, Västervik, Visby, Ystad, Åhus och Örnsköldsvik.

Förhyrningskontoren i Härnösand, Luleå, Umeå och Örnsköldsvik hava under första kvartalet icke förmedlat några anställningar, beroende på att dessa hamnar då varit stängda av is och följaktligen icke haft någon sjöfart. Rapporterna från Marstrand och Simrishamn uppvisa, att ingen som helst platsförmedling ägt rum i dessa hamnar under de ifrågavarande kvartalen.

Antalet å samtliga kontor förhyrda sjömän framgår av nedanstående tablå:

	Hela antalet sjömän			Därav utlänningar		
	I kvart.	II kvart.	III kvart.	I kvart.	II kvart.	III kvart.
Styrmän	24	16	16	—	—	—
Maskinister . . .	9	7	9	—	—	—
Besättningsmän:						
Däckspersonal .	2 413	2 155	2 150	60	64	78
Maskinpersonal .	1 789	1 715	1 748	24	39	28
Kökspersonal m.m.	528	566	604	12	10	6
Summa	**4 763**	**4 459**	**4 527**	**96**	**113**	**112**

Av de sammanlagt 321 utlänningar, som under årets tre första kvartal blivit förhyrda, voro 115 finnar, 79 norrmän, 71 danskar och 56 av annan nationalitet.

Tillgången på arbetskraft har under första halvåret i allmänhet angivits vara normal. Undantag härifrån bildade dock under första kvartalet Göteborg, Malmö, Stockholm och Trälleborg, från vilka städer uppgivits, att överflöd på platssökande sjömän rådde, medan från Gävle rapporterades brist.

Under andra kvartalet uppgavs brist på sjömän från Gävle, Härnösand, Oskarshamn, Uddevalla och Västervik. Från Karlshamn rapporterades överflöd på ångbåtsmanskap, men brist på sjömän för segelfartyg.

Under tredje kvartalet har inrapporterats allmän brist på arbetskraft från förhyrningskontoren i Härnösand, Luleå, Norrköping, Oskarshamn, Uddevalla och Åhus, medan partiell brist — särskilt på däcksfolk och besättningsmän för segelfartyg — anmälts från Karlshamn, Malmö och Söderhamn. Överflöd på platssökande sjömän i allmänhet rådde endast i Hudiksvall, varjämte Stockholm och Söderhamn rapporterat överflöd för eldare samt Karlshamn för ångbåtsmanskap. Å övriga platser har tillgången varit normal.

Kvinno- och barnarbete i Förenta Staterna.

Den mest allsidiga och omfattande utredning rörande kvinno- och barnarbete, som under de senaste årtiondena sett dagen, föreligger utan tvivel i den åren 1910—1913 av Bureau of Labor Statistics i Förenta Staterna publicerade och 19 volymer omfattande »Report on condition of woman and child wage earners in the United States». Undersökningen, som närmast föranleddes av ett kongressbeslut 1907, avser bl. a. att klargöra de industriella, moraliska, bildnings- och sanitära förhållanden, under vilka kvinnliga och minderåriga lönarbetare i Förenta Staterna leva, och hänför sig huvudsakligen till läget, sådant det gestaltade sig 1908, samt till staterna öster om Mississippi. Förutom de nyssnämnda 19 volymerna har även utgivits en sammanfattning av utredningens viktigaste resultat under titel »Summary of the Report on Condition» etc. (Washington, 1916), ur vilken publikation nedanstående uppgifter äro hämtade.

Rörande storleken av det insamlade materialet må omnämnas, att i de av undersökningen inbegripna företagen voro sysselsatta mer än 335 000 personer, av vilka över 167 000 voro kvinnor. Uppgifterna äro ej lika omfattande för alla undersökta arbetsgrenar, men på grund av de principer, efter vilka de insamlats, få de dock anses ge en fullt representativ bild av förhållandena inom de skilda yrkena.

Undersökningen rörande *arbeterskornas åldersfördelning* hör till de mera intressanta. Bland resultaten, som därav framgått, äro särskilt tvenne iögonenfallande: de minderåriga arbetarnas talrikhet inom industrien i Sydstaterna i jämförelse med förhållandena i Nya Englandsstaterna samt vidare den starka representationen av kvinnor i åldrarna 16—19 och 20—24 år jämfört med i åldersgruppen 25 år och däröver. Medan sålunda inom bomullsindustrien i Sydstaterna 33·3 % av alla kvinnor voro under 16 år, finner man i Nya England endast 6·5 % av de kvinnliga arbetarna i denna ålders-

grupp, och medan inom sidenindustrien i Pennsylvanien kvinnorna under 16 år utgjorde 22·8 % av hela arbetarstocken, var för samma industri i New Jersey motsvarande siffra endast 11 %. Det påpekade förhållandet sammanhänger naturligtvis med skillnaden i minimiåldern för industriarbete i norr och söder. I Sydstaterna är sådant arbete både tillåtet och vanligt för barn, som fyllt 12 år; i Nordstaterna är minimiåldern i allmänhet 14 år. I Pennsylvanien ligger visserligen åldersgränsen högre, men äro medlen till framtvingande av lagens efterlevnad otillfredsställande.

Något sammanhang mellan *ras och arbetsfrekvensen bland minderåriga* kan undersökningen icke påvisa. Man skulle ju vara böjd att tro, att bland de sist invandrade raselementen barnarbete vore vida mera allmänt förekommande än bland de infödda. Men så är ingalunda alltid förhållandet. I de södra staterna, där bomullsarbetarna ju voro rena amerikaner, var sålunda, som förut relaterats, barnarbete mycket vanligare än i Nya Englandsstaterna, där arbetarstocken till stor del består av invandrade. Antalet barn, som nu sysselsättas i de stora industrierna, är relativt mycket mindre än för 20 år sedan, beroende delvis på inskränkande lagstiftningsåtgärder men delvis även utan tvivel på en alltjämt växande övertygelse om olämpligheten av barnarbete.

Kvinnans arbete inom industrien varar för flertalet allenast 6 till 8 år; hon börjar det vid 14—18 års ålder och lämnar det vid giftermålets inträde i 20—25 års åldern eller redan tidigare. Denna omständighet är naturligtvis orsaken till den nyssnämnda starka representationen av kvinnorna i åldern 16—24 år, jämfört med i åldersgruppen 25 år och däröver. Sistnämnda grupp är dock ej av någon obetydlig storlek; proportionen av dem, som ej lämnat fabriksarbetet vid 25 års ålder, varierar sålunda inom olika industrier mellan $^1/_8$ och $^2/_5$, ett faktum, påpekas i utredningen, tillräckligt att berättiga kravet på verklig yrkesutbildning för kvinnorna.

En starkt bidragande orsak till gruppens 25 år och äldre dock ganska betydande storlek ligger däri, att ingalunda för alla kvinnor, som lämnat fabriken för giftermål, äktenskapet utgör den säkra hamn, vilken för alltid befriat dem från att själva genom förvärvsarbete behöva kämpa för vinnandet av livets nödtorft. Mannens frånfälle, hans otillräckliga inkomst, supighet eller lättja gör detta ofta ånyo för henne till en tvingande nödvändighet. Inom 27 undersökta industrier funnos sålunda endast 3, i vilka antalet gifta kvinnor 20 år och däröver var under 10 %; från denna siffra steg deras andel till $^2/_5$ och inom en industri t. o. m. till $^3/_5$. Utredningen ger också vid handen, att så gott som alltid den gifta kvinnans yrkesarbete icke bedrevs för att endast höja familjens levnadsstandard över existensminimum eller för tillfredsställandet av lyx- och kulturbehov, utan var framtvingat av det rena nödläget.

Så många faktorer — de olika folkslagens numerär, åldersgruppering etc. — hava inflytande på *frekvensen av den gifta kvinnans förvärvsarbete*, varför det också på grundval av de insamlade uppgifterna erbjuder stora svårigheter att påvisa *rasens inverkan* i detta avseende. Skall något härvidlag

omnämnas som särskilt iögonenfallande, är det den relativt stora proportionen gifta kvinnor bland italienarna. Ser man till förhållandena — i samtliga staterna tagna som helhet — sådana de gestaltade sig vid folkräkningen 1900, finner man emellertid betydande skiljaktigheter i antalet gifta yrkesarbetande kvinnor inom olika raser. Av de infödda vita gifta kvinnorna hade endast 3 % ett eget lönarbete,[1] därifrån stiger siffran till 3·6 % bland gifta kvinnor födda i andra länder och till 16·7 % bland indianer och mongoler samt ända till 26 % bland negrerna — allt en trogen bild av välståndsförhållandena: ju större välståndet, ju ringare procentsiffran.

Medan som nämnt den gifta kvinnans förvärvsarbete så gott som alltid var framtvingat av det rena nödläget, var detta däremot icke alltid fallet med de vuxna döttrarnas och de övriga minderåriga barnens lönarbete. Men å andra sidan ådagalägga också resultaten, hurusom i ett stort antal fall döttrarnas bidrag till familjens uppehälle var så betydande — det varierade mellan 1/4—2/5 av familjens totalinkomst — att en arbetarfamilj kännbart skulle drabbas genom dess mistning, ett faktum, som klart visar, att dessa unga kvinnor i allmänhet icke sökte självständigt förvärvsarbete av nöjeslusta eller på grund av ovilja mot sysslorna i hemmet, som så ofta påstås.

En annan omständighet, som av undersökningen påvisas, vittnar även-ledes om, att det så i allmänhet ej kan förhålla sig. Av 1 214 ogifta kvinnor, sysselsatta inom detaljhandeln och boende i hemmet, lämnade 68·5 % hela sin inkomst till familjen, 26·9 % lämnade blott en del därav och endast 4·5 % behöllo allt för egen räkning. Av 3 370 ogifta fabriksarbeterskor, boende i hemmet, gåvo icke mindre än 77·2 % all sin förtjänst åt familjen, 21·5 % en del, medan blott 1·4 % behöllo för sig själva hela inkomsten.

Vad de *kvinnliga arbetarnas lönenivå* beträffar, visar undersökningen, att deńna i praktiskt taget samtliga industrier stod mycket lågt, i ett stort antal fall så lågt, att det ej kunde vara tal om möjligheten att uppehålla en skälig levnadsstandard för de kvinnor, vilka uteslutande voro hänvisade till den egna förtjänsten. Av kvinnor, sysselsatta inom de fyra stora industrierna, bomulls-, beklädnads-, siden- och glasindustrierna, förtjänade 2/5—3/3 av de 16-åriga och äldre mindre än 6 sh. i veckan. Av 1 655 kvinnor, sysselsatta i detaljhandeln i 7 av de förnämsta städerna, var för 30·8 % den genomsnittliga veckolönen mindre än 6 sh., för 66·2 % mindre än 8 sh. Av närmare 36 000 kvinnor, biträdande inom detaljhandeln i New York, Philadelphia och Chicago, hade 26·4 % en veckolön understigande 6 sh. samt 57·5 % en veckolön mindre än 8 sh. Av 38 000 industriarbeterskor om 18 år och däröver inom 23 industrier hade i genomsnitt 41·1 % mindre än 6 sh. i veckan samt 72·7 % mindre än 8.

Till den låga lönestandarden visade sig som närmaste orsaker de kända faktorerna: kvinnornas brist på yrkesutbildning, vilken utestänger dem från kvalificerade, bättre betalta sysselsättningar; deras eftergivenhet och ringa

[1] I Förenta Staternas yrkesstatistik medräknas ej de gifta kvinnor, som biträda mannen i hans sysselsättning, varav i hög grad beror den i jämförelse med västeuropeiska siffror mycket låga procent gifta yrkesarbetande kvinnor i Förenta Staterna, 5·6 % år 1900.

värdering av eget arbete, som gör dem villiga att acceptera lägre löner; deras brist på erfarenhet och organisation samt deras vana att betrakta yrkesarbetet som ett blott övergångsstadium före äktenskapet, vilket gör dem fallna att finna sig i förhållandena, sådana de äro, hellre än att kämpa för förbättringar.

Vad den bristande sammanslutningen beträffar, är denna emellertid sedan 1907—08 — ett djupt depressionsår för den kvinnliga fackföreningsrörelsen — på väg att avhjälpas; organisationens idé vinner alltmer terräng bland de amerikanska arbeterskorna.

En punkt av alldeles speciellt intresse, särskilt med hänsyn till den på dagordningen stående frågan om lagstadgade minimilöner, är förhållandet mellan *arbeterskans ålder och hennes förtjänstkapacitet*, ett problem, som i undersökningen belyses med siffror från de fyra stora industrierna: bomulls-, beklädnads-, siden- och glasindustrierna. I samtliga dessa stiger genomsnittslönen stadigt upp till 21 à 22-årsåldern, ett preliminärt maximum, varefter för en tid av ett eller två år ett stillestånd eller en tillbakagång kan konstateras. Därpå vidtar stigningen ånyo och når sitt verkliga maximum vid 30—39 år i bomulls- och beklädnadsindustrierna samt vid 24—29 i siden- och glasindustrierna. Dessa siffror avse samtliga kvinnliga arbetare, sålunda både kvalificerade och icke kvalificerade.

I relativt ringa utsträckning synas *kvinnor hava ersatt män* inom industrien. I viss mån kan ju sådant ersättande påvisas, men endast inom ett fåtal industrier, såsom skoindustrien och tryckeriindustrien. Under mer än ett halvt århundrade hava däremot männen gradvis övertagit sysselsättningar, vilka förut ansågos speciellt kvinnliga: spinning, vävning, klädsömnad och stickning. Undanträngda från dessa arbeten hava kvinnorna, som sagt, sökt sig antingen till yrken, vilka ansetts männen uteslutande tillhöriga, eller till sysselsättningar, som skapats först av de sista årtiondenas ekonomiska utveckling.

I fyra särskilda studier söker vidare utredningen att klargöra orsakerna till dödligheten bland bomullsarbetarna samt sammanhanget mellan spädbarnsdödligheten och moderns arbete utom hemmet samt än vidare sammanhanget mellan brottsligheten bland minderåriga och kvinnor och arten av deras arbete.

Den förstnämnda undersökningen — om *dödligheten bland bomullsarbetare* — gav till resultat, i likhet med europeiska undersökningar av samma slag, att dödligheten bland inom sagda industri sysselsatta kvinnor mycket översteg dödligheten bland icke yrkesarbetande; att den var vida större än männens inom samma yrke; att tuberkulos var den allmännast förekommande dödsorsaken i åldern 15—44 år (av 3 dödsfall berodde 1 på tuberkulos) samt slutligen, att denna sjukdom bland de kvinnliga bomullsarbetarna var en vida vanligare dödsorsak än bland de manliga. Det är dock ingalunda uteslutet, att en starkt bidragande orsak till detta sistnämnda förhållande var den alldeles speciella skadligheten hos vissa sysselsättningar, utövade särskilt av kvinnor (arbetet i de mörka, fuktiga, av stoftpartiklar

överfyllda kårdrummen), men det föreliggande materialet tillåter inga bestämdare slutsatser.

Det är ju ett allmänt bekant förhållande, att i städer, som äro centra för textilindustrier, spädbarnsdödligheten (barn under 1 år) är anmärkningsvärt hög samt att denna högre mortalitet i avsevärd grad anses vara förorsakad av mödrarnas fabriksarbete. För att undersöka, i vad mån denna åsikt äger grund, föranstaltades i Fall River, Massachusetts — en typisk bomullstextilstad med ett stort antal gifta fabriksarbeterskor och hög spädbarnsdödlighet — en jämförelse mellan *spädbarnsdödligheten i familjer, där modern arbetade utom hemmet* och i sådana, där hon ej bedrev något dylikt arbete. Av undersökningen rörande den verkan moderns industriella arbete före nedkomsten kan hava på spädbarnsmortaliteten, antalet dödfödda och barnens fysiska beskaffenhet, framgår det, att någon utpräglad skillnad icke förefinnes i dessa avseenden mellan barn tillhörande fabriksarbeterskor och barn av hemmavarande mödrar, ett resultat, som ju visar, att det ingalunda är fabriksarbetet såsom sådant, som inverkar skadligt i dessa avseenden. Varje tungt och alltför långt inpå tiden för nedkomsten fortsatt arbete — och dylikt arbete är ju ingalunda bland de fattigare klasserna ovanligare i hemmet än i fabriken — medför för avkomman menliga följder i nyssnämnda avseenden. Undersökningen påpekar emellertid, att de båda grupperna mödrar icke skarpt kunna skiljas åt och att sålunda bland de gifta kvinnor, som ej bedriva något arbete utom hemmet, alltid finnes ett betydande antal, som förut varit sysselsatta i fabriker och vilkas tillstånd i fysiskt avseende ju alltjämt i någon grad kan vara påverkat av denna tidigare sysselsättning.

Moderns arbete utom hemmet efter nedkomsten kan endast tillskrivas en mycket ringa andel i den stora spädbarnsdödligheten i Fall River. Det framgår nämligen av undersökningen, att endast 83 barn av samtliga 580 eller blott 14·4 % voro berövade moderns vård på grund av hennes arbete utom hemmet. I själva verket är emellertid också denna siffra för hög, ty endast i 41 fall eller 7·9 % kunde moderns digivning anses påverkad av hennes frånvaro från hemmet. Vilken ödesdiger betydelse denna frånvaro dock har, framgår emellertid tillräckligt tydligt av det faktum, att antalet dödsfall, förorsakade av de tre typiska spädbarnssjukdomarna, diarrhea, enteritis, gastritis, bland barnen med mödrar, arbetande utanför hemmet, med mer än 80 % översteg dödligheten bland de barn, vilkas mödrar ej bedrevo något dylikt arbete.

Orsaken till den stora barnadödligheten i Fall River kan sålunda icke ligga i mödrarnas fabriksarbete utan är framför allt att söka i deras okunnighet om spädbarnsskötsel, särskilt om digivningens betydelse. Att bröstnäring gavs var relativt sällsynt även bland de hemmavarande mödrarna, i det att endast 34 % av deras barn uteslutande uppföddes därmed. Ansenligt mindre var, som ju kunde väntas, motsvarande siffra bland fabriksarbetande mödrar. Den utgjorde endast 1·2 %. Undersökningen har sålunda, på samma gång den visat bröstnäringens stora betydelse, också ådagalagt, att mycket redan kunde vinnas ifråga om minskad spädbarnsdödlighet genom bi-

bringandet av ökad kunskap åt mödrarna och förbättrade hygieniska förhållanden.

Den förut omnämnda utredningen om *brottsligheten bland minderåriga* vill söka utröna, huruvida någon grund finnes för den mycket utbredda åsikten om ett sammanhang mellan ett vid tidiga år börjat yrkesarbete och brottslighet samt, om ett sådant sammanhang kan påvisas, huruvida den djupare grunden därtill då är att söka i det tidiga yrkesarbetet som sådant eller om endast vissa sysselsättningar på grund av sin särskilda karaktär därtill äro orsaken. Undersökningen omfattar sammanlagt 4 839 minderåriga brottslingar (4 278 gossar, 561 flickor), av vilka icke mindre än 48·6 % av gossarna och 22·6 % av flickorna voro recidivister, d. v. s. förut hade begått förbrytelser. Antalet brottslingar var oproportionerligt mycket större bland yrkesarbetande än bland icke yrkesarbetande barn; de förra voro vidare i övervägande antal inom varje åldersgrupp och ifråga om alla arter av förbrytelser. Bland recidivisterna funnos ojämförligt flera yrkesarbetare. Av de minderåriga brottslingarna kommo, särskilt bland gossarna, flera av de arbetande från goda hem än vad fallet var bland de icke arbetande, varför uppenbarligen de förras större brottslighetsfrekvens icke kunde tillskrivas hemförhållandena. Undersökningens slutsats blir därför, att det är det tidiga yrkesarbetet, som konstituerar de förnämsta orsakerna till den större brottsligheten. De arbetande barnen mötas, just emedan de äro arbetande, av många flera frestelser, ha flera tillfällen att välja oriktiga vägar än de barn, som få glädjas åt en barndom, fri från de vuxnas ansvar. Sanningen härav visas också av det faktum, att det största antalet brottslingar härstammade från yrken, där barnen hade liten eller ingen övervakning — springpojkar, tidningspojkar — eller från sysselsättningar inom nöjesetablissement, där omgivningen icke kan vara ägnad att verka uppfostrande på karaktären.

Undersökningen rörande *brottsligheten bland kvinnor* hade ett liknande syfte som den nyssnämnda beträffande minderåriga. Den ville klargöra, huruvida det vidgande av kvinnans verksamhetsfält, som ägt rum under de senaste årtiondena, haft något inflytande på tillväxten av antisociala tendenser bland kvinnorna samt, om så visade sig vara fallet, huruvida denna ökning kunde tillskrivas endast vissa yrkens inflytande eller hade sin grund i kvinnornas övergång från traditionella, av hemmet omgärdade förhållanden till den hårda kampen för tillvaron därutanför. Undersökningen, som omfattar 3 000 kvinnliga förbrytare, visar, att det ojämförligt största antalet lönarbetande kvinnor inom fängelser och korrektionsinrättningar kommo från sysselsättningar, vilka sedan generationer tillbaka ansetts speciellt tillhöra kvinnorna. Från verksamhetsfält, vilka öppnats för dem de senaste årtiondena, kommo ett i proportion till dessa gruppers storlek mycket ringa antal brottslingar. Om sålunda det existerar någon verklig ökning (i förhållande till folkmängden) av kriminaliteten bland kvinnor, kan densamma ingalunda tillskrivas de nya yrkena. Det anses emellertid mycket starkt kunna ifrågasättas, huruvida en dylik ökning över huvud taget ägt rum. Samtliga utfrågade fängelsemyndigheter höllo nämligen före, att kriminaliteten bland

kvinnorna minskats samt att antalet kvinnliga fångar avtagit under de senaste 20—30 åren. Statistiken för Förenta Staterna i dess helhet bekräftar också detta.

Men om sålunda de nya yrkena ej kunna göras ansvariga för någon ökning av kvinnornas kriminalitet, är därmed ej sagt, att icke något sammanhang förefinnes mellan brottslighet och arten av sysselsättning. Av undersökningen anses tvärtom framgå, att ett dylikt sammanhang existerar. Nyss omnämndes, att det ojämförligt största antalet kvinnliga förbrytare kommo från de för kvinnor traditionella yrkena, från huslig och personlig tjänst, men att så var förhållandet berodde icke därpå, att dessa yrken i och för sig vore ägnade att bringa kvinnorna i konflikt med lagen. Orsaken har angivits vara en annan. För alla de kvinnor, vilka i saknad av uppfostran, karaktär, intelligens och uthållighet icke skulle vara vuxna ett arbete i en fabrik, ett kontor eller en affär, öppnar sig den husliga och personliga tjänstens verksamhetsfält såsom i vida mindre grad krävande dessa förutsättningar. Naturligtvis gäller detta omdöme ej om alla yrkesspecialiteter i den husliga eller personliga tjänsten, av vilka en del fordra både uthållighet och intelligens, men som regel rekryterades ej heller brottslingarna från dessa mera krävande yrkesspecialiteter. Att relativt få kvinnliga förbrytare komma från de nya verksamhetsfälten, får sin förklaring därav, att dessa yrken mera allmänt förutsätta intelligens och karaktär hos arbetaren och därför också draga till sig kvinnor med dessa egenskaper.

Slutligen kan i detta sammanhang omnämnas resultatet av en undersökning rörande sambandet mellan *prostitution och arten av sysselsättning.* Därav framgår, att arbetets beskaffenhet i intet fall kunde betecknas som någon huvudorsak till prostitutionen, att vidare i intet fall fattigdom angivits som direkt och omedelbar anledning (om dess mera indirekta, tungt vägande betydelse som orsak till prostitution lämnas ingen upplysning) samt att de flesta prostituerade rekryterades från yrkesgruppen huslig och personlig tjänst.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

161. En arbetare B., som jämte fyra kamrater var sysselsatt med grundgrävningsarbete för en järnvägsbrobyggnad, blev därunder så svårt skadad, att han avled på vägen till lasarettet. Strax före olyckstillfället hade de i strandsluttningen utgrävt en gång eller mina med 2 m. höga väggar, vilka de gjorde vertikala i förlitande på sammanhållningen i den fuktiga lerblandade sanden. Emellertid förefanns i denna en s. k. tjälsläppa, och ett obetydligt ras inträffade, varvid sandmassan — enligt uppgift c:a 1 kbm. — slog omkull B. mot underredet å tippvagnen med den påföljd, att ett djupt krossår uppstod i pannan, halsen svårt skadades och vänstra benet avbröts på två ställen, å ett passerande godståg, som hejdades, forslades han till lasarettet, men avled, som ovan nämnts, under vägen.

För att förebygga ett upprepande av olycksfallet föreskrev yrkesinspektören, att vertikala väggar ej fingo bildas vid utgrävning i sand, att utkorpning nedifrån ej fick äga rum samt att tippvagnarna ej fingo köras närmare väggarna än 1·5 å 2 m.

162. Vid en sulfitfabrik drunknade en arbetare N. Åsyna vittne till olyckan fanns ej, men synes den hava tillgått så, att N. vid 8-tiden på morgonen under sökande efter ett verktyg på kajen vid fabriken råkat snava och falla i sjön, där han återfanns först vid 9-tiden på aftonen.

163. Under lossning av kol från ångare inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. Mitt för varje lastlucka placerades en järnvägsvagn, som efter att hava blivit fullastad sköts undan av stuveriarbetarna, varefter en ny vagn framfördes. Vid olyckstillfället skulle den vid ångarens främre lucka stående fullastade vagnen skjutas undan och den vid akterluckan stående, till hälvten lastade vagnen flyttas till främre luckan för att fullastas. En av arbetarna, B., försökte därvid ensam vid bufferten undanskjuta den första vagnen, under det att tvenne andra arbetare sköto på den andra, betydligt lättrörligare vagnen, vilken därigenom småningom upphann den första. Ett varningsrop till B. uppfattades tydligen ej av denne, med påföljd att han vid vagnarnas sammanstötning blev klämd mellan buffertarna och erhöll svåra inre skador i bröstet. Han avled senare på dagen å lasarettet, dit han forslades omedelbart efter olyckan.

Yrkesinspektören, som med anledning av olycksfallet besökte arbetsplatsen, föreskrev, att skjutning av vagnar vid buffertarna ej fick äga rum och att detta förbud borde av arbetsledningen noga övervakas.

164. En montör L. vid en mekanisk verkstad ådrog sig under arbetet så svåra skador, att han en vecka senare avled på sjukhuset. Enligt egen uppgift gick L., efter att hava ätit middag, tillbaka till verkstaden en halv timme före arbetets början och började fastlöda en pumpsil å en utombordsmotor, därvid betjänande sig av en blästerlampa. I närheten av L:s arbetsplats stod en behållare av omkring 3 liters rymd, innehållande en blandning av c:a 1 liter benzin, fotogen och olja, som uppsamlats vid rengöring av motorer. Under lödningsarbetet hade troligen en gnista från lampan fallit ned i den eldfarliga blandningen, som antändes, och vid försöket att bära ut kärlet hade L. tappat detsamma, varvid vätskan runnit ut och antänt hans kläder. Under uppgivande av höga rop sprang han ut på gården, där tillskyndande personer efter en kort stund släckte elden och föranstaltade om hans transport till sjukhuset.

165. Under arbete å ett varv förolyckades en plåtslagarhantlangare K. Han hade å förrådet hämtat 8 st. 3/4″ nitnaglar och skulle avlämna 4 av dem på arbetsplatsen å fartygets botten, varvid han betjänade sig av en lodrätt ställd, c:a 20 fot hög stege. Troligen halkade K. på de övre stegpinnarna, som voro mycket nötta, och enär han hade de 4 nitarna i den ena handen, släppte han tydligen taget med den fria handen med den påföljd, att han föll ned till fartygets botten och slog sig våldsamt mot ett par spant. Tillskyndande kamrater drogo försorg om hans transporterande till lasarettet, där han avled senare på dagen på grund av inre skador.

166. I en elektrisk kraftstation blev en byggnadsförman A. dödad av elektrisk ström om 10 000 volt. Stationen var just färdigbyggd och tagen i bruk, och endast några måleriarbeten återstodo. A. var vid olyckstillfället sysselsatt med målning på en läktare inne i kraftstationen och synes där hava kommit i kontakt med den utgående högspänningsledningen, ty när maskinisten, som hörde en duns uppe från läktaren och samtidigt observerade, att säkerhetsmetallerna gingo, steg dit upp, fann han A. liggande död över tre åskledare med kläderna brinnande. Upplivningsförsök vidtogos omedelbart, men utan resultat.

Orsaken till olyckan torde vara att söka uti A:s egen oförsiktighet, ty innan han gick upp på läktaren, blev han av maskinisten uppmanad att vara mycket försiktig, vartill A. svarade, att han nog visste att akta sig.

167. En arbetare N. drunknade under arbete med flottning av timmer. Han stod jämte kamrater på en landbråte för att posta undan timmer förbi denna, då en del av bråten började skrida. Samtliga arbetare sprungo in på den fasta delen av bråten utom N., som trots varningar fortsatte med sitt arbete. Han föll efter en kort stund ned i den strida forsen och synes hava förlorat besinningen, ty han gjorde intet försök att rädda sig upp på bråten. Av forsen fördes han utför det längre ned befintliga vattenfallet och drunknade.

168. Vid ett elektriskt smältverk för zinkmalm inträffade under nedan angivna omständigheter ett olycksfall, som medförde en ugnsarbetares död. Vid pulvertornen hade den ena av de båda kylvattensledningarna blivit avstängd. Den kvarvarande var icke tillräcklig för att fylla behovet av kylvatten, varför vattentilloppet vid några ställen minskades genom strypning vid huvudfördelningskranarna. Då vattenfördelningen därigenom visade sig bliva ojämn, öppnades åter huvudfördelningskranarna fullt, och vattenströmmen fördelades jämnt genom åtstrypning av avloppskranarna. Härigenom blev vattenmängden i de olika rören så småningom upphettad och bildade ånga, som vid en av kranarna ej kunde komma ut, enär rost samlat sig och täppte till kranen. Resultatet blev, att vattenröret ovanför denna kran sprang sönder, vattnet strilade ut på det varma zinkpulvret, som av den därigenom bildade ångan kastades omkring i arbetslokalen, varvid ugnsarbetaren J. fick sina kläder antända. Sedan han befriats från de brinnande kläderna, transporterades han omedelbart till sjukhuset, där han på grund av de erhållna skadorna avled följande dag.

Vid av driftsingenjören sedermera företagen undersökning av det sprungna röret visade det sig, att det var ett svetsat rör med längsgående skarv, som var synnerligen illa utförd, varför man här troligen hade att söka den egentliga orsaken till olyckan.

Yrkesinspektören, som med anledning av det inträffade besökte arbetsplatsen, föreskrev, dels att vattenregleringskranarna skulle flyttas från kylrörens avloppssida till deras inloppssida, dels att samtliga kylrör skulle provtryckas och därvid funna bristfälliga rör antingen lagas eller kasseras.

169. Under utkörning av öl föll en bryggeriarbetare P. ned från en vagn och slog sitt huvud så hårt mot stenläggningen, att han avled efter två dagar. Olycksfallet in-

träffade å bryggeriets gård därigenom, att i en sväng en korg med tomflaskor föll ned från vagnen, varvid hästen blev skrämd och ryckte till med ovannämnda påföljd.

Av polisprotokollet framgår, att den förolyckade och hans sidokamrat på kuskbocken c:a $^3/_4$ timme före olycksfallet varit »av starka drycker betydligt berusade», vadan P:s onykterhet får anses hava varit i avsevärd mån bidragande till olyckan.

170. Några arbetare, som voro sysselsatta vid en landsvägsbrobyggnad, hade vid ett tillfälle arbetat med lösgörandet av ett större fyrkantigt stenblock med dimensioner 8 × 10 × 2 m. Blocket, som dagen förut utkilats ur berget, hade under förflyttningen glidit och fått ett lutande läge, varvid tre arbetare blevo klämda, därav en, C., så svårt, att han ljöt en ögonblicklig död. Av polisundersökningen framgick, att ren olycks-händelse förelåg.

171. Vid ett timmeruppfordringsverk inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. En arbetare B. var sysselsatt med att, stående upprätt i en eka, medelst en båtshake draga ekan fram utefter en timmerläns. Plötsligt sågs han falla framstupa i vattnet och omedelbart gå till botten. Kamraterna, som voro åsyna vittnen till olyckshändelsen, upptogo B., som anträffades i sittande ställning på sjöbottnen på ett djup av c:a 3·5 m. Trots att B. upptogs inom mindre än 5 min., efter det olyckan skedde, misslyckades de omedelbart efteråt vidtagna upplivningsförsöken. Orsaken till B:s fall har icke kunnat utrönas.

172. Inom ett fabriksområde var en arbetare J. sysselsatt med borrning av hål för stensprängning. Plötsligt exploderade den i en låda invid arbetsstället förvarade dynamiten, åsamkande J. så svåra skador å ben, händer och huvud, att han avled efter c:a tio timmar.

Den omedelbart efter olyckan påbörjade polisundersökningen har ännu ej kunnat avslutas, enär ett av vittnena, en annan arbetare, som samtidigt skadades, ej kunnat höras, då han fortfarande kvarligger på sjukhuset. Orsaken till olyckan har därför tillsvidare ej kunnat klargöras.

173. I valsverket vid ett järnverk inträffade ett olycksfall, varvid en smörjare H. miste livet. H., som var sysselsatt med lagning av ett vattenledningsrör invid kopplingarna på valsverket, halkade härunder och nedföll i en framför kopplingarna belägen grop. Då han reste sig upp, sträckte han händerna för nära en koppling, som fattade tag i dem, med den påföljd, att H. drogs in i kopplingen och åsamkades svåra inre skador.

Omedelbart efter olycksfallet uppsattes skyddsgrindar framför kopplingarna, och har yrkesinspektören föreslagit bolaget att vid samtliga valsverk uppsätta dylika skydd.

174. En ännu ej 13-årig gosse A., som arbetade vid en hytta, blev därvid så svårt skadad, att han avled en kort stund efter olycksfallet. A. var sysselsatt vid en s. k. spelbana för uppfordring av tackjärn från järngården vid hyttan till den plats, där tackjärnet lastas på järnvägsvagnar, och hade till uppgift att, sedan den för tackjärnets uppforslande avsedda trallan lossats, åter skjuta densamma till järngården. Vid den lastade trallans uppspelning ålåg det A. att gående följa efter densamma; att åka var han förbjuden. Trots detta förbud sökte han emellertid hoppa upp på trallan framifrån, men råkade halka på syllarna och falla på rygg tvärs över spåret, varvid den tungt lastade trallan gick över honom. Dödsorsaken var krossning av bäckenpartiet.

175. Trenne arbetare G., B. och L., som voro anställda vid ett stort muddrings-arbete i en älv, hade av en förman A. beordrats att i en båt begiva sig över till den andra stranden för att hämta en wire av c:a 25 mm. tjocklek och 50 m. längd med

en uppgiven vikt av 100 kg. Wiren, som var fastgjord i land och hade använts som förtöjning, låg då till större delen på älvens botten. A. lossade wiren, som sedan lades över främre delen av båten, där G. och B. stodo och halade ut båten genom att draga in wiren och lägga upp den i fören. L. stod i aktern och höll i en klenare wire, som var fastgjord i land. A. stannade kvar på stranden. C:a 60 m. från land kom båten för djupt ned i vattnet och råkade samtidigt in i en strömvirvel, som pressade ned båten och fyllde den, varvid samtliga ombordvarande kommo i vattnet och drunknade, trots det att A., som såg det hela, inom två minuter infann sig på olycksplatsen i en båt. Vid företagna dragguingar återfanns L:s kropp efter c:a 2½ timme, men de övriga anträffades ej.

Flera åsyna vittnen, däribland ovannämnda A., angåvo som sin uppfattning, att wiren fastnat mellan stenar i älvens botten och dels därigenom, dels genom sin tyngd förorsakat olyckan.

176. Under arbete med målning av innertak i en fabrikspåbyggnad inträffade ett ras, som skadade en arbetare W. lindrigt, men däremot en annan arbetare N. så svårt, att han avled följande dag på grund av ryggrads- och bäckenbrott. Av undersökningar, företagna av dels polismyndigheten, dels yrkesinspektören, framgår, att olycksfallet tillgått på följande sätt.

Vid påbyggnad av fabriken hade man, för vinnande av utrymme å vinden, placerat de stöttor, som uppbära taket, på växelbjälkar mellan två golvbjälkar så, att stöttorna icke erhöllo direkt stöd av underbelägna pelare. Ändarna av växelbjälkarna voro inhuggna c:a 1½ tum i golvbjälkarna utan något slags förstärkning. På order av fabrikens direktör hade man lagt upp 80 säckar potatismjöl jämte en del maskingods på vinden, vilken belastning åstadkom ett tryck av c:a 4 900 kg. på en växelbjälke. Detta tryck förorsakade i sin ordning ett stödjetryck av c:a 4 000 kg. på ena golvbjälken med påföljd, att träet i denna spjälkades ur till en längd av c:a ½ m. under inhuggningen för växelbjälken. Därigenom föll vindsgolvet till en längd av 15 m. och en bredd av 10 m. ned på undre våningens golv, där W. och N. arbetade.

Yrkesinspektören har med anledning av det inträffade givit anvisning dels om anbringande av hängseljärn vid växelbjälkarna, dels om förankring av golvbjälkarna.

177. En stuveriarbetare J., som var sysselsatt med lastning av ett ångfartyg, drabbades därvid av en ögonblicklig död på grund av olycksfall. Han skulle vid 6-tiden på morgonen begiva sig ned i främre lastrummet och begagnade sig av en för ändamålet uppsatt stege, bestående av dels i luckkarmen, dels på en vertikal U-järnstötta anordnade järnsteg. Mellan steget å luckkarmen och det nedanför belägna steget var avståndet c:a 1·2 m., varför en repslinga fastgjorts, så att den utgjorde ett mellanliggande fotsteg. Utefter luckan hade på däcket uppstaplats några s. k. luckbommar av c:a 20 × 20 cm:s tvärsektion och 5 m:s längd, av vilka den översta, som låg alldeles intill luckkanten, sköt över denna med c:a 15 cm. När J. skulle stiga ned på ovannämnda repslinga och därvid höll sig fast med händerna i den överskjutande luckbommen, vinglade han till och tog ett så kraftigt tag i bommen, att denna rullade över luckkanten med påföljd, att J. störtade på huvudet ned i rummet och bröt av sig nacken.

Som orsak till olyckan måste anföras ovanberörda olämpliga placering av bommarna, varigenom arbetarna hindrades från att med sina händer fatta tag i luckkanten vid användandet av stegen. Yrkesinspektören har därför anmodat arbetsledningen att tillse, att alla lösa delar avlägsnades från de delar av luckkarmarna, som måste användas som fäste för händerna.

178. Å en bangård blev en extra banarbetare L., för tillfället tjänstgörande som stationskarl, överkörd och dödad. L. var behjälplig vid växling av godsvagnar och skulle hoppa av en i gång varande tomvagn, men föll så olyckligt, att båda benen kommo

under vagnshjulen och blevo avklippta, det ena ovanför, det andra nedanför knäet. Stationskarlsförmannen vidtog genast åtgärder till stillande av blodflödet och ombesörjde transport av den skadade till ortens sjukstuga, där L. avled efter c:a 5 timmar.

Vid polisförhöret framgick, att L., som var 53 år gammal, var liten till växten, ovig och missbildad samt hade en viss svårighet att röra sig även på jämna marken, varför han måste anses hava varit synnerligen olämplig till arbete av ifrågavarande art. Yrkesinspektören har därför med anledning av olycksfallet hos chefen för det väg- och vattenbyggnadsdistrikt, inom vilket olyckan inträffade, hemställt, att framställning måtte göras till järnvägsförvaltningen om iakttagande av, att vanföra eller olämpliga personer icke måtte tillatas utföra sådant arbete, som här förekommit.

179. Under tjänstgöring på ett växeltåg omkom en stationskarl A. genom olyckshändelse. Växeltåget befann sig på väg från huvudstationen till en rangerbangård och hade att under färden passera över en järnvägsbro. De tre sista vagnarna i tåget utgjordes av matvaruvagnar, vilka å gavlarna äro försedda med lejdare, som leda upp till en i jämnhöjd med taket anordnad plattform, vilken användes vid isning av vagnarna. Av vissa omständigheter att döma befann sig A. vid olyckstillfället på den mellersta av dessa vagnar, stående på lejdaren med huvudet ovanför vagnstaket, och när tåget passerade bron, träffades A. i huvudet av ett vindstag och kastades ned mellan vagnarna, vilkas hjul helt och hållet avklippte honom vid midjan. Döden följde ögonblickligen.

Enligt yrkesinspektörens åsikt torde dylika olycksfall kunna undvikas, om automatiska varningssignaler uppsattes. En ändamålsenlig anordning vore t. ex. en på lämpligt avstånd (t. ex. 30—40 m.) från brons båda ändar uppsatt galge, från vilken till profilhöjd vertikalt nedhängde klena, tättsittande kedjor, som medelst ofarliga, men kännbara slag kunde varna för den annalkande faran å bron.

180. En kolarbetare G. var sysselsatt med lossning av kol från ångare till en järnvägslastvagn av tysk konstruktion, d. v. s. med manshöga väggar. Hans uppgift var att, stående å nämnda vagn, emottaga kranskopan och tömma densamma i vagnen. Vid 1/2 9-tiden på kvällen hade G. stått lutad mot vagnsväggen och talat med en person nedanför vagnen, varvid inträffade, att, synbarligen strax efter det nämnda person avlägsnat sig, den ånyo fyllda kranskopan vid firningen träffade G. och klämde honom mot väggen. Kort därefter kom en av kamraterna tillstädes och fann G. liggande inuti vagnen i mycket medtaget tillstånd. G. gick med hjälp av tvenne kamrater till sin bostad, där han avled vid 1/2 4-tiden följande dag på grund av inre skador i buken.

181. Å en bangård var en vagnsynare E. sysselsatt med fastsättande av en anmärkningssedel å en godsvagn, varvid han stod med en fot på vardera sidan av skenan, under det han stödde bröstet mot vagnens ena buffert. Bakom E. stodo två andra vagnar, och var avståndet mellan vagnarna c:a 1 m. Under det att E. ännu höll på med sitt arbete, inknuffades bakom honom på spåret ytterligare en vagn, som hade så stark fart, att den förde de båda bakom E. stående vagnarna mot E:s vagn, varvid E. fick bröstkorgen klämd mellan bufferterna. Han ådrog sig svåra inre skador i bröstet och avled under transporten till lasarettet.

Med anledning av olycksfallet förordar yrkesinspektören en generell föreskrift för landets samtliga järnvägar om anbringande av dylika anmärkningssedlar å lämplig plats på vagnens långsida i stället för på gaveln.

182. Vid rivning av en hjälpställning, använd vid fartygsbyggnad, skadades tre arbetare A., J. och H., därav A. svårt, de båda andra lindrigare. Ställningen var byggd av parvis ställda spiror, uppbärande s. k. vandringar (plankgångar) utefter fartygssidan.

Vid rivningen tillgick så, att i första spiran fästes en lina, som gick genom ett i ställningens bortre del fäst block; i linans andra part togs mothåll av några man, under det att spiran baxades omkull och varligt lades ned på marken. Sedan kom turen till spiran nr 2, men när denna fällts till 45° lutning, brusto de två närmaste spirorna, som uppburo blocket, och rasade över männen vid linan. A. erhöll hjärnskakning och sannolikt brott å halskotpelaren, J. revbensbrott och H. hjärnskakning samt krosskada å pannan.

Ställningen, som restes c:a 1/2 år före olycksfallet, hade, sedan den senast användes, stått utsatt för den starka storm, som rasade i slutet av juli och början av augusti. Den var delvis byggd av flera gånger använt och till följd därav mindre gott virke; några av spirorna torde hava varit ruttna i nedre änden och möjligen även på andra ställen. Nagra strävor hava dessutom efter all sannolikhet lossnat under stormen. Då ställningen icke ägnats vidare tillsyn, sedan den använts, hava nämnda bristfälligheter uppenbarligen samverkat till bristningen.

Yrkesinspektören, som med anledning av olycksfallet besökte arbetsplatsen, meddelade arbetsgivaren anvisningar om tillsyn å ställningsmaterial och ställningar, om säkerhetsåtgärder vid resning och rivning och om »standardisering» av ställningstyper, eventuellt användande av järnsektionställningar med hänsyn till, att samma material därigenom kan användas flera gånger utan att nämnvärt försämras.

183. Under arbete med vagnsväxling å en bangård blev en stationskarl B. så svårt skadad, att han avled senare på dagen å sjukhuset, dit han forslades omedelbart efter olyckan. Han hade vid olyckstillfället sammankopplat växellokomotivet och en vagn och gick därefter framåt i spåret mellan vagnen och lokomotivet, som sakta sköt vagnen framför sig. Därvid snavade han, troligen i ett mindre, öppet dike, avsett att vid hastigt påkommande regnflöden avleda vattnet från banvallen, och kom under lokomotivet, som släpade honom med sig c:a 4 m., innan det stannade. B. blev klämd mellan ett bromsstag och marken och kunde endast med stort besvär lösgöras. Vid första påseendet observerades inga andra skador än ett sår i bakhuvudet, men vid senare företagen obduktion framgick, att dödsorsaken var brott å ryggraden.

Yrkesinspektören förordade, med anledning av det inträffade, att dikena skulle ersättas med trätrummor av t. ex. parallelltrapezformigt tvärsnitt med basytan bredare än den övre ytan i ändamål att motverka den hos trummor med rektangulärt tvärsnitt vanliga benägenheten att »krypa upp» ur marken.

184. Å en bangård blev en bromsare N. överkörd och dödad. N. hade varit behjälplig med vagnsväxling och stod på fotsteget till en täckt godsvagn, som jämte fjorton andra vagnar drogos av ett lokomotiv. Tågsättet passerade därvid förbi en vågkur, mot vilken N. törnade med huvudet och ryggen, så att han föll av fotsteget och mellan vagnarna, vilkas hjul gingo över honom och nästan skilde benen från bålen. Lokomotivet stannade snarast möjligt, men tre hjulpar hade redan gått över N., som ljöt en ögonblicklig död.

Olyckan torde hava orsakats därav, att N., som lutade sig ut med överkroppen, stod med ryggen delvis vänd mot rörelseriktningen, varför han ej observerade vågkuren, som stod på endast 1·07 m. avstånd från rälsen. Från fotsteget till kurens vägg var avståndet endast 0·37 m.

Vid yrkesinspektörens besök på platsen fjorton dagar efter olycksfallet befanns, att kuren blivit flyttad c:a 0·3 m. längre ut från spåret räknat samt blivit ändrad så, att någon fara för ett upprepande av olycksfallet ej behövde förekomma.

185. En martinarbetare N.ådrog sig under arbete så svåra skador, att han avled tio dagar senare. Han var jämte en kamrat Ö. sysselsatt med uträtning av ett stag till en martinugn och betjänade sig därvid av ett block, som anbragtes vid en liten travers, sittande i takresningen över ugnen. Traversen användes i vanliga fall för upp-

lyftning av utslagsrännan. På order av en byggmästare skulle fästet av traversens ändar förändras, varför N. och en annan arbetare W. tidigare löstagit den ena ändan och lagt upp den på en liten bräda, som låg horisontellt mellan två balkar i takresningen. Denna omständighet synes N. hava glömt, eller ock har han ansett, att brädan var tillräckligt stark; alltnog, N. och Ö. drogo i blockkättingen, varunder N. skulle observera staget för att kungöra, när riktningen var utförd, men innan arbetet avslutats, störtade traversens på brädan upplagda ända ned och träffade N. i nacken och ryggen med ovan angivna påföljd.

Orsaken till olyckan anser yrkesinspektören vara att söka i N:s slöhet och glömska eller också hans oförklarliga tillit till den svaga brädans bärighet för ett arbete av dylik art.

186. Vid en karbidfabrik inträffade under nedan angivna omständigheter ett olycksfall med dödlig utgång. Transporten av kalksten från järnvägsstationen till fabrikens upplag försiggår på en decauvillebana av c:a 700 m. längd med en lutning av 1 : 50 à 1 : 70 med undantag för den sista biten, den c:a 150 m. långa högbanan, som är i det närmaste utan lutning. Vid högbanans ändpunkt tippas kalken ned. Vagnarna, som äro försedda med kullager och en mycket effektiv bromsanordning (från fullt öppen till full bromsning c:a $^3/_4$ varv på bromsveven), väga c:a 1 000 kg., och lasten uppgår till c:a 2 000 kg. Vid nedfarten måste vagnen bromsas, men lossas bromsen vid utfarten på högbanan så mycket, att vagnen av farten når fram till tipplatsen.

Vid olyckstillfället var fullt dagsljus rådande. Några arbetare observerade, att en vagn kom rusande med ovanligt stark fart nedför banan. Inseende, att en olycka måste äga rum, sprungo de fram, men hunno ej mer än 6 à 8 m., förrän vagnen törnade mot stoppbommen vid högbanans ändpunkt och störtade ned på marken. En arbetare G., som stod på vagnens vänstra sida och på den sida av banan, där den tippade kalkstenen nådde ända upp till banan, lyckades hoppa av och undslapp oskadad, under det att en kamrat S., som stod på vagnens högra sida, vid stöten mot bommen kastades ned till marken, ett fall på c:a 6 m. Han slog därvid huvudets vänstra sida mot en skarpkantad sten och förlorade medvetandet samt avled efter åtta timmar å sjukstugan.

Orsaken till olyckan får tillskrivas G:s vårdslösa handhavande av bromsen. Efter olycksfallet undersöktes bromsanordningen och befanns i fullt användbart skick, men öppnad så långt som möjligt, c:a 6 varv av bromsveven.

Yrkesinspektören föreskrev dels uppsättning av anslag: »kör försiktigt nedför banan», dels anordning vid kalk- och kolbanorna av stoppare, bestående av kring spåret anordnad träbehållare, fylld med grov sand för mildring av eventuell stöt. Därjämte skulle stadiga räcken uppsättas runt högbanornas ändar.

187. En arbetare S., som var anställd vid en sulfatfabrik, ådrog sig under arbetet så svåra skador, att han senare på dagen avled å lasarettet. S. hade i fabrikens flishus varit sysselsatt med att mata ned timmerkubb till timmerhuggningsmaskinen. Matningen sker från en plattform genom en snett lutande, täckt ränna av trä, som slutar med en plåttratt försedd med valsar, vilka föra kubben in i huggmaskinen. Vid olycksfallet hade en grov kubb kommit in i huggmaskinen med påföljd att denna saktade av, varför en arbetare W. lade över drivremmen till nollskivan och därefter gick in i motorhuset för att stoppa den elektriska motorn. När han ett ögonblick därefter kom tillbaka, såg han S. klättra ned för ovannämnda ränna och stiga på huggmaskinens kåpa, varvid han måtte hava halkat, ty han föll ned från kåpan och hamnade på den sida av maskinen, där remskivorna äro anordnade, samt blev liggande mellan stativet och den ännu av farten gående nollskivan med påföljd, att han träffades flera gånger å vänstra benet av remskruvarna. S. framdrogs snarast möjligt och ägnades vård av en tillkallad läkare samt forslades senare till lasarettet, där benet amputerades.

Orsaken till olyckan måste tillskrivas den skadades oförsiktighet att taga en genväg nedför huggrännan i stället för att gå den längre vägen nedför den från plattformen

ledande trappan. Enligt uppgift av fabriksledningen var genvägen strängeligen förbjuden, men S., som var nykommen, torde hava varit okunnig härom.

För undvikande av ett upprepande av olycksfallet föreskrev yrkesinspektören, i ändamål att erhålla en närmare väg än den ovannämnda trappan, anordnande på rännan av ordentliga trappsteg med ledstänger vid sidorna. För underlättande av arbetet med uttagandet av de för grova kubbarna ur maskinen skulle å maskinens kåpa anordnas en mindre plattform med räck runt omkring. Därjämte skulle drivremmen förskyddas medelst trävägg på den mot plattformen vända sidan.

188. Vid en sulfitfabrik drabbades en arbetare Å. av ett olycksfall, som hade döden till följd. Enär åsyna vittnen till olycksfallet saknas, kan dettas förlopp endast gissningsvis angivas. Å. hade varit sysselsatt med att skotta bränsleflis från en stor flishög, till vilken flisen föres från prämar vid kajen medelst en flistransportör ned uti en transporttränna, som ligger något under markens nivå och som för flisen till ångpannehuset. För att underlätta det för övrigt föga ansträngande arbetet bruka arbetarna gräva sig in i flishögen, så att nästan lodräta väggar bildas i stället för sådana av vanlig lutning, c:a 45°. Detta har troligen även nu varit fallet, varför Å., för att bringa flisen att rasa, gått upp på högen, som för tillfället var c:a 5 m. i höjd, och råkat åstadkomma ett så häftigt ras, att han själv begravs därunder.

När den arbetare, som skulle avlösa Å., skottat flis en stund, påträffade han Å., som var övertäckt av ett c:a 1 m. tjockt lager av flis. Å. blev skyndsamt utgrävd, varefter upplivningsförsök vidtogos, men utan resultat.

Några dagar efter olycksfallet verkställdes undersökning å arbetsplatsen av yrkesinspektören, som föreskrev, att arbetsledningen borde tillhålla arbetarna att ej gräva in sig i flishögen, utan hålla flisens lutning omkring 45°, samt att anslag härom borde uppsättas. För att underlätta uppstigandet å flishögen borde långa stegar finnas till hands, varjämte en grövre lina borde vara fast anbragt ovanför flishögen, i den händelse ras skulle inträffa, under det arbetarna stodo på högen.

189. Å en bangård blev en arbetare L. överkörd och dödad av ett växellokomotiv. L. arbetade med slipersutbyte i spår nr 4 och uppehöll sig mellan spåren nr 3 och 4 i närheten av en banmästare K., en banvakt G. samt ett par arbetare. När växellokomotivet, som framfördes på spår nr 3, var alldeles i närheten av arbetslaget och i rörelse mot detsamma, ämnade L. gå över samma spår, antagligen för att hämta en på andra sidan liggande ny sliper. K. upptäckte faran och tillropade honom därom, men L., som var något döv på ena örat, gick det oaktat ut i spåret, troligen utan att hava observerat lokomotivet, och blev överkörd. Så fort sig göra lät, avforslades L. till lasarettet, där han avled efter c:a tolv timmar. Dödsorsaken var svåra krosskador å huvudet samt högra underbenet.

190. Under växling av järnvägsvagnar å en bangård blev en stationskarl M. överkörd och dödad. Själva förloppet av olycksfallet har icke kunnat fullständigt utredas, då intet åsyna vittne fanns. M. ledde växlingen, gav signaler m. m. och hade vid olyckstillfället signalerat framåt till växellokomotivet, som då hade till uppgift att skjuta de två sista vagnarna i tåg-sättet in på ett bredvidliggande spår. En annan stationskarl L., vilken det ålåg att omlägga växlarna, observerade, att tågsättet icke stannade i tid, och gav därför stoppsignal samt begav sig utefter spåret för att söka efter M., som han återfann fullständigt krossad i korsningen mellan tvenne spår. Döden torde hava varit ögonblicklig.

Rapporter angående svårare olycksfall inom sjömansyrket.
(Forts.)

31. Under en stormig resa i Nordatlanten blev å en större ångare en eldare H. vid gående från skansen till maskinrummet slungad överbord av en kraftig brottsjö, som träffade fartyget på babords bog. En livboj utkastades omedelbart, och maskinen slogs stopp och back, varefter ångaren drev ner mot den förolyckade, vilken, till synes sanslös, flöt på vattnet, som runt om färgats rött av blod. Ytterligare ett par livbojar utkastades, men innan andra räddningsåtgärder hunnit vidtagas, hade H. sjunkit och syntes ej vidare till. Vid samma tillfälle kastades en kollämpare av brottsjön från undre däcket upp på bryggan och ådrog sig därvid så allvarsamma skador, att han i medtaget tillstånd måste inbäras i expeditionshytten, där det ägnades honom all den omvårdnad, som stod till buds.

32. En ombord å en mindre seglare anställd kock hade av befälet fått tillåtelse att fara iland med skeppsbåten för att bada. Från fartyget, som var förankrat ett stycke från stranden, iaktlog man efter en stund, att den badande helt plötsligt försvann under vattenytan, tydligen gripen av kramp. Anställda räddningsförsök blevo utan resultat, och först efter två timmars förlopp lyckades man genom dragguing återfinna den förolyckade. Återupplivningsförsök med konstgjord andning företogs, men avbröts, då det konstaterades, att livet redan flytt.

33. Å ett större prämfartyg, liggande i en svensk hamn, var en av besättningsmännen, B., sysselsatt med att i skansen tända ett primuskök, då en i närheten befintlig spritkanna fattade eld och exploderade. Härvid erhöllo, förutom ovannämnda B., tvenne andra besättningsmän J. och Å., vilka samtidigt befunno sig i skansen, så svåra brännskador, att de samtliga måste forslas till sjukhus, där Å. senare avled till följd av de ådragna skadorna.

34. Under resa mellan tvenne svenska hamnar föll av oförklarlig anledning befälhavaren å en mindre skonare överbord och drunknade. Som det för tillfället rådde stark sjögång och besättningen, förutom skepparen, vilken uppehöll sig å däckslasten, endast bestod av en man, måste dennes räddningsförsök inskränka sig till utkastande av en livboj. Den drunknande hann dock aldrig få fatt i densamma, utan sjönk nästan omedelbart, enligt vad senare framgick av sjöförklaringen, förmodligen träffad av slag.

35. En tremastskonare skulle under kollossning i en svensk hamn förhalas från en kaj till en annan. Härunder befann sig jungmannen N. iland för att skifta förtöjningarna, varvid en förhalningswire råkade komma oklar och fastna i en vid stranden upplagd propsstapel. Under försök att lösgöra denna tross miste N. emellertid balansen och föll från timmerstapeln baklänges ned i vattnet, där han, efter att hava slagit huvudet mot några stenar i bottnen invid strandkanten, förlorade medvetandet och drunknade på grunt vatten.

36. Under en klar septembernatt inträffade i Skagerack en kollision mellan en ångare och ett segelfartyg, varvid en man av besättningen å det senare omkom genom drunkning och en annan skadades. Från seglaren hade man i god tid upptäckt ånga-

ren, som under ständigt girande från den ena sidan till den andra styrde ned mot seglarens styrbordssida. Kommen på en fartygslängds avstånd från segelfartyget gjorde så ångaren helt plötsligt en styrbordsgir och träffade det förra med stor häftighet mellan fock- och stormasterna. Kollisionen var så våldsam, att förskeppet skildes från det övriga fartyget, och som båda delarna började sjunka, skyndade besättningen över till ångaren, som under tiden svängt längs sidan av seglaren. Härvid föll en lättmatros A. mellan fartygen och kunde, trots ivriga bärgningsförsök, icke räddas, utan fördes bort av strömmen och drunknade. Vid samma tillfälle ådrog sig stuerten N. svåra skador i högra benet, då han skulle äntra ombord å ångaren.

Vid senare avgiven sjöförklaring framgick, att ångaren ensam var skuld till olyckan, dels på grund därav, att vakthavande styrmannen lämnat kommandobryggan, dels emedan ingen utkik funnits tillsatt. Dessutom konstaterades, att ångarens bemanning varit synnerligen svag, i det densamma till största delen utgjordes av ungt, oerfaret folk.

37. Ombord å en mindre seglare, sysselsatt i fraktfart å Vänern, inträffade en olyckshändelse med nedanstående förlopp. En besättningsman S. var vid ett tillfälle sysselsatt med att medelst en s. k. slagpyts hämta upp vatten ur sjön. Härunder fick han ett slag i ryggen av storsegelbommen och föll i sjön. Skepparen, den ende ombordvarande, drejade ögonblickligen fartyget i vinden samt hoppade därefter i den på släp varande ekan, med hvilken han skyndade den nödställde till hjälp, dock utan att hinna fram i tid för att rädda honom. Efter ett längre fruktlöst sökande fortsatte fartyget resan. Vid den med anledning av olyckshändelsen företagna sjöförklaringen framgick, att någon stoppare ej funnits anbragt å bommen, oaktat densamma redan förut under dagens lopp slagit över från den ena sidan till den andra, samt att, förutom den på släp varande ekan, inga livräddningsredskap funnits ombord.

38. Ett mindre segelfartyg råkade i Kattegatt ut för dåligt väder och började läcka. Som läckan blev allt svårare, lämnade besättningen fartyget med tillhjälp av livbåten, men uppehöll sig i närheten av det alltjämt flytande fartyget. Då man senare tyckte sig märka, att detsamma upphörde att sjunka, begav sig styrmannen O. ombord för att göra fast en tross från livbåten. Härunder kantrade emellertid fartyget och sjönk, dragande med sig O., som antagligen blivit insnärjd i tågvirket och, trots han var simkunnig, ej hann räddas. Den övriga besättningen lyckades i livbåten taga sig in till land.

39. Under resa i Sydatlanten förolyckades under segelbärgning en ombord å ett större segelfartyg anställd sjöman N. Denne, som nattetid tillsammans med en kamrat var sysselsatt med fastgöring av övra förbramseglet, störtade helt plötsligt ned från rån, slogs i fallet antagligen sanslös mot förmärsen och hamnade i sjön, där han på grund av mörkret ej vidare sågs till. Fartyget lades omedelbart bi, men till följd av den höga farten — 13 knop — tog det ansenlig tid, innan man hann vända och bringa fartyget tillbaka till olycksplatsen, varför föga utsikt fanns att bärga den förolyckade. En båt bemannades och utsattes, men sedan räddningsförsöken efter en timmes arbete förblevo fruktlösa, togs båten åter ombord, och resan fortsattes. Olyckan måste tillskrivas en ren olyckshändelse, ty seglet slog icke under bärgningen, ej heller förmärktes vid senare undersökning några bristfälligheter å livstroppar, sejsingar eller pertar.

40. En säregen olyckshändelse inträffade ombord å ett segelfartyg på resa i Östersjön, i det en av besättningsmännen, W., som under arbete uppehöll sig i närheten av den i gång varande vindpumpen, erhöll ett slag i huvudet av en av vingarna med den påföljd, att han sanslös föll ned i en i däckslasten bredvid pumpen befintlig fördjupning. Han upptogs omedelbart och bars in i skansen, där all till buds stående omvårdnad ägnades den skadade, som dock ej kunde bringas till medvetande. Som fartyget vid tillfället befann sig i närheten av svenska kusten, angjordes hamn för att an-

skaffa läkarhjälp. Livet stod dock icke att rädda, utan W. avled senare på det sjukhus, dit han förts för erhållande av vård.

41. Å ett segelfartyg, som låg under lastning i en engelsk kolhamn, inträffade en olyckshändelse, varvid befälhavaren omkom. Denne hade under dagens lopp varit i land för att ordna fartygets angelägenheter och råkade, då han på aftonen åter skulle gå ombord, till följd av mörkret falla mellan fartyget och kajen. Vid det buller, som härvid uppstod, skyndade några av fartygets besättningsmän till olycksplatsen och lyckades inom loppet av ett par minuter att hala upp den förolyckade på kajen. Han var då vid liv och inlades omedelbart i kajutan, varefter läkare eftersändes. Då denne efter en stund anlände, hade emellertid befälhavaren, trots under tiden lämnad vård och anställda upplivningsförsök, redan avlidit. Vid anställt polisförhör fastslogs, att det inträffade var att anse som en ren olyckshändelse, vartill det i dockan på grund av krigstillståndet rådande mörkret måste hava bidragit.

42. På resa i november månad från södra Sverige till en Norrlandshamn hade ett medelstort segelfartyg hunnit upp i Ålands hav, då svår nordostlig storm med snöyra uppstod. Under små segel försökte man klara ett grund, vilket emellertid visade sig omöjligt utan segelpressning, varför ytterligare segel måste tillsättas. En av besättningsmännen, som härunder var sysselsatt med att lossa klyvaren, träffades av en brottsjö och spolades från klyvarbommen i sjön. En livboj utkastades omedelbart, men till följd av den brytande sjön och närheten till grundet kunde intet annat vidtagas till den förolyckades räddning. Som mannen ej var simkunnig och dessutom iklädd tjocka kläder, förmådde han ej uppnå livbojen utan sjönk efter helt kort tid.

43. En trälastad tremastskonare blev på resa från Norrland till Danmark i december månad i Östersjön överfallen av en hård snöstorm, varvid fartyget till följd av kölden och överspolningen fullkomligt överisades. Vid revning av segel halkade en jungman S. å den av isen glatta däckslasten och föll överbord. Till följd av det svåra vädret kunde inga räddningsåtgärder vidtagas, varför mannen drunknade. Mantäta vandringsrelingar funnos uppsatta utefter däckslastens sidor.

44. Under en stormig resa i Östersjön sökte sig ett mindre segelfartyg in under land för att få skydd mot den våldsamma sjön. Den ombord anställde kocken skulle härunder å lovarts sida begiva sig från kabyssen till kajutan; då han kom midskepps, slog en brottsjö tvärs över fartyget, drog honom ned mot läsidans vandringsspiror och spolade honom överbord. Försök anställdes att vända med fartyget men misslyckades på grund av den höga sjön. Det iakttogs, att kocken klamrat sig fast i den akterut släpande patentlogglinan, men denna brast, och den överbordfallne försvann i djupet.

Kortare meddelanden.

— Kollektivavtal, arbetsavtal m. m. —

Ny lag om arbetsavtal i Österrike. Den sedan 15 år i Österrike på dagordningen stående frågan om ny lagstiftning angående arbetsavtal har i sammanhang med revisionen av civillagstiftningen i övrigt nått sin lösning genom en kejserlig förordning av den 19 mars 1916. Till grund för de nya bestämmelserna ligger i huvudsak ett lagförslag rörande arbetsavtal, framkommet redan 1901.

Den nya lagen finner icke sin tillämpning på arbetsavtal, ingångna av ämbets- och tjänstemän av offentlig karaktär (hovets, statens, länets, kommunens samt offentliga fonders ämbets- och tjänstemän) och upphäver ej giltigheten av redan för olika arbetsgrenar gällande speciallagar. Blott i den mån dessa icke innehålla särskilda bestämmelser om arbetsavtal, skola den nya lagens stadganden därom lända till efterrättelse. Som ogiltigt anses enligt lagen arbetsavtal, i vilket en persons lättsinne, tvångsläge, förståndssvaghet, oerfarenhet, upprörda sinnestillstånd av en annan för egen eller tredje persons räkning så utnyttjas, att ett uppenbart missförhållande kan påvisas mellan den utlovade prestationens och motprestationens värde. Rörande lönens utbetalning bestämmer lagen, att densamma skall ske vid slutet av varje tidsavsnitt eller kalendermånad, alltefter som lönen är avmätt efter månader eller kortare eller längre perioder. Löner beräknade efter timme, per styck eller efter enstaka arbetsprestationer skola utbetalas vid slutet av varje kalendervecka, beträffande högre kvalificerade tjänster vid slutet av varje kalendermånad. Förskott kan den erhålla, som arbetar per styck eller utför enstaka prestationer.

Arbetsgivaren är skyldig att under en kortare, ej en vecka överstigande tid trots på grund av sjukdom eller olycksfall utebliven arbetsprestation till arbetstagaren utbetala överenskommen lön, så vitt olycksfallet eller sjukdomen äger rum, sedan arbetaren varit i tjänst minst 14 dagar, och icke har skett avsiktligt eller har sin grund i grov vårdslöshet från arbetarens sida. Dock äger arbetsgivaren rätt att delvis på lönen avdraga utbetalta sjukpengar. Är arbetsprestationens uteblivande föranlett av orsaker, till vilka arbetaren ingen skuld har, kan denne ävenledes göra anspråk på överenskommen lön; arbetaren måste dock i sådant fall — om skulden till uteblivandet ligger i arbetsgivarens person — vidkännas avdrag för vad han i följd av arbetets inställande eventuellt kan hava sparat eller på annat håll under tiden förtjänat eller avsiktligt underlåtit att förtjäna.

Arbetsgivaren är skyldig, för det fall arbetstagaren är medlem av hushållet, att vid dennes sjukdom skaffa och ersätta läkarehjälp, medicin och behövlig vård för en tid av 14 dagar, om arbetsavtalet varit i kraft minst så länge, samt för en tid av 4 veckor, om det varit i kraft ett halvt år. I stället för lasarettsvård — som arbetstagaren har rätt att göra anspråk på, ifall sjukdomens natur det fordrar — är med arbetstagarens bifall även skötsel hos annan person tillåten. Kontanta utlägg för dessa ändamål äger arbetsgivaren avdraga på lönen.

Rörande utgången av arbetsavtals giltighetstid äro bestämmelserna olika alltefter deras varaktighet. Ett blott på prov eller för ett övergående behov avslutat avtal kan av båda parterna under första månaden vid vilken tid som helst upplösas. En för livstid eller längre än 5 år gällande överenskommelse kan av arbetstagaren lösas efter 5 år med 6 månaders uppsägning. Utan tidsbestämning ingångna avtal lösas med uppsägning, varvid uppsägningstiden är för båda parterna lika; skulle olika lång tidsfrist vara överenskommen, gäller för bäggedera den längre. För lägre tjänster, där lönen räknas efter timme, dag, per styck eller enstaka prestationer, kan uppsägning ske när som helst, och upphör avtalets giltighet nästa dag; har avtalet varit i kraft 3 månader eller utbetalas lönen per vecka, måste för samma art av tjänster uppsägning ske senast första arbetsdagen i veckan, och upphör avtalets giltighet vid veckans slut; i alla andra fall rörande lägre tjänster är uppsägningstiden 14 dagar. Vid avlöning per styck eller för enstaka prestationer upphör dock ej avtalets giltighet, förrän de arbeten äro slutförda, med vilka arbetstagaren är

sysselsatt vid uppsägningen. Vid högre tjänster, där avtalet varit i kraft 3 månader eller lönen utbetalas per år, är uppsägningstiden minst 3 månader; i alla andra fall 14 dagar.

I sammanhang med bestämmelserna om uppsägning regl·rar även lagen frågan om den fria tid för ny verksamhets sökande arbetstagaren har rätt att fordra. Är denne anställd i arbetsgivarens hushåll eller på grund av tjänsteförhållandena hindrad att söka ny befattning, äger icke arbetsgivaren göra avdrag för den fria tid, som arbetstagaren enligt lagen kan göra anspråk på.

Av särskilt viktiga orsaker, som dock i lagen icke uppräknas, kan arbetsavtalet upplösas före utgången av avtalstiden.

Lämnar arbetstagaren rättsstridigt sitt arbete av viktiga orsaker, är han förpliktad till skadeersättning. Arbetsgivaren kan i sådant fall därjämte kräva arbet-tagarens återinträde i arbetet (Erfüllungszwang). Arbetstagaren går även förlustig lönen för de prestationer, vilka genom hans rättsstridiga upphörande med arbetet för arbetsgivaren förlorat sitt värde.

Är arbetsgivaren skuld till arbetstagarens rättsstridiga upphörande med sin sysselsättning, har denne senare anspråk på lönen för avtalstiden jämte ersättning för annan därav vållad skada. Arbetstagaren måste dock finna sig i att avdrag härifrån göres för vad han till följd av arbetets upphörande eventuellt sparar, genom annan sysselsättning förtjänar eller avsiktligt underlåter att förtjäna. Överstiger avtalstiden icke 3 månader, kan arbetstagaren emellertid fordra hela lönen utan avdrag. Det ligger i domarens fria skön att avgöra, i vad mån de båda parterna äro vållande till avtalsbrottet.

Vid arbetets avslutande har arbetstagaren rätt att utbekomma ett skriftligt intyg om sin sysselsättnings art och varaktighet. Anmärkningar däri, vilka kunna försvåra erhållandet av ny anställning, få icke förekomma.

(Bulletin des Internationalen Arbeitsamtes.)

— Strejker, lockouter m. m. —

Arbetsinställelser i Frankrike under åren 1914 och 1915.[1] Under år 1914 påbörjades i Frankrike 672 arbetsinställelser, varav berördes 160 566 arbetare vid 3 654 arbetsställen och genom vilka 2 187 272 arbetsdagar gingo förlorade. År 1915 var antalet arbetsinställelser endast 98, och dessa omfattade 9 361 arbetare, sysselsatta vid 304 arbetsställen, samt medförde förlusten av 55 278 arbetsdagar. Motsvarande siffror alltsedan år 1890 framgå av följande översikt.

År	Antal				År	Antal			
	arbetsinställelser	berörda arbetsställen	berörda arbetare	förlorade arbetsdagar (mill.)		arbetsinställelser	berörda arbetsställen	berörda arbetare	förlorade arbetsdagar (mill.)
1890	313	313	118 929	1·3	1903	567	3 246	123 151	2·4
1891	267	402	108 944	1·7	1904	1 026	17 250	271 097	3·9
1892	261	466	47 903	0·9	1905	830	5 807	177 666	2·7
1893	634	4 286	170 123	3·2	1906	1 309	19 637	438 466	9·4
1894	391	1 731	54 576	1·1	1907	1 275	8 365	197 961	3·0
1895	405	1 298	45 801	0·6	1908	1 073	4 641	99 042	1·7
1896	476	2 178	49 851	0·6	1909	1 025	5 672	167 492	3·6
1897	356	2 568	68 875	0·8	1910	1 502	14 175	281 425	4·8
1898	368	1 967	82 065	1·2	1911	1 471	16 148	230 646	4·1
1899	789	4 288	176 772	3·6	1912	1 116	6 656	267 627	2·5
1900	902	10 253	222 714	3·8	1913	1 073	8 479	220 448	2·2
1901	523	6 970	111 414	1·9	1914	672	3 654	160 566	2·2
1902	512	1 820	212 704	4·7	1915	98	304	9 361	0·6

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1908, s. 350; årg. 1909, s. 320; årg. 1910, s. 424; årg. 1911, s. 583; årg. 1913, s. 261, 762.

Det största antalet konflikter inträffade under år 1914 inom byggnadsindustrien och utgjorde 169, omfattande 288 196 arbetare. Närmast i ordningen följde textilindustrien med 117 arbetsinställelser och 15 679 arbetare, transportverksamheten med 79 konflikter och 6 934 arbetare, metallindustrien med 73 konflikter och 16 009 arbetare samt läderindustrien med 30 konflikter och 9 826 arbetare.

År 1915 förekommo 25 arbetsinställelser, omfattande 4 403 arbetare, inom textilindustrien, 13 konflikter, omfattande 1 010 arbetare, inom den kemisk-tekniska industrien och 10 konflikter, omfattande 891 arbetare, inom läderindustrien. Ingen arbetsinställelse förekom inom stenindustrien och byggnadsindustrien och endast en inom metallindustrien.

År 1914 varade 423 arbetsinställelser, omfattande 37 815 arbetare, en vecka eller mindre, 112 (80 951 arbetare) 8—15 dagar, 76 (19 583 arbetare) 16—30 dagar, 52 (18 475 arbetare) 31—100 dagar och 9 (3 742 arbetare) mer än 100 dagar.

År 1915 varade 86 konflikter, omfattande 7 203 arbetare, en vecka eller mindre, 9 (1 607 arbetare) 8—15 dagar, 1 (340 arbetare) 16 dagar, 1 (205 arbetare) 42 dagar och 1 (6 arbetare) 54 dagar.

Begäran om löneförbättring, ensam eller i förening med andra tvistefrågor, framkallade år 1914 408 konflikter med 63 638 berörda arbetare och 1 413 444 förlorade arbetsdagar samt år 1915 67 konflikter med 7 281 arbetare och 50 033 förlorade arbetsdagar. Av dessa konflikter avslutades enligt arbetarnas fordringar år 1914 77 med 6 462 arbetare och år 1915 18 med 1 447 arbetare, medan arbetsgivarna genomdrevo sina villkor under förstnämnda år i 176 konflikter med 26 282 arbetare och under sistnämnda år i 26 konflikter med 1 429 arbetare. Genom kompromiss bilades år 1914 155 konflikter med 30 894 arbetare och år 1915 23 konflikter med 4 405 arbetare.

Sänkta arbetslöner gåvo år 1914 anledning till 18 konflikter, som berörde 9 608 arbetare och av vilka 11 med 1 068 arbetare avslutades i enlighet med arbetarnas fordringar och 1 med 8 000 arbetare bilades genom kompromiss, samt år 1915 till 5 konflikter, som berörde 438 arbetare och av vilka 3 avslutades i enlighet med arbetsgivarnas fordringar och 2 bilades genom kompromiss.

Fordran på förkortad arbetstid framkallade år 1914 43 arbetsinställelser med 31 621 arbetare. 24 av dessa konflikter, omfattande 12 529 arbetare, avslutades i enlighet med arbetsgivarnas fordringar, medan 6 med 18 088 arbetare bilades genom kompromiss. År 1915 inträffade av samma anledning 3 konflikter med 552 arbetare. Av desamma avslutades 1 med 430 arbetare enligt arbetsgivarnas villkor och 2 med 122 arbetare i enlighet med arbetarnas fordringar.

Sedan krigets utbrott eller under tiden 1 augusti 1914 till 31 december 1915 har antalet arbetsinställelser uppgått till 116 med 10 421 arbetare. 18 konflikter, omfattande 1 060 arbetare, togo sin början under de fem sista månaderna av år 1914 och 98 med 9 361 arbetare under år 1915.

(Bulletin du Ministère du Travail.)

— Arbetarskyddslagstiftning m. m. —

Övervakandet av förbudet mot användande av kvinna under 21 år till lastning, stuvning eller lossning av varor å vissa fartyg. Med anledning av socialstyrelsens i underdånig skrivelse den 13 oktober 1916 därom gjorda framställning har genom kungl. brev den 24 oktober 1916 förordnats, att den vederbörande hälsovårdsnämnder och kommunalnämnder inom vissa kommuner i Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län såsom kommunala tillsynsorgan inom yrkesinspektionen tillkommande befogenheten skall, i avseende å övervakandet av efterlevnaden av nådiga kungörelsen den 7 april 1916 angående förbud mot användande av kvinna under tjuguett år till lastning, stuvning eller lossning av varor å vissa fartyg,[1] tills vidare utsträckas till att avse jämväl sådant arbete, som eljest skulle vara underkastat yrkesinspektörs tillsyn.

[1] Se Soc. Medd., årg. 1916, sid. 571.

Nya arbetarskyddsbestämmelser rörande cellulosaindustrien i Norge. I överensstämmelse med § 18 i den norska lagen om arbetarskydd av den 18 september 1915 har den 24 november innevarande år utfärdats en kungl. resolution med skärpta bestämmelser beträffande vissa avdelningar tillhörande trämasseindustrien, nämligen cellulosafabrikernas kokarehus och ångpannerum, sulfitfabrikernas syrehus och slutna massabingar, där massan lämpas med handkraft, samt sodahus i sulfatfabriker. Beträffande dessa avdelningar påbjudes:

1. Inrättande av tvättrum och garderob samt utfärdande av renhållningsbestämmelser.
2. Åtta timmars skift, dock beträffande cellulosafabrikernas ångpannerum blott för den händelse eldningen utföres för hand eller om söndagarna.
3. Förbud mot användande av barn och minderåriga arbetare.
4. Särskild matsal.

De olika bestämmelserna träda i kraft, nr 1 och 4 den 1 juni 1917, nr 2 den 1 mars 1917 och nr 3 den 1 januari 1917. Fristen för ikraftträdandet kan dock beträffande bestämmelsen om 8 timmars skift efter särskild ansökan utsträckas av socialdepartementet.

Överträdelser straffas med böter jämlikt strafflagen § 339, 2.

Åtta timmars arbetsdag i Uruguay. Genom en lag av den 17 nov. 1915 blev i Uruguay inom industri, byggnadsverksamhet, handel och samfärdsel samt statsföretag 8-timmarsdagen införd. Emellertid kan i särskilda fall efter myndigheternas tillstånd arbetsdagen få förlängas, dock ej så mycket, att sammanlagda arbetstiden per vecka överskrider 48 timmar. Har en arbetare sysselsättning i mer än ett företag, får den sammanlagda arbetstiden per dag ej överskrida det stadgade maximet, 8 timmar. Lagens efterlevnad övervakas av 25 yrkesinspektörer.

Rörande lagens verkställighet bestämmer närmare en förordning av den 31 jan. 1916. Däri klargöres begreppet »verkligt arbete», ges bestämmelser om arbetstidens beräkning för personal i företag med icke kontinuerlig drift och för byggnadsarbetare, som ha en längre väg till arbetsplatsen etc. Enligt samma förordning är ej lagen tillämplig på jordbruksarbete, huslig tjänst samt arbete vid hyrkuskverk; vidare ej heller för sådana inom ett företag ledande personer, vilka icke äro förpliktade till regelbunden arbetstid, samt slutligen ej heller för arbetare eller anställda med andel i företagets vinst, förutsatt dock, att deras förtjänst uppgår till minst 3 000 sh. per år. För att icke anses som arbetare eller anställd måste i mindre företag en delägares vinst uppgå till en viss procentsats av principalens. Förordningen innehåller en för detta ändamål utarbetad detaljerad skala.

Kan arbetet till följd av särskilda omständigheter, varom myndigheterna skola underrättas, icke efter en 8-timmarsdag avbrytas, får det ytterligare förlängas under förutsättning dock, att sammanlagda antalet timmar per vecka ej överskrider 48. Med denna sistnämnda inskränkning äro vidare följande arbetarkategorier oberoende av 8-timmarsdagen: arbetare vid salterier, fryserier, tegelbruk, anställda i kustfart, handelsresande och dylika i handels- och andra företag sysselsatta mer eller mindre oberoende personer, hyrkuskverkspersonal, i den mån den icke är helt undantagen från lagens bestämmelser, järnvägs- och spårvägspersonal, arbetare sysselsatta på grund av force majeur eller i arbetsprocesser, vilka ej kunna avbrytas av tekniska skäl, samt slutligen personal, biträdande vid lossning och lastning av fartyg i transoceanfart. Med arbetarnas medgivande kan arbetstiden under veckans 5 första dagar ökas till 9 timmar under förutsättning, att densamma på sjätte dagen inskränkes till 3. Arbetare vid företag, vilka fordra oavbruten verksamhet eller uppsikt, skola efter 5 timmar erhålla minst 1 timmes rast. I fabriker och verkstäder får ej heller den oavbrutna arbetstiden överskrida 5 timmar, och skola arbetarna före 8-timmarsdagens slut sammanlagt ha åtnjutit minst 2 timmars vila. Handelsanställda, som ha en arbetstid understigande 8 timmar, kunna göra anspråk på 1 timmes rast efter 4 timmars arbete.

För bankpersonal regleras arbetstiden närmare genom en kungörelse av den 21 febr. 1916. Vid 8-timmarsdag har dylik personal anspråk på 1 ½ timmes, vid 6-timmarsdag ½ timmes måltidsrast. För att förhindra bedräglig fördelning av raster och arbetstid inom bageriyrket få enligt en bestämmelse av den 22 febr. 1916 de förra ej överskrida 2 timmar. Rasterna skola dessutom så fördelas, att desamma tillhopa med arbetstiden under en dag uppgå till sammanlagt högst 10 timmar.

(Bulletin des Internationalen Arbeitsamtes.)

— Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. —

Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring i kantonen Glarus. Genom en lag av den 7 maj 1916 är efter flera års förarbeten ålderdoms- och invaliditetsförsäkring införd i kantonen Glarus i Schweiz. Vägledande för lagens bestämmelser hava varit dels de förslag rörande dylik försäkring, som framställts på den interkantonala konferensen 1908 och om vilka åtta representerade kantoner förenade sig, dels erfarenheterna från det högt utvecklade sjukkasseväsendet i Glarus samt dels den utländska, särskilt tyska, lagstiftningen.

Enligt ovannämnda lag är försäkringen obligatorisk; kantonen och kommunerna lämna verkligt effektiva bidrag; såväl avgifts- som ersättningsbelopp utgå — liksom inom sjukförsäkringen — med för alla riskklasser lika stora belopp, en bestämmelse, säger kantonens regeringsråd, som visserligen ur försäkringsteknisk synpunkt kan anses oriktig, men vars folkliga karaktär, såsom erfarenheten från sjukkasseväsendet visar, dock otvivelaktigt kommer att bidraga till dess utbredning och de sociala motsatsernas utjämnande. Därtill knyter sig emellertid även den fördelen, att genom en sådan anordning hela försäkringsmaskineriet blir betydligt förenklat. Försäkringspliktiga äro alla i kantonen skrivna personer mellan 17 och 50 år. Mot förhöjt årsbidrag tillåtas emellertid även till andra kantoner bortflyttande att försäkra sig; till utlandet bortflyttande utgå däremot ur försäkringen, men kunna, om de inom 4 år vända tillbaka till Schweiz, få återinträda mot erläggande av avgift för den tid de varit frånvarande. De behövliga medlen för försäkringens genomförande fås dels genom ett årligt bidrag från kantonen på 85 000 fr. jämte räntor ur ålderdoms- och invaliditetsförsäkringsfonden och andra bidrag, dels genom årligt bidrag från varje kommun av 1 fr. per person och dels slutligen genom årligt bidrag på 6 fr. från varje försäkrad intill fyllda 65 år. Om någon försäkringstagare det önskar, kan emellertid denna sistnämnda årliga avgift få utbytas mot ett på en gång erlagt belopp, vilket vid 17 års ålder utgör 125 fr. och vid 49 år stiger till 470 fr. Invaliditetsunderstöd erhåller utan hänsyn till ålder varje försäkrad, som efter den 5-åriga väntetiden till följd av sjukdom eller annan kroppslig defekt under minst 1 år är arbetsoduglig. Ålderdomsunderstöd utgår till varje försäkrad efter fyllda 65 år. Full pension erhåller emellertid endast den, som inbetalt sammanlagt 400 fr., d. v. s. 33 årsbidrag jämte räntor; i annat fall göres avdrag. Det årliga invaliditetsunderstödet utgör i början 150 fr., stiger därefter varje år med 10 fr., tills maximisumman 300 fr. för män och 250 för kvinnor uppnås. Ålderdomspensionen utgår med:

	För män	För kvinnor
Vid inträdet i det 66 levnadsåret	180 francs	140 francs
» » » » 67 »	210 »	160 »
» » » » 68 »	240 »	180 »
» » » » 69 »	270 »	210 »
» » » » 70 » och däröver	300 »	250 »

Det ringare bidraget till kvinnorna motiveras av deras även inom kantonens sjukkasseväsende konstaterade större sjukdoms- och invaliditetsfrekvens, vilken förhåller sig till männens som 4 : 3. Anspråk på vidare utbetalande av pensionsbeloppen förlorar den, som efter pensionsålderns inträde avflyttar till utlandet, i vilket fall emellertid den försäkrade kan återfordra inbetalta bidrag utan räntor. Bärare av försäkringen är kantonens ålderdoms- och invaliditetsförsäkringsanstalt. Frivillig försäkring, vilken regleras av särskilda bestämmelser, kan tagas av personer 1—17 år.

(Bulletin des Internationalen Arbeitsamtes.)

— Sjukförsäkring. —

Sjukkasseverksamheten i Danmark år 1915. Enligt den danske sjukkasseinspektörens senast offentliggjorda berättelse voro vid 1914 års slut 1 547 registrerade sjukkassor i verksamhet.

Vid slutet av år 1915 utgjorde sjukkassornas antal 1 546 med ett medlemsantal av 892 367, oberäknat medlemmarnas hemmavarande barn under 15 år. Under loppet av år 1915 har medlemsantalet ökats med 48 945, under det att ökningen 1914 utgjorde 47 597, 1913 45 983 och 1912 38 981.

Av de för år 1915 redovisade kassorna voro 1 468 territoriellt begränsade kassor, 62 voro yrkeskassor och 16 fabrikskassor. I lokalt hänseende fördelade de sig sålunda: 74 tillhörde Köpenhamn med Frederiksberg, 158 landsortsstäderna, 572 öarnas landskommuner, 716 Jyllands landskommuner, under det att 26 kassor hade sin verksamhet på Färöarna. Genom denna fördelning äga alla Danmarks städer registrerade sjukkassor, under det att 20 landskommuner samt några av småöarna ännu sakna sådana.

I Köpenhamn var medlemsantalet vid 1915 års slut, bortsett från medlemmarnas hemmavarande barn under 15 år, 193 354, i landsortsstäderna 175 393, i öarnas landskommuner 229 662 och i Jyllands landskommuner 293 958.

Uträknas antalet medlemmar i procent av befolkningen över 15 år, visar det sig, att numera omkring 46 procent eller nära hälften av landets vuxna befolkning begagnar sig av de fördelar, som sjukkassorna erbjuda.

De kvinnliga sjukkassemedlemmarnas antal överträffar betydligt de manligas. Differensen till de kvinnliga medlemmarnas förmån utgjorde i slutet av år 1915 för hela Danmarks vidkommande omkring 45 000. I huvudstadens kassor funnos omkring 25 000 flera kvinnor än män, i landsortsstädernas omkring 15 000, under det att i landskommunernas kassor kvinnorna endast voro i ringa majoritet.

Antalet medlemmar i varje registrerad sjukkassa utgjorde vid 1915 års slut i medeltal 577. Medeltalet varierar emellertid betydligt i olika delar av landet. Sålunda utgjorde det för huvudstadens kassor 2 613, för landsortsstädernas 1 096, för kassorna i öarnas landskommuner 385 och för kassorna i Jyllands landskommuner 411. År 1914 var medeltalet för samtliga kassor 545, år 1913 521, år 1912 492, år 1911 469 och år 1910 442. Sedan år 1906 har antalet små kassor varit statt i ständigt sjunkande, under det att antalet stora kassor ökats.

De registrerade sjukkassornas förmögenhet utgjorde vid 1915 års slut, efter avdrag av skuld och med inberäknande av det för årets verksamhet tillgodohavda statsbidraget, som dock utbetalas först det följande året, 9 724 724 kr., utvisande en ökning sedan föregående år av 369 806 kr.

Uträknas den samlade förmögenheten per medlem, visar det sig, att densamma år 1915 utgjorde kr. 10·90 mot kr. 11·09 år 1914 och kr. 11·18 år 1913. Trots medlemsantalets starka ökning har förmögenheten per medlem sedan 1896 bibehållit ungefär samma storlek, omkring 11 kr.

Efterföljande tablå visar, huru de danska sjukkassornas inkomster och utgifter under år 1913 fördela sig på olika poster.

Inkomster	Kr.	%	Utgifter	Kr.	%
Medlemsbidrag	6 874 631	65·0	Sjukhjälp	2 922 442	27·5
Inträdesavgifter, böter m. m.	104 209	1·0	Bandage m. m.	66 050	0·6
Kapitalräntor	286 470	2·7	Moderskapshjälp	87 169	0·8
Bemedlade medlemmars bidrag	17 072	0·2	Sjukhusbehandling	1 161 112	10·9
Gåvor, överskott vid fester . .	46 678	0·5	Till tuberkulosanstalter . . .	158 521	1·5
Kommuners bidrag	224 738	2·1	Till sinnessjukanstalter . . .	33 590	0·3
Ersättning från tuberkulosåterförsäkringen	87 632	0·8	Läkarhjälp	4 118 226	38·6
			Skjuts över 12 km.	2 412	0·0
Statsbidrag för 1914	2 936 256	27·7	Medicin	1 204 082	11·3
			Tuberkulosåterförsäkring . . .	90 797	0·9
			Förvaltningskostnader	813 876	7·6
	10 577 686	100·0		10 653 277	100·0

Läkararvodena spela en vida större roll för lantkassornas utgiftsbudget än för stadskassornas. För huvudstadens kassor går nämligen närmare en fjärdedel av utgifterna till läkararvoden, för landsortsstädernas omkring en tredjedel, för kassorna i öarnas landskommuner drygt hälften och i Jyllands landskommuner ända till mellan hälften och två tredjedelar. Omvänt utgör den kontanta sjukhjälpen en vida större procentdel av stadskassornas utgifter än av lantkassornas. Detta senare förhållande beror dels därpå, att stadskassornas medlemmar, i synnerhet de manliga, betinga sig betydligt högre sjukhjälp än lantkassornas, och dels därpå, att antalet sjukdagar per medlem är större bland de förra än bland de senare. Jämföras utgifterna till läkararvoden 1915 och 1893 visar det sig, att de stigit med icke mindre än 68 %.

Sjukdagarnas fördelning på varje manlig och kvinnlig sjukkassemedlem i olika grupper av kassor har under år 1915 varit följande:

	Antal sjukdagar per medlem	
	manlig	kvinnlig
Huvudstadskassor	8·3	7·1
Övriga stadskassor	6·5	5·6
Öarnas lantkassor	3·4	4·0
Jyllands lantkassor	2·5	3·1
Samtliga kassor	4·6	4·6

Liksom under föregående år har antalet sjukdagar per individ varit större för män än för kvinnor i stadskassorna, under det att förhållandet varit det motsatta i lantkassorna.

Antalet sjukdagar såväl per manlig som per kvinnlig medlem har sjunkit betydligt sedan de första åren efter sjukkasselagens antagande, vilket delvis beror på mindre sjuklighet under de senare åren men också därpå, att kontrollen nu är bättre än förut.

— Olycksfallsförsäkring. —

Riksförsäkringsanstalten har under årets gångna 11 månader utfärdat nya försäkringsbrev och förnyelsekvitton å förut gällande försäkringar för ett provisionellt antal arbetare av 176 328 (151 868 under motsvarande tid år 1915). Under samma tid hava 12 204 olycksfall anmälts till anstalten (10 951 år 1915). Till begravningshjälp för 81 dödsfall har utanordnats 4 860 kronor (år 1915 3 180 kronor för 53 dödsfall), för livräntor åt änkor och barn samt invalida arbetare har utanordnats 439 517 kronor (398 080 år 1915) samt för sjukhjälpsersättningar 343 881 kronor (309 320 år 1915), tillsammans 788 258 kronor (710 580 år 1915). Antalet inköpta livräntor under nämnda period har utgjort 64 (70 år 1915). Utlåtanden, som enligt § 15 av lagen den 5 juli 1901 begärts av arbetsgivare och arbetare samt av domstol eller annan myndighet angående invaliditetsgrad för skadad arbetare, hava avgivits i 340 fall (357 år 1915), och hava, sedan anstalten började sin verksamhet, dylika utlåtanden avgivits uti sammanlagt 4 995 fall.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet. —

Arbetsmarknaden i England under oktober 1916. Under oktober inskrevs ytterligare ett stort antal män i arméns rullor med den påföljd, att bristen på arbetskraft blev alltmer kännbar.

I kol- och järngruvorna var arbetstillgången mycket god, och i blygruvorna rådde livlig verksamhet, men arbetet i tenngruvorna stördes fortfarande av bristen på arbetskraft. Inom stenindustrien var sysselsättningen tämligen god. Inom tackjärnsindustrien var sysselsättningen fortfarande god, och antalet masugnar i verksamhet visade ytterligare någon ökning. Vid järn- och stålverken var arbetstillgången likaledes mycket god, och maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna

utvecklade en synnerligen livlig verksamhet med övertidsarbete i stor utsträckning. Bleckplåtsindustrien visade fortfarande försämring, men inom de flesta övriga metallindustrier var sysselsättningen god med mycket övertidsarbete. Sysselsättningen vid bomullsspinnerierna var fortfarande mycket god, och en viss förbättring gjorde sig märkbar beträffande väverierna. Ylleindustrien utvecklade livlig verksamhet, och tillgången på arbetskraft motsvarade icke efterfrågan. Linneindustrien gick ytterligare framåt i Skottland och gav fortfarande tämligen god sysselsättning i Irland. Vid tricotväverierna samt inom juteindustrien voro arbetstillfällena fortfarande rikliga. Verksamheten var fortfarande synnerligen livlig inom skoindustrien, i synnerhet i vissa distrikt, beroende på beställningar för arméns räkning. Arbetstillgången var likaledes god inom läderindustrien med undantag för några specialiteter. Inom de olika grenarna av beklädnadsindustrien konstaterades en med säsongen sammanhängande förbättring. Byggnadsarbetare hade fortfarande god sysselsättning; utomhusarbetet hindrades dock avsevärt av ogynnsam väderlek. Inom tegelindustrien var arbetstillgången tämligen god, inom cementindustrien god med mycket övertidsarbete. Vid sågverken var sysselsättningen fortfarande god. Inom möbelindustrien konstaterades någon försämring, men inom övriga grenar av trävaruindustrien var arbetstillgången fortfarande god. Den grafiska industrien visade någon förbättring; sysselsättningen var tämligen god inom pappersindustrien och god inom bokbinderibranschen. Glas- och lervaruindustrierna erbjödo god sysselsättning. Inom livsmedelsindustrien fanns rikligt med arbetstillfällen, och antalet anställda arbetare ökades.

I England och Wales fördröjdes höstplöjningen av regnig väderlek och av den sena skörden. I Skottland gjordes goda framsteg med sädesskörden under månadens första hälft, men arbetet fördröjdes sedan av ogynnsamt väder. Arbetstillgången var fortfarande på det hela taget tämligen god för hamnarbetare och god för fiskare, men fortfarande dålig vid ett antal hamnar på ostkusten. Tillgången på eldare och sjömän för handelsfartyg motsvarade icke fullt efterfrågan.

Fackföreningar med 959 591 medlemmar rapporterade 3 257 eller 0·3 % såsom arbetslösa vid slutet av oktober månad mot 0·4 % vid slutet av september och 0·8 % vid utgången av oktober 1915.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under oktober 1916. Situationen på arbetsmarknaden gestaltade sig under oktober 1916 på samma sätt som under de föregående månaderna. Särskilt de industrier, som direkt arbetade för krigsändamål, företedde dock en starkare verksamhet under oktober än under närmast föregående månad.

Inom gruvindustrien rapporterades i allmänhet livlig verksamhet. Järn-, metall- och maskinindustrierna voro minst lika starkt upptagna under oktober som under september. Inom den elektriska industrien gjorde sig delvis stegrad verksamhet gällande. Den kemiska industrien och träindustrien hade likaledes delvis förbättrats, men uppvisade i det hela samma läge som i september. Inom byggnadsverksamheten kunde i allmänhet ingen förändring förmärkas.

Enligt sjukkassornas redovisning för sina sysselsatta medlemmar hade dessa från den 1 oktober till den 1 november för männens vidkommande minskats med 16 915 eller 0·39 %, för kvinnornas däremot ökats med 67 686 eller 1·69 %. I det hela hade de arbetande sjukkassemedlemmarnas antal under oktober undergått en ökning med 50 771 eller 0·61 % mot en minskning om 0·48 % under närmast föregående månad.

Fackförbunden avlämnade rapport över 810 481 medlemmar, av vilka vid oktober månads slut 15 820 eller 2 % voro arbetslösa. Motsvarande procentsiffra utgjorde för närmast föregående månad 2·1 och för oktober månad 1915, 1914 och 1913 resp. 2·5, 10·9 och 2·8.

Enligt arbetsförmedlingsstatistiken kommo under oktober 64 arbetssökande på 100 lediga platser för män (mot 68 under september) och 135 på 100 lediga platser för kvinnor (mot 134 under september).

(Reichsarbeitsblatt.)

— Arbetsförmedling. —

Den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet i Danmark finansåret 1915—1916. Vid utgången av finansåret 1 april 1915—31 mars 1916 voro i Danmark i verksamhet 31 offentliga arbetsförmedlingsanstalter, vid vilka såsom arbetssökande personligen anmält sig 23 760 män och 19 462 kvinnor. Från arbetslöshetskassorna voro dessutom, enligt bestämmelserna i sjukkasselagen av den 29 april 1913, dit hänvisade 58 168 manliga samt 3 196 kvinnliga arbetssökande. Rörande arbetslösheten i dess helhet kan dock ingen slutsats göras av dessa uppgifter. Dels hade nämligen många av anstalterna endast varit i verksamhet få månader av året och dels funnos i ett antal län inga eller för få dylika, dit arbetslöshetskassorna kunde åläggas inlämna uppgift om arbetslösa medlemmar. Endast för Köpenhamns vidkommande är materialet av sådan beskaffenhet, att en jämförelse blir möjlig mellan 1915—1916 och föregående år. En dylik jämförelse ger vid handen, att de 3 à 4 första månaderna efter världskrigets utbrott antalet arbetssökande var betydligt större än motsvarande månader 1915, men att däremot tiden dec.—mars hade lägre siffror att uppvisa 1914—1915 än 1915—1916.

Till samtliga förmedlingsanstalter riktades under året 35 494 hänvändelser från arbetsgivare för erhållande av arbetskraft samt anvisades arbete till 24 888 män och 17 042 kvinnor eller tillsammans 41 930 personer. Även i detta fall är blott för Köpenhamns vidkommande en jämförelse möjlig med föregående år. I sagda stad var 1915—1916 antalet hänvändelser från arbetsgivare för erhållande av arbetskraft 32 423 mot c:a 28 000 vart och ett av de närmast föregående 4 åren.

Antalet av från förmedlingen i Köpenhamn (Centralarbejdsanvisningskontoret) anvisade platser var 1915—1916 mer än 4 000 högre än de närmast föregående åren. Sedan Köpenhamns kommunala arbetsförmedlingsanstalt öppnades i juli 1901 har blott ett år (1907—1908) en högre platsanskaffningssiffra att uppvisa.

Av antalet 1915—1916 anvisade platser vid Köpenhamns arbetsförmedlingsanstalt kommo 21 259 på manliga och 16 662 på kvinnliga arbetssökande, vilket är ungefär samma proportion som närmast föregående år. Intill 1912—1913 anvisades dock flera platser åt kvinnor än män, och under hela den tid anstalten i Köpenhamn existerat hava där sammanlagt förmedlats flera arbetsplatser åt kvinnliga än åt manliga arbetssökande eller 226 278 åt de förra mot 212 950 åt de senare. I betraktande av att det till männen anvisade arbetet i det stora hela måste anses vara av fastare och mera varaktig karaktär än kvinnornas — vilket i alldeles övervägande grad är tvätt och rengöring och alltså huvudsakligen rör sig om några få dagar — betyder den påpekade förskjutningen i antalet anvisade platser åt män och kvinnor, att det sammanlagda antalet förmedlingar genom anstalten väger tyngre i den sociala och ekonomiska vågskålen nu än tidigare.

Av antalet förmedlingar i Köpenhamn kommo 5 % på jordbruk, 23 % på hantverk och industri samt 63 % på handel och samfärdsel; det sammanlagda antalet förmedlingar vid provinsanstalterna fördelade sig däremot med 28 % på jordbruk, 28 % på handel och samfärdsel samt 43 % på hantverk och industri. Att märka är dock härvid, att alldenstund ej alla arbetslöshetskassor äro uppdelade i fackliga underavdelningar, hava vissa förmedlingsanstalter varit nödsakade att häuföra samtliga arbetare, hänvisade från sådana kassor, till hantverk och industri, varför siffran är något för hög för denna grupp och något för låg för handel och samfärdsel. Felet spelar dock icke någon större roll, och det kan avgjort sägas, att provinsanstalterna anvisat ett vida större antal platser inom hantverk och industri än inom handel och samfärdsel. Av särskilt intresse i detta sammanhang äro emellertid de många förmedlingar till jordbruksarbete provinsanstalterna verkställt, till trots av att de flesta av dem endast varit i verksamhet de sista månaderna av finansåret, alltså just vintermånaderna med deras ringa efterfrågan på arbete till lantbruket.

Utgifterna för anstalternas drift utgjordo under året c:a 87 000 kr., varav omkring 50 000 kommo på förmedlingen i Köpenhamn.

Rörande verksamheten för platsanskaffning vid utryckning åt inkallade värnpliktige, vilken tog sin början i april månad 1916, kunna inga uppgifter föreligga förrän i nästkommande årsberättelse.

Arbetsförmedlingskonferensen i Köpenhamn den 29 oktober 1916. Söndagen den 29 oktober 1916 avhölls i Köpenhamn en konferens — den första i sitt slag — mellan det danska Arbetsanvisningsdirektoratet samt representanter för Danmarks offentliga arbetsförmedling. En församling på inemot 300 personer, bestående av dels styrelsemedlemmar och föreståndare för Danmarks 52 arbetsförmedlingsanstalter, dels intresserade från de danska arbetsgivar- och arbetarorganisationerna, hade tillställeskommit. Inbjudan hade utgått till socialstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen i Sverige samt till motsvarande institutioner i Norge. Socialstyrelsen var vid konferensen representerad av byråchefen Huss och byråassistenten Järte, Stockholms stads arbetsförmedling av föreståndaren Grufman samt Sveriges offentliga arbetsförmedlingsförbund av arbetsförmedlingsföreståndarna N. Skogh i Malmö och Hj. Örtengren i Linköping; dessutom deltog från svensk sida extra tjänstemannen i socialstyrelsen W. Karlsson.

Konferensens förhandlingar inleddes med ett föredrag av den danske arbetsanvisningsdirektören Jensen-Sönderup över den danska offentliga arbetsförmedlingen, vilken först under de tvenne sista åren, efter tillkomsten av 1913 års lag om offentlig arbetsförmedling, ernått någon större utveckling. Därefter följde föredrag av byråassistenten Järte över Sveriges offentliga arbetsförmedling och av arbetsförmedlingsföreståndaren i Kristiania Sverre Iversen över den norska arbetsförmedlingen samt av fullmäktigen Neumann i danska inrikesministeriet över grunddragen av arbetsförmedlingens ordnande i Europas viktigare länder. Efter föredragen vidtog en längre diskussion, vari de danska ombuden livligt deltogo. Följande dag var ägnad åt besök och demonstrering av den danska Centralarbetsförmedlingen, som står under arbetsanvisningsdirektörens ledning, av Köpenhamns kommunala arbetsförmedling m. fl. hithörande sociala anstalter.

— Bostadsförhållanden. —

Dansk kommission för utredning av bostadsfrågan. Genom en lag, antagen den 26 okt. 1916, har i Danmark tillsatts en kommission för utredning av de mindre bemedlades bostadsfråga i Köpenhamn, övriga städer och smärre orter samt landskommuner med stadsmässigt byggnadssätt eller fabriksanläggningar. Det åligger kommissionen att framställa förslag icke blott om de åtgärder, som böra vidtagas med hänsyn till för ögonblicket rådande särskilda missförhållanden utan också om de föranstaltanden, vilka av den framtida utvecklingen kunna betingas. Kommissionen har, vad rör de ögonblickliga åtgärderna, att framkomma med sitt förslag före 1916 års slut, i övrigt före utgången av 1917. Ordföranden utses av konungen, de övriga medlemmarna av inrikesministern: åtta av dessa efter förslag av Köpenhamns stadsfullmäktige, andra kommunala sammanslutningar, arbetsgivareföreningen, de samverkande fackförbunden etc. Kommissionen äger tillkalla sakkunniga för tillfälligt biträdande i arbetet.

Provisorisk förordning angående avstående av nyttjanderätt till lediga bostadslägenheter i Bergen. Enligt en provisorisk förordning, utfärdad den 28 sept. 1916, äger efter beslut av magistrat och stadsfullmäktige Bergens kommun för bostads anskaffande åt husvilla kräva avstående av nyttjanderätt till inom stadens område lediga bostadslägenheter. Som ledig anses en lägenhet, som antingen icke är i bruk eller beträffande vilken bruket inom 14 dagar skall upphöra på grund av uppsägning eller annan omständighet. Avstående äger emellertid icke rum, om husägaren inom viss fastställd frist lämnar bevis för, antingen att lägenheten är uthyrd eller att han själv skall begagna sig av densamma samt att nyttjandet skall taga sin början inom 14 dagar, efter det fristen utlupit. Efter beslut av magistrat och stadsfullmäktige kan envar, vilken inom kommunen äger hus med bostadslägenheter, som han icke har i eget bruk, åläggas att inom viss fastställd frist lämna magistraten skriftliga uppgifter rörande hyror samt antalet och storleken av lägenheterna.

(Norsk Lovtidende.)

— Nykterhetsrörelsen. —

Alkoholistanstalten vid Vintersbo. Till socialstyrelsen hade styrelsen för Norrköpings arbetskoloniförening ingivit ansökning om erkännande av föreningens vårdanstalt vid Vintersbo såsom allmän alkoholistanstalt. Ansökningen var åtföljd av bland annat förslag till reglemente för anstalten, vilket i huvudsak överensstämde med socialstyrelsens normalreglemente för erkända alkoholistanstalter. Av de avvikelser, som förslaget företedde från normalreglementet, framkallade allenast en, vilken hade avseende å antalet för tvångsinternerade disponibla vårdplatser å anstalten, betänkligheter hos styrelsen. Medan antalet sådana platser enligt normalreglementet bestämts till hälften av samtliga å anstalten förefintliga vårdplatser, hade detsamma i det ingivna förslaget till reglemente begränsats till en fjärdedel av vårdplatsernas antal. Nämnda begränsning gällde emellertid icke Norrköpings stad, som förbehållit sig ett relativt stort antal platser å anstalten, varför således samtliga dessa platser kunde beläggas med tvångsinternerade. Vid sistberörda förhållande ansåg styrelsen, att den ifrågavarande avvikelsen från normalreglementet icke behövde innebära hinder för anstaltens erkännande, utan tillstyrkte styrelsen ansökningen i underdånig skrivelse den 13 sistlidne november.

— Levnadskostnader. —

Tillägg till den danska lagen om kommunala åtgärder i anledning av dyrtiden.[1] Den danska lagen om dyrtidshjälp åt mindre bemedlade, som utfärdades och trädde i kraft den 22 dec. 1915 och var avsedd att gälla intill den 31 okt. 1916, har genom en ny lag av den 26 okt. detta år blivit till sin giltighetstid förlängd intill den 31 dec. 1916 samt i vissa punkter även fått ändrad lydelse.

Enligt de ursprungliga bestämmelserna ägde kommun åtnjuta statsbidrag för de vid sidan av fattigvården vidtagna åtgärderna till lindrande av dyrtidens verkningar med undantag dock för lättnader, som bereddes genom nedsättning av priserna för gas, elektricitet samt koks från kommunala företag. Enligt de nya stadgandena kan kommun numera även till täckande av eventuella utgifter härför erhålla statsbidrag.

I de äldre bestämmelserna fastställdes det sammanlagda belopp kommunerna finge använda till dyrtidshjälp per invånare under räkenskapsåren 1915—1916 samt 1916—1917 till högst 8·50 kr. eller efter inrikesministerns tillstånd till 10 kr. Detta belopp är nu höjt med $^1/_5$ eller resp. 1·70 och 2 kr. Statsbidraget per invånare, som i den äldre avfattningen bestämdes till 3·50 kr., har även ökats med $^1/_5$ eller till 4·20 kr.

Till täckande av de ökade utgifterna äger kommunen utskriva tilläggsskatt i överensstämmelse med stadgandena därom i lagen av den 22 dec. 1915.

[1] Se Soc. Medd., årg. 1916. sid. 84.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Oktober månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under oktober månad.

Översikt av verksamheten under *oktober* månad år 1916.

Oktober	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 613	2 890	2 183	3 430	3 352	2 207	6 043	6 242	4 390
Stockholms län	1 290	1 662	911	227	435	138	1 517	2 097	1 049
Uppsala län	2 483	2 109	1 817	380	404	306	2 863	2 513	2 123
Södermanlands län	372	507	296	248	277	179	620	784	475
Östergötlands län	1 310	1 491	1 060	807	765	485	2 117	2 256	1 545
Norrköping	427	436	361	467	403	270	894	839	631
Jönköpings län	236	224	136	287	226	168	523	450	304
Kronobergs län	25	71	17	84	61	55	109	132	72
Norra Kalmar län	61	106	71	60	64	43	121	170	114
Södra Kalmar län	103	120	90	105	74	49	208	194	139
Gottlands län	102	126	80	62	57	32	164	183	112
Blekinge län	401	428	309	311	326	217	712	754	526
Kristianstads län	397	908	393	357	655	302	754	1 563	695
Malmöhus län: Malmö	847	1 341	604	1 203	1 865	814	2 050	2 706	1 418
Malmöhus län: Lund	316	270	201	138	101	81	454	371	282
Malmöhus län: Landskrona	170	185	130	66	65	44	236	250	174
Malmöhus län: Hälsingborg	472	466	310	287	282	192	759	748	502
Malmöhus län: Ystad	139	135	91	133	78	46	272	213	137
Malmöhus län: Trälleborg	191	353	171	50	55	36	241	408	207
Malmöhus län: Eslöv	232	213	189	77	86	65	309	299	254
Malmöhus län: Skurup	90	141	79	35	70	34	125	211	113
Hallands län	154	334	114	149	243	115	303	577	229
Göteb. o. Bohus län	143	146	106	150	125	66	293	271	172
Göteborg	1 913	2 032	1 780	1 103	1 580	930	3 016	3 612	2 710
Älvsborgs län	148	332	110	33	40	21	181	372	131
Skaraborgs län	1 717	1 832	1 686	119	149	84	1 836	1 981	1 770
Värmlands län	117	176	106	179	239	157	296	415	263
Örebro län	310	660	255	398	424	296	708	1 084	551
Västmanlands län	652	928	383	356	453	271	1 008	1 381	654
Kopparbergs län	296	331	201	281	267	183	577	598	384
Gävle stad och län	271	286	213	207	175	121	478	461	334
Västernorrlands län	123	124	91	194	133	92	317	257	183
Jämtlands län	199	236	172	223	180	152	422	416	324
Västerbottens län	99	114	67	198	135	89	297	249	156
Norrbottens län	102	304	88	145	178	106	247	482	194
Tillsammans okt. 1916	18 521	22 017	14 871	12 549	13 522	8 446	31 070	35 539	23 317
» sept. 1916	*13 827*	*18 225*	*11 049*	*12 088*	*14 556*	*8 077*	*25 915*	*32 781*	*19 126*
» okt. 1915	16 091	15 284	11 239	14 150	12 293	8 403	30 241	27 577	19 642
» » 1914	17 587	12 087	9 953	12 812	11 649	7 847	30 399	23 736	17 800
» » 1913	12 369	10 901	8 226	10 006	11 895	6 945	22 375	22 796	15 171

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 31 070 ansökningar om arbete, varav 18 521 av män och 12 549 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 35 539 lediga platser, nämligen 22 017 för män och 13 522 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 23 317, av vilka 14 871 besattes med män och 8 446 med kvinnor.

I jämförelse med oktober 1915 innebär detta en ökning av antalet tillsatta platser med 3 675 (18·7 %). Å manliga avdelningen utgjorde ökningen 3 632 men å kvinnliga avdelningen endast 43. Det förbättrade totalresultatet torde dels bero på den ovanligt goda arbetstillgången under oktober månad detta år, dels ock på ökat förtroende för den offentliga arbetsförmedlingen. Antalet arbetssökande har, i jämförelse med oktober 1915, något ökats å manliga avdelningen men däremot minskats å den kvinnliga.

Vid jämförelse med september månad innevarande år framträder en ökning av antalet såväl ansökningar om arbete som lediga och tillsatta platser. Relationen mellan lediga och tillsatta platser är beträffande såväl män som kvinnor något förbättrad.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Ett överskott av lediga platser utöver tillgången å arbetssökande har förefunnits ej blott inom jordbruk och närstående yrkesgrupper, utan även inom handel och samfärdsel,

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	9 163	13 069	8 575	1 097	2 151	907	**10 260**	**15 220**	**9 482**	67	62
därav arbetssökande personer	8 978			1 075			10 053				
II. Gruvdrift och malmförädling	101	316	103	—	—	—	**101**	**316**	**103**	32	33
därav arbetssökande personer	100			—			100				
III. Industri och hantverk m. m.	3 478	3 079	1 931	682	578	311	**4 160**	**3 657**	**2 242**	114	61
därav arbetssökande personer	2 979			589			3 568				
IV. Handel och samfärdsel	1 653	1 980	1 097	1 514	1 419	795	**3 167**	**3 399**	**1 892**	93	56
därav arbetssökande personer	1 447			1 434			2 881				
V. Husligt arbete	4	5	1	8 909	9 331	6 407	**8 913**	**9 336**	**6 408**	95	69
därav arbetssökande personer	4			7 255			7 259				
VI. Allmän och litterär verksamhet	84	24	19	90	40	23	**174**	**64**	**42**	272	66
därav arbetssökande personer	67			83			150				
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	4 038	3 544	3 145	257	3	3	**4 295**	**3 547**	**3 148**	121	89
därav arbetssökande personer	2 783			207			2 940				
Summa för okt. 1916	**18 521**	**22 017**	**14 871**	**12 549**	**13 522**	**8 446**	**31 070**	**35 539**	**23 317**	87	66
därav arbetssökande personer	16 308			10 643			26 951				

husligt arbete samt framför allt inom gruvdrift och malmförädling, varemot industrien i övrigt i motsats mot föregående månad uppvisat ett överskott av ansökningar om arbete.

Förhållandet mellan antalet lediga platser och arbetsansökningar har sålunda i jämförelse med föregående månad något förbättrats, men måste ur arbetsgivarnas synpunkt fortfarande betecknas som långt ifrån tillfredsställande. Beträffande detta relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under oktober månad 1916 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	Okt. 1915	Sept. 1916	Okt. 1916	Okt. 1915	Sept. 1916	Okt. 1916
Män	78	58	*70*	66	53	*66*
Kvinnor	67	59	*51*	55	44	*42*
Tillsammans	**75**	**58**	***67***	**63**	**51**	***62***
Övriga näringsgrenar						
Män	130	91	*105*	81	67	*70*
Kvinnor	124	87	*101*	71	57	*66*
Tillsammans	**127**	**89**	***102***	**75**	**62**	***68***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	105	76	*84*	74	61	*68*
Kvinnor	115	83	*93*	68	55	*62*
Tillsammans	**110**	**79**	***87***	**71**	**58**	***66***

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 87 ansökningar om arbete gentemot 79 ansökningar under näst föregående månad och 110 under oktober 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 66 gentemot 58 under näst föregående månad och 71 under oktober 1915. Såsom av den å sid. 1242 införda sammanställningen framgår, har antalet ansökningar om arbete i förhållande till antalet lediga platser inom jordbruket varit mindre än motsvarande månad under de tre föregående åren och ävenledes mindre än under sistlidna augusti månad, men större än under det gångna sommarhalvårets övriga månader.

Vad övriga näringsgrenar beträffar, uppvisar oktober större tillgång å arbetskraft än någon månad under senaste halvåret; vid jämförelse med de tre sistlidna åren har däremot minskning inträtt.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 3 234 platser, varav 2 607 manliga och 627 kvinnliga; motsvarande tal föregående år voro resp. 2 776, 2 096 och 680 samt under nästlidna månad resp. 2 266, 1 756 och 510. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**59**	**10**	**9**	**798**	**1 580**	**882**	**2 381**	**2 078**	**1 820**
Därav kvinnor	9	3	2	71	183	52	110	123	96
II. Gruvdrift och malmförädling	—	**1**	—	**9**	**9**	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**16**	**4**	**3**	**6**	**3**	—	**6**	**4**	**2**
Därav kvinnor	5	—	—						
B Metall- och maskinindustri	**292**	**156**	**93**	**40**	**33**	**12**	**17**	**20**	**6**
Därav kvinnor	18	21	14						
C Trävaruindustri	**37**	**33**	**11**	**4**	**1**	**1**	**1**	—	—
Därav kvinnor	4	1	—						
D Byggnadsverksamhet	**556**	**384**	**284**	**166**	**135**	**39**	**30**	**44**	**30**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**18**	**21**	**11**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	5	3						
F Textilindustri	**26**	**5**	**4**	**3**	**3**	**2**	—	—	—
Därav kvinnor	23	3	3	—	—	2			
G Beklädnadsindustri	**156**	**114**	**62**	**2**	—	—	**3**	**3**	**3**
Därav kvinnor	147	111	61				2	3	3
H Närings- o. njutningsämnesindustri	**98**	**69**	**33**	**12**	**6**	**3**	**17**	**8**	**6**
Därav kvinnor	72	51	25	2	—	—	4	3	2
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**22**	**22**	**14**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	10	14	7						
J Trämasse- o. pappersindustri	**16**	**34**	**11**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	11	31	11						
K Grafisk industri	**20**	**3**	—	—	—	—	**2**	—	—
Därav kvinnor	5	3	—						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**68**	**57**	**35**	**4**	—	—	**4**	**6**	**5**
Därav kvinnor	4	3	1						
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**95**	**26**	**11**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	48	12	4						
B Butiks- och magasinspersonal	**266**	**266**	**139**	**7**	**7**	**4**	**10**	**6**	**3**
Därav kvinnor	117	76	33	1	1	1	1	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**351**	**275**	**170**	**34**	**22**	**8**	**28**	**30**	**21**
Därav kvinnor	311	249	155	22	17	5	24	30	21
D Landtransport	**255**	**626**	**244**	**16**	**7**	**1**	**10**	**14**	**7**
Därav kvinnor	15	43	5	—	1	—	—	4	3
E Vattentransport	**87**	**131**	**117**	**23**	**4**	**2**	—	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**6**	**57**	**35**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	49	33						
V. Husligt arbete	**2 569**	**2 661**	**1 844**	**130**	**233**	**78**	**239**	**241**	**181**
Därav kvinnor	2 569	2 661	1 844	130	233	78	239	241	181
VI. Allmän och litterär verksamhet	**59**	**27**	**15**	**1**	—	—	**1**	—	—
Därav kvinnor	49	16	6	1	—	—			
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**971**	**1 260**	**1 245**	**262**	**54**	**17**	**114**	**59**	**39**
Därav kvinnor	7	—	—						
Summa för oktober månad år 1916	**6 043**	**6 242**	**4 890**	**1 517**	**2 097**	**1 049**	**2 863**	**2 513**	**2 123**
Därav kvinnor	3 430	3 352	2 207	227	435	138	380	404	306
» » » månad år 1915	6 605	5 117	3 845	1 122	1 215	743	1 134	1 170	893
Därav kvinnor	3 771	2 856	1 952	153	263	90	488	440	370

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
244	388	207	171	273	210	1 162	1 420	1 018	137	164	77	15	17	8	94	174	98	I.
33	58	28	27	65	23	130	172	96	27	24	8	6	5	2	19	31	8	
—	—	—	1	3	3	—	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	8	2	2	11	27	5	5	6	6	—	—	—	2	—	—	*A*
18	20	14	25	19	14	14	11	6	33	21	18	—	—	—	7	2	1	*B*
1	4	3	15	12	5	8	11	—	6	5	3	3	1	1	1	1	—	*C*
7	8	8	47	42	37	33	39	27	14	11	9	—	—	—	19	19	19	*D*
—	—	—	2	—	—	2	—	—	2	1	1	—	—	—	1	—	—	*E*
—	—	—	73	31	18	3	1	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	*F*
			28	11	5	1	1	1	—	1	1							
1	1	1	3	4	2	19	9	3	1	1	1	—	—	—	1	—	—	*G*
1	1	1	3	4	2	18	8	3	1	1	1				1	—	—	
4	4	3	14	15	7	20	18	5	10	8	8	—	1	1	3	6	6	*H*
1	2	1	6	8	3	12	10	3	4	2	2	—	1	1	3	3	3	
—	—	—	1	—	—	1	—	—	2	2	2	—	—	—	35	34	34	*I*
						1	—	—							10	10	10	
—	—	—	4	2	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	*J*
—	—	—	4	4	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	*K*
			1	2	2													
25	15	13	3	2	2	11	18	5	7	2	1	—	—	—	6	15	11	*L*
3	—	—																
																		IV.
—	—	—	3	—	—	7	2	1	3	1	—	—	—	—	1	—	—	*A*
			1	—	—	5	1	1	2	1	—							
6	—	—	21	16	9	9	2	1	8	3	1	—	—	—	4	1	1	*B*
4	—	—	9	6	3	4	1	—	6	1	1				2	—	—	
7	15	9	25	26	19	35	49	36	22	20	18	4	6	5	15	9	8	*C*
6	10	8	24	25	18	34	48	35	18	18	16	4	5	4	14	9	8	
10	15	11	40	42	29	49	37	16	11	10	6	1	5	2	5	4	3	*D*
3	—	—	2	9	7	23	8	3										
—	2	1	22	5	5	7	20	18	1	—	—	—	—	—	1	—	—	*E*
—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	1	—																
196	203	140	158	267	204	530	515	342	229	177	138	74	50	48	116	85	63	V.
196	203	140	158	267	204	530	515	342	229	177	138	74	50	48	116	85	63	
1	2	1	2	3	—	6	5	5	—	1	1	2	—	—	—	1	1	VI.
1	2	1	2	3	—	5	1	1	—	1	1							
100	106	64	252	71	61	189	68	54	32	15	13	10	52	7	17	13	8	VII.
			206	3	3	44	—	—										
620	784	475	894	889	631	2 117	2 256	1 545	523	459	304	109	132	72	329	364	253	
248	277	179	467	403	270	807	765	485	287	226	168	84	61	55	165	138	92	
846	823	568	1 066	896	692	2 042	1 845	1 328	483	468	273	112	100	69	374	328	244	
359	357	227	463	431	284	900	762	544	258	190	148	76	66	49	212	187	140	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	92	132	77	217	397	253	372	1177	451	256	876	286
Därav kvinnor	5	19	3	61	115	67	102	345	105	35	126	53
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	14	19	14	—	20	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	8	2	2	67	14	9	13	1	1	2	10	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	—	—	—	7	9	8	3	6	4	55	43	20
Därav kvinnor										7	6	4
C Trävaruindustri	—	—	—	2	9	4	—	—	—	5	18	6
Därav kvinnor										1	7	6
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	12	17	17	16	25	13	92	88	54
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	1	1
Därav kvinnor										4	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	2	—	—	8	7	7
Därav kvinnor										8	7	7
G Beklädnadsindustri	—	—	—	3	—	—	4	13	2	51	61	24
Därav kvinnor				1	—	—	4	13	2	42	59	23
H Närings- och njutningsämnesindustri	1	7	—	4	11	10	5	9	4	49	40	25
Därav kvinnor							3	4	3	39	21	8
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	1	1	1	—	—	—	—	—	—	3	6	5
Därav kvinnor										2	5	4
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	8	4
Därav kvinnor										4	8	4
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—
Därav kvinnor										1	1	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	9	9	9	—	—	—	83	52	44
Därav kvinnor				—	2	2				20	19	17
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	1	—	—	—	—	—	—	—	45	9	7
Därav kvinnor										29	5	5
B Butiks- och magasinspersonal	1	—	—	9	8	2	—	—	—	114	38	19
Därav kvinnor				5	2	2				72	19	10
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	5	7	3	25	19	15	31	31	24	96	113	59
Därav kvinnor	4	6	2	25	19	15	29	29	22	86	113	59
D Landtransport	1	1	1	17	15	11	9	9	7	107	265	68
Därav kvinnor				4	1	1	1	1	1	45	148	35
E Vattentransport	—	—	—	21	3	3	2	—	—	36	2	1
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	3
V. Husligt arbete	50	30	25	215	187	130	218	263	169	808	833	578
Därav kvinnor	50	30	25	215	187	130	218	263	169	808	833	578
VI. Allmän och litterär verksamhet	3	2	2	—	—	—	42	—	—	5	2	1
Därav kvinnor	3	2	2							5	2	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	7	—	1	104	61	55	23	10	6	219	210	206
Summa för oktober månad år 1916	164	183	112	712	754	526	754	1563	695	2 050	2 706	1 418
Därav kvinnor	62	57	32	311	326	217	357	655	302	1 208	1 365	814
» » » månad år 1915	106	135	55	984	776	555	967	1037	707	2 519	1 869	1 398
Därav kvinnor	51	47	21	402	232	232	398	372	249	1 354	926	702

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
212	396	243	775	1280	801	131	393	113	109	193	140	103	146	87	75	118	62	I.
14	43	25	113	177	92	26	121	29	19	22	2	81	32	10	4	4	1	
16	9	9	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
18	11	11	15	7	2	3	—	—	46	15	14	18	4	4	—	4	4	*A*
									1	—	—							
22	8	4	28	20	17	7	24	15	152	86	58	1	—	—	9	82	5	*B*
									1	6	4							
2	1	1	4	4	2	1	—	—	51	49	40	2	—	—	3	3	—	*C*
									—	1	—							
42	41	35	53	56	45	11	16	4	156	245	230	1	3	2	42	79	25	*D*
9	—	—	6	4	4	2	1	—	8	14	5	—	—	—	—	—	—	*E*
4	—	—	3	2	2	1	—	—										
7	—	—	6	—	—	2	2	1	30	15	5	2	—	—	—	—	—	*F*
3	—	—	1	—	—	2	—	—	20	7	1							
8	3	1	11	5	3	3	2	1	36	22	1	—	1	—	—	—	—	*G*
4	2	—	6	4	2	2	1	1	26	18	—							
16	9	6	10	6	5	4	6	2	49	53	41	2	1	1	2	4	1	*H*
7	7	4	3	3	3	2	1	—	25	18	10	—	1	1				
1	—	—	—	2	—	—	—	—	4	53	53	4	—	—	—	—	—	*I*
									2	3	3	1	—	—				
—	—	—	1	2	1	—	—	—	6	18	12	—	—	—	—	—	—	*J*
			—	2	1				2	12	6							
1	—	—	2	—	—	—	—	—	10	7	4	—	—	—	—	—	—	*K*
1	—	—																
10	2	1	5	4	3	—	—	—	9	12	9	—	—	—	2	7	7	*L*
																		IV.
1	—	—	3	—	—	—	—	—	17	12	8	1	—	—	—	—	—	*A*
									2	—	—							
15	3	1	6	5	3	2	3	1	120	120	97	2	1	1	—	1	—	*B*
12	1	1	2	—	—	—	2	—	86	22	17							
51	36	22	14	10	8	6	10	5	90	79	30	18	10	6	2	3	1	*C*
48	36	22	12	8	6	6	5	5	82	72	25	18	9	5	1	1	—	
33	19	6	55	30	27	12	8	8	103	217	107	18	7	4	2	2	—	*D*
14	6	—	17	7	7	4	3	3	11	24	7	6	3	1				
31	9	9	9	1	—	3	—	—	120	84	30	2	—	—	—	—	—	*E*
			—	1	—													
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	22	21	—	—	—	—	—		*F*
179	187	140	345	250	192	106	109	77	867	1 879	855	98	78	47	28	35	20	V.
179	187	140	342	250	192	106	109	77	866	1 874	854	98	78	47	28	35	20	
1	—	—	21	1	1	—	2	1	16	5	2	1	2	2	—	—	—	VI.
1	—	—	—	1	1	—	1	—	10	1	1	1	2	2				
84	14	13	264	65	53	10	1	1	1 015	912	896	25	18	18	16	34	6	VII.
759	748	502	1 687	1752	1167	303	577	229	3 016	3 612	2 710	293	271	172	181	372	181	
287	282	192	499	455	306	149	243	115	1 103	1 580	980	150	125	66	33	40	21	
854	543	419	1 694	1293	1080	510	525	308	3 441	3 933	3 022	358	337	201	168	222	66	
390	245	194	489	362	282	209	200	121	1 385	1 775	1 119	188	178	90	24	58	11	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	1 696	1 807	1675	72	154	64	202	387	140	502	974	368
Därav kvinnor	18	36	15	29	58	24	65	111	42	85	190	79
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	3	3	3	5	140	8	2	14	14
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	10	36	10	—	2	—	8	4	4	1	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	9	4	7	6	8	6	13	75	16	26	7	4
C Trävaruindustri	—	—	—	8	4	4	7	4	—	9	4	3
D Byggnadsverksamhet	4	8	4	7	7	7	12	19	13	27	36	21
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—
G Beklädnadsindustri	1	—	—	—	—	—	26	—	—	1	2	1
Därav kvinnor	1	—	—				4	—	—	—	2	1
H Närings- och njutningsämnesindustri	5	6	3	2	6	2	6	11	10	10	11	9
Därav kvinnor	3	3	2	1	5	1	2	2	2	7	5	4
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	1	—	—	—	—	—	11	7	4	14	3	2
Därav kvinnor							—	4	1			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor												
B Butiks- o. magasinspersonal	6	1	1	—	—	—	9	3	3	1	—	—
Därav kvinnor	2	1	1				4	—	—	1	—	—
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	5	6	3	9	17	12	18	17	12	27	37	30
Därav kvinnor	5	6	3	9	17	12	15	16	11	22	34	27
D Landtransport	3	3	2	2	1	1	12	19	10	16	14	8
Därav kvinnor							3	8	4	2	2	2
E Vattentransport	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—
Därav kvinnor												
F Handel- och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	90	103	63	139	158	119	304	282	235	237	217	155
Därav kvinnor	90	103	63	139	158	119	304	282	235	237	217	155
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	1	1	1	1	1	1	2	3	3
Därav kvinnor				1	1	1	1	1	1	2	3	3
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	4	6	2	46	54	44	71	115	95	129	57	36
Summa för oktober månad år 1916	1 836	1 981	1770	296	415	263	708	1 084	551	1 008	1 381	654
Därav kvinnor	119	149	84	179	239	157	398	424	296	356	453	271
» » » månad år 1915	212	248	138	333	424	285	865	1 082	606	1 038	1 286	718
Därav kvinnor	91	104	59	167	208	138	460	379	270	415	509	312

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
82	135	87	54	96	62	9	22	15	139	188	142	62	72	51	39	173	36	I.
16	30	12	11	8	3	4	10	5	11	19	15	14	16	8	2	5	2	
41	86	46	2	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	6	2	II.
																		III.
5	—	—	1	2	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	5	2	*A*
			—	2	2													
13	18	8	25	15	11	2	—	—	—	—	—	1	—	—	4	7	4	*B*
9	15	7	23	4	4	7	10	10	1	4	2	2	11	1	2	3	2	*C*
30	33	20	27	34	17	30	9	8	19	24	21	7	11	2	7	15	6	*D*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	*E*
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	—	—	1	3	3	1	1	1	3	3	3	2	—	—	—	—	—	*G*
			—	2	2	1	1	1	3	3	3	2	—	—				
1	1	—	7	4	1	2	—	—	1	3	2	3	2	2	2	6	2	*H*
			1	2	1	2	—	—	1	2	2	1	—	—				
—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*I*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	10	8	—	—	—	*J*
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
3	2	2	14	24	23	2	2	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	*L*
																		IV.
—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	*A*
									2	—	—							
—	1	—	5	4	3	3	1	1	5	1	1	4	3	1	1	1	1	*B*
			—	2	2	3	1	1	4	—	—	2	—	—				
29	31	21	13	28	12	20	19	16	58	53	41	32	22	14	30	32	20	*C*
26	26	17	11	21	8	20	18	16	51	46	37	31	20	14	29	30	19	
9	12	8	23	27	17	1	18	—	8	13	8	11	5	3	4	11	3	*D*
—	1	—	4	3	2				—	1	1							
—	—	—	18	1	1	2	4	4	1	—	—	1	—	—	7	21	6	*E*
						—	3	3										
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
239	210	154	180	134	101	161	100	66	148	108	93	146	98	66	114	143	85	V.
239	210	154	180	134	101	161	100	66	148	108	93	146	98	66	114	143	85	
—	—	—	—	1	—	3	2	2	3	1	1	3	2	2	—	—	—	VI.
			—	1	—	3	—	—	3	1	1	2	1	1				
116	54	31	74	82	75	71	69	60	31	16	10	8	12	5	31	59	25	VII.
577	598	384	478	461	334	317	257	183	422	416	324	297	249	156	247	432	194	
281	267	188	207	175	121	194	133	92	223	180	152	198	135	89	145	178	106	
500	435	327	519	421	347	468	242	176	394	301	244	296	238	179	231	268	156	
290	254	184	258	160	148	342	135	100	280	189	149	195	173	132	132	144	91	

Livsmedelspriser under oktober månad 1916.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 1316—1321), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla 44 orterna tillsammantagna (sid. 1316—1317), så befinnes *prisstegring* hava inträffat, i jämförelse med septemberpriserna, å 35 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas handskummad mjölk, smör, ost, margarin, ägg, potatis, de flesta slag av kött, fläsk, kaffe samt fotogen. *Prisnedgång* är att anteckna för 5 varuslag, bland andra för färskt fårkött, salt sill och barrved. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 16 varuslag, såsom oskummad och separerad mjölk, mjöl, hårt rågbröd, vetebröd, socker, salt och svagdricka, björkved och antracit.

En detaljerad redogörelse för priserna å de olika orterna lämnas i tabellen å sid. 1318—1321, av vilken framgår, att orterna i Götaland och västra Svealand i allmänhet hava de lägsta priserna, medan Stockholm och de norrländska orterna däremot hava högre priser. I fråga om kött- och vedpriser står dock övre Norrland lägst i riket.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å sid. 1313, där oktoberpriserna angivas, jämförda med septemberpriserna 1916 och oktoberpriserna 1915 och 1913, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under oktober månad 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

Vad först *mjölken* beträffar, så har under förra delen av oktober genomsnittspriset stigit med 1 öre per liter för handskummad mjölk men bibehållits oförändrat för oskummad och separerad mjölk. Under de sista dagarna av oktober samt under november har dock mjölkpriset stigit med ett eller flera öre per liter å flera av rapportorterna.

Till följd av den i september träffade överenskommelsen mellan exportmejerierna och livsmedelskommissionen har priset å *mejerismör* inom de flesta orterna bibehållits oförändrat, medan *landssmöret*, som icke varit föremål för någon prisreglering, ytterligare skjutit i höjden. Genomsnittspriset å *margarin* har stigit med 6 öre per kg. Till följd av svårigheter för margarinfabrikerna att erhålla nödiga råvaror har under de senaste månaderna fullständig brist å margarin uppstått å en del orter, och i de fall, då

[1] Se Soc. Medd., årg. 1915, sid. 178.

Medelpris å 44 orter.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Varuslag	Kvantitet	Okt. 1916	Sept. 1916	Okt. 1915	Okt. 1913	Höjning (+) eller sänkning (—) från okt. 1913 till okt. 1916	Höjning (+) eller sänkning (—) från okt. 1915 till okt. 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	19	19	17	14	+ 35·7	+ 11·8
handskummad	»	11	10	9	8	+ 37·5	+ 22·2
separerad	»	8	8	7	6	+ 33·3	+ 14·3
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	330	328	342	241	+ 36·9	— 3·5
mat- (lands-)	»	322	317	291	219	+ 47·0	+ 10·7
Margarin, växt-	»	241	235	168	138	+ 74·6	+ 43·5
Ägg, färska	tjog	273	243	207	180	+ 51·7	+ 31·9
Potatis: gammal	5 l.	38	37	27	26	+ 46·2	+ 40·7
»	hl.	611	565	—	—	—	—
Ärter, gula	kg.	55	54	51	31	+ 77·4	+ 7·8
Bruna bönor	»	118	115	80	47	+ 151·1	+ 47·5
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	38	31	+ 22·6	0
råg-, svenskt, bästa sort	»	29	29	30	21	+ 38·1	— 3·3
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	35	35	33	27	+ 29·6	+ 6·1
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	50	47	36	+ 38·9	+ 6·4
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	54	53	46	41	+ 31·7	+ 17·4
Rågbröd:							
hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	52	52	53	41	+ 26·8	— 1·9
mjukt: limpa, söt	»	50	49	49	38	+ 31·6	+ 2·0
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	38	37	38	30	+ 26·7	0
Vetebröd:							
skorpor, runda, ordinära	»	91	91	88	75	+ 21·3	+ 3·4
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	54	54	54	43	+ 25·6	0
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	67	67	67	60	+ 11·7	0
Nötkött, färskt: stek	»	230	229	151	125	+ 84·0	+ 52·3
soppkött	»	204	203	130	103	+ 98·1	+ 56·9
Kalvkött, stek: gödkalv	»	234	233	162	132	+ 77·3	+ 44·4
spädkalv	»	141	137	96	74	+ 90·5	+ 46·9
Fårkött: färskt, stek	»	235	238	163	129	+ 82·2	+ 44·2
salt, svenskt	»	224	221	153	118	+ 89·8	+ 46·4
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	257	241	233	137	+ 87·6	+ 10·3
salt, svenskt	»	277	253	238	144	+ 92·4	+ 16·4
Sill, salt: prima	»	110	114	74	45	+ 144·4	+ 48·6
Kaffe (obränt), prima Santos	»	255	233	161	162	+ 57·4	+ 58·4
Socker, bit-	»	68	68	66	67	+ 1·5	+ 3·0
Fotogen, Water White	l.	29	28	24	21	+ 38·1	+ 20·8
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	4150	4150	3100	2580	+ 60·9	+ 33·9
barr-, » »	»	3310	3330	2450	2060	+ 60·7	+ 35·1
Bränntorv	100 kg.	415	434	322	196	+ 111·7	+ 28·9
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	736	736	657	399	+ 84·5	+ 12·0
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	600	605	438	233	+ 157·5	+ 37·0
Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	317	313	250	158	+ 100·6	+ 12·0
engelsk kamin- (okrossad) hemkörd	»	362	368	296	188	+ 92·6	+ 22·3

endast gräddmargarin förts i marknaden, har denna kvalitet redovisats i stället för växtmargarin, vilket numera i prishänseende icke torde vara av någon betydelse.

Priset å *färska ägg* har stigit med 30 öre och utgör i medeltal för månaden 2·73 kr. per tjog mot 2·07 kr. under oktober år 1915 och 2·08 kr. under samma månad år 1914.

Genomsnittspriset å *mjöl* har bibehållits oförändrat under månaden. Av de olika slagen av *bröd* hava såväl sur som söt limpa stigit med 1 öre från föregående månad, medan hårt rågbröd och vetebröd ej undergått någon prisförändring.

Den under föregående månader observerade starka prisstegringen å de olika slagen av *kött* har under oktober varit mindre markerad än tidigare. Sålunda har genomsnittspriset å nötstek, soppkött och gödkalvstek endast stigit med 1 öre per kg., och å färskt fårkött har till och med en ringa prisnedgång kunnat iakttagas.

*Fläsk*priset har däremot varit underkastat en högst betydande stegring under månaden, vilket huvudsakligen får tillskrivas den omständigheten, att tillförseln av regulatorsfläsk så gott som upphört. Uppgifter rörande det till producenterna betalade priset å prima *fläsk i hela kroppar*, slaktad vikt (med huvud och fötter), återfinnas i tabellen å sid. 1328. Medelpriset utgör under oktober 2·13 kr. per kg. mot 2·01 under september.

Priset å *potatis* har stigit med 1 öre per 5 liter och 46 öre för 1 hl.

För *socker* har till följd av det å detta varuslag utfärdade maximipriset medelpriset bibehållits oförändrat; *kaffe* har däremot ökat med 22 öre per kg.

För samtliga slag av *färsk fisk* har en bestämd tendens till prisstegring kunnat iakttagas. Genomsnittspriset å *salt sill* har däremot sjunkit med 4 öre. Orsaken härtill torde främst sökas i den rikliga tillförseln till marknaden under höstens lopp samt i den omständigheten, att livsmedelskommissionen nästan fullständigt övertagit distribueringen av denna vara.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle*, så har medelpriset å fotogen stigit med ytterligare 1 öre. Priset å björkved har däremot bibehållits oförändrat, medan barrveden, varav genom statens försorg en betydande avverkning ägt rum under sommaren och hösten, företer en om ock obetydlig prisnedgång. Kolpriserna hava i stort sett förblivit oförändrade.

Kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Hälsingborg och Göteborg under månaderna augusti—oktober redovisas i tabellen å sid. 1324—1327, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre största städerna tillsammantagna återfinnas å sid. 1322—1323. Bägge dessa tabeller giva vid handen, att en betydande sänkning av prisnivån ägt rum under månaden.

Till belysning av de förskjutningar i den *allmänna prisnivån*, som ägt rum inom detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med oktober

1916, meddelas nedanstående indexserier, vilka utarbetats på sätt förut finnes angivet i dessa »Meddelanden» (årg. 1916, sid. 1214—1215).

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	Sept. 1916	Okt. 1916
Aritmetiska (»ovägda») medeltal . .	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	168	171
»Vägda» medeltal .	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	146	149

Den förra av dessa indexserier, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av de olika varuslagens (sammanförda till sex grupper) stegring, kan icke — särskilt under nuvarande förhållanden — göra anspråk på att lämna en korrekt bild av livsmedelskostnadernas förändringar, men har sin betydelse för jämförelser med förhållandena i åtskilliga andra länder, där endast dylika »ovägda» prisindices publiceras. Den andra indexserien däremot, i vilken talen äro »vägda» med hänsyn till storleken av de kvantiteter, varmed de särskilda varuslagen ingå i en normal årsbudget, torde få anses såsom en fullgod mätare på livsmedelsfördyringen, sådan den gestaltar sig för det enskilda hushållet. Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 de båda indexserierna utvisa en synnerligen god överensstämmelse. Det är först under trycket av de allt starkare framträdande prisväxlingarna å vissa för hushållet mera betydelsefulla varuslag, som en större skiljaktighet gjort sig gällande mellan de ovägda och de vägda indextalen, en företeelse, som i utlandet tidigare under liknande extraordinära förhållanden kunnat konstateras.

Enligt vad den vägda indexserien utvisar, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under oktober stigit med ytterligare 3 %, och utgjorde prisstegringen från juli 1914 till oktober 1916 omkring 49 %.

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1905—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	13	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	8
3	separerad	»	—	—	—	—	—	5	5	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	212	221	219	226	220	222	228	237
5	mat- (lands-)	»	191	201	199	204	198	200	205	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	150	151	156
7	halvfet, »	»	107	109	116	119	116	114	111	115
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	49	48	51
9	Margarin: högsta kvalitet	»	157	159	157	164	159	169	152	157
10	lägsta »	»	104	108	108	119	116	125	116	122
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	126	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog	133	142	150	148	151	149	149	161
13	» konserverade	»						134	128	139
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 l.	29	25	29	32	28	27	29	32
16	färsk	»						76	48	49
17	Ärter, gula	kg.	27	26	27	30	28	29	29	30
18	Bruna bönor	»	39	39	40	42	41	46	47	53
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	28	31	33	32	30	31
20	råg-, » » »	»	19	19	20	23	22	20	20	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	24	26	29	28	26	25	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1]) 31	[1]) 31	[1]) 32	[1]) 33	[1]) 33	34	32	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2]) 57	[2]) 58	[2]) 59	[2]) 59	[2]) 60	39	39	40
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	37	41	40	40	39	41
25	mjukt, limpa, söt	»	34	35	35	39	39	39	37	38
26	» » sur	»	25	26	26	28	28	28	27	29
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	64	65	67	73	74	76	74	76
28	mjukt, billigaste sort bakat med vatten	»	42	44	46	51	53	45	44	45
29	» » mjölk	»						61	60	61
30	Nötkött, färskt: stek	»	89	98	106	109	104	98	96	111
31	soppkött	»	74	81	89	91	85	78	78	91
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	104	116	118	122	120	117	116	123
33	spädkalv	»	53	58	64	66	63	60	58	65
34	Fårkött: färskt, stek	»	105	118	125	125	121	118	115	124
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	103	102	105
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	127	123	114	121	129	120	123
38	salt, svenskt »	»	117	132	131	121	127	138	129	129
39	» amerikanskt	»	118	124	125	121	128	149	139	136
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
42	sill	»	33	34	34	28	28	31	31	32
43	strömming	»	40	40	43	37	37	36	36	36
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
45	rödspotta (»spätta»)	»	71	75	80	81	79	80	79	77
46	salt: sill, prima	»	38	40	41	38	37	[3]) 39	[3]) 39	[3]) 41
47	strömming	»	25	26	25	25	23	23	25	25
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	54	56	59	60	61	54	51	52
49	» » » rundskuren	»						—	—	—
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4]) 115	[4]) 117	[4]) 116	[4]) 116	[4]) 115	125	155	176
51	Socker, bit-	»	69	62	62	66	67	71	69	72
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	l.	—	—	—	—	—	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5]) 16	[5]) 16	[5]) 16	[5]) 18	[5]) 18	17	15	17
55	Ved: björk- osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2170	2220	2360	2680	2520	2280	2280	2360
56	barr- 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880
57	Bränntorv	100 kg.	[6]) 70	[6]) 70	[6]) 73	[6]) 80	[6]) 74	187	185	187
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	322	318	355	388	376	373	373	397
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	112	106	126	139	134	130	132	155
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	159	156	177

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp-
[5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. —
höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för okt. 1915 fem samt för maj 1916 tre orter, för juni och aug.

(okt. 1915—okt. 1916) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1913	1914	1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	[10])Okt. 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	15	16	17	17	17	17	18	18	18	18	18	19	19	19	19	1
8	8	9	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	2
6	6	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	3
236	239	292	342	334	318	304	301	301	304	304	304	304	292	328	330	4
213	218	260	291	283	278	270	268	276	284	287	287	286	289	317	322	5
164	162	197	228	235	241	245	249	251	254	258	258	258	257	257	261	6
121	119	149	176	182	187	185	187	191	191	190	192	194	186	189	193	7
58	60	82	103	110	109	110	106	113	121	132	117	127	130	139	142	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
135	144	170	168	176	183	184	188	188	187	190	198	206	223	235	241	11
159	171	198	207	244	254	253	222	203	196	178	197	200	216	248	273	12
137	151	169	174	198	206	196	181	174	160	148	[7]) 180	[7]) 165	[7]) 204	215	250	13
—	—	—	—	—	—	458	462	477	494	486	474	458	434	573	611	14
28	30	36	27	28	28	29	29	30	31	31	31	31	29	37	38	15
46	80	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	106	45	—	—	16
31	35	57	51	56	56	56	56	55	54	54	54	54	54	54	55	17
48	49	75	80	93	98	102	103	103	105	107	107	108	109	115	118	18
31	33	40	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	19
22	23	32	30	30	30	30	30	29	29	29	28	28	28	29	29	20
27	29	39	[9]) 33	[9]) 33	[9]) 33	[9]) 32	[9]) 32	35	35	35	35	35	35	35	35	21
36	42	52	47	47	48	49	49	49	48	49	49	50	50	50	50	22
41	41	46	46	46	47	47	47	49	50	50	51	51	53	53	54	23
41	43	54	53	53	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	24
38	40	48	49	48	48	48	48	48	48	48	48	48	49	49	50	25
30	31	38	38	38	37	37	38	37	37	37	37	37	37	37	38	26
76	78	88	88	88	87	88	88	88	88	89	90	90	90	91	91	27
43	46	53	54	53	53	52	52	53	53	53	53	53	53	54	54	28
60	61	67	67	66	65	65	65	65	65	65	65	66	66	67	67	29
122	116	140	151	149	148	150	151	155	162	174	189	208	226	229	230	30
100	95	119	130	128	128	129	130	134	140	153	166	181	199	203	204	31
131	130	154	162	163	165	168	169	173	178	187	197	213	226	233	234	32
72	70	87	96	97	99	100	100	104	107	111	118	126	133	137	141	33
133	130	158	163	164	168	175	179	188	197	207	221	230	243	238	235	34
114	118	139	153	152	153	161	158	167	167	182	186	199	211	221	224	35
119	121	140	[8]) 139	149	170	171	172	174	174	[8]) 148	[8]) 150	—	170	169	200	36
133	129	191	233	230	219	220	221	220	221	222	221	225	231	241	257	37
140	137	198	238	235	230	228	227	231	230	232	233	235	241	253	277	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
75	76	80	83	86	90	91	97	101	92	83	90	93	101	105	109	40
108	110	117	125	127	134	142	144	152	126	124	139	145	153	159	165	41
84	85	45	58	64	65	62	53	54	57	57	66	69	70	75	84	42
38	39	43	49	54	56	55	51	51	50	54	58	54	52	54	62	43
55	57	62	66	69	71	78	75	75	76	74	80	79	83	88	90	44
79	81	89	95	102	105	116	109	107	104	103	115	121	129	130	142	45
[8]) 45	45	57	74	77	79	78	80	81	84	88	93	101	109	114	110	46
30	31	36	43	47	48	52	52	52	53	55	57	64	66	68	70	47
56	58	72	82	86	90	91	91	93	94	98	105	117	121	126	130	48
76	77	91	106	112	114	119	121	121	121	127	134	143	143	151	158	49
170	159	161	161	162	163	165	171	172	173	174	180	191	204	233	255	50
67	65	66	66	66	66	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	51
—	10	10	10	11	11	11	11	11	12	13	13	13	13	14	14	52
6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	53
20	21	23	24	24	24	25	25	26	26	26	26	27	28	28	29	54
2560	2630	2890	3100	3160	3240	3310	3360	3420	3500	3580	3750	3950	4080	4150	4150	55
2040	2110	2310	2450	2520	2580	2630	2650	2760	2780	2900	3030	3210	3280	3330	3310	56
196	220	290	322	355	365	364	360	361	370	369	370	375	398	415	415	57
401	411	531	657	671	683	711	708	700	707	692	702	719	727	736	736	58
234	242	307	438	445	453	472	466	475	486	511	519	568	593	605	600	59
165	157	211	250	255	260	263	265	272	275	280	285	299	306	313	317	60
189	190	248	296	299	304	305	306	312	322	319	331	347	357	368	362	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [7]) Uppgifterna avse för juni 1916 tre, för juli och aug. två, för sept. fyra samt för okt. fem orter, å vilka en ort, för sept. två och för okt. fyra orter. — [9]) 90 % utmalning. — [10]) Preliminära siffror.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Varuslag	Kvantitet	Stockholm	Södertälje	Uppsala	Nyköping	Eskilstuna	Linköping	Norrköping	Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	20	17	18	17	18	16
2	handskummad	»	10	10	10	9	—	10	10	10
3	separerad	»	10	9	9	8	8	7	9	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	326	326	325	325	325	325	325	325
5	mat- (lands-)	»	325	314	326	313	323	321	321	317
6	Ost: helfet, okryddad	»	274	250	269	300	266	258	257	258
7	halvfet, »	»	200	220	188	175	196	198	218	190
8	skummjölks-, »	»	175	160	160	130	145	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	257	—	247	—	—	260	—	230
10	Ägg: svenska, färska	tjog	299	293	280	286	299	264	284	261
11	» konserverade	»	—	—	250	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	48	33	38	34	33	47	49	35
13	»	hl.	665	500	580	—	775	707	800	640
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	59	45	46	46	49	53	50	50
16	Bruna bönor	»	175	—	104	110	—	110	—	120
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	37	36	37	37	37	37	37
18	råg-, » »	»	28	28	28	27	27	28	27	28
19	rågsikt-, » » »	»	35	35	34	34	34	33	34	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	49	48	50	50	50	50	50
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	58	53	51	55	50	50	60	50
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	52	47	47	49	45	48	45	50
23	mjukt, limpa, söt	»	63	59	58	44	53	56	54	53
24	» » sur	»	54	—	43	46	—	47	—	40
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	100	100	105	87	79	105	103	—
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	71	55	63	48	65	55	48	51
27	ligaste sort } » » mjölk	»	85	75	70	58	75	68	66	75
28	Nötkött, färskt: stek	»	268	259	240	235	265	222	238	2 4
29	soppkött	»	220	215	210	190	231	209	227	228
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	265	245	230	246	250	243	248	245
31	spädkalv	»	185	131	121	—	151	—	—	133
32	Fårkött: färskt, stek	»	269	265	240	255	296	230	250	235
33	salt, svenskt	»	233	220	226	—	—	210	—	235
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	282	259	255	275	262	260	280	266
36	salt, svenskt »	»	286	255	255	250	285	281	300	276
37	*Fisk, färsk: abborre	»	148	123	100	72	102	115	109	111
38	gädda	»	229	160	163	149	169	165	168	170
39	sill	»	88	100	93	—	80	75	80	93
40	strömming	»	59	76	88	59	80	68	65	73
41	torsk	»	87	128	126	110	132	114	101	88
42	rödspotta (»spätta»)	»	140	147	128	110	150	151	156	150
43	salt: sill, prima	»	119	120	116	112	110	124	105	118
44	strömming	»	81	75	76	70	—	67	70	70
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	145	145	136	148	140	143	130	128
46	» » » rundskuren	»	—	—	190	—	160	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	273	250	249	258	267	249	251	250
48	Socker, bit-	»	68	68	68	68	68	69	68	69
49	Salt (matsalt)	»	15	15	15	15	15	15	14	15
50	Svagdricka	l.	10	10	7	8	8	8	7	8
51	Fotogen, Water White	»	29	29	29	28	29	29	28	27
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	5800	5100	4600	4200	5420	4300	4600	4190
53	barr- }	»	4160	3600	3500	[1])3200	3780	[2])3900	3870	3190
54	Bränntorv	100 kg.	533	455	—	—	—	—	340	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	754	713	800	750	800	725	700	725
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	575	—	—	600	625	625	500	600
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	285	330	—	310	250	375	318	350
58	engelsk kamin- » hemkörd	»	340	—	—	—	375	—	365	375

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Uppsala braxen 100, vitling 50 à 80 öre; för Norrköping kolja 70 à 100, sjötunga 170 à 200 och vitling 60 à 90 öre: för piggvar 150 à 250, sjötunga 350, slätvar 200, vitling 55 à 100 och ål 125 à 250 öre; för Lysekil kolja Linköping har under okt. betalats för alved 39·00, för ekved 37·00, för ribbved 31·00 och för ytved 34·40 under okt. betalats för bokved 40·80 och för ribbved 20·00 kr. per famn.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
19	18	19	17	16	18	18	19	17	19	16	18	18	21	19	18	1
11	12	11	—	—	13	10	12	—	—	8	9	10	12	11	11	2
9	8	9	7	6	9	8	9	8	8	6	6	8	11	10	8	3
325	325	325	325	325	325	325	320	325	325	325	325	325	320	325	325	4
304	314	322	320	299	308	311	—	310	315	307	—	312	318	315	319	5
226	264	278	277	261	276	272	289	282	278	275	292	250	250	245	230	6
156	178	—	—	—	215	187	230	223	220	204	223	190	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
250	260	212	230	239	245	240	220	—	—	236	275	—	220	230	—	9
260	245	247	240	254	272	270	273	268	273	279	252	279	278	237	262	10
—	—	—	—	—	—	238	250	—	—	—	—	—	—	—	—	11
38	31	30	48	40	37	45	44	38	40	41	38	41	44	44	35	12
—	563	—	624	500	658	467	675	700	700	725	525	715	745	700	625	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
60	60	51	53	50	62	58	61	59	59	60	60	60	57	58	50	15
100	100	120	100	—	100	110	130	118	123	124	145	121	150	—	—	16
37	38	37	37	38	40	36	38	38	38	37	38	36	38	37	38	17
29	28	28	29	28	28	27	32	30	29	28	31	27	30	28	28	18
35	35	34	34	35	36	33	35	34	33	34	35	33	35	34	34	19
52	50	50	50	50	50	50	52	55	50	50	53	50	48	50	50	20
55	55	54	57	—	60	50	56	50	56	54	63	52	53	60	52	21
54	54	60	59	45	51	60	66	61	66	66	67	50	53	49	58	22
50	39	35	45	40	44	33	32	40	40	40	37	37	52	58	45	23
38	30	30	—	33	34	27	25	27	28	28	27	30	35	35	—	24
103	76	71	86	92	84	75	81	—	89	90	80	83	80	80	86	25
62	43	42	47	45	—	67	—	—	—	—	—	—	53	50	54	26
70	54	54	70	56	67	73	60	71	58	57	64	65	58	60	70	27
237	230	239	250	201	220	201	245	249	239	229	227	213	245	220	238	28
228	208	222	215	184	201	182	220	221	230	217	217	195	215	200	217	29
226	205	241	240	193	221	193	245	250	236	246	228	223	235	220	228	30
130	143	119	130	—	159	164	168	197	162	146	157	169	150	122	128	31
235	213	223	225	194	223	258	282	254	273	232	228	222	245	250	248	32
—	208	220	200	187	200	252	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
235	255	260	271	243	240	255	225	226	249	240	218	248	263	233	248	35
240	255	258	275	253	257	261	822	300	260	255	300	265	275	240	275	36
105	122	100	82	160	78	92	122	121	—	—	150	—	170	—	—	37
165	160	187	140	159	133	151	189	198	175	168	200	—	217	—	150	38
80	—	—	—	90	—	—	53	—	40	74	—	94	86	—	80	39
58	75	64	49	61	30	24	—	—	—	61	28	70	75	—	—	40
70	75	92	90	70	43	70	89	88	67	71	56	89	89	60	80	41
145	157	150	—	140	175	91	173	179	121	168	175	127	170	90	139	42
100	118	140	110	123	105	100	125	95	110	121	135	110	100	100	110	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
140	—	137	108	138	125	—	110	—	125	—	—	133	10	100	127	45
—	135	—	—	—	150	—	127	—	—	170	155	150	—	—	—	46
255	260	259	233	249	260	270	282	257	279	264	278	251	259	260	248	47
69	69	70	69	70	69	68	68	68	68	68	68	69	68	68	68	48
15	15	15	20	17	13	14	14	14	10	12	13	14	15	15	12	49
6	9	6	7	6	8	8	7	6	6	7	6	7	9	9	8	50
27	27	26	27	32	29	28	26	28	28	27	28	25	28	27	27	51
4000	3280	3260	3380	4760	3270	3780	4750	4450	4660	4090	4170	3770	5520	5000	4700	52
2870	2270	2790	2630	[3]4020	—	2770	4590	4050	4390	3720	2310	[3]3090	4760	4050	3600	53
—	353	—	—	—	—	305	485	350	400	325	320	483	625	—	—	54
675	750	750	825	800	653	725	675	679	620	733	548	725	700	700	775	55
650	—	—	—	525	600	500	563	546	595	567	516	600	650	638	—	56
235	—	310	325	340	300	305	280	280	250	282	295	—	300	—	280	57
385	367	325	—	—	307	—	305	320	375	315	—	340	360	350	350	58

makrill 100 och ruda 100 à 125 öre; för Linköping kolja 70 à 125, kummel 150, sjötunga 150 à 200 och Visby flundra 50 à 60, havslax 60 och kolja 60 à 120 öre: för Halmstad id 150, kolja 50 à 90, mört 50, 60 öre. — [1]) I Nyköping har under okt. betalats för grenved och ribbved 18·50 kr. per famn. — [2]) I kr. per famn. — [3]) För alved har under okt. betalats i Visby 43·60 kr. per famn. — [4]) I Halmstad har

	1 Varuslag	2 Kvantitet	27 Borås	28 Tidaholm	29 Karlstad	30 Örebro	31 Kopparberg	32 Västerås	33 Falun	34 Dommarvet och Borlänge
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	18	18	19	18	18	20	20	18
2	handskummad	»	11	9	10	—	9	11	10	10
3	separerad	»	9	7	9	8	8	9	—	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	325	325	324	325	325	325	325	325
5	mat- (lands-)	»	309	320	320	322	323	325	319	314
6	Ost: helfet, okryddad	»	230	288	248	280	240	263	251	255
7	halvfet, »	»	177	170	170	210	182	195	180	175
8	skummjölks-, »	»	107	126	—	135	140	130	—	—
9	Margarin, växt-	»	233	220	235	245	240	—	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	277	213	290	273	259	297	268	268
11	» konserverade	»	253	—	—	—	—	—	—	—
12	Potatis: gammal	5 l.	36	40	38	40	30	28	32	32
13	»	hl.	491	368	675	675	450	500	—	—
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	60	60	60	40	51	47	53	51
16	Bruna bönor	»	110	100	—	120	90	90	113	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	39	40	37	38	37	38	37
18	råg-, » »	»	29	29	29	27	29	28	28	27
19	rågsikt-, » »	»	34	35	35	34	36	35	35	35
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	50	51	50	50	50	50	50
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	60	55	54	50	51	48	53	54
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	62	60	50	45	44	45	48	45
23	mjukt, limpa, söt	»	50	50	51	49	51	53	54	49
24	» » sur	»	43	—	46	—	38	—	50	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	86	75	110	90	96	90	103	97
26	mjukt, bil- } bakat med vatten	»	57	—	52	51	40	45	49	46
27	ligaste sort } » » mjölk	»	71	60	63	78	—	64	73	67
28	Nötkött, färskt: stek	»	278	248	215	227	230	233	244	238
29	soppkött	»	210	220	195	185	205	212	226	207
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	242	246	215	238	238	235	245	230
31	spädkalv	»	150	123	125	145	117	130	135	130
32	Fårkött: färskt, stek	»	260	241	239	243	236	266	250	235
33	salt, svenskt	»	—	230	—	—	—	—	230	260
34	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	255	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	235	257	258	270	251	256	259	252
36	salt, svenskt »	»	240	260	260	275	308	256	258	260
37	*Fisk, färsk: abborre	»	92	—	128	88	98	118	133	123
38	gädda	»	150	—	193	163	169	183	182	170
39	sill	»	99	60	77	83	—	80	100	—
40	strömming	»	74	60	80	73	68	69	62	61
41	torsk	»	85	100	113	89	90	100	113	100
42	rödspotta (»spätta»)	»	146	100	150	160	105	125	151	130
43	salt: sill, prima	»	100	100	133	125	108	—	103	105
44	strömming	»	—	—	—	—	75	75	64	66
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	122	140	145	120	130	134	132	130
46	» » » rundskuren	»	—	—	160	140	—	—	175	173
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	275	250	262	253	248	247	256	260
48	Socker, bit-	»	69	68	70	68	68	67	68	68
49	Salt (matsalt)	»	12	15	15	14	12	14	12	12
50	Svagdricka	l.	9	6	8	7	6	8	7	7
51	Fotogen, Water White	»	28	30	28	29	30	28	27	28
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. =	famn	4180	3470	4480	5540	3530	4900	4240	3860
53	barr- } 3·56 kbm.)	»	3210	2570	3400	3980	2520	3900	3260	2950
54	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	725	775	740	765	800	725	725	700
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	—	—	—	700	700	—	—	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	3·9	375	290	295	400	300	—	—
58	eng. kamin- » } hemkörd	»	400	—	325	375	—	363	431	333

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro kolja 80 à à 110 och vitling 75 à 90 öre; för Umeå lake 40 à 60 och sik 125 à 150 öre; för Luleå och Boden sik Söderhamn (s. k. »knubb») 17·40 och för brädved 14·50 kr. per famn; i Nyland (s. k. »klant») 35·00 kr handahållit sin personal bränsle till följande priser: i Kiruna björkved till 25·20 och barrved till 21·00

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: staden	Sundsvall: gasverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter				
												Okt.	Sept.	Aug.	Juli	
Medelpris (öre)																
20	22	20	23	20	18	21	20	20	20	23	22	**19**	19	19	19	1
9	11	10	15	14	—	14	10	11	11	—	—	**11**	10	10	10	2
—	—	8	—	9	9	—	8	9	9	—	—	**8**	8	8	8	3
328	329	350	339	332	375	347	325	373	371	325	325	**330**	328	292	304	4
319	327	325	342	335	372	348	325	371	366	339	251	**322**	317	289	286	5
232	252	231	253	240	289	240	309	273	260	245	247	**261**	257	257	258	6
175	202	170	200	190	—	160	165	—	—	193	215	**193**	189	186	194	7
—	—	150	150	—	—	—	—	—	—	—	—	**142**	139	130	127	8
227	—	240	248	240	—	242	290	—	—	—	—	**241**	235	223	206	9
273	288	277	294	288	294	283	270	288	294	273	274	**273**	243	216	200	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	260	**250**	215	204	165	11
30	38	35	38	40	42	38	38	40	40	42	43	**38**	37	29	31	12
508	—	—	571	572	—	550	—	—	—	—	—	**611**	565	434	458	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**—**	—	45	106	14
50	57	50	56	54	60	51	63	60	50	57	60	**55**	54	54	54	15
—	—	—	150	—	125	—	—	—	—	—	—	**118**	115	109	108	16
37	39	38	39	39	38	37	39	38	38	39	39	**38**	38	38	38	17
29	29	29	31	31	31	29	30	30	30	30	29	**29**	29	29	28	18
35	37	35	37	36	37	35	36	37	36	37	35	**35**	35	35	35	19
50	50	50	50	49	50	50	50	50	50	50	50	**50**	50	50	50	20
50	55	52	56	51	60	55	50	54	52	53	51	**54**	53	53	51	21
46	46	47	51	51	50	52	48	52	55	54	54	**52**	52	52	52	22
58	48	56	50	50	63	52	59	67	59	53	54	**50**	49	49	48	23
41	35	38	47	47	—	52	—	—	—	—	—	**38**	37	37	37	24
105	84	68	93	84	106	88	94	112	118	100	88	**91**	91	90	90	25
—	50	48	61	61	70	57	56	67	67	—	[1] 95	**54**	54	53	53	26
80	60	67	78	76	—	72	72	—	—	—	—	**67**	67	66	66	27
225	235	249	245	247	191	230	174	192	189	176	205	**230**	229	226	208	28
201	211	218	214	204	158	210	144	168	159	160	176	**204**	203	199	181	29
237	259	249	261	253	—	260	172	—	—	184	210	**234**	233	226	213	30
—	163	143	151	127	117	150	119	128	122	127	135	**141**	137	133	126	31
245	234	242	225	233	176	250	170	189	184	178	196	**235**	238	243	230	32
—	230	200	230	300	—	—	—	—	—	184	—	**224**	221	211	199	33
—	183	—	—	—	—	—	—	—	—	186	175	**200**	169	170	—	34
255	262	258	272	277	286	250	259	290	268	261	268	**257**	241	231	225	35
328	262	—	301	306	300	313	250	329	322	—	340	**277**	253	241	235	36
130	105	—	92	83	—	130	71	75	75	—	100	**109**	105	101	93	37
177	163	144	157	150	—	168	144	125	125	—	121	**165**	159	153	145	38
—	67	—	—	—	—	100	150	—	—	—	—	**84**	75	70	69	39
70	55	48	66	57	63	73	50	50	50	65	—	**62**	54	52	54	40
90	85	90	87	—	—	111	—	—	—	—	—	**90**	88	83	79	41
150	138	138	132	—	—	—	—	—	—	—	—	**142**	130	129	121	42
110	102	108	122	100	100	125	96	93	113	85	84	**110**	114	109	101	43
78	58	65	76	67	70	73	—	66	68	64	71	**70**	68	66	64	44
120	125	140	150	130	—	120	—	—	—	—	—	**130**	126	121	117	45
—	159	160	175	150	150	—	—	—	—	—	—	**158**	151	143	142	46
258	250	232	246	224	227	236	263	271	250	242	253	**255**	233	204	191	47
68	68	68	68	67	69	69	68	68	68	70	70	**68**	68	68	68	48
12	13	12	14	12	10	15	15	15	12	12	14	**14**	14	13	13	49
9	8	8	9	6	6	8	12	10	10	8	9	**8**	8	8	8	50
27	29	29	29	29	30	30	34	30	32	30	34	**29**	28	28	27	51
4030	4900	3210	4100	3570	—	4540	3600	3020	3150	2390	2520	**4150**	4150	4080	3950	52
3020	3900	[2] 2650	3290	3090	[2] —	3780	3000	2520	2650	2020	[3] 2140	**3310**	3330	3280	3210	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**415**	434	398	375	54
750	700	725	688	750	—	875	817	775	—	—	850	**736**	736	727	719	55
—	600	650	675	—	—	—	—	—	—	—	—	**600**	605	593	568	56
350	300	—	325	—	—	475	410	—	—	—	—	**317**	313	309	299	57
—	400	393	375	—	—	—	—	—	—	—	450	**362**	368	357	347	58

120 öre; för Falun kolja 90 à 125 och vitling 80 à 100 öre; för Domnarvet och Borlänge kolja 100 125 öre. — [1]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) För avfallsved har betalats: i per kbfm. (20·70 kr. per famn) ej hemkörd. — [3]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har under okt. till- kr. per famn, antracitkol till 5·80, gasverkskoks till 3·70 och engelsk kaminkoks till 4·00 kr. per hl.

Kreaturs-

(per kg. le

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Kreatursslag	[1]1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima[2])	—	53	54	54	46	47	50	57	61	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga .	40	46	48	46	40	41	42	49	55	53
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga .	37	43	45	43	36	37	36	43	50	48
» 3. Mindre feta[3])	29	36	38	35	27	28	25	34	41	36
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[4])	—	58	60	59	52	55	58	63	66	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	51	54	52	45	44	46	54	60	58
» 2. Mindre feta	37	44	48	44	36	36	36	44	50	47
Tjurar:										
Extra prima[5])	—	55	57	56	46	49	55	62	65	63
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	45	51	54	48	42	43	46	56	62	58
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	41	46	49	44	38	40	43	52	58	54
» 3. Mindre köttiga[3])	36	40	38	39	32	33	33	43	50	44
Oxar:										
Extra prima[6])	—	—	—	58	—	47	50	58	63	61
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	48	53	49	43	43	44	52	57	54
» 2. Mindre feta[7])	—	42	46	43	34	36	38	44	48	45
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[8]) .	59	64	68	63	60	61	60	68	73	67
» (70—90 kg.)[8]) .	53	54	61	56	55	55	52	60	67	62
Skummjölkskalvar	40	44	46	41	39	40	41	48	57	49
Får:										
Yngre, feta[9])	—	53	54	52	50	51	51	58	58	55
Äldre, » [10])	—	44	49	46	45	45	42	48	53	47
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	62	73	66	56	69	77	64	73	82	74
Rena, större svin (100—170 kg.) .	59	76	65	55	68	73	62	71	81	71
Suggor	45	66	57	46	58	67	53	60	68	58

[1]) Uppgifterna för år 1905 avse endast Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för okt.—dec. 1915 och och Malmö. — [6]) Uppgifterna för år 1911, samt för okt.—dec. 1915 avse endast Malmö. — [7]) Uppgifterna Malmö och Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg. — [10]) Uppgifterna för

priser

vande vikt)

Göteborg 1905—okt. 1916.

(okt. 1915—okt. 1916) för alla tre orterna.

1915	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
94	121	119	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77	88	88	82	81	83	86	89	98	103	110	117	117	109
71	79	79	74	74	75	78	82	91	98	102	107	104	96
53	54	54	50	59	62	65	69	75	82	88	94	90	77
93	94	90	90	87	89	92	96	109	117	129	136	136	134
80	84	81	83	83	87	89	92	101	108	116	123	124	118
65	66	64	66	66	69	72	76	87	94	100	105	103	96
90	101	99	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
82	90	90	84	85	88	92	95	103	109	115	122	121	114
76	83	84	79	80	84	87	89	97	104	110	117	116	110
60	59	58	64	66	70	76	82	88	95	102	113	107	94
92	121	119	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
78	85	81	85	85	86	88	92	100	109	114	122	122	111
66	68	66	68	70	72	74	78	91	96	101	106	105	98
87	91	93	90	91	89	90	97	108	114	110	116	118	111
79	83	86	84	85	83	84	91	102	109	105	110	112	105
69	71	73	75	76	72	72	79	87	91	87	93	97	91
70	72	73	78	81	87	90	92	93	94	93	98	97	91
62	60	61	66	69	77	87	88	89	91	84	87	86	81
129	162	146	144	151	154	168	164	164	162	164	164	159	169
131	166	148	144	150	153	171	167	167	164	166	165	160	170
122	157	136	129	138	142	157	156	153	149	149	150	148	156

Stockholm och Malmö samt för okt.—dec. 1915 endast Malmö. — [5]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna för jan.—april samt juni—okt. 1916 endast Malmö. — [6]) Uppgifterna avse för okt.—dec. 1915 Stockholm avse för maj samt juli—okt. 1916 Stockholm och Göteborg. — [8]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna åren 1906—1909 avse endast Göteborg samt för mars, april och juni 1916 Stockholm och Göteborg.

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa orter
Medelpris under

Kreatursslag	Stockholm							
	Aug. 1916	Sept. 1916	28/9—4/10	5/10—11/10	12/10—18/10	19/10—25/10	26/10—1/11	Okt. 1916
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	163	161	—	158	160	153	—	157
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	126	125	121	116	116	113	111	115
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	118	117	113	108	108	105	103	107
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	96	92	84	79	79	76	74	78
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	129	129	129	124	124	119	117	123
» 2. Mindre feta	110	107	105	100	100	95	93	99
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	164	164	—	158	160	160	—	159
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	128	128	128	123	123	118	116	122
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	121	121	121	116	116	111	109	115
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	116	113	110	105	105	100	98	104
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:								
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	163	165	—	158	160	155	—	158
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	128	128	128	123	123	118	116	122
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	108	107	105	100	100	95	93	99
» » för export	—	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:								
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	113	120	115	115	115	115	110	114
» (70—90 »)								
Skummjölkskalvar	98	105	100	100	100	100	95	99
Får:								
Yngre, feta	108	107	98	93	98	98	98	97
Äldre, »	98	97	88	83	88	88	88	87
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:								
Slakterisvin (75—100 kg.)	166	167	172	175	179	181	181	178
Rena, större svin (100—170 kg.)	166	167	172	175	179	181	181	178
Suggor	157	158	163	166	168	170	170	167
Medelpris per styck (kr.):			Kr. per styck					
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	269	244	225	200	190	175	175	193
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	244	221	210	200	190	175	175	190
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	319	294	275	250	240	225	—	248
Oxar: kl. 3. » »	400	394	375	350	340	325	325	343

priser

vande vikt)

i riket.

aug.—okt. 1916.

Eskilstuna							Norrköping							
Aug. 1916	Sept. 1916	2/10–7/10	9/10–14/10	16/10–21/10	23/10–28/10	Okt. 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	28/9–4/10	5/10–11/10	12/10–18/10	19/10–25/10	26/10–1/11	Okt. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	105	105	105	105	110	114	115	115	115	115	115	115
165	165	—	160	—	—	160	164	165	—	—	—	—	—	—
105	109	105	95	95	95	98	95	103	105	105	105	105	105	105
165	165	—	160	—	—	160	158	160	—	160	—	—	—	160
90	95	100	85	85	85	89	85	85	85	80	85	85	85	84
160	—	—	147	—	—	147	155	155	—	150	—	—	—	150
80	94	85	75	75	75	78	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	150	—	—	—	—	—	150
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	110	110	110	110	110	114	115	115	115	115	115	115
104	113	110	100	100	100	103	95	103	105	105	105	105	105	105
92	94	90	85	85	85	86	85	85	85	85	85	85	85	85
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	120	128	130	120	120	120	120	122
165	165	—	160	—	—	160	164	165	—	—	—	—	—	—
—	110	—	—	—	—	—	105	116	120	110	110	110	110	112
165	165	—	160	—	—	160	158	160	—	160	—	—	—	160
105	105	100	95	95	95	96	95	106	110	100	100	100	100	102
160	—	—	147	—	—	147	155	155	—	150	—	—	—	150
88	—	—	—	—	—	—	75	88	85	85	85	85	85	85
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	110	110	110	110	110	110	110	110
165	—	—	160	—	—	160	164	165	—	—	—	—	—	—
—	105	105	—	—	—	105	100	100	100	100	100	100	100	100
165	—	—	160	—	—	160	158	160	—	160	—	—	—	160
—	—	—	—	—	—	—	85	85	85	85	85	85	85	85
160	—	—	147	—	—	147	155	155	—	150	—	—	—	150
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
112	116	120	115	115	110	115	123	125	125	125	125	120	115	122
101	109	110	100	100	100	103	118	120	120	120	120	115	110	117
90	94	95	90	90	85	90	103	105	105	105	95	85	80	94
106	108	100	100	100	100	100	95	95	95	95	95	95	90	94
100	99	95	90	90	90	91	87	87	87	87	87	87	82	86
130	121	115	115	115	115	115	—	—	—	—	—	—	—	—
162	152	155	155	155	155	155	164	165	165	165	165	165	165	165
159	151	152	150	150	150	151	164	169	170	170	170	170	170	170
156	142	145	145	145	145	145	155	155	155	155	155	155	155	155
Kr. per styck							Kr. per styck							
—	—	—	—	—	—	—	250	250	250	250	250	250	250	250
225	225	225	200	200	200	206	175	175	175	175	175	175	175	175
216	200	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
260	263	225	—	—	—	225	—	—	—	—	—	—	—	—
—	325	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa orter
Medelpris under

Kreatursslag	Malmö						
	Aug. 1916	Sept. 1916	4/10–10/10	11/10–17/10	18/10–24/10	25/10–31/10	Okt. 1916
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**165**	**164**	160	160	160	160	**160**
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	**113**	**115**	105	110	105	105	**106**
» » » » för export	**161**	**158**	150	150	150	150	**150**
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	**105**	**99**	85	95	90	88	**90**
» » » » för export	**155**	**153**	145	145	145	140	**144**
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	**91**	**88**	75	80	75	73	**76**
» » för export	—	**150**	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	**76**	**64**	50	50	50	50	**50**
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	**136**	**136**	130	140	135	130	**134**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**127**	**126**	120	125	115	110	**118**
» 2. Mindre feta	**110**	**107**	100	105	95	90	**98**
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	**88**	80	80	75	70	**76**
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**165**	**164**	160	160	160	160	**160**
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	—	**118**	108	—	110	110	**109**
» » » » » för export	**165**	**163**	150	150	150	150	**150**
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	**120**	**114**	103	115	110	110	**110**
» » » » » för export	**162**	**160**	145	145	150	150	**148**
» 3. Mindre köttiga	**110**	**101**	85	85	85	80	**84**
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	**165**	**160**	—	160	160	—	**160**
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	**128**	**125**	108	110	105	100	**106**
» » » för export	**160**	**165**	150	150	150	150	**150**
» 2. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	**113**	**110**	100	105	105	105	**104**
» (70—90 »)	**106**	**103**	93	98	98	98	**97**
Skummjölkskalvar	**93**	**91**	85	85	85	85	**85**
Får:							
Yngre, feta	**90**	**89**	85	85	85	85	**85**
Äldre, »	**75**	**74**	73	73	73	73	**73**
Lamm	**115**	**115**	103	103	103	103	**103**
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	**165**	**155**	165	165	168	166	**166**
Rena, större svin (100—170 kg.)	**165**	**155**	165	165	168	166	**166**
Suggor	**146**	**140**	145	150	153	153	**150**
För konservering (öre per kg.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):			Kr. per styck				
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—

priser

vande vikt)

i riket. (Forts.)

aug.—okt. 1916.

Hälsingborg							Göteborg						
Aug. 1916	Sept. 1916	4/10—10/10	11/10—17/10	18/10—24/10	25/10—31/10	Okt 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	2/10—7/10	9/10—14/10	16/10—21/10	23/10—28/10	Okt. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
166	**164**	160	160	160	160	**160**	**165**	**165**	160	—	160	—	**160**
114	**118**	103	103	103	98	**102**	**111**	**112**	108	108	108	98	**106**
160	**158**	150	150	150	150	**150**	**160**	**160**	155	—	155	—	**155**
106	**108**	93	93	93	88	**92**	**99**	**97**	93	93	93	83	**91**
154	**151**	145	145	145	140	**144**	**155**	**155**	150	—	150	—	**150**
98	**90**	78	78	73	73	**76**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
131	**131**	130	130	130	—	**130**	—	—	—	—	—	—	—
124	**123**	123	123	123	118	**122**	**113**	**116**	112	115	115	105	**112**
113	**114**	113	113	113	113	**113**	**96**	**94**	90	95	95	85	**91**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
167	**164**	160	160	160	160	**160**	**165**	**165**	160	—	160	—	**160**
—	120	—	—	—	—	—	**116**	**118**	114	114	114	104	**112**
161	**158**	150	150	150	150	**150**	**160**	**160**	155	—	155	—	**155**
—	—	—	—	—	—	—	**110**	**112**	108	108	108	98	**106**
156	**153**	—	—	—	—	—	**155**	**155**	150	—	150	—	**150**
111	**112**	125	103	103	98	**107**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
168	**168**	160	160	160	160	**160**	**165**	**165**	160	—	160	—	**160**
117	**118**	113	113	113	113	**113**	**111**	**112**	108	108	108	98	**106**
165	**157**	—	150	150	150	**150**	**160**	**160**	155	—	155	—	**155**
105	**110**	103	103	103	103	**103**	**104**	**102**	98	98	98	98	**98**
—	—	—	—	—	—	—	**155**	**155**	150	—	150	—	**150**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
112	**115**	113	113	113	113	**113**	**119**	**126**	118	118	118	118	**118**
100	**102**	103	103	103	103	**103**	**114**	**121**	113	113	113	113	**113**
94	**96**	93	93	88	88	**91**	**89**	**96**	88	88	88	88	**88**
82	**80**	80	80	—	—	**80**	**95**	**95**	95	95	88	88	**92**
75	—	—	—	—	—	—	**88**	**88**	88	88	78	78	**82**
122	**105**	110	110	110	—	**110**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	**162**	**155**	156	162	167	164	**162**
—	—	—	—	—	—	—	**162**	**159**	161	166	169	166	**166**
—	—	—	—	—	—	—	**148**	**147**	148	153	155	152	**152**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	**144**	—	—	138	138	**138**	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck							Kr. per styck						
154	**156**	163	163	—	—	**163**	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under oktober 1916.

Ort	1/10—7/10	8/10—14/10	15/10—21/10	22/10—28/10	Medelpris
	öre per kg.				
Stockholm	218	220	223	227	**222**
Södertälje	220	220	218	223	**220**
Uppsala	214	205	210	200	**207**
Nyköping	200	200	205	205	**203**
Eskilstuna	185	198	198	210	**198**
Linköping	220	221	223	221	**221**
Norrköping	220	222	224	225	**223**
Motala	221	222	226	228	**224**
Jönköping	210	210	212	212	**211**
Växjö	209	211	212	214	**212**
Kalmar	210	205	205	210	**208**
Västervik	215	217	218	217	**217**
Visby	190	188	191	189	**190**
Karlskrona	170	195	200	195	**190**
Kristianstad	228	208	210	233	**220**
Malmö	—	—	—	—	—
Lund	210	210	214	218	**213**
Landskrona	—	210	210	218	**213**
Hälsingborg	208	208	215	215	**212**
Ystad	210	213	214	215	**213**
Halmstad	205	209	213	215	**211**
Göteborg	214	216	223	216	**217**
Lysekil	193	193	193	193	**193**

Ort	1/10—7/10	8/10—14/10	15/10—21/10	22/10—28/10	Medelpris
	öre pr kg.				
Vänersborg	215	203	208	208	**209**
Borås	209	208	208	208	**208**
Tidaholm	182	182	186	191	**185**
Karlstad	200	202	202	207	**203**
Örebro	205	205	205	210	**206**
Kopparberg	210	215	210	215	**213**
Västerås	208	205	210	213	**209**
Falun	208	207	206	206	**207**
Domnarvet och Borlänge	207	204	204	204	**205**
Ludvika	210	205	205	225	**211**
Gävle	209	211	214	214	**212**
Söderhamn	203	223	225	231	**221**
Sundsvall (staden)	235	230	230	230	**231**
Nyland	235	225	240	230	**233**
Östersund	210	210	210	210	**210**
Umeå	200	200	200	200	**200**
Luleå	245	238	238	238	**240**
Boden	233	233	233	233	**233**
Malmberget och Gällivare	215	230	234	234	**228**
Kiruna	—	—	235	—	**235**
Samtliga orter	**210**	**211**	**213**	**215**	**213**

Tillförseln till offentliga slakthus.

Oktober 1916.

Kreatursslag	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	[3]) Göteborg
Tjurar	313	12	478	24	228	69	802
Kor	54	197		162	830	640	2 448
Övriga nötkreatur	3 034	37		89	779		1 142
Gödkalvar	1 266	[1]) 289	[1]) 699	47	445	50	1 569
Spädkalvar	299	[2]) 172	[2]) 188	190	75	15	358
Får och lamm	1 092	45	172	139	266	23	1 012
Svin	1 454	256	375	885	1 636	324	4 522
Spädgrisar	72	4	9	2	1	—	966
Hästar och föl	161	33	29	12	66	36	203

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

Oktober 1916.

Kroppar av	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	4 505	222	456	404	858	464
Gödkalvar	6 500	176	784	141	543	298
Spädkalvar	3 713	172	344	328	344	332
Får och lamm	11 137	46	357	1 082	433	345
Svin	4 481	432	807	804	2 024	887
Spädgrisar	125	4	17	2	1	7
Hästar och föl	303	33	37	14	46	28

[1]) Större kalvar.
[2]) Mindre kalvar.
[3]) Tillförsel till kreatursmarknaden och slakthuset.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *okt.* 1915—*okt.* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Okt. 1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror:*[1]														
Abborre, stor	kg.	90	90	90	118	124	153	114	74	90	90	119	128	130
liten	»	80	80	80	80	85	105	83	51	70	62	95	112	106
Braxen	»	78	—	—	65	—	—	76	75	74	69	95	110	106
Gråsej	»	75	—	75	75	—	—	—	64	70	70	70	80	88
Gädda, levande	»	132	—	—	—	—	—	—	70	—	—	210	—	—
slaktad	»	—	—	144	110	119	140	98	89	97	100	158	164	180
Gös	»	—	169	180	—	178	188	163	153	175	182	225	234	235
Hälleflundra, stor	»	124	127	141	148	148	149	137	140	144	—	—	170	—
liten	»	90	—	—	102	110	108	110	86	85	—	—	—	—
Id	»	80	—	—	60	—	68	74	57	68	63	90	95	107
Kolja, svensk	»	72	74	70	90	70	87	75	57	70	73	78	82	76
norsk	»	—	55	53	51	55	42	—	—	—	—	—	—	—
Kummel	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98	103	85
Kungsflundra	»	74	74	—	—	—	74	80	67	72	—	—	—	—
Lake, stor	»	80	81	100	86	90	90	70	—	—	—	95	104	116
insjö- liten	»	—	—	—	110	103	110	78	55	65	—	90	—	97
Lax, färsk	»	395	250	280	310	387	440	448	353	280	285	—	—	—
Långa	»	73	81	90	63	—	85	85	—	—	—	75	—	—
Piggvar	»	265	130	—	—	175	175	175	140	125	—	—	—	—
Röding	»	165	168	175	—	—	—	175	175	183	190	112	—	222
Rödspotta, stor	»	82	90	87	99	90	90	86	79	85	—	110	112	110
liten	»	—	—	—	—	70	70	70	60	—	—	—	—	—
Sik, stor	»	119	106	110	—	—	—	114	115	130	110	160	149	149
liten	»	—	—	—	110	—	—	—	—	112	75	—	—	110
Siklöja	»	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	123	80
Sill, färsk	låda[2]	4460	4475	5500	3520	2500	3000	—	—	—	—	—	4900	4500
»	kg.	—	—	—	37	—	—	—	50	—	—	61	65	70
Sjötunga, stor	»	—	—	—	—	155	153	155	89	95	100	145	142	161
liten	»	105	99	95	120	—	—	108	69	80	73	96	94	125
Slätvar		150	—	120	—	150	150	150	—	—	—	—	—	—
Strömming	låda[3]	—	—	2350	2500	1550	1900	1725	950	—	—	—	—	—
»	kg.	34	39	39	35	20	27	20	26	37	32	36	40	42
Torsk, fm. huvud	»	51	49	55	40	57	59	53	44	47	44	45	49	61
svensk huvudlös	»	95	98	99	107	91	90	83	74	86	89	90	99	101
Torsk, norsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk	»	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor	»	40	48	50	66	50	58	62	41	54	52	49	44	54
liten	»	30	30	—	50	40	40	40	—	—	—	—	—	—
Ål, levande, stor	»	—	—	—	250	—	—	—	185	268	216	248	245	255
liten	»	—	—	—	170	—	—	—	—	175	155	204	176	181
Skaldjur:														
Hummer	tjog	1940	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1700	2050
Krabbor	»	690	750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	750	900
Kräftor, stora	»	91	—	—	—	—	—	—	—	—	230	159	148	125
små	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	95	90	—	120	95	83	85	96	—	—	140	138	—
kokta små	»	68	43	—	—	—	—	—	—	65	60	—	—	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror

$^{28}/_{9}$—$^{4}/_{10}$:	tillgång god,	efterfrågan livlig,	tendens fast.
$^{5}/_{10}$—$^{11}/_{10}$:	» knapp,	» mycket livlig,	» »
$^{12}/_{10}$—$^{18}/_{10}$:	» god	» »	» stigande.
$^{19}/_{10}$—$^{25}/_{10}$:	» »	» medelmåttig,	» fallande.
$^{26}/_{10}$ — $^{1}/_{11}$:	» »	» »	» svävande.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Arbetsmarknaden under november månad 1916.

November månad har som vanligt medfört någon avknappning av arbetstillgången inom åtskilliga näringsgrenar. Arbetsmarknadens läge betecknas dock allmänt såsom mycket god och gynnsammare än vid motsvarande tid 1915.

Inom *industrien* har brist på dugliga yrkesarbetare fortfarande gjort sig gällande, och den minskning av arbetstillgången, som inom en eller annan bransch möjligen inträtt, synes endast i så måtto hava inverkat på arbetsmarknadens allmänna läge, att den förut befintliga missproportionen mellan tillgång och efterfrågan å arbetskraft något utjämnats. På grund av den blida väderlek, som under månaden varit rådande, hava sådana utarbeten, som vid vinterns inbrott bruka avbrytas, kunnat ostört pågå, vilket medfört jämförelsevis god arbetstillgång även för vissa slags grovarbetare. Bland *byggnadsarbetarna* hava i första hand murarna och målarna börjat få känning av arbetslöshet; i Göteborg har dock brist på arbetskraft framträtt inom ej blott träarbetar- utan även murarfacket, ett förhållande, som tydligen beror på de åtgärder man in i det sista vidtagit för avhjälpande av bostadsbristen.

Inom *jordbruket* rådde vid månadens början flerstädes en med hänsyn till årstiden ovanligt stark efterfrågan å tillfällig arbetskraft för de genom den regniga väderleken under oktober försenade höstarbetena. Särskilt gällde detta de landsdelar, där betodling bedrives. Sedan emellertid de mindre jordbrukarna efter hand blivit färdiga med detta arbete, ökades tillgången på arbetskraft vid de större godsen, där svårigheterna att fylla arbetsstyrkan förut varit särskilt framträdande, huvudsakligen på grund därav att ordnad mathållning ej kunnat tillförsäkras arbetarna. Liksom under föregående månad hava även värnpliktiga i stor utsträckning erhållit tjänstledighet för deltagande i detta arbete. På Gottland hava sålunda 200 värnpliktiga beretts tillfälle att deltaga i betupptagningen, och i Skåne hava till dylikt arbete enbart genom den offentliga arbetsförmedlingen anskaffats 545 man, varav ett hundratal från truppförbanden i Småland; dessutom har för betodlarnas räkning verkställts över ett tusental anvisningar av andra arbetare. Efterfrågan å fasta jordbruksarbetare har jämväl efter höstflyttningen i de flesta landsdelar varit mycket livlig. Särskilt har det liksom förut under hösten varit svårt att tillgodose behovet av ogifta arbetare; även för statdrängar hava emellertid å vissa orter, åtminstone i östra Sverige, flera platser blivit obesatta. På Gottland och i Bohuslän uppgives dock tillgången å lantarbetare hava ungefär motsvarat efterfrågan, och även å en del andra orter, såsom i Jönköpings län, synes ställningen hava förbättrats.

För *skogsarbetare* torde arbetstillgången hava varit riklig över allt utom i Dalarna, där en anmärkningsvärd minskning av arbetstillfällena på detta område framträtt. I Småland synes en stor del av de vid vinterns inbrott eljest arbetslösa torvindustriarbetarna hava fått sysselsättning i skogarna. Den svårighet att härtill erhålla arbetskraft, som eljest mångenstädes fram-

trätt, synes icke utan skäl kunna tillskrivas de illa tillgodosedda bostads- och provianteringsförhållandena, som vålla, att ofta endast ortsbefolkningen kan åtaga sig dylikt arbete.

Antalet *arbetssökande på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde under månaden 106. Motsvarande siffror för föregående år framgå av nedanstående sammanställning:

	Jordbruk m. m.				Övriga näringsgrenar				Samtliga näringsgrenar				
	1913	1914	1915	1916	1913	1914	1915	1916	*1902–1912*	1913	1914	1915	1916
Januari	97	62	100	73	170	147	225	160	182	153	125	202	138
Februari	84	77	92	68	151	144	209	145	150	133	127	181	124
Mars	83	71	90	74	119	119	165	121	119	110	107	147	109
April	66	59	80	58	108	101	150	101	104	97	91	125	90
Maj	72	71	85	55	106	98	126	93	106	99	93	118	85
Juni	71	68	81	57	122	112	147	100	119	112	104	135	92
Juli	77	82	95	50	116	103	144	96	118	107	99	134	82
Augusti	87	95	105	70	101	156	130	99	101	96	133	122	88
September	75	96	87	58	94	130	119	89	93	89	121	110	79
Oktober	77	94	75	67	108	145	127	102	104	98	128	110	87
November	96	116	84	*66*	141	217	165	*126*	141	129	192	141	*106*
December	92	130	84	—	122	189	119	—	134	117	182	113	—

För de olika näringsgrupperna tillsammantagna har, efter vad härav framgår, utbudet av arbetskraft något överstigit tillgången på lediga platser. Inom jordbruket motsvarade antalet arbetssökande fortfarande dock endast $^2/_3$ av antalet platser. Den relativa ökning av tillgången å jordbruksarbetare, som, efter vad tabellen utvisar, under de föregående åren inträtt efter den i oktober pågående höstflyttningen, har sålunda detta år icke förmärkts. Det inom övriga näringsgrenar förefintliga överskottet av arbetskraft måste också betecknas som mycket obetydligt för denna årstid, då arbetstillgången i regel är mindre än både föregående och efterföljande månad.

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av nedanstående tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	1911	1912	1913	1914	1915	1916		1911	1912	1913	1914	1915	1916
Januari	—	8·5	8·4	7·5	15·0	7·7	Juli	3·2	3·3	2·7	3·1	6·3	2·7
Februari	—	11·1	8·9	10·4	14·8	8·0	Augusti	2·9	2·8	2·5	3·0	4·0	2·7
Mars	12·0	8·4	7·1	7·5	12·0	6·7	September	3·1	2·7	2·3	8·1	3·6	2·2
April	10·4	6·5	5·7	6·5	11·2	5·2	Oktober	2·3	2·9	2·2	7·7	3·5	[1]2·2
Maj	6·7	5·2	4·0	5·1	8·5	4·7	November	4·3	3·6	2·6	8·1	3·8	[1]2·7
Juni	3·5	3·7	2·6	3·2	6·7	3·3	December	4·4	5·7	4·4	10·3	4·5	—

Den sista tidpunkt, för vilken statistik härom föreligger, är, efter vad av tablån framgår, den 1 november 1916. Arbetslösheten var då, som synes, något större än vid de två närmast föregående månadsskiftena, men måste med hänsyn till årstiden fortfarande betecknas som ganska obetydlig.

[1] Preliminär uppgift.

Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden. (Forts.)

2. Statens livsmedelskommission.

Livsmedelskommissionens underdåniga yttrande med anledning av vissa framställningar från jordbrukare och konsumenter. Sedan Kungl. Maj:t till livsmedelskommissionen remitterat vissa framställningar dels från jordbruksorganisationer och jordbrukare, dels från representanter för konsumenterna, vilka framställningar innehöllo vissa mot regeringens av livsmedelskommissionen förordade livsmedelspolitik under kristiden riktade anmärkningar, avgav kommissionen till Kungl. Maj:t den 6 november 1916 däröver underdånigt yttrande, vilket var av följande lydelse:

»Genom nådiga remisser hava till statens livsmedelskommission överlämnats följande framställningar, nämligen dels från jordbrukarnas riksförbund, Stockholm, Malmöhus läns hushållningssällskap, Södra Kinds, Östergötlands och Östergötlands östra lantbruksklubbar, Östergötlands jordbrukare, Eric Beckman m. fl. skånska lantmän, Skånska lantmännens centralförening, Malmö, P. O. Lundell m. fl. lantbrukare inom Kalmar läns södra hushållningssällskap, Västra Östergötlands lantmannaförening, Emil Vasseur m. fl. jordbrukare i Stockholms län, halländska jordbrukare, Sydöstra Skånes lantbruksklubb, Hammenhög, Kristian Thesen för Södra Närkes hushållsgille m. fl., Norra Kalmar läns lantmannaklubb m. fl., Per Carlander m. fl. jordbrukare i Skaraborgs län, Västra Sveriges lantmäns centralförening, Göteborg, Sigfrid Rålamb m. fl. angående vissa jordbruksnäringen berörande åtgärder, dels ock från K. W. Lindholm m. fl. i Malmberget, Måns Andersson m. fl., Norrköpings arbetarkommun m. fl., Socialdemokratiska partistyrelsens verkställande utskott och Landssekretariatet, Stockholm, samt medborgare i Jönköping angående åtgärder till bekämpande av dyrtiden.

Med återställande av remissakterna vill kommissionen i ärendet anföra följande.

I de remitterade framställningarna torde i någorlunda samlad form komma till uttryck den opinion rörande aktuella frågor inom livsmedelspolitiken, som företrädes av å ena sidan den inhemska jordbruksnäringen och å andra sidan de breda lagren av konsumenter. Det har av sådan anledning synts kommissionen önskvärt att ägna en ingående prövning åt den i skrivelserna framställda kritik mot vidtagna åtgärder som ock åt där förekommande förslag angående nya enstaka åtgärder eller till en mer eller mindre genomgripande nyorientering av hela livsmedelspolitiken.

1.

I så gott som samtliga från jordbrukarhåll härflytande framställningar uttalas den uppfattning, att jordbruksnäringen genom de hittills på livsmedelsfrågans område vidtagna åtgärder bragts i ett i förhållande till andra näringsdrivande grupper av befolkningen ogynnsamt läge. Det framhålles i sådant sammanhang särskilt, att det system av exportförbud, kompensationsskyldighet och offentlig prismaximering, som tillämpats beträffande jordbrukets alster, kommit att ensidigt drabba den livsmedelsproducerande klassen inom samhället, medan andra näringar icke varit ålagda dylika inskränkningar i möjligheten att ostört begagna kristidens högkonjunktur.

Det tillkommer icke kommissionen att uttala sig om, i vad mån det i fråga om livsmedelspolitiken tillämpade systemet kunnat med fördel komma till användning jämväl beträffande det stora flertal industrigrenar, vilka tack vare kristidens delvis helt nya utländska marknadsförhållanden kommit i ett obestridligen synnerligen gynnsamt ekonomiskt läge. Det bör emellertid i sådant sammanhang framhållas, dels att utfärdade exportförbud drabbat icke blott jordbrukets alster utan jämväl ett högst betydande antal av våra förnämsta industri- och handelsartiklar, varigenom det fria utnyttjandet av utlandskonjunkturerna för dessa varor försvårats eller omöjliggjorts, dels ock att i varje fall en av de viktigaste näringarna, nämligen rederidriften, gjorts till föremål för djupt ingripande statsåtgärder mot dess rörelsefrihet och bland annat ålagts en direkt beskattning av icke obetydlig omfattning till gagn icke minst för jordbruket och för vår livsmedelspolitik över huvud. Andra näringar, såsom kvarnhanteringen, sockerindustrien, läder- och skovarufabrikationen, hava även underkastats restriktioner, åsyftande prisbegränsning för deras produkter och således av samma innebörd som de i fråga om jordbruket vidtagna åtgärder.

Det torde vara obestridligt, att flertalet av de för driften nödvändiga varor, vilka jordbrukaren måste genom köp anskaffa, stigit högst väsentligt i pris under kristiden och att lanthushållningens produktion härigenom avsevärt fördyrats. Men det gemensamma siffermaterial, som till belysande härav i ett flertal av de remitterade framställningarna åberopas, är likväl i viss mån missvisande. När i detta material jämförelse sker mellan prisstegringen å dels den av jordbruket producerade spannmålen, dels de för driften behövliga fodermedel, gödningsämnen m. m., tages till utgångspunkt i båda fallen medelpriset för år 1914. Härvid kommer emellertid spannmålen, för vilken det under senåret 1914 betalade, jämförelsevis höga priset blir utslagsgivande, att noteras till ett relativt vida högre pris än fodermedel och gödningsämnen, vilka ända till slutet av år 1914 kunnat säljas till ungefärligen normala pris. En riktigare bild hade för denna eljest nog så belysande sammanställning givits, därest såsom utgångsläge valts prisställningen antingen under tiden närmast före krigsutbrottet eller måhända än bättre under skördeåret 1913—1914 (medelsiffror). En sådan sammanställning har av kommissionen verkställts, varvid även några flera av jordbrukets produkter medtagits än det mycket knapphändiga antal därav — allenast vete, råg och havre — som i de remitterade framställningarnas exempelsamling förekommer. Den på grundval av en dylik sammanställning uppgjorda tablån återgives i Bil. I.

Såsom av tablåns siffror framgår, utvisar mjölken en prisstegring från år 1913—14 av 36 procent, vete, råg och havre av i runt tal 50 procent, korn av 88 procent, svin av 113 och kor av 117 procent.

För att emellertid belysa den verkliga ekonomiska innebörden för jordbrukets hushållning av här ifrågavarande prisstegringar böra de ställas i relation till inköpta, resp. försålda kvantiteter. En sådan beräkning har också av kommissionen verkställts, och resultatet därav meddelas i den såsom Bil. II anförda tablå. Dennas siffror äro beträffande jordbrukets försäljning att betrakta såsom helt och hållet approximativa, då man i detta avseende i stor utsträckning måste röra sig med rena uppskattningar och utgå från, att de försålda kvantiteterna under de båda jämförelseåren uppnå samma storlek. Emellertid hava kvantiteterna av sådan anledning beräknats synnerligen försiktigt, så att de därpå stödda talen sannolikt äro att anses såsom minimisiffror.

Tablåns siffror visa, att mervärdet å de där upptagna, av jordbruket försålda alster beräknats till 243 millioner kr., medan motsvarande värde för de viktigaste bland de varor jordbruket måste köpa, stannar vid 64 millioner kr. eller ungefär en fjärdedel av den förra siffran. Härav har visserligen i fråga om de försålda varorna hänsyn icke tagits till den minskade inkomst vid försäljningen, som beretts av kompensationsvarornas leverans. Denna minskning kan icke ens närmelsevis exakt beräknas, men det försök därtill, som verkställts i samma jordbrukarframställningar, vilka innehålla den ovannämnda prisjämförelsen, visar, att här icke kan vara fråga om större totalbelopp än högst omkring 50 millioner kr. Denna minskade inkomst för jordbruket

motväges emellertid säkerligen mer än väl därav, att i förestående siffror angående försålda produkter någon hänsyn icke tagits varken till de vid export uppnådda högre prisen å vissa produkter eller till den utomordentliga fördel för jordbruksbefolkningens egen livsmedelskonsumtion, som bestått och består däri, att flertalet av de för denna konsumtion behövliga viktigare varor produceras i den egna hushållningen och denna sålunda icke direkt betungas av dessa artiklars prisstegring i den allmänna marknaden. Dessutom må framhållas, att någon beräkning av jordbrukets ökade utgifter för arbetslöner icke heller i tablån verkställts. En uppskattning härav torde visa, att denna kostnadsökning i varje fall icke överstiger 25 millioner kr. Häremot stå emellertid tvenne andra poster, vilka jämväl ur tablån uteslutits, nämligen de ökade inkomsterna i samband dels med den under kriget bedrivna hästexporten, dels ock med vedavverkningen å lantbrukarnas skogsegendomar. Hästexporten under åren närmast före krisen betingade ett värde av omkring 4·5 millioner kr. men inbragte år 1915 omkring 21·6 millioner kr. och under de nio första månaderna av år 1916 omkring 30 millioner kr. Den ökade inkomsten på detta konto är således synnerligen betydande. Vedprisen hava från 1913—14 till hösten 1916 stegrats med omkring 60 procent, och måste således även den på denna vara fallande merinkomsten — vilken det emellertid icke varit möjligt att här ens någorlunda exakt kunna fixera — röra sig om högst avsevärda summor.

De anförda siffrorna synas sålunda giva skäl för det påståendet, att, om även jordbruksnäringen måst vidkännas ökade utgifter för de för driften nödvändiga varornas inköp, dessa olägenheter för näringen i dess helhet mera än motvägts av driftens väsentligt stegrade ekonomiska utbyte. Att detta utbyte kunnat bliva än större, därest näringen fritt bedrivits, helt ostörd av varje statligt ingripande, skall icke förnekas. Men under en tid sådan som den nuvarande skulle en dylik frihet hava medfört de allvarligaste faror för vår folknärings behöriga tryggande. Det har därför varit en oavvislig plikt för de statsorgan, vilka ansvaret för denna vanskliga frågas lösning närmast påvilat, att, även om jordbrukets intressen såsom fri näring därigenom i viss mån kringskurits, icke tveka att vidtaga de åtgärder, som av hänsyn till hela samhällets bästa synts oundgängligen nödvändiga.

Skyldigheten för exportörerna av vissa jordbruksalster att ställa viss kvantitet av motsvarande vara till relativt billigt pris till den inhemska marknadens förfogande har visserligen kunnat kännas betungande för jordbruket. Men utan den åtgärden hade stora delar av de under dyrtiden hårdast lidande befolkningsgrupperna känt dess tryck än hårdare och priserna å viktigare livsmedel för hela konsumtionen sannolikt ytterligare pressats i höjden.

Maximeringen av prisen å spannmål har varit ett led närmast i det allmännas strävanden att hålla priset å mjöl, den vegetabiliska näringens huvudvara, nere å en någorlunda rimlig nivå och har sålunda tjänat samma syftemål. Att den prisnivå för brödsäd, som genom dessa maximipris blivit fastställda för vårt land, likväl är relativt hög, framgår av följande jämförelse med motsvarande siffror för tvenne andra länder, ett neutralt och ett krigförande.

Maximipris å brödsäd.

	Vete	Råg
	Maximipris per 100 kg.	
Sverige	22·50 kr.	21·00 kr.
Danmark	21·00 »	18·50 »
Tyskland:		
I prisdistriktet	25·50 Mark	21·50 Mark
II »	26·20 »	22·20 »
III »	26·50 »	22·50 »
IV »	27·00 »	23·00 »
Tyskland[1]	16·07—17·01 kr.	13·55—14·50 kr.

[1] Reducerat i kr. enligt beräkning 1 Mark = 0·63 kr.

De i Sverige gällande maximipris för brödsäd äro sålunda icke anmärkningsvärt låga, om man jämför dem med motsvarande pris i andra länder — såväl neutrala som krigförande — även om hänsyn tages därtill, att spannmålsprisen i vårt land i regel äro något högre än de, som i fredstid noteras i de här anförda länderna. De svenska maximiprisen kunna icke heller betecknas såsom låga vid en jämförelse med de under normala förhållanden i landet gängse prisen å vete och råg. Att kommissionens majoritet likväl i kommissionens senaste underdåniga framställning i ämnet förordat delvis högre maximipris har haft sin orsak däri, att majoriteten dels ansett det synnerligen angeläget att i vårt land uppmuntra till brödsädesodling, dels ock befarat, att lägre pris icke skulle förmå jordbrukarna att, i den gynnsamma ekonomiska situation, i vilken dessa för närvarande i allmänhet befinna sig, i tid och i tillräcklig myckenhet utbjuda sin spannmål till avsalu utan i stället använda den för utfodring. Att den sistnämnda farhågan varit befogad, har de senaste veckornas erfarenhet till fyllest ådagalagt. Med hänsyn härtill har kommissionen, för den händelse maximiprisen skulle befinnas så låga, att de icke lockade jordbrukarna att sälja, i sin underdåniga framställning med förslag om tillhandahållande av billigt kraftfoder m. m. för sådant fall förordat förfogandelagens tillämpning.

Vad åter angår maximiprisen å korn och havre, så finner sig kommissionens majoritet, bestående av hrr ordföranden, Fryxell och Flach, med vilka instämt ledamoten av livsmedelsrådet, Sederholm, allenast böra erinra därom, att dessa maximipris icke tillkommit på kommissionens förslag, och är majoriteten alltjämt icke övertygad om nödvändigheten av denna prissättning.

Hr Elmquist, med vilken förenat sig ledamoten av livsmedelsrådet Svensson, har häremot framhållit, att maximiprisen å korn och havre under nuvarande förhållanden måste vara ett oundvikligt led i åtgärderna till förhindrande av brödsädens utfodring och även, efter det att utfodringsförbud numera utfärdats, alltjämt lära vara erforderliga såsom ett synnerligen välbehövligt komplement till detta. I sådant syfte hava dessa pris fastställts i relation till den normala prisskillnaden mellan brödspannmål och fodersäd, varjämte dessutom möjliggjorts att för kvalitetsvara av dessa sädesslag erhålla särskild överbetalning. Ett upphävande av dessa maximipris, varigenom korn och havre sannolikt komme att stiga i pris, skulle föranleda prisökning jämväl å dessa sädesslags till mänsklig föda avsedda produkter, bland vilka även havregrynen, en vara, som intager en viktig plats i folknäringen. Då vidare staten genom särskilda åtgärder sökt åvägabringa billigast möjliga pris å de utländska fodermedlen och ett frigivande av maximiprisen å korn och havre, såsom nyss anförts, troligen komme att stegra dessa varors pris, d. v. s. beträffande den inom landet producerade fodersäden åstadkomma en prisbildning motsatt den, som man med betydande uppoffring av allmänna medel funnit sig böra understödja i fråga om det importerade kraftfodret, har hr Elmquist icke ansett sig kunna biträda majoritetens förslag utan har i stället förordat bibehållandet av nu gällande maximipris å korn och havre.

Det i de remitterade framställningarna från jordbrukarna allmänt framställda önskemålet om vidtagande av åtgärder för jordbrukets tillgodoseende med relativt billigt utländskt kraftfoder har kommissionen funnit värt allt det understöd, som från det allmännas sida kan beredas, och har kommissionen också i en tidigare underdånig skrivelse den 16 sistlidne oktober framställt förslag i sådant syfte, ett förslag, som även vunnit Eders Kungl. Maj:ts godkännande och numera är under närmare utförande.

2.

I de från konsumenthåll härrörande framställningarna äro kraven helt självfallet andra. Här möta närmast de lager av befolkningen, som äro hänvisade till sin arbetslön såsom uteslutande inkomstkälla och som därför, även om denna löns nominella belopp inom vissa grupper stigit, likväl på grund av den fortgående prisstegringen å

alla livsförnödenheter nu i stort sett äro ekonomiskt sämre ställda än vid krisens utbrott. Medan kristiden för jordbrukets utövare i allmänhet torde hava medfört en bättre bärgning än eljest eller ökat välstånd, har den för den breda massan av särskilt städernas och industrisamhällenas befolkning, för alla löntagare med viss begränsad inkomst och därmed jämställda personer — tillsammans utgörande drygt en tredjedel av vårt lands invånarantal — inneburit ökat ekonomiskt betryck och minskade möjligheter till kvarhållande vid den en gång uppnådda levnadsstandarden. Denna olika utveckling av livsmedelsproducenternas och av de uteslutande konsumenternas ställning har varit en oundviklig följd av de genom världskriget framkallade förhållanden: dess orsaker äro väsentligen av universell natur, och dess verkningar hava framträtt i alla länder, i flertalet måhända med än större skärpa än hos oss. Överallt har också erkänts det allmännas skyldighet att ingripa till värn mot de faror, som här hota stora samhällslager, och därför har också livsmedelspolitiken under kristiden blivit en av myndigheternas viktigaste uppgifter.

Så ock i Sverige. Uppgiftens alltjämt växande omfattning, dess oerhörda komplex av spörsmål, icke blott av ständigt växlande art utan ock helt nya och oprövade för den nu levande generationens erfarenhet, hava tillika med labiliteten i den politiska situationen gjort vår livsmedelspolitik till det kristidens inre offentliga värv, som säkerligen erbjudit de största och mest mångskiftande svårigheterna. De brister, som vidlåtit denna politik, äga sin förklaring i denna omständighet. Det är förhållandenas osäkerhet, den utrikespolitiska utvecklingens oberäknelighet, som vållat, att många avgöranden endast kunnat träffas på kort sikt, och därigenom framkallat det klander för bristande framsynthet, som ofta plägat riktas mot åtgärderna på livsmedelsfrågans område. Det är samma orsak i förening med den utomordentliga svårigheten eller omöjligheten att kunna på förhand bedöma verkningarna av föreslagna, helt nya och helt oprövade åtgärder av djupt ingripande natur, som framkallat den tveksamhet vid vissa föranstaltningars genomförande, vilken på sina håll betecknats såsom ledande till att dylika åtgärder alltid åvägabrugts för sent. Det är också den omedelbara beröring, i vilken folkets så gott som samtliga individer komma till de praktiska verkningarna av livsmedelspolitiken, som gjort denna och dess handhavande till föremål för en oavlåtlig diskussion, där de till synes påtagliga olägenheterna och missgreppen ofta helt få undanskymma, vad som likväl torde ha uträttats till båtnad och till mildrande av svårigheter, som eljest säkerligen än ytterligare ökats.

3.

I Socialdemokratiska partistyrelsens verkställande utskotts och Landssekretariatets här ovan åberopade gemensamma framställning framträder såsom första önskemål kravet på upprätthållandet i fråga om de animaliska födoämnena av absolut exportförbud, intill dess vårt eget lands behov fullt tillgodosetts. Det må härtill framhållas, att exporten av här ifrågakommande varor antingen, såsom för smör, mjölk, grädde, ost, ägg, ister, talg, numera är helt avstängd eller, såsom för kött, begränsad till ett för landets konsumtion betydelselöst minimum eller ock såsom för fläsk till en kvantitet, som står i lämpligt förhållande till å ena sidan en viktig exportgrens krav på någorlunda ostörd produktion, å andra sidan det inhemska behovets fordringar. Genom den sålunda för närvarande praktiskt taget fullständiga avstängningen av exporten för alla andra livsmedel än fläsk och fisk, har kompensationssystemet för bland annat kött satts ur funktion. Av sådan anledning kräves i den här berörda framställningen åsättande av maximipris å denna vara. Kommissionen får tillfälle återkomma till denna fråga i sammanhang med anbefallt avgivande av underdånigt förslag till närmare anordningar för import och distribution av utländskt kraftfoder till billigare pris. Vad i nämnda framställning vidare anförts angående behovet av maximipris å smör och av förbud mot brödsäds användande till brännvinsbränning föranleder kommissionen allenast till en erinran därom, att åtgärder i båda dessa hänseenden numera, efter framställ-

ning av kommissionen eller efter kommissionens hörande, av Eders Kungl. Maj:t vidtagits. Ett förslag till lagstiftning angående förbud för svenska fiskare att avyttra sina fångster till utlandet, en åtgärd, som i den socialdemokratiska framställningen jämväl anses av behovet påkallad, har av kommissionen i dess underdåniga skrivelse den 2 innevarande månad underställts Eders Kungl. Maj:ts prövning.

Kommissionen vill i detta sammanhang, med anledning av ofta framställda anmärkningar mot kommissionens verksamhet på detta område, icke underlåta att betona, att den av kommissionen bedrivna spannmålsimporten ständigt bedrivits i hela den omfattning, som varit möjlig med hänsyn till å ena sidan tillgängligt lagerutrymme inom landet, å andra sidan möjligheten att anskaffa lämpligt tonnage för spannmålens hitfraktning. Det är särskilt de utomordentliga svårigheter, som i sistnämnda hänseende erbjudits, och sålunda icke någon under viss tid förekommande stagnation i själva inköpens bedrivande, vilka föranlett, att de lager utländsk spannmål, som kunnat hållas tillgängliga inom landet, icke blivit så stora som eljest hade kunnat ske. Det har varit en av de viktigaste riktlinjerna för kommissionens importpolitik på spannmålshandelns område att vid varje tillfälle söka tillföra landet de största kvantiteter spannmål, som under förhandenvarande omständigheter varit möjligt.

Med avseende på de anmärkningar och önskemål, som i den ofta åberopade skrivelsen framställas, i bränslefrågan, må följande framhållas.

I skrivelsen göres gällande, att under förlidet år tvärt emot hysta förhoppningar endast relativt små kvantiteter ved från kronans skogar ställts till kommunernas förfogande, varav drages den slutsatsen, att ej heller under innevarande vinter nödig mängd komme att finnas tillgänglig. Samtidigt uttalas, att domänstyrelsen icke med tillräcklig förståelse skulle hava handhaft frågan om ökad vedtillgång. Härtill må påpekas, att vedtillgången på de allmänna skogarna vintern 1915—16 var beroende på omfattningen av den under säsongen 1914—15 bedrivna vedavverkningen. Vid denna sistnämnda tid saknades emellertid ännu anledning att förutse de svårigheter på vedmarknaden, som först sommaren 1915 började göra sig märkbara. Av domänstyrelsens uppgifter framgår vidare, att styrelsen, som åren 1913 och 1914 försålde »brännved och diverse» med resp. 261 062 och 264 317 kbm., vid vedinventeringen den 31 juli 1916 kunde från statens skogar av enbart ved redovisa en tillgång, som uppgick till 453 108 kbm. eller med all sannolikhet den dubbla kvantiteten mot de båda nästföregående åren. Huruvida det varit möjligt att än ytterligare öka avverkningarna är för närvarande omöjligt att bedöma, då kommissionen saknar material härför. Emellertid torde det i detta sammanhang böra erinras därom, att svårigheterna att skaffa erforderlig arbetskraft för ökad avverkning varit mycket stora, trots att betalningen härför ökats högst väsentligt.

Rörande industriens förbrukning av ved saknas ännu exakta sifferuppgifter, men, enligt vad kommissionen erfarit, lärer näppeligen särskilt fog förefinnas för påståendet, att landets vedmarknad i dess helhet hårt pressats genom industriens vedförbrukning. I stort sett har också, enligt upplysningar lämnade av statens bränslekommission, beviljandet av undantag från vedeldningsförbudet gällt industrier och företag, som tidigare varit vana att elda med ved, varjämte de medgivna undantagen nästan uteslutande omfattat företag, belägna i de trakter av landet, där någon bränslebrist icke kan sägas hava gjort sig märkbar och varifrån tillförsel till viktigare områden för bränslekonsumtion tidigare knappast ifrågakommit.

Utan att avvakta vedinventeringens fullständiga avslutande har kommissionen, i den mån det från vederbörande livsmedelsnämnder eller lokala vedbyråer anmälts, att vedbrist synts föreligga, lämnat vederbörande upplysningar om befintliga större vedpartier, varefter det närmast torde ankomma på vederbörande nämnd eller vedbyrå att avgöra, huruvida tvångsförfarande bör tillgripas för disposition över uppgivet vedparti.

Tillgången på props är icke känd genom officiella uppgifter, men har kommissionen under hand erfarit, att i västra Sverige rätt avsevärda partier finnas upplagrade. Det

har likväl icke varit möjligt att konstatera, i vad mån denna props befinnes framförd till kommunikationslederna. Även expropriation av props till bränsleändamål torde, såsom också nyligen skett, böra förekomma närmast på framställning av livsmedelsnämnd eller vedbyrå, då dessa myndigheter hava att i största möjliga mån tillgodose bränslebehovet för hushållsändamål inom sin ort och sitta inne med erfarenhet om de lokala förhållandena.

Vad slutligen i detta sammanhang beträffar frågorna om åtgärder för mötande av nästa bränslesäsongs behov samt om en ifrågasatt reglering av vedens användning till kolning, så har kommissionen det sistnämnda spörsmålet under utredning och avgiver rörande det förstnämnda samtidigt med överlämnande av här föreliggande skrivelse underdånigt förslag.

De erinringar, som i den här åberopade framställningen gjorts mot bestämmelser i förfogande- och rekvisitionslagarna, kunna enligt kommissionens mening icke frånkännas visst fog. Även kommissionen har haft sin uppmärksamhet riktad på vissa brister i denna lagstiftning, särskilt dess från maximiprislagen helt fristående karaktär. Den förnämsta olägenheten i detta hänseende eller den omständigheten, att vid bestämmandet av pris enligt den förra lagstiftningen ingen skyldighet för vederbörande myndigheter förefinnes att taga hänsyn till, huruvida maximipris samtidigt fastställts för ifrågakommande varor eller icke, lärer visserligen vid den hittillsvarande tillämpningen av lagstiftningen hava undanröjts, i det att riksvärderingsnämnden i förekommande fall bestämt priset i sina taxor i överensstämmelse med gällande maximipris. Emellertid torde böra undersökas, huruvida icke en tydlig lagbestämmelse i detta syfte kan befinnas lämplig, och har kommissionen detta liksom några andra hithörande spörsmål under närmare prövning.

Vad slutligen de påpekanden beträffar, som i den ifrågavarande framställningen till sist göras angående behovet av en omorganisation av den myndighet, åt vars handhavande livsmedelspolitiken nu närmast är anförtrodd, så vill kommissionen allenast bringa till Eders Kungl. Maj:ts kännedom, att kommissionen för närvarande har under övervägande vissa förslag i sådant syfte, och lärer kommissionen, därest den ifrågasatta omorganisationen av kommissionen befinnes nödig och för sitt genomförande kräver någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd, under den närmaste tiden komma att göra den underdåniga framställning, vartill under sådan förutsättning anledning kan föreligga.

4.

Det är icke uteslutet, att numera rådande förhållanden på den svenska livsmedelsfrågans område måste framkalla en nyorientering i vissa avgörande hänseenden på livsmedelspolitikens fält. Det är sålunda exempelvis möjligt, att det nu under mera än ett år tillämpade kompensationssystemet i fråga om flertalet av de varor, å vilka det tillämpats, förlorat sin förutsättning, den fortsatta exporten. Det är också möjligt, att å vissa varor, däribland flera av de för konsumtionen viktigaste, en viss knapphet kan komma att göra sig gällande. Det är utan vidare klart, att livsmedelspolitiken genom dylika förhållanden kommer att ställas inför nya problem, vanskligare att lösa än alla hittillsvarande och krävande djupare ingripanden i den allmänna och enskilda hushållningen än som hittills i stort sett ifrågakommit. Med de ökade svårigheterna komma ökade anspråk att ställas på de myndigheter, som fått sig dessa uppgifters handhavande anförtrodda. Men ökade krav komma att ställas på alla samhällets lager. Det må då vara tillåtet att här uttala den förhoppning, att nya anfordringar, när så kräves, skola bäras utan alltför mycket motstånd, även om enskildas intressen trädas för nära och om bördan för individen må kännas tung. Det är för hela samhällets bästa offren måste givas, icke till båtnad för en viss grupp eller till betryck för en annan, och det är därför i den samhälleliga solidaritetens anda, som livsmedelspolitiken skall genomföras såväl av det allmänna som av varje enskild medborgare i vårt land.

Bil. I.

Prisstegringen å vissa jordbruksalster och jordbruksförnödenheter.

Varuslag	Medelpris aug. 1913—juli 1914	Pris juli 1914	Pris hösten 1916	Stegring från medelpriset 1913—14	Stegring från juli-priset 1914
	Kr.	Kr.	Kr.	%	%
Jordbruksprodukter.					
Vete, per 100 kg., partipris Stockholm	14·67	14·95	22·50	53·4	50·5
Råg, » » » » »	13·81	14·75	21·00	52·1	42·3
Korn, » » » » »	10·91	12·70	20·50	87·9	61·4
Havre, » » » » »	11·22	13·00	17·00	51·5	30·8
Ärter, per kg., detaljpris i städer	0·31	0·30	0·54	74·2	80·0
Mjölk, oskummad, per liter, detaljpris i städer	0·14	0·15	0·19	35·7	26·7
Svin, slakterisvin, per kg. levande vikt	0·77	0·69	1·64	113·0	137·7
» suggor, per kg. levande vikt	0·61	0·46	1·50	145·9	226·1
Kor, yngre, fullt feta, köttiga, per kg. levande vikt	0·54	0·50	1·17	116·7	134·0
Oxar, » » » » » »	0·55	0·51	1·22	121·8	139·2
Jordbruksförnödenheter.					
Kli, vete-, per 100 kg. ab kvarn	10·06	11·00	17·00	69·0	54·5
» råg-, » » » »	9·26	10·00	17·00	83·6	70·0
Majs, » » » »	10·34	10·75	23·00	122·4	114·0

	Medelpris 1914	Pris augusti 1916	Stegring
	Kr.	Kr.	%
Solrosfrökakor, per 100 kg.	13·75	24·00	74·5
Bomullsfrökakor, » » »	14·00	26·50	89·3
Linfrökakor, » » »	14·88	26·50	78·1
Superfosfat, » » »	6·85	17·00	148·2
Tomasfosfat, » » »	4·70	10·50	123·4
37 % kaligödning » » »	11·85	16·20	36·7
20 % kali, » » »	6·60	10·05	52·2
Chilesalpeter, » » »	21·00	37·00	76·2
Benmjöl, » » »	10·00	15·75	57·5

Bil. II.

Värdestegring å vissa jordbruksalster och jordbruksförnödenheter.

	Årskvantitet. ton	Värde 1913—14. mill. kr.	Värde 1916, mill. kr.
Försålda varor.			
Vete	150 000	22·0	34·0
Råg	300 000	41·0	63·0
Korn	50 000	5·0	10·0
Havre	100 000	11·0	17·0
Ärter	20 000	4·0	7·0
Mjölk (inkl. smör, ost)	1 500 000	120·0	195·0
Fläsk	70 000	50·0	120·0
Nötkött	20 000	40·0	85·0
Ägg	10 000	10·0	15·0
		303·0	**546·0**
Inköpta varor.			
Fodermedel.			
Kli, vete	100 000	10·0	17·0
» råg	50 000	5·0	9·0
Majs	100 000	10·0	23·0
Kakor	160 000	24·0	41·0
		49·0	**90·0**
Gödningsämnen.			
Superfosfat	130 000	9·0	22·0
Tomasfosfat	35 000	1·6	3·7
Kali	85 000	6·0	8·3
Chilesalpeter	35 000	7·4	13·0
		24·0	**47·0**

Anm. I ovanstående tabell hava i regel vid värdeberäkningarna använts de i förestående bilaga I upptagna prisen för hösten 1916 samt medelprisen aug. 1913—juli 1914, resp. medelprisen 1914.

Beträffande mjölk har beräknats ett salupris av 8 öre, resp. 13 öre per kg.

För några varuslag, såsom fläsk, nötkött, ägg, oljekakor och kali hava de angivna värdena erhållits uppskattningsvis.

Import av kraftfoder. På livsmedelskommissionens hemställan uppdrog Kungl. Maj:t i oktober 1916 åt kommissionen att ofördröjligen träffa anstalter, för att till riket måtte införas intill 120 000 ton kraftfoder av majs och oljekakor,[1] samt anbefallde kommissionen att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till försäljningspris å importerad vara med utredning och förslag angående sättet och villkoren för varans distribution etc.

Sedan kommissionen verkställt behövlig utredning och konfererat med representanter för fodermedelsimporten samt spannmåls- och fodermedelshandeln, framlade kommissionen i underdånig skrivelse den 8 november 1916 närmare förslag i ärendet. Härvid föreslog kommissionen ett försäljningspris för majs av 21 kronor och för oljekakor av 24 kronor, allt per 100 kg. Till dessa pris borde tillägg göras allenast i den mån och den omfattning, som för täckande av importörens och mellanhandelns skäliga kostnader kunde befinnas erforderligt. Vidare hemställde kommissionen, att ett belopp av 4 millioner kronor måtte på anfordran av kommissionen ställas till dess förfogande att användas i prisregleringssyfte. Härvid framhöll kommissionen emellertid nödvändigheten av att den kommissionen åliggande inköpsskyldigheten i detta sammanhang icke måtte fastställas till viss på förhand angiven varumängd, då ovannämnda summas tillräcklighet för den på viss importkvantitet ankommande prisreglering vore helt beroende av det pris, till vilket denna kvantitet komme att inköpas. Dessutom anmärktes, att distributionen av de inköpta varorna borde såvitt möjligt ske genom anlitande av den ordinarie handelsverksamheten inom branschen, varvid jämväl borde tillses, att mellanhandelns berättigade intressen beaktades. Handeln skulle vidare förbinda sig att i mån av tillgång förse konsumenterna i förhållande till deras genomsnittliga normalårsförbrukning. Slutligen framhölls lämpligheten av, att inom landet befintliga lager ävensom inköpta men icke till riket inkomna partier oljekakor och majs måtte bliva inbegripna i prisregleringen.

I nådigt brev den 17 november 1916 har Kungl. Maj:t ställt till kommissionens förfogande ett belopp av intill 4 millioner kronor att användas för prisreglering vid tillhandahållande av importerat kraftfoder samt i anslutning till kommissionens underdåniga skrivelse den 8 november 1916 givit kommissionen närmare föreskrifter rörande ordnandet av den härmed förenade verksamheten.

Jämte det livsmedelskommissionens fodermedelsbyrå med hänsyn till de nya uppgifter, som komma att påvila densamma, blivit delvis omorganiserad, har kommissionen t. v. meddelat byrån följande anvisningar för dess prisreglerande verksamhet.

»Vid försäljning genom importör till spannmålshandlare, lanthandlare, livsmedelsnämnd eller direkt till konsumtion skall för majs (okrossad) ej beräknas högre pris cif importhamn än kr. 20·20 per 100 kg. Härtill må dock importören lägga *dels* kr. 0·30, utgörande täckning av alla utgifter för hamnumgälder, lossning, packhuspengar och lastning a banvagn importhamnen, *dels och* kr. 0·50, utgörande den importören tillkommande handelsvinsten.

[1] Soc. Medd., årg. 1916, h. 10, sid. 1113.

Sker leveransen från kaj, lager eller pråm, må dock till ovannämnda pris läggas ytterligare kronor 0·50 per 100 kg. Priset för konsumenten skulle alltså bliva kr. 21 fritt banvagn importhamn, resp. kr. 21·50, om varan även måste lagras å kaj, pråm eller lager, allt per 100 kg.

Sker leverans från annan ort än importhamnen, skall köparen jämväl betala faktiska transportkostnader.

Vid försäljning genom spanmålshandlare (icke importör) eller lanthandlare direkt till konsumtion må till nyssnämnda pris dessutom läggas högst kr. 0·25, motsvarande återförsäljarens skäliga handelsvinst.

Vederbörande importörer böra tillförbindas att vid sina försäljningar icke i någon form tillgodogöra sig högre priser än de här ovan angivna. Likaså bör det åligga importör att vid försäljning till mellanhand infordra dennes förbindelse att ej heller i någon form tillgodoräkna sig högre tillägg till priset än kr. 0·25[1] per 100 kg. utöver fraktkostnaderna.

Det inköpspris, som skall noteras för de varupartier importör utförsäljer i enlighet med ovan angivna försäljningspris, skall beräknas under hänsynstagande till de faktiska kostnader för räntor, frakter, undervikter, lagring, m. m., som importören fått vidkännas och som skola framkalkyleras av företedda slutsedlar, köpeavtal samt andra verifikationer rörande importörens kostnader.

Sedan importör genom insändande till fodermedelsbyrån av leveransbevis, vartill byrån tillhandahåller formulär, vederbörligen styrkt sig hava sålt och levererat varupartier, må han av statsbidrag bekomma en ersättning, utgående per 100 kg. med ett belopp, som för lagrade varor uppgår till skillnaden mellan det noterade inköpspriset, fritt banvagn importhamn, och kr. 21, samt för varor, som levereras fritt inkommande ångare, skillnaden mellan cif-priset och kr. 20·20.

Vad här anförts beträffande majs gäller i tillämpliga delar även för foderkakor, och har för dessa kalkylerats ett försäljningpris av 24 kr. fritt banvagn importhamn för 43 % bomullsfrökakor samt motsvarande pris för annat kraftfoder, beroende på fett- och äggvitshalten.

Närmare prisbestämmelser för skilda kvaliteter o. d. torde av fodermedelsbyrån vid första tillfälle böra verkställas.

I den mån bland importörerna den föreställningen skulle göra sig gällande, att den enskilda importen av foderämnen är avsedd att avlösas av import genom byrån, bör byrån klargöra för vederbörande, att detta icke är avsikten. För inbegripande under den statliga prisregleringen måste vidare det villkoret uppställas, att alla avslutade köp och befraktningar i och för godkännande underställas fodermedelsbyråns prövning. Härvid skall byrån taga hänsyn å ena sidan till syftet att nedbringa priset till de ovan angivna men å den andra jämväl därtill, att de begränsade penningmedel, som stå till kommissionens förfogande för den åsyftade prisregleringen varda tillräckliga för reglering av priserna å åtminstone 60 000 ton.»

Fisk. Genom livsmedelskommissionens försorg hava omkring 9 000 tunnor salt makrill och 800 000 kg. Islands-klippfisk (kabiljo) inköpts. Vidare har livsmedelskommissionen efter särskild överenskommelse med England inköpt 150 000 tunnor Islandssill samt träffat avtal med den engelska försäljningsagenturen i Bergen om inköp av 150 000 tunnor norsk slofetsill.

Sedan exportförbud tidigare varit gällande endast för vissa slag av saltsjöfisk, utfärdades den 5 september 1916 exportförbud för all fisk. Undantag från detta utförselförbud har sedermera lämnats endast i begränsad omfattning och i intet fall till större kvantitet än maximiexporten under motsvarande

[1] Ifrågavarande tillägg har sedermera höjts till kr. 0·50 per 100 kg.

tid under något av åren 1910—1913, och har exporten i regel förbundits med kompensationsskyldighet.

För planmässigt tillvaratagande av det skånska fiskets fångster har i Skane inrättats en *fisknämnd*, sorterande under livsmedelskommissionen. Nämnden har dels organiserat en omfattande distribution av färsk fisk, dels inrättat salterier för saltning av den vid de skånska kusterna fångade sillen.

Med avseende å sillfiskesäsongen 1915—1916 har vidtagits en anordning, varigenom personliga licenser meddelas för export i begränsad omfattning av sill, som införes till andra hamnar än Göteborg, under det att exporten av till Göteborg införd sill av därvarande fiskexportnämnd regleras dag efter dag med hänsyn till tillförselns storlek och den inhemska marknadens behov.

För stödjande av de svenska fiskefartygens avsättning av sina fångster i utländska hamnar har den 1 september 1916 utfärdats förbud för export av tunnor och lådor, synbarligen avsedda att användas i och för export av sill eller annan fisk, ävensom för ämnen, avsedda för tillverkning av tunnor och lådor.

Varuförmedlingsbyråns verksamhet under september, oktober och november 1916. Det avtal angående *export av fläsk*, som ingicks den 26 augusti 1916, var oförändrat gällande till och med den 25 november. Innehållet av detta avtal är angivet i redogörelsen för varuförmedlingsbyråns verksamhet under juli och augusti månader.[1]

Enligt nämnda avtal var priset på kompensationsfläsk fastställt till lägst kr. 1·30 per kg. färskt fläsk i hela kroppar och kr. 1·40 per kg. hela sidor utan huvud och fötter. Motsvarande pris å regulatorsfläsk var bestämt till kr. 1·70, resp. 1·80 per kg.

Minskningen av *köttexporten* har alltjämt fortgått. Efter att under augusti månad hava utgjort 25 % av medelexporten för 1912 och 1913 bestämdes utförseln under september och oktober till 15 % och under november till 7·5 % av normalexporten. Kompensationen skulle hava samma omfattning som förut, nämligen 75 % av exporten, uttryckt i beräknad slaktad vikt, och kompensationsköttet skulle fortfarande levereras till ett pris av 85 öre per kg.

Även *äggexporten* har minskats. Kompensationsskyldigheten gällde som förut 75 % av exporten, medan kompensationspriset höjdes från kr. 1·30 per kg. i augusti till 1·40 i september och 1·50 i oktober.

Den genom livsmedelskommissionens försorg inköpta salta makrillen och Islands-klippfisken (se ovan) har genom varuförmedlingsbyrån sålts till de lokala livsmedelsnämnderna till ett pris för makrillen av kr. 80·50 per tunna om 90 kg. netto och för klippfisken 87 öre per kg., vilka priser motsvara självkostnaderna. Vid slutet av november hade av makrillen omkring 700 tunnor och av klippfisken omkring 100 000 kg. expedierats. Av Islandssillen hade omkring två tredjedelar försålts. Priset är 81 kr. per tunna om 90 kg. Priset för den norska slofetsillen torde bliva 73 à 74 kr. per tunna om 110 kg. banfritt svensk västkusthamn. Av färsk fisk omsattes genom varuför-

[1] Soc. Medd., årg. 1916, h. 8, sid. 870.

medlingsbyråns förmedling under september omkring 565 000 kg. och under oktober omkring 587 000 kg.

Till den 12 september gällde för *lingonhandeln* samma regler som i augusti, men därefter har även denna vara varit indragen i kompensationssystemet. Kompensationen bestämdes ursprungligen till 100 % av exporten, men nedsattes så gott som omedelbart, och innan denna bestämmelse börjat tillämpas, till 50 %. Av kompensationslingon levererades till och med oktober månad omkring 15 000 lådor à 50 kg. till ett fastställt pris av 30 öre per kg. fritt banvagn mottagarens station.

Konsulent i Umeå för de lokala livsmedelsnämnderna. På grund av vissa framställningar angående bristen på livsförnödenheter inom Västerbottens län ingick statens livsmedelskommission, efter att hava inhämtat yttrande till förslag i ärendet från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län, den 23 oktober 1916 till Kungl. Maj:t med en framställning, vari kommissionen hemställde om bemyndigande att få anställa en särskild konsulent för de lokala livsmedelsnämnderna i Norrland. Denne konsulent, som lämpligen borde vara stationerad i Umeå, skulle utgöra mellanhand vid varuförmedlingen mellan kommissionen och förenämnda lokala livsmedelsnämnder med huvudsaklig uppgift *att* genom resor personligen övertyga sig om ställningen inom olika trakter i Norrland beträffande livsmedelsförhållandena och i övrigt ägna livsmedelsspörsmålen därstädes ingående uppmärksamhet, *att* tillhandagå livsmedelsnämnder, handlande och allmänheten med råd och anvisningar rörande dithörande spörsmål; *samt att*, efter samråd med vederbörande ortsmyndigheter, efter omständigheterna föreslå eller vidtaga åtgärder, som befinnas lämpliga för livsmedelshandelns reglering.

Den 27 oktober 1916 bemyndigade Kungl. Maj:t kommissionen att för tid, som kommissionen finner lämplig, dock ej längre än till den 1 juli 1917 anställa en särskild konsulent för de lokala livsmedelsnämnderna i Norrland med station i Umeå. Till innehavare av denna konsulentbefattning har utsetts fanjunkaren O. A. Nilsson, Umeå.

---

6. Folkhushållningskommissionen.

Förbud mot mältning av spannmål. I anledning av framställning från folkhushållningskommissionen utfärdades den 7 och 14 november 1916 följande nådiga förordningar:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående förbud mot mältning av spannmål;

given Stockholms slott den 7 november 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter

statens livsmedelskommissions hörande, funnit gott förordna följande att gälla tills vidare:

§ 1.

För mältning av torrmalt må spannmål icke användas utan att folkhushållningskommissionen därtill lämnat tillstånd.

§ 2.

Ansökan om tillstånd, varom i § 1 förmäles, skall skriftligen göras hos folkhushållningskommissionen. I ansökningen skall den spannmål, sökanden vill använda, angivas till myckenhet, beskaffenhet och sortering samt uppgivas, huruvida spannmålen är av svenskt eller utländskt ursprung ävensom huruvida och i vilken omfattning maltet är avsett till användning inom av sökanden drivet bryggeri eller annat bryggeri inom landet, varjämte, där sökanden under tid efter den 1 oktober 1913 verkställt mältning, skola lämnas styrkta, för kalenderkvartal uppgjorda uppgifter angående de myckenheter spannmål sökanden sålunda mältat.

§ 3.

Den, som utan tillstånd eller i strid mot föreskrifterna i meddelat tillstånd använder spannmål för ändamål, som i § 1 sägs, straffes med böter, svarande mot fyra gånger den använda spannmålens värde, dock minst femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, som i denna § sägs, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför delgivits, fällas till särskilt ansvar.

§ 4.

Åtal jämlikt nästföregående § anhängiggöres vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

§ 5.

Av böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren.

Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft den 10 november 1916. Utan hinder av vad i förordningen stadgats må dock mältning av spannmål, som börjat stöpas före förordningens ikraftträdande, avslutas.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivet och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 7 november 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.) *Johan Beck-Friis.*

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående tillsyn å efterlevnaden av förordningen den 7 november 1916 angående förbud mot mältning av spannmål;

given Stockholms slott den 14 november 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter kontrollstyrelsens hörande, funnit gott förordna som följer:

§ 1.

Tillsyn å efterlevnaden av förordningen den 7 november 1916 angående förbud mot mältning av spannmål utövas, under överinseende av kontrollstyrelsen, utav de befattningshavare, åt vilka bryggerikontrollen är uppdragen, eller särskilda av styrelsen förordnade kontrolltjänstemän.

§ 2.

Kontrollstyrelsen meddelar, efter samråd med folkhushållningskommissionen, närmare föreskrifter rörande tillsynens anordnande och utövande och bestämmer det dagarvode samt den resekostnads- och traktamentsersättning, som de i § 1 nämnda befattningshavare skola äga uppbära för tillsynens utövande. Utan Konungens medgivande för särskilt fall må dock dagarvode ej bestämmas till högre belopp än 65 öre för tillsyn vid mälteri utan samband med bryggeri eller 50 öre för tillsyn vid bryggeri, och ej heller resekostnads- och traktamentsersättning, där sådan finnes böra utgå, högre än enligt fjärde klassen i gällande resereglemente. Ersättningen tillhandahålles av Konungens befallningshavande antingen för en månad i sänder eller vid tjänstgöringens slut; och äger befattningshavare att på begäran få ersättningen sig kostnadsfritt med posten tillsänd enligt av honom uppgiven adress. Av Konungens befallningshavande utgiven ersättning gottgöres av medel, som stå till folkhushållningskommissionens förfogande.

§ 3.

Inom bryggerier, mälterier och andra företag, där yrkesmässig tillverkning eller användning av torrmalt förekommer, skola vederbörande befattningshavare för tillsynens utövande äga tillträde till samtliga lokaler, som äro avsedda för tillverkning, lagring eller användning av torrmalt eller för lagring av spannmål, varav dylikt malt kan tillverkas, ävensom tillgång till handelsböcker med tillhörande verifikationer samt andra böcker och handlingar, ägnade att lämna upplysningar av betydelse för tillsynen.

§ 4.

Ställer sig den, som yrkesmässigt tillverkar eller använder torrmalt, icke till efterrättelse bestämmelse i § 3 av denna kungörelse eller sådan föreskrift rörande tillsynens anordnande eller utövande, som meddelats med stöd av § 2 i samma kungörelse, eller avgiver han mot bättre vetande oriktig uppgift i fall, då enligt föreskrift, som nyss nämnts, uppgiftsskyldighet åligger honom, straffes med böter, högst femtusen kronor.

§ 5.

Förseelse, som i § 4 avses, åtalas vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna kungörelse, tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 14 november 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.) *Johan Beck-Friis.*

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse

angående lösen för bevis om tillstånd till mältning av spannmål;

given Stockholms slott den 14 november 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter kontrollstyrelsens hörande, funnit gott förordna som följer:

§ 1.

För bevis om sådant tillstånd att använda spannmål till mältning av torrmalt, varom förmäles i förordningen den 7 november 1916 angående förbud mot mältning av spannmål, skall erläggas lösen med en krona för varje fullt eller påbörjat tusental kilogram spannmål, som tillståndet avser.

§ 2.

Sökande vare skyldig utlösa bevis, som i § 1 avses.

§ 3.

I fråga om bevis, som i § 1 avses, skola bestämmelserna i §§ 9 och 19 av förordningen angående expeditionslösen den 7 december 1883 i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 14 november 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.) *Johan Beck-Friis.*

För den förberedande handläggningen av ansökningar om mältningstillstånd jämlikt ovanstående förordningar har folkhushållningskommissionen utsett en mältningsnämnd, bestående av t. f. byråchefen A. Molin, ordförande, direktören B. Almgren, docenten Otto Holmberg samt, vid behandlingen av frågor rörande de fristående svagdricksbryggerierna och mälterierna, disponenten Arvid Johansson.

Förordning rörande framställning av vetemjöl och rågmjöl m. m. Till följd av årets ringa skörd av brödsäd, importsvårigheter m. fl. orsaker har folkhushållningskommissionen ansett nödvändigt att göra det inom landet befintliga förrådet av brödsäd så drygt som möjligt, varför ock, på kommissionens hemställan, den 19 november 1916 följande nådiga förordning utfärdats.

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående framställning av vetemjöl och rågmjöl m. m.;

given Malmö den 19 november 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter statens livsmedelskommissions hörande, funnit gott förordna följande att gälla tills vidare:

§ 1.

Vid framställning till avsalu eller för annans räkning av mjöl av vete skall så förfaras, att därvid erhålles endast ett slag av mjöl, vilket skall i vikt motsvara minst tre fjärdedelar av det använda vetet.

Vid framställning till avsalu eller för annans räkning av mjöl av råg må ej genom siktning eller annorledes någon del av rågen avskiljas.

Ej må någon hålla till salu vetemjöl eller rågmjöl av lägre utmalning än nyss sagts, där han ej kan visa, att det blivit framställt utom landet eller ock inom landet före det denna förordning trätt i kraft.

§ 2.

Vid tillverkning av bröd till avsalu eller för annans räkning må icke användas vetemjöl eller rågmjöl av lägre utmalning än i § 1 sägs, där det ej kan visas, att mjölet blivit framställt utom landet eller ock inom landet, före det denna förordning trätt i kraft.

Ej heller må någon hålla till salu bröd, vid vars tillverkning icke iakttagits vad nu är sagt, där han ej kan visa, att det blivit framställt utom landet eller ock inom landet före det denna förordning trätt i kraft.

§ 3.

Bryter någon mot bestämmelserna i denna förordning, straffes med böter svarande mot minst två, högst fyra gånger värdet av den framställda eller saluhållna varan, dock ej mindre än femtio kronor, eller med fängelse i högst sex månader.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, varom i första stycket av denna paragraf förmäles, fortsätter eller förnyar samma förseelse, skall för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits fällas till det straff, som är bestämt för sådan förseelse.

§ 4.

För förseelse, som i § 3 sägs, vare, där den med husbondes vetskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, husbonden ansvarig, liksom vore förseelsen begången av honom själv.

§ 5.

Förseelse, varom i § 3 förmäles, åtalas vid polisdomstol, där sådan finnes inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän domstol.

§ 6.

Av böter, som enligt denna förordning ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 7.

Bestämmelserna i denna förordning skola tillämpas även i avseende å mjöl eller bröd, som av ekonomisk förening framställes för dess medlemmars räkning eller åt dem saluhålles.

Denna förordning träder i kraft den 23 november 1916.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Malmö den 19 november 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.) *Johan Beck-Friis.*

Förordning angående maximipris å vete, råg, korn, havre samt vetemjöl och rågmjöl. På grund av framställning från folkhushållningskommissionen har likaledes den 19 november utfärdats följande:

Kungl. Maj:ts nådiga förordning

angående maximipris å vete, råg, korn och havre samt vetemjöl och rågmjöl;

given Malmö den 19 november 1916.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt, att Vi, med anledning av framställning av folkhushållningskommissionen och efter statens livsmedelskommissions hörande, funnit gott att, med stöd av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m., förordna som följer:

§ 1.

Vid frivillig försäljning av vete, råg, korn eller havre må, då försäljningen sker av odlaren eller för hans räkning, priset för 100 kilogram, oberäknat säckens vikt (*netto*), ej överstiga

å vete . . . . . 22 kronor 50 öre,
å råg . . . . . 21 kronor,
å korn . . . . . 20 kronor 50 öre och
å havre . . . . . 17 kronor.

§ 2.

Vid frivillig försäljning av vete, råg, korn eller havre annorledes än av odlaren eller för hans räkning må de i § 1 angivna maximipriserna höjas för vete och råg med högst 25 öre samt för korn och havre med högst 50 öre, allt för 100 kilogram.

§ 3.

Vid frivillig försäljning av vetemjöl eller rågmjöl må, då försäljningen sker i annan ordning än direkt till allmänheten i öppen bod, priset för 100 kilogram, inberäknat säckens vikt (*brutto*), ej överstiga å vetemjöl 31 kronor och å rågmjöl 26 kronor 50 öre.

§ 4.

Vid frivillig försäljning av vetemjöl eller rågmjöl direkt till allmänheten i öppen bod må de i § 3 angivna maximipriserna höjas med högst 4 öre för kilogram.

§ 5.

Till de i §§ 1—3 bestämda maximipriserna, vilka gälla för leverans fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast spannmålens odlingsort eller mjölets tillverkningsort, eller till de i § 4 bestämda maximipriserna må tillägg icke göras i vidare mån än enligt §§ 6—10 här nedan medgives.

§ 6.

Vid försäljning för leverans före utgången av år 1916 må, såsom särskild ersättning för påskyndad tröskning, till de i §§ 1 och 2 bestämda maximipriserna göras tillägg med nedan angivna belopp för 100 kilogram:

för vete . . . . . 1 krona 50 öre,
för råg . . . . . 2 kronor och
för korn och havre . . . . . 1 krona.

§ 7.

Därest enligt bevis, utfärdat av med statsmedel understödd frökontrollanstalt, korn eller havre vid av anstalten företagen undersökning befunnits innehålla minst 90 procent rent, grott frö samt med hänsyn till beskaffenhet och sortering vara hänförlig till utsädesvara eller lämplig till mältning, må till maximipriset göras tillägg av högst 2 kronor 50 öre för 100 kilogram.

§ 8.

Å ort på längre avstånd från spannmålens odlingsort eller mjölets tillverkningsort än närmaste järnvägsstation eller hamn må till maximipriset göras tillägg, motsvarande kostnaden för varans transport från stationen eller hamnen till förstnämnda ort.

§ 9.

Medgiver säljaren anstånd med betalningen, må till maximipriset göras tillägg, motsvarande räntеavdrag vid diskontering av växel å köpeskillingen enligt allmänt gällande räntesats.

§ 10.

För säck, som av säljaren tillhandahålles, må, där säcken säljes jämte varan, ej göras högre tillägg till maximipriset än som motsvarar gångbart pris för sådan säck. Dylikt tillägg må ej överstiga en krona, såvida ej säljaren förbinder sig att återtaga säcken till ett mot tillägget svarande pris. Utlämnas säcken endast såsom lån, må tillägget ej vara högre än att det motsvarar säckhyra av 5 öre jämte kostnad för säckens återsändande.

§ 11.

Vid beräkning av maximipris och tillägg därtill enligt de i §§ 1—10 meddelade stadgandena må del av öre räknas såsom helt öre.

§ 12.

Utan hinder av vad i denna förordning stadgas äger, vid försäljning genom mäklare eller agent, köparen ersätta denne med vanligt mäklararvode, dock högst med 1/4 procent av köpeskillingen.

§ 13.

Vad i denna förordning stadgas beträffande havre gäller även i fråga om sådan blandsäd, vari korn eller havre ingår.

§ 14.

Bestämmelserna i denna förordning skola tillämpas även vid försäljning, som äger rum av ekonomisk förening till dess medlemmar.

§ 15.

Vad i denna förordning stadgas skall ej äga tillämpning med avseende å vara, som visas vara av utländskt ursprung, ej heller, där Konungen medgiver undantag, å förädlad utsädesvara.

Denna förordning träder i kraft, vad angår vete, råg, korn och havre den 21 november 1916, då förordningen den 5 september 1916 angående maximipris å nämnda sädesslag upphör att gälla, samt beträffande vetemjöl och rågmjöl den 27 november 1916; och skall denna förordning äga tillämpning till och med den 30 april 1917.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Malmö den 19 november 1916.

GUSTAF.
(L. S.)

(Jordbruksdepartementet.) *Johan Beck-Friis.*

Sockerregleringen och arbetsmarknaden.

Genom cirkulärskrivelse den 10 november 1916 till de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna har socialstyrelsen sökt göra sig underrättad om, i vad mån den vidtagna sockerregleringen förorsakat eller i den närmaste tiden kommer att förorsaka arbetslöshet inom bagerier, konditorier, choklad-, konfekt- och karamellfabriker ävensom utsikterna till annan sysselsättnings erhållande för de arbetare, som sålunda eventuellt bliva arbetslösa.

Av de inkomna svaren framgår, att under senare hälften av november månad blott 9 anstalter hade att omförmäla någon redan inträdd arbetslöshet inom ifrågavarande yrkesgrenar till följd av sockerregleringen. Av något nämnvärt omfång kunde emellertid avskedandena endast anses vara i Göteborg, Uppsala och Örebro, i vilka städer entledigandena dessutom i huvudsak kommo på karamell- och chokladfabrikerna. I Göteborg hade sålunda omkring 150 personer vid karamellfabrikerna fått avsked, medan ingen inskränkning i arbetspersonalen ägt rum vid bagerierna. I Uppsala föllo alla (33) entledigandena på choklad- och karamellfabrikerna, och i Örebro voro av de 33 avskedade arbetarna 25 sysselsatta inom karamelltillverkning och endast 8 vid bagerier.

Meddelandena rörande utsikterna för den närmaste framtiden voro icke gynnsamma. Uppgifter om väntade entlediganden lämna sålunda: statsanstalterna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Gävle, Hälsingborg, Lund och Ystad samt länsanstalterna i Norra och Södra Kalmar län, Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Örebro, Östergötlands och Västernorrlands län, varti l ytterligare kommer ett mindre antal anstalter, som särskilt påpeka, att arbetslösheten till följd av sockerregleringen icke kan bliva av nämnvärt omfång eller att inga avskedanden men väl inskränkning i arbetstiden befaras. Mera exakta uppgifter rörande tiden för arbetslöshetens inträdande eller antalet personer, som därav komma att beröras, hava blott ett fåtal anstalter kunnat lämna. I Göteborg räknar man med att inom karamell- och chokladfabrikationen bliva nödsakad inom närmaste tiden avskeda 50 % av personalen eller 375 arbetare, om icke ökad sockertillgång kan beredas. Om inga nya svårigheter tillstöta, komma däremot inga entlediganden att äga rum inom bagerierna. I Kalmar län väntas hälften (d. v. s. högst ett hundratal) av alla arbetare inom ifrågavarande yrkesgrenar bliva entledigade inom den närmaste tiden i följd av regleringen; i Värmlands län skulle 60 personer, mest minderåriga kvinnliga arbetare, avskedas; vid en kexfabrik i Örebro skulle 50 personer entledigas, vartill komma uppsägelser vid samtliga konditorier i staden; i Härnösand bliva under den närmaste tiden 25 arbetare inom karamellfabrikationen uppsagda, varjämte flera avskedanden förutses vid

stadens bagerier; i Göteborgs och Bohus län komma i december 35 arbetare, därav 15 män och 20 kvinnor, att bliva entledigade. Från övriga delar av riket hava inga närmare preciserade uppgifter influtit, men meddelas ej sällan, som t. ex. från Malmö och Stockholm, att arbetslösheten väntas bliva av betydande omfattning.

I allmänhet befaras avskedandena särskilt drabba personer, sysselsatta i konditorier, karamell- och chokladfabriker med deras större sockerbehov. Inom bageriyrket ansåg man i en del fall *mjölbristen* vara en mera betydande orsak till entlediganden. Av denna åsikt var man även inom bageriarbetarförbundet, där man uppgav antalet arbetslösa organiserade bageriarbetare vid november månads utgång till omkring 100 i Stockholm samt c:a 200 i landsorten.

Före årets slut har man säkerligen icke att vänta någon mera allmänt utbredd arbetslöshet inom ifrågavarande yrkesgrenar. Med inneliggande socker- och mjöllager söka företagen hålla tillverkningen i gång i vanlig omfattning för att kunna tillgodose den ökade efterfrågan vid jul och nyår. Därefter skulle emellertid betydande avskedanden vara att befara, icke blott som en följd av sockerbristen utan kanske än mer såsom en verkan, förorsakad av den inskränkning och omläggning av brödtyperna, vilken då måste vidtagas. Det ansågs uppenbart, att man t. ex. vid ett bageri, där under nuvarande förhållanden kanske framställas flera tiotal brödtyper, icke behöver sysselsätta lika stor personal, då antalet typer måste inskränkas till ett ringa fåtal och typerna dessutom förenklas.

Utsikterna till annan sysselsättnings erhållande för arbetslösa inom ifrågavarande yrkesgrenar te sig i stort sett föga gynnsamma trots den ovanligt goda ställningen på arbetsmarknaden. Ty för de arbetsområden, på vilka bristen på arbetskraft är särskilt framträdande, nämligen jordbruket och järn- och metallindustrien i vidsträckt mening, äro de ifrågavarande arbetarkategorierna icke lämpade.

Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914.

Västerås.

Inom socialstyrelsen pågår f. n. bearbetningen av det till levnadskostnadsundersökningen 1913—1914 införskaffade primärmaterialet, utgörande 1 619 för ett helt år förda hushållsböcker från olika orter i riket. Den första lokalmonografien, avseende *Västerås*, har i dagarna offentliggjorts i en särskild publikation.[1] Under hänvisning till denna publikation meddelas här nedan endast några av de viktigaste däri förekommande data.

Hushållens sammansättning m. m. Undersökningen grundar sig för Västerås vidkommande på 68 under ett helt år förda hushållsböcker. De 68 hushållen fördelade sig med hänsyn till årsutgiftens storlek sålunda:

Årsutgift:	under 1500 kr.	1500—1750 kr.	1750—2000 kr.	2000—2500 kr.	2500—3000 kr.
Antal hushåll	8	23	18	16	3

Av hushållsföreståndarna voro 49 arbetare och 19 lägre tjänstemän.

Antalet familjemedlemmar inom samtliga hushåll utgjorde 313 eller i medeltal 4·6 per familj. Inneboende utan spisning funnos i 7 familjer, helinackorderade i 6 och enbart spisande gäster i 2 familjer. Endast 5 familjer hade under kortare eller längre tid använt sig av tjänarinna. Bostaden utgjordes för 50 hushåll av 1 rum och kök, för 17 hushåll av 2 rum och kök samt för 1 hushåll av 3 rum och kök.

Översikt av hushållens inkomster och utgifter. Totala inkomstbeloppet under räkenskapsåret för samtliga 68 hushåll utgjorde 129 987 kr. Den minsta årsinkomsten var 1 252 kr. och den högsta 3 033 kr. I genomsnitt för samtliga hushåll uppgick inkomsten till 1 912 kr. Utgifterna belöpte sig för samtliga hushåll till 127 449 kr. Den minsta utgiftssumman utgjorde 1 122 kr., den största 2 962 samt genomsnittsutgiften 1 874 kr. Den kontanta behållningen vid räkenskapsårets början resp. slut utgjorde i genomsnitt per hushåll resp. 50 och 55 kr.

För ungefär tre femtedelar av hushållen hade inkomsterna överstigit utgifterna under året. Arbetarhushållen hade i genomsnitt större överskott än lägre tjänstemannahushållen.

Inkomsterna. För de i undersökningen inbegripna 68 familjerna uppgick, såsom ovan nämnts, årsinkomsten i genomsnitt till 1 912 kr. Av de

[1] Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914. I. Västerås.

olika inkomsttitlarna var givetvis inkomst av arbete den viktigaste, utgörande ej mindre än 1 769 kronor eller 92·53 % av hela inkomstbeloppet. Mannens huvudinkomst av arbete, vartill hänförts inkomsten av hans anställning eller sysselsättning inom hans speciella yrke, uppgick i genomsnitt till 1 634 kr. eller 85·50 % av årsinkomsterna, mannens biinkomst (ersättning för arbete, som faller utom hans egentliga yrke) till 47 kr. (2·46 %), hustruns arbetsinkomst till 47 kr. (2·46 %) och barnens bidrag av deras arbetsinkomst till 40 kr. (2·09 %).

Inkomsten av inackordering eller uthyrning — siffrorna avse bruttoinkomsten — var jämförelsevis obetydlig, i genomsnitt 49 kr. eller 2·57 %.

Inkomsterna av sjukhjälp, pension o. d. samt gåvor utgjorde resp. 17 och 22 kr. eller resp. 0·87 och 1·15 % av årsinkomsterna. Ränteinkomsten var en obetydlighet, i genomsnitt 3 kr. per hushåll eller 0·16 %. Övriga ej särskilt specificerade inkomster uppgingo i medeltal till 52 kr. eller 2·72 % av samtliga inkomster. I främsta rummet bland de kontanta inkomsterna kom handelsvinst med 0·23 % samt därefter lotterivinst med 0·14 %. Inkomst av handelsvinst hade icke mindre än 21 familjer haft, och 11 hade vunnit på lotteri.

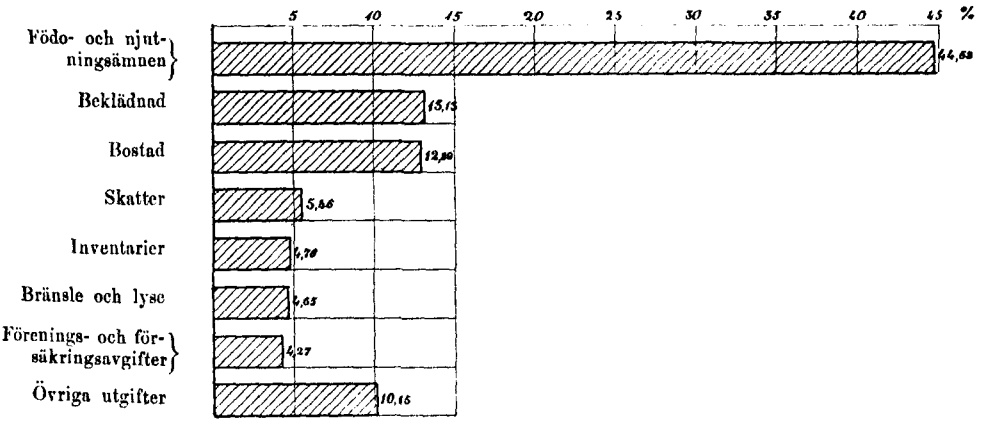
Nettoinkomsten av egna hem, som innehades av 9 familjer, belöpte sig, utproportionerad å samtliga här redovisade familjer, till 1·01 % av årsinkomsten. Icke mindre än 26 familjer hade egen eller hyrd trädgårdstäppa eller koloniträdgård, och utgjorde nettoinkomsten, sedan avgiften, utgifter för frö, sättpotatis, gödsling m. m. frånräknats, 0·25 % av inkomsterna. Genom fiske och bärplockning hade 17 familjer bidragit med tillsammans 141·05 kronor eller 0·11 % av samtliga familjers inkomster, och för en familj, som innehade hönsgård, utgjorde nettot under året 48·30 kr.

Utgifterna. Det största intresset vid undersökningar av förevarande slag knyter sig till utgiftssidan och de särskilda utgiftsposternas absoluta och relativa fördelning inom hushåll av olika ekonomisk och social karaktär.

I tabellen å sid. 1358 meddelas en översikt i absoluta och relativa tal av de genomsnittliga årsutgifternas fördelning på 18 huvudtitlar.

Utgifterna utgjorde i medeltal för samtliga 68 familjer 1 874 kr. Den absolut och relativt största utgiften kom på gruppen födo- och njutningsämnen, nämligen i genomsnitt 838 kr. eller 44·69 % av samtliga utgifter. Därefter följde utgifter för beklädnad med 246 kr. eller 13·13 % och för bostad med nära på lika stort belopp, nämligen 242 kr. eller 12·89 %. Närmast efter dessa utgiftsposter kommo utgifterna för skatter, som drogo icke mindre än 102 kr. eller 5·46 % av årsutgifterna, för inventarier med 89 kr. eller 4·76 %, för bränsle och belysning med 87 kr. eller 4·65 % samt för förenings- och försäkringsavgifter med 80 kr. eller 4·27 %. Tillsammans åtgick för nämnda utgiftsposter 1 684 kr. eller 89·85 %. I tabellen ej närmare specificerade utgifter utgjorde i medeltal endast 6 kr. (0·32 %). De större utgiftsposternas relativa storlek åskådliggöres närmare av diagrammet å nästföljande sida.

De viktigaste utgiftsposternas relativa storlek.

Utgifternas fördelning inom arbetar- och lägre tjänstemannahushållen företer vissa olikheter. Av årsutgifterna, som för dessa familjer i genomsnitt utgjorde resp. 1 806 och 2 051 kr., kom efterföljande andel på de viktigare utgiftsposterna:

	Arbetar-hushåll	Lägre tjänste-mannahushåll
Födo- och njutningsämnen	45·69 %	42·40 %
Bostad	12·48 »	13·82 »
Bränsle och belysning	4·60 »	4·79 »
Inventarier	4·61 »	5·10 »
Beklädnad	12·76 »	13·97 »
Övriga utgifter	19·86 »	19·92 »
Summa	100·00 %	100·00 %

Utgifterna för födo- och njutningsämnen drogo alltså en relativt större andel av årsbudgeten bland arbetarfamiljerna än bland funktionärerna, medan förhållandet var omvänt beträffande utgifterna för bostad och beklädnad. För bränsle och belysning samt inventarier och deras underhåll utgavs jämförelsevis ungefär lika mycket inom båda hushållskategorierna.

I fråga om de olika utgiftsposterna må påpekas följande:

Utgifterna för *bostad* utgjorde i medeltal 242 kr. eller nära en åttondel av samtliga utgifter under året. Hyressumman för olika lägenhetskategorier var i medeltal per år för ett rum och kök 201 kr. samt för två rum och kök 342 kr. Enligt vad 1913—1914 års allmänna bostadsräkning givit vid handen, uppgick årsmedelhyran i Västerås för lägenheter om ett rum och kök till 189 kr. samt för två rum och kök till 322 kr., vilket resultat sålunda ganska väl överensstämmer med de medeltalssiffror, som ovan anförts för hushållsbokförarna.

Såsom ovan omnämnts, bebodde 9 familjer lägenheter i egna hus. Tillsammans uppgick taxeringsvärdet för dessa nio fastigheter till 69 843 kr.,

Utgifter i medeltal per hushåll och konsumtionsenhet.

	Absoluta tal		Relativa tal	
	Per hushåll	Per konsumtionsenhet	Per hushåll	Per konsumtionsenhet
	Kr.	Kr.	%	%
Utgifter i allt	1 874·25	724·67	100·00	100·00
I. Föde- och njutningsämnen	837·50	324·23	44·69	44·74
1. Matvaror	789·25	305·42	42·11	42·15
2. Dryckesvaror	19·43	7·57	1·04	1·04
3. Tobak	11·26	4·39	0·60	0·61
4. Förtäring utom hemmet	17·56	6·85	0·94	0·94
II. Bostad	241·66	88·55	12·89	12·22
III. Bränsle och lyse	87·22	31·86	4·65	4·40
IV. Inventarier	89·23	34·95	4·76	4·82
V. Beklädnad	246·07	97·46	13·13	13·45
VI. Tvätt och renhållning	28·88	11·31	1·54	1·56
VII. Hygien	29·16	11·42	1·56	1·58
VIII. Utgifter för intellektuella ändamål	31·35	12·28	1·67	1·69
IX. Förenings- och försäkringsavgifter	80·08	31·35	4·27	4·33
X. Gåvor, understöd till anhöriga	32·14	12·59	1·71	1·74
XI. Skatter	102·28	40·06	5·46	5·53
XII. Nöjen och förströelser	16·72	6·55	0·89	0·90
XIII. Resor	24·70	9·68	1·32	1·33
XIV. Ränta å lån	3·48	1·36	0·19	0·19
XV. Telefon, post- o. skrivutensilier	5·75	2·25	0·31	0·31
XVI. Lottsedlar	9·41	3·68	0·50	0·51
XVII. Utgifter för tjänare och hjälp	2·67	2·74	0·14	0·38
XVIII. Övriga utgifter	6·00	2·35	0·32	0·32

av vilket belopp 59 950 kr. eller 85·8 % kom på byggnaderna samt 9 893 kr. eller 14·2 % på tomterna. Vid räkenskapsårets slut återstående skuld å fastigheterna belöpte sig till 39 286 kr. eller 56·2 % av taxeringsvärdet. Under bokföringsåret hade för fyra fastigheter gjorts kapitalavbetalning å skuld till ett sammanlagt belopp av 982 kr. För samtliga 9 fastigheter belöpte sig inkomsterna av egen bostad samt uthyrd lägenhet till 4 370 kr. samt utgifterna för räntor, underhåll, skatter o. s. v. till 3 055 kr., varigenom ett överskott uppkom på 1 315 kr.

För *bränsle och belysning* erlades under räkenskapsåret i genomsnitt 87 kr. eller 4·65 % av utgifterna. Vad särskilt ved beträffar, åtgick härför i genomsnitt 41 kr. eller närmare hälften (47·3 %) av ifrågavarande utgifter. Härav kom ett större belopp på utgifter för barrved (19·0 %) än för björkved (15·5 %).

Utgifterna för kol och koks uppgingo i genomsnitt till 14 kr. (16·1 %), för gas till 5 kr. (6·0 %), för fotogen till 19 kr. (21·2 %), för elektriskt ljus till 4 kr. (4·8 %) samt för annan bränsle- och belysningsmateriel till 3 kr. (3·8 %).

För anskaffning och underhåll av *inventarier* utgåvos i genomsnitt 89 kr. eller 4·76 % av årsbudgeten.

Utgiften för *beklädnad* var, vad storleken beträffar, den andra i ordningen av de olika utgiftsposterna och utgjorde i genomsnitt 246 kr. eller 13·13 % av årsbudgeten. Särskilt för kläder utgåvos i medeltal 174 kr. samt för skodon, såväl nyanskaffning som underhåll, 72 kr. eller icke fullt en tredjedel (29·4 %) av beklädnadsutgifterna.

Utgifterna för *tvätt och renhållning* utgjorde i genomsnitt 29 kr. eller 1·54 % av årsutgifterna. Härav kom en tredjedel på tvätt och strykning utom hemmet samt två tredjedelar på tvål, såpa, soda o. d.

För *hygien* utgjorde utgifterna i medeltal 29 kr. eller 1·56 % av totalbudgeten. Av detta belopp kommo tre fjärdedelar på sjukvård, läkare och medicin samt en fjärdedel på hälsovård.

För *intellektuella ändamål* utgåvos i medeltal 31 kr. eller 1·67 % av genomsnittsbudgeten. Av hithörande poster drogo utgifterna för tidningar och böcker i medeltal 21 kr. eller något mer än två tredjedelar, medan knappt en tredjedel kom på utgifter för barnens skolgång.

Förenings- och försäkringsavgifter utgjorde i medeltal 80 kr. eller 4·27 % av budgeten. Av denna utgiftspost kom största beloppet, 36 kr. eller 45·1 %, på liv- och kapitalförsäkring, varefter följde avgifter till sjuk- och begravningskassor med 22 kr. (27·2 %) samt fackföreningskontingenter med 12 kr. (14·6 %). Till övriga föreningar, vari inbegripits nykterhets- och politiska organisationer o. d., för brandförsäkring och för pensionsavgifter uppgick den genomsnittliga årsutgiften till resp. ungefär 3 kr. samt för olycksfallsförsäkring till 1 kr.

Beträffande *skatterna*, som kommo i fjärde rummet bland utgiftsposterna, må erinras om, att häri ej medräknats skatter för egna hem. I genomsnitt erlades i skatter under året 102 kr. eller 5·46 % av budgeten.

Till *nöjen och förströelser* gingo i medeltal 17 kr. (0·89 % av utgifterna). För 25 familjer översteg ifrågavarande utgiftsbelopp icke 10 kr.

Av utgifterna för *resor*, som i medeltal uppgingo till 25 kr. (1·32 % av årsutgifterna), kom ojämförligt största delen (94·5 %) på resor utom staden.

*Ränte*utgifterna, vari ej inbegripits räntor i inteckning-lån o. d., belöpte sig i medeltal till 3 kr. (0·19 %) samt utgifterna för *telefon*, *post- och skrivutensilier* till 6 kr. (0·31 %).

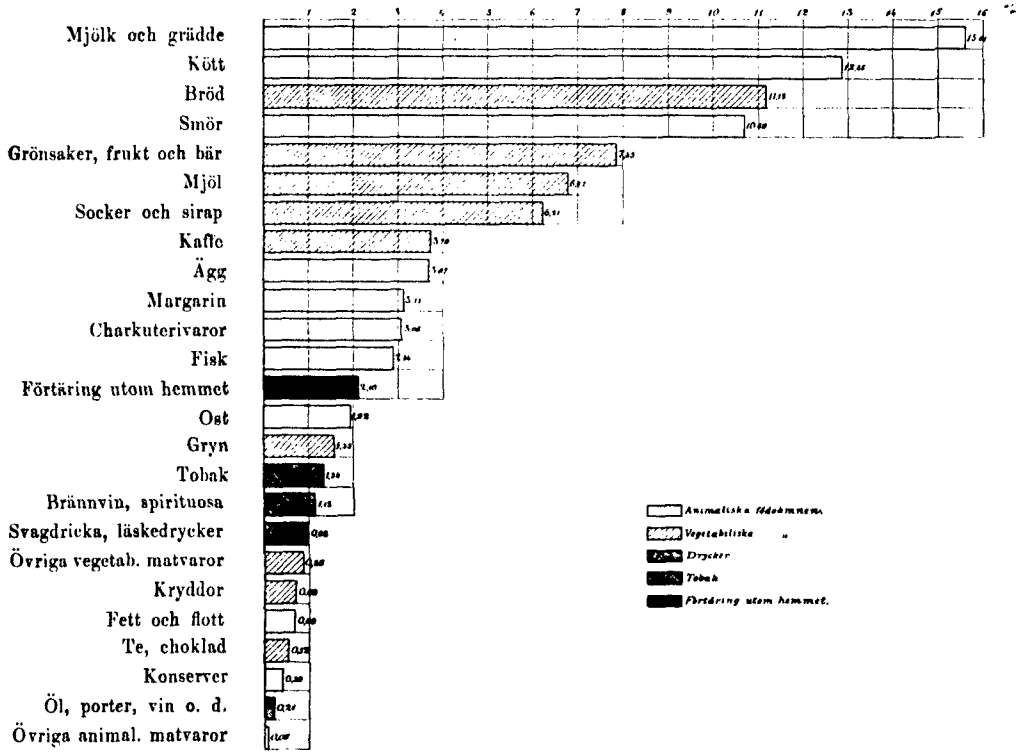
Lottsedlar inköptes under året till ett belopp av i medeltal 9 kr. eller 0·5 % av budgeten. Tillsammans 53 familjer eller nära fyra femtedelar av samtliga hade utgifter på detta konto. Av dessa utgåvo 14 vardera ett belopp understigande 5 kr., 13 från 5 till 10, 17 från 10 till 25 samt 9 minst 25 intill 50 kr. Hela det belopp, som nämnda 53 familjer betalte för lottsedlar uppgick till 639·58 kr. Enligt uppgifter i hushållsböckerna hade 11 av dessa familjer eller ungefär var femte vunnit tillsammans 184·83 kr. eller knappast tre tiondelar av vad som utbetalts.

Utgifterna för *tjänare* voro en obetydlighet, i medeltal för samtliga hushåll ej uppgående till 3 kr. (0·14 %).

Övriga i tabellen ej närmare specificerade utgifter utgjorde i medeltal endast 6 kr. eller 0·32 % av årsutgifterna. Av detta belopp kom mer än hälften (0·17 %) på blommor, begravningskransar o. d., medan endast 0·15 % ej närmare specificerats, ett kriterium så gott som något på den noggrannhet och det intresse, varmed bokförarna omfattat undersökningen.

Födans sammansättning efter kostnad. Nedanstående diagram åskådliggör den relativa betydelsen av olika slags födo- och njutningsämnen med hänsyn till kostnaden.

Födans sammansättning efter kostnad.

Av samtliga utgifter för födo- och njutningsämnen, uppgående till 838 kr., kommo utgifterna för matvaror i främsta rummet med 789 kr. eller 94·24 %, varefter kommo drycker med 19 kr. (2·32 %) och förtäring utom hemmet med 18 kr. (2·10 %). För tobak utgavs i genomsnitt 11 kr. (1·34 %).

Bland matvarorna drogo mjölk och grädde den största utgiften, 131 kr. eller 15·61 % av födoämnesbudgeten. Närmast härefter i betydelse kom kött med 108 kr. eller 12·85 %, bröd med 94 kr. eller 11·18 % och smör med 90 kr.

eller 10·69 %. Dessa fyra artiklar upptogo tillsammans hälften (50·33 %) av samtliga utgifter för födo- och njutningsämnen. För grönsaker (inkl. potatis) frukter, bär m. m. utgåvos 66 kr. (7·85 %), för mjöl 57 kr. (6·77 %), för socker och sirap 52 kr. (6·21 %), för kaffe 31 kr. (3·70 %), för ägg 31 kr. (3·67 %), för margarin 26 kr. (3·11 %) samt för charkuterivaror 26 kr. (3·06 %). Vad beträffar övriga matvaruutgifter, må nämnas, att utgifterna för fisk voro jämförelsevis obetydliga, endast 24 kr. eller 2·89 % av budgeten.

Av utgifterna för kött kommo bortåt tre fjärdedelar (72·9 %) på färskt och något över en fjärdedel på salt, torkat eller rökt kött. Bland de olika köttsorterna gick något mer än en fjärdedel (26·5 %) till färskt oxkött. Ungefär hälften (49·4 %) av hela utgiftsbeloppet för kött kom på fläsk, varav lika mycket på färskt som på salt och rökt fläsk.

Största delen (88·1 %) av utgifterna för charkuterivaror gick till korv och sylta och endast 11·9 % på övriga hithörande varor (färdiglagad mat och uppskuret).

Något mer än hälften (54·0 %) av utgifterna för fisk gick till färsk fisk. Av de olika fisksorterna kom salt sill i första rummet med ungefär en tredjedel (32·0 %) av samtliga utgifter för fisk.

Av utgifterna för mjölk och grädde användes något mer än tre femtedelar (61·6 %) till oskummad mjölk, nära tre tiondelar (28·9 %) till skummjölk och en tiondel (9·5 %) till grädde.

Utgifterna för bröd visade stigande procentuell andel av födoämnesutgifterna för de olika utgiftsgrupperna, medan förhållandet var omvänt beträffande utgifterna för mjöl. Av utgifterna för bröd kommo på hårt rågbröd två femtedelar (40·2 %) samt på mjukt rågbröd och kaffebröd m. m. vardera bortåt en femtedel (resp. 18·7 och 19·2 %).

Vad de olika mjölsorterna beträffar, drog vetemjölet den största utgiften eller 88·2 %, varefter kom rågmjöl med 6·7 och annat mjöl med 5·1 %.

Av utgifterna för gryn användes tre femtedelar (59·5 %) för havregryn, en fjärdedel (25·5 %) för risgryn samt 15·0 % för andra grynsorter.

Bland utgifterna för grönsaker, frukter, bär m. m. kommo 44·2 % på frukt och bär samt 33·4 % på potatis.

Av utgifterna för dryckesvaror, som i genomsnitt belöpte sig till 19 kr., användes nära hälften (48·6 %) till brännvin och andra spirituösa drycker, 42·3 % till svagdricka och alkoholfria drycker samt 9·1 % till öl, porter och vin.

Vad slutligen beträffar utgifterna för förtäring utom hemmet, som i genomsnitt utgjorde 18 kr., kommo bortåt två tredjedelar (65·5 %) på måltider samt en tredjedel (34·5 %) på annan förtäring.

Konsumerade kvantiteter av vissa varuslag. I tabellen å nästföljande sida lämnas en översikt över de konsumerade kvantiteterna av vissa varuslag i medeltal per hushåll och konsumtionsenhet.

Konsumerade kvantiteter av vissa varuslag i medeltal per hushåll och konsumtionsenhet.

	Kvantitet	Per hushåll	Per konsumtionsenhet
I. Matvaror.			
1. Kött	kg.	76·28	29·57
A. Färskt kött	»	55·94	21·75
Oxkött	»	23·49	9·10
Kalvkött	»	11·63	4·54
Får- och lammkött	»	1·15	0·45
Fläsk	»	19·67	7·66
B. Konserverat kött	»	20·34	7·82
Nötkött	»	2·00	0·77
Fläsk	»	18·34	7·05
2. Fisk: salt sill	»	22·79	8·81
kabeljo	»	2·68	1·04
3. Mjölk	l.	1 097·87	424·37
A. Oskummad mjölk	»	523·33	202·49
B. Skummad mjölk	»	574·04	221·88
4. Smör	kg.	40·96	15·87
5. Margarin	»	19·25	7·42
6. Ost	»	13·03	5·06
7. Ägg	st.	433	168
8. Bröd: rågbröd, hårt	kg.	100·75	38·98
rågbröd, mjukt	»	63·05	24·40
vetebröd	»	13·26	5·13
skorpor	»	9·29	3·60
9. Mjöl	»	192·04	74·01
A. Vetemjöl	»	169·10	65·13
B. Rågmjöl	»	16·21	6·27
C. Potatismjöl	»	3·06	1·19
D. Havremjöl	kg.	2·30	0·90
E. Ej spec.	»	1·37	0·52
10. Gryn	»	36·07	13·99
A. Havregryn	»	21·73	8·44
B. Risgryn	»	8·47	3·29
C. Korngryn	»	3·93	1·52
D. Mannagryn	»	1·46	0·56
E. Ej spec.	»	0·48	0·18
11. Ärter, gula, gröna	»	9·18	3·57
12. Bruna bönor	»	2·46	0·94
13. Potatis	l.	391·01	151·38
14. Socker	kg.	81·44	31·47
15. Kaffe	»	15·57	6·02
II. Drycker.			
1. Maltdrycker (öl, porter)	l.	3·70	1·44
2. Brännvin o. spirituosa	»	5·47	2·13
III. Bränsle o. belysningsmaterial.			
1. Ved	famn	1·50	0·55
A. Björkved	»	0·56	0·21
B. Barrved	»	0·94	0·34
2. Kol	hl.	2·78	1·01
3. Koks	»	3·00	1·09
4. Gas	kbm.	30·73	10·93
5. Fotogen	l.	98·74	36·29
6. Elektrisk kraft	kilow.	10·45	3·76

Anm. De med medieval stil angivna kvantitetstalen för mjukt rågbröd, vetebröd och skorpor äro approximativa.

De i tabellen angivna kvantitetstalen hänföra sig i fråga om genomsnittskonsumtionen till ett hushåll om c:a 1 900 kronors årsutgift och nära 5 familjemedlemmar.

Jämförelse mellan inkomsternas och utgifternas fördelning bland mindre bemedlade i Västerås och Stockholm. Bearbetningen av det föreliggande materialet har så långt sig göra låtit gått ut på att möjliggöra en jämförelse mellan de av riksundersökningen berörda orterna och Stockholm, vars levnadskost-

nader redan åren 1907—1908 voro föremål för en av Stockholms stads statistiska kontor verkställd undersökning. En omständighet, som härvid erbjudit vissa vanskligheter, ligger däri, att undersökningarna ifråga ej avse samma tid, varför förändringar i prisnivån, som ägt rum under de mellanliggande sex åren, kunna inverka på resultatet av jämförelsen. Det må dock nämnas, att prisstegringen i Stockholm å viktigare livsmedel samt bränsle och lyse under tiden 1907—1908 till 1913—1914 ej beräknats uppgå till mer än c:a 7 %.

Inkomsterna utgjorde i genomsnitt 1 912 kr. för västeråshushållen och 2 140 kr. för stockholmsfamiljerna. Då årsutgifterna för de förra belöpte sig till 1 874 kr., uppkom sålunda ett överskott på 38 kr., medan de senare uppvisade en brist på i medeltal 40 kr. Av inkomsterna utgjorde arbetsinkomsten relativt lika stor andel, resp. 92·53 och 92·29 %. Mannens arbetsinkomst var jämförelsevis något större i Västerås än i Stockholm, resp. 87·96 och 87·05 %, medan förhållandet var omvänt beträffande hustruns och barnens inkomster, vilka utgjorde resp. 4·57 och 5·24 % av årsinkomsten. Inackordering och uthyrning såsom inkomstkälla spelade större roll i Stockholm än i Västerås (resp. 4·17 och 2·57 %). Inackorderade och inneboende förekommo i Stockholm hos nära hälften av samtliga hushåll mot endast en femtedel av västeråsfamiljerna.

Av de olika utgiftsposterna kommo föda- och njutningsämnen i främsta rummet med 44·69 % av årsutgifterna för västeråsfamiljerna och något mindre eller 43·74 % för stockholmsfamiljerna. Den lägre procentsiffran för de senare beror därpå, att utgifterna för matvaror för västeråsfamiljerna drogo ej mindre än 42·11 % mot endast 38·92 % för stockholmarna. På drycker och förtäring utom hemmet depenserade de senare relativt mer än dubbelt mot de förra (resp. 1·04 och 2·44 samt 0·94 och 1·91 %), medan utgifterna för tobak voro ungefär lika (resp. 0·60 och 0·47 %).

En betydande skillnad förefanns särskilt med avseende på storleken av bostadsutgifterna, vilka för västeråsfamiljerna uppgingo till endast en åttondel (12·89 %), men för stockholmsfamiljerna till nära en femtedel (19·04 %) av årsbudgeten. Då skillnaden beträffande bostadslägenheternas storlek var oväsentlig — i genomsnitt för Stockholm 2·5 och för Västerås 2·3 eldstäder per lägenhet — framträda de dyra bostadsförhållandena i Stockholm. Även i fråga om beklädnadsutgifterna var skillnaden mellan de båda budgeterna synnerligen stor men i omvänt förhållande mot bostadsutgifterna. Under det att västeråsborna härför kunde utgiva 13·13 %, uppgingo de för stockholmarna till endast 10·94 %. Utgifterna för bränsle och belysning samt inventarier voro relativt större i Västerås än i Stockholm (resp. 4·65 och 4·23 samt 4·76 och 3·68 %). Även skatteutgifterna voro åtskilligt högre för västeråsfamiljerna (resp. 5·46 och 4·47 %). För tvätt och renhållning, hygien, intellektuella ändamål samt förenings- och försäkringsavgifter voro utgifterna, som närmare framgår av tabellen, ungefär lika stora. Gåvokontot var ej obetydligt större för västeråsfamiljerna än för stockholmsfamiljerna eller resp. 1·71 och 0·99 %. Västeråsfamiljerna

kunde även offra något mera på nöjen och förströelser (resp. 0·89 och 0·69 %) samt på lottsedlar (resp. 0·50 och 0·24 %). Utgifterna för resor, telefon etc. voro däremot relativt taget större i Stockholm än i Västerås. Övriga utgifter belöpte sig till resp. 0·51 och 0·45 %.

Vad matvarorna beträffar, spela vegetabilierna en vida viktigare roll i västeråsbudgeten än i stockholmskosten. I de senare hushållen gingo endast 34·91 % av utgifterna för födo- och njutningsämnen till vegetabilisk föda, i västeråshushållen däremot 39·33 %. Den proportion, i vilken de olika matvarorna ur kostnadssynpunkt ingå i västerås- och stockholmsbudgeten, belyses närmare av tabellen. Utgifterna för kött uppgingo i västeråsbudgeten till 12·85 % av födoämnesutgifterna men i den stockholmska till 15·16 %. De senare hushållen utgåvo även relativt mera för charkuterivaror (resp. 3·76 och 3·06 %), fisk (resp. 3·77 och 2·89 %) och ägg (resp. 3·98 och 3·67 %). För mjölk och grädde voro däremot utgifterna relativt lika stora (resp. 15·55 och 15·61 %). Detsamma var även fallet med ost samt fett och flott. Västeråshushållen använde å andra sidan betydligt mera till smör (resp. 10·69 och 7·63 %) och margarin (resp. 3·11 och 1·47 %).

Av vegetabilierna kommer i främsta rummet bröd med relativt något mindre utgiftskonto för västerås- än för stockholmsfamiljerna (resp. 11·18 och 11·53 %). En större andel av födoämnesbudgeten åtgick däremot i Västerås till mjöl (resp. 6·77 och 5·01 %), gryn (resp. 1·55 och 1·09 %), rotfrukter och grönsaker exkl. potatis (resp. 1·76 och 1·44 %), frukter och bär (resp. 3·47 och 3·01 %), socker och sirap (resp. 6·21 och 5·32 %) samt kaffe (resp. 3·70 och 2·83 %). Potatis var av ungefär samma betydelse för de båda hushållen (resp. 2·62 och 2·51 %).

Beträffande förbrukningen av olika slags drycker uppvisade de båda budgeterna en del anmärkningsvärda olikheter. Dessa utgifters fördelning i genomsnitt per hushåll i Västerås och Stockholm belyses närmare av nedanstående tablå:

	Västerås		Stockholm	
	kr.	%	kr.	%
Drycker i allt	19·48	100·0	53·26	100·0
Brännvin och annan spirituosa . . .	9·45	48·6	17·77	34·2
Öl, porter och vin	1·76	9·1	28·06	52·1
Svagdricka och läskedrycker	8·22	42·3	7·43	13·7

Av ifrågavarande utgifter, som i Stockholm voro i genomsnitt bortåt tre gånger större än i Västerås eller resp. 53 och 19 kr., använde västeråsfamiljerna icke mindre än 42·3 % till alkoholfria drycker och svagdricka, medan motsvarande siffra för stockholmarna utgjorde endast 13·7 %. De senare hushållen använde å andra sidan mer än hälften (52·1 %) av dessa utgifter för starkare maltdrycker och vin mot knappt en tiondel (9·1 %) för västeråsborna. För brännvin och andra spirituösa drycker utgåvo stockholmsfamiljerna absolut taget nära dubbelt så mycket som västeråsfamiljerna. Av

samtliga utgifter för dryckesvaror åtgick emellertid för de senare familjerna nära hälften (48·6 %) till bränvin o. s. v., men endast en tredjedel (34·2 %) för stockholmarna.

Det torde emellertid böra framhållas, att de här anförda siffrorna rörande utgifterna för dryckesvaror, som endast avse förbrukningen i hemmet och i varje fall för såväl västerås- som stockholmsfamiljerna säkerligen äro minimisiffror, icke kunna anses såsom typiska för de mindre bemedlades genomsnittliga årsutgift för alkoholhaltiga drycker redan av den anledningen, att ifrågavarande familjer icke kunna betraktas såsom typiska på alkoholförbrukningens område.

Förändringar i livsmedelskostnaderna i Västerås under tiden 1905—1916. Frågan om växlingarna i levnadskostnaderna kan betraktas dels med hänsyn tagen till levnadsstandardens förändring allt efter skilda tidsperioder och orter med deras olika vanor, smakriktningar och sociala förhållanden och dels med hänsyn till en oföränderlig levnadsstandard. För ett bedömande av förändringarna i levnadskostnaderna ur den förra synpunkten föreligger för Sveriges vidkommande tillsvidare icke erforderligt material. I det senare fallet, då man bortser från de förändringar, som de konsumerade varorna undergått med avseende på kvantitet och kvalitet, bliva variationerna i levnadskostnaderna beroende av fluktuationerna i det allmänna prisläget. Vid föreliggande redogörelse för förändringarna i livsmedelskostnaderna i Västerås har anlagts denna sistnämnda synpunkt på så sätt, att man antagit, att den konsumerade kvantiteten varit oförändrad. De utförda beräkningarna omfatta vidare endast de viktigaste slagen av livsmedel samt grunda sig på de sedan år 1905 i Sociala Meddelanden publicerade prisuppgifterna på sådana livsmedel. För bestämmande av vilken betydelse de olika livsmedlen skola tillmätas i hushållsstatistiskt avseende komma de i förevarande undersökning framkomna kvantitetstalen för Västerås att tillämpas. Ifrågavarande kvantitetsuppgifter, som avse förbrukningen i ett genomsnittshushåll om nära 5 personer (man, hustru och 2 à 3 barn) med en årlig utgiftsstat av c:a 1 900 kr., hava multiplicerats med årsmedelprisen för Västerås å resp. varuslag, varigenom sålunda storleken av ett dylikt hushålls utgifter för nämnda livsförnödenheter kunnat beräknas för varje år.

I efterföljande tablå lämnas en översikt av livsmedelskostnadernas växlingar, beräknade på ovan angivet sätt, under åren 1905—1915 samt de 3 första kvartalen 1916, varvid jämte de absoluta talen för de olika åren även angivas indextal, vilka beräknats med utgångspunkt från summan för år 1905, som satts = 100·o.

Enligt medelpriserna under	Utgifter för de viktigaste slagen av livsmedel, kr.	Indextal (1905 = 100·0)	Indextal (närmast föregående år = 100·0)
1905	564·79	100·0	—
1906	577·98	102·3	102·3
1907	579·76	102·7	100·3
1908	600·05	106·2	103·5
1909	600·92	106·4	100·1
1910	610·35	108·1	101·6
1911	602·52	106·7	98·7
1912	642·40	113·7	106·6
1913	639·15	113·2	99·5
1914	652·25	115·5	102·0
1915	785·96	139·2	120·5
1916 (jan.—sept)	849·32	150·4	108·1

I jämförelse med utgångsåret 1905, utvisade såsom framgår av tablån, utgifterna för de viktigaste slagen av livsmedel under år 1906 en ökning av 2·3 %, men höllo sig under nästföljande år på ungefär samma nivå. År 1908 inträdde däremot en avsevärd stegring av utgifterna, uppgående till 6·2 % i jämförelse med år 1905 och 3·5 % i jämförelse med närmast föregående år. Efter prisstegringen år 1908 visade de närmast följande åren i stort sett stillastående, som emellertid åter avbröts år 1912. Detta år utmärkes nämligen av en utomordentligt kraftig prisstegring — uppgående till 13·7 % i jämförelse med år 1905 och 6·6 % i jämförelse med år 1911 — vilken emellertid i sin tur år 1913 efterträddes av stillastående.

Världskrigets utbrott i augusti 1914 medförde givetvis stora förändringar i prisförhållandena. För år 1914 visade sig krisens verkningar på livsmedelsutgifterna med en ökning av 2·0 %, medan nästföljande år medförde en ytterligare utgiftsökning på icke mindre än 20·5 %. Under antagande, att genomsnittspriserna för de tre första kvartalen 1916 gällt under ett helt år, skulle kostnaderna för ifrågavarande livsmedel stigit ännu med ytterligare 8·1 % sedan fjolåret. För samma livsmedelsförbrukning, som år 1905 kostade en västeråsfamilj 565 kr., belöpte sig utgifterna år 1915 till 786 kr. och enligt medelpriserna januari—september 1916 till 849 kr. eller en ökning från 1905 med resp. 39·2 och 50·4 %. Den mest betydande stegringen av livsmedelskostnaderna har sålunda ägt rum efter krigets utbrott. I jämförelse med år 1913 var utgiftsökningen år 1915 23·0 % och de tre första kvartalen 1916 32·9 %.

Utgifterna för fisk — endast salt sill och kabeljo äro här medtagna — och kött förete den största ökningen i jämförelse med år 1905 eller resp. 148 och 110 %. De tvenne varugrupper, som omfatta mejeriprodukter, ägg och margarin samt bröd, mjöl och gryn, hava från samma tid ökats med resp. 50 och 44 %. Den minsta relativa ökningen visar den grupp, som bl. a. omfattar socker och kaffe, nämligen 11 %.

I jämförelse med år 1914 företedde utgifterna för samtliga varugrupper under år 1915 större eller mindre stegring. Enligt medelpriserna januari—september 1916 fortgick denna stegring med undantag för bröd, mjöl och gryn samt för socker, kaffe m. m., vilka båda varugrupper kunde uppvisa någon utgiftsminskning i jämförelse med år 1915.

I vilken grad västeråsfamiljerna genom inskränkningar i och omläggning av budgeten, köp av kompensationsvaror o. s. v. förmått neutralisera här ovan angivna dyrtidstryck, framgår av nästföljande artikel i detta häfte om dyrtidens inflytande på förbrukningen.

Dyrtidens inverkan på livsmedelsförbrukningen.

Västerås och Göteborg.

Vid alla tidigare försök att beräkna levnadskostnadernas stegring sedan världskrigets utbrott har man varit hänvisad till den genom levnadskostnadsundersökningen i Stockholm 1907—1908 fastslagna livsmedelsbudgeten såsom grundval för beräkningen. Ett framsteg härutinnan innebär visserligen användandet av de genom socialstyrelsens undersökning 1913—1914 fastslagna budgeterna, såsom för Västerås vidkommande skett å sid. 1366, men ej ens på denna väg når man fram till vad som här åsyftas. Redan på förhand kunde man nämligen förmoda, att livsmedelsförbrukningen undergått en väsentlig omläggning under dyrtidens inflytande. Denna förmodan har även föranlett anordnandet av en speciell levnadskostnadsundersökning, avseende att fastställa en verklig dyrtidsbudget och därmed också att lämna material för en tillförlitligare beräkning av livsmedelskostnadernas faktiska stegring under kristiden.

Ifrågavarande undersökning, som f. n. pågår inom socialstyrelsen, omfattar 28 orter, av vilka alla med undantag av Stockholm ingå i den allmänna levnadskostnadsundersökningen. Undersökningen baserar sig på hushållsböcker av samma slag som de vid nämnda undersökning använda, förda under en tid av 4 veckor från slutet av april till slutet av maj månad 1916. Det inkomna materialet föreligger bearbetat för *Västerås* och *Göteborg*, och meddelas här nedan en sammanfattning av de vunna resultaten.

Den fullbordade delen av undersökningen omfattar 38 västeråshushåll och 132 göteborgshushåll, vilka samtliga jämväl ingingo i levnadskostnadsundersökningen 1913—1914. De förra hade i maj 1914 en genomsnittlig veckoinkomst av 36·86 kr. och i maj 1916 av 39·92 kr., de senare resp. 37·82 kr. och 41·74 kr. För västeråsfamiljerna hade sålunda veckoinkomsten stigit med 8·3 %, för göteborgsfamiljerna med 10·4 %. Familjernas storlek visade nästan fullständig överensstämmelse. I maj 1914 räknade västeråsfamiljerna i

genomsnitt 4·53 och göteborgsfamiljerna 4·54 personer; i maj 1916 voro motsvarande genomsnittstal resp. 4·71 och 4·73.

Den del av hushållsbudgeten, som i detta sammanhang givetvis äger det största intresset och här kommer att beröras, är födoämnesbudgeten och dess sammansättning i maj 1914 och maj 1916. I tabellen å nästföljande sida finnas uppgifter angående födans sammansättning efter kostnad i medeltal per vecka och hushåll.

Utgifterna för födo- och njutningsämnen uppgingo, som tabellen utvisar, i genomsnitt per vecka för västeråsfamiljerna under maj 1914 till 15·52 kr. och under maj 1916 till 19·94 kr. eller resp. 42·1 och 49·9 % av veckoinkomsterna. För göteborgsfamiljerna voro motsvarande siffror såväl absolut som procentuellt något högre, nämligen resp. 16·86 och 22·12 kr. samt resp. 44·6 och 53·0 %.

Utgifterna för matvaror ökades i förhållande till samtliga utgifter för födo- och njutningsämnen i både Västerås och Göteborg, ehuru högst obetydligt i Västerås. Däremot minskades å båda orterna de relativa kostnaderna för dryckesvaror, vilka för övrigt voro betydligt större för göteborgsfamiljerna än för västeråsfamiljerna. Utgifterna för tobak m. m. voro å bägge orterna ungefär lika stora under de båda åren. Utgifterna för förtäring utom hemmet, vilka voro avsevärt större för göteborgsfamiljerna än för västeråsfamiljerna, minskades något för de förra men ökades obetydligt för de senare.

Vad särskilt matvarorna beträffar, ökades för västeråsfamiljerna utgifterna för färskt fläsk, slakteriavfall och charkuterivaror och minskades, relativt sett, för nöt- och kalvkött samt salt eller rökt fläsk. För göteborgsfamiljerna ökades utgifterna för nötkött, färskt fläsk, slakteriavfall och salt eller rökt fläsk, men minskades utgifterna för kalvkött och charkuterivaror. Utgifterna för fisk visade relativt en ganska stark ökning, särskilt för västeråsfamiljerna. Den viktiga utgiftspost, som inbegripits under rubriken »lanthushållningsprodukter», hade under tvåårsperioden undergått en helt obetydlig minskning i såväl Västerås som Göteborg. Utgiftsposten i fråga var bägge åren betydligt lägre, relativt sett, för göteborgsfamiljerna än för västeråsfamiljerna. Bland de olika specialposterna utvisar smöret den största olikheten, i det västeråsfamiljerna utgåvo nära dubbelt så mycket för denna vara som göteborgsfamiljerna men det oaktat ej mindre än dessa för margarin samt fett och flott. Å båda orterna hade utgifterna för grädde, smör, ost och ägg relativt minskats från maj 1914 till maj 1916, medan utgifterna för skummad mjölk, margarin, fett och flott i ungefär motsvarande grad ökats. Utgifterna för oskummad mjölk visade i Västerås en ganska betydande stegring, i Göteborg däremot en obetydlig minskning.

Bland vegetabilierna drog brödet i Västerås ungefär lika stor men i Göteborg en icke obetydligt mindre andel av näringsutgifterna under maj 1916, jämfört med samma månad 1914. Utgifterna för skorpor, kaffebröd och bakelser minskades kraftigt å båda orterna. För såväl mjöl som gryn ökades däremot utgifterna å båda orterna ganska väsentligt. De varuslag,

Födans sammansättning efter kostnad maj 1914 och maj 1916.

	I medeltal per vecka och hushåll							
	Västerås				Göteborg			
	1914	1916	1914	1916	1914	1916	1914	1916
	öre	öre	%	%	öre	öre	%	%
Föde- och njutningsämnen	**1552**	**1994**	**100·00**	**100·00**	**1686**	**2212**	**100·00**	**100·00**
I. Matvaror	1483	1912	95·57	95·91	1532	2045	90·87	92·45
1. animaliska	900	1181	58·03	59·26	885	1206	52·49	54·52
A. kött	192	255	12·36	12·79	187	277	11·09	12·52
a. färskt kött	119	175	7·65	8·77	145	213	8·60	9·63
oxkött	40	49	2·60	2·48	69	112	4·09	5·11
kalvkött	30	34	1·93	1·70	26	29	1·54	1·22
fläsk	39	69	2·50	3·46	36	52	2·14	2·35
annat färskt kött	4	10	0·26	0·50	7	4	0·42	0·23
organ, ben och blod	6	13	0·36	0·63	7	16	0·41	0·72
b. konserv. kött (salt, rökt el. torkat)	73	80	4·71	4·02	42	64	2·49	2·89
nötkött	4	4	0·27	0·19	1	2	0·06	0·09
fläsk	69	76	4·44	3·83	41	62	2·43	2·80
B. charkuterivaror	37	61	2·42	3·08	67	85	3·97	3·84
a. korv och sylta	34	57	2·20	2·88	41	59	2·43	2·67
b. färdiglagad mat och uppskuret	3	4	0·22	0·20	26	26	1·54	1·17
C. fisk	60	102	3·88	5·11	74	118	4·39	5·34
a. färsk fisk	38	68	2·43	3·41	60	89	3·56	4·03
b. konserv fisk (salt, inl., torkad, rökt)	22	34	1·45	1·70	14	29	0·83	1·31
salt sill	17	30	1·11	1·49	8	18	0·47	0·81
kabeljo	2	2	0·13	0·08	2	6	0·12	0·27
annan fisk	3	2	0·21	0·13	4	5	0·24	0·23
D. konserver	8	5	0·52	0·25	6	7	0·36	0·32
E. lanthushållningsprodukter	603	758	38·85	38·02	550	719	32·62	32·50
a. mjölk och grädde	245	338	15·74	16·96	229	296	13·58	13·38
grädde	22	20	1·43	1·02	33	39	1·96	1·76
oskummad mjölk	143	215	9·18	10·79	146	189	8·66	8·55
skummad mjölk	80	103	5·13	5·15	50	68	2·96	3·07
b. smör	164	171	10·60	8·57	100	104	5·93	4·65
c. margarin	53	92	3·40	4·61	64	118	3·80	5·38
d. ost	34	30	2·16	1·51	54	62	3·20	2·80
e. ägg	96	106	6·22	5·30	98	128	5·81	5·79
f. fett och flott	11	21	0·73	1·07	5	11	0·30	0·50
F. övriga animaliska matvaror	0	0	0·00	0·01	1	0	0·06	0·00
2. vegetabiliska	583	731	37·54	36·65	647	839	38·38	37·93
A. bröd	195	246	12·59	12·34	217	250	12·87	11·30
a. rågbröd, hårt	75	108	4·81	5·43	25	32	1·48	1·45
b. rågbröd, mjukt	56	76	3·65	3·82	64	82	3·80	3·71
c. vetebröd	5	8	0·33	0·38	38	37	2·26	1·67
d. skorpor	19	18	1·20	0·88	36	45	2·13	2·03
e. kaffebröd bakelser o. d.	40	36	2·60	1·83	54	54	3·20	2·44
B. mjöl	100	151	6·41	7·59	112	196	6·64	8·86
a. vete	88	130	5·66	6·57	85	151	5·04	6·83
b. råg	6	14	0·35	0·69	19	34	1·12	1·54
c. annat	6	7	0·40	0·33	8	11	0·48	0·49
C. gryn	22	34	1·42	1·68	21	30	1·25	1·36
a. havre	13	20	0·84	0·99	15	22	0·89	0·99
b. ris	6	9	0·37	0·47	4	6	0·24	0·27
c. andra	3	5	0·21	0·22	2	2	0·12	0·10
D. grönsaker, frukter, bär m. m.	87	89	5·59	4·46	85	111	5·04	5·02
a. ärter, gula, gröna	2·	7	0·13	0·33	4	7	0·24	0·32
b. bruna bönor	2	—	0·10	—	2	1	0·12	0·05

	I medeltal per vecka och hushåll							
	Västerås				Göteborg			
	1914	1916	1914	1916	1914	1916	1914	1916
	öre	öre	%	%	öre	öre	%	%
c. grönsaker, rotfrukter	20	13	1·80	0·63	19	20	1·13	0·90
d. potatis	46	53	2·97	2·68	35	63	2·07	2·85
e. frukt och bär	17	16	1·09	0·82	25	20	1·48	0·90
E. socker och sirap	90	106	5·77	5·34	112	138	6·64	6·24
a. socker	84	100	5·39	5·02	107	131	6·34	5·92
b. sirap	6	6	0·38	0·32	5	7	0·30	0·32
F. kaffe	61	73	3·95	3·66	67	74	3·98	3·34
G. the, choklad	6	10	0·40	0·48	15	17	0·89	0·77
H. kryddor	10	10	0·62	0·49	7	11	0·42	0·50
K. övriga vegetabiliska matvaror	12	12	0·79	0·61	11	12	0·65	0·54
II. Dryckesvaror	37	36	2·38	1·81	68	72	4·03	3·25
A. brännvin, spirituosa	13	12	0·85	0·62	25	22	1·48	0·99
B. öl, porter o. dyl.	6	9	0·38	0·46	22	22	1·30	0·99
C. svagdricka, läskedrycker	18	15	1·15	0·73	21	28	1·25	1·27
III. Tobak, snus, cigarrer, cigaretter	16	22	1·05	1·08	22	28	1·30	1·27
IV. Förtäring utom hemmet	16	24	1·00	1·20	64	67	3·80	3·03

som innefattas under rubriken »grönsaker, frukter, bär m. m.», utvisade minskad andel av födoämnesutgifterna, särskilt vad västeråsfamiljerna beträffar. Vad speciellt utgifterna för potatis angår, hade dessa minskats för västeråsfamiljerna men ökats för göteborgsfamiljerna. Utgifterna för socker och kaffe hade å båda orterna relativt något minskats.

Sammanfattas resultaten av ovan anställda jämförelse mellan födoämnesutgifterna under maj 1914 och maj 1916, synes *förbrukningen i ganska stor utsträckning övergått från dyrare till billigare livsmedel.* Hänföras sålunda till dyrare livsmedel bl. a. smör, grädde, ost, ägg, skorpor och kaffebröd, finner man, att dessa varors relativa andel av födoämnesbudgeten sjönk för västeråsfamiljerna från 24·21 % i maj 1914 till 19·11 % i maj 1916 och för göteborgsfamiljerna från 22·23 till 19·47 %. Motsvarande siffra för mjölk, margarin[1], fett och flott, matbröd, mjöl och gryn, vilka bruka räknas till våra billigare näringsmedel, ökades från resp. 35·06 och 31·15 % till resp. 40·52 och 34·55 %.

I tabellen å sid. 1371 meddelas uppgifter angående de konsumerade kvantiteterna av vissa varuslag i medeltal per vecka och hushåll såväl i Västerås som i Göteborg. För ifrågavarande varuslag belöpte sig utgifterna till mer än fyra femtedelar av födoämnesbudgeten.

De förändringar, som konsumtionen kvantitativt sett undergått efter krigsutbrottet, framgå tydligt av anförda tabell. Särskilt iögonenfallande är den större förbrukningen i maj 1916 av margarin[1], mjöl, bröd och gryn samt potatis; jämväl beträffande socker och kaffe hade konsumtionen stigit från

[1] Numera råder som bekant stor brist och jämförelsevis höga priser på denna vara, vadan förbrukningen torde vara väsentligt reducerad.

Konsumerade kvantiteter av vissa varuslag maj 1914 och maj 1916.

	Kvantitet	I medeltal per vecka och hushåll			
		Västerås		Göteborg	
		1914	1916	1914	1916
Kött	gram	1 370	1 259	1 441	1 470
färskt kött	»	888	892	1 149	1 150
oxkött	»	346	329	610	695
kalvkött	»	266	220	271	199
fläsk	»	276	343	268	256
konserverat kött	»	482	367	292	320
nötkött	»	29	22	4	8
fläsk	»	453	345	288	312
Fisk: salt sill	»	518	518	230	223
kabeljo	»	39	18	32	72
Mjölk	l.	21·221	21·641	16·391	15·146
oskummad mjölk	»	9·382	10·526	9·638	9·067
skummad mjölk	»	11·839	11·115	6·753	6·079
Smör	gram	756	587	465	357
Margarin	»	387	531	475	636
Ost	»	279	162	363	267
Ägg	st.	15	13	17	16
Bröd: rågbröd, hårt	gram	2 033	2 329	507	562
rågbröd, mjukt	»	1 493	1 621	1 828	1 751
vetebröd	»	115	147	965	714
skorpor	»	230	184	543	585
Mjöl	»	3 472	4 161	3 864	5 447
vetemjöl	»	3 099	3 562	2 845	4 199
rågmjöl	»	230	454	799	1 048
ej spec. mjöl	»	143	145	220	200
Gryn	»	643	718	509	591
havregryn	»	376	419	382	452
risgryn	»	168	189	93	97
ej spec. gryn	»	99	110	34	42
Ärter, gula, gröna	»	82	157	116	144
Bruna bönor	»	39	—	49	19
Potatis	l.	8·868	11·000	7·078	9·738
Socker	gram	1 440	1 512	1 737	2 024
Kaffe	»	304	363	295	314

maj 1914 till maj 1916. Av smör, ost och ägg konsumerades däremot betydligt mindre kvantiteter vid den senare tidpunkten. Endast i fråga om köttet förete västerås- och göteborgsfamiljerna någon nämnvärd olikhet. I Västerås hade förbrukningen stegrats endast beträffande färskt och salt fläsk samt minskats i fråga om andra hithörande varuslag; i Göteborg däremot hade konsumtionen av oxkött samt av allt konserverat kött ökats, medan färskt fläsk och övriga köttvaror utvisade minskad förbrukning.

Emellertid är det givet, att livsmedelsförbrukningen förändrats icke blott kvantitativt på sätt ovan antytts utan jämväl kvalitativt. Därtill kommer, att familjerna i fråga i rätt stor utsträckning haft möjlighet att inköpa s. k. kompensationsvaror. Av intresse har det därför ansetts vara att på ett så tillförlitligt sätt som möjligt få konstaterat, i vilken mån dessa båda faktorer var för sig inverkat neutraliserande på dyrtiden, alltså å ena sidan den kvantita-

tiva omläggningen av konsumtionen och å den andra livsmedelsbudgetens kvalitativa förändring inklusive inköp av kompensationsvaror. För en jämförelse ur denna synpunkt erfordras ett säkert mått på, huru prisstegringen skulle hava gjort sig gällande för vederbörande familjer, därest de år 1916 förbrukat samma kvantiteter av de olika varuslagen som år 1914 samt även varuslagens kvaliteter varit i stort sett oförändrade och icke avsett s. k. kompensationsvaror. Ett sådant mått står jämväl att få därigenom, att man använder sig av 1914 års för ifrågavarande familjer funna kvantitetstal och på dessa tillämpar 1914 resp. 1916 års officiella livsmedelspriser, vilka priser år från år just avse samma kvaliteter vid inköp av samma mängd och icke gälla kompensationsvaror eller dylikt.

Jämföras till en början familjernas verkliga utgifter med de beräknade utgifterna för samma år, d. v. s. utgifterna såsom de skulle hava gestaltat sig, därest de officiella medelpriserna tillämpats, finner man en väsentlig skillnad mellan åren 1914 och 1916. För år 1914 sammanfalla i allmänhet de verkliga och de beräknade utgifterna med varandra, med nämnvärda undantag endast för kött och fläsk samt för kaffe, av vilka varor (särskilt av kaffe) vederbörande hushåll synas hava använt bättre kvaliteter än de ordinära, som avses i den officiella prisstatistiken. Samtliga varuslagen drogo sålunda år 1914 en faktisk kostnad, som med nära 3 % översteg den med ledning av de officiella priserna vid ifrågavarande tid beräknade. I maj 1916 var förhållandet i stort sett det motsatta, i det att den sammanlagda verkliga kostnaden för de i tabellen upptagna varorna då understeg den beräknade med över 3 %. Detta får sin förklaring dels därav, att vissa varor, såsom kött och fläsk, fisk (salt sill) samt ägg, i avsevärd utsträckning inköpts till s. k. kompensationspriser, dels därav, att de ifrågavarande familjerna på grund av dyrtiden i flera fall nödgats övergå till billigare kvaliteter än förut.

Genom inköp av *kompensationsvaror* samt genom övergång från dyrare till *billigare kvaliteter* har stegringen i livsmedelskostnaderna per konsumtionsenhet från maj 1914 till maj 1916 kunnat nedbringas för västeråsfamiljerna från beräknade 30·5 % till faktiska 22·6 % samt för göteborgsfamiljerna från 33·6 % till 26·2 %.

Tager man emellertid hänsyn jämväl till den *kvantitativa* omläggningen av förbrukningen, finner man, att en i alla avseenden oförändrad sammansättning av födoämnesbudgeten skulle under ifrågavarande tvåårsperiod (maj 1914—maj 1916) hava medfört en utgiftsökning på 36·8 % för västeråsfamiljerna och på 41·7 % för göteborgsfamiljerna. (Det allmänna dyrtidstrycket registrerades i november 1916 för Göteborg och Västerås till resp. 58·9 % och 52·9 %; jfr sid. 1376 i det efterföljande.) Då nu den faktiska utgiftsökningen (per konsumtionsenhet), såsom ovan nämnts, belöpte sig till resp. 22·6 och 26·2 %, framgår såsom resultat av förevarande utredning, att de i densamma avsedda familjerna dels genom inskränkningar i och omläggning av livsmedelsbudgetens kvantitativa sammansättning samt genom inköp av billigare kvaliteter, dels genom tillgång till s. k. kompensationsvaror kunnat

i ej oväsentlig mån motverka den allmänna prisstegring å livsmedel, som ägt rum från maj 1914 till maj 1916. Otvivelaktigt har emellertid ifrågavarande, av dyrtiden framtvungna omläggning i förbrukningen medfört en viss sänkning av hushållens förutvarande livsmedelsstandard, så vitt därmed förstås en övergång till konsumtionsvanorna hos ekonomiskt sämre ställda befolkningslager. Huruvida åter och i vad mån nämnda sänkning för hushållsmedlemmarna inneburit verklig undernäring eller fara för sådan, kan först utrönas på grundval av en fysiologisk undersökning av födans näringsvärde m. m. före kristiden.

I det föregående hava samtliga i undersökningen ingående familjer behandlats som en enda grupp. Det har emellertid ansetts vara av intresse att undersöka, huruvida *arbetarfamiljerna* å ena sidan och *lägre tjänstemannafamiljerna* å den andra rönt olika inflytande av dyrtiden. En summarisk utredning av denna fråga har även verkställts, och meddelas här nedan resultaten med de reservationer, som betingas av det ringa antalet lägre tjänstemannafamiljer, 8 i Västerås och 44 i Göteborg mot resp. 30 och 88 arbetarfamiljer, som utgjort utredningens underlag.

Den på grundval av 1914 års förbrukning och 1916 års officiella priser beräknade procentuella utgiftsökningen ställde sig ungefär lika för båda grupperna av hushåll, nämligen i Västerås 35·3 % för arbetarhushållen och 37·8 % för tjänstemannahushållen samt i Göteborg resp. 43·4 % och 42·9 %. Större skillnad visade däremot den faktiska utgiftsökningen, som i Västerås belöpte sig till resp. 24·1 % och 14·5 % samt i Göteborg till resp. 27·4 % och 25·4 %. Skillnaden i berörda hänseende mellan arbetar- och tjänstemannahushållen är, som man finner, betydligt mera utpräglad i Västerås än i Göteborg, vilket emellertid delvis kan bero på västeråsmaterialets ringa omfång.

Nyss anförda siffror få givetvis icke tolkas så, att tjänstemannafamiljerna i mindre grad än arbetarfamiljerna varit utsatta för dyrtidens påfrestning, utan tvärtom så, att dyrtiden, som i och för sig naturligtvis varit densamma för alla, tvingat de förra familjerna att i större utsträckning än de senare vidtaga inskränkningar, såväl kvalitativt som kvantitativt, i livsmedelskonsumtionen. Dyrtiden synes med andra ord i högre grad för tjänstemannafamiljerna än för arbetarfamiljerna hava betytt en sänkning av livsmedelsstandardens nivå.

Denna sålunda konstaterade olikhet beträffande livsmedelskostnadernas procentuella stegring inom de båda hushållsgrupperna vill man givetvis sätta i samband med en motsvarande olikhet i inkomsternas ökning. Det visar sig också, att den procentuella stegringen av hushållsföreståndarens huvudinkomst uppgått för arbetarhushållen till omkring 15 % såväl i Västerås som i Göteborg samt för tjänstemännen till endast resp. 5 och 4 %. Några bestämda slutsatser torde emellertid, med hänsyn till det knappa undersökningsmaterialet och den korta undersökningsperioden, ej kunna dragas av dessa siffror.

Det må slutligen än en gång påpekas, att ovan anställda jämförelser gälla

maj månad 1914 och 1916. Vid ett framförande av undersökningen till 1916 års slut skulle givetvis stegringen i kostnaderna och försämringen av livsmedelsstandarden framträda ännu skarpare.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter inom riket.

I vidstående tabeller (sid. 1375—1376) meddelas (i såväl absoluta som relativa tal) en sammanställning av prisförändringarna beträffande viktigare slag av livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj (man, hustru och 2 barn) med c:a 2 000 kronors inkomst å samtliga socialstyrelsens ombudsorter från juli 1914 till och med september 1916.

Med tillhjälp av de inom styrelsen för närvarande pågående levnadskostnadsundersökningarna har man för olika delar av riket (Södra Sverige, Mellersta Sverige och Norra Sverige) kunnat fastställa genomsnittliga kvantitetstal för de olika varuslagen i ett normalhushålls budget. Genom tillämpande på dessa tal av de från styrelsens ombudsorter regelbundet inhämtade prisuppgifterna har det blifvit möjligt att på det noggrannaste sätt, som för närvarande står statistiken till buds, kunna mäta livsmedelskostnadernas förändringar, såsom de gestalta sig för det enskilda hushållet i ett stort antal av våra såväl större som mindre stadssamhällen.

Det bör härvid med avseende å de använda kvantitetstalen erinras om, att dessa, som ju äro beräknade på grundvalen av levnadsvanorna före krigets början, helt visst icke motsvara 1915 och 1916 års faktiska budgeter. Kristidens prisökning har nämligen ganska olikformigt drabbat de olika varuslagen, varför ett utbyte av dyrare varor mot billigare kunnat göras och säkerligen även i många fall gjorts.

I samband med redogörelsen rörande livsmedelspriserna (se sid. 1431 i detta häfte) meddelas även en annan indexserie, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av sex större varugruppers procentiska stegring. Denna kan emellertid — särskilt under nuvarande förhållanden — icke anses såsom en *fullgod mätare på livsmedelskostnadernas förändringar*, utan har man därför, på sätt ovan angivits, sökt åstadkomma en motsvarande serie av tal, »vägda» med hänsyn till de olika varuslagens betydelse för hushållet (se tabellen å sid. 1376). Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 dessa båda indexserier förete en synnerligen god överensstämmelse.

Det »vägda» indextalet för ombudsorterna tillsammantagna utvisar för 3:dje kvartalet 1916 en procentuell ökning från juli 1914 av 41·6 %, medan under november ökningen har hunnit upp till 52 %.

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med ca 2 000 kronors inkomst 1914—1916.

Absoluta tal.

Ort	1914			1915				1916				
	Juli	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	Oktober	November
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholm	808	829	877	922	996	1 028	1 044	1 054	1 093	1 138	1 201	1 227
Södertälje	747	781	827	851	919	968	977	986	1 019	1 067	1 104	1 115
Uppsala	715	754	805	845	877	913	953	960	988	1 032	1 079	1 102
Nyköping	710	723	769	811	855	872	893	904	952	997	1 041	1 075
Eskilstuna	735	754	798	843	887	908	918	928	954	1 016	1 026	1 118
Linköping	708	730	773	824	881	901	922	929	960	1 014	1 087	1 123
Norrköping	750	774	822	854	913	934	956	961	991	1 038	1 100	1 132
Motala	672	700	724	779	865	874	886	904	950	1 001	1 056	1 076
Jönköping	705	718	752	800	854	861	915	923	955	987	1 053	1 076
Växjö	695	701	737	797	839	860	867	890	950	991	1 036	1 058
Kalmar	699	708	747	792	843	873	907	907	928	986	1 032	1 053
Västervik	716	725	750	793	822	860	866	927	948	988	1 058	1 089
Visby	733	745	774	811	848	850	915	920	948	991	1 050	1 057
Karlskrona	717	737	786	840	892	913	934	944	978	1 016	1 063	1 079
Kristianstad	672	701	746	785	846	892	925	905	945	973	1 020	1 023
Malmö	730	750	795	847	887	919	996	991	1 013	1 045	1 090	1 125
Lund	701	717	759	820	870	895	930	920	947	1 003	1 057	1 065
Landskrona	690	729	760	814	866	900	931	940	962	1 009	1 075	1 091
Hälsingborg	698	708	756	796	846	875	922	916	958	990	1 027	1 034
Ystad	693	698	753	803	850	875	928	914	958	982	1 036	1 043
Halmstad	700	722	764	808	871	892	915	924	957	989	1 035	1 052
Göteborg	745	747	794	863	937	943	977	976	1 038	1 089	1 124	1 157
Lysekil	754	757	799	825	883	905	927	948	990	1 038	1 065	1 107
Vänersborg	711	713	759	799	860	886	908	941	985	1 028	1 075	1 095
Borås	709	727	786	821	888	908	929	943	990	1 034	1 076	1 080
Tidaholm	691	699	735	797	837	862	895	927	948	994	1 042	1 063
Karlstad	723	757	800	836	879	898	919	945	993	1 043	1 078	1 096
Örebro	720	746	791	835	883	915	930	937	970	1 031	1 084	1 103
Kopparberg	705	728	752	792	839	853	882	907	935	989	1 045	1 073
Västerås	717	743	769	820	854	900	918	934	981	1 044	1 078	1 113
Falun	734	754	786	821	859	909	929	950	975	1 032	1 071	1 105
Domnarvet och Borlänge	689	698	750	781	835	883	881	906	940	989	1 040	1 078
Ludvika	716	727	756	799	843	875	891	917	938	1 024	1 065	1 080
Gävle	736	772	797	830	879	918	928	954	994	1 050	1 107	1 117
Söderhamn	724	751	799	838	888	902	928	955	977	1 030	1 090	1 125
Sundsvall: staden	782	801	844	865	922	967	989	1 016	1 094	1 171	1 188	1 225
Sundsvall: sågverksdistriktet	750	765	790	814	848	911	931	953	1 018	1 108	1 141	1 185
Nyland	764	779	809	821	862	888	900	943	1 012	1 100	1 148	1 171
Östersund	793	827	844	872	912	961	987	994	1 033	1 136	1 209	1 248
Umeå	746	768	787	811	863	900	921	945	993	1 059	1 120	1 142
Luleå	763	785	813	837	899	934	934	952	999	1 079	1 154	1 183
Boden	744	774	811	855	894	924	916	957	1 004	1 071	1 153	1 150
Malmberget och Gällivare	809	833	866	877	920	895	950	971	1 008	1 050	1 108	1 135
Kiruna	819	846	864	867	917	951	952	971	1 014	1 069	1 136	1 133
Samtliga orter	**728**	**748**	**782**	**819**	**884**	**901**	**930**	**945**	**975**	**1 031**	**1 082**	**1 107**

Utgifter för livsmedel, lyse och bränsle för en normalfamilj med c:a 2 000 kronors inkomst 1914—1916.

Relativa tal (juli 1914 = 100).

Ort	1914			1915				1916				
	Juli	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	Oktober	November
Stockholm	100	102·6	108·5	114·1	123·3	127·2	129·2	130·4	135·3	140·8	148·7	151·9
Södertälje	100	104·6	110·7	113·9	123·0	129·6	130·8	132·0	136·4	142·8	151·6	153·2
Uppsala	100	105·5	112·6	118·2	122·7	127·7	133·3	134·3	138·2	144·3	148·2	151·3
Nyköping	100	101·8	108·3	114·2	120·4	122·8	125·8	127·3	134·1	140·4	143·0	147·7
Eskilstuna	100	102·6	108·6	114·7	120·7	123·5	124·9	126·3	129·8	136·2	149·2	153·5
Linköping	100	103·1	109·2	116·4	124·4	127·3	130·2	131·2	135·6	143·2	149·4	154·2
Norrköping	100	103·2	109·6	113·9	121·7	124·5	127·5	128·1	132·1	138·4	151·0	155·5
Motala	100	104·2	107·7	115·9	128·7	130·1	131·8	134·5	141·4	149·0	145·1	147·7
Jönköping	100	101·8	106·7	113·5	121·1	122·1	129·8	130·9	135·5	140·0	144·7	147·8
Växjö	100	100·9	106·0	114·7	120·7	123·7	124·7	128·1	136·7	142·6	142·3	145·3
Kalmar	100	101·3	106·9	113·3	120·6	124·9	129·8	129·8	132·8	139·3	141·7	144·6
Västervik	100	101·3	104·7	110·8	114·8	120·1	120·9	129·5	132·4	138·0	145·3	149·6
Visby	100	101·6	105·6	110·6	115·7	116·0	124·8	125·5	129·3	135·2	144·2	145·1
Karlskrona	100	102·8	109·6	117·2	124·4	127·3	130·3	131·7	136·4	141·7	146·1	148·2
Kristianstad	100	104·3	111·0	116·8	125·9	132·7	137·6	134·7	140·6	144·8	140·1	140·6
Malmö	100	102·7	108·9	116·0	121·5	125·9	136·4	135·8	138·8	143·2	149·7	154·5
Lund	100	102·3	108·3	117·0	124·1	127·7	132·7	131·2	135·1	143·1	145·2	146·3
Landskrona	100	105·7	110·1	118·0	125·5	130·4	134·9	136·2	139·4	146·2	147·6	149·9
Hälsingborg	100	101·4	108·3	114·0	121·2	125·4	132·1	131·2	13.·2	141·8	141·0	142·0
Ystad	100	100·7	108·7	115·9	122·7	126·3	133·9	131·9	138·2	141·7	142·3	143·2
Halmstad	100	103·1	109·1	115·4	124·4	127·4	130·7	132·0	136·7	141·3	142·2	144·5
Göteborg	100	100·3	106·6	115·8	125·8	126·6	131·1	131·0	139·3	146·2	154·4	158·9
Lysekil	100	100·4	106·0	109·4	117·1	120·0	122·9	125·7	131·3	137·7	146·2	152·0
Vänersborg	100	100·3	106·8	112·4	121·0	124·6	127·7	132·3	138·5	144·6	147·7	150·4
Borås	100	102·5	110·9	115·8	125·2	128·1	131·0	133·0	139·6	145·8	147·8	148·4
Tidaholm	100	101·2	106·4	115·3	121·1	124·7	129·5	134·2	137·2	143·8	143·1	146·0
Karlstad	100	104·7	110·7	115·6	121·6	124·2	127·1	130·7	137·3	144·3	148·0	150·6
Örebro	100	103·6	109·9	116·0	122·6	127·1	129·2	130·1	134·7	143·2	148·9	151·5
Kopparberg	100	103·3	106·7	112·3	119·0	121·0	125·1	128·7	132·6	140·3	143·5	147·4
Västerås	100	103·6	107·8	114·4	119·1	125·5	128·0	130·3	136·8	145·6	148·0	152·9
Falun	100	102·7	107·1	111·9	117·0	123·8	126·6	129·4	132·8	140·6	147·1	151·8
Domnarvet och Borlänge	100	101·3	108·9	113·4	121·2	128·2	127·9	131·5	136·4	143·5	142·8	148·1
Ludvika	100	101·5	105·6	111·6	117·7	122·2	124·4	128·1	131·0	143·0	146·3	148·3
Gävle	100	104·9	108·3	112·8	119·4	124·7	126·1	129··	135·1	142·7	152·1	153·5
Söderhamn	100	103·7	110·4	115·7	122·7	124·6	128·2	131·9	134·9	142·3	149·8	154·6
Sundsvall: staden	100	102·4	107·9	110·6	117·9	123·7	126·5	129·9	139·9	149·7	163·2	168·2
Sundsvall: sågverksdistriktet	100	102·0	105·3	108·5	113·1	121·5	124·1	127·1	135·7	147·7	156·7	162·7
Nyland	100	102·0	105·9	107·5	112·8	116·2	117·8	123·4	132·5	144·0	157·6	160·8
Östersund	100	104·3	106·4	110·0	115·0	121·2	124·5	125·3	130·3	143·3	166·0	170·8
Umeå	100	102·9	105·5	108·7	115·7	120·6	123·5	126·7	133·1	142·0	153·9	156·9
Luleå	100	102·9	106·6	109·7	117·8	122·4	122·4	124·8	130·9	141·4	158·5	162·5
Boden	100	104·0	109·0	114·9	120·2	124·2	123·1	128·6	134·9	144·0	158·4	158·0
Malmberget och Gällivare	100	103·0	107·0	108·4	113·7	110·6	117·4	120·0	124·6	129·8	152·1	155·9
Kiruna	100	103·3	105·5	105·9	112·0	116·1	116·2	118·6	123·8	130·5	156·0	155·6
Samtliga orter	**100**	**102·7**	**107·4**	**112·5**	**121·4**	**123·8**	**127·7**	**129·8**	**133·9**	**141·6**	**148·6**	**152·1**

Priser å vissa beklädnadsartiklar före och under kristiden.

Medan man, tack vare socialstyrelsens regelbundet fortlöpande statistik i ämnet, på ett fullt tillfredsställande sätt kunnat följa prisförhållandena och deras växlingar beträffande livsmedel samt även, ehuru icke för varje år, i fråga om hyror (de senaste hyresuppgifterna hänföra sig till 1914), har det däremot icke varit möjligt att med samma säkerhet kunna fastställa de förändringar priserna och i sammanhang därmed utgifterna för beklädnadsartiklar varit underkastade. Denna utgiftspost förtjänar dock att särskilt uppmärksammas vid bedömandet av den allmänna prisfördyringen, enär beklädnadskontot, enligt vad som framgått av hittills verkställda levnadskostnadsundersökningar, ingår med en ganska avsevärd andel i ett hushålls totalutgift, belöpande sig till c:a 12 à 13 % av budgeten för lägre inkomsttagare.

För att emellertid söka åstadkomma en åtminstone ungefärlig bild av den prisförändring, som med avseende på kläder ägt rum från krigets början till nuvarande tidpunkt, har socialstyrelsen genom sina ombud å ett 40-tal orter i riket införskaffat uppgifter från större affärer å platsen rörande priserna å vissa beklädnadsartiklar dels vid tiden närmast före krigsutbrottet och dels under oktober 1916. Ett sammandrag av dessa uppgifter återfinnes i tabellen å nästföljande sida, med angivande jämväl av den procentiska stegringen under kristiden. Det torde böra påpekas, att priserna genomgående avse medelgoda kvaliteter.

Ifrågavarande tabell giver vid handen, att en synnerligen stark och omfattande prisstegring gjort sig gällande sedan krigets början å de olika slagen av beklädnadsartiklar. I alldeles särskilt hög grad har detta varit förhållandet beträffande yllevaror, för vilka en prisförhöjning av ända till 100 % och däröver kunnat i vissa fall noteras. Mindre kraftig har ökningen visat sig i fråga om beklädnadsartiklar av bomull, där likväl en prisförhöjning av c:a 50 % synes hava varit tämligen allmänt förekommande. Av skodon hava de grövre varorna stigit relativt mest, men även priset å finare kvaliteter företer en betydande stegring.

Det framgår vidare av tabellen, att de minst bearbetade artiklarna varit underkastade den största relativa prisförhöjningen, medan denna ställt sig väsentligt lägre för sådana varor, som undergått bearbetning. Härpå kunna de i tabellen redovisade yllevarorna lämna exempel. För yllegarn har sålunda framräknats en prisökning av 208 %, för ylletyg 100 %, för yllestrumpor 100 %, för ylletröjor och yllekalsonger 86 % samt slutligen för färdiggjorda yllekläder 36—50 %. Även under förutsättning att vid yllets förarbetning en viss kvalitetsförsämring kan hava ägt rum, torde dessa siffror bekräfta, att här främst föreligger en fördyring av råvaran och icke så mycket av den arbetsprocedur, som förvandlar råvarorna till halv- eller helfabrikat.

Medelpris för 40 orter i olika delar av riket.

Beklädnadsartiklar	Före kriget	Oktober 1916	Prisstegring
	Kr.	Kr.	%
A) Tyger och garner:			
1. Ylletyg (till damklädning) . . per meter	2·50	5·00	+ 100
2. Bomullstyg (till dito) . . . » »	0·50	0·80	+ 60
3. Yllegarn . . . . . » kg.	6·50	20·00	+ 208
B) Herrkläder:			
1. Herrkostym (av ylletyg), beställd	65·00	90·00	+ 38
» » » konfektion	40·00	60·00	+ 50
2. Vinteröverrock, beställd	70·00	95·00	+ 36
» konfektion	40·00	60·00	+ 50
3. Bomullsskjorta, mans-	2·00	3·00	+ 50
4. Ylletröja, »	3·50	6·50	+ 86
5. Yllekalsonger, »	3·50	6·50	+ 86
6. Yllestrumpor, »	1·25	2·50	+ 100
C) Skodon:			
1. Kängor, smorläder	9·50	16·50	+ 74
2. Stövlar »	16·50	31·50	+ 91
3. Kängor av boxkalv, mans-	13·00	19·50	+ 50
» » » dam-	11·50	17·00	+ 50
» » » barn-	7·00	10·50	+ 50
4. Halvsulning och klackning	3·50	5·50	+ 57

Att få på ett fullt tillförlitligt sätt konstaterat, i vad mån ovan anförda prisförskjutningar å beklädnadsartiklar inverkat på hithörande utgifter för det enskilda hushållet är givetvis mycket vanskligt, då man icke känner, i vilken utsträckning de olika artiklarna ingå i en normalbudget och ej heller i vad mån en sänkning av den allmänna standarden i här berörda avseende under dyrtiden ägt rum. På grund av de siffror, som sammanställts i ovanstående tabell, synes man emellertid vara fullt berättigad att draga den slutsatsen, att utgifterna för kläder och skodon numera ställa sig *minst* 50 % högre än före krigsutbrottet. Detta skulle med andra ord innebära, att en *familj på fyra personer (man, hustru och två barn) med 2 000 kronors inkomst*, som enligt 1913—1914 års levnadskostnadsundersökning (Västerås) beräknats utgiva c:a 250 kr. per år för kläder och skodon, för närvarande måste för erhållande av samma valuta i beklädnadsväg betala ett belopp av minst 375 kr., alltså en merutgift på minst 125 kr. för ensamt denna post i budgeten.

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Efterföljande två tabeller meddela resultaten av ett försök att lämna en jämförande översikt av priser och prisförändringar å viktigare slag av livsmedel i de tre nordiska ländernas huvudstäder. Beträffande Stockholm och Kristiania torde noteringarna å de i varuförteckningen upptagna artiklarna genomgående hänföra sig till ganska likartade kvaliteter — mahända dock med undantag för kol. Uppgifterna för Köpenhamn däremot äro i vissa avseenden baserade på varuslag, som till sin beskaffenhet ej äro fullt jämförbara med motsvarande svenska och norska. I all synnerhet gäller detta i fråga om kött och fläsk samt i viss mån även bröd (jfr not. 2—7 under den första tabellen). Noteringarna å mjölk, smör, margarin, ägg, potatis, mjöl, kaffe, socker och fotogen torde i alla tre städerna avse med varandra jämförbara kvaliteter.

I den första tabellen meddelas de beräknade medelpriserna i absoluta tal för den månad, som närmast föregick krigsutbrottet, nämligen juli 1914, samt under den följande tiden för juli, oktober och november 1916. Köpenhamsnoteringarna avse dock endast första veckan i varje månad. Den andra tabellen lämnar i relativa tal en överblick av prisförändringarna å de olika varuslagen under motsvarande tidsperioder, i det att priserna för juli 1914 satts lika med 100 samt priserna för juli 1916 och oktober 1916 omräknats i förhållande härtill.

Uppgifterna äro för Stockholm hämtade ur socialstyrelsens fortlöpande, i denna tidskrift regelbundet meddelade livsmedelsprisstatistik, för Kristiania ur »Sociale Meddelelser» och ur »Statistisk Maanedskrift» (utgiven av Kristiania statistiske kontor og folkeregister) samt för Köpenhamn ur »Statistisk Aarbog» och »Statistiske Efterretninger».

Av den första tabellen framgår, att Kristiania i allmänhet under november hade att uppvisa de högsta priserna. I fråga om mjölk, smör, ägg och mjöl voro Stockholmspriserna lägst, beträffande margarin och potatis däremot högst. Priserna å kött och fläsk voro lägre i Stockholm än i Kristiania. Köpenhamnsnoteringarna för dessa varuslag äro som ovan framhållits ej jämförbara med de svenska och norska, men det förefaller dock, som om prisnivån i detta hänseende skulle ligga lägst i den danska huvudstaden.

Prisstegringen sedan juli 1914 har, såsom av den andra tabellen (sid. 1381) framgår, för de flesta varuslag även den varit kraftigast i Kristiania. De beräknade medeltalen för samtliga varuslag äro enkla aritmetiska medier och kunna därför ej på ett fullt tillfredsställande sätt mäta den allmänna prisstegringen, men äro ägnade att belysa priskurvans utveckling för resp. städer i jämförelse med varandra. Det vill synas, som om den fördelaktiga ställning i fråga om livsmedelspriserna Stockholm hittills haft i jämförelse med de tvenne andra städerna skulle vara på väg att försvinna. Sedan juli 1916 har nämligen prisstegringen varit kraftigast i Stockholm och minst markerad

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Absoluta tal.

Varuslag	Kvantitet	Stockholm				Kristiania				Köpenhamn			
		Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916	November 1916	Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916	November 1916	Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916	November 1916
		öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Mjölk, oskummad	l.	17	21	21	21	19	26	[1] 26	[1] 26	19	24	28	28
Smör, mejeri-	kg.	246	300	326	325	256	330	364	364	235	301	375	379
Margarin, växt-	»	139	200	257	325	140	172	182	192	125	164	164	164
Ägg, färska	tjog	150	221	299	348	180	329	388	480	150	265	354	392
Potatis	5 l.	35	32	48	56	52	53	[1] 35	[1] 35	25	60	46	46
Ärter, gula	kg.	26	52	59	65	40	95	99	98	40	83	81	81
Vetemjöl	»	32	37	38	41	32	44	52	57	26	37	38	38
Rågmjöl	»	24	27	28	35	20	39	47	50	—	—	—	—
Havregryn	»	34	49	50	50	36	54	56	63	39	73	73	73
Rågbröd	»	40	61	63	63	24	39	44	46	[2] 15	[2] 22	[2] 22	[2] 22
Vetebröd, bakat med mjölk	»	66	85	85	87	—	55	54	66	40	48	54	54
Nötkött, färskt:													
stek	»	125	261	268	260	132	327	286	292	[3] 140	[3] 312	[3] 238	[3] 242
soppkött	»	102	197	220	215	126	298	258	260	[4] 110	[4] 276	[4] 209	[4] 212
Kalvkött, stek:													
gödkalv	»	145	242	265	262	141	325	350	332	[5] 140	[5] 294	[5] 247	[5] 254
spädkalv	»	101	162	185	194	83	226	198	184	[6] 110	[6] 262	[6] 219	[6] 223
Fläsk:													
färskt	»	149	235	282	288	145	287	343	337	[7] 110	[7] 12)	[7] 120	[7] 120
salt	»	150	256	286	299	160	308	360	353	—	170	170	170
Kaffe, Santos-	»	166	203	273	309	214	229	257	260	210	247	250	276
Socker, bit-	»	64	68	68	68	57	108	107	109	43	52	54	54
Fotogen, Water White	l.	18	27	29	29	18	29	29	29	18	21	21	21
Kol	hl.	289	525	575	575	188	660	585	585	170	680	565	580
Koks, gasverks-	»	133	285	285	290	165	355	355	355	125	275	275	275

[1] Maximipris. — [2] Pris per kg. å rågbröd, utbakat i stycken om 4 kg. — [3] »Oksekød (Forkød), højeste Pris.» — [4] »Oksekød (Forkød), laveste Pris.» — [5] »Kalvekød (Forkød), højeste Pris.» — [6] »Kalvekød (Forkød), laveste Pris.» — [7] »Fersk Svinebov.»

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Relativa tal.

(Juli 1914 = 100).

Varuslag	Kvantitet	Stockholm				Kristiania				Köpenhamn			
		Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916	November 1916	Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916	November 1916	Juli 1914	Juli 1916	Oktober 1916	November 1916
Mjölk, oskummad . . .	l.	100	124	124	124	100	137	137	137	100	126	147	147
Smör, mejeri-	kg.	100	122	133	132	100	129	142	142	100	128	160	161
Margarin, växt-	»	100	144	185	234	100	123	130	137	100	131	131	131
Ägg, färska	tjog	100	147	199	232	100	183	216	267	100	177	236	261
Potatis	5 l.	100	91	137	160	100	102	67	67	100	240	184	184
Ärter, gula	kg.	100	200	227	250	100	238	248	245	100	208	203	203
Vetemjöl	»	100	116	119	128	100	138	163	178	100	142	146	146
Rågmjöl	»	100	113	117	146	100	195	235	250	—	—	—	—
Havregryn	»	100	144	147	147	100	150	156	175	100	187	187	187
Rågbröd	»	100	153	158	158	100	163	183	192	100	147	147	147
Vetebröd, bakat med mjölk	»	100	129	129	132	—	—	248	—	100	120	135	135
Nötkött, färskt:													
stek	»	100	209	214	208	100	248	217	221	100	223	170	173
soppkött	»	100	193	216	211	100	237	205	206	100	251	190	193
Kalvkött, stek:													
gödkalv	»	100	167	183	181	100	230	248	235	100	210	176	181
spädkalv	»	100	160	183	192	100	272	239	222	100	238	199	203
Fläsk:													
färskt	»	100	158	189	193	100	198	237	232	100	109	109	109
salt	»	100	171	191	199	100	193	225	221	—	—	—	—
Kaffe, Santos-	»	100	122	164	186	100	107	120	121	100	118	119	131
Socker, bit-	»	100	106	106	106	100	189	188	191	100	121	126	126
Fotogen, Water White .	l.	100	150	161	161	100	161	161	161	100	117	117	117
Kol	hl.	100	220	241	241	100	351	311	311	100	400	332	341
Koks, gasverks-	»	100	214	214	218	100	215	215	215	100	220	220	220
Aritmetiska medeltal		100	152	170	179	100	189	195	196	100	181	172	175

i Kristiania. Fortfarande är dock, som ovan nämnts, Kristiania främst av de tre städerna i fråga om prisstegringen å livsmedel, men synes numera Stockholm hava härutinnan gått förbi Köpenhamn.

Löneförhållanden under kristiden.

För erhållande av ett ungefärligt begrepp om huru lönerna inom skilda arbetsområden gestaltat sig under kristiden har socialstyrelsen på olika vägar inhämtat vissa uppgifter rörande hithörande förhållanden. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för de erhållna resultaten.

Jordbruket. Med ledning av de till socialstyrelsen årligen inkommande uppgifterna från kommunalstämmornas ordförande i rikets landskommuner angående bland annat arbetslönerna inom jordbruket har utarbetats nedanstående sammanställning av de *kontanta lönerna* för olika lantarbetargrupper åren 1913—1916. Det må anmärkas, att siffrorna för 1916 ej kunna betraktas såsom fullt definitiva, enär uppgifter ännu saknas från en del kommuner.

Lantarbetargrupper	Kontant lön				Ökning		
	1913	1914	1915	1916	1913—1916	1914—1916	1915—1916
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	%	%	%
Tjänstefolk:							
Manliga tjänare . . . . . Årslön	326	332	343	395	21·2	19·0	15·2
Kvinnliga » . . . . . »	197	202	212	248	25·9	22·8	17·0
Statare:							
Körkarlar . . . . . Årslön	329	334	346	391	18·8	17·1	13·0
Kreatursskötare . . . . . »	375	378	391	439	17·1	16·1	12·3
Tillfälliga daglönare:							
Manliga. I egen kost. Sommardaglön . .	2·97	3·02	3·13	3·59	20·9	18·9	14·7
Vinterdaglön . . .	2·19	2·24	2·34	2·74	25·1	22·3	17·1
I arbetsg:s kost. Sommardaglön	2·05	2·10	2·18	2·46	20·0	17·1	12·8
Vinterdaglön .	1·43	1·46	1·55	1·86	30·1	27·4	20·0
Kvinnliga. I egen kost. Sommardaglön .	1·77	1·81	1·87	2·17	22·6	19·9	16·0
Vinterdaglön . .	1·34	1·38	1·43	1·68	25·4	21·7	17·5
I arbetsg:s kost. Sommardaglön	1·21	1·24	1·29	1·48	22·3	19·4	14·7
Vinterdaglön .	0·89	0·92	0·98	1·12	25·8	21·7	14·3

I genomsnitt för samtliga lantarbetargrupper torde de kontanta löneinkomsterna under åren 1913—1916 få anses hava stigit med omkring 20 %, varav ej mindre än $^2/_3$ komma på det senaste året. Något större har ök-

ningen varit för tjänstefolk och tillfälliga daglönare, något mindre däremot för statare. Det må emellertid observeras, att det här endast gäller penninglönen. För de grupper av lantarbetare, som erhålla avlöning jämväl in natura, kan den sammanlagda löneinkomsten, med hänsyn till livsmedelspriserna abnorma stegring, beräknas hava undergått en relativt ännu större ökning.

Skogsbruket. Från jägmästarna i 82 revir (eller samtliga utom 2), tillhörande de norrländska distrikten samt Gävle-Dala distrikt och Bergslagsdistriktet, hava erhållits vissa uppgifter rörande de nuvarande lönerna för skogsarbetare och dessa löners stegring från början av år 1913 eller tidpunkten för den av socialstyrelsen verkställda omfattande undersökningen av dessa arbetares levnads- och bostadsförhållanden.[1] Ifrågavarande uppgifter hava, efter verkställd bearbetning, sammanförts i efterföljande tabell.

Överjägmästardistrikt	*Medelförtjänst per dag i november 1916*		*Ökning från febr.—mars 1913*	
	Huggare	Körare (häst och karl)	Huggare	Körare (häst och karl)
	Kr.	Kr.	%	%
Bergslagsdistriktet	5·52	10·46	78·1	24·5
Gävle—Dala distrikt	8·36	21·14	94·0	125·3
Mellersta Norrlands distrikt	8·00	19·20	106·2	138·2
Härnösands distrikt	7·00	16·45	112·0	134·1
Umeå distrikt	6·78	17·56		
Skellefteå distrikt	6·89	15·93	101·5	140·3
Nedre Norrbottens distrikt	7·63	15·88	100·9	117·8
Övre Norrbottens distrikt	6·00	14·66		
Samtliga	7·01	16·30	96·3	115·6

Den utomordentligt kraftiga stegring av skogsarbetarlönerna, som ovanstående siffror utvisa, är givetvis att tillskriva den oerhört ökade efterfrågan på arbetskraft, som krisperiodens trävarukonjunkturer medfört på hithörande områden. Att ökningen av dagsförtjänsten varit relativt större för körare än för huggare, torde stå i samband med hästarnas fördyring.

Industri, handel och samfärdsel. Genom hänvändelse till ett större antal arbetsgivare har socialstyrelsen lyckats erhålla en del uppgifter, belysande löneförhållandena och deras gestaltning under kristiden för såväl förvaltnings- som arbetspersonal vid företag inom industri, handel och samfärdsel.

För *arbetspersonalens* vidkommande hava hithörande uppgifter sammanförts i tabellen å sid. 1384—1385. De här meddelade siffrorna avse närmast att, genom en sammanställning av arbetarantalet och totala avlöningsbeloppet (inkl. övertidsersättning o. dyl.) i juli 1914 och samma månad 1916, åstadkomma ett ungefärligt mått på lönenivåns förändring under den mellanliggande tidsperioden. Trots sin summariska beskaffenhet torde jämväl ifråga-

[1] Utkommer i dagarna från trycket.

Arbetarantal och avlöningsförhållanden för arbetspersonalen vid

1	2	3	4	5
Näringsgrenar	Antal redovisade företag	Antal vid dessa företag anställda arbetare		
		1 juli 1914	1 juli 1916	ökning (minskning) %
I. Malmförädling o. metallindustri:				
1. Gruvdrift	9	6 353	5 011	— 21·1
2. Järn- och stålverk	22	18 821	21 323	13·3
3. Järn- och metallmanufaktur	19	7 825	8 362	6·9
4. Mekaniska verkstäder	47	28 898	34 597	19·7
II. Jord- och stenindustri:				
1. Kolgruvor m. m.	4	3 975	4 073	2·5
2. Stenhuggerier	7	4 622	1 818	— 60·7
3. Cementfabriker m. m.	5	2 368	2 269	— 4·2
4. Glasbruk och porslinsfabriker	8	3 788	3 766	— 0·6
III. Trävaruindustri:				
1. Sågverk och hyvlerier	45	19 465	19 669	1·0
2. Snickerifabriker m. m.	8	2 360	2 303	— 2·4
IV. Pappers- och grafisk industri:				
1. Trämassefabriker	13	4 335	4 532	4·5
2. Pappersbruk	18	8 359	8 604	2·9
3. Boktryckerier o. grafiska anstalter	5	2 049	2 256	10·1
V. Livsmedelsindustri:				
1. Råsockerbruk och raffinaderier	17	2 106	1 959	— 7·0
2. Bryggerier	5	1 168	1 299	11·2
3. Annan liv medelsindustri	7	923	948	2·7
VI. Textil- och beklädnadsindustri:				
1. Bomullsspinnerier och väverier	25	10 936	11 057	1·1
2. Lin- och jutespinnerier och väverier	4	1 787	1 775	— 0·7
3. Ullspinnerier och ylleväverier	13	6 580	6 429	— 2·3
4. Konfektionsfabriker	6	2 412	2 836	17·6
VII. Läder-, hår- o. gummivaruindustri:				
1. Skofabriker	12	3 322	3 194	— 3·9
2. Gummivarufabriker	4	1 287	1 487	15·5
VIII. Kemisk-teknisk industri:				
1. Tändsticksfabriker	10	6 197	6 902	11·4
2. Annan hithörande industri	6	1 057	1 049	— 0·8
IX. Handel och varulager	75	2 187	2 345	7·2
X. Land- och sjötransport:				
1. Järnvägar	5	2 798	2 936	4·9
2. Sjöfart	4	2 824	2 923	3·5
3. Stuverirörelse	3	1 925	1 963	2·0
Summa	**406**	**160 727**	**167 685**	**4·3**

[1] I fråga om arbetare, som avlönas för kortare tidsperiod än månad, de avlöningsperioder, som närmast arbetare avse för resp. näringsgrenar samtliga redovisade arbetare över ett, innefattande alltså både män och lönernas storlek inom de olika industrierna (jfr även texten å sid. 1388).

vissa större industriella och kommersiella företag under kristiden.

6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
Totalsumma utbetald avlöning			Utbetald avlöning i genomsnitt per arbetare[2]			Antal företag, vilkas arbetare uppgivits hava erhållit				
						ökning av inkomsterna genom			minskning i utgifterna genom varuförmedling o. d.	
juli 1914[1] Kr.	juli 1916[1] Kr.	ökning (minskning) %	juli 1914[1] Kr.	juli 1916[1] Kr.	ökning (minskning) %	stadigvarande löneförhöjning	tillfälligt dyrtidstillägg	ökade extra förtjänster		
										I.
829 449	701 590	— 15·4	131	140	7·2	4	9	—	7	1.
1 757 631	2 443 278	39·0	93	115	22·7	15	22	7	14	2.
659 662	800 545	21·4	84	96	13·6	17	17	9	14	3.
3 087 873	4 163 987	34·8	107	120	12·6	38	40	26	35	4.
										II.
358 421	451 317	25·9	90	111	22·9	—	4	4	4	1.
411 867	127 568	— 69·0	89	70	— 21·3	—	1	—	—	2.
307 648	279 556	— 9·1	130	123	— 5·2	2	4	1	3	3.
323 702	334 970	3·5	85	89	4·1	5	6	3	6	4.
										III.
1 783 783	2 038 513	14·3	92	104	13·1	27	42	11	20	1.
202 830	218 157	7·6	86	95	10·2	8	7	4	2	2.
										IV.
435 318	507 084	16·5	100	112	11·4	7	12	3	5	1.
704 993	854 062	21·1	84	99	17·7	15	15	2	11	2.
187 360	210 140	12·2	91	93	1·9	2	3	1	3	3.
										V.
208 883	209 733	0·4	99	107	7·9	17	17	2	11	1.
169 624	190 281	12·1	145	146	0·9	3	5	—	1	2.
66 860	76 664	14·7	72	81	11·6	1	7	1	5	3.
										VI.
664 620	770 963	16·0	61	70	14·7	15	24	1	15	1.
106 431	115 246	8·3	60	65	9·0	2	4	—	3	2.
392 639	423 878	8·0	60	66	10·5	6	12	6	5	3.
148 792	193 449	30·0	62	68	10·6	5	5	3	2	4.
										VII.
228 539	255 411	11·8	69	80	16·2	5	10	6	6	1.
93 160	119 636	28·4	72	80	11·1	1	4	1	2	2.
										VIII.
386 128	497 779	28·9	62	72	15·7	10	10	2	8	1.
107 205	117 428	9·5	101	112	10·4	3	5	—	3	2
250 017	302 037	20·8	114	129	12·7	52	61	12	11	*IX.*
										X.
324 855	388 331	19·5	116	132	13·9	5	5	1	3	1.
255 106	397 255	55·7	90	136	50·5	4	4	4	2	2.
200 348	308 263	53·9	104	157	50·9	1	3	1	—	3.
14 653 744	**17 497 121**	**19·4**	**91**	**104**	**14·5**	**270**	**358**	**111**	**201**	

sammanfalla med nämnda kalendermånader. — [2] De i kol. 9 och 10 införda genomsnittliga lönebeloppen per kvinnor, äldre och minderåriga, samt kunna därför icke användas för anställande av några jämförelser rörande

varande siffror giva en i stort sett riktig föreställning om utvecklingens gång. Det bör emellertid beaktas, att inom vissa näringsgrenar tillskottet av ny och oskolad arbetskraft varit synnerligen kraftigt, vilket förhållande givetvis varit ägnat att sänka den genomsnittliga lönenivån eller åtminstone vålla, att stegringen blivit mindre än eljest skulle hava varit fallet.

Den *allmänna* lönestegringen under kristiden skulle, enligt vad tabellen utvisar, hava belöpt sig till 14·5 %. Högst på skalan komma, såsom var att vänta, stuverirörelse och sjöfart med c:a 50 % och därefter kolgruvor (nära 23 %), järn- och stålverk (22·7 %), pappersbruk (17·7 %), skofabriker (16·2 %), tändsticksfabriker (15·7 %), bomullsfabriker (14·7 %) o. s. v. För den stora mekaniska verkstadsindustrien har, oaktat arbetarantalet ökats med ej mindre än c:a 20 %, den genomsnittliga lönenivån likväl stigit med 12·6 %. De enda näringsgrenar, för vilka en sänkning av lönenivån ägt rum, äro stenhuggerier (— 21·3 %) samt cementfabriker och cementgjuterier (— 5·2 %), och har samtidigt arbetarantalet inom dessa industrier nedgått med resp. 60·7 % och 4·2 %. Orsakerna till den inom ifrågavarande industrier rådande depressionen torde vara allmänt bekanta. En anmärkningsvärt obetydlig höjning av lönenivån hava boktryckerier och bryggerier att uppvisa. I fråga om förstnämnda industri är emellertid att märka, att nytt riksavtal trädde i kraft från och med juli 1914, vadan resultatet torde hava blivit något annorlunda, om till utgångspunkt för jämförelsen i stället tagits juni månad. Inom bryggeriindustrien hava å andra sidan under augusti innevarande år beviljats vissa löneförhöjningar, vilka sålunda ej heller kunnat komma till uttryck i förevarande statistik. I åtminstone ett par fall har dessutom för denna industri uppgivits, att den obetydliga förskjutningen av lönenivån varit att tillskriva ökad användning av kvinnlig arbetskraft.

De ovan meddelade siffrorna angående lönenivåns förändring inom olika näringsgrenar böra emellertid ses i samband med de uppgifter, som lämnats rörande beviljade löneförhöjningar och dyrtidstillägg, beredandet av ökade förtjänster genom extra arbete (övertidsarbete o. dyl.) samt vidtagandet av åtgärder för nedbringande av arbetarnas levnadskostnader (genom varuförmedling o. s. v.). Ifrågavarande uppgifter finnas införda i samma tabell som uppgifterna om lönebeloppen.

Vad först beträffar stadigvarande löneförhöjning, har sådan förekommit vid c:a $^2/_3$ av de redovisade företagen. Det är givetvis denna form av löneförbättring, som i främsta rummet påverkat lönenivåns stigning och tagit sig uttryck i tabellens siffror.

Dyrtidstillägg av tillfällig karaktär hava beviljats vid nära 90 % av de företag undersökningen omfattar. I fråga om beräkningen och utbetalningen av dessa dyrtidstillägg hava olika principer och system vunnit tillämpning.[1] I sin enklaste form utgår dyrtidstillägget som ett vanligt tillskott till den ordinarie lönen och utbetalas på samma gång som denna. Ofta förekommer emellertid även, att dyrtidstilläggen utbetalas efter andra

[1] Se härom artiklarna »Dyrtidshjälp under kristiden» i Soc. Medd. 1915, sid. 945, 1077, 1182 och 1297.

grunder och på andra tider än den ordinarie avlöningen. I sådana fall torde de i regel icke hava inräknats i de lönesummor, som uppgivits av vederbörande företag och vilka legat till grund för här gjorda beräkningar av lönenivån och dess förskjutningar.

Ökade förtjänstmöjligheter genom extra arbete (övertidsarbete o. dyl.) hava erbjudit sig inom åtskilliga näringsgrenar, särskilt sådana, som på grund av krigskonjunkturerna åtminstone tidvis haft mer än vanligt god arbetstillgång. Omkring 27 % av samtliga i undersökningen deltagande arbetsgivare hava uppgivit, att dylikt extra arbete förekommit vid deras företag.

Slutligen har dyrtidshjälp på ett mera indirekt sätt bringats arbetarna vid många företag (omkring 50 % av samtliga redovisade) genom åtgärder, avsedda att minska utgifterna för viktigare livsförnödenheter. Den vanligaste formen härför har varit varuförmedling, d. v. s. arbetsgivaren har till arbetspersonalen distribuerat livsförnödenheter, huvudsakligen matvaror och bränsle, till pris understigande de eljest i minuthandeln gällande. I vissa fall har arbetsgivaren inskränkt sin medverkan till att tillhandahålla erforderligt rörelsekapital och för distributionen nödvändiga lokaler, medan rörelsen i övrigt omhänderhafts av arbetarna själva genom kooperativa föreningar eller för ändamålet bildade organisationer av mera tillfällig natur (samköpslag). För arbetare, som i saknad av eget hushåll icke kunnat komma i åtnjutande av ifrågavarande förmåner, har vid en del företag ersättning beretts genom anordning av matservering till ett i motsvarande mån reducerat pris.

Det är huvudsakligen inom industrien, som åtgärder av här berörda slag vunnit mera allmän utbredning. Särskilt framträda i sådant avseende följande industrigrenar, nämligen kolgruvor, tändsticksfabriker, malmgruvor, glasbruk, järn- och metallmanufaktur samt mekaniska verkstäder.

Uppgifter rörande *förvaltningspersonalens* löneförhållanden under kristiden hava inkommit från sammanlagt 471 företag, av vilka 302 representerade industrien, 107 handel och samfärdsel samt 62 bank- och försäkringsrörelse. Antalet vid dessa företag anställd förvaltningspersonal belöpte sig år 1914 till 16 800, men hade år 1916 stigit till 19 820, vilket innebär en ökning av icke mindre än 18 %. Detta kraftiga tillskott av yngre och oskolad personal har givetvis icke kunnat undgå att trycka sin stämpel på den beräknade genomsnittliga lönenivån, vilken också utvisar en stigning av endast 3·3 %. En något bättre föreställning om vad som i lönehänseende åtgjorts för förvaltningspersonalen erhåller man av de övriga uppgifter, som i denna sak lämnats av vederbörande arbetsgivare. Sålunda meddela 214 arbetsgivare eller 60 % av de i undersökningen deltagande, att de under kristiden beviljat löneförhöjningar av stadigvarande art, och 314 eller 67 %, att de utbetalat tillfälliga dyrtidstillägg. Ökade förtjänster genom extra arbete synas däremot endast undantagsvis hava kommit förvaltningspersonalen till del, och även varuförmedling har för hithörande personal ägt rum i vida mindre utsträckning än för arbetarna eller blott vid 25 % av de redovisade företagen.

* * *

Med avseende å de i det föregående meddelade siffrorna rörande lönenivån och dess förändringar inom olika näringsgrenar må, till undvikande av allt missförstånd, uttryckligen framhållas, att desamma icke kunna göra anspråk på att utgöra någon verklig lönestatistik och följaktligen *icke få användas för att mäta lönestandarden inom resp. näringsgrenar.* Härför behövas helt andra och mera ingående uppgifter, bland annat med särskiljande av lönebeloppen för män och kvinnor, för äldre och minderåriga. Vad man velat vinna med förevarande undersökning har också blott varit att få en ungefärlig föreställning om, i vilken grad den allmänna lönenivån förändrat sig under kristiden samt vilka faktorer härvid medverkat, och detta mål torde i stort sett hava nåtts. De beräknade procentsiffrorna för lönenivåns förskjutningar synas emellertid för vissa näringsgrenar, med hänsyn särskilt till den förut påpekade inverkan på lönenivån av arbetarantalets kraftiga ökning, böra betraktas såsom minimisiffror. Slutligen må erinras, att undersökningens slutpunkt är juli 1916 och att efter denna tid åtskilliga löneförhöjningar torde hava ägt rum samt åtgärder vidtagits ifråga om dyrtidshjälp åt här ifrågavarande förvaltnings- och arbetspersonal.

Kommunala verk och arbeten. Uppgifter hava erhållits från de kommunala myndigheterna i 34 av rikets större städer (med c:a 10 000 invånare och däröver). Den redovisade personalen uppgår till omkring 20 000 personer, varav 6 000 hänförts till förvaltnings- och 14 000 till arbetarpersonal. Förvaltningspersonalen har under krisperioden ökats med 5·5 %, arbetarpersonalen däremot med endast 2·0 %. Den beräknade medelavlöningen åter skulle för arbetarpersonalen hava stigit med i genomsnitt 8·2 % mot 2·5 % för förvaltningspersonalen. I fråga om sistnämnda procentsiffra, rörande förvaltningspersonalen, gäller emellertid vad som förut framhållits för industriens vidkommande angående den nytillkomna yngre och mindre kvalificerade personalens inverkan på lönenivån. Tydligast framträder detta beträffande de största städerna, Stockholm och Göteborg, där förvaltningspersonalen (frånsett sjuk- och fattigvårdspersonal) ökats med c:a 10 %, medan den genomsnittliga lönenivån företer en mycket obetydlig stigning. De mindre städerna däremot, som i allmänhet haft en jämförelsevis ringa ökning av personalstyrkan, utmärka sig å andra sidan för en mera utpräglad lönestegring.

Arbetarpersonalen har i åtskilliga städer, däribland Stockholm och Malmö, reducerats, i andra åter, såsom Göteborg och Norrköping, avsevärt ökats. Höjning av genomsnittliga lönenivån kan överallt påvisas utom i ett fall, där nyanställning av grovarbetare i stor utsträckning förekommit.

I vilken utsträckning stadigvarande löneförhöjning ägt rum eller dyrtidshjälp av mera tillfällig natur förekommit o. s. v., framgår av nedanstående tablå:

	Stadigvarande löneförhöjning	Tillfälligt dyrtidstillägg	Ökade extra förtjänster	Lättnad i dyrtiden genom varuförmedling o. dyl.
	Antal städer			
Förvaltningspersonal	3	18	—	5
Arbetarpersonal	21	34	9	11

Den förändring av lönenivån, som under kristiden inträtt, är, vad arbetarpersonalen beträffar, i stor utsträckning att tillskriva löneförhöjningar av stadigvarande natur. Sådana hava nämligen, såsom tablån utvisar, ägt rum i 21 städer, däribland Stockholm, Göteborg och Malmö. Förvaltningspersonalen har åter endast i ett fåtal fall kommit i åtnjutande av någon motsvarande lönereglering.

Däremot hava åtminstone de lägre löntagarna bland förvaltningspersonalen i stor utsträckning (särskilt i städer med mer än 25 000 inv.) blivit delaktiga av de tillfälliga dyrtidstillägg, som i en eller annan form beviljats arbetarpersonalen i samtliga här redovisade städer. Dessa dyrtidstillägg, som vanligen utmätts efter behovsprincipen, hava i regel icke ingått i de för juli 1916 uppgivna lönesummorna och komma följaktligen icke till synes i förskjutningen av lönenivån. En beräkning av, i vad mån dessa dyrtidstillägg medfört förhöjning av den genomsnittliga månadsinkomsten, skulle tydligen också föga bidraga till uppfattning av vilken betydelse dyrtidstilläggen i verkligheten haft för de därav berörda kommunala löntagarnas ekonomiska ställning. För bedömande härav kräves i första hand kännedom om, i vad mån dyrtidstilläggets storlek gjorts beroende av viss inkomstgräns och försörjningsplikt. För den i allmän tjänst anställda personalen kan man, med anlitande av städernas kommunaltryck m. m., givetvis erhålla vida mer fullständiga och detaljerade uppgifter i förevarande avseende än för löntagare i enskild tjänst. Efterföljande översikt av de åtgärder, som i rikets större städer hittills vidtagits på detta område, ansluter sig i huvudsak till en inom Svenska stadsförbundet utarbetad sammanställning, som publicerats i förbundets tidskrift, november 1916 (8 årg., 7 häft.)

Dyrtidstillägg utan hänsyn till försörjningsplikt har, efter vad av utredningen framgår, endast förekommit i ett mindretal städer och där i allmänhet blott för vissa personalgrupper, såsom lärare-, polis- och brandkårer (Linköping. Jönköping, Visby, Örebro, Östersund). I ett par fall (polisen i Halmstad och Uddevalla) har dyrtidshjälp endast beviljats familjeförsörjare, men fastställts till ett för alla lika belopp, oberoende av antalet familjemedlemmar.

För den egentliga förvaltnings- och arbetarpersonalen har dyrtidstilläggets storlek däremot i regel fastställts i visst förhållande till försörjningspliktens omfattning, något som naturligtvis icke utesluter, att även löntagare utan försörjningsplikt i vissa fall kunnat erhålla ett, om ock mindre belopp. Allt efter de beräkningsgrunder, som härvid kommit till användning, kunna följande huvudgrupper urskiljas.

1. *Dyrtidstillägget utgår med ett grundbelopp jämte visst tillägg för varje familjemedlem* utöver det för understöds erhållande föreskrivna minimiantalet. I denna ordning utbetalas dyrtidstillägg i Stockholm, Nyköping, Linköping, Karlskrona, Kalmar och Visby på sätt, som framgår av nedanstående sammanställning:

	Antal familjemedlemmar	Grundbelopp	Tillägg för varje ytterligare familjemedlem:
Stockholm:			
förvaltningspersonal . .	1	60 kr. per år	24 kr. per år
arbetarpersonal	1	8 » » mån.	2 » » mån.
Nyköping	1	60 » » år	24 » » år
Kalmar	2—3	5 » » mån.	2 » » mån.
Karlskrona	2	5 » » »	2 » » »
Visby	1	1/2 månadslön	5 » » år

Löntagare utan försörjningsplikt hava i Stockholm och Visby likställts med sådana, som haft endast en familjemedlem att försörja, men i Nyköping erhållit ett till 40 kronor nedsatt dyrtidstillägg. Inkomstmaximum för erhållande av dyrtidstillägg utgör i Stockholm för förvaltningspersonal 2 400 kronor och för arbetarpersonal 2 200 kronor, i Visby 1 500 kronor och i Karlskrona 1 300 kronor; i sistnämnda stad gäller dessutom den begränsningen, att summan av inkomsten och tillägget ej får överskrida 1 400 kronor.

Från Linköping hava närmare detaljer om dyrtidshjälpens beräkning ej erhållits.

2) *Dyrtidstillägget utgår i viss proportion till antalet familjemedlemmar, dock icke utöver visst maximum.* Denna princip tillämpas i Göteborg, Malmö, Norrköping, Gävle, Hälsingborg, Jönköping, Uppsala, Borås, Lund, Karlstad, Södertälje och Falun.

Dyrtidstilläggets storlek bestämmes i dessa städer i förhållande till det antal personer, löntagaren är pliktig att försörja, enligt följande grunder:

Antalet familjemedlemmar				Kronor per månad			
Kalmar	Lund	Malmö	Övriga städer	Kalmar	Lund	Jönköping[1]	Övriga städer
2 à 3	1 à 2	2, 3 à 4	1	10	7	10 (15)	5
4	3 à 4	5	2	14	10	12 (17)	7
5	5	6	3	18	12	14 (19)	9
6	6	7	4	22	14	16 (21)	11
7	—	8	5	25	—	18 (23)	13
—	—	9	6	—	—	20 (25)	15

I Uppsala utgör dyrtidstillägget för gifta arbetare:

utan barn	med 1—2	3—4	5—6	7 o. fl. barn
125 kr.	150 kr.	175 kr.	200 kr.	225 kr. per år

Dyrtidstillägget utgår emellertid i regel med hela sitt belopp endast till löntagare, vilkas inkomst icke överstiger visst maximibelopp. Denna inkomstgräns utgör i följande städer:

Gävle	2 400 kr.	Södertälje, Hälsingborg och Borås	1 540 kr.
Göteborg och Karlstad	2 000 »	Norrköping	1 500 »
Jönköping	1 940 »	Lund	1 316—1 358 »[2]
Malmö och Falun	1 800 »		

För löntagare, vilkas inkomster överstiga nämnda gräns, får dyrtidstillägg ej utgå med högre belopp än som betingas därav, att summan av tillägget och löntagarens inkomst ej får överstiga nyssnämnda inkomstmaximum ökat med maximitillägget.

I några av nu anförda städer åtnjuta även löntagare utan försörjningsplikt dyrtidstillägg. Det utgår i Gävle med 3 kr. per månad, till spårvägspersonalen i Jönköping med 10 kr. per månad, i Uppsala med 75 kr. per år. I Lund, där dyrtidstillägget utgår med 5 kr. per månad, får det ej utgå med högre belopp än som betingas därav, att summan av löntagarens inkomst och tillägget ej får överstiga 1 030 kr. per år.

3) *Dyrtidstillägget utgår i proportion till antalet familjemedlemmar, men med*

[1] De inom parentes satta beloppen avse spårvägspersonalen.
[2] Inkomsten + *halva* dyrtidstillägget får ej överstiga 1 400 kronor.

olika belopp allt efter inkomstens storlek. Till denna grupp kunna hänföras Landskrona, Ystad, Sundsvall, Örebro. Kristianstad, Eskilstuna, Västerås. Västervik och Luleå.

I Ystad beräknas tillägget med viss procent av lönen för varje person, gentemot vilken försörjningsplikt föreligger, och efter en skala, som sjunker i samma mån, som inkomsten ökas, på följande sätt:

Inkomst:	1 000	1100	1 200	1 300	1400	1 500	1 700 kr.
Tillägg:	4 %	3·5 %	3 %	2·5 %	2 %	1·5 %	1 %

I Landskrona tillämpas samma skala, endast med den åtskillnad, att intet tillägg utgår för inkomster över 1 500 kr.

I Sundsvall utgår dyrtidstillägg till löntagare, som utom sig själv har minst 2 familjemedlemmar att försörja, med följande belopp per år för varje familjemedlem:

Inkomst:	1 000	1 100	1 200	1 300	1 400	1 500	1 600	1 700	1 800	1 900	2 000 kr.
Tillägg:	50·—	49·50	48·—	45·50	42·—	37·50	34·—	30.50	27·—	23·50	20·— »

I Örebro utgår dyrtidstillägg till i stadens tjänst anställd personal efter sådan grund, att familjeförsörjare med inkomst av högst 1 200 kr. och med minst ett barn erhåller ett dyrtidstillägg av kr. 2·50 per månad för varje barn och familjeförsörjare med inkomst över 1 200 kr. intill högst 1 500 kr. samt med mera än ett barn erhåller ett dyrtidstillägg av kr. 2·50 per månad för varje barn utom det första.

I Kristianstad erhålla de arbetare, vilkas förtjänst ej överstiger 1 350 kronor per år, följande dyrtidstillägg per vecka:

Antal familje-medlemmar	Dyrtidstillägg vid en timlön av: 35—38 öre	39—42 öre	43—45 öre
1	kr. 1·—	kr. 0·50	—
2	2·—	1·—	—
3	2·50	1·50	kr. 0·50
4	3·—	2·—	1·—
5	3·50	2·50	1·50
6	4·—	3·—	2·— o. s. v.

I Eskilstuna utgår dyrtidstillägget inom olika inkomstklasser med följande belopp:

Inkomst:	1 000	1 100	1 200	1 300	1 400	1 500	1 600	1 700	1 800	1 900	2 000 kr.
Ogift löntagare	50	40	30	20	10	—	—	—	—	—	—
Gift »	80	75	70	65	60	55	50	45	40	35	30 »
För varje barn	15	15	14	14	13	13	12	12	11	11	10 »

Västerås tillämpar följande likartade skala:

Inkomst:	1 000	1 100	1 200	1 300	1 500	1 700	1 900	2 100 kr.
Ogift löntagare	50	40	30	20	10	—	—	—
Gift »	80	70	60	50	40	30	20	10 »

För varje barn kommer härtill ett tillägg av 15 kronor inom samtliga inkomstklasser intill 2 300 kr.

I Västervik utgör tillägget för inkomster intill 1 200 kronor för ogift löntagare 50 kronor och för gift 90 kronor. Gifta löntagare mellan 1 200 och 1 600 erhålla 70

kronor, mellan 1 600 och 2 000 erhålla 50 kronor; för varje barn tillkommer ytterligare 20 kronor.

I Luleå utgår tillägget med följande procent av inkomsten:

Inkomst:	1 500	1 700	1 900	2 100	2 300	2 500 kr.
Tillägg	10 %	9 %	8 %	7 %	6 %	5 %

För gift löntagare kommer härtill ett konstant tillägg av 60 kronor jämte 24 kronor för varje barn.

4) *Dyrtidstillägget utgår i viss proportion till antalet familjemedlemmar, dock efter fallande skala för större familjer och högre inkomstklasser.* Denna princip, som i de sist nämnda städerna tillämpats så till vida, att tillägget för *en* familjemedlem (hustru) utgått med högre belopp än för varje följande, är i mera konsekvent form genomförd i Östersund. Löntagarna indelas där, såsom av nedanstående tablå framgår, i 6 inkomstgrupper (A—F). Tillägget beräknas i procent på inkomstmaximum, med 7 % för grupp A, 6 % för grupp B o. s. v. Grupperna indelas vidare efter familjens storlek i 6 klasser (I—VI) sålunda, att ensam man eller barnlös familj räknas till klass I; i klass II kommer familj med ett barn, i klass III familj med 2 barn o. s. v. Tillägget utgår oavkortat i klass I; för klass II ökas beloppet med 90 %; för klass III tillkommer ytterligare ett tillägg av 80 % å grundbeloppet o. s. v.

Inkomst:		I	II	III	IV	V	VI
		100 %	90 %	80 %	70 %	60 %	50 %
A intill 1 000 kr.	. . 7 %	70	133	189	238	280	(315) 300 kr.
B » 1 100 »	. . 6 »	66	125	177	223	262	295 »
C » 1 200 »	. . 5 »	60	114	162	204	240	270 »
D » 1 300 »	. . 4 »	(52) 60	98	139	175	206	236 »
E » 1 400 »	. . 3 »	(42) 60	79	112	141	166	196 »
F » 1 500 »	. . 2 »	(30) 60	(57) 60	81	(102) 100	(120) 100	(135) 100

Inkomst av 1 600 kr. och mera per år berättigar ej till tillägg.[1] Tillägget reduceras i överensstämmelse därmed i fall, där inkomsten jämte tillägget skulle överstiga detta belopp (F: IV, V, VI). Tillägget utgör lägst 5 kr. i månaden (D: I, E: I, F: I och II) och högst 25 kr. i månaden (A: VI).

Lindring av dyrtidens verkningar genom tillhandahållande av billigare livsförnödenheter synes i allmänhet icke hava beretts de kommunala löntagarna i annan ordning än åt städernas övriga mindre bemedlade invånare, genom utdelande av livsmedelskort o. d. I vissa fall hava kommunerna dock berett sina egna funktionärer och arbetare extra förmåner; vanligast har varit att bränsle (ved eller gasverkskoks) försålts till nedsatt pris. Den stad, som företagit de mest betydelsefulla åtgärderna på detta område, torde vara Norrköping; i kommunens tjänst anställda familjeförsörjare med årsinkomster, ej överstigande 1 500 kr., hava här beretts tillfälle att inköpa rågmjöl till en kvantitet av högst 2 kg. i veckan per familjemedlem för ett pris av endast 20 öre per kg.

[1] Inkomster mellan 1 500 och 1 600 kr. synas ej representerade i stadens budget.

Statens bidrag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor.

I motion till 1916 års riksdag hemställde herr Sven Persson i Norrköping m. fl., att riksdagen måtte anvisa ett förslagsanslag av 20 millioner kronor att i mån av behov utbetalas av tillgängliga medel redan under år 1916 för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor genom reglering av priset å för dem avsedda livsmedel, enligt beslut i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t, på förslag av statens livsmedelskommission och under villkor av kommunal kontroll. I motiveringen till motionen påpekades det svåra läge, varuti krisen försatt stora grupper av landets befolkning, och den förpliktelse, som måste åligga statsmakterna att ingripa hjälpande och lindrande. Efter att hava erinrat om de åtgärder, som staten förut vidtagit i syfte att underlätta betrycket för vissa av krisen drabbade samhällsgrupper, ävensom om de i Danmark vidtagna åtgärderna, framhävde motionärerna vikten av att även i Sverige dylika åtgärder vidtoges till förebyggande av att de fattigare befolkningslagren pressades ned i ett rent nödtillstånd. Motionärerna framhöllo vidare, att statsingripandet borde ordnas på sådant sätt, att kommunerna bleve satta i stånd att genom tillskott av allmänna medel kunna sörja för tillgång åt de mindre bemedlade av de oundgängligaste livsmedlen till rimliga priser.

Efter att hava ytterligare utvecklat sina åsikter angående hjälpverksamhetens organisation samt uttalat såsom sin uppfattning, att ett belopp av i runt tal 40 millioner kronor egentligen vore erforderligt för att råda bot på dyrtidens tryck för de befolkningsgrupper, som hårdast drabbats av krisen, inskränkte sig emellertid motionärerna till att yrka på ett anslag av halva detta belopp, då ju ett statsbidrag redan av denna storlek skulle avsevärt bidraga till uppnåendet av bättre förhållanden för de av krisen mest betungade.

Statsutskottets majoritet avstyrkte motionen under anförande av åtskilliga skäl. Sålunda erinrades om att staten redan anvisat över 5 millioner till förebyggande av eventuellt inträffande arbetslöshet, att de medel, som komme att inflyta genom den planerade tonnageavgiften, vore avsedda att användas till nedbringande av priset å livsförnödenheterna, att Kungl. Maj:t i proposition hemställt om kristidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst, att staten vidare åvägabragt en reglering å vissa livsförnödenheter samt att kommunerna även på flerahanda sätt vidtagit åtgärder för berörda syftemål.

Utskottet påpekade även de goda konjunkturerna på arbetsmarknaden samt framhöll slutligen, att motionen icke gav anvisning på andra och bättre vägar till ernående av det i motionen åsyftade ändamålet än de, på vilka staten redan inslagit, samt att någon fast hållpunkt icke angivits för be-

räkning av de behövliga medlen. Mot statsutskottets beslut anförde herr Kvarnzelius m. fl. reservation under hemställan, att motionen måtte så till vida bifallas, att ett belopp av 5 millioner kronor anvisades från statens sida för ernående av det i motionen angivna syftet. Vid behandlingen av motionen i riksdagen följde första kammaren statsutskottets hemställan, under det att andra kammaren biföll reservationen. Vid gemensam omröstning segrade andra kammarens uppfattning, på grund varav riksdagen alltså till lindrande av de mindre bemedlades levnadsvillkor anslog ett belopp av 5 millioner kronor.

I kungl. kungörelse av den 13 oktober 1916 utfärdades föreskrifter angående användandet av ifrågavarande anslag. Från statens livsmedelskommission utsändes till samtliga lokala livsmedelskommissioner i riket ett cirkulär, vari redogjordes för huvudbestämmelserna i nämnda kungörelse, varjämte även bifogades några vägledande upplysningar. Redan dessförinnan hade genom svenska stadsförbundets försorg kommunernas uppmärksamhet fästs på frågan, vadan rikets samtliga städer och kommuner torde hava fått kännedom om kungörelsens innehåll och alltså satts i tillfälle att före den i kungörelsen för insändande av ansökan om statsbidrag föreskrivna tiden, den 1 december, upptaga den omhandlade frågan till diskussion.

Vid ansökningstidens utgång, den 1 december, hade till statens livsmedelskommission inkommit ansökningar från 77 städer och 576 kommuner eller inalles 653 ansökningar. De ansökta beloppen belöpte sig till en summa av kr. 2 490 473. Under tiden från den 1 december intill den 10 december inkommo ytterligare 86 ansökningar å ett belopp av sammanlagt kr. 134 781. Inalles hade sålunda till sistnämnda datum inkommit 739 ansökningar å tillhopa 2 625 254 kronor. Emellertid hava jämväl sedermera några spridda ansökningar inkommit å mindre belopp. (Jämför den sammanfattande tabellen å nästföljande sida.) Den angivna summan är dock icke absolut tillförlitlig, enär det vid en granskning av ansökningshandlingarna framgått, att ett avsevärt stort antal kommuner missuppfattat bestämmelserna angående storleken av de bidrag, som från statens sida kunna erhållas, i det att kommunerna utgått ifrån, att statsanslaget skulle utgöra i regel högst hälften av kommunens eget anslag, då däremot i kungörelsen utsagts, att statsanslaget i regel bör utgå med högst hälften av *totalkostnaderna* för de anordningar, som avses att under tiden från och med den 1 december intill utgången av juni månad 1917 med anlitande av statsbidraget vidtagas inom kommunen. Till följd härav har ett stort antal kommuner gjort anhållan om mindre bidrag än som i bästa fall kunnat påräknas ur 5 millionersanslaget, men har dock, där så varit möjligt, detta misstag rättats av livsmedelskommissionen, som i sina förslag till beslut med anledning av gjorda ansökningar hemställt, att större belopp måtte utgå till ett flertal sådana kommuner, där kommissionen haft anledning förmoda, att feltolkning av den kungl. kungörelsen förelegat. Vid december månads mitt hade emellertid endast ett relativt begränsat antal ansökningar hunnit bliva inom kommissionen slutbehandlade, och på grund därav faller det sig svårt att för närvarande mer

Ansökningar om bidrag av statsanslaget (å 5 mill. kr.) till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadskostnader.

	Städer		Landskommuner		Summa	
	antal	begärda anslag	antal	begärda anslag	städer och landskommuner	begärda anslag
Stockholms stad	1	300 000	—	—	1	300 000
Stockholms län	5	24 550	24	70 311·3	29	94 861·3
Uppsala län	1	25 000	5	2 987·5	6	27 987·5
Södermanlands län	2	30 000	22	20 920	24	50 920
Östergötlands län	5	135 000	44	41 380	49	176 380
Jönköpings län	5	40 250	32	26 341·7	37	66 591·7
Kronobergs län	1	6 000	26	24 175	27	30 175
Kalmar län	5	25 700	37	30 301·5	42	56 001·5
Gottlands län	1	7 010	7	3 587·5	8	10 597·5
Blekinge län	4	36 250	17	25 150	21	61 400
Kristianstads län	5	16 500	[1] 50	46 825·3	[1] 55	63 325·3
Malmöhus län	7	374 800	[1] 80	68 542·8	[1] 87	443 342·8
Hallands län	5	38 000	20	16 823	25	54 823
Göteborgs och Bohus län	4	329 000	[2] 26	72 112·5	[2] 30	401 112.5
Älvsborgs län	6	50 918·5	39	35 612·5	45	86 531
Skaraborgs län	7	31 750	41	16 255·6	48	48 005·6
Värmlands län	4	42 000	24	47 900	28	89 900
Örebro län	4	29 275	20	30 500	24	59 775
Västmanlands län	4	32 275	19	13 580	23	45 855
Kopparbergs län	3	24 850	[1] 23	56 524·5	26	81 374.5
Gävleborgs län	3	64 295	22	43 375	25	107 670
Västernorrlands län	4	32 600	[1] 28	59 150	[1] 32	91 750
Jämtlands län	1	12 000	25	37 116·5	26	49 116·5
Västerbottens län	2	14 950	11	16 950	13	31 900
Norrbottens län	1	10 000	[1] 14	182 165·5	[1] 15	192 165·5
Hela riket	90	1 732 978·5	656	988 587·7	746	2 721 561·2

[1] Därav 1 ort, som inkommit med begäran om högsta möjliga anslag.
[2] » 2 orter » » » » » » » »

än approximativt angiva storleken av den summa, som från statens sida kommer att tillskjutas kommunerna. Sannolikt torde dock av hela 5 millionersanslaget icke mer än omkring 3 millioner komma att utanordnas.

Den väsentligaste orsaken till att icke hela anslaget sålunda synes komma att utnyttjas torde helt visst bero på, förutom ovan anförda feltolkning av givna bestämmelser, den i riksdagsskrivelsen uttryckta och i kungl. kungörelsen intagna föreskriften, att kommunalt bidrag utgör förutsättningen för erhållandet av statsbidrag. Av åtskilliga ansökningshandlingar att döma

synes man inom flera kommuner hava fattat saken så, att det kommunala bidraget måste vara lika stort som statsbidraget, och då man i regel därvid nödgats kalkylera med ytterst ringa kommunalt bidrag, hava framställningarna inskränkts till i många fall ytterst ringa belopp, vilka beträffande landskommunerna gå så långt ned som ända till 50 kronor. Städernas anslagskrav äro självfallet betydligt högre och växla mellan belopp från 1 000 kronor ända upp till 300 000 kronor.

Till grund för den redogörelse över karaktären av de planerade åtgärderna, som här nedan kommer att lämnas, ligger materialet ifrån Norrbottens, Västerbottens, Hallands, Gottlands, Uppsala och Skaraborgs län ävensom delvis Skånelänen samt Stockholms stad.

Då större samhällen självfallet gjort ansökan om de största bidragen, faller det sig också naturligt, att deras handlingar förete den största graden av utförlighet i fråga om kostnadsberäkningarna. Småkommunerna hava i regel endast angivit sina önskningar helt allmänt och lämnat uppgift om medlens planerade användning enbart i avrundade siffror. Enligt kungl. kungörelsens bestämmelser kan anslaget användas endast till vissa bestämda ändamål, nämligen i första hand till anskaffande av livsmedel, beklädnadsartiklar och bränsle. Såväl i staden som på landet har livsmedelsfrågan visat sig dominera, men det är även påfallande, att avsevärda belopp äskas för lösande av de svårigheter, som bränslefrågan och skobeklädnadsfrågan erbjuda.

Beträffande anslagets användning till *livsmedel* synas kommunerna hava för avsikt att gå fram på två vägar. Särskilt i mindre och medelstora kommuner har man tänkt ordna saken så, att de mindre bemedlade efter av livsmedelsnämnden verkställd prövning tillerkännas rätten att uttaga livsmedel intill visst belopp hos ortens köpmän, varefter livsmedelsnämnderna gottgöra köpmännen skillnaden mellan det av köpmännen betingade priset å varorna och det nedsatta pris, som köparen enligt livsmedelsnämndens anvisning har att erlägga. I de allra minsta kommunerna är det också vanligt, att livsmedelsnämnden själv låter uppköpa erforderliga kvantiteter livsmedel, vilka sedermera enligt särskilt uppgjord plan fördelas på personer, som förklarats berättigade att komma i åtnjutande av bidrag. Inom de större kommunerna åter förekomma mindre ofta anordningar av angivet slag. Däremot synes man där hava bestämt sig för en sådan anordning, att antingen livsmedelsnämnden själv har öppen affär och till vissa nedsatta, fixerade priser tillhandahåller de mindre bemedlade livsmedel eller också att de anslagna medlen överflyttas på vissa sociala organisationer, vilkas verksamhet genom tillskottet av anslagen kunna utvidgas att omfatta antingen större grupper av behövande eller också så, att de behövande komma i åtnjutande av ökat underhåll. Så t. ex. hava flera större samhällen anhållit om bidrag till stödjande av verksamheten för barnkrubbor och till utvecklande av den bespisningsverksamhet, som omhänderhafts av förut verksamma organisationer. Såsom exempel på sådana organisationer kunna nämnas de inom olika samhällen befintliga sammanslutningarna: Förstamajblomman, Kvinnornas uppbåd, Mjölkdroppen o. s. v.

I några större samhällen har frågan om allmän bespisning tydligen bragts på tal men synes icke i allmänhet hava vunnit myndigheternas eller de kommunala styrelsernas bifall. Där bespisning kommit till stånd, har densamma därför vanligen inskränkts till bespisning utav skolbarn eller bespisning av mindre barn i barnkrubbor o. dyl., varemot bespisning utav andra än barn endast i ett relativt fåtal fall ifrågasatts.

Att *bränslefrågan* kräft mycken uppmärksamhet ifrån de socialt intresserades sida inom Sveriges olika kommuner framgår tydligt därav, att frågan om anslag till olika slag av bränsle i regel intager en viktig plats i dyrtidskostnadernas budget och detta oavsett orternas geografiska läge.

Den kungl. kungörelsen angiver uttryckligen, att särskilt familjeförsörjare och barn böra tillgodoses av de anslagna medlen, och i de talrika fall, då medel äskats för *beklädnadsändamål*, hava också vederbörande sökande påpekat avsikten att använda dessa medel just till skobeklädnad åt familjer med stor barnskara. Därjämte hava kommunerna rätt ofta anslagit särskilda summor att av skolmyndigheterna användas för detta ändamål, och hava i sådant fall de sökta statsbidragen ifrågasatts skola öka skolmyndigheternas rörelsekapital.

Från landskommunerna förmäles understundom behovet av att giva barn hel eller halv beklädnad, men det är eljest mindre vanligt, att ansökningarna framhålla behov utav direkt beklädnad utöver skoanskaffning såsom en särskilt tvingande angelägenhet.

Enligt den kungl. kungörelsens föreskrifter får statsanslaget endast undantagsvis användas till *hyreshjälp* åt mindre bemedlade och detta dessutom endast i sådant fall, att det inom kommunen råder särskilt stor brist på bostäder samt att kommunerna av sådan anledning själva beviljat anslag för ändamålet. Det hittills genomgångna materialet giver vid handen, att ansökningar om hyreshjälp höra till undantagen.

Såsom förutsättning för erhållande av statsbidrag har uppställts, att kommunen är ansvarig för att understödsverksamheten anordnas så effektivt som möjligt och att densamma äger rum under erforderlig kontroll samt att kostnaderna för de kommunala organisationerna och kontrollen bestridas av kommunen utan anlitande av statsbidraget.

Det framgår av ansökningshandlingarna tydligt, att kommunerna söka befliita sig om att anordna denna kontrollverksamhet på det mest effektiva sätt, vilket också synes utgöra en borgen för att medlen skola komma dem till godo, vilka särskilt äro i behov av dyrtidshjälpen. I de flesta kommunerna komma livsmedelsnämnderna att utgöra högsta myndighet i förevarande fall, och i några kommuner har dessutom en övervakande uppgift tillerkänts vissa av stämmor eller fullmäktige delegerade personer eller understundom åt prästerskapet. Där landskommunerna haft stor utsträckning eller städerna större invånarantal, har oftast kontroll- och organisationsverksamheten ordnats så, att kännedom om det ekonomiska läget inom de olika befolkningsskikten noggrant kunnat inhämtas, och hava därvid diakonissor, församlings-

systrar och andra med de mindre bemedlades ekonomiska förhållanden förtrogna personer satts i tillfälle att lämna vägledande upplysningar.

Att av det tillgängliga materialet bilda sig en bestämd uppfattning om dyrtidens tryck på befolkningen inom landet torde vara omöjligt. Å ena sidan framgår det, att blott ungefär 1/3 utav rikets samtliga kommuner inlämnat ansökan om statsbidrag och att de för dyrtidens lindrande ansökta bidragen icke tagit hela det tillgängliga anslaget i anspråk. Men å andra sidan kan också anföras, att bestämmelserna om kommunernas skyldighet att själva tillskjuta medel verkat återhållande, i det att mången fattigare kommun helt visst på grund härav sett sig ur stånd att kunna göra framställning om statsbidrag.

Svartmålningarna av det rådande tillståndet inom en del kommuner synas dock vittna om att åtminstone inom vissa landsdelar läget blivit högst tryckande för stora samhällsgrupper, och det livliga intresse, som från kommunernas sida försports angående de ingivna ansökningarnas öde, talar också för, att det av riksdagen beviljade anslaget omfattats med stor uppmärksamhet ute i landet och att de medel, som härigenom komma att ställas till kommunernas förfogande, skola visa sig i hög grad välsignelsebringande.

Tablån å sid. 1395 innehåller en översikt över huru inkomna ansökningar fördela sig på olika län samt storleken av det för varje län sökta beloppet, dock med reservation för beloppens storlek i överensstämmelse med de påpekanden, som gjorts i ingressen här ovan.

Socialstyrelsens yttrande angående utsändande av studiekommission till Förenta Staterna.

Genom nådig remiss den 26 oktober 1916 har socialstyrelsen anbefallts inkomma med underdånigt utlåtande över en av centralstyrelsen för nationalföreningen mot emigrationen gjord framställning rörande utsändande till Nordamerikas Förenta stater av en kommission för studier rörande arbetarnas levnadsförhållanden ävensom över bostadskommissionens i ärendet avgivna yttrande. I anledning härav har styrelsen den 14 november 1916 avgivit ett utlåtande, vari anföres följande:

»Den av nationalföreningen mot emigrationen framförda tanken att genom en undersökning av vissa sociala förhållanden i det land, till vilket vår emigrationsström till alldeles övervägande grad varit riktad, vinna säkra utgångspunkter för åtgärder till denna emigrations förebyggande, har redan tidigare varit föremål för intresse från statsmakternas sida. I de båda vid 1904 års riksdag väckta motioner, vilka givit uppslag till det sedan dess utförda utredningsarbetet i emigrationsfrågan, berördes jämväl den nu föreliggande frågan. Särskilt i den av herr E. Beckman framförda motionen (n:r

207 i andra kammaren) framhölls såsom ett huvudmoment i en blivande utredning verkställandet av en 'undersökning av amerikanska förhållanden, särskilt på näringslivets och folkbildningens område i syfte att utröna, vad som till äventyrs kan vara förtjänt av efterföljd'. I sin motivering erinrade motionären om de kommissioner, som tidigare från England utsänts till Förenta Staterna för att studera deras industriella och folkbildningsförhållanden. Han betonade vidare angelägenheten av att utreda 'den för alla europeiska länder viktiga frågan, varför Amerika inom industriens och flera andra viktiga områden kan erbjuda arbetarna så gynnsamma villkor och vad orsaken är till den överlägsenhet på flera områden, som gör, att Amerika i mycket blivit den gamla världens läromästare'. Närmast gäller det härvid de industriella förhållandena, bland vilka framhållas arbetsledning, arbetsintensitet, arbetstid och arbetslön m. m. En undersökning rörande hithörande spörsmål, verkställd av kompetenta personer ur både arbetsgivarnas och arbetarnas led, vore synnerligen behövlig och kunde lämna rika uppslag. Vidare borde uppmärksammas Amerikas folkbildning, som vore ett av de djupast liggande källsprången till dess industriella och ekonomiska kraft. Slutligen borde studeras den i Amerika starkt utvecklade småbruksrörelsen, vilken varit ett av medlen att vid landet binda stora skaror av immigranter. Motionären framhöll jämväl, att dylika undersökningar i Amerika torde väsentligen underlättas genom anknytning till svensk-amerikaner och till Sverige återflyttade emigranter samt att desamma ej behövde draga synnerligen höga kostnader.

I anledning av de väckta motionerna avgav riksdagen den 13 maj 1904 en skrivelse, i vilken bland annat anfördes följande:

'Vad slutligen angår den ifrågasatta undersökningen av amerikanska förhållanden, särskilt på näringslivets och folkbildningens område, anser riksdagen, att dylika undersökningar eller studier, gällande än det ena, än det andra speciella området, skulle vara synnerligen nyttiga och borde rätt flitigt utföras dels av staten och dels av föreningar och enskilda. Amerikas väldiga utveckling och storartade framåtskridande särdeles på näringslivets område är en för alla uppenbar företeelse, vars studerande måste medföra de mest värdefulla lärdomar för andra land. Vårt land skulle för sin ekonomiska utveckling säkerligen hava den största nytta av den omtanke och möda, som kunde nedläggas på dylika undersökningar, vilka framdeles kunde utsträckas även till andra länder, då även land, som ligga oss närmare, hava mycket efterföljansvärt att bjuda. En god del av omförmälda undersökningar bör kunna utföras av våra beskickningar i utlandet, vilka däruti finge en tacksam uppgift sig förelagd.'

Riksdagen hemställde därför, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, bland annat, 'i vad mån undersökningar och studier av amerikanska förhållanden, särskilt ur synpunkten att främja det inhemska näringslivet, må kunna vidtagas i större omfattning än för närvarande'.

Över riksdagens ifrågavarande framställning infordrades utlåtanden från kommerskollegium och statistiska centralbyrån, av vilka endast det förstnämnda ämbetsverket till närmare behandling upptog frågan om studier i Amerika. Kommerskollegium framhöll härvid, att studier i syfte att främja näringarnas utveckling i ekonomiskt och tekniskt avseende lämpligast utfördes av personer, representerande olika grenar av teknik och industri, vilka såsom tekniska stipendiater och handelstipendiater med stöd av statsmedel bereddes tillfälle att utomlands inhämta ytterligare insikter och erfarenhet i sina respektive yrkesgrenar och av vilka ett ganska stort antal plägade besöka Amerikas Förenta Stater. Någon särskild undersökning i Amerika vore sålunda ur förevarande synpunkt ej av omständigheterna påkallad.

Vid föredragning därefter av ärendet inför Kungl. Maj:t den 30 januari 1907 anförde departementschefen bland annat, att han icke kunde dela den av kommerskollegiet i förevarande avseende uttalade uppfattningen. De av enskilda bedrivna studier kunde utan tvivel vara av stort värde i och för sig, men de vore näppeligen av den betydelse för hela landet, som en på offentligt uppdrag av för ändamålet särskilt utvalda personer företagen, noggrant planerad undersökning kunde äga. Ej heller torde de på andra

länders föranstaltande åstadkomna undersökningarna kunna omedelbart göras fruktbringande för svenska förhållanden. Emellertid fann departementschefen ej lämpligt att redan då gå i författning om en dylik på ort och ställe företagen undersökning. Därest nämligen Kungl. Maj:t skulle bifalla det av honom framställda förslaget om anordnande av en särskild utredning angående emigrationsfrågan, syntes det lämpligt, att i sammanhang därmed uppgjordes en plan för de av riksdagen ifrågastälda studierna av amerikanska förhållanden, varför det bleve tillfälle sedermera återkomma till denna del av ärendet. Med bifall till departementschefens förslag om att åt sedermera professorn Gustav Sundbärg uppdraga verkställandet av vissa utredningar rörande emigrationsfrågan beslöt Kungl. Maj:t, att uppdraget skulle omfatta jämväl utarbetandet av plan för bedrivande av undersökningar angående de orsaker, som kunde anses leda till den allt fortfarande stora emigrationen från riket, och därmed sammanhängande spörsmål samt verkställandet av jämväl sistberörda undersökningar.

Den sålunda anordnade emigrationsutredningen resulterade i en serie publikationer, vilka avhandla olika med emigrationen i samband stående spörsmål och tillhopa giva en synnerligen rikhaltig och lärorik belysning av dessa. Även det svenska näringslivet har här gjorts till föremål för ingående behandling ur åtskilliga synpunkter, dock icke så mycket dess speciellt sociala sidor. Sålunda hava endast i förbigående berörts de i herr E. Beckmans motion samt i förevarande framställning närmast berörda spörsmålen om arbetarnas arbets- och levnadsvillkor. Beträffande motsvarande förhållanden i Amerika föreligga visserligen i de ifrågavarande publikationerna en del uttalanden och undersökningar, men icke heller dessa äro så ingående och allsidiga, att de kunna läggas till grund för närmare jämförelser och slutsatser rörande arbetarnas läge i Sverige och i Amerika. På denna punkt finnes alltså otvivelaktigt en lucka i de eljest så förtjänstfulla utredningarna, en lucka, som ej heller kunnat utfyllas genom de spridda försök till belysning av hithörande frågor, som av enskilda gjorts. Då just de här ifrågavarande sociala momenten måste anses vara av synnerligen stor betydelse för bedömande av orsakerna till emigrationen till Amerika, bör det enligt socialstyrelsens mening vara angeläget att, så långt lämpligen kan ske, fullständiga utredningsarbetet i nu berörda avseenden.

Den föreliggande framställningen åsyftar inhämtandet av närmare kännedom om de förhållanden, under vilka de till Amerika överflyttade svenska kvalitetsarbetarna inom industrien leva och arbeta, och pekar därvid särskilt på bostads- och löneförhållandena såsom avgörande. Med avseende å detta program för studieresan vill styrelsen framhålla, att detsamma är väsentligen mera begränsat än det, som skisserades i de ovan berörda motionerna och riksdagens i ämnet avgivna skrivelse. De i viss mån berättigade invändningar, som av kommerskollegiet gjordes mot riksdagsskrivelsen i denna del, synas ej heller kunna göras gällande mot det nu framförda förslaget. Med hänsyn till önskvärdheten av att med en mindre apparat, på kortare tid och med mindre kostnader vinna praktiskt nyttiga resultat lärer förslaget sålunda vara lämpligare avvägt. Det synes också ur dessa synpunkter ändamålsenligt att begränsa undersökningen till endast vissa i emigrationshänseende viktigare grupper av arbetare, och torde framför andra just de föreslagna områdena, järnindustriens och byggnadsindustriens, böra närmast ifrågakomma. De resultat, som härmed skulle vinnas, torde också i väsentliga avseenden bliva belysande för andra grupper av industriarbetare. Framhållas må emellertid, att den mycket betydande del av utvandringen, som går till jordbruksarbete samt, beträffande kvinnorna, till husligt arbete i Amerika, icke skulle genom en så planerad undersökning vinna den belysning, som vore önskvärd. Genom en utvidgning av planen i nu berörda riktningar skulle dess genomförande emellertid avsevärt nedtyngas. Det synes ock lämpligast att först invänta resultaten av en blivande undersökning av industriarbetarnas förhallanden, innan under vidare övervägande tages frågan om åtgärder för densammas utsträckande till andra områden.

Det må i detta sammanhang erinras, att, om än jordbruksbefolkningen i vårt land lämnat ett mycket stort tillskott till utvandrarereströmmen, industriens andel däri nu-

mera är i genomsnitt nästan lika stor och under år 1915 till och med överskridit jordbrukets (35·3 % mot 26·6 %). Det är också bekant, att svenska arbetare till mycket stort antal arbeta inom den amerikanska industrien, företrädesvis de nu närmast ifrågakommande grenarna därav, samt att dessa äro till stor del koncentrerade till vissa orter och trakter, vilket givetvis underlättar studiekommissionens uppgift. Icke desto mindre torde det vara otvivelaktigt, att arbetet för emigrationens förebyggande väsentligen bör inriktas på strävanden att fästa jordbrukets arbetare vid hemlandets jord. Till vissa hithörande frågor får styrelsen emellertid tillfälle att inom den närmaste tiden återkomma i sitt blivande utlåtande över särskilda sakkunnigas betänkande i egnahemsfrågan.

Bland de spörsmål, som enligt förslaget skulle ifrågakomma, finner styrelsen bostadsfrågan och lönefrågan i vidsträckt betydelse vara de viktigaste, och får styrelsen med avseende å den förstnämnda frågan i huvudsak ansluta sig till vad bostadskommissionen i sitt utlåtande härom anfört. Styrelsen vill emellertid därutöver framhålla, att, därest de personer, som i en blivande studiekommission skulle hava att närmast undersöka byggnadsindustriens arbetsförhållanden, bleve utsedda med tagen hänsyn jämväl till deras förutsättningar att bedöma bostadsfrågan i allmänhet, kommissionen icke för dennas del behövde någon avsevärdare utökning i sitt medlemsantal.

Beträffande de till lönefrågan i vidsträckt mening hörande spörsmålen torde böra framhållas de med varandra nära sammanhängande frågorna om arbetsledning och förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare, avtalsformer, arbetarnas förhållande till maskintekniken, arbetsspecialiseringen, utbildningen av arbetare, arbetsintensiteten, arbetslöner och arbetstid, användandet av kvinnors och barns arbete o. s. v. ävensom levnadskostnaderna. Likaså torde böra uppmärksammas de olika slag av välfärdsanordningar, som av arbetsgivare anordnats för arbetarna eller vilka tillkommit genom dessas egen eller det allmännas försorg.

Även om naturligen de egentliga arbetarnas förhållanden böra utgöra huvudföremålet för studierna, lärer det utan större svårighet låta sig göra att samtidigt även undersöka de motsvarande spörsmål, som öva inflytande på arbetsbefälets ställning gent emot såväl arbetsgivarna som arbetarna. Otvivelaktigt har nämligen Amerika jämväl på vår industris högre utbildade personal utövat en så stark dragning, att en utredning av orsakerna härtill synes vara påkallad.

Det ligger i sakens natur, att de föreslagna undersökningarna komma att bliva till större praktisk nytta i samma mån de inriktas och planläggas på sådant sätt, att direkta jämförelser med svenska förhållanden kunna genomföras. Visserligen bör genom en lämplig sammansättning av studiekommissionen kunna sörjas för att dess intryck och erfarenheter bliva tillräckligt vittnesgilla för att läggas till grund för ett verkligt värdesättande av arbets- och levnadsvillkoren hemma och i Amerika. Icke desto mindre torde det vara obestridligt, att ledamöternas mera individuella intryck och rön kunna erhålla ett allmännare värde och en mera objektiv bärvidd genom att ses mot bakgrunden av samt bestyrkas genom resultaten av undersökningar och siffermaterial, som finnas att tillgå i de båda länderna. Detta kan endast ske genom ett omsorgsfullt planläggande av undersökningarna samt genom studier på förhand av tillgänglig litteratur på de områden, som skola bliva föremål för desamma. Såväl i Sverige som i Förenta Staterna finnes numera också tillgängligt ett, väsentligen på officiell väg tillkommet material till belysande av de föreliggande spörsmålen, vadan ur denna synpunkt goda förutsättningar finnas för såväl studieresans planläggande som de blivande deltagarnas orientering på området.

En annan viktig betingelse för vinnande av möjligast goda resultat är givetvis, att förberedelser vidtagas för utrönande av lämpliga studieplatser samt för utverkande av erforderliga medgivanden från myndigheters och arbetsgivares sida. Likaledes böra förbindelser anknytas till svenska föreningar och enskilda, genom vilkas förmedling kontakt kan ernås med emigrerade svenska arbetare, förmän och tekniker, vilkas uttalanden och synpunkter givetvis måste vara av stort värde.

Socialstyrelsen vill i detta sammanhang erinra därom, att ett stort antal arbetsgivare och tekniker i vårt land vunnit utbildning eller idkat studier i Förenta Staterna och därigenom erhållit en även ur nu ifrågavarande synpunkter värdefull kännedom om förhållandena därstädes. Det synes då naturligt, att studiekommissionen inriktar sitt förberedande arbete på att bland annat söka utnyttja deras erfarenheter både ifråga om arbetsförhållandena och beträffande studieresans planläggande på mest ändamålsenliga sätt.

Rörande tidpunkten för anträdandet av en dylik studieresa har nationalföreningens mot emigrationen centralstyrelse framhållit angelägenheten av att densamma om möjligt redan nu företages. Visserligen kunde med visst fog häremot erinras, att förhållandena inom järnindustrien och i viss mån även byggnadsindustrien i Förenta Staterna för närvarande icke kunna anses normala. Å andra sidan vore det, såsom ock centralstyrelsen betonar, otvivelaktigt av vikt att kunna med ledning av kommissionens erfarenheter snarast möjligt förbereda sig på den nya situation, som kan tänkas inträda efter världskrigets slut och vilken sannolikt med skäl befaras komma att medföra ökade lockelser till emigration av svensk arbetskraft. Ett definitivt ståndpunktstagande i denna fråga kunde måhända uppskjutas till dess den närmare planläggningen av resan, som socialstyrelsen härovan förutsatt, verkställts. Då emellertid dylikt förberedande arbete lämpligast bör utföras av den blivande kommissionen själv, synes det i allt fall lämpligt att, så snart ske kan, vidtaga åtgärder för dennas tillsättande. Det torde böra tilläggas, att genom ett omsorgsfullt planläggningsarbete jämväl tiden för kommissionens vistelse i Amerika torde kunna förkortas och därmed kostnaderna minskas.

Nationalföreningens mot emigrationen centralstyrelse hade tänkt sig kommissionen sammansatt av, förutom några representanter för den sociala sakkunskapen, två arbetsgivare, två tekniskt bildade arbetsledare och två arbetare inom närmast den mekaniska industrien och byggnadsindustrien. Med hänsyn till vikten av att ej göra kommissionen alltför mångtalig torde en sådan sammansättning få anses lämplig, allra helst som representanterna för byggnadsindustrien böra kunna samtidigt tillgodose kraven på fackkunskap inom bostadsfrågans tekniska områden. Måhända behöva dock fordringarna på speciell sakkunskap icke strängt fasthållas i fråga om alla dessa representanter, därest det ur andra synpunkter lämpliga personvalet därigenom försvårades. Det måste nämligen vara av synnerligt stor betydelse, att deltagarnas personliga auktoritet blir så stark som möjligt, på det att deras undersökningar och rön må kunna åt alla håll påräkna nödigt beaktande.

Av samma skäl är givetvis angeläget, att representanterna för den allmänt sociala sakkunskapen utses med tagen hänsyn till den uppgift, som närmast kommer att påvila dem. Det gäller nämligen icke blott att tillföra kommissionen element, som företräda mer objektiva synpunkter, utan ock att skapa garantier för att studieresultaten komma att på lämpligt sätt offentliggöras och tillgodogöras för det sociala reformarbetet i vårt land. Det synes därför lämpligt, att ifrågavarande representanter, så vitt möjligt är, företräda de offentliga organ — socialstyrelsen och, i avseende å bostadsfrågan, jämväl bostadskommissionen — på vilka det kan närmast ankomma att i positiva förslag omsätta de gjorda rönen och iakttagelserna.

Därest icke bland kommissionsledamöterna kan ingå någon för sekreteraregöromål lämplig person, som disponerar tillräcklig tid härtill, torde vidare särskild sekreterare böra anställas. Mycken omsorg måste nämligen ägnas åt dels de förberedande arbeten, som ovan berörts, dels insamling av statistiskt och annat material under resan, dels ock publikationsarbeten efter densamma.

Därest studiekommissionen sammansättes i enlighet med nu angivna grunder, lärer densamma ovedersägligen bliva utrustad med erforderligt allsidig sakkunskap för sin uppgift. Under frågans behandling inom socialstyrelsen har dock givits uttryck åt den uppfattningen, att, därest ekonomiska eller andra skäl gjorde det önskvärt att kunna något nedbringa antalet av de i själva resan deltagande ledamöterna, detta möjligen skulle kunna ske därigenom, att arbetsgivarrepresentanterna valdes med hänsyn tagen

även till teknisk kompetens, under vilken förutsättning behovet av särskilda tekniska ledamöter ej bleve lika framträdande. Jämväl detta spörsmål synes emellertid vara av beskaffenhet att böra närmare belysas under det förberedande arbetet före kommissionens utsändande, vadan definitiv ståndpunkt i detta avseende nu ej behöver tagas.

Då redan under den tidigare behandlingen av frågan om utsändandet av en studiekommission till Amerika uttalats farhågor för de med en sådan förenade stora kostnaderna, har socialstyrelsen ansett sig böra göra en summarisk beräkning av deras ungefärliga belopp. Under förutsättning att kommissionen skulle erhålla den omfattning, som i det föregående antagits, samt att genom noggranna förarbeten vistelsen i Amerika skulle kunna begränsas, torde kostnaderna för densamma komma att uppgå till 40 000 à 45 000 kronor. Härtill skulle emellertid komma publiceringskostnader.

Om också sålunda de blivande utgifterna synas rätt betydande, kan socialstyrelsen icke finna desamma innebära skäl för att avböja förslaget. I likhet med centralstyrelsen för nationalföreningen mot emigrationen samt bostadskommissionen anser socialstyrelsen nämligen den föreslagna studiekommissionens uppgift vara av sådant allmänt intresse, att även stora kostnader icke få verka avskräckande. Redan ett eller några uppslag kunna giva praktiskt utbyte av mångfaldigt högre värde. Genom en komplettering på denna punkt av det stora utredningsarbetet i emigrationsfrågan skulle detta därjämte bliva mera givande för praktiskt reformarbete såväl genom arbetsgivares och arbetares egen försorg som under statens medverkan. Med hänsyn till emigrationens betydelse för Sveriges ekonomiska liv och nationella styrka lärer intet böra underlåtas för att grundligt undersöka dess orsaker och därigenom möjliggöra ett verksamt förebyggande arbete.

Med stöd av vad sålunda anförts, får socialstyrelsen förorda den gjorda framställningen.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit tjänsteförrättande generaldirektören Huss, byråcheferna Bergsten och Fürst, tillförordnade byråchefen Molin, tjänsteförrättande byråchefen Bjurstedt, socialfullmäktige von Sydow och Lindqvist samt såsom representant för kommerskollegium extra föredraganden Enström, vilken till protokollet anfört särskilt yttrande.»

I sistnämnda yttrande förordades visserligen den av socialstyrelsen gjorda framställningen men betonades på samma gång nödvändigheten därav att en utredning rörande det svenska jordbrukets höjande bleve verkställd samtidigt med den ifrågasatta undersökningen av industriarbetarnas levnadsvillkor hemma och ute. Även om nämligen åtgärder vidtoges till förbättrande av dessa sistnämndas levnadsförhållanden utan att jämsides strävanden fullföljdes att fästa jordbrukets arbetare vid hemlandets jord, vore icke en minskning utan en ökning av emigrationen att befara. Vad studiekommissionens sammansättning beträffar borde det vara av stort värde, om till medlemmar kunde förvärvas några av de inom svensk industri och byggnadsverksamhet ledande personer, vilka under mångårig vistelse i Amerika hunnit förvärva ingående kännedom om förhållandena inom dessa verksamhetsområden. I sådant fall behövde icke undersökningen på platsen utföras av kommissionen i dess helhet utan endast av en relativt fåtalig expedition, varigenom skulle vinnas utom minskade kostnader kanske också ökad effektivitet i undersökningsarbetet.

Arbetarskyddslagstiftningens tillämpning.

17. Hos Kungl. Maj:t hade J. A. Enhörnings trävaruaktiebolag anhållit om tillstånd att vid Kubikenborgs ångsåg och hyvleri samt Heffners ånsågar under tiden 1 juni—14 november innevarande år till vissa angivna sysselsättningar använda minderåriga av mankön, som fyllt sexton år, i arbete under tio timmars skift per dygn jämväl å tider, som enligt § 13 d) i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 voro i sådant avseende undantagna.

I infordrat utlåtande den 3 mars 1916 tillstyrkte socialstyrelsen bifall till ansökningen med de inskränkningar likväl, att tiden för den sökta eftergiften begränsades till den 1 juni—1 oktober samt att från eftergiften uteslötes användande av minderåriga såsom bladslipare.

Genom resolution den 31 i sistnämnda månad beviljade Kungl. Maj:t den sökta eftergiften med de av socialstyrelsen föreslagna inskränkningar. Bolaget skulle emellertid, såsom socialstyrelsen jämväl föreslagit, hava att ställa sig till efterrättelse de begränsningar, villkor och övriga bestämmelser, som socialstyrelsen kunde finna påkallade med hänsyn till de minderårigas användande.

18. Aktiebolaget Rämen-Liljendahl hade hos Kungl. Maj:t anhållit om sådan eftergift från förbudet mot minderårigas användande till nattarbete, att vid bolagets träsliperier vid Liljendahl och Oforsen finge varannan vecka med en arbetstid av högst tio timmar av dygnet till sådant arbete användas minderåriga av mankön, vilka fyllt sexton år. Användandet av de minderåriga var avsett att äga rum under den tid av året, då det med hänsyn till riklig vattentillgång funnes anledning att forcera arbetet.

Uti infordrat utlåtande den 29 maj 1916 tillstyrkte socialstyrelsen bifall till ansökningen, därvid styrelsen ansåg, att eftergiften lämpligen borde begränsas till tiden intill den 1 augusti 1916.

Genom resolution den 9 juni 1916 beviljade Kungl. Maj:t den sökta eftergiften i enlighet med socialstyrelsens förslag. Bolaget skulle härvid hava att ställa sig till efterrättelse de begränsningar, villkor och övriga bestämmelser, som socialstyrelsen kunde finna påkallade med hänsyn till de minderårigas användande.

19. Hos Kungl. Maj:t hade Oskarshamns spis- och knäckebrödsfabrik under åberopande, att tillverkningen vid bolagets fabrik måste forceras med hänsyn särskilt till en leverans för arméns behov, anhållit om tillstånd att, utan hinder av gällande bestämmelser, under en tid av intill sex veckor använda kvinnor till arbete nattetid vid fabriken.

Efter nådig remiss avgav socialstyrelsen den 9 juni 1916 underdånigt utlåtande i ärendet samt framhöll däruti, att lagen angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag den 20 november 1909 ej syntes möjliggöra den sökta eftergiften.

Genom beslut den 14 juli 1916 avslog Kungl. Maj:t ansökningen.

Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse till pensionsstyrelsen

angående användningen av de för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet anvisade medel.

GUSTAF &c. &c. Vår ynnest &c. I skrivelse den 15 juni 1916 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel har riksdagen anmält, att riksdagen, bland annat, medgivit, att av det för år 1917 på extra stat beviljade förslagsanslaget av 5 450 000 kronor för bestridande av den på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring enligt dess lydelse före den 8 juni 1915 ett belopp av högst 300 000 kronor finge, i enlighet med de föreskrifter, som av Oss meddelades, användas för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet.

Därefter hava Vi genom nådigt beslut den 30 juni 1916 ställt ovannämnda belopp av 300 000 kronor till Edert förfogande att, jämlikt de föreskrifter, som av Oss komme att meddelas, användas för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet ävensom anbefallt Eder att till Oss inkomma med förslag till föreskrifter rörande användningen av dessa medel.

I underdånig skrivelse den 6 november 1916 har Ni avgivit förslag i ämnet.

Vid underdånig föredragning av detta ärende hava Vi funnit gott föreskriva, att för användningen av omförmälda, för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet anvisade medel skola gälla följande villkor och bestämmelser:

I. Finnes skälig anledning antaga, att person, som vid varaktig oförmåga till arbete är berättigad till pension eller understöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, inom en nära framtid skall drabbas av sådan oförmåga, därest icke för ändamålet lämplig läkarbehandling eller sjukvård beredes honom, eller kan det förmodas, att person, som på grund av redan inträffad arbetsoförmåga tillerkänts pension eller understöd enligt nämnda lag, genom sådan behandling eller vård åter kan bliva till arbete förmögen, vare sig helt eller delvis, äger Ni föranstalta om beredande åt dylik person av behandling eller vård, i den mån sådan eljest ej kan antagas komma till stånd.

II. Behandling och vård, som ovan sägs, må meddelas allenast i de fall, då genom undersökning av person, som är behörig att utöva läkarkonsten, dessförinnan blivit utrönt, att goda förutsättningar förefinnas att genom bringande av dylik hjälp förebygga, häva eller minska arbetsoförmågan.

Innan beslut om sådan behandling eller vård genom Eder försorg meddelas, bör tagas under omprövning, huruvida icke bidrag i sådant hänseende av kommun, sjukkassa eller enskild person bör kunna påräknas och göras till villkor för Edert ingripande.

III. Uti ifrågavarande avseende må följande kostnader bestridas av ovanberörda, för ändamålet anvisade medel, nämligen för läkarundersökning och läkarintyg, läkarbehandling och vård å sjukhus eller annan därmed jämförlig anstalt samt, där så med uppenbar fördel kan ske och anstaltsvård icke kan erhållas, för vård i hemmet eller eljest hos enskilda, för anskaffande av bandage, konstgjorda lemmar och dylikt samt av nödvändig utrustning av kläder och dylikt under vårdtiden, yrkesutbildning inom arbetsgren, som lämpar sig för personen i fråga, ävensom, där så prövas oundgängligen nödigt, utgifter ej mindre för den sjukes och honom åtföljande vårdares resor till och från

läkare och sjukvårdsanstalt samt underhåll under resorna än ock för lämnande av bidrag till underhåll åt sjukbehandlad persons familj.

Kostnad, som här avses, må i regel icke för en och samma person överstiga 300 kronor för år, däri likväl icke inräknat, vad som åtgår till läkarundersökning, anskaffande av läkarintyg, resekostnad samt bidrag till underhåll åt sjukbehandlad persons familj. Dylikt bidrag må, såsom redan antytts, icke utgå i annat fall än då sådant oundgängligen erfordras, för att sjukvårdsåtgärd, som här avses, över huvud skall komma till stånd, och må ej heller för en och samma familj överstiga 150 kronor för år; åliggande det Eder att ägna noggrann uppmärksamhet åt att missbruk i avseende å förmånen av dylikt bidrag icke äger rum.

IV. När Ni finner omständigheterna sådant påkalla, äger Ni besluta, att pågående vård eller behandling skall upphöra.

V. De närmare föreskrifter, som utöver vad sålunda stadgats kunna finnas erforderliga i avseende å sättet för ifrågavarande ärendens handläggning, medverkan från sjukkassors sida m. m., må meddelas av Eder. Vilket Eder till kännedom och efterrättelse härigenom i nåder meddelas. Stockholms slott den 24 november 1916.

GUSTAF.

(Civildepartementet.) OSCAR VON SYDOW.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete. (Forts.)

191. En kolugnsarbetare G. skar sig vid ett tillfälle å en slaggsten, och, ehuru han ansåg skadan obetydlig, sökte han dock läkare. Trots vård inställde sig blodförgiftning med påföljd, att G. avled efter tolv dagar.

192. Under hemfärd efter slutat arbete vid en station blev en banvakt P. överkörd och dödad. P., som sist var synlig vid stationen vid 9-tiden på kvällen, återfanns vid 6-tiden följande morgon i lemlästat tillstånd liggande på banan c:a 2 km. från stationen. P:s klocka, som vid olyckstillfället hoptrycktes, hade stannat på 10^{45}, varför olyckan troligen skett vid denna tid och P. dödats av det tåg, som lämnade stationen kl. 10^{32} på kvällen.

Enär banan hade stark lutning vid olycksplatsen och det vid olyckstillfället rådde hård blåst samt både P. och tåget voro på väg utför sluttningen, har P. troligen icke hört tåget, som gick med ångan avstängd.

193. I en järnvägsreparationsverkstad inträffade ett olycksfall, som kostade en måleriarbetare B. livet. B., som skulle måla gaveln av en järnvägsvagn, hade, som brukligt var i dylika fall, lagt en stadig planka tvärs över buffertarna och dessutom ovanpå plankan ställt en 38·5 cm. hög pall, vilken han betjänade sig av, när han skulle måla det övre gavelpartiet. En kamrat N., som arbetade i närheten, berättade vid polisförhöret, att han såg B. baklänges störta från pallen ned till golvet. N. och en annan arbetare skyndade fram till B., som var vid sans, och ombestyrde hans forslande till lasarettet, där han sex timmar senare avled på grund av brott å skallen jämte blödning i hjärnan.

Vid av yrkesinspektören efteråt avlagt besök befanns det, att man anordnat en pall av ny konstruktion och avsedd att skruvas fast i plankan. Anvisning om förbättrande av fasthållningsanordningen meddelades av yrkesinspektören.

194. På grund av explosion i en gruvlave erhöll en arbetare P. så svåra skador, att han avled efter elva dagar. De närmare omständigheterna vid olyckan voro följande.

Temperaturen i gruvans dynamitkällare är under större delen av året så låg, att man uppställt en elektrisk kamin i ett låst skåp i laven för dynamitens upptinande. Oförsiktigt nog hade man placerat kaminen under den hylla, på vilken dynamiten låg utbredd. Dynamiten exploderade av obekant anledning, varvid lavens brädbeklädnad bortslets och en del grova stockar skadades så svårt, att en högre upp i laven uppställd medelstor elektrisk motor nedföll till marken. Under spillrorna hittades tvenne arbetare P. och S., som ådragit sig svåra stöt- och brännskador; så hade bl. a. en spik med huvudet före inslungats helt och hållet i sidan på P. S. tillfrisknade utan framtida men, under det att P., som ovan nämnts, avled av sina skador.

195. En gruvarbetare K. anträffades en dag liggande död på ett vattentak i ett gruvschakt. Då intet åsyna vittne till olyckan fanns, kan olycksfallets förlopp ej med bestämdhet angivas. Troligt är dock, att K. blivit illamående och ämnat begiva sig upp ur gruvan, men antingen under färden fallit ut ur hissen eller ock vid påstigningen blivit klämd på ett eller annat sätt. Dödsorsaken var krosskador å vänstra bröstkorgshalvan och brott å vänstra lårbenet.

196. Tvenne arbetare N. och V. hade fått i uppdrag att gräva och mura en brunn för ett gruvbolags räkning. Arbetet fördelades så, att, sedan brunnen blivit grävd, N. stod nere i densamma och murade, under det att V. medelst en s. k. gams (handvinda) nedfirade sten för murningen. Stenen lastades i en trälåda, varvid vikten uppgick till högst 100 kg. Vid ett tillfälle, då lådan var under nedfirning, inträffade, att V. tappade veven med påföljd, att lådan störtade ned till brunnens botten, varigenom veven med våldsam fart träffade V. i huvudet. Egendomligt nog undgick N. att träffas av den nedstörtande lasten. Av det hårda slaget svimmade V. och blev kort därefter buren till kontoret och förbunden samt fördes fortast möjligt i bil till närmaste lasarett. Vid framkomsten dit var han dock redan död. Dödsorsaken var brott å skallens ben jämte blödning i hjärnan.

Enligt N:s uppgifter var icke lådan tyngre lastad än vanligt, och icke heller hade densamma under firningen häktat upp sig och sålunda genom en knyck ryckt veven ur handen på V., utan ansåg N. för sin del troligast, att V. hade hållit alldeles för löst i veven.

197. En maskinborrare J. i en gruva var vid ett tillfälle sysselsatt med att fästa en knallhatt på en stubintråd, då knallhatten vid fastklämmandet medelst en tång exploderade och explosionen spred sig till en bredvid stående öppen ask, innehållande c:a 40 st. knallhattar. Av explosionen skadades J. i båda ögonen, båda benen, ena handen m. m. Huruvida han kan räddas till livet, kan ännu ej med säkerhet avgöras, men skulle detta bliva fallet, inträder dock troligen fullständig blindhet.

Vid av bergmästaren företagen undersökning rörande olycksfallets förlopp konstaterades, att de använda knallhattarna voro av amerikansk tillverkning. Dessa hava en mycket större knallsatsfyllning än de förut använda knallhattarna, varför olyckan troligen uppkommit därigenom, att J. råkat med tången klämma till själva knallsatsen.

198. Å en bangård blev en bromsare S., som var sysselsatt med vagnsväxling, överkörd och dödad av växeltågsättet. Sedan några vagnar tillkopplats, tog S. plats på fotsteget till en bromskupé och stod därvid lutad utåt. Då vagnen passerade förbi en

semafor, träffades S. av densamma och slungades ned från vagnen med underkroppen in mot spåret. Sedan tåget omedelbart stoppats, skyndade kamrater till och framdrogo S., som låg med kroppen tvärs över skenan, ohyggligt massakrerad och synbarligen redan död.

Vid företagen undersökning fann yrkesinspektören, att fria rummet mellan semaforen och skenan är 1·4 m., sålunda i överensstämmelse med k. väg- och vattenbyggnadsstyrelsens föreskrifter. Största bredden på en vagn av det slag, på vilken S. stod, är 2·95 m., så att fria öppningen mellan vagnen och semaforen är endast c:a 0·65 m.

Det vill sålunda synas, som om orsaken till olyckan är att söka uti den omständigheten, att det fria utrymmet, sådant det föreskrives av ovannämnda styrelse, är för knappt för vagnar av den stora bredd, som numera användes.

199. Under transport medelst bogserångare av ett lag stuveriarbetare skars ångarens kurs av en ångslup, varvid sammanstötning ägde rum. Av den häftiga stöten slungades stuveriarbetaren B. så hårt i däcket, att han fick brott å halskotpelaren med skada å ryggmärgen samt blödning i ryggmärgskanalen och i en stor del av den mjuka hjärnhinnan. Döden torde hava varit ögonblicklig.

200. Vid ett pappersbruk blev en arbetare S. överkörd och dödad av ett tågsätt. S., vilken var sysselsatt med bortforsling av stybb, befann sig på det i gång varande vagnssättet och skulle från detta avkoppla de två sista vagnarna, som voro lastade med stybb och som skulle »rättas in» på ett sidospår. Under tågsättets gång frånkopplade S., som satt på gaveln på en tomvagn närmast stybbvagnarna, nämnda två vagnar och försökte sedan hoppa över till dessa, men föll ned på rälsen, varvid båda vagnarnas hjul gingo över hans ben. S., som genast omhändertogs av kamraterna och förbands av sjuksköterska och läkare, avled senare på vägen till lasarettet.

201. Å en järnvägsstation blev en stationskarl L. överkörd och dödad av ett norrifrån kommande persontåg. Han var på väg till spår nr 3 för att lämna fraktgodslistor till det söderifrån kommande persontåget, som brukade inkomma före det norra tåget, men nu på grund av trafikrubbningar inkom senare. Med blicken riktad åt det håll, från vilket det södra persontåget väntades, steg L. ned i spår nr 1 c:a 2 m. framför det inrusande norra tågets lokomotiv, som omedelbart körde över honom. L., som fick båda benen avklippta och krossår i huvudet, ljöt troligen en ögonblicklig död.

Länsmannen i orten, som var åsyna vittne till händelsen, anför som kraftigt bidragande orsak till olyckan den omständigheten, att stationens perrong så gott som varje kväll, och i synnerhet lördagar och söndagar (olyckan inträffade en lördag kväll kl. 8·35), är samlings- och promenadplats för samhällets invånare, vilket naturligtvis utgör ett väsentligt hinder för järnvägens personal att fullgöra sitt ansvarsfulla arbete. Allt talar för att L., från det han utgick från expeditionslokalen och till dess han hunnit fram till spåret, måst tränga sig fram genom folkmassan samt dels på grund därav, dels genom det sorl, som givetvis måste uppstå i en stor samling människor, ej kunnat iakttaga eller ens höra det framrusande tåget.

202. Några arbetare vid ett järnverk voro sysselsatta med tappning av martinugn. Av någon anledning strejkade anordningarna för järnets tömmande från skänken i kokillerna, varför man såg sig nödsakad att vicka skänken för att få densamma tom. Under detta arbete råkade skänkföraren P. att halka eller stiga fel med påföljd, att han med båda fötterna kom ned i en slaggrop, fylld med slagg till c:a en fots djup. Av skadorna avled J. nio dagar senare.

Då stålet är för kallt i tappningen, måste åtgärder av ovannämnda art tillgripas för att rädda så mycket som möjligt av chargen, varvid stor vakenhet och sinnesnärvaro fordras av ugnspersonalen. Av den efteråt företagna polisundersökningen framgår, att ren olyckshändelse föreligger.

203. Vid ett järnverk skadades under arbete en skänkeldare K. så svårt, att han avled senare på dagen. Olycksfallet tillgick på följande sätt. En stelnad »rusa» skulle tagas ur en på en vagn uppställd stålskänk, och för detta ändamål skulle K. och tre andra arbetare medelst en å skänkvagnens ena ända anbragt skruvväxelanordning tippa skänken, enär rusan var för stor för att på vanligt sätt uttagas genom lyftning. När skänken tippats till en viss lutning, föll densamma jämte vagnen över åt det håll, där K. stod, varvid K. kom under och fick ena låret så svårt klämt mellan skruvhjulet och en på marken liggande rusa, att benet måste amputeras. Som ovan nämnts, avled K. av skadorna samma dag.

Enligt vid polisförhöret avgivna vittnesmål hade det ofta hänt, att rusor måst genom tippning avlägsnas ur skänken, men denna hade aldrig förut fallit omkull. Olyckan hade lätt kunnat undvikas, om icke K. hade snavat över den på marken kvarliggande rusan. I regel brukade skrot o. dyl. bortfraktas varje dag, men på grund av vagnbrist hade ovannämnda rusa blivit kvarliggande på platsen sedan två dagar före olycksfallsdagen.

204. En 69-årig arbetare F., anställd vid en sulfitfabrik, var vid ett tillfälle sysselsatt med skjutning av en godsvagn och gick därvid med axeln stödd mot främre bufferten å den sida av vagnen, som vette åt ett magasins lastningsbrygga, vilken som en balkong sköt ut tätt intill spåret. När F. fann vagnen hava tillräcklig fart, hoppade han ur spåret åt magasinet till, men då nämnda vagn var av en bredare typ än vanligt, fick F. icke plats mellan bryggan och vagnens stolpfästen, utan blev så svårt klämd, att han avled efter en vecka på grund av brott å tvenne revben, luxation av ett nyckelben och skada å vänstra lungan.

Då såväl arbetsledningen som yrkesinspektören förut uppmärksammat, att olycksfall av ovanstående art lätt kunde inträffa vid ovannämnda brygga, hade strängt förbud utfärdats mot transport av vagnar medelst skjutning mot de främre buffertarna. Dessutom hade arbetarna beordrats att vid skjutning av vagn bakifrån gå med ryggen stödd mot vagnen, till undvikande av att någon efterkommande vagn osedd skulle kunna rulla inpå den skjutande. F. hade själv flera gånger hindrat andra arbetare från användande av det förfaringssätt, som han nu själv med så olycklig utgång använde.

205. Å en bangård inträffade ett olycksfall med dödlig utgång. En vagnförman H. stod, under väntan på ett tåg, på en plattform emellan tvenne spår och talade med ett par kamrater, då han anropade ett på en annan plattform gående notisbud och hoppade ned i spåret för att begiva sig över till sistnämnda plattform. Utan att H. märkte det, hade på detta spår inkommit ett tåg, som var så nära inpå honom, när han steg ned i spåret, att han genast blev omkullknuffad av lokomotivet. I fallet blev H. först liggande längs spåret mellan rälsen, men då maskinen gått över honom rullade han om och kom med huvudet upp på en växeltunga, så att de två följande vagnarnas hjul krossade detsamma. Döden följde ögonblickligen.

Kortare meddelanden.

— Arbetarskyddslagstiftning. —

Fartygsinspektionens verksamhet 1915. Rörande den statskontroll, som det enligt lag av den 16 okt. 1914 tillkommer fartygsinspektion att utöva å fartyg, föreligger nu av kommerskollegium för år 1915 utarbetad redogörelse, innehållande förutom uppgifter om den nya institutionens verksamhet även meddelanden om dess tillkomst och organisation. Rörande verksamheten framgår av sagda redogörelse, att under 1915 företagits 165 sjövärdighetsbesiktningar, 551 fristående inspektioner samt 957 passagerarefartygsbesiktningar, d. v. s. summa 1 673 förrättningar. Under året har kommerskollegium i 4 fall fastställt av lokal tillsynsmyndighet utfärdade förbud mot fartygs nyttjande, vilka förbud enligt tillsynslagens bestämmelser skola underställas kollegii prövning. Sammanlagt hava under året mot otillfredsställande bemanning framställts 303 anmärkningar, vilka i flertalet fall avsett brist på kompetent befäl. I regel hava dock därvid intyg om hinder att erhålla dylikt befäl kunnat företes, varför befälhavaren jämlikt bestämmelserna i befälsförordningen varit fritagen från det i samma förordning stadgade ansvaret. Åtal har kommerskollegium föranstaltat tvenne gånger under året på grund av överlastning av fartyg.

— Socialförsäkring. —

Sveriges privatanställdas pensionskassa. Understödsföreningen Sveriges privatanställdas pensionskassa, som i höst blivit verklighet, har till ändamål att bereda pension åt manliga och kvinnliga privatanställda inom handel, industri, sjöfart m. fl. näringar ävensom familjepensionering.

Medlemmarna äro dels passiva, alla till föreningen anslutna arbetsgivare, dels aktiva, alla pensionsberättigade medlemmar. Till aktivt medlemskap äro berättigade chefer, avdelningschefer, ingenjörer, ritare, fast anställda verkmästare, förmän med en minimilön av 1 500 kr., bokhållare, butiks- och lagerbiträden, sjökaptener, styrmän, maskinister samt med ovanstående personal likställda manliga och kvinnliga funktionärer.

Skyldighet att ingå såsom aktiv medlem i föreningen har varje hos till föreningen ansluten arbetsgivare anställd manlig funktionär, gift eller ogift, som fyllt 21 men icke 34 år, samt kvinnlig funktionär, som fyllt 18 men icke 30 år, ävensom nyanställda under 47, resp. 42 år; kvinnliga funktionärer dock endast för personlig pension. Undantag härifrån kunna dock av föreningens styrelse för särskilda fall beviljas. Hava ovannämnda maximiåldrar (34 och 30, 47 och 42 år) överskridits, upphör skyldigheten, men kvarstår rättigheten till aktivt medlemskap i föreningen. Aktiv medlem, som icke längre är anställd hos till föreningen ansluten arbetsgivare, kvarstår dock som aktiv medlem samt äger antingen att upphöra med inbetalningarna eller ock att fortsätta med erläggandet av såväl egen som arbetsgivarens andel i avgiften, dock med rätt att själv bestämma den inkomstklass, efter vilken han önskar avgiften beräknad.

De högsta årliga pensionsavgifterna äro fastställda till 16 % av lönen för manliga funktionärers egen och familjepensionering, 6 % av lönen för enbart familjepensionering samt 12 % av lönen för kvinnliga funktionärers pensionering. Avgifterna, som inbetalas till kassan genom arbetsgivarens försorg, bestridas av denne och den anställde med hälften vardera.

Rätt till erhållande av pension inträder för man vid 62 och för kvinna vid 57 års ålder. För manliga och kvinnliga funktionärer, vilka vid arbetsgivarens anslutning till föreningen redan överskridit 33, resp. 29 års ålder men önska att bliva aktiva medlemmar, gälla dock särskilda bestämmelser.

Pension utgår för man med 60 % av den lön, som innehaves vid 47 års ålder; högsta lön, varå pension beräknas, utgör dock 5 000 kr. För kvinnlig funktionär belöper sig pensionen till 50 % av lönen vid 42 års ålder; högsta lön, varå pension för kvinna utgår, är 3 000 kr.

Som lön räknas icke blott den kontanta ersättningen för arbetet utan även de belopp, vartill arbetsgivaren uppskattar eventuella tantiemer, provisioner samt natura- och andra prestationer, vilka dock ej må beräknas lägre än deras värde i beskattningshänseende.

Familjepension utgår med 25 % av mannens lön vid 47 års ålder eller, om han tidigare avlidit, hans senaste lön; i intetdera fallet får dock pension beräknas å högre lönebelopp än 5 000 kr. *Familjepensioneringen är obligatorisk även för ogifta manliga aktiva medlemmar.* Aktiv manlig medlem, som vid inträdet i föreningen är ogift och förblir ogift intill tiden för ordinarie pensions erhållande, äger emellertid då återfå av honom själv för familjepensioneringen erlagda avgifter utan räntor. Arbetsgivarens andel i avgiften för denna pensionering tillfaller däremot i sådant fall kassan.

Rätt till familjepension äger aktiv medlems änka, så länge hon lever ogift, under förutsättning dock, att äktenskapet ingåtts minst ett år före mannens död. Efter hustruns frånfälle eller ingående av nytt äktenskap överflyttas pensionsrätten på de minderåriga barnen gemensamt, tills det yngsta uppnått 18 år.

Föreningens angelägenheter handhavas av en överstyrelse, en styrelse och en generalförsamling. Överstyrelsen, som det även åligger att utse styrelseledamöterna, består av 30 personer, av vilka 20 väljas av svenska handelskamrar i Sverige och 10 av Sveriges industriförbund. Generalförsamlingen, som representerar samtliga aktiva och passiva medlemmar, äger att antaga eller förkasta överstyrelsens förslag om användningen av överskottsfonden, eventuell stadgeändring, upplösning av föreningen samt annat ärende, som av överstyrelsen hänskjutits till generalförsamlingens prövning.

Föreslagen omläggning av den frivilliga pensionsförsäkringen. I november månad har pensionsstyrelsen i skrivelse till konungen avgivit förslag till omläggning av den frivilliga pensionsförsäkringen. Oaktat man genom tidningspress och broschyrer, genom pensionsnämndernas biträde samt genom avtal med postsparbanken öppnat för allmänheten bekväm tillgång till den frivilliga försäkringen, har dock denna vunnit endast en mycket obetydlig anslutning. Under 1914 och 1915 hava sålunda endast resp. 628 och 538 personer inbetalt frivilliga avgifter. Denna ringa popularitet beror, säger pensionsstyrelsen, naturligtvis dels på den ringa förståelsen i vårt land för livränteförsäkring, dels på de svårigheter, som överallt visat sig förenade med framförandet av en icke obligatorisk försäkring utan förmedling av avlönade ombud, vilka hava ekonomiskt intresse i befordrandet av tillslutning till försäkringen. Men utan tvivel ligger även, påpekas det, en betydande orsak till den ringa anslutningen i en del olägenheter, som vidlåda själva den frivilliga försäkringen. Såsom denna nu är beskaffad, bliva pensionsbeloppen relativt obetydliga, om invaliditet inträder tidigare än omkring 15 à 20 år, efter det insatsen gjorts. Vidare lämna inbetalningar, som äga rum efter en ålder af omkring 50 år, en så oförmånlig pension, att en inbetalning av frivilliga avgifter efter denna ålder icke kan anbefallas åt allmänheten. Slutligen medför även den höga pensionsåldern, 67 år — pensionsrätten vid tidigare invaliditet lämnas i allmänhet ur räkningen — att det särskilt för yngre personer blir föga lockande att använda en del av sina besparingar för frivillig försäkring. Utsikten att uppnå pensionsåldern synes dem icke särdeles stor. Härtill kommer ytterligare den omständigheten, att i händelse av dödsfall före nämnda ålder enligt nuvarande bestämmelser någon gottgörelse icke erhålles för de inbetalade premierna.

Genom att råda bot på dessa olägenheter kan utan tvivel en större anslutning vinnas till den frivilliga försäkringen, säger pensionsstyrelsen, och föreslår därför följande ändringar av nu gällande bestämmelser.

Rätten till frivillig försäkring utsträckes även till personer, som ej fyllt 15 år, men samtidigt stadgas, att pension icke kan utgå till någon, förrän denna ålder uppnåtts. Den nu fastställda gränsen för det belopp, som under ett år får inbetalas i frivilliga avgifter, bör icke bibehållas, alldenstund den ej sällan kan tänkas bli ett hinder, särskilt vid gruppförsäkringar. I likhet med vad nu gäller, bör pensionsrätten inträda vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda 67 år, men då, t. ex. vid gruppförsäkringar, ofta särskilda förhållanden kunna påkalla jämkningar härutinnan, bör Kungl. Maj:t äga befogenhet att från dessa bestämmelser meddela undantag. Statsbidraget föreslås liksom hittills att utgå med $^1/_3$ av inbetalda avgifter, dock endast i den mån dessa för försäkrad per kalenderår ej överstiger 30 kr. Till grund för beräkningarna bör kunna läggas en högre räntefot än den nu gällande; utan risk, anser pensionsstyrelsen, skall denna kunna höjas från $3^1/_2$ till 4 %. Vidare föreslås, att den av de frivilliga avgifterna bildade fonden särskilt för sig förvaltas, varigenom allt uppstående överskott skulle kunna komma de frivilligt försäkrade till godo och varigenom det eventuellt kunde bli möjligt att utbetala högre pension än den beräknade. Efter ändringsförslaget skulle än vidare vid invaliditet en betydligt större pension än nu är fallet erhållas, vilket skulle kunna uppnås genom användandet av ett försäkringssätt, där invaliditetsmomentet tillagts större betydelse. Även för personer över 50 år skulle det då kunna ställa sig fördelaktigt med inbetalning av frivilliga avgifter. Då emellertid ett dylikt förfaringssätt, om icke bestämmelser träffas angående lämplig karenstid, lätt kunde medföra det missförhållandet, att redan invalida personer eller personer, som stå nära invaliditetsgränsen, i avsevärd omfattning begagna sig av försäkringen, borde som regel föreskrivas, att det normala pensionsbeloppet ej finge beräknas för en avgift, förrän en viss tid (3 år hava föreslagits) förflutit efter dess erläggande. Slutligen skulle försäkringen för dem, som det önska, även kunna så anordnas, att premierna vid dödsfall återbetalas helt, om den försäkrade avlider före det rätten till pension inträtt, samt med avdrag för redan utbetalda belopp, om pensionen börjat uppbäras före dödsfallet.

Arbetsmarknaden i England under november 1916. Nästan alla industrier, i synnerhet de, som voro upptagna av krigsbeställningar, voro under november månad fullt sysselsatta, och mycket övertidsarbete förekom. De flesta viktigare industrier hade haft användning för mer arbetskraft, om den stått att erhålla.

I kolgruvorna var arbetstillgången god, och antalet arbetare hade stigit med nära 1 %, men på grund av transportsvårigheter visade det genomsnittliga antalet arbetsdagar någon minskning. Vid järngruvorna var arbetstillgången fortfarande mycket god, vid bly- och tenngruvorna god och inom stenindustrien tämligen god. Inom tackjärnsindustrien var sysselsättningen likaledes god, och antalet masugnar i verksamhet visade ytterligare någon ökning. Inom järn- och stålindustrien var arbetstillgången mycket god, och såväl antalet arbetare som sammanlagda antalet arbetsdagar hade ökats. Maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna arbetade liksom föregående månader under högtryck med mycket övertidsarbete. Inom stålplåtsindustrien voro förhållandena fortfarande icke fullt så gynnsamma, beroende på otillräcklig tillgång på råmaterial. Flertalet övriga metallindustrier hade full sysselsättning, och mycket övertidsarbete utfördes, speciellt inom mässingsindustrien. Inom bomullsindustrien var sysselsättningen fortfarande god vid spinnerierna och tämligen god vid väverierna, dock med någon försämring på det hela taget i jämförelse med föregående månad. Ylleindustrien utvecklade livlig verksamhet, och tillgången på arbetskraft motsvarade icke efterfrågan. Linneindustrien visade föga förändring gentemot föregående månad. Arbetstillfällena voro fortfarande rikliga vid trikåväverierna och inom juteindustrien samt tämligen rikliga inom sidenindustrien. Inom skoindustrien var verksamheten fortfarande livlig såväl för armébeställningar som för enskild förbrukning. Arbetstillgången var likaledes god inom läderindustrien med undantag för några specialiteter. Inom de olika grenarna av beklädnadsindustrien var sysselsättningen tämligen god. Byggnadsarbetare erhöllo utan svårighet arbete, dels för statens räkning, dels på grund av utvidgningar och reparationer av fabriksanläggningar. Tegelindustrien visade en med säsongen sammanhängande försämring; arbetstillgången var dock fortfarande tämligen god. Arbetare inom cementindustrien hade fortfarande god sysselsättning. Arbetstillgången var tämligen god vid sågverken och inom möbelindustrien. Den grafiska industrien visade någon förbättring, och arbetstillfällena voro fortfarande rikliga inom bokbinderibranschen; inom båda industrierna

förekom mycket övertidsarbete. Sysselsättningen var tämligen god inom pappersindustrien. Glas- och lervaruindustrierna utvecklade livlig verksamhet, och inom livsmedelsindustrien förekom rikligt med arbetstillfällen, mycket övertidsarbete och brist på arbetskraft.

I England och Wales gjordes jämförelsevis små framsteg med höstplöjningen på grund av regnig väderlek och otillräckligt med arbetskraft. Arbetstillgången var något sämre för hamnarbetare, vid några hamnar på ostkusten t. o. m. dålig, men var däremot fortfarande tämligen god för fiskare. Tillgången på sjömän och eldare motsvarade ungefär efterfrågan vid hamnarna på ostkusten, men var vid de flesta övriga hamnar icke fullt tillräcklig.

Fackföreningar med 937 942 medlemmar rapporterade 2 806 eller 0·3 % såsom arbetslösa vid slutet av november månad eller samma tal som vid slutet av oktober mot 0·6 % vid utgången av november 1915.

(Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under november 1916. Den tyska industrien företedde under november 1916 i flera avseenden stegrad verksamhet i jämförelse med närmast föregående månad.

Avsättningen inom gruvindustrien minskades genom tilltagande vagnbrist. Järn-, metall- och maskinindustr iernas produktion var däremot i stigande. Den elektriska industrien var livligare sysselsatt än under november 1915 och delvis även än under oktober 1916. Inom den kemiska industrien var läget i stort sätt oförändrat; några viktiga branscher företedde dock uppsving. Inom träindustrien inträdde ingen väsentlig förskjutning.

Av sjukkassornas redovisning för sina sysselsatta medlemmar framgår, att de arbetande männen under tiden 1 november—1 december minskats med 99 433 (2·37 %), under det att de i arbete varande kvinnorna under samma tid ökats med 74 859 (1·89 %). I det hela hade de sysselsatta sjukkassemedlemmarna minskats med 24 574 eller 0·30 % mot en ökning av 0·61 % under närmast föregående månad.

Av 781 512 redovisade medlemmar av fackförbunden voro vid november månads utgång 13 108 eller 1·7 % arbetslösa mot 2 % under oktober månad samt resp. 2·5, 8·2 och 3·1 % under november månad 1915, 1914 och 1913.

Enligt arbetsförmedlingsstatistiken kommo under november på 100 lediga platser för män 60 arbetssökande (mot 64 i oktober) och på 100 lediga platser för kvinnor 136 arbetssökande (mot 135 i oktober).

(Reichsarbeitsblatt.)

— Föreningsväsen. —

Landsorganisationen i Sverige år 1915.[1] Enligt vad som framgår av den i november 1916 utkomna berättelsen över den svenska landsorganisationens verksamhet under år 1915 ökades medlemsantalet under året med 9 501 från 101 207 till 110 708. Antalet till landsorganisationen anslutna fackförbund var 27 liksom föregående år. Av dessa hava stenindustri- och tobaksarbetarförbunden till följd av de inom motsvarande industrier under året inträffade kriserna uppvisat ganska stor medlemsförlust, resp. 1 122 och 815 medlemmar mindre än föregående år, varjämte bleck- och plåtslagare-, bryggeriarbetare-, hattarbetare-, kakelugnsmakare- och murareförbunden av tillfälliga anledningar förlorat några medlemmar vardera — tillsammans 382. Inom övriga 20 fackförbund har medlemsantalet ökats.

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1914, sid. 1049, årg. 1915, sid. 1254.

Till landsorganisationen anslutna fackförbund.

Organisationernas namn	Antal avdelningar		Antal medlemmar				Inkomster under år 1915		Utgifter under år 1915	
			1 jan. 1915		1 jan. 1916					
	1 jan. 1915	1 jan. 1916	Hela antalet	Därav kvinnor	Hela antalet	Därav kvinnor	Kr.	ö.	Kr.	ö.
Sv. Träarbetareförbundet . .	153	154	8 327	13	8 444	12	135 538	88	95 473	61
» Bleck- o. plåtslagareförb.	43	42	1 400	—	1 370	—	27 568	97	26 028	47
» Sågverksindustriarb.-förb.	87	100	6 454	6	7 460	6	92 083	30	48 027	67
» Måleriarbetareförbundet .	40	44	1 903	—	2 229	—	61 047	98	36 470	61
» Skrädderiarbetareförb. . .	57	59	2 012	368	2 356	442	29 916	53	11 800	64
» Sko- och läderindustriarbetareförbundet . . .	86	34	3 698	1 031	4 127	1 240	66 770	62	24 095	57
Int. Tobaksarbetareförbundet	15	7	2 334	1 767	1 519	1 211	42 939	47	65 752	77
Sv. Bageri- och konditoriindustriarbetareförbundet.	52	52	3 149	240	3 391	398	67 195	17	47 113	24
» Bryggeriarbetareförbundet	25	26	1 485	418	1 400	451	21 057	86	7 697	91
» Handskarbetareförbundet.	6	6	162	40	162	42	5 984	88	4 676	54
» Grov- o. fabriksarb.-förb.	197	205	13 615	533	15 680	930	180 456	24	83 143	87
» Tunnbinderiarbetareförb..	20	20	284	—	348	—	5 063	74	4 741	40
» Gjutareförbundet	103	111	3 271	—	3 570	—	72 232	11	37 535	53
De Förenade förbunden . . .	37	46	1 385	51	2 239	196	34 039	93	24 481	34
Sv. Murareförbundet	66	59	3 382	—	3 221	—	56 375	43	31 554	25
» Stenindustriarbetareförb..	104	94	4 202	—	3 080	—	24 133	10	22 137	72
» Gruvindustriarbetareförb..	26	28	1 698	—	2 059	—	27 395	35	27 414	14
Skand. Sadelmakare- och tapetserareförbundet . . .	22	24	653	—	711	—	16 248	28	5 426	98
Sv. Bokbindareförbundet . .	8	9	767	305	861	381	14 692	22	10 156	49
» Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförbundet . . .	30	25	1 050	—	1 082	—	22 351	13	14 362	—
» Transportarbetareförb. . .	65	63	4 358	152	4 747	102	68 089	87	52 845	39
» Kommunalarbetareförb. .	43	52	3 471	6	4 028	19	53 295	09	26 160	20
» Kakelugnsmakareförb. . .	20	14	323	—	250	—	4 465	93	5 128	05
» Varuntkörare- o handelsarbetareförbundet . . .	23	25	827	159	935	199	10 124	89	8 015	06
» Hattarbetareförbundet . .	5	5	173	12	140	9	2 643	76	4 518	37
Int. litografiska förbundet . .	10	11	238	—	260	—	9 295	89	7 336	33
Sv. Metallindustriarb.-förb. .	185	187	30 586	418	35 039	418	761 868	51	341 477	10
Summa	**1 478**	**1 502**	**101 207**	**5 514**	**110 708**	**6 056**	**1 907 869**	**63**	**1 073 571**	**25**

Fackförbundens inkomster belöpte sig till sammanlagt 1 907 869·63 kr. och utgifterna till 1 073 571·25 kr., fördelade på följande poster:

	Kr.		Kr.
Strejker inom avdelningarna	55 565·95	Bildningsföretag	900·66
Lockouter » »	34 765·82	Administration	208 835·26
Lönerörelser, skiljedomar o. förhandlingar	34 844·57	Kongresser och konferenser	27 842·12
Trakasserade medlemmar	4 472·04	Agitation	38 971·48
Kontingent till landsorganisationen	159 478·28	Tidningar	53 987·55
Internationella förbindelser	3 577·15	Andra trycksaker	37 656·68
Extra bidrag till utlandet (Belgien)	24 017·98	Beviljade lån	7 568·88
Arbetslöshetsunderstöd	270 815·61	Återbetalade lån	7 505·00
Reseunderstöd	5 967·06	Andelar och aktier	29 130·00
Sjukunderstöd	5 360·93	Övriga utgifter	46 662·92
Begravningshjälp	11 400·00		Summa **1 073 571·25**
Rättegångar	4 245·41		

Fackförbundens sammanlagda kapital- och kassabehållning uppgick den 1 januari 1916 till 3 465 882·44 kr. mot 2 623 805·50 kr. den 1 januari 1915. Kassabehållningen per medlem var vid 1916 års början 28·02 kr.

— Arbets- och löneförhållanden m. m. —

Personal och löner vid statens järnvägsbyggnader år 1915. Enligt berättelse rörande verksamheten 1915 sysselsattes vid statens järnvägsbyggnader sagda år 186 fast anställda tjänstemän samt i medeltal 3 177 arbetare.

Den använda arbetsstyrkan var betydligt större under sommarmånaderna än under den övriga delen av året. Den stiger sålunda från omkring 1 500 i början av jan. till omkring 4 300 den 1 aug. och sjunker därefter åter till c:a 1 800 i slutet av dec. Jämfört med föregående år hade 1915 att uppvisa en betydligt större arbetsstyrka; år 1914 utgjorde sålunda medeltalet sysselsatta arbetare omkring 2 000, 1915 omkring 3 200. Antalet arbetare under olika månader av år 1914 rönte ett mycket tydligt inflytande av den allmänna depressionen vid världskrigets utbrott. Arbetsstyrkan sjunker nämligen från c:a 2 450 den 1 aug. till omkring 2 150 i slutet av månaden, då stegringen åter vidtar för att nå sitt maximum omkring den 1 nov. med c:a 2 600 arbetare. Den största arbetspersonalen sysselsattes 1915 vid följande järnvägsbyggnader: Järna—Norrköping, dubbelspårsbyggnaden Alingsås—Olskroken, Sveg—Brunflo, Karungi—Haparanda och Ulriksfors—Volgsjön.

Av de under 1915 anställda arbetarna voro 86 % ackords- samt 14 % timlönsarbetare. Ackordsarbetarna hade under året en medelförtjänst av 62·5 öre per arbetstimme, vilket motsvarar en inkomst av 4·50 kr. per levnadsdag. Timlönsarbetarnas medelförtjänst per arbetstimme och inkomst per levnadsdag utgjorde resp. 44·7 öre och 3·52 kr. Medelförtjänsten för samtliga arbetare uppgick under året till 60·3 öre per arbetstimme, motsvarande en inkomst av 4·35 kr. per levnadsdag. Högsta medelförtjänsten per arbetstimme uppnåddes vid Ulriksfors—Volgsjöns järnvägsbyggnad med 65·2 öre, lägsta vid Karungi—Haparanda med 56·8 öre; högsta medelförtjänsten per levnadsdag uppnåddes vid Veittijärvi—Karungi—Matarengi med 4·85 kr., lägsta vid Dagarn—Hultebo med 3·79.

— Levnadskostnader. —

Husdjursräkningen den 1 juni 1916. Redogörelsen för den på grund av kungl. kungörelse av den 2 maj vidtagna husdjursräkningen föreligger nu i en av statistiska centralbyrån utarbetad särskild publikation. Avsikten med denna räkning har närmast varit att erhålla

säker kännedom om dels det den 1 juni 1916 inom riket befintliga antalet hästar, nötkreatur, får, getter och svin, dels ock den förändring detta antal undergått sedan världskrigets utbrott.

Av redogörelsen framgår bl. a., att vid sagda tidpunkt, 1 juni 1916, funnos i landet 701 099 hästar (därav 523 128 över 3 år samt 177 971 unghästar och föl) vidare 2 913 159 nötkreatur (varav 1 769 689 kor) 1 198 469 får och lamm, 131 788 getter och killingar samt 1 065 396 svin, tillsammans alltså 6 009 911 kreatur av ifrågavarande slag. Av hela antalet voro 11·7 % hästar, 48·5 % nötkreatur, 19·9 % får, 2·2 % getter och 17·7 % svin.

Vid en jämförelse mellan kreatursstockens storlek i olika län framgår det, att, vad hästarna beträffar, största antalet finnes i Malmöhus län samt att i ordning därefter följa Skaraborgs och Kristianstads län, båda med över 50 000. Nötkreatursstammen är mest betydande i Malmöhus, Skaraborgs, Östergötlands, Älvsborgs och Kalmar län, alla med över 170 000 stycken. Största antalet får förekommer i Kalmar, Jönköpings och Västerbottens län, samtliga med över 90 000. Getter finnas huvudsakligen i Norrland, i synnerhet i Jämtlands och Västernorrlands län. Svinen äro likaledes starkt koncentrerade på vissa områden, särskilt i Malmöhus och Kristianstads län med tillsammans 337 677 eller 31·69 % av hela svinstammen.

Vid reducering av de olika slagen av husdjur till nötkreatursenheter (1 nötkreatur = $^2/_3$ häst = 10 får = 12 getter = 4 svin; 2 unghästar eller ungnöt = 1 fullvuxet djur av samma kreatursslag), varvid tydligare illustreras de olika länens betydelse för landets boskapsskötsel, framgår det, att främst i sådant avseende kommer Malmöhus med 8·4 % av samtliga kreatursenheter samt därefter i ordning Skaraborgs, Östergötlands, Kristianstads, Älvsborgs och Kalmar län. Länsordningen är för övrigt i stort sett liknande den, som iakttagits beträffande skörden; bland avvikelserna är särskilt iögonenfallande de norrländska länens jämförelsevis större andel av landets kreatursstock än av dess skörd.

Utgående från att ju större antalet kreatur är jämfört med viss åker- eller ängsyta, desto viktigare plats intager kreatursskötseln inom lantbruket, har man även i föreliggande redogörelse till belysning av boskapsskötselns samband med jordbruket verkställt jämförelser mellan åker- och ängsarealen inom länen och storleken och arten av deras kreatursstock. Därav framgår, att största antalet hästar i jämförelse med arealen åker och äng hava Göteborgs och Bohus samt Malmöhus län, att nötkreaturen i detta hänseende äro talrikast i Västernorrlands, Göteborgs och Bohus samt Jämtlands län; att fårskötseln är mest intensiv i Norrland och Småland samt på Gottland, däremot obetydlig i Skåne samt större delen av Svealand, att getternas antal i jämförelse med åker- och ängsarealen var högst i Jämtlands och Västernorrlands län samt slutligen att svinskötseln ur samma synpunkt var mest betydande i Skåne, de båda västkustlänen och Blekinge.

Jämfört med folkmängden förekomma de relativt flesta hästarna i Gottlands, Skaraborgs, Kristianstads, Hallands och Uppsala län, alla med över 20 hästar per 100 invånare. Vad nötkreaturen angår, komma främst i detta avseende Skaraborgs, Gottlands, Kalmar, Hallands, Jönköpings och Kronobergs län. Största antalet får i jämförelse med folkmängden finnes på Gottland med 74 får per 100 invånare mot 21 för riket. Svinstocken är utan jämförelse mest betydande i förhållande till folkmängden i Kristianstads län (64 per 100 invånare); därefter följa Hallands, Malmöhus och Skaraborgs län, Gottland och Småland. För hela riket komma per 100 invånare: 12 hästar, 51 nötkreatur, 21 får, 2 getter samt 19 svin.

De jordbruksstatistiska uppgifterna insamlas numera av särskilda agenter, s. k. lokalundersökare, vilka varje år undersöka viss del av riket, fr. o. m. 1913 c:a $^1/_5$ årligen. Under åren 1913—15 hava alltså endast från omkring $^3/_5$ av landet insamlats dylika uppgifter; för de övriga $^2/_5$ finnas endast äldre, delvis högst otillförlitliga och med resultaten av husdjursräkningen den 1 juni 1916 icke jämförbara siffror att tillgå. För att utröna de förändringar, som kreatursstocken undergått efter världskrigets utbrott, är man sålunda uteslutande hänvisad till en jämförelse mellan dessa ovannämnda lokalundersökningars uppgifter och föreliggande husdjursräknings resultat. Talen för de lokalundersökta områdena kunna dock anses som representativa för hela riket, alldenstund de förekomma tämligen jämnt spridda över hela landet. Som sammanfattning av en sålunda verkställd undersökning rörande kreatursstockens ökning eller minskning under de båda krigsåren kan fällas följande omdöme.

Hästarna hava ökats tämligen obetydligt under (1913) 1914—1915, däremot ganska ansenligt under år 1915—1916, beroende huvudsakligen på en jämförelsevis stark tillväxt av antalet ung-

hästar och föl under sista året. Hästbeståndet torde till följd härav överstiga det före kriget normala, dock så att detta överskott helt och hållet kommer på hästar under 4 år. — Nötkreatur och svin hava minskats starkt under 1914—1915, men därefter ökats, beträffande de förra något, de senare högst betydligt, så att antalet nötkreatur nu åter börjar närma sig förhållandena före kriget, ehuru avvikelsen från det normala fortfarande är ganska ansenlig, medan svinens antal redan har överskridit det vid nämnda tidpunkt förekommande. Samtliga slag av nötkreatur hava minskats under första krigsåret, och detsamma gäller även samtliga slag av svin, dock har tillbakagången varit obetydlig beträffande yngre nötkreatur och grisar. Under sista krigsåret hava korna fortfarande minskats något, varför deras antal liksom föl ut är åtskilligt under den normala nivån, däremot hava kalvarna ökats högst ansenligt sedan 1915 och äro nu betydligt flera än före kriget. — Svinaveln har under sista året varit stadd i uppsving, vilket visar sig i en synnerligt stark ökning av antalet avelssvin och grisar. Däremot hade gödsvinen vid tiden för husdjursräkningen ännu icke uppnått normalt antal. Med hänsyn till de talrika grisarna i juni torde dock för närvarande jämvikten vara fullt återställd.

Kommunalt dyrtidsunderstöd åt Köpenhamns tjänstemän och arbetare. Enligt beslut, fattat den 30 september 1915 av Köpenhamns stadsfullmäktige, äga magistraten och övriga myndigheter, vilkas personal är av kommunen avlönad, att utbetala dyrtidsunderstöd enligt följande grunder.

Understöd tillkommer envar anställd, som uppfyller nedanstående betingelser:

a) den anställde skall senast den 1 april 1915 hava blivit till tjänsteman utnämnd eller konstituerad eller som lönarbetare senast den 1 okt. 1915 hava erhållit rätt till lön även under sjukdom eller skall tillhöra gruppen »andra anställda» samt skall även ännu den 1 okt. 1915 befinna sig i tjänsteförhållande till kommunen;

b) tjänsteförhållandet till kommunen skall lägga beslag på den väsentligaste delen av den anställdes arbetskraft;

c) den anställde får icke åtnjuta fritt vivre på någon kommunens institution som tillägg till lön eller mot fastställd reducering av lön;

d) den anställde skall hava barn — äkta födda, adoptivbarn, fosterbarn samt för kvinnors vidkommande även oäkta födda barn — vilka ännu den 1 okt. ej fyllt 15 år;

e) den anställdes årsinkomst får icke uppgå till eller överstiga 2 800 kr.;

f) den anställde får icke, om kvinna, vara gift med eller skild från en man, som själv uppfyller de under a till d uppgivna betingelserna.

Understödsbeloppet rättar sig efter antalet barn och årsinkomstens storlek sålunda:

Årsinkomst	Belopp för vart barn under 15 år
a) under 1 550 kr.	50 kr.
b) 1 550 kr. eller däröver, men under 1 750 kr.	40 »
c) 1 750 kr. eller däröver, men under 2 800 kr.	30 »

Dock äger ingen uppbära tillägg för mer än 5 barn. Än vidare kan heller ingen, tillhörande de båda första inkomtsklasserna (a och b), i understöd erhålla mera än att han blir lika gynnsamt ställd som om hans årsinkomst hade varit det lägsta beloppet i närmast högre klass och han erhållit understöd efter de för denna gällande understödsregler. Icke heller kan någon i inkomstklassen c i sammanlagt understöd uppbära mera än differensen mellan 2 800 och hans årsinkomst.

Årsinkomsten definieras som den arbetsersättning den anställde mottagit af kommunen den 1 okt. 1914—30 sept. 1915. Som ersättning räknas icke blott den fasta lönen utan även alla tillägg, honorar, naturaförmåner (med undantag av beklädnad), betalning för övertidsarbete, överskott i följd av ackordsarbete och all liknande inkomst från kommunen.

Vad beträffar dyrtidsunderstöd åt kvinnor, som icke ägna den väsentligaste delen av sin arbetskraft åt kommunen men i övrigt uppfylla fordringarna för understöds erhållande, utgår dyrtidshjälpen med 30 kr. för varje barn under 15 år, dock icke för flera än 5 barn.

Personer, som den 1 okt. 1915 för tillfället icke stodo i tjänsteförhållande till kommunen men i övrigt uppfylla fordringarna för understöds erhållande, kunna dock, om magistraten finner tillräcklig grund tala därför, utfå dylikt enligt nyss anförda regler. Detsamma gäller för personer, som skulle hava uppfyllt samtliga fordringar för understöds erhållande, om icke värnpliktstjänstgöring eller andra utomordentliga omständigheter gjort, att de ej motsvara betingelserna under moment a.

Dyrtidsunderstödet, som enligt bestämmelserna på en gång skulle utbetalas i okt. 1915, uppgick till sammanlagt c:a 397 000 kr. Till denna summa komma emellertid ytterligare omkring 16 000 kr., utbetalda enligt stadsfullmäktigebeslut av den 18 nov. 1915 om utsträckt rätt till erhållande av dyrtidsunderstöd. Detta beslut innebär, att personer, vilka icke kunnat komma i åtnjutande av understöd enligt bestämmelserna av den 30 sept. 1915, dock, efter därom av dem gjord ansökan, kunna erhålla dylikt, om de under de sista 2 åren före den 1 okt. 1915 arbetat i kommunens tjänst minst 303 arbetsdagar samt förutsatt att magistraten finner tillräckliga skäl tala därför.

(Staden Københavns Regnskab 1915—16.)

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

November månad år 1916.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under november månad.

Översikt av verksamheten under *november* månad år 1916.

November	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	2 549	2 222	1 792	2 816	2 217	1 570	5 365	4 439	3 362
Stockholms län	954	1 025	743	231	175	123	1 185	1 200	866
Uppsala län	288	284	163	182	171	144	470	455	307
Södermanlands län	298	342	218	154	147	94	452	489	312
Östergötlands län	561	651	432	481	328	229	1 042	979	661
Norrköping	387	317	275	355	214	152	742	531	427
Jönköpings län	336	307	254	196	131	90	532	438	344
Kronobergs län	27	54	23	44	41	28	71	95	51
Norra Kalmar län	75	62	50	52	59	40	127	121	90
Södra Kalmar län	113	95	77	84	66	53	197	161	130
Gottlands län	263	264	246	48	31	26	311	295	272
Blekinge län	312	284	229	269	192	151	581	476	380
Kristianstads län	331	475	303	229	230	153	560	705	456
Malmöhus län: Malmö	843	958	515	1 037	867	502	1 880	1 825	1 017
Malmöhus län: Lund	284	152	128	98	51	43	382	203	171
Malmöhus län: Landskrona	180	156	137	43	47	25	223	203	162
Malmöhus län: Hälsingborg	451	324	274	256	194	136	707	518	410
Malmöhus län: Ystad	152	103	81	79	49	28	231	152	109
Malmöhus län: Trälleborg	121	159	102	41	30	19	162	189	121
Malmöhus län: Eslöv	206	205	165	57	68	44	263	273	209
Malmöhus län: Skurup	59	87	57	28	34	22	87	121	79
Hallands län	132	172	92	87	88	54	219	260	146
Göteb. o. Bohus län	157	139	102	130	111	52	287	250	154
Göteborg	1 612	1 702	1 498	995	991	697	2 607	2 693	2 195
Älvsborgs län	87	138	47	31	38	14	118	176	61
Skaraborgs län	131	189	98	98	114	55	229	303	153
Värmlands län	81	90	71	116	126	90	197	216	161
Örebro län	292	524	198	259	201	127	551	725	325
Västmanlands län	404	430	226	233	225	148	637	655	374
Kopparbergs län	221	246	137	175	143	107	396	389	244
Gävle stad och län	241	230	190	129	109	78	370	339	268
Västernorrlands län	122	128	92	62	46	32	184	174	124
Jämtlands län	138	117	105	169	115	100	307	232	205
Västerbottens län	43	54	34	76	64	41	119	118	75
Norrbottens län	113	226	82	120	128	85	233	354	167
Tillsammans nov. 1916	**12 564**	**12 911**	**9 286**	**9 460**	**7 841**	**5 352**	**22 024**	**20 752**	**14 588**
» okt. 1916	*18 521*	*22 017*	*14 871*	*12 549*	*13 522*	*8 446*	*31 070*	*35 539*	*23 317*
» nov. 1915	13 976	10 426	8 153	10 617	7 045	5 092	24 593	17 471	13 245
» » 1914	18 232	7 644	6 406	9 156	6 656	4 599	27 388	14 300	11 005
» » 1913	9 144	5 993	4 765	6 867	6 433	4 110	16 011	12 426	8 875

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Vid samtliga under månaden verksamma anstalter gjordes sålunda tillhopa 22 024 ansökningar om arbete, varav 12 564 av män och 9 460 av kvinnor. Samtidigt funnos disponibla 20 752 lediga platser, nämligen 12 911 för män och 7 841 för kvinnor. Hela antalet tillsatta platser uppgick till 14 588, av vilka 9 236 besattes med män och 5 352 med kvinnor.

I jämförelse med november 1915 innebär detta en ökning av antalet tillsatta platser med 1 343 (10·1 %). Å manliga avdelningen utgjorde ökningen 1 083 men å kvinnliga avdelningen endast 260. Det förbättrade totalresultatet torde dels bero på den ovanligt goda arbetstillgången under november månad detta år, dels ock på ökat förtroende för den offentliga arbetsförmedlingen. Antalet arbetssökande har, i jämförelse med november 1915, minskats å bade manliga och kvinnliga avdelningen.

Vid jämförelse med oktober månad innevarande år framträder en minskning av antalet såväl ansökningar om arbete som lediga och tillsatta platser. Relationen mellan lediga och tillsatta platser är beträffande såväl män som kvinnor något förbättrad.

I det följande meddelas vissa tabellariska uppgifter rörande den offentliga arbetsförmedlingens betydelse för *särskilda näringsgrupper* samt för verksamhetens utveckling och arbetstillgången därinom. Ett överskott av lediga platser utöver tillgången å arbetssökande har förefunnits inom jordbruk och närstående yrkesgrupper samt inom gruvdrift och malmförädling, varemot

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans			På 100 lediga platser kommo	
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	ansökningar om arbete	tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	3 811	5 856	3 690	745	1 035	534	**4 556**	**6 891**	**4 224**	66	61
därav arbetssökande personer	3 611			730			**4 341**				
II. Gruvdrift och malmförädling	63	76	52	—	—	—	**63**	**76**	**52**	83	68
därav arbetssökande personer	57			—			**57**				
III. Industri och hantverk m. m.	3 396	2 403	1 713	672	555	397	**4 068**	**2 958**	**2 110**	138	71
därav arbetssökande personer	2 991			607			**3 598**				
IV. Handel och samfärdsel	1 526	1 633	1 099	1 381	1 120	688	**2 907**	**2 753**	**1 787**	106	65
därav arbetssökande personer	1 340			1 324			**2 664**				
V. Husligt arbete	2	—	—	6 398	5 084	3 701	**6 400**	**5 084**	**3 701**	126	73
därav arbetssökande personer	2			5 303			**5 305**				
VI. Allmän och litterär verksamhet	33	25	23	82	41	28	**115**	**66**	**51**	174	77
därav arbetssökande personer	31			76			**107**				
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 733	2 918	2 659	182	6	4	**3 915**	**2 924**	**2 663**	184	91
därav arbetssökande personer	2 631			158			**2 789**				
Summa för nov. 1916	**12 564**	**12 911**	**9 236**	**9 460**	**7 841**	**5 352**	**22 024**	**20 752**	**14 588**	106	70
därav arbetssökande personer	**10 663**			**8 198**			**18 861**				

industrien och övriga yrkesgrupper uppvisat ett överskott av ansökningar om arbete.

Förhållandet mellan antalet lediga platser och arbetsansökningar har sålunda i jämförelse med föregående manad undergått en ur arbetsgivarnas synpunkt gynnsam förskjutning. Beträffande detta relationstals innebörd för bedömandet av läget på den svenska arbetsmarknaden i dess helhet under oktober månad 1916 hänvisas till den första uppsatsen i häftet, vilken i detta hänseende lämnar utförligare besked.

På 100 *lediga platser* kommo:

	Ansökningar om arbete			*Tillsatta platser*		
Jordbruket m. m.	Nov. 1915	Okt. 1916	Nov. 1916	Nov. 1915	Okt. 1916	Nov. 1916
Män	83	70	*65*	70	66	*63*
Kvinnor	89	51	*72*	58	42	*52*
Tillsammans	**84**	**67**	***66***	**68**	**62**	***61***
Övriga näringsgrenar						
Män	171	105	*124*	84	70	*79*
Kvinnor	159	101	*128*	74	66	*71*
Tillsammans	**165**	**102**	***126***	**79**	**68**	***75***
Samtliga yrkesgrenar						
Män	134	84	*97*	78	68	*72*
Kvinnor	151	93	*121*	72	62	*68*
Tillsammans	**141**	**87**	***106***	**76**	**66**	***70***

Räknat på 100 lediga platser kommo för hela riket under månaden 106 ansökningar om arbete gentemot 87 ansökningar under näst föregående månad och 141 under november 1915. Antalet tillsatta platser per 100 lediga utgjorde under månaden 70 gentemot 66 under näst föregående månad och 76 under november 1915. Såsom av den å sid. 1332 införda sammanställningen framgår, har antalet ansökningar om arbete i förhållande till antalet lediga platser inom jordbruket varit mindre än motsvarande månad under de tre föregående åren och ävenledes mindre än under sistlidna oktober och augusti månader, men större än under det gångna sommarhalvårets övriga månader.

Vad övriga näringsgrenar beträffar, är november den första månad alltsedan mars, som uppvisat flera arbetsansökningar än lediga platser; vid jämförelse med de tre sistlidna åren, måste antalet arbetssökande dock även här betecknas såsom ganska lågt.

Utanför de orter, där anstalterna äro belägna, tillsattes under månaden 2 535 platser, varav 2 123 manliga och 412 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 803, 1 447 och 356 samt under näst-lidna månad resp. 3 234, 2 607 och 627. Dessa siffror giva dock endast ett svagt uttryck för de offentliga anstalternas verkliga betydelse för omgivande trakt, enär vid samtliga länsanstalter alla platser, som tillsatts inom resp. län, redovisas såsom förefintliga inom orten.

Yrkesgrupper	Stockholm			Stockholms län			Uppsala län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	**60**	**13**	**11**	**500**	**999**	**723**	**169**	**226**	**143**
Därav kvinnor	4	7	5	47	72	53	25	32	24
II. Gruvdrift och malmförädling	**1**	—	—	—	—	—	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:									
A Jord-, sten- och glasindustri	**7**	**12**	**8**	**22**	**15**	**12**	**4**	**3**	—
Därav kvinnor	1	7	6						
B Metall- och maskinindustri	**273**	**144**	**109**	**26**	**9**	**7**	**10**	**4**	**2**
Därav kvinnor	24	44	38	1	—	—			
C Trävaruindustri	**29**	**24**	**12**	**13**	**4**	**2**	**1**	**1**	—
Därav kvinnor	2	2	1						
D Byggnadsverksamhet	**579**	**270**	**216**	**145**	**26**	**15**	**21**	**19**	**14**
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	**11**	**6**	**3**	—	—	—	—	—	—
F Textilindustri	**19**	**6**	**3**	**4**	**2**	**2**	—	—	—
Därav kvinnor	15	4	2	3	2	2			
G Beklädnadsindustri	**115**	**102**	**70**	**1**	—	—	**3**	**2**	**2**
Därav kvinnor	101	101	70				2	2	2
H Närings- o. njutningsämnesindustri	**113**	**54**	**34**	**17**	**3**	**3**	**7**	**1**	—
Därav kvinnor	68	43	27	2	—	—	2	—	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	**24**	**19**	**17**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	16	10	8						
J Trämasse- o. pappersindustri	**20**	**38**	**31**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	19	34	29						
K Grafisk industri	**6**	**4**	**2**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	2	1	—						
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	**67**	**35**	**27**	**4**	—	—	**2**	**2**	**2**
Därav kvinnor	10	10	6	1	—	—			
IV. Handel och samfärdsel:									
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	**91**	**30**	**12**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	51	13	7						
B Butiks- och magasinspersonal	**314**	**232**	**166**	**17**	**4**	**4**	**1**	**5**	**2**
Därav kvinnor	147	85	52	5	—	—	1	1	1
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	**317**	**190**	**141**	**28**	**18**	**9**	**11**	**17**	**14**
Därav kvinnor	290	174	129	23	15	8	10	16	13
D Landtransport	**226**	**444**	**200**	**19**	**5**	**2**	**6**	**5**	**3**
Därav kvinnor	14	28	7						
E Vattentransport	**84**	**80**	**74**	**25**	**5**	**3**	**1**	—	—
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	**11**	**55**	**41**	—	—	—	—	—	—
Därav kvinnor	4	50	39						
V. Husligt arbete	**1 995**	**1 585**	**1 131**	**145**	**84**	**58**	**140**	**119**	**103**
Därav kvinnor	1 995	1 585	1 131	145	84	58	140	119	103
VI. Allmän och litterär verksamhet	**56**	**19**	**14**	**4**	**4**	**4**	**3**	**2**	**2**
Därav kvinnor	45	15	11	4	2	2	2	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	**947**	**1 077**	**1 040**	**215**	**22**	**22**	**91**	**49**	**20**
Därav kvinnor	8	4	2						
Summa för november månad år 1916	**5 365**	**4 439**	**3 362**	**1 185**	**1 200**	**866**	**470**	**455**	**307**
Därav kvinnor	2 816	2 217	1 570	231	175	123	182	171	144
» » » månad år 1915	6 242	3 509	2 758	1 125	881	694	475	515	322
Därav kvinnor	3 274	1 822	1 272	213	131	108	160	167	136

Södermanlands län			Östergötlands län						Jönköpings län			Kronobergs län			Kalmar län			
			Norrköping			Övriga anstalter												
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
123	158	86	97	144	127	345	495	303	235	252	206	10	28	7	104	116	80	I.
17	19	8	11	16	14	72	64	44	14	19	9	3	2	1	19	25	15	
—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
—	—	—	6	—	—	13	3	3	1	10	7	—	—	—	4	—	—	*A*
22	20	16	19	21	16	11	6	4	18	5	3	6	11	5	9	5	4	*B*
2	10	8	13	20	19	17	19	13	9	6	4	—	5	—	2	1	1	*C*
						1	—	—										
21	32	16	60	27	27	51	44	36	8	8	3	1	—	—	24	9	7	*D*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
1	—	—	67	17	15	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
			28	15	13	1	—	—	1	—	—							
—	1	1	8	1	—	14	8	4	2	3	3	—	—	—	2	1	1	*G*
—	1	1	6	1	—	13	6	3	2	3	3				1	1	1	
1	—	—	12	7	3	13	11	7	6	1	1	1	1	1	4	9	8	*H*
			5	4	2	8	9	7	2	—	—				1	1	—	
—	—	—	2	—	—	—	1	1	3	2	2	—	—	—	32	30	30	*I*
			1	—	—	—	1	1	1	—	—				10	11	11	
2	1	1	5	3	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	2	*J*
2	1	1	—	2	—													
—	—	—	5	2	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	*K*
			1	1	—													
19	5	5	—	4	3	6	10	9	3	—	—	—	—	—	3	6	6	*L*
5	2	2	—	1	—													
																		IV.
—	—	—	1	2	2	9	2	1	1	—	—	—	—	—	2	—	—	*A*
			—	1	1	5	1	—										
1	3	2	25	14	12	9	10	8	7	1	1	—	—	—	6	1	1	*B*
			8	3	3	3	2	2	4	1	1				3	1	1	
7	11	7	21	13	7	39	39	27	25	19	17	2	3	—	7	6	5	*C*
4	8	6	19	12	6	38	37	25	17	14	12	1	3	—	7	5	4	
7	12	10	31	20	10	36	29	18	11	8	7	—	3	3	7	4	3	*D*
2	3	3	3	6	4	17	7	5				—	1	1				
—	10	10	18	1	1	4	11	11	3	—	—	—	—	—	1	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
124	111	78	118	151	109	297	199	140	151	91	62	39	33	25	95	81	61	V.
124	111	78	118	151	109	297	199	140	151	91	62	39	33	25	95	81	61	
—	2	—	5	2	1	7	9	9	4	4	4	1	2	1	—	—	—	VI.
—	2	—	5	1	—	2	1	1	4	3	3	1	2	1				
122	113	77	227	82	74	168	81	67	41	27	23	11	9	9	20	11	11	VII.
			150	—	—	24	1	1										
452	489	312	742	581	427	1 042	979	661	582	438	344	71	95	51	324	282	220	
154	147	94	355	214	152	481	328	229	196	131	90	44	41	28	136	125	93	
590	479	365	915	622	463	1 321	1 002	723	423	283	211	99	80	53	370	241	198	
191	172	117	333	257	137	528	344	229	194	117	94	69	51	38	174	112	84	

Yrkesgrupper	Gottlands län			Blekinge län			Kristianstads län			Malmö-Malmö		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	263	262	249	155	175	129	291	498	309	223	675	226
Därav kvinnor	11	7	7	57	63	47	67	102	55	34	118	19
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	—	—	—	8	20	8	—	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	2	6	2	59	15	14	22	22	14	6	1	1
B Metall- och maskinindustri	1	—	—	13	9	9	9	4	4	55	21	16
Därav kvinnor										6	—	—
C Trävaruindustri	—	—	—	3	6	4	—	—	—	10	8	2
Därav kvinnor										4	2	2
D Byggnadsverksamhet	—	—	—	11	52	46	4	6	2	118	62	38
E Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—
Därav kvinnor										8	—	—
F Textilindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	8	8
Därav kvinnor										13	8	8
G Beklädnadsindustri	1	1	1	3	—	—	4	3	3	64	37	29
Därav kvinnor				2	—	—	4	3	3	57	37	29
H Närings- och njutningsämnesindustri	—	—	—	2	12	11	8	8	6	33	21	18
Därav kvinnor				—	3	2	4	3	3	28	9	7
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	6	6
Därav kvinnor										2	6	6
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	1
Därav kvinnor										2	3	1
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—
Därav kvinnor										2	1	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	—	—	—	6	18	11	2	1	1	90	58	45
Därav kvinnor										25	39	36
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	7	3
Därav kvinnor										37	3	2
B Butiks- och magasinspersonal	—	—	—	10	1	1	6	2	2	99	41	27
Därav kvinnor				7	1	1	6	2	2	70	16	10
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	3	1	—	10	10	10	26	22	14	64	60	32
Därav kvinnor	2	1	—	9	9	9	25	21	14	61	57	29
D Landtransport	2	1	—	16	13	10	1	2	1	104	202	62
Därav kvinnor				1	1	—	1	1	1	36	128	24
E Vattentransport	—	—	—	18	3	3	—	—	—	27	3	3
Därav kvinnor												
F Handel och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1
Därav kvinnor	—	1	—									
V. Husligt arbete	35	21	19	193	115	92	122	98	75	652	439	328
Därav kvinnor	35	21	19	193	115	92	122	98	75	652	439	328
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	1	—	—	—	—	6	—	—	5	1	1
Därav kvinnor	—	1	—							5	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	4	1	1	82	47	40	51	19	17	234	170	170
Därav kvinnor												
Summa för november månad år 1916	311	295	272	581	476	380	560	705	456	1 880	1 825	1 017
Därav kvinnor	48	1	26	269	192	151	229	230	153	1 037	867	502
» » » månad år 1915	140	140	54	774	443	365	577	496	374	2 268	1 249	957
Därav kvinnor	68	49	30	288	177	133	249	189	145	1 198	685	470

hus län						Hallands län			Göteborgs och Bohus län						Älvsborgs län			
Hälsingborg			Övriga anstalter						Göteborg			Övriga anstalter						
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
188	222	181	620	744	527	106	174	88	164	154	103	92	100	45	19	26	9	I.
24	23	13	71	101	51	12	34	12	87	23	5	32	28	8				
16	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	II.
																		III.
7	7	7	17	7	6	6	1	1	37	11	8	18	3	3	1	4	—	*A*
33	10	7	22	20	16	—	4	—	141	87	65	2	3	3	13	16	4	*B*
									1	2	1							
8	11	8	4	4	4	—	4	—	33	54	47	—	—	—	—	—	—	*C*
49	46	42	64	43	37	4	5	5	168	203	194	3	1	1	24	42	21	*D*
15	1	1	9	3	3	—	—	—	2	6	3	—	—	—	1	—	—	*E*
6	1	1	3	1	1													
6	—	—	3	—	—	2	2	2	35	11	5	—	4	—	—	6	—	*F*
5	—	—				1	2	2	20	8	4	—	4	—				
7	2	1	10	6	6	2	5	5	23	16	5	—	—	—	—	—	—	*G*
5	2	1	8	5	5	2	5	5	15	13	5							
22	3	2	12	12	11	3	6	1	74	28	21	3	1	1	4	3	2	*H*
12	3	2	3	2	2	1	1	—	45	11	5	3	1	1				
5	2	2	—	—	—	—	—	—	5	19	17	—	3	3	—	—	—	*I*
									2	1	—							
—	—	—	1	1	1	—	—	—	9	16	10	1	1	1	—	—	—	*J*
			1	1	1				3	1	9	1	1	1				
—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	13	11	1	—	—	—	—	—	*K*
						1	—	—	—	1	—							
9	6	6	13	10	8	—	—	—	8	13	9	1	—	—	8	27	7	*L*
—	1	1	—	2	—													
																		IV.
1	—	—	1	—	—	—	—	—	15	20	10	—	—	—	—	—	—	*A*
			1	—	—				1	—	—							
7	3	1	10	9	8	5	5	5	115	106	79	—	1	—	—	—	—	*B*
6	2	—	4	3	3	2	3	3	44	21	12	—	1	—				
38	23	16	17	11	8	8	9	8	91	88	41	15	19	15	2	3	1	*C*
34	23	16	13	11	8	8	5	5	80	77	37	15	17	13	2	3	1	
48	26	17	53	29	28	7	4	2	99	195	110	19	5	2	5	1	1	*D*
14	8	4	11	7	7	1	1	1	11	27	12	6	2	—				
33	5	5	15	—	—	1	—	—	64	166	162	2	2	2	—	—	—	*E*
2	—	—																
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	39	37	—	—	—	—	—	—	*F*
148	130	97	232	146	103	58	37	26	733	792	606	73	56	28	29	34	13	V.
148	130	97	230	146	103	58	37	26	733	792	606	73	56	28	29	34	13	
—	—	—	2	2	2	1	—	—	13	7	6	—	1	1	—	1	—	VI.
			1	—	—	1	—	—	3	1	1	—	1	1	—	1	—	
67	21	17	243	94	83	15	3	3	772	649	646	57	50	49	12	13	3	VII.
—	1	1																
707	518	410	1 348	1141	851	219	260	146	2 607	2 698	2 195	287	250	154	118	176	61	
256	194	136	346	279	181	87	88	54	995	991	697	130	111	52	31	38	14	
780	393	329	1 329	820	692	291	251	162	2 653	2 370	1 980	292	172	145	172	158	68	
304	151	118	868	212	160	97	92	63	1 135	998	775	144	71	60	18	47	15	

Yrkesgrupper	Skaraborgs län			Värmlands län			Örebro län			Västmanlands län		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
I. Jordbruk och skogshushållning m. m.	89	149	66	40	58	45	141	370	97	260	424	220
Därav kvinnor	13	31	10	15	21	14	39	56	17	66	116	59
II. Gruvdrift och malmförädling	—	—	—	9	9	9	3	10	10	3	—	—
III. Industri o. hantverk m. m.:												
A Jord-, sten- och glasindustri	11	18	9	—	—	—	8	1	1	—	—	—
Därav kvinnor												
B Metall- och maskinindustri	1	3	1	—	—	—	14	76	14	22	12	6
C Trävaruindustri	—	—	—	3	8	3	3	—	—	5	8	3
D Byggnadsverksamhet	15	23	14	7	9	5	34	37	17	34	24	15
E Läder-, hår-, gummi- o.d. industri	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
F Textilindustri	2	18	2	—	—	—	—	—	—	—	5	5
Därav kvinnor	—	12	—									
G Beklädnadsindustri	2	—	—	2	7	2	8	2	2	5	2	2
Därav kvinnor	2	—	—	2	7	2	1	1	1	5	2	2
H Närings- och njutningsämnesindustri	6	6	4	1	1	1	7	2	2	8	6	—
Därav kvinnor	1	3	1	1	1	1	1	—	—	2	1	—
I Kemisk-teknisk och belysningsindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
J Trämasse- o. pappersindustri	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—
K Grafisk industri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
L Industri och hantverk, ej särskilt specif.	3	6	1	2	1	1	7	4	4	8	9	4
Därav kvinnor							2	1	1			
IV. Handel och samfärdsel:												
A Kontors-, bank- och försäkringspersonal	4	3	3	—	—	—	1	1	1	—	—	—
Därav kvinnor	2	2	2									
B Butiks- o. magasinspersonal	8	1	—	1	1	—	7	1	1	5	3	3
Därav kvinnor	5	1	—	—	1	—	4	—	—	4	3	3
C Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	11	12	7	8	15	12	16	19	14	20	15	13
Därav kvinnor	8	9	4	7	14	11	15	18	13	19	15	13
D Landtransport	2	1	1	3	3	2	12	12	11	15	11	10
Därav kvinnor							1	6	5	4	2	2
E Vattentransport	—	—	—	1	—	—	3	—	—	2	—	—
Därav kvinnor												
F Handel- och samfärdsel, ej särskilt specif.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Husligt arbete	67	56	38	90	82	62	196	118	90	131	85	68
Därav kvinnor	67	56	38	90	82	62	196	118	90	131	85	68
VI. Allmän och litterär verksamhet	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	1	1
Därav kvinnor				1	—	—	—	1	—	2	1	1
VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp	8	7	7	27	22	19	90	70	60	115	50	24
Summa för november månad år 1916	229	303	153	197	216	161	551	725	325	687	655	374
Därav kvinnor	98	114	55	116	126	90	259	201	127	233	225	148
» » » månad år 1915	170	161	104	198	291	174	694	771	542	686	682	389
Därav kvinnor	69	60	38	84	113	75	299	219	165	209	229	148

Kopparbergs län			Gävle stad och län			Västernorrlands län			Jämtlands län			Västerbottens län			Norrbottens län			
Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	
59	78	39	82	52	42	9	6	3	103	113	109	25	36	23	34	144	28	I.
14	14	9	7	3	3	4	2	2	21	23	22	6	11	6	3	3	2	
17	30	22	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	5	3	II.
																		III.
1	—	—	9	4	4	1	—	—	1	—	—	—	—	—	4	4	3	*A*
7	16	4	14	5	3	2	1	1	2	—	—	—	—	—	1	2	1	*B*
13	15	12	19	11	7	2	1	1	1	2	2	5	5	5	3	1	1	*C*
22	49	21	55	66	57	17	9	5	10	4	1	—	—	—	13	21	11	*D*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
—	—	—	2	—	—	—	—	—	1 1	1 1	1 1	1	—	—	—	—	—	*G*
10	5	4	7	2	2	3	8	7	1	2	1	1	—	—	2	4	2	*H*
4	2	2	—	1	1	2	6	5	1	1	—							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	*I*
—	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4	3	—	—	—	*J*
—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*K*
4	3	3	5	21	18	1	2	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	*L*
																		IV.
—	—	—	1	—	—	—	—	—	2 1	—	—	—	1 1	— —	—	—	—	*A*
3	3	3	5	1	1	—	1	1	5	1	—	1	1	1	4	2	2	*B*
1	1	1				—	1	1	3	1	—	1	1	1	2	1	1	
14	17	13	15	17	14	6	6	6	48	36	35	17	11	9	26	25	17	*C*
13	15	11	13	13	11	6	5	5	42	33	33	17	11	9	23	22	15	
10	12	9	28 4	21 5	14 3	4	14	4	11	7	4	3	3	2	11	7	6	*D*
—	—	—	14	5	4	3	—	—	—	—	—	2	10	1	6	2	2	*E*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*F*
143	107	81	105	87	60	50	32	19	96	54	42	51	39	25	92	102	67	V.
143	107	81	105	87	60	50	32	19	96	54	42	51	39	25	92	102	67	
—	4	3	—	—	—	—	—	—	4	2	2	1	1	—	—	—	—	VI.
—	4	3							4	2	2	1	1	—				
93	46	27	55	47	42	85	94	75	21	8	7	9	7	6	33	35	24	VII.
396	381	244	370	339	268	184	174	124	307	232	205	119	118	75	233	354	167	
175	143	107	129	109	78	62	46	32	169	115	100	76	64	41	120	128	85	
382	381	243	403	261	218	393	258	228	338	208	186	213	150	110	280	204	138	
145	120	88	164	98	80	229	180	112	177	88	73	111	74	50	125	120	79	

Livsmedelspriser under november månad 1916.

De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel, som meddelas i efterföljande tabeller (sid. 1432—1437), hava inhämtats och uträknats på samma sätt som de närmast föregående månaderna, varöver redogörelse förut lämnats.[1]

Betraktar man först sammandragstabellen för alla 44 orterna tillsammantagna (sid. 1432—1433), så befinnes *prisstegring* hava inträffat, i jämförelse med oktoberpriserna, å 38 av de i varulistan upptagna artiklarna. Bland dessa torde särskilt böra nämnas oskummad och separerad mjölk, landssmör, ost, margarin, ägg, potatis, gryn, de flesta slag av bröd, fläsk, flera slag av färsk fisk, kaffe socker, fotogen, ved samt antracit och koks. *Oförändrade* äro genomsnittspriserna å 8 varuslag, såsom handskummad mjölk, mjöl och salt sill samt salt och svagdricka. *Prisnedgång* är däremot att anteckna för 10 varuslag, bland andra mejerismör och samtliga slag av kött.

En detaljerad redogörelse för priserna å de olika orterna lämnas i tabellen å sid. 1434—1437, av vilken framgår, att orterna i Götaland och västra Svealand i allmänhet hava de lägsta priserna, medan Stockholm och de norrländska orterna däremot hava högre priser. I fråga om kött- och vedpriser står dock övre Norrland lägst i riket.

Vad beträffar de särskilda varuslagen, följa här nedan några anmärkningar rörande de senast inträffade prisförändringarna. Flertalet viktigare varuslag återfinnas i tabellen å nästföljande sida, där novemberpriserna angivas, jämförda med oktoberpriserna 1916 och novemberpriserna 1915 och 1913, samt där vidare den procentiska stegringen eller sänkningen av priserna under november månad 1916 angives i förhållande till priserna under motsvarande månad de båda föregående åren.

Vad först *mjölken* beträffar, så har under månaden priset stigit å flera orter med ett eller flera öre per liter, vilket gjort, att medelpriset gått upp till 20 öre för oskummad och 9 öre för separerad mjölk. Å handskummad vara utgör medelpriset liksom under oktober 11 öre.

Till följd av den i september träffade överenskommelsen mellan exportmejerierna och livsmedelskommissionen har priset å *mejerismör* inom de flesta orterna bibehållits oförändrat eller gått tillbaka, medan *landssmöret*, som icke varit föremål för någon prisreglering, ytterligare skjutit i höjden. Genomsnittspriset å *margarin* har stigit med 25 öre per kg. Till följd av svårigheter för margarinfabrikerna att erhålla nödiga råvaror har under de senaste månaderna fullständig brist å margarin uppstått å en del orter, och i de fall, då endast gräddmargarin förts i marknaden, har denna

[1] Se Soc. Medd., årg. 1915, sid. 178.

Medelpris å 44 orter.

(Obs.! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Varuslag	Kvantitet	Nov. 1916	Okt. 1916	Nov. 1915	Nov. 1913	Höjning (+) eller sänkning (—) från nov. 1913 till nov. 1916	Höjning (+) eller sänkning (—) från nov. 1915 till nov. 1916
		öre	öre	öre	öre	%	%
Mjölk: oskummad	l.	20	19	17	14	+ 42·9	+ 17·6
handskummad	»	11	11	10	8	+ 37·5	+ 10·0
separerad	»	9	8	7	6	+ 50·0	+ 28·6
Smör: bords- (mejeri-)	kg.	326	330	334	241	+ 35·3	— 2·4
mat- (lands-)	»	324	322	283	219	+ 47·9	+ 14·8
Margarin, växt-	»	266	241	176	138	+ 92·8	+ 51·1
Ägg, färska	tjog	314	273	244	205	+ 53·2	+ 28·7
Potatis: gammal	5 l.	42	38	28	27	+ 55·6	+ 50·0
»	hl.	694	611	—	—	—	—
Ärter, gula	kg.	57	55	56	31	+ 83·9	+ 1·8
Bruna bönor	»	121	118	93	46	+ 163·0	+ 30·1
Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	38	38	31	+ 22·6	0
råg-, svenskt, bästa sort	»	29	29	30	21	+ 38·1	— 3·3
rågsikt-, svenskt, bästa sort	»	35	35	33	26	+ 34·6	+ 6·1
Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	51	50	47	36	+ 41·7	+ 8·5
ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	56	54	46	41	+ 36·6	+ 21·7
Rågbröd: hårt (spis-), grovt (ej delikatess-)	»	54	52	53	41	+ 31·7	+ 1·9
mjukt: limpa, söt	»	51	50	48	38	+ 34·2	+ 6·3
limpa, sur (»grovbröd», »ankarstock»)	»	38	38	38	30	+ 26·7	0
Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	93	91	88	75	+ 24·0	+ 5·7
mjukt, billigaste sort: bakat med vatten	»	56	54	53	43	+ 30·2	+ 5·7
mjukt, billigaste sort: » » mjölk	»	68	67	66	60	+ 13·3	+ 3·0
Nötkött, färskt: stek	»	224	230	149	122	+ 83·6	+ 50·3
soppkött	»	198	204	128	101	+ 96·0	+ 54·7
Kalvkött, stek: gödkalv	»	231	234	163	132	+ 75·0	+ 41·7
spädkalv	»	142	141	97	73	+ 94·5	+ 46·4
Fårkött: färskt, stek	»	231	235	164	127	+ 81·9	+ 40·9
salt, svenskt	»	223	224	152	116	+ 92·2	+ 46·7
Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	262	257	230	135	+ 94·1	+ 13·9
salt, svenskt	»	284	277	235	142	+ 100·0	+ 20·9
Sill, salt: prima	»	110	110	77	45	+ 144·4	+ 42·9
Kaffe (obränt), prima Santos	»	276	255	162	162	+ 70·4	+ 70·4
Socker, bit-	»	69	68	66	67	+ 3·0	+ 4·5
Fotogen, Water White	l.	30	29	24	21	+ 42·9	+ 25·0
Ved: björk-, osågad, hemkörd	famn	4240	4150	3160	2590	+ 63·7	+ 34·2
barr-, » »	»	3380	3310	2520	2060	+ 64·1	+ 34·1
Bränntorv	100 kg.	412	415	355	196	+ 110·2	+ 16·1
Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	740	736	671	396	+ 86·9	+ 10·3
engelska hushålls-(fyrkol) hemkörd	»	595	600	445	230	+ 158·7	+ 33·7
Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	316	317	255	157	+ 101·3	+ 23·9
engelsk kamin- (okrossad) hemkörd	»	372	362	299	186	+ 100·0	+ 24·4

kvalitet redovisats i stället för växtmargarin, vilket numera i prishänseende icke torde vara av någon betydelse.

Priset å *färska ägg* har stigit med 41 öre och utgör i medeltal för månaden 3·14 kr. per tjog mot 2·44 kr. under november 1915 och 2·47 kr. under samma månad år 1914.

Genomsnittspriset å *mjöl* har bibehållits oförändrat under månaden. På flera orter har dock synnerligen stor knapphet å denna vara kunnat konstateras. Särskilt ogynnsamt ställd har i detta fall huvudstaden varit, varest under större delen av månaden finsikt icke saluförts och sammalet rågmjöl betingat ett pris av 35 öre per kg. Å de olika slagen av *bröd* har en bestämd tendens till prisökning kunnat iakttagas; endast surlimpa har bibehållit sitt pris från föregående månad.

Priserna å samtliga slag av *kött* uppvisa under november en vikande tendens efter att förut under hela året hava företett en ständigt stigande kurva. Sålunda har nötkött och soppkött sjunkit i pris med 6 öre per kg., och priset på gödkalv har gått tillbaka med 3 öre.

*Fläsk*priset har däremot varit underkastat en högst betydande stegring, trots att tillförseln av regulatorsfläsk varit betydligt rikligare än under oktober. Uppgifter rörande det till producenterna betalade priset å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter), återfinnas i tabellen å sid. 1444. Medelpriset utgör under november 2·15 kr. per kg. mot 2·13 under oktober.

Priset å *potatis* har stigit med 4 öre per 5 liter och 83 öre per 1 hl.

Priset å *socker* har till följd av försvårade fraktmöjligheter ökats å några rapportorter, vilket haft till följd, att medelpriset höjts från 68 till 69 öre per kg. *Kaffe* har stigit i pris med ej mindre än 21 öre per kg.

Å de olika slagen av *färsk fisk* har under månaden icke kunnat iakttagas någon bestämd tendens till prisförändring. *Salt sill*, varav distribueringen nästan fullständigt övertagits av livsmedelskommissionen, har likaledes bibehållits vid oförändrat medelpris.

Vad slutligen beträffar *lyse* och *bränsle*, så har medelpriset å fotogen stigit med ytterligare 1 öre. Vedpriserna hava företett en om ock ringa prisförhöjning, varemot kolpriserna i stort sett förblivit oförändrade. Från åtskilliga håll rapporteras brist å sistnämnda varuslag.

Kreaturspriserna i Stockholm, Eskilstuna, Norrköping, Hälsingborg och Göteborg under månaderna september—november redovisas i tabellen å sid. 1440—1443, varjämte de beräknade medelpriserna för de tre största städerna tillsammantagna återfinnas å sid. 1438—1439. Bägge dessa tabeller giva vid handen, att en betydande sänkning av prisnivån ägt rum under månaden.

Till belysande av de förskjutningar i den *allmänna prisnivån*, som ägt rum inom detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med november

1916, meddelas nedanstående indexserier, vilka utarbetats på sätt förut finnes angivet i dessa »Meddelanden» (årg. 1916, sid. 1214—1215).

	Juli 1914	3:e kvartalet 1914	4:e kvartalet 1914	1:a kvartalet 1915	2:a kvartalet 1915	3:e kvartalet 1915	4:e kvartalet 1915	1:a kvartalet 1916	2:a kvartalet 1916	3:e kvartalet 1916	Okt. 1916	Nov. 1916
Aritmetiska (»ovägda») medeltal . .	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	171	176
»Vägda» medeltal .	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	149	152

Den förra av dessa indexserier, vilken är uträknad såsom ett aritmetiskt medeltal av de olika varuslagens (sammanförda till sex grupper) stegring, kan icke — särskilt under nuvarande förhållanden — göra anspråk på att lämna en korrekt bild av livsmedelskostnadernas förändringar, men har sin betydelse för jämförelser med förhållandena i åtskilliga andra länder, där endast dylika »ovägda» prisindices publiceras. Den andra indexserien däremot, i vilken talen äro »vägda» med hänsyn till storleken av de kvantiteter, varmed de särskilda varuslagen ingå i en normal årsbudget, torde få anses såsom en fullgod mätare på livsmedelsfördyringen, sådan den gestaltar sig för det enskilda hushållet. Dock må påpekas, att ända till och med tredje kvartalet 1915 de bada indexserierna utvisa en synnerligen god överensstämmelse. Det är först under trycket av de allt starkare framträdande prisväxlingarna å olika för hushållet mera betydelsefulla varuslag, som en större skiljaktighet gjort sig gällande mellan de ovägda och de vägda indextalen, en företeelse, som i utlandet tidigare under liknande extraordinära förhållanden kunnat konstateras.

Enligt vad den vägda indexserien utvisar, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under november stigit med ytterligare 3 %, och utgjorde prisstegringen från juli 1914 till november 1916 omkring 52 %.

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Obs.! Siffrorna för åren 1905—1909 angiva medelpris för 28 orter, för

	Varuslag	Kvantitet	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	13	14	14	14	14	14	14	14
2	handskummad	»	7	7	7	7	7	7	7	8
3	separerad	»	—	—	—	—	—	5	5	6
4	Smör: borda- (mejeri-)	kg.	212	221	219	226	220	222	228	237
5	mat- (lands-)	»	191	201	199	204	198	200	205	214
6	Ost: helfet, okryddad	»	—	—	—	—	—	150	151	156
7	halvfet, »	»	107	109	116	119	116	114	111	115
8	skummjölks-, »	»	—	—	—	—	—	49	48	51
9	Margarin: högsta kvalitet	»	157	159	157	164	159	169	152	157
10	lägsta »	»	104	108	108	119	116	125	116	122
11	växtmargarin	»	—	—	—	—	—	—	126	132
12	Ägg: svenska, färska	tjog	133	142	150	148	151	149	149	161
13	» konserverade	»						134	128	139
14	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	»	5 l.	29	25	29	32	28	27	29	32
16	färsk	»						76	48	49
17	Ärter, gula	kg.	27	26	27	30	28	29	29	30
18	Bruna bönor	»	39	39	40	42	41	46	47	53
19	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	27	27	28	31	33	32	30	31
20	råg-, » » »	»	19	19	20	23	22	20	20	22
21	rågsikt-, » » »	»	24	24	26	29	28	26	25	27
22	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	[1]) 31	[1]) 31	[1]) 32	[1]) 33	[1]) 33	34	32	36
23	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	[2]) 57	[2]) 58	[2]) 59	[2]) 59	[2]) 60	39	39	40
24	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	35	35	37	41	40	40	39	41
25	mjukt, limpa, söt	»	34	35	35	39	39	39	37	38
26	» » sur	»	25	26	26	28	28	28	27	29
27	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	64	65	67	73	74	76	74	76
28	mjukt, billigaste sort, bakat med vatten	»	42	44	46	51	53	45	44	45
29	» » » mjölk	»						61	60	61
30	Nötkött, färskt: stek	»	89	98	106	109	104	98	96	111
31	soppkött	»	74	81	89	91	85	78	78	91
32	Kalvkött, stek: gödkalv	»	104	116	118	122	120	117	116	123
33	spädkalv	»	53	58	64	66	63	60	58	65
34	Fårkött: färskt, stek	»	105	118	125	125	121	118	115	124
35	salt, svenskt	»	—	—	—	—	—	103	102	105
36	Renkött, färskt, stek	»	—	—	—	—	—	—	—	—
37	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	110	127	123	114	121	129	120	123
38	salt, svenskt »	»	117	132	131	121	127	138	129	129
39	» amerikanskt	»	113	124	125	121	128	149	139	136
40	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	—	—	—	—
41	gädda	»	—	—	—	—	—	—	—	—
42	sill	»	33	34	34	28	28	31	31	32
43	strömming	»	40	40	43	37	37	36	36	36
44	torsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—
45	rödspotta (»spätta»)	»	71	75	80	81	79	80	79	77
46	salt: sill, prima	»	38	40	41	38	37	[3]) 39	[3]) 39	[3]) 41
47	strömming	»	25	26	25	25	23	23	25	25
48	kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	54	56	59	60	61	54	51	52
49	» » » rundskuren	»						—	—	—
50	Kaffe (obränt), prima Santos	»	[4]) 115	[4]) 117	[4]) 116	[4]) 116	[4]) 115	125	155	176
51	Socker, bit-	»	69	62	62	66	67	71	69	72
52	Salt (matsalt)	»	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Svagdricka	l.	—	—	—	—	—	6	6	6
54	Fotogen, Water White	»	[5]) 16	[5]) 16	[5]) 16	[5]) 18	[5]) 18	17	15	17
55	Ved: björk-, osågad, hemkörd (pr »storfamn»:	famn	2170	2220	2380	2680	2520	2280	2280	2360
56	barr- (2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	»	1650	1710	1850	2140	2020	1810	1810	1880
57	Brunntorv	100 kg.	[6]) 70	[6]) 70	[6]) 73	[6]) 80	[6]) 74	187	185	187
58	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	322	318	355	388	376	373	373	397
59	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	—	—	—	—	—	—	—	—
60	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	112	106	126	139	134	130	132	155
61	eng. kamin- » hemkörd	»	—	—	—	—	—	159	156	177

[1]) Uppgifterna avse *ej* ångpreparerade gryn. — [2]) Uppgifterna avse »risgryn, bästa sort». — [3]) Upp- [5]) Uppgifterna avse »prima fotogen». — [6]) Uppgifterna avse hl.; vikten av 1 hl. torv är 40 à 50 kg. — höga äggpris gällde. — [8]) Uppgifterna avse för maj 1916 tre orter, för juni och aug. en ort, för sept. två,

(nov. 1915—nov. 1916) för samtliga orter.

åren 1910—1912 för 39 orter och för åren 1913—1916 för 44 orter.

1913	1914	1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	[10])Okt. 1916	[10])Nov. 1916	
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	
14	15	16	17	17	17	18	18	18	18	18	19	19	19	19	20	1
8	8	9	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	2
6	6	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	3
236	239	292	334	318	304	301	301	304	304	304	304	292	328	330	326	4
213	218	260	283	278	270	268	276	284	287	287	286	289	317	322	324	5
164	162	197	235	241	245	249	251	254	258	258	258	257	257	261	264	6
121	119	149	182	187	185	187	191	191	190	192	194	186	189	193	196	7
58	60	82	110	109	110	106	113	121	152	117	127	130	139	142	144	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
185	144	170	176	183	184	188	188	187	190	198	206	223	235	241	266	11
159	171	198	244	254	253	222	203	196	178	197	200	216	243	273	314	12
137	151	169	198	206	196	181	174	160	148 [7])	180 [7])	165 [7])	204	215	250	267	13
—	—	—	—	—	458	462	477	494	486	474	458	434	573	611	694	14
28	30	36	28	28	29	29	30	31	31	31	31	29	37	38	42	15
46	80	87	—	—	—	—	—	—	—	—	106	45	—	—	—	16
31	35	57	56	56	56	56	55	54	54	54	54	54	54	55	57	17
48	49	75	93	98	102	103	103	105	107	107	108	109	115	118	121	18
31	33	40	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	19
22	23	32	30	30	30	30	29	29	29	28	28	28	29	29	29	20
27	29	39	[9]) 33	[9]) 33	[9]) 32	[9]) 32	35	35	35	35	35	35	35	35	35	21
36	42	52	47	48	49	49	49	48	49	49	50	50	50	50	51	22
41	41	46	46	47	47	47	49	50	50	51	51	53	53	54	56	23
41	43	54	53	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52	54	24
38	40	48	48	48	48	48	48	48	48	48	48	49	49	50	51	25
30	31	38	38	37	37	38	37	37	37	37	37	37	37	38	38	26
76	78	88	88	87	88	88	88	88	89	90	90	90	91	91	93	27
43	46	53	53	53	52	52	53	53	53	53	53	53	54	54	56	28
60	61	67	66	65	65	65	65	65	65	65	66	66	67	67	68	29
122	116	140	149	148	150	151	155	162	174	189	208	226	229	230	224	30
100	95	119	128	128	129	130	134	140	153	166	181	199	203	201	198	31
131	130	154	163	165	168	169	173	178	187	197	213	226	233	234	231	32
72	70	87	97	99	100	100	104	107	111	118	126	133	137	141	142	33
133	130	158	164	168	175	179	188	197	207	221	230	243	238	235	231	34
114	118	139	152	153	161	158	167	167	182	186	199	211	221	221	223	35
119	121	140	149	170	171	172	174	174 [8])	148 [8])	150 [8])	— [8])	170 [8])	169 [8])	200 [8])	245	36
133	129	191	230	219	220	221	220	221	222	221	225	231	241	257	262	37
140	137	198	235	230	228	227	231	230	232	233	235	241	253	277	284	38
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
75	76	80	86	90	91	97	101	92	83	90	93	101	105	109	112	40
108	110	117	127	134	142	144	152	126	124	139	145	153	159	165	164	41
34	35	45	64	65	62	53	54	57	57	66	69	70	75	84	87	42
38	39	43	54	56	55	51	51	50	54	58	54	52	54	62	66	43
55	57	62	69	71	78	75	75	76	74	80	79	83	88	90	94	44
79	81	89	102	105	116	109	107	104	103	115	121	129	130	142	148	45
[8]) 45	45	57	77	79	78	80	81	84	88	93	101	109	114	110	110	46
30	31	36	47	48	52	52	52	53	55	57	64	66	68	70	74	47
56	58	72	86	90	91	91	93	94	98	105	117	121	126	130	134	48
76	77	91	112	114	119	121	121	121	127	134	142	143	151	158	167	49
170	159	161	162	163	165	171	172	173	174	180	191	204	233	255	276	50
67	65	66	66	66	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	69	51
—	10	10	11	11	11	11	11	12	13	13	13	13	14	14	14	52
6	6	7	7	7	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	53
20	21	23	24	24	25	25	26	26	26	26	27	28	28	29	30	54
2560	2630	2890	3160	3240	3310	3360	3420	3500	3580	3750	3950	4080	4150	4150	4240	55
2040	2110	2310	2520	2580	2630	2650	2760	2780	2900	3030	3210	3280	3330	3310	3380	56
196	220	290	355	365	364	360	361	370	369	370	375	398	415	415	412	57
401	411	531	671	683	711	708	700	707	692	702	719	727	736	736	740	58
234	242	367	445	453	472	466	475	486	511	519	568	593	605	600	595	59
165	157	211	255	260	263	265	272	275	280	285	299	306	313	317	316	60
189	190	248	299	304	305	306	312	322	319	331	347	357	368	362	372	61

gifterna för åren 1910—1913 avse sill av märket »K. K. K.». — [4]) Uppgifterna avse »brasilianskt» kaffe. — [5]) Uppgifterna avse för juni 1916 tre, för juli och aug. två, för sept. fyra samt för okt. fem orter, å vilka för okt. fyra och för nov. sju orter. — [9]) 90 % utmalning. — [10]) Preliminära siffror.

	1 Varuslag	2 Kvantitet	3 Stockholm	4 Södertälje	5 Uppsala	6 Nyköping	7 Eskilstuna	8 Linköping	9 Norrköping	10 Motala
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	21	21	20	17	20	19	20	17
2	» handskummad	»	10	10	10	9	—	11	11	10
3	» separerad	»	10	9	10	8	8	8	10	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	325	325	325	325	325	325	325	325
5	» mat- (lands-)	»	325	324	325	324	325	324	325	321
6	Ost: helfet, okryddad	»	272	258	275	286	263	260	260	260
7	» halvfet, »	»	207	—	187	178	195	186	218	225
8	» skummjölks-, »	»	190	160	—	120	150	—	—	—
9	Margarin, växt-	»	325	—	257	—	—	291	—	—
10	Ägg: svenska, färska	tjog	348	334	337	318	328	306	329	299
11	» » konserverade	»	—	—	233	—	—	—	265	—
12	Potatis: gammal	5 l.	56	46	45	43	38	49	50	38
13	»	hl.	852	725	717	635	900	750	800	600
14	» färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	65	48	49	49	50	57	59	51
16	Bruna bönor	»	218	100	103	120	—	119	—	120
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	41	38	35	37	38	37	38	37
18	» råg-, » » »	»	35	28	28	27	29	28	27	27
19	» rågsikt-, » » »	»	—	35	33	34	35	33	35	33
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	50	50	49	50	55	53	50	50
21	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	59	64	52	58	55	52	60	54
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	55	48	49	51	46	52	45	52
23	» mjukt, limpa, söt	»	63	60	58	60	54	56	55	53
24	» » » sur	»	58	-	43	47	—	52	—	40
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	102	100	105	88	80	105	102	—
26	» mjukt, bil- } bakat med vatten	»	72	55	64	49	66	55	49	53
27	ligaste sort } » » mjölk	»	87	70	70	60	76	68	66	75
28	Nötkött, färskt: stek	»	260	243	244	236	260	—	232	246
29	» soppkött	»	215	208	218	196	227	201	218	216
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	262	246	230	243	247	231	244	230
31	» spädkalv	»	194	124	125	—	150	—	—	125
32	Fårkött: färskt, stek	»	263	248	240	248	281	227	244	228
33	» salt, svenskt	»	230	225	240	—	—	213	200	225
34	Renkött, färskt, stek	»	278	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	288	252	255	276	271	268	300	278
36	» salt, svenskt »	»	299	257	250	250	280	284	300	280
37	*Fisk, färsk: abborre	»	144	120	108	81	112	106	106	117
38	» gädda	»	201	161	158	143	170	160	152	190
39	» sill	»	102	100	96	80	80	87	87	93
40	» strömming	»	56	51	90	53	75	68	58	73
41	» torsk	»	108	118	125	112	133	104	99	—
42	» rödspotta (»spätta»)	»	137	180	150	151	150	—	160	188
43	» salt: sill, prima	»	119	115	121	111	110	123	104	100
44	» strömming	»	85	73	12	72	80	69	70	74
45	» kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	144	140	153	148	150	144	132	124
46	» » » rundskuren	»	—	—	188	—	170	—	—	—
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	309	266	300	295	280	279	269	253
48	Socker, bit-	»	68	68	68	70	68	69	68	69
49	Salt (matsalt)	»	15	14	14	15	15	15	15	15
50	Svagdricka	l.	10	10	7	8	8	8	7	8
51	Fotogen, Water White	»	29	30	29	29	29	29	28	29
52	Ved: björk- } osågad, hemkörd (per »stor-famn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	57·0	5000	4600	4270	5420	4300	4800	4190
53	barr- }	»	4170	3600	3500	[1])3270	3780	[2])3900	4000	3190
54	Bränntorv	100 kg.	583	—	—	—	—	—	340	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») } hemkörd	hl.	754	713	800	750	800	725	700	725
56	eng. hushålls- (fyrkol) } hemkörd	»	575	—	—	600	625	625	500	600
57	Koks: gasverks- (okrossad) } hemkörd	»	290	325	287	310	250	375	355	350
58	» engelsk kamin- » } hemkörd	»	342	368	—	—	375	400	—	363

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.; för Uppsala braxen 100 ling 70 à 100 öre; för Norrköping kolja 100 à 125, sjötunga 180 à 250 och vitling 60 à 80 öre; för kolja 60 à 125, långa 125, piggvar 150 à 250; slätvar 125, vitling 50 à 90 och ål 200 à 300 öre; för famn. — [1]) I Linköping har under nov. betalats för ribbved 31·00 och för ytved 34·40 kr. per famn. — för ribbved 20·50 kr. per famn.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Jönköping	Växjö	Kalmar	Västervik	Visby	Karlskrona	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Helsingborg	Ystad	Halmstad	Göteborg	Lysekil	Vänersborg	
Medelpris (öre)																
19	18	20	17	16	18	18	20	17	19	16	18	18	23	21	20	1
11	12	11	—	—	13	10	13	—	—	8	9	10	13	11	12	2
9	8	9	7	6	9	8	10	8	8	6	6	8	12	—	10	3
325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	325	4
325	322	327	325	306	324	309	—	—	—	315	—	320	325	324	321	5
235	264	280	277	279	276	280	293	288	282	275	292	252	254	250	238	6
156	183	—	—	—	215	182	223	221	220	205	225	183	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	300	248	300	245	—	250	300	—	301	227	—	—	230	300	250	9
310	281	282	272	292	287	305	336	324	304	319	310	319	338	286	321	10
—	—	—	—	—	255	278	280	—	—	—	—	—	300	250	—	11
38	33	39	52	40	40	49	42	40	50	42	38	41	47	39	35	12
—	575	617	—	573	717	525	725	700	825	715	575	750	855	675	625	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
56	60	60	58	51	62	60	60	59	60	66	60	60	59	60	53	15
100	115	—	100	—	114	124	132	117	125	133	140	132	—	120	100	16
37	38	37	38	40	40	37	38	38	36	37	38	36	38	38	38	17
30	30	26	29	29	28	28	32	30	26	28	31	27	30	30	30	18
35	35	34	34	36	37	35	35	36	—	34	35	33	35	34	36	19
51	53	51	50	50	52	51	52	55	50	54	53	55	50	50	50	20
62	56	50	54	—	60	50	56	51	63	55	63	52	56	53	53	21
59	54	60	60	45	51	66	65	62	67	67	68	50	54	49	60	22
46	39	34	45	40	44	34	32	40	41	40	37	39	53	58	45	23
41	32	28	—	33	34	27	25	26	28	29	27	31	35	37	—	24
106	76	71	86	92	84	75	81	—	89	91	80	88	83	80	87	25
65	43	41	47	45	—	69	—	—	—	—	—	—	54	50	56	26
71	55	53	70	56	67	72	60	71	58	54	64	73	60	60	68	27
232	226	220	250	193	216	191	243	236	236	223	220	210	236	220	220	28
222	200	198	220	179	195	171	219	195	230	210	205	188	205	200	199	29
230	214	229	241	186	234	176	243	254	239	246	217	208	235	220	219	30
124	145	119	135	—	161	152	175	191	158	146	149	156	146	123	123	31
225	201	215	205	194	218	236	263	250	279	240	211	222	237	240	234	32
—	193	200	195	190	200	250	—	—	275	—	—	220	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
242	259	264	268	239	255	254	220	227	250	240	251	256	278	243	245	35
240	260	260	277	248	264	260	338	300	270	262	300	270	295	245	255	36
109	125	100	78	160	79	102	120	138	125	—	150	125	145	—	—	37
160	160	136	140	160	134	157	177	199	175	174	200	195	200	—	150	38
—	—	—	—	—	—	—	68	—	40	90	—	97	85	—	98	39
68	87	64	50	49	41	23	—	—	—	82	30	78	83	—	80	40
78	75	90	77	79	50	63	85	84	67	78	67	78	90	66	96	41
141	170	150	—	125	136	97	189	160	135	173	175	145	173	90	151	42
100	118	130	110	121	105	102	129	99	100	125	120	110	100	100	110	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
144	—	150	110	136	150	—	118	—	125	—	—	134	112	105	117	45
—	155	—	—	—	175	—	180	—	—	170	155	160	—	—	—	46
270	269	286	260	271	288	296	298	279	294	293	303	271	274	290	273	47
69	69	70	69	70	69	68	68	68	67	68	68	69	68	68	68	48
15	15	15	20	17	13	14	13	15	12	13	13	14	15	15	12	49
6	9	7	7	7	8	8	7	6	7	7	6	8	10	9	9	50
29	29	28	29	32	29	28	28	28	28	27	28	27	29	29	28	51
4130	3310	3260	3380	5060	3270	3590	4960	4510	4660	4090	4170	3800	5550	5000	4800	52
2930	2270	2790	2630	)4050	—	2650	4610	4100	4890	3720	2310	)3250	4880	4000	3700	53
—	353	—	—	—	—	300	533	333	400	325	320	477	625	—	—	54
675	750	750	888	800	653	—	675	673	640	733	555	725	700	700	763	55
650	—	—	580	525	600	500	565	546	587	567	496	600	600	600	—	56
235	—	310	32	340	300	300	280	280	250	282	295	—	300	—	280	57
493	367	325	340	—	302	—	319	314	360	315	394	340	360	350	—	58

à 130, kolja 150, ruda 130 och sik 150 öre; för Linköping kolja 60 à 125, sjötunga 125 à 200 och vit- Visby kolja 60 à 80, rödspotta 120 och vittling 60 à 65 öre: för Halmstad flundra 40 à 80, karp 250, Lysekil kolja 60 öre. — [1]) I Nyköping har under nov. betalats för grenved och ribbved 19·00 kr. per [3]) I Visby har under nov. betalats för alved 45·60 kr. per famn. — [4]) I Halmstad har under nov. betalats

	1 Varuslag	2 Kvantitet	27 Borås	28 Tidaholm	29 Karlstad	30 Örebro	31 Kopparberg	32 Västerås	33 Falun	34 Domnarvet och Borlänge
			Medelpris (öre)							
1	Mjölk: oskummad	l.	18	18	20	19	18	20	20	18
2	handskummad	»	11	9	10	—	9	11	10	10
3	separerad	»	9	7	9	8	8	9	—	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	325	325	325	325	325	325	325	325
5	mat- (lands-)	»	323	325	325	325	325	324	325	325
6	Ost: helfet, okryddad	»	235	280	256	280	242	260	265	260
7	halvfet, »	»	184	170	170	200	173	197	—	180
8	skummjölks-, »	»	120	126	—	135	—	105	—	—
9	Margarin, växt-	»	226	—	256	245	—	300	227	240
10	Ägg: svenska, färska	tjog	327	254	326	304	318	330	344	341
11	» konserverade	»	278	—	—	—	—	—	240	—
12	Potatis: gammal	5 l.	39	40	40	44	40	35	38	35
13	»	hl.	613	680	688	675	600	500	821	700
14	färsk	5 l.	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Ärter, gula	kg.	60	60	60	49	52	48	56	58
16	Bruna bönor	»	122	100	—	120	90	110	103	—
17	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	38	39	40	38	38	38	38	39
18	råg-, » »	»	30	31	31	27	29	28	29	28
19	rågsikt-, » »	»	35	37	36	34	36	36	36	34
20	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	55	50	52	50	50	50	50	50
21	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	62	55	54	55	50	50	58	60
22	Rågbröd: hårt (spis-), grovt	»	62	64	52	49	47	47	48	49
23	mjukt, limpa, söt	»	50	51	57	48	51	54	57	—
24	» » sur	»	44	—	48	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor, runda, ordinära	»	86	75	114	90	104	90	112	115
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	57	—	52	53	40	45	54	55
27	ligaste sort » » mjölk	»	71	60	65	73	—	64	69	69
28	Nötkött, färskt: stek	»	245	247	213	221	228	231	240	233
29	soppkött	»	196	223	194	183	202	212	218	202
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	226	246	215	234	204	252	243	230
31	spädkalv	»	144	130	125	145	112	141	175	140
32	Fårkött: färskt, stek	»	242	243	242	231	244	253	246	240
33	salt, svenskt	»	—	230	235	245	—	270	230	—
34	Renkött, färskt, stek	»	—	300	—	—	—	—	250	—
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	243	260	261	275	261	262	275	264
36	salt, svenskt »	»	250	260	260	275	306	261	290	290
37	*Fisk, färsk: abborre	»	106	—	124	98	107	124	140	115
38	gädda	»	153	—	190	155	165	163	188	170
39	sill	»	93	80	93	90	—	70	100	90
40	strömming	»	80	—	80	71	74	63	6[illegible]	57
41	torsk	»	90	104	107	97	125	—	125	108
42	rödspotta (»spätta»)	»	149	100	150	138	140	143	175	147
43	salt: sill, prima	»	100	100	110	125	112	120	115	110
44	strömming	»	—	—	—	—	73	75	67	68
45	kabeljo av långa med fenor och stjärt	»	127	139	133	120	132	131	136	—
46	» » » rundskuren	»	—	—	160	—	—	—	178	172
47	Kaffe (obränt), prima Santos	»	275	270	265	280	256	277	264	260
48	Socker, bit-	»	69	68	70	68	68	68	68	68
49	Salt (matsalt)	»	12	15	15	14	12	13	12	12
50	Svagdricka	l.	9	6	8	7	6	8	7	7
51	Fotogen, Water White	»	28	30	29	30	30	29	29	30
52	Ved: björk- osågad, hemkörd (per »storfamn»: 2·5 × 1·6 × 0·89 m. = 3·56 kbm.)	famn	4180	3470	4450	5470	3650	4900	4150	3860
53	barr-	»	3390	2520	3400	3980	2650	3900	3290	2770
54	Bränntorv	100 kg.	350	—	—	—	—	—	—	—
55	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	720	775	740	750	800	775	725	800
56	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	575	—	—	700	—	650	625	—
57	Koks: gasverks- (okrossad) hemkörd	»	—	—	310	295	400	325	—	—
58	eng. kamin- » hemkörd	»	375	400	325	375	-	—	375	400

* Prisuppgifter hava meddelats även å följande fisksorter, som kostat per kg.: för Örebro kolja 80 à och Borlänge kolja 100 à 120 och vitling 80 à 100 öre; för Umeå lake 60 à 75 och sik 150 öre. — Söderhamn (s. k. »knubb») 17·10 kr. per famn; i Nyland (s. k. »klant») 35·00 kr. per kbfm. (20·70 kr. sonal bränsle till följande priser: i Kiruna björkved till 25·20 och barrved till 21·00 kr. per famn, antra-

35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	
Ludvika	Gävle	Söderhamn	Sundsvall: stadsgården	Sundsvall: sågverksdistriktet	Nyland	Östersund	Umeå	Luleå	Boden	Malmberget och Gällivare	Kiruna	Samtliga orter				
												Nov.	Okt.	Sept.	Aug.	
M e d e l p r i s (ö r e)																
20	22	21	24	22	20	23	20	20	20	22	22	**20**	19	19	19	1
9	11	12	16	14	—	14	10	11	11	—	—	**11**	11	10	10	2
—	—	10	13	10	10	—	8	—	—	—	—	**9**	8	8	8	3
325	325	325	326	325	338	325	325	335	333	325	327	**326**	330	328	292	4
325	325	325	326	325	325	325	325	332	333	325	325	**324**	322	317	289	5
232	258	230	256	251	293	243	274	269	263	253	248	**264**	261	257	257	6
170	203	180	198	197	—	188	225	—	—	214	200	**196**	193	189	186	7
—	—	—	150	180	—	120	—	—	—	170	—	**144**	142	139	130	8
—	—	243	273	298	—	300	230	—	—	250	—	**266**	241	235	223	9
298	325	326	312	318	341	312	299	328	292	299	320	**314**	273	243	216	10
—	—	—	280	—	—	280	—	—	—	—	—	**267**	250	215	204	11
32	41	40	42	40	45	47	35	50	48	44	46	**42**	38	37	29	12
540	619	857	660	705	—	650	667	842	813	—	—	**694**	611	565	434	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45	14
52	59	50	53	55	60	53	65	60	60	58	60	**57**	55	54	54	15
—	—	—	150	—	125	—	145	—	—	—	—	**121**	118	115	109	16
39	39	38	39	39	40	37	40	39	39	39	39	**38**	38	38	38	17
30	29	29	34	34	—	29	32	34	30	30	29	**29**	29	29	29	18
36	37	36	39	38	—	35	37	37	36	37	35	**35**	35	35	35	19
50	50	49	51	51	50	50	50	53	55	50	51	**51**	50	50	50	20
53	55	55	58	53	63	54	50	60	59	52	49	**56**	54	53	52	21
47	46	47	58	59	54	56	50	52	55	58	55	**54**	52	52	59	22
59	47	54	52	50	65	52	65	69	59	53	54	**51**	50	49	47	23
40	39	38	53	50	—	52	—	—	—	—	—	**38**	38	37	33	24
108	89	70	92	87	106	88	95	114	119	100	85	**93**	91	91	90	25
—	50	47	59	61	74	57	58	67	68	—	[1] 90	**56**	54	54	53	26
81	63	68	79	78	—	72	72	—	—	—	—	**68**	67	67	66	27
230	229	235	226	235	184	230	170	191	185	172	196	**224**	230	229	226	28
204	204	210	195	196	153	210	143	167	155	155	172	**198**	204	203	199	29
242	257	248	252	248	—	260	180	—	—	184	193	**231**	234	233	226	30
155	161	143	147	139	122	150	107	124	123	129	130	**142**	141	137	133	31
234	234	240	225	226	174	250	204	199	195	188	193	**231**	235	238	243	32
—	215	—	228	205	—	275	—	193	—	200	—	**223**	224	221	211	33
—	250	—	—	—	—	250	—	—	—	199	190	**245**	200	169	170	34
261	269	269	282	268	294	250	257	284	277	276	259	**262**	257	241	231	35
298	257	324	295	297	300	318	325	346	340	319	328	**284**	277	253	241	36
137	125	100	94	85	—	130	65	75	75	—	110	**112**	109	105	101	37
180	188	158	158	150	—	176	143	125	125	150	126	**164**	165	159	153	38
—	80	—	—	—	—	106	—	—	—	—	—	**87**	84	75	70	39
70	51	48	76	72	80	80	75	—	—	—	—	**66**	62	54	52	40
85	113	114	84	—	—	120	—	—	—	—	—	**94**	90	88	83	41
148	138	145	148	—	—	—	—	—	—	—	—	**148**	142	130	129	42
113	104	109	114	112	125	118	90	100	100	108	88	**110**	110	114	109	43
83	66	70	69	68	70	83	60	64	68	66	73	**74**	70	68	66	44
128	125	160	163	130	150	120	—	—	—	110	—	**134**	130	126	121	45
—	163	165	175	173	—	—	—	—	13	—	—	**167**	158	151	143	46
254	272	261	278	246	240	280	300	294	283	264	272	**276**	255	233	204	47
68	68	68	69	68	69	71	68	68	68	70	70	**69**	68	68	68	48
12	14	12	14	12	10	15	15	15	15	—	14	**14**	14	14	13	49
9	8	8	10	6	6	8	12	10	8	8	9	**8**	8	8	8	50
30	30	31	30	30	31	32	32	34	32	32	35	**30**	29	28	28	51
4350	4730	3220	4350	4030	—	4540	3600	3340	3220	—	2520	**4240**	4150	4150	4080	52
2930	4070	[3] 2650	3990	3530	[2] —	3780	3200	2930	2710	2270	[3] 2140	**3380**	3310	3330	3280	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**412**	415	434	398	54
750	700	725	708	—	—	875	750	775	—	—	850	**740**	736	736	727	55
—	650	650	675	—	—	—	—	—	—	—	—	**595**	600	605	593	56
—	300	—	325	—	—	475	425	—	—	—	—	**316**	317	313	309	57
450	400	393	375	—	—	—	—	425	—	—	450	**372**	362	368	357	58

110 öre; för Tidaholm kolja 120 öre; för Falun kolja 100 à 125 och vitling 100 öre; för Domnarvet

[1]) Icke av samma kvalitet som bröd från övriga orter. — [2]) För avfallsved har under nov. betalats: i per famn) ej hemkörd. — [3]) Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag har under nov. tillhandahållit sin percitkol till 5·80, gasverkskoks till 3·70 och engelsk kaminkoks till 4·00 kr. per hl.

Kreaturs-

(per kg. le-

för Stockholm, Malmö och

Medelpris per år (1905—1915) och per månad

Kreatursslag	[1])1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:										
Extra prima[2])	—	58	54	54	46	47	50	57	61	61
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	40	46	48	46	40	41	42	49	55	53
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	37	43	45	43	36	37	36	43	50	48
» 3. Mindre feta[3])	29	36	38	35	27	28	25	34	41	36
Kvigor (och stutar):										
Extra prima[4])	—	58	60	59	52	55	58	63	66	66
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	46	51	54	52	45	44	46	54	60	58
» 2. Mindre feta	37	44	48	44	36	36	36	44	50	47
Tjurar:										
Extra prima[5])	—	55	57	56	46	49	55	62	65	63
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	45	51	54	48	42	43	46	56	62	58
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	41	46	49	44	38	40	43	52	58	54
» 3. Mindre köttiga[3])	36	40	38	39	32	33	33	43	50	44
Oxar:										
Extra prima[6])	—	—	—	58	—	47	50	58	63	61
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	—	48	53	49	43	43	44	52	57	54
» 2. Mindre feta[7])	—	42	46	43	34	36	38	44	48	45
Kalvar:										
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)[8])	59	64	68	63	60	61	60	68	73	67
» (70—90 »)[8])	53	54	61	56	55	55	52	60	67	62
Skummjölkskalvar	40	44	46	41	39	40	41	48	57	49
Får:										
Yngre, feta[9])	—	53	54	52	50	51	51	53	58	55
Äldre, » [10])	—	44	49	46	45	45	42	48	53	47
Svin:										
Slakterisvin (75—100 kg.)	62	73	66	56	69	77	64	73	82	74
Rena, större svin (100—170 kg.)	59	76	65	55	68	78	62	71	81	71
Suggor	45	66	57	46	58	67	53	60	68	58

[1]) Uppgifterna för år 1905 avse endast Stockholm och Malmö. — [2]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö. — [4]) Uppgifterna för år 1913 avse Stockholm och Malmö, för nov.—dec. 1915 och och Malmö. — [6]) Uppgifterna för år 1911, samt för nov.—dec. 1915 avse endast Malmö. — [7]) Uppgifterna Malmö och Göteborg. — [9]) Uppgifterna för åren 1906—1909 avse endast Göteborg. — [10]) Uppgifterna för

priser

vande vikt)

Göteborg 1905—nov. 1916.

(nov. 1915—nov. 1916) för alla tre orterna.

1915	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
94	119	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77	88	82	81	83	86	89	98	103	110	117	117	109	102
71	79	74	74	75	78	82	91	98	102	107	104	96	90
53	54	50	59	62	65	69	75	82	88	94	90	77	73
93	90	90	87	89	92	96	109	117	129	136	136	134	125
80	81	83	83	87	89	92	101	108	116	123	124	118	108
65	64	66	66	69	72	76	87	94	100	105	103	96	86
90	99	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
82	90	84	85	88	92	95	103	109	115	122	121	114	108
76	84	79	80	84	87	89	97	104	110	117	116	110	102
60	58	64	66	70	76	82	88	95	102	113	107	94	86
92	119	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
78	81	85	85	86	88	92	100	109	114	122	122	111	105
66	66	68	70	72	74	78	91	96	101	106	105	98	89
87	93	90	91	89	90	97	108	114	110	116	118	111	111
79	86	84	85	83	84	91	102	109	105	110	112	105	103
69	73	75	76	72	72	79	87	91	87	93	97	91	89
70	73	78	81	87	90	92	93	94	93	98	97	91	91
62	61	66	69	77	87	88	89	91	84	87	86	81	80
129	146	144	151	154	168	164	164	162	164	164	159	169	168
131	148	144	150	153	171	167	167	164	166	165	160	170	169
122	136	129	138	142	157	156	153	149	149	150	148	156	156

Stockholm och Malmö samt för okt.—dec. 1915 endast Malmö. — [3]) Fr. o. m. år 1912 avse uppgifterna för jan.—april samt juni—nov. 1916 endast Malmö. — [5]) Uppgifterna avse för nov.—dec. 1915 Stockholm avse för maj samt juli—nov. 1916 Stockholm och Göteborg. — [8]) Fr. o. m. år 1908 avse uppgifterna åren 1906—1909 avse endast Göteborg samt för mars, april och juni 1916 Stockholm och Göteborg.

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa orter
Medelpris under

Kreatursslag	Stockholm						
	Sept. 1916	Okt. 1916	2/11—8/11	9/11—15/11	16/11—22/11	23/11—29/11	Nov. 1916
	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Kor:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	161	157	145	—	145	—	145
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	125	115	111	113	108	108	110
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	117	107	103	105	100	100	102
» » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	92	78	74	76	71	71	73
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	129	123	117	119	114	114	116
» 2. Mindre feta	107	99	93	95	90	90	92
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	164	159	150	—	145	—	148
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	128	122	116	118	113	113	115
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	121	115	109	111	106	106	108
» » » » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Mindre köttiga (*se även nedan*)	113	104	98	100	95	95	97
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	165	158	145	—	145	—	145
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	128	122	116	118	113	113	115
» » » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 2. Mindre feta	107	99	93	95	90	90	92
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	120	114	110	115	115	115	114
» (70—90 »)							
Skummjölkskalvar	105	99	95	100	100	100	99
Får:							
Yngre, feta	107	97	98	98	98	103	99
Äldre, »	97	87	88	88	88	93	89
Lamm	—	—	—	—	—	—	—
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	167	178	181	184	174	174	178
Rena, större svin (100—170 kg.)	167	178	181	184	174	174	178
Suggor	158	167	170	173	163	163	167
Medelpris per stycke (kr.):	Kr. per stycke						
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	244	193	175	180	180	180	179
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	221	190	175	180	180	180	179
Tjurar: kl. 3. Mindre köttiga	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	294	248	—	230	230	230	230
Oxar: kl. 3. » »	394	343	325	330	330	330	329

priser

vande vikt)

i riket.

sept.—nov. 1916.

Eskilstuna								Norrköping						
Sept. 1916	Okt. 1916	30/10–4/11	6/11–11/11	13/11–18/11	20/11–25/11	27/11–2/12	Nov. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	2/11–8/11	9/11–15/11	16/11–22/11	23/11–29/11	Nov. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	105	105	95	95	95	95	97	114	115	105	105	103	100	103
165	160	—	150	—	—	—	150	165	—	—	—	—	—	—
109	98	95	85	85	85	85	87	103	105	95	95	93	90	93
165	160	—	150	—	—	—	150	160	160	150	—	—	—	150
95	89	85	75	75	75	75	77	85	84	85	85	83	80	83
—	147	—	140	—	—	—	140	155	150	140	—	—	—	140
94	78	75	70	70	70	70	71	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	150	150	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	110	110	—	—	—	—	110	114	115	105	105	103	100	103
113	103	100	90	90	90	90	92	103	105	95	95	93	90	93
94	86	85	75	75	75	75	77	85	85	85	85	83	80	83
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	128	122	110	110	108	105	108
165	160	—	150	—	—	—	150	165	—	—	—	—	—	—
110	—	—	—	—	—	—	—	116	112	100	100	98	95	98
165	160	—	150	—	—	—	150	160	160	150	—	—	—	150
105	98	95	85	85	85	85	87	106	102	90	90	88	85	88
—	147	—	140	—	—	—	140	155	150	140	—	—	—	140
—	—	—	—	—	—	—	—	83	85	80	80	78	75	78
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	110	110	105	105	103	100	103
—	160	—	150	—	—	—	150	165	—	—	—	—	—	—
105	105	—	—	—	—	—	—	100	100	95	95	93	90	93
—	160	—	—	—	—	—	—	160	160	150	—	—	—	150
—	—	—	80	80	80	80	80	85	85	85	85	83	80	83
—	147	—	—	—	—	—	—	155	150	140	—	—	—	140
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
116	115	105	105	105	105	105	105	125	122	110	120	120	120	118
109	103	95	90	90	90	90	91	120	117	110	120	120	120	118
94	90	80	80	80	80	80	80	105	94	80	80	80	80	80
108	100	100	100	100	100	100	100	95	94	90	90	90	90	90
99	91	90	85	85	85	85	86	87	86	82	82	82	82	82
121	115	115	110	110	110	110	111	—	—	—	—	—	—	—
152	155	155	162	167	162	162	162	165	165	165	165	163	160	163
151	151	150	160	160	160	160	158	169	170	170	170	168	165	168
142	145	145	155	155	155	155	153	155	155	155	155	155	155	155
Kr. per styck								Kr. per styck						
—	—	—	—	—	—	—	—	250	250	250	250	250	250	250
225	206	200	175	175	175	175	180	175	175	175	175	175	175	175
200	175	175	150	150	150	150	155	175	175	175	175	175	175	175
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
263	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
325	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Kreaturs-
(per kg. le-
för vissa orter
Medelpris under

Kreatursslag	Malmö						
	Sept. 1916	Okt. 1916	1/11—7/11	8/11—14/11	15/11—21/11	22/11—28/11	Nov. 1916
Kor:	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	164	160	155	155	150	150	153
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	115	106	100	100	100	100	100
» » » » för export	158	150	145	145	140	140	143
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	99	90	88	88	88	88	88
» » » » för export	153	144	140	—	130	130	133
» 3. Mindre feta (*se även nedan*)	88	76	70	70	75	75	73
» » för export	150	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla (*se även nedan*)	64	50	50	50	55	55	53
Kvigor (och stutar):							
Extra prima	136	134	120	125	128	125	125
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	126	118	105	105	110	105	106
» 2. Mindre feta	107	98	85	85	85	85	85
» 3. Magra, simpla (*se även nedan*)	88	76	65	65	65	65	65
Tjurar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	164	160	155	155	150	150	153
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	118	109	110	105	105	103	106
» » » » » för export	163	150	145	145	140	140	143
» 2. Fullt köttiga (500—700 kg.)	114	110	100	100	105	103	102
» » » » » för export	160	148	145	—	—	—	145
» 3. Mindre köttiga	101	84	75	75	75	75	75
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:							
Extra prima	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	160	160	—	—	—	150	150
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	125	106	95	95	110	115	104
» » » för export	165	150	—	—	—	135	135
» 2. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» » för export	—	—	—	—	—	—	—
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kalvar:							
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	110	104	103	103	103	103	103
» (70—90 »)	103	97	93	93	93	93	93
Skummjölkskalvar	91	85	80	80	80	80	80
Får:							
Yngre, feta	89	85	85	85	85	85	85
Äldre, »	74	73	73	73	73	73	73
Lamm	115	103	103	103	—	—	103
Svin:							
Slakterisvin (75—100 kg.)	155	166	166	168	160	160	164
Rena, större svin (100—170 kg.)	155	166	166	168	160	160	164
Suggor	140	150	153	153	145	145	149
För konservering (öre per kg.):							
Kor: kl. 3. Mindre feta	—	—	—	—	—	—	—
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Medelpris per styck (kr.):		Kr. per styck					
Kor: kl. 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar): kl. 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—

priser

vande vikt)

i riket. (Forts.)

sept.—nov. 1916.

Hälsingborg							Göteborg							
Sept. 1916	Okt 1916	1/11—7/11	8/11—14/11	15/11—21/11	22/11—28/11	Nov. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	30/10—4/11	6/11—11/11	13/11—18/11	20/11—25/11	27/11—2/12	Nov. 1916
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
164	**160**	155	155	150	—	**153**	**165**	**160**	160	160	—	—	—	**160**
113	**102**	98	93	88	88	**92**	**112**	**106**	96	96	96	94	94	**95**
158	**150**	145	145	140	—	**143**	**160**	**155**	150	150	150	—	—	**150**
103	**92**	88	83	78	—	**83**	**97**	**91**	81	81	81	79	79	**80**
151	**144**	140	140	130	—	**137**	**155**	**150**	140	140	140	—	—	**140**
90	**76**	73	70	64	65	**68**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
131	**130**	—	120	—	—	**120**	—	—	—	—	—	—	—	—
123	**122**	118	108	115	113	**114**	**116**	**112**	103	103	103	101	101	**102**
114	**113**	105	103	103	103	**104**	**94**	**91**	83	83	83	81	81	**82**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
164	**160**	155	155	150	—	**153**	**165**	**160**	160	160	—	—	—	**160**
120	—	—	—	—	—	—	**118**	**112**	102	102	102	100	108	**103**
158	**150**	145	145	140	—	**143**	**160**	**155**	150	150	150	—	—	**150**
—	—	—	—	—	—	—	**112**	**106**	96	96	96	90	103	**97**
153	—	140	140	130	—	**137**	**155**	**150**	140	140	140	—	—	**140**
112	**107**	115	105	100	100	**105**	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
163	**160**	155	155	150	—	**153**	**165**	**160**	160	160	—	—	—	**160**
118	**113**	113	98	113	113	**109**	**112**	**106**	96	96	96	94	94	**95**
157	**150**	145	145	140	—	**143**	**160**	**155**	150	150	150	—	—	**150**
110	**103**	103	88	93	93	**94**	**102**	**96**	86	86	86	84	84	**85**
—	—	—	—	—	—	—	**155**	**150**	140	140	140	—	—	**140**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115	**113**	113	108	108	108	**109**	**126**	**118**	118	118	118	118	118	**118**
102	**103**	105	103	98	98	**101**	**121**	**113**	113	113	113	113	113	**113**
93	**91**	93	93	88	88	**91**	**96**	**88**	88	88	88	88	88	**88**
80	**80**	—	—	—	—	—	**95**	**92**	88	88	88	88	88	**88**
—	—	—	—	—	—	—	**88**	**83**	78	78	78	78	78	**78**
105	**110**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	**155**	**162**	164	164	164	162	162	**163**
—	—	—	—	—	—	—	**159**	**166**	166	166	166	164	164	**165**
—	—	—	—	—	—	—	**147**	**152**	152	152	152	150	150	**151**
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
144	**138**	133	138	138	138	**137**	—	—	—	—	—	—	—	—
Kr. per styck							Kr. per styck							
156	**163**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Medelpris å prima fläsk i hela kroppar, slaktad vikt (med huvud och fötter) under november 1916.

(Obs! *Ej* å s. k. kompensationsvaror.)

Ort	22/10–4/11	5/11–11/11	12/11–18/11	19/11–25/11	26/11–2/12	Medelpris
	öre per kg.					
Stockholm	225	225	226	220	211	**221**
Södertälje	230	223	225	225	215	**224**
Uppsala	210	210	210	210	210	**210**
Nyköping	195	209	205	200	208	**203**
Eskilstuna	220	203	220	220	220	**217**
Linköping	224	219	215	212	212	**216**
Norrköping	223	219	218	215	207	**216**
Motala	227	224	215	212	212	**218**
Jönköping	213	213	205	205	205	**208**
Växjö	217	212	209	208	208	**211**
Kalmar	208	205	198	185	195	**198**
Västervik	218	218	213	200	200	**210**
Visby	190	182	185	179	177	**183**
Karlskrona	210	206	210	223	214	**213**
Kristianstad	233	—	—	—	—	**233**
Malmö	—	—	—	—	—	—
Lund	218	218	215	210	210	**214**
Landskrona	213	210	210	210	210	**211**
Hälsingborg	216	215	217	215	212	**215**
Ystad	218	217	214	210	210	**214**
Halmstad	206	220	219	217	219	**216**
Göteborg	222	223	217	210	214	**217**
Lysekil	193	205	200	200	205	**201**

Ort	22/10–4/11	5/11–11/11	12/11–18/11	19/11–25/11	26/11–2/12	Medelpris
	öre pr kg.					
Vänersborg	205	205	198	205	205	**204**
Borås	208	210	210	212	205	**209**
Tidaholm	197	198	204	208	199	**201**
Karlstad	206	204	206	207	207	**206**
Örebro	212	210	210	203	205	**208**
Kopparberg	218	220	223	223	218	**220**
Västerås	213	213	214	215	215	**214**
Falun	207	216	216	214	206	**212**
Domnarvet och Borlänge	212	214	214	214	210	**213**
Ludvika	223	223	223	223	228	**224**
Gävle	213	213	213	213	210	**212**
Söderhamn	235	225	225	225	223	**227**
Sundsvall (staden)	230	235	235	238	238	**235**
Nyland	235	230	220	225	230	**228**
Östersund	210	210	210	210	210	**210**
Umeå	200	205	203	205	210	**205**
Luleå	242	242	242	235	228	**238**
Boden	233	233	233	233	228	**232**
Malmberget och Gällivare	242	244	247	247	247	**245**
Kiruna	—	—	—	—	—	—
Samtliga orter	**216**	**216**	**215**	**214**	**212**	**215**

Tillförseln till offentliga slakthus.

November 1916.

Kreatursslag	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg	[1]) Göteborg
Tjurar	223	17	457	11	206	30	763
Kor	122	212		155	833	414	3 051
Övriga nötkreatur	2 799	29		87	738		1 168
Gödkalvar	905	[2]) 258	[3]) 592	33	566	52	1 395
Spädkalvar	361	[3]) 297	[3]) 256	309	142	4	642
Får och lamm	172	73	125	65	168	12	703
Svin	1 305	270	295	1 831	2 235	443	5 059
Spädgrisar	53	6	7	2	—	10	706
Hästar och föl	170	49	32	20	84	29	292

Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror

å vissa orter med offentligt slakthus.

November 1916.

Kroppar av	Stockholm	Eskilstuna	Norrköping	Karlskrona	Malmö	Hälsingborg
Nötkreatur	4 157	219	452	383	756	334
Gödkalvar	4 102	153	652	123	710	261
Spädkalvar	4 056	240	455	521	566	393
Får och lamm	4 811	70	295	664	414	289
Svin	5 357	520	873	1 745	3 312	894
Spädgrisar	265	6	13	4	4	20
Hästar och föl	375	47	52	23	68	36

[1]) Tillförsel till kreatursmarknaden och slakthuset.
[2]) Större kalvar.
[3]) Mindre kalvar.

Fiskpriser

(partipriser utan förbindelse).

Medelpriser i Stockholm *nov.* 1915—*nov.* 1916.

(Enligt veckonoteringar från Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses noteringskommission.)

Slag	Kvantitet	Nov. 1915	Dec. 1915	Jan. 1916	Febr. 1916	Mars 1916	April 1916	Maj 1916	Juni 1916	Juli 1916	Aug. 1916	Sept. 1916	Okt. 1916	Nov. 1916
		Medelpris (öre)												
Fisk och *fiskvaror:*[1]														
Abborre, stor	kg.	90	90	118	124	153	114	74	90	90	119	128	130	114
liten	»	80	80	80	85	105	83	51	70	62	95	112	106	90
Braxen	»	—	—	65	—	—	76	75	74	69	95	110	106	—
Gräsej	»	—	75	75	—	—	—	64	70	70	70	80	88	—
Gädda, levande	»	—	—	—	—	—	—	70	—	—	210	—	—	—
slaktad	»	—	144	110	119	140	98	89	97	100	158	164	180	153
Gös	»	169	180	—	178	188	163	153	175	182	225	234	235	203
Hälleflundra, stor	»	127	141	148	148	149	137	140	144	—	—	170	—	—
liten	»	—	—	102	110	108	110	86	85	—	—	—	—	—
Id	»	—	—	60	—	68	74	57	68	63	90	95	107	95
Kolja, svensk	»	74	70	90	70	87	75	57	70	73	78	82	76	95
norsk	»	55	53	51	55	42	—	—	—	—	—	—	—	—
Kummel	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98	103	85	—
Kungsflundra	»	74	—	—	—	74	80	67	72	—	—	—	—	137
Lake, sjö- stor	»	81	100	86	90	90	70	—	—	—	95	104	116	105
Lake, insjö- liten	»	—	—	110	103	110	78	55	65	—	90	—	97	94
Lax, färsk	»	250	280	310	387	440	448	353	280	285	—	—	—	360
Långa	»	81	90	63	—	85	85	—	—	—	75	—	—	—
Piggvar	»	130	—	—	175	175	175	140	125	—	—	—	—	230
Röding	»	168	175	—	—	—	175	175	183	190	112	—	222	210
Rödspotta, stor	»	90	87	99	90	90	86	79	85	—	110	112	110	14
liten	»	—	—	—	70	70	70	60	—	—	—	—	—	—
Sik, stor	»	106	110	—	—	—	114	115	130	110	160	149	149	120
liten	»	—	—	110	—	—	—	—	112	75	—	—	110	103
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	123	80	—
Sill, färsk	låda[2]	4475	5500	3520	2500	3000	—	—	—	—	—	4900	4500	6400
»	kg.	—	—	37	—	—	—	50	—	—	61	65	70	—
Sjötunga, stor	»	—	—	—	155	153	155	89	95	100	145	142	161	—
liten	»	99	95	120	—	—	108	69	80	73	96	94	125	225
Slätvar	»	—	120	—	150	150	150	—	—	—	—	—	—	208
Strömming	låda[3]	—	2350	2500	1550	1900	1725	950	—	—	—	—	—	—
»	kg.	39	39	35	20	27	20	26	37	32	36	40	42	37
Torsk, m. huvud svensk	»	49	55	40	57	59	53	44	47	44	45	49	61	63
Torsk, huvudlös svensk	»	98	99	107	91	90	83	74	86	89	90	99	101	120
Torsk, norsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uer, färsk	»	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—
Vitling, stor	»	48	50	66	50	58	62	41	54	52	49	44	54	63
liten	»	30	—	50	40	40	40	—	—	—	—	—	—	—
Ål, levande, stor	»	—	—	250	—	—	—	185	268	216	248	245	255	—
liten	»	—	—	170	—	—	—	—	175	155	204	176	181	—
Skaldjur:														
Hummer	tjog	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1700	2050	—
Krabbor	»	750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	750	900	950
Kräftor, stora	»	—	—	—	—	—	—	—	—	230	159	148	125	—
små	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Räkor, stora	kg.	90	—	120	95	83	85	96	—	—	140	138	—	—
kokta små	»	43	—	—	—	—	—	—	65	60	—	—	—	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

2/11—6/11:	tillgång knapp,	efterfrågan livlig,	tendens svävande.
9/11—15/11:	» »	» medelmåttig,	» »
16/11—22/11:	» god	» »	» »
25/11—29/11:	» »	» »	» »

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.
[2]) Vikt omkring 85 kg.
[3]) Vikt omkring 50 kg.

Sakregister

till årgången 1916.

Sociala förhållanden i allmänhet.

Sverige:

Sociala frågor vid 1916 års riksdag: sid. 893.
Statsbidrag till föreläsningsföreningarna för år 1916: sid. 312.
Socialstyrelsens yttrande angående utsändande av studiekommission till Förenta Staterna: sid 1398.
Hamnarbetaryrket i Sverige: sid. 433.
Industrien i Sverige år 1914: sid. 764.
Utredning angående utom äktenskapet födda barn: sid 474.
Vissa statliga och kommunala åtgärder under kristiden (Forts.).
1. Statens arbetslöshetskommission: sid. 161, 241, 544, 629, 719, 1111.
2. Statens livsmedelskommission: sid. 170, 245, 369, 549, 720, 866, 991, 1333.
3. Statens industrikommission: sid. 328, 384.
5. Statens bränslekommission: sid. 871.
6. Folkhushållningskommissionen: sid. 1121, 1345.

Krigsförsäkringskommissionen: sid. 1196.
Penningtillgången i riket under krigstiden: sid. 588.
Krigskonjunkturbeskattning av fartyg: sid. 807.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse om ändrad lydelse av § 3 i förordningen den 1 juni 1912 om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd): sid. 659.
Löneförhållanden under kristiden: sid. 1382.
Krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst: sid. 631.
Dyrtidshjälp under kristiden: sid. 427, 733.
Kungl. Maj:ts nådiga förordning om särskilt avdrag vid 1916 års taxering till bevillning för inkomst av kapital eller arbete: sid. 469.

Utlandet:

Utlandet och krisen. (Forts.)
1. Danmark (Forts.): sid. 35.
3. Tyskland (Forts.): sid. 737.

De danska sparkassorna under kristiden: sid. 1074.
Uppodlandet av i träde liggande jordområden i Österrike: sid. 485.

Kollektivavtal, arbetsavtal m. m.

Sverige:

Kollektivavtal i Sverige träffade under år 1915: sid. 1013.
Nytt riksavtal inom garverilndustrien: sid. 77.
Riksavtal vid fönsterglasbruken: sid. 77.

Utlandet:

Kollektivavtal i Danmark: sid. 328.
Kollektivavtal i Tyskland år 1914: sid. 1072.
Kollektivavtal i Österrike år 1913: sid. 1070.
Ny lag om arbetsavtal i Österrike: sid. 1292.

Strejker, lockouter, medlings- och förlikningsförfarande.

Sverige:

Arbetsinställelser i Sverige: år 1915: 4:de kvart.: sid. 319; år 1916: 1:a kvart.: sid. 668; 2:a kvart.: sid 1053.
Arbetsinställelser i Sverige år 1915: sid. 786.
Statens förlikningsmäns verksamhet under åren 1907—1914: sid. 888.

Statens förlikningsmäns verksamhet år 1915: sid. 1007.
Socialstyrelsens utlåtande angående lagstiftning till främjande av arbetsfreden: sid. 874.
Förslag till lag om vissa åtgärder till främjande av arbetsfred: sid 877.

Utlandet:

Arbetsinställelser i Danmark år 1915: sid. 1073.
Arbetsinställelser i England under år 1915: sid. 202.
Arbetsinställelser i Finland under åren 1913 och 1914: sid. 329.
Arbetsinställelser i Frankrike under åren 1914 och 1915: sid. 1293.
Lag om obligatorisk skiljedom vid intressekonflikter i Norge: sid. 666.
Arbetsinställelser i Tyskland under kriget (1 aug. 1914—31 dec. 1915): sid. 589.

Arbetarskyddslagstiftning m. m.

Sverige:

Lag om ändrad lydelse av 13, 16 och 41 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912: sid. 780.
Beslut angående arbetarskyddslagstiftningens tillämpning: sid. 579, 930.
Arbetarskyddslagstiftningens tillämpning: sid. 1404.
Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1914: sid. 771.
Lag om utsträckt rätt att i visst arbete använda manliga minderåriga av viss ålder: sid. 781.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående förbud mot användande av kvinna under tjuguett år till lastning, stuvning eller lossning av varor å vissa fartyg: sid. 571.
Övervakandet av förbudet mot användande av kvinna under 21 år till lastning, stuvning eller lossning av varor å vissa fartyg: sid. 1294.
Yrkesinspektionens verksamhet år 1914: sid. 47; år 1915: okt.—dec.: sid. 197; år 1916: jan.—mars: sid. 581; april—juni: sid. 947; juli—sept.: sid. 1188.
Olycksfall i arbete åren 1910, 1911 och 1912: sid. 674.
Elektriska olycksfall 1906—1914: sid. 683.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete: sid. 69, 199, 324, 470, 583, 678, 793, 949, 1063, 1190, 1281, 1406.
Olycksfall inom sjömansyrket år 1915: sid. 1045.
Rapporter angående svårare olycksfall inom sjömansyrket: sid. 796, 1068, 1289.
Nya förordningar för sjöfarten: sid 76.
Socialstyrelsens yttrande i bemanningsfrågan: sid. 403.
Fartygsinspektionens verksamhet 1915: sid. 1410.

Utlandet:

Yrkesinspektionen i Danmark år 1914: sid. 331.
Kvinno- och barnarbete i Förenta Staterna: sid. 1274.
Ny holländsk arbetarskyddslag: sid. 799.
Fabrikslagstiftning i Japan: sid. 1074.
Den nya norska arbetarskyddslagstiftningen: sid. 59.
Nya arbetarskyddsbestämmelser rörande cellulosaindustrien i Norge: sid. 1295.
Förbud mot nattarbete i bagerier i Spanien: sid. 476.
Ändring av förordningen om yrkesnämnder för hemarbete i Tyskland: sid. 477.
Åtta timmars arbetsdag i Uruguay: sid. 1295.
Yrkesinspektionen i Österrike åren 1913 och 1914: sid. 477.

Socialförsäkring i allmänhet.

Sverige:

Sveriges privatanställdas pensionskassa: sid. 1410.

Utlandet:

Försäkringsverksamheten i Danmark år 1914: sid. 331.
De kommunala hjälpkassornas verksamhet i Danmark räkenskapsåret 1914—1915: sid. 332.

Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring.

Sverige:

Kungl. Pensionsstyrelsens verksamhet år 1914: sid. 52.

Meddelanden från K. Pensionsstyrelsen: sid. 524.
Förslag ang. förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden: sid. 278.
Pensionsförsäkringsfondens förvaltning: sid. 683.
Kungl. Maj:ts nådiga reglemente angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden: sid. 782.
Fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden: sid. 800.
Lag om ändrad lydelse av 12 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring: sid. 782.
Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse till pensionsstyrelsen angående användningen av de för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet anvisade medel: sid. 1405.
Föreslagen omläggning av den frivilliga pensionsförsäkringen: sid. 1411.

Utlandet:

Ålderdoms- ooh invaliditetsförsäkring i kantonen Glarus: sid. 1296.

Sjukförsäkring.

Sverige:

Registrering enligt den nya sjukkasselagen: år 1915: 4:e kvart.: sid. 71.
Kommitté för utredning av sjuk- och arbetslöshetsförsäkring: sid. 78.
Stockholms registrerade sjukkassors centralförsamling: sid. 800.
Sjukkassekongressen i Eskilstuna: sid. 954.

Utlandet:

Sjukkasseverksamheten i Danmark år 1915: sid. 1296.
Danmarks sjuk- och begravningskassor under år 1914: sid. 78.

Olycksfallsförsäkring.

Sverige:

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet under år 1914.
1. Den industriella olycksfallsförsäkringen: sid. 280.
2. Försäkring för fiskare: sid. 285.
3. Ersättning vid kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring: sid. 286.

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet: 1916: jan.: sid. 203; jan. och febr.: sid. 332; under årets fyra första månader: sid. 590; under årets fem första månader: sid. 682; jan.—juni: sid. 800; jan.—aug.: sid. 955; jan.—sept.: sid. 1074; jan.—okt.: sid. 1196; jan.—nov.: sid. 1298.
Kunglig proposition rörande obligatorisk olycksfallsförsäkring: sid. 385.
Den nya olycksfallsförsäkringslagen: sid. 749.
Lag om försäkring för olycksfall i arbete: sid. 754.

Utlandet:

Olycksfallsförsäkringen i Norge: sid. 590.

Arbetsmarknad och arbetslöshet.

Sverige:

Arbetsmarknaden (arbetstillgången) enligt uppgifter från industriidkare: 1915: 4:de kvart.: sid. 145; 1916: 1:a kvart.: sid. 529; 2:a kvart.: sid. 851; 3:e kvart.: sid. 1243.
Arbetsmarknaden: 1916: jan.: sid. 143; febr. sid. 239; mars: sid. 367; april: sid. 527; maj: sid. 627; juni: sid. 717; juli: sid. 849; aug.: sid. 989; sept: sid. 1109; okt.: sid. 1241; nov.; sid. 1331.
Statens arbetslöshetskommission: sid. 161.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna: 1915: den 1 okt., 1 nov. och 1 dec.: sid. 153; 1916: den 1 jan., 1 febr. och 1 mars: sid. 536; den 1 april, 1 maj och 1 juni: sid. 858; den 1 juli, 1 aug. och 1 sept: sid. 1251.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående understöd åt medellösa arbetslösa samt bidrag av statsmedel därtill: sid. 656.
Kommitté för utredning av sjuk- och arbetslöshetsförsäkring: sid. 78.
Arbetstillgången inom sjömansyrket under år 1915: sid. 33.
Behovet av arbetskraft vid statens skogar: sid. 480.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående upphävande av nådiga kungörelserna den 10 april 1915 angående understöd av statsmedel åt arbetslösa tobaksarbetare, angående understöd av statsmedel för bespisning åt arbetslösa tobaksarbetare samt angående understöd av statsmedel åt allmännyttigt företag för beredande av arbete åt ar-

betslösa kvinnliga tobaksarbetare: sid. 194.
Sockerregleringen och arbetsmarknaden: sid. 1353.

Utlandet:

Arbetslöshetsförsäkringen i Danmark räkenskapsåret 1914—1915: sid. 481.
Arbetsmarknaden i Danmark under år 1915: sid. 592.
Arbetsmarknaden i England: 1915: dec: sid. 79; 1916: jan: sid. 204; febr.: sid. 478; mars: sid. 478; april: sid. 591; maj: sid. 801; juni: sid. 801; juli: sid. 956; aug.: sid. 1075; sept.: sid. 1196; okt.: sid. 1298; nov.: sid. 1412.
Centralanstalten för anskaffande av arbete åt arbetslösa och flyktingar i Frankrike: sid. 205.
Den kommunala arbetslöshetsfonden i Paris: sid. 204.
Arbetslösheten i Paris: sid. 204.
Arbetsmarknaden i Tyskland: 1915: dec.: sid. 79; 1916: jan.: sid. 205; febr.: sid. 479; mars: sid. 479; april: sid. 592; maj: sid. 802; juni: sid. 802; juli: sid. 956; aug.: sid. 1076; sept.: sid. 1197; okt.: sid. 1299; nov.: sid. 1413.

Ut- och Invandring.

Sverige:

Utvandringen från Sverige: år 1915: sid. 80; år 1916: 1:a kvart.: sid. 595; 2:a kvart.: sid 957; 3:e kvart.: sid. 1197.
Den transoceana utvandringen från Sverige under år 1915: sid. 593.

Utlandet:

Kontrollbestämmelser rörande norsk utvandring över Sverige: sid. 597.

Arbetsförmedling.

Sverige:

Sveriges offentliga arbetsförmedling: år 1915: dec: sid. 85; år 1916: jan.: sid. 211; febr.: sid. 335; mars: sid. 487; april: sid. 599; maj: sid. 689; juni: sid. 808; juli: sid. 961; aug.: sid. 1081; sept.: sid. 1203; okt.: sid. 1303; nov.: sid. 1419.
Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1915.
1. Arbetsförmedlingsfrågans nuvarande läge: sid. 256.
2. Arbetsförmedlingsverksamheten under år 1915: sid. 261.

Den offentliga arbetsförmedlingens fortsatta utveckling: sid. 555, 856.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse ang. understöd av statsmedel till befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket: sid. 941.
Stockholms stads arbetare och den offentliga arbetsförmedlingen: sid. 1199.
Socialstyrelsens förslag till förbud mot arbetarvärvning till utlandet: sid. 572.
Socialstyrelsens utlåtande över förordningen om kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning: sid. 649.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning: sid. 651.
Tjänstledighet för värnpliktiga skörde- och skogsarbetare: sid. 734.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse ang. bidrag av statsmedel till täckande av viss del av reskostnader för medellösa arbetssökande: sid. 940.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse ang. understöd av statsmedel till befrämjande och organiserande av den offentliga arbetsförmedlingen i riket sid. 941.
En central platsförmedlingsanstalt för affärsanställda: sid. 332.
Sveriges köpmäns och affärsanställdas platsförmedling: sid. 959.
Arbetsförmedlingen av sjömän: sid. 1273.

Utlandet:

Den offentliga arbetsförmedlingen i Danmark under verksamhetsåren 1914—15 och 1915—16: sid. 1076.
Den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet i Danmark finansåret 1915—16: sid. 1300.
Den offentliga arbetsförmedlingen i England: år 1915: sid. 206; åren 1914—15 och 1915—16: sid. 1076.
Arbetsförmedlingskonferensen i Köpenhamn den 29 oktober 1916: sid. 1301.

Kooperation.

Sverige:

Kooperativa förbundets verksamhet under år 1915: sid. 776.

Kooperativa förbundets omsättning: 1915: 4:e kvart.: sid. 82; 1916: 1:a kvart.: sid. 482.
Kooperationen och kompensationsväsendet: sid. 928.
Konsumtionsföreningsrörelsens utveckling i Sverige åren 1912—1915: sid. 431.

Utlandet:

Omsättningen i några utländska kooperativa partihandelsföreningar: sid. 82.

Bostadsförhållanden.

Sverige:

1912—1913 års allmänna bostadsräkning. XII. Stora Tuna: sid. 1040.
Byggnadsverksamheten i Sveriges större städer åren 1912—1915: sid. 272.
Bostadskommissionens yttrande och förslag i hyresfrågan: sid. 415.
Bostadskommissionens yttrande i bostadsfrågan: sid. 482.
Bostadskommissionen: sid. 1200.
Byggnadsmaterialkommissionens betänkande: sid. 645.
Svenska stadsförbundets bostadskonferens: sid. 483.
Socialstyrelsens utlåtande i hyresfrågan: sid. 563.
Kungl. Maj:ts nådiga förordning om medling i vissa hyrestvister m. m.: sid. 568.
Kommunal bostadspolitik under kristiden: sid. 912.
Kommunala bostadslån ur pensionsfonden: sid. 959.
Socialstyrelsens utlåtande över sakkunnigas betänkande i egnahemsfrågan: sid. 1259.
Koloniträdgårdar i Stockholm: sid. 1078.
Stockholms stad och bostadsproduktionen: sid. 597.
Bostadsfrågan i Göteborg: sid. 83, 332.
Kommunal bostadsförmedling i Göteborg: sid. 83.
Den kommunala bostadsförmedlingen i Malmö: sid. 484.
De mindre bemedlades bostadsförhållanden i Norrköping: sid. 635.
Bostadsstatistisk lokalmonografi för Sundsvall: sid. 206.
Bostadsfrågan i Södertälje: sid. 206.

Utlandet:

Provisorisk förordning angående avstående av nyttjanderätt till lediga bostadslägenheter i Bergen: sid. 1301.
Dansk kommission för utredning av bostadsfrågan: sid. 1301.
Hyresnämnder i Danmark: sid. 803.
Åtgärder för befordrande av byggnadsverksamheten i Danmark under kristiden: sid. 804.
Bostadshyror i Danmarks provinsstäder år 1916: sid. 1077.
Hyresstegringen i Kristiania under kristiden: sid. 805.
Norsk förordning angående bostadshyra sid. 83.
Hyresnämnder i Norge: sid. 804.
Småbruks- och egnahemsrörelsen i Norge: sid. 1080.

Föreningsväsen.

Sverige:

Landsorganisationen i Sverige: år 1915: sid. 1413.

Utlandet:

De danska fackföreningarna: sid. 207.

Nykterhetsrörelsen.

Sverige:

Förslag till restriktioner i rusdrycks-handeln. Utlåtande av kontrollstyrelsen och socialstyrelsen: sid. 40.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl: sid. 195.
Kontrollföreskrifter för brännvinsinköp utom hemorten: sid. 598.
Frågan om förnyade inskränkningar i försäljningen av alkoholhaltiga drycker: sid. 1136.
1. Gemensamt utlåtande av kontrollstyrelsen och socialstyrelsen angående förnyade inskränkningar i försäljningen av alkoholhaltiga drycker: sid. 1137.
2. Kontrollstyrelsen angående ytterligare inskränkningar i utminuteringen av brännvin samt utskänkningen av punsch: sid. 1168.

3. Kontrollstyrelsen angående ytterligare inskränkningar i utskänkningen av brännvin: sid. 1170.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl: sid. 195, 1173.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående ändrad lydelse av 2 § i kungörelsen den 25 sept. 1914 angående den rätt att för vissa ändamål försälja sprit, som tillkommer den, vilken äger tillverka brännvin eller till avsalu bedriva rening därav: sid. 1176.
Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående förbud mot användande av vete, råg, sockerbetor och melass för tillverkning av brännvin: sid. 1187.
Aktiebolaget Stockholmssystemets verksamhet under år 1915: sid. 428.
Förslag till anordnande inom socialstyrelsen av vissa alkoholstatistiska undersökningar: sid. 438.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående statsbidrag till driftkostnaderna vid alkoholistanstalter: sid. 63.
Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för uppsiktsmyndigheten över alkoholistvården: sid. 64.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående alkoholistanstalts erkännande såsom allmän: sid. 66.
Normalreglemente för erkända alkoholistanstalter: sid. 931.
Alkoholistvården: sid. 805.
Statens alkoholistanstalt å Venngarn: sid. 1079.
Stiftelsen Stockholms alkoholisthem Eolshäll: sid. 598.
Alkoholistanstalten vid Vinterbo: sid. 1302.

Utlandet:

Det ryska spritförbudet m. m.: sid. 806.

Fattigvård, välgörenhet m. m.

Sverige:

Fattigvården i Stockholm under år 1914: sid. 333.
Kommunernas fattigvård under år 1914: sid. 684.

Arbets- och löneförhållanden m. m.

Jordbruk och skogsbruk.

Sverige:

Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1914: sid. 269.
Löneförhållanden under kristiden: sid. 1382.
Utländsk arbetskraft för sockerbetsodlingen i Skåne: sid. 1080.

Utlandet:

Arbetslöner och arbetstider inom lantbruket i Danmark: sid. 953.

Andra näringar.

Sverige:

Löneförhållanden under kristiden: sid. 1382.
Arbetstidens längd vid herrfrisérsalonger (rakstugor), damfrisérsalonger och badinrättningar.
Inledning: sid. 1.
1. Arbetstidens längd vid herrfrisérsalonger (rakstugor): sid. 2.
2. Arbetstidens längd vid damfrisérsalonger: sid. 289.
Personal och löner vid statens järnvägsbyggnader år 1915: sid. 1415.
Undersökning om gemensamma avlöningsbestämmelser för statens järnvägar, post-, telegraf- och tullverken samt statens vattenfallsverk: sid. 84.
Begäran om utredning angående kontors- och affärsanställdas arbetsförhållanden: sid. 686.
Frågan om införande av 3-skiftsystemet i trämasse- och pappersindustrierna: sid. 1185.
Arbetsförhållandena inom torvindustrien: sid. 573.

Utlandet:

Utländsk lagstiftning angående arbetstiden särskilt i fråga om bagerier, konditorier och s. k. hembagerier: sid. 916.
Förändringar i lönesatser och arbetstider i England under år 1915: sid. 207.
Kvinnoarbete i England under kriget: sid 1200.

Åtgärder till förhindrande av lönenedpressning vid vissa arméleveranser i i Frankrike: sid. 202.
Åtta timmars arbetsdag i Uruguay: sid. 1295.

Levnadskostnader.

Sverige:

Översikt av livsmedelspriser: år 1915: 4:e kvart.: sid. 116; år 1916: jan.: sid. 220; febr.: sid. 344; 1916: 1:a kvart.: sid. 496; april: sid. 608; maj: sid. 698; 2:a kvart.: sid. 817; juli: sid. 970; aug.: sid. 1090; 3:e kvart.: sid. 1212; okt.: sid. 1312; nov.: sid. 1428.
Livsmedelspriser i Sverige. Sammandrag: 1904—dec. 1915: sid. 126; 1905—jan. 1916: sid. 226; 1905—febr. 1916: sid. 348; 1905—mars 1916: sid. 504: 1905—april 1916: sid. 612; 1905—maj 1916: sid. 702; 1905—juni 1916: sid. 826; 1905—juli 1916: sid. 972; 1905—aug. 1916: sid. 1094; 1905—sept. 1916: sid. 1220; 1905—okt. 1916: sid. 1316; 1905—nov. 1916: sid. 1432.
Livsmedelspriser å olika orter i riket: 1915: 4:e kvart.: sid. 128; 1916: jan.: sid. 228; febr.: sid. 350; 1:a kvart.: sid. 506; april: sid. 614; maj: sid. 704; 2:a kvart.: sid. 828; juli: sid. 974; aug.: sid. 1096; 3:e kvart.: sid. 1222; okt.: sid. 1318; nov.: sid. 1434.
Kreaturspriser i Sverige: år 1915: 4:e kvart.: sid. 140; nov. 1915—jan. 1916: sid. 234; dec. 1915—febr. 1916: sid. 356; 1916: 1:a kvart.: sid. 518; febr.—april 1916: sid. 620; mars—maj 1916: sid 710; 2:a kvart: sid. 840; maj—juli 1916: sid. 982; juni—aug. 1916: sid. 1102; 3:e kvart.: sid. 1234; aug.—okt. 1916: sid. 1324; sept.—nov. 1916: sid. 1440.
Kreaturspriser i Sverige. Sammandrag. 1904—dec. 1915: sid. 138; 1905—jan. 1916: sid. 232; 1905—febr. 1916: sid. 354; 1905—mars 1916: sid. 516; 1905—april 1916: sid. 618; 1905—maj 1916; sid. 708; 1905—juni 1916: sid. 838; 1905—juli 1916: sid. 980; 1905—aug. 1916: sid. 1100; 1905—sept. 1916: sid. 1232; 1905—okt. 1916: sid. 1322; 1905—nov. 1916: sid. 1438.
Tillförseln till offentliga slakthus: 1916: jan.: sid. 236; febr.: sid. 359; mars: sid. 521; april: sid. 624; maj: sid. 714; april—juni: sid. 845; juli: sid. 986; aug.: sid. 1106; juli—sept.: sid. 1239; okt.: sid. 1329; nov.: sid. 1445.
Beräknad konsumtion å vissa orter med offentligt slakthus: 1916: jan.: sid. 236; febr.: sid. 359; mars: sid.: 521; april: sid. 624; maj: sid. 714; april—juni: sid. 845; juli: sid. 986; aug.: sid. 1106; juli—sept.: sid. 1239; okt.: sid. 1329; nov.: sid. 1445.
Husdjursräkningen den 1 juni 1916: sid. 1415.
Fiskpriser i Stockholm: dec. 1914—dec. 1915: sid. 142; jan. 1915—jan. 1916: sid. 237; febr. 1915—febr. 1916: sid. 360; mars 1915—mars 1916: sid. 522; april 1915—april 1916: sid. 625; maj 1915—maj 1916: sid. 715; juni 1915—juni 1916: sid. 846; juli 1915—juli 1916: sid. 987; aug. 1915—aug. 1916: sid. 1107; sept. 1915—sept. 1916: sid. 1240; okt. 1915—okt. 1916: sid. 1330; nov. 1915—nov. 1916: sid. 1446.
Fiskpriser i Göteborg: jan. 1915—jan. 1916: sid. 238; febr. 1915—febr. 1916: sid. 361; mars 1915—mars 1916: sid. 523; april 1915—april 1916: sid. 626; maj 1915—maj 1916: sid. 716; juni 1915—juni 1916: sid. 847; juli 1915—juli 1916: sid. 988; aug. 1915—aug. 1916: sid. 1108.
Producentpriser å lantbruksprodukter under november 1915: sid. 362.
Partipriser å lantbruksprodukter m. m. november 1915: sid. 364.
Mjöl- och brödpriser vid slutet av år 1915: sid. 98.
Mjölktillgången å vissa orter i slutet av oktober 1916: sid. 1201.
Mejerihanteringen i Sverige 1913: sid. 960.
Priser å vissa beklädnadsartiklar före och under kristiden: sid. 1377.
Kungl. Maj:ts nådiga förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 2 mars 1915 angående siktning av rågmjöl: sid. 67.
Kungl. Maj:ts skrivelse till järnvägsstyrelsen angående nedsättning i fraktsatserna för transporter å statens järnvägar beträffande ved: sid. 68.
Lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.: sid. 660.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående tillämpningen av vissa bestämmelser i lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden: sid. 663.

Lag om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden: sid. 665.
Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående tillämpningen av viss bestämmelse i lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden: sid. 665.
Kungl. Maj:ts nådiga förordning med närmare bestämmelser för verkställighet av lagen den 9 juni 1916 om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden: sid. 943.
Statens bidrag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor: sid. 1393.
Förslag till anordnandet av regelbundet återkommande levnadskostnadsundersökningar och dyrortsgrupperingar: sid. 996.
Särskild levnadskostnadsundersökning under kristiden: sid. 485.
Undersökning av vissa levnadskostnader i rikets samtliga kommuner: sid. 806.
Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter inom riket: sid. 1176, 1374.
Levnadskostnader i Sverige 1913—14. I. Västerås: sid. 1355.
Livsmedelskostnader i Stockholm 1904—1915: sid. 193.
Dyrtidens inverkan på livsmedelsförbrukningen. Västerås och Göteborg: sid. 1367.
Livsmedelsprisernas fluktuationer i vissa länder efter krigsutbrottet: sid. 902.
Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn: sid. 1180, 1379.

Utlandet:

Dansk lag om kommunala åtgärder i anledning av dyrtiden: sid. 84.
Tillägg till den danska lagen om kommunala åtgärder i anledning av dyrtiden: sid. 1302.
Grosshandelspriser i England under år 1915: sid. 208.
Minuthandelspriser å livsmedel i England: år 1915: sid. 209; 1916: jan.: sid. 210; 1916: jan.—maj: sid. 687.
Kommunal dyrtidshjälp i Finland: sid. 485.
Kommunalt dyrtidsunderstöd åt Köpenhamns tjänstemän och arbetare: sid. 1417.
En norsk levnadskostnadsundersökning: sid. 419.
Uppodlandet av i träde liggande jordområden i Österrike: sid. 485.

Socialhygien.

Sverige:

Förslag till lindring i kostnaderna för sinnessjukvård: sid. 1183.

Yrkesutbildning.

Sverige:

Socialstyrelsens utlåtande angående statsanslag till husmodersskolor: sid. 396.
Socialstyrelsens utlåtande över folkundervisningskomitténs förslag till inrättande av fortsättningsskolor: sid. 1271.

Stockholm 1917. P. A. Norstedt & Söner. 160266